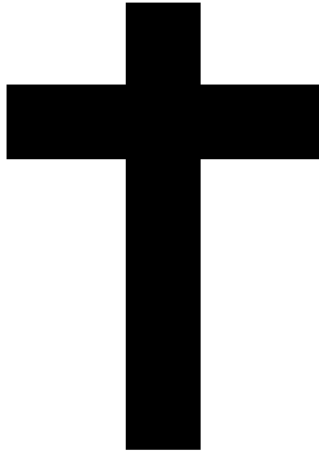

Him Yaaim Me God

The New Testament in the Au language of Papua New Guinea

Him Yaaim Me God
The New Testament in the Au language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Au long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Au

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 31 Aug 2023
4e85f348-3df4-5add-b32a-49bcafe3752a

Contents

MATYU	1
MAK	51
LUK	79
JON	128
APOSEL	162
ROM	207
1 KORIN	231
2 KORIN	256
GALASIA	272
EFESAS	281
FILIPAI	289
KOLOSI	294
1 TESALONAIKA	300
2 TESALONAIKA	304
1 TIMOTI	307
2 TIMOTI	314
TAITAS	318
FAILIMON	321
HIBRU	323
JEMS	343
1 PITA	349
2 PITA	355
1 JON	359
2 JON	364
3 JON	365
JUT	366
REVELESEN	368
XXA	394
Read the New Testament	396
List	402

Him Yaaim Me Kraiss Matyu Kewisim Mau Tiwei

Menmen mekre tiwei ik

Hir mit ne weiwik miutip ne Jisas 1:1-17

Him me Maria wine Jisas 1:18-2:23

Him me Jon Baptais 3:1-12

Jon Baptais kikir Jisas 3:13-17

Seten kakri han ke Jisas 4:1-11

Jisas katip him yaaim keit Galili 4:12-18:35

Jisas ken Jerusalem katip him yaaim 19:1-25:46

Mit nenep Jisas kaa 26:1-27:66

Jisas pike kekrit maain mit nirek 28:1-20

*Niuk me maamrer ne weiwik me Jisas
(Lu 3:23-38)*

1 *Menmen im hi hewisim hiram niuk me maamrer yapirwe ne weiwik miutip me Jisas Kraiss, kerek hirak nepenyek ke mitik iuwe Devit, hirak nepenyek hak ke maam nipu kaui Ebrahim.

2 Ebrahim kine Aisak.

Aisak kine Jekop.

Jekop kine Juda ketike heiyouwerer narak, kikrek tirak.

3 *Juda kiwaai ketike Tema hire wine Peres ketike Sara.

Peres kine Hesron.

Hesron kine Ram.

4 Ram kine Aminadap.

Aminadap kine Nason.

Nason kine Salmon.

5 *Salmon keit Rehap hire wine nikan kire Boas.

Boas hirak keit Rut hire wine nikan kire Obet.

Obet kine Jesi.

6 *Jesi kine Devit hirak mitik iuwe king.

Devit kine Solomon. Nipaa Solomon miye pirak hire mite pe mitik Yuraia. Yuraia epei kaa, Devit ketiwe hire mite pirak.

7 *Solomon kine Riaboam.

Riaboam kine Abaisa.

Abaisa kine Esa.

8 Esa kine Jihosafat.

Jihosafat kine Joram.

Joram kine Usaia.

9 Usaia kine Jotam.

Jotam kine Ehas.

Ehas kine Hesekaia.

10 Hesekaia kine Manasa.

Manasa kine Emos.

Emos kine Josaia.

11 *Josaia kine Jekonaia ketike kikrek narak. Me wi im, mit ne Babilon netike mit ne Isrel nenapan, hir neriyei mit ne Isrel neri nen wit kir.

12 *Hir nari mit ne Isrel nen wit kir eik, Jekonaia kine Siatliel.

Siatliel kine Serababel.

13 Serababel kine Abaiat.

Abaiat kine Elaiakim.

Elaiakim kine Eso.

14 Eso kine Sedok.

Sedok kine Ekim.

Ekim kine Elaiat.

15 Elaiat kine Eliesa.

Eliesa kine Matan.

Matan kine Jekop.

16 Jekop kine Josep, mitik kerek keit mite Maria kerek wine mitik Jisas, kerek mit nenewek Mitik Iuwe ek Kraiss.

17 Nipaa wi Ebrahim kepu ere mite wine Devit, haiu mewenhis maamrer hir nar hiswiyen tekyait (14). Me wi Devit kepu ere mite wine Jekonaia, wi kerek mit ne Babilon neriyei mit ne Isrel neri nen wit kir, haiu mewenhis maamrer hir nar hiswiyen tekyait (14). Me wi im ere Maria wine Jisas kerek God kehimitanek hirak kikaap haiu mit kaktaihis, haiu mewenhis maamrer hir nar hiswiyen tekyait (14).

*Him me Maria hire wine Jisas
(Lu 2:1-7)*

18 *Menmen im hiram him me Jisas Kraiss miye pirak winaak ek. Jisas miye pirak Maria ap wetike Josep neitan wen au. Hir nehimiteni weinim te hire wertei hire nepei wepitu wentar God Himin Yaai kaku kekrepewewer wauno.

19 Hire wawine nikan te mitik kire Josep han kitet hirak ap kiwaai ketikerep te hire wepitu. Hirak mitik yaai ap hanhan kakwepyapir hirak han kitet hire wiriak enum kaknapiye yink enuk te hirak kare kakipakinep kaksuwerewer wauno.

20 Josep han kitet mite pirak Maria kerek epei wetu, te hirak kiwaai kityak te mitik ensel ke Mitik Iuwe God kan ketipwek, "Ti nepenyek hak ke maam nipu kit Devit ti ap enaain ti etikerep eiyitan eiyintar nikan kekrep tu ke mite pit God Himin Yaai kewisik kekrep hire wepitu.

21 *Hire sip newenep wawine nikan te ti ewis niuk mihak Jisas entar hirak kakikaap mit narak ne Isrel, hirak kakisak menmen mir enum."

* 1:1 Jen 22:18; 1Kro 17:11 * 1:3 Jen 38:29-30; Rut 4:18-22 * 1:5 Rut 4:13-17 * 1:6 2Sml 12:24 * 1:7 1Kro 3:10-16 * 1:11 2Kin 24:12-16; 2Kro 36:10; Jer 27:20 * 1:12 Esr 3:2 * 1:18 Lu 1:27, 35 * 1:21 Lu 1:31, 2:21; Ap 4:12 * 1:23 Ais 7:14

²² Menmen im mamnen mamises h̄m kerek n̄paa M̄tik̄ Iuwe God kat̄ip̄ m̄t̄ profet em. H̄ram mat̄ip̄ mar im:

²³ *⁴“Yi m̄t̄ miyap̄ir̄ eiȳim̄tau im em. Maain m̄te n̄han waw̄itu wawine n̄kan te m̄t̄ nan̄newek̄ niuk̄ m̄rak̄ Emanyuel.” Haiu neweik̄in̄ niuk̄ m̄rak̄ men h̄m maiu haiu mat̄ip̄, ‘God kau ketikewai.’

²⁴ Wanewik̄ epei au, Josep kekrit̄ h̄rak̄ kises menmen kerek m̄tik̄ ensel nepei ket̄p̄wek̄ h̄rak̄ k̄iwaai k̄ityak̄ k̄irem, te h̄rak̄ keit̄ Maria h̄r̄ neitan.

²⁵ *⁵ H̄r̄ neitan te h̄rak̄ ketikerep̄ n̄ran au ere h̄re sip̄ newenep̄ h̄re wine n̄kan. H̄re winaak̄ epei au, Josep h̄rak̄ kewis̄ niuk̄ m̄rak̄ Jisas.

2

M̄tik̄it̄ wikak̄ te wit̄ hak̄ terteī iuwe h̄rak̄it̄ tan̄ tat̄ir̄ Jisas

¹ Jisas miye p̄rak̄ winaak̄ keit̄ wit̄ Betlehem keit̄ provins̄ Judia. Maain kike m̄tik̄it̄ hak̄it̄ t̄r̄ saur metike h̄r̄, wit̄ k̄irak̄it̄ keit̄ yan̄m̄in̄ kerek wepni kokai kan, h̄rak̄it̄ t̄naaiw̄ir̄ wit̄ k̄irak̄it̄ ten̄ tiun wit̄ Jerusalem, h̄rak̄it̄ t̄itehī m̄t̄ tar̄ ik̄:

² *⁶“N̄kan kike kerek miye winaak̄ maain h̄rak̄ kakre M̄tik̄ Iuwe King kakin̄in̄ naanmampre m̄t̄ ne Isrel, h̄rak̄ keik̄? Haiu m̄r̄ saur k̄irak̄ kerek keteik̄naī miye wine m̄tik̄ maain h̄rak̄ kakre Iuwe. H̄ram m̄r̄ meke wepni kokai kan, te haiu ma mamwen̄ipī niuk̄ m̄rak̄.”

³ M̄tik̄ iuwe King Herot̄ h̄rak̄ kemtau h̄m kerek m̄te wine n̄kan, h̄rak̄ han enuk̄ kentar̄ h̄rak̄ han kit̄e maain h̄rak̄ kak̄ik̄reh̄r̄ k̄irak̄. M̄t̄ yap̄rwe ne wit̄ Jerusalem h̄r̄ nep̄r̄p̄r̄ n̄napen̄ nentar̄ Herot̄ h̄rak̄ han enuk̄.

⁴ M̄tik̄ Herot̄ ken̄ine m̄t̄ iuwe ne pris̄ netike m̄t̄ ne Skraip̄ kerek nerteī h̄m me Moses nat̄ip̄ m̄t̄ em, h̄rak̄ kitorhi, “M̄t̄ profet̄ nat̄ip̄ m̄te wawine M̄tik̄ Kraisi kerek God keh̄im̄tanek̄ kaknen̄ h̄re wawinaak̄ waw̄it̄ nein̄?”

⁵ H̄r̄ m̄t̄ newenhī net̄p̄wek̄, “H̄re wawinaak̄ kak̄it̄ wit̄ Betlehem ke provins̄ Judia kentar̄ im em n̄paa m̄tik̄ profet̄ Maika kewis̄ h̄m me God mau t̄weī mar im:

⁶ *⁷“Yi m̄t̄ ne wit̄ Betlehem yeit̄ provins̄ Judia. Yi iuwe yar ke m̄t̄ n̄m̄n̄ naanm̄pre m̄t̄ ne Isrel. Yi ȳre iuwe yentar̄ maain m̄tik̄ hak̄ kek̄re n̄m̄n̄ ke yi m̄t̄, h̄rak̄ kakre m̄tik̄ iuwe kakin̄in̄ naanmampre m̄t̄ naī ne Isrel.’”

⁷ H̄r̄ net̄p̄wek̄ epei au, te m̄tik̄ Herot̄ ken̄ine m̄tik̄it̄ kerek t̄r̄ saur h̄rak̄ k̄isaw̄in̄ kit̄iwek̄it̄hī me w̄i marmenum te h̄rak̄it̄ t̄r̄

saur kerek̄ k̄ir̄ keteik̄in̄ m̄te wine n̄kan kerek̄ maain h̄rak̄ m̄tik̄ iuwe.

⁸ Epei au, h̄rak̄ ker̄iuwet̄et̄ ten̄ Betlehem h̄rak̄ ket̄p̄wek̄it̄ kar̄ ik̄, “Yi eino eiȳin̄ eiȳineit̄n̄wek̄ ere yi einap̄inek̄, te yi p̄ike eino eiȳit̄po te hi anen awen̄ nin̄ip̄ ewen̄ipī niuk̄ m̄rak̄.”

⁹ H̄rak̄it̄ temtau h̄m me Herot̄ epei werek̄, te h̄rak̄it̄ ten̄. Te saur kerek̄ n̄paa h̄rak̄it̄ t̄rek̄ h̄rak̄ k̄ir̄ kepu kentar̄ wit̄ kerek̄ Jisas miye winaak̄ k̄iwaairī en.

¹⁰ H̄rak̄it̄ t̄r̄ saur (o h̄r̄) kau kentar̄ wit̄ te h̄rak̄it̄ han̄ yaaik̄ iuwe.

¹¹ *⁸ H̄rak̄it̄ t̄n̄ik̄ ten̄ w̄inak̄ n̄m̄in̄ ein̄ t̄r̄ n̄kan̄ Jisas ketike miye p̄rak̄ Maria. Epei au, h̄rak̄it̄ tewen̄ nin̄ip̄ tine han̄ k̄irak̄it̄ yaaik̄ ter̄iuwerek̄ tat̄ip̄ h̄rak̄ n̄kan̄ yaaik̄. Epei au, h̄rak̄it̄ tewep̄ tan̄ik̄ m̄rak̄it̄ tewet̄wek̄ menmen̄ wein̄im̄. H̄rak̄it̄ tewet̄wek̄ menmen̄ yaaim̄ gol, metike frankinsens (h̄ram menmen̄ m̄re smok smel), h̄ram metike mir̄ (h̄ram menmen̄ m̄n̄in̄ yaaim̄ m̄re yeirep̄, semi o k̄ip̄na).

¹² Maain h̄rak̄it̄ t̄ityak̄ t̄r̄ God Haai h̄rak̄ ket̄p̄wek̄it̄, “Yi ap̄ p̄ike eino eit̄ip̄ Herot̄ menmen̄ yi epei ȳrem.” Te maain h̄rak̄it̄ t̄naaiw̄ir̄ wit̄ Betlehem h̄rak̄it̄ p̄ike tit̄et̄ yayiwe hak̄ h̄rak̄it̄ p̄ike ten̄ wit̄ k̄irak̄it̄ eik̄.

Josep ketike m̄te n̄kan̄ n̄ir̄ir̄ nen̄ Isip̄

¹³ M̄tik̄it̄ wikak̄ epei ten̄, Josep k̄ityak̄ k̄ir̄ ensel hak̄ ke God ke w̄itaan̄ kan ket̄p̄wek̄, “Ti ekrit̄ eh̄it̄ n̄kan̄ ketike miye p̄rak̄ erī er̄ir̄ enaaiw̄ir̄ in̄ ek̄ ti eno Isip̄. Yi eiyu en̄ ek̄ ere hi et̄pi te yi einaaiw̄ir̄ wit̄ ik̄ e. Herot̄ k̄inkat̄in̄ n̄kan̄ kak̄ik̄ip̄ kaki.”

¹⁴ Josep k̄iwaaī k̄ir̄ ensel epei au, h̄rak̄ kekrit̄ ke w̄itaan̄ ketike miye n̄kan̄ h̄r̄ n̄naaiw̄ir̄ wit̄ ik̄ nen̄ Isip̄.

¹⁵ *⁹ H̄r̄ nepu Isip̄ ere maain Herot̄ kaa. Menmen̄ im epei man̄ mar ke M̄tik̄ Iuwe God ket̄pim̄ te m̄tik̄ profet̄ Hosia kewis̄im̄ mau t̄weī. H̄ram mat̄ip̄, “Hi epei en̄ine N̄kan̄ kai kan̄ k̄naaiw̄ir̄ Isip̄.”

Herot̄ kat̄ip̄ m̄t̄ n̄rak̄ h̄r̄ nan̄in̄ep̄ n̄kerek̄ h̄rak̄it̄ teit̄ wit̄ Betlehem

¹⁶ Maain Herot̄ kerteī m̄tik̄it̄ wikak̄ te wit̄ wepni kokai kan en̄ h̄rak̄it̄ epei temit̄wek̄p̄in̄, h̄rak̄it̄ ap̄ p̄ike tan̄ au, h̄rak̄ han̄ enuk̄ wis̄enuk̄. H̄rak̄ n̄paa ket̄p̄wek̄it̄ te h̄rak̄it̄ p̄ike tatnen̄ tat̄p̄wek̄, te h̄rak̄it̄ ap̄ p̄ike tan̄ au. Te h̄rak̄ kesiuwe m̄t̄ nan̄ino wit̄ Betlehem nan̄in̄ep̄ n̄kerek̄ h̄rak̄it̄ wen̄ kike tar̄ tito mar̄ wiketerem̄ mar ke n̄paa m̄tik̄it̄ kerek̄ tises saur tan̄ tet̄p̄wekem̄ me w̄i saur h̄rak̄ kin̄in̄ k̄ir̄ keteik̄nor̄ m̄te wine n̄kan̄ ik̄.

17 Mar im h̄m n̄paa profet Jeremaia kewis̄m mau t̄wei h̄ram epei man. H̄ram mat̄ip mar im:

18 **“H̄r m̄t nemtau h̄m me miyap̄r n̄k̄t neit wit Rama. H̄r nemtau h̄r n̄k̄t h̄m iuwe h̄m iuwe. Nepenyerer ne Resel n̄k̄t n̄kerek n̄r. H̄r m̄t miyap̄r nanrekyi nanweni han yaaik taau nentar n̄kerek n̄r ap nau en au. H̄r naa.”*

Josep ketike m̄te nikan n̄naaiw̄r Isip nan Isrel

19 Herot epei kaa, Josep keit Isip. W̄itaan ham Josep k̄waaai k̄tyak k̄r m̄t̄ik ensel hak kiut̄ip ke God kan k̄rek kewepyap̄r h̄rekes.

20 **H̄rak kewepyap̄r h̄rekes ketp̄wek kar ik: “Ti ekrit p̄ke eh̄t n̄kan ketike miye p̄ke eri eno wit ke Isrel. M̄t̄ik Herot nepei kaa te m̄t n̄rak ap te nan̄nep n̄kan ik au.”*

21 Ensel ketp̄wek epei au, h̄rak kekrit keit n̄kan ketike miye p̄rak ker̄i ken Isrel.

22 H̄rak ker̄i ken Isrel, h̄rak kemtau Herot n̄kan k̄rak Akeleas kekreh̄r ke haai k̄rak k̄riak menmen m̄rak naan̄pre m̄t ne Judia, te h̄rak k̄napen p̄ke kaknen kaku wit Betlehem. H̄rak k̄waaai k̄tyak ke w̄itaan k̄r ensel ke God ketp̄wek h̄rak kakno wit hak kaku en. Te Josep k̄naaiw̄r Judia ken provins Galili.

23 **H̄rak ken provins Galili ken kau wit hak kike m̄t nenewek Nasaret. Mar im h̄m n̄paa m̄t profet newis̄m mau t̄wei me M̄t̄ik Krai h̄ram epei man. H̄m mat̄ip, “H̄r m̄t nan̄newek m̄t̄ik ke wit Nasaret.”*

3

Jon Baptai s̄ kerek k̄k̄r m̄t nekre t̄par h̄rak kat̄ip m̄t h̄m me God

(Mk 1:2-8; Lu 3:1-18; Jo 1:19-28)

1-4 ****Tito yap̄rwe epei men, h̄r wen nepu wit Nasaret. Me w̄ im m̄t̄ik John kerek k̄k̄r m̄t nekre t̄par h̄rak kan kau wit wein̄k ke Isrel kerek m̄t ap newi en. H̄rak ker̄iwet kamel tepnek m̄rak mau ȳnk k̄rak, h̄rak keit ȳnk m̄ram kam̄r m̄re waai keyīm ketepenem mau mam̄n k̄rak. H̄rak kaam wise metike manu n̄kim m̄ram me yaank wein̄m. Menmen meiyam au. H̄rak k̄re m̄t̄ik enuk kerp wein̄m. H̄rak kat̄ip m̄t h̄m me God. H̄rak ketpor kar ik: “Yi eiweik̄n sip eiwet menmen enum, hi ak̄ri eikre t̄par yi eiyses h̄m yaaim me God eiyp̄ntar menep te haiu mam̄r God kak̄rkeik h̄rak*

kakin̄nai naanmamrai.” John h̄rak m̄t̄ik ik kerek n̄paa profet Aisaia kat̄ip maain h̄rak kaknen. H̄rak kat̄ip kar ik:

“T̄i ik ek ap m̄t nei newik, m̄t̄ik hak k̄nap kat̄ip kar ik: ‘Yi einet̄it yayiwe me M̄t̄ik Iuwe, yi eir̄akek yaaik ak̄rek te h̄rak kakisesim werek.’”

5 *Me w̄ im h̄r m̄t ne Jerusalem netike m̄t han nau nerer wit wit me provins Judia netike m̄t wit k̄r menep mani Judan, h̄r nan nan̄r Jon.*

6 *H̄r newepyap̄r menmen enum n̄paa h̄r n̄rakem epei au, te Jon ken k̄k̄ri nekre mani Judan.*

7 **John k̄r m̄t iuwe yap̄rwe nises h̄m me Farisi netike h̄m me Sadyusi. M̄t in h̄r m̄t iuwe nat̄ip m̄t han h̄r enises h̄m me Moses markeik. H̄r nan te John kak̄k̄ri te h̄rak kin̄n ketpor, “Yi enun ȳre n̄kerek ne manpen o yenmik. Yenmak te yi han kitet yi yaain hi ak̄ri te yi yaip̄r yaainop̄n yaik̄ip̄n menmen enum God maain kak̄rakem skelim m̄t enun kak̄waanki kak̄riuw̄rem a?*

8 *Yi eiyp̄n eiweik̄n sip eiwet menmen enum yi eir̄ak menmen yaaim eiteik̄naiyem, haiu mam̄rtei yi yaain te maain hi ak̄ri eiyp̄riuwe t̄par.*

9 **Yi ap han ekitet yi ap eiweik̄n sip eiwet menmen enum eiyp̄ntar yi nepenyerer ne Ebrahim, te God kakt̄ip yi n̄kerek n̄rak au! Hi het̄pi God yaaik te kakweik̄nhis nan im mamre m̄t h̄ram mam̄kreh̄r ke yi nepenyerer ne Ebrahim.*

10 **In ek God kewis̄ h̄ne me yerep̄ m̄waaai nu nun m̄ram, te nu ap mamine n̄kim yaaim h̄rak kakman kak̄w̄rem mam̄kre si.*

11 **Hi h̄k̄r m̄t neriuwe t̄par hentar h̄r neweik̄n sip newet menmen enum. M̄t̄ik hak kiut̄ip kak̄karu kaknen h̄rak k̄re M̄t̄ik Iuwe kin̄na hi au wein̄k. Maain h̄rak kaknen h̄rak kakweti yi m̄t menmen wik. H̄rak kakweti God H̄m̄n Yaaik kaktike si. H̄rak kewet m̄t menmen im h̄ram mar ke*

12 **h̄rak keses rais mekre sar. H̄rak kesesim epei au, h̄rak kakt̄enwewim h̄ram haas m̄ram mamno p̄n, h̄rak kak̄t̄ rais kakwis̄m mam̄kre winak. Te h̄rak kakriep̄p haas wein̄m kak̄w̄rem kak̄siyem.”*

Jon k̄k̄r Jisas kek̄re mani

(Mk 1:9-11; Lu 3:21-22)

* 2:18 Jen 35:19; Jer 31:15 * 2:20 Eks 4:19 * 2:23 Ais 11:1, 53:2; Lu 2:39; Jo 1:45-46 * 3:1-4 Mt 4:17; Mk 1:15

* 3:1-4 Ais 40:3 * 3:1-4 2Kin 1:8 * 3:7 Mt 12:34, 23:33; Ro 2:5; Rev 6:16-17 * 3:9 Jo 8:33, 39; Ro 2:28-29, 4:12

* 3:10 Mt 7:19; Lu 13:6-9; Jo 15:6 * 3:11 Jo 1:26-27, 33; Ap 1:5, 13:24-25 * 3:12 Mt 13:30

¹³Maain wí ham, Jisas kínaaiwír provins Galili ken mani Jordan kewepyapír hírekes kitehi Jon te hírak kakíkírek.

¹⁴Te Jon hanhan kewenek hírak ketpíwek kar ik: “Ti henmak te ti han hitauhi te hi akírít? Ti iuwe hi au weiník. Híram yaaim te ti ekíra.”

¹⁵Jisas keremiríwekem ketpíwek, “Me in ek ti híriakem emír ke hi hituthiyem hentar hawír ewises menmen híam me God mau tíwei híram matíp menmen.” Hírak katíp epei au, Jon kewenhi kíkírek.

¹⁶*Hírak kíkírek epei au, Jisas kínaairwír típar kehín kíníu ken pín eik, te nepní híremes mewep míre weipír hírak kíra God Hímín Yaaik kekiuwe kan main main kíre hore tapi hírak kenterik.

¹⁷*Epei au, God katíp híam híram meke nepní man matíp mar im: “Ik ek hírak Níkan kai hi hanhan heriuwerek. Hírak kenipa hi han yaaik.”

4

Seten kari han ke Jisas te hírak kises híam hírak au

(Mk 1:12-13; Lu 4:1-13)

¹*Jon kíkír Jisas epei au, God Hímín Yaaik keriyaak ken yaank weiník mít ap newi, te Seten kari han kírak.

²*Hírak kau en 40 wítaan ere 40 wanewik, hírak ap kaam menmen au. Hírak ap kaam menmen au, te nínpi maak.

³*Hírak nínpi maak te Seten enuk kewisesik kan kakri han kírak. Hírak kan ketpíwek kar ik: “Ti Níkan ke God ti etíp nan im emweikín emre bret te ti ehím.”

⁴*Jisas ap kises híam hírak au, hírak ketpíwek kar ik: “Hi ap aríakem antar híam me God mau tíwei híram matíp, ‘Mít miyapír ap te nankaap híras nanu nanriuwe menmen weiním híra naním au. Hír enises híam me God te híra nanu werek.’”

⁵Hírak katíp epei au, Seten keriyaak keiyík ken wit Jerusalem kerek mít nehímítanek wit ke God. Hírak keiyík ken kewisik kerp kentír wínak siup ke wínak ke God.

⁶*Hírak kerp kentír wínak siup ke wínak ke God, Seten ketpíwek kar ik: “Ti Níkan ke God ti ehítíkír ehíun tí. Ti ap te hahi au ehíntar híam me God nípaa mít newisím mau tíwei matíp, ‘God kaktíp mít hírak ensel me ti. Hír hismamrut te ti ap enamu híam mít ewenek mamniú nan taau.’”

⁷*Jisas ketpíwek, “Hi ap aríakem antar híam me God mau tíwei matíp mar im: ‘Yi

mít miyapír ap eiri han ke Mítík Iuwe God ki te hírak kakíkípi au emít!’”

⁸Hírak katíp epei au, Seten keriyaak keiyík ken máníu (o neiyíp) kau niu keteikníwek wit yapírwe me mít newi metike menmen híram yaaim.

⁹Hírak keteikníwekem, hírak ketpíwek, “Ti ewen nínpi ewenípi niuk mai hi iuwe te hi ewetit menmen yapírwe im te ti ehínín naanmamprawem.”

¹⁰*Jisas píke ketpíwek, “Ti enopin ekeipno. Hi ap aríakem au antar híam me God au tíwei matíp mar im: ‘Yi mít miyapír eiwenípi niuk me Mítík Iuwe ki God kerekek, eiríak menmen hírak. Menmen ham em au emít.’”

¹¹*Jisas katíp epei au, Seten kírír kínaiwírek. Te Ensel híra nan nekepik.

Jisas kínín kíríak menmen keit provins Galili

(Mk 1:14-15; Lu 4:14-15)

¹²*Maain Jisas kemtau mít natíp mít han nari Jon neiyík nen newisik kekere wínak enuk kentar hírak kene mítík iuwe King Herot. Hírak kemtewek nepei au, hírak kínaaiwír wit ik píke ken provins Galili.

¹³*Hírak ap kau wit Nasaret au. Hírak kínaiwírek ken kau wit Kapaneam kerek kírapiít menep wan ke Galili, nípaa mít ne weiwík me Sebyulan ketike Naftalai híra newi.

¹⁴Hírak kau in te híam me God nípaa profet Aisaia kewisím mau tíwei híram mamnen. Nípaa hírak kewis híam im:

¹⁵*“Wit ke Sebyulan ketike wit ke Naftalai menep wan iuwe keit pínak ke mani Jordan, tí mau provins Galili mít ap ne weiwík me Isrel newi.

¹⁶Mít miyapír kerek newi en híra níre mít kerek nau ne wítaan toto, te in ek híra híra si iuwe merhíhe. Mít kerek nau enum nínaain híra nani híra nar ke mít kerek nau wit toto enum im. Te in ek wanewik epei kan.”

¹⁷*Me wí im Jisas katíp mít híam hírak, hírak katíp, “Yi mít miyapír eiweikín sip eiwet menmen enum eiýántar menep haisu mamír mamírkeik te God kakinín naanmamprai haisu mít.”

Jisas kenine mítíkít tekyaaít (4) tatisesik
(Mk 1:16-20; Lu 5:1-11)

¹⁸Jisas kítet tenhaan menep wan eik ke Galili, hírak kíra mítíkít wik tariyakít ten tewír hepin iuwe tekin saauk. Niuk hírakít Saimon (niuk ham Pita) ketike níkik kírak Endru.

* 3:16 Jo 1:32 * 3:17 Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 12:18, 17:5; Lu 9:35 * 4:1 Hi 2:18, 4:15 * 4:2 Eks 34:28 * 4:3 Jen 3:1-7 * 4:4 Diu 8:3 * 4:6 Sam 91:11-12 * 4:7 Diu 6:16 * 4:10 Diu 6:13 * 4:11 Hi 1:6, 14 * 4:12 Mt 14:3; Mk 6:17; Lu 3:19-20 * 4:13 Jo 2:12 * 4:15 Ais 9:1-2 * 4:17 Mt 3:2 * 4:19 Mt 13:47

19 *Jisas kiret te hirak ketp+wekit, "Yi wiketeret yi eiyisisa. Nipaa yi yari saauk. Te in ek hi ateikni yi yarkeik te yi eiri han ke mit hir nanises God."

20 *Hirak ketp+wekit epei au, in ek hirakit tinaaiwir menmen mirakit te hirakit tisesik.

21 Hirak kepno kike kir mit+kit wiketeret hakit Jems ketike nikik kirak Jon, hirakit nikerek hirakit te mitik niuk mirak Sebedi. Hirakit tetike haai tau bot kirakit tekerwo hepin. Jisas ken+newekit,

22 te hirakit wasenum tinaaiwir haai kirakit ketike menmen mirakit hirakit tisesik.

Jisas kepno kewepyapir him mirak kikaap mit miyapir yapirwe nnap te hir nire yaain

(Lu 6:17-19)

23 *Hirak ken+newekit epei au, hirak ken kerer wit wit me provins Galili kewepyapir him mirak kekere winak mit nererik nekine him me Moses hirak katip him yaaim me God kin+n naanmpre mit, hirak kikaap mit miyapir kerek nnap o yink kir enuk, hir nire yaain.

24 *Hirak kikaap mit miyapir hir nire yaain te him me menmen Jisas kirakem men merer wit wit me provins Siria. Te hir yapirwe newi nari mit miyapir nnap o yink kir enuk hir neriyei neri nen Jisas. Mit miyapir han hir nnap his hit enum, han en hir neperper nani, han en herwe mersi te Jisas kekepi hir nire yaain.

25 *Hir mit yapirwe nisesik. Mit in hir ne wit Jerusalem provins Judia, Galili, wit Dikapolis ketike ti me mani Jordan pinak ein.

5

Jisas kerp miniu (o neyip) katip mit miyapir him mirak

1 Jisas kir mit miyapir nisesik, hirak kinu miniu (o neyip) ken kau ke n+m+n. Mit narak disaipel hir nan nau netikerek.

2 Hir nau netikerek, hirak kewep him ketpor him im:

Jisas katip nenmak te mit hir han yaaik nanu

(Lu 6:20-23)

3 *"Eiyimtau. Mit miyapir kerek hir nertei hir ap nises God werek werek hir han yaaik nanu nan+ntar God kaknen kakin+ni naanmampror.

4 *God kenip mit miyapir kerek in ek hir nikit hir nanu werek nentar God kak+kepi.

5 *Mit miyapir kerek hir newen+n han kir ke menmen, hir han yaaik nanu nan+ntar hir nanit menmen God nipaa ketpor hirak kakwet+rem.

6 *"Mit miyapir kerek hir hanhan iuwe nises menmen God han yaaik hir nanisesim, hir han yaaik nanu. God kak+kepi hir nanu werek nanisesik.

7 *"Mit miyapir kerek hir hanhan ner-iuwe mit nekepi hir han yaaik nanu nan+ntar maain God hanhan kakriuwari kak+kepi.

8 *"Mit miyapir kerek hir han kir yaaik ap nriak menmen enum, hir han yaaik nanu nan+ntar maain hir nantike God nanu nanit.

9 *"Mit miyapir kerek hir newen mit han kir te hir nankiyan nanu nanit hir han yaaik nanu nan+ntar God kaktip hir nikerek narak.

10 *"Mit miyapir kerek mit han nanip nentar hir nises menmen God ketpor hir enisesim, hir han yaaik nanu. Maain hir nantike God naanmampre menmen yapirwe.

11 *"Mit hir netpi enum nerekyi enum naniwep newen+ni him menmen nan+ntar yi yises him mai, yi han yaaik yayu.

12 *Yi han yaaik yayu yay+ntar maain God kakweti menmen yaaim iuwe kakit wit kirak. Yi yayit menmen im yay+ntar nipaa mit nriak enum nenep mit profet nipaa newepyapir him me God, te hirak kakwetir menmen yaaim iuwe mamit wit kirak.

Mit nises God hir nire sol metike si

(Mk 9:50; Lu 14:34-35)

13 "Yi mit yi yikaap mit ne ti ap nises menmen enum mire sol mikaap sak naan hirak ap mam+n waswas. Te sol meweik+n mire t+par ap mam+n him yi eir+ak mekam te h+ram p+ke tokim? Taauye! Yi eiw+rem mammo witeik te mit miyapir nan+ntaram, h+ram enum.

14 *"Yi yikaap mit ne ti nises God yire si mekepi me w+taan yitet yayiwe. Yi yire wit kerek mit nau niu. Hirak ap te kisaw+n tauu, kau yaain mit miyapir nirek yan+m+n.

15 *Mit miyapir ap neksiu si nisaw+nek kinik tikenup o newisik kinik yeno au. Hir newisik kentar yeno te hirak kiriyor

* 4:20 Mt 19:27 * 4:23 Mt 9:35; Mk 1:39; Ap 10:38 * 4:24 Mk 6:55 * 4:25 Mk 3:7-8 * 5:3 Ais 57:15 * 5:4 Ais 61:2-3; Rev 7:17 * 5:5 Sam 37:11 * 5:6 Ais 55:1-2 * 5:7 Je 2:13 * 5:8 Sam 24:3-4, 51:10, 73:1; Jo 3:2-3 * 5:9 Hi 12:14; Je 3:18 * 5:10 1Pi 3:14 * 5:11 1Pi 4:14; Je 1:2 * 5:12 2Kro 36:16; Ap 7:52; Hi 11:32-38; Je 5:10 * 5:14 Jo 8:12, 9:5; Fl 2:15 * 5:15 Mk 4:21; Lu 8:16, 11:33 * 5:16 Ef 5:8-9; 1Pi 2:12

kekre wɪnak te hɪr kerek nau nekrerek nɪr menmen.

16 *Mar im menmen yi yɪriakem hɪram mɪre si. Mɪt nɪrem hɪram yaaim te hɪr nanwenɪpi niuk me Haai kaiu God kerek kau keit wit kɪrak.

Jisas katip me hɪm lo me God

17 *Yi ap han ekitet hi han ehɪwaank hɪm me God Moses ketike mɪt profet nɪpaa newisɪm mau tɪwei. Hi ap han ehɪwaankem au. Hi han ariak menmen nɪpaa hɪr netpim hɪram mamnen.

18 *Hi etpi werek. Hɪm mei kike me Moses o me mɪt profet hɪram ap te mamɪwaank mamɪt ere tɪ mamtike nepni hɪram mamwep mamɪwaank mamɪt. Me wɪ im menmen yapɪrwe hɪram epei au mamɪsi mamɪt.

19 *Mɪt kerek neweikɪn sip newet hɪm mei kike me hɪm me Moses metike hɪm me mɪt profet, hɪr nanri han ke mɪt te hɪr nanisesi, mɪt in niuk mɪr meit wit ke God hɪram weinɪm. Te mɪt kerek hɪr nises hɪm me God werek werek neteikɪn mɪt han hɪr enisesim, maain niuk mɪr meit wit ke God hɪram iuwe.

20 Hi hetpi werek. God katip menmen yaaim yi yisesim yɪriakem ap te mamɪnɪn menmen mɪt ne Farisi netike mɪt iuwe ne Skraip kerek ninɪn nertei hɪm me Moses natip mɪt em hɪr nɪriakem, yi ap eitike God eiyu hɪrak naanmamri. Hi hetpi menmen im hentar mɪt ne Farisi netike mɪt ne Skraip hɪr ap te nanu nantike God taau!

Jisas katip menmen me mɪt hɪr han enuk (Lu 12:57-59)

21 *Nɪpaa ere in yi yemtau hɪm me God Moses kewisɪm mau tɪwei hɪram matip, 'Yi mɪt ap einep mɪt han te hɪr nani au emɪt! Mɪtik kerek kenep mɪtik hak kaki, mɪt neiyɪk nanɪno mɪtik iuwe gavman.'

22 *Te hi hetpi. Mɪtik kerek han enuk keriuwe kɪrak yɪnak, mɪt neiyɪk nanɪno nanɪr mɪt iuwe. Mɪtik kerek katip kɪrak yɪnak enum ketawɪnek, hɪr neiyɪk nanɪno nanɪr mɪtik iuwe gavman. Keimɪn katip kɪrak yɪnak enum katip hɪrak mɪtik enuk keweikɪn sip kewet God, te hɪrak naanempe hɪrekes te God ap kakwɪrek kakno si.

23-24 *Wɪ ham ti eno wɪnak iuwe ke God ewenɪpi niuk mɪrak ewetɪwek menmen mɪt enwisɪm emɪntar kɪnaan me nan (alta), te ti eket han menmen enum ti hɪriak kit yɪnak em, ti ewis menmen mit emwaai en, ti ehinɪn eno etike kit yɪnak yi yewepnak

yatip ere yi yekiyakɪt yau. Epei au, ti pɪke enen ehɪt menmen mit ewepwarem ewet God em ewenɪpi niuk mɪrak heriuwerem.

25 *Mɪtik hak han enuk keriuwit hanhan keryit kakno mɪtik iuwe gavman kakɪtpɪwek kakɪswut hɪm, ti etikerek eitɪpakɪt menmen ere yi han yaaik eiyu, o au en, yi yɪnapɪn mɪtik iuwe, hɪrak kakɪswut hɪm te mɪtik iuwe gavman kakriuwetɪt ti eno his me mɪt hɪr naanmɪre wɪnak enuk, te hɪr nanwisit ekɪkrerek.

26 Ti ehu en ere ti pɪke ewetɪwek pewek emrer mɪrak ere werek, o au en, ti ehu ehɪt.

Jisas katip menmen me mɪt miyapɪr nariyan his newenɪnem

27 *Nɪpaa ere in yi yemtau hɪm me God Moses kewisɪm mau tɪwei hɪram matip, 'Yi ap eiriyɪn his eiwenɪnem au emɪt!'

28 *Te hi hetpi. Mɪtik kerek kɪr mɪte naanmɪrewe hɪrak hemkre menepam hanhanep, hɪrak epei kɪwaai ketikerep kekre han kɪrak.

29 *Menmen ti hɪrem heriuwe nanamɪr kit ke his yaaim mari han kit ti hɪriak menmen enum, ti eketim ewɪrem. Ti eket nanamɪr kit te ti ehu werek eno wit ke God hɪram yaaim. Hɪram enum te ti nanamɪr kit hɪrak kepu werek te kakri han kit te God kakwɪrit ti eno si.

30 His mit yaaim em hɪram mises han kit mɪriak menmen enum, ti ehɪt hɪne eremir ewɪrem. Ti eremir his ewɪrem te ti ehu werek eno wit ke God hɪram yaaim. His mit yaaim mepu werek te ti hɪriak menmen enum ti eno si hɪram enum.

Jisas katip menmen me mɪtik kesiuwe mɪte piutip wauno hɪrak kakɪt peiyap (Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lu 16:18)

31 *Nɪpaa ere in yi nepei yemtau hɪm me God Moses kewisɪm mau tɪwei matip, 'Mɪtik kerek kesiuwe mɪte pɪrak wauno waunaiwɪrek, hɪrak kakwetɪwe tɪwei hɪram matip nɪpaa hɪre mɪte pɪrak te in ek au hɪrak kepɪrep wen.'

32 *Te in ek hi etpi. Mɪtik kerek kepɪr mɪte pɪrak wɪnaiwɪrek, te hɪre ap wɪriak menmen enum wetike mɪtik hak au, hɪrak kenipep weweikɪn sip wewet hɪm me God, me wɪ hɪre pɪke wawɪt mɪtik keiyak. Mɪtik kerek ketikerep hɪr nanɪtan, hɪrak keweikɪn sip kewet hɪm me God ketikerep.

Jisas katip menmen me mɪt hɪr natip God hɪr nanises menmen

* 5:17 Mt 3:15; Ro 3:31, 10:4 * 5:18 Lu 16:17, 21:33 * 5:19 Je 2:10 * 5:21 Eks 20:13, 21:12; Lev 24:17; Diu 5:17
 * 5:22 1Jo 3:15 * 5:23-24 Mk 11:25 * 5:25 Mt 6:14-15, 18:34-35 * 5:27 Eks 20:14; Diu 5:18 * 5:28 2Pi 2:14
 * 5:29 Mt 18:8-9; Mk 9:43-47; Kl 3:5 * 5:31 Diu 24:1-4; Mt 19:7; Mk 10:4 * 5:32 1Ko 7:10-11 * 5:33 Eks 20:7; Lev 19:12; Nam 30:2; Diu 23:21

33 *⁴⁴ Nipaa ere in yi yemtau h̄m me God Moses kewis̄m mau t̄wei mat̄p, 'Yi ap eiweik̄n sip eiwet h̄m nipaa yi yat̄p God. Au, yi eiyisesim.'

34-35 *⁴⁵ Te hi hetpi. Yi ap eit̄p h̄m ham me menmen me God mamkaap h̄m mi yi yat̄p m̄t em te yi eiyisesim au em̄t! Yi ap eit̄p 'Tru antap' au em̄t eiȳntar h̄rak wit ke God. Yi ap eit̄p menmen me t̄ mamkaap h̄m mi yi yat̄p m̄t em au em̄t eiȳntar t̄ h̄ram m̄re yeno me God h̄rak kewis̄ h̄t ment̄ram. Yi ap eit̄p menmen me wit Jerusalem mamkaap h̄m mi yi yat̄p m̄t em au em̄t eiȳntar h̄rak wit kerek M̄t̄k Iuwe God kau ketike m̄t. Yi yat̄p mar im yi yat̄p niuk me God. H̄ram enum em̄t!

36 Yi ap eit̄p menmen me paan ki mamkaap h̄m yi yat̄p m̄t em au em̄t eiȳntar yi ap te eir̄ak paan kei kiut̄p o yap̄rwe mau hesnu ki mamre hike o n̄p̄iak taau. God kerek kak̄rakem te h̄ram m̄re ti at̄p niuk me God.

37 *⁴⁶ Yi yat̄p m̄t yi eir̄ak menmen yi eit̄p, 'O, hi ar̄akem,' o 'Au, hi h̄napen.' Yi eit̄p h̄m meiyam mamkaap h̄m mi te h̄r nertei yi eiyisesim, h̄ram menmen enum meke Seten man. Menmen im enum em̄t!

Jisas kat̄p menmen me m̄t h̄r nan̄p nerer m̄r

(Lu 6:29-30)

38 *⁴⁷ Nipaa ere in yi yemtau h̄m me God Moses kewis̄m mau t̄wei h̄ram mat̄p, 'M̄t̄k keketut nanam̄r kit ti eket̄wek k̄rak. M̄t̄k kenekt̄nut yehes kit, ti enekt̄n̄wek k̄rak.'

39 *⁴⁸ Te in ek hi hetpi yi ap te einep m̄t mamre me menmen mi enum nipaa h̄r nerekyiyem au em̄t! M̄t̄k kitep ken tekep p̄nam, ti eteik̄n̄wek p̄nam h̄rak ekitep ekwim.

40 *⁴⁹ M̄t̄k kerek keryit kakno m̄t̄k iuwe gavman kakmitet̄p̄n kak̄t̄p̄wek enum me menmen yaaim ti h̄rakem, te h̄rak kak̄t̄ pewek mei mit ti ewet̄wekem emriuwe tan̄k.

41 M̄t̄ iuwe ne gavman nan nanit̄hi yi einenor menmen m̄r eiȳm eino menep in, yi ap han enuk eikepi eiȳm eino menep in au em̄t. Yi eiȳm eino yan̄m̄n.

42 M̄t̄k kerek kituthi me menmen mit, ti ewet̄wekem. M̄t̄k kerek hanhan kakri menmen mit me w̄ im te maain h̄rak p̄ke kakwetut mei m̄rak mamrerim, ti ewen̄wekhi ewet̄wekem.

Jisas kat̄p me m̄t h̄r hanhan neriuwe m̄t enun nepan n̄r
(Lu 6:27-28, 32-36)

43 *⁵⁰ Nipaa ere in yi yemtau h̄m me God Moses kewis̄m mau t̄wei h̄ram mat̄p, 'Yi hanhan yeriuwe ni yinan, te yi han enuk yeriuwe m̄t enun nepan ni.'

44 *⁵¹ Te hi hetpi yi hanhan yeriuwe m̄t enun nepan ni, yi eiyitehi God h̄rak ap skelim m̄t kerek nerekyi enum, h̄rak ekrekyor menmen yaaim.

45 *⁵² Yi ȳr̄ak menmen mar im te yi eir̄ak menmen eiȳr ke haai ki God keit wit k̄rak h̄rak k̄rakem. H̄rak kenip wepni k̄r k̄kaap m̄t yaain netike m̄t enun n̄rak enum. H̄rak k̄rak haw̄ kan k̄kaap m̄t yaain, m̄t au enun.

46 Yi m̄t hanhan yeriuwe m̄t kerek hanhan neriuwi te m̄t han au, yi han kitet God kakweti menmen yaaim a? Taauye! M̄t enun nari pewek me takis h̄r n̄rak menmen mar im. H̄ram menmen wein̄m.

47 Yi m̄t yen̄ne m̄t han ni yinan h̄r yaain te m̄t han au yi han kitet God kakweti menmen yaaim a? Taauye! M̄t ap ne weiw̄k me Isrel ap nises God h̄r n̄rak menmen im. H̄ram menmen wein̄m.

48 *⁵³ Yi ȳr̄ak m̄t ni enun nepan yaain, te yi yaain eiȳr ke Haai ki God keit wit k̄rak h̄rak yaaik.

6

Jisas kat̄p menmen me m̄t n̄kaap m̄t han ap netenen menmen au

1 *⁵⁴ Yi naanempre h̄ras te yi ap eir̄ak menmen yaaim te m̄t nanri nanwen̄pi niuk mi nant̄p̄ yi yaain au em̄t. Yi ȳr̄ak menmen mar im te Haai ki God keit wit k̄rak kau niu h̄rak ap kakweti menmen yaaim menterim taau.

2 W̄ yi eiwet m̄t kerek h̄r netenen menmen auri eiwet̄r menmen, yi ap eiwepyap̄r menmen yi ȳr̄akem au em̄t! M̄t enun newisesik h̄r newet m̄t menmen, h̄r newepyap̄rem neit yayiwe o nekre winak kerek m̄t nekine h̄m me Moses nekrerek, te m̄t nan̄r menmen h̄r n̄rakem nanwen̄pi niuk m̄r nanriuw̄erem. Hi hetpi werek, maain God ap kakwet̄r menmen mamrerim kak̄t̄ wit k̄rak kak̄ntar m̄t nepei net̄p̄wek h̄m yaaim me menmen h̄rak k̄rakem.

3 *⁵⁵ Yi eiyises menmen m̄r au em̄t! Yi eir̄ak menmen eikaap m̄t, te yi eir̄akem eisaw̄nem te m̄t ni yinan o m̄t han ap te nan̄rem taau.

* 5:34-35 Ais 66:1; Mt 23:22; Ap 7:49; Je 5:12 * 5:34-35 Sam 48:2 * 5:37 Je 5:12 * 5:38 Eks 21:24; Lev 24:20; Diu 19:21 * 5:39 Lev 19:18; Jo 18:22-23 * 5:40 1Ko 6:7 * 5:43 Lev 19:18 * 5:44 Eks 23:4-5; Lu 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14, 20; 1Ko 4:12 * 5:45 Ef 5:1 * 5:48 Lev 19:2; Diu 18:13 * 6:1 Mt 23:5 * 6:3 Mt 25:37-40

⁴ Yi eiriakem eisawinewem te Haai ki God kerek k̄ir menmen yi yisawin yiriakem, h̄irak kakweti menmen yaaim mamrerim.

*Jisas katip menmen me m̄it nitehi God
(Lu 11:2-4)*

⁵ *⁵ “W̄i kerek yi yitehi God menmen yi ap eiriakem eiyir ke m̄it enun newisesik h̄ir n̄iriakem. H̄ir hanhan nerp nekre w̄inak kerek m̄it nekine h̄im me Moses nekrerek, o h̄ir nerp yayiwe nitehi God menmen te m̄it nan̄iri han kitet h̄ir yaain nanwen̄ipi niuk m̄ir. Hi hetpi werek, maain God kakwetir menmen mamrerim kakit wit k̄irak taau.

⁶ *⁶ “W̄i kerek yi yitehi God menmen, yi eino haau ke w̄inak iyepet weipir eiyitehi God kerek m̄it ap n̄irek, yi eit̄iwekhi menmen. Te maain Haai ki God kerek k̄ir menmen yi yisawin yiriakem h̄irak kakweti menmen yaaim mamrerim.

⁷ *⁷ “Yi yitehi God menmen, yi ap eit̄ip h̄im wein̄im yapirwe eiyir ke m̄it ap nertei God nerer wit wit ap ne Isrel h̄ir n̄iriakem au em̄it. H̄ir han kitet God kak̄mtau menmen m̄ir kak̄mtar h̄ir net̄ipwek neriuwe h̄im yapirwe nokim nokim.

⁸ *⁸ “Yi ap eiyises menmen h̄ir n̄iriakem eiȳntar Haai ki God nepei kertei menmen yi yait̄iwem te maain yi yau werek.

⁹ *⁹ “Yi eit̄iwekhi menmen yi eit̄ip yayir ik: ‘Haai k̄iau God, ti kerek heit wit kit heven, ti niuk mit

iuwe te ti enip m̄it h̄ir nanwen̄ipi niuk mit.

¹⁰ *¹⁰ “Haiu mituthi te ti enen ehin̄in naanmamprai haiu m̄it, te haiu m̄it yapirwe emises han kit mam̄ir ke m̄it ensel neit wit kit heven h̄ir nises han kit.

¹¹ Petepin ti ewetai menmen mei te haiu mam̄im.

¹² *¹² “Ti esak menmen enum haiu m̄iriakem mam̄ir ke haiu mesak menmen enum me m̄it nerekyeyem haiu mat̄ip, H̄iram menmen wein̄im.

¹³ *¹³ “Ti ap ewis menmen enum mamri han k̄iau haiu mam̄irak enum au em̄it! Ti naanemprai me menmen enum.’

¹⁴ *¹⁴ “Eiȳmtau. Yi eiȳsak menmen enum m̄it nerekyeyem yi ap han ekitetim, yi eit̄ip h̄iram menmen wein̄im, te Haai ki God h̄irak kak̄sak menmen enum mi.

¹⁵ Yi ap eisk menmen enum me m̄it nerekyeyem au, te Haai ki God ap kak̄sak menmen enum mi.

Jisas katip menmen me m̄it h̄ir n̄ir̄ip maan nanu

¹⁶ *¹⁶ “W̄i kerek yi yinaain menmen n̄ir̄ip mamiwei te yi eiyitehi God menmen, yi ap eiwen toni emu ninaan mi eiyir ke m̄it enun newisesik n̄iriakem au em̄it! H̄ir newen toni mau ninaan m̄ir te m̄it yapirwe nan̄iri h̄ir han kitet h̄ir yaain h̄ir newen̄ipi niuk m̄ir menterim. Hi hetpi werek, maain God ap te kakwen̄ipi niuk m̄ir taau.

¹⁷⁻¹⁸ W̄i kerek yi yinaain menmen yi n̄ir̄ip miwei te yi eiyitehi God menmen, yi ap eiwen toni waniu (o wein) au em̄it! Yi eik̄ir eiwepep paan te m̄it han ap nertei yi n̄ir̄ip miwei yitehi God. Te God Haai ki kerek m̄it ap n̄irek au, h̄irak kertei menmen yi yisawin yiriakem, te maain h̄irak kakweti menmen yaaim menterim.

*Jisas katip menmen me m̄it nan̄it pewek yapirwe
(Lu 12:33-34)*

¹⁹ *¹⁹ “Yi ap eiri menmen mei yapirwe me t̄i im naaneprewem meit w̄inak ki au em̄it! Mesik, metike wesiu merermirir laplap, n̄i o heiniut mamwim te menmen mamwepep, o m̄it enun nan̄inen nanwep w̄inak nankint̄ip menmen im.

²⁰ *²⁰ “Au, yi yiriak menmen yaaim te God kakweti menmen m̄irak yaaim meit wit k̄irak. Menmen h̄irak kakwetayem, mesik, wesiu o heiniut mam̄interim ap te mam̄waank menmen im au, m̄it enun ap te nan̄inen nant̄iwem taau.

²¹ Menmen m̄it han kitet h̄iram mamkepi nanu werek, han k̄ir kakisesim. Te yi han ekitet menmen me t̄i au em̄it! Menmen me God keremem.

Jisas katip menmen me nanamir h̄irak k̄ire si

(Lu 11:34-36)

²² “Nanamir ki h̄irak k̄ire si kak̄kaap ȳnk ki. Nanamir ki yaaik te yi yayir menmen werek werek. Han ki h̄irak k̄ire nanamir. Yi han kitet menmen yaaim, yi eiyises God werek werek.

²³ Te nanamir ki h̄irak enuk toto te yi ap eiyir menmen werek werek au. Han ki kek̄re ȳnk ki h̄irak kises menmen enum, h̄iram m̄ire toto, te menmen im mekrerek h̄iram mamriwaank.

Jisas katip menmen me m̄it han ekitet God-menmen me t̄i au em̄it

(Lu 16:13)

²⁴ “M̄it̄ik ap kakises menmen wik werek werek au. H̄irak hanhan m̄it̄ik kiut̄ip, h̄irak kaknapan keiyak. H̄irak kak̄kaap

* 6:5 Mt 23:5; Lu 18:10-14 * 6:6 2Kin 4:33 * 6:7 1Kin 18:26-29; Ais 1:15 * 6:8 Mt 6:32 * 6:9 Jo 17:6 * 6:10 Mt 7:21; 26:39; Lu 22:42 * 6:12 Mt 18:21-35 * 6:13 1Kro 29:11-13; Mt 26:41; Lu 22:40; Jo 17:15; 2Te 3:3; 2Ti 4:18; Je 1:13 * 6:14 Mk 11:25-26 * 6:16 Ais 58:5-9 * 6:19 Je 5:1-3 * 6:20 Mt 19:21; Lu 18:22; Kl 3:1-2

mɪtɪk kiutɪp, hɪrak kakweikɪn sip kakwet keiyak. Yi han ki kakɪnke kakɪntar pewek ap te yi eiyises God werek werek au.

Jisas katɪp menmen me mɪt han kitet menmen mamkepi nanu werek (Lu 12:22-31)

25 *^{*}Te hi hetpi. Yi ap han kakitet yapɪrwe me menmen yi yayɪm te yi yayu werek, o menmen yi eimɪr emu yɪnk ki au emɪt! Han ki kinɪn menmen yi yayɪm, yɪnk ki kinɪn klos yi yayimɪr. God keweti yɪnk ki ketike han ki kekrerek te yi eiyisesik. Hɪrak naanmampri me menmen te yi eiyu werek werek.

26 *^{*}Yi eiyɪr hore hɪram menuwe men in men ein. Hɪram ap mamɪr ni mei o meket teket mei men mewisɪm mekre weisaak au. Te Haai ki God hɪrak naanmɪprewem. Yi yinɪn hore yapɪrwe te God naanmampri.

27 Mɪtɪk kei kiutɪp kekere nɪmɪn ke yi mɪt han kitet yapɪrwe te kakɪrak menmen mamkepi hɪrak kaku wɪ meiyam o tito yapɪrwe a? Taauye!

28 “Yi ap hanhan yeriuwe menmen yi eimɪr au emɪt. Yi yayɪr timen hɪram mewo meit yayiwe. Hɪram ap mekerwo laplap o mesikek yɪwaap au.

29 *^{*}Te hi hetpi. Nɪpaa mɪtɪk iuwe King Solomon hɪrak kamɪr klos mɪrak yaaim, te klos mɪrak ap yaaim mar ke timen im au.

30 God kerekek hɪrak kenip yenkis timen weinɪm hɪram mɪre yaaim. Te hɪram mepu petepin, teipmen hɪram mami te mɪt nanɪsiyem. Yi yinɪn timen te God naanmɪprewem werek werek hɪrak naanmampri. Yi ap yises hɪm me God werek werek au.

31 Te yi ap han ekitet emɪr im: ‘Maain hi ehɪt menmen mamtike tɪpar mamɪt nein te hi hahɪm o hi ehɪt klos mamɪt nein te hi emɪr? Menmen mar im au emɪt.’

32 *^{*}Yi ap han kitet menmen im au eiyɪntar mɪt ap ne weiwɪk mi Isrel kerek ap nises God hɪr hanhan neriuwe menmen im wɪsenum. Yi ap han ekitet menmen eiyɪr ke hɪr han kitetim eiyɪntar God hɪrak Haai ki nepei kertei menmen yapɪrwe yi eitɪwem te yi eiyu werek werek.

33 *^{*}Te yi mɪt miyapɪr yinɪn hanhan eiyises God hɪrak kinɪn naanmampri te hɪrak kakrekyi yi yaain. Yi yɪrɪak menmen im te God naanmampri me menmen meiyam te yi eiyu werek.

34 *^{*}God naanmampri me menmen meiyam yi eiyu werek, te yi ap hanhan eiriuwe menmen teip hekrit hɪram

manmen. Menmen teiyɪp hekrit hɪram manmen, yi ap yayiwem taau. Hɪram manmen. Te yi han ekitet me menmen enum petepin epei man naanempre hɪras me menmen im.

7

Jisas katɪp menmen me mɪt skelim mɪt han

(Lu 6:37-38, 41-42)

1 *^{*}“Yi ap skelim mɪt me menmen hɪr nɪrɪakem te God ap skelim yi mɪt me menmen me yi yɪrɪakem taau.

2 *^{*}Yi ap skelim mɪt eiyɪntar God skelim yi mɪt kakriuwe menmen yi yɪrɪak mɪt han em. Menmen yi yɪrɪak mɪt han em, God kakrekyiyem kakɪnterim.

3 Ti henmak te ti hɪr kit yinak menmen kike mɪre yenkis yehes mekre nanamɪr kɪrak te ti hanhan ekinɪwekem mamnopɪn mamkeipnɪwek nanamɪr kɪrak, te ti ap hanhan ekin menmen wɪsenum mɪre nu heneik mekre nanamɪr kit a?

4 Hɪram enum te ti atɪp kit yinak, “Ti ewisa hi ekinut menmen mekre nanamɪr kit emnopɪn emkeipɪn nanamɪr kit,” te ti menmen wɪsenum mamsonut nanamɪr kit te ti ap ehɪr ein ein werek werek taau.

5 Ti mɪtɪk enuk ewenɪn hɪm. Ti ehinɪn naanempre nanamɪr kit te maain ti ekaap kit yinak eriuwe nanamɪr kɪrak. Hɪram mar im: Ti ehinɪn eweikɪn sip ewet menmen enum mekre han kit te ti ehu werek. Maain ti ehu werek te ti ekaap kit yinak ekweikɪn sip ekwet menmen enum mɪrak kike.

6 *^{*}“Yi ap eitɪp mɪt enun han kɪr enuk kɪre samiyak hɪm yaaim me God au emɪt! Yi eirɪakem hɪram mamɪr ke mɪtɪk kewɪr hore haam metike pitau (o yɪnɪ) o menmen yaaim mɪwaaɪ tɪ, sak mamnen mamɪntɪrerim mamɪwaankem. Hɪram mamɪntɪrerim mamɪwaankem nepei au, hɪram mamweikɪn mamwɪr nɪkɪn mamiwep.

Jisas katɪp menmen me mɪt hɪr nanitehi God menmen werek werek

(Lu 11:9-13)

7 *^{*}“Yi eiyitehi God menmen te hɪrak kakwetiyem. Yi eiyɪneitɪn menmen me God te yi eiyɪrem. Yi eiyɪrɪp weipɪr eiket teruk te God kakɪkeiswiyek.

8 *^{*}Hi hetpi werek. Mɪt kerek nitehi God menmen hɪrak kakwetɪrem. Mɪt kerek nanɪnantɪn menmen me God hɪr nanɪrem.

* 6:25 Fl 4:6; 1Ti 6:6-8; Hi 13:5; 1Pi 5:7 * 6:26 Mt 10:29-31; Lu 12:6-7 * 6:29 1Kin 10:4-7; 2Kro 9:3-6 * 6:32 Mt 6:8 * 6:33 1Kin 3:10-14; Sam 37:4, 25; Ro 14:17 * 6:34 Eks 16:4, 19; Mt 6:11 * 7:1 Ro 2:1; 1Ko 4:5; Je 4:11-12 * 7:2 Mk 4:24 * 7:6 Mt 10:11 * 7:7 Jer 29:13-14; Mk 11:24; Jo 14:13-14, 15:7, 16:23-24 * 7:8 Je 1:5; 1Jo 3:22, 5:14-15

Mit kerek nerp weipir neket teruk, te God kakikeisworek.

⁹ “Mitik hak kekere namin ke yi mit, nikan kirak kakitwekhi me niu o bret, hirak ap kakwetwek nan te hirak kakim au.

¹⁰ O nikan kirak kakitehi haai me saauk, hirak ap kakwetwek miniu han enuk (o neiyip han) o manpen siurp (o yemik siurp) enuk te kakim taau.

¹¹ *Yi mit kerek yi enun yi yertei yewet nikerek ni menmen yaaim. Te Haai ki God kerek keit wit kirak Heven hirak yaaik wisenuk kakikaap mit kerek nanitwekhi me menmen yaaim hirak kakwetirem hiram mamkepi.

¹² * “Te hi hetpi. Yi eyinin eiriak mit miyapir menmen yaaim yi hanhan te hir pke nanrekiyiem. Menmen im hi hetpi yi eiriakem hiram mises menmen yapirwe mitik Moses ketike mit profet hir newisim mau twei hiram matip yi eiyisesim.

Jisas katip him me weipir kike mit nanitetik te hir nanu werek werek

(Lu 13:24)

¹³ “Yi eyitet weipir kike eyintar ya weipir ke wit si enun hirak kahi iuwe, yayiwe kipirak, mit miyapir yapirwe nitetik.

¹⁴ * Te weipir kerek mit miyapir nanitetik te hir himin kir kaku werek, hirak au kahi kike, ya enuk kike, mit miyapir niutip niutip keriyen nanitetik.

Jisas katip him me mit profet enun nemipin

(Lu 6:43-44, 13:25-27)

¹⁵ * “Yi mit miyapir yi naanempre hiras me mit profet enun nemipin. Hir naninen nanmitipin nanriuwe him mir te yi han kitet hir mit yaain God keriuweti nan netpi menmen. Te han kir enuk hir nemipin nanriwaank me menmen me God yi yisesim.

¹⁶ * Yi eyirtei hir yaain o enun nanriuwe menmen hir nanriakem. Nu teketuk ap te mamri mamir ke hinaan nikim au. Waai wakn ap te mamri mamir ke tuwaan au.

¹⁷ Nu yaaim hiram mamri nikim yaaim. Nu enum ap mire yaaim te mamri nikim yaaim au. Enum keremem.

¹⁸ Nu yaaim ap te mamri nikim enum au. Nu enum ap te mamri nikim yaaim taau.

¹⁹ * Nu mei enum ap mine nikim yaaim, mit nanman nanwirem mamno si.

²⁰ * Te hi hetpi werek. Yi eyirtei mit kerek profet enun nemipin neriuwe menmen hir nriakem.

* 7:11 Je 1:17 * 7:12 Mt 22:39-40; Lu 6:31; Ro 13:8-10

2Pi 2:1 * 7:16 Ga 5:19-22; Je 3:12 * 7:19 Mt 3:10; Lu 3:9; Jo 15:6 * 7:20 Mt 12:33

Ro 2:13; Je 1:22, 25 * 7:22 Jer 14:14 * 7:23 Sam 6:8; Mt 10:33, 13:41-42; 2Ti 2:19

1:22; Lu 4:32; Jo 7:46

²¹ * “Yi ap han kitet mit yapirwe kerek nenewa hi Mitik luwe yaaik, hir nanre nikerek ne God. Au, hir mit miyapir kerek nises menmen Haai kai God hirak hanhan hir nanisesim, hir keriyen hir nikerek narak.

²² * Wi maain God kakinke mit, hir yapirwe naninen nanitpo, Mitik luwe yaaik. Haiu epei mekrehir kit haiu matip mit him me God, haiu mepir herwe enum men mekeipin mit, haiu miriak menmen yaaim yapirwe nipaa mit ap nrem, haiu mikaap mit ninap o his hit enum ere hir nre yaain.

²³ * Hir nanitpo menmen im te hi tewen ehitor, ‘Hi hepitari yi neimin. Yi ap ne God au. Yi mit enun yirak enum yi einopin eikeipno!’

Jisas katip him me mitik wik time winak wik.

(Lu 6:47-49)

²⁴ * “Mit miyapir kerek nemtau him mai hir nanisesim hir nanir ke mitik yaaik kime winak kirak kau kentir nan.

²⁵ Maain hawi kan mani kinu nime yuwerep miniu wisenum te winak kewen au. Hirak mitik kimaak kentir nan.

²⁶ Mit kerek nemtau him hi hetpim hir ap nanisesim hir nanir ke mitik kime winak kiwaai ti kire tenhaan.

²⁷ Maain hawi kaknen, mani kinu, nime yuwerep miniu, te winak kewen. Winak kewen mani kakip keiyik ken.”

Mit han kir kekrit keriuwe menmen Jisas ketporem

²⁸ * Jisas katip him mirak epei au, mit miyapir yapirwe kerek nemtau menmen hirak ketpim, hir han kekrit neriuwerem.

²⁹ Hir han kekrit neriuwerem nentar hirak ap ketpor kar ke mit iuwe ne skraip kerek ninin nertei him me Moses natip mit em. Au, hir nises him me mit iuwe ne nipaa ein netporem. Te Jisas ketpor kar ik au. Hirak ketpor kar ke Mitik luwe God keriuwetek kan ketpor him mirak.

8

Jisas kikaap mitik enuk lepro mau yink kirak hirak kire yaaik

(Mk 1:40-44; Lu 5:12-14)

¹ Jisas kinaaiwir miniu (o neiyip) kekiuwe kan kesiyen, te mit yapirwe nisesik.

² Hirak kekiuwe ken kesiyen, mitik kerek enuk lepro mau yink kirak ek kan kerek kewen ninip kau menep hit mirak, hirak

* 7:14 Jo 10:7, 9; Ap 14:22 * 7:15 Mt 24:4, 24; Ap 20:29;

* 7:21 Mt 21:31; Lu 6:46;

* 7:24 Je 1:22 * 7:28 Mk

han kitet h̄rak iuwe, h̄rak ketp̄wek kar ik: “Kai Iuwe, ti han kit ti ekepa hi are yaaik.”

³ H̄rak kat̄ip epei au, Jisas kesiuwe his metenenik h̄rak kat̄ip, “Hi han kai ekepit ti ere yaaik.” H̄rak kat̄ip epei au, wasenum m̄t̄ik enuk lepro mewik h̄rak k̄ire yaaik.

⁴ *H̄rak k̄ire yaaik, Jisas ketp̄wek, “Ti ap eno et̄ip m̄t̄ han menmen hi herekyutem au em̄t̄! Ti eno w̄nak ke God eteik̄in m̄t̄ pris ȳnk kit ewepwar menmen mar ke h̄im me Moses mau t̄wei metput ti h̄rakem. Ti h̄rak menmen im te h̄r nan̄rtei God kekepit ti h̄re yaaik.”

Jisas k̄ikaap wok m̄t̄ik ke m̄t̄ik iuwe ke ami

(Lu 7:1-10)

⁵ *Maain Jisas ken kiun wit Kapaneam, m̄t̄ik iuwe ke ami ke wit Rom kewenyip̄rek kit̄wekhi h̄im iuwe kar ik:

⁶ “Kai Iuwe, m̄t̄ik k̄ir̄iak menmen mai h̄rak k̄inap k̄iwaai w̄nak eik. His h̄t̄ m̄rak epei au maa meit, ȳnk k̄irak kekek w̄senum.”

⁷ Jisas kewenhi ketp̄wek, “Hi tewen anen akeplik te h̄rak kakre yaaik.”

⁸ Te m̄t̄ik iuwe ke ami ketp̄wek, “M̄t̄ik Iuwe, hi ap yaaik te ti enen en̄ik w̄nak kai. Ti at̄ip h̄im wein̄ik kerekek te menmen enum mamnop̄in mamkeip̄in m̄t̄ik kerek k̄ir̄iak menmen mai h̄rak ekre yaaik.

⁹ Hi hises h̄im me m̄t̄ik hak h̄rak kin̄na h̄rak iuwe naanm̄prau. Te hi h̄rekes naanm̄pre m̄t̄ nai hi hin̄ni. Te hi hat̄ip m̄t̄ik keiyak kiut̄ip: “Ti eno, h̄rak kakno. Hi hat̄ip keiyak: “Ti enen, h̄rak kaknen. Te hi at̄ip m̄t̄ik kerek k̄ir̄iak menmen mai em: “Ti eriak menmen eim, te h̄rak k̄ir̄iakem. Hi hertei ti at̄ip h̄im mit eh̄rp in, h̄rak kakre yaaik.”

¹⁰ *Jisas kemtau h̄im kerek m̄t̄ik ik ek ketpim, h̄rak han kekrit kekrit keriuw-erem. Te h̄rak kat̄ip m̄t̄ miyap̄ir kerek nisesik, “Hi ap n̄paa h̄r m̄t̄ik kei ke Isrel kat̄ip h̄im mar im kises God werek werek kar h̄rak kisesik au. H̄rak kiut̄ip kerekek.”

¹¹ *Jisas wen kat̄ip: “Hi hetpi werek. M̄t̄ miyap̄ir yap̄irwe nan̄nen nanrer wit wit nanises h̄im mai werek te h̄r nanu yeno nan̄im menmen nantike Ebrahim, Aisak, tetike Jekop nanu nan̄t̄ wit kerek God kewiyen.

¹² *Te m̄t̄ miyap̄ir kerek n̄paa miyerer n̄r ninen h̄r ne Isrel h̄r ap nanis̄sa au, te maain God kak̄ip̄ri nan̄no wit enuk toto

te h̄r nank̄it nanine han enuk nan̄neknen yehes m̄r nanu en.”

¹³ Jisas ketpor epei au, h̄rak kat̄ip m̄t̄ik iuwe ke ami ke Rom kerek kin̄n naanm̄pre m̄t̄ han en, “Ti eno. Menmen mamnen mam̄r ke ti han kitet h̄ram mamnen.” H̄rak kat̄ip epei au, waswas wok m̄t̄ik k̄irak h̄rak k̄ire yaaik.

Jisas k̄ikaap Pita m̄te p̄irak miye p̄ire
(Mk 1:29-31; Lu 4:38-39)

¹⁴ *Maain Jisas kan w̄nak ke Pita eik, h̄rak k̄ir Pita maam p̄irak kerek wine m̄te p̄irak h̄re w̄waai yeno w̄inap ȳnk sisi.

¹⁵ Jisas ken ketenen his m̄re, te h̄re w̄inap ȳnk sisi epei au, h̄re w̄re yaaip. Te h̄re wekrit w̄r̄iak menmen me Jisas kak̄im.

Jisas k̄ikaap m̄t̄ miyap̄ir yap̄irwe
(Mk 1:32-34; Lu 4:40-41)

¹⁶ Maain h̄nkew̄i, h̄r m̄t̄ han neithis m̄t̄ miyap̄ir yap̄irwe kerek herwe enum mau mekre han k̄ir, h̄r neriyei nan n̄r Jisas. H̄rak kep̄ir herwe enum im kriuwe h̄im h̄rak ketpim, h̄rak k̄ikaap m̄t̄ miyap̄ir kerek n̄nap te h̄r n̄re yaain h̄r nanu werek.

¹⁷ *H̄rak k̄ir̄iak menmen im te h̄im n̄paa God kat̄ip Aisaia kewis̄im mau t̄wei h̄ram nepei man. H̄im im mat̄ip mar im: “H̄rak kep̄ir menmen enum merekyei haiu m̄nap en te haiu m̄re yaain.”

H̄im me m̄t̄ik hanhan kakises Jisas
(Lu 9:57-60)

¹⁸ In ek Jisas k̄ir m̄t̄ miyap̄ir yap̄irwe nisesik neweik̄n̄wrek te h̄rak kat̄ip m̄t̄ n̄rak, “Haiu m̄t̄ han emno wan p̄inak ein emnaaiw̄r m̄t̄ in.”

¹⁹ H̄rak ketpor epei au, m̄t̄ik hak ke skraip kerek nin̄n nertei h̄im me Moses nat̄ip m̄t̄ em, h̄rak kat̄ip Jisas, “Hi ap̄ino wit kerek ti epnorien.”

²⁰ *Jisas ketp̄wek, “Miyak ke niu h̄ram m̄waai mekre nu herkip. Hore h̄ram mime yaank mau niu. Te hi M̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik Iuwe ap w̄nak kei kepu te hi eno ewaai ekrerek. Hi ap ewetut menmen au. Ti henmak te ti hanhan eh̄is̄isa?”

²¹ *M̄t̄ik disaipel hak kat̄ip Jisas, “M̄t̄ik Iuwe, ti ewisa hi eh̄in̄n ano ewis haai kai kerek kaki kak̄kre hei, te hi p̄ike anen eisesit.”

²² *Te Jisas ketp̄wek, “Au ti eh̄is̄isa. M̄t̄ kerek ap nises h̄im mai h̄r enwis̄ik kak̄kre hei.”

* 8:4 Lev 14:1-32; Mt 9:30; Mk 7:36; Lu 17:14 * 8:5 Jo 4:46-47 * 8:10 Mt 15:28 * 8:11 Sam 107:3; Lu 13:28-29

* 8:12 Mt 22:13, 25:30; Lu 13:28 * 8:14 1Ko 9:5 * 8:17 Ais 53:4 * 8:20 2Ko 8:9 * 8:21 1Kin 19:20 * 8:22

Jisas katip te nime iuwe kerek m'niu h'ram maa (o mat'in) meit
(Mk 4:36-41; Lu 8:22-25)

²³ H'rak katip epei au, Jisas keh'in k'niu ken kekre bot. M'it disaipel n'rak h'r nises'ik.

²⁴ *H'ir nau nekre bot epei au, h'ir nerekir wan. Te yuwerep m'niu m'ir'ak wan s'ir m'niu m'isaw'in bot, te Jisas h'rak k'waai.

²⁵ H'rak k'waai h'ir nan nekot'itek netp'iwek, "M'itik luwe ekepei! Bot epei kaknat'in kak'kre t'par kakno t' eik te hau mami."

²⁶ *Jisas ketpor, "Yenmak te yi y'napen? Yi m'it ap han kitet menmen yaaim mai iuwe au a?" H'rak ketpor epei au te h'rak kekrit katip kewen yuwerep te wasenum n'ime metike wan t'par meh'he m'waai meit.

²⁷ Te m'it neperper nat'ipan, "H'rak m'itik ik ek h'rak k'ire keim'in te n'ime metike wan memtau h'im m'arak te h'rak katip yuwerep metike n'ime te h'ram mew'ire m'waai meit?"

Jisas k'ikaap m'itik'it wik kep'ir herwe enum mekre han k'irak'it
(Mk 5:1-17; Lu 8:26-37)

²⁸ Jisas ken kiun wan p'inak ein, h'rak t' ke m'it ne wit Gadara. H'rak kiun ein, m'itik'it wik herwe enum mau mekret kenipet h'rak'it tau tekre herwe hei te h'rak'it tan tewenyip'ir Jisas. H'rak'it enuk'it tetaritari han ken sip t'ir'ak enum te m'it miyap'ir n'inaain h'rak'it tat'ip te h'ir ap nanitet yayiwe kerek h'rak'it tewi en taau. H'rak'it tewenyip'rek h'rak'it

²⁹ *tinap ten'ine tar ik: "N'ikan ke God, kenmak te ti han heraiwa'ang. W'ir ap epei man wen au te ti han arekyei menmen enum hep'rei mamno wit enuk kerek menmen mamwep!"

³⁰ Sak ham yap'irwe maam menmen meit yan'im'in kike eik,

³¹ te herwe enum mitehi Jisas, "Ti eh'ip'rei, te eriuwetei emno em'kre sak yap'irwe eim e."

³² Jisas ketpor, "Yi eino." Te h'ram menke m'ir'ir men mekre sak, te sak yap'irwe kere-mem metaritari m'ir'ir men menke mat'in m'niu (o neiy'ip) kerekere ere men mekre wan iuwe eik, t'par mekiuwe h'im yip'ir m'iram h'ram maam t'par maa meit.

³³ Epei au, m'it kerek naanm'pre sak em n'ir'ir nen wit iuwe nen nat'ip m'it han netpor menmen epei man metike menmen me m'itik'it wiketeret n'ipaa herwe mersiset.

³⁴ H'ir netpor epei au, m'it miyap'ir ne wit iuwe nan nanwen yip'ir Jisas. H'ir n'irek

h'ir n'ineinik te h'ir nit'iwekhi h'im iuwe eknaaiw'ir wit k'ir; te h'rak ekno wit hak.

9

Jisas k'ikaap m'itik hak his h'it enum
(Mk 2:1-12; Lu 5:17-26)

¹ *M'it nat'ip epei au, Jisas keh'in k'niu ken kekre bot kerekir wan ken wit k'irak eik.

² H'ir m'it han neit m'itik hak his h'it m'arak epei maa meit, h'ir neiy'ik nan h'rak k'waai yeno. Jisas k'iri h'ir han kitet h'rak iuwe kak'ikaap m'itik ik kakre yaaiik, te h'rak katip m'itik kerek his h'it maa meit em, "Kai yinak, ti enak'in tokim. In ek hi esak menmen enum mit ti h'ir'akem."

³ Jisas katip menmen im epei au, m'it han ne Skraip, kerek nin'in nertei h'im me Moses nat'ip m'it em, h'ir nat'ipan nar ik: "M'itik ik e h'rak katip enum kekreh'ir ke God katip hi esak menmen mit enum."

⁴ *Jisas kertei menmen h'ir han kitetim netpim te h'rak ketpor, "Kenmak te yi han kitet yekre han ki hi nepei hat'ip enum a?"

⁵ Hi hat'ip m'itik k'waai kentar k'inaan, 'Hi esak menmen enum n'ipaa ti h'ir'akem, h'ram mamno,' yi yep'itari hi hat'ip werek auye. Te hi hat'ip m'itik, 'Ti hekrit etenen yeno eiy'im eno,' h'rak kak'krit yeno, yi eiy'rtei hi hat'ip werek te hi esak menmen enum me yi m'it. Hi het'pi mekam te yi han ekiteta?

⁶ *Hi at'ip m'itik ik har ik, "Ti ekrit eno,' te yi eiy'rtei hi M'itik ke wit ke M'itik luwe han t' ik e God kewisa hi ah'sak menmen enum m'it n'ir'akem?" H'rak ketpor epei au, h'rak katip m'itik kerek his h'it m'arak maa meit em, "Ti ekrit ekin yeno mit eiy'im eno w'nak kit eik."

⁷ H'rak katip epei au, m'itik ik h'rak kekrit ken w'nak k'irak eik.

⁸ M'it miyap'ir yap'irwe h'ir n'ir menmen im h'ir neperper han kekrit neriuwerem. H'ir nertei God kewis Jisas k'ikaap m'it neriuwe menmen m'arak iuwe, te h'ir newen'ipi niuk me God.

Jisas ken'ine Matyu
(Mk 2:13-17; Lu 5:27-32)

⁹ Jisas k'inaaiw'ir wit ik kerekere, h'rak kakno, h'rak k'ir m'itik hak niuk m'arak Matyu kau w'nak kerek m'it nari pewek me takis neitai en. Te Jisas ketp'iwek, "Ti eh'is'isa eri'ak menmen mai." H'rak katip epei au, Matyu kekrit k'inaaiw'ir menmen m'arak kisesik.

¹⁰ Maain Jisas kau yeno me w'nak k'irak eik ek kak'im menmen, te m'it enun kerek nari pewek me takis em h'ir netike m'it han enun nises menmen enum nau w'nak

* 8:24 Sam 4:8 * 8:26 Sam 89:9; Mt 14:31, 16:8 * 8:29 Mk 1:24; Lu 4:34, 41 * 9:1 Mt 4:13 * 9:4 Mt 12:25; Lu 9:47; Jo 2:25 * 9:6 Jo 17:2, 5:8

nanim menmen netike Jisas ketike mit narak disaipel.

11 * Hir mit han ne Farisi, kerek han kitet hir ninin mit han nises him me Moses, hir nir menmen im hir nitehi disaipel nar ik: “Kenmak te Mitik luwe ki kaam menmen ketike mit enun kerek nari pewek me takis netike mit enun nises menmen enum em?”

12 Jisas kemtau him im te hirak katip him tok piksa mar im: “Mitik kinap hirak dokta kaku kaktikerek. Mitik hak han kitet hirak yaaik auye!

13 * Yi eino han ekitet him hi ehapiyem hiram mau twei me God. Hiram matip, ‘Hi ap hanhan yi yaiwepwar samiyak menmen yaiwetewem au. Hi hanhan yi eirak mit miyapir yaaim.’ Hi ap han henine mit kerek han kitet hir mit yaain te hir enweikin sip enwet menmen enum enisisa au. Hi han hari han ke mit kerek hir neritei hir enun. Te hir enisisa.”

Jisas katip him ham yaaim mamikrehir ke him me nipaa ein
(Mk 2:18-22; Lu 5:33-39)

14 * Maain mitik Jon disaipel narak nan nerek nitiwekhi, “Haiu metike mit ne Farisi me wi ham haiu minaaain menmen te haiu nini mewe haiu mitehi God. Te mit disaipel nit au. Hir nenmak?”

15 * Jisas ketpor him tok piksa mar im: “Mitik hak kerek kakit mite ep hirak eku ektike narak yinan te hir han yaaik. Maain wi mamnen te mitik kerek keit mite ep hirak kaknaaiwir mit narak, te hir han enuk nini mamnanit.

16 * Ap mitik keiyak keremir laplap kerek yaaim nimnam em kekerwewim mamu enum tokim kerek mewep em. Hirak kakriakem mamir em te maain hirak kakikemyetit, yaaim nimnam em mamuwep enum tokim em te mamuwep wisenum.

17 Ap mitik keiyak keit tipar wain yaaim miram keiyam kewenem mekre meme yink miram kerek epei enum tokim em au. Hirak kakriakem mamir keremem te nap mamniu mamnan yink miram te meme yink mamwep mamriuwe nap mirak o tiwerpek mirak te tipar mamno ti. Au, mit nanwenem mamikre yaaim wen petep hiram mamu werek werek.”

Jisas kikaap niki pe mitik iuwe; hirak kikaap mite wetenen laplap mirak
(Mk 5:22-43; Lu 8:41-56)

18 Jisas wen ketpor him im keremem, mitik hak iuwe kerek kinin naanmpre mit han ne Isrel, hirak kan kewen ninip menep

hit me Jisas kitiwekhi kar ik: “Hi niki pai in ek epei waa wawaai weit, te ti enen ewis his mit emu yink kire te hire wawikrit wawu.”

19 Hirak katip epei au, Jisas ketike mit disaipel narak nekrit nisesik nen.

20-21 * Mite hap piutip winen hemkre hekrit hekrit ere tito hiswiyen wik (12) hire wisestik. Mekre han kire hire watip, “Hi hewis his emintar laplap mirak, te hi are yaaip.” Mite kerepewe weke sip ke Jisas wan wewis his wetenen laplap hir miram kerek Jisas kamir em.

22 * Jisas keweikin kiwaaai nan kirep. Te hirak ketpawe, “Pai yina yaaip ti enakin tokim. Ti han kitet hi iuwe te hi akepit ti hire yaaip.” Jisas katip epei au, waswas hire wire yaaip.

23 Jisas kan ere kiun winak ke mitik iuwe kerek kinin naanmpre mit. Hirak kipiun ein, hirak kir mit neremim heurek em netike hir mit miyapir yapirwe nesikeyaanmi nitik niki pirak nepei waa.

24 * Jisas kiri hirak ketpor kar ik: “Yi einepin eikeipnawe ep eikitep au emit! Hire ap waa au. Hire wawaai kerepewe.” Hirak ketpor kar ek, te hir yapirwe nenesisek enum wisenum.

25 Hir nan nepir mit miyapir netpaan nen epei au, te Jisas kinik ken haau niki wawaairiyen ketenen his mire te hire wekrit.

26 Him me menmen im em kerek Jisas kikaap niki ip e men merer wit wit.

Jisas kikaap mitikit wiketeret nanamir toto tetike mitik han aurek katip him werek werek au

27 * Jisas kinaiwir wit kerek ek ken. Hirak kitet yayiwe te mitikit wiketeret kerek nanamir toto tisesik tennewek tatip, “Ti nepenyek ke Debit, ti hanhan heri-uawar.”

28 Jisas ken kinik ken winak, te mitikit wiketeret nanamir toto ten terek. Jisas ketpawekit, “Yi wiketeret yekre han ki yatip hi te werek arekyi yi eire yaaikit?” Hirakit tatip, “Ti Mitik luwe te ti werek.”

29 * Te Jisas kewis his menterwekit nanamir kirakit hirak katip: “Hi erekyi yi yaaikit hentar yi han kiteta.”

30 * Te nanamir kirakit kir. Jisas ketpawekit him manp kar ik: “Yi wiketeret naanmpre hirekses te mitik keiyak kakirte menmen im em au.”

31 Hirakit ten wit eik tises menmen hirak ketpawekitem au. Hirakit ten terer wit wit tatip mit menmen Jisas kerekyiwekitem.

* 9:11 Lu 15:2, 19:7 * 9:13 Hcs 6:6; Mt 12:7 * 9:14 Lu 18:12 * 9:15 Jo 3:29 * 9:20-21 Mt 14:36 * 9:22 Mk 10:52; Lu 17:19 * 9:24 Jo 11:11 * 9:27 Mt 20:29-34 * 9:29 Mt 8:13 * 9:30 Mt 8:4 * 9:32 Mt 12:22

32 *Hirakit tepno te mit han neit mitik enuk han aurek, herwe kau kekrerek neiyik nan Jisas.

33 *Kewaa meruri Jisas kepír herwe enum, mitik enuk han aurek kewepnak katip, te mit nerp en hir han kekrit neriuwerek, hir natip, "Ap n'paa mitik ap kir'ak menmen kar ik keit wit kau Isrel."

34 *Te mit han ne Farisi natip, "Mitik iuwe Seten kerek kin'in naanmpre herwe yapirwe, hirak k'kaap Jisas kepír herwe im e."

Jisas hanhan keriuwe mit miyapir yapirwe ne Isrel

35 *Epei au, Jisas ken kerer wit iuwe wit kike ken kekere winak kerek mit hir nererik nekine him me Moses mau t'wei. Hirak ken en katip him yaaim me God kaknen naanmpre mit. Hirak k'kaap mit miyapir yapirwe hir n'nap his hit enum, nanamir toto, menmen ham te hir n're yaain.

36 *Hirak kir mit miyapir nererik nau en, te hirak han tewen'ni kentar hir nepu enum han kekrit n'napen menmen ham n're sipsip mitik ap naanmprewem.

37 *Hirak kiri epei au, hirak katip mit disaipel n'arak kar ik: "Mit in hir n're menmen mau ni epei yaaim te ap mit nei nepu te hir nan'no nant'wem.

38 Yi eiyitehi haai ke ni im te hirak kakriuwet mit nan'krerem te hir nan'this mit miyapir nanri han kir te hir enisesik."

10

Niuk me mit aposel nar hiswiyen wik (12)

(Mk 3:13-19; Lu 6:12-16)

1 *Jisas ken'ne mit n'arak disaipel nar hiswiyen wik (12), hir nan nererik. Hir nan nererik, hirak kewetir menmen m'arak iuwe hir nekrehir kirak nan'no nan'pir herwe enum nankaap mit miyapir hir n'nap his hit enum nanamir toto, menmen ham te hir nan're yaain.

2-4 Im em h'ram niuk me aposel nar hiswiyen wik (12) n'arak. Saimon kerek niuk m'arak ham Pita, hirak kin'in ketike n'kik kirak Endru. Hirakit tetike Jems ketike n'kik kirak Jon hirakit n'kerek hirakit te Sebedi. Hirakit tetike Filip, Batolomyu, Tomas, Matyu kerek keit'it pewek me takis. Hir netike Jems itai kirak, hirak n'kan ke Alfias, Tadias, Saimon kerek kises him me mit Selot. Hir netike Judas ke wit

Keriot, mitik kerek kewepyapir Jisas te hir mit enun neiyik nen nakip. Mit in keriyen hir mit n'arak aposel.

Jisas keriuwet mit n'arak aposel nar hiswiyen wik (12), hir n'ir'ak menmen (Mk 6:7-13; Lu 9:1-6)

5 *Jisas keriuwet mit in nar hiswiyen wik (12) nen, hirak kin'in ketpor him im: "Yi ap eino eiyu eitike mit ap ne weiwik me Isrel o mit nau nerer wit wit ke Sameria.

6 *Au, yi eino mit ne Isrel keriyen. Hir mit miyapir han hir n're sipsip mitik ap naanmp'ror te h'ram m'ir'ir m'saw'in meit yaank.

7 *Yi wen eino ein yi eiwepyapir him im: 'God menep hirak kakteiknai kakirkeik te hirak kakin'in naanmamrai haiu mit.'

8 *Yi eikaap mit miyapir n'nap hir en're yaain, yi eikan mit miyapir naa te hir p'ke nan'krit. Yi eikaap mit miyapir lepro mewi hir en're yaain. Hi eweti menmen mai iuwe im h'ram wein'm te yi eiyim eikaap mit han eiriuwerem, yi ap te eiyit' pewek mamrerim au em'it.

9-10 **Yi ap eitenen pewek mei mamikre tanik mi au em'it! Yi ap eitenen tanik iuwe yi eiwis menmen mekrerem au. Yi ap eiyit teipe o samiyak o h'ne yipo henmik au. Yi eiyihis eino eiyintar yi mit kerek yir'ak menmen me mit han, hir enkepi naanempri me menmen.

11 "Ewaai meruri yi eino wit iuwe o kike, yi eino eiyineit'in mitik hak yaaik hanhan naanempri me menmen. Yi eiyu eitikerek ere yi p'ke einaaiwir wit.

12 *Ewaai meruri yi eino winak ke mitik hak, yi eitip mit en eiyir ik: 'God kaku kaktikewi naanmampr'i.'

13 Mit miyapir in hir yaain te him mi mamu mantikeri God kakikepi, o au en, him n'paa yi yetporem h'ram p'ke mamu mantikewi te God ap kakikepi.

14 *Yi eino te mit han ap naanmampr'i me menmen o n'napen nan'mtau him mi yaaim yi yetpim, te yi einop'in eikeip'in winak o wit kir, yi einep'ep toni waniu (o win) mau hit me eiteiknor God han enuk keriuweri.

15 *Hi hetpi werék. Maain w' God skelim mit, hirak God kaknep mit miyapir enun n'paa nau Sodom ketike wit Gomora kaknip kike. Te mit miyapir kerek nanweik'n sip nanwet him mi, maain God kaknip iuwe kaknepi.

* 9:33 Mk 2:12 * 9:34 Mt 12:24; Mk 3:22; Lu 11:15 * 9:35 Mt 4:23; Mk 1:39 * 9:36 Nam 27:17; 1Kin 22:17; Esi 34:5; Sek 10:2; Mt 14:14; Mk 6:34 * 9:37 Lu 10:2 * 10:1 Mk 6:7; Lu 9:1 * 10:5 Ap 13:46 * 10:6 Jer 50:6; Mt 15:24 * 10:7 Mt 3:2, 4:17; Lu 10:9, 11 * 10:8 Ap 20:33 * 10:9-10 Lu 10:4 * 10:9-10 Nam 18:31; Lu 10:7; 1Ko 9:14; 1Ti 5:18 * 10:12 Lu 10:5-6 * 10:14 Lu 10:10-12; Ap 13:51, 18:6 * 10:15 Jen 18:20-19:28; Mt 11:24; 2Pi 2:6; Ju 7 * 10:16 Lu 10:3; Jo 10:12; Ap 20:29; Ro 16:19

Menmen enum yapirwe maain mamnen

16 * “Yi eiyimtau. Hi ariuweti yi eino eiyikre namin ke mit enun eiyir ke mitik hak kaksuwe sipsip hak kakno kakirp namin ke nepere enum me yaank. Hiram hanhan mamkip mamik. Yi naanempre hiras me menmen yi eirakem eiyir winini naanmpre hiremes me wi mit nanmp hiram mair. Yi eirak menmen yaaim eikaap mit eiyir ke tipar nemnok mamkaap mit.

17 * Te yi naanempre hiras me mit enun. Hir nantihis naniswi yi eino eiyir kaunsil kir, te hir nanit nipin neiyik naniwep nanit winak kerek mit nekine him me Moses nekerek.

18 * Hir nantihis nanri nanino ninaan me mit iuwe o mit ne gavman nanintar yi yisasa. Te yi eiwepyapir him mai yaaim eitip mit iuwe nantike mit ap ne weiwik me Isrel eitpor him mai.

19 * Maain hir nantihis nanri yi eino eiyirp ninaan me mit, yi p einapen han ekitet menmen yi eiyitpim maamkaap yank ki au emit! Wi im mamnen God kakweti him mirak yaaim.

20 * Te God Himin Yaaik kakweti him mirak yaaim te hirak kakikepi yi eitip him mirak. Him mi au.

21 * Heiyiuwerer nanwepyapir kikrek hir nansiweri te mit naninip nani. Haai kakwepyapir nikan kirak kaksuwererek te mit nankip kaki. Nikerek nanwepyapir miye haai nir, te mit naninip nani.

22 * Mit yapirwe hir nanineini nanintar yi yisasa, te neimin hir nanisasa ere hir mit naninip hir nani, maain hi etorhis hir nanu nantikewa.

23 * Maain hir mit nerekyi enum neit wit hak, yi eirir eino wit hak yaaik eiwi. Hir mit en nanrekyi enum neit wit hak yaaik yi yewi, te yi pike eirir eino wit hak. Hi hetpi wererek yi ap eino eirer wit wit mit ne Isrel newi en ere hi Mitik ke wit ke Mitik luwe hi pike enen.

24 * “Sumatin hak ap te kakirtei menmen kakinin tisa kirak au. Wok mitik ap te kakinin mitik kerek hirak kerekyiwek menmen mirak.

25 * Au, mit sumatin o wok mitik hir han yaaik menmen enum nanawaanki nanir ke menmen enum nanawaank tisa kir o mitik iuwe kir. Mit epei nenewa hi Bielsebul hiram niuk mei enum me Seten, te hi hire

Haai. Maain yi mit kerek yisasa yi yire nikerek nai, hir nanewi him enum enum.

Mit hir ap ninapen mit han au- hir naninapen God (Lu 12:2-7)

26-27 * “Te yi ap einapen mit au. Menmen yapirwe in ek hiram misawin meit, maain mit nanirteiyem hiram mamnen mamu yaain. Menmen hi hisawin hetpiyem yi maain eiyirp wit iuwe eiwepyapirem eitip mit em.

28 * Yi ap einapen mit kerek naniwep yi yayi eiyintar hir ap te naninepi himin ki au. Yi einapen hirak God kerek kakiwep epei au, hirak kakwir himin ki kakno si tatikneni.

29 * Yi mit han ki yi eiwir pewek kiutip yi eiyit hore wiketeri. Hire hore peiyap ap te wawi waunatin wawaai ti, te Haai kaiu ap kerteiyek au. Hirak kertei ye!

30 * God epei kertei paan marmenum miwapin paan hesnu ki.

31 * Te yi ap einapen menmen au. Yi yinin hore yapirwe, te God Haai kaiu hirak naanempri wererek wererek.

Him me mit newepyapir hir nises him me Jisas

(Lu 12:8-9)

32 * “Mit miyapir kerek nerp ninaan me mit han nanwepyapir hir nises him mai, te maain hir nanirp ninaan me Haai kaiu, hi etpor hir yaain nises him mai, hir mit nai.

33 * Neimin au, te hi au.

Jisas kan kakinke mit

(Lu 12:51-53, 14:26-27)

34 * “Yi ap han kitet hi han enip mit te hir enkiyan enu enit. Au, hi han ehinker.

35 * Hi han enip nikan wetike haai hirakit enukit tepan, o niki wetike miye pire, o yani wetike miye pire hir enun nepan.

36 * Mit miyapir ne weiwik me mitik hak hir netikerek nanir ke mit enun nepan.

37 * “Mit miyapir kerek hir ninin hanhan miye haai o nikerek nir te hir ap hanhan wererek neruiwa au, hir ap yaain te nanisasa nanimtau him mai au.

38 * Mit miyapir kerek hir ninapen menmen enum mamnen mamnip nanintar hir nises him mai, hir ap yaain te hir nanisasa au.

39 * Mit miyapir kerek neweikin sip newet him mai nanintar mit naninip, maain hir ap te nanu nantike God au. Neimin mit

* 10:17 Mt 24:9 * 10:18 Ap 25:23, 27:24 * 10:19 Lu 12:11-12 * 10:20 Jo 14:26; 1Ko 2:4 * 10:21 Mai 7:6; Mt 10:35 * 10:22 Mt 24:9, 13; Jo 15:18-21 * 10:23 Mt 16:28 * 10:24 Lu 6:40; Jo 13:16, 15:20 * 10:25 Mt 9:34, 12:24; Mk 3:22; Lu 11:15 * 10:26-27 Mk 4:22; Lu 8:17 * 10:28 Je 4:12 * 10:31 Mt 6:26, 12:12 * 10:32 Rev 3:5 * 10:33 Mk 8:38; Lu 9:26; 2Ti 2:12 * 10:35 Mai 7:6 * 10:37 Diu 33:9 * 10:38 Mt 16:24-25; Mk 8:34-35; Lu 9:23-24, 17:33; Jo 12:25

h̄r nan̄n̄p nan̄ntar h̄r nis̄sa, maain h̄r nantike God nanu nan̄t.

M̄tik kakriak menmen yaaim, maain God kakwet̄wek menmen yaaim

(Mk 9:41)

⁴⁰*“M̄t miyap̄r kerek h̄r nantihis naanmampri h̄ram mam̄r ke h̄r nantauh̄s naanmamprau. H̄r kerek nantauh̄s naanmamprau, h̄ram mam̄r ke h̄r naanmampre h̄rak God kerek keruweta hi han in.

⁴¹M̄t miyap̄r kerek naanm̄pre m̄tik profet nan̄ntar h̄rak profet kerek, maain God kakwet̄r menmen yaaim miut̄p nantike m̄tik profet. Neim̄n naanmampre m̄tik yaik kises h̄m me God nan̄ntar h̄rak m̄tik yaik kerek, maain God kakwet̄r menmen yaaim miut̄p nantike m̄tik yaik.

⁴²*M̄t miyap̄r kerek h̄r nankaap m̄t miyap̄r wein̄n kerek nis̄sa nanrekyor menmen kike yaaim miut̄p, maain God kakwet̄r menmen yaaim.”

11

Jon Baptais keruwet m̄t disaipel han nen n̄r Jisas

(Lu 7:18-35)

¹Jisas kat̄p m̄t n̄rak disaipel nar hiswiyen wik (12) epei au, h̄r n̄n̄aiw̄rek nen nerer wit wit. H̄r n̄n̄aiw̄rek te Jisas k̄naaiw̄r wit kerek h̄rak kewi, h̄rak ken kat̄p m̄t kerek nau n̄rap̄t wit k̄rak ik h̄rak ketpor h̄m m̄rak.

²*Me w̄ im Jon Baptais kepu kekrew̄nak enuk. H̄rak kau kekrerek, h̄rak kemtau menmen Jisas k̄riakem, te h̄rak keruwet m̄t disaipel n̄rak nen n̄r Jisas.

³*H̄r nen nep̄t̄r niun Jisas h̄r nit̄wekhi nar ik: “Ti h̄rekes m̄tik kerek Jon kat̄p ti enen o haiu mam̄mer̄r m̄tik keiyak?”

⁴Jisas kewenhi ketpor, “Menmen yi epei yan ȳrem, o yi yem̄wem, yi eino eit̄p Jon em.”

⁵*M̄t miyap̄r nanam̄r enum toto, hi enip̄ h̄r p̄ke n̄r ein ein. M̄t miyap̄r his h̄t enum, h̄r n̄re yaain nen ein nen ein. M̄t miyap̄r h̄r lepro mew̄i, h̄r ȳnk k̄r yaik. M̄t miyap̄r h̄r n̄k̄p toto, h̄r n̄re yaain nemtau menmen werek werek. M̄t miyap̄r epei naa, hi h̄k̄ian h̄r p̄ke nekrit nau. Hi at̄p m̄t miyap̄r kerek netenen menmen au, hi hetpor menmen im h̄ram menmen God kat̄p m̄tik h̄rak kaknen kakriakem.

⁶*M̄t han kerek h̄r han kiteta hi m̄tik kerek God keruweta hi han, maain h̄r han yaik nanu.”

⁷*H̄rak ketpor epei au, m̄t ne Jon p̄ke nen. H̄r epei nan̄no, Jisas kat̄p m̄t menmen me Jon. H̄rak ketpor, “N̄paa yi yen ȳr Jon yi han kitet yi yaȳr m̄tik k̄re mekak? H̄rak m̄tik keweik̄n han yap̄rwe k̄re niyen (o tupne) n̄me met̄t̄wem h̄ram m̄rir̄r a? Taauye!

⁸Te yi yen yaȳr mekam? Yi ȳr m̄tik keruwet klos yaaim a? Au, m̄t kerek neruwet klos yaaim h̄r nau w̄nak ke m̄t iuwe gavman.

⁹Im em au, te yi yen yaȳr mekam? Yi yen ȳr m̄tik profet a! H̄ram werek, te hi hetpi, yi ȳr m̄tik h̄rak kin̄n profet.

¹⁰*H̄rak m̄tik kerek n̄paa t̄wei me God m̄tik kewis̄m mat̄p h̄rak kaknen. H̄m mat̄p mar im:

‘Hi ariuwet m̄tik kai kakin̄n kaknen kakt̄p h̄m mai. H̄rak kak̄mani han ke m̄t yap̄rwe te h̄r nan̄mtau h̄m mit.’

¹¹Hi hetpi werek. Jon Baptais h̄rak kin̄n m̄t miyap̄r yap̄rwe kerek n̄paa ere in miyerer n̄r ninen. Te neim̄n h̄r m̄t wein̄n h̄r nanises h̄m me God maain h̄r nanu nantike God nan̄t en te h̄r nanin̄n Jon kerek w̄ h̄rak kau t̄ ik e.

¹²*N̄paa w̄ Jon kin̄n kewepyap̄r h̄rekes kat̄p m̄t menmen, n̄paa ein ere in God kewepyap̄r h̄rak kakin̄n naanmampre m̄t miyap̄r. Te m̄t kerek nenehan nenepan n̄riakan enum h̄r neweik̄n sip newet menmen enum h̄r nises h̄m im.

¹³Menmen im epei man mentar h̄m n̄paa Moses kewis̄m mau t̄wei metike h̄m m̄t profet newis̄m mau t̄wei h̄ram mat̄p me Jon kaknen kakt̄p m̄t h̄m im.

¹⁴*Te yi han kitet hi hat̄p werek, hi etpi Jon h̄rak m̄tik ik l̄ajia n̄paa yi yekinaak kau t̄wei h̄rak epei kaknen.

¹⁵Neim̄n h̄r nemtau h̄m mai h̄r han ekitetim werek werek.

¹⁶Hi ewis m̄t miyap̄r nau t̄ in ek h̄r n̄re mekam? H̄r n̄re n̄kerek nen̄nehan neit maket nemit̄p̄n h̄r nat̄p,

¹⁷‘Haiu m̄riak tuk̄n menep wek̄n̄p, te yi ap ȳrīre au.

Haiu menep tuk̄n m̄tik h̄rak kaa te yi ap yan ȳk̄itek au.’

¹⁸*Hi hat̄p menmen im hentar Jon kewepyap̄r h̄rekes w̄ ham h̄rak h̄n̄p̄i maak, h̄rak ap kaam t̄par si enum au. M̄t iuwe n̄rek te h̄r nat̄p, ‘Herwe

* 10:40 Mk 9:37; Lu 10:16; Jo 13:20; Ga 4:14 * 10:42 Mt 25:40 * 11:2 Mt 14:3 * 11:3 Mal 3:1; Mt 3:11; Jo 1:15

* 11:5 Ais 35:5-6, 61:1 * 11:6 Mt 13:57, 26:31 * 11:7 Mt 3:5 * 11:10 Mal 3:1; Mk 1:2; Jo 3:28 * 11:12 Lu

16:16 * 11:14 Mal 4:5; Mt 17:10-13; Mk 9:11-13 * 11:18 Mt 3:4 * 11:19 Mt 9:14; Lu 15:1-2

kersisek h̄rak han enuk.' H̄r ap han yaaik neriuwerek nisesik au.

19 *Hi M̄tik ke wit ke God hi han hewepyap̄r h̄rekes hi etike m̄t haiu maam menmen maam t̄par. M̄t iuwe n̄ra h̄r nat̄p, 'Eiyirek! H̄rak kaam menmen iuwe yeun̄m, h̄rak kaam t̄par si enum ere ketaritari. H̄rak ketike m̄t enun nari pewek me takis netike m̄t han enun h̄r neryeyan nen.' Menmen God ketpaw̄r hi etike Jon haw̄r wisesim te yi ap han yaaik yeriuwaw̄r yisesaw̄r au. Menmen haw̄r w̄riakem h̄ram meteik̄n m̄t God kertei menmen werek werek."

Jisas han tewen̄n m̄t ne wit ham h̄r ap nises h̄m m̄rak

(Lu 10:13-15)

20 H̄rak ketpor epei au, te Jisas kene m̄t nau nerer wit wit kerek h̄rak n̄paa k̄riak menmen yap̄rwe k̄kaap m̄t keriuwerem. H̄rak keneri kentar h̄r ap neweik̄n sip newet menmen enum h̄r nises h̄m m̄rak au.

21 *H̄rak kat̄p kar ik: "Yi m̄t miyap̄r yau wit Korasin yetike m̄t miyap̄r ne wit Betsaida! Maain God kakriwaank! Menmen yi ȳra hi h̄riakem heit wit ki, n̄paa m̄t profet n̄riakem neit wit Taia ketike wit Saidon, te h̄r waswas nanweik̄n sip nanwet menmen enum nanwen toni mam̄ntar ȳnk k̄r nanteik̄n God h̄r ȳnk enuk. Te yi m̄t yi ap ȳriakem au.

22 *Hi hetpi werek. Maain w̄ kerek God skelim m̄t, h̄rak kaknep m̄t ne Taia netike m̄t ne Saidon kakn̄p kike, te yi m̄t au h̄rak kakiwep iuwe.

23 *Yi m̄t ne wit Kapaneam. Yi han kitet God kakt̄p yi yaain a? Au, God kakt̄p yi m̄t enun kakw̄ri yi eino si. Hi h̄riak menmen yaaim heit wit Sodom kerek n̄paa h̄rak kepu kar ke hi epei h̄riakem heit wit ki, te h̄r neweik̄n sip newet menmen enum te God ap kan̄p kaknepi wit wein̄k au. H̄r wen nepu.

24 *Hi hetpi werek. Maain w̄ kerek God skelim m̄t, h̄rak kaknep m̄t ne Sodom kakn̄p kike, te yi m̄t miyap̄r au, h̄rak kakiwep iuwe."

M̄t kerek nises h̄m me Jisas h̄r nanu werek

(Lu 10:21-22)

25 *Me w̄ im Jisas kat̄p kar ik: "Haai ti kerek M̄tik Iuwe ke nepni metike t̄, hi han yaaik heriuwit hentar ti h̄saw̄n menmen

mit yaaim te m̄t iuwe nep̄tariyem. Ti epei ewepyap̄rem heteik̄n m̄t wein̄n em.

26 Hi han yaaik heriuwit hentar ti hanhan hises han kit te ti h̄riakem mar im.

27 *Haai kai ti epei eweto menmen mit yap̄rwe te hi naan̄mprewem. M̄t ap nertei han ke hi N̄kan kit. Ti Haai kai kerek. M̄t ap nertei han kit au. Hi N̄kan kit hetike m̄t kerek hi ewepyap̄r han kit eteik̄nerek.

28 *"Yi m̄t miyap̄r kerek yi ȳriak menmen iuwe yises God, te yi han ki enuk yentar yi yisesik werek werek au. Yi einen eiyises h̄m mai te hi akepi yi eiyisesik werek werek.

29 *Yi einen eiyises h̄m mai te hi eteik̄n menmen. Yi eiyis̄sa eiȳntar hi ap h̄re m̄tik at̄p h̄m tokik au. Hi ewen̄n han kai at̄p m̄t h̄m yaaim. Yi eiyis̄sa te yi han yaaik, yi yayu werek werek.

30 *Menmen hi ahitihi yi eiyisesim eir̄akem, h̄ram yaaim. Te yi ap han enuk yayisesim au. Yi han yaaik eiyu."

12

M̄t ne Farisi nitehi Jisas me menmen m̄t n̄rak n̄riakem me w̄ Sabat

(Mk 2:23-28; Lu 6:1-5)

1 *Maain w̄ ham Sabat Jisas ketike m̄t n̄rak disaipel neremir (o nitet n̄m̄n ke) ni kerek wit yehes m̄ram mewim. M̄t n̄rak h̄r n̄np̄ maan te h̄r nerpesis yehes m̄ram newenwohisem naam.

2 *M̄t han ne Farisi n̄ri n̄riak menmen im te h̄r nat̄p Jisas, "Ei ti emtewem! M̄t ni disaipel h̄r n̄riak menmen me w̄ Sabat kerek h̄m me Moses meri-wes̄sem."

3 *Jisas ketpor kar ik: "Yenmak te yi ap yertei menmen werek werek n̄paa Dewit k̄riakem me w̄ h̄rak ketike m̄t n̄rak h̄r n̄np̄ maan.

4 *H̄rak ken kekre w̄nak kerek m̄t newepwar God menmen, h̄rak keit bret m̄tik hetpris kewet̄wekem. M̄t epei newet God em te h̄rak ketike m̄t n̄rak h̄r naam. H̄m me God Moses kewis̄m mau t̄wei mat̄p m̄t pris keriyen h̄r nan̄m. M̄t han au.

5 *Te yi yenmak te yi ap yertei menmen werek werek mekre h̄m me Moses yi yekinaam a? W̄ Sabat yap̄rwe miut̄p miut̄p m̄t pris h̄r n̄riak wok nenep samiyak ne-siyem newet God em. H̄r ap nau yain yain nar ke h̄m me Moses mat̄p m̄t enisesim te

* 11:21 Jna 3:6 * 11:22 Ais 23; Esi 26:1-28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4 * 11:23 Jen 19:24-28; Ais 14:13-15; Ju 7 * 11:24 Mt 10:15; Lu 10:12 * 11:25 1Ko 1:26-29 * 11:27 Mt 28:18; Jo 1:18, 3:35, 10:15, 17:2; Fl 2:9 * 11:28 Jer 31:25 * 11:29 Jer 6:16 * 11:30 1Jo 5:3 * 12:1 Diu 23:25 * 12:2 Eks 20:10 * 12:3 1Sm 21:1-6 * 12:4 Lev 24:5-9 * 12:5 Nam 28:9-10 * 12:6 Mt 12:41-42; Lu 11:31-32

God katip mit pris hir yaain. Menmen im me God minin him me Moses me wi Sabat.
 6 *Hi hetpi werek. Menmen kau in hirak kinin winak iuwe ke God.

7 *Yi yertei him werek werek God kewisim mau twei, te yi ap yatip enum yene mit kerek nriak menmen enum au. Him me God matip mar im: 'Hi hanhan te yi hanhan yeriuwe mit. Menmen im minin samiyak yi yamip yesiyem yewetewem.'

8 Hi hetpi hi Mitik ke wit ke God hi Iuwe naanmpre menmen mit ne wi Sabat hir nriakem."

Me wi Sabat Jisas kikaap mitik his enum hirak kire yaaik

(Mk 3:1-6; Lu 6:6-11)

9 Jisas ketpor epei au, hirak kinaaiwir wit ik, hirak ken winak hak kir kerek hir nererik nekine him me Moses metike him me mit profet newiyen. Hirak ken en,

10 *mitik kiutip kau winak ek hirak his mirak miutip enum maa. Mit han en hir hanhan nesiuwe Jisas me menmen him me Moses metpim, te hir nitiwekhi nar ik: "Him me Moses haiu misesim me wi Sabat meriuwesis mitik kikaap mitik kinap o au?"

11 *Te Jisas ketpor, "Me wi Sabat mitik keiyak ke yi mit hirak sipsip kirak kiutipen kerek kakinke kakikre hei, hirak kakno kakikinik kakwisik kakit wit eik a?"

12 *Haiu mit minin sipsip hiram au menmen weinim. Te haiu me wi Sabat mamkaap mit te hir nanire yaain."

13 Hirak katip epei au, hirak katip mitik his enum, "Ti esiuwe his mit." Hirak kesiuwe his miutip mirak te his mire yaaim mar ke his mirak pinam.

14 *Hirak kiriakem, te mit en ne Farisi hir nen witeik hir nisawin natipan nimenipinek narkeik te hir naninep Jisas kaki.

Jisas kiriak menmen me God kises menmen mau twei kerek nipaa mit profet netpim

15 *Jisas kertei menmen hir hanhan nanrekyiwekem te hirak kinaaiwir wit eik e. Mit yapirwe hir ninap hir nisesik te hirak kekepi hir nire yaain.

16 *Te hirak ketpor him iuwe hir ap entip mit han menmen hirak kerekorem au emit.

17 Hirak ketporem te menmen nipaa mitik profet Aisaia ketpim kewisim mau twei mamnen. Him im hiram matip,

18 **"Mitik ik hi hehimitanek hirak kiriak menmen mai. Hi hanhan heriuwerek, hirak kenipa hi han yaaik. Hi tewen ariuwet Himin kai Yaaik kaku kakikre han kirak te hirak kakikepi kakno kaktip mit nerer wit mit menmen yaaim hi arekyorem ahisak menmen enum mir.

19 Hirak kaktike mit han ap nanitpepan, hirak ap te kaknip him iuwe o kakitip yayiwe kaktip mit him mirak au.

20 Hirak ap kakuwaank mit miyapir hir nises God yaaik kike nire niyen me mani hiram maa nime miniu mamweninem. Mit miyapir hir nire si metnen kike maain hiram mami, hirak kakikepi hir nanu werek. Hirak kakikepi ere wi hirak kakinin menmen enum te him hirak kaktip mit em, hiram mamnen.

21 Te mit miyapir nerer wit wit ap ne weiwik me Isrel, hir enises him mirak nanu naninkikwek ere maain hirak kakne kaktorhis."

Mit natip Bielsebul kikaap Jisas kepir herwe enum

(Mk 3:20-30; Lu 11:14-23; 12:10)

22 *Maain hir mit han neit mitik enuk herwe kenipek nanamir toto, hirak kemesiwewek him ap katip au. Hir neiyik nan Jisas te hirak kepir herwe enuk ken, hirak kire yaaik kir ein ein, katip werek werek.

23 Mit miyapir yapirwe hir nirek, hir han kekrit natip nar ik: "Yi han kitet mitik ik hirak Krais ik Nepenyek ke Devit kerek nipaa God katip hirak kakriuwetek kaknen?"

24 *Te mit han ne Farisi hir nemtau mit natip menmen mar im hir nemnorem natip nar ik: "Hirak ap Nepenyek ke Devit au. Hirak kepir herwe enum kentar mitik iuwe ke herwe hirak Bielsebul hirak kekepi kepirrem."

25 Jisas kertei menmen hir han kitetim te hirak ketpor kar ik: "Mit nau wit iuwe hir newep nau ke nimin nentar menmen, te mit in ap nepu werek werek au. Mit ne weiwik miutip o nikerek ne mitik kiutip hir newep nau ke nimin nentar menmen te hir ap nepu werek werek naanmpre wit kir au. Hir naninke hasini nanawaank hiras.

26 Seten hirak kekepa hi epir herwe mirak te hirak kewep kau nimin. Karkeik te hirak kaku werek werek a? Taau!

27 Yi yatip hi hep̄r herwe hentar Bielsebul kekepa. H̄rak kekepa hi hep̄r herwe te m̄t han ne yi m̄t, neim̄n nekepi te h̄r nep̄r herwe mekre han ke m̄t? Seten a? Au! H̄r ap nep̄r herwe nentar Seten kekepi au. God kerekek. Te menmen h̄r n̄riakem meteik̄n yi yetpo enum me Seten kekepa. Au, God kerekek kekepa.

28 *God H̄m̄n Yaaik kerekek kekepa hi hep̄r herwe mamnop̄n mamkeip̄n. Menmen im meteik̄n God epei kan kau menep kakin̄ni naanmam̄pri.

29 *⁴“Hi wen etpi h̄m ham. M̄tik hak kak̄k̄intip̄ menmen me m̄tik iuwe h̄rak kakin̄n kak̄riak mekam? H̄rak kakin̄n kaksenek his h̄t me m̄tik iuwe. H̄rak kaksenk̄kwek his h̄t m̄rak, h̄rak kak̄k̄intip̄ menmen m̄rak keiȳm kakno.

30 *Neim̄n h̄r ap nis̄isa h̄r nar ke m̄t enun nepan nai. Neim̄n h̄r ap nekepa haiu mamri han ke m̄t nanises God h̄r nar ke m̄t enun nep̄r m̄t nanises menmen enum heriyai heriyai.

31 *⁴“Te hi hetpi, menmen yap̄rwe m̄t n̄riakem o menmen enum h̄r netpim h̄r newep̄yap̄rem neweik̄n sip newet̄wem maain God kak̄sakem. Te m̄t miyap̄r kerek h̄r natip̄ enum me God H̄m̄n Yaaik, God ap te kak̄sak menmen im au.

32 M̄t miyap̄r kerek h̄r natip̄ enum me hi kerek M̄tik Iuwe keriuweta hi han, maain God kak̄sak menmen enum h̄r netpim. Te neim̄n h̄r natip̄ enum me God H̄m̄n Yaaik, God ap kak̄sak menmen enum h̄r natip̄ in o maain. H̄r nan̄t wit k̄rak yaaik au.

H̄m me nu enum mari mine n̄kim m̄ram enum

(Lu 6:43-45)

33 *⁴“Nu mei h̄ram yaaim te h̄ram mamri mamine n̄kim m̄ram yaaim. Nu mei enum te h̄ram mamri mamine n̄kim m̄ram enum. M̄t n̄r nu n̄kim m̄ram h̄r natip̄, ‘Nu im h̄ram yaaim’, o au en, h̄r natip̄, ‘Nu im h̄ram enum mesine’.

34 *Yi m̄t enun n̄kerek ne manpen Seten. Yi ap eitip̄ h̄m ham yaaim eiȳntar yi m̄t enun. M̄t natip̄ h̄m nises menmen mekre han k̄r.

35 M̄tik yaaik katip̄ menmen yaaim kentar han k̄rak yaaik. M̄tik enuk katip̄ menmen enum kentar han k̄rak enuk.

36 Hi hetpi menmen im hentar maain w̄i kerek God skelim yi m̄t, h̄rak kakit̄hi me menmen enum miut̄p̄ miut̄p̄ n̄paa yi yetpim.

37 Maain God kakit̄hi me menmen miut̄p̄ miut̄p̄ yi n̄paa yetpim. Te h̄m mi h̄remes maain mamteik̄n God yi ȳre m̄t yaain o au enun.”

M̄t han nit̄wekhi h̄rak k̄riak menmen kakteik̄nor God keriuwetek kan kekepik k̄riak menmen yaaim n̄paa m̄t n̄rem au
(Mk 8:11-12; Lu 11:29-32)

38 *H̄rak katip̄ epei au, m̄t han ne Skraip, kerek nin̄n nertei h̄m me Moses natip̄ m̄t em, h̄r netike m̄t ne Farisi, kerek han kitet h̄r nin̄n m̄t han nises h̄m me Moses, h̄r natip̄ nar ik: “M̄tik Iuwe, haiu hanhan ti h̄rekes eriak menmen yaaim n̄paa m̄t ap n̄riakem au.”

39 *Te Jisas ketpor kar ik: “Yi m̄t miyap̄r kerek yitauhi hi ariak menmen yaaim n̄paa m̄t ap n̄riakem, yi m̄t miyap̄r enun ap yises God au. Hi ap ateik̄ni menmen yi yitauhiyem au. Hi ateik̄ni menmen h̄ram mei me m̄tik profet Jona n̄paa kau ti keremem.

40 *N̄paa saauk wisenuk ke wan eik kekes Jona h̄rak kek̄re tu k̄rak ere w̄i wikak. Te hi M̄tik kerek M̄tik Iuwe keriuweta hi han in, hi hahu akre hei eh̄t n̄m̄n ere w̄i wikak.

41 *Maain w̄i God skelim yi m̄t, m̄t n̄paa nau neit Nineva nan̄r̄p nantike m̄t nau t̄ in. H̄r nan̄r̄p nantike m̄t in h̄r nantip̄, ‘Yi m̄t enun.’ H̄r nantip̄ nan̄r̄p ik nan̄ntar n̄paa Jona katip̄ m̄t en h̄m me God te h̄r neweik̄n sip newet̄ menmen enum nises h̄m me God. M̄tik Iuwe kin̄n Jona h̄rak kau in te yi ap yeweik̄n sip yewet menmen enum au.

42 *Maain w̄i God skelim yi m̄t, m̄te iuwe kw̄in h̄re n̄paa naanm̄pre m̄t nau wit Siba, h̄re waw̄r̄p wautike m̄t miyap̄r nau t̄ in. H̄re waw̄r̄p wautike m̄t miyap̄r nau t̄ in ek h̄re wautip̄, ‘Yi m̄t miyap̄r enun.’ H̄re wautip̄ menmen im waw̄ntar n̄paa h̄re w̄inaaiw̄r̄ wit k̄re wen h̄t nokim (o yan̄m̄n) te wemtau h̄m yaaim m̄tik iuwe King Solomon ketpim. M̄tik Iuwe kin̄n King Solomon h̄rak kau in te yi ap yeweik̄n sip yewet menmen enum yemtau h̄m m̄rak au.

H̄m me herwe enuk n̄paa k̄naaiw̄r̄ m̄tik h̄rak p̄ke kan

(Lu 11:24-26)

43 “W̄i kerek herwe enuk kenke k̄naaiw̄r̄ m̄tik, h̄rak kepno ein ein kerekir wit t̄par aurek, h̄rak k̄nkat̄n wit hak te h̄rak kakwi. H̄rak k̄nket̄nwek k̄nket̄nwek h̄rak ap k̄nap̄nek au.

* 12:28 Ap 10:38; 1Jo 3:8 * 12:29 Ais 49:24; 1Jo 4:4 * 12:30 Mk 9:40; Lu 9:50 * 12:31 1Ti 1:13; Hi 6:4-6, 10:26

* 12:33 Mt 7:16-20 * 12:34 Mt 3:7, 15:18, 23:33; Lu 3:7 * 12:38 Mt 16:1; Lu 11:16; Jo 6:30; 1Ko 1:22 * 12:39

Mt 16:4 * 12:40 Jna 1:17 * 12:41 Jna 3:5 * 12:42 1Kin 10:1-10; Mt 12:6

⁴⁴ Te h̄rak han kitet kar ik: ‘Hi ap h̄nap̄n wit yaaik au, te hi p̄ike eno wit kai kerek n̄paa hi hewik.’ H̄rak p̄ike kepno wit k̄rak, h̄rak k̄r w̄nak herwe keiyak kewik au. H̄rak yaaik k̄re m̄t̄k keripep waniu yaaim.

⁴⁵ *H̄rak k̄rek epei au, h̄rak ken k̄nk̄at̄n herwe enum mar hisp̄nak wik (7) min̄nek. Epei au, h̄rak ketikeri nan̄no w̄nak eik e nanu nan̄t. N̄paa m̄t̄k h̄rak herwe kewik han enuk kike, te in ek h̄ram herwe mam̄waank han k̄rak enuk. Menmen mam̄r im mam̄nen mam̄nep m̄t nau t̄ im.”

Jisas miye p̄irak wetike kikrek n̄rak nan̄no nan̄rek

(Mk 3:31-35; Lu 2:19-21)

⁴⁶ *Jisas wen kat̄p m̄t menmen m̄rak, te miye p̄irak wetike kikrek n̄rak nan nan̄rek. H̄r nerp witeik hanhan netp̄wek menmen.

⁴⁷ H̄r nerp en, m̄t han nerp en netp̄wek nar ik: “Emtewek. Miye wetike kikrek nit nan nan̄rit nan̄tput menmen.”

⁴⁸ Jisas kewen̄w̄ekhi kat̄p, “Peim̄n h̄re miye pai. Neim̄n h̄r n̄re kikrek nai?”

⁴⁹ H̄rak kesiuwe m̄t n̄rak disaipel his h̄rak kat̄p, “Eiȳri. M̄t miyap̄r in h̄r n̄re miyerer nai netike kikrek nai.

⁵⁰ *Neim̄n h̄r nises menmen Haai kai keit wit k̄rak h̄rak hanhan h̄r nanisesim, h̄r n̄re kikrek nai, yenterer nai o miye pai.”

13

H̄m me m̄t̄k kam̄r n̄kim mekre ni

(Mk 4:1-9; Lu 8:4-8)

¹ Me w̄ im keremem, Jisas k̄naaiw̄r w̄nak ketpaan ken wit eik ken kau menep wan eik.

² *H̄rak kau en, m̄t miyap̄r yap̄rwe nererik menep menep ners̄s Jisas. Te h̄rak k̄niyu ken kek̄re bot kau en, h̄r m̄t miyap̄r nerp tenhaan nau p̄n eik.

³ Jisas ketpor menmen yap̄rwe me tok piksa mar im. H̄rak kat̄p: “M̄t̄k hak ken kam̄r nu n̄kim mekre ni m̄rak.

⁴ Te m̄t̄k kew̄rem mau ni, n̄kim ham menke m̄waai yayiwe kerek wit yaain te hore ma maam.

⁵ Yehes ham menke mentar nan kerek ap t̄ mei iuwe menterim em, te h̄ram mewo wasenum mentar t̄ kike kent̄r nan.

⁶ Wepni kan k̄r kenterim te h̄ram ap mew̄r nekenik men t̄ eik au. H̄ram me weiwei te maa meit.

⁷ N̄kim ham menke m̄waai waai kerek t̄kt̄k mewim em, te waai keremem t̄kt̄k mewim em m̄niyu m̄wap̄n em. Te h̄ram mewo werek werek ap mari au.

⁸ N̄kim ham menke m̄waai t̄ yaaik n̄paa m̄t̄k kewenek te h̄ram mewo mari yaaim. Ham mari 100, ham mari 60, ham mari 30.

⁹ M̄t miyap̄r kerek nemtau h̄m mai h̄r han ekitetim werek werek!”

Jisas kewepyap̄r kenmak te h̄rak kat̄p m̄t miyap̄r menmen keriuwe tok piksa

(Mk 4:10-12; Lu 8:9-10)

¹⁰ H̄rak ketpor epei au, m̄t disaipel nan n̄tehi Jisas, “Ti henmak ti hetpor h̄m tok piksa?”

¹¹ *Jisas ketpor, “God epei keteikni menmen h̄rak kak̄rakem te kak̄n̄n naan̄m̄pre yi m̄t. H̄rak keteikni yarkeik te yi eire n̄kerek n̄rak yi eiȳsesik. Te m̄t in en au.

¹² *M̄t han kerek netenen menmen ham me God, h̄rak kak̄wet̄r meiyam yap̄rwe te h̄r nan̄t̄wem yap̄rwe. Te m̄t han kerek ap netenen menmen iuwe n̄napen h̄m m̄rak, menmen kike h̄r epei netenenim mam̄waank mam̄t.

¹³ *Hi hetpor menmen meriuwe tok piksa hentar h̄r n̄r menmen te h̄r ap nertei menmen. H̄r n̄k̄p memtau, te h̄r ap nertei menmen hi hetpim werek werek au.

¹⁴ *H̄m ham n̄paa m̄t̄k profet Aisaia ketpim h̄rak kewisim mau t̄wei h̄ram epei man mentar menmen m̄t miyap̄r in h̄r n̄rakem. H̄ram mat̄p:

‘Yi yaȳmtau h̄m yeteipim yeteipim te yi yaȳrtei menmen werek werek au. Yi yaȳr menmen yaiteipim yaiteipim te yi yaȳr menmen werek werek au.

¹⁵ H̄r nan̄rem werek werek au nentar han ke m̄t miyap̄r in en epei au ke-taritari, h̄r nemes̄s n̄k̄p m̄r epei au n̄napen nan̄mtau h̄m. Te h̄r n̄nap̄p̄i nanam̄r k̄r ap n̄r menmen hi h̄rakem. H̄r ap n̄rak menmen im te h̄r nan̄r menmen hi h̄rakem nemtau menmen mai werek werek, han k̄r enis̄sa te hi akepi h̄r en̄re yaain.’

¹⁶ *‘‘Te yi han yaaik eiyu. Nanam̄r ki epei k̄r menmen werek werek. N̄k̄p mi epei memtau menmen werek werek.

¹⁷ Hi hetpi menmen werek werek. M̄t profet yap̄rwe netike m̄t yaain n̄paa hanhan nan̄r menmen yi epei ȳra hi h̄rakem, te h̄r ap n̄rem au. H̄r hanhan

nanimtau menmen yi epei yemtau hi het-pim te h̄ir ap nemtewem. Au, h̄ir epei naa.

Jisas kewepyap̄ir h̄im m̄irak me m̄it̄ik kam̄ir rais n̄ikim

(Mk 4:13-20; Lu 8:11-15)

18 “Yi eiyimtau h̄ir o as me tok piksa me m̄it̄ik kew̄ir rais n̄ikim m̄iram mau ni.

19 M̄it̄ yap̄irwe nemtau h̄im me God kakin̄n naanm̄pre m̄it̄ te h̄ir ap nerteiyem werek werek au, h̄ir n̄ire n̄ikim m̄iwaai yayiwe. Maain Seten kaknen kak̄kre han k̄r kakp̄ir h̄im kerek epei God kewis̄im mekrerek.

20 N̄ikim ham m̄inat̄n m̄iwaai t̄i kike mentar nan, im em h̄iram m̄ire m̄it̄ han wasenum nemtewem han yaaik neriuw-erem.

21 Te h̄ir n̄ire n̄ikim keremem ap mine nekenik men t̄i eik au te mamu kike. Maain h̄iram p̄ike mami. Mar im em te m̄it̄ neiyen nemtau h̄im me God nisesim. Maain kike m̄it̄ han neneri nerekyor enum nentar h̄ir nisesim, te h̄ir wasenum neweik̄n sip newet̄iwem.

22 *N̄ikim ham menke mekre waai kerek enum t̄ikt̄ik mewim em, h̄iram m̄ire m̄it̄ nemtau h̄im im te menmen enum me t̄i ik ek metike pewek h̄ir hanhanem h̄iram min̄n h̄im me God. M̄it̄ nar ik ek ap te nanriak menmen yaaim nanises God werek werek au.

23 N̄ikim menke mekre t̄i yaaik h̄iram mar ke m̄it̄ nertei h̄im me God nemi mekre han k̄r. Te h̄iram mine wit mari yehes yap̄irwe, ham mar 100, ham mar 60, ham mar 30, te h̄ir n̄riak menmen yaaim yap̄irwe.”

Jisas kat̄ip h̄im tok piksa me yenkis enum mente mau ni

24 Jisas ketpor h̄im tok piksa ham. H̄irak kat̄ip: “Menmen God k̄riakem h̄iram m̄ire m̄it̄ik hak kew̄ir wit n̄ikim mitet ni m̄irak.

25 Maain w̄itaan m̄it̄ miyap̄ir n̄iwaai, m̄it̄ik enuk k̄irak kepan kan kew̄ir yenkis yehes m̄iram enum mitet ni kerek h̄irak epei kew̄ir wit n̄ikim mewi en, te h̄irak ken.

26 Maain wit kerek h̄ir epei newirem em mau ni eim m̄ire iuwe mamine n̄ikim, te h̄ir n̄r yenkis enum keremem metikerem.

27 M̄it̄ n̄riak menmen me m̄it̄ik iuwe h̄ir nen netp̄iwek nar ik: ‘M̄it̄ik iuwe ti nepei ham̄ir wit yehes mekre ni mit im e. Ti ham̄ir menmen yaaim te menmen im enum meke nein man te h̄iram mewo in?’

28 H̄irak kewenhi ketpor, ‘M̄it̄ik hak enuk kepan kan kam̄ir menmen enum mekre n̄m̄in me menmen yaaim.’ H̄ir nit̄iwekhi, ‘Ti hanhan haiu emno emketetim?’

29 Te h̄irak keweni ketpor, ‘Hi h̄inaain yi eiketetim emnop̄in. Yi yaiket menmen yaaaim mamtikerem. Au em̄it̄!

30 *Yi eiwis̄im emu ere maain h̄iram emi. Te hi et̄ip m̄it̄ kerek nanremir nan̄r ik: ‘Yi eiyin̄n eiremir menmen enum eisenkekim emriuwe waai. Maain haiu mam̄siyem. Yi eiremir menmen enum epei au, te yi eino eiremir n̄ikim yaaaim eiwis̄im em̄ikre w̄inak kai.’”

Jisas kat̄ip h̄im me nu mastet n̄ikim m̄iram metike yis

(Mk 4:30-32; Lu 13:18-21)

31 Jisas ketpor h̄im tok piksa h̄irak kat̄ip, “Menmen God k̄riakem h̄iram m̄ire nu mastet n̄ikim m̄iram. M̄it̄ik hak ket̄iwem kam̄ir mau ni m̄irak.

32 Nu mastet n̄ikim h̄iram ap iuwe mar ke n̄ikim me menmen ham em. Au, h̄iram kike enum. Te maain h̄iram mau ni mam- niu mamre iuwe mamin̄n menmen kerek mau ni em, h̄iram mamre nu te hore mam- nen mamwis̄ yaank mamu heneik m̄iram. Mar im m̄it̄ in kerek nises h̄im mai h̄ir n̄ire niut̄ip niut̄ip. Te maain h̄ir nan̄re yap̄irwe.”

33 Jisas p̄ike ketpor h̄im ham. H̄irak kat̄ip, “Menmen God k̄riakem h̄iram m̄ire yis m̄ite weiyim wen wenipem metike flaua weweik̄nenim mekre sar mau h̄im ere h̄iram nap m̄inanem m̄iniu w̄isenum.”

Jisas kat̄ip m̄it̄ keriuwe h̄im tok piksa keremem

(Mk 4:33-34)

34 Jisas kat̄ip m̄it̄ miyap̄ir menmen yap̄irwe keriuwe h̄im m̄ire tok piksa. H̄irak ap ketpor h̄im meiyam au. H̄irak ketpor tok piksa keremem.

35 *H̄irak kat̄ip kar ik te menmen n̄ipaa m̄it̄ik profet ketpim kewis̄im mau t̄iwei, h̄iram mamnen mam̄ir ke n̄ipaa h̄irak ket- pim. H̄im im h̄iram mat̄ip,

“Hi awep h̄im at̄ip m̄it̄ tok piksa. Hi at̄ip menmen n̄ipaa hi God h̄riak t̄i ere in m̄it̄ ap nerteiyem au.”

Jisas kewepyap̄ir tok piksa me yenkis enum kat̄ip m̄it̄ disaipel n̄irak em

36 Jisas kat̄ip m̄it̄ miyap̄ir menmen epei au, h̄irak k̄inaaiw̄ir m̄it̄ miyap̄ir h̄irak k̄in̄ik ken w̄inak. H̄irak k̄in̄ik ken w̄inak, m̄it̄ n̄irak disaipel nan nit̄iwekhi, “Ti etpei werek menmen me yehes enum mekre ni.”

37 Jisas kewenhi ketpor, “M̄it̄ik kerek kam̄ir yehes yaaim mekre ni h̄irak hi kerekek. M̄it̄ik Iuwe God keriuweta hi han t̄i ik.

38 *Ni eim h̄iram t̄i ik ek. Yehes yaaim h̄iram m̄ire m̄it̄ miyap̄ir nises h̄im me God.

* 13:22 Mt 6:19-34; Lu 12:16-21; 1Ti 6:9-10, 17

* 13:30 Mt 3:12

* 13:35 Sam 7:2

* 13:38 1Ko 3:9; 1Jo 3:10

Yehes enum hiram mîre mît miyapîr nises hîm me Seten.

³⁹ Mîtik enuk kepan kerek kamîr yehes enum hîrak Seten. Wî mît hîr nan newen yehes hiram mîre wî God skelim mît. Mît kerek nen newen yehes hîr ensel.

⁴⁰ *Mamîr ke mît neit yehes enum nesenkekim neiyîm nan newîrem mekre si, te maain wî menmen mamnen mamîr im God skelim yi mît.

⁴¹ *Te hi Mîtik ke wit ke Mîtik Iuwe hi asiuwe mît ensel nai nanîno nanrer wit wit me tî kerek hi naanmampre mît miyapîr hîr nanînke menmen enum mari han ke mît en. Hîr nanînke menmen enum metike mît han kerek nîrak menmen enum. Te hi enkerem emnopîn emkeipîn wit kerek Mîtik Iuwe naanmîprewem.

⁴² *Te hîr nanwîr mît miyapîr enun nanîno nanîkre si kerek hîr nanînepî nanîneknen yehes mîr.

⁴³ *Me wî im mît miyapîr kerek yaain en nanu wit yaaik God kakwetîr menmen mîrak iuwe kakîkepi te hîr nanîr nanre wepni nanît wit kîrak. Mît neimîn nemtau hîm mai hîr han ekitetim!

Hîm tok piksa me mîtik kinkatîn bokis pewek mekrerem misawîn mekre tî

⁴⁴ *Menmen me God hiram yaaim mîre okis pewek mekrerem mît nîpaa hîr mît nîsawînem mekre ni ham. Maain mîtik hak kiutîp kînapînem, hîrak pîke kîsawînem mekre hei, hîrak han yaaik, te hîrak ken keit menmen mîrak yapîrwe keiyîm ken kesiuwerem men mît, hîrak keit nan mererim, hîrak keiyîm ken kewîrem keiyîm katîn ni keremem.

Hîm tok piksa me mîtik kîr pewek wînak yaaik

⁴⁵ *Menmen me God hiram yaaim mîre mîtik hak kerek kînkatîn pewek wînak hîrak kînkatîn kerek yaaim yaaim em, keiyîm ken kesiuwerem men mît te kakît moni mamrerim.

⁴⁶ Hîrak kîr pewek wînak kerek yaaik ek, te hîrak ken kesiuwe menmen mîrak keiyîm ken kesiuwerem men mît, hîrak keit moni mererim, hîrak keiyîm ken kewîrem keit wînak yaaik kerekek.

Hîm tok piksa me hepin

⁴⁷ *Menmen God kîrakem hiram mîre hepin mît hîr newîrem mekre wan neiyîm nanri saauk metike menmen ham yapîrwe.

⁴⁸ Hêpin kenepat keriuwerem, te hîr neriyaam man mîwaaî pîn eik. Te hîr nau

nekorîrem newis saauk yaaim em mekre tîkenup ham, enum em hîr newîrem men.

⁴⁹ Me wî kerek maain God skelim mît ne tî ik ek, hiram mampar ik. Mît ensel ne God nanînen nanînke mît enun kerek nises menmen enum me nîmîn me mît yaain nises menmen yaaim.

⁵⁰ *Te hîr nanwîri nanîno nanîkre si iuwe. Me si im em hîr nanînepîr nankî nanîneknen yehes mîr naneitaiyen.”

Hîm me mîtik keit menmen yaaim wen petep, metike menmen enum tokim.

⁵¹ Te Jisas kitorhi, “Yi yertei hîm yapîrwe hi epei hetpiyem?” Hîr newenhi natîp Jisas, “Kai Iuwe, haiu merteiyem.”

⁵² Te Jisas ketpor, “Mar keremem te mît skraip kerek nertei hîm me Moses natîp mît em, hîr epei nertei hîm hi hewepyapîrem, hîr nîre mîtik haai ke wînak iuwe. Hîrak ken kînik wînak kîrak kekin menmen yaaim petep metike menmen enum tokim keiyîm kan kîkaap mît kewetîrem. Hîr newepyapîr hîm me God nîpaa hîrak katîp mît profet em metike hîm mai yaaim.”

Hîr mît ne Nasaret neweikîn sip newet Jisas

(Mk 6:1-6; Lu 4:16-30)

⁵³ *Jisas katîp hîm tok piksa im epei au, hîrak kînaaiwîr wit ik ken.

⁵⁴ *Hîrak pîke ken wit kîrak eik ken katîp mît hîm me God kekere wînak kerek hîr nererik nekine hîm me Moses neitai en. Hîrak ketpor werek te hîr nekrit nehînhîn natîp, “Keimîn ketpîwek hîm yaaim hîrak ketpeiyem? Keimîn kekepip te hîrak kîrak menmen yaaim kîkaap mît keriuwerem kepîr herwe kîrak mît kerek nînap hîr nîre yaain? Hîrak mîtik weinîk kar ke haiu mît in.

⁵⁵ *Mîtik ik ek nîkan ke mîtik kerek kime wînak kerekek. Maria hîre miye pîrak kerep. Jems ketike Josep, Saimon Judas hîr kîkrek nîrak keriyen.

⁵⁶ Yenterer nîrak hîr nau netikewai. Menmen yapîrwe im em hîrak ketîwem meke nein man?”

⁵⁷ *Hîr natîp narik te han kîr enuk neriuwerek hîr neweikîn sip newetîwek nentar hîr ap nertei karkeik te hîrak kîrak menmen im yaaim. (Hîr han kitet hîrak mîtik kerekek. Mîtik Iuwe au.) Te Jisas ketpor, “Mît profet niuk mîr iuwe mau merer wit wit, te mît neit wit kîrak netike mît ne wewîk mîrak, hîr ap han kitet hîrak iuwe au.”

* 13:40 Mt 7:19; Jo 15:6

* 13:41 Mt 24:31, 25:31-46; Mk 13:27

* 13:42 Mt 8:12

* 13:43 Dan 12:3

* 13:44

Mt 19:29; Lu 14:33; Fl 3:7

* 13:47 Mt 22:9-10

* 13:50 Mt 13:42; Lu 13:28

* 13:53 Mt 7:28

* 13:54 Jo 7:15

* 13:55 Lu 3:23; Jo 6:42

* 13:57 Jo 4:44

⁵⁸ Hĭrak ap kĭrĭak menmen yapĭrwe kĭkaap mĭt hĭt enum metike menmen ham keit wit eik ek kentar hĭr ap han kitet hĭrak mĭtĭk kerek God keriuwetek kan au.

14

Jon kerek kĭkĭr mĭt neriuwe tĭpar epei kaa

(Mk 6:14-29; Lu 3:19-20, 9:7-9)

¹ Me wĭ im, mĭtĭk iuwe gavman Herot ke provins Galili kemtau menmen Jisas kĭrĭakem.

² Te mĭtĭk Herot katĭp mĭt kerek nĭrĭak menmen mĭrak, "Hi han kitet ik hĭrak mĭtĭk Jon kerek kĭkĭr mĭt neriuwe tĭpar em. Hĭrak kaa te in ek hĭrak pĭke kekrit te menmen wĭsenum manpenum mau his mĭrak, te hĭrak kĭrĭak menmen yaaim im.

³⁻⁴ *Nĭpaa Jon katĭp Herot, "Ti heit mĭte ip ep. Menmen im e hĭram ap yaaim au." Te Herot han enuk ketenen Jon kesenekik keriuwe sen ain kewisĭk kekre wĭnak enuk kentar Herot epei keit Herodias, mĭte pe Filip, Herot nĭkĭk kĭrak.

⁵ *Herot hanhan kaknep Jon kaki, te hĭrak kĭnaain mĭt miyapĭr. Hĭr han kitet Jon hĭrak mĭtĭk profet ke God.

⁶ Maain wĭ ham miutĭp, mĭt han nen nau netike Herot han kitet wĭ kerek nĭpaa miye winaak ek. Me wĭ im nĭki pe Herodias wĭrĭre wen werp nĭmĭn ke hĭr mĭt. Te herot hanhanep wĭsenum.

⁷ Hĭrak hanhanep wĭsenum te hĭrak katĭp mĭte kerepew kar ik: "Hi hetput werek. Menmen ti hanhan ehitauihem, hi ewetitew."

⁸ Miye pe nĭki ip ep watĭp nĭki pĭre weriuwe hĭm, te hĭre watĭp, "Ti erekir teruk ke Jon kerek kĭkĭr mĭt en ewisĭk ekĭkre tĭkenup eiyĭk enen ewetewek in ek, te hi hertei hĭrak kaa."

⁹ Hĭre watĭp war ik, te mĭtĭk iuwe eik ek hĭrak han enuk. Hĭrak kĭnapen kakreyĭwekem te hĭrak yĭnk enuk kentar mĭt nau naam menmen netikerek nemtau menmen hĭrak ketpĭwerem. Te hĭrak katĭp mĭt nĭrak enwetĭwe menmen im emnen.

¹⁰ *Herot keriuwet mĭtĭk ken wĭnak enuk te hĭr mĭt en nerekir teruk ke Jon neit ein te tĭmĭr kewen kekew.

¹¹ Epei au, hĭr neit paan kĭrak kekre tĭkenup neiyĭk nan newet nĭki ep ek. Hĭre wetĭwek epei au, hĭre weiyĭk wen wewet miye pĭre rek.

¹² Mĭt disaipel ne Jon nerteyĭk, hĭr nan neit herwe yĭnk kĭrak neiyĭk nen newisĭk kekre hei. Hĭr newisĭk epei au, hĭr nen

natĭp Jisas menmen enum mĭt nĭrĭak Jon em.

Jisas kewet mĭt nar 5,000 menmen hĭr naam

(Mk 6:30-44; Lu 9:10-17; Jo 6:1-13)

¹³ Jisas kemtau hĭm me mĭr hĭr nenep Jon keremem, hĭrak kehĭn kĭniyu ken kekre bot kerekir wan ken wit weinĭk kerek mĭt ap newi au. Te mĭt yapĭrwe nemtau Jisas ken, hĭr neke tĭ nĭnaaiwĭr wit kĭr nisesik nen.

¹⁴ *Jisas epei kau bot keiyĭk ken ere epei kiun wit kerek hĭrak hanhan kakno. Hĭrak kĭnaaiwĭr bot kenke ken tĭ, hĭrak kĭr mĭt miyapĭr yapĭrwe nisesik nan. Te hĭrak han tewenĭn kĭkaap mĭt han kerek nĭnap, his hĭt enum em.

¹⁵ Hĭnkewĭ epei man, te mĭt disaipel nĭrak nan natĭp Jisas, "Wit ik ek enuk weinĭk ap mĭt newik. Te wĭ epei men wĭtaan kaknen. Ti eriuwet mĭt miyapĭr yapĭrwe nanĭno enrer wit wit kerek menep ek te hĭr hĭras enwĭr pewek enĭt menmen mĭr nanĭm."

¹⁶ Jisas ketpor, "Haiu ap te mamriuweti enĭno au emĭt. Yi eiwetĭr menmen enĭm me yi hĭras."

¹⁷ Hĭr newenĭwekhi netpĭwek, "Haiu ap metenen menmen mei yapĭrwe au. Haiu meit bret hispĭnak (5), saauk wiketerem im em keremem."

¹⁸ Jisas katĭp, "Eikĭnĭm eiyĭm einen in."

¹⁹ *Hĭrak katĭp mĭt miyapĭr yapĭrwe nau yenkis nau tĭ. Epei au, hĭrak kekĭn bret hispĭnak (5) keremem metike saauk wiketerem hĭrak kĭkĭam naan men niu nepni eim, hĭrak kitehi God katĭp hĭrak han yaaik keriuwe menmen im. Epei au, hĭrak kewep bret keremem hĭrak kewet mĭt disaipel nĭrak em, te hĭr neweiknĭm newet mĭt miyapĭr yapĭrwe rem.

²⁰ *Hĭr naam nen nen ere tu iuwe. Te hĭr disaipel neit yinam kerek epei naam em nemi mekre wapnake ere wapnake hiswiyen wik (12) menempetĭt meriuw-erem.

²¹ Hĭr mĭt kerek naam menmen hĭr yapĭrwe nar 5,000 mĭt. Hĭr ap newenhis miyapĭr netike nĭkerek nau netikeri au.

Jisas kitet wan keke niu ken

(Mk 6:45-52; Jo 6:15-21)

²² Jisas kewtĭr menmen epei au, hĭrak katĭp mĭt nĭrak disaipel nehĭn nĭniyu nen nekre bot naninĭn nanĭno wan pĭnak ein te hĭrak kaku kakriuwet mĭt miyapĭr yapĭrwe nanĭno. Epei au, hĭrak kakisesi.

²³ *Jisas keriuweti nen te hĭrak hĭrekes kĭniyu nĭniyu (o neiyĭp) ken kakitehi God

* 14:3-4 Mt 11:2 * 14:3-4 Lev 18:16, 20:21 * 14:5 Mt 21:26 * 14:10 Mt 17:12 * 14:14 Mt 9:36 * 14:19 Mt 15:35-39; Mk 8:6-10 * 14:20 2Kin 4:44 * 14:23 Lu 6:12, 9:28

menmen. Nepei hinkewi kakre witaan h̄rak kiut̄ip kerekek kepu.

²⁴ Bot h̄rak epei ken wan n̄m̄niūwe eik, te n̄me m̄niū meke bot paan k̄rak te wan s̄r m̄niū mamuwer bot.

²⁵ Epei menep wanewik h̄ram wen toto, Jisas keriuwe h̄t m̄rak keke niu kitet wan ken kak̄r m̄t n̄rak disaipel.

²⁶ *H̄r n̄rek keriuwe h̄t m̄rak keke niu kitet wan te h̄r neperper, h̄r nat̄ip, “H̄rak herwe.” Te h̄r nenep̄p nen̄ne h̄m iuwe.

²⁷ Wasenum Jisas ken̄ne ketpor, “Yi ap einapen. Yi einak̄n tokim. Hi kerekek han. Hi ap herwe auye!”

²⁸ Pita kewenhi ketp̄wek kar ik: “Kaiu Iuwe, ti h̄rekes te ti etpo hi eriuwe h̄t mai eitet wan anen arit.”

²⁹ *Jisas kat̄ip, “Ti enen.” Te Pita k̄naaiw̄r bot keriuwe h̄t m̄rak kitet wan ken kak̄r Jisas.

³⁰ Pita k̄r n̄me m̄niū te h̄rak k̄napen, h̄rak kaknat̄n kakno kak̄m t̄par kak̄kre wan. Te h̄rak ken̄ne, “Kaiu Iuwe ekepa!”

³¹ *Wasenum Jisas kewis his ketenen Pita, h̄rak ketp̄wek, “Ti ap han kiteta hi Iuwe au? Ti henmak te ti heit han wik wik?”

³² *Nepei au, h̄rak̄t wiketeret t̄niū tau bot te n̄me maa meit.

³³ *H̄r m̄t kerek nau bot en n̄r menmen im, h̄r newen̄pi Jisas nat̄ip, “Haiu mertei werek ti N̄kan ke God.”

Jisas k̄kaap m̄t miyap̄r n̄nap neit Genesaret

(Mk 6:53-56)

³⁴ H̄r epei nerekir wan nen p̄nak ein niun ti ke Genesaret.

³⁵ H̄r m̄t ne wit ik ek h̄r nertei h̄rak Jisas te h̄r nesiuwe h̄m men merer wit wit kerek menep menep ek, h̄r neithis m̄t kerek n̄nap ek neri nan.

³⁶ *H̄r neri nen epei au, h̄r n̄nap nat̄ip h̄m iuwe nit̄wekhi h̄rak ekwisi h̄r h̄ras enwis his entenen ȳnk k̄rak o laplap h̄r m̄rak. H̄r m̄t miyap̄r kerek newis his netenen laplap h̄r m̄ram netike m̄t netenen ȳnk k̄rak, h̄r yap̄rwe n̄re yaain.

15

H̄m lo me God h̄ram min̄n h̄m me maamrer

(Mk 7:1-13)

¹ H̄rak Jisas wen kepu wit Genesaret, m̄t han ne farisi netike m̄t skraip kerek nin̄n nertei h̄m me Moses nat̄ip m̄t em, h̄r n̄naaiw̄r Jerusalem nan n̄r Jisas nit̄wekhi menmen.

² *H̄r nat̄ip, “Nenmak te h̄r m̄t disaipel nit̄ n̄rak menmen ap nises menmen kerek n̄paa maamrer nau n̄rakem? H̄r nan̄m menmen h̄r nin̄n nekemyet his. Te m̄t disaipel nit̄ au.”

³ Jisas kewenhi ketpor, “Yenmak te yi ap yises menmen me God te yi yises h̄m n̄paa m̄t kerek yi yisesi h̄r newetiyem netpiyem a?”

⁴ *N̄paa God kat̄ip, “Yi eiȳmtau h̄m me miye haai ni te maain yi naanmampri. M̄tik kerek kat̄ip enum ke menmen miye haai n̄rak, yi m̄t eik̄p kaki.”

⁵ Te yi yises h̄m im au. Yi yat̄ip, “M̄tik keyyak ketenen pewek o menmen kak̄kaap miye haai n̄rak, te h̄rak kat̄ip miye haai, “Hi epei hehim̄tan im em te hi ewet God em. Hi ap naanempri eriuwerem au.”

⁶ Yi yat̄ip h̄ram werek h̄rak ap ek̄kaap miye haai n̄rak neriuwerem au. Me menmen mar im yi yerekir h̄m me God yeriuwe h̄m ham me maamrer ni yi yisesim.

⁷ Yi m̄t enun yemip̄n. M̄tik profet Aisaia n̄paa kehimīteni werek me w̄ h̄rak kat̄ip h̄m me God kar ik. H̄rak kat̄ip,

⁸ *M̄t in en h̄r hanhan newen̄pi niuk mai neriuwe h̄m m̄r, te han k̄r au nisisa werek werek au.

⁹ Menmen h̄r netpim newen̄pi niuk mai neriuwerem h̄ram au enum menmen wein̄m. Menmen h̄r nat̄ip m̄t h̄r enisesim h̄ram ap h̄m mai au. H̄m m̄r wein̄m.”

Menmen enum m̄rak han ke m̄tik enuk

(Mk 7:14-23)

¹⁰ Jisas ketpor epei au, h̄rak ken̄ne m̄t miyap̄r nan n̄rek, h̄rak ketpor, “Yi eiȳrteiyem han ekitetim werek werek!”

¹¹ *Menmen kerek m̄t h̄r nan̄m menip God kat̄ip h̄r m̄t enun au. Menmen m̄t netpim h̄ram menip God kat̄ip h̄r m̄t enun.”

¹² H̄rak ketpor nepei au, m̄t n̄rak disaipel nan nat̄ip Jisas, “Ti hertei m̄t ne Farisi nemtau h̄m ti hetpim em te h̄r han enuk neperper?”

¹³ *Jisas kewenhi kat̄ip, “Haai kai kau wit k̄rak Heven h̄rak menmen m̄rak mau ni. Menmen kerek h̄rak ap kam̄r au, h̄ram mewe wein̄m, maain h̄rak kak̄ketim mamriuwe nekenik m̄ram mamno.

¹⁴ *Yi eiwisi enu en. H̄r n̄re m̄t nanam̄r enuk toto, te h̄r nanteik̄n m̄t han kerek nanam̄r toto en yayiwe h̄r enisesim te h̄r nan̄r God. Te nanam̄r toto

* 14:26 Lu 24:37 * 14:29 Jo 21:7 * 14:31 Mt 8:26 * 14:32 Mk 4:39 * 14:33 Mt 27:54; Jo 1:49 * 14:36 Mt 9:20-21; Mk 5:27-28; Lu 8:44 * 15:2 Lu 11:38 * 15:4 Eks 20:12, 21:17; Diu 5:16 * 15:8 Ais 29:13 * 15:11 Mt 12:34 * 15:13 Jo 15:2 * 15:14 Mt 23:16, 24; Lu 6:39; Ro 2:19

kakteikn mitik hak nanamr toto yayiwe, h̄rak̄t wiketeret tat̄nkew̄n tat̄kre wi.”

¹⁵ Pita kewenhi kat̄p̄ Jisas, “Ti ewepyap̄r h̄m me tok piksa, te haiu em̄mtewem.”

¹⁶⁻¹⁷ Jisas kat̄p̄, “Yi ap han kewi au a? Yi ȳre m̄t han en a? Yi ap yertei menmen kerek m̄t̄k h̄rak kewisim mekre h̄m h̄ram men mekre n̄np̄ t̄waaak te maain h̄rak kakno kaknerem mam̄kre hei?”

¹⁸ *Te menmen mekre han ke m̄t, maain h̄r net̄pim, im h̄ram menip God kat̄p̄ m̄t h̄r enun.

¹⁹ *Menmen kerek metpaan meke han ke m̄t̄k h̄ram mar im: han kitet menmen enum, kenep m̄t naa, kari miyap̄r his kewenem, kekint̄p̄ menmen, kewen̄n h̄m, kat̄p̄ kenip m̄t̄k hak ȳnk enuk.

²⁰ Menmen im em h̄ram menip God kat̄p̄ m̄t̄k ik h̄rak enuk. M̄t̄k ap keke-myet his wen au, te h̄rak kak̄m menmen, h̄ram ap te mamnip God kakt̄p̄ m̄t̄k kar ik h̄rak enuk au.”

M̄te pe Kenan h̄re wis̄es h̄m me Jisas werek werek

(Mk 7:24-30)

²¹ Jisas k̄naaiw̄r wit Genesaret te h̄rak ken t̄ ke wit Taia ketike Saidon.

²² M̄te hap pe Kenan kerek wau wit eik kerek̄ek, h̄re wan wen̄n̄wek h̄m iuwe wet̄p̄wek, “M̄t̄k luwe ti Nepenyek ke Devit, ti han etwen̄na. Herwe enum mewaank n̄ki pai.”

²³ Te Jisas ap kewenhi ket̄p̄we menmei au. H̄r m̄t disaipel nan n̄rek net̄p̄wek, “M̄te ip ep h̄re wen̄ne wen̄ne wis̄esai wan. Ti ekepiye te h̄re wauno.”

²⁴ *Jisas ket̄por, “Au, God keriuweta te hi han h̄kaap m̄t kerek ne weiw̄k miut̄p̄ me Isrel, h̄r n̄re sipsip n̄saw̄n neit yaank. M̄t han au.”

²⁵ H̄rak kat̄p̄ epei au, m̄te kerep̄ep wan wewen nin̄p̄ werp̄ h̄t me Jisas wat̄p̄, “Kai luwe, ti ekepa.”

²⁶ Jisas ket̄p̄we tok piksa kar ik: “H̄ram enum te haiu mamkin menmen me n̄kerek mamw̄rem mamno mamwet nepere rem, h̄ram mam̄m.”

²⁷ M̄te wat̄p̄, “Kai luwe, ti hat̄ip̄ werek. Haiu enun m̄re nepere. Te nepere h̄ram mekor̄r menmen kerek miye haai n̄r naam h̄ram m̄nat̄n m̄waaai yeno kerek h̄r naam menmen menterim.”

²⁸ *H̄re wat̄p̄ war ik te Jisas ket̄p̄we, “M̄te ti eises h̄m me God werek werek. Menmen ti hanhan em h̄ram mam̄nen.” H̄rak kat̄p̄ epei au, waswas m̄te n̄ki p̄re h̄re w̄re yaaip̄.

Jisas k̄kaap m̄t yap̄rwe n̄re yaain

²⁹ *In ek Jisas k̄naaiw̄r Taia ketike Saidon te h̄rak ken kitet menep wan ke Galili. H̄rak ken k̄niu m̄niu (o neiȳp̄) ken kau nu ein.

³⁰ M̄t miyap̄r yap̄rwe nan nererik n̄rek, h̄r neithis m̄t kerek h̄t enum o han k̄r enuk, hemik meweik̄n, han auri netike menmen ham yap̄rwe h̄r neri nan n̄rek. H̄r newisi n̄waaai menep h̄t me Jisas te h̄rak kerek̄yorem h̄r n̄re yaain.

³¹ *H̄r m̄t miyap̄r n̄r menmen im te h̄r han kekrit h̄r han kitetim nentar h̄r n̄r m̄t kerek han auri en nat̄p̄, hemik m̄n em m̄re yaaim. M̄t nanam̄r toto en h̄r n̄r ein ein werek werek. M̄t kerek h̄t enum h̄r nitet ein ein. H̄r n̄r menmen im te h̄r newen̄p̄i God ke m̄t ne Isrel neriuwerem.

Jisas kewet m̄t 4,000 menmen h̄r naam (Mk 8:1-10)

³² *Jisas kekepi epei au, h̄rak ken̄ne m̄t disaipel n̄rak nan, h̄rak kat̄p̄, “Hi hanhan heriuwe h̄r m̄t miyap̄r ein en. W̄i wikak epei men h̄r nau netikewa te h̄r menmen me nan̄m em au. Hi h̄napen esiuweri n̄np̄i mam̄n nan̄no te h̄r nani nan̄t̄n yayiwe.”

³³ Te h̄r m̄t disaipel nat̄p̄ Jisas, “In en ap m̄t nei newi. Te haiu mam̄t menmen mamoko nein te mamwet m̄t yap̄rwe rem te h̄r nan̄m?”

³⁴ Jisas kitorhi, “Yi yetenen bret marmenum?” H̄r nat̄p̄, “Haiu metenen bret hisp̄nak wik (7), saauk kike kiut̄p̄ kiut̄p̄.”

³⁵ H̄r net̄p̄wek epei au, Jisas kat̄p̄ m̄t miyap̄r h̄r nanu t̄.

³⁶ Jisas kekin saauk metike bret hisp̄nak wik (7), h̄rak kitehi God em kewepim kewet m̄t n̄rak disaipel em, h̄r newet m̄t yap̄rwe rem.

³⁷ H̄r yap̄rwe naam ere tu iuwe, te h̄r neit yinam kerek m̄t ap naam te h̄r nemi mekre wap̄nake mar hisp̄nak wik (7).

³⁸ H̄r m̄t naam menmen h̄r nar 4,000, te h̄r ap newenhis n̄kerek miyap̄r nau netikeri au.

³⁹ Jisas keriuwet m̄t miyap̄r nen. H̄rak keriuweti nen, h̄rak keh̄n k̄niu kek̄re bot ketike m̄t n̄rak disaipel, h̄r nerekir wan nen t̄ ke m̄t nau neit Magadan.

16

M̄t nitehi Jisas k̄r̄iak menmen keteiknor God keriuwet̄ek kan (Mk 8:11-13; Lu 12:54-56)

¹ *H̄r m̄t ne Farisi netike m̄t ne Sadyusi kerek han kitet m̄t epei naa ap pike nan̄krit nanu au, h̄r nan n̄r Jisas. H̄r nanmit̄wekp̄n nanri han k̄rak me ek̄rak

* 15:18 Mt 12:34 * 15:19 Jen 8:21; Ga 5:19-21 * 15:24 Mt 10:6 * 15:28 Mt 8:10, 13 * 15:29 Mk 7:31
* 15:31 Mk 7:37 * 15:32 Mt 14:14-15 * 16:1 Mt 12:38; Lu 11:16; Jo 6:30

menmen yaaim ekikaap m̄t ekriuwerem te h̄r nertei God keriuwetek kan.

² Te Jisas ketpor, “H̄nkewi epei man yi yatip nepni m̄re ninim te teipmen h̄ram wepni yaaik.

³ Yi yekrit yatip, ‘Nap̄i m̄re n̄piak wepni k̄re ninik, hauwi kaknen.’ Yi yr̄ menmen mau nepni te yi yertei werek werek mekam mamnen. Te yi ap yertei werek werek han kitet menmen God k̄riakem me wi im a?

⁴ *Yi m̄t miyap̄ir yap̄rwe enun, yi ap yises God werek werek au! Yi yitauhi hi h̄riak menmen yaaim te yi eȳrtei God keriuweta hi han te hi ap ar̄ak menmen te yi yaȳrem au. Hi eteikni menmen me Jona kerek n̄paa kaa kek̄re saauk tu m̄rak. Wi wikak epei au, h̄rak p̄ike kek̄rit kau.” H̄rak ketpor epei au, h̄rak k̄n̄aiwīri ken.

H̄m tok piksa me yis me Farisi netike Sadyusi

(Mk 8:14-21)

⁵ H̄r m̄t disaipel nau bot nerekir wan nan̄no, te h̄r han kaa ap neit niu metikeri neiȳm nen.

⁶ *Jisas ketpor tok piksa kar ik: “Yi naanempre h̄ras yi einop̄n yis me Sadyusi netike m̄t ne Farisi.”

⁷ Te h̄r h̄ras han kitet nat̄ipan nar ik: “H̄rak ketpim kentar h̄rau ap meit bret mei meiȳm man metikewai.”

⁸ Jisas kertei menmen h̄r netpim te h̄rak katip, “Yi m̄t in en ap han kiteta hi luwe naanempri au. Yenmak te yi yatip h̄rau ap meit bret mei au?

⁹ *Yi ap yertei menmen werek wen au a? Te yi ap han ekitet bret mar hisp̄nak (5) m̄t nar 5,000 h̄r naam, te wapnake mar hiswiyen wik (12) yi yemi mekrerem?

¹⁰ *Te yi ap han ekitet bret hisp̄nak wik (7) kerek m̄t nar 4,000 h̄r naam, te wapnake mar hisp̄nak wik (7) yi yemi mekrerem a?

¹¹ Yenmak te yi ap yertei hi ap hetpi menmen me bret. Yi naanmamre h̄ras me h̄m me m̄t ne Farisi netike m̄t ne Sadyusi.”

¹² H̄rak ketpor epei au, h̄r nertei h̄rak ap ketpor naanm̄pre h̄ras me yis me bret au. H̄rak ketpor h̄r naanm̄pre h̄ras h̄r ap nises h̄m me Farisi netike h̄m me m̄t ne Sadyusi, kerek h̄r natip m̄t enisesim.

Pita kewepyap̄ir Jisas h̄rak M̄tik God keriuwetek h̄rak Krai

(Mk 8:27-30; Lu 9:18-21)

¹³ Maain me wi Jisas ken t̄ menep wit Sis-aria Filipai h̄rak kitehi m̄t disaipel n̄rak,

“H̄r m̄t miyap̄ir h̄r natip hi M̄tik ke wit ke M̄tik luwe, hi keim̄n?”

¹⁴ *H̄r natip, “M̄t han natip ti Jon kerek k̄k̄ir m̄t neriuwe t̄par. M̄t han natip ti profet Ilaija kerek n̄paa kau t̄. M̄t han natip ti Jeremaia o m̄tik profet hak n̄paa nepu t̄.”

¹⁵ Te Jisas ketpor, “Yi han kitet hi keim̄n?”

¹⁶ *Saimon niuk m̄rak ham Pita h̄rak kewenhi ketp̄iwek, “Ti N̄kan ke God kerek kaku kak̄t tipmain tipmain enum eik. Ti M̄tik Krai kerek h̄rak keriuwetit ti anen t̄ ekaap h̄rau m̄t etaihis.”

¹⁷ *Jisas ketp̄iwek, “Saimon n̄kan ke Jona, God han yaaik keriuwit. Ap m̄tik kei ke t̄ ik ek keteiknut h̄m im em au. Haai kai God kau wit k̄rak h̄rak keteiknut menmen im.

¹⁸ *Hi hetput, ti Pita ti h̄re tein̄k. Ti ekaap m̄t miyap̄ir yap̄rwe nanises h̄m mai. Te menmen ham meke Seten mamnen h̄ram ap te mamin̄ni au.

¹⁹ *Te maain hi ewisit ti ekreh̄r kai. Ti atip menmen m̄t miyap̄ir kerek nanises h̄m mai h̄r nan̄rakem. Menmen ti hetpor h̄ram werek h̄r nisesim. God keit wit k̄rak kaktip h̄ram yaaim. Menmen ti hetpor h̄ram enum h̄r ap te nanisesim nanu t̄ im, God kak̄t wit k̄rak kaktip, ti hetpor werek werek.”

²⁰ *Jisas katip m̄t disaipel kew̄rnak kek-teni ap te enwepyap̄rek entip m̄t han h̄rak Krai, M̄tik kerek God keriuwetek kan k̄kaap m̄t ne t̄.

Jisas katip h̄rekes kaki te p̄ike kak̄krit
(Mk 8:31-9:1; Lu 9:22-27)

²¹ Me wi im ere maain Jisas katip m̄t disaipel n̄rak h̄rak kakno wit Jerusalem, te m̄t iuwe nin̄n naanm̄pre m̄t netike m̄t iuwe ne pris, m̄t nertei h̄m me Moses nanrek̄ȳiwek enum ȳink k̄rak kak̄kek h̄r nankip kaki. H̄rak kaki kakwaai ere wi wikak, te h̄rak p̄ike kak̄krit.

²² H̄rak ketpor epei au, Pita keithis Jisas keiȳik ken p̄in eik te h̄rak kenerek kentar h̄rak katip h̄rak kaki. H̄rak ketp̄iwek, “Ti k̄rau luwe kerek taau. Menmen ti hetpim hi hanhan God ap te kakwis̄m mamnen taau.”

²³ Jisas keweik̄n katip Pita, “Seten ti eno sip kai enop̄n. Ti hanhan hari han kai enuk. Ti ap han kitet menmen mar ke God han kitetim au. Ti han kitet menmen mar kerek m̄t keriyen han kitetim.”

* 16:4 Mt 12:39; Lu 11:29 * 16:6 Lu 12:1 * 16:9 Mt 14:17-21 * 16:10 Mt 15:34-38 * 16:14 Mt 14:1-2; Mk 6:14-15; Lu 9:7-8 * 16:16 Jo 6:69 * 16:17 Mt 17:5; Ga 1:15-16 * 16:18 Jo 1:42; Ef 2:20 * 16:19 Mt 18:18; Jo 20:23 * 16:20 Mt 17:9; Mk 9:9 * 16:24 Mt 10:38; Lu 14:27

24 *Hirak ketp+wek epei au, Jisas katip m+it disaipel n+rak, "M+it kerek hanhan nis+sa, h+r enwen+in han k+r me menmen h+r hanhanem, te h+r ap n+napen te nani nan+r maain hi hahi entar nu tentarak+it.

25 *M+it kerek hanhan nani au, nanu werek, maain m+it in h+m+n k+r kak+waank. Te m+it kerek nis+sa ap n+naain m+it nan+in+p nani nan+nterik, te maain h+m+n k+r kaku werek.

26 *M+itik hak ketenen menmen yap+rwe kerek aku t+ ik ek te h+rak ap kises God au, maain h+rak kaki te h+m+n k+r kak+waank. Te menmen yap+rwe kerek n+paa h+rak ketenenim mau t+ ik mamkepik te God kakt+p h+rak yaaik mam+rkeik a? Taau! Te h+rak kak+it mekam key+im kak+kaap h+m+n k+rak kaku werek kak+it wit ke God a? Taauye!

27 *Maain hi M+itik Iuwe ke wit ke M+itik Iuwe, hi p+ke anen ariuwe menmen iuwe me Haai kai merh+he m+re si. Te m+it ensel n+rak nan+nen nantikewa me w+ hi p+ke anen. Me w+ im hi ar+ak m+it miyap+r ne t+ ik ek menmen yaaim o menmen enum mampar kerek n+paa nau t+ ik ek h+r n+rakem.

28 Hi hetpi werek. M+it han kerek neperp in en ap epei naa te h+r nin+in nan+r hi M+itik ke wit ke M+itik Iuwe, hi anen ariuwe menmen mai Iuwe te hi ehin+in naanmamre m+it."

17

Y+nk ke Jisas keweik+nhis k+re menmen keit wit ke God

(Mk 9:2-13; Lu 9:28-36)

1 W+ hisp+nak kiut+p (6) epei men, Jisas keithis Pita ketike m+itik+it wik Jems ketike n+kik k+rak Jon. H+rak keryei keru ken m+iniu (o neiy+ip) hak enuk kau niu ein. H+rak+it keriyen tepu.

2 *H+rak+it tepu en, y+nk ke Jisas keweik+nhis k+re hak, h+rak+it t+rek teriuwe nanam+r. Te ninaan m+rak m+r m+re wepni k+r; laplap m+rak mir m+re si merh+he.

3 Moses ketike Ilaija wiketeret t+naaiw+r wit ke God tan te h+rak+it disaipel wikak t+r m+itik+it wiketeret tat+p tetike Jisas.

4 Pita k+r menmen im te h+rak kat+p Jisas, "Haiu mau in h+rak yaaim. Te ti hanhana, hi aime weisaak mei mam+r+i mamwaai in. Ham h+rak mit, ham me Moses, ham me Ilaija."

5 *H+rak wen ketpim, nap+ k+re hike kewen kan k+wap+ni. Te m+itik hak kat+p kekere nap+ kewen kan kat+p kar ik: "M+itik

ik h+rak N+kan kai yaaik. Hi hanhan heriuwerek. Yi eiy+mtau h+m m+rak eiy+esim!"

6 Te h+rak+it m+itik+it disaipel temtau h+m im keremem, h+rak+it tewen nin+p tewis ninaan m+waai t+, te h+rak+it tep+r+p+r wisenum.

7 Jisas kan menep k+ret ketenenik+it ketp+wek+it, "Yi eiy+krit. Yi ap einapen!"

8 Te h+rak+it tekrit terenaan ap t+r m+itik keyyak. Au, h+rak+it t+r Jisas kerek.

9 *H+r n+naaiw+r m+iniu (o neiy+ip) te h+r wen nekiuwe nepno, Jisas ketp+wek+it h+m manp, "Menmen im yi epei y+rem ap te yi p+ke eit+p m+it han em. H+rak mam+kre (o mam+r+au) han ki ere maain hi M+itik ke wit ke M+itik Iuwe hi hahi, hi p+ke ekrit ahu."

10 *H+rak ketp+wek+it epei au, h+rak+it m+itik+it disaipel t+rak tit+wekhi, "Nemmak te m+it nertei h+m me Moses nat+p Ilaija kakin+in kaknen, te maain m+itik kerek God keriuwetek kak+kaap haiu m+it kaktaihis h+rak kakisesik?"

11 Jisas ketp+wek+it, "O, h+rak werek. Ilaija h+rak kakin+in kaknen kak+r+ak menmen yap+rwe mamre yaaim.

12 *Te hi hetpi, Ilaija epei kan, te h+r m+it ap nerteiyek au. H+r nises han k+r te h+r nereky+wek enum. Mar im te h+r nanrekya hi M+itik ke wit ke M+itik Iuwe, h+r nanrekya menmen enum nanrewaank."

13 *Jisas kat+p kar ik, te h+rak+it m+itik+it disaipel tertei h+rak kat+p ke Jon kerek kik+r m+it nekke t+p+ar keremem.

Jisas k+kaap n+kan hak herwe enum mekrerek h+rak k+re yaaik

(Mk 9:14-29; Lu 9:37-42)

14 H+r nen ere niun m+it miyap+r yap+rwe en, m+itik hak ken k+r Jisas kewen nin+p kerp h+it m+rak.

15 H+rak kat+p, "M+itik Iuwe, ti hanhan heriuwe n+kan kai. H+rak enuk ketaritari te y+nk k+rak au enuk. W+ yap+rwe h+rak kaa kenke kekere si, kekere t+p+ar.

16 Hi epei eit+wekhis heiy+k han m+it disaipel nit, te h+r ap n+r+akek k+re yaaik."

17 *Jisas kat+p, "Yi m+it miyap+r yau t+ in en ap yises h+m me God werek werek au. Te han ki ap yaaik. W+ marmenum te hi ehu ektikewi te yi yises God werek werek? Yi eit+wek his eiy+k einen in." H+r neiy+k nan newis+k keit Jisas.

18 Epei au, Jisas kene herwe enum keremem, te h+rak m+naaiw+r n+kan kerekere men, te wasenum h+rak k+re yaaik.

* 16:25 Mt 10:39; Lu 17:33; Jo 12:25

* 16:26 Mt 4:8-9

* 16:27 Sam 62:12; Pro 24:12; Mt 25:31; Ro 2:6; Rev 22:12

* 17:2 2Pi 1:16-18

* 17:5 Diu 18:15; Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 3:17; Mk 1:11; Lu 3:22

* 17:9 Mt 16:20

* 17:10 Mal

4:5 * 17:12 Mt 11:14, 14:10

* 17:13 Lu 1:17

* 17:17 Diu 32:5, 20; Jo 14:9

* 17:19 Mt 10:1

19 *Maain mıt disaipel nırak neit wınak hır nitehi Jisas netpıwek, “Haiu menmak te haiu ap mamkaap nıkan kike kerekek mamıpır herwe enum mamno?”

20 *Jisas ketpor, “Yi ap yises God werék au, te yi ap yepır herwe ik au. Hi hetpi werék, yi yises hım me God werék im e mıre nu mastet nıkim mırak, te yi eitıp mınıu (o neiyıp) ik ek, ‘Ekrit eno pınak ein en,’ te hırak kakıkrit kakno. Yi yises God werék te menmen yi yırıkakem hıram mampar keremem mamnen.”

21 [Te ap menmeyiam me yeiyım yaıyıpır herwe im em taau. Yi nınpı mıweı eıyu eiyıt me yi eiyitehi God menmen, te yi eiyıpır herwe im keremem.”]

Jisas pıke katıp keteipim me hırak kaki te maain kakıkrit

(Mk 9:30-32; Lu 9:43-45)

22 Maain Hır nariyan nitet Galili te Jisas katıp mıt disaipel nırak: “Maain hır mıt nanriuweta hi Mıtık ke wit ke Mıtık Iuwe hi ano his me mıt enun.

23 *Te hır naniyep hahi. Me wı wikak hırak God pıke kakıkoya hi pıke ahıkrit ahu are mıtık.” Hır nemtau menmen hırak kepıwekıttem, te hır han enuk.

Mıt nitehi Pita pewek me takis

24 *Jisas ketike mıt nırak disaipel epei nen niun wit Kapaneam. Mıt kerek neit pewek me takis me wınak ke God hır nan nitehi Pita, “Mıtık Iuwe kit hırak kewır pewek me takis me wınak ke God a?”

25 Pita hırak ketpor, “O hırak Mıtık Iuwe kiau kepırem.” Hırak katıp epei au, hır nen nınık wınak eik ek te Jisas kitehi Pita, “Pita ti han kitet mekam? Mıt iuwe naanmıpre mıt ne tı hır nari pewek me takis me nıkerek nır o me mıt han?”

26 Pita ketpıwek, “Mıt nırak au. Mıt han keriyen.” Jisas ketpıwek, “Te mıt ne mıtık iuwe ap nanwır pewek a? Te hi ap te hewır pewek a! Haiu nıkerek ne God te haiu ap mamwır pewek naanmıpre wınak kırak au.

27 Hıram yaaim te hi ap hewır pewek hırak mıt han enuk nerıuwerem. Te ti eno wan ewır strin huk mewik ere ti eri saauk eknen tenhaan ik. Te saauk hak kerek epei ti heriyaak kının kan tenhaan ik ek, te ti etenenik ewep hım kırak te ti ehır pewek mau mekrerek. Ti eiyım eno ewırem ewet mıt pewek me takis mawır.”

18

Mıt miyapır kerek God katıp hır iuwe nımın ke mıt miyapır han kerek hır nisesik (Mk 9:33-37; Lu 9:46-48)

1 *Me wı im mıt disaipel nan nır Jisas netpıwek, “Keimın hırak kının mıt han te hırak kıre iuwe ke mıt miyapır kerek nises hım me God?”

2 Hır netpıwek, te Jisas kenıne nıkan hak kan te hırak kewisık kerp nımın ke mıt yapırwe.

3 *Epei au, hırak katıp, “Hi hetpi hım werék. Yi ap eiweikın sip eiwet menmen yi yisesim yi eiyises God eiyır ke nıkerek kike hanhan nises hım me miye haai nır; te yi ap eıyu eiyır ke mıt ne weiwık me God. Taau!

4 *Mıtık kerek kewenın han kırak ke menmen yapırwe hırak hanhanem, te hırak kises menmen miutıp kar nıkan ik ek kisesim, hırak kının mıt han ne weiwık miutıp me God, hırak kakises God werék werék.

5 *Te mıt kerek naanempe mıtık kiutıp kıre nıkan ik nentar hır nises hım mai, hıram mar ke hır nekepa.

Menmen enum mıt nırıkakem nari han ke mıt nerıuwerem

(Mk 9:42-48; Lu 17:1-2)

6 “Te mıtık hak kiutıp kakri han ke mıt weinın hır nıre nıkerek kike in te hır nises menmen enum ap nises hım mai au, hıram yaaim te hır mıt han enwenkek nan iuwe kiutıp eku tımır kırak te hır enwırek ekno ekıkre wan nımın iuwe ein kaki te maain God ap kakıkıp kakıwaankek wısenuk ke menmen im.

7 Menmen enum mamwıwaanık mıt miyapır nau tı nanri han kır te hır nanises menmen enum. Hekrit hekrit menmen enum mari han ke mıt miyapır yapırwe, te maain God kakıwaanık mıt o miyapır kerek nırıkakem nari han ke mıt miyapır han nerıuwerem.

8 *‘‘Yi yırıkak menmen enum eiriuwe his o hıt mı, yi eıremır eiwırem emno. Hıram yaaim yi his hıt miutıp te yi eitike God eıyu werék. Hıram enum te his hıt wik mamu te hır nanrı yi eino eıkre si enum kerek mamu mamıt tipmain tipmain enum eik ap te mami au.

9 Nanamır ki kır menmen kakri han ki me menmen enum, te yi eiketık eiwırek ekno. Hıram yaaim yi nanamır kiutıp kaku te yi eıyu werék eitike God. Hıram enum yi nanamır wik te hır nanwırı yi eino eıkre

* 17:20 Mt 21:21; Mk 11:23; Lu 17:6; 1Ko 13:2 * 17:23 Mt 16:21 * 17:24 Eks 30:13, 38:26 * 18:1 Lu 22:24

* 18:3 Mt 19:14; Mk 10:15; Lu 18:17 * 18:4 Mk 10:43-44 * 18:5 Mt 10:40; Lu 10:16; Jo 13:20 * 18:8 Mt 5:29-30

si enum me hel, wit kerek God kakawaank mıt keriuwerem.

Him tok piksa me sipsip kırır kısawın keit yaank

(Lu 15:3-7)

10 **“Yi naanempre hıras werek werek te yi ap han ekitet mıtık kei weinık kerek kises hım mai. Hi hetpi werek. Mıt ensel kerek naanmpre mıt miyapır nisısa hır nanıno nanır Haai kai God kakıt wit kırak, hır nanıswı hım me menmen enum yi yırıkem.*

11 **“Yi ap yerekyor enum yentar hi Mıtık ke wit ke Mıtık Iuwe hi han hınhatın akepi ahıthis mıt miyapır nises menmen enum te hır nanıses hım mai.]*

12 *“Yi han kitet mekam? Mıtık hak kewis 100 sipsip te sipsip hak kiutıp kırır kısawın keit yaank, te hırak ap te kakınkakıtınwek pıke kaknane o au? Hırak kakwis 99 sipsip mamırp mınıu eik hırak kakno kakınkaktın hak kiutıp epei keit nein eik.*

13 *Hi hetpi werek. Maain hırak kınapınnek epei au, hırak han yaaik wısenuk kenterik, te hırak han yaaik kike kerıuwe 99 sipsip ap meit nein ek kentar hırak mepu werek.*

14 *Mar im Haai ki God kau wit kırak Heven kınapen mıtık keiyak kiutıp ke yi nıkerek kike nırak kakweikın sip kakwetıwek kakıwaank hırakes.*

Yi mıt eikaap mıtık hak kerek keweikın sip kewet hım yaain kises menmen enum.

15 **“Te mıtık kit hırakes kerekıut menmen enum ti eno ehırek te ti eteiknıwek menmen enum hırak kırıkakem. Hırak kemtau hım mit kisesim keweikın sip kewetıwem, te ti epei hetıwek his kınaaipıs menmen enum.*

16 *“Te hırak ap kemtau hım mit, ti ehıt his mıtık keiyak kiutıp o wiketeret, te yi eiriyakıt eino. Mar im te yi wikak eiwepyapır menmen hırak kırıkakem keıuwek hım.*

17 **“Te hırak ap kemtau hım mı, te yi eitıp mıt han ne weiwık me God. Te hırak ap kemtau hım mır te yi einerek mıtık enuk hanhan kises menmen enum. Yi eiypırrek ap eitikerek yırıkak menmen ham au.”*

18 **Jısas katıp, “Hi hetpi werek menmen yapırwe enum yi ap yesakem meit tı ik ek, keremem te God ap kakısakem kakıt wit kırak. Menmen yi yesakem yayıt tı ik ek, te God kakısakem kakıt wit kırak.*

19 **“Te hi hetpi werek. Mıtıkıt wiketeret te tı ik yi han kıpırakıt me menmen miutıp*

te yi yitehi God em, Haai kai God kau wit kırak kakrekyiyem.

20 **Hırak kakrekyiyem yi eitıwem eiyyıntar yi mıtıkıt wik o wikak yi yererik yentar yi yısısa yi eiyyırtei God te hi ahu atikewi ekre nımın hi akepi.”*

Hım tok piksa me mıtık hırak ap hanhan kerıuwe mıtık hak nıpaı kari menmen mırak

21 *Jısas katıp epei au, Pıta kan kır Jısas ketıpwek, “Mıtık Iuwe, kai yınak hırak kakrekyo menmen enum te hi akepik anke menmen enum mırak emno emkeipınwek mamırmenum? Ti arekyewem mar ke hispınak wik (7) hırak werek?”*

22 **Jısas ketıpwek, “Hi ap hetput are mamır hispınak wik (7) au. Hi hatıp ti ekepik enke menmen enum kerek hırak kırıkakem ere yapırwe mar ke 490.*

23 *Menmen haiu mıt kerek mıses God haiu mırıkakem hırak mıre menmen mıtık iuwe ke gavman hırak kırıkakem. Hırak katıp hırak kakıt pewek yapırwe nıpaı mıt kerek nırıkak menmen mırak hır netıwem weinım te hır ap pıke newetıwekem mererim wen au.*

24 *Hırak kırıkak menmen me mıt netıwem weinım ap epei newetıwek pewek mererim wen au, hır neıthis mıtık hak neiyık nan. Nıpaı hırak ketenen pewek me mıtık ik mar 10 million kına te hırak ap kewetıwekem mererim wen au.*

25 *Te hırak ap ketenen pewek iuwe mar im te kakwetıwekem mererim au. Te mıtık iuwe katıp hır anıthis mıtık ketike mıt nıkerek netike menmen mır ham yapırwe hır nesıuwerem nanıt nan mamırerim me menmen nıpaı hırak ketıwem weinım me mıtık iuwe ik.*

26 *Hırak katıp epei au, te mıtık kerek kırıkak menmen me mıtık iuwe kewen ninıp kitehi katıp mıtık iuwe kar ik: “Ti hanhan herıuwa, wen ewısa pewek hi hewetut menmen yapırwe mit nıpaı hi herıyaam.”*

27 *Te mıtık iuwe hanhan kerıuwerek kerek nıpaı hırak ketıwem weinım em meit, hırak ketıpwek hırak menmen weinım te hırak kınaiwırrek ken.*

28 *“Maain mıtık kerek kırıkak menmen me mıtık iuwe ketpaan ken wit eik, te hırak kır mıtık wariyakıt kırak kerek nıpaı hırak kewetıwek pewek mar 100 kına, te hırak kewetıwekem mererim au. Te hırak ketenenik kır enum kau teruk kırak ketıpwek, “Ti eweto pewek emrer mai kerek nıpaı ti hetıwem.”*

* 18:10 Hi 1:14 * 18:11 Lu 19:10 * 18:15 Lev 19:17; Lu 17:3; Ga 6:1 * 18:16 Diu 19:15; Jo 8:17 * 18:17 1Ko 5:13 * 18:18 Mt 16:19; Jo 20:23 * 18:19 Mk 11:24; Jo 15:7; Je 1:5 * 18:20 Mt 28:20; Jo 14:23 * 18:22 Lu 17:4

²⁹ H̄irak ketpim nepei au, te wariyak̄it k̄irak kewen nin̄p̄ kau kit̄wekhi ketp̄wek h̄im iuwe kar ik: “Ti hanhan heriuwa te ti hewisa ere maain te hi p̄ike ewetitem.”

³⁰ Te h̄irak k̄inapen. H̄irak ken kew̄irek kek̄re winak enuk kaku kak̄it ere maain h̄irak kak̄rer pewek n̄paa h̄irak ket̄iwem.

³¹ “Te h̄ir m̄it wariyan n̄irak n̄ir menmen h̄irak kerek̄ȳiwekem h̄ir han enuk ner̄i-uwerek. Te h̄ir nen newep̄ȳar menmen enum h̄irak k̄ir̄akem nat̄ip̄ m̄it̄ik iuwe k̄ir em.

³² H̄ir netp̄wek epei au, te m̄it̄ik iuwe ken̄ne m̄it̄ik kerek n̄paa k̄ir̄iak menmen en ketp̄wek kar ik: “Ti m̄it̄ik h̄ir̄iak menmen mai, ti enuk! N̄paa ti h̄ik̄it hetpo te hi han tewen̄nit me menmen n̄paa ti het̄iwem em.

³³ Hi n̄paa han tewen̄nit. Henmak te ti ap han tewen̄in wariyak̄it kit̄ a?”

³⁴ “Te m̄it̄ik iuwe k̄irak han enuk ker̄i-uwerek te h̄irak kes̄iuwerek ken m̄it̄ kerek n̄ir̄akek menmen enum nan̄iwaankek te h̄irak kaku kak̄it ere mam̄rer menmen kerek n̄paa h̄irak ket̄iwem.

³⁵ “Te han ki, yi eikaap ni yinan me menmen enum h̄ir nepei n̄ir̄iakem. Te Haai kai kau wit k̄irak Heven kak̄r̄iakem mampar keremem me yi. Haai kai kau wit k̄irak Heven kak̄rekyi menmen mam̄r im. Te yi eikaap ni yinan me menmen enum h̄ir nerekyiyem yi eȳītpor h̄iram menmen wein̄im. Yi han kitet menmen werek werek!”

19

*Jisas kat̄ip̄ h̄im me m̄it̄ik m̄ite epei nei-
tan h̄ir n̄inaaiw̄iran*

(Mk 10:1-12; Lu 16:18)

¹ Jisas kat̄ip̄ h̄im me menmen epei au, h̄irak k̄inaaiw̄ir Galili ken t̄i ke provins Judia keit p̄inak ke mani Jodan ein.

² H̄irak ken en, m̄it̄ miyap̄ir yap̄rwe nisesik. Te h̄irak k̄ikaap m̄it̄ miyap̄ir kerek n̄nap h̄ir n̄ire yaain.

³ *H̄irak keit ein, h̄ir m̄it̄ ne Farisi nan nanm̄it̄wekp̄in nanri han k̄irak nat̄ip̄, “H̄im me Moses haiu misesim mat̄ip̄ h̄iram yaaim te m̄it̄ik ak̄ip̄ir m̄ite p̄irak h̄ire wauno waunaiw̄irek me menmen miut̄ip̄ o yap̄rwe h̄ire w̄ir̄akem h̄irak k̄inein̄im o au?”

⁴ *Te h̄irak kewenhi ketpor, “Yi yenmak te n̄paa yi ap yertei werek h̄im im em mau t̄iwei yi ȳrem a? H̄iram mat̄ip̄ God n̄paa k̄ir̄iak menmen yap̄rwe, n̄paa enum eik h̄irak kime m̄it̄ik ketike m̄ite.

⁵ *God k̄ir̄iak m̄ite ker̄iuwe h̄irepit ke m̄it̄ik te h̄irak kat̄ip̄, ‘M̄it̄ik kak̄naaiw̄ir miye hai n̄irak h̄irak kaku kaktike m̄ite p̄irak, te h̄ir wik nankiyan nanu nan̄it.’

⁶ Te h̄ir ap p̄ike n̄ire h̄ire o h̄irak wik wik au. H̄ir n̄ire ȳnk̄ kiut̄ip̄ kerekek. Menmen kerek God epei keh̄im̄itanem miut̄ip̄, yi m̄it̄ ap te yaȳinkerem.”

⁷ *Te h̄ir m̄it̄ ne Farisi netp̄wek, “Te kenmak Moses kewis h̄im h̄iram mat̄ip̄, “M̄it̄ik kakwis t̄iwei kakt̄ip̄ kak̄inmak te h̄irak kak̄inke m̄ite h̄irak kakwet̄iwerek te kak̄inkerep wauno?”

⁸ Jisas ketpor, “Moses kewisi yi yaȳip̄ir miyap̄ir ni kentar yi han ki enuk ap yises h̄im me God werek werek au. N̄paa enum eik God ap hanhan ker̄iuwe m̄it̄ h̄ir nises miyap̄ir n̄ir n̄inaaiw̄iri nan̄ino au.

⁹ *Hi hetpi h̄im mar im em. M̄ite pe m̄it̄ik hak ap n̄paa w̄ir̄iak menmen enum w̄iwaai wetike m̄it̄ han, te h̄irak kak̄ip̄rep wauno kak̄it m̄ite hap, m̄it̄ik kar ik h̄irak kewaank h̄irekes k̄ire m̄it̄ik enuk kari miyap̄ir his kewenem.”

¹⁰ *Te h̄ir m̄it̄ disaipel n̄irak h̄ir netp̄wek, “Menmen n̄m̄in ke m̄it̄ik ketike m̄ite p̄irak h̄iram mar im, te m̄it̄ik kak̄it m̄ite au em̄it. H̄irak eku wein̄ik kerekek.”

¹¹ Te Jisas ketpor kar ik: “Ap te m̄it̄ miyap̄ir yap̄rwe nantenen h̄im im em taau. H̄ir ker̄iyen kerek God kak̄ikepi h̄ir nantenenim hanhan nanisesim.

¹² M̄it̄ han ap te nan̄it̄ miyap̄ir nentar miyerer n̄ir n̄paa ninen te h̄ir ap yaain te h̄ir nanwaai nantike miyap̄ir. Nep̄ir kerekek m̄it̄ han n̄paa nekin menmen me m̄it̄ han te h̄ir ap te nan̄it̄ miyap̄ir nanwaai nantikeri au. Te han en han kitet nanises menmen me h̄im me God nan̄riak menmen m̄irak keremem te h̄ir n̄inapen nan̄it̄ miyap̄ir. M̄it̄ kerek h̄ir han kitet h̄im im h̄iram yaaim h̄ir nanisesim.”

*Jisas han yaaik kewis his mentar
nikerek kike*

(Mk 10:13-16; Lu 18:15-17)

¹³ H̄irak kat̄ip̄ epei au, h̄ir m̄it̄ han neit his n̄ikerek han kike neri nan, h̄ir hanhan nat̄ip̄ Jisas te h̄irak ekwis his em̄interi te ekitehi God kak̄rekyor menmen yaaim. Te h̄ir m̄it̄ disaipel neneri.

¹⁴ *H̄ir neneri, Jisas kat̄ip̄, “Yi eiwis n̄ikerek kike en h̄ir nan̄nan in. Yi ap eiweni au em̄it! M̄it̄ miyap̄ir kerek nises God h̄ir han yaaik nanu nan̄ir n̄ikerek in e.”

* 18:34 Mt 5:25-26 * 18:35 Mt 6:15; Mk 11:25; Ef 4:32; Kl 3:13 * 19:3 Mt 16:1 * 19:4 Jen 1:27, 5:2 * 19:5 Jen 2:24; Ef 5:31 * 19:7 Diu 24:1-4; Mt 5:31 * 19:9 Mt 5:32; 1Ko 7:10-11 * 19:10 1Ko 7:1-2, 7-9 * 19:14 Mt 18:2-3

¹⁵ H̄rak kewis his menteri. H̄rak k̄riak menmen im epei au, h̄rak k̄naaiw̄r wit ik ken wit hak.

H̄m me m̄tik pip̄iak ketenen menmen yap̄rwe

(Mk 10:17-31; Lu 18:18-30)

¹⁶ W̄ ham m̄tik hak yaaik kan k̄r Jisas ketp̄wek kar ik: “M̄tik Iuwe Yaaik hi ariak mekam yaaim eiyisesim te hi hah̄t h̄m̄n yaaik te hi hahu hah̄t tipmain tipmain enum eik?”

¹⁷ *Jisas ketp̄wek, “Kenmak te ti hitauhi me menmen mekam yaaim? God kiut̄p kerekek h̄rak Yaaik. Te ti hanhan hah̄t h̄m̄n yaaik ehu etike God, te ti ehises h̄m kerek God kewet Moses em m̄t enisesim.”

¹⁸ *Te m̄tik kit̄wekhi, “Hi ehises h̄m lo me Moses mekam?”

Jisas ketp̄wek, “Ti ehises h̄m mar im: ‘Ti ap enep m̄t h̄r nani. Ti ap hetike m̄te pe m̄tik hak yi eir̄ran au em̄t! Ti ap ekint̄p menmen me m̄t han. Ti ap ewen h̄m et̄p m̄t han.’”

¹⁹ Ti emtau h̄m me miye haai nit eisesim naanmamror me menmen, ti hanhan eriuwe m̄t miyap̄r han eh̄r ke ti hanhan h̄rekes.’”

²⁰ Te m̄tik pip̄iak ketp̄wek, “H̄m im em hi epei hisesim. Te hi ehises mekam ham?”

²¹ *Jisas ketp̄wek, “Ti hanhan are yaaik te ti eno esiuwe menmen mit yap̄rwe eh̄t pewek emrerim te ti ewet m̄t enun ap netenen menmen mei em. Ti eriak menmen im, ti hetenen menmen yap̄rwe hahu wit ke God. Ti h̄riak menmen im epei au, ti enen eh̄sisa.”

²² M̄tik pip̄iak kemtau h̄m im, h̄rak k̄naaiw̄r Jisas han enuk ken kentar Jisas ketp̄wek h̄rak kesiuwe menmen m̄rak mamno. H̄rak ketenen menmen yap̄rwe.

²³ H̄rak epei ken, Jisas kat̄p m̄t disaipel n̄rak, “Hi hetpi werek. Menmen yap̄rwe m̄t netenenim h̄ram mewen (o mesenkek) han k̄r te h̄r ap nises h̄m me God waswas au.

²⁴ Hi p̄ike hetpi heteipim. Kamel h̄ram ap te mamnik hei ke nil ke nekerwo laplap neriuwerek ek taau. H̄ram hei kike. M̄tik ketenen pewek yap̄rwe h̄rak ap te kakises God taau k̄re kamel ap te kakises hei. H̄rak k̄riak menmen au kentar pewek h̄rak ketenenim h̄rak han k̄rak kenke kenterim te kakisesik werek werek taau.”

²⁵ M̄t disaipel n̄rak nemtau h̄m im em h̄r neh̄nh̄n te h̄r han kekrit nit̄wekhi, “God ap kak̄this m̄tik kar ik au, te neim̄n ne haiu m̄t mamu mamtikerek? Taauye!”

²⁶ *H̄r nat̄p epei au, Jisas k̄rapror ketpor, “M̄t ap nankaap h̄ras nanu nantike God au. Menmen m̄t netenenim mamkepi au. God kerekek kak̄ikepi.”

²⁷ H̄rak kat̄p epei au, Pita ketp̄wek, “Haiu epei m̄naaiw̄r menmen mai yap̄rwe te haiu misesit. Maain haiu mam̄t mekam?”

²⁸ *Jisas kewenhi ketpor, “Hi hetpi menmen im! Hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe maain hi hahu yeno mai iuwe naanmampre m̄t me w̄ yaaim maain mamnen, te yi m̄t kerek yis̄sa yi yayu yeno yap̄r ke hi ik ek. Yi skelim m̄t ne weiw̄k yap̄rwe me Isrel.

²⁹ *H̄r m̄t miyap̄r niut̄p niut̄p kerek n̄naaiw̄r w̄nak o menmen m̄r, kikrek n̄r, yenterer, miye haai o n̄kerek n̄r o t̄i k̄r, h̄r n̄naaiw̄rem nentar h̄r nises menmen n̄paa h̄r netenenim, maain h̄r nan̄t yap̄rwe mam̄r ke 100. Te h̄r nantike God nanu nan̄t tipmain tipmain enum eik.

³⁰ *M̄t miyap̄r kerek in ek h̄r niuk m̄r iuwe, h̄r maain nan̄re m̄t wein̄n. M̄t miyap̄r yap̄rwe in ek h̄r n̄re m̄t wein̄n, maain h̄r nan̄re m̄t iuwe.

20

H̄m me m̄t n̄riak menmen naanm̄pre ni me t̄ipar wain.

¹ *Menmen God k̄riakem me haiu m̄t h̄ram mar ke m̄tik ketenen t̄i iuwe. Hekrit enum eik h̄rak ken kak̄this m̄t nan̄riak menmen naanm̄pre ni me waai wain m̄rak.

² H̄rak kat̄p ketike m̄t han nan̄riak menmen naanm̄pre ni me t̄ipar wain m̄rak. Te h̄rak han yaaik keriuweti te h̄r nan̄t pewek iuwe miut̄p me w̄ im em. Epei au, h̄rak keriuweti nen ni me waai wain m̄rak eim.

³ Maain wepni epei keh̄n k̄niu kan, h̄rak ken k̄r m̄t han nerp wein̄n neit wit maket.

⁴ H̄rak kat̄p m̄t han in en, ‘Yi eino eir̄ak menmen eipeit ni wain eim, te hi eweti pewek iuwe miut̄p mamp̄reri keriyen.’

⁵ Te h̄r nen. Wepni kau n̄m̄n iuwe kewen ken, h̄rak ken kari m̄t han keprer kerekek n̄paa h̄rak k̄riakem.

⁶ “H̄nkew̄ h̄rak ken k̄r m̄t han au nerp neit ap n̄riak menmen. Te h̄rak ketpor, ‘Yenmak te yi yerp wein̄m petepin in ere h̄nkew̄ ik ek?’

⁷ H̄r netp̄wek, ‘Ap m̄tik kei kewetei menmen haiu mam̄riakem.’ H̄rak ketpor,

* 19:17 Lev 18:5; Lu 10:28 * 19:18 Eks 20:12-16; Lev 19:18; Diu 5:16-20; Ro 13:9 * 19:21 Mt 6:20; Lu 12:33; Ap 2:45, 4:34-37 * 19:26 Jen 18:14; Jop 42:2 * 19:28 Dan 7:9-10; Mt 25:31; Lu 22:30; Rev 3:21 * 19:29 Hi 10:34 * 19:30 Mt 20:16; Lu 13:30 * 20:1 Mt 21:33

'Yi eino ni me tɪpar wain mai em eirɪak menmen.'

⁸*"Epei hɪnkewɪ, te haai ke ni wain katɪp mɪtɪk iuwe naanmɪrpe mɪt nɪrɪak menmen hɪrak ketpɪwek, 'Ti enɪne mɪt nɪrɪak menmen nanɪnen te ti ewetɪr pewek. Ti ewet mɪt kerek nan ne hɪnkewɪ pewek eninɪn. Maain ti ewet mɪt kerek nepei ninɪn nekriteik nan ek nɪkaru. Te ti ewetɪr pewek mɪpɪram.'

⁹"Hɪr mɪt kerek nan nɪrɪak menmen neit ni wain em ne hɪnkewɪ hɪr neit pewek kiutɪp.

¹⁰Epei au, mɪt kerek ninɪn nɪrɪak menmen meit ni wain em, hɪr nan te hɪr han kitet hɪr nanɪt pewek yapɪrwe maminɪni, te au, hɪr netɪwem mɪpɪram keremem. Pewek kiutɪp.

¹¹Hɪr netɪwem, te hɪr nene mɪtɪk kerek ke ni keremem.

¹²Hɪr natɪp nar ik: 'Mɪt in en hɪr nan nɪkaru. Hɪr nɪrɪak menmen kike keremem, te ti ewetɪr pewek mɪpɪram mepɪr ke haiu metɪwem. Haiu epei mɪt kerek nan iuwe me hekrit eik ere wepni kɪman si kewai meriuwerem.'

¹³"Hɪr natɪp nar ik te hɪrak katɪp mɪtɪk hak kiutɪp ke hɪr mɪt en. Hɪrak katɪp, 'Kai yinak hi ap herekyut enum. Nɪpaa ti ewenhi hɪram werek te ti hɪrɪak menmen ehɪt pewek kiutɪp a?

¹⁴Ti ehɪt pewek kit kiutɪp te ti eno. Pewek kiutɪp hi epei ewetitem, mar keremem te hi hanhan ewet mɪt pewek kerek nɪkaru en em.

¹⁵Mekam! Yi han kitet hi hɪrɪak menmen hises han kai mamriuwe pewek mai im em o au a? Hi ehisesim ye! Hi hɪrɪak menmen yaaim me menmen im em yi au han enuk yeriuwa a?" Haai ke ni ik hɪrak katɪp kar ik.

¹⁶*Te hi Jisas hetpi. Hɪr mɪt kerek in ek hɪr mɪt weinɪn, maain hɪr iuwe. Mɪt kerek in ek hɪr iuwe, maain hɪr nanɪre mɪt weinɪn."

Jisas katɪp keteipim ere wikak me hɪrak kati te pɪke kakikrit

(Mk 10:32-34; Lu 18:31-33)

¹⁷Jisas kakniu kakno Jerusalem, te hɪrak keit his mɪt disaipel nar hiswiyen wik (12) hɪr netikerek nen. Hɪr nitet yayiwe nen, te Jisas ketpor kar ik:

¹⁸*"Eiyɪmtau. In ek haiu mamno Jerusalem. Te hɪrak mɪtɪk kerek kakriuweta hi Mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk Iuwe hi eno his me mɪt iuwe pris netike mɪt ninɪn

nertei hɪm me Moses. Te hɪr nanmitetpɪn nantɪp hi enuk te hi ahi.

¹⁹*"Te hɪr nansiuwa hi ano his me mɪt ap ne weiwɪk me Isrel, hɪr nanɪtpo enum me nanrekyaou yɪnk enuk, hɪr nanwaaɪ nɪpɪn menmen naniyep te nanwenkeka ehu nu tentarakit. Me wɪ wikak, hi pɪke ekrit hahu."

Jems ketike Jon miye pɪrakit witehi Jisas te hɪrakit tatre iuwe

(Mk 10:35-45)

²⁰Me wɪ im Sebedi mɪte pɪrak weithis nɪkerek tɪre Jems ketike Jon hɪre weri wan Jisas. Hɪre wewen ninɪp witɪwekhi hɪrak kakrekyauwe menmen yaaim.

²¹*"Jisas ketpɪwe, "Ti hanhan mekam?" Hɪre watɪp, "Maain ti are Mɪtɪk Iuwe King naanmamprai haiu mɪt. Me wɪ im hi hanhan ti atɪp nɪkerek tawɪr wiketeret it tatu menep tatɪtikewit naanmamprai mɪt tatkitewit. Hak kakno his henkik, hak kakno his yaaim tatɪt wit kerek mɪt iuwe newi. Hɪram werek o au?"

²²*Hɪre watɪp warik, te Jisas ketpɪwe, "Auye! Yi ap yertei menmen werek werek yi yitauhiyem. Hɪram werek te yi yayises menmen enum yayɪr ke hi ehisesim eiwis menmen enum mamnen mamiwep a?" Hɪrakɪt tatɪp, "Hawɪr te wawisesim."

²³Te Jisas ketpɪwekɪt, "Hɪram werek te yi wiketeret yayises menmen hi ehisesim te mamrewaank. Te keimɪn hɪrak kaku kakɪnke kakno his henkik mai, keimɪn kakno his yaaim mai, hɪm im em hɪrak ap hɪm mai te hi etpiyem au. Yeno keremem hɪram me mɪt han kerek Haai kai God kɪrɪakem te mɪt han nanwim."

²⁴Hɪr mɪt disaipel han nar hiswiyen (10) nemtau menmen hɪrakɪt titehi Jisas em keremem, hɪr han enuk neneret.

²⁵*"Te Jisas kenɪnor hɪr nan nanɪrek, te hɪrak katɪp, "Yi yertei hɪr mɪt iuwe ne weiwɪk ham hɪr natɪp mɪt hɪr weinɪn te hɪr iuwe ninɪni. Te hɪr mɪt iuwe keriyen natɪp hɪm manp enuk te hɪr mɪt miyapɪr nises hɪm kɪr me menmen hɪr netpim.

²⁶*"Te menmen enum mar im ap emɪrp nɪmɪn me yi mɪt au. Mɪtɪk keimɪn kakre iuwe nɪmɪn ke yi mɪt, te hɪrak ekpar mɪtɪk kɪrɪak menmen yaaim me kakikɪpi.

²⁷Mɪtɪk kerek hanhan kakre iuwe ke yi mɪt, te hɪrak ekpar mɪtɪk weinɪk kɪrɪak menmen mi.

²⁸*Hɪrak kɪrɪak menmen ekpar hi Mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk Iuwe kerekɪk hi arɪakem. Hi ap han te mɪt nanrekyaou menmen mai nankepa au. Hi han arɪak menmen me

* 20:8 Lev 19:13; Diu 24:15 * 20:16 Mt 19:30; Mk 10:31; Lu 13:30 * 20:18 Mt 16:21, 17:22-23 * 20:19 1Ko 15:4

* 20:21 Mt 19:28; Lu 22:30 * 20:22 Mt 26:39; Jo 18:11 * 20:25 Lu 22:25-26 * 20:26 Mt 23:11; Mk 9:35; Lu 9:48

* 20:28 Lu 22:27; Fl 2:7; 1Ti 2:6

mamkaap mīt, te hi enaaiwīr yīnk kai hahi akaap mīt miyapīr yapīrwe ahīsak menmen enum hīr nīrīakem.”

Jisas kīkaap mītīkīt wiketeret kerek nanamīr toto

(Mk 10:46-52; Lu 18:35-43)

²⁹ Hīr natīp epei au, hīr nīnaaiwīr wit Jeriko nen, te mīt miyapīr yapīrwe nises Jisas.

³⁰ *Hīr nepno te mītīkīt wiketeret kerek nanamīr toto tau yayiwe. Hīrakīt temtau hīm mīt natīp me Jisas kitet yayiwe kakno, te hīrakīt tīnap tatīp tenīne hīm iuwe, “Mītīk iuwe ti Nepenyek ke Devit kerek God kewetīt menmen mīrak iuwe. Ti han etwenīnawīr.”

³¹ Mīt miyapīr hīr natīp hīm iuwe te hīrakīt tekintīp wīre wīre. Au, hīrakīt tīnap tatīp iuwe tar ik: “Mītīk iuwe ti Nepenyek ke Devit, ti han etwenīnawīr.”

³² Jisas kerp kenīnewekīt katīp, “Yi wiketeret yi hanhan hi arekyi mekam?”

³³ Te hīrakīt tatīp Jisas, “Mītīk kai iuwe hawīr hanhan ti erekyawīr nanamīr mawīr mamre yaaim te hawīr wawīr ein ein.”

³⁴ Te Jisas han tewenīnet kewis his mau nanamīr mīrakīt, te wasenum hīrakīt tīr ein ein werek werek. Te hīrakīt tisesik ten.

21

Jisas ken Jerusalem kīre mītīk iuwe king kinīn naanmīpre mīt

(Mk 11:1-11; Lu 19:28-40; Jo 12:12-19)

¹ Hīr epei nen menep wit Jerusalem, hīr niun wit Betfasi kerek menep mīnīu (o neiyīp) niuk mīrak wit Oliv. Hīr neit ein te Jisas kakriuwet mītīkīt disaipel wiketeret.

² Te hīrak ketpīwekīt kinīn: “Yi einu wit kike eik ek te yi yayīr menep in en. Te wasenum yi yayīr donki (hīre wīre hos) hīr mīt nesenkekiye weriwe waai werp nu, nīkan kīre ketikerēp. Yi eisiupani eiyīriyei eiyīn einen eiwetori.”

³ *Te mītīk hak kakītpi menmen me yi wiketeret, te yi eitīp eiyīr ik: ‘Mītīk kawīr iuwe kakriak menmen ham kakriuwere.’ Maain hīrak kakriak menmen kakriuwere epei au, hīrak kaksuiuwere pīke mamnen.”

⁴ Menmen im man te hīram mises menmen kerek nīpaa profet netpim em. Hīram matīp mar im:

⁵ *‘Yi eitīp mīt miyapīr nau wit Saion emīr ik:

‘Eiyīr mītīk iuwe ki kaknen kakri. Hīrak ap mītīk katīp hīm tokim au.

Hīrak kau donki keteikīn mīt hīrak naanmīpri werek werek. Hīrak keiyīk kan.

Hīrak kau donki kike, nīkan kerek miye pīrak hīre winaak.’”

⁶ Te mītīkīt disaipel wiketeret ten tises menmen kerek Jisas epei ketpīwekīt em.

⁷ Hīrakīt teithis donki miye wetike nīkan kīre, te hīrakīt tewis laplap sakēt mīrakīt menterik, te Jisas kau sip kīrak.

⁸ *Te hīr mīt miyapīr yapīrwe newis laplap sakēt menmen mīwaai yayiwe. Mīt han neremir nu heneik newisīm mīwaai yayiwe nesīwek neriuwērem.

⁹ *Te hīr mīt miyapīr ninīnek, hīrak ketike han nisesik hīr nīkaru nan nīnap nenīne,

“Kai yaaik ik hīrak Nepenyek ke Devit. Haiu hanhan God kakriak menmen yaaim ke mītīk ik kan kakīkrehīr kīrak. Hīrak yaaik te haiu emwenīpi niuk me God.”

¹⁰ Jisas ken Jerusalem, te mīt miyapīr neit wit iuwe eik, hīr nehīnhīn neriuwerek te hīr natīp, “Mītīk ik ek hīrak keimīn?”

¹¹ *Te mīt miyapīr kerek nen ek natīp, “Hīrak profet Jisas, mītīk ke Nasaret keit provins Galili.”

Jisas kepīr mīt kerek nesiuwe menmen neiyīm nanīt pewek neit wīnak iuwe ke God natīp hīm mīrak newiyen

(Mk 11:15-19; Lu 19:45-48; Jo 2:13-22)

¹² Te Jisas kīnīk ken wīnak iuwe ke God tempel kerek mīt natīp mīt han hīm me God nekerek ek. Te hīrak kepīr mīt kerek nesiuwe menmen nanīt pewek mamriuwere em. Hīrak kewīr yeno mīr kerek hīr newis pewek menterim metike yeno me mīt kerek hīr nesiuwe hore newet mīt em hīr newī.

¹³ *Hīrak kīrīakem epei au, hīrak katīp, “Tīwei me God matīp mar ik: ‘Mīt nanrer wit wit nankine wīnak kai nenewek wīnak kerek mīt nanitehi God menmen nanīkrerek.’ Te yi yīrīakek kīre wīnak ke mīt enun nekintīp menmen newīk.”

¹⁴ Jisas kepeit wīnak tempel kerek mīt natīp mīt han hīm me God nekerek, te mīt han nanamīr toto netike mīt nīnap enum nan nīrek, te hīrak kerekīyī yīre yaain.

¹⁵ Te hīr mīt iuwe ne pris netike mīt iuwe nertei hīm me Moses natīp mīt em, hīr nīr menmen yaaim Jisas kīrīakem kīkaap mīt, te hīr nemtau nīkerek nenīne neit ein natīp nar ik: “Haiu emwenīpi niuk me nepenyek ke Devit,” te hīr han enuk.

¹⁶ *Hīr han enuknetpīwek, “Ti hemtau hīm kerek hīr netpim em a?”

* 20:30 Mt 9:27, 15:22 * 21:3 Mt 26:18 * 21:5 Ais 62:11; Sek 9:9 * 21:8 2Kin 9:13 * 21:9 Sam 118:25-26
* 21:11 Mt 21:46 * 21:13 Ais 56:7; Jer 7:11 * 21:16 Sam 8:2

Te Jisas ketpor, “O, hi hemtewem. Yenmak te yi ap han kitet menmen yi epei yekinaam me menmen im a? H̄rak kat̄ip, “Ti God hewep han ke n̄kerek kike netike han kerek nau s̄nipau naam n̄m te h̄rak nat̄ip newen̄pi niuk mit h̄ram iuwe.”

¹⁷ H̄rak kat̄ip nepei au, h̄rak k̄naw̄iri keit wit iuwe ik, h̄rak ken kau Betani me w̄itaan ik ek.

*Jisas kat̄ip nu fik keweivei kaki
(Mk 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Hekrit enum eik, Jisas p̄ike ken wit iuwe eik te h̄rak n̄np̄i maak.

¹⁹ *Te h̄rak k̄ir nu fik hak kiut̄ip keit yayiwe, te h̄rak ken k̄irek. Te h̄rak ap k̄ir n̄kim mei mewik au. H̄rak keperp wein̄m. Te h̄rak kat̄ip nu fik, “Ti ap hari eine n̄kim meiyam au.” Te wasenum nu fik keweivei kaa.

²⁰ H̄r disaipel n̄rek te h̄r neh̄nh̄n. H̄r nat̄ip, “Kenmak te nu fik keweivei kaa waswas?”

²¹ *Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Yi yises h̄m me God werek werek, yi ap han kitet God kak̄kepi o au, te maain yi yair̄ak menmen mam̄r ke epei yi ȳra hi h̄rakem me nu fik ik ek. Te menmen im keremem au. Yi yait̄ip m̄niū (o neiȳp) ik, “Ti eket eno ekre wan’, te h̄rak kakises h̄m kerek yi epei yetp̄wek ek h̄rak kakno kak̄kre wan.

²² *Yi yises God werek werek yi eyit̄wekhi me menmen, maain h̄rak kak̄kreiyem.”

*M̄t iuwe nitehi Jisas keim̄n ketp̄wek
h̄rak kat̄ip m̄t h̄m me God
(Mk 11:27-33; Lu 20:1-8)*

²³ *Jisas p̄ike kan w̄inak iuwe ke God kat̄ip m̄t h̄m m̄rak. H̄rak wen ket̄ipm, m̄t iuwe pris netike m̄t iuwe kerek n̄n̄n naanm̄pre m̄t me Isrel nan nit̄wekhi narik: “Keim̄n kehim̄tanut te ti hat̄ip m̄t h̄m im?”

²⁴ Jisas ketpor, “Hi hitihi menmen miut̄p. Yi eyit̄pewem werek, te hi hetpi keim̄n kehim̄tena hi hat̄ip m̄t h̄m im.

²⁵ Keim̄n kehim̄tan Jon h̄rak k̄ik̄ir m̄t neriuwe t̄par? God kehim̄tanek o h̄rak kises han k̄rak?”

H̄r h̄ras nat̄ipan nar ik: “Haiu em̄tp̄wek mekam werek? Haiu mam̄tp̄wek God kehim̄tanek h̄rak k̄ir̄akem, te h̄rak kak̄t̄pei, ‘Yenmak te yi ap yises h̄m me Jon a?’

²⁶ *Haiu mat̄ip Jon kises han k̄rak k̄ir̄akem, haiu m̄napen m̄t nanrekyei

enum nan̄ntar h̄r han kitet John h̄rak m̄t̄ik iuwe profet.

²⁷ H̄r n̄naain m̄t te h̄r ap nat̄ip Jon h̄rak m̄t̄ik wein̄k. Te h̄r nat̄ip Jisas, “Haiu au mep̄tari keim̄n kehim̄tenek k̄ir̄akem.”

H̄r nat̄ip epei au, Jisas ketpor, “Yi ap yetpo werek menmen me Jon, te hi ap etpi keim̄n kehim̄tena hi h̄rak menmen im.”

*H̄m tok piksa me n̄kerek wiketeret te
m̄t̄ik hak*

²⁸ *Jisas kat̄ip, “Yi han kitet mekam? N̄paa m̄t̄ik hak kine n̄kerek h̄rak̄it wik. H̄rak̄it epei t̄re iuwe, w̄i ham haai ken n̄kan iuwe m̄t̄ik ketp̄wek kar ik, ‘Petepin hi hanhan ti eno er̄ak menmen naanm̄pre ni me waai wain mai.’

²⁹ H̄rak kat̄ip haai k̄rak kar ik: ‘Hi au h̄napen.’ Maain h̄rak keweik̄n han k̄rak ken ni me haai k̄rak k̄ir̄ak menmen.

³⁰ Haai ken k̄itehi n̄kan kike ek, ‘Ti tewen eno ni mai er̄ak menmen naanem-prewem.’ N̄kan n̄kik ek kewenhi kat̄ip, ‘Hi eno’, te h̄rak ap ken ni eim au.

³¹ Yi han kitet keim̄n ke n̄kerek wiketeret kises h̄m me haai?”

H̄r netp̄wek, “N̄kan iuwe m̄t̄ik kerekek.”

Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. M̄t enun newen̄n han m̄t h̄r n̄n̄n neweik̄n sip newet menmen enum nises h̄m me God. Te yi m̄t iuwe au!

³² *H̄r nenmak? Yi yises h̄m me God werek werek au yentar Jon kan keteikni menmen yi yayisesim te yi ap yises h̄m m̄rak au. Te m̄t enun neit̄t pewek me takis netike miyap̄ir kewenek nari m̄t his newenem, h̄r keriyen nises h̄m m̄rak. Yi epei yiri h̄r nises h̄m m̄rak te yi ap yeweik̄n han yisesik. Au, yi yeweik̄n sip yewet̄wek yau wein̄n.”

*H̄m tok piksa me m̄t kerek naanm̄ire ni
me waai wain me m̄t̄ik hak
(Mk 12:1-12; Lu 20:9-19)*

³³ *Jisas wen ketpor kar ik: “Yi eyit̄mtau h̄m tok piksa ham im. M̄t̄ik iuwe ketenen ti mei kam̄r waai wain n̄kim m̄rak epei au. H̄rak kime n̄wa keweik̄n̄wem kekin hei kewis yem̄t̄i w̄isenuk kekrerem te ketepen waai wain n̄kim t̄par m̄ram mekrerek. Epei au, h̄rak kime k̄naaan kau niu naanm̄pre ni m̄rak. Epei au, h̄rak kehim̄tan m̄t h̄r naanm̄rewem. Te h̄rak k̄naaaw̄ir wit ik ken wit hak keit yan̄m̄n.

³⁴ Maain waai wain n̄kim epei maa, h̄rak keriuwet m̄t n̄rak kerek n̄rak

* 21:19 Lu 13:6 * 21:21 Mt 17:20; Lu 17:6; 1Ko 13:2; Jo 14:12 * 21:22 Mt 7:7-11; 18:19; Jo 14:13-14 * 21:23 Jo 2:18 * 21:26 Mt 14:5, 21:46 * 21:28 Lu 15:11 * 21:32 Lu 3:12, 7:29-30 * 21:33 Ais 5:1-2; Mt 25:14 * 21:35 Mt 22:6

menmen m̄rak em h̄r nen neit n̄kim p̄nam m̄rak neiȳm nan̄nen.

³⁵ *M̄t naanm̄pre ni em nerekyor enum. Hak ek h̄r nak̄p, hak ek h̄r nak̄p kaa, hak ek h̄r new̄r nan nak̄p hemkre maain mekiuwe ȳnk k̄rak.

³⁶ Maain kike, m̄tik iuwe kesiuwe m̄t han n̄rak yap̄rwe nan nin̄n kerek n̄paa h̄rak keriuweti nan. H̄rak keriuweti nan te m̄t kerek naanm̄pre ni nerekyor enum mar ke n̄paa h̄r n̄rak m̄t han em.

³⁷ Epei au, m̄tik iuwe kesiuwe n̄kan k̄rak k̄karu kan h̄rak han kitet kar ik: 'H̄r nan̄mtau h̄m me n̄kan kai.'

³⁸ *M̄t kerek naanm̄pre ni me m̄tik iuwe, h̄r n̄r n̄kan k̄rak kan h̄r h̄ras netpepan nat̄p nar ik: 'Ik ek h̄rak n̄kan ke m̄tik iuwe. Haiu emk̄p te haiu em̄t t̄ k̄rak ik ek.'

³⁹ *Te h̄r nat̄p epei werek, h̄r net̄wekhis neiȳk nen n̄naaiw̄r ni nak̄p kaa.

⁴⁰ Maain m̄tik iuwe ke ni im h̄rak kaknen kakrekyor mekam?"

⁴¹ H̄r newenhi netp̄wek, "H̄rak kaknen kaknep m̄t enun en epei au, h̄rak kakwis m̄t han nan̄nen naanmamre ni m̄rak m̄t in h̄r yaain nanwet̄wek menmen yinam m̄rak kerek h̄ram epei mekiute."

⁴² *Jisas ketpor, "Yi yenmak te yi ap yertei werek werek h̄m me God mau t̄wei n̄paa profet newis̄m? H̄ram mat̄p,

'Tein̄k yaaik kerek m̄t nime w̄nak h̄r n̄napen newis̄m m̄waai, God keh̄mitanek h̄rak kin̄n tein̄k ham m̄t epei nam̄r.

M̄tik Iuwe God kerek k̄rak menmen im haiu han kitet h̄ram yaaim.'

⁴³ Te hi hetpi menmen yaaim me God n̄paa h̄rak kewetiyem yi ap yisesim werek werek, te h̄rak keriyaam mamnop̄n h̄rak kakwet m̄t han em h̄r yaain nanises menmen God hanhan h̄r n̄rakem neriuw-erem.

⁴⁴ *Neim̄n h̄r neweik̄n sip neweto h̄r nan̄waank nan̄r ke m̄n kaknat̄n kak̄ntar tein̄k h̄ram merepr̄r. Maain hi arekyor enum h̄r nan̄waank nan̄t nan̄r ke tein̄k kaknat̄n kak̄ntar menmen h̄rak kaksesi t̄kip t̄kip mamre niut̄p."

⁴⁵ H̄rak kat̄p epei au, m̄t iuwe ne pris netike m̄t han ne Farisi nemtau h̄m me Jisas h̄r nertei h̄rak kat̄p h̄m tok piksa im keneri keriuwerem.

⁴⁶ *H̄r nerteiyem epei au, h̄r hanhan net̄wek his nan̄riyaak neiȳk nan̄no nanwis̄k kak̄kre w̄nak enuk, te h̄r n̄rakem au. H̄r n̄naain m̄t yap̄rwe kerek nererik

nemtau h̄m me Jisas h̄r nan̄n̄p nan̄ntar h̄r han kitet Jisas h̄rak m̄tik iuwe profet.

22

Jisas kat̄p m̄t tok piksa me m̄tik ketike m̄te nan̄tan haai kemani menmen kakwet m̄t nanrerik em

(Lu 14:16-24)

¹ Jisas p̄ke kat̄p m̄t miyap̄r h̄m keriuwe tok piksa.

² H̄rak ketpor, "Menmen God k̄rakem ken̄ne m̄t ne t̄ h̄r nanises h̄m m̄rak h̄ram mar ke m̄tik iuwe kin̄n naanm̄pre m̄t h̄rak kemani menmen keiȳm k̄nk̄k m̄t kak̄ntar n̄kan k̄rak ketike m̄te nan̄tan.

³ N̄paa h̄rak keh̄mitan m̄t han nan̄nen nan̄m menmen nantikerek. In ek h̄rak keriuwet m̄t n̄rak han h̄r nan̄no nan̄n̄nor nant̄p m̄t h̄r nan̄nen nan̄m menmen nantikeri. Te h̄r ap n̄napen.

⁴ *H̄r au n̄napen, te h̄rak ken̄ne m̄t n̄rak han ketpor, 'Yi eit̄p m̄t kerek n̄paa hi etpor nan̄nen nan̄m menmen eiȳtpor hi epei hemani menmen nepei au, te h̄r en̄nen en̄m. Hi epei enep bulmakau n̄nium yap̄rwe metike samiyak ham yaaim.'

⁵ M̄t en nen netpor menmen epei au, te h̄r neweik̄n sip newet̄rem nises menmen m̄r. M̄tik hak ken ni m̄rak, m̄tik hak ken stū k̄rak.

⁶ *M̄t han en nepu h̄r netenen m̄t kerek m̄tik keriuweti nan, h̄r nerekyor enum nan̄p naa.

⁷ H̄r nerekyor enum nan̄p naa, m̄tik iuwe han enuk w̄senuk keriuweti te h̄rak keriuwet m̄t n̄rak ne ami h̄r nen nenep m̄t in enun kerek nenep m̄t n̄rak, h̄r nan̄p nenepi nesi wit k̄r.

⁸ H̄r nan̄p nenepi epei au, m̄tik iuwe ken̄ne m̄t n̄rak menmen m̄rak, h̄rak ketpor, 'Hi epei hemani menmen epei au, te m̄t kerek hi n̄paa heh̄mitenor h̄r nan̄nen h̄r au enun.

⁹ Te yi eino eirer yayiwe yi eiȳr m̄t yap̄rwe nan nitet yayiwe yi eiȳtpor h̄r en̄nen en̄m menmen hi emaniyem.'

¹⁰ H̄rak ketpor epei au, m̄t n̄rak h̄r nen nerer yayiwe nari m̄t kerek h̄r n̄ri nitet yayiwe en. M̄t han yaain, m̄t han au enun, te h̄r neri nen w̄nak kerek m̄tik ketike m̄te h̄r nan̄tan neitai en, ere h̄r nau neneises w̄nak nenepik.

¹¹ "H̄r nau neneises w̄nak nenepik, m̄tik iuwe kan kak̄r m̄t kerek nau nererik n̄paam menmen m̄rak. H̄rak kan k̄ri, h̄rak k̄r m̄tik kiut̄p ap hanhan keriuwe m̄tik iuwe h̄rak keriuwet klos

* 21:38 Mt 27:18

* 21:39 Hi 13:12

* 21:42 Sam 118:22-23; Ap 4:11; Ro 9:33; 1Pi 2:6-8

* 21:44 Dan 2:44-45

* 21:46 Mt 21:26

* 22:4 Mt 21:36

* 22:6 Mt 21:35

yaaim me mıt hır nanıtan au. Hırak kan ketpıwek,

¹² 'Kai yinak. Harkeik te ti hıtıt naan mıt nai naanmırau weipır te ti hınık han nımın in a?' Mıtık hırak ap ketpıwek menmen au. Hırak yınk enuk kau en kenesnın paan.

¹³ *Te mıtık iuwe naanmıpre mıt hırak kenıne mıt nırak menmen mırak ketpor: 'Yi eiyıt mıtık ik eisenkıkıwek his hıt eiwırek ekno wit eik toto enuk. Hırak kakıkıt kaknakın yehes mırak kakine han enuk kaku kakıt.'"

¹⁴ Jisas ketpor hım im epei au, hırak ketpor: "Hırak kıkıt kınakın yehes kentar God kenıne mıt yapırwe nanisesik, te hırak kehımıtan mıt niutıp niutıp keriyen hır nanınen nanu nantikerek."

Mıt hanhan nari han ke Jisas newisisik nitıwekhi me pewek me takis
(Mk 12:13-17; Lu 20:20-26)

¹⁵ *Jisas ketpor hım epei au, wı im mıt ne Farisi nınaiwırek hır nimenıpınek newisıwekekeri uwe hım ham.

¹⁶ Hır nimenıpınek newisıwekekeri epei au, hır neriuwet mıt hır han nises hım mır, hır netike mıt kerek nises hım me Herot hır nan nanrı han kırak nitıwekhi, "Mıtık luwe tisa, haiu mertei ti mıtık yaaik hatıp menmen yaaim me God werek werek. Ti han kitet mıt yapırwe hır nıpiran te ti ap ewis kiutıp kakrı han kıt me menmen.

¹⁷ Te haiu hanhan ti etpai han kit. Hıram yaaim te haiu mamwır pewek me takis mamwet mıtık iuwe ke Rom naanmıprai mamwetıwekem o au?"

¹⁸ Te Jisas kertei han kır enuk te hırak ketpor, "Yi mıt enun yewisisik. Yi yenmak te yi hanhan yewisıwek a?"

¹⁹ Yi eiyıt pewek yi yewırem yewet mıt ne gavman em me takis eiyım einen." Hırak ketpor, te hır nen neit pewek miutıp neiyım nan neteiknıwekem.

²⁰ Hır neiyım nan neteiknıwekem, te hırak kitorhi ketpor, "Ninaan me keımın metike niuk mırak mewik?"

²¹ *Hır natıp, "Me mıtık iuwe Sisa kere-mem."

Te hırak ketpor, "Te yi eiwet mıtık iuwe Sisa menmen mırak, yi eiwet God menmen mırak."

²² Hırak ketpor epei au, hır han kekrit neriuwe menmen hırak epei ketpor nentar hır ap te nanwisesik au. Te hır nınaiwırek hır nen.

Mıt nitehi Jisas me mıt hır naa hır pıke nanıkrit
(Mk 12:18-27; Lu 20:27-40)

²³ *Me wı im keremem, mıt han ne Sadyusi hır nan nır Jisas. Mıt in hır ap han kitet mıt epei naa hır pıke nanıkrit taau.

²⁴ *Hır nan nitıwekhi nar ik: "Mıtık luwe Tisa, hım nıpaas Moses kewisım mau tıwei matıp, 'Mıtık kaki kaknaaipıs mıte pırak, te hıre ap wine nıkerek nei au, maain nıkik kırak kaktıwe te hıre wawine nıkerek nei nanıkrehır ke haai kır.'

²⁵ Nıpaas mıt ne haai kiutıp hır nar hispınak wik (7), hır nepu in. Nıkan iuwe mıtık keit mıte te hırak kaa ap kine nıkerek wen au. Hırak nıkik kırak nımınnek hırak ketıwe.

²⁶ Hırak ketıwe hırak kaa, te hırak ap kine nıkerek au. Hır nepır kerekek ere hırakit tıpaas ap tine nıkerek nei au.

²⁷ Hırakit tıpaas ere tepnepik, mıte pırakit wıpaas wıpkaru.

²⁸ Maain wı kerek mıt pıke nanıkrit nanu, hıre waure mıte pe keımın? Hıre nıpaas wau wetike mıkan tıre tar hispınak wik (7)."

²⁹ Hır natıp epei au, Jisas ketpor kar ik: "Yi mıt yatıp enun yentar yi yepıtari hım me God, yi ap yertei God hırak manp enuk wisenuk te hırak kakises han kırak kırak menmen yapırwe.

³⁰ Me wı God kakıkıan mıt hır nanu, hır ap nanıt miyapır au. Hır nanu weının nanır ke mıt ensel neit wit ke God.

³¹ "Te menmen yi nepei yetpım me mıt pıke nanıkrit yentar yi ap han kitet hır pıke nanıkrit. Hi hetpi menmen im. Yi yenmak te yi ap yertei menmen yi yekinaam mau tıwei me Moses God ketpiyem a?"

³² *Hırak katıp, 'Hi God ke Ebrahim, Aisak ketike Jekop.' Hırak God ke mıt hır hımın kır kepu keriyen."

³³ Mıt yapırwe nerp menep nemtau menmen hırak ketporem, hır han kekrit hır han yaaik neriuwe hım mırak.

Jisas katıp mıt ne Farisi hım lo me God hıram iuwe minın
(Mk 12:28-31; Lu 10:25-28)

³⁴ Maain kike, mıt ne Farisi nemtau Jisas katıp werek kının hım kerek mıt ne Sadyusi nitıwekhiyem, teır yınk enuk, hır nekıntıp nınaiwırek. Te hır nan nekiyan nau niutıp nimenıpınan natıp.

³⁵ Epei au, mıtık kiutıp kekre nımın ke hır mıt, hırak ke mıt ne Skraip, hırak kan katıp Jisas kınınek ketpıwek,

³⁶ "Mıtık luwe Tisa, hım mekam hıram minın hım ham nıpaas Moses ketike profet newisaiyem mau tıwei matıp?"

37 *Jisas kewen+wekhi ketp+wek, “Yi hanhan M+tik Iuwe ki God yeriuwe han ki ketike me menmen yap+we mekre y+nk ki.

38 H+im im h+iram iuwe min+n h+im ham mau t+wei n+paa Moses ketike Profet newi-saiyem.

39 *H+im ham iuwe misesim h+iram mep+ir ke h+im min+n em, h+iram m+p+iram. H+iram mat+p, ‘Yi hanhan m+it han o ni yinan yar ke yi hanhan yeriuwe h+iras.’

40 M+it nanises menmen wik im te h+iram mamkepi h+ir nanises h+im yap+we werek werek n+paa Moses ketike m+it profet h+ir newis+im mau t+wei.”

Jisas kitehi m+it ne Farisi h+im me M+itik Kraiis kerek God kakriuwetek kaknen (Mk 12:35-37; Lu 20:41-44)

41 M+it ne Farisi wen nekiyan nau niut+p, Jisas kitorhi kar ik.

42 *H+irak kat+p, “Yi han kitet mekam me M+itik Kraiis kerek God kakriuwetek kaknen kak+kaap m+it ne t+i? H+irak Nepenyek ke keim+n?”

H+ir netp+wek, “H+irak kakre Nepenyek ke Devit.”

43 Jisas kitorhi keteipim, “H+irak kakre nepenyek ke Devit kerekek, kenmak te God H+im+n Yaaik k+ik+ak han ke Devit kene Kraiis h+irak M+itik Iuwe k+irak? Devit ketpim kewis+im mau t+wei mar im:

44 *M+itik Iuwe God kat+p M+itik Iuwe kai Kraiis kar ik: “Ti ehu yeno im menep his yaaim kerek m+it iuwe newi. Ti ehu in ere hi anep m+it enun nepan ni an+p anepi.”

45 Devit kene Kraiis h+irak M+itik Iuwe k+irak, karkeik te h+irak kenewek nepenyek k+irak kerekek? Taau. H+irak Nepenyek ke Devit te h+irak kenewek h+irak N+ikan ke God!”

46 H+irak kat+p epei au, m+itik hak kekre n+im+n ke h+ir m+it yap+we ap te newenhi au. Me w+ im ere maain h+irak m+itik hak kekre n+im+n ke h+ir m+it h+irak kaknen kakit+wekhi h+im meiyam kike au. H+ir y+nk enuk n+napan.

23

Jisas kat+p m+it h+ir ap enises menmen m+it ne Skraip netike m+it ne Farisi h+ir n+ri+akem

(Mk 12:38-39; Lu 11:43, 46, 20:45-46)

1 Maain Jisas kat+p m+it miyap+ir kerek nererik nau netike m+it n+irak disaipel h+irak ketpor kar ik:

2 M+it ne Skraip kerek nin+n nertei h+im me Moses nat+p m+it em, h+ir netike m+it ne

Farisi, m+it iuwe h+ir nehim+teni h+ir nat+p m+it h+im me Moses +r enisesim.

3 *Te yi eimtau menmen h+ir netpiyem yi eiyisesim. Te yi ap eiyises menmen h+ir n+ri+akem au em+it! H+ir nat+p h+im ham te h+ir ap nisesim au. H+ir nises h+im ham.

4 H+ir neriuwe h+im m+ir kerek h+ir netpiyem yi eiyisesim h+iram mar ke h+ir neit menmen n+imenum neneipet+tem newis+im mau yap+ir ki yi yerem+me. Te h+ir ap nankepi nan+it menmen n+imenum yi yerem+me au. H+ir ap te nanises h+im enum n+paa h+ir netpiyem yi eisesim taau.

5 *H+ir n+ri+ak menmen yap+we te m+it kerek n+rem h+ir nant+p h+ir m+it yaain. H+ir nime ni newis h+im me prea mekre tan+ik m+iram mau maat metike his m+ir, te m+it n+rem h+ir nat+p h+ir yaain. H+ir nime ni nokim newis+im neses laplap kerek h+ir newis+im mau y+nk m+ir me w+ h+ir nithehi God menmen, te m+it n+rem h+ir nat+p h+ir yaain.

6 *H+ir hanhan nanu yeno m+it nehim+itanem me m+it iuwe nanwim neit w+nak kerek m+it nererik nekine h+im me Moses neitai en nekre w+nak ke m+it me w+ h+ir nererik naam menmen.

7 H+ir hanhan m+it miyap+ir h+ir n+ri neit maket, h+ir nanwen+ipi niuk m+ir nat+p h+ir m+it iuwe, h+ir nenewor, ‘M+it nau iuwe tisa.’

8 Yi ap eiwis m+it h+ir nenewi yi m+it iuwe Tisa au em+it! Yi yap+we y+re ni yinan keriyen, m+itik kiut+p h+irak M+itik Iuwe God h+irak Tisa ki.

9 Yi ap eine m+itik hak kiut+p kau t+ ik enewek ‘M+itik Haai Iuwe’ au ek+it! Yi ap enewek M+itik Haai Iuwe ki eiy+ntar M+itik Haai Iuwe kiut+p kerekek kepu. H+irak God kekerekek kerek kepu wit k+irak Heven.

10 Yi ap eiwis m+it h+ir nenewi yi M+it Iuwe au em+it eiy+ntar M+itik Iuwe kiut+p ki hi M+itik kerek God kehim+tena hi han akepi yi m+it athis.

11 *Keim+n hanhan niuk m+irak iuwe kekre n+im+n ke yi m+it h+irak kakwen+n han k+irak kakisesi kak+kepi kak+irak menmen.

12 *M+it kerek han kitet h+ir yaain nin+n m+it han, maain God kak+waank niuk m+ir h+iram menmen wein+im. M+it kerek h+ir newen+n han k+ir han kitet h+ir wein+n, maain God kaknip niuk m+ir h+iram iuwe.

Jisas kene m+it Farisi netike m+it ne Skraip h+ir newisesik

(Mk 12:40; Lu 11:39-42, 44, 52, 20:47)

13 “Yi m+it ne Farisi yetike yi m+it kerek yin+n yertei h+im lo me Moses yat+p m+it em. Maain God kakiwep kakriwaank kak+ntar

* 22:39 Lev 19:18; Mt 7:12; Ro 13:9-10; Ga 5:14 * 22:42 Jo 7:42 * 22:44 Sam 110:1; Mt 26:64; Ap 2:34-35 * 23:3 Mal 2:7-8 * 23:5 Eks 13:9; Nam 15:38-39; Diu 6:8; Mt 6:1 * 23:6 Mt 6:5; Lu 14:7 * 23:11 Mt 20:26; Mk 9:35; Lu 22:26 * 23:12 Jop 22:29; Pro 29:23; Esi 21:26; Lu 14:11, 18:14

yi enun yewisesik. Yi yar ke mıt enun neiyepet weipır ke mıt hır nanıno nımın. Yi ap hanhan yises hım me God werék werék au, te yi yewen mıt miyapır kerek hanhan nanises God werék werék.

14 [Yi mıt ne Farisi yetike yi mıt kerek yatıp mıt hım me Moses. Maain God kakiwep kakriwaank kakıntar yi enun yewisesik. Yi yemitetpın miyapır kerek mıt epei naa, yi yemitorpın yeit menmen mır mekre wınak kır te maain yi yitehi God yerp ninaan me mıt, yi yısawın menmen enum yi yırakem yeriuwe prea im te yi yenip mıt hır han kitet yi yaain.]

15 *Yi mıt ne Farisi yetike yi mıt kerek yi yinın yertei hım lo me Moses yatıp mıt em. Maain God kakiwep kakriwaank kakıntar yi mıt enun yewisesik. Yi yırak menmen ham yapırwe te yi yari han ke mıtık kiutıp kakises hım mi. Maain hırak kises hım mi, yi yenipek hırak kakre nıkan ke Seten kakno si tatıknenik, kinın yi mıt enun hırak ap kises God kakır ke yi mıt.

16 *Maain God kakiwep kakriwaank yi mıt enun yar ke mıt nanamır toto eiyıntar yi ap yeteikın mıt han yayıwe kırak werék werék au. Yi yemitorpın. Yi yatıp, 'Mıtık hak kerek katıp, "Hi tewen arıak menmen. Hi ap te ewisiyek au hi atıp werék. Hi ekine wınak iuwe ke God kakihimıtenau hım mai.' " Yi yatıp, 'Hırak kaktıp kakır ik, hırak ap te kakises hım mırak au menmen weinım.' Yi yatıp, 'Mıtık hak katıp, "Hi tewen arıak menmen. Hi ap te ewisesik au. Hi atıp werék. Hi ekine gol mekre wınak iuwe ke God te hi hatıp werék.' " Yi yatıp, 'Hırak katıp hım im, hırak ekises menmen hırak ketpim em.'

17 Yi mıt enun han auri. Mekam hıram iuwe minın? Mekam au hıram kike mıkaru? Gol mıwaai mekre wınak ke God o wınak ke God kerek kırık gol hıram yaaim me God. Wınak ke God kerekek kinın!

18 Yi wen yatıp, 'Mıtık kerek kekine kınaan keit wınak ke God hıram mehımıtan hım mırak hırak katıp hırak kakisesim. Maain hırak ap kakisesim te hıram menmen weinım. Te mıtık kerek kekine menmen mıt hır newisım mentar kınaan, hır natıp 'Tru antap', hıram mamıhimıtan menmen hırak ketpim hırak kakisesim, te hırak kakisesim, o au en, hırak mıtık enuk.'

19 Yi mıt nanamır toto! Mekam hıram iuwe minın a? Menmen mıt newisım mıwaai mentar kınaan newepwarem newet God, o kınaan hırekes kerek kırık

menmen im mıt newet God em hıram yaaim? Kınaan keremem hıram minın.

20 Mıtık kerek kekine kınaan hıram mehımıtan menmen hırak ketpim, hırak kekine kınaan metike menmen mewim hıram mehımıtan hım mırak.

21 Mıtık kerek kekine wınak iuwe ke God kakihimıtan menmen hırak ketpim hırak kakisesim, hırak kekine wınak ketike God kerek Hımın kırak kewik hırakıt tehımıtan hım hırak ketpim.

22 *Mıtık kerek kekine wit ke God kakihimıtan menmen hırak ketpim, hırak kekine wit ke God kerekek au. Hırak kekine God kerek kau wit kırak hırak kakihimıtan menmen hırak katıp hırak kakisesim.

23 *Yi mıt ne Farisi yetike yi mıt kerek yinın yertei hım lo me Moses yatıp mıt em. Maain God kakriwaank kakıntar yi mıt enun yewisik. Yi yewep menmen mi yapırwe mar hiswiyen (10) te maain yi yewet God menmen mi miutıp me menmen hiswiyen (10). Yi yises menmen kike im te yi yeweikın sip yewet hım iuwe me God ham im. Yi ap yises menmen yaaim, yi ap hanhan mıt miyapır han au, yi ap yises menmen yi yetpim au. Yi yırık menmen iuwe im metike menmen kike me yewet God menmen te yi yaain. Te au, yi yınapen!

24 Yi mıt enun yire mıt nanamır toto yeteikın mıt han yayıwe ke God. Yi hanhan yayises menmen kike me hım me God te yi han kaa yayises menmen mırak iuwe.

25 *Yi mıt ne Farisi yetike yi mıt kerek yinın yertei hım lo me Moses yatıp mıt em. Maain God kakriwaank kakıntar yi mıt enun yewisesik. Han ki hırak kır wenkepıye metike kap kerek mıt nekemıyetıt neke wit te hıram menmen enum mewim meke nımın hır ap nekemıyetıt au. Han ki enuk keit nımın kentar menmen yi yisesim yi yetıwem yeriuwe menmen enum yi yırıkem yeriyaam yises han ki.

26 Yi mıt ne Farisi yi han auri. Yi yar ke mıt enun nanamır toto. Yi eiyinın eiyises menmen yaaim mekre han ki te maain menmen yi yırıkem hıram mamre yaaim. Menmen im hıram mamre mıt nekemıyet wenkepıye metike kap neke nımın, neke wit.

27 *Yi mıt ne Farisi yetike yi mıt yatıp mıt han hım me Moses. Maain God kakriwaank kakıntar yi mıt enun yewisesik. Yi han ki yar ke hei herwe maa mıt newisım mekrekek. Hır namır timen mewekıwek te mıt nanınen nanırem hır han kitet hei hırak yaaik. Te menmen enum mıre herwe hemik paan mının mekrekek.

* 23:16 Mt 15:14 * 23:22 Ais 66:1; Mt 5:34; Ap 7:49 * 23:23 Lev 27:30; Mai 6:8 * 23:25 Mk 7:4 * 23:27 Ap

28 *Mar im mıt miyapır nıri hır han kitet yi mıt yaain yises hım yaaim. Te yi mıt enun. Menmen enum mısawın mekre han ki. Menmen me yi yewisesik ek, metike menmen ham enum enum.

Jisas katıp God kakıwaank mıt ne Farisi netike mıt natıp mıt han hım me Moses

(Lu 11:47-51)

29 “Yi mıt ne Farisi yetike yi mıt kerek yi yının yertei hım lo me Moses yatıp mıt em. Maain God kakıwaank kakıntar yi mıt enun yewisesik. Yi yeses hei kerek mıt profet nıpaa nau tı hır naa hemik mır mıwaai mekrerem. Hıram metike hei mei me mıt yaain nıpaa naa hemik mır mıwaai mekrerem.

30 Yi yatıp yar ik: ‘Nıpaa haiu mepu tı wı mıt profet hır nepu netike maamrer naiu, haiu ap te manıp mar ke maamrer naiu nırıkem taau.’

31 *Te yi yeriuwe hım im yi yetpım yewepyapır yi nepenyerer ne mıt kerek nıpaa nenep mıt profet hır naa.

32 Hi hetpi. Yi yayises menmen enum nıpaa maamrer ni hır nırıkem ere yi enun yayır ke hır enun.

33 *Yi mıt enun yar ke manpen (o yenmik). Yi mıt enun nepenyerer ne mıt enun nıre manpen. Yi yärkeik yi han kitet yi ap eino si tatıkneni a? Taauye!

34 *Te hi hetpi. Maain hi ariuwet mıt profet nantike mıt nertei hım me God werek werek netike mıt nanwepyapır hım mai yaaim. Mıt han ne mıt in yi yaainp yeiwenkeki nanu nu tentarakıt. Mıt han yi yaainp yairiuwe nıpin yayıt wınak kerek yi yekine hım me Moses yekrerem. Yi yaipırı nanınaaiwır wit ik yi yayınyeı hır nanrı nanıno nanrer wit wit.

35 *Yi eirık menmen im te God kakrekıyi enum kakiwep kakrer paan ki. Hırak kakiwep kakıntar kakrer paan ki me mıt yapırwe yaain naa, me wı hemkre me mıtık yaaik Ebel mewen ere me mıtık profet Sekaraia, nıkan ke Berekaia, kerek maamrer ni hır nakıp kaa kekere nımın ke kınaan metike wınak iuwe ke God.

36 Hi hetpi werek. Menmen im enum yapırwe mamnen yi mıt miyapır kerek yi en ek yau tı yayıntar menmen hi nepei hetpiyem yi yairıkem.

Jisas kıkıt mıt miyapır ne wit Jerusalem
(Lu 13:34-35)

37 *Yi mıt miyapır ne Jerusalem, wit kerek mıt newi hır nenep mıt profet. Hır nenep mıt kerek God kerıuweti nan

nıri. Wı yapırwe hi hanhan naanmıpri me menmen enum har ke suware naanmıpre nıkım mıre mınık yapır mıre. Te yi au yınapen.

38 *Yi eiyımtewem. Maain wit ki hırak kaku weinık mıt miyapır ap nanwi au.

39 *In ere maain yi mıt miyapır ne Jerusalem ap pıke nanıra meiyam au ere yi eitıp,

‘God naanmamre kakıkaap Mıtık ik Kraıs kerek kekrehır kırak hırak kerıuwetek kan in.’”

24

Jisas katıp mıt nanwep wınak iuwe ke God nanwırek

(Mk 13:1-2; Lu 21:5-6)

1 Jisas kınaaiwır wınak iuwe ke God ken witeik, mıt nırak disaipel newenyıpırek te hır nanteiknıwewek wınak yaaim yapırwe me wınak iuwe ke God.

2 *Hır neteiknıwewekem, te hırak ketpor, “Hi hetpi werek. Yi yır menmen yapırwe im a? Maain wı mamnen te nan kerek mıt nime wınak merıuwerem, hırak ap te mamwaai mamıntereram au. Mıt nanınen nanwepim te hıram yapırwe mamınke mamwaai tı.”

Jisas katıp menmen enum mamnen

(Mk 13:3-13; Lu 21:7-19)

3 Jisas wen kau mınıu (o neiyıp) mıt nenewek wit Oliv, mıt nırak disaipel kerıyen nan nıtıwewkı natıp, “Tı etpai wı kerek menmen im enum mamnen, metike mekam mamnen mamteiknei wı im epei man te ti enen ewepyapır hırekes te menmen God kakrıakem hıram epei au.”

4 Jisas kewenhi ketpor, “Yi naanmamre hıras ap eiwis mıt han hır nanwisesiyek.

5 *Ap eiwis mıt han hır nanwisesiyek nanıntar hır yapırwe nanınen nanmitıpın nanıkrehır kai nantıp, ‘Hi kerek hi Kraıs kerek God kehımıtena hi anen akaap mıt.’ Hır nanwis mıt miyapır yapırwe nanriuwe hım mır:

6 Maain yi eiyımtau mıt neit menep hır nenepan, yi eiyımtau hım me mıt hır neit yanımın hır nenepan, te yi ap einapen au emıt! Menmen im hıram emnen te wı hi anen awepyapır hırekes nepei man wen au.

7 *Mıt ne weiwık miutıp hır netike mıt ne weiwık ham hır nanınepan. Mıt kerek nau tı menep in nantike mıt neit yanımın hır nanınepan. Mıt nerer wit wit nınpı

* 23:31 Ap 7:52 * 23:33 Mt 3:7, 12:34; Lu 3:7 * 23:34 Ap 7:52; 1Te 2:15; Mt 10:23 * 23:35 Jen 4:8; 2Kro 24:20-21; Hi 11:4 * 23:37 Ap 7:59; 1Te 2:15 * 23:38 1Kin 9:7-8; Jer 12:7, 22:5 * 23:39 Sam 118:26; Mt 21:9 * 24:2 Lu 19:44 * 24:5 Mt 24:23-24; Jo 5:43; Ap 5:36-37; 1Jo 2:18 * 24:7 2Kro 15:6; Ais 19:2

mam̄n nan̄ntar h̄r menmen mau ni au. T̄i mam̄r wit wit mamtan̄k.

⁸ Menmen im kerek mamnen h̄ram mamre m̄ite h̄re tu h̄m̄r ketn̄n̄we iuwe te h̄re wawine n̄kan. M̄t miyap̄r nau t̄i menmen im mamnen mam̄krit mamri-waank.

⁹*“Me w̄ im m̄t nant̄his yi yaino w̄nak enuk te m̄t naniwep yayi o ȳnk ki h̄r nan̄iwaankem. M̄t nan̄r wit wit han enuk nan̄riuw̄i nan̄ineini nan̄ntar yi yises h̄m̄ mai.

¹⁰ W̄ im mamnen, m̄t yap̄rwe nanweik̄n sip nanwet h̄m̄ mai. H̄r nanwepyap̄ran, han enuk nan̄riuwehan.

¹¹*“Me w̄ im, m̄t profet enun newisesik h̄r yap̄rwe nan̄nen nan̄ri han ke m̄t miyap̄r yap̄rwe nanwis̄sorek nan̄riuwe h̄m̄ mai.

¹² Me w̄ im m̄t miyap̄r nanises han k̄r nan̄rak menmen enun yap̄rwe te m̄t miyap̄r yap̄rwe h̄r ap hanhan nan̄riuwehan w̄senum au, kike keremem.

¹³*“Te m̄t miyap̄r kerek nanis̄sa werek werek ere h̄r nani, maain hi atorhis h̄r nan̄ nantikewa.

¹⁴*“M̄t miyap̄r h̄r nanwepyap̄r h̄m̄ yaaim me God kakin̄n naanmamre m̄t, h̄r nan̄tpim nan̄r wit wit te m̄t nan̄rtei menmen yaaim God k̄riakem. H̄r nanwepyap̄rem epei au, maain w̄ mamnen te hi anen awepyap̄r h̄rekes te menmen God kak̄riakem h̄ram epei au.

*Maain menmen enum mamnen t̄i ik
(Mk 13:14-23; Lu 21:20-24)*

¹⁵*“Maain yi yaȳr menmen enum mam̄waank w̄nak iuwe ke God mam̄rp mam̄kre n̄m̄n kerek h̄ram ap te mamno n̄m̄n au kerek n̄paa profet Daniel kat̄p h̄ram mamnen (yi m̄t kerek yekine menmen im, yi han kitet̄i werek werek).

¹⁶ Te yi m̄t yap̄rwe kerek yi yepu provins Judia, yi yair̄r yaino m̄nīu o neiȳp̄ eisaw̄n eiȳt̄ ein.

¹⁷*“M̄t miyap̄r kerek nau wepni neit witeik, h̄r ap p̄ke nan̄no n̄m̄n w̄nak nan̄t menmen m̄r mekrerek au em̄t! H̄r nan̄r̄r waswas nan̄no.

¹⁸ M̄t miyap̄r kerek neit ni m̄r, h̄r ap p̄ke nan̄no witeik nan̄t menmen klos au em̄t! H̄r nan̄r̄r waswas nan̄no.

¹⁹ Maain w̄ menmen im mamnen, miyap̄r nan̄nan n̄kerek kike wen nau s̄nipau h̄r nan̄iwaank nan̄ntar h̄r ap te nan̄r̄r waswas au.

²⁰ Yi eiȳitehi God te yi ap eir̄r me haw̄i h̄tan o w̄ Sabat au em̄t eiȳntar yi ap te eir̄r waswas au.

²¹*“Me w̄ im menmen enum mamnen mam̄iwaank m̄t miyap̄r nau t̄i. Menmen mar im ap man n̄paa God kin̄n kewis t̄i ere in. Maain menmen enum mar im ap p̄ke mamnen taau.

²² God ap te kakremir w̄ menmen enum im mam̄ t̄i te m̄t miyap̄r yap̄rwe nani. Au, God han kitet̄i m̄t miyap̄r kerek h̄rak keh̄m̄teni h̄r nises h̄m̄ m̄rak te h̄rak kakremir w̄ menmen im mam̄ t̄i.

²³*“Maain me w̄ im m̄tik hak kak̄tpi, ‘Yi eiȳirek. M̄tik luwe Krai h̄rak kepu in!’ O ‘H̄rak kau keit p̄nak ein!’ H̄rak kak̄tpi h̄m̄ mam̄r im yi ap yayisesim au em̄t!

²⁴*“Hi hetpi. Maain m̄t enun newisesik nan̄no nant̄p̄ h̄r Krai o h̄r m̄t profet h̄r nanwepyap̄r h̄ras. H̄r nan̄rak menmen iuwe n̄paa m̄t n̄riakem au, te h̄r nan̄ri han ke m̄t miyap̄r kerek nises h̄m̄ me God. Te h̄r ap nanisesim taau.

²⁵ Yi eiȳmtau. Hi hin̄n etpi menmen im. Maain menmen im mamnen yi eiȳrteiyem.

²⁶*“Maain m̄t h̄r nan̄tpi nan̄r ik: ‘Yi einen eiȳirek! H̄rak kau wit wein̄k m̄t ap newi au!’ Te yi ap eino au em̄t!

²⁷*“Yi ȳr nepni mewen̄n meke wepni kokai kan ere kewen ken. Kak̄r eik te maain yi eiȳr hi m̄tik ke wit ke M̄tik luwe hi p̄ke anen. M̄t miyap̄r yap̄rwe nanra.

²⁸*“Wit kerek m̄tik herwe kiwaaari, hore tepre mamnen mam̄p̄ mam̄kinenik mam̄k. [Marim im maain m̄t yap̄rwe nau t̄i h̄r enun enun, hi p̄ke anen etike m̄t ensel hi skelim h̄r m̄t hi ah̄iwaanki.]

*Maain M̄tik luwe Krai kaknen
(Mk 13:24-27; Lu 21:25-28)*

²⁹*“Maain w̄ menmen enum epei man mau t̄i, wepni kakweik̄n kakre w̄taan, wenke ap te kak̄r au, h̄r mau nepni mam̄nk̄ke, menmen iuwe mau nepni h̄ram mamtan̄k.

³⁰*“Menmen im epei au, te menmen mam̄ nepni mamteik̄n m̄t hi m̄tik ke wit ke M̄tik luwe hi awepyap̄r h̄rekes, te m̄t miyap̄r ne weiw̄ik yap̄rwe nerer wit wit nank̄t nanra hi hau hent̄r nap̄ heriuwe menmen mai iuwe metike menmen mai yaaim merh̄e hi anen.

³¹*“Hi anen, te God kaktenwo taur. Kaktenwo taur, hi heriuwet m̄t ensel nai

* 24:9 Mt 10:22; Jo 15:18, 16:2 * 24:11 Mt 24:5, 24; 1Jo 4:1 * 24:13 Mt 10:22 * 24:14 Mt 10:18, 28:19 * 24:15 Dan 9:27, 11:31, 12:11 * 24:17 Lu 17:31 * 24:21 Dan 12:1; Joe 2:2; Rev 7:14 * 24:23 Mt 24:5, 11 * 24:24 Diu 13:1-3; 2Te 2:9; Rev 13:13-14 * 24:26 Lu 17:23-24 * 24:27 Mt 24:37-39 * 24:28 Lu 17:37 * 24:29 Ais 13:10, 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10, 31; 2Pi 3:10; Rev 6:12-13 * 24:30 Dan 7:13; Sek 12:10; Mt 26:64; Rev 1:7 * 24:31 Ais 27:13; 1Ko 15:52; 1Te 4:16

h̄r nan̄no nanrer wit wit kerek m̄t miyap̄r hi hehim̄teni h̄r nises h̄m mai h̄r nanwiyen, h̄r nanri nan̄nen nan-tikewa mamu niut̄p.

Nu hinaan k̄kaap m̄t nanhim̄tan w̄ Kraiis p̄ke kaknen

(Mk 13:28-31; Lu 21:29-33)

³² “Hi eteikni menmen heriuwe nu fik. Maain w̄ kerek heneik m̄rak h̄ram mam̄nsiunen, te yi eiȳrtei menep te wepni yaaik.

³³ Mar im, maain yi eiȳr menmen hi etpiyem h̄ram epei man, te yi eiȳrtei hi menep te hi p̄ke anen.

³⁴ *Hi hetpi werek. M̄t miyap̄r kerek nepu t̄ in ek, h̄r ap te nani ere menmen yap̄rwe im mamnen.

³⁵ *Nepni mamtike t̄ mam̄waank mam̄t te h̄m mai ap te mam̄waank au em̄t! H̄ram mamu mam̄t tipmain tipmain enum eik, te menmen hi nepei hetpim h̄ram mamnen.

M̄t ap nertei w̄ kerek Kraiis p̄ke kaknen t̄ ik au

(Mk 13:32-37; Lu 17:26-30, 34-36)

³⁶ *M̄t miyap̄r nau t̄ o ensel neit wit ke God o hi m̄tik iuwe ke wit ke m̄tik iuwe, haiu yap̄rwe ap mertei w̄ kerek God kakriuweta hi p̄ke anen t̄. God kiut̄p kerek kertei.

³⁷ *W̄ kerek hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe hi p̄ke anen t̄, h̄ram menmen mamnen mam̄r ke n̄paa w̄ m̄tik Noa kau t̄ ik.

³⁸ Me w̄ haw̄ ap epei man m̄wap̄n t̄ wen au, m̄t miyap̄r nises menmen mar ke n̄paa h̄r n̄rakem. H̄r naam menmen, neitan, nesiuwe yenterer nantike m̄t han h̄r nan̄tan ere w̄ Noa ken kau kekre sip.

³⁹ *H̄r m̄t miyap̄r h̄r ap nertei menmen enum mamnen ere t̄par m̄niu man̄p meri men h̄r naa. Mar im maain hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe hi p̄ke anen, te m̄t miyap̄r ap nanmeriyau hi anen au.

⁴⁰ Maain w̄ hi p̄ke enen, m̄tik̄it wiketeret tatu ni m̄rak̄it. Hi eh̄t his m̄tik̄it kiut̄p kaknen, kiut̄p au hi ewis̄k kaku kak̄it ni eim.

⁴¹ Maain miyap̄r wik h̄r nenep̄p̄ t̄iu, hi eh̄t his piut̄p, peiyap̄ hi au ewisiye wawu waw̄t yaank eik.

⁴² *Yi naanm̄pre h̄ras te yi yises God werek werek yaȳntar yi yep̄tari w̄ kerek hi M̄tik Iuwe ki hi p̄ke anen.

⁴³ *Yi han kitet menmen im. M̄tik kerek kau w̄nak kertei w̄taan kerek m̄tik̄it enuk kekint̄p menmen kaknen, te h̄rak

naanmamre w̄nak k̄rak ap kakwis m̄tik̄it enuk kaknen kekint̄p menmen h̄rak. Te h̄rak au kep̄tari. Mar im w̄ kerek m̄t nep̄tariyem, hi p̄ke anen t̄ ik.

⁴⁴ Te yi m̄t eiȳses God werek werek eiȳntar hi M̄tik̄it ke wit ke M̄tik̄it Iuwe hi p̄ke anen me w̄ yi ap yerteiyem.

Jisas kat̄ip h̄m tok piksa ke m̄tik̄it yaaik ketike m̄tik̄it enuk

(Lu 12:42-46)

⁴⁵ “Yi m̄t keriyen yi ȳre m̄tik̄it yaaik kertei menmen werek werek te m̄tik̄it iuwe k̄rak kewis̄k h̄rak k̄re m̄tik̄it iuwe naanmamre m̄t miyap̄r kerek n̄rak̄it menmen me m̄tik̄it iuwe, h̄rak kakwet̄r menmen me w̄ h̄rak keh̄m̄tanem h̄r nant̄wem.

⁴⁶ Maain m̄tik̄it iuwe k̄rak n̄paa k̄naaiw̄r wit, h̄rak p̄ke kaknen kak̄r ke m̄tik̄it k̄rak̄it menmen n̄paa h̄rak keh̄m̄tan̄wekem, h̄rak han yaaik kakriuwerek te h̄rak wok m̄tik̄it k̄rak kaku werek werek.

⁴⁷ *Hi hetpi werek werek. Maain h̄rak kaknen kak̄rek kises menmen yaaim, h̄rak kak̄him̄tanek h̄rak naanmamre menmen m̄rak yap̄rwe.

⁴⁸ M̄tik̄it ik au, h̄rak enuk k̄napen kises menmen me m̄tik̄it iuwe, h̄rak kakt̄ip h̄rekes, ‘M̄tik̄it iuwe kai ken yan̄m̄n ap p̄ke kaknen waswas au.’

⁴⁹ H̄rak kakt̄ip kak̄r ik, te h̄rak kaknenp̄ m̄t miyap̄r kerek n̄rak̄it menmen me m̄tik̄it iuwe k̄rak, h̄rak kakno kaktike m̄t enun netaritari naam t̄par si enum, h̄rak kaktikeri nan̄im.

⁵⁰ Maain m̄tik̄it iuwe k̄rak kaknen me w̄ h̄rak ap han kitet h̄rak kaknen, te h̄rak kemeriw̄wek au.

⁵¹ *M̄tik̄it iuwe kaknen h̄rak kaknep m̄tik̄it ik wis̄enuk kak̄waankek kaks̄iuwerek kakno wit kerek m̄t enun newisesik newi en. M̄t neit in h̄r nine han enuk n̄k̄it n̄nak̄in yehes.

25

Jisas kat̄ip h̄m tok piksa me miyap̄r nihan nar hiswiyen

¹ *Maain w̄ kerek hi m̄tik̄it ke wit ke M̄tik̄it Iuwe p̄ke anen, God kakwis m̄t miyap̄r nan̄no wit k̄rak kak̄r ke miyap̄r n̄han nar hiswiyen (10) kerek neit lam m̄r nen nemer̄r m̄tik̄it p̄p̄ak̄it kaknen kak̄it his m̄te p̄rak.

² Miyaip̄r hisp̄nak (5) h̄r nertei menmen werek werek miyap̄r hisp̄nak (5) au h̄r netari netari menmen.

* 24:34 Mt 16:28 * 24:35 Mt 5:18 * 24:36 Ap 1:7; 1Te 5:1-2 * 24:37 Jen 6:5-8 * 24:39 Jen 6:13-7:24; 2Pi 3:6 * 24:42 Mt 25:13 * 24:43 Lu 12:39-40; Rev 3:3, 16:15 * 24:47 Mt 25:21, 23 * 24:51 Mt 8:12 * 25:1 Lu 12:35; Rev 19:7

³ Miyapir netaritari hir neit lam neiyim nan te hir ap neit tpar mei te nanwenem mamikre lam au.

⁴ Miyapir hir nertei menmen werek werek te hir neit lam metike tpar mei te nanwenem mamikre lam hir.

⁵ Hir epei nan nemerir mitik ik kaknen te hirak ap kan waswas au. Hirak ap kan waswas au te hir nanamir menen hir niwaai.

⁶ "Hir niwaai ninatin, wi nimin hir nemtau mitik hak kenine katip, 'Mitik pipiak kaknen kakithis mite pirak, yi eino eiwenyiprek eiwisik yayiwe yi eitwekhis eiyik einen.'

⁷ Miyapir nemtau menmen im, te hir nekrit newen tpar mekre lam hir neweiknim merhthe mhir te hir neiyim nen.

⁸ Te miyapir enun netaritari natip miyapir han yaain en nar ik: 'Yi eiwetei tpar mei mi te haiu emwenem emikre lam maiu, te haiu emtikewi emno. Lam maiu tpar epei au mesi te hiram mami.'

⁹ Te miyapir han en netpor, 'Haiu ap metenen tpar yapirwe te haiu mamweti mei au emit! Au kike. Haiu mamweti tpar mei kike, te maain haiu lam maiu yapirwe mami. Ya ino eiyit mei eiyit winak kerek mit nansiwerem nanwet mit em hir enweti mei.'

¹⁰ Hir netpor epei au, miyapir netaritari nen nanit tpar mei. Hir neit ein, mitik pipiak kan kiun winak eik kan kiun winak eik, hir miyapir kerek nemeriyewek hir netikerek nen nimin en, hir neiyepet weipir.

¹¹ *"Maain miyapir han en pike nan nenine natip, 'Mitik iuwe, mitik iuwe, ti ekeisiuwai weipir.'

¹² *Hir neninewek te hirak ketpor, 'Hi hetpi werek. Hi ap hertei yi neimn. Yi ap nai yinan au.'

¹³ *Te Jisas ketpor kar ik: "Yi naanempre hiras te yi eiyises God werek werek eiyintar yi yepitari wi hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi anen.

*Him tok piksa me mitikit wikak teit pewek me mitik iuwe kirakit
(Lu 19:11-27)*

¹⁴ *"Maain menmen God kakriak mit miyapir em te hir nantikerek nanu nanit wit kirak hiram mamir ke mitik iuwe kakno yanmin. Hirak kakno yanmin te hirak kenine mitikit tirak wikak hirak kehimitanet hirakit naanmamre menmen hirak.

¹⁵ *Hirak han kitet tarkeik te hirakit tirak menmen te hirak kewetiwekit menmen mar im. Mitik kiutip kertei werek, hirak kewetiwek 5,000 pewek. Mitik hak hirak kewetiwek 2,000 pewek. Mitik hak au kertei kike, hirak kewetiwek 1,000 pewek. Hirak kiriak menmen mar im epei au, hirak ken.

¹⁶ Hirak ken yanmin, mitik kerek ketenen 5,000 pewek ken waswas kewir pewek mirak te hirak keiyim kari pewek 5,000 meiyam man metikerem (mire kas mani).

¹⁷ Hirak mitik hak kerek ketenen 2,000 pewek, hirak ken kewirem keiyim kari pewek 2,000 ham man metikerem kar ke mitik hak epei kiriakem.

¹⁸ Mitik hak au. Hirak ken witeik kekin hei keit 1,000 pewek nipaa mitik iuwe kewetiwekem, hirak kisawinem mekretek kiwapinim niwaai meit.

¹⁹ "Maain wenke yapirwe epei men, mitik iuwe pike kan kitiwekithi me pewek kerek hirak nipaa kewetiwekitem.

²⁰ Mitik kerek nipaa keit 5,000 pewek, hirak kan kewetiwek pewek ham metikerem ketpewek kar ik: 'Mitik iuwe, ti nipaa eweto 5,000 pewek im, te hi hirak menmen heriuwerem hi hari 5,000 pewek ham man metikerem.'

²¹ *Mitik iuwe kewenhi ketpewek, 'Ti hirak menmen yaaim, ti kai yaaik. Ti naanempre werek werek menmen kike im te hi ewetit menmen yapirwe te ti naanmamprewem. Ti enen ehu etikewa han yaaik.'

²² Hirak ketpewek epei au, mitik hak kerek ketenen 2,000 pewek hirak kises mitik kerek ketenen 5,000 pewek kinin kan kir mitik iuwe, hirak kisesik kan katip, 'Mitik iuwe, nipaa ti eweto 2,000 pewek, te hi hirak menmen heriuwerem, hi hari 2,000 pewek ham man metikerem.'

²³ Mitik iuwe kewenhi katip, 'Ti hirak menmen yaaim ti kai yaaik. Ti naanempre werek werek menmen kike im te hi ewetit menmen yapirwe te ti naanmamprewem. Ti enen ehu etikewa han yaaik.'

²⁴ Hirak katip epei au, mitik kerek ketenen 1,000 pewek hirak kikiru kan katip kar ik: 'Mitik iuwe, hi hertei ti mitik enuk hatip him tokim tokim. Ti atip mit hir namir ni mit, te maain ti ehit menmen yeunim. Ti atip mit hir newen rais hir newis haas miram niwaai han, hir newis nikim niwaai han. Ti au hetiwem yeunim ewisim meit winak kit. Hir au.

²⁵ Hi hertei ti mitik enuk har ke hi hetpim te hi hnapen hewir pewek mit ewaankem. Hi hetiwem heiyim hen hewisim mekre

* 25:11 Lu 13:25, 27 * 25:12 Mt 7:23 * 25:13 Mt 24:42; Lu 12:40 * 25:14 Mk 13:34 * 25:15 Ro 12:6

* 25:21 Mt 24:45-47; Lu 16:10

hei. Ehirem. Hi epei heit menmen mit ewetitem im em.'

²⁶ Mítik iuwe ketpíwew kar ik: 'Ti mítik enuk hau yain yain. Ti epei hertei hi hatíp mít hír namír ni mai te hi ahít menmen yeuním. Ti hertei hi hatíp mít nanwen rais hír nanít níkim míram mamwaai, te hi atíwem yeuním ewisím emíkire wínak kai a?'

²⁷ Te henmak te ti ap hewis pewek mai mekre his me mít hír naanmípre benk te maain hi han hi píke ahít pewek mai mamtike pewek meiyam kike mamtikerem?'

²⁸ Yi mít nai yerp menep, yi eiyít pewek me mítik ik, yi eiwet mítik kerek ketenen 5,000 pewek em.

²⁹ *Yi eiwetíwew pewek eiyíntar mítik kerek kíriak menmen keriuwe menmen hírak ketenenim hírak kakít meiyam mamtikerem. Te hírak ketenen menmen yapírwe. Mítik kerek ap kíriak menmen keriuwe menmen kike hírak ketenenim, maain hi ariyaam etíwem hírak kaku weiním.

³⁰ *Yi eiyíthis mítik enuk ik eiyík eiwírek ekno wit enuk toto kerek mít nau en hír han enuk níkit nínakín yehes.'

Maain hi Mítik ke wit ke Mítik Iuwe skelim mít miyapír ne tí

³¹ *'Maain wí hi Mítik ke wit ke Mítik Iuwe hi píke anen ariuwe menmen mai iuwe merhíhe mamtike mít ensel, hi ehú yeno mai yaaim me Mítik Iuwe.

³² *Mít ensel ne God hír naníthis mít miyapír nanrer wit wit ne tí hír nanrerik nanu nantikewa menep ninaan mai. Hír nanu, te hi ahínkeri han naníno in, han naníno ein naníre mít hír nenke sipsip metike meme.

³³ *Hi awis mít miyapír yaain níre sipsip hír naníno his yaaim mai, hi awis mít miyapír enun níre meme hír naníno his henkik mai.

³⁴ Epei au, hi Mítik Iuwe atíp mít miyapír kerek nerp his yaaim mai etpor har ik: 'Yi mít miyapír kerek Haai kai God hírak kerekýi yaaim, yi einen eiyít menmen yaaim mí kerek God nípaa kime tí metike nepni wen au, hírak kehímíteni yi eitíwem.

³⁵ *Hi nínpí meiyó te yi yeweto menmen mi hi haam. Hi hínm niu enuk (o mar kewen kíkau hínm) te yi yeweto típar hi haam. Hi híre mítik ke wit hak yi yeratayi yi epei yetauhís yerya yen wínak kí.

³⁶ Hi klos au te yi epei yewetewem. Hi hínap te yi naanmírau ere hi híre yaaik. Hi hen hekre wínak enuk te yi yan yíra yekepa yeriuwe menmen.'

³⁷ *'Hi atíp menmen im epei au, hír mít miyapír yaain hír nanítauhí, 'Mítik Iuwe, nípaa haiu ap mírít tí nínpí mító, te haiu mewetítí menmen méi au. Nípaa haiu ap mírít tí hínm niu enuk (o mar kewen kíkut hínm) te haiu mewetítípar méi au.

³⁸ Nípaa haiu ap mírít tí híre mítik ke wit hak au te haiu metuthís merit men nímn wínak kaiu au, o haiu ap mewetít klos méi au.

³⁹ Nípaa haiu ap mírít tí hínap te haiu ap mekepít ere tí yaaik au, o tí hekre wínak enuk haiu men mírít au.'

⁴⁰ *'Te hi Mítik Iuwe ewenhi etpor, 'Hi hetpí werek. Wí kerek yi epei yíkaap mít nai yinan in kerek níses hínm mai, híram mar ke yi yerekyewem.'

⁴¹ *'Hi etpor epei au, hi eweikín atíp mít miyapír nau his henkik mai etpor; 'Yi mít miyapír enun kerek God kerekýi enun yi einopín eikeipno, yi eino sí kerek ap te mami au. Híram mamú mamít típmáin típmáin enun eik. God epei kemáni sí im me Seten ketike mít ensel nírak.

⁴² Yi eino sí enun eiyíntar nípaa hi nínpí meiyó yi ap yeweto menmen méi au. Hi hínm niu enuk (o mar kewen kíkau hínm) te yi ap yeweto típar méi hi hahím au.

⁴³ Nípaa hi híre mítik ke wit hak te yi ap yekepa yerya yan wínak kí au, o hí klos au te yi ap yeweto méi au. Hi hínap te yi ap yekepa hi híre yaaik au. Hi hen hekre wínak enuk te yi ap yan yíra yekepa yeriuwe menmen mí au.'

⁴⁴ *'Hi etpor epei au, te hír nanítauhí nanítípó, 'Nípaa haiu ap mírít tí nínpí mító o tí hínm niu enuk (o mar kewen kíkut hínm), o tí híre mítik ke wit hak, o tí klos au, o tí hínap, o tí hen hekre wínak enuk te haiu ap mekepít au.'

⁴⁵ *'Te hi Mítik Iuwe etpor, 'Hi hetpí werek. Nípaa yi ap yíkaap mít nai yinan weinín kerek níses hínm mai, yi yar ke yi ap yekepa au.'

⁴⁶ *'Hi etpor epei au, mít miyapír enun hi ariuwetí hír naníno wit enuk kerek hír naníwaank nanít típmáin típmáin enun eik.'

26

Mít iuwe nínm naanmípre mít nímenípánan nanínep jisas kái
(Mk 14:1-2; Jo 22:1-2; Jo 11:45-53)

* 25:29 Mt 13:12; Mk 4:25; Lu 8:18 * 25:30 Mt 8:12 * 25:31 Mt 16:27, 19:28; Rev 20:11-13 * 25:32 Esi 34:17;

Ro 14:10 * 25:33 Lu 12:32 * 25:35 Ais 58:7 * 25:40 Pro 19:17; Mt 10:42, 18:5; Mk 9:41 * 25:41 Mt 7:23; Ju

7; Rev 20:10 * 25:46 Dan 12:2; Jo 5:29 * 26:2 Eks 12:1-27; Mt 20:18; Lu 24:7

¹ Jisas katip ketike mit keriyen epei au, hīrak katip mit disaipel nīrak.

² *Hīrak katip, “Yi yertei wī wiketerem mepeit te wī me haiu mamim menmen me Pasova hīram mamnen. Te mitik hak kakwepayapir te mit enun nantauhīs hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe nanwenkike ehu nu tentarakit.”

³ Me wī im hīr mit iuwe ne pris netike mit iuwe ne kausil nen nererik nau winak ke mitik iuwe Pris niuk mīrak Kaiafas.

⁴ Te hīr nimenipinān menmen newen hīm Jisas te hīr nisawin nantenenik nanriak (nanriyaak neiyik) nanino nansiuwe hīm enum te hīr nankip kaki.

⁵ Te hīr natip, “Haiu ap emriak im em wī kerek mit miyapir nererik naam menmen em, te hīr han kekrit naninēpīp nansikeyaanmi nanintar hīr han kitet Jisas hīrak Mitik Iuwe profet, hīr nīnapen hīrak kaki.”

Mite niuk mire Maria wewen tīpar sanda mīnin yaaim mire semi yeirep mentar paan ke Jisas

(Mk 14:3-9; Jo 12:1-8)

⁶ Jisas kau keit wit Betani keit winak ke mitik kerek nīpaa his hīt mīnwo niuk mīrak Saimon.

⁷ *Hīrak kau winak ek, mīte hap piutip wan wīrek. Hīre wetenen mīn tīpar me nu nad nekenpī mīrak mīnin yaaaim mekrerek. Hīre wewir pewek iuwe mererim. Te hīre wan wewen tīpar im mīnin yaaim mentar paan ke Jisas kerek hīrak wen kaam menmen kau yeno kerek mit naam menmen menterim.

⁸ Hīr mit disaipel nīr menmen im, te hīr han enuk. Hīr natipān, “Wenmak te mīte ip wewen tīpar mīnin yaaim em mentar Jisas men weinim?”

⁹ Te haiu emsiuwe tīpar mīnin yaaim im emno mit han enwir pewek emrim emtiwem te haiu emit pewek yapirwe emwet mit enun ap netenen menmen em.”

¹⁰ Jisas kertei hīm hīr netpim, te hīrak ketpor, “Yi yenmak te yi yene mīte ip einipiye yīnk enuk. Hīre epei werekyo menmen yaaim.

¹¹ *Wī yapirwe mit enun netenen menmen au hīr nanu nantikewi te yi eikepi. Te hi au, hi ap ehu atikewi wī yapirwe.

¹² Mīte ip hīre wewen tīpar mīnin yaaim em mentar yīnk kai, hīre wīriak menmen im weses yīnk mai me hi eno ekre herwe hei.

¹³ Hi hetpi hīm werek. Nerer wit wit kerek mit nanwepayapir hīm mai nantip mītem, hīr nantip menmen mīte

ip werekyewem te hīr han kitetim han tewenēnep.”

Judas kewenhi katip kaksiuwe Jisas kakno his me mit iuwe ne pris
(Mk 14:10-11; Lu 22:3-6)

¹⁴ *Me wī im keremem, mitik hak ke hīr mit 12 disaipel niuk mīrak Judas ke wit Iskeriot, hīrak ken kīr mit iuwe ne pris.

¹⁵ *Te hīrak katip, “Yi eiweto mekam te hi awepayapir Jisas asiuwerek aknen his mi?” Hīrak ketpor epei au, hīr newetiwēk 30 kina.

¹⁶ Me wī im, hīrak han kitet wī meiyam te hīrak kakwepayapir Jisas kakno his mīr.

Jisas kaam menmen me wī Pasova ketike mit disaipel nīrak

(Mk 14:12-21; Lu 22:7-14, 21-23; Jo 13:21-30)

¹⁷ *Me wī im mekrit minin te mit nererik nanim bret me wī Pasova me yis ap mekrerem au (mentar hīr han tewenin nīpaa God kenep mit ne Isip), hīr mit disaipel nan nīr Jisas netpīwēk, “Ti hanhan neinan te haiu mamimani menmen te haiu mamim me Pasova?”

¹⁸ *Jisas katip, “Yi einu wit iuwe Jerusalem te yi einu mitik hak kiutip te yi eiyitpīwēk, ‘Mitik Iuwe kai katip: Wī mai hi hahi epei man menep. Hi hahim menmen me pasova atike mit disaipel nai mamu winak kit.’”

¹⁹ Hīrak katip epei au, mit disaipel nīriakem nar ke Jisas epei ketpīwēkitem, te hīrakit temani menmen me Pasova.

²⁰ Hīnkewi Jisas kan kau yeno ketike mit disaipel nīrak nar hiswiyen wik (12).

²¹ Hīr naam menmen nau, hīrak katip, “Hi hetpi hīm werek, mitik hak kiutip ke yi mit in en, hīrak kakwepayapir kakriuweta hi ano his me mit enun.”

²² Hīrak katip epei au, hīr han enuk te mitik kiutip mitik kiutip hīr nitīwēkhi, “Kai Iuwe hi a?”

²³ *Jisas katip, “Mitik ik ek kerek ketikewa waam menmen mekre tīkenup im hīrak kakwepayapir.

²⁴ Hi mitik ke wit ke Mitik Iuwe, hi ano hahi apar ke nīpaa tīwei me God epei matip ek. Te mitik ik kerek kakwepayapir hi mitik ke wit ke Mitik Iuwe hīrak kakine han enuk kakīwaank. Te miye pīrak ap wīnaak au, hīrak yaaik. Te hīrak ap kakīwaank hīrekes kakriuwe menmen im.”

²⁵ Hīrak katip epei au, Judas mitik kerek kakwepayapīrek, hīrak kitehi Jisas, “Mitik Iuwe kai, hi a?” Jisas ketpīwēk, “Ti hīrekes kerek ek.”

* 26:7 Lu 7:37-38 * 26:11 Diu 15:11 * 26:14 Jo 11:57

* 26:15 Sek 11:12 * 26:17 Eks 12:14-20 * 26:18

Jisas kwet m̄t disaipel n̄rak niu bret metike wain h̄r naam me han etwen̄nek
(Mk 14:22-26; Lu 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

26* H̄r wen naam menmen nanu en, Jisas kekin bret kitehi God kat̄p h̄rak yaaik. Epei au, h̄rak kewepik kwet m̄t disaipel n̄rak em h̄r nan̄m, te h̄rak kat̄p, “Yi yet̄wem yaȳm h̄ram mam̄r ke ȳnk kai.”

27 H̄rak kat̄p epei au, h̄rak kekin t̄par wain mekre hesnu hak, te h̄rak kitehi God keriuwerem, te h̄rak kewet̄rem kat̄p, “Yi yap̄rwe eiȳm im em.

28* Im em h̄ram hemkre mai mamwen te God kakises h̄m m̄rak te kak̄isak menmen enum me m̄t miyap̄r yap̄rwe.

29 Hi hetpi werek. In ek ere maain hi ap te hah̄m t̄par wain taau ere maain hi ektikewi mam̄m wain petep mam̄t wit ke Haai kai God.”

30* H̄r naam menmen epei au, h̄r nine henye ham. Epei au, h̄r nen witeik nen ere niu niun m̄niu (o neiȳp) niuk m̄rak wit Oliv.

Jisas kat̄p Pita h̄rak kakweik̄in sip kakwet̄wek

(Mk 14:27-31; Lu 22:31-34, Jo 13:36-38)

31* H̄r n̄piun m̄niu (o neiȳp niuk m̄rak) wit Oliv, Jisas ketpor, “Yi kerek yises h̄m mai yi yainaiw̄ra me w̄taan im em. T̄wei me God mat̄p, ‘Hi anep m̄tik kerek naanm̄pre sipsip em te h̄ram emr̄r em̄nke asin asin o heriyai heriyai.

32* Hi hahi, te maain hi p̄ke akrit hi ahin̄ni ano provins Galili.”

33 Pita ketp̄wek, “H̄r yap̄rwe nan̄naiw̄rit nanr̄r nan̄ntar m̄t han nantuthis nanitep, te hi taauye! Hi ahu atikewit!”

34* Jisas ketp̄wek, “Hi hetput h̄m im werek. Me w̄taan im em Suware ap mat̄p wen au, ti eraupak̄in wikak et̄p m̄t ti epratari hises h̄m mai au.”

35* Pita ketp̄wek, “Hi hahi atikewit, te hi ap aritpak̄in taau!” H̄rak kat̄p te m̄t disaipel yap̄rwe nat̄p nep̄r kerekek.

Jisas kitehi God menmen keit Getsemani
(Mk 14:32-42; Lu 22:39-46)

36* H̄r nat̄p epei au, Jisas ken ketikeri nen t̄ hak m̄t nenewek wit Getsemani. H̄r niun en, h̄rak ketpor, “Yi eiyu in en, hi ano p̄nak ein ehitehi God menmen.”

37 H̄rak keithis Pita ketike n̄kerek wiketeret te Sebedi, Jems ketike Jon

tariyak̄it ten. In ek, h̄rak han k̄rak enuk kekrit kekrit.

38* Jisas ketpor, “Han kai enuk ere hi hahi. Yi eitikewa eiyu in han tewen̄na.”

39* Te h̄rak ken kike kenke k̄waai t̄ kitehi God, “Haai kai, h̄ram werek ti eh̄t menmen enum mamnen h̄ram emnop̄n emkeipno. Hi ap ehises han kai au, em̄t! Hi ehises han kit.”

40 H̄rak kitehi God epei au, Jisas kan k̄r m̄tik̄it disaipel. H̄rak k̄ret t̄waai. H̄rak kekot̄it kat̄p Pita, “Yenmak te yi ap yayu yeitikewa mei kike han tewen̄na a?”

41* Yi naanmamre h̄ras eiyitehi God kak̄kepi te menmen enum me mamri han ki mamnen mamriwaank. Yi han ki hanhan kises menmen me God te ȳnk ki au k̄napen menmen enum.”

42 H̄rak ketp̄wek̄it epei au, Jisas p̄ke ken keteipim kitehi God menmen kat̄p, “Haai kai, te menmen enum im ap te mamnop̄n mamkeipno te hi ehises menmen im. Te ti ehises han kit kerekek.”

43 Jisas p̄ke kan k̄ret t̄waai teit. H̄rak̄it nanam̄r mekses te h̄rak̄it t̄waai.

44* Jisas p̄ke k̄naiw̄ret, h̄rak ken kitehi God wikak. H̄rak kitehi God me menmen h̄rak epei kit̄wek̄hiyem.

45 Maain h̄rak p̄ke kan k̄r m̄tik̄it disaipel t̄rak h̄rak kekot̄it̄et kit̄wek̄ithi, “Yi wen ȳwaai a? Eiȳmtau! W̄ epei man te m̄tik̄it kakwepyap̄r hi M̄tik̄it ke wit ke M̄tik̄it luwe hi ano his me m̄t enun nises menmen enum.

46* Yi eiȳk̄rit. Haiu emno. Yi eiȳr m̄tik̄it kerek kewepyap̄r epei kan.”

Judas kewis Jisas ken his me m̄t enun nepan n̄rak

(Mk 14:43-50; Lu 22:47-53; Jo 18:3-12)

47 Jisas wen kat̄p kerp, Judas m̄tik̄it hak ke m̄t 12 disaipel n̄rak, h̄rak kan. M̄t yap̄rwe netikerek nan netenen nu m̄r paap yoki metike h̄ne me his. H̄r m̄t iuwe ne pris netike m̄t iuwe ne kaunsil ne Isrel h̄r neriuweti nan.

48 M̄tik̄it Judas kerek kakwepyap̄r ek nep̄i ket̄p m̄t enun h̄m im: “Yi yaira hi heiyewewik em̄wek tekep m̄rak em, h̄rak kerekek m̄tik̄it yi hanhan eitenenik. Yi eit̄wek̄his.”

49 H̄rak kiun en, h̄rak kan Jisas wasenum kat̄p, “Hi epei han M̄tik̄it Iuwe.” Te h̄rak kem̄wek tekep.

50 Jisas ketp̄wek, “Kai yinak, menmen ti erekyewem em, ti erekyewem wasenum.” Te h̄r nan menep h̄r newis his netenenik.

* 26:26 Mt 14:19

* 26:28 Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16; Hi 9:20

* 26:30 Lu 22:39; Jo 18:1

* 26:31

Sek 13:7; Jo 16:32

* 26:32 Mt 28:7, 16

* 26:34 Mt 26:69-75

* 26:35 Mt 26:56; Jo 11:16

* 26:36 Jo 18:1

* 26:38 Jo 12:27

* 26:39 Mt 6:10; Hi 5:7-8

* 26:41 Mt 6:13; Hi 2:14, 4:15

* 26:44 2Ko 12:8

* 26:46 Jo 14:31

* 26:51 Jo 18:26

51 *Hir neteninek, te mitik hak kiutip kerp ketike Jisas hirak keiyim kari hine ke his kirak, keiyik kenep mitik kirak menmen me mitik iuwe ke pris keremirwek nikip mirak minatin.

52 *Te Jisas ketpwek, "Ti pike ewis hine ke his ekikre narak keriyen ekit! Mit yapirwe nenapan neriuwe hine me his te mit han naninip nanriuwe hine me his mir hir nani.

53 Ti ap hertei hi te enine haai kai God, Te wasenum hirak kakweto mit ensel yapirwe nanin 70,000 mit ne ami a?

54 Te hi eriakem mamir im keremem, te him me God mamnen mamirkeim a? Taauye! Twei ke God katip menmen mamnen te hiram mamnen mampar keremem."

55 *Hirak katip Pita epei au, Jisas katip mit yapirwe keriyen, "Yi yan yaitauhis, yi yetenen hine metike nu mar ke yi yaite-nen mitik enuk kekintip menmen enum yaisenkekik a? Wapirwe hi hau hekre winak iuwe ke God hi hatip mit miyapir him me God te yi ap yetenina au.

56 *Menmen im epei man te him me nipaa mit profet newisim mau twei, hiram mamnen." Hirak katip epei au, te mit disaipel narak ninaaiwir Jisas niranen.

Hir nenke Jisas kerp ninaan me mit ne kausil

(Mk 14:53-65; Lu 22:54-55, 63-71; Jo 18:13-14, 19-24)

57 Hir mit netenen Jisas, te hir netiwek his neiyik nen winak ke mitik hak hetpris Kaiafas. Mit han ninin nertei him lo me Moses hir netike mit iuwe ne kausil hir nererik nau neit en.

58 Pita kisesik ken, te hirak au keit yanimin. Hirak epei ken kekre niwa keweikin ti ke mitik hetpris winak kirak kiwaairiyen. Hirak kinik ken kau ketike mit naanmpre wit. Hirak hanhan kakir menmen mei mamnen.

59 Hir mit iuwe ne pris netike mit iuwe ne kausil ninatin mitik keiyak te kakmitipin Jisas me menmen enum hirak kirakem te hir nankip kaki.

60 Mit yapirwe nan newenwek him netpwek enum. Te hir ap epei ninapin mekam enum hirak kirakem te hir nankip kaki. Maain mitikit wiketeret tan,

61 *te hirakit tatip, "Mitik ik nipaa katip hirak kakwep winak iuwe ke God te pike kakimaak me wawik keremem."

62 Mitik iuwe ke pris kerp katip Jisas, "Ti ap ewenhi hatip him mei au? Tenmak

te hirakit tewenut him me menmen enum a?"

63 *Te Jisas ap katip him mei au. Te mitik iuwe hetpris ketpwek, "Hi hituthi hekrehir ke Mitik Iuwe God kerek kaku kakit tipmain tipmain enum eik, ti etpeiyem. Ti Mitik Iuwe Krai Nikan ke God o au?"

64 *Jisas ketpwek, "Ti hrekes kerek epei hetpim. Te hi hetpi. In ek ere maain yi eiyir hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi ahu his yaaim me God Iuwe kerek mit iuwe newiyen. Maain hi ahu nepni pike anen in."

65 *Jisas katip kar ik te mitik iuwe hetpris kewep laplap mirak keteikin mit God han enuk te hirak katip, "Hirak katip enum ketawin God kerekwek yink enuk. Haiu ap te emnine mit neiyen naninen nanwepyapir him ham nipaa hirak ketpim au emit! Hirak epei katip enum ketawin God. Yi epei yemtewem.

66 *Te yi han kitet mekam?" Hir newenhi netpwek, "Hirak kirak menmen enum te hirak eki."

67 *Hir natip epei au hir nenikin timank men ninaan me Jisas hir nakip. Mit han newis laplap nisawin nanamir kirak nakip nesiuwek tekep,

68 hir nitiwekhi natip, "Ti Mitik Iuwe, ti atip him me profet in ek. Ti ewepyapir keimin kitep."

Pita kepakin Jisas kiune katip hi au hepitariyek

(Mk 14:66-72; Lu 22:56-62; Jo 18:15-18, 25-27)

69 Pita kau wit eik kekre niwa ke winak. Te mite hap kerek wirak menmen em wan wirek watip, "Ti ik ek nipaa hau hetike Jisas ke provins Galili."

70 Te Pita kiune katip kerp menep ninaan me mit yapirwe en, "Ti henmak te ti etpo menmen im? Hi hepitariyek."

71 Hirak ketpaan ken witeik kau winak hinp ek. Te mite hap wirek hire watip mit miyapir yapirwe en kerek nerp menep en war ik: "Mitik ik ek nipaa kau ketike Jisas ke Nasaret."

72 Te Pita kiune katip him manp, "Hi hetpi hitehi God kehimitan him mai mitik ik ek hi au hepitariyek."

73 Maain kike, mit han nerp en nan natip Pita, "Hire watip werek. Ti mitik kiutip ke mit kerek nises Jisas. Teruk kit kewepuyapir merp yaain ti mitik ke Galili."

74 Te in ek Pita katip him iuwe, "God kaknen kakiyep te hi ap hetpi werek. Hiram

* 26:52 Jen 9:6; Rev 13:10 * 26:55 Lu 19:47, 21:37 * 26:56 Mt 26:31; Jo 16:32 * 26:61 Jo 2:19-21 * 26:63 Ais 53:7; Mt 27:12 * 26:64 Sam 110:1; Dan 7:13; Mt 24:30 * 26:65 Mt 9:3; Jo 10:33; Ap 14:14 * 26:66 Lev 24:16; Jo 19:7 * 26:67 Ais 50:6, 53:5

werek te hi ap hertei m̄tik ek ek au.” H̄rak kat̄ip epei au, suwara kat̄ip.

⁷⁵ *Suwara kat̄ip epei au, Pita han kitet h̄m kerek n̄paa Jisas ketpim em kar ik: “Suwara ap kat̄ip wen au, te ti hat̄ip wikak ti ap herteiya.” Te Pita ken witeik h̄rak k̄k̄it w̄senum kentar h̄rak ȳnk enuk h̄rak kat̄ip h̄rak kep̄itari Jisas.

27

H̄r neithis Jisas neiȳk nen m̄tik iuwe ke gavman Pailat

(Mk 15:1; Lu 23:1-2; Jo 18:28-32)

¹ Epei wanewik, m̄t iuwe ne pris netike m̄t iuwe ne kaunsil ne m̄t miyap̄r ne Isrel h̄r nimen̄p̄n nat̄ip te nan̄nep Jisas kaki.

² Te h̄r nesenekik keriuwe waai neiȳk nan nanwet m̄tik iuwe gavman ke Rom Pailat ek.

M̄tik Judas k̄k̄iap h̄rekes kaa

(Ap 1:18-19)

³ *Maain Judas kerek kewepyap̄rek, h̄rak kertei m̄t iuwe neiȳk nen newet Gavman ek, h̄rak ȳnk enuk keriuwe menmen h̄rak k̄riakem te h̄rak p̄ke ken kewet m̄t iuwe pris netike m̄t iuwe ne kaunsil 30 pewek me silva im.

⁴ H̄rak kewet̄rem, h̄rak kat̄ip, “Hi epei hises menmen enum hi hewepyap̄r m̄tik ap k̄riak enum au yaaik, te h̄rak kaki.” Te h̄r nat̄ip, “H̄ram ap menmen maiu au. H̄ram menmen mit ti h̄riakem.”

⁵ Te m̄tik Judas kew̄r 30 pewek silva im men m̄waai w̄nak iuwe ke God eik, te h̄rak k̄naw̄iri ken keit waai keiȳk k̄k̄iap h̄rekes kau teruk h̄rak kaa.

⁶ H̄r m̄t iuwe ne pris nekin pewek im keremem, h̄r nat̄ip, “Im em h̄ram pewek me mamnep m̄tik kaki. Haiu ap emwis̄im emlike pewek me w̄nak iuwe ke God au emit!”

⁷ Te h̄r nat̄ip nitet han kiut̄ip me pewek keremem. H̄r neiȳm nat̄n t̄ ke m̄tik kerek kime m̄n kewiyen. H̄r neit t̄ keremem nehim̄tanek me h̄r nanwis herwe m̄waairi en me m̄t ne yan̄m̄n kerek nan nan̄r Jerusalem.

⁸ Mar keremem te in h̄r newep niuk me t̄ kerek nenewek ‘T̄ hemkre kerekek.’

⁹ *Mar im h̄m ham n̄paa God ketpim m̄tik profet Jeremaia kewis̄im mau t̄wei epei man. H̄ram mat̄ip, “H̄r neit 30 pewek me silva, h̄r Isrel n̄paa nehim̄tanem nat̄ip pewek me nan̄this m̄tik ik ek.

¹⁰ M̄t pris nesiuwe pewek me silva im h̄r neiȳm nat̄n t̄ ke m̄t newi nime m̄n mar ke n̄paa kai iuwe God ketpowem.”

H̄r newis Jisas kerp ninaan me m̄tik iuwe gavman ke Rom niuk m̄rak Pailat
(Mk 15:2-5; Lu 23:3-5; Jo 18:33-38)

¹¹ H̄r newis Jisas kerp ninaan me m̄tik iuwe gavman ke Rom. Te m̄tik iuwe gavman kit̄wekhi, “Ti M̄tik Iuwe King k̄r ke Isrel?” Te Jisas kat̄ip, “Ti h̄rekes hat̄ip har kerekek.”

¹² *H̄r m̄t iuwe ne pris netike m̄t iuwe ne kaunsil ne Isrel newen̄wek h̄m nat̄ip h̄rak k̄riak menmen enum. H̄rak ap k̄riak menmen im enum au te h̄rak ap p̄ke kat̄ip h̄m mei kike au. H̄rak kekint̄ip w̄re w̄re kau keit.

¹³ Mar keremem te Pailat ketp̄wek, “Ti ap hertei h̄m yap̄rwe kerek h̄r netputem em a?”

¹⁴ *Te Jisas ap kewenhi kat̄ip h̄m mei miut̄ip men pailat au. Mar keremem te m̄tik iuwe gavman ke Rom han kitetim.

Pailat kewenhi kat̄ip m̄t n̄rak enwenek Jisas eku nu tentarak̄it

(Mk 15:6-15; Lu 23:13-25; Jo 18:39-19:16)

¹⁵ W̄ yap̄rwe me tito miut̄ip miut̄ip m̄tik iuwe gavman kesiupan m̄tik kekre w̄nak enuk ken. M̄tik kerekek kaksiuwerek kakno witeik.

¹⁶ Me w̄ im m̄tik hak enuk kau en keit w̄nak enuk niuk m̄rak Barabas.

¹⁷ H̄r m̄t miyap̄r nererik nau in ek, te Pailat kitorhi ketpor, “Yi hanhan hi asiupan keim̄n ekno his mi? Hi es̄wi Barabas o Jisas h̄r nenewek Krai a?”

¹⁸ *H̄rak Pailat kertei h̄r m̄t iuwe ne pris netike m̄t iuwe ne kaunsil h̄r hemkre menepam han enuk neriuwe Jisas nentar m̄t miyap̄r hanhanek, te h̄r newepyap̄rek nar kerekek kerp ninaan m̄rak kak̄ip kaki.

¹⁹ Pailat kau yeno me m̄tik masistret kerek h̄rak skelim m̄t nerp ninaan m̄rak em, te m̄te p̄rak wesiuwek h̄m mau t̄wei wat̄ip, “Ti ap eriak menmeiyam me m̄tik eik kerekek. H̄rak ap k̄riak menmei enum au. W̄taan hi h̄tyak h̄rek te hi h̄waai enum henterik.”

²⁰ H̄r m̄t iuwe ne pris netike m̄t iuwe ne Isrel nari han ke m̄t miyap̄r te h̄r en̄nap ent̄ip Pailat kaksipuan Barabas, te h̄r en̄nep Jisas kaki.

²¹ *Te m̄tik iuwe gavman p̄ke kitorhi ketpor ketepim, “M̄tik̄it it et yi hanhan hi enaairw̄r keim̄n ekno yi m̄t?” H̄r nat̄ip, “Barabas.”

²² Pailat kitorhi kar ik: “Te hi h̄riak Jisas mekam, kerek m̄t nenewek Krai?” Te

* 26:75 Mt 26:34 * 27:3 Mt 26:14-15 * 27:9 Sek 11:12-13; Jer 32:6-9 * 27:12 Ais 53:7; Mt 26:63 * 27:14 Jo

19:9 * 27:18 Jo 11:47-48, 12:19 * 27:21 Ap 3:14

h̄ir yap̄rwe nat̄ip, “Yi eiwenkekik eku nu tentarak̄it.”

²³ Pailat kitorhi kat̄ip, “H̄irak kenmak? H̄irak k̄ir̄iak mekam enum a?” Te h̄ir au n̄inap nen̄ine h̄im iuwe, “Eiwenkekik eku nu tentarak̄it.”

²⁴ *M̄it̄ik Pailat kertei in ek h̄irak kak̄ip̄im au, te m̄it̄ en nesikeyaanmi nan̄inapan nan̄riuwer̄ek. Te h̄irak kekin t̄ipar keiȳm kekemeyet his m̄irak keit n̄inaan me m̄it̄ miyap̄r yap̄rwe keteiknor h̄irak k̄inapen kak̄ik̄ip. Te h̄irak kat̄ip, “Hi ap hertei mekam enum h̄irak k̄ir̄iakem, te hi anep m̄it̄ik ik kaki. H̄iram menmen mi keremem.”

²⁵ *Te m̄it̄ miyap̄r newenhi net̄p̄iw̄ek, “Ti ak̄ip kaki. H̄iram ap menmen mit̄ te God han enuk kak̄riuwit. Maain h̄irak han enuk kak̄riuwai h̄aiu m̄ite metike n̄kerek nau.”

²⁶ H̄ir nat̄ip menmen im nepei au, te Pailat kesiupan Barabas ken his m̄ir. Te h̄irak kat̄ip m̄it̄ n̄irak n̄iwaai n̄ip̄in nenep Jisas te h̄irak kesiuwer̄ek ken his me m̄it̄ ne ami te h̄ir enwenkekik eku nu tentarak̄it.

M̄it̄ ne ami h̄ir nat̄ip enum nitetnaan Jisas

(Mk 15:16-20; Jo 19:2-3)

²⁷ Pailat kesiuwe Jisas ken his me m̄it̄ ne ami ne gavman, h̄ir neithis Jisas neiȳk nen winak ke gavman, te h̄ir m̄it̄ soldia keriyen nan nererik h̄ir yap̄rwe neweikn̄iw̄ek en.

²⁸ *Te h̄ir nenem̄tin laplap m̄irak, te h̄ir nemr̄iw̄ek laplap ham m̄ire nin̄im.

²⁹ H̄ir nime waai wiw̄ir t̄ikt̄ik mewik ek k̄ire teperiye, te h̄ir nankiun̄iw̄ek kaku paan. Te h̄ir newetiwek niyen nun k̄irak ketenenik ken his yaaim m̄irak nemit̄ep̄in nat̄ip h̄irak m̄it̄ik iuwe. Te h̄ir newen nin̄ip̄ menep h̄it̄ m̄irak net̄p̄iw̄ek enum nit̄iw̄eknaan nat̄ip, “Ti yaaik M̄it̄ik Iuwe King ke m̄it̄ ne Isrel.”

³⁰ *Te h̄ir nenik̄in t̄imank menterik, h̄ir nekin niȳin kerekek neiȳk nenep paan k̄irak yap̄rwe.

³¹ H̄ir net̄p̄iw̄ek nit̄iw̄eknaan enum epei wer̄ek, te h̄ir nenke laplap mekeip̄iw̄ek. Te h̄ir p̄ike nemir̄iw̄ek laplap m̄irak h̄irekes, te h̄ir net̄iw̄ek his neiȳk nen nanwenkekik kaku nu tentarak̄it.

H̄ir newenkek Jisas kau nu tentarak̄it

(Mk 15:21-32; Lu 23:26-43; Jo 19:17-27)

³² H̄ir nit̄et yayiwe nen, te h̄ir n̄ir m̄it̄ik ke Sairini niuk m̄irak Saimon. Te h̄ir

nat̄ip h̄im iuwe h̄irak nenipek kakan nu tentarak̄it ke Jisas kak̄ikepik.

³³ H̄ir nan niun wit hak niuk m̄irak Golgota kerek h̄aiu meweik̄in h̄im h̄aiu menewek ‘Wit Paan Hesnu.’

³⁴ *H̄ir n̄ipiun̄ ein h̄ir newet̄ Jisas t̄ipar wain epei neweikn̄im metike marasin enum me wekwai te h̄irak kak̄im. H̄irak k̄in̄inem, te ap kaam au k̄inapen.

³⁵ *H̄ir epei newenkekik kau nu tentarak̄it, h̄ir neret̄it̄ satu me nein nan̄it̄ saket m̄irak me h̄ir h̄iras.

³⁶ H̄ir neret̄it̄ satu epei au, h̄ir nau ti naanm̄iprew̄ek.

³⁷ Mau niu m̄erp paan k̄irak h̄ir newis h̄im im em kerek n̄ipaa h̄ir nenkerek kerp ninaan me m̄it̄ik iuwe em. H̄ir newis̄im mar im: IK EK H̄IRAK JISAS M̄IT̄IK IUWE KING KE M̄IT̄ MIYAP̄IR NE ISREL.

³⁸ *Menep Jisas h̄ir newenkek m̄it̄ik̄it wiketeret̄ enuk̄it̄ raskel tekint̄ip̄ menmen. H̄ir newenkek hak kau his yaaim, hak kau ken his henkik.

³⁹ *H̄ir nepu en, h̄ir m̄it̄ miyap̄r nan nen h̄ir net̄p̄iw̄ek enum neweikn̄iw̄ek nenwes̄isek, h̄ir net̄p̄iw̄ek nar ik:

⁴⁰ *‘Ti m̄it̄ik kerek ewep winak tempel iuwe ke God ek te ti p̄ike eimaak me wi wikak keremem, ti ekaap h̄irekes! Ti at̄ip̄ ti N̄ikan ke God te ti enaaiw̄ir nu tentarak̄it te ti enat̄in enen ti.’

⁴¹ Mar im h̄ir m̄it̄ iuwe ne pris netike m̄it̄ nin̄in̄ neretei h̄im lo me Moses netike m̄it̄ iuwe ne Isrel h̄ir net̄p̄iw̄ek enum nit̄iw̄eknaan. H̄ir nat̄ip,

⁴² *‘H̄irak n̄ipaa k̄ikaap m̄it̄ han, te h̄irak ap k̄ikaap h̄irekes. H̄irak m̄it̄ik iuwe ke Isrel a? H̄irak eknaaiw̄ir nu tentarak̄it te h̄aiu emises h̄im m̄irak.’

⁴³ *H̄irak kat̄ip, ‘Hi hises h̄im me God hi N̄ikan ke God.’ Te God hanhan keriuwer̄ek te ek̄ikepik in ek.’

⁴⁴ Mar im m̄it̄ik̄it̄ wiketeret̄ kerek enuk̄it̄ raskel kerek tekint̄ip̄ menmen em newenkekik̄it̄ tau nu tentarak̄it̄ tetike Jisas tau menep h̄irak̄it̄ tat̄ip̄ Jisas enum.

Jisas epei kaa keit

(Mk 15:33-41; Lu 23:44-49; Jo 19:28-30)

⁴⁵ *Wepni kau n̄im̄in, w̄it̄aan toto man m̄iwap̄in̄ t̄i eik ek ere h̄inkew̄i.

⁴⁶ *Menep h̄inkew̄i, Jisas k̄inap ken̄ine h̄im iuwe kar ik: ‘Eli, Eli, lema Sabaktani?’ H̄iram h̄im Hibru mar im em: ‘Haai kai, Haai kai God, henmak te ti nepei heweik̄in sip eweto h̄inairw̄ira?’

* 27:24 Diu 21:6-9; Mt 27:4 * 27:25 Mt 23:35; Ap 5:28 * 27:28 Lu 23:11 * 27:30 Ais 50:6 * 27:34 Sam 69:21
 * 27:35 Sam 22:18 * 27:38 Ais 53:12 * 27:39 Sam 22:7, 109:25 * 27:40 Mt 26:61; Jo 2:19 * 27:42 Jo 11:50
 * 27:43 Sam 22:8; Jo 5:18 * 27:45 Emo 8:9 * 27:46 Sam 22:1 * 27:48 Sam 69:21

⁴⁷ Te mıt han nerp menep hır nemtewek te hır ap nerteiyek werek au, te hır natıp, “Mıtık ik ek hırak kenıne İlaija.”

⁴⁸ *Wasenum mıtık hak kesiukın ken keit mosong o nık me wan eik, te hırak kewisım mekre wain epei mesine, hırak kewisım mau niyen nun kesiuwe Jisas em ekim.

⁴⁹ Te mıt han natıp, “Ti ewetıwekem wen au emıt! Haiu mamır te hırak İlaija kaknen kakıkepek o au!”

⁵⁰ Jisas pıke kınap kenıne hisiuwe te hırak kerıuwet hımın kırak ken kekeıpnıwek, hırak kaa.

⁵¹ *Hırak kaa, te laplap iuwe mau wınak iuwe ke God (tempel) ek mewep pınam pınam mau niu ein en ere miun tı eik, mıre wiketerem. Te God keteikın mıt Jisas kewep yayıwe kerıuwe yınk kırak te mıt nanıtıwekhi menmen. Tı kıtanık nan iuwe mewep,

⁵² te herwe hei mıkaisiu te mıt miyapır yapırwe kerek nises God nıpa epei naa, in ek hır pıke nekrit.

⁵³ Hır nınaaiwır herwe hei maain, Jisas pıke kekrit epei au, te hır nen wit yaaik iuwe Jerusalem. Te mıt yapırwe hır nırı.

⁵⁴ Mıtık iuwe ke ami ketike mıt nırak nau netikerek nau naanmıpre Jisas hır nır tı kıtanık, te hır nır menmen yapırwe man, hır nınapan wısenum hır natıp, “Hıram werek. Mıtık ik ek hırak Nıkan ke God.”

⁵⁵ *Miyapır yapırwe nepu, hır nıpa epei nises Jisas nınaaiwır provins Galili nan nankepik nerıuwe menmen. Hır miyapır kerıyen nerp yanımın kike hır nırek.

⁵⁶ *Mıte hap pe hır miyapır en hıre Maria pe Magdala. Hap ep hıre Maria, miye pe Jems wetike Josep. Hıre wetike Miye pe nıkerek wiketeret te Sebedi, Jems ketike Jon.

Mıt newis Jisas herwe yınk kırak kekre hei ke nan

(Mk 15:42-47; Lu 23:50-55; Jo 19:38-42)

⁵⁷ Maain hınkewı, mıtık hak kiutıp ketenen nan yapırwe ke wit Arimatia, kerek niuk mırak Josep, hırak kan wit kerek Jisas kaa. Hırak nıpa kıre mıtık disaipel ke Jisas kises hım mırak.

⁵⁸ *Hırak ken kır pailat te hırak kitıwekhi hırak kakıt herwe yınk ke Jisas. Te Pailat katıp mıt nırak hır newetıwek Jisas yınk kırak.

⁵⁹ Josep hırak keit Jisas yınk kırak kesnekik kerıuwe laplap yaaim me hıke.

⁶⁰ *Hırak kesnekik kerıuwe laplap me hıke, hırak kewisık kekre han kerek mıt epei nekupın hei mınık nan me Josep.

Hırak kewisık kekre han nepei au, hırak katıp mıt hır neweiknen nan wısenuk kıwapın hım kırak. Hır newisık kıwapın hım ke hei epei au, hır nen.

⁶¹ Mıt nırak menmen im, Maria pe Magdala wetike Maria hap, hır nau tı neit en menep hei.

Mıt ne ami nan naanmıpre hei kerek Jisas yınk kırak kıwaai kekrerek.

⁶² Teipmen, wı kerek mises wı mıt nemanı menmen me Pasova, mıt iuwe ne pris netike mıt ne Farisi hır nen nanır Pailat.

⁶³ *Hır nen nanır Pailat hır nitıwekhi netıwek nar ik: “Mıtık iuwe, haiu mıt han kitet hım ham im nıpa mıtık enuk kewenın hım hırak ketpim. Hırak katıp, ‘Wı wikak epei au, hi pıke ekrit ehu.’

⁶⁴ Te haiu hanhan tı atıp mıt han nit hır naanmamre hım ke hei kerek Jisas yınk mırak mıwaai mekrerek, me wı wikak. Te mıt nırak disaipel hır ap nanınen nanrı yınk kırak nantıp mıt hırak epei kekrit. Hır nanrıak menmen im, te hıram mının hım enum nıpa hırak ketpim me hırak Mıtık kerek God kehimıtanek kaknen kakıkaap mıt.”

⁶⁵ Pailat kewenhi ketpor kar ik, “Yi eiyıt his mıt han ne ami eino naanmamre hei ik werek werek kerek yi yerteiyem.”

⁶⁶ *Hırak katıp epei au, hır nen newis waai nerıuwesıs hei. Nepei au, hır newis mıt han ne ami hır nerp en naanmıre herwe hei im.

28

Jisas kekrit kınaaiwır herwe hei

(Mk 16:1-10; Lu 24:1-10; Jo 20:1-18)

¹ Maain wı Sabat epei au, menep kakre wanewik me wı Sande, Maria pe wit Magdala wetike Maria hap hır nen nanır hei kerek mıt newis Jisas kekrerek.

² Hır nen nanır hei waswas tı kıtanık kentar ensel ke Mıtık Iuwe God kınaaiwır wit kırak kekiuwe kan tı keweikın nan kenkerek kerek kıwapın hım ke hei. Hırak keweikın nan kenkerek epei au, hırak kau kenterik.

³ *Ninaan mırak merhıhe mıre nepni mewenın, klos mırak hıram mıre hıke mar ke surp wepni yaaik hırak kewep.

⁴ Ensel hırak kau kenterik, mıt han ne ami kerek naanmıpre hei ke herwe kekrerek, hır nırek hır nepırpır wısenum nenkewın nıwaai tı nar ke herwe epei maa.

⁵ Te ensel katıp miyapır wik kar ik: “Yi ap einapan au emıt! Hi hertei yi yınyatın Jisas kerek mıt newenkekik kau nu tentarakıt hırak kaa.

* 27:51 Eks 26:31-33; Hi 10:19-20 * 27:55 Lu 8:2-3 * 27:56 Mt 20:20 * 27:58 Diu 21:22-23 * 27:60 Ais 53:9

* 27:63 Mt 12:40, 16:21; Jo 2:19-20 * 27:66 Dan 6:17 * 28:3 Mt 17:2; Ap 1:10 * 28:6 Mt 12:40, 16:21

⁶ *H̄irak ap kaa k̄iwaai in au. H̄irak epei kekrit kar ke n̄ipaa h̄irak ketpin. Yi einen in eiȳir wit kerek n̄ipaa h̄ir newis̄ik h̄irak k̄iwaairi.

⁷ *In ek yi eino waswas eit̄ip m̄it n̄irak disaipel h̄irak nepei kekrit kin̄ini kakno provins Galili. Yi eino en te yi eiȳirek ek̄it en. In ek hi nepei hetpi h̄im mai,”

⁸ H̄irak ketpor epei au, miyap̄ir in n̄inaaiw̄ir hei ik nep̄irp̄ir h̄ir han yaaik nesiuknen nen nant̄ip m̄it n̄irak disaipel.

⁹ H̄ir wen nesiuknen nitet yayiwe, Jisas kewenyip̄iri kewis̄ik yayiwe h̄irak ketpor, “Yi nepei yan?” H̄irak ketpor nepei au, h̄ir nan menep neiyewo h̄it m̄irak newen̄ipiyek.

¹⁰ *H̄ir neiyewewik epei au, h̄irak ketpor kar ik: “Yi ap einapen au em̄it! Yi eino eit̄ip nai yinan h̄ir en̄ino provins Galili, te h̄ir nan̄ira nan̄it en.”

M̄it ne ami nen nat̄ip menmen h̄ir n̄irem

¹¹ Miyap̄ir wen nitet yayiwe nepno, m̄it han ne ami kerek naanm̄ipre herwe hei, h̄ir nen wit Jerusalem nat̄ip m̄it iuwe ne pris menmen epei man.

¹²⁻¹³ *H̄ir netpor epei au, m̄it iuwe ne pris netike m̄it iuwe ne kaunsil h̄ir nimen̄ip̄in nat̄ip. Epei au, h̄ir newet m̄it ne ami pewek nari han k̄ir neriuerem netpor nar ik: “M̄it han nan̄nen nan̄it̄ihi me Jisas herwe ȳink k̄irak yi eimitorp̄in eiȳit̄por w̄i n̄im̄in yi ȳiwaai, m̄it disaipel nan nekin ȳink k̄irak neiȳik nen.

¹⁴ Maaan h̄im im mamno m̄it̄ik iuwe gavman te h̄irak kerteiyem, haiu mamno mam̄it̄ip̄wek te h̄irak ap han enuk au, te h̄irak ap kakrekyi enum kak̄interim.”

¹⁵ H̄ir netpor epei au, m̄it ne ami nen nises h̄im m̄ir nat̄ip m̄it yap̄irwe h̄im im. Te n̄ipaa ein ere in m̄it yap̄irwe ne Isrel h̄ir han kitet h̄im im.

Jisas kat̄ip m̄it disaipel n̄irak menmen h̄irak hanhan h̄ir enisesim

(Mk 16:14-18; Lu 24:36-49; Jo 20:19-23)

¹⁶ *Miyap̄ir wik nen nat̄ip disaipel nar hiswiyen kiut̄ip (11) menmen Jisas ketpor epei au, h̄ir nitet yayiwe ke Galili kerek Jisas ketpor h̄ir en̄ino en̄irek.

¹⁷ H̄ir nen ein n̄ir Jisas, h̄ir newen̄ipiyek. Te m̄it han ap han kitet h̄irak Jisas h̄irekes au. H̄ir han kitet h̄irak herwe kerekek.

¹⁸ *H̄ir newen̄ipiyek, h̄irak kan menep ketpor menmen. H̄irak kat̄ip kar ik: “God epei keweto menmen m̄irak iuwe te hi hin̄in naanmamre menmen yap̄irwe meit wit k̄irak ketike menmen yap̄irwe me t̄i metike nepni.

¹⁹ *Te yi eino eirer wit wit eiri han ke m̄it miyap̄ir yap̄irwe h̄ir enises h̄im mai. Yi eik̄iri enriuwe t̄ipar me niuk me God Haai, hi God N̄ikan wetike God H̄im̄in Yaaik.

²⁰ *Yi eiteiknor h̄ir enises h̄im yap̄irwe hi nepei hetpiyem. Yi eiȳimtau. W̄i im ere w̄i maain God kak̄iwaank t̄i im mam̄it, hekrit hekrit hi ahu atikewi.”

Mep̄ir keremem

* 28:7 Mt 26:32 * 28:10 Hi 2:11 * 28:12-13 Mt 27:64 * 28:16 Mt 26:32, 28:7, 10 * 28:18 Dan 7:14; Mt 11:27;
Jo 13:3; Ef 1:20-22 * 28:19 Ap 1:8 * 28:20 Jo 14:23; Ap 18:10

Him Yaaim Me Jisas Kraais Mak Kewisim Mau Tiwei Menmen mekre tiwei ik

Him me Jon Baptais 1:1-8

Jon kikir Jisas keriuwe tipar 1:9-11

Seten kakri han ke Jisas 1:12-13

Jisas katip him yaaim keit Galili 1:14-9:50

Jisas ken Jerusalem katip him yaaim 10:1-13:37

Mit newenkek Jisas kaa 14:1-15:47

Jisas pike kekrit mit nirek 16:1-18

Jisas pike ken wit Heven 16:19-20

Jon kerek kikir mit neriuwe tipar hirak katip mit him me God

(Mt 3:1-12; Lu 3:1-18; Jo 1:19-28)

1 Him im hiram him yaaim me Jisas Kraais God Nikan kirak.

2 *Nipaa Aisaia kewepyapir him me God hirak kewisim mau tiwei hiram matip mar im:

“God katip mitik hirak kehimitanek kar ik: ‘Hi ariuwet mitik kai kaktip him mai kakininit kakno kaknetit yayiwe.’

3 *Mitik hak keit wit weinik mit ap newik hirak kinap katip hisiuwe kar ik: ‘Yi eirak yayiwe yaaim me Mitik Iuwe te hirak kakisesim werak.’

4 *Hirak mitik niuk mirak Jon. Hirak kikir mit neriuwe tipar. Hirak kan kepu yaank weinik kewepyapir him me God katip kar ik: “Yi kerek yi eiweikin sip eiwet menmen enum, yi einen in hi akiri te God kakisak menmen enum yi yirakem.”

5 Hir mit nerer wit wit ne provins Judia, hir netike mit yapirwe ne wit Jerusalem hir nan nirek. Hir newepyapir menmen enum hir nirakem, te Jon kiki nekre mani Jordan.

6 *Jon kamir tepnek me kamel mit nirakem mar ke laplap, hirak kamir yink ke kamel kire henpen kau tu. Hirak kaam wise metike manu nikim meit yaank.

7 *Hirak katip mit miyapir him kar ik: “Maain mitik hak kakikrehir kai. Hirak Mitik Iuwe kinana. Hi ap Mitik Iuwe har ke hirak au.

8 Hi epei hikiri yekre tipar, te maain hirak kakwis God Himin Yaaik kakikre han ki.”

Jon kikir Jisas

(Mt 3:13-17; Lu 3:21-22)

9 Me wi im Jisas kinaaiwir wit Nasaret keit provins Galili hirak kan kiun mani Jordan. Hirak kan kiun mani Jordan, Jon kiki rek keriuwe tipar.

10 Hirak kinaaiwir tipar kehin kinu ken tenhaan eik, Jon kir nepni hremes mewep mire wepir, God Himin Yaaik kire hore tap kekiuwe kan kewik.

11 *Te Mitik Iuwe keit God katip him hiram meke nepni man matip mar im: “Ti Nikan kai hi hanhanit. Hi han yaaik heriuwit.”

Seten kari han ke Jisas

(Mt 4:1-11; Lu 4:1-13)

12 *Wasenum, God Himin Yaaik keriuwet Jisas hirak ken yaank weinik.

13 *Hirak kepu ein me wi 40, te Seten kari han kirak. Jisas ketike miyak me yaank nepu ein. Mit ensel ne wit ke God hir nan nekepik.

Jisas katip mit miyapir him me God keit Galili

(Mt 4:12-17; Lu 4:14-15)

14 *Maain mit han newis Jon kekrek winak enuk ke gavman. Me wi im Jisas kan provins Galili katip mit miyapir him me God.

15 *Hirak katip kar ik: “Wi epei man menep te God kakinin naanmampri yi mit miyapir ne ti. Yi eiweikin sip eiwet menmen enum yi eyimtau him me God eiysesim.”

Jisas kenine mitik it tekyaa it (4) hirakit tatisesik

(Mt 4:18-22)

16 Jisas keke ti kesiuwir wan ken pin, hirak kir Saimon ketike nikik kirak Andru. Hirakit tewir hepin iuwe men mekre wan. Hekrit hekrit hirakit tari saauk.

17 *Jisas ketipwekit kar ik: “Yi eitikewa haiu mamno, hi eteikni menmen te yi eiri han ke mit hir nanises him mai.”

18 Wasenum hirakit tinaaiwir hepin mirakit, hirakit tisesik.

19 Jisas ken kike, hirak kir Jems ketike nikik kirak Jon, hirakit nikerek hirakit wik te mitik niuk mirak Sebedi. Hirakit tau bot kirakit tekerwo hepin mirakit.

20 Hirak ken newekit, te hirakit tinaaiwir haai kirakit hirak kau kekrek bot ketike mit han kerek hir nekepik nekerwo hepin, hirakit ten tises Jisas.

Jisas kepir herwe enuk kenepin kekeipin mitik hak

(Lu 4:31-37)

* 1:2 Mal 3:1; Mt 11:10 * 1:3 Ais 40:3 * 1:4 Ap 13:24, 19:4 * 1:6 2Kin 1:8; Mt 11:8 * 1:7 Ap 13:25 * 1:11 Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 12:18; Mk 9:7 * 1:12 Mt 9:13 * 1:13 Sam 91:11-13 * 1:14 Mk 6:17 * 1:14 Jo 1:43
* 1:15 Mt 3:2; Ga 4:4 * 1:17 Mt 13:47 * 1:21 Mt 4:13

21 *Hirakit tisesik, te hir nen niun wit Kapaneam. Hir nepu wit Kapaneam, maain wi Sabat epei man, hirak Jisas ken winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitai, hirak katip mit miyapir him mirak.

22 *Hir nemtau him mirak, te hir han kekrit neriuwe menmen hirak ketpim. Hirak ap ketpor kar ke mit kerek ninin nertei him me Moses netpim. Au, hirak katip kar ke Mitik Iuwe Krai kerek God keriuwetek kan kekepi kerekek.

23 Me wi im, mitik enuk herwe kau kekreerek hirak kepu winak ik.

24 *Hirak kinap katip kar ik: "Jisas ke wit Nasaret, ti han herekeyi mekam a? Ti han te hawep a? Hi herteiyit. Ti Mitik Yaak Iuwe ke God."

25 Te Jisas kenerek ketpwek kar ik: "Herwe enuk ti ekintip wire wire ti enepin ekeipin mitik ik etpaan eno."

26 *Jisas katip kar ik, herwe enuk ketenenik te hirak keperper kenepip him iuwe, herwe ketpaan kenpin kekeipnwek.

27 Mit miyapir nir menmen im hir nepirpir nitehiyan nar ik: "Mekak ik. Hirak ketpai him ham yaaim. Hirak kire Mitik Iuwe hirak katip herwe enun hir nemtau him mirak hir nisesim."

28 *Te waswas hir mit miyapir natipan menmen Jisas kirakem te mit nerer wit wit net provins Galili hir nertei Jisas.

*Jisas kikaap pita maam pirak hire yaaip
(Mt 8:14-15; Lu 4:38-39)*

29 Jisas kinaaiwir winak eik e, hirak ketike mit mirak nen winak ke Saimon ketike Andru. Jems ketike Jon hirakit ten tetikeri.

30 Saimon maam pirak (miye pe mite pirak) hire winap wawaai yeno hire yink sisi. Hir natip Jisas hire winap.

31 Te Jisas ken kirep ketenen his mire kika hire wekrit werp, hirak ketpwe kar ik: "Ti hinap epei au." Te yink sisi epei au, hire yaaip. Hire yaaip te hire wemani menmen hir nanim.

*Jisas kikaap mit miyapir yapirwe hir
nre yaain*

(Mt 8:16-17; Lu 4:40-41)

32 *Maain wepni kewen ken, hir mit nerer wit wit neriyei mit miyapir hir ninap, hir netike mit miyapir han kerek herwe mekreeri, hir neriyei nen nir Jisas.

33 Mit miyapir yapirwe ne wit iuwe ik nen nererik nau menep weipir ke winak.

34 *Jisas kikaap mit miyapir kerek hir ninap te hir pike yaain. Mit han hirak kepri herwe enum menpin mekeipnor.

Hirak katip herwe hir ap enwepyapirek hirak keimn au emit! Hir nerteiyek hirak Nikan ke God.

*Jisas kirak menmen kerer wit wit ke
provins Galili*

(Lu 4:42-44)

35 *Hekrit enum eik hirak kekrit ketpaan ken yaank weinik kitehi God, te hirak ketikerek tewepnak.

36 Maain, Saimon ketike mit han nepu netikerek, hir nen nisesik.

37 Hir nen ninapinek hir netpwek nar ik: "Mit miyapir yapirwe hir nan ninetnut."

38 Hirak ketpor kar ik: "Emit! Haiu wen emno wit ham menep te hi hatip mit miyapir him mai heitai en."

39 *Te hirak ken heriyai heriyai me provins Galili, hirak katip mit miyapir him mirak keit winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitei. Hirak kepri herwe enum mau mekre mit miyapir hiram menpin mekeipnor.

*Jisas kikaap mitik enuk lepro mewik
hirak kire yaaik*

(Mt 8:1-4; Lu 5:12-16)

40 Mitik enuk lepro mewik hirak kan kewen ninip kitehi Jisas kar ik: "Mitik Iuwe, ti hanhan eriuwa te ti ekepa hi are yaaik."

41 Jisas hirak hanhanek te hirak kewis his menterik ketpwek kar ik: "Hi hanhan ti are yaaik."

42 Hirak katip epei au, in ek lepro menke menpin mekeipnwek hirak kire yaaik.

43 Jisas ketpwek him manp te hirak keriuwetek ken wasenum.

44 *Jisas ketpwek kar ik: "Ti emtewem. Ti ap etip mitik hak menmen im. Au, ti eno eteikn mitik pris yink kit. Te ti ewetwek menmen nipa Moses ketpai haiu mamwet God em, te mit hir nanirtei ti pike ere yaaik."

45 Te mitik ik kemtau him me Jisas au. Hirak kewepyapirem heriyai heriyai, te maain Jisas ap kakno kakitet witeik au. Hirak kirakem te mit nanirek hir han yaaik nanirp nanweiknwek. Te hirak kerp pin eik, mit nerer wit wit hir nan nanirek.

2

*Jisas kikaap mitik his hit enum hirak
kire yaaik*

(Mt 9:1-8; Lu 5:17-26)

1 Maain wi ham, hirak pike kan wit Kapaneam. Mit en nertei hirak pike kan kepu winak hirak.

* 1:22 Mt 7:28-29

* 1:24 Mk 5:7

* 1:26 Mk 9:26

* 1:28 Mt 4:24

* 1:32 Mt 4:24

* 1:34 Mk 3:11-12

* 1:35 Mt 14:23; Mk 6:46

* 1:39 Mt 4:23, 9:35

* 1:44 Mk 3:12, 7:36; Lev 14:1-32

² Hír nertei hírak kepu, te hír yapírwe nen nererik ere wínak kenempet keriuw-eri. Mít han nerp ya weipír menep hír nemtau Jisas ketpor hí m me God.

³ Hírak wen ketpor hí m, mítíkí tekyaaít ten tekerír mítík kíwaai kentar kínaan. Hírak his hí t maa tupe tupe meit. Hírakít tan tatír Jisas tewep mít yapírwe nerp neiyepet weipír, te hírakít ap tatno nímín taau. Te hírakít tehín tñniu leta me wínak pinak ein.

⁴ Hírakít tehín tñniu wínak ten niu ein, hírakít tenke toni kíwapín wínak siup kerek Jisas hírak kerp ketín ni en. (Mít ne Juda hír newis toni kíwapín wínak siup. Nípín au. Wit hírak tenhaan weiník, hír niu auri.) Hírakít tenke toni ere kíhi wísenuk kepeit, hírakít tinaaiwír kínaan kerek mítík kíwaai kekrerem men tí.

⁵ *Jisas kertei hírakít tetike mítík kíwaai kínaan han kitet hírak kakíkepik, hírak ketpíwek kar ik: "Mítík, hí esak menmen enum mít híram mamno."

⁶ Hírak katíp kar ik, te mít han kerek ninín nertei hí m me Moses natíp mít miyapír em, hír nau neit en hír han kitet nar ik:

⁷ *"Ko! Kenmak hírak katíp kar ik? Hírak katíp enum kekrehír ke God. Hírak kóre God te hírak ketpim a? God kerekek kakísak menmen enum mamno. Mít taauye!"

⁸ Jisas kertei kekere han kírak hír han kitet nar ik, te hírak ketpor kar ik: "Yi ap han ekítet menmen mekre han ki mar im au emít!"

⁹ Hi atíp mítík kíwaai kentar kínaan, 'Hi esak menmen enum nípaá ti híriakem híram mamno,' yi yepítari hi atíp werek auye. Te hi atíp mítík, 'Ti ekrit etenen yeno eiyím eno, hírak kakíkrit kakno, yi eiyírteí hi atíp werek te hi esak menmen enum me yi mít. Hi etpi mekam te yi han ekíteta?'

¹⁰ Hi tewen etpíwek har ik: 'Ekrit eno,' te yi eiyírteí hi Mítík ke wit ke Mítík Iuwe hí esak menmen enum yi mít ne tí yi yíriakem."

¹¹ Hírak ketpor epei au, hírak katíp mítík kíwaai kekere kínaan kar ik: "Ti ekrit etenen kínaan mít eiyím eno witeik."

¹² Hírak katíp epei au, te mítík kehín kekrit ketenen kínaan hírak kewepi ken witeik. Mít hírak, te hír nepírpir newenípi God Hírak Iuwe, hír natíp nar ik: "Hái m hír menmen yaaim mar im nípaá ein auye."

*Jisas keníne Livai hírak kisesik
(Mt 9:9-13; Lu 5:27-32)*

¹³ Maain Jisas píke kitet tenhaan ken wan ke Galili, mít nen nererik te hírak ketpor hí m me God.

¹⁴ *Hírak wen kitet tenhaan hírak kí Livai, hírak níkan ke mítík Alfias, hírak naanmípre wínak ke mít hír newír pewek me takis. Jisas kóre ketpíwek kar ik: "Ti etikewa hawír wariyakít wauno te ti ehises hí m mai." Livai kekrit kisesik ketikerek ten.

¹⁵ Maain Jisas kau wínak ke Livai. Mít yapírwe enun kerek hír neit takis nekintíp pewek ham nísawínem, hír nen netike mít kerek hírak menmen enum hír naam menmen netike Jisas ketike mít hírak disaipel kerek nises hí m hírak.

¹⁶ *In ek mít han nepu, niuk hír Farisi, hír ninín nises hí m me Moses. Mít han nepu niuk hír Skraip. Hír ninín nertei hí m me Moses natíp mít em. Hír hír Jisas ketike mít naanmípre pewek me takis netike mít kerek hír hírak enum, hír yapírwe newepnak nekian naam menmen. Hír mít Skraip natíp Jisas disaipel hírak nar ik: "Kenmak hírak kípaam menmen ketike mít nari pewek me takis netike mít hírak menmen enum a?"

¹⁷ Jisas kemtau hí m hír, te hírak ketpor kar ik: "Mít hírak nanínno nanír mítík dokta. Mít hír manpenun neit taau. Hi epei han tí hari han ke mít hír hírak enum. Mít kerek hír han kitet hír yaain au."

*Jisas katíp me hí m ham yaaim
(Mt 9:14-17; Lu 5:33-39)*

¹⁸ Maain wí ham mít nises hí m me Jon netike mít ne Farisi hír han tewení menmen me God yaaim, te hír nanít nínpi nanu. Mít han hír te hír nan hír Jisas níwékhi nar ik: "Mít ne Jon netike mít ne Farisi hír nanít nínpi nanu. Nenmak te mít nises hí m mít hírakem au?"

¹⁹ Jisas ketpor tok píksa kar ik: "Mít nanít nínpi nanu nantike mítík epei keit míte a? Taauye! Hír han yaaik naním menmen nantikerek."

²⁰ Maain wí ham hír mít han hír nantíwékhis neiyík nanínno, te hír mít hírak nanít nínpi rek nanu."

²¹ Hírak wen ketpor tok píksa kar ik: "Mít hír ap nekerwo laplap ham kike yaaim mentír ham enum tokim au. Hír nekerwewim, maain hír nankemyet laplap híram mamno mamre kike mamri laplap tokik mamwepim."

²² Mít hír ap newen típar wain wen petep mekre meme híyei tokim auye! Hír nanwenem te wain tíwerpek mamniu, híyei tokim mamwep te wain mamwen mamno tí, híyei enum mamwep mamít. Au, mít

newen wain wen petep mekre meme hiyei wen yaaim n̄mnam.”

H̄m me w̄ Sabat
(Mt 12:1-8; Lu 6:1-5)

²³ *Maain w̄ sabat ham, Jisas h̄rak ketike m̄t disaipel n̄rak h̄r nen nitet ni ham. M̄t n̄rak newen wit yehes m̄ram nehish newenem h̄r naam.

²⁴ M̄t ne Farisi kerek nin̄n nises h̄m me Moses h̄r nat̄ip Jisas nar ik: “Ko! Nenmak te m̄t nit n̄rak menmen im enum a? N̄paa God kewet Moses h̄m lo me w̄ Sabat, te haiu metput me m̄t nit h̄r newen wit yehes au em̄t.”

²⁵ *Jisas h̄rak ketpor kar ik: “Yi ap han kitet werek menmen yi yekinaam me h̄m me maam kaiu Devit a? N̄paa h̄rak ketike m̄t n̄rak n̄n̄p̄i maan te h̄r naam menmen nar ke haiu m̄t in ek epei maam. Te yi wen yep̄itari h̄r n̄rak enum au, yaaim ye!

²⁶ *Abaiata h̄rak wen m̄t̄k hetpris naanm̄pre w̄nak ke God, h̄rak Devit ketike m̄t n̄rak nen w̄nak eik n̄m̄n̄ ein naam bret tokim m̄t newis̄m me God m̄waai mensiu k̄naan menep. M̄t naanm̄pre menmen me God, h̄r keriyen naam bret tokim m̄rak. M̄t han au. H̄m me Moses mat̄ip em̄t, te h̄rak Abaiata kewet Devit ketike m̄t n̄rak em h̄r naam.

²⁷ *God kin̄n k̄rak m̄t. H̄rak hanhani, h̄rak kehimit̄an w̄ sabat h̄ram mamkaap m̄t keriyen.

²⁸ Hi M̄t̄k ke wit ke M̄t̄k Iuwe hi M̄t̄k Iuwe, hi hin̄n menmen me w̄ sabat.”

3

Me w̄ Sabat Jisas k̄kaap m̄t his enum
(Mt 12:9-14; Lu 6:6-11)

¹ Maain Jisas p̄ke ken w̄nak kerek m̄t nererik nekine h̄m me Moses neitai en. M̄t̄k enuk his miut̄ip meweik̄n h̄rak kau ein.

² *M̄t han h̄r n̄p̄irek h̄rak kak̄kepik me w̄ Sabat te h̄r nenerek nansiuwek h̄m nanriyaak kakno w̄nak enuk.

³ Jisas kat̄ip m̄t̄k his enuk kar ik: “Ti enen̄ in.”

⁴ *H̄rak epei kan, Jisas kat̄ip m̄t kar ik: “Me w̄ Sabat h̄m me God kerek Moses kewis̄m mau t̄wei h̄ram mewis̄ai haiu m̄rak menmen yaaim o enum? Haiu emkaap m̄t o haiu em̄n̄p̄?” H̄r au nekint̄ip neit.

⁵ *H̄rak k̄waainan k̄ri kemtaant̄wo han enuk kentar h̄r m̄t han toenuk. H̄rak kat̄ip m̄t̄k his enum kar ik: “Ti esiuwe

his emnen.” H̄rak kesiuwehis m̄rak te his p̄ke m̄re yaaim.

⁶ *His m̄re yaaim te m̄t ne Farisi h̄r nen witeik nen nererik netike m̄t kerek nises h̄m me m̄t̄k iuwe King Herot, h̄r nimen̄p̄n Jisas nank̄ip.

M̄t yap̄rwe nises Jisas

⁷ Jisas ketike m̄t disaipel n̄rak h̄r nen wan eik. M̄t yap̄rwe ne provins Galili h̄r nisesik nen nererik netike m̄t ne Provins Judia,

⁸ *Idumia, wit yap̄rwe ke mani Jodan p̄nak ein, wit Taia, wit Jerusalem ketike wit Saidon. H̄r yap̄rwe nemtau menmen Jisas epei k̄rakem, te h̄r nan nan̄rek.

⁹ *H̄r epei nan, Jisas kat̄ip m̄t n̄rak kar ik: “Yi yayit bot eiȳk einen eiten̄nek te m̄t ap nan̄p̄ira hi ankew̄n h̄r nan̄nt̄ira.”

¹⁰ *N̄paa Jisas k̄kaap m̄t miyap̄r yap̄rwe n̄nap h̄r n̄re yaain, te in ek m̄t yap̄rwe n̄nap newep m̄t h̄r nan nerp menep newis his mentar Jisas, te h̄r n̄re yaain.

¹¹ *H̄rak ken kitet ein ein, herwe enun n̄rek niteh̄r nau t̄ nenep̄ nar ik: “Ti N̄kan ke God.”

¹² *Te Jisas ketpor h̄m manp h̄r ap nanwep̄yap̄rek au em̄t!

Jisas h̄rak kehish m̄t disaipel nar hiswiyen wik

(Mt 10:1-4; Lu 6:12-16)

¹³ Maain Jisas kehish m̄t kerek h̄rak hanhani ken̄nor h̄r nan nisesik netikerek nen nau m̄niu (o neiȳp) kent̄r ein.

¹⁴ H̄r nau ein, h̄rak kehish m̄t hiswiyen wik (12) h̄rak kewep niuk kenewor niuk m̄r “Aposel.” Hekrit hekrit h̄r netikerek nanriyan nanisesik nan̄mtau h̄m m̄rak. Maain h̄rak kakriuweti nan̄no nant̄ip m̄t miyap̄r h̄m m̄rak.

¹⁵ Maain h̄rak kakriuweti kakwisi h̄r nep̄r herwe enun nan̄no nankeip̄n m̄t.

¹⁶ *Im em h̄ram niuk me m̄t h̄rak ketorhis keriyei netikerek: Saimon (h̄rak kewis niuk m̄rak ham Pita),

¹⁷ *Jems, ketike n̄kik k̄rak Jon, h̄rak̄t̄ n̄kerek te Sebedi (H̄rak kewis niuk m̄rak̄t̄ wik Boanesis kentar h̄rak̄t̄ tat̄ip h̄m iuwe m̄re nepni mewen̄n).

¹⁸ H̄rak wen kehimit̄an Andru, Filip, Batolomyu, Matyu, Tomas, Jems h̄rak n̄kan ke m̄t̄k Alfias, Tadias, Saimon Selot,

¹⁹ h̄r netike Judas ke wit Iskeriot kerek kewep̄yap̄r Jisas te m̄t enun nepan n̄rak neiȳk nen nak̄ip.

* 2:23 Diu 23:25 * 2:25 1Sm̄l 21:1-6 * 2:26 Lev 24:5-9 * 2:27 Diu 5:14 * 3:2 Lu 13:14 * 3:4 Lu 14:3
* 3:5 Jo 11:33, 12:40 * 3:6 Mt 22:15-16 * 3:8 Mt 4:25 * 3:9 Mk 4:1; Lu 5:1-3 * 3:10 Mt 14:36 * 3:11 Lu
4:41 * 3:12 Mk 1:34 * 3:16 Jo 1:42 * 3:17 Lu 9:54

Mit natip Bielsebul kikaap Jisas kepír herwe enun nekeipín mít

(Mt 12:24-32; Lu 11:14-23, 12:10)

²⁰ *Jisas kehis mít hiswiyen wik (12) epei au, hírak ken wínak hírak eik. Hírak ken wínak, mít yapírwe nererik wínak hírak te hírak ketike mít disaipel hírak ap te naním menmen taau.

²¹ *Maain miye pírak wetike kikrek tírak hír nerteiyek, hír nen nare nantíwekhis nanriyaak neiyík naníno hír ein nentar hír han kítet hírak han ken sip hírak ketaritari.

²² *Mít kerek ninín nertei hír lo me Moses natip mít miyapír em, hír nínaaiwír wit Jerusalem nekiuwe nan natip nar ik: “Herwe enuk niuk mírak Bielsebul hírak kersís Jisas te hírak Seten kewis Jisas hírak kinín herwe enun kepírí naníno nankeipín mít.”

²³ Jisas kertei menmen hír netpim te hírak keníne mít ein hír nan nerp menep in, hírak ketpor tok piksa kar ik: “Seten kenmak te hírak kepír herwe hírak nekeipín mít a? Taauye!

²⁴ Mít ne wit hak híras nanínepan, te hír nankiyan nantike mít han ne wit hak nanínepan taauye!

²⁵ Mít ne weiwík miutip híras nanínepan te hír nanírkeik te hír nankiyan nanu nanít? Au, hír naníwaank híras.

²⁶ Seten hírekes kepír herwe hírak nankeipín mít, hír nanínke hasini naníwaank híras.

²⁷ Hi hinín Seten hi epír herwe hírak nekeipín mít, híram nar ke mítík hak kinín kakno kakwep weipír kaksenkek mítík enuk yehes enum o mítík iuwe, te hírak kakít menmen mírak meit wínak eik keiyím kakno.

²⁸ “Hi etpi werek. Menmen enum mít níriakem metike hír enum hír netpim hírak God kakísakem han ekitetim au.

²⁹ Te mít natip enum me menmen God Hímín Yaaik kíriakem, hírak ap te kakísakem taau! Híram mamu mamít tipmain tipmain enum eik.”

³⁰ * (Jisas katip hír im kentar mít han ne Jerusalem hír natip nar ik: “Herwe enuk kersísek kekepek te hírak kepír herwe enun nekeipín mít.”)

Neimín hír ne weiwík me Jisas

(Mt 12:46-50; Lu 8:19-21)

³¹ *Hírak katip epei au, Jisas miye pírak wetike kikrek tírak nan nerp witeik nenínewek.

³² Mít nau neit nímin nemtau hír nenínewek, hír netpíwek nar ik: “Miye pit wetike kikrek nit hír nerp witeik nenínut.”

³³ Jisas ketpor kar ik: “Neiyín hír níre miye wetike kikrek nai?”

³⁴ Hírak kíwaainaan kír mít nau menep te hírak katip: “Mít in hír níre miye wetike kikrek nai.

³⁵ Mít kerek nemtau hír me God nis-esim, hír keriyen níre miye wetike kikrek o yenterer nai.”

4

Jisas katip tok piksa me mítík kamír wit yehes mau ní

(Mt 13:1-9; Lu 8:4-8)

¹ *Jisas píke ken wan ke Galili kerp tenhaan eik katip mít hír me God. Hírak kepu ein, mít yapírwe nan nererik nanímtau hír mírak. Hír nerp menep menep nersís Jisas, te hírak ken kau bot kíwaai kentar wan menep tenhaan. Mít yapírwe nau tenhaan nemtau hír mírak.

² *Hírak ketpor tok piksa kar ik:

³ “Yi eiyímtewem! Hírak mítík hak ken kewír yehes meit ní mírak.

⁴ Hírak wen kewírem, ham menke míwaai yayiwe, hore meniuwe man maam.

⁵ Yehes ham híram menke míwaai tí kentar nan mewe waswas mekre tí kike.

⁶ Maain, wepni iuwe kan kamíp, híram meweiwei maa keremem.

⁷ Yehes ham menke míwaai tí kerek nípaawaaai enum mítík tík mewiyen. Maain, waaai enum tík tík pikse mewe míwapínem, te híram ap mari au.

⁸ Yehes ham menke míwaai tí yaaik nípaawaaai kewenek. Híram mewe iuwe mari yapírwe. Ham mari 30, ham mari 60, ham mari 100.”

⁹ Jisas katip hír mírak míkaru mar ik: “Neimín yi yertei hír mai werek werek yi han ekitetim werek werek.”

Kenmak Jisas katip tok piksa

(Mt 13:10-17; Lu 8:9-10)

¹⁰ Maain, mít yapírwe epei nen, Jisas hírak kepu weiním ketike mít hiswiyen wik hírak (12) netike mít han disaipel kerek nemtau hír mírak keriyen. Hír nepu nitíwekhi hír me nípaawaaai hírak ketpim.

¹¹ Te hírak ketpor kar ik: “God kewisi yi yertei menmen me hírak kinín naanímípre menmen karkeik. Nípaawaaai God ap kewepyapírem, te mít hír nerteiyem au. Hi etpim hírawínem te yi mít keriyen yertei menmen me God.

¹² *Mít han toenuk au. Hi etpim hírawínem hetpor te

* 3:20 Mk 6:31 * 3:21 Jo 10:20 * 3:22 Mt 9:34, 10:25

Mk 3:7-9; Lu 5:1-3 * 4:2 Mt 13:34; Mk 4:33-34 * 4:12 Ais 6:9-10; Jo 12:40; Ap 2:26-27

* 3:30 Jo 10:20 * 3:31 Mk 6:3; Jo 2:12; Ap 1:14 * 4:1

h̄ir en̄ir menmen te h̄ir ap nerteiyem, h̄ir nemtewem te h̄ir nerteiyem au. H̄ir nertei te h̄ir neweikin han newet God em, God kakisak menmen enum h̄ir n̄irakem. H̄ir nep̄itari menmen te h̄irak kakisak menmen enum m̄ir au.'

*Jisas kewepyapir h̄im me tok piksa
(Mt 13:18-23; Lu 8:11-15)*

¹³ "In ek yi yep̄itari menmen im hi etpiyem hisaw̄inem, te maain yi eiyr̄tei menmen ham hi etpiyem hisaw̄inem mam̄irkeik? Taauye! Hi are ewepyapir im em, te maain yi eiyr̄tei h̄im me God werek werek.

¹⁴⁻¹⁵ Yehes m̄iwaai yayiwe h̄iram mar ke m̄it h̄ir nemtau h̄im me God, te Seten kan keweiknor han k̄ir h̄ir han kaa h̄im m̄irak.

¹⁶ Yehes menke m̄iwaai t̄i kike kentar nan h̄iram mar ke m̄it nemtau h̄im me God h̄ir han yaaik.

¹⁷ *Yehes nekenik kike mewo mewo, maain wepni kam̄ip h̄iram meweiwei maa h̄iram m̄ire m̄it. Mar im h̄ir nepu han yaaik, te maain m̄it h̄ir han neneri newepnaki, h̄ir han enuk nan̄inaaiw̄ir h̄im me God mam̄it.

¹⁸ Yehes m̄iwaai t̄i n̄ipaa waai t̄iktik mewo m̄iwap̄in yehes h̄iram mar ke m̄it h̄ir nemtau h̄im me God.

¹⁹ *Te h̄ir han kitet menmen yap̄irwe. H̄ir han yaaik nan̄it pewek yap̄irwe, h̄ir hemkre menepam neriuwe menmen heriyai heriyai ere han k̄ir kenke kenterim. H̄im me God mewo mekre han k̄ir au, h̄ir han kaa rem meit.

²⁰ Yehes m̄iwaai t̄i yaaim mari yap̄irwe, h̄iram mar ke m̄it nemtau h̄im me God h̄ir nisesim n̄irak menmen yaaim. M̄it han kike, m̄it han iuwe, m̄it han w̄isenum."

*H̄im me si m̄it nisaw̄inek kekre sar
(Lu 8:16-18)*

²¹ *Jisas h̄irak p̄ike ketpor kar ik: "Yi yayit si te yi eisaw̄inek ek̄ikre sar o ek̄nik yeno a? Taauye! Yi eiwisik ek̄intar yeno eku niu ek̄ir.

²² *Menmen yap̄irwe misaw̄in meit, maain h̄iram p̄ike mamu yaain m̄it nan̄irteiyem. Menmen ham yap̄irwe m̄it h̄ir nehanem, maain h̄iram mamu yaain m̄it nan̄irteiyem.

²³ Keiyin kak̄irtei, h̄irak kak̄imtwewem."

²⁴ *H̄irak wen ketpor kar ik: "Menmen yi eiym̄tewem yi han ek̄itetim werek werek. Mar ke yi han kitet m̄it netike menmen h̄ir n̄irakem, maain mar im God han kak̄iteti yi m̄it kak̄rekyiyem, te h̄irak kak̄riyaam w̄isenum.

²⁵ *M̄it̄ik hak ketenen menmen, te God kak̄wet̄iwek menmen ham mam̄tikerem h̄iram yap̄irwe. M̄it̄ik hak au ketenen menmen kike, menmen m̄irak kike God kak̄riyaam mamno mam̄keip̄niw̄ek mam̄iwaank mam̄it."

Tok piksa me yehes mewo

²⁶ Jisas wen katip: "Menmen God k̄irakem kak̄ri han ke m̄it te h̄ir nan̄isesik, h̄iram mar ke m̄it̄ik kam̄ir yehes mau ni.

²⁷ *W̄itaan o wanewik h̄irak k̄iwaai o k̄irak menmen, yehes mewo. H̄irak k̄irem mewo, te h̄irak kep̄itari karkeik te h̄iram mewo.

²⁸ T̄i h̄irekes kenip yehes mewo men mine t̄iwei, maain heneik mewim h̄iram mamri mamine n̄ikim m̄iram. M̄it̄ik au, t̄i erekek kenip menmen mewo.

²⁹ *Maain yehes me nenhep maa, m̄it̄ik kaknen kakwenem."

Tok piksa me nu mastet

(Mt 13:31-32; Lu 13:18-19)

³⁰ Jisas wen ketpor kar ik: "Hi etpi menmen God k̄irakem kak̄ri han ke m̄it kak̄riwerem h̄iram m̄ire mekam? Hi etpi h̄im im.

³¹ Yehes me nu mastet men t̄i mewo h̄iram kike kike. (H̄iram mar ke God kin̄in naan̄m̄pre m̄it, te maain h̄ir yap̄irwe nan̄irtei menmen m̄irak.)

³² Maain, h̄irak mastet n̄ikik kakwo kakre iuwe, h̄irak kin̄in menmen m̄it nam̄ir mau ni eim, h̄irak ken niu kak̄w̄ir̄ir heneik mewik, te hore mamnen mamwik mamwis yaank mentar heneik m̄irak."

*Jisas katip m̄it h̄im tok piksa keremem
(Mt 13:34-35)*

³³ Jisas katip m̄it yap̄irwe tok piksa mar im ere h̄irak keremir yinam au meit mentar h̄ir ap nerteiyem wen au.

³⁴ H̄irak katip tok piksa mar im katip m̄it yap̄irwe rem keriyen. Te h̄irak ketike m̄it n̄irak nepu wein̄im, h̄irak kewepyapir menmen n̄ipaa h̄irak ketpim k̄isaw̄inem.

*Jisas katip te yuwerep kat̄in kike kike
keit*

(Mt 8:23-27; Lu 8:22-25)

³⁵ Maain h̄inkew̄i menep kakre w̄itaan, Jisas katip m̄it n̄irak kar ik: "H̄iau emno emrekir wan emno p̄inak ein."

³⁶ H̄irak ketpor, te h̄ir netikerek wen nau bot n̄inaaiw̄ir m̄it yap̄irwe nerp tenhaan. M̄it nau bot ham netikeri nen.

³⁷ H̄ir wen nepno ein, yuwerep k̄iniu kan keriuwet wan te t̄ipar keh̄inh̄in kekre bot.

³⁸ Jisas k̄iwaai k̄inat̄in kekre bot sip k̄irak kewis paan kentar yeno tap m̄irak.

* 4:17 Mt 26:31 * 4:19 Mt 19:23-24 * 4:21 Mt 5:15

* 4:22 Mt 10:26; Lu 12:2 * 4:24 Mt 7:2 * 4:25 Mt

13:12 * 4:27 Je 5:7 * 4:29 Joe 3:13; Rev 14:15

Mit narak nan nekotitek netpawek nar ik: “Haai, ti ap han kitetai au a? Haiu wan kaniu kakwep te haiu mami.”

³⁹ Te Jisas kekrit katip wan yuwerep kewenek kar ik: “Hhe enuk ewaai eh!” Harak katip epei au, yuwerep katin kike kike, wan hhe enuk kawaai keit.

⁴⁰ Te Jisas katip mit narak kar ik: “Yi yenmak te yi yinaain a? Yi ap han kiteta wen au a?”

⁴¹ Hir nemtau him mirak, hir ninaain natipan main main nar ik: “Mitik ik harak keimin? Harak mitik kerek? Harak kertei kewen yuwerep wan hhe enuk kawaai keit.”

5

Jisas kepir herwe enuk kenpin kekepin mitik

(Mt 8:28-34; Lu 8:26-29)

¹ Hir nau bot nerekir wan nen pinak ein, hir niun ti ke wit ke mit ne Gerasa.

² *Jisas harak kenke kinaaiwir bot kiun tenhaan ken pin eik, mitik hak kerek herwe enuk kersisek harak kinaaiwir herwe hei kinik miniu (o neiyip), harak kan Jisas.

³ Mitik ik hekrit hekrit kepu kekere herwe hei kinik miniu (o neiyip). Mit han hir ap nenke sen nesenkekik neriuwerem in ek au.

⁴ Hir nipa nesenkekik neriuwe sen mau his hit mirak, te harak au kari me his ketnim, harak kewir nan kenemtin me hit. Mit han hir nepitari nirak menmen te harak kire yaaik kau keit, taau.

⁵ Hekrit hekrit witaan wepni, harak kepu kepeit kepikre herwe hei kinik miniu (o neiyip), harak kenepip kenep hirekes keriuwe nan kerekir yink kirak.

⁶ Harak kir Jisas keperp ein, harak kesiu kin ken kewen ninip kitehir kewenpiyek kerp menep,

⁷ *harak kenepip katip kar ik: “Ti Nkan ke Mitik Iuwe ti henmak te ti!”

⁸ Herwe knapen kentar Jisas nipa ketpawek kar ik: “Ti herwe enuk enke enepin ekeipnawek.”

⁹ Jisas kitawekhi kar ik: “Ti ekine hirekes.” Herwe katip, “Hi niuk mai mit yapirwe hentar haiu herwe yapirwe mersisek.”

¹⁰ Harak kitehi Jisas him iuwe te harak ap kakriuweti naninaaiwir wit ik au ekit!

¹¹ Sak yapirwe meit miniu (o neiyip) eik maam menmen.

¹² Herwe nitawekhi nar ik: “Ti eriuwetai haiu mamno mamikre sak.”

¹³ Jisas harak kewenhi te hir netpaan nirir nekepin mitik ik, hir nen nekere sak. Sak yapirwe mar 2,000 hiram mirir mekiuwe miniu (o neiyip) men mamn wan tipar mekiuwe him yipir hiram maa meit.

¹⁴ Mit kerek naanmpre sak hir nirir nen natip mit ne wit iuwe, mit ne wit kike me menmen im epei man. Hir nemtau menmen im, hir nan nanir menmen mit hir epei netporem.

¹⁵ Hir nan nir Jisas ketike mitik nipa herwe nersisek. Mitik ik harak kau ti han yaaik, harak epei keriuwet klos, te hir mit nnapen.

¹⁶ Mit naanmpre sak wen netpor menmen hir epei nirem me mitik enuk ketaritari ketike sak.

¹⁷ Hir nemtau menmen im, hir nitehi Jisas him iuwe harak kaknaaiwir wit kir.

¹⁸ Hir nitawekhi nar ek, te harak ken kau bot. Harak mitik nipa herwe nersisek kitehi Jisas, te harak ketikerek tatno.

¹⁹ Te Jisas ketpawek kar ik: “Au, ti ehu in eno wit me mit nit eteiknor etpor menmen Mitik Iuwe harak kerekjutem han tewenit kekepit.”

²⁰ *Te harak ken wit mar hiswiyen (10) niuk miram Dikapolis, harak katip kewepyapir menmen Jisas kerekjutem. Mit en nemtewem hir nepirpir han yaaik han kitetim.

Jisas kikaap mitik iuwe niki pirak wetike mite hire winen hemkre

(Mt 9:18-26; Lu 8:40-56)

²¹ Jisas pike ken kau bot ketike mit narak, hir nerekir wan nen pinak ein. Jisas kenke kinaaiwir bot pike ken kiun tenhaan eik, mit yapirwe nerp nererik neweiknawek kerp en.

²² Hir nerp nererik neweiknawek kerp en, mitik hak kerek naanmpre winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitai, niuk mirak Jairas, harak kan kenke kitehir kawaai hit me Jisas,

²³ *harak katip him iuwe kar ik: “Niki pai nepei menep wawi waunatin wauno. Ti enen etikewa euno ti ewis his menteriye te hire aure yaaip hire pike wawikrit wawu.”

²⁴ Harak ketpawek, te Jisas ketikerek ten ein.

Harak tetike mit disaipel narak nen en, mit yapirwe nisesi nen nerp neweikin Jisas.

²⁵ Mite piutip wises Jisas wetikeri, hire wnap hekrit hekrit winen hemkre me titu mar hiswiyen wik (12).

²⁶ Hire nipa wen wir mit dokta yapirwe, hire wewir pewek wewetorem weiyim watin hirehes ere hiram epei au

mesi. Te h̄ir nertei nekepye au. H̄ire wen w̄inap winen hemkre.

27* H̄ire wemtau m̄it nat̄ip menmen Jisas h̄irak k̄ir̄iakem, te h̄ire wisestik.

28 H̄ire han kitet war ik: "Hi awis his mentar laplap m̄irak kerekek, te hi p̄ike are yaaip."

29 H̄ire wesiuwe his wewis̄im mentar laplap m̄irak, hemkre k̄ire kat̄in keit, h̄ire w̄ire yaaip. Te h̄ire wertei h̄ire winen hemkre epei au keit.

30* Jisas h̄irak kertei menmen m̄irak yaaim iuwe m̄inaiw̄irek men m̄ikaap neim̄in, te h̄irak keweik̄in k̄iwaainaan kitehi m̄it kar ik: "Keim̄in keten̄ino laplap mai?"

31 M̄it n̄irak disaipel net̄p̄iwek: "Ko! M̄it yap̄irwe neweik̄n̄it. Kenmak te ti hitorhi me laplap mit a?"

32 Au, Jisas wen k̄iwaainaan kak̄ir keim̄in keten̄in̄iwek laplap.

33 M̄ite ip wertei h̄ire epei w̄ire yaaip, te h̄ire wep̄ir̄p̄ir wan wenke witeh̄ir w̄iwaai h̄it me Jisas wewepyap̄ir menmen h̄ire w̄ir̄iakem.

34* Te Jisas ket̄p̄iwe kar ik, "M̄ite, ti han kiteta hi ekepit, te ti ere yaaip. N̄ipaa ti h̄inap te in ek ti epei ere yaaip."

35 H̄irak wen ket̄p̄iwe, m̄itik Jairas m̄it n̄irak nan net̄p̄iwek nar ik: "N̄iki pit epei waa, henmak te ti eriyaa ektan Jisas? Ti ewis̄ik kakno?"

36 Te Jisas kemtewem h̄irak kat̄ip m̄itik Jairas kar ik: "Ti ap enaain au. Ti han ekiteta kerekek."

37 H̄irak kewis Pita, Jems ketike n̄ikik k̄irak Jon tetike m̄itik ik keretet, h̄irak̄it ten ein. H̄irak wewen m̄it han au, h̄ir nerp in.

38 H̄irak̄it ten t̄ipiun w̄inak ke m̄itik ek, h̄irak Jisas k̄ir m̄it h̄ir n̄ikitep ne-sikyaanmi.

39* H̄irak ken w̄inak ke n̄im̄in ein, h̄irak ketpor kar ik: "Yenmak te yi ȳik̄it̄ep? H̄ire ap waa au, h̄ire w̄iwaai kerep̄ep."

40 H̄ir nemtewek kat̄ip kar ik te h̄ir nenwes̄isek enum enum nen. Te h̄irak keriuweti nen wit eik. H̄irak ketike miye haai n̄ire nen netike Pita, Jems, Jon neit haau me n̄iki w̄iwaai weitai en.

41* H̄irak ketenen̄iwe his kiut̄ip ket̄p̄iwe h̄im me m̄it ne Isrel kar ik: "Talita kumi." Haiu meweik̄in h̄im haiu mat̄ip mar ik: "N̄iki kike hi hetput ti ekrit."

42 H̄ire wekrit wasenum witet ein ein. (N̄ipaa ein h̄ire wepu tito mar hiswiyen wik (12).) H̄ir m̄it n̄irep h̄ire witet ein ein h̄ir nenemȳiwe naan nat̄ip: "Ko!"

43* Jisas ketpor h̄im iuwe te h̄ir ap nanwepyap̄irek au em̄it. Epei au, h̄irak ketpor h̄ir nanwet̄iwe menmen te h̄ire waw̄im.

6

M̄it ne wit Nasaret neweik̄in sip newet Jisas

(Mt 13:53-58; Lu 4:16-30)

1 Jisas k̄inaaiw̄ir wit ik ek ken kiun wit k̄irak eik. M̄it n̄irak h̄ir nisesik.

2* H̄irak ken kiun witeik, maain w̄i sabat ham, h̄irak ken kekre w̄inak kerek m̄it nekine h̄im me Moses neitai en, h̄irak kat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im me God. H̄ir nemtewek, h̄ir neh̄inh̄in nat̄ip nar ik: "Keim̄in ket̄p̄iwek h̄im im te h̄irak ket̄p̄iyem? Karkeik te h̄irak kertei menmen im? H̄irak k̄ir̄iak menmen yaaim n̄ipaa haiu ap m̄irem au.

3* M̄itik ik ek h̄irak kime w̄inak kerekek. H̄irak n̄ikan ke Maria. H̄irak heiyiuwe ke Jems, Josep, Judas tetike Saimon. Yenterer n̄irak nau in netikewai. H̄irak M̄itik Iuwe au. H̄irak m̄itik wein̄ik kep̄ir ke haiu m̄it keriyen." Te h̄ir han toenuk neriuwerek n̄inein̄ik.

4* Jisas ketpor kar ik: "M̄itik hak kat̄ip m̄it menmen God keteik̄n̄iwekem, niuk m̄irak iuwe men heriyai heriyai merer wit wit. Te niuk m̄irak ap iuwe keit wit k̄irak, o weiw̄ik miut̄ip m̄irak o miye haai kikrek o yenterer n̄irak au."

5* H̄irak ap k̄ir̄iak menmen yaaim yap̄irwe n̄ipaa m̄it ap n̄irem au, te h̄irak kewis his mentar m̄it n̄inap kekekpi h̄ir n̄ire yaain manpenuk neit.

6 H̄irak kenke kekreri kent̄ar m̄it in ap han kitetik.

Jisas keriuwet m̄it aposel n̄irak nar hiswiyen wik (12)

(Mt 10:5-15; Lu 9:1-6)

7* H̄irak kari m̄it hiswiyen wik n̄irak (12) nau h̄irak ketpor menmen. H̄irak ketpor menmen, h̄irak kenkeri keriuweti n̄ire wik wik nen nerer wit wit. H̄irak kewisi h̄ir nekreh̄ir k̄irak nep̄ir herwe enun nan̄ino nankeip̄in m̄it.

8* H̄irak ketpor h̄im iuwe te h̄ir ap nan̄it menmen yap̄irwe neiȳim nan̄ino au em̄it! Pewek o wapnake o menmen au. Paap kerekek te h̄ir neke t̄i neriuwerek.

9 H̄ir neriuwet su, te saket wik au em̄it, miut̄ip keremem. H̄irak ketpor kar ik:

10 "Me w̄i yi yaino yayu yayikre w̄inak hak, yi ap yayim menmen eirer w̄inak ham au em̄it. W̄inak kiut̄ip kerekek ere yi yainaaaiw̄ir wit yaino wit hak.

* 5:27 Mk 6:56; Mt 14:36 * 5:30 Lu 6:19 * 5:34 Mk 10:52; Lu 7:50, 17:19 * 5:39 Jo 11:11 * 5:41 Lu 7:14 * 5:43 Mk 1:44, 7:36 * 6:2 Jo 7:15 * 6:3 Jo 6:42 * 6:4 Jo 4:44 * 6:5 Lu 4:40 * 6:7 Lu 10:1 * 6:8 Lu 10:4-11 * 6:11 Ap 13:51

11 *Mít ne wit hak ap neriwi mít naan-mampri yayít wínak kí nanímtau hí m au, yí einaaiwír mít in einepep toni waniu (o win) mau hí t mít, te yí yeteiknor hí r níríak enum.”

12 Hírak ketpor epei au, hí r mít nírak nen natíp mít miyapír han hí m me God me hí r ak katíp mít hí r nanweikín sip nanwet menmen enum.

13 *Hír nepír herwe enun yapírwe nekeipín mít, hí r newen wel mentar mít nínap, te hí r nírre yaain.

Mít nenep Jon kerek kí r kí r mít, hí r ak kaa

(Mt 14:1-12; Lu 3:19-20, 9:7-9)

14 *Mítík iuwe King Herot kinín naanmípre mít ne Isrel, hí r ak kertei menmen Jísas kí r í akem kentar Jísas ní uk mírak iuwe te mít hí r nertei menmen hí r ak kí r í akem hí r netpim nerer wit wit. Te Herot kemtewek. Mít han natíp nar ik: “Jon kerek kí r kí r mít neriuwe tí par hí r ak nepei kaa, te hí r ak pí ke kekrit kepu. Mar im te hí r ak kí r í ak menmen yaaim nípaa haiu mít ap mí rem au.”

15 Te mít han natíp nar ik: “Hírak Jísas ik hí r ak Ilaisa kerekek.” Mít han natíp: “Au, hí r ak kí re mít profet nípaa natíp hí m me God newepyapí rem natíp mít em.”

16 Herot kemtewem, hí r ak han kitet kar ik: “Hírak Jon nípaa hí eriuwet mítík hak ken kerekir teruk kí r ak paan kewen keket, hí r ak pí ke kekrit kau keit.”

17-18 **Nípaa Jon hí r ak epei katíp Herot kar ik: “Ti hewaank Herodias mí te pe ní kik kí t tí hetí we. Menmen im hí ram ap yaaim au, hí ram enum!” Herot han enuk keriuwet mít nírak hí r netenen Jon nesenkekik newisík kekre wí nak enuk kentar mí te pe Herot ní kik kí r ak ní uk mírak Filip, hí r ak herot ketí we.

19 Herodias hí re han enuk ware waunep Jon, te hí re taau.

20 Herot kí naain Jon. Hírak kertei Jon mítík yaaik kises hí m me God. Te Herot naanmíprewek. Wí kerek herot kemtau hí m mírak hí r ak kí naain. Te hí r ak wen pí ke hanhan kakí mtau hí m mírak kak-teipim kerekek.

21 Maain wí ham Herodias hanhan wemírír Herot mítík kí re hí r ak kaknep Jon. Wí im Herot han kitet wí nípaa miye pí r ak winaak, te hí r ak kemani menmen kakwet mít nírak ne gavman netike mít kerek naanmípre mít ne ami netike mít ní uk mír iuwe neit provins Galili hí r ak kakwetír menmen hí r naním.

22 Hír naam epei au, Herodias ní ki pí re wan wírre winor henye. Hír mít han yaaik iuwe neriuwerep, te Herot ketpí we kar ik: “Ti itauhi me menmen tí hanhanem, te hí wewen ewetitem.

23 *Menmen mekam tí itauhiyem hí ewetitem. Tí itauhi me menmen hí naanmíprewem te hí enke pí nam ewetitem hí wen hetenen pí nam.”

24 Hírak katíp epei au, hí re wen witeik witehi miye pí re war ik: “Hí ehítí wekhi mekam?” Hí re miye wetpí we war ik: “Tí ehítí wekhi me mítík kakno kaknep mítík Jon Baptaís kerek kí r kí r mít neriuwe tí par hí r ak kakweto paan kí r ak.”

25 Hí re pí ke wan waswas wetpí wek hí m iuwe war ik: “In ek tí eweto paan ke Jon ekí kre tí kenup.”

26 Herot kemtau hí m im, hí r ak han enuk. Te nípaa hí r ak ketpí we hí m iuwe, mít yapírwe nemtewek. Te hí r ak kí napen kaknep Jon, te hí r ak yínk enuk katíp mí te auye.

27 Te hí r ak kesiuwe mítík ken kerekir Jon teruk kí r ak kekre wí nak enuk.

28 Hírak kewis paan kí r ak kekre tí kenup hí r ak pí ke keiyík kan kewet mí te rek. Hí re wen witeik wewet miye pí re paan ke Jon.

29 Maain mít ne Jon nertei hí r ak epei kaa, hí r nen wí nak enuk neit yínk kí r ak neiyík nan newisík kekre hei.

Jísas kewet mít nar 5,000 menmen hí r naam

(Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Jo 6:1-13)

30 *Mít aposel ne Jísas pí ke nan netpí wek menmen hí r nírí akem natíp mít miyapír em.

31 *Hírak ketpor kar ik: “Yí eitikewa haiu mamno wit weiník mamu mamt é in.” Hírak katíp kar ik kentar mít yapírwe nan netpor wanewik ere wítaan, te hí r ap nau naam menmen taau.

32 Hír hí ras nau bot nepno wit weiník.

33 Te mít yapírwe ne wit yapírwe ní ri hí r nen, hí r nerteiri hí r neimín, te hí r mít miyapír nesiuknen ní nín nen wit weiník eik ek nemeiyor hí r naní nen.

34 *Jísas kenke kí naaiwír bot ken kiun tenhaan kerp tí eik, hí r ak kí r mít yapírwe nererik in, hí r ak hanhani kentar hí r ní re sipsip mít naanmíprewem au, hí ram mamno heriyai heriyai menmen mamím pí mamí waankem. Hírak katíp keteiknor menmen me God yapírwe.

35 *Maain menep kakre wítaan hí r ak wen ketpor hí m, mít disaipel nírak nan netpí wek nar ik: “Wit weiník ik ek, nepei au kakre wítaan.

* 6:13 Je 5:14 * 6:14 Mt 16:14; Mk 8:28 * 6:17-18 Lev 18:16 * 6:17-18 Lev 18:16 * 6:23 Est 5:3, 6, 7:2
* 6:30 Lu 10:17 * 6:31 Mk 3:20 * 6:34 Mt 9:36 * 6:35 Mk 8:1-9

³⁶ Ti eriuweti enino enrer wit wit enit menmen enim.”

³⁷ Hırak Jisas ketpor, “Yi hıras eiwetır menmen hır nanım.” Te hır pıke netpıwek, “Haiu emno emwır pewek mar 200 kına mamıt menmen a? Taauye! Haiu ap meit pewek mei yapırwe au!”

³⁸ Jisas kitorhi kar ik: “Menmen mar-menun mepeit in? Yi eino eiwenhisem.” Hır epei nen newenhisem, hır pıke nan netpıwek nar ik: “Bret hispınak (5) metike saauk wik me wan mepeit in keremem.”

³⁹ Hırak epei kertei, hırak katıp mıt disaipel nırak: “Yi eitıp mıt hır enınke hasini enu yenkis eim.”

⁴⁰ Hırak ketpor kar ek, te hır nenkeri hasini hasini nau nitet yenkis, mıt han nar 100, mıt han nar 50.

⁴¹ Te hırak ketenen bret metike saauk mau his mırak, hırak kıkıamnaan men nepni eim kitehi God katıp hırak yaaik. Epei au, hırak kewep bret kewet mıt disaipel nırak em. Te hır netıwem neiyım nen newet mıt miyapır em. Epei au, hırak pıke keit saauk kewetrem hır neiyım nen newet mıt miyapır em hır naam.

⁴²⁻⁴³ Mıt miyapır yapırw naam ere tu iuwe, ham au mepeit. Te mıt disaipel neit menmen yınam mıwaai em kerek mıt hır naam au, hır nemi mekre wapnake mar hiswiyen wik (12) ere mau hım.

⁴⁴ Hır mıt yapırwe nar 5,000 mıt keriyen hır nererik naam menmen.

*Jisas ken kitet tıpar keke niu
(Mt 14:22-23; Jo 6:15-21)*

⁴⁵ In ek Jisas katıp mıt disaipel nırak hım manp te hır eninın enu bot enino enrekir wan eniun pınak ein enmeriyıwek enıt wit Betsaida. Hırak kakriuwet mıt hır nanıno heriyai heriyai nanrer wit mır eim.

⁴⁶ *Hırak Jisas keriuweti hır nen, te hırak ken mınıu (o neiyıp) kitehi God, hırakıt tewepnak.

⁴⁷ Maain wıtaan man, bot ke mıt wen kerekir wan ke nımın, hırak Jisas kerp tı kepu weınık. Hırak kır mıt nırak hır neiyık newen tıpar iuwe neriuwet bot ken, te nıme mınıu meriuwet bot ap ken kiun pınak ein au.

⁴⁸ Menep wanewik, Jisas hırak kitet wan keke niu ken. Hırak kakno kaksipaap mıt nau bot,

⁴⁹ *te hır nırek kitet wan keke niu ken, hır han kitet hırak herwe.

⁵⁰ Te hır nınaain nenepıp. Hır nenepıp te hırak ketpor kar ik: “Yi han tokik eiyu. Hi Jisas kerekik hi han. Te yi ap eineina au.”

⁵¹ *Hırak ketpor epei au, hırak kehın kınıu ketikeri nau bot. Te nıme matın meit. Hır nırek, te hır nepırpır iuwe.

⁵² *Hır ap han kitet menmen me bret kerek hırak kırakem kewet mıt em hıram meteiknor hırak Mıtık iuwe. Au, han kır wen toenuk. Mar im te hır nepırpır.

*Jisas kıkıap mıt miyapır hır nınap neit
Genesaret*

(Mt 14:34-36)

⁵³⁻⁵⁴ Hır nerekir wan ere hır niun tenhaan ken pın eik. Hır nınaaiwır bot nerp tenhaan mıt yapırwe hır nır nınaan me Jisas hır nerteiyek hırak keimın. Te hır nen heriyai heriyai

⁵⁵ nerer wit wit hır nenerır mıt nınap neri nen newisi nıwaai nentar yeno, hır nınani neri nen wit kerek hır nemtau Jisas kewiyen.

⁵⁶ Jisas ken kerer wit kike o wit iuwe, hır mıt newis mıt nınap hır nau yaain menep yayıwe, hır nitıwekhi te hır newır his netenen klos mırak. Mıt kerek newır his netenen klos mırak, hır pıke nıre yaaik.

7

*Jisas kene mıt kerek hır nises hım me
maamrer, ap nises hım me God au*

(Mt 15:1-9)

¹ Mıt han ne Farisi kerek ninın nises hım me Moses, hır netike mıt han kerek ninın nertei hım me Moses natıp mıt miyapır em, hır nınaaiwır wit Jerusalem nen nererik neit wit eik nanır Jisas.

² *Hır nır mıt disaipel han kerek nises hım me Jisas hır nıpaam menmen te hır ninın nekemyet his mır au.

³ (Mıt miyapır ne Isrel hır niutıp niutıp nises hım me maamrer te mıt ne Farisi hır nisesim iuwe. Hır nekemyet his au, te hır nanım menmen au.

⁴ *Hır nanıno wit nanıt menmen mıt nesiuwerem meit maket, hır nantıwem pıke nanınen wit eik hır ninın nanmır au, te hır nanım menmen au. Hır nises hım meiyam me maamrer mar im. Hır nekemyet wa hesnu, mın me toni, wenkepıye, sar metike mın me ain. Au, hır ap te nanım menmen taau!)

⁵ Hır mıt ne Farisi netike mıt kerek ninın nertei hım me Moses natıp mıt miyapır em, hır nithehi Jisas nar ik: “Nenmak mıt hır nises hım mit, te hır ap nises hım me maamrer? Hır naam menmen neriuwe his enum hapık mewim.”

⁶ *Jisas ketpor kar ik: “Nıpaai Aisaia hırak katıp hım me yi mıt kerek yewenın hım. Hırak kewis hım mau tıwei mar im:

‘Mıt in newenanıpi neriuwe hım mı; te han kır kisısa au.

7 Hır nitehır newen ninıp nine henye newenıpi niuk mai weınım. Hır natıp mıt miyapır hım mı; hıram mar ke hım me God.’

8 “Yi yeweikın sip yewet hım me God, te yi yises hım weınım mıt keriyen hır netpiyem.”

9 Hırak wen ketpor, “Yi yertei werek werek eiweikın sip eiwet hım me God te yi eiyses hım mi.

10 *Nıpa Moses kewis hım mau tıwei katıp kar ik: ‘Yi naanmampre miye haai ni eiwenıpi niuk mı; eikepi, maain yi naanmampri. Neimın hır nene miye haai nır nanre newırpaan newepik, hır mıt han nanınıp nani nanıt.’

11 Te yi mıt yatıp mıtık hak kaktıp miye haai nırak menmen hırak maain kakwetırem kakıkepi, te hırak kehimitanem kakwet God em,

12 te maain yi yeriuwesisek hırak ap kakwet miye haai em kakıkepi kakriuwere au.

13 Mar im yi yewenın hım me God yeriuwe menmen maamer netpiyem yi yisesim yatıp mıt em. Yi mıt yırak menmen yapırwe enum mar im.”

Menmen mıt nırakem menıp God hırak katıp hır enun

(Mt 15:10-20)

14 Jisas pıke kenıne mıt miyapır yapırwe hırak ketpor kar ik: “Yi mıt miyapır yapırwe, yi nıkıp emnep eiymtau hım mai, yi han ekitetim!

15 *Menmen mıt nanım mamno tu kır hıram ap menıp God kaktıp mıt hır enun au. Menmen mekre han ke mıt hıram meweikın han kır hıram menıp God hırak kaktıp mıt hır enun.

16 Neimın hır enırtei hır nanımtewem.”

17 Maain hırak epei kınaaiwır mıt hırak ken wınak ken nımın ein, mıt nırak nises hım mı; hır nitıwekhi me hım nıpa hırak ketpim.

18 Hırak kenemyor naan ketpor kar ik: “Yi wen yepıtariyem yar ke mıt ein a? Yi yepıtari menmen hıram mamno hım ke mıt hıram menıp God hırak kaktıp mıt hır enun taauye!

19 Menmen hıram mamno mamıke tu kerekek maain mıt hır nanıno nanınere mamno mune ne heim.” (Me hım im Jisas katıp hırak keteiknai menmen yapırwe te hıram yaaim te haiu mamım.)

20 Hırak wen katıp, “Menmen enum mekre han ke mıt hıram menıp God kaktıp hır enun.

21 *Menmen mekre han ke mıt meit nımın hıram menıp hır han kitet enum, hır nisesan nırıran, hır nekintıp menmen o hır nenep mıt nani.

22 Hır nari miyapır ne mıt han his newenem nıwaai netikeri, hır hemkre menepam enum nanıt menmen, hır nırak menmen enum meit wit wit heriyai heriyai, hır newenın hım, hır nenke perke enum o paan tokik nekitet naan, hır han enuk neriuwe mıt hır ninıni neit menmen yapırwe, hır netpi nisesi, hır han kitet hır iuwe ninın mıt han. Menmen im metike menmen ham enum.

23 Menmen im yapırwe meit nımın mekre han man hıram menıp God hırak kaktıp mıt hır enun.”

Mıte pe Finisia witehi Jisas hırak kakepiye

(Mt 15:21-28)

24 Maain Jisas hırak kekrit kınaaiwır wit ik, hırak kepno ken hın me wit Taia. Hırak ken kiun ein, hırak ken kepu wınak hak kinapen hır mıt en nertei hırak kepu wınak eik, te hır nemtewek.

25 In ek, mıte hap niki pıre herwe enuk kersisep, hıre wentau mıt natıpan me Jisas. Te hıre wen wenke wıwaai tı menep hıt me Jisas.

26 Mıte ip hıre pe Isrel au. Hıre miye pıre wina (o winiye) weit provins Sairo Finisia. Hıre witehi Jisas hırak kaktıp herwe kaknopın kakıkeipın niki pıre.

27 Te Jisas katıp hırak kakinın kakıkaap mıt ne Isrel, te hırak ketpıwe tok piksa kar ik: “Nıkerek hır eninın enım menmen. Hıram enum te haiu mıt mamkin menmen me nıkerek mamwırem mamno mamwet nepere rem.”

28 Te hıre wetpıwek, “Ti atıp werek Mıtık luwe, te nepere mekorır menmen me nıkerek minatın mıwaai tı.”

29 Hırak ketpıwe, “Ti atıp werek ik, te ti pıke eno witeik. Hırak herwe epei kenke kenpın kınaaiwır niki pit.”

30 Hıre pıke wen witeik, hıre wır niki pıre wıwaai yeno, hıre wertei herwe epei kenke kenpın kekeipıwe.

Jisas kıkıkaap mıtık enuk ap katıp au, nıkıp toto

31 *Maain Jisas kınaaiwır wit ke Taia keit ein, hırak ken kewep nımın ke wit Saidon hırak ken menep hın me wit hiswiyen (10) hırak ken ere kiun wan ke provins Galili.

32 *Mıt han neit mıtık hak neiyık nen neteikın Jisas ek. Mıtık ik hırak nıkıp toenum katıp werek au. Teruk enuk kemerhin (o kemarkık). Hır natıp Jisas

* 7:10 Eks 20:12, 21:17; Diu 5:16

* 7:15 Ap 10:14-15

* 7:21 Ga 5:19-21

* 7:31 Mt 15:29-31

* 7:32 Mk 5:23;

h̄im iuwe, te h̄irak kakwis his mam̄nterik kak̄ik̄epik.

³³ *H̄irak Jisas ket̄iwekhis keriyaaq keiȳik ken ketikerek tekiyak̄it t̄inaaiw̄ir m̄it yap̄irwe nererik neit ein. Te h̄irak kewis histuwak m̄irak mekre n̄ik̄ip m̄irak, h̄irak kenik̄in t̄imank men nin k̄irak.

³⁴ *Te h̄irak k̄ik̄iam naan men niu kekin han ket̄p̄iwek kar ik: “Efata.” Haiu meweik̄in h̄im haiu mat̄ip, “Ti n̄ik̄ip mit emnep emtau menmen.”

³⁵ H̄irak n̄ik̄ip m̄irak menep, teruk kerek kemerhin (o kemark̄ik) epei au, h̄irak kat̄ip werek werek.

³⁶ *H̄irak Jisas ket̄por h̄im iuwe te h̄ir enwep̄yap̄ir menmen im em̄it! H̄irak keh̄im̄tenorem kat̄ip h̄ir ap en̄it̄pim au em̄it! Te h̄ir newep̄yap̄irem iuwe nerer wit w̄it heriyai heriyai.

³⁷ *M̄it in han kekrit w̄isenum h̄ir nat̄ip nar ik: “H̄irak epei k̄ir̄iak menmen yap̄irwe yaaim. H̄irak wen k̄ir̄iak m̄it̄ik ik n̄ipaa n̄ik̄ip to enum, h̄irak n̄ik̄ip menep kemtau h̄im.”

8

Jisas kewet m̄it nar 4,000 menmen h̄ir naam

(Mt 15:32-39)

¹ In ek m̄it yap̄irwe nererik nan, h̄ir ap neit menmen mei te nan̄im au. Te Jisas h̄irak ken̄ine m̄it disaipel n̄irak ket̄por kar ik:

² * “Hi hanhan heriuwe m̄it in. H̄ir nau netikewa me w̄i wikak, te in ek menmen h̄iram epei au mesi h̄ir n̄in̄p̄i maan.

³ Hi eriuweti nan̄it n̄in̄p̄i nan̄ino n̄ir ein te h̄ir n̄in̄p̄i mam̄in nan̄inkew̄in nanwaai yayiwe. M̄it han h̄ir neke yan̄im̄in nan.”

⁴ M̄it n̄irak net̄p̄iwek nar ik: “Haiu mamwet̄ir menmen h̄ir nan̄im mam̄irkeik? Wit ik ek h̄irak wein̄ik.”

⁵ Jisas h̄irak kitorhi kar ik: “Menmen marmenum mepeit?” H̄ir nat̄ip, “Menmen hisp̄inak wik(7).”

⁶ H̄irak kat̄ip h̄im iuwe te m̄it miyap̄ir yap̄irwe h̄ir nanu t̄i. Te h̄irak ketenen bret hisp̄inak wik (7), h̄irak kitehi God em kat̄ip h̄irak yaaik. Te h̄irak kewen̄in bret kewet m̄it disaipel n̄irak em h̄ir nenkerem newet m̄it yap̄irwe rem.

⁷ H̄ir m̄it disaipel n̄irak wen netenen saauk ham kike. Te Jisas kitehi God em, h̄irak kewet m̄it n̄irak em ket̄por h̄ir enwet m̄it han em. H̄ir newet̄irem.

⁸ H̄ir m̄it yap̄irwe naam menmen ere tu iuwe. M̄it disaipel n̄irak nen neit menmen

yanam wen mepeit, h̄ir neiȳm nen nemi mekre wap̄nake hisp̄inak wik (7) mau h̄im.

⁹ M̄it miyap̄ir nar 4,000 h̄ir epei naam menmen im. H̄ir epei naam, h̄irak keriuweti nen.

¹⁰ H̄irak keriuweti nen, h̄irak ketike m̄it disaipel n̄irak h̄ir neh̄in n̄iniu nau bot, h̄irak kerekir wan ken kiun h̄in me distrik Dalmanuta.

M̄it Farisi nitehi Jisas h̄irak kakriak menmen h̄ir nan̄irem

(Mt 16:1-4; Lu 12:54-56)

¹¹ * In ek m̄it han ne Farisi kerek h̄ir nin̄in nises h̄im me Moses h̄ir nan netike Jisas newep̄nak. H̄ir nenerek nit̄iwekhi h̄irak kakriak menmen kakteiknor h̄irak God keriuwetek kan t̄i ik. H̄ir hanhan nanri han k̄irak.

¹² *Jisas kekin han ket̄por kar ik: “Yenmak yi m̄it yitauhi te hi ar̄iak menmen hi eteikni God keriuweta hi han a? Hi het̄pi werek. Hi ap te eteikni yi m̄it ne t̄i menmen mar im taau.”

¹³ H̄irak kat̄ip epei au, h̄irak k̄inaiw̄iri keh̄in k̄iniu kau bot ketike m̄it n̄irak, h̄irak kerekir wan kakno p̄inak ein.

Tok piksa me h̄im me m̄it ne Farisi netike h̄im me m̄it̄ik iuwe King Herot

(Mt 16:5-12)

¹⁴ H̄ir m̄it disaipel n̄irak neit bret au, h̄ir han kaa rem. Kiut̄ip k̄iwaai kekre bot kepeit kerekek.

¹⁵ *Bot h̄irak wen kerekir wan, h̄irak Jisas kat̄ip h̄im iuwe ke h̄im enum m̄it newep̄yap̄irem nat̄ip h̄iram yaaim metike menmen m̄it ne m̄it̄ik iuwe King Herot n̄ir̄iakem. H̄irak ket̄por, “Naanempre h̄iras. Yi einopin̄ eikeip̄in yis me m̄it ne Farisi metike yis me m̄it ne Herot.”

¹⁶ Te h̄ir nat̄ipan nar ik: “Haiu han kaa bret te h̄irak kenai ket̄paiyem.”

¹⁷ *Jisas kemtau h̄ir nat̄ipan, te h̄irak ket̄por kar ik: “Yenmak te yi yat̄ip yi han kaa bret a? Yi ap han kitet menmen werek werek wen au a? Han ki au to enuk a?”

¹⁸ * “Yi nanam̄ir kewi te yi ȳir menmen au. Yi n̄ik̄ip mewi, te yi yemtau menmen au. Yi han kaa menmen im a?”

¹⁹ *N̄ipaa ein hi ewep̄ep bret mar hisp̄inak (5) me m̄it nar 5,000, yi yeit yinam mekre wap̄nake mau h̄im marmenum a?” H̄ir net̄p̄iwek, “Haiu memi mar hiswiyen wik (12).”

²⁰ *H̄irak ket̄por kar ik: “Me bret hisp̄inak wik (7) me m̄it nar 4,000 yi yeit

* 7:33 Mk 8:33 * 7:34 Mk 6:41; Jo 11:41 * 7:36 Mk 1:43-45 * 7:37 Ais 35:5 * 8:2 Mk 6:34-44 * 8:11 Mt 12:38 * 8:12 Lu 11:29 * 8:15 Lu 12:1 * 8:17 Mk 6:52 * 8:18 Jer 5:21; Esi 12:2; Mk 4:12; Ap 28:26 * 8:19 Mk 6:41-44 * 8:20 Mk 8:6-9

ysinam yemi mekre wapnake mau h̄m mar-
numen a?” H̄r netp̄wek, “H̄aiu meit
hisp̄nak wik (7).”

²¹ H̄rak ketpor, “Yi wen yep̄tari a? Hi
ap heni me bret au. Hi hetpi yi einop̄n ap
eiyises h̄m enum m̄t ne Farisi nat̄ip m̄t
h̄r enisesim.”

*Jisas k̄kaap m̄tik ke Betsaida h̄rak
nanam̄r toto*

²² Maain h̄r nen niun wit Betsaida. H̄r
m̄t han nari m̄tik nanam̄r toto h̄r neiȳk
nan n̄r Jisas, h̄r nit̄wekhi h̄m iuwe te
h̄rak kakwis his mam̄nterik.

²³ *Jisas keten̄wek his kariyaak ken
k̄naaiw̄r wit ken kerp̄ p̄n eik. H̄rak
kenik̄n t̄mank men nanam̄r k̄rak, h̄rak
kewis his menterik. Te h̄rak kit̄wekhi kar
ik: “Ti h̄r menmen o au?”

²⁴ H̄rak m̄tik k̄waanaan k̄r ein ein
kat̄ip, “Hi h̄r m̄t neke t̄i o hi h̄r nu waai?”

²⁵ H̄rak Jisas p̄ke kewis his mentar
nanam̄r k̄rak. In ek h̄rak m̄tik k̄r h̄m̄n
naan menmen h̄rak k̄rem werek werek
yaaim.

²⁶ *H̄rak nanam̄r yaaik te Jisas kare
kaksiuwerek kakno, h̄rak ketp̄wek kar ik:
“Ti ap eno wit Betsaida eik, au em̄t! Ti eno
nit en kerekek.”

Pita kewepyap̄r Jisas h̄rak m̄tik Krai
God kesiuwerek kan t̄i

(Mt 16:13-20; Lu 9:18-21)

²⁷ Maain Jisas ketike m̄t disaipel n̄rak
nen nerer wit wit me Sisaria Filipai. H̄r
wen nepno h̄rak kitehi m̄t n̄rak kar ik:
“M̄t h̄r nenewa hi keim̄n?”

²⁸ *M̄t n̄rak h̄r netp̄wek nar ik: “M̄t
han nat̄ip ti Jon kerek k̄k̄r m̄t nekre t̄par
ti p̄ke hekrit heke herwe hei han. M̄t
han nat̄ip ti profet Ilaija ti h̄naaiw̄r wit ke
God hekiuwe han t̄i ik e. M̄t han nat̄ip ti
m̄tik profet hak n̄paa nat̄ip h̄m me God
newepyap̄rem nat̄ip m̄t em, ti p̄ke hekrit
heke herwe hei han.”

²⁹ *H̄rak Jisas kitorhi, “Te yi han kitet hi
keim̄n?” H̄rak Pita ketp̄wek, “Ti M̄tik
Krais kerek God keh̄m̄tanit kerek ti ekepai
h̄aiu m̄t keriyen.”

³⁰ *Jisas ketpor h̄m iuwe, “Yi ap ei-
wepyap̄r hi keim̄n au em̄t!”

*Jisas kat̄ip maain h̄rak kaki h̄rak p̄ke
kak̄krit*

(Mt 16:21-28; Lu 9:22-27)

³¹ In ek, h̄rak kin̄n ketpor kar ik:
“Maain hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe hi
ȳnk kai kakiyewo iuwe. Haairer netike
m̄t iuwe pris kerek newet God menmen
me m̄t, h̄r netike m̄t nin̄n nertei h̄m

lo me Moses, h̄r nan̄neina te h̄r naniyep
hi h̄ahi. Te maain w̄ wikak, hi p̄ke ekrit
ehu.”

³² Jisas kat̄ip h̄m kepak̄n menmen au,
h̄rak kewepyap̄rem. Te Pita ketp̄wek
keriyaak keiȳnk ken p̄n eik h̄rak kenerek
ketp̄wek kar ik: “Ti han kitet menmen mar
im au em̄t.”

³³ Jisas keweik̄n k̄r m̄t disaipel n̄rak
han te h̄rak kene Pita ketp̄wek kar ik:
“Seten ti enop̄n ekeipno. Ti ap han kitet
menmen har ke God han kitetim au. Ti han
kitet menmen har ke m̄t keriyen.”

³⁴ *Maain Jisas ken̄ne m̄t yap̄rwe
netike m̄t disaipel n̄rak. H̄r nan nererik
nau, te h̄rak ketpor kar ik: “Neim̄n
h̄r hanhan nan̄n̄isa nan̄mtau h̄m mai,
h̄r hanhan h̄ras au. H̄r ap neh̄nh̄n
en̄naain menmen enum mamnen mamri-
waank nentar h̄r nises h̄m mai.

³⁵ *Neim̄n n̄rak ek au, te h̄r nare nanu
nan̄t menmen yap̄rwe, maain h̄r maain
nani. Te neim̄n nani nan̄ntar h̄m mai h̄r
nisesim, h̄r nantikewa nanu nan̄t.

³⁶ M̄tik hak keit menmen yap̄rwe
me t̄i te h̄m̄n k̄rak h̄rak kakiwaank,
mam̄rkeik te h̄ram mam̄kepik h̄rak kak-
tike God tatu werek a? Taauye!

³⁷ M̄tik kakwet God mekam te h̄rak kak-
wet̄wek h̄m̄n hak yaaik k̄rak a? Taauye!

³⁸ *Neim̄n ne yi m̄t yi ȳnk enuk ap eit̄p
m̄t enun ne t̄i ik yi yises h̄m mai, maain
me w̄ hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe hi
heit menmen me Haai merhihe mewepna,
hi anen eh̄r̄p t̄i hetike m̄t ensel nai, hi
eweik̄n sip ewet yi m̄t.”

9

¹ *Jisas ketpor kar ik: “Hi etpi werek.
M̄t han nepu nepeit in h̄r nani wen au,
te h̄r nan̄r menmen iuwe God k̄rakem
mamnen h̄rak keiȳm naanmampre m̄t
kakriuwerek.”

*M̄t disaipel n̄r ȳnk ke Jisas h̄rak
keweik̄n k̄re menmen ham*

(Mt 17:1-13; Lu 9:28-36)

² Maain wi hisp̄nak kiut̄ip (6) epei men,
h̄rak Jisas keithis Pita, Jems, Jon tetikerek
ten m̄niu (o neiȳp) kau niu ein. H̄rak̄t
tepu weim̄m. M̄t han au. H̄rak̄t t̄rek
keweik̄n his keit in.

³ Laplap m̄rak merh̄he m̄re hike, te h̄r
m̄t ne t̄i h̄r ap te n̄rakem mar im taauye.

⁴ H̄rak̄t t̄r Ilaija ketike Moses, h̄rak̄t
maam n̄pu te n̄paa ein, h̄rak̄t wik tetike
Jisas tewepnak.

⁵ H̄rak Pita k̄r menmen im te h̄rak
kat̄ip Jisas kar ik: “Haai, h̄aiu mau in h̄ram

* 8:23 Jo 9:6 * 8:26 Mk 7:36 * 8:28 Mk 6:15 * 8:29 Jo 6:68-69 * 8:30 Mk 9:9 * 8:34 Mt 10:38-39 * 8:35

yaaim. Haiu mamwep weisak wikak. Kiutip kit, kiutip ke Moses, kiutip ke Ilaija.”

⁶ Hīrak Pita katip hīm im kentar hīrakit tinaain te Pita kepitari hīm mekak hīrak ketpiyem, te hīrak ketpi hīm im o hīm eim.

⁷ *Hīrak katip epei au, napi kīwapini, hīrakit temtau hīm me God meke napi man matip mar im: “Hīrak Nīkan kai ik hi hanhanek. Nīkip emnep yi eiyimtau hīm mīrak.”

⁸ Hīram matip epei au, napi kewep ken hīrakit terenaan waswas tīr mītikit wik au. Hīrakit tenep teit pike ten wit ke God. Jisas kerekek hīrak kepu.

⁹ *Hīrakit tekiuwe mīniu (o neiyip) Jisas kewenet ketpiwekit hīrakit ap tewepyapir menmen hīrakit epei tīrem au emīt ere maain hīrak Mītik ke wit ke Mītik Iuwe hīrak kaki pike kakikrit kaku.

¹⁰ Hīrakit temtau hīm mīrak hīrakit tepakinek. Te hīrakit titehiyakit menmen Jisas ketpiwekitem me maain hīrak kaki pike kakikrit kaku.

¹¹ Te hīrakit titiwekhi tatip tar ik: “Nenmak mīt ninin nertei hīm lo me Moses hīr natip Ilaija kakinin kaknen, te maain Mītik Kraiṣ kīkaru kaknen?”

¹² *Jisas ketpiwekit, “Hīrak Ilaija kakinin kaknen pike kakriak menmen ere werek. Te nenmak hīr mīt ne nīpaa ein newis hīm mau tīwei me hi Mītik ke wit ke Mītik Iuwe hi yīnk kakiyewo iuwe, mīt hīr nanitetaunaan a?”

¹³ *Te hi hetpi werek. Hīrak Ilaija epei kan, te mīt hīr nerekiyewek nises han kīr mar ke nīpaa mīt newisim mau tīwei. Hīrak Jon kerekek.”

Jisas kīkaap nīkan hīrak kepīr herwe enuk kenpin kekeipniwek

(Mt 17:14-21; Lu 9:37-43)

¹⁴ Hīrak ketpiwekit epei au, hīrakit tan tīr mīt disaipel nīrak han. Hīrakit tīr mīt yapirwe nan nererik neweiknor. Mīt disaipel hīr netike mīt hīr ninin nertei hīm lo me Moses hīr nenehan me menmen.

¹⁵ In ek hīr mīt nīr Jisas kan te hīr han kekrit han yaaik nen natip nar ik: “Ti epei han.”

¹⁶ Hīrak ketpor, “O hi epei han.” Te hīrak kitorhi, “Yi yenehan yektaan mekam?”

¹⁷ Mītik kiutip ke hīr yapirwe hīrak ketpiwek kar ik: “Haai, hi epei hari nīkan kai heiyik han. Hīrak herwe enuk kersisek kewek teruk.

¹⁸ Me wī hīrak kersisek, hīrak kewirek kīwaai tī, hīrak nīkan kenikin mar tīwerpek, hīrak kenip yehes mīrak kīkir kīkir, yīnk kererwo. Hi hitehi mīt disaipel

nit hīr nanipir herwe kakno, te hīr taauye!”

¹⁹ Jisas hīrak kemtau hīm im te hīrak keneri kar ik: “Yi mīt miyapir kerek yi ap han ekitita? Wī marmenum hi ehu emeryi te yi han ekitita? Ehīt nīkan eiyik enen.”

²⁰ Hīr neiyik nan hīrak herwe enuk kīr Jisas. Herwe enuk kīr Jisas, hīrak han enuk kersis nīkan kenipek kenke kīwaai tī. Nīkan keweikin heriyai heriyai, hīrak kenikin mar tīwerpek.

²¹ Jisas kitehi haai kīrak kar ik: “Wī marmenum hīrak kīrak kar ik e?” Haai kīrak ketpiwek, “Nīpaa hīrak nīkan kike ere in.

²² Hekrit hekrit hīrak herwe kersisek te hīrak kewirek kekre si o kekre wan tīpar te hīrak kaknep hīrekes kaki. Ti iuwe ti hertei epir herwe eik, te ti hanhanai ekepik.”

²³ *Jisas hīrak kenerek kar ik: “Ti henmak ti atip te hi hertei a? Keiyin han kitita hīrak kakriak menmen yapirwe.”

²⁴ *Waswas haai kitehi Jisas hīm iuwe, “Hi han kitetit iuwe au, kike keremem. Ti ekepa te hi han ekitetit iuwe.”

²⁵ Jisas kīr mīt yapirwe nesiuknen nan nererik neweikniwek nanirek, hīrak kene herwe enuk ketpiwek kar ik: “Ti herwe enuk hersisek hewek teruk hemesisiwek nīkip paan toto, hi hetput hīm iuwe ti etpaan eno ekeipniwek ap pike eno ekrerek au ekit. Ti enopin.”

²⁶ *Hīrak herwe kekre nīkan hīrak kenepip pike kenep nīkan, hīrak kaa keperper, hīrak herwe kenpin kekeipniwek ken. Hīrak nīkan kīwaai kīre mītik epei kaa, te mīt yapirwe natip, “Hīrak epei au kaa.”

²⁷ Te Jisas keriyiwek his men niu kari nīkan hīrak kekrit.

²⁸ Maain hīrak ken winak nīmīn ein, hīr mīt disaipel nīrak nitwekhi nar ik: “Menmak te haiu ap mepirek ken au a?”

²⁹ Jisas hīrak ketpor, “Yi yepir herwe enuk kar ik yeriuwe menmen ham au. Prea keremem.”

Jisas katip keteipim hīrak kaki, maain hīrak pike kakikrit

(Mt 17:22-23; Lu 9:43-45)

³⁰ *Maain hīr nīnaaiwir wit ik, hīr nen nitet yayiwe neke nīmīn ke provins Galili, te hīrak kīnapen mīt yapirwe hīr nanirteiyek.

³¹ *Hīrak kīnapen kentar hīrak hanhan katip mīt disaipel nīrak hīm mīrak. Hīrak ketpor kar ik: “Hi Mītik ke wit ke Mītik Iuwe mīt han hīr nanriuweta hi eno his me

* 9:7 Mt 3:17; 2Pi 1:17-18; Diu 18:15; Ap 3:22 * 9:9 Mt 12:16; Mk 8:30 * 9:12 Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3

* 9:13 Mt 11:14 * 9:23 Mt 21:21; Mk 11:23 * 9:24 Lu 17:5 * 9:26 Mk 1:26 * 9:30 Jo 7:1 * 9:31 Mk 8:31,

mít enun hîr naniyep hi hahi. Maain, wî wikak, hi pîke ahîkrit hahu.”

³² *Hîr han kitet hîm mîrak hîr nepîtariyem. Te hîr nînaain nanitîwekhi me menmen hîrak ketporem.

Keimîn hîrak kîre mítîk iuwe
(Mt 18:1-5; Lu 9:46-48)

³³ Hîr newepnak epei au, hîr nen niun wit Kapaneam. Hîr epei nen wînak nîmîn ein, hîrak kitorhi kar ik: “Nîpaa hâu wen mîpîtet yayiwe, yi yatîpan mekam?”

³⁴ *Hîr au nekintîp nentar nîpaa hîr natîpan me hîr hîras keimîn ke hîr hîrak kinîni iuwe.

³⁵ *Jisas kau yeno kari mít hiswiyen wik nîrak (12), hîrak ketpor kar ik: “Mîtik hak kakinîn mít han, hîrak ekîkaru ekîkriak menmen mîr weinîm.”

³⁶ Hîrak kari nîkan kewisîk kerp keit nîmîn. Hîrak keiyewewik ketpor,

³⁷ *Mît neimîn kerek hîr nîkaap mítîk kiutîp kar ke nîkan ik nentar hîr nises hîm mai, hîrak kar ke hîr nîkaap mítîk kerekek au. Hîr nekepik ketikewa. Mît kerek nekepa, hîr nekepa kerekek au. Hîrak kar ke hîr nekepa hetike Mîtik Iuwe kerek keriuweta hi han tî ik.”

Neimîn hîr nîriak menmen mar ke hâu mîriakem, hîr nau yinan
(Lu 9:49-50)

³⁸ *Hîrak Jon ketpîwek kar ik: “Mîtik Iuwe, hâu mîr mítîk hak kepîr herwe enum kekine niuk mit, te hâu meri-uwesîsek kentar hîrak kises hîm mit ketikewai au. Hâu mít keriyen.”

³⁹ *Jisas ketpor kar ik: “Yi yeriuwesîsek au ekî! Mîtik kerek kîriak menmen yaaim iuwe kekine niuk mai, hîrak ap te kaktîp enum me hi waswas taau.

⁴⁰ *Neimîn hîr nîriak menmen mar ke hâu mîriakem, hîr nau yinan.

⁴¹ *Hi hetpi werék. Mî han nekepi, hîr neweti tîpar mei yi yayîm yentar yi yises hîm me hi Kraiss, God hîrak ap han kaa menmen im au. Maain hîrak kakwetîr menmen yaaim.

Menmen enum mítîk hak kîriakem mamîwaank hîm mítîk hak kisesim
(Mt 18:6-9; Lu 17:1-2)

⁴² “Mîtik hak kakriak nîkan hak ke nîkerek yapîrwe in hîr han kitîta kar ik, te hîrak keweikîn han kîrak te hîrak kakriak enum, hîrak yaaik te mít han hîr nankaaip nan kariyîwek teruk hîr nanwîrek karkno kakîkre wan kaki te maain hîrak ap

kakriak menmen ham enum te God han enuk wîsenuk kakîwaankek kakîkre si.

⁴³ *Ti hîriak menmen enum heriuwe his mit te ti eremir meiyam pînam ewîrem. Ti eremir meiyam pînam ewîrem hîram enum kike mentar ti ap eriak menmen enum ti etike God yi eiyu eiyît tipmain tipmain enum eik. Te ti his mit wik mepwit ti eriak menmen enum ere ti eno si tatîknenit te ti ehu en tipmain tipmain enum eik, hîram menmen enum iuwe.

⁴⁴ [Ti eno wit enuk ik, henek hîram mamîk yînk ki hîrak kaki au, si mami au mamu tipmain tipmain enum eik.]

⁴⁵ Ti hîriak menmen enum heriuwe hît mit, te ti eremir meiyam pînam ewîrem. Ti hît miutîp keremem mepwit hîrak enum kike. Ti etike God yi eiyu eiyît tipmain tipmain enum eik. Te ti hît mit wik mepwit ti eriak menmen enum ere ti eno si tatîknenit ti ehu tipmain tipmain enum eik, hîram enum wîsenum.

⁴⁶ [Ti eno wit enuk ik, henek hîram mamîk yînk ki hîrak kaki au, si mami au mamu tipmain tipmain enum eik.]

⁴⁷ *Ti hîriak menmen enum heriuwe nanamîr kit, te ti eket keiyak ewîrek. Ti nanamîr keiyak kiutîp kepwit hîrak enuk kike. Ti hetike God yi eiyu eiyît tipmain tipmain enum eik. Te ti nanamîr wik kepwit te ti hîriak menmen enum ere ti eno si tatîknenit ti ehu tipmain tipmain enum eik, hîram enum iuwe.

⁴⁸ *Ti eno wit enuk ik, ‘henek hîram mamîk yînk ki hîrak kaki au kaku, si mami au mamu tipmain tipmain enum eik.’

⁴⁹ Sol (o siyak) mamno mamîkre menmen mamnîpem hîram yaaim mamtîn hîm. Mar im menmen enum kerek mewaank mít, hîram mamkepi yi yayîr ke mít yaaim.

⁵⁰ *Sol hîram menmen yaaim. Hîram merekir nin au, hîram enum mîre tîpar harîk, te yi yarkeik eiriakem te hîram pîke mamrekir nin a? Taauye! Yi yîre sol (o siyak) yi han kitet menmen yaaim te yi eitike mít han yi eikiyan eiyu eiyît.”

10

Jisas katîp hîm me mít hîr nepîr miyapîr nîr

(Mt 19:1-12; Lu 16:18)

¹ Maain Jisas kînaaiwîr wit Kapaneam hîrak ken kiun hîn me provins Judia. Te hîrak ken kerekir mani Jodan ken pînak kerek wepni kekai kan. Hîr mít yapîrwe ne wit yapîrwe pîke nan nererik nanîrek.

* 9:32 Lu 18:34 * 9:34 Lu 22:24 * 9:35 Mt 20:25-27; Mk 10:43-44 * 9:37 Mt 10:40 * 9:38 Nam 11:27-29

* 9:39 1Ko 12:3 * 9:40 Mt 12:30; Lu 11:23 * 9:41 Mt 10:42 * 9:43 Mt 5:30 * 9:47 Mt 5:29 * 9:48 Ais

66:24 * 9:50 Mt 5:13; Lu 14:34; Kl 4:6; Ro 12:18; 1Te 5:13

Hirak pike ketpor kar kerek nɪpaa ein hirak kɪrakem.

² Hir mit han ne Farisi kerek ninɪn nises hɪm me Moses, hir nan niun Jisas newisesik, hir nitɪwekhi nar ik: "Hɪm lo me maamrer hɪram mewis mitɪk hak kepɪr mɪte pɪrak hɪre wauno waunaiwɪrek o au?"

³ Jisas hirak kinɪn kitorhi hɪm ham kar ik: "Hɪm me Moses hɪram matɪp mekam?"

⁴ *Hir natɪp, "Hɪm me Moses mewis mitɪk hirak kewis tɪwei kakwet mɪte pɪrak ek, te hirak kakpɪrep wauno."

⁵ *Jisas ketpor kar ik: "Hirak Moses kewis hɪm im mentar yi mit enun han to enuk.

⁶ Nɪpaa enum eik God kɪrak tɪ ketike menmen yapɪrwe, hirak kewis mitɪk ketike mɪte pɪrak.

⁷ *Mar ik te mitɪk hak kaknaiwɪr miye haai nɪrak, hirak kaktike mɪte nanu nanɪt,

⁸ hir nankiyan nanu nanɪr ke yɪnk kiutɪp. Hir wik au, hir nɪre niutɪp.

⁹ Te mitɪk mɪte God kerekyor hir neitan, hir mit han ap te nanriuwetep wauno waunaiwɪrek taau."

¹⁰ Maain hir mit nɪrak netikerek nau wɪnak neit nɪmɪn ein, hir nitɪwekhi me menmen im.

¹¹ *Te Jisas ketpor kar ik: "Mitɪk hak kepɪr mɪte pɪrak kakɪt mɪte hap, hirak kɪrak enum me mɪte winɪn nɪpaa hirak ketɪwe.

¹² Mar keremem, mɪte piutɪp wau-naaiwɪr mitɪk kɪre wawɪt mitɪk hak, hɪre wɪrak enum me mitɪk kinɪn nɪpaa hɪre wetɪwek."

Mit neit nɪkerek kike neri nan nɪr Jisas (Mt 19:13-15; Lu 18:15-17)

¹³ Mit han neriuwet nɪkerek nɪr nanɪr Jisas te hirak kakwis his mamɪnteri kakɪtpor hɪm yaim. Te mit disaipel nɪrak hir neneri.

¹⁴ Jisas kɪr menmen im, hirak han enuk katɪp mit disaipel nɪrak kar ik: "Yi eiwis nɪkerek hir nanɪnen in. Yi ap eiweni au emɪt! Hir mit kerek God hirak naanmɪppror hir nar ke nɪkerek in. Hir hanhana.

¹⁵ *Hi hetpi werek. Mit kerek hir hanhan God hirak naanmampri, hir nises hɪm mɪrak nanɪr ke nɪkerek in hir nises hɪm me miye haai nɪ; o au en, hir ap te nanu nantike God taau!"

¹⁶ Hirak katɪp epei au, hirak kewis his mɪrak menteri hirak ketpor hɪm mɪrak yaaim.

Hɪm me mitɪk kerek keit menmen yapɪrwe

(Mt 19:16-30; Lu 18:18-30)

¹⁷ Menep te Jisas kaknaiwɪr wit ik kakno, mitɪk hak kesiuknen kan kɪr Jisas kewen ninɪp kitɪwekhi kar ik: "Mitɪk Iuwe Yaaik. Hi ariak mekam te hi ehɪt hɪmɪn yaaik hi etike God hawɪr ewu tipmain tipmain enum eik?"

¹⁸ Jisas ketɪwekhi kar ik: "Ti henmak te ti atɪp hi Mitɪk Iuwe yaaik a? Hirak God kiutɪp kerekkek hirak Mitɪk Iuwe Yaaik.

¹⁹ *Ti hertei hɪm God ketpaiyem. "Ti ap enep mit nani au, ti ewaai etike miyapɪr ne mit han au. Ti ap ekintɪp menmen me mitɪk hak au. Ti ap ewises mit han ek au. Ti naanempre miye haai nit ekepi."

²⁰ Hirak katɪp Jisas kar ik: "Mitɪk Iuwe, hi hisesim, hi kike ere in."

²¹ *Jisas kɪpɪrek hirak hanhanek ketpɪwek kar ik: "Menmen miutɪp wen mewenɪnit ti hises hɪm me God werek werek. Ti eno esiuwe menmen yapɪrwe mit ti ewet mit em weinɪm, te maain menmen mit yaaaim mamu wit ke God. Ti esiuwerem epei au, ti enen ehɪsɪa."

²² Mitɪk hirak kemtau hɪm im, hirak han kekrit pike ken hirak kine han enuk kentar hirak ketenen menmen yapɪrwe kɪnapen kakwet mit em weinɪm.

²³ Jisas kɪwaainaana katɪp mit disaipel nɪrak kar ik: "Hɪram hat tru te mit kerek netenen menmen yapɪrwe te hir nanwis God naanmɪpri."

²⁴ Hir mit disaipel nɪrak nemtau hɪm mɪrak, hir nehɪnhɪn neriuwerem, te hirak wen ketpor; "Pipep nai, hi hetpi. Hɪram hat tru te mit hir nanɪno wit ke God nanu nantikerek.

²⁵ Hirak miyak kamel (hirak iuwe kɪre hos) kakno kakitet hei me tɪk mit nek-erwo menmen neriuwerem hirak ap hat wok iuwe mar ke mit netenen menmen yapɪrwe hir hanhan nanises hɪm me God te hirak naanmampri."

²⁶ Mit disaipel nɪrak nemtau hɪm im, te hir han kekrit nitehiyan nar ik: "Hɪram hɪm mar im, te neimɪn hir nantike God nanu nanɪt hirak naanmampri a? Taauye!"

²⁷ *Jisas kɪpɪri ketpor, "Hir mit ne tɪ ap te nanɪrak menmen miutɪp hir nankaap hɪras, te hir nanɪt hɪmɪn yaaik hir nantike God nanu. God kerekkek. Hirak God kertei menmen yapɪrwe hirak kakɪrakem kakɪkaap mit kakriuwerem."

²⁸ Pita hirak ketpɪwek kar ik: "Hau mɪnaaiwɪr menmen yapɪrwe misesit."

* 10:4 Diu 24:1-4; Mt 5:31 * 10:5 Jen 1:27, 5:2 * 10:7 Jen 2:24; Ef 5:31 * 10:11 Mt 5:32; 1Ko 7:10-11 * 10:15 Mt 18:3 * 10:19 Eks 20:12-17; Diu 5:16-20, 24:14; Je 5:4 * 10:21 Mt 10:38, 6:20; Mk 8:34 * 10:23 Mk 4:19; 1Ti 6:17 * 10:27 Jop 42:2; Mk 14:36

²⁹ Jisas h̄rak katip, “Hi hetpi werek. M̄t miyap̄r kerek n̄naaiw̄r witeik, o heiyu- iuwe o kikrek o yenten o miye haai o n̄kerek n̄r nentar h̄r nis̄sa hetike h̄m mai yaaim, h̄r nanu t̄i nan̄t 100 witeik,

³⁰ heiyuwerer, kikrek, yenterer miyerer haairer, n̄kerek n̄r netike t̄i meiyam. Te h̄r m̄t nanrekyor enum enum nan̄ntar h̄r nises h̄m mai. Maain, h̄r nan̄t h̄m̄n yaaik h̄r nantike God nanu nan̄t tipmain tipmain enum eik.

³¹ *In ek m̄t kerek h̄r nin̄n, maain h̄r nankaru. In ek h̄r m̄t kerek h̄r n̄karu o h̄r m̄t wein̄n, maain h̄r iuwe nanin̄n m̄t han.”

Jisas katip wikak h̄rak kaki, te maain h̄rak p̄ike kak̄krit

(Mt 20:17-19; Lu 18:31-34)

³² H̄r wen nitet yayiwe nepno wit Jerusalem, Jisas kin̄ni ken. M̄t disaipel n̄rak h̄r nertei m̄t iuwe neit Jerusalem h̄r hanhan nank̄p kaki, te h̄r han kekrit. M̄t miyap̄r han kerek nisesik, h̄r n̄naain. Jisas h̄rak p̄ike kerp kemer̄r m̄t disaipel n̄rak nar hiswiyen wik (12), h̄rak ketpor menmen maain m̄t neit Jerusalem h̄r nanrekyiwekem.

³³ *H̄rak ketpor kar ik: “N̄k̄p emnep yi eiȳmtau! Haiu mamno Jerusalem. Hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe, m̄t iuwe pris kerek newet God menmen me m̄t, h̄r nantike m̄t nin̄n nertei h̄m lo me Moses, h̄r nantauh̄s h̄r neh̄m̄t̄ena hi hahi, h̄r nanriuweta hi eno his me m̄t han h̄r ap ne Isrel, te h̄r naniyep hi hahi.

³⁴ H̄r nan̄t̄aunaan h̄r nan̄nik̄n t̄imank mam̄ntera, h̄r nanwaai n̄p̄in naniyep. H̄r naniyep hi hahi, te maain w̄i wikak epei men, hi p̄ike hah̄krit hahu.”

Jems ketike Jon h̄rak̄it hanhan tatre m̄t̄k̄it iuwe

(Mt 20:20-28)

³⁵ Jems ketike Jon h̄rak̄it n̄kerek h̄rak̄it te m̄tik niuk m̄rak Sebedi h̄rak̄it ten t̄rap̄it Jisas tetp̄iwek tar ik: “M̄tik Iuwe, haw̄r hanhan (o weik̄kit) menmen haw̄r wituthiyem.”

³⁶ H̄rak ketp̄iwek̄it, “Hi herekyi mekam?”

³⁷ H̄rak̄it tetp̄iwek tar ik: “Ti ewisaw̄r maain ti naanmampre m̄t, haw̄r wau- tikewit haw̄r waukepit naanmampre m̄t haw̄r wawu menep his yaaim metike his henkik m̄t.”

³⁸ *H̄rak ketp̄iwek̄it kar ik: “Yi yep̄itari yi yitauhi menmen w̄senum. Yi te ei- wis menmen enum mamnen mamiwep

mam̄r ke menmen enum h̄ram mamnen mamiyep o au?”

³⁹ *H̄rak̄it tewateri tar ik: “O, haw̄r werteyiem.” Jisas ketp̄iwek̄it, “Maain men- men enum mamiwep mam̄r ke h̄ram mamiyep.

⁴⁰ Te hi ewisi yi eitikewa naanmampre m̄t te yi yau menep his yaaim o his henkik mai au. Hi taau. M̄t han kerek God Haai keh̄m̄teni, maain h̄r keriyen nanu ein nantikewa naanmampre m̄t.”

⁴¹ H̄r m̄t disaipel han nar hiswiyen (10) nemtewem, h̄r han enuk neriuwe Jems ketike Jon.

⁴² *Te Jisas h̄rak kari m̄t disaipel n̄rak ketpor kar ik: “Yi yertei m̄t kerek nin̄n m̄t naanm̄pror h̄r nenipi h̄r enises han k̄r.

⁴³ *Te yi ap eir̄ak menmen em̄r im au em̄t. Keim̄n ke yi h̄ras kakre iuwe kak̄n̄ni, te h̄rak kak̄rak menmen mi.

⁴⁴ Keim̄n ke yi h̄ras hanhan kak̄n̄ni kakre m̄tik iuwe, te h̄rak ek̄rak menmen mi wein̄m.

⁴⁵ *Hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe hi ap han te h̄r m̄t nan̄rak menmen mai au, taauye! Hi han te hi ar̄ak menmen me m̄t hi akepi. Hi hahi te hi akepi yi m̄t ne t̄i yap̄rwe. Hi akepi atihis te God kakiwep au. H̄rak kakt̄p̄ yi yaain.”

Jisas k̄kaap m̄tik hak nanam̄r toto

(Mt 20:29-34; Lu 18:35-43)

⁴⁶ H̄r nen niun wit Jeriko. Maain Jisas epei kaknaaiw̄r wit ik kaktike m̄t n̄rak, h̄r nitet yayiwe netike m̄t yap̄rwe. H̄rak m̄tik Batimias nanam̄r toto h̄rak n̄kan ke Timias, h̄rak kau yayiwe kitehi m̄t nan- wet̄iwek pewek me menmen h̄rak kak̄m.

⁴⁷ *H̄r m̄t netp̄iwek Jisas ke wit Nasaret epei kan, te h̄rak kinap ken̄newek kar ik: “Jisas ti Nepenyek ke maam n̄pu iuwe Devit, ti han etwen̄na ekepa.”

⁴⁸ H̄r m̄t yap̄rwe nenerek netp̄iwek h̄rak kekint̄p, te h̄rak au. H̄rak k̄nap ken̄newek h̄m iuwe ham kar ik: “Nepenyek ke Devit, ti han etwen̄na ekepa.”

⁴⁹ Jisas h̄rak kerp ketpor kar ik: “En̄newek eiȳk einen.” Te h̄r nen̄ne m̄tik ik nanam̄r toto h̄r netp̄iwek nar ik: “Ti han yaaik ehu. Ekrit. H̄rak epei ken̄nut.”

⁵⁰ H̄r netp̄iwek te h̄rak kenke saket kew̄rem m̄waai t̄i, h̄rak k̄n kekrit kerp ken k̄n Jisas.

⁵¹ Jisas kit̄iwekhi kar ik: “Ti hanhan hi erekyut mekam?” M̄tik enuk nanam̄r

toto ketp+wek kar ik: “M+itk Iuwe, ti ekepa hi ah+er ein ein.”

⁵² *Jisas ketp+wek, “Ti eno we. Ti epei han kiteta hi ekepit, te ti ehu werek.” In ek kerekek h+arak k+ir ein ein kisesik ken yayiwe eik.

11

Jisas ken wit Jerusalem k+ire m+itk iuwe king

(Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Jo 12:12-19)

¹ Maain h+er epei nen menep wit Jerusalem, h+er nerp wit Befasi menep m+niu (o neiy+ip) m+it nenewek neiy+ip ke nu Oliv. Te Jisas h+arak keruwet m+itk+it disaipel t+arak wik,

² h+arak ketp+wek+it kar ik: “Yi einu wit kike p+inak eik e. Yi eirekir wit kau n+m+n kike, te yi eiy+er donki n+ikik (h+arak k+ire hos) m+it h+er nekaaip waai kau teruk k+arak kiyau nu. M+it h+er nau sip k+arak wen au. Yi eisiupaneke eiy+ik einen.

³ M+it han h+er nanitihi, “Yi y+ri+ak menmen im yenmak?” te yi eiy+tpor eiy+er ik: “H+arak M+itk Iuwe k+iu kare hanhanek kakt+wek.” Yi eiy+tpor eiy+er ek, te h+er nan+isiuwerek kaknen waswas.”

⁴ Te h+arak+it ten t+ir hos n+ikik keit weip+er ke w+inak, te h+arak+it tesiupaneke.

⁵ M+it han nerp menep nit+wek+ithi nar ik: “Yi yenmak te yi yesiupan donki ik ek?”

⁶ H+arak+it tetpor menmen n+paa Jisas ketp+wek+it, te h+er newisik+it h+arak+it teiy+ik ten.

⁷ H+arak+it teit donki teriyaak teiy+ik ten Jisas. H+er m+it disaipel n+arak newis saket m+ir (h+iram m+ire laplap) m+iwaai menterik. Te Jisas kewik.

⁸ H+er m+it yap+erwe newis saket m+iwaai t+ neses yayiwe neriuwerem. M+it han h+er neremir nu heneik neiy+m nen newis+m m+iwaai yayiwe kerek h+er net+wem me ni me yayiwe p+inak p+inak.

⁹ *H+er m+it han nin+n nen netike m+it han nisesik h+er n+n+ap nat+ip nar ik:

“H+aiu emwen+pi God. M+itk ik h+arak kekreh+er ke God te h+aiu hanhan God h+arak kakreky+wek yaaim naan-mamprewek.

¹⁰ God kak+ikaap m+itk ik h+arak menep kakin+n naanmamprai h+aiu m+it kar ke n+paa maam n+pu k+iu Devit kin+n naanm+re maamrer n+iu. God h+arak yaaik iuwe!”

¹¹ Jisas h+arak ken kiun wit Jerusalem h+arak ken k+in+ik w+inak iuwe ke God ein. Epei h+nkewi, te Jisas kerenaan k+ir menmen, h+arak p+ike ken wit eik, h+arak ketike

m+it disaipel n+arak nar hiswiyen wik (12) h+er p+ike nen wit Betani.

Jisas kat+ip nu fik h+arak ap kakine nu n+ikim meiyam au

(Mt 21:18-19)

¹² Teip hekrit, h+arak k+n+aiw+er wit Betani, Jisas n+n+p+it maak kepno.

¹³ *H+arak k+ir nu fik kerp yan+m+n ein, te h+arak ken kak+ir nu n+ikim mari mewik o au. T+iwei wein+m keremem. H+arak ap wepni yaaik wen au.

¹⁴ *Te h+arak ketp+wek kar ik: “Maain ti ap ari eine nu n+ikim meiyam au.” M+it disaipel n+arak nemtewek h+arak kat+ip.

Jisas ken w+inak iuwe ke God kep+er m+it kerek nesiuwe menmen

(Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Jo 2:13-22)

¹⁵ H+er nen niun wit Jerusalem, Jisas h+arak ken kekere w+inak iuwe ke God. Te h+arak kep+er m+it kerek nesiuwe menmen neit pewek mererim. Epei au, h+arak kep+er m+it kerek neit menmen newet God em nekere w+inak iuwe ke God. H+arak keweik+n k+inaan me m+it enun h+er nekreh+er pewek me m+it ne wit ham. H+arak keweik+n yeno me m+it enun h+er nesiuwe hore tap+ men m+it pris kerek newet God em.

¹⁶ H+arak ap kewis m+it h+er n+n+an menmen meit w+inak iuwe ke God n+m+n ein, au!

¹⁷ *Epei au, h+arak ketpor h+m kar ik: “Yi ap yertei h+m mau t+iwei me God mat+ip mar ik: “Yi yertei w+inak kai h+arak k+ire w+inak ke m+it ne wit yap+erwe h+er nan+n+en nanwenan+ipi nanitauhi menmen nan+n+m+n a?” Te yi m+it y+ri+akek kar ke w+inak ke m+it enun nekint+ip menmen.”

¹⁸ *H+er m+it iuwe Pris kerek nin+n naanm+pre pris han, h+er netike m+it h+er nin+n nertei h+m me Moses, h+er nemtewek te h+er nimen+ip+n Jisas nank+ip nan+erkeik. H+er n+n+ein+ik nentar m+it yap+erwe h+er han yaaik nan+mtau h+m me Jisas.

¹⁹ Maain menep w+itaan, Jisas h+arak ketike m+it disaipel n+arak h+er n+n+aiw+er wit nen.

M+it kerek h+er han kitet God nit+wekhi menmen, h+er nant+iwem

(Mt 21:20-22)

²⁰ *Wanewik h+er p+ike nan+n+o wit Jerusalem, h+er nesipaat nu Fik. H+arak kewe+iwei kaa.

²¹ H+arak k+erek te Pita han kitet menmen Jisas nep+ip ketpim. Te h+arak ketp+wek kar ik: “M+itk Iuwe, nep+ip ti hat+ip nu fik ik enun, te h+arak epei kaa.”

²² H+arak Jisas kat+ip m+it disaipel n+arak kar ik: “Yi han kitet God.

* 10:52 Mk 5:34 * 11:9 Sam 118:25-26 * 11:13 Lu 13:6 * 11:14 Mk 11:20 * 11:17 Ais 56:7; Jer 7:11

* 11:18 Mk 14:1; Lu 22:2 * 11:20 Mk 11:14 * 11:23 Mt 17:20; Lu 17:6

23 *Hi etpi werek. Mít han nantíp mñniu (o neiyíp) ik, 'Ekrit eno emín wan eik,' hír ap han kitet wik au, hír han kitet menmen hírám mamnen mamír ke nípaa hír natíp, menmen mamnen mamír im e.

24 *Te hi hetpi werek. Menmen yi yitehi God em, yi han kitet yi eitwem, maain yi eyít menmen mamír im.

25 *Me wí yi eiyírp wínak ke God, yi eiyitehi God me menmen, yi eiyírtei mítík hak yi han enuk eiriuwerek, yi ap han ekitetim emít, te Haai kit God keit wít kírak hírak kakisak menmen enum yi yírakem hírak ap han ekitetim au.

26 Yi wen han ekitetim, te God ap kakisak menmen enum yi yírakem, au emít!"

Mít iuwe nitehi Jisas keimín keriuwetek hírak kírak menmen im

(Mt 21:23-27; Lu 20:1-8)

27 Hírak katíp epei au, hír pike nan Jerusalem. Hírak keke tí kitet wínak ke God keit nímín ein, mít iuwe kerek ninín mít pris kerek newet God menmen, hír netike mít ninín nertei hím lo me Moses, hír netike mít kerek hír niuk mír iuwe, hír nen nír Jisas.

28 Hír nitíwekhi nar ik: "Keimín keriuwetit ti hírak menmen heit in?"

29 Jisas hírak ketpor kar ik: "Hi itihi menmen ham. Yi yayítpo te hi etpi keimín keriuweta hi han hírak menmen im.

30 Hírak keimín keriuwet Jon hírak kíkír mít neriuwe típar? Hírak God o Jon hírekes han kitetim?"

31 Hír natípan nar ik: "Hái mamtíp God hírak keriuwetek kan in, te hírak kakítpai, 'Yenmak te yi yemtau hím mírak au?"

32 Haiu mamtíp hírekes han kitetim kere-mem, te hír mít in nanweikín sip nanwe-tai." (Hír mít iuwe nínaain mít nererik nan nentar hír mít yapírwe han kitet God keriuwet Jon te hírak katíp mít hím mírak.)

33 Hír natípan epei au, hír natíp Jisas nar ik: "Hái ap merteiyek au." Te Jisas hírak ketpor, "Yi eiyítpo keimínek au, te hi ap te etpi keimín keriuweta hi han hírak menmen im. Taauye!"

12

Hím me mít enun naanmípre ni me waai wain níkim

(Mt 21:33-46; Lu 20:9-19)

1 *Jisas wen kepu wínak iuwe ke God, hírak katíp mít miyapír en hím mire tok piksa kar ik: "Nípaa mítík hak kamír ni me waai wain níkim. Hírak kime níwa me nan keseniuwem, hírak kekin hei kewis yemti iuwe, te hírak kakántírer

wain típar, hírám mamíkiuwe hei mírám. Epei au, hírak kime kínaan iuwe nokim, te mít hír nanwim nanír mít enun nanínen nankintíp menmen. Hírak kewis mít han hír naanmíprewem. Hír naanmíprewem, hírak ken wít hak yanímín.

2 Maain wain níkim mírám mewínki, hírak haai ke ni im e hírak keriuwet mítík kírak ken kakír mít nípaa naanmípre ni mírak, hírak kakít níkim me waai im.

3 Te hír mít netenenik nakíp píke ne-siuwerek kehís ken.

4 Maain haai ke ni im hírak píke keriuwet mítík hak, te hír nenep paan kírak nerekiwék enum.

5 Maain hírak keriuwet mítík hak, te hír nakíp kaa. Te hírak keriuwet han, hír nírakem narek narek. Mít han hír naa, mít han au.

6 *Hírak wen ketenen kiutíp, hírak níkan kírak. Maain hírak kesiuwerek kíkíkaru ken. Hírak han kitet kar ik: "Hír nanímtau hím mírak."

7 Hír mít nírak te hír natípan nar ik: "Ik ek kakít menmen me haai kírak. Haiu emkíp kaki te haiu mamít menmen me haai kírak.

8 *Hír natíp nar ek, hír netenenik nakíp kaa, hír newír yínk kírak keit witeik.

9 "Hírak mítík kerek kamír ni hírak kakírak mekam? Hírak kaknen kaknep mít enun in nani, hírak kakwis mít han naanmámre ni mírak.

10 *Yi ap yertei werek werek hím me God mít nisesím mau tíwei hírám matíp mar im:

'Nu teiník kerek mít nime wínak hír níneiník, hírak kerekek kaku kakre teiník mítík.

11 God hírekes kírakem, te haiu mít han kitet hírám yaaim.' "

12 Hír mít iuwe ne Isrel neit wínak iuwe ke God nansiuwe mít nantenen Jisas te hír nínaain mít yapírwe nererik neit ein. Hír nertei hírak kesiuwor hím keriuwe hím tok piksa im em. Te hír nínaiwírek nen.

Mít nitehi Jisas me mít hír nanwír pewek me takís

(Mt 22:15-22; Lu 20:20-26)

13 *Maain mít iuwe neriuwet mít han ne Farisi kekek ninín nises hím me Moses netike mít kerek nises hím me Herot te hír nan nanri han ke Jisas.

14 Hír nan niun Jisas hír nitíwekhi nar ik: "Mítík iuwe, haiu mertei ti mítík yaaik. Ti atíp werek, ti han kitet haiu mít yapírwe mípiran. Ti ewepypír hím me God hatíp

* 11:24 Mt 7:7 * 11:25 Mt 5:23, 6:14-15 * 12:1 Ais 5:1-2 * 12:6 Mt 3:17 * 12:8 Hi 13:12 * 12:10 Sam 118:22-23; Ap 4:11 * 12:13 Mk 3:6

haiu mıt miyapır em keremem. Te ti etpai. Hım me Moses kewisai haiu mamwır pewek me takis mamno mıtık iuwe ke Rom niuk mırak Sisa o au? Haiu emwırem o au?”

15 Jisas hırak kertei hır newenın hım nanrı han kırak neriuwerem, te hırak ketpor kar ik: “Yi yemak te yi yaiwisısewék yairi han kai a? Yi yayıt pewek kei kiutıp eiyık einen hi ehırek.”

16 Hır newetiwek neiyık nan newetiwekem, hırak kirem. Te hırak ketpor kar ik: “Ninaan me keimın im e? Keimın niuk mırak mewik?” Hır natıp nar ik: “Mıtık Iuwe Sisa kerekék.”

17 *Te Jisas hırak ketpor, “Yi eiwet Sisa pewek me takis mırak, te eiwet God menmen mırak.” Hır nemtewek, hır han kekrit neriuwerek.

Mıt nitehi Jisas me mıtık kaa maain kakıkrit

(Mt 22:23-33; Lu 20:27-40)

18 *Maain kike mıt han nises hım me Sadyusi hır nan. Hır han kitet mıt hır naa maain hır pıke nanıkrit au. Hır nen niun Jisas natıwekhi nar ik:

19 * “Mıtık Iuwe, Moses hırak kewis hım mar im: ‘Mıtık hak kaki, te mıtıe pırak wepu, hıre wine nıkerek wen au, mıtık heiyiuwe o nıkık kaktıwe, hır naniyewan hıre wawine nıkerek ne mıtık epei kaa.’

20 Nıpaa mıt hispınak wik (7) ne haai kiutıp hır nepu. Hırak iuwe mıtık keit mıtıe, te hırak kaa ap kine nıkerek nei au.

21 Maain nımınık ketıwe hırak kaa ap kine nıkerek nei au.

22 Hır narek narek kike yiu ketıwe kaa. Maain mıtıe ip hıre waa.

23 Maain hır mıt yapırwe pıke nanıkrit nanu, hıre waure mıtıe pe keimın? Hır mıt hispınak wik (7) nıpaa epei netıwe ye!”

24 Jisas ketpor kar ik: “Yi yetari menmen yentar yi yepıtari hım me God metıke menmen mırak iuwe.

25 Maain, hır mıt pıke nanıkrit, hır nanıt miyapır au. Miyapır nanıt mıt au. Hır nanu nanre mıt ensel ne wit ke God.

26 * “Ne mıt hır pıke nanıkrit, yi ap yekine hım Moses kewisım me nu tıwei hırak si taak ap kaa a? Hırak God katıp Moses kar ik: ‘Hi God ke Ebrahim, Aisak tetıke Jekop.’

27 Hırak God ke mıt epei naa neit au. Hırak God ke mıt hır nepu. Hır naa neit au, hır nepu. Yi yepıtari a?”

Hım me God mıt nanın nanisesim

(Mt 22:34-40; Lu 10:25-28)

28 Mıtık kiutıp ke mıt kerek hır ninın nertei hım me Moses natıp mıt em, hırak kan kemtau mıt hır natıpan nenehan, hırak kertei Jisas ketpor werek werek. Te hırak kitıwekhi kar ik: “Hım mekam hırak iuwe mının hım yapırwe nıpaa God kewet Moses em hırak kewisım te haiu emisesim?”

29 * Jisas ketpıwek kar ik: “Hım hıram iuwe minın hım ham hıram im: ‘Yi mıt ne Isrel nıkıp emnep eiyımtau! Mıtık Iuwe God hırak kiutıp kerekék.

30 Yi hanhan Mıtık Iuwe God eiriuwe han ki ketıke hımın ki.’

31 * Hım mises hım ham minın hıram im: ‘Yi hanhan eiriuwe mıt han nar ke yi hanhan hıras.’ Hım wik im minın, hım ham yapırwe hıram mıkaru.”

32 * Mıtık ik kerek kertei hım lo me Moses, hırak katıp kar ik: “Mıtık Iuwe ti atıp werek. Ti atıp hırak God hırak kiutıp. Hırak kerekék kepu. Han au.

33 * Haiu hanhan Mıtık Iuwe God kerıuwe han kai mamır ke haiu hanhan hıras, te im minın menmen haiu si tatım mamwet God em o menmen haiu mewepwarem mewet God em.”

34 Hırak katıp epei au, Jisas hırak kertei hırak mıtık katıp werek, te hırak ketpıwek kar ik: “Ti han kit yaaik te ti hises hım me God werek werek.”

Hırak katıp epei au, mıt han hır nınaain nanıtıwekhi menmen ham.

Jisas kitehi mıt hır han kitet Kraıs hırak keimın

(Mt 22:41-46; Lu 20:41-44)

35 Jisas wen katıp keit wınak iuwe ke God, hırak kitehi mıt kar ik: “Nemak mıt kerek hır ninın nertei hım lo me Moses hır natıp Mıtık Kraıs kerek God kehımıtaneke hırak Nepenyek ke Devıt kerekék?

36 * Nıpaa God Hımın Yaaik kıkıkak han ke Devıt te hırak kewis hım mau tıwei kar ik: ‘Mıtık Iuwe God katıp Mıtık Iuwe kai Kraıs kar ik: “Ti hau menep his yaaim mai ere hi enep mıt enun nepan nit hi ehınını.’”

37 * Devıt hırak hırekes kenewek Mıtık Iuwe kırak. Te hırak karkeik hırak kıre Nepenyek ke maam nıpu kırak Devıt kerekék a?” Te mıt miyapır yapırwe hır han yaaik nemtau hım mırak.

Jisas kene mıt kerek ninın nertei hım lo me Moses

(Mt 23:1-36; Lu 11:37-54, 20:45-47)

* 12:17 Ro 13:7 * 12:18 Ap 23:8 * 12:19 Diu 25:5
19:18; Ga 5:14; Ro 13:9; Je 2:8 * 12:32 Diu 4:35; Ais 45:21
110:1 * 12:37 Lu 19:48

* 12:26 Eks 3:2, 6 * 12:29 Diu 6:4-5 * 12:31 Lev
* 12:33 Diu 6:5; 1Sml 15:22; Hos 6:6 * 12:36 Sam

³⁸ Jisas h̄rak wen katip m̄t miyap̄r h̄m m̄rak h̄rak ketpor kar ik: “Yi naanmampre h̄ras me m̄t kerek h̄r n̄n̄n nertei h̄m me God. H̄r nare nan̄no ein ein, h̄r neriuwet saket yaaim nokim me m̄t kerek h̄r netenen pewek yap̄rwe netike m̄t h̄r nertei menmen iuwe. H̄r han yaaik te m̄t miyap̄r nan̄tpor, ‘Haai, ti epei han?’ neit wit maket kerek m̄t nesiuwe menmen.

³⁹ H̄r nanu yeno ne m̄t niuk m̄r iuwe neit w̄nak ke God, h̄r nanu yeno ne m̄t niuk m̄r iuwe neit w̄nak ke m̄t h̄r nan̄m menmen.

⁴⁰ H̄r newises miyap̄r kerek m̄t n̄r epei naa. H̄r nari w̄nak m̄r metike menmen m̄r yap̄rwe. H̄r prea yap̄rwe h̄r newises m̄t ek te m̄t yap̄rwe natip̄ h̄r yaain. Maain God h̄rak kakn̄p w̄senum!”

M̄te enu menmen aurep̄ h̄re wewet God menmen

(Lu 21:1-4)

⁴¹ *Jisas katip̄ epei au, h̄rak ken k̄r t̄kenup m̄re bokis me m̄t h̄r new̄r pewek mekrerem newet God em. T̄kenup m̄re bokis m̄waaik ein, h̄rak Jisas kau kereptim keit in. H̄rak k̄r m̄t yap̄rwe new̄r pewek mekrerem. M̄t han netenen pewek yap̄rwe new̄r pewek yap̄rwe.

⁴² M̄te piut̄p̄ menmen aurep̄ h̄re wete- nen pewek kike, te h̄re wew̄r pewek wik m̄re toea miut̄p̄.

⁴³ *Jisas h̄rak ken̄ne m̄t disaipel n̄rak h̄rak ketpor kar ik: “Hi etpi werek. M̄te ip̄ h̄re wew̄r pewek h̄ram min̄n pewek me m̄t kerek h̄r new̄r pewek yap̄rwe mekrerem.

⁴⁴ H̄r new̄r pewek ham mekre t̄kenup m̄re bokis, te meiyam wen mepeit w̄nak m̄r. H̄r new̄rem nan̄t menmen. Te h̄re au. H̄re wete- nen pewek wik wew̄rem epei au, h̄re wawu wein̄m. H̄re waw̄t menmen waw̄m taauye! Meiyam meit w̄nak k̄re au.”

13

Jisas katip̄ m̄t nan̄iwaank w̄nak iuwe ke God

(Mt 24:1-2; Lu 21:5-6)

¹ Jisas h̄rak k̄naaiw̄r w̄nak iuwe ke God kakno witeik, h̄rak m̄t̄ik hak disaipel k̄rak ketp̄wek kar ik: “M̄t̄ik Iuwe eh̄rem. Nan im yaaim. W̄nak im yaaim.”

² *Jisas ketp̄wek kar ik: “Ti eh̄r w̄nak yap̄rwe im e? Maain nan im m̄t han nan̄nen h̄r nanwenem mamwaaik ti wein̄m.”

Jisas katip̄ maain menmen enum mam- nen

(Mt 24:3-14; Lu 21:7-19)

³ H̄r nen nau m̄niu (o neiȳp̄) m̄t newem neiȳp̄ me nu Oliv h̄ram menep w̄nak iuwe ke God p̄nak ein. Te Pita, Jems, Jon, tetike Andru h̄rak̄it tan menep tit̄w̄ekhi h̄m tar ik:

⁴ “Ti etpai me w̄ God keh̄m̄tan menmen im h̄ram mamnen. Mekam mamin̄n mamnen te haiu mam̄rtei God kakr̄akem?”

⁵ Jisas ketpor h̄m m̄rak mar im: “Yi naanmampre h̄ras te h̄r m̄t nanwis̄iyek au.

⁶ *M̄t yap̄rwe h̄r nan̄nen nan̄kre- h̄r kai nant̄p̄ m̄t miyap̄r ne t̄ nan̄r ik: ‘Hi M̄t̄ik Iuwe Kraiss kerek God keh̄m̄tena hi han kerekek.’ H̄r nanwis̄orek h̄r nanisesi.

⁷ Maain yi eiȳmtau h̄m me m̄t h̄r nant̄p̄ m̄t h̄r nan̄nepan menep o m̄t nan̄nepan yan̄m̄n, yi ap han ek̄krit ein ein au em̄t. Menmen im mamin̄n mam- nen te w̄ epei mamnen wen au.

⁸ *M̄t ne weiw̄k ham h̄r netike m̄t ne weiw̄k ham h̄r nan̄nepan. M̄t ne wit hak nant̄ke m̄t ne wit hak h̄r nan̄nepan. T̄ kaktan̄k heriyai heriyai. Haw̄ au te ni meiyam mami mam̄t menmen au. Menmen enum im mamin̄n mamnen te maain God skelim m̄t me menmen enum h̄r n̄r̄akem. H̄ram mar ke m̄te weteik- nen. Maain h̄re wawine n̄kan.

⁹ *Yi naanmampre h̄ras me menmen im e. Maain h̄r m̄t nant̄h̄is nan̄ryi yi yaino w̄nak ke kaunsil. H̄r nan̄t n̄p̄n naniwep yaȳit w̄nak ke God. Yi yaȳirp̄ yaȳit w̄nak ke kaunsil me gavman nant̄ke m̄t han nin̄n naanm̄pre wit heriyai heriyai yaȳintar yi yises h̄m mai. Te yi eiȳtpor menmen mai.

¹⁰ Yi eiȳtpor h̄m mai mamin̄n, te m̄t nerer wit wit h̄r nan̄mtewem. Te maain w̄ enum mamnen.

¹¹ *Maain yi eiȳirp̄ w̄nak ke kaun- sil yi han ek̄itet yap̄rwe h̄m mekam yi eiȳtpor au em̄t! Menmen God H̄m̄n Yaaik kak̄tpiyem kakwetiyem, yi eiȳtpim. Menmen me han ki au. Taauye!

¹² Heiȳiuwerer nanwet m̄t enun kikrek n̄r h̄r nan̄n̄p̄ nani. Haairer nanwet m̄t enun n̄kerek n̄r, n̄kerek han nanwet m̄t enun haairer o miyerer h̄r m̄t nan̄n̄p̄ nani.

¹³ *Maain m̄t yap̄rwe h̄r han enuk n̄neini nan̄ntar yi yises h̄m mai. Te neim̄n nanu nan̄t nan̄is̄isa ere h̄r nani,

* 12:41 1Kin 12:9 * 12:43 2Ko 8:12 * 13:2 Lu 19:44 * 13:6 Jo 5:43 * 13:8 Ais 19:2; 2Kro 15:6 * 13:9 Mt 10:17-20 * 13:11 Lu 12:11-12 * 13:11 Mt 10:19-22 * 13:13 Jo 15:18-21 * 13:14 Dan 9:27, 11:31, 12:11

maain hi etorhis h̄r nanu nantikewa haiu mamu mam̄t wit ke God.

Maain menmen enum enum mamnen
(Mt 24:15-28; Lu 21:20-24)

14 *Maain yi yaȳr menmen enum mam̄waank wit mamtike m̄t̄ik h̄rak kak̄r̄p wit kerek God keriuwes̄isek. (M̄t̄ kerek nekine t̄wei ik n̄k̄r̄p emnep yi han ek̄itet menmen im werek werek.) Yi m̄t̄ miyap̄r yayu provins Judia me w̄ im yi eir̄r eino einiu m̄niu o neiȳp.

15 *M̄t̄ik kerek kau kent̄ar w̄nak siup, h̄rak ek̄ik̄iuwe eknen ek̄r̄p t̄i, h̄rak ap kakno w̄nak n̄m̄n̄ ein kak̄t̄ menmen au em̄t̄! H̄rak ek̄r̄r ekno waswas kerekek.

16 M̄t̄ik hak keit̄ ni h̄rak p̄ike kakweik̄n kak̄t̄ saket m̄rak au, em̄t̄! H̄rak kak̄r̄r waswas kerekek.

17 *Miyap̄r kerek h̄r nep̄tu o miyap̄r h̄r newet̄ n̄kerek n̄m̄ h̄r naam, menmen im enum mamnen mam̄waanki.

18 Yi eiyitehi God te menmen im mamnen w̄ me haw̄i h̄tan au em̄t̄!

19 *Maain me w̄ eim, h̄r m̄t̄ menmen mam̄waanki iuwe. N̄paa w̄ God kewis̄ t̄i ketike nepni ere in, menmen ap mewaank m̄t̄ nan̄r̄ ke menmen im mam̄waanki au. W̄ eim epei man, maain menmen mam̄waank m̄t̄ nan̄r̄ im taauye!

20 God h̄rak keremir̄ w̄ im au, te m̄t̄ yap̄rwe h̄r nani nan̄nekt̄n te wit wein̄ik. Te h̄rak keremir̄ w̄ yinam me m̄t̄ n̄paa h̄rak kehimit̄eni h̄r n̄rak, h̄r nises h̄m̄ m̄rak h̄rak kak̄kepi.

21 “Maain w̄ eim e, te m̄t̄ik hak kak̄t̄pi kak̄r̄ ik: ‘Eiȳrek, h̄rak M̄t̄ik Krai h̄rak keit̄ in.’ O m̄t̄ik hak kak̄t̄pi, ‘H̄rak kerp ein.’ Yi ap eiȳmtau h̄m̄ im au em̄t̄!

22 *M̄t̄ enun tawewai (o newen̄n h̄m̄) nan̄nen nan̄t̄pi, ‘Hi M̄t̄ik Krai’ o h̄r nant̄p, ‘Hi m̄t̄ik profet̄ hi ewep̄yap̄r menmen me God.’ H̄r nan̄rak m̄t̄ menmen yaaim n̄paa h̄r n̄rem au mam̄t̄ nepni o nan̄t̄ t̄i. H̄r nan̄rakem te h̄r nare nanri han ke m̄t̄ God kehimit̄eni h̄r n̄rak, h̄r nanwisorek nanises h̄m̄ m̄r̄, te h̄r au taau.

23 Yi naanmamre h̄ras. Maain menmen mamnen mam̄r̄ ke hi epei etpiyem.

Maain hi M̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik Iuwe hi p̄ike anen

(Mt 24:29-31; Lu 21:25-28)

24 *Maain w̄ im, menmen enum mam̄waank m̄t̄ epei au, wepni kak̄r̄ iuwe au, h̄rak kakweik̄n kakre w̄taan, wenke ap te kak̄r̄ taau.

25 H̄r h̄ram mau nepni h̄ram mam̄nke, menmen eim meit̄ nepni h̄ram mamtan̄k.

26 *Menmen im epei man, te h̄r m̄t̄ nan̄ra hi M̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik Iuwe hi anen ewep̄yap̄r h̄irekes akre nap̄i ke nepni. Menmen me haai merh̄he mewepna, hi anen ehin̄n naanmampre m̄t̄.

27 *Hi esiuwe m̄t̄ ensel ne wit ke God h̄r nan̄no nanrer wit wit nan̄this m̄t̄ miyap̄r hi ehimit̄eni h̄r nises h̄m̄ mai.

Nu fik meteiknai menmen me w̄ maain menmen mamnen

(Mt 24:32-35; Lu 21:29-33)

28 “Nu fik h̄ram meteikni menmen me w̄ maain menmen mamnen. Maain w̄ kerek heneik m̄ram h̄ram mamsiunen, yi eiȳr̄tei menep te wepni yaaik.

29 Mar nu im, maain yi yaȳr menmen im hi hetpiyem h̄ram mamnen, yi eiȳr̄tei hi M̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik Iuwe menep te hi p̄ike anen.

30 Hi hat̄p werek. M̄t̄ miyap̄r in ek nepu nepeit̄, h̄r ap te nani ere menmen im hi hetpiyem h̄ram mamnen.

31 Nepni metike t̄i mamwep mamweik̄n mamre n̄me mam̄waank mam̄t̄ te h̄m̄ mai au mamu mamnen mam̄r̄ ke hi hetpim.

M̄t̄ h̄r ap nertei me w̄ menmen im mamnen au

(Mt 24:36-44; Lu 17:26-30, 34-36)

32 *Me w̄ menmen im mamnen, m̄t̄ h̄r nep̄tariyem, m̄t̄ ensel ne wit ke God h̄r nep̄tariyem, hi M̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik Iuwe hi ep̄tariyem. God Haai kerekek h̄rak kerteyem.

33 *Yi naanmampre h̄ras. Yi yep̄tari w̄ menmen im mamnen.

34 Menmen mamnen mam̄r̄ ke m̄t̄ik iuwe hak kakno yan̄m̄n. Te m̄t̄ n̄rak nep̄tari w̄ mekam h̄rak p̄ike kaknen. H̄rak kehimit̄an m̄t̄ h̄r naanm̄pre w̄nak k̄rak, h̄rak kat̄p m̄t̄ik h̄rak naanm̄pre weip̄r ke n̄wa ke wit k̄rak. H̄rak ketp̄w̄ek h̄m̄ iuwe h̄rak naanm̄prew̄ek werek werek.

35 *Te yi m̄t̄ naanmamre h̄ras werek werek. Yi yep̄tari w̄ me Haai ke w̄nak h̄rak p̄ike kaknen. H̄rak kaknen w̄taan o w̄ n̄m̄n o wanewik toto o wepni o h̄nkew̄i, yi yep̄tariyem.

36 Yi naanm̄pre h̄ras te h̄rak kaknen wasenum kakri yi yaiwaai yi ap yayises h̄m̄ m̄rak au.

37 Menmen hi hetpiyem, hi hetpiyem mamno m̄t̄ miyap̄r yap̄rwe. Yi yap̄rwe

* 13:15 Lu 17:31 * 13:17 Lu 23:29 * 13:19 Dan 12:1; Joe 2:2; Rev 7:14 * 13:22 Diu 13:1-3; Rev 13:13 * 13:24 Ais 13:10; Rev 6:12-14, 8:12 * 13:26 Rev 1:7 * 13:27 Mt 13:41 * 13:32 Ap 1:7 * 13:33 Mt 25:13-14 * 13:35 Lu 12:36-38

naanempre hiras! Yi yepitari wɨ mekam hi Mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hi pɨke anen.”

14

*Mɨt nime nɨpɨn natɨp hɨr nanɨnep Jisas
(Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Jo 11:45-53)*

¹ *Wɨ wik mepeit ere wɨ mɨt hɨr han tewenɨn wɨ Pasova kerek nɨpaa God kenep mɨt ne Isip hɨr naa te mɨt ne Isrel au. Mɨt hɨr newis yis mekre bret mɨr me wɨ im au. In ek hɨr mɨt pris iuwe kerek ninɨn mɨt pris han kerek newet God menmen me mɨt, hɨr netike mɨt hɨr ninɨn nertei hɨm lo me Moses hɨr nererik nime nɨpɨn Jisas nɨsawɨn nemitɨwekpɨn nantɨwekhis nankɨp kaki.

² Hɨr natɨp nar ik: “Wɨ haiu wen han tewenɨn menmen me wɨ Pasova, haiu ap te mamɨwekhis mamɨp au. Haiu mamɨakem te mɨt yapɨrwe hɨr nantikewai haiu mamnepan.”

*Maria wewen sanda mekiuwe paan ke
Jisas*

(Mt 26:6-13; Jo 12:1-8)

³ *Me wɨ im Jisas hɨrak keit wit Betani hɨrak kepu wɨnak ke Saimon nɨpaa lepro mewik. Hɨrak wen kepu yeno kaam menmen, mɨte piutɨp hɨre wan wetenen mɨn tɨpar me nu nad nekenpɨ mɨrak mɨnɨn yaaim mekreerek. Mɨt hɨr newɨr pewek yapɨrwe me menmen im. Hɨre weket hɨm mɨrak wewen tɨpar mentar paan kɨrak.

⁴ Hɨr mɨt han nepu en hɨr natɨpan main main han enuk nar ik: “Wenmak te hɨre wewen tɨpar im wewenem weinɨm?”

⁵ Hɨre wewen tɨpar im au, te mɨtɨk hak kaksuwerem kakɨt 300 kina kakwet mɨt enum menmen auri, hɨr nantɨwem.” Hɨr han enuk te hɨr nenerep.

⁶ Te Jisas keneri katɨp kar ik: “Yi eiwisiye ewɨt! Yi yenmak te yi yerekyɨwe enum. Hɨre werekyo menmen yaaim.

⁷ *Hɨr mɨt enun netenen menmen auri, hekrit hekrit hɨr nau netikewi. Wɨ ham yi han ki yi eikepi. Te hi ap ehu etikewi me wɨ yapɨrwe, te yi yairekyo menmen yaaim au.

⁸ *Mɨte ip hɨre hanhan wɨrɨakem hɨre epei werekyewem. Hɨre weremani maain mɨt hɨr nanwisa hi awaai ehɨkre hei.

⁹ Hi hetpi werek. Wit heriyai heriyai kerek mɨt hɨr nanɨmtau hɨm yaaim mai, mɨt hɨr nanɨrtei menmen mɨte ip hɨre werekyewem, hɨr han kitetim hɨr han tewenɨnep.”

*Judas katɨp mɨt iuwe ne Isrel hɨrak
kakɨkepi hɨr nanɨthis Jisas
(Mt 26:14-16; Lu 22:3-6)*

¹⁰ Jisas katɨp epei au, Judas ke wit Iskeriot hɨrak mɨtɨk kiutɨp ke mɨt disaipel hiswiyen wik (12) kerek nises hɨm me Jisas, hɨrak ken witeik. Hɨrak ken kiun mɨt iuwe ne pris kerek newet God menmen me mɨt, hɨrak kewepyapɨr Jisas kakwetɨrek.

¹¹ Hɨr mɨt en nerteiyek, hɨr han yaaik, hɨr natɨp Judas hɨr nanwetɨwek pewek mamrerim. Hɨrak kɨnawɨri ken han kitet hɨrak kakwetɨrek kakɨrkeik.

*Jisas ketike mɨt disaipel nɨrak naam
menmen me Pasova*

(Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Jo 13:21-30)

¹² *Maain wɨ miutɨp me wɨ mɨt hɨr ap newis yis mekre bret au, wɨ me Pasova kerek hɨr nenep sipsip mar ke nɨpaa mɨt hɨr nenep sipsip te God kenep maamrer au, Jisas mɨt nɨrak nitɨwekhi nar ik: “Ti are eriuwetai haiu mamno nein te haiu emrutmani menmen me wɨ Pasova?” (Wɨ Pasova hɨram wɨ mɨt hɨr han tewenɨn God hɨrak kenep mɨt ne Isip te maamrer ne Isrel au.)

¹³ Te Jisas hɨrak keriuwet mɨtɨkɨt wik te mɨt disaipel nɨrak hɨrak ketpɨwekɨt kar ik: “Yi yaino wit Jerusalem yi eiyɨr mɨtɨk hak keremɨme mɨn tɨpar mekreerek, hɨrak kaksipeti. Te yi eiyisesik.

¹⁴ Yi eiyisesik eino wɨnak kerek hɨrak kano kakɨrerek, yi eyitehi mɨtɨk ke wɨnak ik eiyɨr ik: “Mɨtɨk Iuwe kawɨr hɨrak kituthi haau meiyam miutɨp meit nɨmɨn weinɨm te haiu mɨt disaipel nɨrak mamtikerek emu mamɨm menmen kerekkek me wɨ Pasova mamwi?”

¹⁵ Te hɨrak kakteikni haau miutɨp weinɨm kau niu kerek yeno metike kɨnaan mekreerek. Ein e yi eiraimani menmen te haiu mamɨm.”

¹⁶ Hɨrak ketpɨwekɨt menmen te hɨrakɨt ten wit Jerusalem, hɨrakɨt tɨr menmen mar ke nɨpaa Jisas ketpɨwekɨtem. Te hɨrakɨt temani menmen me Pasova wɨ hɨr han tewenɨn nɨpaa God kenep maamrer nɨr au.

¹⁷ Maain hɨnkewɨ, hɨrak Jisas ketike mɨt disaipel nar hiswiyen wik (12) hɨr nen wɨnak.

¹⁸ *Hɨr wen naam menmen nau yeno em, Jisas hɨrak ketpor kar ik: “Hi hetpi werek. Mɨtɨk hak kiutɨp (o mɨtɨk keiyak) ke yi mɨt yi yaam menmen yetikewa hɨrak kakwepyapɨr hi eno his me mɨt enun.”

¹⁹ Hɨr nemtewek, hɨr han kekrit nine han enuk, hɨr niutɨp niutɨp nenepapan nitɨwekhi ere hɨr nepnepik hɨr nitɨwekhi nar ik: “Hi ewepɨyapɨr o au?”

* 14:1 Mk 11:18; Hi 11:28 * 14:3 Lu 7:37-38 * 14:7 Diu 15:11 * 14:8 Jo 19:40 * 14:12 Eks 12:6, 14-20

* 14:18 Sam 41:9

²⁰ H̄rak ketpor kar ik: “H̄rak m̄tik kiut̄ip ke yi m̄t hiswiyen wik (12), h̄rak kiut̄ip kaam menmen mekre sak kerepta.

²¹ Hi M̄tik ke wit ke God hi ano hahi ah̄r ke h̄m me God mau t̄wei h̄ram metpim. Te h̄rak m̄tik kerek kakwepayap̄r h̄rak kak̄waank h̄rekes. N̄paa miye p̄rak ap winaak te h̄ram yaaim. Te h̄re epei winaak te in ek h̄rak kak̄waank h̄rekes.”

Jisas kewet m̄t disaipel n̄rak komunion h̄r naam

(Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

²² H̄r wen naam menmen, Jisas keit bret kitehi God kat̄ip h̄rak yaaik. Te h̄rak kewepik kewet m̄t ek ketpor kar ik: “Yi eit̄iwek eiȳk. Ik h̄rak ȳnk kai.”

²³ H̄r naak, mar keremem te h̄rak keit wa hesnu t̄par wain mekretek, h̄rak kitehi God kat̄ip h̄rak yaaik. Te h̄rak kewet̄rek h̄r naam t̄par wain mekre wa hesnu.

²⁴ *Te h̄rak ketpor kar ik: “Im em h̄ram hemkre mai. Hi enip h̄m ham yaaim kontrak mam̄ke wit ke God mamnen. Hemkre mai mamwen te hi akaap m̄t miyap̄r ariuwere.

²⁵ Hi hetpi werek. Hi ap p̄ke eh̄m t̄par wain ere w̄ maain hi eh̄m t̄par wain yaaim n̄mnam mam̄t wit ke God.”

²⁶ H̄rak kat̄ip epei au, h̄r nine henye. H̄r nine henye, te h̄r nen witeik n̄naaiw̄r wit Jerusalem, h̄r n̄niu nen m̄niu (o neiȳp) ke nu Oliv.

Jisas kat̄ip Pita maain h̄rak kak̄weik̄n sip kak̄wet̄iwek

(Mt 26:31-35; Lu 22:31-34; Jo 13:36-38)

²⁷ *In ek Jisas ketpor kar ik: “Maain kike yi yainaip̄sa. H̄m me God h̄ram mat̄ip mar im: ‘Hi God hi enep m̄tik naanm̄pre sipsip, h̄ram mam̄r̄r mamno heriyai heriyai.’

²⁸ *Maain, God h̄rak kak̄koya hi p̄ke ekrit, hi eh̄n̄ni hi ano provins Galili.”

²⁹ Pita ket̄p̄iwek h̄m iuwe kar ik: “H̄r m̄t in nan̄nap̄isit nan̄r̄r te hi au. Taauye!”

³⁰ Jisas ket̄p̄iwek kar ik: “Hi hetput werek. W̄taan ik ek, suware kakt̄ip wik wen au, ti eraupak̄n wikak at̄ip m̄t hi ep̄tari h̄rak keim̄n.”

³¹ *Te Pita kat̄ip h̄m iuwe, “Hi hahi etike-wit hi hahi, te hi aritpak̄n au. Taauye!” H̄r m̄t n̄rak yap̄rwe nat̄ip narek.

Jisas kitehi God menmen keit ni Getsemani

(Mt 26:36-46; Lu 22:39-46)

* 14:24 Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hi 9:20

* 14:31 Jo 11:16 * 14:32 Jo 18:1 * 14:34 Jo 12:27

11:4; Mt 6:13

³² *H̄r nat̄ip epei au, h̄r nen wit ni meitai niuk m̄rak Getsemani. Jisas h̄rak kat̄ip m̄t n̄rak kar ik: “Yi eiyu in hi eno eh̄tehi God.”

³³ H̄rak keit Pita, Jems tetike Jon, h̄rak̄it tetikerek ten wit hak. In ek Jisas h̄rak menmen menep̄iwek hemkre, h̄rak kine han enuk.

³⁴ *Te h̄rak ket̄p̄iwek̄it kar ik: “Hi hine han enuk ere hi hahi. Hi hanhan h̄rekes wisenum.”

³⁵ H̄rak ken kike k̄waai t̄ kitehi God te menmen enum im mamsiur̄rek mamno.

³⁶ *H̄rak kitehi God kar ik: “Haai kai ti hertei h̄riak menmen yap̄rwe. Ti esiuwe menmen enum im mamno emnop̄in emkeipo. Te hi hises han kai au, han kit.”

³⁷ H̄rak kat̄ip epei au, h̄rak ken k̄r m̄tik̄it t̄rak t̄p̄waai. Te h̄rak kene Pita kar ik: “Saimon ti h̄waai a? Ti ap epu naanm̄pre m̄t nan̄nen me w̄ kike au a?

³⁸ *Yi naanm̄pre m̄t nan̄nen. Yi eiyitehi God te h̄rak Seten ap te kak̄in̄ni yi eiweik̄n sip eiweto. Yi han ki yaaik, te ȳnk ki au k̄napen kaki kakt̄ikewa.”

³⁹ H̄rak kat̄ip epei au, Jisas p̄ke ken ein kitehi God menmen kerek n̄paa h̄rak kit̄iwekhiyem.

⁴⁰ H̄rak p̄ke ken kiun m̄tik̄it t̄rak, te h̄rak̄it au p̄ke t̄waai nanam̄r̄r mekses. H̄rak̄it tekrit tep̄itari tet̄p̄iwek mekam taauye.

⁴¹ H̄rak̄it ȳnk enuk h̄rak p̄ke ken kan h̄rak ket̄p̄iwek̄it kar ik: “Yi wen ȳwaai ȳinat̄n a? Epei werek em̄t! Eiȳrek! W̄ epei man te hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe h̄rak m̄tik hak kakwepayap̄r hi eno his me m̄t han nanrekyo enum h̄r nanten̄na.

⁴² Eiȳkrit haiu emno. Yi eiȳrek! M̄tik̄it kewepayap̄r epei kan keit in.”

M̄t enun nan neithis Jisas

(Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Jo 18:3-12)

⁴³ In ek h̄rak wen kat̄ip, Judas h̄rak kan. H̄rak m̄tik̄it kiut̄ip ke m̄t disaipel nar hiswiyen wik (12). H̄rak ketike m̄t yap̄rwe h̄r netenen h̄ne metike paap yoki. H̄r m̄t iuwe ne Pris kerek newet God menmen me m̄t, h̄r netike m̄t nin̄n nertei h̄m lo me Moses, h̄r netike m̄t iuwe ne Isrel, h̄r nesiuwe m̄t in nan.

⁴⁴ N̄paa h̄rak m̄tik̄it Judas kerek kewepayap̄rek h̄rak ketpor kar ik: “H̄rak m̄tik̄it kerek hi eiyewewik em̄iwek tekep m̄rak, yi eit̄iwekhis eitenenik eiriyaak eiȳk eino.”

⁴⁵ Judas kan kiun Jisas h̄rak kat̄ip kar ik: “M̄tik̄it Iuwe.” Te h̄rak keiyewewik.

* 14:27 Mk 14:50; Sek 13:7 * 14:28 Mt 28:16; Mk 16:7

* 14:36 Ro 8:15; Ga 4:6; Mk 10:38; Jo 6:38 * 14:38 Lu

46 Te h̄ir m̄it han nan neithis Jisas nete-nenik.

47 Te m̄it̄ik kiut̄ip k̄irak kerek kerp menep h̄irak ketenen h̄ine ke his nokik, te h̄irak k̄iwaai h̄ine kesipe n̄ik̄ip me m̄it̄ik hak enuk eik. M̄it̄ik iuwe ke m̄it̄ pris kerek newet God menmen me m̄it, m̄it̄ik k̄irak k̄ir̄iak wok m̄irak wein̄im, h̄irak m̄it̄ik ik ke Jisas h̄irak kesipe n̄ik̄ip m̄irak.

48 H̄irak Jisas kene m̄it han enun ein ketpor kar ik: “Yi epei yan yetauhis eiriuwe h̄ine metike paap yoki yar ke yi yeithis m̄it̄ik enuk kekint̄ip menmen a?”

49 *Hekrit hekrit hi etikewi h̄aiu mepu w̄inak iuwe ke God hi ewep̄yap̄ir h̄im mai. Te yi yetauhis auye! Yi ȳir̄iak menmen im te h̄im me God m̄it newis̄im mau t̄iwei h̄iram mamnen mamir em.”

50 *H̄irak kat̄ip epei au, h̄ir m̄it disaipel n̄irak h̄ir n̄inaiw̄irek n̄ir̄ir nen.

M̄it̄ik pip̄iak hak kiut̄ip h̄irak k̄ir̄ir ken

51 M̄it̄ik pip̄iak hak kiut̄ip kerek kises Jisas, h̄irak kam̄ir laplap m̄ire h̄ike m̄isanu traup m̄irak. H̄ir m̄it han nant̄iw̄ekhis,

52 te h̄irak keh̄iresiuri kenem̄t̄in laplap m̄irak h̄irak ke puk wein̄ik k̄ir̄ir ken.

Jisas kewep̄yap̄ir h̄irekes keit kaunsil

(Mt 26:57-68; Lu 22:54-55, 63-71; Jo 18:13-14, 19-24)

53 H̄ir m̄it nari Jisas nen niun m̄it̄ik iuwe hetpris kin̄in naanm̄ipre m̄it pris kerek newet God menmen me m̄it. M̄it iuwe pris yap̄irwe newet God menmen me m̄it, h̄ir netike m̄it niuk m̄ir iuwe, h̄ir netike m̄it h̄ir nin̄in nertei h̄im lo me Moses, h̄ir nererik nau ein nemeriȳiw̄ek.

54 H̄irak Pita ketepik yan̄im̄in, h̄irak ken kekre n̄iwa ke w̄inak ke m̄it̄ik iuwe kin̄in m̄it pris han. H̄irak ketike m̄it kerek naanm̄ipre w̄inak enuk h̄ir nau si nemin̄in his h̄it men si.

55 H̄ir m̄it pris iuwe kerek newet God menmen me m̄it, h̄ir netike m̄it han ne kaunsil h̄ir n̄inat̄in m̄it nesiuwe h̄im Jisas, te h̄ir nank̄ip kaki, te h̄ir n̄inap̄in menmen enum h̄irak ketpim au.

56 M̄it yap̄irwe nesiuwe h̄im Jisas newen̄iw̄ek h̄im te h̄im m̄ir ap m̄ip̄iram au.

57 M̄it han nerp newen̄in h̄im nat̄ip nar ik:

58 *“H̄aiu memtewek h̄irak kat̄ip, ‘Hi ewep w̄inak iuwe ke God m̄it nimaak, te maain w̄i wikak hi p̄ike eimaak m̄it ap te nanimaak taau.’”

59 H̄im me m̄it in h̄iram ap m̄ip̄iram au.

60 H̄irak m̄it̄ik iuwe hetpris kerek kin̄in naanm̄ipre m̄it kerek newet God menmen

me m̄it, h̄irak kerp kekrikeri kitehi Jisas kar ik: “Ti p̄ike etpai au a? Nenmak te h̄ir m̄it in neswut h̄im a?”

61 *Jisas h̄irak kekint̄ip ketpor au. M̄it̄ik iuwe hetpris h̄irak p̄ike kit̄iw̄ekhi kar ik: “Ti m̄it̄ik Krai kerek God keh̄im̄itenit, ti N̄ikan ke M̄it̄ik Iuwe kerek h̄aiu mewen̄ip̄iyek o au a? Ti etpai!”

62 *Jisas h̄irak ketp̄iw̄ek kar ik: “Hi h̄irekes kerekkek. Maain yi eyir̄ hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe h̄ahu menep his yaaim me God kerek h̄irak Iuwe tokik keit, hi anen ekre nap̄i me nepni.”

63 M̄it̄ik iuwe hetpris h̄irak kep̄ir̄ip̄ir kari saket m̄irak kewepim kat̄ip hisiuwe kar ik: “Menmak te h̄aiu mamri m̄it han nansi-uw̄ek h̄im a?”

64 *yi epei yemtau h̄irak kat̄ip enum kekreh̄ir ke God. Yi han kitet mekam a?” H̄ir yap̄irwe nat̄ipan nar ik: “H̄irak k̄ir̄iak enum h̄irak eki.”

65 In ek m̄it han nenik̄in t̄imank menterik, h̄ir newep̄n̄iw̄ek ninaan meriuwe laplap, te h̄ir nak̄ip neriuwe his m̄ir nit̄iw̄eknaan nat̄ip nar ik: “Keim̄in kitep a? Ti profet te ti etpai.” M̄it han h̄ir naanm̄ipre weip̄ir nen n̄iwaaihis nenep̄iw̄ek tekep.

Pita kepak̄in Jisas kat̄ip hi hep̄itariyek

(Mt 26:69-75; Lu 22:56-62; Jo 18:15-18, 25-27)

66 H̄irak Pita wen kepu w̄iteik keit n̄iwa ke w̄inak, m̄ite piut̄ip w̄ir̄iak menmen me m̄it̄ik iuwe hetpris,

67 h̄ire wan w̄ir pita kau si kemin̄in his h̄it men si. H̄ire werp menep wetp̄iw̄ek war ik: “Ti h̄irekes hetike Jisas ke wit Nasaret yi epei yariyak̄it.”

68 Te Pita kiune h̄im kat̄ip, “Henmak te ti hitauhi menmen im? Hi hep̄itariyek.” H̄irak kat̄ip epei au, h̄irak ken kerp ya weip̄ir. Te suware kat̄ip.

69 M̄ite wen w̄ip̄irek p̄ike wat̄ip m̄it han nerp menep war ik: “H̄irak m̄it̄ik kises h̄im me Jisas kerekkek.”

70 Pita p̄ike kiune h̄im kat̄ip, “Hi hep̄itariyek.” Maain kike, m̄it h̄ir nerp menep nat̄ip nar ik: “Ti hises h̄im m̄irak kerekkek. Ti h̄irekes m̄it̄ik ke provins Galili.”

71 Pita kat̄ip h̄im iuwe ketpor kar ik: “Hi ep̄itari m̄it̄ik hak yi yitauhiyek au. Hi at̄ip w̄erek au, te God h̄irak kaknen kakiyep.”

72 *H̄irak kat̄ip epei au, h̄irak suware p̄ike kat̄ip. Te Pita h̄irak han kitet menmen Jisas n̄ipaa ketp̄iw̄ek kar ik: “Maain

* 14:49 Lu 19:47, 21:37; Jo 18:20 * 14:50 Mt 26:31 * 14:58 Jo 2:19-21 * 14:61 Mk 15:5; Lu 23:9 * 14:62
 Sam 110:1; Rev 1:7 * 14:64 Jo 19:7 * 14:72 Mk 14:30

suware katip wik wen au, ti tewen eraupak-in wikak.” H̄rak han kitetim te h̄rak kine han enuk k̄k̄it.

15

H̄r nesiuwe h̄m Jisas kerp ninaan me mit̄ik iuwe gavman Pailat

(Mt 27:1-2, 11-14; Lu 23:1-5; Jo 18:28-38)

1 *Wanewik toto, mit̄ iuwe pris kerek newet God menmen me mit̄, h̄r netike mit̄ iuwe h̄r netike mit̄ nin̄n nertei h̄m lo me Moses, h̄r netike mit̄ han yap̄rwe ne kaunsil h̄r han kitetim nat̄pan. Epei au, h̄r nesenek Jisas his m̄rak neriyaa neiȳk nen newet mit̄ik iuwe gavman Pailat ek.

2 Pailat h̄rak kit̄iwekhi kar ik: “Ti Mit̄ik Iuwe King ke mit̄ ne Isrel o au?” Jisas ketp̄iwek kar ik: “H̄rak h̄m mit̄.”

3 Mit̄ iuwe pris kerek newet God menmen me mit̄, h̄r nesiuwe h̄m Jisas yap̄rwe.

4 Te Pailat kitehi Jisas kar ik: “Ti p̄ike etpor au a? H̄r neswut h̄m yap̄rwe.”

5 *Jisas kekint̄p, te Pailat han kekrit keriuwerek.

Mit̄ik Pailat katip mit̄ h̄r nanwis nil emu his me Jisas

(Mt 27:15-26; Lu 23:13-25; Jo 18:39-19:16)

6 Tito yap̄rwe n̄paa ein me w̄ im mit̄ h̄r neh̄s nempep menmen me Pasova h̄r nitehi Pailat h̄rak kak̄ikaisiu weip̄r ke mit̄ik hak n̄paa h̄rak ken kekre w̄nak enuk.

7 Mit̄ik hak niuk m̄rak Barabas h̄rak kepu w̄nak enuk ketike mit̄ enun yap̄rwe n̄paa h̄r netike mit̄ ne gavman h̄r nenapan, h̄r nenep mit̄ik kiut̄p kaa.

8 H̄r mit̄ yap̄rwe nen niun Pailat nit̄iwekhi h̄rak kak̄iak menmen n̄paa ein h̄rak k̄pr̄iakem.

9 H̄rak ketpor kar ik: “Yi han yaaik te hi eweti Jisas Mit̄ik Iuwe ke Isrel h̄rak kaknen?”

10 H̄rak kertei mit̄ iuwe pris kerek newet God menmen me mit̄ h̄r epei newet̄iwek Jisas nentar h̄r hemkre menepam han enuk neriuwerek.

11 *H̄r mit̄ pris n̄kiak han ke mit̄ yap̄rwe te h̄r nitehi Pailat ke Barabas. Jisas au.

12 Pailat p̄ike kitorhi kar ik: “Hi eweti Barabas, te hi ar̄iak mekam heriuwe mit̄ik ȳl eiwis niuk m̄rak Mit̄ik Iuwe King ke Isrel a?”

13 H̄r p̄ike nat̄p nar ik: “Ti ewenek Jisas ek̄ntar nu tentarak̄it.”

14 Pailat ketpor kar ik: “Hi henmak? H̄rak k̄r̄iak mekam enum?” Te h̄r wen n̄nap nen̄ne his iuwe nat̄p nar ik: “Ti ewenekik ek̄ntar nu tentarak̄it.”

15 Pailat hanhan kak̄iak mit̄ h̄r han yaaik. Te h̄rak kewet̄r mit̄ik Barabas. H̄rak katip mit̄ n̄rak h̄r nan̄nep Jisas nanriuwe n̄p̄in. H̄r nak̄p neriuwe n̄p̄in, Pailat h̄rak keriuwetek ken mit̄ soldia n̄rak te h̄r nan̄no nanwenkek Jisas kak̄ntar nu tentarak̄it.

Mit̄ soldia h̄r nitetnaan Jisas

(Mt 27:27-31; Jo 19:2-3)

16 Mit̄ soldia ne ami h̄r neit n̄m̄in w̄nak ke mit̄ik iuwe, h̄r nari Jisas neiȳk nen haau hak. H̄r nen̄ne mit̄ han,

17 *te h̄r neriuwet Jisas saket m̄re ȳwir, h̄r nime wiw̄r t̄ikt̄ik enuk newis̄k keweik̄n paan k̄rak.

18 H̄r nerp netp̄iwek nar ik: “Haai, Mit̄ik Iuwe King ke Isrel, ti epei han.”

19 Epei au, h̄r nenep paan k̄rak neriuwe niuk, h̄r nenik̄n t̄imank menterik, niteh̄r nemip̄in newen̄piyek.

20 H̄r nit̄iweknaan nenwes̄sek ere werek, h̄r neriuwetek (o neres̄iwek) saket m̄re ȳwir, h̄r p̄ike newis saket m̄rak menterik, h̄r neiȳk nan̄no nanwenkekik kak̄ntar nu tentarak̄it.

Mit̄ newenek Jisas kau nu tentarak̄it

(Mt 27:32-44; Lu 23:26-43; Jo 19:17-27)

21 *Mit̄ik hak niuk m̄rak Saimon h̄rak haai ke Rufas ketike Aleksanda, h̄rak ke wit Sairini, h̄rak kepnen ni menep. H̄r mit̄ soldia h̄r neit nu tentarak̄it neiȳk nimaasik h̄rak ek̄ker̄r nu ik ke Jisas.

22 H̄r nari Jisas neiȳk nen niun wit niuk m̄rak Golgota. Haiu meweik̄n h̄m haiu mat̄p “Wit Paan Hesnu”.

23 H̄r newet Jisas t̄par wain marasin mekrerem, te h̄rak ȳnk k̄rak kekek au. H̄rak kinapen te h̄rak kaam au.

24 *H̄r mit̄ newenekik kentar nu tentarak̄it, h̄r neit menmen m̄rak neret̄it satu neiȳk n̄r menmen h̄r nant̄iwem.

25 Wen kekrit iuwe wepni keh̄n k̄niun kan, h̄r newenekik.

26 H̄r newis h̄m mentar nu nenmak h̄r newenekik nesiuwerek. H̄r neiȳm nen newis̄m mau men paan k̄rak. H̄m im mat̄p mar ik: “IK EK H̄RAK MIT̄IK IUWE KING KE ISREL.”

27 H̄r newenek mit̄ik̄it enuk̄it raskel wik t̄r̄iak enum tetikerek. H̄rak mit̄ik kau ken ke his yaaim, mit̄ik hak kau ken ke his henkik.

28 *(Mar im h̄m me God n̄paa mit̄ newis̄m mau t̄wei h̄ram epei man.

* 15:1 Lu 22:66 * 15:5 Ais 53:7; Mk 14:61 * 15:11 Ap 3:13-14, 13:38 * 15:17 Lu 23:11 * 15:21 Ro 16:13

* 15:24 Sam 22:18 * 15:28 Ais 53:12

Hiram matip mar im: "Hir han kitet hirak kire mitik enuk raskel kirak menmen enum.")

²⁹ *Mit kerek hir nan nen ein hir nititweknaan netpwek nar ik: "Ko! Ti mitik kerek ti ewep winak iuwe ke God ti pike eimaak me wi wikak?"

³⁰ Ti ekaap hirekes ekiuwe nu tentarakit ehirp ti."

³¹ Mar im mit iuwe pris kerek newet God menmen me mit, hir netike mit ninin nertei him lo me Moses, hir nititweknaan natipan nar ik: "Hirak kikaap mit han, te hirak kikaap hirekes taauye!"

³² Ti Mitik God kehimitenit ti Mitik Iuwe ke Isrel, ti ekiuwe ehirp ti, te haiu mamrit han kitetit." Mitikit hir newenkekikit tau niu tetikerek, hirakit tetpwek enuk tetik-eri.

Jisas nepei kaa

(Mt 27:45-56; Lu 23:44-49; Jo 19:28-30)

³³ *Wepni kan kau namin iuwe ere hinkewi, witaan toto miwapin wit yaprwe.

³⁴ *Nepei hinkewi Jisas kenepip him iuwe katip kar ik: "Eloi Eloi Lama Sabaktani?" Haiu meweikn him haiu matip mar im: "God kai God kai. Kenmak te ti hinaiwira eweikn sip eweto?"

³⁵ Mit han nerp menep hir nemtewek hir natip nar ik: "Eiyimtewek. Hirak kenine Ilaija."

³⁶ *Mitik kiutip kesiuknen ken ein keit mosong o nik me wan eik (hram mre wum nikik), hirak kewis tpar wain mesine mekrerek, hirak kewisik kentar niyen pike kan kewitweke kakmasek katip kar ik: "Haiu mamir te Ilaija kaknen kaknektin Jisas kakwisik kakirp ti o au."

³⁷⁻³⁸ *Jisas kenepip miutip him iuwe, hirak kaa. Hirak kaa, laplap iuwe miwapin ya weipir me mit nehimitan em me God meit winak iuwe ke God meit namin ein hram mewep pinam pinam mau namin mau niu ein ere men miun ti ein.

³⁹ Hirak mitik iuwe kerek naanmpre mit soldia han, hirak kerp menep kir Jisas hirak kaa, hirak katip kar ik: "Mitik ik hirak Nikan ke God."

⁴⁰ *Miyapir han netikerek nerp ein, te hir nerp yanamin. Maria pe wit Magdala wetike Salomi, hir netike Maria miye pe Joses ketike nikik kirak Jems hir nerp ein.

⁴¹ Hir miyapir in nises Jisas me wi hirak kau keit provins Galili, hir newetwek menmen hirak kaam. Miyapir han yaprwe

nipaa netikerek nan nen wit Jerusalem nerp ein.

Mit newis Jisas kekre hei iuwe kewen kinik keit miniu (o neyip)

(Mt 27:57-61; Lu 23:50-55; Jo 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Maain petko matip, Josep ke wit Arimatia kan kir Pailat kentar hirak mitik iuwe hak ke kaunsil. Hirak kemerir God kaknen naanmpre mit. Hirak ap kinaain au, te hirak ken kir Pailat kitwekhi ke herwe yink ke Jisas.

⁴⁴ Pailat han kitet kar ik: "Jisas epei kaa? Ko!" Te hirak kenine mitik iuwe soldia kerek naanmpre mit soldia han, hirak kitwekhi me Jisas epei kaa o au.

⁴⁵ Mitik eik ketpwek Jisas epei kaa, te Pailat kewis Josep kakithis herwe yink kirak.

⁴⁶ Josep hirak kewir pewek keit laplap yaaim mre hike, hirak kenke Jisas yink kirak kewir laplap keweiknenik kewapinek kewisik kekre hei ke nan iuwe. Epei au, hirak keriuwet nan iuwe keiyepet hei him kirak.

⁴⁷ Maria pe wit Magdala wetike Maria miye pe Joses, hir nir wit Josep kewis Jisas kiwaaari.

16

Jisas pike kekrit

(Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Jo 20:1-10)

¹ Maain wi Sabat hram epei men, Maria pe wit Magdala wetike Salomi, hir netike Maria miye pe Jems, hir neit menmen yaaim minin neiyim nen nanir Jisas nanwen yink kirak.

² Wepni kewep kan hekrit iuwe me wi Sande te hir nen hei kirak.

³ Hir nepnen hir natipan nar ik: "Keimin kakinkawir nan kiwapin weipir kahi kentar nan hirak nimenuk?"

⁴ Hir nen menep ein hir nikaamnaan nir nan keit pinak ein. Nipaa mitik hak keweiknik keriuwetek ken pin ein.

⁵ Hir nen niipun hei eik, hir nen nitetik nen namin ein. Te hir nir mitik pipiak kau yeno me pinak me his yaaim. Hirak kamir laplap nokim yaaim hram mre hike. Te hir nehinin han kekrit neriuwerek.

⁶ Hirak ketpor kar ik: "Yi ap einaain au. Yi yinyatin Jisas ke wit Nasaret kerek hir mit newenekik kau nu tentarakit. Hirak epei kekrit kau. Hirak kepu in au. Yi eiyir yeno nipaa hir newisik kiwaaari.

⁷ *In ek yi eino eitip Pita ketike mit disaipel han Jisas ketpor kar ik: 'Hi ehinini ano provins Galili.' Maain yi eiyerek eiyit ein eiyir ke nipaa hirak epei ketpi."

* 15:29 Sam 22:7, 109:25; Mk 14:58; Jo 2:19 * 15:33 Emo 8:9 * 15:34 Sam 22:1 * 15:36 Sam 69:21 * 15:37-38

Hi 10:19-20 * 15:40 Lu 8:2-3 * 16:7 Mt 26:32; Mk 14:28

⁸ Hír miyapír nen witeik nírír nen ein, hír nepírpir iuwe han kekrit neriuwerek. Hír natíp mít hím au. Hír nínaain nekintíp nen.

*Maria pe wit Magdala híre wír Jisas
(Mt 28:9-10; Jo 20:11-18)*

⁹ * [Me wí Sande hekrit enum eik, Jisas kekrit kínaaiwír hei. Hírak kekrit kau wanewik, hírak kinín kewepyapír hírek me ninaan me Maria pe wit Magdala. Nípaa hírak kepír herwe enum mar hispínak wik (7) mekrerep híram metpaan men mánaiwírep.

¹⁰ Híre epei wír Jisas, te híre wen watíp mít nípaa netikerek hír nariyan. Hír wen han tewenínek níkítek.

¹¹ Híre wen wetpor híre wírek hírak kepu, te hír nemtau hím míre au.

*Mítíkít disaipel wik tír Jisas keit yayiwe
(Lu 24:13-35)*

¹² Maain mítíkít wik tírak ten wit hak tírek, te hírak keweikínhis hírek kire mítík hak.

¹³ Hírakít nepi terteyek, hírakít píke ten tatíp mít disaipel han nírak, te hír nemtau hím mírakít au.

Jisas katíp mít disaipel nírak menmen hír enisesim

(Mt 28:16-20; Lu 24:36-49; Jo 20:19-23)

¹⁴ * Maain, hír mít disaipel nírak hiswiyen kiutíp (11) nau naam menmen, Jisas kan keneri kentar hír han to enuk nepu, hír ap nemtau hím me mít nípaa nepi nír Jisas.

¹⁵ * Hírak ketpor kar ik: “Yi eino heriyai heriyai eirer wit wit kerek mít miyapír newí, yi eiwepyapír hím yaaim mai, mít yapírwe nanímtewem.

¹⁶ * Neimín nanímtau hím mai nanisesim, yi eikíri. Maain God kaktorhis, hír mít miyapír nírak. Neimín nemtau hím nanisesim au, God han kitet menmen enum hír níríakem skelim mít kakínterim.

¹⁷ * Mít kerek hír nises hím mai, hír nanríak menmen im nankinau niuk mai. Hír nanpír herwe enum híram mamno, hír natíp hím ham nípaa hír nerteyem au.

¹⁸ * Hír nantenen manpen o yenmik o hír naním menmen enum menep mít, hír ap te nani au, hír nanu werek. Hír nanwis his mamíntar mít hír nínáp, te maain hír nanre yaain.”

*God keithis Jisas ken wit kírak Heven
(Lu 24:50-53; Ap 1:9-11)*

¹⁹ * Mítík Iuwe Jisas ketpor epei au, God ketíwekhis ken wit kírak. Hírak ken kau menep his yaaim me God.

²⁰ * Maain mít disaipel nírak hír nen heriyai heriyai nerer wit wit mít miyapír newí, hír newepyapír hím me Jisas. Mítík Iuwe Jisas hírak kekepi hír níríak menmen yaaim kerek nípaa kerek mít nírrem au. Te mít hír nertei hím im mít netporem híram yaaim.]

Mepír keremem

* 16:9 Lu 8:2 * 16:14 1Ko 15:5 * 16:15 Ap 1:8 * 16:16 Ap 2:38, 16:31, 33 * 16:17 Ap 2:4, 10:46, 8:7
* 16:18 Lu 10:19; Ap 28:3-6, 4:30, 5:16 * 16:19 Ap 2:33-34, 7:55-56; Ef 1:20; 1Pi 3:22 * 16:20 Ap 14:3; Hi 2:3-4

Him Yaaim Me Kraisk Luk Kewisim Mau Tiwei Menmen mekre tiwei ik

Him me nikerek Jon ketike Jisas 1:5-2:52
Jon Baptais katip mit him me God 3:1-20
Jon kikir Jisas keriuwe tipar 3:21-38
Seten kakri han ke Jisas 4:1-13
Jisas katip him yaaim keit Galili 4:14-9:50

Jisas ken Jerusalem katip him yaaim
9:51-21:38

Mit newenkek Jisas kaa 22:1-23:56

Jisas pike kekrit mit nirek 24:1-49

Jisas pike ken wit Heven 24:50-53

Luk kewis him im men mitik Tiofilas

¹ *Kai yinak Tiofilas. Mit yapirwe hir nepei newis menmen kerek epei man metin ke nimin ke haiu mit, kerek haiu misesim.

² *Hir newis menmen kerek mit nipaa ninin epei nir menmen im newepyapirem hir netpaiyem.

³ Mitik iuwe, hi Luk hi hertei werek menmen yapirwe epei mekrit man ere in. Te hi han kitet hram yaaim hi hewisut tiwei ik ek hetput menmen werek werek epei man.

⁴ Hi hiraakem te ti ertei menmen werek werek kerek nipaa hir mit epei netpiyem.

Ensel ke God katip Sekaraia hirak kakine nikan niuk mirak Jon

⁵ *Nipaa me wi mitik King Herot hirak kire mitik iuwe naanmpre mit ne provins Judia, mitik pris niuk mirak Sekaraia kepu. Hirak ke weiwik me pris niuk mir Abaisa. Hirak mite pirak niuk mire Ilisabet, hire pe weiwik ham me pris han. Hir nepenyerer ne maam nipu kiutip Eron.

⁶ Hirak ketikerep nau werek werek nises God. Hir nises him me Mitik Iuwe God werek werek nipaa hirak kewet Moses em.

⁷ Hir ap nine nikerek nei au nentar Ilisabet hire enu tenmin (o rumaa). Hire wetike Sekaraia epei enun ne mit.

⁸ Wi ham Sekaraia wen kirak menmen kire mitik pris keit winak ke God. Hirak weiwik mirak hram wi mir te hir nanwensi kuri nanwet God em.

⁹ *Hirak kirakem kentar hir nises menmen nipaa mit pris netpim hir neretit satu God kehimitanek hirak kakno kakikre winak iuwe ke God hirak kaktanen si keyim kakisi kuri tiwei mamantar kinaan

newenipi God neriuwerem. Hirak ken en kesi kuri tiwei.

¹⁰ Hirak kesi kuri tiwei, mit yapirwe ne Isrel nererik nau wit eik nitehi God menmen.

¹¹ Hirak keit nimin en, mitik ensel keke wit ke Mitik Iuwe God kan kerp kenke ken his yaaim me kinaan kerek Sekaraia kewis menmen minin mire kuri tiwei hram miwaai menterim. Hirak kewepyapir hirekes te Sekaraia kirek.

¹² Mitik Sekaraia kirek, hirak han kepipir hirak kinaan,

¹³ te mitik ensel ketpiwek kar ik: "Sekaraia, ti ap hinapan au emit! God kemtau menmen ti epei hitiwekhiyem, te mite pit Ilisabet tewen wawine nikan hirak kei. Yi yaiwiswek niuk mirak Jon.

¹⁴ Ti etike mite pit han yaaik eiyu. Mit yapirwe nanirek hir han yaaik nanantar miye hire winaak.

¹⁵ *Hirak maain God han kitet hirak kakre mitik iuwe kakinin mit han nisesik. Hirak ap te kakim tipar wain o tipar si enum au emit! Me wi miye winaak wen au, God Himin Yaaik kaku kakikre han kirak kaknisesik.

¹⁶ Hirak te kakikaap mit yapirwe ne Isrel nanweikin sip nanwet menmen enum hir pike nanises him me God kir.

¹⁷ *Hirak kakinin mitik iuwe kakno kakrer wit wit kaktip him me God kakriuwe menmen iuwe kakri han ke mit kakir nipaa mitik Ilaija ketpim. Hirak kakikaap haairer nantike nikerek nir nanu han kiutip. Hirak kakweikin mit enun nises menmen enum te hir pike nanises menmen mit yaain nisesim. Hirak kakikaap mit nanises mitik iuwe, hir nanu naanmeriyiwek hirak kaknen kaktorhis."

¹⁸ *Mitik ensel katip epei au, mitik Sekaraia kitiwekhi kar ik: "Harkeik te hi ertei menmen im ti hetpewem hram werek? Hi epei enuk he mitik te mite pai hire epei enu we mite."

¹⁹ *Hirak ensel kewenhi ketpiwek, "Hi ensel Gebriel hi herp ninaan me God hirak menmen mirak. Hirak keriuweta hi han hetput him yaaim im e.

²⁰ *In ek ti ap atip him mei taau ere wi menmen mamnen hi epei hetputem hentar ti ap han kitet him mai. Ti ap atip him mei ere wi me menmen im God kehimitanek hram mamnen."

²¹ Ensel ketpiwek menmen, mit wen nemerir Sekaraia keit nimin en hir nanirtei kenmak te hirak kepeit winak iuwe ke God.

* 1:1 Ap 1:1 * 1:2 Jo 15:27 * 1:5 1Kro 24:10 * 1:9 Eks 30:7 * 1:15 Nam 6:3 * 1:17 Mt 17:11-13; Mal 3:1, 4:5-6 * 1:18 Jen 18:11 * 1:19 Dan 8:16, 9:21; Hi 1:14 * 1:20 Lu 1:45

²² Sekaraia ketpaan kan, h̄rak ap ketpor, te h̄r nertei h̄rak epei kepu k̄tyak k̄r menmen keit w̄nak n̄m̄n en. H̄rak ap kakt̄p h̄m mei miut̄p te h̄rak kew̄r his ketpor keriuwerem.

²³ W̄ h̄rak k̄r̄ak menmen kekere w̄nak ke God epei au, m̄t̄k Sekaraia p̄ke ken w̄nak k̄rak.

²⁴ Maain w̄ ham m̄te p̄rak Ilisabet wetu, te h̄re ap w̄naaiw̄r w̄nak wenke hisp̄nak (5) ere h̄re tu iuwe miyap̄r nertei h̄re wetu. H̄re wat̄p,

²⁵ **“In ek M̄t̄k Iuwe God kekepa mar im. H̄rak epei kep̄r menmen kenipa ȳnk enuk me ninaan me m̄t̄ miyap̄r hentar n̄paa hi hine n̄kerek au.”*

Ensel ke God kat̄p m̄te Maria maain h̄re wawine Jisas

²⁶ Me wenke kar hisp̄nak kiut̄p (6) m̄te Ilisabet wep̄tu, God keriuwet ensel Gebriel ken wit niuk m̄rak Nasaret keit provins Galili.

²⁷ *H̄rak kakt̄p m̄te n̄han niuk m̄re Maria. Haai k̄re keh̄m̄tenep wautike m̄t̄k niuk m̄rak Josep, h̄rak nepenyek ke maam n̄pu k̄r Devit.

²⁸ Ensel ke God kan k̄rep ket̄p̄we kar ik: *“Ti han yaaik ehu. Han yaaik ke God kau ketikewit. H̄rak God ketikewit kakrek̄yut yaaim.”*

²⁹ M̄te Maria wemtau h̄m im kerek ensel ket̄pim te h̄re han kekrit han kitet war ik: *“Kenmak h̄rak ketpo kar ik?”*

³⁰ Te ensel ket̄p̄we, *“Ti ap enapen Maria. God han yaaik keriuwit kakrek̄yut yaaim im e.”*

³¹ **Maain ti eh̄tu te ti eine n̄kan, ti ewis niuk m̄rak Jisas.*

³² **“H̄rak kakre M̄t̄k Iuwe m̄t̄ nan̄newek N̄kan ke God h̄rak M̄t̄k Iuwe. God kakriakek kakre M̄t̄k Iuwe naanmamre m̄t̄ kakre n̄paa maam k̄rak Devit.*

³³ H̄rak naanmamre m̄t̄ ne Isrel kerek h̄r nepenyerer ne m̄t̄k Jepok kerek n̄paa enum eik h̄rak kepu. H̄rak naanmamre m̄t̄ h̄rak kaku kak̄t̄ tipmain tipmain enum eik. Menmen m̄rak ap te mamesi taau.”

³⁴ M̄te Maria wat̄p ensel ke God war ik: *“Hi ap h̄waai hetike m̄t̄k hak au. Mam̄rkeik te hi ah̄tu?”*

³⁵ **Ensel ke God kewenep ket̄p̄we, “God H̄m̄n Yaaik kaknen kaku kak̄nterit kakriuwe menmen iuwe me God. M̄t̄ nankinaak h̄rak N̄kan yaaik ke God nan̄ntar God H̄m̄n Yaaik*

kewis n̄kan yaaik ik kekere tu kit maain ti einaak.

³⁶ *“Ti han kitet menmen God k̄r̄ak wekeni pit Ilisabet em. M̄t̄ n̄paa nat̄p h̄re enu tenm̄n (o rumaa) ap te wawine n̄kerek au. Te h̄re h̄rehes weriuwet wenke hisp̄nak kiut̄p (6) h̄re n̄kan kewiye. Te h̄re epei we m̄te.*

³⁷ **Ap te menmen mei miut̄p te God ap kakriakem taau.”*

³⁸ Maria wat̄p, *“Hi h̄re m̄te hanhan hises menmen God hanhan kakriakem, te menmen mamnen mam̄r ke ti epei het̄pim.” H̄re wat̄p epei au, Ensel ke God k̄nain̄w̄rep ken.*

Maria wen w̄r Ilisabet wetikerep nau en

³⁹ Ensel ke God k̄nain̄w̄rep, w̄ ham kike Maria wemani menmen wekrit waswas wen wit menep m̄niu (o neiȳp) yap̄rwe me provins Judia.

⁴⁰ H̄re wen w̄nak ke m̄t̄k Sekaraia, h̄re wat̄p Ilisabet, *“Ti yaaip.”*

⁴¹ **Ilisabet wemtau Maria wat̄p h̄re yaaip te n̄kan kekere tu keh̄n kek̄rerep. God H̄m̄n Yaaik kau kekere han ke Ilisabet keneiseseye,*

⁴² **te h̄re wat̄p weriuwe h̄m iuwe, “God kakrek̄yut ti han yaaik eh̄n̄n miyap̄r han. God kakriak yaaim ke n̄kan ti eh̄naak.*

⁴³ Hi m̄te weiniye te hi han yaaik menmen iuwe im man hi, te M̄t̄k Iuwe God miye p̄rak wan w̄ra.

⁴⁴ Hi hemtau h̄m mit epei au, te n̄kan kekere tu kai han yaaik keh̄n.

⁴⁵ **Ti han yaaik iuwe hentar ti hises h̄m̄n kerek God ket̄pim. Maain God kakriak menmen h̄rak n̄paa ketputem.”*

Maria wine henye wentar h̄re han yaaik weriuwe God

⁴⁶ **Maria wat̄p, “Hi han kai yaaik ewen̄pi niuk me M̄t̄k Iuwe God.*

⁴⁷ Hi han yaaik hentar maain God kak̄kepa kakt̄auhis. Hi m̄te h̄r̄ak menmen m̄rak hi enu weiniye,

⁴⁸ **te h̄rak hanhan keriuwa. Te in ek ere maain m̄t̄ yap̄rwe nant̄p God kerekya hi han yaaik iuwe,*

⁴⁹ hentar menmen iuwe h̄rak kerek̄yewem. Niuk m̄rak yaaim iuwe.

⁵⁰ **H̄rak hanhan keriuwe m̄t̄ kerek h̄r nisesik newen̄piyek, me m̄t̄ n̄paa ein nepu ere in.*

* 1:25 Jen 30:23 * 1:27 Mt 1:16, 18; Lu 2:5 * 1:31 Ais 7:14; Mt 1:21-23 * 1:32 Ais 9:7; 2Sml 7:12, 13, 16; Dan 7:14; Mai 4:7 * 1:35 Mt 1:20 * 1:37 Jen 18:14 * 1:41 Lu 1:15 * 1:42 Diu 28:4 * 1:45 Lu 1:20 * 1:46 1Sml 2:1-10 * 1:48 Lu 1:25, 11:27 * 1:50 Sam 103:13, 17 * 1:51 2Sml 22:28

51 *Hirak kiriak menmen keriuwe menmen mirak iuwe, hirak keiyim kepri mit kerek enun hanhan hiras nriak menmen mir enum hir nen.

52 *Hirak kepri mit iuwe naanmpre mit, hirak kewisi hir nau weinim, te hirak kewis mit weinin hir nre iuwe.

53 *Hirak epei kewet mit enun nau weinim nripi maan kewetir menmen wisenum ere tu iuwe, te hirak keriuwet mit netenen menmen yapirwe ne his nen.

54 *Hirak kises him kerek nipa katip maamer nau yem. Hirak kan kakikaap mit narak ne wit Isrel.

55 *Hirak han kitet keriuwe Ebrahim nipa kau ti ketike nepenyerer in ek nepu ti. Hirak kerekyor yaaim tipmain tipmain enum eik, kar ke nipa hirak ketpim."

56 Hire watip menmen im epei au, mite Maria wau wetike Ilisabet ere wenke wikak. Maain wenke wikak epei man men, hire pike wen wit kire eik.

Ilisabet wine nikan Jon

57 Wi epei man te mite Ilisabet weteiken, hire wine nikan.

58 Mit nre nau menep netikerep hir netike paaprer nre nemtau God kerekyiwe yaaim hire wine nikan te hir nan nrepan han yaaik netikerep.

59 *Maain nikan kire kepu wi hispinak wikak (8), hir nerekir yink kirak, hir nanwis niuk mirak Sekaraia kakrerir haai kirak.

60 *Te miye pirak watip, "Au, hi ewis niuk mirak Jon."

61 Te hir netpiwe, "Ap te paap o tete o keimin niuk mirak mar em te ti ewisik kakrerim taau!"

62 Te hir natip nitehi haai kirak neriuwe his main main, "Ti ewis niuk me nikan ik ek kakrar keimin?"

63 Hirak Sekaraia kitorhi nanwetiwek tiwei te kakwis niuk mamwik. Hir newetiwekem te hirak kewis menmen im mewim: "Niuk mirak Jon."

64 Hir wen han kekrit natip me menmen im, Sekaraia han kewep katip kewenipi niuk me God.

65 Te mit netikerek nau menep hir nepirpir te him me menmen im men merer wit wit meit miniu (o neiyip) me Judia.

66 Te neimin kerek nemtewem hir han kitetim nitehiyan, "Te nikan ik e maain kakriak mekam?" Mit nertei God kau ketikerek kewetiwek menmen mirak iuwe.

Him Sekaraia katip ke menmen maain mamnen

67 Jon haai kirak Sekaraia God kewis Himin kirak yaaik kekere han kirak te hirak katip menmen maain mamnen.

68 *Hirak katip kar ik:

"Hau emriak menmen emwenipi niuk me Mitik Iuwe God ke Isrel. Hirak epei kan kakikepai hiau mit narak hiau mamnaaiwir menmen enum hirak kaktaihis.

69 *Hirak God kewetei Mitik Iuwe manpenuk kakikepai te kaktaihis, hirak ke weiwik me Devit hirak mitik kiriak menmen me God.

70 Hirak keweteiyek kar ke nipa enum eik hirak katip mit narak profet menmen hir newisim mau tiwei newepyapir maamer nai yem. Hiram matip menmen im.

71 *God katip hirak kakikepai kaktaihis mamkeipin mit enun nepan hir han enuk ninaain hiau mit.

72 *Nipa hirak katip maamer nai hirak maain kakrekyei yaaim kakises him nipa hirak ketpim.

73-74 *Nipa hirak ketike maam kau Ebrahim hirakit tekiyakit tau teit, God ketpiwek hirak kakikaap nepenyerer narak. In ek hirak kakises menmen nipa hirak ketpim, hirak kenipai hiau mit in e mamkeipin mit nepan nau te hiau ap minaaian au. Hiau emisesik mamriak menmen mirak.

75 *Me wi yapirwe hiau mau ti ik, hirak kehimitenei hiau yaain prar prar."

76 *Sekaraia epei ketpor, hirak kemunaan katip nikan kirak kar ik:

"Maain mit nantip ti mitik profet kerek ewepyapir him me God iuwe kinin menmen yapirwe. Ti kerekek ehinin eno etip mit eninaaiwir menmen enum emit enmerir Mitik Iuwe kaknen.

77 *Ti tewen atip hiau mit narak ne Isrel hirak kakisak menmen enum hiau miriakem hirak kaktaihis.

78 *God kiriak menmen im kentar hirak yaaik hanhan keriuwai hiau mit.

79 *Mitik Iuwe kirak hirak kire wepni kewep kan kir krusai hiau mit ne ti ik te hirak kaknaaiwir wit ke God kaknen kaktip hiau mit han kau enuk toto metari him me God kakitip him mirak yaaim. Hiau mau enum minaaian mami te hirak

* 1:52 Jop 12:19, 5:11; Sam 147:6 * 1:53 1Sml 2:5; Sam 34:10, 107:9 * 1:54 Ais 41:8; Sam 98:3 * 1:55 Mai 7:20; Jen 17:7, 18:18, 22:17 * 1:59 Jen 17:12; Lev 12:3; Lu 2:21 * 1:60 Lu 1:13 * 1:68 Sam 41:13, 72:18, 106:48; Lu 7:16 * 1:69 Sam 18:2 * 1:71 Sam 106:10 * 1:72 Jen 17:7; Lev 26:42; Sam 105:8-9, 106:45 * 1:73-74 Jen 22:16-17; Mai 7:20 * 1:75 Ta 2:12-14 * 1:76 Ais 40:3; Mal 3:1; Mt 3:3 * 1:77 Jer 31:34 * 1:78 Ais 60:1-2 * 1:79 Ais 9:2, 58:8; Mt 4:16

kaknen kakteiknai yayiwe k̄irak yaaik te haiu mamu werek werek.”

⁸⁰*Maain n̄ikan Jon k̄iniu k̄ire iuwe, han k̄irak tokik ap te k̄inapen m̄it au. H̄irak kepu wit wein̄ik m̄it newi au ere maain w̄i h̄irak kewepyap̄ir h̄irekes kat̄ip m̄it ne wit Isrel h̄im me God.

2

Maria wine Jisas (Mt 1:18-25)

¹Me w̄i keremem Ilisabet wine Jon, m̄itik iuwe Sisa Ogastas kesiuwe h̄im men kat̄ip m̄it miyap̄ir nerer wit wit gavman ne Rom naanm̄ipror h̄ir en̄inen enwis niuk m̄ir mau em̄i t̄wei.

²Me w̄i im m̄it newisor niuk m̄ir mau t̄wei, m̄itik iuwe Sairinias h̄irak k̄ire m̄itik iuwe gavman naanm̄ipre m̄it ne provins Siria.

³H̄ir m̄it yap̄irwe niut̄ip niut̄ip p̄ike nen wit k̄ir kerek n̄ipaa maamrer n̄ir nin̄in newiyen te h̄ir enwis niuk m̄ir mau t̄wei em̄it.

⁴M̄itik Josep k̄inaaiw̄ir wit Nasaret keit provins Galili h̄irak ken provins Judia keit wit niuk m̄irak Betlehem kerek n̄ipaa m̄itik iuwe Devit miye p̄irak winaak keitai en. Josep ken en kentar h̄irak h̄irekes nepenyek kei ke Devit.

⁵*H̄irak ken kakwis niuk m̄irak mamtike niuk me m̄ite p̄irak Maria kerek n̄ipaa h̄ir epei nehimitan te h̄ir nan̄itan. H̄ire epei n̄ikan kekrep.

⁶⁻⁷H̄ir neit wit Betlehem, w̄i epei man te h̄ire weteiknen wawine n̄ikan. H̄ire wine n̄ikan k̄ire iuwe m̄itik, h̄ire weit laplap weiȳm weweiknenik wewis̄ik kek̄re t̄kenup iuwe kerek h̄ir newet bulmakau menmen mekrerek. H̄ir newis̄ik kek̄rerek nentar winak pasenda kerek m̄it nererik n̄iwaairi en n̄ipaa m̄it yap̄irwe n̄ipwaairi nererim te yeno meiyam ap wein̄im meit au. M̄it n̄iwaai rem nererim nenem̄t̄in te h̄ir nen n̄iwaai weisaak ke bulmakau, h̄ire wine n̄ikan weita.

Ensel h̄ir nat̄ip m̄it naanm̄ipre sipsip me m̄ite wine n̄ikan

⁸Menep wit ik kerek m̄ite Maria wine n̄ikan, m̄it han neit ni naanm̄ipre sipsip ne w̄itaan.

⁹H̄ir naanm̄ipre sipsip ne w̄itaan, ensel kiut̄ip ke M̄itik Iuwe kewepyap̄ir h̄irekes menmen iuwe me God merh̄ihe m̄iriusor te h̄ir n̄inaain nep̄irp̄ir iuwe.

¹⁰H̄ir nep̄irp̄ir iuwe, ensel ketpor kar ik: “Yi ap einaain au em̄it! Hi epei han etpi

h̄im yaaim mamnip m̄it nerer wit wit han yaaik nanu.

¹¹Me w̄itaan ik ek m̄ite wine n̄ikan weit wit ke Devit niuk m̄irak Betlehem. H̄irak m̄itik God kehimitanek h̄irak M̄itik Iuwe kak̄ikaap m̄it kaktorhis.

¹²Menmen im hi hetpiyem mamteikni hi hemitip̄in au. Yi yaȳir n̄ikan miye wenke laplap weweiknenik keriuwerem k̄iwaai wewis̄ik kek̄re t̄kenup ke bulmakau naam menmen mekrerek, h̄irak k̄iwaairi.”

¹³Wasenum ensel n̄ire yap̄irwe ne wit ke God h̄ir newepyap̄ir h̄iras nerp netike ensel, h̄ir nine henye newen̄ipi niuk me God nat̄ip h̄im im:

¹⁴*“Haiu hanhan yi m̄it eiwen̄ipi niuk me God. Yi m̄it miyap̄ir yau t̄i yi eikiyan eiyu eyit̄ eȳintar God han yaaik keriuwi.”

M̄it naanm̄ipre sipsip nen n̄ir Jisas

¹⁵Ensel nine henye epei au, h̄ir nen nekeipnor p̄ike nen wit ke God, te m̄it kerek naanm̄ipre sipsip en nat̄ipan, “S̄is, haiu emno wit Betlehem em̄ir menmen epei man, kerek M̄itik Iuwe God ketpaiyem.”

¹⁶Te h̄ir nesiuk̄in nen n̄inap̄in Maria wetike Josep, h̄ir n̄ir n̄ikan k̄iwaai kek̄re t̄kenup.

¹⁷*M̄it kerek naanm̄ipre sipsip h̄ir n̄irek epei au, h̄ir netpor menmen ensel epei nan netporem me n̄ikan ik e.

¹⁸M̄it yap̄irwe kerek nemtau h̄im m̄it naanm̄ipre sipsip netporem, h̄ir han kitet menmen im epei man.

¹⁹*Maria han kaa menmen au. H̄ire wewis̄im mekre han k̄ire, hekrit hekrit h̄ire han kitetim.

²⁰M̄it naanm̄ipre sipsip p̄ike nen n̄ir ein newen̄ipi God nat̄ip h̄irak yaaik iuwe nentar menmen ensel netporem metike menmen h̄ir n̄irem h̄iram mar ke ensel epei netporem.

H̄ir newis niuk me Jisas

²¹*W̄i hisp̄inak wikak (8) epei man te Maria wine n̄ikan, te h̄ir neiȳk̄ nen nerekir ȳn̄k k̄irak. H̄ir newis niuk m̄irak Jisas. Niuk im Ensel kat̄ip Maria em n̄ipaa h̄ire ap wep̄itu wen au.

Simion ketike Ana n̄ir Jisas keit winak iuwe ke God

²²*Maain w̄i epei man te h̄im me Moses Mau t̄wei mat̄ip m̄ite wauk̄ir te God kakt̄ip h̄ire yaaip. Me w̄i im Maria wetike Josep n̄inan Jisas neiȳk̄ nen wit Jerusalem newet God ek.

* 1:80 Lu 2:40; Mt 3:1 * 2:5 Lu 1:27 * 2:14 Lu 19:38

* 2:17 Lu 2:10-12 * 2:19 Lu 2:51 * 2:21 Lu 1:31,

23 *Hir nen Jerusalem newet God ek nentar him n'paa God kewet Moses hirak kewisim mau tiwei matip mar im: "Nikerek hirakit iuwe mitikit miyapir ninakit hir mit nehimitanet hirakit te God."

24 *Hir nen newet mitik pris menmen kakwet God em nises him God kewet Moses em kewisim mau tiwei matip mit enwet God hore nimanp wik o tapi wik wen tipniu.

25 *Mitik kiutip kau Jerusalem niuk m'arak Simion. Hirak mitik yaaik kises God werek werek. Hirak kemerik Mitik God kehimitanek kaknen kakikaap mit ne Isrel. God Himin Yaaik kau ketikerek.

26 Hirak keteikn'wek ap te kaki ere hirak kakir Mitik Iuwe Krais kerek God kehimitanek kaknen kakikaap mit.

27 God Himin Yaaik kikiak han kirak te hirak ken winak iuwe kerek mit nererik newenipi niuk me God. Maain miye haai ne nikan Jisas neiyik nen winak iuwe ke God eik e nanwet God menmen him me Moses mau tiwei metpim.

28 Simion kir nikan kir hirak kinanek kwenipi God katip kar ik:

29 "In ek Mitik Iuwe God ti epei hises him n'paa ti epei hetpewem, te ti ewisa hi mitik hi hirak menmen mit, hi han yaaik hahi.

30 *Hi han yaaik hahi eh'ntar hi epei hir Mitik ti hehimitanek hirak kakikaap haiu mit ne Isrel.

31 Ti epei hirak menmen im merp namin me mit miyapir yapirwe nerer wit wit.

32 *Hirak kakre wepni (o yanm) kir kakteikin mit yayiwe, hirakkakteikin mit miyapir ap ne weiwik me Isrel amirkeim te hir enises him me God. Hirak Mitik Iuwe kakin'naanmampre haiu mit ne Isrel, te mit miyapir nerer wit wit hir nantip nanir ik: 'God epei kirak menmen yaaim.'

33 Josep ketike Jisas miye pirak hir nemtau menmen Simion katip me nikan te hir nepirpir han kitetim.

34 *Hir nepirpir, Simion kitehi God kakrekoyor yaaik katip Maria miye pe Jisas kar ik:

"God kehimitan Nikan ik e kaknip mit han yapirwe ne Isrel nan'waank nanit. Mit han yapirwe au, God kaktorhis nanu werek. Hirak kire Mitik God kakteikin mit han kirak keriuwerek te mit yapirwe hir nantikerek nan'nehan nanweikin sip nanwetiwek.

35 Te hirak kakwepyapir menmen mit han kitetim. Maain menmen enum mamir ke mit newir yipo nenep mitik, mit nanrektywek enum mamrekir han kit te mamwetit han enuk."

36 Mite piutip niuk mire Ana hire wepu en. Hire mite profet hire wewepyapir him me God. Hire niki pe mitik Fanyuel, hirak ke weiwik me maam n'pu kirak Asa. Hire we mite enu, hire wepu wetike mitik kire tito mar hispinak wik (7).

37 *Maain tito mar hispinak wik (7) epei au, hirak kaa te n'paa ere in 84 tito epei men, hire wepu weiniye. W'itaan wanewik hire wewenipi niuk me God, hire wepu menep winak iuwe ke God winaiwirak au. Me wi ham hire n'np' maau wepu, hire watip God menmen.

38 *Josep ketike Jisas miye Maria hir wen nepu winak iuwe ke God newet God menmen, mite ip e wan wewenipi niuk me God wewir ke Simion kewenipiyek. Hire watip mit neit Jerusalem kerek hir nemeriyiwek kaknen kakikaap mit ne Isrel hire wetpor me nikan ik e.

Josep ketike Maria neithis Jisas p'ike nen wit Nasaret

39 *Hir n'riak menmen him me Moses matip hir nanisesim epei au, hir p'ike nen provins Galili hir nau wit kir Nasaret.

40 *Nikan kinu kire iuwe hirak manpenuk kepu hirak kertei menmen werek werek wisenum God kerektywek yaaim.

Nikan Jisas kepu winak iuwe ke God keit wit Jerusalem kitehi mit iuwe menmen.

41 *Tito miutip miutip miye haai ne Jisas nen wit Jerusalem me wi Pasova kerek mit ne Isrel nererik naam menmen han tewen'w' God kenep mit ne Isip te hir au, hirak keriyei n'naaiwir Isip.

42 Maain Jisas hirak 12 tito epei au, hirak ketike miye haai nen Jerusalem nises menmen me wi Pasova mar ke n'paa hir n'riakem.

43 *Wi me Pasova epei au, hir p'ike nan'no, te Jisas wen kepeit wit Jerusalem. Te Josep ketike Jisas miye pirak au n'ariyek.

44 Hir han kitet hirak epei kinin ken ketike mit nir han te hir nen ere w'itaan. W'itaan, hir n'netn'wek nitet mit nir ne wit eik o paaprer n'arak te hir ap n'napinek au.

45 Te hir p'ike nen Jerusalem nen n'netn'wek neit en.

46 Jisas hirak kepeit wit Jerusalem ere wi wikak, hir n'napinek keit winak iuwe

* 2:24 Lev 12:8 * 2:25 Ais 40:1, 49:13 * 2:30 Ais 52:10; Lu 3:6; Ta 2:11 * 2:32 Ais 42:6, 49:6 * 2:34 Ais 8:14; Mt 21:42-44; 1Ko 1:23; 1Pi 2:8 * 2:37 1Ti 5:5 * 2:38 Ais 52:9 * 2:39 Mt 2:23 * 2:40 Lu 1:80, 2:52 * 2:41 Eks 12:24-27, 23:14-17; Diu 16:1-8 * 2:43 Eks 12:18

ke God kau ketike m̄it iuwe nertei h̄m me Moses nat̄ip m̄it miyap̄r em. H̄rak kemtau h̄m m̄r h̄rak kitorhi menmen.

⁴⁷ H̄r m̄t kerek nemtau menmen h̄rak kewenhiyem kerteiyem h̄r han kekrit nat̄ip h̄rak n̄kan kertei iuwe.

⁴⁸ Miye haai n̄rak n̄rek, h̄r han kekrit. Te miye p̄rak wit̄wekhi war ik: “N̄kan kai, t̄i henmak te t̄i herekyaw̄r menmen mar im: Haai kit ketikewa haw̄r w̄nwetnut wik̄it. Haw̄r wik̄it ere haw̄r w̄nepnit.”

⁴⁹ *H̄rak kewenhi ketpor kar ik: “Yi yenmak te yi ȳnyetno? Yi yep̄tari hi ehises menmen me Haai kai heit w̄nak k̄rak au a?”

⁵⁰ H̄r ap nertei mekam h̄rak kat̄ip h̄ram me Haai k̄rak God.

⁵¹ *H̄rak ketpor epei au, h̄rak ketikeri nen wit Nasaret, h̄rak kises h̄m m̄r. Te miye p̄rak wemi han h̄m m̄rak mekre han k̄re.

⁵² *Maain Jisas k̄re iuwe h̄rak manpenuk enuk keit h̄rak kertei w̄senum. God ketike m̄t nau t̄i h̄r han yaaik neri-uwerek.

3

M̄tik Jon Baptais kerek k̄k̄ir m̄t h̄rak kat̄ip m̄t miyap̄r h̄m me God
(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Jo 1:19-28)

¹ Tito hiswiyen hisp̄nak (15) epei men me Taibirias Sisa h̄rak kerekek naanm̄pre m̄t nau t̄i ik. Me w̄ im m̄tik iuwe Pontias Pailat naanm̄pre m̄t ne provins Judia, m̄tik iuwe King Herot naanm̄pre m̄t nau provins Galili. N̄kik k̄rak Filip naanm̄pre m̄t nau provins wik niuk m̄rak̄it Ituria ketike Trakonaitas. M̄tik iuwe Laisenias naanm̄pre Abilini.

² *M̄tik Anas ketike Kaiapas h̄rak̄it wik naanm̄pre m̄t pris han neit w̄nak iuwe ke God keit Jerusalem. Me w̄ im em Sekaraia n̄kan k̄rak Jon keit wit wein̄ik m̄t ap newi. Me w̄ im God ketp̄wek kewet̄wek h̄m m̄rak.

³ *Epei au Jon ken kerer wit wit menep mani Jodan. H̄rak kewepyap̄r h̄m kat̄ip m̄t enweik̄n sip enwet menmen enum te h̄rak kak̄k̄iri nanriuwe t̄ipar te God kak̄sak menmen enum m̄r mamno.

⁴ *Menmen im epei man mar n̄paa m̄tik Aisaia h̄rak kewepyap̄r h̄m me God h̄rak kewis̄im mau t̄wei h̄ram mat̄ip m̄t neweik̄n sip newet menmen enum h̄ram m̄re m̄t newep yayiwe. H̄ram mat̄ip mar ik:

“M̄tik keit wit wein̄ik m̄t ap newik h̄rak k̄nap kat̄ip, ‘Yi einet̄t yayiwe ke M̄tik Iuwe yi eiriakek yaaik ak̄rak te h̄rak kakisesim werek.

⁵ Yi eiwep t̄i m̄t̄t eiw̄r meri emwap̄n kerek k̄nat̄n keit ek ere ek̄rak. Yayiwe kerek keweik̄n yi eiriakem ere ek̄rak te yayiwe kerek keweik̄n o hei mekretek, yi eiriakem ere em̄ram.

⁶ *M̄t miyap̄r nerer wit wit nan̄r m̄tik kerek God kehimit̄anek h̄rak kak̄kaap haiu m̄t kaktaihis.’”

⁷ *H̄r m̄t miyap̄r yap̄rwe nan n̄r Jon te h̄rak kak̄k̄iri. H̄rak keneri ketpor, “Yi m̄t enun ȳre manpen o yenmik yi yewisesik. Keim̄n ketpi yi einen hi ak̄ri te yi eir̄r einop̄n eikeip̄n menmen enum God kak̄rakem maain mamnen a?”

⁸ *Yi eiyn̄n eiriak menmen te h̄ram mamteik̄n m̄t yi epei yeweik̄n sip yewet menmen enum n̄paa yi ȳriakem. Te yi ap yait̄pan yaȳr ik: ‘Haiu m̄t in h̄rak Ebrahim h̄rak maam n̄pu kaiu, te haiu ap mamweik̄n sip mamwet menmen enum au. Haiu m̄re m̄t n̄rak, te maain God kaktaihis.’ Menmen im taau! Hi hetpi. God h̄rak kakweik̄n nan im kak̄rakem mam̄r ke nepenyerer ne Ebrahim mam̄kreh̄ri yi m̄t enun.

⁹ *In ek h̄ne ke yerep̄ epei k̄waai menep nu nekenp̄ te God kakremir nu ham kerek ap mine n̄kim yaaim, n̄man mamwen te m̄t n̄rak h̄r nanw̄rem mam̄kre si. Yi m̄t in yi ȳre nu ap mine n̄kim au!”

¹⁰ H̄rak ketpor kar ik, m̄t yap̄rwe nit̄wekhi, “Te haiu mam̄rak mekam te mamteik̄n haiu meweik̄n sip mewet menmen enum?”

¹¹ Jon h̄rak ketpor, “Keim̄n kerek naanm̄pre sak wik, h̄rak ektike keim̄n kerekek au, h̄rak̄it ewepim etwetak̄it. O keim̄n h̄rak ketenen menmen yap̄rwe ekwet keim̄n h̄rak menmen au rek.”

¹² *M̄t han kerek nari pewek me m̄t nanwet gavman em h̄r nan n̄r Jon te h̄rak kak̄ri te h̄r nit̄wekhi, “M̄tik tisa, haiu mam̄rak mekam?”

¹³ H̄rak ketpor, “Yi eiyp̄t pewek empar kerek m̄t ne gavman epei netpim. Yi ap eiyn̄nem eiri meiyam au em̄t!”

¹⁴ M̄t ne Ami nit̄wekhi, “Haiu mam̄rak mekam?” H̄rak ketpor, “Yi ap einep m̄t eiri menmen m̄r au em̄t! Yi ap eisiuwe h̄m wein̄m au em̄t! Yi han yaaik eiye eiriuwe menmen m̄t iuwe newetiyem.”

* 2:49 Jo 2:16 * 2:51 Lu 2:19 * 2:52 1Sml 2:26; Pro 3:4; Lu 1:80 * 3:2 Lu 1:80 * 3:3 Ap 13:24; 19:4 * 3:4 Ais 40:3-5 * 3:6 Lu 2:30-31; Ta 2:11 * 3:7 Mt 12:34, 23:33 * 3:8 Jo 8:33, 39 * 3:9 Mt 7:19; Jo 15:6 * 3:12 Lu 7:29

¹⁵ Mít miyapír yapírwe han kekrit, te hírak mít nitehi nekre han kír nar ik: “Jon hírak Mítík Iuwe krais kerek God kehímítanek kaknen kakíkaap mít o au?”

¹⁶ *Te mítík Jon ketpor yapírwe, “Hi híkri heriuwe típar kerem em. Te hírak mítík kerek wísenuk kinína maain kakíkaru kaknen hírak yaaik kóre Mítík Iuwe, hi au híre mítík weiník. Hi ap werek híriak menmen mírak kiutíp taau. Maain hírak kaknen hírak kakwis God Hímín Yaaik kaku han ki kakre si hírak si tatím menmen enum mi ere yi yaain.

¹⁷ Hírak kóre mítík keses rais mekre sar. Hírak kesesim epei au, hírak kaktenwewim híram haas mírak mamnopín hírak kakít rais kakwisim mamíkre wínak. Hírak kakwisim mamíkre wínak, hírak kakripep haas kakwírem mamíkre si híram mamírhíhe ap te mami au.”

¹⁸ Jon katíp hím ham me kakíkiakyor han kír me wí hírak kewepyapír hím yaaim me God.

Mítík iuwe King Herot kewis Jon kekre wínak enuk

¹⁹ *Maain Jon katíp kene mítík ke gavman King Herot kentar hírak keit Herodia, míte pe níkik kírak. Hírak kenerek kenterik ketike menmen ham enum hírak kíríakem.

²⁰ Te Herot píke kíríak menmen enum. Hírak kewis Jon kekre wínak enuk.

Jon kíkír Jisas keriuwe típar (Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

²¹ Herot kewis Jon kekre wínak enuk wen au, Jon kíkír mít miyapír yapírwe. Hírak kíkír mít miyapír yapírwe epei au, Jisas kan te Jon kíkírek ketikeri. Hírak Jisas wen kitehi God menmen, te nepni híremes mewep móre weipír.

²² *Nepni híremes mewep móre weipír, God Hímín Yaaik keke nepni kan keweikínhis kóre hore tapí hírak kenterik. God katíp hím iuwe mekiuwe man matíp mar im: “Ti Níkan kai yaaik. Hi han yaaik wísenuk heriuwit.”

Niuk me maamrer ne weiwík me Jisas (Mt 1:1-17)

²³ *Me wí Jisas kekrit kíríak menmen mírak, hírak kepu tito mar 30. Mít miyapír han kitet Josep kine Jisas, te hírak au. God kerekek. Im em híram niuk me maamrer ne weiwík mírak:

Hilai nípa kine Josep.

²⁴ Matat kine Hilai.

Livai kine Matat.

Melkai kine Livai.

Janai kine Melkai.

Josep kine Janai.

²⁵ Matataias kine Josep.

Emos kine Matataias.

Neam kine Emos.

Eslai kine Neam.

Nagai kine Eslai.

Meat kine Nagai.

²⁶ Matataias kine Meat.

Semen kine Matataias.

Josek kine Semen.

Joda kine Josek.

²⁷ *Joanan kine Joda.

Resa kine Joanan.

Serababel kine Resa.

Sialtiel kine Serababel.

Nerai kine Sialtiel.

²⁸ Melkai kine Nerai.

Edai kine Melkai.

Kosam kine Edai.

Elmadam kine Kosam.

Ea kine Elmadam.

²⁹ Josua kine Ea.

Jorim kine Josua.

Eliesa kine Josua.

Jorim kine Eliesa.

Matat kine Jorim.

Livai kine Matat.

³⁰ Simion kine Livai.

Juda kine Simion.

Josep kine Juda.

Jonam kine Josep.

Elaiakim kine Jonam.

³¹ *Melia kine Elaiakim.

Mena kine Melia.

Matata kine Mena.

Netan kine Matata.

Devit kine Netan.

³² *Jesi kine Devit.

Obet kine Jesi.

Boas kine Obet.

Salmon kine Boas.

Nason kine Salmon.

³³ *Aminadap kine Nason.

Admin kine Aminadap.

Anai kine Admin.

Hesron kine Anai.

Peres kine Hesron.

Juda kine Peres.

³⁴ *Jekop kine Juda.

Aisak kine Jekop.

Ebrahim kine Aisak.

Tera kine Ebrahim.

Neho kine Tera.

³⁵ Serak kine Neho.

Riyu kine Serak.

Pelek kine Riyu.

* 3:16 Ap 13:25 * 3:19 Mt 14:3-4; Mk 6:17-18 * 3:22 Mt 17:5; Lu 9:35; Jo 1:32; 2Pi 1:17 * 3:23 Lu 4:22; Jo 6:42

* 3:27 1Kro 3:17, 19; Esr 3:2 * 3:31 2Sml 5:14 * 3:32 1Sml 16:1, 13; Rut 4:17-22 * 3:33 Jen 29:35 * 3:34

Jen 21:3, 25:26

Iba kine Pelek.
 Sila kine Iba.
 36 *Kenan kine Sila.
 Afaksat kine Kenan.
 Sem kine Afaksat.
 Noa kine Sem.
 Lemek kine Noa.
 Metusala kine Lemek.
 37 Inok kine Metusala.
 Jeret kine Inok.
 Mahalalil kine Jerot.
 Kenan kine Mahalalil.
 38 *Inos kine Kenan.
 Set kine Inos.
 Adam kine Set.
 God kerekek kime Adam.

4

*Seten kari han ke Jisas
 (Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)*

1 God Hımın Yaaik hırak kıkıak Jisas han kırak te keneisestik hırak kınaaiwır mani Jordan. Hırak kerıyaak ken yaank weinik mit ap newi.

2 *Hırak kepu en wı mar 40, Seten kari han kırak. Hırak ap kaam menmen mei kises wı kerek hırak kepu wit weinik ek au. Me wı yapırwe em, hırak nınpı maak.

3 Hırak nınpı maak kepu en wı mar 40, te Seten ketpıwek kar ik: "Ti Nıkan ke God te ti etıp nan ik ekweikın ekre bret."

4 *Jisas ketpıwek, "Hım me God mau tıwei matıp, Mıtık kaku werek te hırak ap kakım menmen metike tıpar weinım kerem au."

5 Epei au Seten kerıyaak keiyık ken mınıu (o neiyıp) iuwe kau niu ein, waswas hırak keteiknıwek tı kerer wit wit mit newiyen.

6 *Hırak ketpıwek kar ik: "Hi awetut wit im yapırwe metike menmen mır iuwe ti naanmamrewem te ti ehıt niuk mit iuwe. Nıpaa God kewetewem te hi han kai hi ewet mıtık kerek hi hanhanek ewetıwekem.

7 Ti ewen ninıp hitehır ewenaunıpi hi iuwe te hi ewetutem."

8 *Jisas pıke ketpıwek kar ik: "Hım me God mau tıwei matıp haiu mit emwenıpi God kaiu, hırak iuwe kerek ek, haiu emises menmen mırak. Han en au."

9 Hırak ketpıwek kar ek, Seten kerıyaak keiyık ken wit Jerusalem kewisık kentır wınak siup ke wınak iuwe ke God ketpıwek kar ik: "Ti Nıkan ke God te ti ehıtıkır ehın eno tı eik.

10 *Ti ap hahi au antar hım me God mau tıwei matıp,

'God katıp mıt ensel nırak hır maain his mamprut.

11 Hır nanınanit nanriuwe his mır te ti ap enkwın antar nan enamu hıt mit ewenem mamniu nan taau.'

12 *Jisas ketpıwek kar ik: "Hım me God mau tıwei matıp: 'Yi mıt ap eiri han ke Mıtık luwe ki God te kakıkepi au ekıt!'"

13 *Seten kari han ke Jisas kerıuwe menmen ham ham epei au, hırak kisesim au, hırak kınaiwrık ere maain wı ham.

Jisas kının kırıak menmen mırak keit provins Galili

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

14 God Hımın Yaaik kekre han kırak keneisestik kekepik te hırak pıke ken provins Galili. Hım me menmen Jisas kırıakem men merer wit wit in.

15 Hırak katıp mıt miyapır hım kekre wınak kerek mıt nau nererik nekine hım me Moses, te hır newenıpi niuk mırak natıp hırak yaaik.

Mıt neit wit Nasaret neweikın sip newet Jisas

(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

16 Maain Jisas kıpıun wit Nasaret kerek nıpaa hırak kewik ere iuwe. Me wı Sabat hırak ken kekre wınak kır kerek hır nekine hım me Moses en, hırak ken kar nıpaa hırak kırıakem, hırak kekrit kekine hım me God.

17 Mıtık kewetıwek tıwei nıpaa mıtık Aisaia hırak profet kewisım, hırak kenke tıwei kınapın hım hıram matıp mar im:

18 *"Hımın Yaaik ke Mıtık luwe God kekre han kai kentar hırak kehimıtana hi ewepyapır hım yaaim mamno mıt enun nau weinım. Hırak kerıuweta hi atıp mıt har ik: 'Menmen meteneni te hi asiupeni.' Hi akaap mıt kerek nanamır toto te hır enır ein ein. Mıt hır han enuk nerıuwe menmen enum te hi arekyor han kır yaaik kakrihis me menmen im.

19 Hırak kerıuweta te hi awepyapır hım me titı im God kakrıak mıt menmen yaaim kakıkepi."

20 Hırak kekinaam epei au, hırak keiyepet tıwei, hırak pıke kewet mıtık kerek naanmıprewem hırak pıke kau yeno. Epei au, mıt yapırwe nekre wınak eik e hır nıpirek.

21 Hır nıpirek, hırak ketpor kar ik: "Pepin hım mau tıwei yi yemtau hi ekinaam hıram epei mamnen."

22 *Hır yapırwe netpıwek nar ik: "Hım im yaaim?" Te hır han kitet hım yaaim

* 3:36 Jen 11:10-26 * 3:38 Jen 4:25-5:32 * 4:2 Hi 4:15 * 4:4 Diu 8:3 * 4:6 Mt 28:18 * 4:8 Diu 6:13-14
 * 4:10 Sam 91:11-12 * 4:12 Diu 6:16; 1Ko 10:9 * 4:13 Hi 2:18, 4:15 * 4:18 Ais 61:1-2, 58:6 * 4:22 Lu 3:23;

h̄irak ketpim h̄ir natip̄an nar ik: “H̄irak n̄ikan ke Josep kerek ek.”

23 *H̄irak ketpor kar ik: “Hi hertei maain yi hanhan eiyp̄to h̄im im kerek n̄ipaa m̄it netpim nar ik: ‘M̄itik ti ah̄ikaap m̄it h̄ir n̄inap te ti ikaap h̄irekes. Menmen haiu memtau ti epei h̄irakem meit wit Kapaneam ti eriakem in meit wit kit haiu mam̄irem.’ ”

24 *H̄irak wen ketpor, “Hi hetpi werek. M̄it ne wit ke m̄itik profet h̄ir ap nemtau h̄im m̄irak nanisesim au.

25 *Hi hetp werek. N̄ipaa enum eik miyap̄ir yap̄irwe neit Isrel m̄ikan n̄ir naa h̄ir nepu wein̄im. Me w̄i im Ilaija kitehi God keiyept haw̄i keit menep ere titi wikak wenke hisp̄inak kiut̄ip (6) te menmen ap mewo mau ni au.

26 *God ap keriuwet Ilaija ken k̄ikaap miyap̄ir ne Isrel kerek m̄ikan n̄ir naa ek au. H̄irak keriuwetek ken k̄ikaap m̄ite kerep̄ek kerek m̄itik k̄ire kaa ek, h̄ire weit wit Sarefat ke wit iuwe Saidon. H̄ire ap pe weiw̄ik me Isrel au.

27 *N̄ipaa enum eik me w̄i m̄itik profet hak niuk m̄irak Ilaisa kau t̄i, m̄it yap̄irwe ne Isrel lepro mew̄i, te h̄irak ap kekepi h̄ir n̄ire yaain au. H̄irak k̄ikaap m̄itik Neman ke wit Siria kerek̄ek, ap ke weiw̄ik me Isrel. Yi ȳire m̄it n̄ipaa nepu en, neweik̄in sip newet m̄itik k̄ir Ilaija. In ek yi yeweik̄in sip yeweto, te hi anaiw̄iri.”

28 M̄it yap̄irwe h̄ir neit w̄inak eik e nemtau h̄im in h̄ir han enuk neriuwerek wisenuk nentar h̄ir nertei h̄irak keneri keriuwe h̄im im.

29 H̄ir nekrit neiȳik nen nep̄irek kenp̄in me wit. H̄ir neriyaa neiȳik nen m̄iniu kerek wit k̄ir k̄iwaairi, te h̄ir nanw̄irek kak̄inkew̄in kaki.

30 Au, God kenipi han k̄ir toenuk te h̄irak keke t̄i kewepi n̄im̄in ken k̄inaiw̄iri ken.

Jisas kep̄ir herwe enuk kek̄re han ke m̄itik
(Mk 1:21-28)

31 *Jisas k̄inaaiw̄ir wit Nasaret ken, h̄irak kekiuwe ken kiun Kepeneam, wit hak ke provins Galili. Me w̄i Sabat h̄irak kat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im me God,

32 *Te h̄ir han kekrit han yaaik neriuwe h̄im h̄irak ketporem nentar h̄irak ketpor kar ke M̄itik Iuwe God keriuwetek kan ketpor h̄im m̄irak iuwe.

33 *M̄itik hak kau w̄inak kerek m̄it nererik nemtau h̄im me Moses m̄it nekinaam, herwe enuk ke Seten kek̄rerek. Te h̄irak k̄inap kat̄ip h̄im iuwe kar ik:

34 *⁴⁴“Ti henmak te ti han herek̄yei enum Jisas ke Nasaret? Ti han awep eraiwaank mam̄it. Haiu mertei ti keim̄in. Ti M̄itik Iuwe God kehimītenit enen akaap m̄it.”

35 Jisas kenerek kat̄ip, “Ti ekint̄ip enke enop̄in ekeip̄n̄iw̄ek.” Herwe enuk kewir m̄itik kerek̄ek kan k̄iwaai t̄i kek̄re n̄im̄in ne m̄it yap̄irwe. H̄irak ketp̄iw̄ek kar ik, te h̄irak herwe enuk k̄inaiw̄irek, te h̄irak ap kewaank̄ek au.

36 M̄it yap̄irwe n̄irek h̄ir han kekrit natip̄an nar ik: “H̄im im mekam? H̄irak ketpor keriuwe h̄im m̄irak h̄iram iuwe te herwe mekrerek h̄iram m̄inapen m̄ir̄ir mekeip̄n̄iw̄ek.”

37 Te h̄im me menmen Jisas k̄ir̄iakem men m̄it nerer wit wit n̄irap̄it Kapaneam.

Jisas k̄ikaap Pita maam p̄irak

(Mt 8:14-15; Mk 1:29-31)

38 Jisas k̄ikaap m̄itik enuk t̄ip̄ir kek̄rerek, h̄irak kekrit k̄inaaiw̄ir w̄inak kerek m̄it nau nererik nekine h̄im me Moses mekr̄erem, h̄irak k̄in̄ik ken w̄inak ke Saimon. Saimon maam p̄irak (miye pe m̄ite p̄irak) h̄ire w̄inap wisenum ȳink sisi te h̄ir nen netp̄iw̄ek net̄iw̄ekhis kan kak̄irep.

39 H̄irak ken kerp̄ menep yeno m̄ire kerek m̄ite h̄ire w̄inap w̄iwaaiyem em, h̄irak kat̄ip menmen enum, te h̄iram menke mekeip̄n̄iw̄e. Wasenum h̄ire wekrit te h̄ire wewet̄ir menmen wekepi.

Jisas k̄ikaap m̄it miyap̄ir yap̄irwe h̄ir n̄ire yaain

(Mt 8:16-17; Mk 1:32-34)

40 In ek wepni kewen ken te m̄it p̄ike nepno ein ein nentar w̄i Sabat h̄iram epei au, te h̄ir neim̄in n̄ir yinan n̄inap neriuwe menmen enum h̄ir netorhis neri nan, h̄irak Jisas kewis his mentar h̄ir m̄it miyap̄ir yap̄irwe kekepi h̄ir n̄ire yaain.

41 *Herwe enum h̄iram menke mekeip̄in m̄it han menep̄ip mar ik: “Ti N̄ikan ke God kerek̄ek.” Au, h̄irak keneri ketpor te h̄ir ap p̄ike nekrit nat̄ip nentar h̄ir nertei h̄irak M̄itik Krai kerek God kehimītanek kak̄in k̄ikaap m̄it.

Jisas ken k̄ir̄iak menmen keit wit yap̄irwe

(Mk 1:35-39)

42 Maain teip̄ hekrit, Jisas k̄inaaiw̄ir wit ik ken wit wein̄ik kat̄ip God menmen. H̄irak ken wit wein̄ik kitehi God menmen, m̄it n̄in̄et̄n̄iw̄ek ere h̄ir n̄inap̄inek, h̄ir newenek nat̄ip te h̄irak ektikeri enu en̄it.

43 *Au, h̄irak ketpor, “Hi are ano herer wit wit awepyap̄ir h̄im mei yaaim me m̄it

* 4:23 Mt 4:13; Jo 2:12 * 4:24 Jo 4:44 * 4:25 1Kin 17:1, 7, 18:1; Je 5:17 * 4:26 1Kin 17:8-16 * 4:27 2Kin 5:1-14 * 4:31 Mt 4:13; Lu 4:23 * 4:32 Mt 7:28-29; Jo 7:46 * 4:33 Mt 8:29; Mk 5:7; Lu 8:28 * 4:34 Jo 6:69 * 4:41 Mt 8:29; Mk 3:11-12 * 4:43 Lu 8:1

enwis God naanmamror. God keriuweta te hi awepyapirem.”

44 *Te hirak ken kinaiwiri kewepyapir him me God kekere winak kerek mit nau nererik nekine him me Moses nerer wit wit neit provins Judia.

5

Pita kises him Jisas ketpim te hirak keit saauk yapirwe

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

1 *Wi ham mit miyapir yapirwe nises Jisas neriuwetan nerp menep nanimtau him me God hirak kakitporem kerp wan ke Genesaret.

2 Hirak wen katip him, hirak kir sip wiketerem miwaai تنهاان. Mit kerek newir hepin nankin saauk, hir ninaaiwir sip nen nekemyet hepin mir.

3 Hirak ken kau kekere sip me Saimon. Hirak kenine Saimon kitiwekhi hirak kakriuwet sip mamno tipar kike. Te hirak kau kekere sip wen ketpor menmen mirak.

4 *Hirak katip epei au, hirak katip Saimon kar ik: “Ti ehu sip eno wan kerek kesikekre, ti etike mit nekepi yi eiwir hepin emikiuwe wan kerek te yi eiwit saauk.”

5 Saimon ketpiwek kar ik: “Mitik Iuwe, haiu mewir hepin me witaan ere wanewik te haiu ap mari saauk mei au. Ti hetpo te hi ewirem emno nimin ein.”

6 Hirak ketpor, hir newirem men nimin ein epei au, hir nari saauk yapirwe ere hepin mamwep,

7 te hir nenine nir yinan neit sip ham naninen nankepi. Hir nan nekepi neriyaam newisim mekre sip ere mau him te sip wik menep te mamnatn mamikre wan.

8 Saimon Pita kir menmen im epei au, hirak kewen ninip kerp ninaan me Jisas ketpiwek kar ik: “Ti Mitik Iuwe enaiwira. Hi mitik enuk ap hises him me God werek au.”

9 Hirak ketike mit kerek netikerek hir han kekrit nentar saauk yapirwe hir netiwem.

10 *Saimon Pita ketike wariyakit trarak Jems ketike Jon nikerek te mitik Sebedi hirakit tetikerek han kekrit. Jisas katip Saimon, “Ti ap enaain au. In ere maain ti eri mit eninen enisasa.”

11 *Jisas ketpiwekit epei au, hir mit han nekepikit nari sip neiyim nen تنهاان, hirakit tinaiwirem tisesik.

Jisas kikaap mitik enuk lepro mewik
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

12 Wi ham Jisas keit wit hak kerek mitik enuk lepro mewik hirak keitai en. Hirak kir Jisas hirak kan kenke kiwaai ti kitehi Jisas kar ik: “Ti han kit ti erekyo te hi yaaik.”

13 Jisas kewis his menterik katip kar ik: “Hi hanhan ti are yaaik.” Wasenum lepro epei menke mekeipnwek hirak kire yaaik.

14 *Jisas ketpiwek him manp kar ik: “Ti ap atip mit menmen im au emit. Ti eno eteikin pris yink kit, ti ewetiwek menmen hirak kakwet God em mamir ke him me Moses mekre twei metpim. Menmen im mamteikin mit ti yaaik.”

15 Hirak katip mit hir ap nanwepyapir menmen hirak kerekoyorem, te menmen hirak kirakem, mit nerer wit wit nemtewem te hir yapirwe nan nanimtau him mirak o hir nan te hirak kakikepi te hir yaain manpenun enu.

16 *Wi yapirwe hirak kipnaaiwir mit hirak ken wit weinim mit ap newi, hirak prea kitehi God menmen.

Jisas kikaap mitik hak his hit enum
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

17 Wi ham, hirak kewepyapir mit menmen, mit han ne Farisi kerek ninin nises him me Moses, hir netike mit han ne Skraip kerek newis menmen me him me Moses mau twei natip mit em, hir nau en. Hir ninaaiwir wit Jerusalem, han ninaaiwir wit yapirwe me provins Galili ketike provins Judia, hir nan nanimtau him mirak. Menmen iuwe me Mitik Iuwe God metikerek mekepi te hirak kakikaap mit nnap o his hit enum te hir nanre yaain.

18 Mit han nan ninan mitik hak his hit tupe mekiuwerem epei maa meit, hir ninanek kekere kinaan kiwaai yeno neiyik nan. Hir neiyik nanoke nein te hir nanino nimin nanwisik kiwaai hit me Jisas.

19 Hir ninatin au nentar mit yapirwe nerp neiyepet ya wepir ke winak te hir niu winak siup nen niu ein, hir nenke toni kiwapin winak siup, hir nesiuwe mitik neriuwe waa kau yeno ken kiwaai ti kekreri nimin ke mit netike Jisas.

20 *Jisas hirak kertei hir han kitet hirak kakikaap mitik ik, hirak ketpiwek kar ik: “Hi esak menmen enum ti hirakem hiram mamno.”

21 *Mit ne Skraip netike mit ne Farisi hir nitehiyan natipan nar ik: “Mitik ik hirak keimn te hirak katip enum, hirak kekrehir ke God? Keimin kakisak menmen enum haiu mit mirakem? Mit au, God kerek.”

22 Jisas kertei h̄r nat̄ipan menmen te h̄rak ketpor, “Yi yenmak yi han kitet menmen mekre han ki mar em?”

23 Hi at̄ip m̄t̄ik k̄iwaai yeno kar ik: ‘Hi esak menmen enum ti h̄riakem mamno,’ te yi yep̄tari hi at̄ip werek o au. Te hi etp̄wek: “Ti hekrit etenen yeno eiȳm eno,’ te yi eiȳrtei hi at̄ip werek te h̄rak kak̄ikrit kakno. Au en, h̄rak wen kakwaai yeno.

24 *Hi hemip̄n ap hesak menmen enum m̄rak au, hi ap te akaap m̄t̄ik ik kakre yaaik taau. Hi tewen at̄ip m̄t̄ik ik har ik: “Ti ekrit eno,’ te yi yaȳrtei hi M̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik Iuwe hi yaaik te hi herp̄ t̄i, hi esak menmen enum m̄t̄ n̄riakem mamno.” H̄rak ketpor epei au, h̄rak kat̄ip m̄t̄ik enuk his h̄t tupe mekiuwerem epei maa meit, h̄rak ketp̄wek kar ik: “Ti ekrit etenen yeno m̄t̄ eiȳm eno nit̄ ein.”

25 H̄rak kat̄ip epei au, m̄t̄ik enuk kekrit waswas te h̄r m̄t̄ yap̄rwe n̄p̄rek h̄rak keit yeno kerek n̄paa k̄iwaaiyem, h̄rak keiȳm ken n̄rak ein kewen̄pi niuk me God.

26 H̄r m̄t̄ miyap̄r yap̄rwe han kekrit newen̄pi niuk me God nenterik, h̄r nat̄ip nar ik: “Petepin haiu m̄r menmen n̄paa m̄t̄ ap n̄rem mar im au.”

*Jisas ken̄ne Livai h̄rak kakisesik
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)*

27 H̄rak k̄iakaap m̄t̄ik epei au, maain h̄rak ketpaan ken witeik ken k̄r m̄t̄ik kerek keit pewek me takis me m̄t̄ h̄rak kewet gavman em. Niuk me m̄t̄ik ik h̄rak Livai. H̄rak kau w̄nak kerek kari pewek me m̄t̄ keitaak. Jisas ketp̄wek, “Ti eh̄is̄sa enen.”

28 M̄t̄ik Livai kerek kari pewek me m̄t̄ h̄rak k̄inaaiw̄r menmen m̄rak yap̄rwe kekrit kises Jisas.

29 Maain Livai k̄iam Jisas menmen iuwe keit w̄nak k̄rak. H̄rak kari m̄t̄ han enun ne m̄t̄ kerek nari pewek me m̄t̄ newet gavman em, h̄r netike m̄t̄ han h̄r nererik nau nekre w̄nak k̄rak naam menmen netikeret.

30 *M̄t̄ ne Farisi netike m̄t̄ Skraip kerek nertei h̄m me Moses nat̄ip m̄t̄ miyap̄r em, h̄r nises menmen me Farisi, h̄r nan nat̄ip nene m̄t̄ disaipel kerek nises Jisas. H̄r nat̄ip nar ik: “Yenmak te yi yetike m̄t̄ enun nari pewek me m̄t̄, h̄r netike m̄t̄ han n̄riak enum, yi yetikeri yaam menmen metike t̄par? Menmen im au enum em̄t̄!”

31 Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Neim̄n kerek yaain h̄r ap nari m̄t̄ik dokta kak̄ikepi au. Neim̄n kerek n̄nap h̄r keriyen nari m̄t̄ik dokta kak̄ikepi.

32 Hi ap han en̄ne m̄t̄ kerek han kitet h̄r n̄re yaain te h̄r enweik̄n sip enwet menmen enum au. Hi han en̄ne m̄t̄ kerek nertei h̄r enun n̄riak enum keriyen.”

*Jisas kat̄ip m̄t̄ h̄m yaaim mam̄kreh̄r me h̄m n̄paa m̄t̄ nisesim
(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)*

33 H̄r wen nit̄iwekhi nar ik: “M̄t̄ disaipel ne m̄t̄ik Jon ap naam menmen me w̄ yap̄rwe te h̄r nit̄ehi God menmen. M̄t̄ nises h̄m me Farisi h̄r netikeri ap naam menmen au. Te m̄t̄ nit̄ hekrit hekrit h̄r naam menmen. H̄r nenmak?”

34 *Jisas kewenhi ketpor, “M̄t̄ nau netike m̄t̄ik ketike m̄te epei neitan te h̄r ap naam menmen a? Taauye! H̄r nan̄m ye!”

35 Te maain w̄ mamnen m̄t̄ han nant̄iwek his kaknaaiw̄r m̄t̄ n̄rak ȳnan. Me w̄ im m̄t̄ n̄rak n̄nein̄iwek menmen ap te nan̄m au. H̄r han tewen̄nek.”

36 Jisas ketpor h̄m tok piska mar im. H̄rak kat̄ip, “M̄t̄ik hak ap kakwep laplap m̄rak yaaim kekerwewim mamu enum tokim au. Keim̄n kakriak menmen im, h̄rak kak̄iwaank m̄rak yaaim em. Te laplap yaaim kerek epei kewepim kekerwewim mau tokim em ap te mam̄ram au mentar ti ekemyet, h̄ram mamweik̄nhis mamre kike.

37 M̄t̄ik keiyak ap te kakwen t̄par wain wen petep mam̄kre ȳnk me meme epei enum tokim au. H̄rak kakriakem te maain t̄werpek me wain mamniu mamwep ȳnk me meme enum tokim te h̄ram mamwen, t̄par mamno t̄i.

38 Au, wain t̄par wen yaaim emwenem em̄kre ȳnk me meme wen yaaim weiwei. Tokim au em̄t̄!

39 M̄t̄ik keiyak kaam wain enum tokim h̄rak kat̄ip h̄ram yaaim. H̄rak k̄inapen t̄par wain wen petep. H̄rak kakt̄ip enum tokim em h̄ram min̄n.”

6

*M̄t̄ ne Farisi nene Jisas nentar m̄t̄ n̄rak ap nises menmen me w̄ Sabat
(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)*

1 *Me w̄ Sabat, Jisas ken keremir ni ham wit n̄kim mewim ketike m̄t̄ n̄rak hiswiyen wik (12). Me w̄ Sabat, m̄t̄ n̄riak menmen au, h̄r nau wein̄m. M̄t̄ disaipel n̄rak neit n̄kim me wit (h̄ram m̄re rais), h̄r neh̄is newenem nekinenim naam.

2 *Te m̄t̄ han ne Farisi h̄r nat̄ip neneri nar ik: “Yenmak te yi ȳriak menmen kerek h̄m me Moses meriuwes̄sem te yi ap eiriakem me w̄ Sabat a?”

3 *Jisas keweni ketpor, “Yi epei yekine menmen n̄paa maam n̄pu kaiu Devit

* 5:24 Jo 5:8 * 5:30 Lu 15:1-2 * 5:34 Jo 3:29 * 6:1 Diu 23:25 * 6:2 Jo 5:10 * 6:3 1Sml 21:1-6

ketike m̄it n̄rak h̄r n̄rakem me w̄i kerek h̄r n̄np̄i maan. Te yi ap han kitetim yerteiyem werek werek au a?

4 *H̄rak ken k̄n̄k w̄nak ke God kerek m̄it newen̄pi God neit n̄m̄n en. M̄t̄k iuwe pris kewet̄iwekem kekin bret kerek newis̄m nehimit̄anem me God, h̄rak kaam kewet̄ m̄it kerek netikerek kewt̄ir meiyam h̄r naam. H̄m me Moses mat̄p m̄it pris keriyen nan̄m bret im e. M̄it han au. M̄t̄k het̄pris kewis maam n̄pu kaiu Devit̄ k̄r̄ak menmen im ap kenerek au, te yi yenmak yena yat̄p hi h̄r̄ak enum a?”

5 Hi M̄t̄k ke wit ke M̄t̄k Iuwe hi yaaik te hi at̄p m̄it menmen h̄r en̄rakem me w̄i Sabat. Hi hin̄n menmen maamrer net̄pim te yi eiyisesim me w̄i Sabat.

Me w̄i Sabat Jisas k̄kaap m̄t̄k his enuk h̄rak k̄re yaaik

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

6 Me w̄i Sabat ham, Jisas ken kek̄re w̄nak kerek m̄it nererik nekine h̄m me Moses, h̄rak kewepyap̄ir h̄m me God. M̄t̄k hak kau en, h̄rak his yaaim m̄rak enum meweīk̄n, hemik wein̄k.

7 *M̄it han ne Skraip newepyap̄ir h̄m me Moses netike m̄it han ne Farisi naanm̄pre Jisas te h̄r nan̄rek kak̄rak menmen kak̄kaap m̄t̄k ik his enum kak̄i w̄i Sabat kerek h̄r neriuwes̄sem, te h̄r nant̄p nan̄siuwek h̄m nank̄p kaki.

8 *H̄rak kertei han k̄r, h̄rak kat̄p m̄t̄k kerek his m̄rak meweīk̄n ket̄p̄wek kar ik: “Enen eh̄rp in.” H̄rak kek̄rit kan kerp in.

9 Jisas ket̄por kitor̄hi, “H̄m me Moses mat̄p haiu mam̄rak yaaim o enum mam̄i w̄i Sabat? Haiu mam̄rak m̄t̄k k̄nap kaku o kaki me w̄i Sabat a?”

10 H̄rak naanmenteri m̄it yap̄irwe. H̄rak naanmenteri, h̄rak kat̄p m̄t̄k ik kar ik: “Ti esiuwe his mit.” H̄rak k̄r̄akem te his m̄rak m̄re yaaim m̄p̄ram.

11 Jisas kekepek̄, te m̄it h̄r neperper nine han enuk w̄isenum nat̄pan nime n̄p̄nek menmen h̄r nan̄rak Jisas em enum.

Jisas kehimit̄an m̄it aposel nar hiswiyen wik (12)

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

12 Me w̄i im, Jisas k̄niu ken m̄niu (o neiȳip) kitehi God menmen. W̄itaan ere wanewik h̄rak kit̄iwek̄hi menmen.

13 *Wanewik, h̄rak ken ken̄e m̄it yap̄irwe kerek nises h̄m m̄rak, h̄rak kehimit̄an m̄it hiswiyen wik (12) h̄rak kewep̄or niuk m̄r̄ kenewor kare “Aposel” n̄rak, maain h̄r en̄rak menmen m̄rak.

14 H̄rak kehimit̄an Saimon kerek h̄rak kewis niuk m̄rak ham Pita. H̄rak ketike

n̄kik k̄rak Endru. H̄rak kehimit̄an Jems, Jon, Filip, Batolomyu,

15 Matyu, Tomas, Jems h̄rak n̄kan ke m̄t̄k Alfias, Saimon kerek niuk m̄rak ham Selot, h̄r netike

16 Judas, n̄kan ke m̄t̄k hak Jems, h̄rak ketike Judas Iskeriot kerek maain kak̄wepyap̄ir Jisas te m̄it enun nepan n̄rak neiȳik nen nak̄p.

Jisas kewepyap̄ir h̄m me God h̄rak k̄kaap m̄it n̄nap

(Mt 4:23-25)

17 Epe au, Jisas ketike m̄it n̄rak nekiuwe m̄niu (o neiȳip), h̄r nen wit k̄p̄rak netike m̄it yap̄irwe nises h̄m m̄rak. H̄r netike m̄it yap̄irwe nerer wit wit me provins Judia netike m̄it ne Jerusalem netike m̄it ne wan menep wit iuwe Taia ketike Saidon,

18 h̄r nan nan̄mtau h̄m me Jisas, h̄r nan te h̄rak kak̄ikepi. M̄it han kerek h̄ram herwe mek̄eri h̄r nan, te Jisas h̄rak kekepi kepērem.

19 M̄it yap̄irwe hanhan nanwis his mamwik nan̄ntar menmen m̄rak iuwe meit n̄m̄n mamno mamkaap m̄it te h̄r nan̄re yaain.

Jisas kat̄p h̄m me m̄it h̄r han yaaik, h̄m me m̄it h̄r han enuk

(Mt 5:1-12)

20 Jisas kerenaan k̄r m̄it n̄rak nisesik h̄rak ket̄por kar ik:

“Yi m̄it enun menmen auri. Yi han yaaik eiyu eiȳntar God naanmam̄ri.

21 * “Yi m̄it miyap̄ir kerek hanhan eiyises h̄m me God Iuwe, yi han yaaik eiyu eiȳntar maain yi eiyisesik werek eiyu werek eiȳr ke m̄it kerek h̄r n̄np̄i maan h̄r naam menmen ere tu iuwe.

22 * “Yi han yaaik eiyu te h̄r m̄it han enuk neriuweri h̄r nan̄mtaantiwo h̄r neweīk̄n sip newetiyem h̄r net̄pi nisesi nentar yi yis̄sa hi M̄t̄k ke wit ke M̄t̄k Iuwe.

23 N̄paa enum eik maamrer n̄r n̄rak m̄it profet enum te God kak̄wet̄ir menmen yaaim iuwe kak̄it wit k̄rak. Maain m̄it nanrekyi enum nan̄r ke n̄paa maamrer n̄r n̄rak profet em. Maain w̄i menmen enum im mamnen, yi einak̄n tokim han yaaik eiyu eiȳntar maain God kak̄weti menmen yaaim m̄rak kak̄it wit k̄rak.

24 * “Yi m̄it in ek yi yetenen menmen yap̄irwe te maain yi han enuk eiyu eiȳntar yi ap yaȳt menmen yaaim meit wit ke God au.

25 “Yi m̄it in ek yi tu iuwe han enuk eiyu eiȳntar maain yi n̄np̄i mamiwei. Yi m̄it

* 6:4 Lev 24:5-9 * 6:7 Lu 13:14, 14:1 * 6:8 Lu 5:22, 9:47 * 6:13 Jo 6:70 * 6:21 Rev 7:16-17; Sam 126:5-6;

Ais 61:3 * 6:22 Jo 15:19, 16:2; 1Pi 4:14 * 6:24 Je 5:1

in ek yenwesis, maain yi han enuk eiyu eiyantar maain yi yaikit.

²⁶ *Newaai meruri mit netpi yi yaain yi naanmamre hiras eiyantar menmen im ap meteikin yi yatip yaaim au. Nipaa maamerer ne mit in enun hir natip mit profet enun nemipin hir yaain. Te hir yaain au. Hir enun ye!

Yi hanhan mit enun nepan
(Mt 5:38-48)

²⁷ *²⁷ "Yi mit kerek yemtau him mai hi hetpi har ik: 'Yi hanhan mit nepan, yi yairik yaaim me mit hir han enuk neri-uwu.

²⁸ *²⁸ "Mit kerek newen henye netpi enum te yi yetpor him yaaim. Hir mit kerek nerekyi enum, yi eiyitehi God ekrekoy yaaim.

²⁹ Mitik kerek kakitep kaknemtinut nikip, ti ewisik pike ekitep ekno nikip pinam. Mitik hak kaknen kakri saket kit, ti ap etenen siot au. Ti ewisik hirak ektiwek ektikerek.

³⁰ Neimin nithi menmen yi eiwetirem, te yi ap pike yetpor hir enwetiyeam au emit!

³¹ *³¹ "Yi eiyinin eirik mit menmen yi hanhan maain te mit nanrekuyiem.

³² "Yi hanhan mit keriyen kerek hir hanhahi, yi han kitet God kaktip yi yaain? Taau. Hiram menmen weinim. Mit enun nises God au, hir nirik menmen mar im.

³³ Yi eirik yaaim mit keriyen kerek nerekyi yaaim, yi han kitet menmen im hiram iuwe te God kaktip yi yaain? Taau. Hiram menmen weinim. Mit enun nises God au hir nirik menmen mar im.

³⁴ Yi eiwet mit menmen kerek yi han kitet maain hir pike enwetiyeam, yi han kitet menmen im hiram iuwe te God kaktip yi yaain a? Taau! Hiram menmen weinim. Mit enun newet mit han menmen te hir pike nantiwem.

³⁵ *³⁵ "Yi hanhan mit nepan eirekyor yaaim, eiwetir menmen te ti ap han kitet pike eiyit menmen au emit! Yi eirik menmen im te God kakweti menmen yaaim. Yi yeteikin mit yi yaire nikerek ne God yentar God kiriak yaaim kikaap mit enun nises han kir hanhan hiras, hir netike mit yaain.

³⁶ Yi eikaap mit eirekyor yaaim eire Haai ki God kiriakem.

Yi ap skelim mit han eitip yi yaain te hir mit enum au emit
(Mt 7:1-5)

³⁷ *³⁷ "Yi ap skelim mit me menmen hiranriakem te God ap skelim yi mit me menmen yi yirikem taau. Menmen enum mit nerekyiem, yi eitip hiram menmen

weinim. Te God han yaaik keriuwi kakisak menmen enum mi mamno.

³⁸ *³⁸ "Yi eiwet mit menmen te God kakweti menmen ere mau him te mamihinhin. Mamirkeim yi eiwet mit menmen, hiram mamir ke God maain kakwetiyeam."

³⁹ *³⁹ "Jisas ketpor him tok piksa im e. Hirak kaktip, "Mitik nanamir toto ap te kakteikin mitik hak kerek nanamir toto tatriyakit tatitet yayiwe. Hirak kakriak menmen mar im te hirakit tatinkewin tatikre wi.

⁴⁰ *⁴⁰ "Nikan sumatin kau skul ap kakirtei menmen kakinin mitik tisa kirak. Te maain hirak kakirtei menmen epei werek te hirak kakre tisa kirak kerek ek.

⁴¹⁻⁴² Ti henmak te ti hipir menmen mire yenkis yehes mekre nanamir ke kit yinak te ti ap hertei nu mire heneik mau mekre nanamir kit a? Ti ehinin eweikin sip ewet menmen enum te maain ti yaaik te ti atip kit yinak menmen enum hirak kiriakem.

Nu enum ap mine nikim yaaim au
(Mt 7:17-20, 12:33-35)

⁴³ *⁴³ "Nu yaaim ap mine nikim enum au, nu enum ap te mine nikim yaaim au.

⁴⁴ Mit nir nikim me nu ham, hir nertei hiram tuwaan o hinaan. Mit ap nenep tapir mau nu miyak herpe au. Hir ap newen hinaan nikim mari mau sirpit au.

⁴⁵ Mit hir nar nu im. Mitik yaaik kiriak menmen yaaim kentar menmen yaaim mau han kirak. Him me mit mewepyapir menmen mekre han kir.

Him me mit nime winak
(Mt 7:24-27)

⁴⁶ *⁴⁶ "Yi yenmak yi yatip hi Mitik Iuwe te yi ap yises him mai au a?

⁴⁷⁻⁴⁸ Mitik kerek kaknen kakimtau him mai kakisesim, hirak kakre mitik kime winak. Mitik ik kekin hei kime winak kentar nan keit miniu (o neiyip). Maain mani kakniu kaknep winak te ap keket winak au kentar mitik kimaak yaaik kime winak kentar nan keit miniu (o neiyip).

⁴⁹ Mitik kerek kaknen kakimtau him mai kakisesim au, hirak kakre mitik kime winak kekin hei kau tenhaan menep mani. Hirak kimaak kau tenhaan, maain mani kakniu kaknep winak kakwenek, hirak keiyik kakno kakimaankek."

7

Jisas kikaap mitik hirak kiriak menmen me mitik iuwe ke ami
(Mt 8:5-13)

¹ Jisas kaktip menmen im epei au, hirak ken wit Kapaneam.

* 6:27 Pro 25:21; Ro 12:20 * 6:28 Ro 12:14 * 6:31 Mt 7:12 * 6:35 Lev 25:35-36 * 6:37 Mt 6:14 * 6:38 Mk 4:24 * 6:39 Mt 15:14 * 6:40 Mt 10:24-25 * 6:46 Mal 1:6; Mt 7:21

² H̄rak ken wit Kapaneam, m̄tik iuwe ke ami ke wit Rom kepu Kapaneam, h̄rak han tewen̄n m̄tik kerek k̄rak menmen m̄rak, h̄rak k̄nap menep te kaki.

³ Me w̄i im h̄rak kemtau Jisas k̄kaap m̄t, h̄rak keriuwet m̄t iuwe ne Juda nau wit eik te h̄r nanit̄wekhi kaknen kak̄kaap m̄tik ik.

⁴ H̄r nan n̄r Jisas nit̄wekhi h̄m iuwe net̄wek, “M̄tik ik h̄rak yaaik te ti enen ekepik.

⁵ H̄rak han tewen̄n haiu m̄t ne Isrel h̄rak kime w̄nak kaiu kerek haiu mau mererik mekine h̄m me Moses.”

⁶ H̄r nat̄p epei au, Jisas ketikeri nen. H̄r menep te h̄r n̄p̄un w̄nak k̄rak eik, m̄tik iuwe ke ami keriuwet n̄rak yinan newenyip̄ri net̄wek, “M̄tik Iuwe ti ap enen au em̄t! Hi ap yaaik te ti enen en̄k w̄nak kai au. Ti M̄tik Iuwe hi au wein̄k.

⁷ Hi han kitet hi ap yaaik te hi enen erit au. Hi hertei ti at̄p h̄m keremem te m̄tik kai p̄ke kaku werek kentar

⁸ hi har ke ti. Hi ehises h̄m me m̄t nau ne ami nin̄na. Hi hin̄n naanm̄pre m̄t ne ami han. Hi at̄p m̄tik ik, ‘Ti eno,’ te h̄rak kakno. Hi at̄p m̄tik eik, ‘Ti eno,’ te h̄rak kaknen. Hi hat̄p m̄tik kerek k̄rak menmen mai, ‘Ti er̄ak menmen im,’ te h̄rak kak̄rakem. Ti at̄p enen menmen enum mekre ȳnk ke m̄tik kai te h̄ram em̄nke em̄r̄ emkep̄n̄wek.”

⁹ Jisas kemtewek kat̄p karik, h̄rak han kekrit han yaaik, h̄rak keweik̄n kat̄p kar ik: “Hi et̄p hi ap hertei m̄tik kiut̄p ke m̄t ne weiw̄k me Isrel h̄rak han kitet h̄m me God kar ke m̄tik ik kisesim au.”

¹⁰ Jisas kat̄p epei au, h̄rak keriuwet m̄t kerek m̄tik iuwe ke ami keriuweti nan n̄rek, te h̄r p̄ke nen w̄nak k̄rak, h̄r n̄r m̄tik k̄rak menmen m̄rak h̄rak p̄ke k̄re yaaik.

Jisas k̄kiak m̄tik pip̄iak kaa keit wit Nen

¹¹ Maain w̄i ham Jisas ken wit niuk m̄rak Nen. M̄t n̄rak nises h̄m m̄rak netike m̄t han yap̄rwe nen netikerik.

¹² H̄rak ken kiun ya weip̄r ke n̄wa ke wit eik epei au, h̄rak k̄r m̄t n̄nan herwe kentar k̄naan nanwis̄k kak̄kre hei. Herwe kaa, h̄rak n̄kan ke m̄te kerek n̄paa m̄tik k̄re kaa. M̄t yap̄rwe ne wit n̄k̄itek nen.

¹³ *M̄tik Iuwe Jisas k̄r miye p̄rak wik̄itek, h̄rak han tewen̄nep ket̄p̄w̄e kar ik: “Ti ap ek̄itek au em̄t! Ek̄int̄p!”

¹⁴ *H̄rak kan kewis his mentar yeno te h̄r m̄t n̄nanek neiȳk nerp̄ neit. Te h̄rak

kat̄p m̄tik pip̄iak kar ik: “Hi hetput ti ekrit.”

¹⁵ *H̄rak kat̄p epei au, herwe kerek kaa h̄rak kekrit kau, h̄rak kat̄p. Te Jisas keriuwetek p̄ke ketike miye p̄rak nen.

¹⁶ *H̄r nep̄r̄p̄r newen̄pi niuk me God nat̄p nar ik: “M̄tik profet iuwe epei kan kau n̄m̄n ke haiu m̄t. God epei kan kak̄kaap haiu m̄t miyap̄r n̄rak.”

¹⁷ M̄t newepyap̄r menmen Jisas k̄rakem men merer wit me provins Judia ketike wit menep.

Jon keriuwet m̄tik̄it disaipel wiketeret ten t̄r Jisas

(Mt 11:2-19)

¹⁸ M̄t disaipel ne Jon net̄wek menmen yap̄rwe Jisas k̄rakem. Te h̄rak kari m̄tik̄it wik̄ t̄rak,

¹⁹ *keriuwetet ten M̄tik Iuwe Jisas te tit̄wekhi, “Ti M̄tik Iuwe kerek God kat̄p kaknen ek o haiu mam̄mer̄r m̄tik̄it keiyak?”

²⁰ M̄tik̄it te Jon epei ten t̄r Jisas h̄rak̄it tit̄wekhi tarik: “Jon kerek k̄k̄r m̄t keriuwetaw̄r te haw̄r wituthi, ‘Ti M̄tik Iuwe Krai kerek God keriuwetit o haiu mam̄mer̄r keiyak maain kaknen?’ ”

²¹ Me w̄i im Jisas k̄kaap m̄t h̄r n̄naap h̄r n̄re yaain. H̄rak k̄kaap m̄t han kep̄r herwe mekre han k̄r h̄r n̄re yaain. H̄rak k̄kaap m̄t nanam̄r toto te h̄r n̄r ein ein.

²² *H̄rak kewen Jon m̄tik̄it t̄rak ket̄p̄wek̄it, “Yi p̄ke eino eit̄p Jon menmen yi ȳrem, menmen yi yemewem. M̄t nanam̄r toto hi ekepi te h̄r n̄r ein ein. M̄t kerek perku enum h̄r neke t̄ nen werek werek. M̄t lepro mewi, ȳnk k̄r k̄re yaaik. M̄t n̄k̄ip̄ toto enum h̄r nemtau. M̄t epei naa hi h̄k̄an nekrit nepu. Hi at̄p m̄t enun menmen au, hi eweporyap̄r h̄m yaaim me God.

²³ M̄t kerek h̄r han yaaik neriuwe menmen hi h̄rakem han kiteta, hi M̄tik God keriuweta h̄kaap m̄t, h̄r han yaaik enu.”

²⁴ H̄rak ket̄p̄wek̄item, m̄tik̄it Jon keriuwetet epei ten, Jisas kat̄p m̄t yap̄rwe in me Jon. H̄rak ket̄p̄r kar ik: “Yi yen yaȳr mekam yaȳt wit wein̄m a? Yi ȳr menmen wein̄m m̄re niyen (o keneiken) n̄me met̄wem,

²⁵ o au en, yi yen yaȳr mekam a? M̄tik keriuwet klos yaaim? Au, m̄t narik h̄r nau werek werek h̄r nepu w̄nak ke m̄t iuwe gavman keriyen.

²⁶ *Im au, te yi yen yaȳr mekam a? M̄tik profet? Yi epei ȳr m̄tik profet, te hi et̄p̄i werek. H̄rak Jon kin̄n m̄t profet.

27 *Jon h̄rak m̄tik kerek h̄m me God mau t̄wei mat̄ip mar im:

'Eiȳimtwem! Hi ariuwet m̄tik kai kakt̄ip h̄m kak̄in̄nit kakno kakt̄ip m̄t, ti M̄tik hi God hehim̄itenut ti enen, te h̄r enweik̄n sip enwet menmen enum nanmeriyut.'

28 Hi hetpi me w̄ Jon k̄riak menmen, h̄rak m̄tik iuwe epei kin̄n m̄t yap̄rwe kerek miyap̄r n̄paa ninen. Te in ek h̄r m̄t kerek niuk m̄r kike h̄r nises God h̄rak naanm̄pror, maain h̄r nanu nantike God nan̄it en h̄r nanin̄n Jon kerek w̄ h̄rak kau t̄ ik e."

29 *H̄r m̄t wein̄n netike m̄t kerek h̄r nari pewek me takis newet m̄t iuwe ne gavman em, h̄r yap̄rwe nemtau h̄m Jisas ketpm̄ me Jon, h̄r nat̄ip, "H̄m me God h̄ram yaaim." (H̄r keriyen nises h̄m me God keh̄m̄tanorem, h̄r newis Jon k̄k̄iri neriuwe t̄par.

30 *H̄r m̄t ne Farisi kerek naanm̄pre h̄m me Moses netike m̄t ne Skraip kerek newep̄yap̄r h̄m me Moses, h̄r au. H̄r neweik̄n sip newet menmen God hanhan h̄r nanisesim mamkepi te h̄r ap newis Jon k̄k̄iri neriuwe t̄par au.)

31 Jisas wen ketpor kar ik: "Hi at̄ip mekam te hi eteik̄ni m̄t nau t̄ ik ek h̄r neweik̄n sip newet God h̄r n̄re mekam? Hi hetpi.

32 H̄r n̄re n̄kerek netike miye haai nen maket nesiuwe menmen m̄r, n̄kerek han nen̄ne n̄kerek han netpor,

'Haiu m̄riam tuk̄n mine henyte te yi yip̄rre au. Haiu memip̄n menep tuk̄n han tewen̄n herwe kaa, te yi yik̄itek au. (Haiu m̄riak menmen ham ham te yi ap han yaaik yeriuwerem au.) Yi m̄t han yi yire n̄kerek in.'

33 H̄rak Jon kerek k̄k̄ir m̄t neriuwe t̄par kan n̄np̄r maak kepu, h̄rak ap kaam wain t̄par si enum, te yi yat̄ip herwe kekrerek.

34 *Hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe epei han haam menmen metike wain t̄par si enum te yi yat̄ip, 'Eiȳirek! H̄rak kaam menmen yap̄rwe kaam t̄par yap̄rwe. H̄rak ketike m̄t nari pewek me takis netike m̄t n̄riak enum, h̄rak ketikeri nariyan n̄riak menmen.'

35 Menmen God k̄riakem m̄t kerek nis-esim nertei h̄ram yaaim."

Jisas keit winak ke Saimon ke Farisi

36 *M̄tik kiut̄ip ke m̄t Farisi kitehi Jisas kaktikerek tat̄im menmen tat̄it winak k̄rak, te h̄rak ketikerek ten taam menmen teit winak k̄rak eik.

37 *M̄te hap weit wit ik ek, h̄re enu w̄riak enum. H̄re wertei Jisas kaam menmen keit winak ke m̄tik ke Farisi, te h̄re weit m̄n t̄par m̄n̄n yaaim mekrerem weiȳm wan.

38 H̄re wen werp sip ke Jisas menep h̄t m̄rak, witeh̄r wik̄it wan ketnen kentar h̄t m̄rak te h̄re weit paan k̄re nokik weiȳk wesiunen h̄t m̄rak. H̄re weiyew̄wek h̄t te h̄re wewen t̄par sanda kerek yaaim m̄n̄n em menterim.

39 M̄tik hak ke Farisi ik ek n̄paa ken̄ne Jisas ken kaam menmen ketikerek h̄rak k̄r menmen im, h̄rak kat̄ip kekra han k̄rak, "M̄tik ik h̄rak k̄re profet, te h̄rak epei kertei m̄te ip ep h̄re peim̄n h̄re w̄re mekap te h̄re wetenenik, h̄re w̄re m̄te enu w̄riak menmen enum."

40 Jisas kertei han k̄rak te h̄rak ketp̄wek kar ik: "Saimon, hi am̄ hetput menmen." Saimon kewenhi kar ik: "M̄tik Iuwe, ti etpo."

41 Jisas kat̄ip, "N̄paa m̄tik̄it wik tari pewek me m̄tik h̄rak kewet̄wek̄item, te p̄ike tatwet̄wek̄item kiut̄ip h̄rak kari 500 kina. Hak au 50 kina kerem em."

42 Maain h̄rak̄it ap tetenen pewek te h̄rak̄it p̄ike tatwet̄wekem, h̄rak kat̄ip h̄ram menmen wein̄m. Te ti han kitet keim̄n ke m̄tik̄it wik h̄rak han tewen̄nek wisenuk a?"

43 Saimon kat̄ip, "M̄tik n̄paa kari pewek iuwe, h̄rak han tewen̄nek wisenuk." Jisas ketp̄wek, "Ti at̄ip werek."

44 *Jisas kiwaai naan k̄r m̄te ip e, h̄rak kat̄ip Saimon, "Ti epei h̄r m̄te ip a? Ti hen̄nau te hi han winak kit. Ti ap eweto t̄par te hi ekemyet h̄t mai ehises menmen me maamrer n̄aiu au. Te h̄re wekemyet h̄t mai weriuwe wan ke nanam̄r k̄re, h̄re wesiunenim weriuwe paan k̄re.

45 N̄paa hi han winak kit ti ap heiyewowa au, te h̄re weiyewo h̄t mai kerek n̄paa hi h̄waai yeno ere in.

46 *Ti ap hewis t̄par m̄n̄n yaaim kike mau paan kai au. Te h̄re wewen t̄par m̄n̄n yaaim wisenum mau h̄t mai.

47 Hi hetput, h̄re han tewen̄na. Menmen im meteik̄n m̄t h̄re han yaaik wentar hi epei hesak menmen enum m̄re yap̄rwe, h̄ram epei men. M̄tik kerek ap kertei werek God kesak menmen m̄rak h̄ram iuwe, maain h̄rak han tewen̄n God kike."

48 *Jisas kat̄ip m̄te ip kar ik: "Menmen enum mit, ti n̄paa h̄riakem, hi epei esakem."

49 M̄t han nau yeno eim naam menmen netikerek h̄r han kitetim mekre han k̄r,

* 7:29 Lu 3:12 * 7:30 Mt 21:32 * 7:34 Lu 15:2 * 7:36 Lu 11:37 * 7:37 Mt 26:7; Mk 14:3; Jo 12:3 * 7:44
 Jen 18:4 * 7:46 Sam 23:5 * 7:48 Lu 5:20-21

“Hirak han kitet hirak keim+n te hirak ke-sak menmen enum mit n+r+akem a? Hirak God a?”

⁵⁰ *Au, Jisas wen ketp+we kar ik: “God kekepit kentar ti han kiteta. Ti han yaaik eno.”

8

Miyap+r han nises h+m me Jisas

¹ *Maain w+ ham Jisas ken wit iuwe, wit kike kewepyap+r h+m yaaim me God naamamre mit. Mit n+rak nar hiswiyen wik (12) netikerek nen.

² *Miyap+r han kerek n+paa Jisas kekepi n+nap o kep+r herwe mew+ menp+n, niuk m+r im: Maria kerek niuk ham Magdala kerek n+paa Jisas kep+r herwe hisp+nak wik (7).

³ H+re wetike Joana kerek m+te pe m+tk Susa, m+tk iuwe naanm+pre menmen meit w+nak ke m+tk iuwe gavman King Herot. H+re wetike Susana, miyap+r han yap+rwe naanm+pre Jisas ketike mit n+rak nisesik h+r naanm+prewek neriuwe menmen m+r.

Jisas kat+p h+m tok piska ke m+tk kam+r menmen

(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ Mit nerer wit wit nan n+r Jisas. Jisas k+r mit yap+rwe nererik nerp menep, hirak ketpor h+m tok piska mar im:

⁵ “M+tk hak ken kew+r rais yehes meit ni m+rak. Hirak wen kew+rre, ham menke m+waai yayiwe, mit nan nent+raam, hore meniuwe man maam.

⁶ Yehes ham menke m+waai ti kike kentar nan. H+ram mewo te h+ram maa mentar t+par au.

⁷ Yehes ham menke m+waai ti waai enum t+kt+ik enum mewiyen. Yehes metike waai enum mewo m+p+ram te waai enum m+wap+nem te h+ram ap mari au.

⁸ Yehes ham menke mekre ti yaaik n+paa m+tk kewenek h+ram mewo yap+rwe mine n+kim mar 100.” Hirak Jisas wen kat+p k+n+p h+m iuwe, “Keim+n ek+mtau h+m mai n+kip emnep hirak han ekitet menmen hi epei hetpim.”

Jisas kewepyap+r kenmak te hirak kat+p mit h+m tok piska

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

⁹ Hirak kat+p epei au, mit n+rak kerek nises h+m m+rak nit+wekhi nar ik: “Ti ewepyap+r h+m n+paa ti hetpim.”

¹⁰ *Jisas ketpor kar ik: “God kewisi yi yertei han k+rak te hirak naanmamre mit. Te mit han en hi hetpor heriuwe tok piska

te h+r n+r menmen h+r nep+tariyem, h+r nemtau h+m te h+r ap nisesim werek au.

Jisas kewepyap+r menmen me tok piska (Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

¹¹ * “H+m me tok piksa h+ram im: Rais yehes h+ram h+m me God keremem.

¹² Yehes m+waai yayiwe h+ram m+re mit nemtau h+m me God te Seten kan kari h+m yaaim mau han k+r mamno te h+r ap nises h+m m+rak, te hirak God ap kak+kepi kaktorhis au.

¹³ Yehes m+waai ti kike kentar nan h+ram m+re mit nemtau h+m me God h+r han yaaik h+r n+re nekenik kike mau p+n. H+r han kitet h+m me God kike keremem, te h+m mamno han k+r au m+re yehes nekenik kike mau p+n. Maain wepni kakm+p h+ram mam+weiwei. Maain Seten kaknen kakri han k+r te h+r nanweik+n sip nanwet h+m me God. H+m m+rak mekre han k+r mami.

¹⁴ Yehes menke m+waai ti enuk kerek waai t+kt+ik mewiyen, h+ram m+re mit nemtau h+m me God te h+r hemkre menepam neriuwe pewek o menmen m+r; h+r hanhan nises menmen han k+r kat+p h+ram yaaim, te h+ram meiyepet han k+r te h+r ap nises God werek werek au.

¹⁵ Yehes menke m+waai ti yaaim ham m+re mit nemtau h+m yaaim me God. H+r nemi mekre han k+r yaaik, h+r nisesim ere h+r nises God werek werek n+r+ak menmen yaaim m+re rais mari yap+rwe.

Mit h+r ap nisaw+n si k+n+ik sar au (Mk 4:21-25)

¹⁶ * “M+tk ap keksiu si kisaw+nek kekere sar o kewis+ik k+n+ik yeno au. Hirak kewis+ik kau yaain te mit nan+nen n+m+n in nan+rek.

¹⁷ *Menmen yap+rwe m+saw+n meit te maain h+ram mamu yaain mit nan+rem. Menmen yap+rwe m+saw+n meit te maain God kakwepyap+rem kakteik+n mit em.

¹⁸ *Menmen yi yemteiwem yi naanemp+re h+ras te yi yemteiwem werek, yi han ek+te-tim werek werek. Keim+n ketenen h+m yaaim kisesim, maain God kakwet+wek h+m ham yaaim. Keim+n han kitet kerekek hirak ketenen h+m ham hirak kisesim, menmen hirak han kitet hirak kerteiyem, God kakriyaam mamno mamkeip+n+wek mam+waank mam+.”

Jisas miye p+rak wetike kikrek n+rak nan+nen nan+rek

(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Miye pe Jisas wetike kikrek n+rak nan nan+rek te h+r ap nanwep mit yap+rwe nan+rek.

²⁰ Mít han netpíwek, “Miye pit wetike kikrek nit nerp wit eik nanrit.”

²¹ Te Jisas kewenhi ketpor, “O, hi hemtau. Te hi hetpi, mít kerek nemtau hím me God nisesim, hír níre miye wetike kikrek nai.”

Jisas katíp kewen yuwerep píke matín meit

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²² Wí ham Jisas ketike mít nises hím mírak hír nen nau nekre sip. Te hírak ketpor, “Haiu mamno wan pínak ein.” Hírak ketpor, te hír nepno.

²³ Hír nepno, Jisas kíwaaí kínatín keit, yuwerep kíniú kekiuwe máníú (o neiyíp) kan. Yuwerep kekiuwe máníú (o neiyíp) kan te wan típar kehín kekere sip, sip menep mamíwer mamriuwéri naníkre wan te hír nani.

²⁴ Mít nírak nen nekotítek netpíwek nar ek: “Mítík Iuwe, Mítík Iuwe, haiu menep te mami.” Jisas kekrit katíp kewen yuwerep ketike wan, hírak mewíre meit.

²⁵ Te hírak ketpor, “Yenmak yi yínaain te yi ap han kiteta werek werek au a?” Te hír han kekrit hír nínaain natípan nar ik: “Mítík ik hírak iuwe, menmen iuwe mewik te hírak katíp yuwerep wan hírak mewíre míwaaí meit.”

Jisas kíkaap mítík herwe enum mekrerek

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Sip merekir wan ere mípíun tí ke wit Gegesa. Gegesa kíwaaí wan keit pínak ein te Galíli kíwaaí keit pínak in.

²⁷ Jisas kenke nen kiup تنهاان eik, mítík ke wit iuwe kewenyípírek. Mítík ik herwe mekrerek me wí yapírwe hírak ap kamír laplap au. Hírak kau wínak au, hírak kepu han kíniú máníú (o neiyíp) han kerek mít newis herwe maa mekrerem.

²⁸⁻²⁹ Wí yapírwe herwe merekyíwek han ken sip, mít naanmíprewek hír newenkekik neríuwe sen ain mau his hit mírak te hírak keremir te herwe meriyaak meiyík men wit weiním mít ap newí. Jisas katíp herwe enum hím manp te hírak kepírem mamno. Jisas wen ketpíwek hírak kenepíp kenkewín kíwaaí nínaan mírak hírak katíp hím iuwe mar im: “Jisas tí Níkan ke God Wísenuk. Tí henmak herekyo menmen im? Hí hituthi tí ap herekyo menmen im au emít!”

³⁰ Jisas kitehi herwe kar ik: “Tí ekine niuk mít.” Hírak matíp mar im: “Niuk maiú mít yapírwe mentar haiu yapírwe mekrerek.”

³¹ Herwe mítíwekhi te hírak ap kakriuwetem mamno hei enuk.

³² Sak yapírwe merp máníú (o neiyíp) menep maam menmen te herwe nitíwekhi

hírak ekwisím mamno mamíkre sak im. Jisas kewenhi herwe hírak mamno.

³³ Jisas kewenhi herwe te hírak metpaan mekeipín mítík, hírak men mekre sak. Te sak mesiukín mekiuwe tínpí (o neiyí) me máníú (o neiyíp) men mamín wan te típar mekiuwe hím yipír, hírak maa meit.

³⁴ Hír mít naanmípre sak nír menmen im, hír nírir nen natíp mít ne wit iuwe, mít ne wit kike netporem.

³⁵ Hír netporem, hír mít ne wit nesiukín nen nanír menmen hír nepei netporem me sak. Te hír nan nír Jisas ketike mítík kerek Jisas kepír herwe mekeipínwek hírak kau menep hit me Jisas. Hírak han yaaik epei kamír laplap te hír nínaain.

³⁶ Mít kerek epei nír Jisas kekepik hír natíp mít ne wit karkeik Jisas kíkaap mítík nípaa herwe mekrerek.

³⁷ Te mít nerer wit wit me Gegesa hír nan nitehi Jisas kaknawíri kakántar hír níneiník wisenum, te Jisas ken kau sip kakno pínak ein.

³⁸ Hírak kau sip kakno, mítík kerek Jisas kepír herwe menke menpín mekeipínwek kitehi Jisas hím iuwe kaktikerek tatno, te Jisas keríuwetek ketpíwek,

³⁹ “Tí píke eno nit en ewepyapír atíp mít menmen yaaim iuwe God kerekjutem.” Hírak ketpíwek, te hírak píke ken nírak en kewepyapír katíp mít yapírwe neit nírak en menmen Jisas kerekíwekem.

Jisas kíkaap Jaires níki pírak wetike míte kerek wetenen klos mírak

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ Jisas píke ken kerekir wan ken pínak ein, te mít yapírwe hír han yaaik neríuwerek nentar hír nemeriyíwek píke kerekir wan kaknen en.

⁴¹ Hírak kiun ein, mítík niuk mírak Jiras ken menep. Hírak mítík iuwe ke wínak kerek mít nau nererik nekine hím me Moses ein. Hírak kan kenke kíwaaí hit me Jisas kitíwekhi hím iuwe kar ik: “Tí enen wínak kai.”

⁴² Hírak kitíwekhi kentar hírak kine níki piutípen, híre títo hiswiyen wik (12). Híre wínap menep te wawí. Jisas kepno ketikerek, mít yapírwe nisesik neweikínwek.

⁴³ Míte hap kerek winen hemkre títo hiswiyen wik (12) híre wisesik. Híre wewír pewek míre epei mesi, te mít nekepye werek werek au.

⁴⁴ Hírak kepno, híre wisesik weke sip kírak wan wetenen hír me saket mírak, te wasenum híre hemkre katín keit.

⁴⁵ Jisas kitehi katíp, “Peimín wetenína?” Te hír yapírwe níune natíp nar ik: “Hí au. Hí au.” Pita katíp, “Haiu mít yapírwe meweiknút merp menep menep. Tí henmak te tí hatíp hím mar im?”

46 Au, Jisas katip, "Mite hap hire weten-na. Hi hertei menmen mai iuwe epei minaiwira mikaap mite peiyap."

47 Mite wertei Jisas kertei menmen hire wiriakem, te hire weperper wan wewen ninip wawaai menep hit me Jisas, hire wewepyapir hirehes me ninaan me mit yapirwe markeim te wasenum hirak kekepiye hire wepu werek werek.

48 *Hire wepu werek werek, te Jisas ketpwe kar ik: "Mite ti han kiteta te God kekepit ti hire yaaip. Ti han yaaik eno."

49 Jisas wen katip him im, mitik hak ke winak ke mitik iuwe Jaires kan ketpwek kar ik: "Niki pit epei waa. Ti henmak ti eriyaam ektan Jisas? Ti ewisik kakno."

50 Jisas kentewek hirak katip Jaires kar ik: "Ti ap enaain au. Ti han ekiteta te hire wawu werek."

51 Hirak kipium winak, te hirak kewis mit han netikerek nanino namin winak au. Pita, Jems, Jon netike miye haai hir keriyen nen namin.

52 *Mit yapirwe ein nikitep hir han tewenep, te Jisas ketpor, "Yi ap eikitep au emit! Hire ap waa, hire wawaai kerep ep." (Hirak ketpim kentar hirak hanhan kakikia.)

53 Hir nemtewek hir nenwesisek nentar hir nertei hire epei waa weit.

54 *Hir nenwesisek te Jisas ketenawe his mire keninewe him iuwe kar ik: "Niki ti ekrit."

55 Himin kire pike kan kekrerep te wasenum hire wrekrit. Jisas katip miye haai hir enwetawe menmen hire wawim.

56 *Miye haai nire, hir han kekrit, te hirak ketpor him manp te hir ap nantip mit menmen hirak kiriakem au emit!

9

Jisas keriuwet mit narak hiswiyen wik (12) narak menmen mirak (Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

1 Jisas kenine mit narak disaipel hiswiyen wik narak (12) kewisi hir nekrehr kirak ninin herwe hir nankaap mit nnap te hir nire yaain.

2 Hirak keriuweti hir nen nanwepyapir God kinin naanmamre mit. Hirak keriuweti nankaap mit miyapir nnap.

3 Hirak kinin ketpor, "Yi ap eiyit menmen kerek yi yeiyim yaino au. Menmen au, pewek au, laplap meiyam au, tanik metike paap au. Yi yewi yirak menmen mi,

4 *maain yi yaino wit mit hir newisi yewi, yi yau winak kiutip kerekere ere yi einaiwir wit.

5 *Yi eipiun wit mit ap nanimtau him mi, yi einaiwir wit eik, yi einepep toni waniu mamu hit mi te eiteiknor God han enuk kakriuweri."

6 Hirak ketpor epei au, mit narak minaiwerek nen nerer wit wit newepyapir natip him yaaim me God, hir nikaap mit ein hir nnap.

Herot kemtau him mit hir netpim me Jisas

(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)

7 *In ek mitik iuwe gavman King Herot hirak naanmpre mit ne provins Galili, hirak kemtau menmen epei man, hirak han kitetim kentar mit han natip Jon kerek kikir mit neriuwe tipar nipa kaa te in ek hirak pike kekrit kepu.

8 Mit han natip, "Ilaija profet ke nipa hirak pike kan." Mit han natip, "Mitik profet hak ke profet yapirwe nipa ein te God kikiak hirak epei kan."

9 *Herot kekere han kirak han kitet, "Nipa hi herekir teruk ke Jon hirak kaa. Hirak keimin hi hemtau hirak kiriak menmen im e?" Hirak hanhan kakikere.

Jisas kewet mit nar 5,000 menmen hir naam

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Jo 6:1-13)

10 Maain mit narak aposel nipa keriuweti nen, hir epei nan netpwek menmen hir nriakem. Te hirak kinaiwir mit yapirwe hirak keithis mit narak hiswiyen wik (12) ketikeri keriyen hir nen wit Betsaida.

11 Hir nen en, mit yapirwe nerteiyek, hir nisesik nen ein te hirak han yaaik keriuweti ketpor God kakinin naanmamre mit, hirak kikaap mit nnap te hir nire yaain.

12 Hinkewi, mit narak nar hiswiyen wik (12) nan netpwek, "Ti esiuwe mit eno te hir nanino wit metike ni mit newi hir enit menmen hir enwaa en. Wit ik ek hirak wit weinik ap menmen mewi au."

13 Te Jisas ketpor kar ik: "Yi hiras ewetir menmen hir nanim." Hir newenek netpwek, "Hiau metenen bret hispinak (5), sauk wiketeret mit epei nam kerem em. Ti hanhan te hiau mamno mamit menmen mamwet mit em? Taauye! Hir mit enun yapirwe!"

14 Hir natip menmen im nentar mit keriyen yapirwe hir 5,000 mit neit ein keriyen. Hir ap newenhis miyapir nikerek au.

Jisas katip mit narak, "Yi eirak mit nererik nau nire 50 in 50 ein nran ere hir enu ti werek."

* 8:48 Lu 7:50 * 8:52 Lu 7:13 * 8:54 Lu 7:14 * 8:56 Mk 7:36; Lu 5:14 * 9:4 Lu 10:4-11 * 9:5 Lu 10:11;

Ap 13:51 * 9:7 Mt 16:14; Mk 8:28; Lu 9:19 * 9:9 Lu 23:8

15 Mít n̄rak n̄riakem nar h̄rak ketpim, h̄r newen mít nau tí.

16 Te Jisas keit bret hisp̄nak (5), saauk wiketeret k̄kiamnaan kat̄p God h̄rak yaaik, te h̄rak kweapim kewet mít n̄rak em te h̄r nanwetirem.

17 Mít yap̄rwe naam ere tu iuwe. Mít n̄rak neit menmen mít naam au, h̄r neit hause (o wanpnake) mar hiswiyen wik (12) neiyik nemi yinan kerek m̄waaai em.

Pita kewep̄yap̄r Jisas h̄rak Mítik God kehimitanek

(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

18 W̄i ham Jisas h̄rak kitehi God menmen, mít n̄rak nau netikerek neit wit weinik. H̄r nau en, h̄rak kitorhi kar ik: “Mít nat̄p hi keim̄n?”

19 *H̄r newenhi nat̄p, “Mít han nat̄p ti Jon Baptais kerek n̄paa k̄k̄iri neriuwe t̄par, p̄ke kekrit kepu. Mít han nat̄p ti profet Ilaija ke n̄paa. Mít han nat̄p ti mítik profet hak ke n̄paa ein mít profet yap̄rwe nepu te God k̄kiak kat̄p h̄rak kaknen.”

20 *Te Jisas h̄rak kitorhi kar ik: “Yi han kitet hi keim̄n?” Pita ketp̄wew, “Ti Mítik Kraiis n̄paa God kehimitenit ti enen ekepai h̄aiu mít.”

Jisas kat̄p maain h̄rak kaki te p̄ke kak̄krit

(Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)

21 Jisas kat̄p h̄m manp te h̄r ap newep̄yap̄r h̄rak Mítik God kehimitanek kerek au em̄t!

22 *H̄rak wen kat̄p, “Hi Mítik ke wit ke Mítik Iuwe, mít iuwe ne Isrel nantike mít ne Skraip nantike mít iuwe naanm̄pre w̄nak iuwe ke God h̄r nanweik̄n sip nanweto, h̄r naniyep hi hahi. Maain w̄i wikak God kak̄koya hi p̄ke akrit h̄aiu.”

23 *H̄rak kat̄p epei au, Jisas kat̄p mít n̄rak yap̄rwe kar ik: “Mítik kerek kakis̄isa h̄rak ekwen̄n han k̄rak me menmen h̄rak hanhan kak̄riakem, h̄rak hekrit hekrit han kitet, ‘Hi hahi entar hi hisesik h̄ram menmen wein̄m te hi hisesik.’

24 *Keim̄n ap kis̄isa kentar h̄rak wen hanhan kises han k̄rak, maain h̄rak kaki h̄rak ap kaku werek kaktike God au. Te keim̄n kat̄p kar ik: ‘Hi ap hepu hises han kai h̄ram menmen wein̄m, te hi hises h̄m me God,’ mítik ik kaku werek kak̄t tipmain tipmain enum eik.

25 Mítik hak kak̄t menmen yap̄rwe me t̄i im te h̄rak kewaank menmen me kaku werek. Menmen me t̄i ik mamkepik kaku kaktike God mam̄rkeik a? Taauye!

26 *Keim̄n h̄rak ȳnk enuk k̄napen kakis̄isa hetike h̄m mai yaaim, hi anapen h̄rak kaku kaktikewa. Maain me w̄i hi Mítik ke wit ke Mítik Iuwe hi p̄ke anen ariuwe menmen yaaim God Haai kakwetewem, hi etike mít yaain n̄rak ensel, hi h̄napen mítik kar ik kaku kaktikewa au.

27 Hi hetpi werek. Mít han neit in h̄r nani au ere h̄r epei n̄r menmen iuwe God kak̄riakem naanmamre mít kak̄riuw-erem.”

Jisas keweīk̄nhis kar ke Mítik ke wit ke Go

(Mt 17:1-13; Mk 9:2-8)

28 Maain w̄i hisp̄nak wikak (7) epei au, Jisas ken k̄niu m̄niu (o neiȳp) ken kakt̄p kaktike God. H̄rak keithis Pita, Jems, Jon tetikerek ten.

29 H̄rak wen kitehi God menmen, ninaan m̄rak meweīk̄nhis merh̄he, klos m̄rak merh̄he m̄re nepni mewen̄n.

30 Waswas mítik̄t wiketeret tan tetikerek tewep̄nak. H̄rak̄t Moses ketike Ilaija.

31 *H̄rak̄t tetike menmen iuwe me God merh̄he yaaim man, h̄rak̄t tetike Jisas tat̄p me menmen Jisas kak̄riakem, kises han ke God Haai, kaki kak̄t wit Jerusalem.

32 *In ek Pita ketike mítik̄t tau tetikerek h̄rak̄t tíwaaai t̄natin te h̄rak̄t tekrit t̄r Jisas kerh̄he yaaim, h̄rak ketike mítik̄t wik terp en.

33 H̄rak̄t mítik̄t wiketeret tatnaaiw̄r Jisas tatno, Pita kat̄p Jisas, “Kaiu Iuwe, h̄ram yaaim te h̄aiu mau in ek. H̄aiu emime weisaak em̄r wikak: Hak kit, hak ke Moses, hak ke Ilaija.”

34 H̄rak wen kat̄p h̄m im e, nap̄ k̄iwap̄ni te h̄rak̄t wikak t̄napen nap̄ k̄iwap̄net.

35 *H̄rak̄t temtau God kat̄p keke nap̄ kar ik: “Ik ek h̄rak n̄kan kai, n̄paa hi hehim̄tanek. Yi eiȳmtau h̄m m̄rak!”

36 H̄rak̄t temtau h̄m mat̄p epei au, h̄rak̄t t̄r Jisas kiut̄pen kerek kepu. H̄rak̄t tekint̄p w̄re w̄re. H̄rak̄t ap tat̄p mít neiȳn me w̄i im Jisas ken ketikeri menmen h̄rak̄t epei t̄rem au.

Jisas kep̄r herwe mekeip̄n n̄kan kike

(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)

37 Maain teipmen h̄r nepi nekiuwe m̄niu (o neiȳp) nan, h̄r mít yap̄rwe nan n̄r Jisas.

38 Mítik hak ken̄ne kekere mít yap̄rwe h̄rak kat̄p kar ik: “Mítik Iuwe, hi hituthi iuwe te ti enen eh̄r n̄kan kai. H̄rak n̄kan kai kiut̄p kerek ek.

* 9:19 Lu 9:7-8 * 9:20 Jo 6:68-69 * 9:22 Lu 9:44, 18:32-33 * 9:23 Mt 10:38; Lu 14:27 * 9:24 Mt 10:39; Lu 17:33; Jo 12:25 * 9:26 Mt 10:33; Lu 12:9; 2Ti 2:12 * 9:31 Lu 9:22, 13:33 * 9:32 Jo 1:14; 2Pi 1:16-18 * 9:35 Lu 3:22

³⁹ Herwe keweik'in han k'arak te waswas h'arak kenep'ip h'arak keperper kaa, h'arak teknek mar t'werpek kekesis h'im, herwe mereky'wek enum ere hemkre meneises y'ink k'arak, h'arak k'napen k'inaiw'irek au.

⁴⁰ Hi hitehi m'it nit te h'ir nep'irek taau."

⁴¹ Jisas kewenhi kat'ip, "Yi m'it han ki enuk yi han kitet menmen iuwe me God werek werek au. Hi h'napen hepu hetikewi w'i yap'irwe." H'arak kat'ip m'itik eik kar ik: "Ti eh'it n'ikan kit eiy'ik enen." H'arak kat'ip, te m'itik ik keiy'ik kepnen.

⁴² N'ikan kepnen, herwe kew'irek ken ti, h'arak keperper. Jisas kene herwe enuk kep'irek kekeip'irwek, n'ikan k'ire yaaik, te h'arak keriuwet n'ikan ken haai k'arak.

⁴³ M'it yap'irwe han kekrit nentar menmen iuwe yaaim me God h'ir epei n'irem.

*Jisas kat'ip keteipim maain h'arak kaki
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)*

H'ir wen han kekrit neriuwe menmen im, h'arak Jisas kat'ip m'it n'arak kar ik:

⁴⁴ "Yi han ekitet menmen werek werek hi in ek eptiyem. Hi M'itik ke wit ke M'itik luwe God, maain m'itik hak kakwisa hi eno his me m'it enun h'ir nanten'ina."

⁴⁵ "Te h'ir ap nertei werek menmen h'arak ketporem nentar h'arak ap kekepi werek te h'ir nerteiyem. H'ir n'inaain p'ike nanit'wekhiyem.

*M'it ne Jisas nat'ipan m'itik keim'in ke h'ir
m'it h'arak kin'in m'it han*

(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

⁴⁶ "Jisas m'it n'arak h'ir nat'ipan nenehan keim'in ke h'ir m'it h'arak kin'in.

⁴⁷ Jisas kertei menmen h'ir han kitetim, te h'arak keit n'ikan kewis'ik kerp menep h'arekes h'arak ketpor kar ik:

⁴⁸ "Keim'in k'ikaap m'itik kiut'ip kar ke n'ikan k'ike ik e kentar h'arak kis'isa, h'arak kekepa. Keim'in kekepa h'arak kar ke h'arak k'ikaap h'arak M'itik luwe kerek keriuweta hi han. Keim'in h'arak han kitet h'arak wein'ik ke yi m'it, h'arak k'ire iuwe kin'ini."

*Keim'in h'arak k'ire m'itik kepan ke yi m'it,
h'arak ki yinak yaaik*

(Mk 9:38-40)

⁴⁹ M'itik Jon kat'ip Jisas kar ik: "M'itik luwe, haiu m'ir m'itik hak kep'ir herwe kekreh'ir kit te haiu metp'irwek h'arak kak'irakem au kentar h'arak ke haiu m'it au."

⁵⁰ "Jisas ketp'irwek, "Yi ap yeremir'irwek menmen m'irak h'arak k'ir'akem au em'it! Keim'in h'arak ap m'itik kepan ke yi m'it,

h'arak ki yinak yaaik y'ir'ak menmen miut'ip."

*M'it ne wit k'ike ne Sameria n'napen
nankaap Jisas*

⁵¹ "Maain w'i menep mamnen te Jisas kakno wit ke God, h'arak han ekitet h'arak kakno wit Jerusalem.

⁵² H'arak keriuwet m'it han nin'in nen niun wit k'ike ke provins Sameria h'ir nen n'inat'in w'inak newis menmen neiy'im nemeriy'irwek.

⁵³ "Au, m'it in ap nekepik nentar h'ir nertei h'arak kakno Jerusalem kakwen'ipi God, te h'ir n'inein'ik.

⁵⁴ "Jems ketike Jon terteyek, h'arak'it tat'ip tar ik: "M'itik luwe, ti hanhan haw'ir wari si emoke wit ke God emnen si et'in m'it o au?"

⁵⁵ Te Jisas h'arak keweik'in keneret.

⁵⁶ H'arak keneret, te h'ir epei nen wit hak.

*M'it han nanises Jisas
(Mt 8:19-22)*

⁵⁷ H'ir wen nitet yayiwe nan'ino Jerusalem, m'itik hak kat'ip Jisas kar ik: "Hi tewen aisesit epno nein kerek me ti epnori en."

⁵⁸ Jisas ketp'irwek, "Miyak m'iwaai mekre nu herkip, hore m'iwaai mekre yaank m'ir, te hi M'itik ke wit ke M'itik luwe hi wit aure te hi ewaairi au. Ti eh'is'isa te ti ewaai nein?"

⁵⁹ Jisas kat'ip m'itik hak, "Ti eh'is'isa." Te h'arak ketp'irwek, "M'itik luwe, ti ewisa hi eh'in'in eno ewis haai kai kerek menep kaki kak'ikre hei, te maain hi eh'esisit."

⁶⁰ Jisas ketp'irwek, "Ti ewis m'it kerek nis'isa au h'ir enwis m'it kerek naa, te ti eno ewepyap'ir h'im me God naanmamre m'it."

⁶¹ "M'itik hak kat'ip, "M'itik luwe, hi tewen eh'esisit te hi eh'in'in eno at'ip miye haai kikrek nai hi enaiw'iri."

⁶² Jisas ketp'irwek, "M'itik kerek h'arak kises h'im me God te h'arak hanhan menmen enum n'ipaa h'arak kisesim, h'arak ap te kakises menmen me God werek werek au. M'itik ik k'ire m'itik kam'ir rais keriuwe paap h'he, h'arak k'iwaa'inaan mentar sip k'irak h'arak kam'ir kewaankem."

10

*Jisas keriuwet 70 m'it han nen n'ir'iak
menmen m'irak*

¹ "Jisas kat'ip m'it epei au, h'arak kehim'itan 70 m'it han, h'arak keriuweti nin'inek nen h'arak kenkeri wik wik nerer wit wit kerek h'arak menep te kaknen.

2 *Hirak ketpor kar ik: “Han ke mit hirak kire menmen mau ni epei mewinki te mit ap yapirwe nantiwem mamisi. Yi eiyitehi Haai ke ni te hirak kakriuwet mit yapirwe te hir nanino nanri han ke mit hir nanasesik. Menmen im hiram mire mit nanino ni nanit menmen mewinki ere mamisi.

3 *Yi eino hi eriuweti yire sak nikim mamno yaank nepere kimaam kakmip. Te hi heriuweti yi yaino eitip mit him mai te God naanmamri.

4 *Yi ap eiyit tanik yinak o tanik me nemi niu mekremer, hiram metike su mei au emit! Yi eisipat mit yayit yayiwe eitikeri eiwepnak au emit. Yi yayitpor him kike te yi yaino keriyen.

5 Winak kerek yi yinik ek, yi eitip mit neimn nau winak ik ek, ‘Hawir hanhan God kakrekyi yaain eiyu werek werek.’

6 Mitik yaaik kepu in te him yaaim mi mamri han ke God kakikepik, o au en, God kakikepik kaku werek werek au.

7 *Yi eipau winak kiutip kerekek, eipaam menmen eipaam tipar kerek hir newisiyem. Yi ap eiwir nan eiwetrem eiyintar yi yirak menmen mamkepi te hir naanmamri menmen. Yi ap eiyu eirer winak winak au.

8 *Yi eino wit hak te hir nantihis, yi yayno yayim menmen yaitikeri yaipaam menmen hir naninkiyem.

9 Yi eikaap mit ninap neitai en, te yi eiyitpor, ‘God kerek wisenuk menep naanmamre haiu mit ne ti.’

10 Te neimn yi yaino wit kir hir ap nantihis au, yi yaino eiyirp yayiwe kir eiyitpor,

11 *Waniu me ti me wit ki ik mau hit mau te haiu pike mesunenim men yi hiras meteikni God han enuk keriuwi. Te hawir wetpi te yi yertei menmen im. Wi epei man menep te God naanmamre haiu mit.’

12 *Hi hetpi wi maain mamnen God skelim mit ne menmen enum, mit ne Sodom God kakawaanki kike, te God kakawaank mit in au wisenum.

Mit ne wit hir ap nises him yaaim au, hir nanawaank hiras
(Mt 11:20-24)

13 *Yi mit ne Korasin God kakriwaank. Yi mit ne wit Betsaida God kakriwaank eiyintar menmen yaaim God kerekkiyem, te yi ap yeweikn sip yewet menmen enum. Yi epei yiprem yisisa au. Te nipaa God kirak menmen mar im meit wit ke Taia

ketike Saidon mit nirem, te hir waswas namir laplap enum newen toni te hir neteikn God hir neweikn sip newet menmen enum. Te yi au.

14 Maain God skelim mit, hirak kakriak mit ne wit Taia ketike Saidon kakrekyor menmen enum kike, te yi mit yeit Korasin ketike Betsaida au iuwe.

15 Yi mit ne Kapaneam, yi han kitet God katip yi yaain a? Au, maain God kaktip yi enun yire menmen weinin.”

16 *Hirak katip mit narak, “Keimn kentaui him mi, kentaui him mai. Keimn keweikn sip kewetiyeem, hirak kar ke hirak keweikn sip kewetewem. Keimn keweikn sip keweto, hirak kar ke hirak keweikn sip kewet God kerek keriuweta hi han ti ik.”

Hir mit 70 hir han yaaik pike nan

17 Maain mit 70 han yaaik pike nan natip Mitik luwe, “Nipaa haiu matip mekrehr ke ti herwe metike menmen ham yapirwe hir nentaui him mai, haiu minini.”

18 *Jisas kwenhi ketpor, “Hi epei hir Seten hirak kire nepni mewenin hirak keke nepni ken ti kentar menmen yi yirakem.

19 *Hi epei heweti menmen mai iuwe te yi yinin Seten. Yi yayintirer manpen siurp (o yenmik) yehes enum mamtike mispenepnam (o niknnpnepnam) te hiram mamiwep, yi ap yayi au.

20 *Yi ap han yaaik wisenuk eiyintar herwe nentaui him mi au. Yi han yaaik wisenuk eiyu eiyintar niuk mi God kewisim mau weiwik miutip mirak te yi yire mit narak.”

Jisas han yaaik katip God hirak yaaik
(Mt 11:25-27, 13:16-17)

21 *Me wi miutip keremem God Himn Yaaik kirak Jisas han yaaik. Jisas katip kar ik: “Haai kai ti Mitik luwe ke wit kit ketike ti ik. Hi hetput ti yaaik hentar ti epei hisawin menmen mit me hir mit iuwe kerek han kitet hir nertei menmen werek werek, ti epei heteikn mit weinin em. Ti epei hirak menmen im hises han kit kerekek.

22 *Ti Haai kai Iuwe God epei heweto menmen mit yapirwe. Mitik keiyak ap kertei hi Nikan kit hi han kai hirak kar ke kit au. Ti God Haai kerekek herteiyek. Mitik keiyak ap kertei ti Haai kai hirak kire han kai han kit au. Hi Nikan kit kiutip kerekek, hetike mit in en hi eweputyapiri.”

* 10:3 Mt 10:16 * 10:4 Mt 10:7-14; Mk 6:8-11; Lu 9:3-5

Ap 13:51, 18:6 * 10:12 Mt 10:15, 11:24; Jen 19:24-25

* 10:18 Jo 12:31; Rev 12:8-9 * 10:19 Jen 3:15; Sam 91:13; Mk 16:18

* 10:21 1Ko 1:26-28 * 10:22 Jo 3:35, 10:15 * 10:23 Mt 13:16-17

* 10:7 1Ko 9:6-14; 1Ti 5:18 * 10:8 1Ko 10:27 * 10:11

* 10:13 Mt 11:21-23 * 10:16 Mt 10:40; Lu 9:48; Jo 5:23

* 10:20 Mt 7:22; Eks 32:32; Fl 4:3; Rev 3:5

23 *Hirak katip epei au, hirak keweikin kir mit narak disaipel ketpor main main kar ik: "Yi han yaaik eiyu eiyintar menmen hi hirakem yi yirem."

24 *Hi etpi nipaa enum eik mit profet yapirwe kerek newepyapir him me God, hir netike mit kerek naanmpre mit ne wit Isrel, hir hanhan nanir menmen yi epei yr hi hirakem, te hir au. Hir hanhan nanimtau menmen yi epei yemtwem hi hetpim te hir au. Hir epei naa."

Jisas katip him me mitik ke Sameria han twenin kakikaap mitik kerek mit nepan nakip

25 *Wi ham mitik kerek kinin kertei him me Moses kewepyapirem hirak kekrit kan katip kewises Jisas keriuwe him me Moses. Hirak kan katip Jisas kar ik: "Mitik Iuwe. Hi eriak mekam te hi ehu etike God tipmain tipmain enum eik?"

26 Jisas ketpiwek, "Him me God Moses kewisim mau twei matip mekam? Ti etpo mekam ti han kitem?"

27 *Hirak kewenhi ketpiwek, "Ti hanhan Mitik Iuwe God kit wesenuk heriuwe han kit, han ekitetik herkit hekrit. Ti hanhan mit han o nit yinan har ke ti hanhan hirekes."

28 *Jisas ketpiwek, "Hiram werek. Ti eriak menmen im te ti etike God yaikiyakit yayu tipmain tipmain enum eik."

29 Mitik yink enuk kentar Jisas kenerek te hirak kewen tapin te hirak kitehi Jisas kar ik: "Keimin ti hatip hi han kitet hirak kai yinak?"

30 Jisas kewenhi ketpiwek, "Nipaa mitik kiutip kinaaiwir wit Jerusalem kekiuwe ken wit Jeriko. Mit enun nisawin nakip nari menmen mirak, ninaiwerek kiwaai yayiwe maain hirak kaki, hir nrir."

31 Me wi im mitik pris kerek kewet God menmen me mit, hirak kekiuwe yayiwe eik, hirak kirek te kesipatek ken yayiwe pinak ein kepno.

32 Maain kike, mitik ke weiwik me Livai kerek naanmpre winak iuwe ke God, hirak kan kir mitik kiwaai keriyen, te hirak kesipatek ken yayiwe pinak ein kepno.

33 "Maain mitik kiutip ke mit yapirwe ne Sameria kerek ninapen mit ne Isrel, hirak kerek kekiuwe yayiwe ken. Hirak kir mitik kiwaai, hirak hanhan keriuwerek.

34 Hirak ken kirek kewen tpar me nu oliv metike wain hram mpre marasin menterik. Te hirak kemsiwek his hir. Epei au, hirak kinanek ere kewisik kentar hos

pirak, hirak keiyik ken winak kerek mit nererik niwaai ek, hirak naanmprewek.

35 Teipmen, hirak keit pewek wik kewet mitik ke winak em, hirak ketpiwek, "Ti naanmprewek ere hirak pike yaaik. Maain hi pike enen hi ewetit nan emrer mit kerek ti ewirem eiyim ekekip heriuwerem."

36 "Keimin ke mitikit wikak hirak kire kirak yinak ke mitik ik kerek mit enun nakip?"

37 Mitik Skraip kerek kewepyapir him me Moses hirak katip, "Hirak mitik kerek kekekip kerek." Jisas ketpiwek, "Ti eno eriak menmen yaaim mamir im."

Jisas ketike mit narak disaipel nen nir Mata wetike Maria

38 Jisas ketike mit narak disaipel nepno, hir nipiun wit hak mte piutip niuk mire Mata wau en, te hire weriyei nen winak kire, nanit menmen nanim.

39 *Mata kikir pire Maria, hire wau menep hit me Jisas wawimtau menmen hirak ketpim. Hire ap wikaap Mata wemani menmen.

40 Mata han enuk wentar menmen yapirwe hire wauriakem me naanmamre mit te hire wan watip Jisas war ik: "Mitik Iuwe ti han kitet hram menmen weinim kikir pai winaiwira wemtau him mit te hi hirehes hirak menmen iuwe im e? Ti etpiwe hire eunen eukepa."

41 Jisas ketpiwe, "Mata, tewisiye ewit! Ti hanhan menmen yapirwe ti hirakem."

42 *Menmen miutip te ti ap etiwem, Maria epei weit menmen im yaaim, te ti ap eriye te hire waunaiwrem au. Hire ewu ewimtau him hi hetpim."

11

Jisas keteikin mit nises menmen mirak hir enitehi God menmen emirkeik (Mt 6:9-15, 7:7-11)

1 *Wi ham Jisas kitehi God menmen epei au, mitik hak ke mit disaipel kerek nises him mirak nitwekhi, "Mitik Iuwe, eteiknai menmen me prea te haiu mamitehi God menmen mamir ke Jon epei keteikin mit kerek nises him mirak."

2 Jisas ketpor kar ik: "Yi eiyitehi God menmen emir im. Yi eitip,

'Haai, haiu hanhan niuk mit mire iuwe te ti enip mit hir nanwenipi nuik mit. Wi mamnen te ti naanmamre haiu mit.

3 Ti petepin ewetei menmen emim har ke nipaa ti eweteiyem hekrit hekrit.

* 10:24 1Pi 1:10 * 10:25 Mt 22:35-40; Mk 10:17; Lu 18:18

* 10:27 Diu 6:5; Lev 19:18 * 10:28 Lev 18:5; Ro 10:5;

Ga 3:12 * 10:39 Jo 11:1, 12:2-3 * 10:42 Mt 6:33 *

11:1 Lu 5:33

4 Ti esak menmen enum haiu m̄riakem ap han ekitetim em̄r ke haiu h̄ras mat̄ip menmen m̄t nerekyeyem h̄ram menmen wein̄m, haiu han ekitetim au em̄t!

Ti ap ewis menmen enum mamri han kau.’ ”

5 Jisas kat̄ip m̄t n̄rak, “M̄t̄ik kiut̄ip ke yi m̄t ke n̄m̄n h̄rak kakno winak ke k̄rak yinak, h̄rak kak̄t̄p̄wek, ‘Ti eweto niu mei wikak.

6 Kai yinak hak keke yan̄m̄n kan kira, te hi ap etenen menmen mei au, te hi ewet̄iwekem.’

7 H̄rak keit n̄m̄n kakwenuthi kak̄t̄put, ‘Hi epei heiyepet weip̄r, n̄kerek nai n̄waa! netikewa, hi ap te akrit awetut menmen taau.’

8 *Hi etpi h̄rak ap kak̄krit kakwetut menmen kent̄ar m̄t̄ik h̄rak k̄t̄ yinak au, te h̄rak kak̄krit kakwetit menmen kent̄ar ti hit̄iwekhi yap̄rwe me menmen.

9 Hi hetpi, yi eyitehi God menmen te h̄rak kakwetiyem. Yi ȳnyat̄n menmen te yi yainap̄nem. Yi yeret̄it weip̄r te h̄rak k̄keiswi weip̄r k̄rak.

10 Hi hetpi menmen im hentar keim̄n kitehi God menmen, h̄rak kakwet̄iwekem. Keim̄n k̄nkat̄n menmen kaknap̄nem. Keim̄n keret̄it God kekeis̄wek weip̄r.

11 “Keim̄n ke yi m̄t h̄rak k̄re haai te n̄kan kit kit̄iwekhi sauk te ti ewet̄iwek manpen siurp o m̄niuhan (neyip̄ han) te h̄rak kak̄m a? Taau!

12 O h̄rak kituthi suware ȳnu, te ti ewet̄iwek mispenepnam (o nik̄npenepnam) a? Taau!

13 Te yi m̄t enun yi yertei yewet n̄kerek ni menmen yaaim, te God Haai ki keit wit k̄rak kakin̄n menmen yi yewet n̄kerek em. H̄rak kakwet H̄m̄n k̄rak Yaaik kakno m̄t kerek h̄r nit̄iwekhi me h̄rak.”

M̄t nat̄ip Seten Bielsebul k̄kaap Jisas kep̄r herwe

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

14 Maain Jisas kep̄r herwe kek̄re m̄t̄ik kerek han enuk h̄m̄n k̄t̄apu. Te h̄rak kenip m̄t̄ik h̄rak kau kek̄rerek h̄rak h̄m̄n k̄t̄apu. Herwe k̄naw̄rek, m̄t̄ik enuk h̄rak kat̄ip, te m̄t̄ yap̄rwe han kek̄rit neriuwe menmen im.

15 *Au, m̄t̄ han nat̄ip, “H̄rak kep̄r herwe kent̄ar Bielsebul h̄rak w̄senuk kin̄n herwe h̄rak kekepik kep̄rek.”

16 *M̄t̄ han hanhan Jisas kak̄rak menmen n̄paa h̄r n̄riakem taau, kak̄teiknor h̄rak m̄t̄ik kerek God kehimit̄anek kak̄nen kak̄kaap m̄t̄.

17 Au, Jisas kertei menmen h̄r han kite-tim, te h̄rak ketpor kar ik: “Wit kiut̄ipen m̄t̄ newi h̄r h̄ras nenepan te m̄t̄ ne wit hak nan̄n̄p nani nan̄nepi. Iuwe m̄t̄ik ketike kike tenepak̄it te h̄rak̄t̄ tat̄iwaan̄k weiw̄k m̄rak̄it.

18 Yi yat̄ip Seten Bielsebul kekepa hi hep̄r herwe m̄rak te yi yat̄ip h̄rak ketike herwe m̄rak nenepan. Seten k̄riak menmen im, karkeik te h̄rak kaku werek naan̄mp̄re menmen m̄rak werek werek a? Taauye!

19 Hi hep̄r herwe hentar Bielsebul kekepa, te keim̄n k̄kaap m̄t̄ kerek nises h̄m̄ mi h̄r nep̄r herwe a? M̄t̄ nises h̄m̄ mi nanteik̄n yi ap yat̄ip werek werek nentar hi hep̄r herwe neriuwe niuk me God.

20 *Te hi hep̄r herwe heriuwe menmen iuwe me God. Menmen im hi h̄riakem meteikni God epei kan menep kakin̄n naan̄mamri yi m̄t̄.

21 M̄t̄ik iuwe keit yipo henmik naan̄mp̄re wit k̄rak, menmen m̄rak mepu werek.

22 *Te m̄t̄ik hak h̄rak manpenuk kin̄n m̄t̄ik ik, h̄rak ketikerek tenepak̄it, h̄rak k̄naw̄rek h̄rak kakri yipo henmik m̄rak kerek m̄t̄ik n̄paa han kitet h̄ram mamkepik, h̄rak kakriyaam mamtike menmen m̄rak yaaim mamno, h̄rak kak̄nkerem kakwet n̄rak yinan em.

23 *Keim̄n h̄rak ap kekepa kari m̄t̄ nanis̄sa, h̄rak kar ke m̄t̄ik kepan kak̄iwaan̄k m̄t̄ nai nis̄sa, h̄r nanwep nan̄r̄r ein ein.

Herwe enuk p̄ike kaknen kaku m̄t̄ik han k̄rak

(Mt 12:43-45)

24 “W̄i kerek herwe enuk kaknaaiwir m̄t̄ik, h̄rak kakno wit tenhaan wein̄k kak̄nkat̄n nein te h̄rak kakwi, o au en, h̄rak kak̄t̄ip, ‘Hi p̄ike enen nai kerek n̄paa hi hewiyen.’

25 H̄rak kaknen, h̄rak kak̄r han ke m̄t̄ik k̄p̄re winak miyap̄r n̄ripep menmen n̄k̄n nak̄r̄ke mekre winak.

26 *H̄rak k̄p̄rek, te h̄rak kakno kak̄this herwe ham hisp̄nak wik (7) h̄ram enum min̄nek, te h̄ram mamtikerek mamnen mamu m̄t̄ik kerek ek. N̄paa h̄rak m̄t̄ik k̄re enuk te in ek au mam̄iwaan̄kek.”

Menmen m̄t̄ enisesim te h̄r han yaaik enu

27 *Jisas kat̄ip menmen im epei au, m̄t̄e piut̄ip pe m̄t̄ yap̄rwe h̄re wat̄ip h̄m̄ iuwe war ik: “Peim̄n h̄re winit wewetut n̄m h̄re han yaaik wepu.”

* 11:8 Lu 18:5 * 11:15 Mt 9:34, 10:25 * 11:16 Mt 12:38 * 11:20 Eks 8:19 * 11:22 Kl 2:15 * 11:23 Lu 9:50 * 11:26 Jo 5:14 * 11:27 Lu 1:28, 42, 48 * 11:28 Lu 8:15, 21

28 *Te Jisas kewenhi katip, “O, hire han yaaik. Te neimin nemtau him me God nisesik, hir han yaaik kir kakinin miye pai.”

Mit han hanhan nanir menmen yaaim Jisas kakriakem

(Mt 12:38-42; Mk 8:11-12)

29 *Mit yapirwe nan neweikin Jisas, hirak wen katip kar ik: “Mit miyapir nau ti in e, hir enun hir nitauhi hi arak menmen yaaim eteiknor God han yaaik keriuwa. Te hi eteiknor menmen yaaim yapirwe au. Menmen miutip me mitik Jona kerek nipaa God kekepik kepu kekere tu ke saauk me wi wikak.

30 Nipaa Jona hirak kiwaai kekere saauk tu kirak me wi wikak, te God keteikin mit ne Nineva menmen mirak iuwe keriuwerem. Mar im hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi eteikin mit in menmen mar im eteiknor menmen iuwe me God.

31 *Me wi God skelim mit, mite iuwe naanmpre mit ne wit Siba, hire wautip yi enun wentar nipaa hire weke yanimin wan wentau him yaaim mitik iuwe King Solomon ketpim. Hi hinin mitik iuwe Solomon te yi ap yemtau him mai au.

32 *Maain wi God skelim mit, mit enun ne Nineva nantip yi enun yinini nentar nipaa hir nemtau Jona kewepyapir him me God, hir neweikin sip newet menmen enum. Hi hinin profet Jona, te yi ap yeweikin sip yewet menmen enum, te yi yises him mai au.

Nanamir hirak kire si keteikni menmen

(Mt 5:15; 6:22-23)

33 *Mitik hak ap keksiu si te kakwisik kaksawinek kaknik winak, o kaknik tikenu. Au, hirak ekirp yaain te mit neimin naninen ninin hir enir si mamir.

34 Nanamir kit hirak kire weipir. Nanamir kit naanmpre menmen yaaim te ti han kitet menmen yaaim, o au en, ti nanamir kit naanmpre menmen enum ti han ekitet menmen enum hemkre menepam heriuwerem.

35 Te yi naanempre hiras te nanamir ki hirak kire weipir hirak ap ekwis menmen enum mamukre han ki.

36 Mitik han kirak werek, hirak han kitet menmen werek werek. Te hirak kertei werek werek menmen God kirakem keteikniwekem. Hirak kire mitik han kirak kire si kir keteikniwek menmen.”

Jisas kene mit Farisi netike mit ne Skraip

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 20:45-47)

37 *Jisas katip him mirak epei au, te mitik hak ke Farisi kitikwekhi, “Ti enen winak etikewa ewim menmen.” Hirak ketpikwek, hirak ketikerek tariyakit ten.

38 *Hirakit tariyakit ten, mitik ke Farisi kehinhin kentar Jisas hirak ap kises him me maamrer nir, hirak ap kekemyet his mirak te kakim menmen taau.

39 Mitik Iuwe Jisas ketpikwek, “Yi mit ne Farisi yekemyet sar wenkepye mi au werek, te yi ap yirak han ki keit ninin yaaik au. Hirak enuk kises menmen enum mire hemkre menepam me menmen o yi yetike miyapir yiran.

40 Yi yetaritari mit! Hirak God kerek kerekyi yink ki hirak kirak han ki ketikerek.

41 Yi eiwet mit menmen mi yapirwe mekre sar o wenkepye hiram mamkepi te menmen mekre han ki hiram yaaim.

42 *Yi mit ne Farisi menmen enum mamnen mamiwep mamantar yi yewet God menmen meiyam kike me menmen yapirwe yi yetiwem yaaim te yi ap yirak mit yapirwe menmen mipiram au. Yi ap han tewenin God werek werek au. Yi eiysin eirak mit yaaim mipiram, yi hanhan God, menmen im metike menmen me yi eiwet God menmen kike me menmen yapirwe, hiram yaaim iuwe. Te yi au yinapen.

43 “Yi mit ne Farisi menmen enum mamiwep mamantar yi hanhan yayu yeno yaaim me mit iuwe yayit winak kerek mit nererik nekine him me Moses. Yi hanhan mit nanitpi nanwenipi niuk mi nanit maket, wit kerek mit nererik nesiuwe menmen mir.

44 “Yi mit ne Farisi menmen enum mamiwep mamantar yi enun yire hei ke herwe kekrerek mit ap neriuwesisek au. Menmen yaaim mit hir niri yi yirakem, hiram misawin menmen enum mekre han ki mire meri mwapin hei enuk keriuwe herwe enuk kinin kekrerek. Maain mit han nises menmen yi yetporem hir enirakem te hir nepitari hir nises menmen enum mar ke yi mit yirakem.”

45 Mitik ke mit Skraip katip Jisas kitikwekhi, “Mitik Iuwe, ti atip menmen im ti enai metikeri.”

46 Jisas kewenhi ketpikwek, “Yi mit ne Skraip menmen enum mamiwep mamantar yi yewis him ham weinim mantike him yaaim me God, te mit ap nanisesim werek werek taau. Yi yenip mit hir nanisesim te yi ap eiysesim au.”

47 “Menmen enum mamiwep mamantar yi yeses herwe hei mikaap mit han

* 11:29 Mt 16:4 * 11:31 1Kin 10:1-10 * 11:32 Jna 3:5-10 * 11:33 Mk 4:21; Lu 8:16 * 11:37 Lu 7:36, 14:1
 * 11:38 Mt 15:2 * 11:42 Lev 27:30

tewen m̄t profet kerek n̄paa maamer keriyen h̄r nan̄p.

⁴⁸ Yi h̄ras yeteik̄n yi yertei menmen enum maamer ni n̄paa n̄r̄akem, yi han yaaik yeriuwerem yentar yi naanm̄pre herwe hei im e.

⁴⁹ “God kertei menmen im te n̄paa h̄rak kat̄p h̄m mar im: ‘Hi tewen ariuwet m̄t profet nantike m̄t aposel nan̄no m̄t ne Isrel. Han h̄r nanrekyor enum, m̄t han h̄r nan̄n̄p.’”

⁵⁰ Te God kaknep yi m̄t ne Isrel yau ti ik kar ke h̄rak kaknep maamer ni kerek n̄paa h̄r nenep profet yap̄rwe naa me n̄paa enum eik ere in.

⁵¹ *N̄paa Ebel h̄rak profet kin̄n kaa hemkre m̄rak mewen ere m̄tik profet k̄karu Sekaraia kaa kerp n̄m̄n k̄naan kerek m̄t newis menmen me God mewik metike w̄nak iuwe ke God. God kakr̄ak m̄t ne Isrel nau in enum enum kak̄nterim.

⁵² “Yi m̄t ne Skraip menmen enum mam̄wep. Yi yertei h̄m me God te yi yeweik̄n h̄m m̄rak m̄re menmen ham. Yi ȳnapen yises h̄m m̄rak werewek eiȳntar yi hanhan m̄t nan̄nen nan̄t̄hi markeite te h̄r enises God werewek. Yi enun yar ke m̄t yeiyepet weip̄r menmen mau meit n̄m̄n. Maain m̄t nan̄nen nan̄m menmen yi ap eiwisi nan̄no n̄m̄n nan̄m menmen au. H̄r nanu nan̄t̄.”

⁵³ Maain Jisas k̄naaiw̄r w̄nak ik ken witeik, m̄t ne Farisi h̄r han enuk nit̄wekhi menmen yap̄rwe

⁵⁴ *nemeriȳwek h̄rak kakt̄p menmen enum te h̄r nansiuwek h̄m nank̄p.

12

*Yi naanem̄pre h̄ras me h̄m m̄t enun nemip̄n h̄r netp̄m
(Mt 10:26-27)*

¹ *M̄t miyap̄r yap̄rwe nerp menep menep te h̄r nent̄reran, Jisas kat̄p m̄t disaipel n̄rak kin̄n kar ik: “Yi naanem̄pre h̄ras te yi ap eiyses h̄m me m̄t ne Farisi. H̄ram enum m̄re sak haak. Hi at̄p h̄r m̄t enun nemip̄n, h̄r new̄rnak nekteni te h̄r n̄is̄ han k̄r.

² *Menmen yap̄rwe kerek m̄saw̄n, maain God kakwepyap̄rem te m̄t nan̄rem nan̄rteiyem.

³ Maain h̄m kerek yi epei yetp̄m me w̄taan te God ke wepni kakwepyap̄rem m̄t nan̄mtewem. Menmen kerek yi yat̄p m̄t han em yi ȳsaw̄n yakre w̄nak, maain God kakwepyap̄rem kak̄t̄ wit eik te m̄t neit wit nan̄mtewem.

*Jisas kat̄p keim̄n kerek m̄t nan̄inein̄k
(Mt 10:28-31)*

⁴ “Hi hetpi nai yinan, yi ap einapen m̄t au em̄t! H̄r nenep m̄tik ȳnk kerekkek, te maain h̄r ap te nan̄rak menmen meiyam taau.

⁵ Hi hetpi eteikni keim̄n kerek yi einein̄k. Yi einapen God. H̄rak kakiwep epei au, h̄rak enuk manpenuk te kakw̄ri yaino si enum. Hi hetpi, yi einein̄k.

⁶ Hore kike hisp̄nak (5) m̄t new̄r pewek wik nant̄wem. Hore kike m̄t nam̄p h̄ram menmen wein̄m te God epei kertei h̄ram maa.

⁷ *God epei kertei menmen iuwe, h̄rak kewenhis kertei paan marmenum m̄wap̄n paan hesnu ki. Te yi ap einaain menmen au. God kat̄p yi h̄m̄n ki h̄rak menmen iuwe kin̄n hore. Hore h̄ram menmen wein̄m ap h̄m̄n kewim au. God hanhan hore, te h̄rak hanhani m̄t w̄senum naanmamri.”

*H̄m me m̄t h̄r nat̄p h̄r nises Jisas
(Mt 10:19-20, 32-33, 12:32)*

⁸ Jisas wen kat̄p, “Hi etpi nai yinan, m̄t niut̄p niut̄p neim̄n newepyap̄r h̄ras nisisa nerp ninaan me m̄t miyap̄r yap̄rwe, te hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe maain hi ewepyap̄r m̄t in me ninaan me m̄t ensel ne God, hi atpor h̄r n̄kerek ne God keriyen.

⁹ *Te neim̄n h̄r nepak̄n h̄r nisisa me ninaan me m̄t, maain hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe apak̄ni h̄r ne God nerp ninaan me m̄t ensel ne God.

¹⁰ *M̄t neim̄n niut̄p niut̄p nat̄p netaw̄n hi M̄tik ke wit ke M̄tik Iuwe, hi asak menmen enum m̄r. Neim̄n kerek nat̄p nerataw̄n God H̄m̄n Yaaik, God Haai ap te kakisak menmen m̄r taau. H̄ram mamu mam̄t.

¹¹ *M̄t maain nansiuwe h̄m nan̄ntar yi yises h̄m mai, h̄r nantorhis nanri nan̄no w̄nak kerek m̄t nererik nekine h̄m me Moses netai, o yi yaȳr̄p ninaan me m̄t iuwe gavman netike kaunsil, te yi ap hanhan menmen te yi yaȳtp̄m te yi eikaap h̄ras au.

¹² Yi hanhan em au eiȳntar me w̄ eim God H̄m̄n Yaaik kakwis menmen mam̄kre han ki te yi eiȳtp̄rem.”

Jisas kat̄p tok piksa me m̄tik iuwe ap kises God au

¹³ M̄tik kiut̄p ke m̄t yap̄rwe nerp en kat̄p Jisas kar ik: “M̄tik Iuwe ti at̄p heiyiuwe kai te h̄rak ekweto menmen mei me menmen haai kaw̄r kaa kewis̄m

* 11:51 Jen 4:8; 2Kro 24:20-21 * 11:54 Lu 20:20 * 12:1 Mt 16:6 * 12:2 Mt 10:26; Lu 8:17 * 12:7 Lu 12:24, 21:8; Ap 27:34 * 12:9 Lu 9:26 * 12:10 Mk 3:28-29 * 12:11 Mk 13:11; Lu 21:12-15

mawaairi, maain hawir ewinkerem ewetakit.”

¹⁴ Jisas ketpawek, “Mitik keimin kehimitena te hi ehinke menmen mi a?”

¹⁵ *Hirak keweikin katip mit yapirwe, “Naanempre hiras te yi ap hemkre menepepam me menmen yapirwe. Menmen yapirwe mitik kentenenim ap te mamkepik kaku au.”

¹⁶ Jisas ketpor hram tok piksa mar im: “Mitik hak iuwe kamir ni hram matin yapirwe.

¹⁷ Te hirak han kitet kar ik: ‘Hi ariak mekam? Hi menmen yapirwe te hi ewisim emwaai nein? Wnak au.’

¹⁸ Hirak katip, ‘Hi are ariak menmen im. Hi ewep winak ketike weisaak me teket te hi ehime ham wisenum minin im te hi ewis menmen mamwaai weisaak mamtike menmen mewo meit ni eim, hram mamno mamwaai mamkre weisaak kerem em. Hi ariak menmen im, te

¹⁹ hi atip hirekes, Ti epu werek werek menmen meiyam yapirwe mepit me tito yapirwe. Ti ehu ehim menmen ehim tpar si enum ehu han yaaik.’

²⁰ Au, God ketpawek kar ik: ‘Ti etari-tari mitik! Witaan ik ek ti hahi, hramin kit kakno, te menmen mi yapirwe ti epei hetiwem hewisim mawaai meit, maain keimin kaktiwem a? Ti au!’

²¹ *Keimin keit menmen yapirwe kakikaap hirekes, te hirak ap kises menmen God hanhan hirak kakisesim, hirak enuk kar ke mitik eik e.”

*Yi han kitet God kakikepi kerekek
(Mt 6:25-34)*

²² Jisas katip mit narak disaipel kar ik: “Yi eiyises menmen God hanhan yi eiyisesim, te hi hetpi menmen im: yi ap han ekitet karkeik eiyit pewek eiwrem eiyit menmen yi yayim o menmen yi eimr emu yink ki au emit!

²³ Hramin ki kepu werek, hirak kinin menmen yi eiyim. Yink ki kaku werek werek kakinin menmen yi yamir.

²⁴ *Yi yayir hore tepre. Hram ap mamir ni meket teket au. Hram mime winak te mewis menmen mekrerem au, te God kewetir menmen. God han kitet yi iuwe yinin hore, hram au menmen weinim.

²⁵ Mitik keiyak hirak han kitet kakriak menmen te hirak kaku wi meiyam o tito yapirwe au.

²⁶ Yi ap eirriak menmen kike mar im au, te yi yenmak han kitet menmen ham te yi yayu werek werek a? Au emit!

²⁷ “Yi yayir timen mawaai yayiwe. Hram mewo, hram ap mesikek yawaap mekerwo menmen au. Te hram yaaim mir minin mitik iuwe King Solomon hirak ketenen menmen yapirwe. Hirak nipa ap kamir menmen mau yink kirak yaaim minin timen im au. Te timen hram menmen weinim.

²⁸ God kerekek kiriak menmen im hram yaaim te hram petepin mepu teipmen mami, te mit nantiwem neiyim nanwirem mamkre si. Timen im hram menmen weinim, te God kakweti menmen yi yaimir mamu yink. Yi ap han kitet God werek werek au.

²⁹ Yi ap han kitet yapirwe yi yayit menmen o tpar te yi yayim ere tu iuwe au emit!

³⁰ Mit nerer wit wit ap nises God hir han kitet menmen mar im. God hirak Haai ki kertei yi yayit menmen im te yi eiyu.

³¹ Te yi yinin eiyises menmen God hanhan yi eiyisesim, te hirak kakweti menmen mamkepi yi yayu werek werek.”

*Yi hanhan yaiwis menmen yaaim mamu
wit ke God
(Mt 6:19-21)*

³² * “Yi mit nai yire sipsip, yi ap einaain menmen au eiyintar God Haai ki kakwisi yi eiyinin naanmamre mit me menmen mirak.

³³ *Yi yesiuwe menmen yapirwe kerek yi yetenenim yayit pewek mererim eiwet mit weinin m. Mar im yi yaiwis menmen yaaim mamkepi mamwaai wit ke God. Hram mamu mamit te mit enun nekintip menmen o wesiuk mamnen mamwaank menmen mi mamit en au emit!

³⁴ Menmen ti hanhanem, han kit ekite-tim.

*Mit naanempre menmen me mitik iuwe
hir enmeriyawek*

³⁵ * “Yi eimir laplap tokim keremem, yi eiyit waai eiyik eitopenem eiyiksiu si, yi eiyu eimerir menmen mamnen.

³⁶ *Yi yayre mit nemerir mitik iuwe kir kaknen kakike wit kerek mite wetike mitik neitan neitai ein ek, hirak kaknen wit kirak te hir naninkiwek weipir wasenum kerek hirak kan keretitek.

³⁷ *Te mitik iuwe kaknen kakri mit nriak menmen mirak ap nawaai au, te mit keriyen hir han yaaik. Hi etpi te hirak kakmir laplap tokim mirak hirak kakipor nanu yeno kerek naam menmen menterim, te hirak kaknen kakwetir menmen hir nanim kakir ke wok mitik kir.

³⁸ Te h̄irak kaknen kaki w̄i n̄im̄in suware kenep enum, h̄irak k̄ir m̄it n̄riak menmen m̄irak h̄ir nepu, h̄ir han yaaik nanu.

³⁹ *⁴⁰ “Yi eiȳrtei menmen im e. M̄it̄ik ke w̄inak epei kertei w̄i kerek m̄it̄ik enuk kekint̄ip menmen kaknen, te h̄irak ap kakwis̄ik kakwep weip̄ir kakno n̄im̄in kekin menmen m̄irak au.

⁴⁰ Yi ȳire m̄it̄ik eik e. Yi eimeriyo hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik iuwe hi p̄ike anen me w̄i yip̄itari hi anen.”

Jisas kat̄ip h̄im tok piska me m̄it̄ik yaaik m̄it̄ik enuk

(Mt 24:45-51)

⁴¹ Jisas kat̄ip epei au, Pita kitehi Jisas, “Ti hetpei keriyen h̄im im o h̄aiu m̄it̄ipap̄irwe?”

⁴² Te Jisas kewenhi kat̄ip, “Hi hetpi yi yap̄irwe. Yi han kitet keim̄in k̄riak menmen me m̄it̄ik iuwe, h̄irak yaaik kemtau h̄im kisesim? H̄irak m̄it̄ik kerek m̄it̄ik iuwe k̄irak kakwis̄ik kakim̄in naanmamre m̄it han kerek n̄riak menmen me m̄it̄ik kiut̄ip kerek ek, h̄irak kakim̄in kakwet̄ir menmen yaaim nan̄im me w̄i h̄irak kewet̄irem.

⁴³ Maain m̄it̄ik iuwe kaknen kak̄ir m̄it̄ik k̄riak menmen m̄irak h̄irak wen k̄riakem, te h̄irak han yaaik keriuwerek, te m̄it̄ik kerekek han yaaik.

⁴⁴ *⁴⁵ “Hi hetpi werek. H̄irak kakwis̄ik naanmamre menmen m̄irak yap̄irwe.

⁴⁵ M̄it̄ik hak k̄riak menmen me m̄it̄ik iuwe k̄irak kakt̄ip, ‘M̄it̄ik iuwe kai ap te kaknen waswas,’ te h̄irak kaknep m̄it han kerek n̄riak menmen me m̄it̄ik iuwe kerek ek, kaknep miyap̄ir kerek n̄riak menmen me m̄it̄ik iuwe kerekek, neiyewewan, kaam menmen metike t̄ipar si enum.

⁴⁶ Te m̄it̄ik iuwe kerekek maain h̄irak kaknen me w̄i h̄irak ap kermeriȳiwek au. H̄irak han kaa p̄ike kaknen keremem. H̄irak au ketari, te h̄irak kakrek̄iȳiwek enum kak̄iwaankek kaksiuwerek kakno kaktike m̄it han kerek n̄riak menmen m̄irak ap nises h̄im m̄irak werek au.

⁴⁷ *⁴⁸ “M̄it̄ik kerekek kemtau h̄im me m̄it̄ik iuwe k̄irak, te h̄irak ap kises h̄im m̄irak, h̄irak m̄it̄ik iuwe k̄irak kak̄ik̄ip wisenum kakriuwe n̄ip̄in.

⁴⁸ Te h̄irak keim̄in ap kertei werek werek menmen m̄it̄ik iuwe k̄irak hanhan h̄irak kak̄riakem, h̄irak k̄riak menmen enum, te m̄it̄ik k̄irak kak̄ip kakriuwe n̄ip̄in au kike. M̄it kerek God kewet̄ir menmen yap̄irwe, maain h̄ir p̄ike enwet God em. M̄it neim̄in kerek neit menmen yap̄irwe me m̄it, maain h̄ir p̄ike enwet̄irem yap̄irwe.”

Jisas kan kakinke m̄it miyap̄ir nanwep p̄inan nan̄ino in, nanwep p̄inan nan̄ino ein (Mt 10:34-36)

⁴⁹ Jisas wen kat̄ip, “Hi han hew̄ir si meit t̄i ik, te hi hanhan si em̄rh̄ihe waswas,

⁵⁰ *⁵¹ te hi ahin̄in ah̄iwaan̄k wisenum hahi. Han kai enuk heriuwe menmen mamrewaan̄k ere h̄iram epei au.

⁵¹ Yi han kitet hi epei han te h̄irak m̄it nankiyan nanu nan̄it a? Au, hi epei han te hi ewep m̄it miyap̄ir han nan̄inepan nan̄intar h̄im mai.

⁵² In ek ere maain m̄it ne w̄inak kiut̄ip nar m̄it his̄inak (5) h̄ir nan̄inke. M̄it̄ik̄it wikak taktike m̄it̄ik̄it wiketeret nan̄inehan nan̄inepan nan̄intar h̄im mai.

⁵³ *⁵⁴ M̄it nan̄inkehan. Haai kaktike n̄ikan k̄irak tatnehak̄it tatnepak̄it. Miye wautike n̄iki p̄ire nan̄inehan nan̄inepan. M̄ite wautike yani p̄ire nan̄inehan nan̄inepan nan̄intar h̄im mai.”

M̄it nertei menmen me t̄i o nepni te h̄ir nep̄itari menmen me God

(Mt 6:2-3; Mk 8:11-13)

⁵⁴ H̄irak kat̄ip disaipel n̄irak epei au, h̄irak kat̄ip m̄it miyap̄ir yap̄irwe kar ik: “Yi epei ȳir nap̄i meke wit kerek wepni kewen ken keremem, waswas yi yat̄ip, ‘Haw̄i kaknen.’ Maain h̄irak kaknen.

⁵⁵ Yi yemtau n̄ime wenituk meke wepni kokai kan te yi yat̄ip, ‘Wepni sisi iuwe kaknen.’ Maain h̄irak kaknen.

⁵⁶ Yi m̄it enun yemip̄in. Yi yertei menmen me t̄i o nepni. Yi yemak te yi yetari menmen God in ek k̄riakem a?

Yi eitike m̄it kerek nansiuiwi h̄im yi eikiyan eiyu

(Mt 5:25-26)

⁵⁷ “Yi yemak te yi ap han kitet menmen yaaim te yi ȳriakem a?

⁵⁸ M̄it̄ik hak kesiuwe h̄im kerwit (o kerwetit) te ti eno eh̄ir m̄it̄ik iuwe ke gavman. Ti eno kot hitet yayiwe, ti etp̄iwek te yi eikiyak̄it eiyu, o au en, h̄irak kak̄irit eno kot, maain m̄it nanw̄irit eno w̄inak enuk.

⁵⁹ Hi etput, ti eh̄u ere ti ew̄ir pewek eiȳim etnik.”

13

M̄it̄ik ap keweik̄in sip kewet menmen enum h̄irak kaki

¹ Me w̄i im, m̄it han nepu en h̄ir nat̄ip Jisas nar ik: “M̄it han ne Galili nen w̄inak ke God nenep samiyak m̄ir newepwarem nanwet God em, te m̄it̄ik iuwe gavman Pailat kesiuwe m̄it n̄irak ne ami nen nan̄ip, hemkre m̄ir meweiknenim metike miyak m̄iwaai k̄inaan.”

* 12:39 Mt 24:43-44; 1Te 5:2 * 12:44 Mt 25:21, 23 *

12:47 Je 4:17 * 12:50 Mk 10:38-39; Mt 26:38; Jo 12:27

* 12:53 Mai 7:6 * 13:2 Jo 9:2

2 *Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Yi han kitet m̄t h̄r naa nar ik, menmen im meteiknai m̄t in ne Galili h̄r n̄r̄ak menmen enum min̄n m̄t han ne provins Galili a? Taauye!

3 *Hi etpi werék. Yi ap eiweik̄n sip eiwet menmen enum yi yayi yaȳr ke m̄t ein ne provins Galili epei naa.

4 Yi yertei m̄t hiswiyan hisp̄nak (15) naa neit t̄par me wit Siloam nentar w̄nak nokik kewen kan̄p? Yi han kitet menmen enum h̄r n̄r̄akem h̄ram min̄n menmen enum m̄t han ne wit Jerusalem n̄r̄akem a? Taauye!

5 Hi etpi werék. Yi ap eiweik̄n sip eiwet menmen enum yi yayi yaȳr ke m̄t in.”

Jisas kat̄ip h̄m tok piksa me nu ap kine n̄kim au

6 *H̄rak wen ketpor h̄m tok piksa h̄rak kat̄ip kar ik: “Nu h̄naan kewo keit ni me m̄t̄ik hak. H̄rak ketpaan ken kak̄r n̄kim au, h̄rak kuwaa (o kiwaa).

7 *H̄rak kuwaa (o kiwaa) au, h̄rak kat̄ip m̄t̄ik kerek naanm̄p̄r̄ewek ni m̄rak kar ik: ‘Ah̄rem! Tito wikak hi han hen h̄r nu h̄rak ap kine n̄kim au. Ti ekan nu eik ek eknep̄n. Hi h̄napen h̄rak kaku t̄ ik e kari nan t̄.’

8 *Te m̄t̄ik naanm̄pre t̄ kerekek kat̄ip m̄t̄ik iuwe, ‘Ewis̄k ak̄rek me tito im e, hi awep wi aweik̄n̄wek aw̄r waniu (o win) mamwet̄wek.

9 Maain h̄ram mamine n̄kim h̄ram yaaim, o au en, ti ekan eketik eknep̄n ek̄keip̄n.’”

Me w̄ Sabat Jisas k̄kaap m̄te winap h̄re sip k̄re kin

10 Me w̄ Sabat, Jisas keit w̄nak kerek m̄t nererik nekine h̄m me Moses, h̄rak kewepyap̄r h̄m me God.

11 Me w̄ im, m̄te hap wepu. T̄pir kaap te h̄re winap tito hiswiyan hisp̄nak wikak (18). H̄re sip k̄re kin te h̄re ap wekrit wen werék werék au.

12 Jisas k̄rep, te h̄rak ken̄nwe ketp̄wek kar ik: “M̄te hi hep̄r menmen enum mewit mamno mamnop̄n mamkeip̄nut, te ti ere yaap̄.”

13 H̄rak kewis his m̄rak menteriye, h̄re wekrit wenh̄ h̄rehes wekrit werp, h̄re wewen̄pi niuk me God.

14 *M̄t̄ik kin̄n naanm̄pre w̄nak ik e, h̄rak han enuk kent̄r Jisas k̄kaap m̄te me w̄ Sabat, te h̄rak kat̄ip kar ik: “W̄ hisp̄nak kiut̄p (6) haiu mam̄rak menmen. Yi eimen in me w̄ eim te God kak̄kepi te yi yayu werék. Me w̄ Sabat em̄t̄!”

15 *Jisas p̄ike ketp̄wek, “Yi m̄t enun yewisesik. Yi m̄t niut̄p niut̄p me w̄ Sabat yaino yaisiupan bulmakau o hos yairiyaam mamno mam̄m t̄par.

16 *M̄te ip e kerek h̄re nepenye pe Ebraham kerek Seten kerek̄we enum te h̄re winap tito hiswiyan hisp̄nak wikak (18). H̄re win̄n sak mi te hi ekepye herek̄we yaaim me w̄ Sabat.”

17 M̄t han kerek n̄paa nat̄p menmen enum, h̄r ȳnk enuk nekint̄p nentar h̄rak kat̄ip h̄m im. Te m̄t yap̄rwe han yaaik neriuwe menmen iuwe yaim h̄rak k̄r̄akem.

H̄m me nu mastet n̄kim m̄ram (Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)

18 Jisas p̄ike kat̄ip, “Menmen God k̄r̄akem h̄ram m̄re mekam? Te hi en̄nem mamtike mekam mam̄ram?”

19 H̄ram m̄re nu mastet n̄kim m̄rak kike enum. M̄t̄ik hak ket̄wem kam̄r mau ni m̄rak. Maain h̄rak ken niu k̄re nu iuwe, hore h̄ram meniuwe meke niu mewis yaank mewik.”

20 Jisas p̄ike kat̄ip, “Hi en̄n menmen God k̄r̄akem mekre han kaiu h̄ram mamtike mekam mam̄ram?”

21 H̄ram m̄re yis m̄te hap wewis̄m metike plaua, h̄re weweik̄nenim ere werék. Maain plaua m̄niu w̄senum.”

Jisas kat̄ip ke weip̄r kike (Mt 7:13-14, 21-23)

22 Jisas kat̄ip epei au, h̄rak ken wit iuwe wit kike kewepyap̄r h̄m me God te h̄rak kak̄p̄no Jerusalem.

23 M̄t̄ik hak ketp̄wek, “M̄t̄ik iuwe, maain God kak̄ithis m̄t niut̄p niut̄p keriyen nanu nantikerek o au?” Jisas kat̄ip m̄t̄ik ik ketike m̄t yap̄rwe kar ik:

24 * “Yi naanmamre h̄ras te yi eino eit̄t weip̄r kike ek. Hi h̄re weip̄r. M̄t yap̄rwe h̄r hanhan nan̄no nantikerek nan̄no n̄m̄n ein te h̄r au.

25 *Maain m̄t̄ik ke w̄nak kerek kak̄krit kakiyepet weip̄r, te yi yaȳr wit eik yaret̄it weip̄r yait̄p, ‘M̄t̄ik iuwe, ekaisiu weip̄r.’ H̄rak kak̄t̄pi, ‘Hi ap ertei yi neim̄n.’

26 Te yi yaȳt̄p̄wek, ‘Haiu n̄paa maam menmen maam t̄par metikewit, te ti herp yayiwe kaiu eik ek ewepe h̄m.’

27 *Te h̄rak kakt̄ip, ‘Hi hetpi, hi ap hertei yi neim̄n. Yi eiȳnka eikeip̄no yi m̄t enun ȳr̄ak menmen enum.’

28 *Te maain yi eiȳr Ebraham, Aisak, Jekop netike m̄t profet nanu nantike God te yi au eiȳt̄ wit eik yayk̄t̄ yainak̄n yehes.

* 13:3 Sam 7:12 * 13:6 Mt 21:19 * 13:7 Lu 3:9 * 13:8 2Pi 3:9, 15 * 13:14 Lu 6:7; Jo 5:16; Eks 20:9-10; Diu 5:13-14 * 13:15 Lu 14:5 * 13:16 Lu 19:9 * 13:24 Fl 3:12 * 13:25 Mt 25:10-12 * 13:27 Sam 6:8 * 13:28 Mt 8:11-12

29 *Mít nanínen nanke wepni kokai kan, han nanínen nanke wepni kewen ken o nanoke pínak nanoke pínak nanínen nanu yeno nanít wit ke God naním menmen iuwe.

30 *Mít han kerek in ek hír mít weinín ek maain hír naninín mít iuwe han. In ek hír mít iuwe te maain hír nanre mít weinín.”

Jisas kíkít Jerusalem kentar mít nises hím mírak au
(Mt 23:37-39)

31 Hírak wen ketpim, mít han ne Farisi hír nan netpíwek, “Yi eino eikeipín! In ek mítík Herot hanhan kakítep!”

32 Jisas ketpor, “Yi eino eitíp manpen mawenekín Herot petepin, teipmen, tepín hi epír herwe enum, híkaap mít nínaap hír píke níre yaain. Me wí wikak menmen mai epei au. Menmen mai epei au, hi ehú ehít. Herot kakiyep au ere hi híriak menmen epei au.

33 Te hi wen ano ehítet yayiwe petepin, teipmen, tepín. Hi profet ke God ap ahi ehít wit hak au. Wit Jerusalem kerekék.

34 “O mít miyapír ne Jerusalem! Nípaa God keriuwet mít profet hír newepyapír hím mírak te yi yaníp naa. Wí yapírwe hi hanhan hari yi mít yererik hi naanmípri har ke suware wari níkim míník yapír mírre, te yi au yínapen.

35 In ek God keweikín sip kewet wit ki, yi híras naanmíprewem. Hi etpi werek, yi eira au ere yi yaitíp, ‘God kíriak yaaim kakíkaap mítík hírak keriuweték kaknen kakíkrehír ke God.’ ”

14

Jisas kíkkaap mítík kínáp yínk kínwo hírak kóre yaaik

1 *Me wí Sabat, Jisas ken kaam menmen keit wínak ke mítík iuwe ke Farisi. Hír mít nau en naanmíprewek te hírak kíriak menmen.

2 Mítík hak his hít mírak múnwo hírak kerp menep kírapít Jisas.

3 *Jisas katíp mít ninín nertei hím me Moses natíp mít em hír netike mít ne Farisi kerek ninín nises hím me Moses, hírak kitorhi kar ik: “Hím me Moses mamwisai haiu mít mamkaap mít nínáp me wí Sabat o au?”

4 Hír ap newenhi au, wíre wíre neit, te Jisas keit mítík kekepik ere werek, hírak kesiuwerek ken.

5 *Hírak kesiuwerek ken, hírak keweikín kitorhi kar ik: “Hos mi o bulmakau mi

mamínke mamíkre hei me wí Sabat, yi eiriyaak eiketik me wí Sabat o au?”

6 *Hír ap neweníwekhi netpíwek menmen au. Hír yínk enuk.

Mítík ap han ekitet hírekes mítík iuwe au emít

7 *Jisas epei kír mít yapírwe kerek nanínen naním menmen, hír nau yeno yaaim me mít iuwe te hírak ketpor tok piksa mar im.

8 *Hírak katíp, “Wí kerek mítík hak hírak keníni eínen eiyím menmen me níkan kírak kakít míte, yi ap eiyu yeno yaaim me mít iuwe, te mítík iuwe akinínit eknen.

9 Hírak eknen te mítík kerek níkan kírak kakít míte, hírak kaknen kakítpi, ‘Yi eiyínke eino ein, eíwis mítík iuwe ik hírak ekwím.’ Hírak kíriak menmen im te yi yínk enuk eiyíntar yi eiyu yeno weiním.

10 Im emít! Mítík ketpi yi eínen eiyím menmen yi eiyu yeno weiním me mít, te maain mítík nípaa ketput yi eínen eiyím, hírak kakitihu kakítpi kakír ik: ‘Nai yínan, yi eínen eiyu yeno me mít iuwe newím,’ te mít en nípaa hírak netikewi yayím menmen hír han kitet yi iuwe.

11 *Mítík kerek han kitet hírekes mítík iuwe, God kakríakek hírak mítík weiník.”

Jisas katíp mít naníne neimín nanínen naním menmen

12 Nepei au, Jisas katíp mítík kerek nípaa ketpíwek kaknen kakím, hírak ketpíwek kar ik: “Maain ti eníne mít nanínen naním menmen iuwe, ti ap eníne paaprer o haairer o níkereke o kíkrek o nítyan netenen menmen iuwe au emít! Ti ap eríakem ehísesim ehíntar maain hír píke nanwetut menmen mít mamrerim.

13 *Maain ti hemani menmen, ti eníne mít enun menmen auri o mít his hít nanamír enum.

14 *Ti eríak menmen mar im te God maain kakrekuyut yaaim kakíntar mít in enun te hír ap píke nanwetutem mamrerim. Maain God kakwetutem me wí kerek maain hírak kakíkian mít kerek níre yaain hír píke naníkrit nanu nantikerek.”

Jisas katíp hím tok piksa me mít naam menmen iuwe

(Mt 22:1-10)

15 *Mítík kiutíp kau kínaan kaam menmen kemtau menmen Jisas katíp, hírak ketpíwek kar ik: “Mít nau kínaan neit wit ke God naním menmen hír han yaaik nanu.”

* 13:29 Sam 107:3; Lu 14:15 * 13:30 Mt 19:30 * 14:1 Lu 11:37 * 14:3 Lu 6:9 * 14:5 Mt 12:11; Lu 13:15

* 14:6 Mt 22:46 * 14:7 Mt 23:6 * 14:8 Pro 25:6-7 * 14:11 Mt 23:12; Lu 18:14 * 14:13 Diu 14:29 * 14:14

¹⁶ Jisas ketp*iw*ek, “N*ip*aa ein mit*ik* kemani menmen ken*ine* mit yap*ir*we nan*inen*.

¹⁷ Wi epei man te h*ir*ak kakwet mit menmen. H*ir*ak keriuwet mit*ik* k*ir*ak kakn*in*or kak*ip*or kar ik: ‘Hi epei emani menmen te yi einen eyi*m* eitikewa.’

¹⁸ H*ir*ak kitorhi, te h*ir* yap*ir*we nat*ip*, ‘Haiu ap te mamno au.’ Mit*ik* hak kat*ip*, ‘Hi epei hew*ir* pewek heyi*m* hat*in* ti, te hi eno ah*ir*ek te hi hanhan ti ap han enuk heriuwe hi ap enen taau.’

¹⁹ Mit*ik* hak kat*ip*, ‘Hi epei hew*ir* pewek et*in* bulmakau hiswiyen (10) me mamwen ti te hi ano ah*ir*em enin*em* te hi hanhan ti ewisa hi ehu in eh*im* menmen mit au.’

²⁰ *Mit*ik* hak kat*ip*, ‘Hi epei heit m*ite* te hi ap anen au.’

²¹ “Te mit*ik* kerek k*ir*iak menmen m*ir*ak, h*ir*ak ken ketp*iw*ek. Epei ketp*iw*ek, h*ir*ak han enuk ketp*iw*ek kar ik: ‘Ti eno waswas erer yayiwe me wit eh*th*is mit kerek his h*it* nanam*ir* m*ire* enum, kerek nau yayiwe ek e.’

²² Maain mit*ik* h*ir*ak epei kan ketp*iw*ek, ‘Mit*ik* iuwe, menmen ti etpewem hi epei h*ir*akem, te yeno ham wen mepeit wein*m*.’

²³ Mit*ik* iuwe kat*ip* mit*ik* kerek k*ir*iak menmen m*ir*ak kar ik: ‘Ti eno ehitet yayiwe iuwe, ehitet ya ke yaank, ya meke n*m*in te winak kai eknempet ekriuwe mit miyap*ir*.’

²⁴ Hi etput werek. Ap nei kerek n*ip*aa hi hen*in*or nan*inen* nan*im* menmen nantikewa au.’”

*Mit*ik* ekin*in* han ekitet werek werek te h*ir*ak ekises Jisas*
(Mt 10:37-38)

²⁵ Mit miyap*ir* yap*ir*we nen nises Jisas te h*ir*ak keweik*in* ketpor kar ik:

²⁶ * “Mit*ik* kerek kaknen kakis*isa* h*ir*ak hanhan kin*in* kentaui h*m* me miye haai n*ir*ak, m*ite* o n*ik*erek n*ir*ak, h*ir*ak ap kakises h*m* mai taau.

²⁷ *Mit*ik* kerek kis*isa* te kinaain menmen enum mamnen mamk*ip*, h*ir*ak ap te kakises h*m* mai werek werek au.

²⁸ “Keim*in* ke yi mit hanhan kakime winak iuwe nokik, h*ir*ak wen eku han ekitet h*ir*ak ketenen teket mei o niu mei kakwet mit kerek nankepik nanime winak k*ir*ak ere nan*in*epik.

²⁹ H*ir*ak epei kekin hei kam*ir* tein*ik* kewis tap*in*, te h*ir*ak ap kime winak kenterim wen au kentar h*ir*ak pewek kike h*ir*am epei au mesi, te mit kerek nan*inen* nan*in*rek nanitet*w*eknaan nan*in*iuwes*isek*.

³⁰ H*ir* nant*ip* nar ik: ‘Mit*ik* ik kakime winak te h*ir*ak ap kakimaak ere werek au.’

³¹ “Mit*ik* iuwe kerek naanm*ip*re mit yap*ir*we en kakno kaktike mit yap*ir*we n*ir*ak 10,000 nan*ino* nan*in*epan nantike mit*ik* iuwe hak ketike mit n*ir*ak yap*ir*we nar 20,000. H*ir*ak wen eku han ekitet h*ir*ak manpenuk te kak*ir*p kakin*in* mit*ik* hak ik kaktike mit n*ir*ak o taau.

³² Au en, mit*ik* hak ek wen kepeit yan*m*in, h*ir*ak kakriuwet mit n*ir*ak nan*ino* nanweny*ip*irek nanit*w*ekhi me mekam h*ir* enr*ak*em te h*ir* enkiyan enu enit.

³³ Te keim*in* h*ir*ak ap ekin*in* han kitet werek werek ekweik*in* sip ekwet menmen m*ir*ak, h*ir*ak ap te kakises h*m* mai taau.

*Sol tokim ap mat*in* h*m* au, mit nanw*ir*em*

(Mt 5:13; Mk 9:50)

³⁴ “Sol h*ir*am menmen yaaim, te h*ir*am tokim ap mat*in* h*m* mam*ir*meim te h*ir*am p*ike* emt*in* h*m*? Taauye!

³⁵ Mit ap new*ir*em te mamkaap ti au. H*ir*am mam*ir*waank ti. H*ir* nanw*ir*em mamno mune me bulmakau mamkaap menmen meit ni eim mamwo taau. Mit nanw*ir*em mamitet yayiwe wein*ik*. N*ik*ip emnep eyi*m*tewem!”

15

*Jisas kat*ip* h*m* tok piksa me sipsip k*ir*ir keit p*in**

(Mt 18:12-14)

¹ Wi ham, mit enun kerek nari pewek me takis, h*ir* netike mit han enun nises menmen enum, h*ir* nan menep nan*im*tau h*m* me Jisas.

² *Mit han ne Farisi netike mit nertei menmen me Moses newepyap*ir* mit em, nat*ip*an nene Jisas nar ik: “H*ir*ak hanhan kari mit enun kaam menmen ketikeri.”

³ Te Jisas kewenhi ketpor tok piksa im e:

⁴ * “Mit*ik* kiut*ip* ke yi mit kewis sipsip yap*ir*we, hak kinaaiw*ir* mit*ik* ik k*ir*ir keit yaank te h*ir*ak kakn*ai*w*ir*em mamu wein*m*, h*ir*ak kak*in*kak*in*w*ek* ere kerek epei k*ir*ir ek h*ir*ak kaknap*in*ek.

⁵ H*ir*ak kaknap*in*ek, h*ir*ak kekt*in* h*ip*i han yaaik kakriuwarek.

⁶ H*ir*ak kekt*in* h*ip*i kaknan ek kakir ik kakiun wit, h*ir*ak kakn*ine* n*ir*ak yinan netike mit ne wit k*ir*ak kak*ip*or, “Yi han yaaik eitikewa. Hi epei h*in*ap*in* sipsip kerek n*ip*aa k*ir*ir keit yaank eik.”

⁷ Hi hetpi mit ensel neit wit ke God h*ir* han yaaik kike keriyen neriuwe mit

* 14:20 1Ko 7:33 * 14:26 Lu 18:29 * 14:27 Lu 9:23

* 15:2 Lu 5:30 * 15:4 Esi 34:11, 16; Lu 19:10

yaain h̄r nau werek werek. Te h̄r han yaaik w̄senuk neriuwe m̄t̄ik enuk kiut̄ip keweik̄n sip kewet menmen enum. H̄r han ehitet yayiwe iuwe, ehitet ya keyaaik iuwe nar ke m̄t̄ik h̄rak han yaaik kentar sipsip k̄rak h̄rak k̄nap̄inek.”

Jisas kat̄ip tok piksa me pewek minat̄in
 8 “M̄te peim̄n wetenen pewek hiswiyen (10), te kiut̄ip k̄nat̄in keit, h̄re weksiu si w̄ripep w̄nak ere h̄re w̄nap̄inek.

9 H̄re epei w̄nap̄inek, h̄re wen̄ne n̄re yinan netike miyap̄ir ne wit k̄re eik, h̄re wetpor war ik: ‘Yi han yaaik eiyu eitikewa eiȳntar hi h̄nap̄n pewek kerek n̄paa k̄nat̄in.’

10 Hi hetpi mar im. M̄t̄ ensel ne God h̄r han yaaik iuwe neriuwe m̄t̄ik hak kiut̄ip keweik̄n sip kewet menmen enum.”

H̄m me n̄kan pipiak k̄naaiw̄ir haai k̄rak

11 Jisas wen ketpor kar ik: “M̄t̄ik hak kine n̄kerek h̄rak̄t wikereret.

12 Kike kat̄ip haai k̄rak, ‘Haai enkaau menmen mei in ek maain ti hahi ti ewetewem.’ Nepei au, haai k̄rak kenke menmen m̄rak kewet n̄kerek t̄rak em.

13 *Maain w̄ ham, kike kesiuwe t̄ keit pewek mererik keiȳm kakno wit iuwe yan̄m̄n ein. H̄rak kenke menmen m̄rak kew̄rem keiȳm kat̄n menmen enum.

14 H̄rak kew̄ir pewek keiȳm kat̄n menmen enum ere pewek nan epei au mesi h̄rak kau wein̄m. H̄rak kau wein̄m, haw̄i au te ni merer wit wit mewo au, maa meit te m̄t̄ menmen auri, h̄r n̄np̄i maan.

15 H̄rak n̄np̄i maak te h̄rak ken k̄riak menmen me m̄t̄ik ke wit ik e, h̄rak kesiuwerek kakno naanmamre sak m̄rak.

16 *H̄rak hanhan kak̄m nu weki n̄kim m̄t̄ newet sak em kentar h̄rak menmen au ap mei mau te h̄rak kak̄m au.

17 “H̄rak epei kertei h̄rak kau enum enum h̄rak han kitet h̄rekes kat̄ip kar ik: ‘M̄t̄ yap̄irwe n̄riak menmen me haai kai, h̄r neit menmen werek te hi au n̄np̄i meiyo, hi hau in hahi hentar hi menmen au.

18 *Hi p̄ike eno ah̄r haai kai hi etp̄iwek, ‘Haai, hi epei eweik̄n sip ewet God hi herekyut enum.

19 Hi ap yaaik te hi h̄re n̄kan kit au. Ti ewisa hi are m̄t̄ n̄riak menmen mit.’

20 H̄rak han kitet kar ik, te h̄rak kekrit kakno kak̄r haai.

“H̄rak kan kitet yan̄m̄n, haai k̄rak k̄rek, h̄rak hanhanek kesiuik̄n ken keiyewewik, kemwek tekep kises menmen me maamrer h̄rak keteik̄n̄wek h̄rak han yaaik keriuwerek.

21 N̄kan kat̄ip haai kar ik: ‘Haai ye! Hi epei eweik̄n sip ewet God hi herekyut menmen enum. Hi ap yaaik te ti enewa hi n̄kan kit au.’

22 Te haai keremir̄wek h̄m kat̄ip m̄t̄ n̄riak menmen m̄rak ketpor kar ik: ‘Yi eino waswas eiȳt laplap yaaim em̄riȳiwekem eiȳt pitau eiȳn̄wikem eiriuwet̄iwek su emu h̄t.

23 Eiȳt bulmakau kerek wa kewik eik̄ip eiȳk te h̄au em̄m han yaaik emu. (Haai k̄riak menmen im keteik̄n n̄kan k̄rak h̄rak wen hanhan h̄rak k̄re n̄kan k̄rak.)

24 *H̄au mam̄riakem mam̄ntar n̄kan kai h̄rak kar ke m̄t̄ik kaa. Te in ek h̄au m̄nap̄inek epei kekrit kau.’ H̄r n̄riak menmen han yaaik neriuwerem naam.

25 “In ek heiyuwe k̄rak keit ni eim. H̄rak p̄ike kaknen w̄nak eik h̄rak kemtau mit n̄rire nine henye.

26 H̄rak ken̄ne m̄t̄ik ke mit n̄riak menmen me haai k̄rak, h̄rak kit̄iwekhi kar ik: ‘Yi m̄t̄ ein yi ȳriak mekam?’

27 H̄rak kewenhi kar ik: ‘N̄kik kit epei kan te haai kit kenep bulmakau wa kewik n̄ak naak neiȳk n̄rire nenar n̄kik kit p̄ike kan kepu werek, haai h̄rak han yaaik.’

28 *H̄rak kemtewek epei au, h̄rak kine han enuk. Haai k̄rak ketpaan kan, h̄rak ketp̄iwek kari han k̄rak te h̄rak k̄napen kakno w̄nak n̄m̄n ein.

29 H̄rak kat̄ip haai k̄rak, ‘Hi epei h̄riak menmen mit tito yap̄irwe, ap w̄ miut̄ip te hi eweik̄n sip ewet h̄m mit au. Te ti ap eweto sak meme kiut̄ipen te hi etike nai yinan mam̄k̄p mam̄k̄ meiȳk mam̄ire au.

30 Te n̄kan kit enuk te kerek n̄paa kew̄ir pewek kerek n̄paa ti ewetewekem, h̄rak ketike miyap̄ir enun nari m̄t̄ his newen̄nem neiyewewan, h̄rak epei kan in, te ti enep bulmakau yaaik wa kewik ek̄ip ewet̄iwek.’

31 “Haai ketp̄iwek, ‘N̄kan kai, ti hekrit hekrit epu etikewa. Menmen yap̄irwe mai h̄ram menmen mit.

32 Te h̄au han yaaik emu em̄m menmen em̄ire em̄ntar n̄kik kit h̄rak kar ke m̄t̄ik epei kaa. Te in ek h̄rak p̄ike kekrit kepu. H̄rak k̄re sipsip kep̄ir keit yaank, te in ek h̄au m̄nap̄inek.’”

16

M̄tik enuk naanm̄pre menmen me m̄t̄ik hak kertei k̄riak menmen mamkaap h̄rekes

1 Jisas kat̄ip m̄t̄ disaipel n̄rak kar ik: “M̄t̄ik hak ketenen pewek menmen ham yap̄irwe, h̄rak kewis m̄t̄ik hak

naanmipre menmen mirak. Mit han nan netp>wek, 'Mitik kerek naanmipre menmen mit hirak kewir pewek mit menep epei mamesi.'

² Hirak kemtewek, hirak ketp>wek kar ik: 'Hi epei hemtau ti hirak enum. Ti ewiso tiwei eteikno menmen ti epei hirakem entar ti ap wen naanmipre menmen mai au.'

³ Te mitik kemtau menmen me mitik iuwe kerekek hirak han kitet hirekes katip kar ik: 'Mitik iuwe kai kakinka kakriuweta hi ano entar hi hirak enum heriuwe menmen mirak. Hi arak mekam? Hi ap manpenuk te hi ewep wi au. Hi yink enuk ehu yayiwe ehitehi mit nanweto pewek au.'

⁴ Hi epei han kitet arak menmen ham te mit hir anira entauhis ano winak kir hir naanemprou. Te maain hi epei henke ekeipin menmen nipaa ein hi naanmiprewem hi ehu werék.'

⁵ Te hirak kenine mit yapirwe niutip niutip nan kerek nipaa neit menmen me mitik iuwe kirak weinim. Hir ap newet>wek nan mererim wen au, te hirak katip mitik kerek kinin kan kar ik: 'Ti nipaa heit menmen marmenum me mitik iuwe kai?'

⁶ Hirak ketp>wek kar ik: 'Hi nipaa heit dram me tpar mar 100.' Mitik naanmipre menmen ketp>wek, 'Ehu in ehit tiwei ik ti ewis nipaa ti heit 50 dram kerem em.'

⁷ Mitik hak kan hirak kit>wekhi kar ik: 'Nipaa ti heit mekam?' Hirak ketp>wek, 'Nipaa hi heit 100 bek rais kerem em.' Hirak ketp>wek, 'Ti ehu in ehit tiwei ik ewis menmen mire 80 bek rais kerem em.'

⁸ *'Maain mitik iuwe kirak kan katip mitik enuk kirak kerek naanmipre menmen, hirak ketp>wek hirak mitik enuk weise tpar kertei menmen werék werék kari han ke mit te maain mit ein naanmamr>wek.' Jisas wen katip, 'Mit ne ti ap nises God hir ninin mit nises him me God me naanmipre menmen mir yapirwe.'

⁹ *'Hi wen hetpi werék. Yi han kitet yayit menmen mi eikaap mit eiriuerem te maain yi yayi yaino wit ke God hirak kakitpi yi yayu yaitikerek yayintar yi yirak menmen yaaim a? Taauye!'

¹⁰ *'Mitik keimin hirak naanmipre menmen kike werék werék, te maain hirak naanmamre menmen wisenum werék werék. Te hirak mitik kerek kemipin me menmen kike, maain hirak kakmipin me menmen iuwe.'

¹¹ Yi ap naanmipre pewek werék werék me ti ik e, te keimin kakwisi yi naanmamre him yaaim me God? Taauye!

¹² Te yi ap naanmipre menmen me mit han werék werék, te God ap te kakweti menmen kerek yi yaitenenin taau!

¹³ *'Mitik kirak menmen me mitik hak ap te kakirak menmen me mitikit wiketeres taau. Te hirak han tatwenin hak, hak au kakneinik. O hirak han kekrit keriuwe hak, han ap kekrit keriuwe hak. Yi han ki kakinke kakintar pewek ap te yi eiyises God werék werék taau.'

Him me Moses metike menmen me God (Mt 11:12-13)

¹⁴ *Mit ne Farisi hanhan pewek, hir nemtau menmen Jisas ketpim, te hir netp>wek enum nanwesisek.

¹⁵ *Te Jisas ketpor, 'Yi keriyen yirak menmen yari han ke mit yeriuwerem te hir han kitet yi yire yaain yinin mit han. Te God kertei han ki. Menmen mit han kitet hiram yaaim, God han kitet hiram enum weinim.'

¹⁶ *'Him me Moses metike him me mit profet, hiram mepu naanmipri ere wi Jon kerek kikir mit neriuwe tpar hirak kan kewepyapir him ham yaaim me God. Me wi eim ere in hahu mewepyapir him im yaaim me God naanmamre mit.'

¹⁷ *'Maain nepni mamtike ti ik mamno mamwaank mamit. Te him ham kike me him yaaim yapirwe Moses nipaa kewisim ap te mamit taau! Mamir keremam mamu mamit.'

Jisas katip him me mitik kinaaiwir mite kakit mite hap

(Mt 5:31-32; 19:9; Mk 10:11-12)

¹⁸ *'Mitik kerek kepir mite prak kakit hap, hirak kire mitik enuk kari mite his kewenem. Keimin keit mite nipaa winaaiwir mitik kire, hirak kire mitik enuk kari miyapir his kewenem.'

Him me mitik ketenen pewek yapirwe ketike Lasaras

¹⁹ *'Nipaa mitik ketenen pewek yapirwe kepu. Hirak kewir pewek yapirwe keit klos yaaim iuwe. Hekrit hekrit hirak kau werék, keriuwet klos yaaim, kaam menmen yaaim.'

²⁰ Mitik enuk weinik niuk mirak Lasaras kepu. Hirak mit mirak neriyaak neiyik nan newisik kiwaai ya weipir ke niwa ke winak eik.

²¹ *Hirak kemerir mit nanit menmen mit newirem nipaa mau kinaan ke mitik

* 16:8 Ef 5:8; 1Te 5:5 * 16:9 Mt 6:20; Lu 14:14 * 16:10 Lu 19:17-26 * 16:13 Mt 6:24 * 16:14 Mt 23:14

* 16:15 Mt 23:28; Lu 18:9-14; Pro 21:2 * 16:16 Mt 11:12-13 * 16:17 Mt 5:18 * 16:18 Mk 10:11-12; 1Ko 7:10-11

* 16:21 Mt 15:27

iuwe hiram menke. Hirak kau en nepere mepnen meswíwek (o mesiuwewik) wikes meriuwe nin míram.

²² “Maain mítik weiník ek kaa, mít newisík kekere hei te ensel ne God nínan hímín kírak ken kau ketike mítik Abraham teit wit kírak kewik. Mítik ketenen menmen yapírwe kaa, te mít newisík kekere hei.

²³ Mítik ketenen menmen yapírwe hirak kekere si enum, menmen merekyíwek han enuk yínk mírak mekek. Te hirak kíkíamnaan kír Abraham keit yanímín kau niu ein ketike mítik Lasaras tekiyakít tau.

²⁴ Te hirak kínáp keníne, ‘Maam Ebrahim, ti han ekiteta esiuwe Lasaras ekwis típar emíntírau nin kai te níme wenína. Hi au si teknína heit wit enuk ik e.’

²⁵ “Te Ebrahim katíp, ‘Níkan, ti han ekitet nípaa ti etenen menmen yapírwe kerek nípaa ti hau tí eik, Lasaras hirak kau enuk te wikes makíp, hirak kaam menmen enum. In ek hirak kau werek werek te ti au enuk yínk kitewo.

²⁶ Hi hanhan akepit te menmen mewenína. Wi iuwe kau nímín nípaa God kewisím kerekirai. Te neimín in naníno ein taau. Mít ein ap te nanrekír wi kerekek nanínen nanírei taau.’

²⁷ “Mítik ketenen pewek yapírwe katíp, ‘Hi hituthi ti eriuwet Lasaras kakno wínak kerek haai kai nípaa kewik.

²⁸ Ti atíp Lasaras hirak kakno kaktíp kikrek nai hispínak (5) hirak kakwepypír ekítpor hír enweikín sip enwet menmen enum te hír ap anínen entikewa enu wit ik kerek hi yínk keiyewo heital.’

²⁹ “Te Ebrahim katíp, ‘Hír netenen hím me Moses mau tíwei metike hím mít profet newisím mau tíwei. Ewisi hír enises hím mír.’

³⁰ Mítik ketenen pewek yapírwe katíp, ‘Au, hír ap nanisesim au. Haai Ebrahim mítik hak kerek nípaa kaa ti eriuwetek ekno ekítpor, te hír enweikín sip enwet menmen enum.’

³¹ “Ebrahim ketpíwek, ‘Hír ap nanímtau hím me Moses ketike profet au, te hír ap te nanímtau hím me keimín kerek nípaa kaa hirak píke kekrit kakno kakítpor taau.’”

17

Menmen enum mari han ke mítik kises hím me God

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

¹ Jisas katíp mít nírak disaipel, “Menmen enum me mamri han ke mít hír nisesim mamriwaank, híram mamnen. Te keimín kakríak menmen enum kakri han ke mít,

maain hirak God kakíwaankek kakír ke hirak kíríakem.

² Híram yaaím te mít nankaaip nan keriyíwek teruk, hír nanwírek hirak kakno kakíkre wan kaki kakít, te hirak kakríak mítik kerek kises hím mai hirak kakweikín sip kakises menmen enum. Hirak kaku kakríak enum, maain hirak kaknen kakír God hirak enuk wísenuk.

³ “Yi naanempre híram hekrit hekrit yi eiyises menmen yaaím keremem. Kit yínak kerekýut enum ti enerek. Hirak yínk enuk keriuwe menmen enum hirak kerekýutem, hirak ketput, ‘Ti yaaik hi herekyut enum,’ te ti hetpíwek hím yaaím mar im: ‘Híram menmen weiním.’

⁴ Hirak ke wí miutíp hirak kerekýut enum me hispínak wik (7), te hirak yínk enuk keriuwerem, hirak píke kaknen kakítput, ‘Ti yaaik hi herekyut enum,’ te ti etpíwek, ‘Híram menmen weiním.’ Hirak kíríak karek karek ere hispínak wik (7), ti etpíwek, ‘Híram menmen weiním,’ ti eríweksak menmen enum.”

Jisas katíp menmen me mít enises hím me God

⁵ Mít aposel natíp Jisas, “Ti ekepai te hau emisesit emírp han tokik.”

⁶ Jisas katíp, “Yi eiyises God werek werek kike yi yíre nu mastet níkim híram kike te maain híram mamwo ere wísenum. Yi eiyisesik eiyír ek te yi yaitíp niuwaine ik e, hírekes kakíket kakriuwe puk mírak, te hirak kakímtau hím mít kakno kakíkír hírekes kakíkre wan eik kakírp kakít.

Menmen mítik kíríak menmen me mítik hak kakisesim

⁷ “Te keimín ke yi mít hirak ketenen mítik kerek kíríak menmen mírak kóre kewen tí me ni o naanmípre sipsip mírak. Maain hirak kaknaaiwír ni kaknen wínak ti etpíwek, ‘Ti enen ehu yeno wasenum ehím menmen?’ Hirak taau!

⁸ Au, ti etpíwek har ik: ‘Ti emír laplap tokim erekyo menmen mai míwaai eiyím emeriyó ere hi ehím menmen, ehím típar. Te maain ti ehím menmen, ehím típar mít.’

⁹ Hirak katíp mítik kerekýwek menmen mírak, hirak yaaik kentar hirak kemtau hím mírak kerek hirak ketpíwek em? Au, híram menmen weiním.

¹⁰ Yi yar ke mítik eik kíríak menmen keremem. Yi epei yíríak menmen God ketpiyem yíríakem, yi han ekitetim emír im: ‘Hiau mít weinín keriyen, hiau epei míríak menmen keremem God ketpiyem.’”

Jisas kíkíap mít hiswiyen (10) kerek lepro mewí

* 16:31 Jo 11:44-48 * 17:3 Mt 18:15 * 17:5 Mk 9:24

* 17:6 Mt 17:20, 21:21 * 17:11 Lu 9:51-52, 13:22

11 *Jisas kepno Jerusalem kitet yayiwe kewep provins Galili ketike provins Sameria.

12 *Hirak kare kakno wit kike, mît hiswiyen (10) lepro mawi hîr newenyipîrek newisik yayiwe eik, hîr nepîr nenpîn nekeipnîwek.

13 Hîr nepîr nenpîn nekeipnîwek, hîr nînap nenîne Jisas netpîwek, "Jisas Mîtik Iuwe, ti han etwenînei."

14 *Jisas kîri ketpor, "Yi eino eiteikîn mîtik pris kerek kewet God menmen keit wînak kîrak, yi eiteiknîwek yînk ki." Hîrak ketpor, hîr nepno, wasenum lepro epei mekeipnor men te yînk kîr kîre yaaik.

15 Hîr nertei hîr nîre yaain, mîtik kiutîp ke mît en pîke kan katîp hîm iuwe kewenîpi niuk me God.

16 Hîrak kan kenke kîwaai hît me Jisas ketpîwek, "Ti yaaik." Hîrak mîtik ke wit Sameria.

17 Epei au, Jisas katîp, "Hi epei hîkaap mît hiswiyen (10) lepro mawi. Mît hispînak tekyaaît (9) neit nein a?"

18 Kennak te mîtik ik ke wit hak hîrak kerek pîke kan kewenîpi niuk me God? Mît ne Isrel au nînapen a?"

19 *Jisas ketpîwek kar ik: "Ti ekrit eno. Ti epei hîre yaaik hentar ti han kiteta."

Jisas katîp ke wî maain hîrak pîke kaknen

(Mt 24:23-28, 37-41)

20 *Mît han ne Farisi nitehi Jisas mewaaî meruri wî mamnen te God kakînîn naanmamre mît. Hîrak kewenhi ketpor kar ik: "Mît ap nanîr menmen im me God mamnen au."

21 *Ap te mîtik keiyak kaktîp, 'Eiyîr menmen God kîriakem keit in ek o meit ein e.' Au, hîram mau ke nîmîn ke yi mît, te yi ap eiyîrem eiyîr ke yi eiyîr nu o menmen tauu."

22 Hîrak katîp mît ne Farisi epei au, hîrak keweikîn katîp mît nîrak disaipel keriyen kar ik: "Wî mamnen te yi hanhan hi hahu etikewi wî miutîp kerek mar ke in ek hi Mîtik ke wit ke Mîtik Iuwe hau hetikewi, te maain hi ehu etikewi au."

23 *Mît han maain nanîtpi nanîr ik: 'Eiyîrek! Kraîs pîke kan.' o 'Eiyîrek in.' Te yi ap eiyîtpaan eino eiyîrek au emît! Hîr nemipîn.

24 Mîpre nepni mewenîn iuwe mîr merer wit wit mau yaain, mamîr im e te hi mîtik ke wit ke Mîtik Iuwe me wî hi pîke enen, mît yapîrwe nanîra hi hahu yaain.

25 *Te hi ehinîn hahi, mît ne tî in ek enweikîn sip enweto.

26 *Maain wî hi Mîtik ke wit ke Mîtik Iuwe pîke anen, menmen mamu mamîr ke wî nîpaa Noa kau tî.

27 *Mît yapîrwe nîpaam menmen nîpaam tîpar si enum, haairer nesiuwe nîkerek hîram (o hîran) nîr te mît netike miyapîr neitan, netenenan his ere wî Noa ken kekre sip mîrak, wan tîpar kîniu kenep mît hîr naa ere nenepik o nesi.

28 *Wî hi pîke enen hîram mamîr ke wî nîpaa Lot kau tî. Mît ein naam menmen metike tîpar si enum, hîr newîr pewek neiyîm neit menmen o nesiuwe menmen mîr neit nan mererim, hîr namîr ni me wînak, hîr nime menmen.

29 Me wî Lot kînaaiwîr wit Sodom, God keruwet si metike nan sisi mînîn enum menep mît menepi neit ein.

30 Me wî hi Mîtik ke wit ke Mîtik Iuwe maain hi pîke enen ewepypîr hîrekes, mît nanîrak menmen hi epei hetpiyem.

31 *Me wî eim, keimîn kentîr wînak siup ap te kakîkiuwe kaknen kakînîn kakît menmen mîrak yaaim mekre wînak kîrak au. Hîrak kakrîr kerek ek. Mîtik kerek keit ni mîrak, hîrak kîrem, hîrak ap te kaknen wînak kakît menmen ekî. Hîrak kakrîr kerek ek.

32 *Yi han ekitet Lot mîte pîrak. Hîre weweikîn werp wîr wit Sodom te God kaaup keweikniye hîre weweikîn wîre nan.

33 *Mîtik keimîn hanhan naanmamre hîrekes, hîrak ap kîses hîm me God, maain hîrak kaku kaktike God au. Keimîn kerek ap hanhan naanmîpre hîrekes te maain hîrak kaki kakîntar hîrak kîses hîm mai, God kaktîwekhis kaku kaktikerek.

34 "Hi hetpi. Me wîtaan keremem hi pîke enen, mîtikî wîketeret tatwaaî yeno miutîp, kiutîp hi etîwekhis kaknen kaktikewa, au kiutîp kakwaaî yeno kakwaaî kakî.

35 Miyapîr wîketeri nehîs newen niu. Hap piutîp hi etîwehîs wawu wautikewa. Hap ep au, wawu wawît en. [

36 Mîtikî wîketeret tatî ni eim. Mîtik hak hi etîwekhis heiyîk kaknen, hak au kaku.]"

37 *Mît nîrak disaipel nemtau menmen im hîrak ketpor, hîr nitîwekhi, "Mîtik Iuwe, menmen im mamît nein?" Jisas ketpor tok piksa ik: "Herwe kaa kîwaaîri te hore tepre mamno mamwik mamkinenik mamîk."

* 17:12 Lev 13:45-46 * 17:14 Lev 14:2-3; Lu 5:14

* 17:23 Lu 21:8 * 17:25 Lu 9:22 * 17:26 Jen 6:5-12

Mt 24:17-18 * 17:32 Jen 19:17, 26 * 17:33 Lu 9:24

17:19 Lu 7:50 * 17:20 Jo 3:3, 18:36 * 17:21 Mk 13:21

* 17:27 Jen 7:6-23 * 17:28 Jen 18:20, 19:25 * 17:31

* 17:37 Jop 39:30

18

Jisas katip him tok piksa me mite weiniye wetike mitik masistret

¹ *Jisas katip mit narak him tok piksa kakikepi hir enrtei te hir enitehi God hekrit hekrit, hir ap eninapen.

² Hirak katip kar ik: "Nipaa mitik masistret kau wit hak kiutip, hirak ap kises God, ap hanhan mit au."

³ Mite hap weiniye nipaa mitik kire kaa hire wau wit kiutip wetike masistret, hire wen wan wir masistret ik wetpwek war ik: 'Mitik hak enuk kan kerekyo enum. Ti ekepa.'

⁴ Nipaa enum eik masistret ap kekepye ere maain hirak han kitet menmen im hirak katip, 'Hi ap hinapen God au, hi ap hanhan mit.'

⁵ *Hi akaap mite weiniye hentar him hire wetpewem te hire ewu werek o au en, hire waunen hekrit hekrit te waurekya han enuk eriuweprep.'

⁶ Jisas wen katip, "Yi eiyimtau him me mitik masistret enuk ketpim, yi han ekite-tim."

⁷ In ek yi han ekitet God kakikaap mit narak kakimtor him mir kerek hir ninap nanitwexhi ekikepi witaan wanewik o au? Te hirakkakikepi waswas o au?

⁸ Hi etpi, God kakikepi kakimtau him mi kakriakem wasenum. Te maain hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi pike enen ti, mit hir han ekiteta nanitehi God menmen nanmeriyo o au?"

Him tok piksa me mitik ke Farisi ketike mitik enuk kari pewek me mit ne takis

⁹ Jisas hirak wen katip him tok piksa im e me mit kerek han kitet hras hir nriak menmen yaaim, te ninaain han en nriak menmen enum.

¹⁰ Hirak katip kar ik: "Mitikit wiketeret tiniu ten winak iuwe ke God hirakit titehi God menmen. Hak ke mit ne Farisi, hak ke mit nari pewek me takis me mit."

¹¹ *Mitik ke Farisi kerp hirekes kitehi God kar ik: 'God, hi han yaaik heriuwit hentar hi ap enuk har ke mit han au. Hi ap enuk o sampeine hari pewek me mit, hises menmen enum o etike mite wiriran au. Hi ap har mitik ik enuk kerek kari pewek me takis me mit au.'

¹² *Me wi wik me wik miutip miutip, hi au hit nrip hau te hi hituthi menmen. Hi pewek mei man hi ewepim ewetut pinam kike, hi ehit pinam kerek mepeit en.'

¹³ *Hirak katip kar ik, te mitik enuk kari pewek me mit me takis, hirak keit winak ke

God kerp yanimin, hirak ap kikaamnaan men niu wit ke God au. Hirak yink enuk kiwaai his kewen han pank karak katip God, "Ti hanhan heriuwa. Hi mitik enuk hirak menmen enum."

¹⁴ *Jisas katip, "Hi hetpi, mitik ik ek enuk kari pewek me mit, hirak kinaaiwir winak ke God hirak God katip hirak yaaik. Te mitik hak eik au. Mitik kerek han kitet hirak yaaik kinin mit han, God kaktip hirak weinik. Te mitik kerek hirak han kitet hirak weinik, God kakrekuyek kaktip hirak yaaik iuwe."

Jisas kewis his mentar nikerek kitehi God naanmamror

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Mit han neit nikerek kike nir neri nan Jisas te hirak ekwis his emanteri ekitehi God naanmamror. Te mit disaipel nir miye haai nir hir natip neneri nar ik: "Jisas epei kikaap mit yapirwe hir ninap. Nikerek kike hir weinin. Yi einopin!"

¹⁶ Te Jisas kenine nikerek kike eninen enrek, hirak katip mit disaipel narak, "Yi eiwisi hir eninen. Yi ap eiweni eiyintar mit hir nanises him me God hir han ekitet God nanir ke nikerek han kitet him me miye haai netpim."

¹⁷ *Hi hetpi werek. Neimin ap nises him me God nanwisik naanmampru nanir ke nikerek hir nises him me miye haai nir, hir ap nanit menmen God kakwetrem taau."

Him me mitik iuwe kinin mit ketenen menmen yapirwe

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ *Mitik kiutip ke mit iuwe ne Isrel kan kitewexhi kar ik: "Mitik Yaaik kerek ti hertei menmen ewepayirem, hi eriak mekam te hi ehit himin yaaik hi ehu etike God tipmain tipmain enum eik?"

¹⁹ Jisas ketpwek kar ik: "Henmak te ti etpo hi yaaik? Ti hertei ti atip hi hire keimin te ti atip hi yaaik a? Mitik kiutip kekere namin ne yi mit miyapir hirak yaaik au. God kiutip kerekkek."

²⁰ *Ti hertei him lo Moses nipaa kewisim. 'Yi ap etike miyapir kerek epei neit mit yi ap eiriran au emit! Yi ap einep mit nani. Yi ap eisawin eiyit menmen me mit han. Yi ap eimipin eiwenin him mitik hak. Yi eiyises miye haai ni eiyimtau him mir.'

²¹ Mitik kerek ketenen menmen yapirwe ketpwek, "Nipaa kerek hi hire nikan kike ere in ek hi epei hises him me God Moses kewisim mau tiwei."

²² *Jisas kemtau menmen im, hirak ketpwek, "Ti wen eriak menmen ham

* 18:1 Ro 12:12; Kl 4:2; 1Te 5:17 * 18:5 Lu 11:7-8 * 18:11 Lu 16:15 * 18:12 Jen 14:20; Mt 23:23 * 18:13 Sam 51:1 * 18:14 Mt 23:12; Lu 14:11 * 18:17 Mt 18:3 * 18:18 Lu 10:25 * 18:20 Eks 20:12-16; Diu 5:16-20 * 18:22 Mt 6:20

miutip ti ap hisesim. Ti etenen menmen yapirwe. Ti eno esiuwe menmen mit ehit pewek mamrerim ti ewet mit enun weinim em. Epei au, ti enen eisisa. Ti eriakem te God kakwetut menmen yaaim mirak kakit wit kirak.”

23 Mitik ketenen menmen yapirwe kemtau him im, hirak han enuk kentar hirak ketenen menmen yapirwe. Hirak kinapen kakwet mit em.

24 Jisas kirek, hirak han enuk te hirak katip, “Amirkeik te mit netenen menmen yapirwe hir enwis God kinini naanmamri hir nises him mirak. Taauye!”

25 Miyak kamel (hirak kire hos) kakno kakitet pewek kihi taau. Mitik kerek wen ketenen menmen yapirwe kakno kakises him me God kakwis God kakinin naanmamriwek taauye!”

26 Te mit nemtau him im, hir nitwekhi, “Te keimin God kakitwekhis kaku kaktikerek kaku kakit? Taauye!”

27 *Jisas kewenhi ketpor, “Menmen mit ap nanriakem, hiram menmen weinim God hirak kakriakem.”

28 Te Pita katip, “Haiu epei minaiwir wit kiau, menmen maiu misesit.”

29 Jisas ketpor kar ik: “Hi hetpi im e. Neimin minaiwir wit kir o minaiwir miyapir nir o kikrek nir o miye haairer o nirek nir nentar hir nises him me God,

30 hir nanit menmen yaaim yapirwe me wi hir nau ti ik e. Maain God skelim mit, hir nanu nanit nantikerek tipmain tipmain enum eik.”

Jisas katip keteipim hirak kaki maain pike kakikrit

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

31 *Jisas keithis mit disaipel narak hiswiyen wik (12) kerik ken ketpor, “Eiyimtau! Haiu mamno wit Jerusalem menmen yapirwe mit profet nipaa newisim mau tiwei me hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hiram mamnen.

32 *Te hir nanriuweta hi ano his me mit enun ap ne Isrel hir nanrekyo enum, nanitonaan, nanitpo enum, naninikin tiamk mamnawa.

33 Hir naniyep nanriuwe nipin, hi ano te mit nanwenkeka hahu nu tentarakit hi hahi. Me wi wikak hi pike akrit ehu.”

34 *Mit disaipel ap nertei menmen werek werek au. Te menmen kerek hirak ketpim au misawin ap meke yaain au. Te hir ap nertei menmen werek werek Jisas ketpim au.

Jisas kikaap mitik nanamir toto

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

35 Jisas kan menep wit Jeriko, mitik kerekek nanamir toto kau menep yayiwe kenine mit miyapir nanwetiwewek nan te kakit menmen kakim.

36 Mitik nanamir toto kemtau mit yapirwe nan nino, hirak kitehi mit han kar ik: “Mit nriak mekam?”

37 Hir netpiwek, “Jisas ke wit Nasaret kan kesipetit ken.”

38 *Hir netpiwek te mitik nanamir toto kinap katip, “Jisas Nepenyek ke Devit. Ti han etwenina.”

39 Te mit kerek ninin ek nenerek netpiwek, “Ekintip wire wire!” Te hirak pike kinap yapirwe kenine hisiuwe, “Nepenyek ke Devit, ti han ekepai naanmprai, te ti han etwenina.”

40 Jisas kemtewek hirak kerp ketpor, “Eiyithis mitik nanamir toto eiyik einen.” Hir neiyik nan, hirak kan menep, Jisas kitiwekhi kar ik:

41 “Ti hanhan hi erekyut mekam?” Mitik nanamir toto katip, “Mitik Iuwe, hi hanhan nanamir kai pike ekiupan te hi ahir menmen werek werek.”

42 *Hirak katip epei au, Jisas ketpiwek, “Ti esiuwan nanamir ehir menmen. Ti han ekiteta te hi hekepit ti hire yaaik.”

43 Wasenum hirak kir menmen werek werek kises Jisas kewenipi God. Mit yapirwe nirek, hir newenipi God nentar hir han yaaik neriuwerek.

19

Him me Sakias

1-2 Jisas kepno kitet wit Jeriko kesipatek kepno. Mitik iuwe niuk mirak Sakias hirak kepu wit ik. Hirak kinin naanmpre mit kerek hir nari pewek me mit ne takis newet gavman em. Hirak ketenen menmen yapirwe.

3 Mitik ik hirak kare kakir Jisas hirak keimin. Hirak mitik kike yinak te ap kakir Jisas kentar mit yapirwe nerp menep menep nesoniwewek.

4 Te hirak kesiuknen kinin mit yapirwe ken kinu nu fik kau niu (hirak kire tapir kup) hirak kakir Jisas kentar hirak kakno kaksipaap nu ik e.

5 Jisas kan kerp nu ik e kikiamnaan kir Sakias ketpiwek kar ik: “Sakias, ekiuwe wasenum enen. Hi etput, hi petepin atike-wit wauno winak kit ek.”

6 Sakias kekiuwe wasenum kan ti, hirak han yaaik keriuwe Jisas kekere han kirak, hirak keriyaak ken winak kirak.

7 *Hir mit yapirwe nirek, hir natipan ninan yipir newirek hir natip nar ik: “Jisas

* 18:27 Mk 14:36 * 18:31 Lu 24:44 * 18:32 Lu 9:22, 44 * 18:34 Mk 9:32 * 18:38 Mt 15:22 * 18:42 Lu

kakno winak ke mitik enuk kiriak menmen enum.”

⁸ *Maain keit winak eik, Sakias kekrit kerp katip Jisas, “Mitik Iuwe emtau! Hi ewet pewek o menmen mai pinam mamno mit enun winen menmen auri. Te hi nipaa emipin mit han ekinortip pewek mir, hi pike ewetrem mamrer mir kerek nipaa hi etiwem miutip, hi ewetrem tekyaaat.”

⁹ *Jisas katip te mit nau en nemtewek. Hirak katip kar ik: “Petepin mitik ik epei keweikin sip kewet menmen enum. Hirak hirekes nepenyek ke Ebrahim kentar in ek hirak kises God werek werek. Hirak kises God werek werek kentar

¹⁰ *hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe, hi han te hi hinhatin mit hir newaank hiras nar mitik ik, te hi ekepi etorhis.”

Jisas katip him tok piksa ke mit naanmipre pewek me mitik hak (Mt 25:14-30)

¹¹ Jisas katip him tok piksa men mit kerek nemtewek katip Sakias menmen. Hirak katip him in kentar in ek hirak epei menep kakuin wit Jerusalem kaki. Te hir mit han kitet natip epei menep te God kaknen kakriuwe menmen mirak iuwe yaaim kakin naanmamre mit.

¹² *Te Jisas katip kar ik: “Nipaa mitik hak iuwe kepu. Hirak kakno wit hak keit yanimin te mit han nanwisik kakre iuwe naanmamre mit neit ein. Maain hirak pike kaknen wit kirak ik.

¹³ Menep hirak kakno, hirak kenine mit hiswiyen (10) nekepek nriak menmen mirak, hir nan. Hir nan, hirak kewtir pewek mar 20 kina miutip miutip. Epei au, hirak ketp, ‘Eiyimtau menmen. Yi yayit pewek im em, hiram mamri meiyam mamkiterem mamwaai ere iuwe, te hi pike anen.’

¹⁴ * “In ek, mit han ne wit kirak, hir nneinik te hir nesiuwe mit han nikaru nen natip nar ik: ‘Haiu minapen mitik ik kakre iuwe naanmamrai.’

¹⁵ “Maain mitik iuwe epei naanmipre mit pike kan, wasenum hirak kenine mit kerek nriak menmen mirak em kerek nipaa neit pewek, hirak keriyeyiri hir nan nerp ninaan mirak, hirak kitorhi me pewek nipaa hirak kewetrem, te hir neit pewek meiyam mamtikerem o au.

¹⁶ Mitik hak kiutip kinin kan katip, ‘Mitik iuwe, me pewek nipaa ti ewetewem mar 20 kina, hiram mari ham mire 200 kina.’

¹⁷ *Mitik iuwe ketpewek kar ik: ‘Ti yaaik, ti mitik erekyau menmen mai yaaim. Ti

yaaik naanmiprau menmen kike mar im werek, te hi ewisit naanmamre wit iuwe mar hiswiyen (10) im e.’

¹⁸ “Hirak epei ken, mitik hak kerek kiriak menmen mirak ek kan katip, ‘Mitik iuwe, me pewek nipaa ti ewetewem mar 20 kina, hiram mari ham mire 100 kina.’

¹⁹ Hirak katip epei au, mitik iuwe king katip me mitik ik kar ik: ‘Ti naanmamre wit mar hispinak (5).’

²⁰ “Hirak epei ken, mitik hak kiriak menmen mirak kan katip, ‘Mitik iuwe, im em hiram pewek mit nipaa ti ewetewem. Hi hisawnem mekre wa hitin.

²¹ Hi hneinit hentar ti menmen kerek mit han nimaam. Ti ewenkek menmen kerek nipaa ti ap emir em au, mit han namir.’

²² “Mitik iuwe king ketpewek, ‘Ti mitik eriak menmen mai, ti enuk! Hi pike ehit him mit ti etpim me hi, hi pike enit eriuwerem. Ti hertei hi mitik enuk atip him tokik tokik ari menmen ap mai ewenkek menmen kerek hi ap epei hamir au mit han.

²³ Henmak te ti ap ewisa pewek mei mekre benk? Te hi ehit meiyam kike weinin mamtikerem wi kerek hi pike han in a?’

²⁴ Te mitik iuwe king katip mit kerek nerp ein en, ‘Eiyit pewek emkeipnwek eiwrem te yi eiwet mitik hak kerek ketenen 200 kina eiwetwekem.’

²⁵ “Hir netpewek, ‘Mitik iuwe mitik eik epei ketenen 200 kina, ekit.’

²⁶ * “Mitik iuwe katip kar ik: ‘Hi etpi mit kerek netenen menmen hiram yapirwe, te maain hirak mitik iuwe kakwetir meiyaam. Te mit kerek ap netenen menmen yapirwe au, menmen kike kerek hir netenenim, mitik iuwe kaktiwem mamkeipnor.

²⁷ In ek mit nai nepan ninaain hi hire mitik iuwe naanmamror, yi eitorhis einen in yi einip te hi ahiri.’”

Jisas ken Jerusalem kakre mitik iuwe naanmamre mit

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jo 12:12-19)

²⁸ Jisas katip him im epei au, hirak kinin kinu kakno wit Jerusalem.

²⁹ Hirak kan menep ke wit Betfasi ketike wit Betani keit miniu (o neyip) niuk mirak oliv. Epei au, Jisas keriuwet mitikit disaipel wik tniu ten.

³⁰ Hirak ketpewekit kar ik: “Yi einu wit eik yi eiyir donki nikik (hirak kire hos) mit nekeipik kerp kerek mit niutip niutip

* 19:8 Eks 22:1; Nam 5:6-7 * 19:9 Ap 16:31-34; Lu 13:16 * 19:10 Lu 15:4; Jo 3:17; 1Ti 1:15 * 19:12 Mk 13:34
* 19:14 Jo 1:11 * 19:17 Lu 16:10 * 19:26 Mt 13:12; Lu 8:18

ap nɪpaa newik wen au. Yi eisiupaneɓ eiriyaak eiyɪk einen in e.

³¹ Te mɪt han nanitihi, ‘Yi yenmak te yi yesiupan ek,’ te yi eiyɪtpor, ‘Mɪtɪk iuwe hanhan kaktɪwek.’”

³² *Hɪrakɪt ten ten ere tɪnapɪn menmen mar ke Jisas nɪpaa ketpɪwekɪtem.

³³ Tɪnapɪnek o, hɪrakɪt wen tesiupan hos, mɪt kerek naanmɪpre hos netpɪwekɪt, “Yi yenmak te yi yesiupaneɓ?”

³⁴ Hɪrakɪt tatɪp, “Mɪtɪk iuwe kawɪr kak-wik.”

³⁵ Hɪr newenhi te hɪrakɪt tari hos eik teiyɪk ten Jisas, hɪr yapɪrwe newɪr saket (hɪram mɪre laplap) mentar hos sip kɪrak, te hɪr nekin Jisas newisɪk kewik.

³⁶ *Jisas kewik kepno, hɪr mɪt nepno netikerek nenepɓ saket newisɪm mɪnɪn mɪwaai yayiwe neteikɪn hɪr newenɪpiyek han yaaik neriuwerek.

³⁷ Jisas kan menep wit Jerusalem kerek yayiwe kiun wank kekiuwe ken mɪniɪ Oliv ek, mɪt disaipel nɪrak yapɪrwe nererik menep menep hɪr han yaaik newenɪpi God nine henye newep hɪm iuwe nentar menmen yaaim hɪr epei nɪr Jisas kɪrɪakem.

³⁸ *Hɪr natɪp nar ik:

“God naanmamre Mɪtɪk Iuwe kerek naanmamre haiu mɪt, hɪrak kakɪkreɪr God. God hanhan keriuwai haiu mɪt. God hɪrak kakɪt niuk iuwe.”

³⁹ Te mɪt han ne Farisi kerek naanmɪpre hɪm me Moses nekre mɪt yapɪrwe en natɪp Jisas, “Mɪtɪk Iuwe, ti atɪp mɪt disaipel nɪt wɪre wɪre nentar hɪr natɪp God keriuwetit te ti han tɪ ik. Hɪram enum.”

⁴⁰ Jisas kewenhi ketpor, “Hi etpi, hɪr nekintɪp wɪre wɪre, nan hɪremes kerek mɪwaai yayiwe mamnap mamtɪp mamwenɪpi niuk mai.”

Jisas kɪkɪt Jerusalem kentar mɪt neweikɪn sip newetiwek

⁴¹ *Jisas epei kan menep wit Jerusalem, hɪrak kɪrek, hɪrak kɪkɪt mɪt nau wit eik.

⁴² *Hɪrak katɪp, “Hi hanhan te yi mɪt petepin yertei menmen eitɪwem me yi eiyu werek werek, te in ek yi ap yerteiyem taau.

⁴³ Maain wɪ mamnen te mɪt ni enun nepan nanɪnen nanweikni hɪr naniyepeti mɪt nanɪnke yinan hesini nanɪnke yinan hasini.

⁴⁴ *Te hɪr nanɪnen naniwep yi mɪt miyapɪr nanɪwaank wit ki. Ap te nan mei miutɪp mamu kerek nɪpaa mepu ek taau. Menmen im mamnen mamɪntar yi ap yertei wɪ God kan te kakɪkepi.”

Jisas ken wɪnak iuwe ke God kepɪr mɪt nesiuwe menmen neit ein

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jo 2:13-22)

⁴⁵ Maain wɪ ham Jisas ken wɪnak iuwe kerek mɪt nererik natɪp hɪm me God neitai en, hɪrak kene mɪt kerek nesiuwe menmen mɪre sipsip o hore menmen ham mɪt namɪp nanwet God em, hɪrak kepɪri nen.

⁴⁶ *Hɪrak ketpor kar ik: “Hɪm nɪpaa God ketpim mɪt newisɪm mau tɪwei mar im: ‘Wɪnak kai mɪt netpim hɪrak ke hɪr nanɪno nanitehi God menmen naneitak.’ Te yi yeweiknik kɪre wɪnak ke mɪt enun nekintɪp menmen newik.”

⁴⁷ *Epei au, hekrit hekrit Jisas katɪp mɪt miyapɪr hɪm mɪrak keit wɪnak iuwe ke God kerek ek. Te mɪt iuwe pris newet God menmen me mɪt, hɪr netike mɪt ne Skraip kerek natɪp mɪt miyapɪr hɪm me Moses, hɪr netike mɪt iuwe ninɪn mɪt, hɪr nimenɪpɪn Jisas hanhan nankɪp kaki.

⁴⁸ *Te hɪr ap nɪrɪakem au nentar hɪr mɪt yapɪrwe nentau hɪm mɪrak ap te nanɪnaaiwɪr hɪm meiyam miutɪp au. Hɪr hanhan netikerek neit wɪnak iuwe ke God eik.

20

Mit iuwe nitehi Jisas: Keimɪn kewisit ti ewepyapɪr hɪm me God?

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

¹ Wɪ ham, kerek Jisas kepeit wɪnak iuwe ke God keit Jerusalem kerek, hɪrak katɪp mɪt miyapɪr hɪm yaaim me God, mɪt han pris iuwe kerek newet God menmen me mɪt, hɪr netike mɪt ne Skraip kerek natɪp mɪt miyapɪr hɪm me Moses, hɪr netike mɪt iuwe hɪr naanmɪpre mɪt ne Isrel hɪr nan.

² Hɪr nan hɪr nitɪwekhi, “Ti etpai, keimɪn kehimɪtenit te ti han hɪrɪak menmen im? Keimɪn ketput hɪram yaaim te ti hɪrɪakem?”

³ Jisas kewenhi ketpor, “In ek hi hitihi yi eiyɪtpewem.

⁴ *Mɪtɪk Jon, God keriuwetek kan hɪrak kɪkɪr mɪt neriuwe tɪpar ketpor hɪr enweikɪn sip enwet menmen enum o Jon hɪrekes han kitetim kɪrɪakem?”

⁵ *Hɪr natɪpan han kitetim mar im: “Haiu mamtɪp me God, te hɪrak kaktɪp, ‘Hɪram meke God man te yi yenmak ap yises hɪm me Jon?’

⁶ Te haiu mamtɪp Jon hɪrekes han kitetim kɪrɪakem, mɪt yapɪrwe in en nanwɪr nan nanwep nanɪntar hɪr han kitet Jon hɪrak profet, God keriuwetek kan kewepyapɪr hɪm mɪrak.”

* 19:32 Lu 22:13 * 19:36 2Kin 9:13 * 19:38 Sam 118:26; Lu 2:14 * 19:41 Jo 11:35 * 19:42 Ais 6:9-10; Mt 13:14; Ro 11:8 * 19:44 Lu 1:68, 21:6 * 19:46 Ais 56:7; Jer 7:11 * 19:47 Lu 21:37, 22:53; Jo 18:20 * 19:48 Mt 21:46; Mk 14:1-2; Lu 20:19 * 20:4 Mk 4:1-5 * 20:5 Mt 21:32

7 Te h̄r newenhi nat̄p̄ Jisas nar ik: “Hau ap mertei menmen Jon ketpim meke nein man?”

8 Te Jisas ketpor, “Mar keremem te hi ap hetpi keim̄n keriuweta hi h̄r̄rak menmen.”

Jisas kat̄p̄ h̄m tok piksa me m̄t̄ enun naanm̄pre ni me waai n̄kim wain (Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

9 *H̄rak ketpor epei au, Jisas kat̄p̄ m̄t̄ h̄m tok piksa im: “M̄tik̄ kiut̄p̄ kam̄r̄ wain n̄kim mau ni kewis m̄t̄ han naanm̄prewem. Maain h̄r̄ nan̄t̄ ham, h̄rak kak̄t̄ ham. Epei au, h̄rak k̄naaiw̄r̄ wit k̄rak ken kak̄t̄ wit hak ere maain tito yap̄rwe.

10 *Me w̄i kerek h̄r̄ nan̄t̄ waai n̄kim mew̄nki kerem em, h̄rak keriuwet m̄tik̄ kerek k̄r̄rak menmen m̄rak kak̄no kak̄r̄ m̄t̄ kerek naanm̄prewem, h̄r̄ enwet̄wek ham p̄nam. Te m̄t̄ kerek naanm̄pre ni keremem nak̄p̄ nenipek ȳnk̄ enuk nesiuwerek kan ap ketenen menmen mei au.

11 Maain h̄rak p̄ke keriuwet m̄tik̄ hak ken te m̄t̄ naanm̄pre ni keremem h̄r̄ nak̄p̄ nenipek ȳnk̄ enuk nesiuwerek p̄ke kan ap ketenen menmen mei au.

12 H̄rak p̄ke kan ap ketenen menmen au, h̄rak keriuwet wok m̄tik̄ hak kepno, te m̄t̄ naanm̄pre ni h̄r̄ nak̄p̄ kaa h̄r̄ new̄rek kenp̄n.

13 H̄r̄ new̄rek kenp̄n, m̄tik̄ ke ni h̄rekes kat̄p̄, ‘Hi ariak mekam te hi eh̄t̄ menmen mai p̄nam? Hi hertei. Hi esiuwe n̄kan kai n̄paa hi hinaak kiut̄p̄ kerek ek. H̄rak ekno te h̄r̄ han ekitetik̄ enwet̄wek menmen.’

14 H̄rak keriuwetek ken ni eim, te m̄t̄ kerek naanm̄prewem n̄rek h̄r̄ nat̄p̄an, ‘Ik ek h̄rak n̄kan k̄rak h̄rekes kerek ek. Hau emk̄p̄ te hau mam̄t̄ ni me waai wain h̄ram maiu.’

15 Te h̄r̄ nep̄rek kaknop̄n ni me waai n̄kim kerem em, h̄r̄ nak̄p̄. M̄tik̄ h̄rekes ke ni keremem ek̄rak mekam me m̄t̄ naanm̄pre ni m̄rak?

16 Hi hetpi h̄rak eknen eknep m̄t̄ kerek naanm̄pre ni eim, h̄rak p̄ke ekwet han em naanm̄pre ni me waai keremem.” M̄t̄ h̄r̄ nemtau h̄m im h̄r̄ nat̄p̄, “Taau! Em̄t̄! M̄t̄ kerek naanm̄pre ni ap te nan̄rak enum marim auye!”

17 *Jisas k̄ri ketpor kitorhi kar ik: “Menmen im ap te mamen taau, kenmak h̄m me God mau t̄wei mat̄p̄ mar im: ‘Tein̄k̄ kerek n̄paa m̄t̄ kerek nime w̄nak ek n̄nein̄k̄ nenkerek newis̄k̄ k̄waai?’

18 *M̄t̄ neim̄n niut̄p̄ niut̄p̄ kerek neweik̄n sip neweto h̄r̄ nar ke m̄t̄ h̄r̄ nerewo tein̄k̄ ek h̄rak kakrenir̄r̄ kike kike nanriwaank. Tein̄k̄ kak̄nke kak̄nt̄ar neim̄n (h̄rak kaksesi t̄kip̄ t̄kip̄ mamre niut̄p̄. Hi kerek h̄re tein̄k̄ ik. Keim̄n ap kises h̄m mai kak̄iwaank h̄rekes.)”

19 *M̄t̄ h̄r̄ nat̄p̄ m̄t̄ miyap̄r̄ h̄m me Moses netike m̄t̄ iuwe pris kerek nin̄n m̄t̄ han, h̄r̄ hanhan in ek nan̄this Jisas nank̄p̄ nentar h̄rak kat̄p̄ m̄t̄ h̄m wein̄m tok piksa me h̄r̄ m̄t̄ iuwe keriyen. Te h̄r̄ n̄napen m̄t̄ miyap̄r̄ yap̄rwe nererik̄ menep menep, te h̄r̄ net̄wekhis nan̄p̄ au.

M̄t̄ nan nitehi Jisas menmen me nanwet gavman pewek me takis (Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

20 *Te h̄r̄ nemer̄r̄ w̄i te nant̄wekhis. H̄r̄ nehim̄tan m̄t̄ enun nemip̄n h̄r̄ n̄re yaain te h̄r̄ nan̄nen nanmip̄n Jisas nan̄t̄wekhi menmen te h̄r̄ nanwis̄k̄ kak̄no his me m̄tik̄ iuwe Gavman ke Rom.

21 H̄r̄ nan nat̄p̄ Jisas, “Kau iuwe, hau mertei menmen ti etpim ewep̄yap̄rem h̄ram yaaim. Hau mertei ti ap h̄naain m̄t̄ iuwe o m̄t̄ neim̄n wein̄n. H̄ram menmen wein̄m ti etpor h̄m yaaim me God keremem.

22 *Ti etpei h̄ram yaaim werek te hau emwet m̄tik̄ iuwe naanm̄pre m̄t̄ ne Rom netikewei pewek me takis o au?”

23 Te Jisas kertei kekra han k̄rak h̄r̄ nemip̄n te h̄rak ketpor, “Yi yenmak te yi yitauhiyem a?”

24 Yi eiteikno pewek kei kiut̄p̄. H̄m̄n metike niuk me keim̄n im em?” H̄r̄ newenhi, “M̄tik̄ iuwe Sisa kerek naanm̄pre m̄t̄ ne Rom ek.”

25 Te Jisas kat̄p̄, “Yi eiwet m̄tik̄ iuwe naanm̄pre m̄t̄ ne Rom menmen lo metpim. Te yi eiwet God menmen h̄m me Moses keremem metpim.”

26 H̄r̄ ap nemtau h̄m mei enum h̄rak ketpim te h̄r̄ nanriyaak me nanam̄r̄ me m̄t̄ neiȳk̄ nan̄no au. Te h̄r̄ nekint̄p̄ w̄re w̄re neit, h̄r̄ han kekrit neriuwe h̄m m̄rak.

M̄t̄ nitehi Jisas menmen me m̄t̄ nani p̄ke nan̄krit

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

27 M̄t̄ han pris h̄r̄ nises h̄m me Sadyusi, h̄r̄ nan Jisas. H̄r̄ keriyen han kitet m̄t̄ epei naa ap te p̄ke nan̄krit taau. H̄r̄ nit̄wekhi nar ik:

28 *M̄tik̄ iuwe, m̄tik̄ Moses kewisai h̄m lo im em: ‘M̄tik̄ kaa k̄naaiw̄r̄ m̄te p̄rak te n̄kerek au, m̄tik̄ kerek n̄kik̄ o heiyiuwe k̄rak ek̄it̄ m̄te p̄rak weiniye

* 20:9 Ais 5:1 * 20:10 2Kro 36:15-16 * 20:17 Sam 118:22 * 20:18 Ais 8:14-15 * 20:19 Lu 19:47-48 * 20:20

Lu 11:54 * 20:22 Ro 13:6-7 * 20:28 Diu 25:5

kerepep te hire pike ewine nikerek enikrehir ke mitik nipaa kaa ek e.'

²⁹ Nipaa mitik ketike kikrek narak hispinak kiutip (6) ne haai kiutip hir nepu. Heiyiuwe kir keit mite. Maain hirak kaa, te hirak ap epei kine nikerek nei wen au.

³⁰ Te nikik kirak kerek naminek ek ketiwe te hirak kaa ap epei kine nikerek au.

³¹ Nimnek ketiwe te menmen mar im me hirakit hispinak wik (7), hir naa te ap hir nine nikerek nei au.

³²⁻³³ Hir naa, maain mite hire waa. Maain wi God kakikian mit nanikrit, mite ip e pe mitik keimin ke mit hispinak wik (7)?"

³⁴ Hir nitiwekhi epei au, Jisas kewenhi ketpor, "Mit miyapir in ek hir neitan. Haairer ne miyapir nihan hiram, hir nesiuwe nikerek nir nanino nanit pewek nanmeryi.

³⁵ Te mit netike miyapir kerek hir yaain en nentar hir newis God naanmpri, hir nani te maain God kakikian hir nanikrit nanu te maain hir ap pike nanitan taau.

³⁶ *Hir nanire mit ensel nentar hir ap te nani au. Hir nanu nanre nikerek ne God nanantar hir naa hir pike nanikrit.

³⁷ *Mitik Moses katip keteknai werek werek kerek mit naa maain nanikrit nanu. Him me God mau tiwei Moses kewisim matip menmen me wi hirak kir si taak nu ap kaa au, hirak katip ke Mitik Iuwe, 'Hirak God ke Ebrahim, God ke mitik Aisak, mitik Jekop kerek nipaa enum eik nepu.'

³⁸ *Menmen im meteiknai hirak God ke mit hir naa au. Hir nepu. Haiu mit in han kitet mit epei naa, te God katip au hir himin kir kepu. Hir ninaaiwir yink kir kaa kerek te nanit yink hak yaaik."

³⁹ Mit han ne Skraip kerek newepyapir him me Moses newenhi natip, "Mitik Iuwe, ti epei atip werek."

⁴⁰ Hir yink enuk ninaain nanitehi Jisas menmen meiyam au.

Jisas kitehi Sadyusi him me mitik God kehimitanek kakikaap haiu mit
(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

⁴¹ Jisas ketpor, "Nenmak mit kerek natip mit miyapir him me Moses natip Mitik Kraiss kerek God kehimitanek hirak nepenyek ke Devit kerek a?"

⁴² *Hirak nepenyek kirak kerek au kentar Devit hrekes katip mau tiwei Sam kar ik:

'God hirak katip Mitik Iuwe kai:
Ti ehu etikewa har ke mit iuwe,

⁴³ ere maain hi enep mit nit enun nepan epei au nesi.'

⁴⁴ Devit kene nepenyek kirak "Mitik Iuwe kai." Markeik te Mitik Iuwe God ke himitanek kaknikaap mit hirak kakre nepenyek ke Devit kerek a?" Jisas katip menmen im keteikin mit hirak kire God.

Jisas katip mit naanmamre hiras me menmen mit kerek newepyapir him me Moses hir nisesim

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 11:37-54)

⁴⁵ Mit yapirwe nererik nemtewek, Jisas katip mit narak disaipel menmen im:

⁴⁶ "Yi naanmamre hiras me mit iuwe newepyapir him me Moses. Hir nanino ein ein neweikin laplap saket nokik kerek meteikin mit hir nises God, hir han yaaik nantipan neiyewowan nanirp wit maket kerek mit nererik nesiuwe menmen. Hir hanhan nanu yeno mit nehimitanem me mit iuwe neit winak kerek mit nererik nekine him me Moses, o winak mit nererik naam menmen neriuwe mit han.

⁴⁷ Hir hanhan nisawin nanri menmen, winak o ti me miyapir mit nir epei naa nesipuani. Hir epei nari menmen, te hir nanino winak ke God hir nemipin nitehi God menmen neteikin mit yapirwe hir yaain. Maain God kakikwaanki wisenum nanantar hir nemipin niraik enum."

21

Mite weiniye nipaa mitik kire kaa, hire wewet God menmen

(Mk 12:41-44)

¹ Jisas kerenaan kir mit netenen menmen yapirwe hir newir pewek yapirwe mekre tikenup miwaai winak iuwe ke God.

² Hir newirem, Jisas kau kir mite weiniye nipaa mitik kire kaa hire wewir pewek kike wik mepro mekre tikenup kerek.

³ *Hire wewirem epei au, Jisas katip, "Hi hetpi, mite weiniye ip e nipaa mitik kire kaa, hire wewir pewek mekre tikenup hiram minin mit han.

⁴ Mit han en hir newis ham kerek epei nenkerem men, pinam au meit, te hir newet God em. Te hire wetenen pewek mei yapirwe au, te hire wewisim wenepim kerek hire wetenenim me weiyim wawim menmen."

Jisas katip winak iuwe ke God maain mit naniwaankek kakit

(Mt 24:1-2; Mk 13:1-2)

⁵ Mit han hir natip menmen me winak iuwe ke God hirak yaaik nan yaaim mire teinik mit newen ninaan mewik, menmen

ham yaaim mıt newisım neiyım nesewınak neriuwerem. Te Jisas ketpor;

6 **“Hıram menmen im yi yırem, maain wı mamnen te ap nan kei kiutıp kaku taau, te menmen meiyam miutıp miutıp mamu mamıntereram taau. Mıt nanwırem mamno tı heriyai heriyai.”*

Jisas katıp menmen maain mamnen mamıwaank mıt

(Mt 24:3-14; Mk 13:3-13)

7 Hır mıt en nitıwekhi nar ik: *“Mıtık İuwe, me wı mekam te menmen im mamnen? Menmen mekam mamnen mamteiknei wı epei menep te menmen im mamnen?”*

8 Jisas ketpor, *“Yi naanmamre hıras te mıt ap nanmitıpın. Mıt yapırwe nanınen nanıkrehır kai, hi Mıtık God kehımıtana hi akaap mıt. Hır niutıp niutıp nanınen nantıp, ‘Hi epei han,’ o ‘Wı epei man menep te tı kakıwaank kakıt.’ Yi eiyımtau hım im eiyisesim au emıt!*

9 Maain yi eiyımtau mıt nanınepan wısenum yi ap einapen eipırpır au emıt! Menmen ham yapırwe maminın mamnen keremem te wı eik enum epei man menep wen au.”

10 Jisas wen katıp, *“Mıt ne wit hak İuwe kiutıp nantike mıt han ne wit hak İuwe nanınepan, gavman han nantike gavman han nanınepan.*

11 Menmen enum mamnen tı. Tı kakıtık kakrer wit wit, hawı au, te menmen mamwo au. Mıt miyapır nınpı mamın. Menmen enum mamıkrit mamnen te yi yainap. Menmen enum mamtike menmen ham İuwe me nepni mamır te yi yapırrem.

12 **“Menmen im maain mamnen te im minın mamnen. Mıt hır nanwepiyapır me menmen yi yıırakem, nanrekyi enum te nanıswı yi yaino mıt kerek naanmıpre wınak kerek mıt nekine hım me Moses, o mıt İuwe, o gavman te hır nanriwaank yaino wınak enuk yayııntar yi yises hım mai.*

13 Im em hıram wı yaaim te yi eipewpyapır hım yaaim me God.

14 Yi ap eiyinın han ekitet menmen yi eitıp mıt İuwe em naanmampre hıras au emıt! Yi ap eırakem eiyıntar

15 **hi eweti hım mai yaaim yi yayıırtei menmen werek werek te mıt kerek hır nepan ni en ap te nanwepiyapır nanweni hım me ninaan me gavman ke menmen yi yetpim.*

16 **“Mıt enun nantike miye haai ni, o kıkrek ni, yenterer ni, o ni yinan, hır nanriuweti yaino mıt enun nepan, hır naniwep yi mıt neyan.*

17 Mıt yapırwe nanıneni nanıntar yi yises hım mai.

18 **Te God naanmamre hımın ki yi eiyu werek werek.*

19 **Yi han tokik eiyu eiyises hım mai te mıt naniwep yi yayı, maain hımın ki kaku werek werek yi yayu yaitikewa.*

Jisas katıp maain mıt nanıwaank wit Jerusalem

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

20 *“Maain wı kerek yi eiyır mıt ne ami enun nepan nanınen nanweikın wit Jerusalem, te yi eiyırtei wı epei man menep te mıt nanıwaankek.*

21 Te neımın nau provins Judia enrır enıno mınıu (o neiyıp) enu enıt en. Neımın kerek nau wit Jerusalem hır enıno enınopın. Neımın kerek nerer wit wit kırapıt menep Jerusalem ap pıke enınen wit kır İuwe ek enu enıt en au emıt!

22 **Wı im hıram wı God kakırak mıt enum kakıntar menmen enum hır nırakem mar ke nıpa hım me God mau tıwei metpim mamnen.*

23 **Maain me wı im hır miyapır nanine nıkerek hır han enuk, hır nantike miyapır nınan nıkerek kike newetır nım nanıntar hır ap nanrıır waswas au. Menmen im enum mamnen mamıwaankı. Menmen enum mamnen mıt nanu tı ik e, God kakırak mıt ne İsrıl enum enum.*

24 **Mıt han hır mıt enun nanınıp nanrıuwe hıne me his, hır nantorhis nanrıyei nanıno nanrer wit wit nanırak menmen me mıt han. Te mıt kerek hır ap ne weiwık me İsrıl au, nanu wit Jerusalem naanmamrıwek ere wı kerek God kewis mıt nanweikın sip nanwet menmen enum hıram epei au.*

Maain Mıtık ke wit ke Mıtık İuwe hırak pıke kaknen

(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)

25 **“Maain menmen yapırwe mamu nepni mamır im: Hıram wepni, hır, wenke mamweikınhis mamre menmen ham, mıt nanrer wit wit han toenuk nanınapen nanımtau wan sır mewenın wan kaknu.*

26 Mıt yapırwe nanır menmen im han kakitet menmen meiyam enum mamnen tı ik te hır han toenuk nanpırpır nanınkewın nanwaai nanınatın. Menmen İuwe mau

* 21:12 Mt 10:18-20; Lu 12:11-12 * 21:15 Ap 6:10 * 21:16 Mt 10:21-22 * 21:18 1Sml 14:45; Lu 12:7 * 21:19 Hi 10:36 * 21:22 Diu 32:35; Jer 5:29, 46:10; Hos 9:7 * 21:23 1Ko 7:26 * 21:24 Esr 9:7; Sam 79:1; Ais 63:18; Ro 11:25; Rev 11:2 * 21:25 Sam 46:2-3, 65:7-8; Rev 6:12-13 * 21:27 Dan 7:13; Mt 26:64; Rev 1:7

22

nepni mam+inke mamnaaiw+ir wit m+ir mamnen in, mamno ein.

²⁷ *Te in ek yi eiy+ir hi M+itik ke wit ke M+itik Iuwe hi anen akre nap+ etike menmen mai iuwe mamtike menmen mai yaaim mamreh+he.

²⁸ *Menmen im enum mam+krit mamnen, yi han ekitet hi M+itik Iuwe menep hi anen akepi etihis, te yi ap einaain au em+! Yi han yaaik eiyu eiy+!

Menmen mamu nepni mamteik+in Jisas menep te p+ike kaknen mam+ir ke nu fik keteiknai menmen

(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

²⁹ H+irak ketpor epei au, Jisas ketpor h+im tok piksa ham im: "Yi han ekitet nu fik kerek h+irak k+ire nu hamis ketike nu ham.

³⁰ W+ yi eiy+ir nu heneik m+iram mam+siunen, yi eit+p, 'Wepni yaaik epei te kaknen.'

³¹ Mar im yi yay+ir menmen im me nepni o wan h+iram mamnen mam+ir ke hi epei hetpiyem, te yi eiy+rtei God menep te kaknen naanmamre m+it miyap+ir ne ti.

³² "Hi hetpi werek. M+it nau ti in ek ap nani ere w+ mamnen te menmen yap+irwe hi hetpim mar im h+iram mam+krit mamnen.

³³ *Maain nepni mamtike ti ik mam+waank mam+it te h+im mai taau, mamu mam+it tipmain tipmain enum eik.

Jisas katip m+it disaipel n+irak h+ir naanmamre h+iras me w+ God kaknen naanmamre m+it

³⁴⁻³⁵ *³⁴ "Yi naanmamre h+iras ap han ekitet yay+im menmen yap+irwe, tipar si enum, o menmen me ti, ni mi o sak o menmen im au em+! Hekrit hekrit yi han ekite eir+ak menmen im keremem te w+ hi Krai p+ike enen, yi ap yemeriha werek werek au. W+ im mamnen mamwepyap+ir m+it yap+irwe nau ti nerer wit wit h+ir ap nises God nan+ir ke miyak ketari t+irpe kak+k+p.

³⁶ *Naanmamre h+iras eiy+itehi God hekrit hekrit te yi eiy+irp han tokik me menmen enum me w+ enum mamnen te maain yi wen eiy+es h+im mai yi yaain te yi eiyu eitikewa hi M+itik ke wit ke M+itik Iuwe."

³⁷ *Me wepni, Jisas ken w+nak iuwe ke God h+irak kewepyap+ir h+im m+irak katip m+it em. Me w+itaan, h+irak k+iniu m+iniu (o neiy+ip) Oliv ken k+waai ein.

³⁸ Wanewik hekrit, h+ir m+it miyap+ir nanp+ino w+nak iuwe ke God nan+m+tau h+im m+irak.

M+itik Judas katip kakwet M+itik Iuwe Jisas kakwis+ik kakno his m+ir

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Jo 11:45-53)

¹ *W+ epei man menep kerek m+it ne Isrel han tewen+in w+ kerek n+ipaa God kari maamrer n+ir n+inaaiw+ir wit Isip, h+irak ken kenep m+it newiyen. W+ im h+ir nekinaam Pasova, h+ir ap newis yis mekre bret au.

² *M+it iuwe pris netike m+it ne Skraip kerek natip m+it miyap+ir h+im me God kerek Moses kewis+im mau t+wei, h+ir han kitet mam+irkeik te h+ir nan+neep Jisas nan+tar h+ir n+napen nanriyaak kak+it wit yaain te m+it kerek nises h+im m+irak h+ir nan+n+ip.

³ *Te Seten kan kari han ke Judas kerek m+it nenewek "M+itik ke wit Keriot," kerek hak kiut+p ke m+it disaipel hiswiyen wik (12).

⁴ Seten kari han k+irak te Judas ken katip m+it iuwe pris netike m+it iuwe naanm+pre polis ne w+nak iuwe ke God, h+irak ketpor ek+irkeik te h+irak ekwet+ir Jisas kakno his m+it.

⁵ H+ir nemtewem, te h+ir han yaaik natip nanwet+iwek pewek.

⁶ Judas kewenhi pewek te h+irak han kitet ek+irkeik te h+irak kakwepyap+ir Jisas kakwet m+it iuwe rek, te m+it yap+irwe nepu au h+ir nan+tariyek.

M+itik+it wiketeret te m+it disaipel temani menmen t+ir+akem me w+ Pasova

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jo 13:21-30)

⁷ *W+ epei man te m+it ne Isrel nan+im bret yis mekrerem au. Me w+ ik h+ir m+it en+neep sipsip en+ir ke h+im me Moses mau t+wei metpim, h+ir nan+im me w+ Pasova han tewen+in God k+ikaap maamrer n+ir n+ipaa n+inaaiw+ir Isip.

⁸ Me w+ im Jisas keriuwet Pita ketike Jon ten ketp+iwek+it, "Yi eino eiraimani menmen eir+akem me w+ Pasova te haiu mam+im."

⁹ H+irak+it tit+wekhi, "Ti hanhan haw+ir waumani menmen waw+it nein?"

¹⁰ Jisas ketp+iwek+it, "Eiy+m+tau. Yi eino wit iuwe ek yi yay+ir m+it+ik kerem+ime m+n tipar mekrerem. Yi eisesik ein+ik eino w+nak kerek h+irak kakn+ik kakno kak+krerek.

¹¹ Te yi eit+p m+it+ik h+irekes ke w+nak kar ik: 'M+itik iuwe kaw+ir ketput, Ti eweto haau meiyam em te hi etike m+it disaipel nai mam+im menmen me Pasova mamwi.'

¹² H+irak kakteikni haau yaaim mau niu ein epei newis menmen mekrerem. Yi eiy+it menmen eiwis+im emwaai haau im e."

* 21:28 Ro 13:11 * 21:33 Lu 16:17 * 21:34-35 Mt 24:48-50; Mk 4:19; Lu 17:27; 1Te 5:3 * 21:36 Mk 13:33; Rev 6:17 * 21:37 Lu 19:47 * 22:1 Eks 12:1-27 * 22:2 Lu 20:19 * 22:3 Jo 13:2, 27 * 22:7 Eks 12:1-27 * 22:13 Lu 19:32

13 *Hirak katip epei au, hirakit ten tinapin menmen kerek epei Jisas ketp>wekit em, te hirakit tirak menmen mawaai werek werek te hir nanim menmen me Pasova.

Jisas kewet mit narak disaipel Komunion hir naam, te hir han teweninek

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

14 Hirakit temani menmen epei werek, Jisas ketike mit aposel narak nar hiswiyen wik (12), hir nan nau neweikin nanim menmen.

15 Hir nau en, Jisas ketpor, "Hi hanhan iuwe me hi hahim menmen im me Pasova etikewi maminin te maain hi hahi.

16 *Hi hanhan ehim menmen im entar hi etpi, hi ap te ehim menmen meiyam mar im ere maain God kaknen naanmamri yi mit nai."

17 Jisas ketpor epei au, hirak kekin wa hesnu keriuwe tpar wain, hirak kitehi God ketp>wek kar ik: "Ti yaaik." Epei au, hirak katip, "Yi eiyit tpar mekre wa hesnu ik ek, eiwenem emrer yi mit.

18 Hi hetpi ap te hi pake ehim tpar wain im me wi im ere maain God kakinin kaknen naanmamri yi mit."

19 *Epei au, hirak kekin bret kerek ek, hirak kitehi God ketp>wek, "Ti yaaik," te hirak kewepik kewetirek katip, "Ik ek hirak kire yink kai. [Hi hahi te akepi. Yi yaitiwem yayim han etwenin menmen hi arakem."

20 Hir naam epei au, mar keremem hirak kewetir wa hesnu tpar wain mekremem, hirak ketpor, "Mar im tpar wain hi ewenem mekre wa hesnu ik e, hiram hemkre mai mamwen mamkepi yi mit te God kakweti him kontrak ham mirak yaaim me yi etikerek eikyan eiyu han kiutip.]

21 *Yi eiyimtau! Hirak mitik kerek maain kakwepayapir epei kau etikewai kaam menmen.

22 Hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi hahi ahir ke nipaa God epei katip, te mitik kerek kakwepayapirek, hirak kakwaank hrekes."

23 Hir nemtewek epei au, hir nekrit nitehiyan ne hir hiras keiminak maain kakriak menmen im e.

Hir mit disaipel natip nenehan nare keimin hirak mitik iuwe kinin

24 *Maain mit disaipel natip nenehan me hir keimin hirak kakinin ne hir hiras.

25 *Hir nenehan menmen im te Jisas ketpor, "Mit iuwe ne mit ap ne weiwik me Isrel, hir naanmipre mit en, hanhan mit newewor nir yinan.

26 *Te yi au. Keimin ke yi mit hirak kakinin, hirak han ekitet hirak kire mitik weinik, hirak han ekitet hirak kire mit nitet yayiwe hirak kikaru.

27 *Yi han kitet keimin wisenuk kinin. Mitik kau yeno kaam menmen o mitik kerek kemani menmen kekinem kewet mitik kau yeno em? Mitik kau yeno kerek ek.

28 "Yi keriyen epei yetikewa me menmen enum epei man merewaank.

29 *Te hi eweti menmen yi naanmawewem yayir ke haai kai epei kewetewem hi naanmiprewem.

30 *Te yi yayim menmen mantike tpar yayu yeno mai yaitikewa. Yi yayu yeno me mit iuwe yi skelim mit ne weiwik hiswiyen wik (12) me Isrel."

Jisas katip Pita maain hirak kakweikin sip kakwetiwek

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jo 13:36-38)

31 Jisas ketpor epei au, hirak katip Pita, "Saimon, Saimon, emtewek! Mitik enuk Seten, God epei ketp>wek te hirak kakmitipin me menmen kakri han ke yi mit. Hirak kakriakem kakir ke mitik kerek keit rais nikim keses haas kewis nikim yaaim mamwaai in, kewir haas men ein.

32 Te hi epei hitehi God kakikepit ti Saimon te ti ehises him yaaim ap te menmen mamwaankem. Maain te ti pake eweikin ehisisa, ti ekaap nit yinan in."

33 Pita katip keremir>wek him kar ik: "Mitik Iuwe, hi ap hinaain te hawir wauno winak enuk hi hahi etikewit."

34 Jisas ketp>wek, "Pita, hi hetput. Suware ap te kaknep enum wen au ere ti epei atip wikak te ti ap erteiya au."

Jisas katip disaipel hir naanmamre hiras enitar wi enum epei man

35 *Jisas katip Pita epei au, hirak katip disaipel narak yapirwe kar ik: "Nipaa me wi hi heriuweti yi yen ap yeit tanik kike o tanik iuwe me nikin nakirke metike su, mit neweti menmen mei o au? Yi nimp miwei o au?" Hir newenhi natip, "Hau meit menmen werek."

36 *Jisas katip, "Te in ek, yi neimin yeit tanik kike o tanik iuwe au, yi eit>wem. Yi neimin ap yeit hane me his au en, yi eisiuwe saket te yi eiyit kei ki.

* 22:16 Lu 13:29 * 22:19 Lu 24:30 * 22:21 Sam 41:9; Jo 13:21-22 * 22:24 Lu 9:46 * 22:25 Mt 20:25-27; Mk 10:42-45 * 22:26 Mt 23:11; Mk 9:35 * 22:27 Jo 13:12-15 * 22:29 Lu 12:32 * 22:30 Mt 19:28 * 22:35 Lu 9:3, 10:4 * 22:36 Lu 22:49 * 22:37 Ais 53:12; Lu 22:52

³⁷ *Hi hetpiyem entar yi han tokik eiyu me menmen enum mamnen eiyir ke mitik ketenen hine keiyik kaknep mit enun nepan. Him me God mau t'wei n'paa mit newisim h'ram matip me hi mar ik: 'Mit iuwe nanwisik kaki kaktike mit enun n'riak enum.' Menmen mekre t'wei n'paa mit newisim me hi, h'ram mamnen mamirek."

³⁸ H'arak katip epei au, mit disaipel natip, "Mitik Iuwe, eh'ir im em. Haiu metenen hine me his wik." H'arak kewenhi katip, "H'ram werek. Em'it. Yi yep'tari h'im mai."

Jisas prea kitehi God menmen keit m'niyu o neiyip niuk m'arak wit Oliv

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ *H'ir natip epei au, Jisas ken witeik k'inaaiwir wit Jerusalem, h'arak ken m'niyu (o neiyip) Oliv kep'ir ke n'paa h'arak k'irakem. Mit disaipel n'arak nisesik nen.

⁴⁰ H'arak kan wit ik epei au, h'arak ketpor, "Yi eiyitehi God te menmen enum Seten kakrek'yorem h'ram ap te mamnen mamiwep taau."

⁴¹ H'arak ketpor epei au, h'arak k'naiw'iri ken ere yan'im'in ein k're mit new'ir nan, h'arak kewen nin'ip kau ti kitehi God menmen.

⁴² *H'arak katip, "Haai, ti han kit te ti eh'it menmen im enum emkeipno. Ap han kai, au. Ti han kit ti eriakem."

⁴³ [Mitik ensel keke wit ke God kan k'rek kekepik han tokik kepu.]

⁴⁴ Jisas han toenuk keriuwe menmen te h'arak kitehi God hisiuwe, siuwan m'arak mewei'inhis m're hemkre metnen men ti.

⁴⁵ H'arak kitehi God epei au, h'arak kekrit p'ike kakno kak'ir mit disaipel t'arak. Au, h'arakit t'waa'it tantar h'arak'it han enuk teriwe menmen enum mamnen.

⁴⁶ H'arak kitorhi ketpor, "Yenmak te yi y'waa' a? Yi eiy'krit eiyitehi God ekikepi te Seten ap kakrek'yi enum taau."

Mit nan neithis Jisas

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jo 18:3-12)

⁴⁷ Jisas wen ketpor menmen im, mitik niuk m'arak Judas kerek mitik kiutip ke mit disaipel hiswiyan wik (12), h'arak kin'in mit yap'rwe kan kerp ninaan me Jisas te keiyewewik kem'iwek tekep (kises menmen me maamrer n'ir.)

⁴⁸ Te Jisas ketp'iwek, "Ti eriuwe menmen im me haw'ir weiyewewak'it h'ram m're haw'ir h'rekses te ti ewisa hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi eno his me mit enun nepan a?"

⁴⁹ *Mit disaipel kerek nerp en netikerek nertei menmen mamnen h'ir nit'iwekhi,

"Mitik Iuwe, haiu emnep mit mamriuwe hine me his maiu o au?"

⁵⁰ Mitik disaipel kiutip ki'waa' hine ke his kenep mitik k'irak menmen me mitik iuwe pris, h'arak keremir n'ik'ip me his yaa'im mewen meket.

⁵¹ Au, Jisas katip keremiror h'im kar ik: "Epei au werek. Eiwisik." H'arak keit n'ik'ip p'ike kem'tin mau paan k'irak epei werek te mitik k're yaaik.

⁵² *Jisas kerek'yiwekem m're yaa'im, h'arak kitehi mit iuwe pris netike mit naan'm'pre polis kerek naan'm're w'nak iuwe ke God, h'ir netike mit iuwe ne kaunsi, h'ir nan nant'iwekhis, h'arak ketpor, "Yi yenmak te yi yan yetike hine me his o paap yoki te yi yan yetauhis yaire yi yay'this mitik enuk kerek kekintip menmen a?"

⁵³ *Hekrit hekrit hi epeu etikewi hi heit w'nak ke God eik ek, te yi ap eitauhis eiwisa ekre w'nak enuk ke gavman au. Te in ek h'ram w'i mi te yi yair'ak menmen enum. Seten in ek kare kak'in'a."

Pita kepakin Jisas katip kisesik au

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jo 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ *H'arak katip epei au, h'ir net'iwekhis neriyaak neiy'ik nen nekre w'nak ke mitik iuwe hetpris. Pita kisesi wen keit yan'im'in.

⁵⁵ H'ir mit ne polis n'iman si nau menep ke w'nak iuwe eik ek. Epei au, mit nererik nau si, Pita kan kau ketikeri.

⁵⁶ *H'arak kau ketikeri, m'te piutip w'rek kau si em, h're wenemiy'iwek naan wat'ip, "H'arak mitik ik ek ketike Jisas."

⁵⁷ H'arak keremir'we h'im kepak'inek katip, "M'te hi epitariyek."

⁵⁸ Maain kike, mitik hak k'rek te h'arak ketp'iwek, "Ti kiutip ke mit yi yisesik." Te Pita keremir'iwek h'im katip, "Mitik hi ap hisesik taau."

⁵⁹ Maain kike, mitik hak katip h'im manp, "Hi atip werek! Mitik ik n'paa ketikerek kentar h'arak katip k're mitik ke provins Galili, kar ke Jisas ketp'im."

⁶⁰ Au, Pita keremir'iwek h'im katip, "Mitik, hi epitari mekam ti etpewem." Pita wen ketp'im, suware kenep enum.

⁶¹ *Suware kenep enum, Jisas kerenaan k'ir Pita. Pita h'arak keket han n'paa Jisas ketp'iwek me h'im im, "Suware ap kaknep enum wen au, ti eraupakin wikak."

⁶² H'arak han kitet menmen im te h'arak ken wit eik k'ik'it wisenum.

Mit nitetnaan Jisas nakip

(Mt 26:67-68; Mk 14:65)

* 22:39 Lu 21:37; Jo 18:1 * 22:42 Mt 6:10 * 22:49 Lu 22:36 * 22:52 Lu 22:37 * 22:53 Jo 7:30, 8:20; Kl 1:13

* 22:54 Sam 31:11; Lu 22:33 * 22:56 Ap 4:13 * 22:61 Lu 22:34

63-64 Mít kerek naanmîre Jisas hîr nitîwewknaan nakîp. Hîr newenkîkîwek nanamîr neriuwe laplap nitîwewkhi, “Keimîn kitep a? Ti profet ti ewepyapîrek.”
 65 Hîr netpîwek hîm enum me nîrîakek yînk enuk.

Jisas kewepyapîr hîrekes keit kaunsil (Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jo 18:19-24)

66 Wanewik epei kan, mît iuwe naanmîpre mît ne Isrel, hîr netike mît iuwe naanmîpre mît pris, hîr netike mît ninîn nertei hîm me Moses natîp mît miyapîr em, hîr nererik nau wînak ke kaunsil te hîr nari Jisas kan kerp nîmîn.

67 *Hîrak kan kerp nîmîn, hîr nitîwewkhi, “Ti hetpei ti Mîtik kerek God kehîmîtenut kakîrwetî ti enen tî ik o au?” Hîrak ketpor, “Hi hetpi te yi ap yisîsa hîm mai taau.

68 Hi ehîtihi menmen te yi ap yayîpowem taau.

69 *In ek ere maain hi Mîtik ke wit ke Mîtik Iuwe ehu etike God iuwe wawînîn naanmamre mît.”

70 *Hîr yapîrwe nitîwewkhi, “Ti atîp ti Nîkan ke God a?” Hîrak kewenhi katîp, “Hi Nîkan ke God hepîr yi yetpîm.”

71 Hîr natîpan, “Haiu ap mamri mît han te nanwepyapîr hîm enum nîpaa hîrak ketpîm taau. Haiu epei memtau menmen enum hîrak in ek ketpîm.”

23

Hîr nesiuwe hîm Jisas kerp ninaan me mîtik iuwe Pailat

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jo 18:28-38)

1 Mît ne kaunsil nemtau hîm me Jisas epei au, mît yapîrwe nekrit nari Jisas neiyîk nen mîtik iuwe gavman Pailat.

2 *In ek hîr newepyapîrek natîp, “Haiu mînapen mîtik ik ek hîrak kariyeinaan mît nâiu ne Isrel, hîrak ketpor ap emwetîr pewek me takis emno mît ne gavman ke Rom, hîrak katîp hîrak hîrekes Kraîs, hîrak Mîtik Iuwe kinîn mît.”

3 *Pailat kitîwewkhi, “Ti Mîtik Iuwe king hinîn naanmîpre mît ne Isrel a?” Jisas kewenhi katîp, “Ti hîrekes hetpîm me hi kerekê.”

4 Epei au, Pailat keweikîn katîp mît iuwe pris netike mît yapîrwe, “Hi ap hertei menmen enum hîrak kîrîakem te hi atîp hîrak enuk. Au, hîrak yaaik.”

5 Te hîr newep hîm natîp hîm iuwe, “Hîrak hîrekes kîrîak mît han kekrit kekrit neriuwe hîm hîrak ketporem. Hîrak kinîn kîrîakem keit provins Galîli, ken kerer wit

wit ke provins Judia te in ek hîrak epei kan Jerusalema.”

Hîr newepyapîr Jisas nerp ninaan me mîtik iuwe gavman Herot

6 Mîtik Pailat kemtau hîm mîr im hîrak kitorhi, “Hîrak mîtik ik ek ke Galîli a?” Hîr netpîwek, “O, hîrak hîrekes ke Galîli.”

7 *Hîrak kertei Jisas hîrak ke mît kerek Herot naanmîpror neit provins Galîli, hîrak keriuwetek ken kîrek. Me wî im, Herot kan kau wit Jerusalema me wî kike keremem.

8 *Mîtik Herot hîrak han yaaik kakîr Jisas kentar hîrak epei kemtau menmen me Jisas. Te hîrak nîpaa kemeriyîwek kaktîp kakîrek. Hîrak hanhan kakîr Jisas kakîrak menmen mît nîpaa nîrem au kakîkaap mît kakriuwere.

9 Te Herot kitehi Jisas yapîrwe, te Jisas ap kewenhi katîp hîm mei miutîp au.

10 Te mît iuwe ne pris netike mît newepyapîr hîm me Moses nekrit nerp natîp hîm manp nesiuwe hîm Jisas.

11 Hîr nerp nesiuwe hîm Jisas, mîtik Herot ketike mît nîrak ne ami natîp Jisas enum, nitetîwewknaan nerekyîwek enum. Hîr nemrîwek laplap yaaim kerek mît iuwe namîr te hîr pîke neriuwetek ken kakîr mîtik Pailat.

12 Me wî im keremem Herot ketike Pailat tekiyakî tau tentar Pailat keriuwet Jisas ken kîrek. Hîrakît nîpaa tîre mîtikît enukît tepan.

Mîtik Pailat katîp mît nanwis nil emu his me Jisas

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jo 18:39-19:16)

13 Mîtik Pailat kenîne mît iuwe ne pris, mît iuwe ne kaunsil netike mît yapîrwe,

14 te hîrak ketpor, “Yi epei yari mîtik ik ek yeiyîk yan, yi yatîp hîrak kari han ke mît In ek, hi epei hitîwewkhi me ninaan me yi mît yapîrwe, te hi ap hînapîn hîrak kîrîak menmen enum kerek yi yetpewem em au.

15 Herot kînapînek te hîrak kîrîak enum au. Te hîrak kesiuwerek kan in. Mîtik ik ap kîrîak menmei enum te hîrak kaki au.

16 Hi atîp mît nai nantenenik nanwaai nîpîn nankîp te hi esiuwerek kakno.”

17 (Me wî Pasowa mîtik Pailat kînaaiwîr mîtik kiutîp kerek nîpaa kau kekre wînak enuk ek, hîrak kakno mît neitei en.)

18 Mît yapîrwe nererik en natîp, “Eînep Jisas. Enaaiwîr mîtik Barabas eknen etkite haiu mît, har ke nîpaa me wî Pasowa ti hînaaiwîr mît han.”

19 (Barabas nîpaa hîr newisîk kekre wînak enuk me menmen enum hîrak

* 22:67 Jo 10:24, 3:12, 8:45 * 22:69 Ap 7:56 * 22:70 Lu 4:3, 9 * 23:2 Lu 20:25 * 23:3 1Ti 6:13 * 23:7 Lu 3:1 * 23:8 Lu 9:9

kiriakem. Hirak ketike mit iuwe ne gavman nenapan te hirak kenep mitik kaa.)

²⁰ Mitik Pailat hanhan kaknaaiwir Jisas kakno, te hirak pike kenine mit yapirwe ketpor kar nipa hirak ketpim.

²¹ Te hir nina natip, "Ewisik eku nu tentarakit! Ewisik eku nu tentarakit!"

²² Mitik Pailat pike ketpor ere wikak kar ik: "Te hirak kiriak mekam enum te hi akip a? Hi ap hnap menmen enum hirak kiriakem te hi akip hirak eki! Hi hanhan mit nai nantenenik nanwaai nipin nankip te hi esiuwerek kakno!"

²³ Te hir nina nenke natip him iuwe te hirak akwenkek Jisas ekintar nu tentarakit. Hir nina narek ere Pailat kises him mir.

²⁴ Te Pailat katip Jisas kaki kakre mit hanhanek.

²⁵ Hirak kinaaiwir mitik kerek hir hanhanek, kerek nipa kekrek wina enuk kentar hirak ketike mit ne gavman nenapan, hirak kenep mitik kaa. Te hirak kesiuwe Jisas ken kaki kar ke mit hanhanek.

*Mit newenkek Jisas kau nu tentarakit
(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jo 19:17-27)*

²⁶ Mit ne ami ne Rom hir neithis Jisas neiyik nen. Hir nepno, hir newenyipir mitik niuk mirak Saimon, hirak ke wit Sairini, kerek kan keke wit kirak yanin. Hir netiwekhis newis nu kenterik hirak kekerir nu keiyik kises Jisas.

²⁷ Mit yapirwe nisesik netike miyapir nei kerek nikitek netikeri nen.

²⁸ Hir nikitek te Jisas keweikin ketpor, "Miyapir ne Jerusalem. Yi ap eiyikta au emit! Yi eikit hiras eitike nikerek ni eiyintar mit nanriwaank.

²⁹ *Hi hatip him im te wi maain mamnen te mit nantip,

Hiram yaaim me miyapir tenmin, o miyapir kerek ap nine nikerek en, o miyapir ap newet nikerek nin, hir han yaaik enu."

³⁰ *Me wi eim mit nantip hir hanhan miniu (o neiyip) o wank kakwen kakinteri.

³¹ *Hir mit ne Rom neiyep te hi hirak menmen enum au, te maain hir nareki mekam me menmen enum mit in nriakem? Hir nanriwaank yayit."

³² Hir neithis mitikit hakit wik, hirakit enukit triak menmen enum tenep mit, naniksip tatkitte Jisas.

³³ Hir epei nan menep wit kerek mit newewek "Paan Hesnu," hir newenkekik kau nu tentarakit, te mitikit enukit raskel,

hak kau kenke ken his yaaim, hak kau kenke ken his henkik.

³⁴ *Jisas kau kentar nu tentarakit, hirak katip, "Haai, ti han ekiket menmen im au emit! Ehisak menmen enum hir nerekyewem. Hir ap nerteri hi keimin te hir nerekyewem." Hir mit ne ami nenke laplap newetan nentar hir neretit satu o sak hemik.

³⁵ *Mit yapirwe nerp en nipirek, te mit iuwe ne kaunsil ne Isrel natip Jisas enum hir natip, "Hirak kikaap mit miyapir han te hirak Mitik God nipa kehimitanek kakikaap haiu mit, emwisik hirak ekikaap hirekes kakinke kakirp ti te hirak kaki au."

³⁶ *Te mit ne ami nan nirek netpiwek enum, te hir newen tipar wain enum minin hir newetiwekem.

³⁷ Hir newetiwekem hir netpiwek, "Ti mitik iuwe naanmipre mit ne Isrel te ti ahikaap hirekes enke nu ik ehirp ti."

³⁸ Hir netpim nentar mitik iuwe ke gavman kewis him im mau nu tentarakit mau niu mentar paan ke Jisas. Hiram matip mar im: "HIRAK MITIK IUWE KING NAANMIPRE MIT NE ISREL."

³⁹ Mitik ke mitikit hakit kerek epei newenkekik tau nu tentarakit tetike Jisas Tatip enum kar ik: "Ti Mitik Iuwe Krai, te ti ekepawir wautikewit."

⁴⁰ Te mitik hak ek kemtewek, hirak katip kenerek, "Hawir menmen enum wetikerek mipiram, te ti enapen atip enum te maain haiu mami God kakwep wisenum a?"

⁴¹ Menmen im enum mit nerekyawirem me menmen enum hawir wriakem te hawir wawi wawinterim, hiram werek. Mitik ik ek au, kaki weinim kakintar hirak ap kiriak menmen enum au, menmen yaaim."

⁴² *Te hirak katip Jisas, "Ti han etwenina Jisas, maain me wi ti naanmamre mit."

⁴³ Jisas ketpiwek, "Hi hetput im e. Ptepin ti etikewa ehu wit yaaik kerek mit yaain epei naa, himin kir kewi."

Jisas epei kaa

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jo 19:28-30)

⁴⁴ *In ek hirak wepni kau ninin iuwe, te God kenip wepni kaa ap te kir au, te witaan miwapin ti ik merer wit wit ere wepni kewen ken hinkewi ik e.

⁴⁵ *Wepni wen ap kir te wit toto, laplap kerek nipa mit ninian mekre wina iuwe ke God ek miwapin haau hak holi tru mit nehimitanek ke God, hiram mewep wiketerem. Mar im God keteikin mit Jisas

* 23:29 Lu 21:23 * 23:30 Hos 10:8; Rev 6:16 * 23:31 1Pi 4:17 * 23:34 Ais 53:12; Mt 5:44; Ap 7:60; Sam 22:18

* 23:35 Sam 22:7-8 * 23:36 Sam 69:21 * 23:42 Mt 16:28 * 23:44 Emo 8:9 * 23:45 Eks 26:31-33, 36:35

* 23:46 Sam 31:5; Ap 7:59

kaa kakinke weipir te mit hekrit hekrit nanitehi God nanit ninaan mirak.

⁴⁶ *Menmen im man epei au, Jisas kinap kenine him iuwe, "Haai, hi esiuwe himin kai kaknawir yink kai te hi hahi." Hirak katip epei au, hirak kaa.

⁴⁷ Te mitik iuwe naanmipre mit han nar 100 ne ami, hirak kir menmen im Jisas kiriakem, hirak kewenipi God katip, "Hi hertei hirak mitik yaaik kiriak menmen enum au."

⁴⁸ *Mit yapirwe kerek nererik nerp ein e nri menmen im, hir pike nen nri ein newen toni nikitek.

⁴⁹ *Hir neimin kerek nertei Jisas werewek netike miyapir kerek nises Jisas neit Galili, hir nerp yanimin nri menmen me Jisas kaa.

Mit newis Jisas kekre hei iuwe kewen kinik keit miniu (o neiyip)

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Jo 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ *Mitik hak niuk mirak Josep, hirak ke wit Arimatia kerek wit kiutip ke Isrel. Hirak mitik yaaik katip menmen yaaim werewek, kemerir God kaknen naanmamre mit. Hirak mitik kiutip ke mit ne kaunsil te hirak ap han yaaik keriuweri me menmen enum hir natip nanriak Jisas em.

⁵² Hirak ken winak ke mitik iuwe Pailat kitiwekhi ekwetiwewek yink ke Jisas kerek epei kaa. Hirak kewenhi epei au,

⁵³ te Josep kesiupan herwe yink ke Jisas kau nu tentarakit ken ti. Hirak kewenekik keriuwe laplap yaaim meweiwei, te hirak kinanek keyik ken kewisik kinik han nipaa mit nekinik kekre nan ke miniu (o neiyip) kerek nipaa ap mit newis nei nekrerek wen au.

⁵⁴ Hiram me wi Fraide kerek mit hir nemani nekre menmen, te wi Sabat epei mamikrit.

⁵⁵ *Te miyapir kerek nipaa nises Jisas neke Galili nan, hir netike Josep nen nri hirak kewis Jisas yink kirak kekre hei ke miniu (o neiyip) markeik.

⁵⁶ *Epei au, hir pike nen wit eik nriak menmen minin yaaim te neyim naninen nanwisim mamu yink kirak te hirak ap kaknin waswas au. Epei au, hir nau neit nar ke him me Moses mau twei metpim ere wi Sabat hiram epei au.

24

Jisas pike kekrit

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jo 20:1-10)

¹ Wi Sande, wanewik kesiupan toto eik, miyapir nen hei kerek han kewen kinik

nipaa mit newis Jisas kekrerek, hir neit menmen yaaim minin te nanwisim mamu Jisas yink kirak kerek nipaa hir nriiakem.

² Hir nen nri nan kerek keiyepep him ke hei ek mit nepei nenkerek kenpin kekeipin him ke weipir ke hei.

³ Hir ninik nen himin, te hir ninetniewek ap nnapin yink ke Jisas kekre hei kiwaai au.

⁴ *Hir nerp en han kitet me menmen im, te wasenum mitikit wik teriuwet laplap mire hike terp menep tetikeri.

⁵ *Hir miyapir nnapen wisenum te hir nitehir newen ninip nau ti te mitikit hirakit tetpor, "Yenmak te yi yan yinyatin mitik pike kekrit kepu yeit wit ke mit hir epei naa newisi neitai a?"

⁶ Hirak ap keit in au. Hirak epei kekrit. Yi han ekitet menmen nipaa hirak ketpiyem me wi hirak wen kepu provins Galili. Hirak katip kar ik:

⁷ *Hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe, mit han nanwisa hi eno his me mit enum nises menmen enum te hir nanwenkika hahu nu tentarakit hi hahi. Te maain hi pike ahikrit ehu are mitik me wi wikak."

⁸ Hirakit tatip epei au, miyapir han kitet menmen me him nipaa hirak ketpim,

⁹⁻¹⁰ *te hir ninaawir herwe hei pike nen. Mite kerep ep niuk mire Maria pe Magdala, Joana wetike Maria miye pe Jems, hir netike miyapir han natip him im men mit aposel nar hiswiyen kiutip (11) netike mit han, hir netpor menmen hir epei nrem.

¹¹ Te mit aposel natip nekre han kir menmen miyapir netpim hir nemipin, te hir ap nemtewem nisesim au.

¹² Te mitik Pita kekrit kesiukin ken hei kerek nipaa mit newis Jisas keitai. Hirak ken en, hirak kitehir kir laplap weinim. Hirak ap kir menmeyam au, te hirak pike ken wit eik han kitet menmen epei man.

Mitikit wiketeret tir Jisas teit yayiwe ken Emeas

(Mk 16:12-13)

¹³ Me wi kerek Pita kir hei weinik kere-mem, mitikit wiketeret ten wit hak kiutip mit nenewek Emeas. Hirak yanimin kike kire 11 kilomita ke Jerusalem.

¹⁴ Te hirakit teke ti tatipakit me menmen epei man keremem.

¹⁵ *Hirakit wen tetpim han kitetim, Jisas hirekes kisesikit kan kewenyipret.

¹⁶ Hirakit tirek te hirakit ap terteyek hirak keimin kentar hirak kenipiwekit han kirakit ap terteyek au.

* 23:48 Lu 18:13 * 23:49 Sam 38:11, 88:8; Lu 8:2-3 * 23:50-51 Lu 2:25, 38 * 23:55 Lu 23:49 * 23:56 Eks 12:16, 20:10; Diu 5:14 * 24:4 Ap 1:10 * 24:5 Lu 2:9 * 24:7 Lu 9:22, 17:25 * 24:9-10 Lu 8:2-3 * 24:15 Mt 18:20, 24:19; Mt 21:11

17 Jisas ketp+wek+it, “Yi yewepnak yat+ip mekam yi yeke t+ yepno?” Te h+arak+it terp teit tenep naan mekiuwe.

18 M+it+ik hak niuk m+arak Kliopas kit+wek+hi, “M+it miyap+ir yap+irwe nerer wit wit han nererik t+ neit Jerusalem me w+ im. Te ti kiut+ip kerekek ap hertei menmen im n+paaseik epei man a?”

19 Jisas kit+wek+hi, “Mekam epei man?”

H+arak+it tetp+wek tar ik: “Menmen epei man mewaank Jisas ke wit Nasaret. M+it+ik ik h+arak profet, h+arak k+ir+ak menmen n+paai m+it ap te n+ri+akem. H+arak m+it+ik yaaik kewepyap+ir h+im yaaim, te God ketike m+it han kitet h+arak yaaik iuwe.

20 M+it nau iuwe ne pris netike m+it iuwe ne kaunsil newis+ik ken gavman te h+ir newenkekik kentar nu tentarak+it h+arak kaa.

21 *Te haiu hanhan h+arak kiut+ip kerekek kak+kepai haiu m+it miyap+ir ne Isrel kaktai-his keriyen. In ek+h+iram w+ wikak menmen im nepei man. Menmen im epei man metike menmen ham im.

22 *Miyap+ir han nau nerekyei haiu han kekrit. Wanewik h+ir nen nan+ir hei kerek m+it newis+ik k+waairi en.

23 Te h+ir ap n+nap+in y+ink k+arak au. H+ir p+ike nan nat+ip h+ir nau n+tyak n+ir m+it+ik+it ensel tetpor, ‘H+arak epei kekrit k+re m+it+ik.’

24 *H+ir nat+ip epei au, m+it han ne haiu m+it nen n+ir hei kerek m+it newis+ik kekr-erek mep+ir ke miyap+ir netpim te h+ir ap n+nap+inek au.”

25 *Te Jisas keneret ketp+wek+it, “Yi han auri. Yenmak te yi ap yises menmen yap+irwe profet netpim a?”

26 *Mekam? Yi ap yertei Krai kerek God kehimitanek kaknen kak+kaap m+it, h+arak ekin+in eki p+ike kak+ikrit te maain h+arak kak+it niuk iuwe me God a?”

27 *Te Jisas ketp+wek+item werek werek menmen t+wei me God metpim me h+irekes. H+arak kekrit keit t+wei Moses kewis+im, h+arak kewepwek+ityap+ir h+im ere h+arak ketpor h+im m+it profet netpim newis+im mau t+wei me h+irekes.

28 H+arak+it tan menep ke wit kerek h+arak+it tatnori, te Jisas kemip+in kare kakno yan+im+in.

29 Te h+arak+it tewenek kerp tetp+wek, “Ehu etikewaw+ir (o etikaw+ir). Wepni epei kakwen kakno w+itaan.” Te h+arak ken kau ketikeret.

30 *Jisas kau ketikeret tat+im menmen. H+arak kekin bret kat+ip God h+arak yaaik, te h+arak kewepik kewet+wek+itek.

31 H+arak k+ik+ak han k+arak+it h+arak+it terteyek, te h+arak kewei+in his k+re n+me keit, h+arak+it ap t+rek au.

32 H+arak+it tat+ipak+it, “Han kaw+ir kekrit kerek h+arak ketpaw+ir witet yayiwe ketpaw+ir werek werek h+im me God mau t+wei.”

33 H+arak+it tat+ipak+it epei au, h+arak+it tekrit wasenum p+ike ten Jerusalem. H+arak+it t+ir m+it disaipel hiswiyen kiut+ip (11) nererik netike m+it han.

34 *Te h+ir netp+wek+it nar ik: “Haiu metpi werek. M+it+ik luwe p+ike kekrit kepu. Saimon epei k+rek kepu.”

35 Te m+it+ik+it wiketeret tetpor menmen werek werek kerek epei man meit yayiwe eik. H+arak+it tetpor markeik h+arak+it tertei Jisas kewep bret kewet+wek+itek.

H+ir m+it disaipel n+ir Jisas

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jo 20:19-23; Ap 1:6-8)

36 *H+arak+it wen tetpor h+im im, wasenum Jisas h+irekes kerp ketikeri ketpor, “Yi eiyu werek werek.”

37 *Te h+ir n+napen nep+rp+ir nentar h+ir han kitet h+ir n+ir herwe.

38 Te h+arak ketpor, “Yenmak te yi han toenuk a? Yenmak te yi han kiteta hi herwe a?”

39 Eiy+ir pap me hei mau his h+it mai. Hi h+irekes kerek ek. Eir+irauhis, te yi eiy+irtei hi h+irekes. Herwe ap te naan o hemik kewik kar ke epei yi y+ira auye!”

40 Jisas ketpor h+im im epei au, h+arak keteik+knor his h+it m+arak.

41 *H+ir ap te nanisesim nentar h+ir han yaaik w+isenuk te h+arak kitorhi, “Yi yeit menmen mei te yi yeweto mei eh+im o au?”

42 H+ir newet+wek saauk hak kiut+ip kerek epei si taak.

43-44 *H+arak kekin+ik kaak, h+ir n+rek. H+arak kaak epei au, h+arak ketpor, “Menmen im n+paai hi epei hetpiyem kerek hi wen hepu hetikewi h+iram im: ‘Menmen yap+irwe kerek n+paai Moses ketike m+it profet h+ir newis+im mau t+wei metike h+im mau t+wei Sam h+iram mamnen.’”

45 Epei au, h+arak kerekyor han k+ir kewep te h+ir nan+irtei h+im me God mau t+wei werek werek.

46 *Te h+arak ketpor, “Im em h+iram h+im n+paai m+it newis+im mau t+wei: ‘M+it+ik God kehimitanek M+it+ik Iuwe Krai eki te p+ike kak+ikrit me w+ wikak.’”

47 *Yi m+it nai yeit wit Jerusalem yi yaino yairer wit wit yait+ip m+it miyap+ir h+im

* 24:21 Lu 1:68, 2:38, 19:11; Ap 1:6 * 24:22 Lu 24:1-11 * 24:24 Jo 20:3-10 * 24:25 Lu 24:44 * 24:26 Lu 9:22; Ap 3:13, 17:3; Jo 13:31 * 24:27 Diu 18:15; Sam 22:1-21; Ais 53 * 24:30 Lu 22:19 * 24:34 1Ko 15:4-5 * 24:36 1Ko 15:5 * 24:37 Mt 14:26 * 24:41 Jo 21:5 * 24:43-44 Lu 18:31, 24:27 * 24:46 Ais 53; Hos 6:2 * 24:47 1Ti 3:16

yaa'im te h̄r nanweik̄n sip nanwet menmen enum God kak̄sak menmen enum m̄r kak̄ntar menmen hi h̄r̄akem.

⁴⁸⁻⁴⁹ *Yi epei ȳr menmen im te yi yai-wepyap̄rem. Hi h̄rekes eriuweti menmen n̄paa Haai kai kat̄p h̄rak kaksuwarek kaknen, te yi wen eiyu wit iuwe ik ek eimer̄r menmen iuwe me wit ke God mam̄kiuwe mamnen mamwi.”

God kari Jisas k̄niu ken wit k̄rak

(Mk 16:19-20; Ap 1:9-12)

⁵⁰ Jisas kat̄p epei au, h̄rak keriyei nen n̄naaiw̄r wit Jerusalem, h̄r nen wit Betani. In ek h̄rak k̄k̄am his m̄rak kitehi God naanmamror.

⁵¹ Jisas wen kitehi God naanmamror, h̄rak ken k̄naiw̄ri k̄niu ken wit ke God.

⁵² *Epei au, h̄r newen̄piyek. H̄r wen newen̄piyek h̄r p̄ike nepno wit Jerusalem han yaaik iuwe.

⁵³ Hekrit hekrit h̄r nen w̄nak iuwe ke God newen̄piyek.

Mep̄r keremem

* 24:48-49 Jo 15:27; Ap 1:8

* 24:48-49 Jo 14:16, 15:26, 16:7; Ap 1:4

* 24:52 Jo 14:28, 16:22

Him Yaaim Me Kraiss Jon Kewisim Mau Tiwei Menmen mekre tiwei ik

Jon Baptais katip mit him me God 1:19-34
Jisas kehimitan mit disaipel narak 1:35-51

Jisas katip mit him me God 2:1-12:50
Jisas katip mit disaipel him marak 13:1-17:26

Mit newenkek Jisas kaa 18:1-19:42
Jisas pike kekrit mit narek 20:1-31
Jisas ketike mit disaipel neit Galili 21:1-25

Nipaa enum eik mitik kiutip kepu kakwetai him yaaim

1 *Nipaa enum eik, God kiriak ti wen au, mitik kiutip kepu kerek kakwetai him yaaim. Hirak kau ketike God, hirakit tau niutip tipirakit.

2 Menmen mepu wen au, hirak kau ketike God.

3 *God katip mitik ik, te hirak kewis menmen yapirwe kerek mepu, hirak kiriakem. Menmen meiyam miutip ap te hiremes mekrit au. Hirak Haai ke himin hak yaaik kikaap mit hir nanu nanit tipmain tipmain enum eik.

4 *Hirak kikaap mit nertei God, hir nanu werek nanir ke si mir te mit hir nanir yayiwe.

5 *Him me mitik ik hiram mire si mirius ein ein. Menmen enum mire witaan toto mekre han ke haiu mit ap te maminem mamawaankem taau.

6 *God keruwet mitik kakwepyapir menmen im, hirak itai kai niuk marak Jon.

7 Hirak kan katip mit me mitik ik. Hirak yaaik kire si mir, te mit yapirwe nemtau him me Jon, hir nanises mitik ik.

8 *Hirak hirekes ap mitik ik au. Hirak kan katip mit him me mitik ik yaaik kire si mir.

9 *Mitik ik hirak kire si, hirak kan ti. Hirak kikaap mit miyapir kerek nepu te hir nertei God.

10 *Nipaa God kiriak ti keruwerek, te mitik ik kan kau ti. Mit nau ti nepitari mitik ik hirak Mitik Iuwe kiriak menmen im au.

11 Hirak kan ti kerek nipaa hirak kiriakek, te mit narak en ne weiwik me Isrel neweikin sip newetiwek.

12 *Te mit han kerek nemtewek nis-esik, hirak katip hiram werek te hir nire nikerek ne God.

13 *Hir ap nire nikerek ne God nentar miye haai ninen au. Hir nikerek ne God nentar God kehimiteni hir narak.

14 *Mitik ik kan ti keit yink kar ke haiu mit. Haiu mirek hirak Mitik Yaaik kire God, hirak kerekeyi haiu mit menmen yaaim, hirak katip him kempin au. Hirak kiriak menmen im yaaim kentar hirak Nikan kiutip kerekek God kiriakek, te hirak mitik kar ek.

15 *Jon kewepyapirek katip mit kar ik: "Mitik ik hirak mitik nipaa hi hetpiyek har ik: 'Hirak kikaru kakwepyapir him te hirak iuwe kinina kentar nipaa miye wina wen au, hirak kepu ketike God.'"

16 *Haiu mit meit menmen yaaim me God mentar mitik ik ketenen menmen marak yapirwe kewetaiyem keteipim keteipim.

17 *Nipaa God kewet Moses him lo marak hirak kewetaiyem haiu emisesim o au en, haiu mami. Te Jisas Kraiss kerekek kerekeyi yaaim kewetai him marak ham yaaim.

18 *Mitik kiutip keiyak ap kir God au. Mitik kiutip kerekek hirak hirekes kire God kau ketikerek menep, hirak epei kewepyapirek keteiknaiyek te haiu mertei God hirak kire mekak.

Jon Baptais

(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Lu 3:2-18)

19 Wi ham mit iuwe naanmpre mit ne Isrel hir neruwet mit pris netike mit han ne weiwik miutip me Livai kerek hir nikaap pris nriak menmen, hir nan nitehi Jon nar ik: "Ti hatip ti keimin?"

20 *Hirak kepakin au hirak kewepyapirem ketpor kar ik: "Hi ap Mitik God kehimitena hi akaap mit ne Isrel au."

21 *Hir pike nitiwekhi, "Ti ap Mitik God kehimitenut ti kepai haiu mit ne Isrel au, te ti keimin? Ti mitik profet Ilaija o au?" Hirak ketpor: "Hi ap Ilaija au." Hir nitiwekhi neteipim: "Ti mitik profet haiu memeriyyut ti enen o au?" Hirak katip: "Hi mitik profet ik au."

22 Hir netpiwek: "Te ti keimin? Mit kerek neruwetai haiu man in hanhan nanirtei ti atip mit ti keimin. Te ti etpai."

23 *Jon ketpor kar ik: "Hi mitik ik ek. Hi mitik herp wit tenhaan weinik mit ap newi hi hinap hatip, 'Yi mit einetit yayiwe eiriakem yaaim te Mitik Iuwe kakitetik

* 1:1 Jo 17:5; 1Jo 1:1-2; Rev 19:13 * 1:3 1Ko 8:6; Kl 1:16-17; Hi 1:2 * 1:4 Jo 5:26 * 1:5 Jo 3:19 * 1:6 Mt 3:1; Lu 1:13-17, 76, 3:2 * 1:8 Jo 1:20 * 1:9 Jo 8:12; 1Jo 2:8 * 1:10 Jo 1:3, 17:25; Kl 1:16 * 1:12 Ga 3:26 * 1:13 Jo 3:3-6; Je 1:18; 1Pi 1:23 * 1:14 Ga 4:4; Fl 2:7; Hi 2:14; Ais 60:1-2; Lu 9:32; Jo 2:11 * 1:15 Jo 1:27, 30; Mt 3:11 * 1:16 Kl 2:10 * 1:17 Eks 34:28; Ro 6:14, 10:4 * 1:18 Eks 33:20; Jo 6:46; 1Ti 6:16; 1Jo 4:12; Mt 11:27 * 1:20 Jo 3:28 * 1:21 Mt 11:14; Diu 18:15, 18; Jo 6:14, 7:40; Ap 3:22 * 1:23 Ais 40:3

kaknen.' " Nipaa profet Aisaia h̄rak kewis h̄m im mau t̄wei.

²⁴ M̄t ne Farisi kerek nin̄n nertei h̄m me Moses h̄r nisesim, h̄r keriyen neruwet m̄t in nan nitehi Jon menmen im.

²⁵ *Te m̄t in h̄r nitehi Jon, "Ti ap M̄tik God kehimitenut ti ekaap haiu m̄t ne Isrel, ti Ilaija au, ti m̄tik haiu memeryut au, ti henmak te ti h̄k̄ir m̄t miyap̄r neriuwe t̄par a?"

²⁶ Itai kai Jon ketpor, "Hi h̄k̄ir m̄t neriuwe t̄par wein̄m, te m̄tik kiut̄p kerp n̄m̄n ke yi m̄t yi yep̄tariyek.

²⁷ *H̄rak kis̄sa, te h̄rak M̄tik luwe kin̄na, hi h̄re m̄tik enuk wein̄k."

²⁸ *Menmen im man meit wit Betani meit menke men p̄nak ein ke mani Jodan kerek Jon k̄k̄iri keitai en.

Jisas N̄kan k̄re Sipsip ke God kaki kak̄sak menmen enum maiu

²⁹ *Maain w̄ ham itai kai Jon k̄r Jisas kaknen kak̄rek h̄rak kat̄p, "Eiȳrekl M̄tik ik ek h̄rak k̄re Sipsip ke God. H̄rak keriuwetek kan in kaki kak̄kreh̄r ke haiu m̄t te h̄rak kak̄sak menmen enum haiu m̄rakem.

³⁰ *H̄rak m̄tik kerekek kerek nipaa hi etpiyek kerek maain k̄karu kak̄is̄sa kaknen, h̄rak M̄tik luwe kin̄na kentar nipaa h̄rak kin̄na kepu ketike God me w̄ miye ap wina wen au.

³¹ Nipaa hi ap hertei h̄rak kakre keim̄n, te hi h̄k̄ir m̄t har ik ek te hi eteik̄n yi m̄t ne Isrel yi eiȳrtei h̄rak keim̄n."

³² *Jon kat̄p h̄m im em me menmen h̄rak k̄rem. H̄rak kat̄p, "Hi h̄r God H̄m̄n Yaai kenke keke nepni kan k̄re hore tap̄ kan kenterik.

³³ *Hi nipaa hep̄itari God kehimitanek h̄rak m̄tik kerek kak̄kep̄ai, te God keriuweta hi ak̄iri eiriuwe t̄par em, h̄rak ketpo, "Ti ah̄r God H̄m̄n Yaai kak̄inke kaknen kak̄kre m̄tik, m̄tik ik kerekek kak̄wet m̄t God H̄m̄n Yaai kaku kakreri."

³⁴ *Hi epei h̄rek, te hi etpi h̄rak N̄kan ke God."

Jisas keithis m̄tik̄it disaipel tekyait (4)

³⁵ Teipmen, itai kai Jon wen kepeit mani Jodan ketike m̄tik̄it disaipel wiketeret.

³⁶ *H̄rak k̄r Jisas kan ken te h̄rak kat̄p, "M̄tik ik h̄rak Sipsip ke God. H̄rak keriuwetek kan kaki kak̄kaap haiu m̄t."

³⁷ M̄tik̄it wik temtau Jon kat̄p kar ik, te h̄rak̄it tises Jisas ten tetikerek.

³⁸ Jisas keweik̄n k̄ret tisesik, te h̄rak kit̄wek̄ithi, "Yi yaȳr mekam?" H̄rak̄it tet̄p̄wek, "Rabai, ti hau heit nein?" (Haiu meweik̄n h̄m Rabai h̄ram mat̄p M̄tik luwe tisa.)

³⁹ H̄rak kat̄p, "Einen eiȳrem." Te h̄rak̄it tetikerek tariyak̄it ten t̄r wit kerek h̄rak kewiyen, te h̄rak̄it ten en tetikerek ere w̄itaan (H̄ram epei h̄nkewi te h̄rak̄it tet̄p̄wek menmen im.)

⁴⁰ *M̄tik hak niuk m̄rak Endru h̄rak n̄k̄ik ke Saimon Pita h̄rak m̄tik̄it kiut̄p ke m̄tik̄it wiketeret h̄rak kemtau h̄m me Jon te h̄rak kises Jisas.

⁴¹ *Wasenum, m̄tik̄it Endru k̄naaiwir Jisas ken k̄nap̄in heiyiwe k̄rak Saimon, h̄rak ket̄p̄wek, "Haw̄r epei w̄nap̄in M̄tik luwe Mesaia." (Haiu meweik̄n h̄m Mesaia haiu mat̄p Krai, M̄tik kerek God kehimitanek kak̄kaap haiu m̄t.)

⁴² *H̄rak ket̄p̄wek epei au, Endru keithis Saimon keiȳk ken k̄r Jisas. Jisas k̄rek, h̄rak ket̄p̄wek, "Ti Saimon n̄kan ke Jon. In ek hi eweik̄n niuk mit mamre Sifas." (Haiu meweik̄n h̄m h̄ram mat̄p, "Pita" o "Nan".)

Jisas ken̄ne Filip ketike Nataniel h̄rak̄it tisesik

⁴³ *W̄ ham Jisas kekrit kakno provins Galili. H̄rak han kitet kakno en te h̄rak k̄nap̄in m̄tik̄it Filip ket̄p̄wek kar ik: "Ti enen eis̄sa!"

⁴⁴ Filip h̄rak ke wit Betsaida, wit ke Endru ketike Pita.

⁴⁵ *Te Filip k̄nap̄in Nataniel h̄rak ket̄p̄wek, "Haiu epei m̄nap̄in m̄tik̄it kerek nipaa Moses kewis̄m mau t̄wei m̄rak, h̄rak ketike m̄t newis̄m mau t̄wei. Haiu epei m̄nap̄inek, h̄rak Jisas, n̄kan ke Josep ke Nasaret."

⁴⁶ *Nataniel ket̄p̄wek, "Menmen mei miut̄p yaaim ap te mam̄ke Nasaret mamnen auye!" Filip kewenhi ket̄p̄wek kar ik: "Ti eno eh̄rek."

⁴⁷ *Jisas k̄r Nataniel kan kak̄rek, h̄rak kat̄p, "Eiȳrek. H̄rak m̄tik̄it ke Isrel ap kem̄pin au."

⁴⁸ Nataniel ket̄p̄wek, "Ti harkeik te ti herteiya?" Jisas ket̄p̄wek, "Filip ken̄nut wen au, hi h̄rit kerek ti hau h̄n̄k nu fik ek."

⁴⁹ *Nataniel ket̄p̄wek kar ik: "Ti M̄tik luwe, ti N̄kan ke God kerekek. Ti M̄tik luwe ehin̄n naanmamrai haiu m̄t ne Isrel."

* 1:25 Mt 21:25; Jo 1:33 * 1:27 Jo 1:15; Ap 13:25 * 1:28 Mt 3:6; Jo 10:40 * 1:29 Jo 1:36; Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19
 * 1:30 Jo 1:15 * 1:32 Mt 3:16 * 1:33 Lu 3:2-3 * 1:34 Mt 3:17, 17:5, 27:54 * 1:36 Jo 1:29 * 1:40 Mt 4:18-20
 * 1:41 1Sm 2:10; Sam 2:2; Jo 4:25 * 1:42 Mt 16:18; Mk 3:16 * 1:43 Mt 8:22; Mk 2:14 * 1:45 Diu 18:18; Ais 7:14, 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23 * 1:46 Jo 7:41, 52 * 1:47 Sam 32:2 * 1:49 Mt 14:33, 16:16, 27:42; Mk 3:11; Jo 12:13

⁵⁰ Jisas ketpⁱwek, “Hi hetput hi hⁱrit hau hⁱnⁱk nu fik te me menmen in ti han kiteta hi Mⁱtⁱk Iuwe a? Hi hetput maain ti ehⁱr menmen iuwe minⁱn menmen im em.”

⁵¹ *Te Jisas ketpor, “Hi hetpⁱwerek. Yi maain yayⁱr wit ke God kakwep te yi eiyⁱr mⁱt ensel ne God nanⁱniu nanⁱkiuwe nanⁱntar hi Mⁱtⁱk ke wit ke Mⁱtⁱk Iuwe.”

2

Mⁱtⁱk hak keit mⁱte te Jisas keweikⁱn tⁱpar weinⁱm hⁱram mⁱre wain

¹ *Wⁱ wikak epei men, mⁱtⁱk ketike mⁱte nanⁱtan nanⁱt wit Kena keit provins Galili. Jisas miye pⁱrak hⁱre wepeit en.

² Te Jisas ketike mⁱt disaipel nⁱrak natⁱp nanⁱno nanⁱri nanⁱtan.

³ *Maain hⁱr naam tⁱpar wain mⁱr epei au, Jisas miye wetpⁱwek war ik: “Hⁱr naam tⁱpar wain epei au mesi.”

⁴ *Jisas ketpⁱw^e, “Ti ap etpo menmen hi ehisesim. Hⁱram ap menmen mit. Au, hⁱram menmen mai. Wⁱ ap man wen au te hi hewepyapⁱr hⁱrekes hi keimⁱn.”

⁵ Te Jisas miye pⁱrak watⁱp mⁱt kerek nⁱrⁱak menmen me mⁱt en, “Yⁱ eirⁱak menmen eiyises hⁱm mⁱrak kerek hⁱrak ketpⁱ ek.”

⁶ *Mⁱt ne Isrel newis hⁱm lo mau tⁱwei matⁱp hⁱr naninⁱn nankemyet his te hⁱr nanⁱm menmen. Me menmen im hⁱr newis mⁱn iuwe mar hispⁱnak kiutⁱp (6) (hⁱram mⁱre heurek nun) hⁱram mepu. Hⁱram iuwe te mamtenen tⁱpar yapⁱrwe (Mar ke heurek hiswiyen hiswiyen hiswiyen (30).

⁷ Te Jisas katⁱp mⁱt en, “Yⁱ eiwen tⁱpar emkⁱre mⁱn.” Te hⁱr newen tⁱpar mekrerem ere mau hⁱm.

⁸ Epei au, hⁱrak ketpor, “Yⁱ eiwen tⁱpar mei eiyⁱm eino eiwet mⁱtⁱk naanmⁱpre menmen me neitan em.” Hⁱrak katⁱp epei au, hⁱr neiyⁱm nen newet mⁱtⁱk ek em.

⁹ Hⁱr neiyⁱm nen newetⁱwekem, hⁱrak kaam tⁱpar mei kike kerek Jisas keweikⁱnhis em mⁱre tⁱpar wain, hⁱrak kepⁱtari mⁱt neit tⁱpar wain im neit nein. (Te mⁱt kerek nⁱmⁱan (o nⁱmⁱn) tⁱpar im em hⁱr nerteiyem.) Te hⁱrak kenⁱne mⁱtⁱk kerek keit mⁱte ep hⁱrak ketpⁱwek kar ik:

¹⁰ “Mⁱt yapⁱrwe newet mⁱt tⁱpar wain yaaim, hⁱr ninⁱn nanⁱm, te maain hⁱr n^etaritari, hⁱr newetⁱr tⁱpar yaaim kike. Te ti au! Ti etenen tⁱpar wain yaaim ti ewet mⁱt em emakaru.”

¹¹ *Menmen im hⁱram menmen iuwe Jisas kinⁱn kⁱrⁱakem. Hⁱrak kⁱrⁱakem keit Kena hⁱrak wit kike ke provins Galili. Ik ek

keteikⁱn haiu mⁱt disaipel nⁱrak menmen iuwe God kewetⁱwekem, te haiu han kitet hⁱrak Mⁱtⁱk God keruwetek kan kakⁱkepai haiu mⁱt.

¹² *Epei au, Jisas ketike miye pⁱrak kikrek tⁱrak netike mⁱt disaipel nⁱrak nen wit Kapaneam nau en wⁱ ham.

Jisas kepⁱr mⁱt nesiuwe menmen neit pewek neit winak iuwe ke God keit Jerusalem

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)

¹³ *Wⁱ Pasova menep mamnen te mⁱt ne Isrel han tawenⁱn nⁱpaa God kenep mⁱt ne Isip, te maamrer nⁱr au. Me wⁱ im Jisas ken wit iuwe Jerusalem.

¹⁴ Hⁱrak ken kek^ere winak iuwe ke God, hⁱrak kⁱr mⁱt kerek nesiuwe bulmakau metike sipsip, hore nⁱmanp nanⁱt pewek mamrerim. Hⁱrak kⁱr mⁱt in netike mⁱt han nau yeno hⁱr neit pewek me mⁱt nerer wit wit newetⁱr pewek ham yaaim me Isrel.

¹⁵ Hⁱrak kⁱr menmen im, Jisas keit waai kⁱrⁱakek kⁱre nⁱpⁱn kⁱwaaiyek kenep sipsip bulmakau. Mⁱt nau yeno netenen pewek hⁱrak kepⁱri nen witeik. Hⁱrak kepⁱri nen wit eik, hⁱrak kenke kⁱnaan keit pewek mⁱr kewⁱrem mesikenⁱk mⁱwaai tⁱ.

¹⁶ *Hⁱrak katⁱp mⁱt kerek nesiuwe hore kar ik: “Yⁱ eikinⁱm eiyⁱm eno wit eik. Hi hⁱnapan yi yⁱrⁱak winak ke Haai kai enuk kⁱre winak maket mⁱt neiyⁱk neisuwe menmen neitak.”

¹⁷ *Haiu mⁱt disaipel nⁱrak han kitet hⁱm nⁱpaa haiu mekinaam mau tⁱwei me God hⁱram matⁱp mar im: “Hi hanhan iuwe me naanmamprut winak kit kaku werek werek.”

¹⁸ *Hⁱrak kⁱrⁱak menmen im epei au, hⁱr mⁱt iuwe ne kaunsil ke Isrel nan netpⁱwek, “Ti eriak menmen iuwe manmen emteikⁱn God kewisit te ti han hepⁱr menmen im meit winak iuwe kⁱrak ik ek.”

¹⁹ *Jisas ketpor kar ik: “Yⁱ yaiwen winak ke God ik ek, te wi wikak hi pⁱke eimaak.”

²⁰ Hⁱr pⁱke netpⁱwek, “Me 46 tito mⁱt nime winak iuwe ke God ik ek. Te ti hatⁱp ti pⁱke eimaak me wⁱ wikak keremem a? Taauye!”

²¹ *Jisas ap katⁱp me winak ke God. Au, hⁱrak katⁱp me yⁱnk kⁱrak.

²² *Te maain mⁱt nenep Jisas kaki, God kⁱkⁱak hⁱrak kekrit kepu, haiu mⁱt disaipel nⁱrak meket han hⁱm nⁱpaa hⁱrak ketpim, te haiu mises hⁱm nⁱpaa God kewisⁱm mau tⁱwei. Hⁱram metike hⁱm me Jisas.

Jisas kertei han ke mit yapⁱrwe

* 1:51 Jen 28:12 * 2:1 Jo 1:43 * 2:3 Jo 19:26 * 2:4 Jo 7:30, 8:20 * 2:6 Mk 7:3-4 * 2:11 Jo 1:14, 4:54, 11:40; Lu 9:32 * 2:12 Mt 4:13 * 2:13 Eks 12:1-17; Jo 6:4, 11:55 * 2:16 Lu 2:49 * 2:17 Sam 69:9 * 2:18 Mt 21:23 * 2:19 Mt 26:61, 27:40; Ap 6:14 * 2:21 1Ko 6:19 * 2:22 Jo 12:16, 14:26 * 2:23 Jo 7:31

23 *Jisas wen kepu Jerusalem me wı Pasova, wı kerek mıt han tewenın God kenep mıt ne Isrel au, mıt ne Isip keriyen. Me wı im mıt yapırwe nisesik nentar menmen yaaim iuwe hır nırek hırak kırıakem.

24 Te Jisas ap kemtau hım hır netpıwekem kisesim au. Hırak ap kewisi hır nehimıtanek mıtık iuwe king kırı naanmıpri au, kentar hırak kertei menmen mıt ne tı hır hanhanem.

25 *Hırak epei kertei werek werek menmen mekre han ke mıt ne tı ap mıtık hak te kakınınek kertei han ke mıt te hırak ketpıwekem au.

3

Jisas ketike Nikodimas tewepnak

1 *Mıtık niuk mırak Nikodimas kepu. Hırak mıtık hak ke mit ne Farisi kerek hır ninın nises hım me Moses. Hırak mıtık iuwe hak ke mıt kerek ninın naanmıpre mıt ne Isrel.

2 *Wıtaan ham hırak kan kırı Jisas ketpıwek kar ik: “Mıtık luwe, haiu mertei God keriuwetit ti han tı heteiknai menmen. God kekepit ti hırak menmen. Mıt neıyan ap te nanrıak menmen iuwe mamır ke tı hırıakem taau!”

3 *Jisas ketpıwek kar ik: “Hi hetput hım im em hıram yaaim. Mıtık ap kakweikın yaaik kakır ke nıkan miye wınaak ek, hırak ap te kaku kaktike God taau!”

4 Nikodimas kitıwekhi kar ik: “Markeik te mıtık nepei enuk ke mıtık hırak pıke kakre mıtık pipıak. Hırak pıke kaku kakıkre tu ke miye pırak te hıre pıke wawınaak?”

5 *Jisas kewenhi ketpıwek kar ik: “God ap te kakının naanmıpre mıt ere mıt han nankırı nanrıuwe tıpar, God Hımın Yaaik kakrıak hımın kırı hırak yaaik.

6 *Mıtık kerek miye wınaak, hırak kıre mıtık kerekek. Mıtık God Hımın Yaaik kakrıakek hımın kırıak hırak yaaik, hırak kıre God.

7 Ti ap han kekrit epıpır entar hım im hi hetputem me yi yapırwe God Hımın Yaaik ekrekyi hımın ki hırak kakre yaaik.

8 *Nıme mınıu mepno in mepno ein. Yi yemtau hıram matıp, te yi ap yertei hıram meke nein man, te mamno nein. God Hımın Yaaik hırak kıre nıme. Haiu mepitari karkeik hırak kırıak menmen kıkıap mıt au.”

9 Nikodimas kitıwekhi kar ik: “Mamırkeik te menmen im em manmen?”

10 Jisas ketpıwek, “Ti mıtık iuwe tisa ti hertei menmen yapırwe hımın mıt ne Isrel, te ti ap hertei menmen im au a? Menmen mit!

11 *Hi hetput werek. Haiu matıp menmen haiu epei merteiyem, haiu matıp menmen haiu epei mırem. Te yi yeweikın sip yewet menmen haiu metpiyem.

12 *Hi nepei hetpi menmen me tı im e te yi ap han kikitim yisesim au. Te hi hetpi me menmen me wit ke God, mamırkeik te yi yayımtau menmen hi etpiyem me wit ke God yi yayisesim a? Taauye!

13 *Mıtık keıyak ap nıpaı ken wit ke God heven au. Hi Mıtık ke wit ke Mıtık luwe kerekek, hi hınaıwir wit kırıak hekiuwe han tı ik e.

14 *Nıpaı Moses kırıak manpen kau niu keit wit weinık mıt ap newi. Mar im, mıt nanwenkıkı hi Mıtık ke wit ke Mıtık luwe nanwisa antar nu tentarakıt.

15 *Te mıt yapırwe kerek nises God, hır nanu nantikerek tipmain tipmain enum eik.

16 *God hanhan mıt ne tı ik iuwe te hırak keriuwet nıkan kırıak kiutıp kerekek kan tı ik. Te neımın kerek nanisesik, hır ap nani au. Hır nanu nanıt nantike God tipmain tipmain enum eik.

17 *God ap kesiuwe hi Nıkan kırıak hi han tı ik skelim mıt au. Hi han hahi akaap mıt ne tı ik.

18 *Neımın nisısa hi Nıkan ke God ap te God skelim hır nanıno si au. Te neımın kerek ap nisısa hi Nıkan ke God ehı, hırak God epei skelim mıt in nentar hır ap han kitet he Nıkan kiutıp kerekek kırıak ahısak menmen enum hır nırıakem.

19 *God skelim mıt kakır ik. Hım mai yaaim mıre wepni kırı, hi han tı ik heteikın mıt menmen me God. Te hır hanhan menmen enum me tı hıram mıre wıtaan toto. Menmen yaaim em me God au. Hir hanhan menmen enum me tı nentar hır nırıak menmen enum enum.

20 *Neımın hır nırıak menmen enum hır nıre mıt enun nepan ne menmen yaaim me God. Te hır ap nanınen nanises hi Nıkan ke God nanıntar hır nınapen hi ewepyapır menmen enum hır nırıakem.

21 Te neımın hır hanhan nanrıak menmen yaaim, hır nanınen hi Nıkan ke God kerek hım mai yaaim hıram mıre wepni te hır nanteikın mıt yapırwe hır nırıak menmen yaaim God katıp hır enrıakem.”

* 2:25 Mk 2:8 * 3:1 Jo 7:50, 19:39 * 3:2 Mt 22:16; Jo 9:16 * 3:3 Mt 18:3; 1Pı 1:23 * 3:5 Esi 36:25, 27; Ta 3:5 * 3:6 Sam 51:5; Jo 1:13 * 3:8 Ekl 11:5 * 3:11 Jo 3:32, 8:26 * 3:12 Lu 22:67 * 3:13 Pro 30:4; Ro 10:6 * 3:14 Nam 21:9; Jo 8:28, 12:32 * 3:15 Jo 20:31 * 3:16 Ro 5:8, 8:32; 1Jo 4:9-10; Jo 3:36, 10:28 * 3:17 Lu 19:10; Jo 5:22, 12:47; Ap 17:31 * 3:18 Jo 3:36, 5:24 * 3:19 Jo 1:5, 9, 8:12 * 3:20 Ef 5:11-13

Jon kewepyapir Jisas hirak keim'in

22 *Jisas katip Nikodimas epei au, Jisas ketike mit disaipel narak ninaaiwir Jerusalem nen wit hak kike ke Judia. Hirak kau en ketikeri wi ham, hir nikir mit miyapir neriuwe tipar.

23 Jon hirak kikir mit neriuwe tipar menep ti niuk m'arak Inon, hirak menep wit Selim. Hirak kikir mit in kentar tipar yapirwe meitai. Mit nen nanirek te hirak kiki.

24 * (Mitik iuwe King Herot ap kewis Jon kekere winak enuk ke gavman wen au.)

25 Mit disaipel han ne Jon netike mitik hak ke Isrel hir nenehan nentar menmen me nikir mit neriuwe tipar nises him mit ne Isrel n'paa nisesim.

26 *Te hir nen Jon nitiwekhi nar ik: "Mitik luwe, ti han kitet mitik kerek n'paa ketikewit yeit mani Jordan yeit p'nak eik, kerek ti hatip him m'arak em? Hirak epei kikir in ek, te mit yapirwe nanino nanirek."

27 *Jon ketpor, "God keit wit kirak Heven ap keriuwet mitik kiutip menmen hirak ap kaktiwem au.

28 *Yi h'aras yertei him mai kerek n'paa hi hetpim. Hi hatip har ik: 'Hi ap Kraus au. God keriuweta te hi hin'han han hewepyapirek.'

29 *Mitik kerek kakit mite hire mite pirak. Jisas hirak kire mitik ik. Mit nises him m'arak hir n're mite pirak. Mitik kerek wariyakit kirak kemtewek hirak kakken ketpiwek menmen, hirak han yaaik kar ke in ek hi han yaaik iuwe. Te hi ap y'ink enuk hentar mit yapirwe nisesik au. In ek hi han yaaik iuwe.

30 Hirak kakre Mitik luwe keit niuk iuwe, te hi au hi hire mitik weinik."

31 *Jisas kerek keke wit ke God kan ti ik hirak kin'in mit. Keim'in hirak ke ti ik hirak mitik kerekek, hirak han kitet menmen me ti ik. Hirak kerek ke wit ke God hirak hirak kin'in menmen yapirwe.

32 *Hirak kewepyapir him me menmen hirak epei kirem, menmen hirak apei kemtewem. Hirak kewepyapirem katip mit em te mitik keiyak ap kemtewem kisesim au.

33 Mitik kerek hirak kemtau kises him m'arak hirak keteik'in mit han God hirak katip him yaaim.

34 *Mitik kerek God keriuwetek hirak kakwepyapir him me God kentar hirak

kewetiwek Him'in kirak Yaaik keneises han kirak kekepik kirakem.

35 *God Haai hanhan N'kan kirak, te hirak kewetiwek menmen yapirwe meit his m'arak.

36 *Neim'in nises n'kan ke God nanit him'in yaaik kaku kakit tipmain tipmain enum eik. Neim'in neweik'in sip newet him me n'kan ke God, hir ap te nanu nanit au. God han enuk kakriuweri.

4

Jisas ketike mite pe Sameria hir newep-nak

1 *Me wi im mit ne Farisi kerek nin'in nises him me Moses nemtau him ham mar im: "Jisas keithis mit yapirwe te hirak kikiiri nin'in Jon."

2 Te Jisas h'rekes ap kikir mit au. Hir mit disaipel narak keriyen niki.

3 Jisas kertei menmen mit ne Farisi hir nemtewem, te hirak k'naaiwir provins Judia hirak p'ike kepno provins Galili.

4 *Te yayiwe hirak kitetik ek ken kerekir provins Sameria.

5 *Te hirak ken wit hak iuwe ke Sameria niuk m'arak Saika. Wit ik hirak menep ti me ni kerek n'paa enum eik Jekop epei kewet n'kan kirak Josep em.

6 Hei ke mit hir nanm'an tipar keit in kerek n'paa maam ke Isrel hirak kekinik. Jisas hit mekek te hirak kau menep hei kerekek. Wepni nepi kan kau n'm'niuwe.

7 Jisas kau en, mite hap pe Sameria wan waum'an tipar. Te Jisas kit'iwahi, "Ti eweto tipar mei eh'im."

8 (Hir mit disaipel ne Jisas epei nen wit eik nanwir pewek nanit menmen me hir nan'im.)

9 *Mite pe Sameria wewenhi watip, "Ti mitik ke Isrel, hi mite pe Sameria. Kenmak te ti hitauhi tipar te ti eh'im a?" (Mit ne Isrel ap te nanit menmen me Sameria mire tikenuw wenkep'ye kerek naam menmen nekrerem em au. Hir han kitet God kaktip hir enun nan'interim.)

10 *Jisas ketpiwe, "Ti ertei werek menmen God kakweti yi mit em, ti hertei hi keim'in hi hituthi, 'Ti eweto tipar mei eh'im', te ti etpo, 'Ti eweto tipar mei yaaim mamu mamit tipmain tipmain enum eik.'"

11 Mite watip war ik, "Mitik luwe, ti ap heit menmen me tipar. Hei ke tipar ik hirak kesikekre. Te ti ehit tipar yaaim mamkaap haiu mit mamu werek tipmain tipmain enum eik ehit nein?"

* 3:22 Jo 4:1-2 * 3:24 Mt 4:12 * 3:26 Jo 1:26-34 *
* 3:29 Mt 9:15 * 3:31 Jo 8:23; 1Jo 4:5 * 3:32 Jo 3:11
* 3:36 Jo 3:16-18; 1Jo 5:12; Lu 3:7 * 4:1 Jo 3:22, 26 *
9:1-10:44; Lu 9:52-53 * 4:10 Jo 4:26, 7:37-38; Rev 21:6

3:27 Jo 19:11, 1Ko 4:7, Hi 5:4 * 3:28 Jo 1:20, 23; Mt 11:10
* 3:34 Jo 1:32; Ap 10:38 * 3:35 Mt 11:27; Jo 5:20, 10:17
4:4 Lu 9:52 * 4:5 Jen 33:19; Jos 24:32 * 4:9 Esr 4:1-5,
* 4:12 Jo 8:53

12 *Nîpaa maam nîpu kaiu Jekop kewetei hei ik. Hîrak nîpaa ketike nîkerek, sipsip, bulmakau mîrak, hîr naam tîpar im em. Ti are iuwe hinîn maam kaiu Jekop?"

13 Jisas kewenhi katîp, "Mît yapîrwe nanîm tîpar im em maain hîr pîke hîm niu enuk (o mar kakwenkîkor hîm) nanîm tîpar meiyam.

14 *Te neimîn nanîm tîpar kerek hi ewetîrem, maain hîr ap te hîr pîke hîm niu enuk (o mar kakwenkîkor hîm) au. Tîpar kerek hi ewetîrem hîram mamre tîpar mamîkre han kîr mamu mamît mamkaap mît nanu werek werek tipmain tipmain enum eik."

15 Hîre pîke witîwekhi war ik: "Mîtik Iuwe, ti eweto tîpar mei im em. Te hi ap pîke hîm niu enuk (o mar kakwenkîkor hîm) au. Te maain hi ap pîke anen in amîan tîpar mei au."

16 Jisas ketpîwe, "Ti eno enîne mîtik kit te ti pîke enen in."

17 Mîte watîp, "Hi ap heit mîtik au." Jisas ketpîwe, "Ti hatîp ti mîtik au. Ti atîp werek.

18 Nîpaa ti heit mîkaan nar hispînak (5). In ek mîtik ti hau hetikerek hîrak ap mîtik kit. Ti epei hatîp werek."

19 *Hîre wetpîwek, "Mîtik Iuwe, hi hertei ti hîre mîtik profet.

20 *Maamrer nai ne Sameria nises God newenîpiyek neit mîniu (o neiyîp) ik ek. Te haiu emwenîpi God emeitak. Te yi mît ne Isrel yatîp wit iuwe Jerusalem hîrak yaaik kerekek. Wit hak au."

21 Jisas ketpîwe, "Mîte, ti ehises hîm mai. Maain wî ham mamnen te yi mît ne tî yaiwenîpi niuk me Haai kai yayît mîniu (o neiyîp) ik au, o yayît wit iuwe Jerusalem au."

22 *Jisas ketpîwe, "Yi mît ne Sameria ap yertei werek keimîn yi yisesik yewenîpiyek. Haiu mît ne Isrel mertei werek keimîn haiu misisik mewenîpiyek. Menmen God hîrak kîrîakem keithis mît miyapîr hîr nisesik, hîrak kewetaiyem.

23 Wî epei mamnen menep te mît kerek hîr yaain nises God Haai, hîr nanwenîpiyek neriuwe han kîr. Te mît nar ik God Haai hanhan hîr enisesik enwenîpiyek.

24 *God hîrak Hîmîn Yaaik kerekek. Hîr mît hîr newenîpi niuk mîrak, hîr enises menmen yaaim enwenîpiyek enriuwe hîmîn kîr yaaik."

25 *Te mîte wetpîwek, "Hi hertei maain mîtik Mesaia kerek God kehîmîtanek kaknen, hîr mît nenewek Kraiss, maain hîrak kaknen hîrak kakîtpai menmen yapîrwe."

26 *Jisas ketpîwe kar ik: "Hi kerekek hi atîp etikewit hi Kraiss."

27 Hîrak katîp kar ek, hîr mît disaipel nîrak hîr nîrek katîp ketike mîte hap, hîr han kitet yapîrwe. Te in ek mîtik keiyak ap kitîwehi kar ik: "Ti ehît mekam?" O hîr nitîwekhi, "Kenmak te ti hatîp hetikerep?"

28 Hîre wînaaiwîr heurek ke tîpar mîre, hîre pîke wen wit iuwe eik, te hîre wen watîp mît yapîrwe.

29 Hîre wetpor, "Yi einen eiyîr mîtik ik. Hîrak ketpo menmen yapîrwe kerek hi nîpaa hîrîakem. Hîrak mîtik Mesaia kerek God kehîmîtanek kakîkaap haiu mît?"

30 Hîre wetpor, te hîr nînaaiwîr wit ek nen nanîr Jisas.

31 Mîte wen wit kîre eik, mît disaipel natîp Jisas, "Mîtik Iuwe, ti ehîm menmen."

32 Te Jisas ketpor, "Hi menmen mai yi ap yerteiyem hi hahîm."

33 Mît disaipel nîrak hîras natîp nar ik: "Mîtik keiyak ketîwek menmen keiyîm kan o?"

34 *Jisas ketpor, "Menmen mai mar im: Hi hises hîm me Haai hîrak nîpaa keriuweta te hi han. Hi arîak wok mîrak enemîn hîram mar ke menmen hi ahîm."

35 *Yi mît yatîp yar ik: "Wenke tekyaaît (4) ere wî mamnen te haiu mamket menmen mau ni. Hi hetpi. Yi eiwaainaan heriyai heriyai eiyîr ni werek werek. Teket epei me yaaim te yi eiketim mamnen.

36 Mîtik hîrak kerek epei keit menmen, hîrak keit pewek hîram mamu werek. Hîram mar ke hîrak kari han ke mît hîr enises hîm me God te hîr enu enît tipmain tipmain enuk eik. Mîtik kerek kamîr ni hîrak ketike mîtik kerek keit menmen me ni hîrakît han yaaik tekiyakît. Mît han natîp mît hîm me God netike mît hîr nari han ke mît hîr nises hîm me God hîr nîre mîtikît wik it.

37 Mar ek te hîm im hîram yaaim. 'Mîtik kiutîp kamîr menmen, maain mîtik hak kakîketim.'

38 Nîpaa hîr eriuweti yi yen yari han ke mît hîr nises hîm me God yar ke mîtik kakît menmen epei me yaaim meit ni eim. Nîpaa yi ap yen yetpor menmen, te yi yîkîak han kîr te hîr nanises hîm me God. Mît han keriyen nîrîak menmen im. Te in ek yi yîkaap mît hîr nanises hîm me God."

39 Maain mît yapîrwe ne wit kike Saika ke provins Sameria nises Jisas nentar hîr

* 4:14 Jo 6:35 * 4:19 Jo 7:40, 9:17; 1Ko 14:24-25 * 4:20 Diu 12:5-14; Sam 122:1-5 * 4:22 2Kin 17:29-41; Ais 2:3; Ro 9:4-5 * 4:24 2Ko 3:17; Ro 12:1; Fl 3:3 * 4:25 Jo 1:41 * 4:26 Mk 14:61-62; Jo 9:37 * 4:34 Jo 6:38, 17:4 * 4:35 Lu 10:2

nemtau h̄m me m̄ite h̄ire epei wetpor, “H̄irak ketpo menmen yap̄rwe n̄ipaa ein hi h̄ir̄iakem.”

40 Te m̄it ne Sameria nan n̄ir Jisas h̄ir netp̄iwek eku ektikeri. Te h̄irak kau ketikeri neit wit eik w̄i wik.

41 M̄it han yap̄rwe h̄ir nemtau h̄m m̄irak te h̄ir nisesik.

42 *Te h̄ir nat̄ip m̄ite, “In ek haiu memtau h̄m m̄irak te haiu misesim. Haiu ap misesim mentar menmen n̄ipaa ti etpaiyem au. Haiu h̄iras memtewem te haiu han kitet h̄irak M̄it̄ik Kraiss kerek God keriwetek kaknen kak̄ikaap haiu m̄it miyap̄r ne ti.”

Jisas k̄ikaap n̄ikan ke m̄it̄ik iuwe ke gavman

43 *W̄i wik epei au, Jisas k̄inaaiw̄r wit ik h̄irak ken Galili.

44 *Jisas h̄irekes epei kat̄ip, “M̄it̄ik profet niuk m̄irak iuwe meit wit k̄irak au.”

45 *Te w̄i Jisas epei ken kiun provins Galili, m̄it nau en netp̄iwek, “Ti yaaik ti han.” H̄ir netp̄iwekem nentar h̄ir h̄iras n̄ipaa nen n̄ir menmen me w̄i Pasova neit Jerusalem me w̄i m̄it nererik han tewen̄in God n̄ipaa kenep m̄it ne Isip h̄ir naa. Te h̄ir epei n̄ir menmen yaaim h̄irak k̄ir̄iakem keit ein.

46 *Epei au, Jisas p̄ike ken wit Kena ke provins Galili, wit kerek n̄ipaa h̄irak keweik̄in t̄ipar wein̄im m̄ire t̄ipar wain. M̄it̄ik iuwe ke gavman keit Kapaneam kau in. N̄ikan k̄irak h̄irak k̄inap.

47 *H̄irak kemtau Jisas epei k̄inaaiw̄r provins Judia kan Galili, te h̄irak ken k̄irek kit̄iwekhi eknen ek̄ikaap n̄ikan k̄irak k̄inap. N̄ikan k̄irak epei menep kaki.

48 *Jisas ketp̄iwek, “Yi ap ȳr menmen iuwe hi ar̄iakem, te yi ap eiȳmtau h̄m mai eiyisesim au.”

49 M̄it̄ik iuwe ke gavman ketp̄iwek, “M̄it̄ik Iuwe, ti esiuk̄in, o au en, n̄ikan kai kaki.”

50 *Jisas ketp̄iwek, “Ti eno! N̄ikan kit kaku werek.” M̄it̄ik ik kemtau h̄m me Jisas kisesim te h̄irak k̄inaiw̄rek ken.

51 H̄irak kepno w̄inak k̄irak, m̄it kerek nerekȳiwek menmen h̄ir nan newenek yayiwe h̄ir netp̄iwek, “N̄ikan kit epei k̄ire yaaik.”

52 H̄irak kitorhi, “Kewaai meruri n̄ikan kai h̄irak k̄ire yaaik?” H̄ir netp̄iwek, “Nep̄ip wepni kau n̄im̄niuwe h̄irak ȳnk sisi epei au meit.”

53 *Te haai kertei me nep̄ip wepni kau n̄im̄niuwe, Jisas ketp̄iwek n̄ikan kaku

werek. Te h̄irak ketike m̄ite n̄ikerek n̄irak h̄ir nises h̄m me Jisas.

54 *Menmen im h̄iram menmen yaaim wik h̄irak k̄ir̄iakem me w̄i h̄irak k̄inaaiw̄r Provins Judia ken kiun provins Galili.

5

Jisas k̄ikaap m̄it̄ik hak k̄inap h̄irak k̄ire yaaik keit wan werweik ke Betesda

1 Jisas k̄ikaap n̄ikan ke m̄it̄ik iuwe epei au, w̄i ham kerek m̄it ne Isrel nererik naam menmen epei man. Te Jisas p̄ike ken Jerusalem.

2 Meit Jerusalem menep weip̄r iuwe ke sipsip, wanwerweik iuwe k̄iwaairi. M̄it nat̄ip h̄m Hibru h̄ir nenewek Betesda. Menep wan werweik kerek m̄it newep weisaak hisp̄inak (5) te m̄it n̄inapen wepni o haw̄i te h̄ir n̄isaw̄n newim.

3 M̄it miyap̄r yap̄rwe kerek h̄ir n̄inap h̄ir n̄iwaairi. H̄ir m̄it han nanam̄r toto, m̄it han his h̄it m̄in enum, m̄it han his h̄it epei maa.

4 W̄i ham m̄it̄ik ensel ke M̄it̄ik Iuwe God kenke kan wan kerek te h̄iram t̄ipar m̄itan̄ik. T̄ipar m̄itan̄ik nepei au, m̄it̄ik kin̄in kakikwe kakno kakikre t̄ipar, h̄irak kakre yaaik.

5 M̄it̄ik kiutip kau weisaak n̄ipaa h̄irak k̄inap ere 38 tito.

6 Jisas k̄ir m̄it̄ik ik k̄ipwaai en, h̄irak kertei h̄irak k̄inap k̄iwaai w̄i yap̄rwe, te Jisas ketp̄iwek kar ik: “Ti hanhan ti p̄ike are yaaik a?”

7 M̄it̄ik ik kerek k̄inap h̄irak ketp̄iwek, “M̄it̄ik Iuwe, kerek t̄ipar m̄irir̄r, hi ap m̄it nei nekina newisa hekre t̄ipar au. Hi h̄irekes eno, m̄it han h̄ir n̄inat̄in nan nin̄ina.”

8 *Jisas ketp̄iwek, “Ti ekrit eh̄irp eh̄it yeno mit eiȳm eno.”

9 *Wasenum h̄irak m̄it̄ik k̄inap ek h̄irak k̄ire yaaik. H̄irak keit yeno m̄irak keiȳm ken.

W̄i im h̄iram w̄i Sabat.

10 *M̄it iuwe ne Isrel n̄ir m̄it̄ik ik kemerir yeno m̄irak te h̄ir nenerek netp̄iwek, “Pep̄in h̄iram w̄i Sabat. W̄i im em ti ap emerir yeno mit em̄it!”

11 H̄irak kewenhi ketpor, “H̄irak m̄it̄ik kerekya hi h̄ire yaaik ketpo, ‘Ekin yeno mit eiȳm ekrit eno.’”

12 H̄ir nit̄iwekhi, “Keim̄in h̄irak ketput ti ekin yeno mit eiȳm ekrit eno a?”

13 M̄it̄ik kerek Jisas kekepik ap kertei h̄irak keim̄in kentar Jisas k̄inaiw̄rek ken ek, m̄it yap̄rwe nererik neit wit eik e.

* 4:42 1Jo 4:14 * 4:43 Jo 4:40 * 4:44 Mt 13:57 * 4:45 Jo 2:23 * 4:46 Jo 2:1-11 * 4:47 Mt 8:5-6 * 4:48 Jo 2:18; 1Ko 1:22 * 4:50 Mt 8:13; Mk 7:29 * 4:53 Ap 16:14-15, 31 * 4:54 Jo 2:11, 23 * 5:8 Mt 9:6 * 5:9 Jo 9:14 * 5:10 Nia 13:19; Jer 17:21; Lu 13:14 * 5:14 Jo 8:11

14 *Maain Jisas kɪnapɪnek keit wɪnak iuwe ke God hɪrak ketpɪwek, “Ti epei hɪre yaaik. Ti ap pɪke hanhan ehises menmen enum te menmen ham iuwe enum mamnen mamwit.”

15 Hɪrak ketpɪwek epei au, mɪtɪk ik ken katɪp mɪt iuwe ne Isrel kar ik: “Mɪtɪk kerekek kerekya hi yaaik hɪrak Jisas.”

16 *Hɪrak ketpor Jisas kekepik te mɪt iuwe ne Isrel hɪr nɪnɪn nɪrɪak Jisas enum nentar hɪrak kɪkaap mɪtɪk enuk kɪnap iuwe hɪrak kɪre yaaik me wɪ Sabat (kerek mɪt nɪrɪak menmen au. Hɪr nau weinɪm.)

17 *Hɪr natɪp Jisas enum nenerek, te hɪrak ketpor, “Hekrit hekrit Haai kai kɪrɪak menmen, te hi arɪakem har ke hɪrak kɪrɪakem.”

18 *Hɪm im kerek Jisas ketpim mɪrɪak mɪt iuwe ne Isrel han enuk iuwe te hɪ hanhan nanɪnep Jisas kaki. Hɪr hanhan nankɪp kentar hɪrak kɪkaap mɪtɪk ke wɪ Sabat kerekek au. Hɪr han enuk nankɪp nanɪntar hɪrak katɪp God hɪrekes Haai kɪrak, te hɪrak kɪrɪak hɪrekes iuwe kɪre God Haai.

God kehimitan nɪkan kɪrak hɪrak iuwe kɪrɪak menmen mɪrak

19 *Mɪt iuwe ne Isrel nenerek, te Jisas ketpor, “Hi etpi hɪm yaaim! Hi Nɪkan ap te hi hɪrekes arɪak menmen mei weinɪm me han kai au. Hi hɪrɪak menmen mamɪr ke hi hɪr Haai kai kɪrɪakem. Haai kai kɪrɪak menmen, hi herteiyem te hi hɪrɪakem.

20 *Haai hɪrak hanhan keruwa hi Nɪkan kɪrak, hɪrak keteikno menmen iuwe hɪrak kɪrɪakem. Maain hɪrak kakteikno menmen iuwe minɪn menmen hi epei hɪrɪakem te yi yapɪrwe han kakɪkrit kakriuwere.

21 *Hɪram mar ke Haai kɪkɪan mɪt kerek epei naa ek te hɪr pɪke nekrit nau, te hi nɪkan kɪrak ehises han kai awis hɪmɪn yaaik kaku kakɪkre han ke mɪt kerek hi hanhan hewisɪk kakɪkre han kɪr.

22 *Haai kai hɪrekes ap skelim mɪt au. Hɪrak kewisa hi Nɪkan kɪrak hi ekrehɪr kɪrak hi skelim mɪt.

23 *Te mɪt yapɪrwe nanwenɪpi niuk me hi Nɪkan mamɪr ke hɪr newenɪpi niuk me Haai kai. Mɪt kerek ap newenɪpi niuk me hi Nɪkan, hɪr ap nanwenɪpi niuk me Haai kai kerek keruweta hi han in.

24 *Hi hetpi hɪm yaaim. Neimɪn nemtau hɪm mai hɪr nisesim, te hɪr nanises hɪm me hɪrak kerek keruweta hi han in, te hɪr nanɪt hɪmɪn yaaik kaku kakɪt tipmain tipmain enum eik. Hi ap te skelim mɪt au.

Hɪr nepei nɪnaaiwɪr menmen enum, hɪr neit hɪmɪn yaaik nanu werek.

25 *Hi hetpi hɪm yaaim. Wɪ kerek nɪpaa God kehimitanem hɪram epei man, te mɪt nɪpaa naa hɪr nanɪmtau hɪm me hi Nɪkan ke Mɪtɪk Iuwe God. Te neimɪn nanɪmtewem, hɪr nanɪt hɪmɪn yaaik nanu werek.

26 *God Haai hɪrak kaki au. Hɪrak Haai ke menmen mamkaap menmen yapɪrwe mamu mamɪt. Te hɪrak keweto hi Nɪkan kɪrak menmen te hi ap hahi au. Hi hetenen menmen im te hi akaap mɪt miyapɪr te hɪr nanu nanɪt tipmain tipmain enum eik.

27 *Hɪrak kewisa hi Iuwe hi skelim mɪt hentar hi Mɪtɪk ke wit kɪrak.

28 Yi ap han kekrit ke menmen im epei au emɪt. Wɪ mamnen te mɪt kerek nɪpaa naa mɪt newisi nekre hei nanɪmtau hɪm me hi Nɪkan ke Mɪtɪk Iuwe.

29 *Te hɪr nanɪnaaiwɪr hei, hɪr nanɪtpaan nanɪnen witik. Neimɪn kerek nɪpaa nɪrɪak menmen yaaim e, hɪr nanɪkrit nanu nanɪt. Te mɪt nɪpaa nɪrɪak enum, hɪr nanɪkrit nanɪno si enum.

Menmen mewepapɪr Jisas hɪrak mɪtɪk God keruwetek kan

30 *Hi ap hɪrɪak menmen hises han kai au. Menmen hi hemtau God ketpewem te hi hisesim skelim mɪt ariuwere. Hi skelim mɪt werek werek hentar hi ap hises han kai. Hi hises han ke God kerek keruweta te hi han tɪ ik e.

31 *Te hi kerekek etpi menmen me hi hɪrekes yi han kitet hi hemipɪn.

32 *Mɪtɪk kiutɪp kepu kewepapɪr hɪm mai. Hi hertei hɪm im hɪram matɪp mɪt me hi hɪram hɪm yaaim.

33 Yi nɪpaa yesiuwe mɪt hɪr nen nɪr Jon nitɪwekhi menmen, te hɪrak ketpi hɪm im me hi hɪram yaaim.

34 *Hi ap han kitet yapɪrwe me mɪtɪk hɪrak kewepapɪr niuk mai au. Hi hetpiyem te yi eiyɪrteiyem eiyises hɪm mai te God kakɪkepi yi eiyu eitikerek eiyu werek werek.

35 Jon hɪrak kɪre si keteikni yayiwe, hɪrak keteikni menmen me God. Me wɪ hɪrak kepu yi hanhan yisesik.

36 *Menmen ham minɪn hɪm nɪpaa Jon ketpim me hi. Hɪram im. Menmen yaaim haai kai ketpo hi hɪrɪakem. Menmen ham nɪpaa hi hɪrɪakem, hɪram meteikɪn mɪt

* 5:16 Mt 12:14 * 5:17 Jo 9:4 * 5:18 Mt 26:4; Jo 7:1, 30, 10:30, 33 * 5:19 Jo 5:30, 8:28 * 5:20 Jo 3:35 * 5:21 Ro 4:17; Ef 2:5; Jo 11:25 * 5:22 Jo 3:17; 5:27; 9:39; Ap 10:42 * 5:23 Fl 2:10-11; 1Jo 2:23 * 5:24 Jo 3:15-18, 8:51; 1Jo 3:14 * 5:25 Mt 8:22; Ef 2:5-6 * 5:26 Jo 1:4 * 5:27 Jo 5:22 * 5:29 Dan 12:2; Mt 16:27; Jo 6:40; Ap 24:15 * 5:30 Jo 5:19, 6:38 * 5:31 Jo 8:13-14 * 5:32 Jo 5:36-37; 1Jo 5:9 * 5:34 Jo 1:19-34, 3:27-30 * 5:36 Jo 3:2, 10:25, 38; 14:11 * 5:37 Mt 3:17; Jo 5:32, 8:18

miyapir te hir nertei Haai kai God keriuweta te hi han in.

³⁷ *Haai kerek keriuweta hi han in, hirak kewepayapir ketpi hi keim+n. Te yi ap yemtau h+m mirak au. Yi ap n+paa yr ninaam mirak au.

³⁸ *H+m mirak ap mau mekre han ki. Yi ap yemtau h+m me hirak M+tik Iuwe kerek keriuweta hi han ti ik.

³⁹ *Yi han kitet h+m me God mau t+wei, yi yekinaam te yi han kitet h+ram mamkepi yi eiyu eitike God, God kakweti h+m+n yaaik te yi eiyu tipmain tipmain enum eik. Te h+m im yi yekinaam h+ram mat+p me hi!

⁴⁰ Te yi y+napen eiy+mtau h+m mai te hi akepi yi eiy+t h+m+n yaaik te yi eiyu eiy+t tipmain tipmain enum eik.

⁴¹ Hi ap hanhan m+it nanwen+pi niuk mai nant+p hi yaaik. H+ram menmen wein+m.

⁴² Te hi hertei yi m+it yi y+re mekak. Yi ap hanhan God yekre han ki au.

⁴³ *Hi han hekrehir ke Haai kai, te yi ap yises h+m mai au. M+it han ne ti hir nan+nen netpi hir m+it iuwe, yi yemtau h+m mir yisesim. Te yi ap yemtau h+m mai au!

⁴⁴ *Yi m+it hanhan yaiwen+piyan niuk mi, te yi y+napen M+tik Iuwe kiut+p hirak God hirak kakwen+pi niuk mi kak+pi yi yaain. Yi han kitet menmen im h+ram wein+m. Yi ap hanhan hirak kakt+p yi yaain, te yai+reik te yi hanhan eiyises h+m mai?

⁴⁵ *Yi ap han ekitet hi esiuwi h+m hat+p Haai kai me menmen yi y+ri+akem. Au, h+m kerek Moses kewis+m mau t+wei kerek yi yekinaam han kitet h+ram mamkepi te God kakt+p yi yaain, h+ram mamsiuwi h+m.

⁴⁶ *Yi yises h+m me Moses werek werek, te yi eiyises h+m mai yentar hirak kewis h+m me hi.

⁴⁷ *Te yi ap yises h+m Moses kewis+m mau t+wei, te yi ap eiyises menmen hi hetpiyem au!”

6

Jisas kewet m+it yap+rwew nar 5,000 menmen hir naam

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)

¹ Jisas ketpor menmen im epei au, hirak ken kerekir wan iuwe ke Galili (kerek m+it nenewek niuk ham Wan ke Taibirias).

² M+it yap+rwew nises Jisas nentar hir n+paa n+r menmen iuwe hirak k+r+akem k+kaap m+it n+naap. Mar ik te hir nisesik.

³ Jisas ken k+niu m+niu wank ken kau ketike m+it disaipel n+rak.

⁴ *W+ Pasowa man menep. H+ram w+ kerek m+it ne Isrel nererik naam menmen

han tewen+n w+ n+paa God kenep m+it ne Isip, k+kaap m+it ne Isrel.

⁵ Jisas kerenaan k+r m+it miyapir yap+rwew nan n+rek. Te hirak kat+p Filip, “Haiu mam+it niu o bret mam+it nein te haiu mamwet m+it miyapir em hir nan+m?”

⁶ (Jisas kat+p m+it+k Filip h+m im em te hirak kakri han k+rak kakises mekam. Jisas epei kertei menmen h+rekes kak+rakem.)

⁷ Filip kewenhi ket+p+wek kar ik: “Haiu mew+r 200 kina mam+it niu o bret meriuw-erem h+ram ap werek te m+it in nan+m kike kike au.”

⁸ Disaipel ke Jisas niuk mirak Endru, hirak n+kik ke Saimon Pita hirak kat+p Jisas kar ik:

⁹ “M+it+k pip+ak ik e keit bret bali mar hisp+nak (5) metike saauk wik. Te h+ram ap iuwe me m+it yap+rwew nar ik.”

¹⁰ Jisas ketpor, “Yi eiwen m+it miyapir enu ti. Yenkis yap+rwew meit in.” Te m+it 5,000 hir yap+rwew keriyen nererik nau yenkis keremem nau ti.

¹¹ Hir nau ti epei au, te Jisas keit bret keiy+m kitehi God, te hirak kewenem keketim kewet m+it n+rak em hir newet m+it miyapir em. Epei au, hirak keit saauk kewepim kewet+rem kar ke nepei ein hirak kewet+r bret bali, te hirak kewet m+it menmen mar ke hir hanhanem.

¹² Hir epei naam tu iuwe, Jisas kat+p m+it disaipel n+rak kar ik: “Eikinen yinam yinam m+it ap naam. Hi h+napen hir nanw+sim mamu ti. Yi ap eiwis mei kike mamu au.”

¹³ Hirak kat+p epei au, hir nekor+rim (o nekurerim) ere epei au mesi, te hir nemi mekre tan+k mar hiswiyen wik (12) meke bret hisp+nak (5) n+paa Jisas ket+rwem kewet m+it em hir naam.

¹⁴ *M+it miyapir n+r menmen yaaim Jisas k+r+akem te hir nat+p, “H+ram h+m yaaim. M+it+k ik hirak profet ik ek kaknen ti.”

¹⁵ *Jisas kertei hir hanhan nantenenik nan+h+m+itanek hirak m+it+k iuwe king kir hirak kaku kak+n+n naanm+pror. Te hirak k+naiw+r+i hirak kerekek p+ke ken m+niu (o neiy+p) eik.

Jisas ken kitet wan keke niu

(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)

¹⁶ Me h+nkew+i disaipel ne Jisas hir nekiuwe nen wan eik.

¹⁷ Hir neh+n n+niu nekre bot newik nerekir wan nan+no p+nak ein. Hir nen Kapaneam. Nepei au w+taan, te Jisas ap kan kiunor wen au.

¹⁸ In ek n+me iuwe m+niu te wan kewen+n iuwe.

* 5:38 Jo 6:29 * 5:39 Lu 24:27, 44; Ap 13:27; 2Ti 3:15-17; 1Pi 1:10-11 * 5:43 Mt 24:5 * 5:44 Jo 12:43 * 5:45 Diu 31:26-27 * 5:46 Diu 18:15; Ap 3:22 * 5:47 Lu 16:31 * 6:4 Jo 2:13 * 6:14 Diu 18:15; Jo 5:46 * 6:15 Jo 18:36; Mt 14:23

19 Hîr neit niu mîrak neiy+k nari wan ere 5 o 6 kilomita nau nîmîn, hîr nîr Jisas kitet wan kitet tîpar keke niu ken menep bot. Hîr nîrek te hîr nînaain.

20 Te Jisas ketpor, “Hi kerekek han. Yi ap einaain.”

21 Hîrak ketpor te hîr han yaaik netîwekhis kîniu ketikeri nekre bot. Te wasenum bot kepno menep wit hîr hanhan nanînori.

Hîr mît miyapîr nînatîn Jisas

22 Hekrit eik, mît miyapîr hîr wen nepeit wan pînak eik, hîr nertei nepî bot ap keyiak kepu au. Kiutîp kerekek kepu, Jisas ap kau ketike disaipel au. Hîr disaipel keriyen nekre bot ik ek te hîr nen.

23 *Te bot ham me Taibirias man menep wit kerek Jisas kewetîr Bret hîr naam newî.

24 Mît yapîrwe nîr Jisas hîrak ap ketike mît disaipel ap nau, te hîr nehîn nekre bot hak, hîr nen Kapaneam nînetnîwek.

Jisas hîrak kîre Bret yaaik kîkaap mît hîr nanu werek

25 Maain mît nînapîn Jisas keit wan pînak ein epei au, hîr netîwek, “Mîtik Iuwe, hewaai meruri te ti han in a?”

26 *Jisas kewenhi ketpor, “Hi hetpi werek. Yi yînyetno yentar yi epei yaak Bret ere tu iuwe. Yi ap han kitet menmen yaaim iuwe hi hîrakem au.

27 *Yi ap hanhan yayît menmen me yayîm keremem hîram mamîwaank au ekî! Yi hanhan eiyît menmen yaaim hîram mîre menmen me yi eiyîm, hîram mamkepi te yi yayît hîmîn yaaik ke kaku kakît tipmain tipmain enum eik. Menmen im hi Mîtik ke wit ke Mîtik Iuwe awetiym hentar God Haai kîrak menmen keteikîn mît hîrak keriuweta hi hîrak menmen mîrak.”

28 Hîrak ketpor hîm im, te hîr nitîwekhi natîp nar ik: “Haiu emriak mekam te haiu emriak menmen God han yaaik keriuwerem?”

29 *Jisas kewenhi ketpor, “Menmen yi yîrakem God han yaaik keriuwerem hîram im. Yi eiyises hîm me hi Mîtik kerek God keriuweta hi han tî ik.”

30 *Hîr newenhi natîp, “Ti eriak mekam iuwe te haiu emîrem te haiu emises hîm mît a?”

31 *Maamrer naiti naam menmen niuk mîram mana neit wit weinîk mît ap newî en. Hîm me God matîp Moses kewetîr menmen meke wit ke God hîr naam.”

32 Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Moses kewetîr menmen au. Haai kai kewetîrem. Menmen me nîpaa hîram ap Bret yaaim mamkaap hîmîn ki au. In ek Haai kai kerekek keweti menmen yaaim me wit kîrak, hîram yaaim mîre Bret mamkaap hîmîn ki kaku werek.

33 Bret God kewetiye ek, hi Jisas kerek heke wit ke Mîtik Iuwe han hi Bret ik. Hi aweti hîmîn yaaik kaku kakîkri tipmain tipmain enuk eik.”

34 *Hîr nitîwekhi nar ik: “Mîtik Iuwe, ti ewetai Bret kit eknen in ere tipmain tipmain enum eik.”

35 *Jisas ketpor, “Hi hîrekes hîre Bret hîkaap mît nanu nanît hîmîn yaaik. Hîr neimîn nanisîsa te hîr ap nînpî mamîn. Neimîn hîr nanisîsa ap te hîm niu enuk (o mar kakwenkîkor hîm) hanhan nanîm tîpar mei au. Neimîn hîr nanisîsa ap te hîm niu enuk (o mar kakwenkîkor hîm) hanhan nanîm tîpar mei au.

36 * “Hi hetpi yi epei yîra te yi ap yises menmen hi etpiyem.

37 *Mît neimîn kerek Haai kai God kewetauri, hîr nanînen nanisîsa. Hi ap te aweikîn sip ewet neimîn kerek nanînen nanisîsa au.

38 *Hi hînaaiwir wit ke God te hi hises han kai au. Hi hises han ke hîrak Mîtik Iuwe kerek keriuweta hi han tî ik e.

39 *Hîrak kerek keriuweta hi han tî ik hîrak hanhan menmen im. Hîrak hanhan hi ap hînaaiwir mîtik kiutîp ke mît yapîrwe hîrak epei keriuwetai au. Hi akîan mît miyapîr yapîrwe nanîkrit nanu me wî maain God skelim mît.

40 *Menmen im Haai kai God hanhanem hîram im: Neimîn nîra hi Nîkan kîrak, hîr nisîsa nanîmtau hîm mai, hîr nanît hîmîn yaaik kaku kakît tipmain tipmain enum eik, te hi akîan nanu nanît me wî maain God skelim mît.”

41 Hîrak katîp epei au, mît ne Isrel natîpan nen Jisas nentar hîrak katîp hîm im: “Hi Bret kerek heke wit ke God hi han in.”

42 *Te hîr natîp, “Mîtik ik hîrak kerekek nîkan ke Josep. Haiu mertei miye haai nîrak. Kennak te hîrak katîp hîrak keke wit ke God kan a?”

43 Jisas kewenhi ketpor, “Yi ap eitîp eihan me yi hîras emît!”

44 *Mîtik kiutîp ap te kakisîsa ere God Haai kerek keriuweta hi han hîrak kakri han kîrak. Hi akîak hîrak kakît hîmîn

* 6:23 Jo 6:11 * 6:26 Jo 6:11-12 * 6:27 Jo 4:14; 6:48-58 * 6:29 1Jo 3:23 * 6:30 Mt 16:1; Jo 2:18 * 6:31

Eks 16:14-15; Nam 11:7-9; Sam 78:24 * 6:34 Jo 4:15 * 6:35 Jo 4:14; 6:48-58 * 6:36 Jo 20:29 * 6:37 Jo 17:6-8;

Mt 11:28 * 6:38 Mt 26:39; Jo 4:34 * 6:39 Jo 10:28-29, 17:12 * 6:40 Jo 11:24 * 6:42 Mt 13:55 * 6:44 Jo

6:65 * 6:45 Ais 54:13

yaaik ke kaku kakit me wɨ maain God skelim mɨt.

⁴⁵ *Mɨt profet newis hɨm im mau tɨwei hɨram matɨp mar im: 'Mɨt yapɨrwe te God kakɨtpor menmen kakɨkepi werek werek.' Mɨt neimɨn niutɨp niutɨp kerek epei nemtau hɨm me Haai kai God te hɨr nanisɨsa.

⁴⁶ *Mɨtik kiutɨp ke mɨt yapɨrwe ap te kɨr God Haai ek au. Hi Mɨtik kerek God keruweta hi han tɨ ik ek, hi kerekek epei hɨrek.

⁴⁷ *Hi hetpi werek. Hɨrak keimɨn kises hɨm mai kakit hɨmɨn yaaik ke kaku kakit tipmain tipmain enum eik.

⁴⁸ *Hi hɨrekes kerekek hɨre bret, hi akaap mɨt nanu nanɨt tipmain tipmain enum eik.

⁴⁹ Maamrer ni nɨpaa naam menmen mana God kewetɨrem neit wit weinɨk mɨt ap newi, te hɨr ap nepu au. Hɨr epei naa.

⁵⁰ Hi Mɨtik kerek hɨnaaiwɨr wit ke God han tɨ ik ek hi hɨre bret mɨkaap mɨt nanu. Neimɨn nisɨsa hɨr nani au. Hɨr nanu tipmain tipmain enum eik.

⁵¹ Hi hɨre bret akaap mɨt nanu nanɨt tipmain tipmain enum eik. Hi heke wit ke God han. Mɨt kerek nanɨm bret im hɨr nanu nanɨt tipmain tipmain enum eik. Bret im hɨram yɨnk kai kerek hi hewet mɨt ne tɨ hɨr nanɨm te hi akepi hɨr nanɨt hɨmɨn yaaik."

⁵² Menmen im hɨrak ketpor menip mɨt ne Isrel nenehan natɨpan hɨm me hɨr hɨras, hɨr natɨp nar ik: "Mɨtik ik kakɨrkeik te hɨrak kakwetei naan me yɨnk kɨrak haiu mamɨk a? Taauye!"

⁵³ Jisas ketpor, "Hi hetpi werek. Yi ap yayɨk yɨnk kai ke hi Mɨtik ke wit ke Mɨtik Iuwe, o yi ap yayɨm hemkre mai, te yi ap yayɨt hɨmɨn yaaik kakɨkri.

⁵⁴ Neimɨn nanɨk yɨnk kai o nanɨm hemkre mai, hɨr nanɨt hɨmɨn yaaik. Te hi akɨan hɨr mɨt kerek nɨpaa naa, hɨr pɨke nanɨkrit nanu nanre mɨt me wɨ maain God skelim mɨt.

⁵⁵ Yɨnk kai hɨrak menmen yaaik kɨre samiyak kakɨkepi. Hemkre mai hɨram mɨre tɨpar yaaim mamkepi.

⁵⁶ *Neimɨn naak yɨnk kai ketike hemkre mai, hɨr nau netikewa nises hɨm mai, te hi hau hekre han kɨr

⁵⁷ God kerek hɨrak Haai ke menmen yapɨrwe mepu, hɨrak keruweta hi han, hɨrak kenipa hi ahu tipmain tipmain enum eik. Neimɨn nanɨk yɨnk kai hɨr nanu nanɨt nanriuwerek.

⁵⁸ Hi hɨrekes hi hɨre bret keke wit ke God kan. Bret ik hɨrak ap kɨre menmen nɨpaa maamrer ni nɨpaa naam au. Hɨr naam ere

hɨr ne mɨt te hɨr naa. Neimɨn nanɨk bret ik hɨrak yaaik kakɨkepi te hɨr nanu nanɨt tipmain tipmain enum eik."

⁵⁹ Jisas katɨp mɨt menmen im keit wɨnak kerek mɨt nererik nekine hɨm me Moses neitai en neit wit Kapaneam.

Jisas katɨp hɨm yaaim mamkaap mɨt nanu tipmain tipmain enum eik

⁶⁰ Mɨt yapɨrwe kerek nɨpaa nises hɨm mɨrak nemtau menmen im epei au, hɨr natɨp, "Hɨm im hɨram enum merekyei han enuk. Neimɨn nanu nanɨmtau hɨm mamɨr im a? Taauye!"

⁶¹ Jisas epei kertei kekere han kɨrak hɨr mɨt disaipel nɨrak natɨpan menmen im hɨrak ketpor kar ik: "Hɨm mai merekyi te yi han enuk a?"

⁶² *Maain yi eiyɨr hi Mɨtik ke wit ke Mɨtik Iuwe hi pɨke hɨniu eno wit kerek nɨpaa hi hewik, te yi han enuk yeriuwa wɨsenum a!

⁶³ *Yi mɨt hɨras ap te eikaap hɨras te yi yayu tipmain tipmain enum eik taau. God Hɨmɨn Yaaik kerekek kakɨkepi. Hɨm im hi epei hetpim em, hɨram mamkepi hɨmɨn ki te yi yayu tipmain tipmain enum eik.

⁶⁴ *Te mɨt han ne yi mɨt ap yisɨsa au." (Jisas epei kertei wɨ kerek hɨrak kehimɨtan mɨt disaipel nɨrak, keimɨn ap kakisesik kakwepyapɨrek kakwet mɨt enun nepan ek hɨr neiyɨk nanɨno nankɨp.)

⁶⁵ *Jisas wen katɨp, "Nɨpaa hi hetpi ap mɨtik keimɨn kisɨsa ere God Haai kakri han kɨrak hɨrak kakisɨsa."

⁶⁶ Hɨrak katɨp epei au, mɨt yapɨrwe nɨpaa nisesik neweikɨn sip newetɨwek.

⁶⁷ Hɨr neweikɨn sip newetɨwek, hɨrak katɨp mɨt disaipel nɨrak nar hiswiyen wik (12) kitorhi kar ik: "Yi eiweikɨn sip eitikeri einaiwɨra a?"

⁶⁸ Saimon Pita kewenɨwekhi ketpɨwek kar ik: "Mɨtik Iuwe, haiu mamno keimɨn? Ti kerekek hetpei hɨm mamkepi te haiu mamu tipmain tipmain enum eik.

⁶⁹ *In ek haiu hɨras keriyen merteiyit ti keimɨn haiu misesit. Ti Mɨtik kerek God kehimɨtenit ti akaap haiu mɨt."

⁷⁰ Jisas ketpor kar ik: "Hi hɨrekes hehimɨtan yi mɨt yar hiswiyen wik (12), te mɨtik hak kiutɨp ke yi mɨt hɨrak enuk kɨre Seten."

⁷¹ Hɨrak katɨp ke Judas nɨkan ke Saimon ke wit Iskeriot. Hɨrak mɨtik kiutɨp ke mɨt hiswiyen wik (12), maain hɨrak kakwepyapɨr Jisas kakwet mɨt enun ek.

* 6:46 Jo 1:18 * 6:47 Jo 3:15-16 * 6:48 Jo 6:35, 58

* 6:56 Jo 15:4-5; 1Jo 3:24 * 6:62 Jo 3:13; Ap 1:9-11

* 6:63 2Ko 3:6

* 6:64 Jo 13:11

* 6:65 Jo 6:44

* 6:69 Mt 14:33, 16:16; Mk 1:24; Jo 1:49

7

Jisas kikrek narak ap han kitet hirak Kraisi

1 *Menmen im epei au, Jisas ken kerer wit wit me provins Galili hirak k'napen kakno kakrer wit wit me provins Judia kentar m'it iuwe nare nank'p.

2 *W' epei man menep te m'it ne Isrel nanrerik nan'm menmen nau nekre weisaak m'it, h'ir newet God menmen mei me ni m'ir.

3 Jisas kikrek narak nemip'in netp'iwek, "Ti enaaiw'ir wit ik e eno Judia, te m'it kerek nises h'm mit en'nen en'ir menmen yaaim ti er'akem.

4 M'it'ik kerek hanhan m'it nan'irteiyek ap te kakri'ak menmen kaksaw'inem au. Hirak kakri'akem kakrer wit wit te m'it yap'irwe en'irem. Ti ar'ak menmen im yaaim, ti eno wit Jerusalem eteik'in m'it iuwe rem."

5 * (Kikrek narak nat'ip menmen im nentar h'ir ap han kitet hirak Kraisi kerek kakriuwte'k kaknen kak'ikaap m'it au.)

6 *Te Jisas ketpor kar ik: "W' mai ap epei man te hi awe'pyap'ir h'irekes hi M'it'ik iuwe kerek God keriuweta hi han t'ik ik. W' yi han kitetim yi yaino, te yi eino wit Jerusalem eitike m'it eiy'im menmen.

7 *M'it ne t'ik ek h'ir ap han enuk neriuwi au. Te h'ir han enuk neriuwa nentar hi hewepyap'ir menmen enum h'ir n'ir'akem.

8 Yi eino eitikeri eiy'im menmen. Hi au, hi eh' in me w' ham hentar hi ap ewepyap'ir hi M'it'ik God keh'im'tena wen au."

9 Hirak ketpor epei au, hirak wen kepu provins Galili.

Jisas ken kau ketike m'it kerek nererik naam menmen nekre weisaak

10 Jisas kikrek narak nen netike m'it han nererik naam menmen epei au, Jisas kepno. Hirak ap ketike m'it yap'irwe nen au. Hirak kerekek ken kau k'ire m'it'ik k'isaw'in.

11 *M'it iuwe ne Isrel n'nat'in Jisas neit wit kerek h'ir nererik naam menmen neitai en. H'ir n'itehiyan, "H'irak keit nein?"

12 Neit ein ek, m'it yap'irwe newep'nak nat'ipan me Jisas. M'it han nat'ip hirak yaaik, m'it han au nat'ip hirak enuk kari han ke m'it yap'irwe h'ir nises h'm m'irak.

13 *Ap m'it nei nat'ip nerp yaaim menmen me Jisas nentar h'ir n'napen m'it iuwe nin'in naanm'pre m'it ne Isrel h'ir nan'itewem te h'ir neneri.

14 W' wikak epei men kerek m'it nererik naam menmen, te Jisas ken w'nak iuwe ke God keit Jerusalem, hirak kat'ip m'it h'm m'irak kerp yaaim ketpor menmen.

15 *M'it iuwe ne Isrel neh'n'h'in nat'ip, "M'it'ik ik wein'ik kertei menmen mau t'wei karkeik? N'ipaa hirak ap ken skul te m'it iuwe tisa neteik'n'iwek menmen au."

16 *Jisas kewenhi ketpor, "Menmen hi etpiyem h'iram ap mai au. H'iram h'm me hirak kerek keriuweta te hi han t'ik ik.

17 Neim'in h'ir nises menmen God hanhan h'ir nisesim, h'ir nan'irte' h'm hi hetpiyem h'iram me God o h'm hi h'irekes han kitetim etpiyem.

18 *Keim'in hirak kat'ip m'it menmen hirak han kitetim hirak hanhan m'it nanwen'ipi niuk m'irak keremem. Keim'in hanhan kakwen'ipi niuk me m'it'ik kerek keriuwetek, hirak kakises menmen yaaim kemp'in au.

19 *Moses n'ipaa keweti h'm m'irak mau t'wei te keim'in ke yi m'it hirak kisesim werek werek? Taauye! Te yi yenmak yi yayiep hi hahi yentar yi yat'ip hi ap hises h'm me Moses werek werek au a?"

20 *M'it en h'ir nit'iwekhi nar ik: "Neim'in h'ir hanhan nanit'ep te ti hahi a? Herwe enuk kers'isit te ti han ken sip te ti hat'ip menmen mar im!"

21 *Jisas ketpor, "Hi h'ir'ak menmen miut'ip yaaim me w' Sabat te yi han kekrit han enuk yeri'ua.

22 *N'ipaa Moses ketpi yi yerekir y'ink ke n'ikerek h'irak'it ti. (N'ipaa maaamrer nin'in n'ir'ak menmen im. Moses au.) Yi yerekir y'ink ke n'ikerek h'irak'it ti me w' Sabat te yi yises h'm me Moses.

23 *Yi y'ir'ak menmen im me w' Sabat, te yi yises h'm me Moses werek werek. Te yi yenmak yi han enuk yeri'ua yentar hi h'ikaap m'it'ik k'nap hirak k'ire yaaik me w' Sabat a?"

24 *Yi ap han ekitet menmen hi etpiyem eiy'antar yi han kitet hi heremir h'm yi yisesim. Yi han ekitet menmen werek werek te yi eiy'irte' menmen hi hetpiyem h'iram yaaim."

M'it han nat'ip Jisas hirak m'it'ik Kraisi

25 *M'it han nau Jerusalem nat'ip, "M'it iuwe nin'in naanm'prai h'ir hanhan nan'inep m'it'ik ik kaki.

26 Te yi eiy'erek. Hirak kat'ip m'it menmen m'irak keit wit yaaik me ninaan m'ir, te m'it'ik hak ap kesiuw'ek h'm au. M'it iuwe

* 7:1 Jo 5:18 * 7:2 Lev 23:34 * 7:5 Mt 13:55; Ap 1:14 * 7:6 Jo 2:4, 7:30 * 7:7 Jo 15:18 * 7:11 Jo 11:56
 * 7:13 Jo 9:22, 12:42, 19:38, 20:19 * 7:15 Mt 13:54; Lu 2:47 * 7:16 Jo 12:49, 14:10 * 7:18 Jo 5:41, 8:50 * 7:19
 Ap 7:53; Ro 2:21-24 * 7:20 Jo 8:48, 52, 10:20 * 7:21 Jo 5:16 * 7:22 Lev 12:3, Jen 17:9-13 * 7:23 Jo 5:8-10, 16
 * 7:24 Lev 19:15; Ais 11:3-4; Jo 8:15 * 7:25 Jo 5:18

han kitet m̄t̄ik ik h̄irak Mit̄ik Kraiis kerek God keriuwetek kaknen kak̄ikaap haiu m̄t̄ o au a?

27 *Karkeik te h̄irak M̄t̄ik God keh̄im̄itanek kaknen kak̄ikepai a? Haiu mertei m̄t̄ik ik ek wit k̄irak. Maain w̄i M̄t̄ik Kraiis kerek God keh̄im̄itanek kaknen in, haiu m̄t̄ ap te nan̄r̄tei h̄irak keke nein kan au!”

28 *Jisas keit w̄inak ke God kat̄ip h̄im iuwe kar ik: “Yi han kitet yi yertei hi keim̄in, yi yertei wit hi hewik. Te yi yep̄itari hi ap han wein̄m au. M̄t̄ik kerek h̄irak keriuweta hi han ik, h̄irak kerekkep̄u, te yi au yep̄itariyek.

29 Hi hertei ek werek werek entar hi n̄paa hau hetikerek h̄irak keriuweta hi han t̄i ik e.”

30 *H̄irak kat̄ip menmen im epei au, m̄t̄ iuwe hanhan nant̄iw̄ek his nanwis̄ik kak̄ikre w̄inak enuk ke gavman. H̄ir ap net̄iw̄ek his nentar w̄i kerek maain h̄irak kaki h̄iram ap epei man wen au.

31 *M̄t̄ yap̄irwe ne m̄t̄ kerek nemtau h̄im m̄irak h̄ir nisesik. H̄ir nat̄ip nar ik: “Maain M̄t̄ik Kraiis kerek God keh̄im̄itanek h̄irak kaknen ap te kak̄in̄ menmen yaaim iuwe m̄t̄ik ik k̄ir̄akem taauye! M̄t̄ik ik h̄irak Kraiis!”

M̄t̄ iuwe neriuwet m̄t̄ polis nan nan̄ith̄is Jisas nanwis̄ik kak̄ikre w̄inak enuk

32 M̄t̄ ne Farisi kerek nin̄in nertei h̄im me Moses h̄ir nisesim, h̄ir nemtau m̄t̄ nat̄ipan nar ik me Jisas, te h̄ir net̄ike m̄t̄ iuwe pris neriuwet m̄t̄ naanm̄ipre w̄inak ke God en h̄ir nan nan̄t̄ his Jisas.

33 *H̄ir epei nan, Jisas kat̄ip, “Hi wen hahu hatikewi w̄i ham, te maain hi p̄ike ano hahu atike h̄irak kerek n̄paa keriuweta hi han t̄i ik e.

34 *Maain yi yaȳinyaȳitno te yi ap yainepya au. Hi ano wit kerek yi ap te yaȳis̄isa yainen taau.”

35 H̄irak kat̄ip epei au, m̄t̄ iuwe ne Isrel nat̄ipan nar ik: “H̄irak kakno nein te haiu ap mamnap̄nek a? H̄irak kakno kakrer wit wit me m̄t̄ ap ne weiw̄ik me Isrel kerek m̄t̄ han nai ne Isrel newiyen te h̄irak kakt̄ip m̄t̄ ne weiw̄ik me Grik h̄im me God a?

36 Kenmak te h̄irak kat̄ip menmen im: ‘Maain yi yaȳinyaȳitno te yi ap yainepya au. Hi ano wit kerek yi ap te yaȳis̄isa yainen taau?’”

Jisas h̄irak k̄ire t̄ipar yaaim mamkaap m̄t̄ nanu werek

37 *Me w̄i m̄ikaru me m̄t̄ h̄ir nererik naam menmen, h̄iram w̄i iuwe epei man, Jisas kekrit kerp kat̄ip keriuwe h̄im iuwe kar ik: “Keim̄in h̄im niu enuk (o mar kewenk̄ik̄iw̄ek h̄im) kaknen kak̄ira te kak̄im t̄ipar mei.”

38 *Menmen im h̄iram mar ke h̄im me God met̄ipm. H̄iram mat̄ip, “Keim̄in kis̄isa, te menmen yaaim mamu mam̄t̄ maain m̄ire h̄it̄ik meke han k̄irak mamnen witeik.”

39 *Jisas kat̄ip h̄im im me God H̄im̄in Yaaik kerek neim̄in nisesik, te h̄ir nant̄iw̄ek kaku kak̄ikre han k̄ir. Me w̄i im God H̄im̄in Yaaik ap kan wen au kentar Jisas ap kaa p̄ike kekrit ken wit ke God keit menmen iuwe wen au.

M̄t̄ newep hasini p̄inan p̄inan nentar h̄im me Jisas

40 *M̄t̄ yap̄irwe nererik menep menep nemtau Jisas, h̄ir nat̄ip h̄im mar im: “M̄t̄ik ik ek h̄irak k̄ire m̄t̄ik profet h̄irekes kin̄in kaknen me w̄i menep M̄t̄ik Kraiis kaknen.”

41 *M̄t̄ han nat̄ip h̄irak kerek M̄t̄ik God keh̄im̄itanek keriuwetek kaknen ek. Te m̄t̄ han nat̄ip, “M̄t̄ik kerek God keriuwetek kaknen ap te m̄t̄ik kei ke provins Galili taau!”

42 *T̄iwei me God mat̄ip, “M̄t̄ik God keriuwetek kaknen h̄irak nepenyek ke m̄t̄ik Devit. Te m̄te wawinaak kak̄it Betlehem kerek wit n̄paa Devit kewi en.”

43 *Te h̄ir m̄t̄ yap̄irwe nererik newep nau n̄m̄in p̄inan en han kitet h̄im ham, p̄inan nat̄ip han kitet h̄im ham me Jisas.

44 *H̄irak kat̄ip menmen im epei au, m̄t̄ han hanhan nant̄iw̄ekhis nanwis̄ik kak̄ikre w̄inak enuk ke gavman. Te h̄ir ap net̄iw̄ekhis nentar w̄i kerek maain kaki ap man wen au.

M̄t̄ iuwe nin̄in naanm̄ipre m̄t̄ ne Isrel ap nises Jisas au

45 Menmen im epei au, m̄t̄ in naanm̄ipre w̄inak ke God n̄naaiw̄ir Jisas p̄ike nen nat̄ip m̄t̄ iuwe pris nin̄in naanm̄ipror, net̄ike m̄t̄ ne Farisi. Te h̄ir netpor, “Yenmak te yi ap yet̄iw̄ekhis yeiȳik yan in a?”

46 Te m̄t̄ in ne w̄inak iuwe ke God netpor, “M̄t̄ nei ap n̄paa nat̄ip nar ke m̄t̄ik ik ek h̄irak kat̄ip.”

47 Te m̄t̄ ne Farisi neneri netpor nar ik: “H̄irak kari han ki ket̄ike m̄t̄ miyap̄ir en a?

* 7:27 Jo 7:41, 9:29 * 7:28 Mt 11:27; Jo 8:55 * 7:30 Jo 7:44, 8:20, 13:1 * 7:31 Jo 2:23, 8:30, 10:42, 11:45, 12:11, 42 * 7:33 Jo 13:33 * 7:34 Jo 8:21, 13:36, 17:24 * 7:37 Lev 23:36; Ais 55:1; Jo 4:10, 14 * 7:38 Ais 58:11; Sek 14:8 * 7:39 Jo 16:7, 20:22; Ap 2:4 * 7:40 Diu 18:15; Jo 6:14; Ap 3:22 * 7:41 Jo 4:29, 1:46, 7:52 * 7:42 2Sm 7:12; Sam 89:3-4; Mai 5:2; Mt 2:5-6 * 7:43 Jo 9:16 * 7:44 Jo 7:30

⁴⁸ Yi ap yir mitik kei kerek kinin naanmpri ek o haiu mit ne Farisi mises him mirak au!

⁴⁹ Mit yapirwe in en ap nertei him lo me Moses nisesim werek nar ke haiu mit au. Te God kakriwaan kakit ninaan mirak me wi maain hirak skelim haiu mit ne ti."

⁵⁰ Nikodimas kerek nipa ke witaan ken kir Jisas hirak mitik kiutip ke hir mit ne Farisi hirak ketpor;

⁵¹ "Him lo maiu hiram matip haiu mit iuwe eminin mamintau him mitik hirak ketpim, mamir menmen hirak kirakem, te maain haiu matip hirak yaaik o enuk. Haiu emintau him mirak werek, te haiu emirtei menmen hirak kirakem werek werek."

⁵²⁻⁵³ Te hir nenerek netpwek, "Ti enuk ke Galili har ke mit en a? Ehir tiwei me God werek werek te ti ertei mitik profet kei ap te kaknen in hirak ke provins Galili auye!"

8

Him me mite wari mitik his wewenem

¹ [Hir natip epei au, hir mit yapirwe kerek nererik hir nen wit kir, te Jisas ken mniu (o neiyip) mit nenewek wit Oliv.

² Teipmen wen hekrit enum eik, Jisas ken winak iuwe ke God. Te mit yapirwe nenerik neweiknwek nau ti te hirak ketpor him.

³ Mit iuwe ninin nertei him lo me Moses natip mit em, hir netike mit ne Farisi neit his mite kerek epei wetike mitik hak hir niriran hir neiyip nan. Hir netpwe werp niman ke ninaan me mit.

⁴ Hir natip Jisas nar ik: "Mitik luwe, mite ip epei wari mitik hak his wewenem te mit han niri.

⁵ Him lo Moses keweteyem matip mite wiriak menmen enum mar im haiu emwir nan mamip wawi. Te in ek ti atip mekam?"

⁶ Hir natip him mar im me nanri han ke Jisas te hir nesiuwek him nantiwek his kakno winak enuk. Te hir ap nanmitiwekpin au. Hirak kertei, te hirak kitehir kenke his tiwak kirak kewis him miwaaai ti.

⁷ Te hir au nerp nitiwekhi menmen. Jisas hekrit kari hirekes werek te hirak ketpor, "Mitik keimin kiutip ke yi mit kerek ap kises menmen enum kirakem au, hirak ekinin ekwir nan ekip."

⁸ Hirak katip epei au, hirak kitehir kewis him meriuwe histuwak kirak mau ti.

⁹ Te hir nemtau him Jisas ketpor kar ik, hir nenepep nire ne kiutip kiutip nen witeik. Mit iuwe niutip niutip ninin netpaan, hir mit han weinin nikaru ere hir ninaaiwir Jisas kiutip kepeit niman ein ketike mite kerepep weperp.

¹⁰ Jisas hekrit kerp kari hirekes te hirak ketpwe, "Hir mit neit nein? Ap kei kiutip

kerp in te hirak kaksiwut him me menmen enum ti hirakem?"

¹¹ Mite wewenhi watip, "Mitik luwe hir epei nen. Ap kei kiutip kerp in au."

Jisas ketpwe, "Hi ap te heswut him me menmen im enum ti hirakem taau. Ti enaaiwir in eno, te ti ap pike eriak menmen enum au emit!"

Jisas kirak kire wepni kir ke ti ik ek

¹² Jisas pike katip mit nisesik kar ik: "Hi hir hire wepni ke ti ik ek. Keimin kisisa kemtau him mai, hirak ap kakes menmen enum mire witaan toto taau. Hirak kakes menmen mai yaaim mir mire wepni te hirak kakit himin yaaik kaku kakit."

¹³ Mit ne Farisi natip Jisas, "In ek ti etpim me ti hirekes. Menmen im ti etpim hiram menmen weinim meteiknai ti keimin au."

¹⁴ Jisas ketpor kar ik: "Au, menmen hi hirekes eriakem hatip me hi hirekes hiram yaaim werek hentar hi hertei hi eke nein han te hi ano nein. Te yi ap yertei hi heke nein han o hi pike ano nein.

¹⁵ Yi skelim hi te yises menmen enum me ti. Yi ap yertei werek menmen me hi hirakem te yi wen yeswo him. Te hi ap skelim mitik kiutip kerekek kar ik au.

¹⁶ Te hi kitet mit nanirp ninaan mai me menmen hir nirakem hiram te yaaim werek mentar hi ap hirekes kiutip skelim hir mit me menmen im. Haai kai God kerek keriuweta hi han in hirak kau ketikewa kekepa hawir wiriak menmen im.

¹⁷ Hiram him lo mi matip mitikit wiketeret tatip menmen miutip hirap yaaim werek mentar hirakit tatip him miutip mipiram.

¹⁸ Hi hetpi me hi hirekes hi Mitik ke wit ke Mitik luwe. Haai kai kerek keriuweta hi han in hirak ketikewa hawir wewepyapir hi keimin."

¹⁹ Hir mit en nitiwekhi, "Haai kit keik?" Jisas ketpor, "Yi ap yertei hi keimin te yi yepitari Haai kai. Yi yerteiya te yi yayirtei Haai kai."

²⁰ Jisas ketpor him im keit winak iuwe ke God, keit haau kerek mit mewis pewek mekre bokis newet God em miwaaai en. Te mit nei ap newirek kekere winak enuk nentar wi mirak hirak kaki ap epei man wen au.

Yi ap te eitikewa yaino wit kerek hi anori en taau

²¹ Jisas pike ketpor keteipim, "Hi ano ehit en ehit (o ano auwesi ehit). Te yi maain yayinyaitno te yi yayi yeriuwe menmen enum yi yirakem. Te yi ap eino nein kerek hi ano en taau."

²² Te mit iuwe ne Isrel natip, "Hirak katip kar ik, 'Yi ap yaino wit kerek hi ano taau.' Him im hirak ketpim mire

h̄rak kaknep h̄rekes kak̄t nein te haiu ap mamno mamtikerek?”

²³ Jisas kewenhi ketpor, “Yi m̄t yi ne t̄ ik ek keriyen. Te hi au hi ke t̄ ik au. Hi ke wit kau niu.

²⁴ Mar keremem te hi etpi yi yayi yeriuwe menmen enum mau mekre han ki. Yi ap yerteiya hi M̄t̄ik God keriuweta hi han t̄ ik e. Te yi yaino si yaȳntar menmen enum yi yr̄iakem.”

²⁵ H̄r nit̄wekhi, “Ti keim̄n?”

Jisas kewenhi ketpor, “Hi epei hetpi h̄m menmen n̄paa ein ek, w̄ kerek hi hin̄n heweyp̄ar h̄m God ketpewem.

²⁶ Menmen yap̄rwe yi yr̄iakem te hi etpiyem skelim yi m̄t ariuwem ah̄r ke m̄t̄ik masistret h̄rak k̄r̄iakem. Te hi ap ar̄iakem in ek au. In ek hi et̄p yi m̄t ne t̄ h̄m me M̄t̄ik luwe kerek h̄rak keriuweta hi han in h̄rak yaaik h̄rak ketpewem te hi epei hemtewem. Hi ar̄iak menmen im keremem. Menmen ham au.”

²⁷ H̄r ap mertei menmen h̄rak ketporem me Haai k̄rak God ek au.

²⁸ Te h̄rak ketpor, “Maain te yi eir̄iak hi M̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik luwe yewerik̄ka hahu nu tentarak̄t, te yi yaȳrtei hi keim̄n hi h̄rekes. Te maain yi eiȳrtei hi ap h̄r̄iak menmen me hi h̄rekes au. Hi hetpi menmen miut̄p kerek epei Haai kai ketpewem.

²⁹ H̄rak kerek keriuweta hi han ti ik h̄rak kepu ketikewa. H̄rak ap k̄n̄aiw̄ra hi kiut̄pen hepu. Au, hekrit hi hemtau menmen m̄rak hisesim te h̄rak han yaaik keriuwa.”

³⁰ M̄t yap̄rwe nemtau h̄m me menmen Jisas ketpim, te h̄r nisesik.

Jisas kat̄p h̄m me m̄t nau werek, m̄t au nau enum

³¹ Jisas kat̄p m̄t ne Isrel kerek nemtau h̄m m̄rak nisesik kar ik: “Yi yises h̄m mai hi epei hetpiyem yi yr̄e m̄t disaipal nai.

³² Yi yaȳrtei h̄m yaaim werek, te h̄m yaaim im mamkepi yainep̄m yaikeip̄n menmen enum, yar ke m̄t̄ik epei ketpaan k̄naaiw̄r w̄nak enuk.”

³³ M̄t han en nat̄p, “Haiu nepenyerer ne m̄t̄ik Abraham. Haiu ap n̄paa m̄re m̄t n̄r̄iak menmen wein̄m me m̄t̄ik hak kerek naanm̄prai au. Ti henmak te ti at̄p h̄m im em, ‘Yi yayu yaaim werek yainop̄n yaikeip̄n menmen enum yar ke m̄t̄ik epei ketpaan k̄naaiw̄r w̄nak enuk a?’”

³⁴ Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Yi m̄t yap̄rwe kerek yi yr̄iak menmen enum yi yar ke m̄t nekre w̄nak enuk ke menmen enum yi yisesim h̄rak mewenkeki mari han ki yi ap te einaiw̄rem au.

³⁵ M̄t kerek nepu nekre w̄nak enuk ap te nanises han k̄r nanr̄iak menmen au. Te

m̄t̄ik kerek kepu witeik h̄rak kepu kepeit en kises han k̄rak k̄r̄iak menmen.

³⁶ Te hi N̄kan ke God hi herekyi yi eire yaain einop̄n eikeip̄n menmen enum, te yi eiyu werek werek.

³⁷ Hi hertei yi nepenyerer ne Ebrahim. Te yi yayiyep yaȳntar yi ap yemtau h̄m mai yisesi.

³⁸ Hi hetpi menmen n̄paa Haai kai epei keteiknewem, te yi yr̄iak menmen kerek n̄paa haai ki h̄rak ketpiyem.”

Jisas kat̄p m̄t haai k̄r h̄rak Seten

³⁹ H̄r newehi netp̄wek, “Haai k̄rak h̄rak Abraham.” Jisas ketpor, “Yi n̄kerek ne Ebrahim h̄ras, te yi yair̄iak menmen yaaim mam̄r ke h̄rak k̄r̄iakem.

⁴⁰ Te menmen hi epei hetpiyem h̄ram h̄m yaaim werek hi hemtewem meke God man. Te yi wen hanhan yait̄p yayiyep. Ebrahim h̄rak k̄napen menmen im.

⁴¹ Yi yr̄iak menmen kerek haai ki k̄r̄iakem.”

H̄r nenerek nat̄p, “Miyerer naiu ap n̄waai netike m̄t han te h̄r ninaiu nar ke ti au. Haiu Haai k̄rak kiut̄p God h̄rekes.”

⁴² Jisas ketpor, “God h̄rak Haai ki h̄rekes, te yi han tewen̄na. H̄rak keriuweta hi heke wit k̄rak han te hi hau in ek. Hi ap hises han kai h̄naaiw̄r wit te hi han t̄ ik auye! Haai kai keriuweta.

⁴³ Yi yenmak te yi ap yertei menmen hi epei hetpiyem a? Yi yep̄tariyem yentar yi ap yau werek werek yemtau h̄m mai.

⁴⁴ Yi n̄kerek ne haai ki Seten, te yi hanhan yayises menmen enum m̄rak. N̄paa enum eik w̄ kerek h̄rak k̄n̄n kau ek, h̄rak enuk kenepep m̄t naa. H̄rak ap p̄ike k̄re yaaik mei kike au, kentar h̄rak ap kat̄p h̄m yaaim mamkaap m̄t au. H̄rak enuk kemip̄n m̄t kari han k̄r mekrerek. Hekrit hekrit h̄rak enuk kemitetp̄n, h̄rak haai ke m̄t h̄r nemitetp̄n.

⁴⁵ Hi hetpi h̄m yaaim ap hemip̄n au, te yi ap yis̄sa yentar menmen hi nepi hetpim me Seten.

⁴⁶ Keim̄n kiut̄p ke yi ekt̄p menmen hi epei h̄r̄iakem h̄ram enum? Hi hetpi h̄m yaaim te yi yenmak yi ap han kiteta?

⁴⁷ M̄t kerek h̄r n̄kerek ne God h̄r en̄mtau h̄m me God. Te yi ap n̄kerek ne God au yentar yi ap yemtau h̄m m̄rak.”

Ebrahim miye p̄rak winaak wen au, hi him̄nek hepu

⁴⁸ M̄t iuwe nin̄n naanm̄pre m̄t han ne Isrel h̄r netp̄wek, “N̄paa haiu mat̄p werek. Ti h̄rekes m̄t̄ik enuk ke wit Same-ria herwe kewit te ti han ken sip.”

⁴⁹ Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Hi herwe ap mekra au. Hi hewen̄pi niuk me Haai kai keremem, te yi au yetpo enum ap yewen̄pi niuk mai au.

⁵⁰ Hi ap h̄riak menmen te m̄t nant̄p hi yaaik iuwe au. Maain God kakteik̄n m̄t hi yaaik iuwe, h̄rak han ekitet menmen hi h̄riakem.

⁵¹ Hi hetpi werek. Neim̄n nises h̄m mai, h̄r ap te nani au. H̄r nanu nan̄t tipmain tipmain enum eik.”

⁵² M̄t iuwe ne Isrel netp̄wek, “In ek haiu mertei herwe enum mers̄s han kit te ti han ken sip.

⁵³ M̄tik Ebrahim ketike m̄t profet kerek newep̄yap̄r h̄m me God nat̄p m̄t em, h̄r epei naa. Te ti hat̄p neim̄n nises h̄m mit te h̄r nanu nan̄t tipmain tipmain enum eik. Ti iuwe hin̄n Ebrahim ketike m̄t profet a? Ti han kitet ti keim̄n a? Ti han kitet ti h̄re God a?”

⁵⁴ Jisas kat̄p kar ik: “Hi h̄rekes hewen̄pi niuk mai h̄ram menmen wein̄m. Hi au Haai kai kerek yi yat̄p yi yisesik yewen̄piyek h̄rak kewen̄pi niuk mai.

⁵⁵ Yi yat̄p yi yerteiyek, te ti yisesik au. Hi herteiyek hisesik. Hi hat̄p hi hep̄tariyek, te hi m̄tik enuk hemip̄n har ke yi m̄t. Au, hi herteiyek, hi hises h̄m m̄rak.

⁵⁶ Maam ki Ebrahim hanhan kak̄r w̄ kerek hi anaaiw̄r wit ke M̄tik luwe eweik̄n h̄re m̄tik anen hahu t̄ ik atike yi m̄t. H̄rak epei k̄rek te h̄rak han yaaik.”

⁵⁷ M̄t iuwe ne Isrel netp̄wek, “Ti ap epei enuk he m̄tik wen au, ti epei h̄r Ebrahim a? Taauye!”

⁵⁸ Jisas ketpor, “Hi hetpi werek Ebrahim miye p̄rak winaak wen au, hi kerekek hep̄u.”

⁵⁹ H̄rak kat̄p epei au, m̄t neit nan nanw̄rem nank̄p. Au, Jisas kiune h̄rekes h̄rak k̄naaiw̄r w̄nak iuwe ke God ketpaan ken witeik.

⁵ Hi wen hep̄u t̄ ik ek, hi h̄re si m̄r meteik̄n m̄t yap̄rwe yayiwe, hi heteiknor menmen me God.”

⁶ H̄rak kat̄p menmen im epei au, h̄rak kenik̄n t̄mank men t̄ keweik̄n̄m m̄re toni, h̄rak kewis̄m mau nanam̄r ke m̄tik eik.

⁷ H̄rak kewis̄m epei au, h̄rak ketp̄wek, “Ti eno ek̄r ekre wan niuk m̄rak Siloam.” (Haiu meweiik̄n h̄m im haiu mat̄p ‘M̄t neriuwetem men.’) Jisas ketp̄wek epei au, h̄rak ken kekemyet ninaan te h̄rak p̄ke kan k̄r ein ein werek werek.

⁸ H̄rak epei kan, te m̄t nau menep n̄rap̄tek netike m̄t han n̄rek n̄paa kau t̄ ek kitehi m̄t me pewek, h̄r nat̄pan nar ik: “M̄tik ik n̄paa kau t̄ kitehi m̄t nanwet̄wek pewek. M̄tik ik o au a?” M̄t han en, h̄r nat̄p, “M̄tik ik ninaan m̄rak mar ke m̄tik hak eik kau t̄.”

⁹ M̄t han nat̄p, “M̄tik ik kerekek n̄paa kau t̄ kitehi m̄t pewek.” Au, m̄t han nat̄p, “H̄rekes au. H̄rak ninaan m̄rak m̄re m̄tik kerek n̄paa nanam̄r toto ek.” H̄rak ketpor, “Au, hi m̄tik h̄rekes kerek n̄paa nanam̄r toto.”

¹⁰ H̄rak ketpor, te h̄r nit̄wekhi, “Ti harkeik te nanam̄r kit yaaik te ti h̄r ein ein a?”

¹¹ H̄rak ketpor kar ik, “M̄tik ik h̄r newek Jisas kenik̄n t̄mank mau t̄ keweik̄nenim ere m̄re toni, te h̄rak kewis̄m mau nanam̄r kai te h̄rak ketpo kar ik: “Ti eno ekemyet ninaan em̄kre wan niuk m̄rak Siloam.” Epei au, hi hen hekemyet ninaan mai te nanam̄r kai k̄re yaaik hi h̄r ein ein werek werek.”

¹² H̄rak kat̄p epei au, h̄r nit̄wekhi, “H̄rak keit nein?” H̄rak kat̄p, “Hi hep̄tariyek.”

M̄t ne Farisi nitehi m̄tik me menmen Jisas k̄riakem

¹³ H̄r m̄t neithis m̄tik ik kerek n̄paa nanam̄r enuk toto ek h̄r neriyaak ketikeri nen n̄r m̄t ne Farisi kerek nin̄n nises h̄m me Moses.

¹⁴ W̄ kerek Jisas kewis̄m toni kau m̄tik nanam̄r toto te h̄rak nanam̄r yaaik kesip̄an k̄r ein ein werek werek, h̄rak k̄riak menmen im me w̄ Sabat kerek m̄t ap n̄riak menmen au.

¹⁵ H̄rak ketikeri nen n̄r m̄t ne Farisi, h̄r nit̄wekhi p̄ke kak̄tpor karkeik te h̄rak in ek k̄r ein ein. H̄rak kewenhi kat̄p, “M̄tik h̄rak kewen toni kau nanam̄r kai, hi hekekyet te hi h̄r ein ein.”

¹⁶ M̄t han ne Farisi nat̄p, “God keriuwet m̄tik ik au kent̄r h̄rak k̄riak menmen me w̄ Sabat ap kises h̄m me Moses au.” M̄t han nat̄p, “Mam̄rkeik te m̄tik enuk kak̄riak menmen yaaim mam̄r im?” H̄r

9

H̄m me m̄tik nanam̄r toto Jisas kekepek k̄re yaaik

¹ Jisas keke t̄ kepno, h̄rak k̄r m̄tik hak kerek miye winaak h̄rak enuk nanam̄r toto.

² M̄t disaipel n̄rak nit̄wekhi nar ik: “M̄tik luwe, nein̄n n̄riak enum te miye p̄rak winaak te h̄rak nanam̄r toto? H̄rekes o miye haai n̄rak?”

³ Jisas ketpor kar ik: “M̄tik ketike miye haai ap n̄riak enum au. H̄rak nanam̄r toto kent̄r God k̄riak menmen yaaim kakriuwerek kakteik̄n m̄t em.

⁴ Haiu em̄riak menmen me God kerek keriuweta hi han. Haiu em̄riakem me w̄ h̄rak k̄imat haiu mam̄riakem. Haiu em̄riakem em̄ntar maain w̄ mamnen te m̄t ap te nan̄riak menmen mar im au.

mít newep nau ním+n. Pínan natíp Jisas enuk, han pínan natíp hírak yaaik.

¹⁷ Mít ne Farisi nitehi mítík neteipim nar ik: “Ti han kitet mekam me mítík kerekjut nanamír? Hírak yaaik?”

Hírak ketpor, “Hírak mítík profet kerekek.”

¹⁸ Mít iuwe ne Isrel nertei mítík ik au, te hír ap han kitet nípaa hírak nanamír enuk toto, te in ek hírak kír ein ein. Hír nemtau hír mírak au ere hír nítehi miye haai nírak.

¹⁹ Hír nitorhi nar ik: “Tk ek hírak níkan kit kerek nípaa yi yinaak ek, hírak nanamír toto? Karkeik te hírak kír ein ein?”

²⁰ Miye haai nírak netpor, “Haiu mertei ik ek níkan kawír kerek hawír winaak hírak nanamír toto, hawír werteyek.

²¹ Hawír wepítari hírak karkeik te hírak kípír ein ein. Yi eyitíwekhi. Hírak epei kóre iuwe. Hírak kórekes kakítpiyem.”

²² Miye haai nírak natíp nar ik nentar hír nínaain mít iuwe ne Isrel. Mít iuwe nípaa natíp keimín katíp Jisas hírak Mítík Krais kerek kaknen kakíkaap haiu mít, hír ap nanweníwekhi kaknen wínak kerek mít nererik nekine hír me Moses neitai au.

²³ Miye haai nírak nertei menmen im te hír netpor, “Hírak epei iuwe, te yi eyitíwekhi em.”

²⁴ Mít iuwe píke nari mítík kerek nípaa nanamír toto ek hírak kan te hír netpíwek nar ik: “Ti ewenípi niuk me God, te ti atíp werek. Haiu mertei mítík ik ap kises God werek werek o au. Ti ewepýapírek hírak enuk.”

²⁵ Hírak ketpor kar ik: “Hi hepítari mítík ik hírak yaaik o enuk. Menmen miutíp hi hertei. Nípaa hi nanamír toto, te in ek hi hír ein ein werek werek.”

²⁶ Hír píke nitíwekhi, “Hírak kerekjut mekam? Hírak karkeik te hírak keniput nanamír kit kóre yaaik?”

²⁷ Hírak ketpor kar ik: “Hi epei hetpiyem, te yi ap yisesim werek werek au. Yi yemak te yi hanhan yayímtewem yaiteipim a? Yi hanhan yayisesik yi yayír disaipel nírak a?”

²⁸ Hírak katíp epei au, hír han enuk netpíwek enum nar ik: “Ti kerekek hises hír mírak. Haiu auye! Haiu mises hír me Moses!

²⁹ Haiu mertei God katíp Moses hír mírak, te mítík ik weiník haiu mepítari keimín keruiwetek kan.”

³⁰ Mítík keneri ketpor kar ik: “Menmen im yaaim menípa hi heniuwesís. Yi yepítari keimín keruiwetek hírak kan, te hírak kekepa kíríak nanamír kai kóre yaaik.

³¹ Haiu mertei God hírak kemtau hír me mít enun hír nitíwekhi menmen au. Hírak kemtau hír keremem me mít yaain hír nírák menmen God hanhan hír nisesi.

³² Nípaa God kewis tí ere in haiu ap memtau mítík hak kíkapa mít nanamír enum toto, te hír nír ein ein werek werek au.

³³ God ap keruiwet mítík ik te hírak ap kakíríak menmen werek werek taauye!

³⁴ Hír mít nemtaantíwo nenerek nar ik: “Nípaa miye pit winit ti enuk mítík weiník, te ti han kitet ti mítík iuwe hetpai menmen me God a?” Hír netpíwek epei au, hír nepírek ken witeik.

Mít ap nises hír me Jisas hír níre mítík nanamír toto

³⁵ Jisas kemtau hír epei nepírek ken witeik, te hírak kínketníwek. Hírak kínapínek epei au, hírak kitíwekhi kar ik: “Ti kerekek hises hír me mítík ke wit ke Mítík luwe o au?”

³⁶ Mítík ik kitíwekhi kar ik: “Mítík luwe, ti etpo hírak keimín te hi hises hír mírak.”

³⁷ Jisas ketpíwek, “Ti epei hírek hírak kerek in ek hírak ketput menmen.”

³⁸ Hírak píke katíp Jisas kar ik: “Mítík luwe, hi han kitet ti Mítík ke wit ke Mítík luwe.” Te hírak kewen nínp kewenípi niuk mírak.

³⁹ Te Jisas katíp, “Hi han tí ik te hi hewepýapír neimín nises God, neimín hír au. Hi han akaap mít netari hír me God te hírak kakrekýor han kitet hír nanamír toto te hír nanisesik nanírteiyek werek werek. Hi han te neimín hír han kitet hír epei nertei hír me Moses werek werek, hi heteiknor hír ap nises God werek werek au. Hír níre mít enun nanamír toto.”

⁴⁰ Mít han ne Farisi nerp netikerek nemtau menmen hírak ketpim, hír netpíwek nar ik: “Ti ap han kitet haiu nanamír toto metike mít yapírwe weinín au a?”

⁴¹ Jisas ketpor, “Yi yepítari hi keimín te God ap han kitet menmen yi yerekyewem híram enum iuwe au. Kike. Te in ek yi yatíp yi yertei menmen me God werek werek, te menmen enum mekre han ki híram emu emít!”

10

Hím me Jisas naanmípre sipsip

¹ “Hi hetpi werek werek. Mítík kerek ap kitet ya weipír kakno níwa ke sipsip au, hírak kíníu níwa keke han kerekir ken nímnín ein, hírak mítík enuk kekintíp menmen.

² Te mítík kerek kitet ya weipír hírak mítík ke naanmípre sipsip.

³ Mítík kerek kekiwo níwa kau ya weipír kóre mítík ik, hírak kewisik ken nímnín

h̄rak kakno n̄m̄n te sipsip mam̄mtau h̄m m̄rak, h̄rak kekine niuk me sipsip miut̄ip miut̄ip, h̄rak keriyaam keiȳm kakno wit eik.

⁴ H̄rak kari sipsip m̄rak h̄rak kin̄n kakno. Sipsip h̄ram misesik mentar h̄rak ken̄newem (o ken̄norem), h̄ram memtau ton̄k mekre n̄k̄ip te h̄ram misesik.

⁵ Te m̄tik hak taau. H̄ram m̄nein̄k m̄r̄r mentar h̄ram ap memtau ton̄k mekre n̄k̄ip k̄re m̄tik kerek naanm̄p̄rewem (o naanm̄prorem) au.

⁶ Jisas kat̄ip m̄t ne Farisi h̄m im, te h̄r ap nertei menmen werek werek h̄rak ketporem me h̄rekes au.

Jisas kat̄ip h̄rekes k̄re m̄tik naanm̄pre sipsip

⁷ M̄t netari menmen h̄rak ketpim te Jisas p̄ke kat̄ip kar ik: “Hi hetpi werek werek hi h̄rekes h̄re weip̄r ke sipsip. Hi h̄kaap m̄t h̄r n̄re sipsip h̄r nanises h̄m me God.

⁸ M̄t yap̄rwe n̄paa nin̄n nan naanm̄pre m̄t ne Isrel h̄r m̄t enun n̄re m̄t nekint̄ip menmen. M̄t h̄r n̄re sipsip ne God ap nises m̄t in au.

⁹ Hi h̄re ya weip̄r. Neim̄n nis̄sa h̄r n̄re sipsip nan̄nen n̄m̄n n̄wa, te h̄r nanu werek werek maain nan̄no witeik nan̄nant̄n yenkis yaaim nan̄m.

¹⁰ M̄tik enuk kekint̄ip menmen kaknen te kak̄t menmen kaknep sipsip kak̄waank menmen. Hi au hi han te h̄r nani au. H̄r nanu werek werek nan̄r ke God hanhan h̄r nanwim.

¹¹ “Hi h̄re m̄tik yaaik naanm̄pre sipsip hi hahi akaap sipsip nai te h̄r nanu werek werek.

¹² M̄tik kerek naanm̄pre sipsip kak̄t pewek mamrerim, h̄ram ap sipsip m̄rak. H̄rak k̄r nepere iuwe ke yaank kaknen, h̄rak k̄naain k̄r̄r te nepere iuwe ke yaank kemiyei sipsip ken̄ k̄yaa kiut̄ip kak̄ip, te h̄ram ham m̄r̄r mewep ein mewep ein.

¹³ M̄tik kar ik k̄r̄r kentar h̄rak ap hanhan sipsip au. H̄rak naanm̄p̄rewem kak̄t pewek mamrerim keremem.

¹⁴ Hi h̄re m̄tik yaaik naanm̄pre sipsip. Hi hertei werek werek m̄t neim̄n h̄r n̄re sipsip nai, h̄r nerteiya nis̄sa.

¹⁵ Hi hetike Haai kai werteiyak̄t mar im. Hi hertei m̄t n̄re sipsip nai, h̄r nerteiya. Hi hetike sipsip nai hanhan meriuwehan te hi hahi akepi.

¹⁶ M̄t han n̄re sipsip nai, h̄r nepu, te h̄r ap ne weiw̄k me m̄t nai ne Isrel au. Hi tewen haryei nantike m̄t han in te h̄r nemtau h̄m mai nanis̄sa. Maain h̄r nanre weiw̄k miut̄ip te hi kiut̄ip naanm̄propr.

¹⁷ “Haai h̄rak hanhan keriuwa hentar hi hanhan hahi akaap m̄t te hi p̄ke akrit.

¹⁸ M̄tik hak ap te kakiyep te hi hahi au. Hi han kai kerekek. God ketpo menmen im te hi ar̄akem. H̄rak kat̄ip werek te hi hahi, maain h̄rak kakwisa hi p̄ke akrit hahu.”

¹⁹ M̄t iuwe ne Isrel en h̄r newepan nau n̄m̄n p̄nan, han kitet menmen im, p̄nan au han kitet menmen ham nentar h̄m m̄rak.

²⁰ M̄t yap̄rwe nat̄ip, “Herwe kau kekre-erek, te h̄rak han ken sip h̄rak ketaritari kat̄ip menmen im em. Yi yenmak te yi yerp in yemtau h̄m m̄rak a?”

²¹ M̄t han nat̄ip h̄m m̄rak ap h̄m me m̄tik kerek herwe kau kekre han k̄rak au. Herwe ap te k̄rak m̄tik nanam̄r toto enuk ek te h̄rak k̄re yaaik k̄r ein ein werek werek au.

M̄t iuwe ne Isrel neweik̄n sip newet Jisas

²² Jisas kat̄ip menmen im meit wit Jerusalem me w̄ m̄t nererik han tewen̄n n̄paa m̄t nep̄r menmen enum mekre w̄nak ke God, h̄r p̄ke n̄kaisiu weip̄r, te h̄r p̄ke nan̄no n̄m̄n newen̄pi niuk me God. Me w̄ im h̄ram m̄re haw̄ h̄tan.

²³ Jisas ken kitet w̄nak iuwe ke God keit haau m̄t nenewem ‘H̄np ke m̄tik iuwe King Solomon.’

²⁴ H̄rak wen kepu en, m̄t iuwe ne Isrel neweik̄n̄w̄ek nit̄iw̄ekhi, “W̄ marmenum te ti heteiknai haiu mam̄rteiyek. Ti etpai werek werek. Ti M̄tik God kehimit̄anit ti akepai haiu m̄t o au?”

²⁵ Jisas ketpor, “Hi epei hetpi te yi ap han kitet h̄m mai werek werek au. Menmen yaaim hi h̄r̄akem heriuwe menmen iuwe me Haai kai h̄ram mewepayap̄r hi keim̄n.

²⁶ Yi ap yises h̄m mai yentar yi ap ȳre sipsip nai au. N̄paa hi hetpiyem!

²⁷ Sipsip nai h̄r nan̄mtau h̄m mai hi herteiri niut̄ip niut̄ip h̄r nis̄sa.

²⁸ Te hi ekepi te h̄r nanu nantikewa tipmain tipmain enum eik, h̄r nani au. M̄tik h̄rak ap te kakri m̄t sipsip nai te h̄r ap nanises h̄m mai nan̄waank taau.

²⁹ Haai kai kerek kewetau m̄t in h̄rak kin̄n menmen yap̄rwe. M̄tik hak ap kakri m̄t nisesik te h̄r nanweik̄n sip nanw̄ew̄ek nan̄waank taau.

³⁰ Hi etike Haai kai haw̄r wekiyak̄t wepu niut̄ip.”

³¹ H̄rak kat̄ip menmen in epei au, m̄t iuwe ne Isrel p̄ke neit nan te h̄r nank̄ip.

³² Jisas kitorhi, “Hi epei h̄r̄ak menmen yap̄rwe me ninaan mi hises menmen Haai kai kehimit̄ena hi h̄r̄akem. Me mekam miut̄ip te yi eiw̄r nan yayiyep a?”

³³ Mít iuwe ne Isrel netpíwek, “Hau mamítep me menmen yaaim ti hírakem au. Hiau mamítep mamíntar ti atíp enum, ti híre mítík kerekek, te ti hatíp ti hírekes híre God.”

³⁴ Jisas katíp, “Hím me God mau tíwei híram matíp mar im:

³⁵ ‘Hi atíp yi yíre God.’ Hiau mertei híme me God mau tíwei híram yaaim ap mamweikín matíp híme ham taau. God katíp mít kerek hírak kewetír híme mírak híre híre God.

³⁶ God Haai kehimítana hírak keriuweta te hi han hau tí ik ek te yi yenmak yatíp hi hatíp enum hentar hi etpi hi Níkan ke God a?

³⁷ “Hi ap hírak menmen Haai kai kehimítana, te yi ap eiyises híme mai au emít!

³⁸ Te hi hírak menmen me Haai kai. Yi yínapien han ekítet híme hi hetpiyem me Haai kai keriuweta hi han tí ik yentar hi mítík kerekek. Te yi han ekítet menmen hi hírakem te yi yayítei werek werek han ekítet Haai kai God ketikewa hawír wekiyakít wepu han kiutíp.”

³⁹ Hírak katíp menmen im epei au, híre pike nantíwekhis nanwisík kakíkire winaík enuk, te hírak kínaiwírí ken.

⁴⁰ Hírak kínaiwírí pike ken kerekir mani Jodan ken kiun wit kerek nípaá Jon kíkír mít, hírak kewiyen.

⁴¹ Mít yapírwe híre nan natíp, “Jon ap kírak menmen yaaim kíkíap mít enun híre híre yaaim kar ke mítík ik kíríakem. Te menmen hírak ketpei me mítík ik ek híram yaaim werek.”

⁴² Mít yapírwe nau en, híre han kitet hírak Mítík Kraís kerek God kehimítanek kaknen kakíkíap hiau mít.

11

Mítík Lasaras epei kaa

¹ Mítík hak kiutíp niuk mírak Lasaras, hírak kau wit Betani. Betani hírak wit kerek Maria wetike heiyiuwe píre Mata newi en.

² (Nípaá míte Maria ip ep wewen típar yaaim mánín yaaim híre natín kípna em mentar hit me Mítík luwe Jisas. Epei au híre píre wenke paan kóre píre weiyík wesiumíníwekem. Míte ip e híre yenten kóre Lasaras. Hírak kínap.)

³ Hírak Lasaras kínap te Maria wetike Mata híre nesíuwe híme men Jisas netpíwek, “Kit yínak Lasaras nepei kínap wísenum. Ti enen ekepi te hírak kakre yaaik.”

⁴ Jisas kemtewem, hírak katíp, “Lasaras kínap keremem ap te kaki herwe enuk kakno kakísine kakít au. Menmen im man te mít nanwenípi niuk me God, mít nanwenípi niuk mai hi Níkan ke God.”

⁵ Jisas han tewenín Mata wetike kíkíre píre, netike yenten kír Lasaras.

⁶ Jisas kemtau híme me Lasaras kínap, te hírak wen kepu wit kerek hírak kepwi en ere wí wiketerem.

⁷ Epei au, hírak katíp mít disaipel nírak, “Hiau pike emno provins Judia.”

⁸ Te mít disaipel newenek natíp, “Mítík luwe, ti hanhan píre eno wit kerek nípaá ein mít nau en nanwír nan nanítep a? Ekít hiau emu in!”

⁹ Jisas katíp kar ik: “Ap 12 aua me hekrit ere hínkewí a? Te mítík kakno kakítet yayiwe ap te kakrewo menmen kakínkewín kentar hírak wepni kír kan tí ik ek, hírak kír yayiwe hírak kitetik.

¹⁰ Te hírak kakno kakí wítaan, hírak kakrewo menmen te kakínkewín kentar ap wepni kír keteikníwek menmen werek werek.”

¹¹ Jisas katíp híme im em epei au, hírak píre ketpor keteipim kar ik: “In ek Lasaras epei kíwaai keit, te hi píre eno akotítek kakíkrit kaku.”

¹² Mít disaipel netpíwek nar ik: “Mítík luwe, hírak kíwaai, te hírak maain píre kakre yaaik. Te hiau emu in a?”

¹³ Jisas ketpor me Lasaras hírak epei kaa, te híre han kitet hírak ketpor hírak kíwaai kerekek.

¹⁴ Mar keremem te Jisas ketpor werek werek kar ik: “Lasaras epei kaa.

¹⁵ Te hi han yaaik hi ap hau hetikerekek kerek wí hírak kaa kentar maain hi hekepik yi eiyítei God keriuweta hi han. In ek hiau emno emírek.”

¹⁶ Mítík Tomas híre nekine niuk mírak ham nenewek Didimas, hírak katíp mít disaipel han ne Jisas kar ik: “Tís, hiau emno emtike Mítík luwe te hiau mami mantikerek.”

Jisas kan kír Lasaras yentenrer nírak híre newepnak

¹⁷ Maain Jisas kan, mít netpíwek nar ik: “Wí tekyaaít Lasaras kaa, híre newisík kíwaai kekere han kewen kíník.”

¹⁸ Wit Betani ap yanímín ke wit iuwe Jerusalem. Au menep kóre 3 kilomita.

¹⁹ Te mít miyapír yapírwe ne Isrel epei nan Betani nanír Mata wetike Maria, híre enwenor han kír yaaik nentar yenten kír Lasaras epei kaa.

²⁰ Mata wemtau Jisas kaknen, híre wen te wawíwenyipírek wawít yayiwe eik. Te Maria au wepu wínak eik.

²¹ Mata wan watíp Jisas, “Mítík luwe, nípaá ti epei enen ehu in te yenten kai ap te kaki taau.

²² Te hi hertei God in ek kakwetit menmen kerek ti hitíwekhiyem heriuwerem em.”

²³ Jisas jetp*w*e, “Yenten kit tewen kakikrit kaku kakre m*t*ik.”

²⁴ Mata wewenhi wat*p*, “Hi hertei maain h*r*ak kakikrit me w*r* kerek God kehimitenem skelim m*t*.”

²⁵ Jisas ketp*w*e, “Hi Haai ke m*t* p*k*e nanikrit nanu. Hi Haai ke m*t* nan*t* h*m*in yaaik. Neim*n* nises h*m* mai, h*r* nani, te maain hi p*k*e akian nanu nan*t*.

²⁶ Neim*n* kerek nau nisisa h*r* keriyen nan*t* h*m*in yaaik nanu nan*t* tipmain tipmain enum eik. Ti han kitet h*m* mai hisesim o au?”

²⁷ Mata wewenhi war ik: “O M*t*ik luwe, hi hises h*m* m*t*. Hi hisesit hentar hi hertei ti N*k*an ke God, ti M*t*ik kerek God kehimitenit ti han t*t* ik e.”

*Jisas k*k*it kerwe kaa*

²⁸ Mata wat*p* h*m* im epei au, h*r*e p*k*e wen wen*n*e kik*r* p*r*e Maria. H*r* wik hasini h*r*e wetp*w*e main main war ik: “M*t*ik luwe epei kan kitauhi hi hetput ti eno eh*r*ek.” H*r*e wetp*w*e epei au, h*r*e wen w*r*ak menmen.

²⁹ Maria wemtau h*m* im em, h*r*e wesuik*n* wasenum wen waw*r* Jisas.

³⁰ Jisas ap epei kan kiun wit ik wen au. H*r*ak wen kepeit wit kerek Mata epei wen w*r*ek kewiyen.

³¹ M*t* miyap*r* ne Isrel neit w*n*ak k*r* enwen*n* han k*r*e h*r* n*r* Maria h*r*e wesuik*n* wasenum wen, te h*r* nisesiye. H*r* nat*p*, “H*r*e waun*n*e herwe hei te h*r*e wauk*t*ek.”

³² Te Maria epei wan wiun wit kerek Jisas kewiyen, h*r*e w*r*ek wenke w*w*aa*i* h*t* m*r*ak wewen*p*iyek. H*r*e wat*p*, “M*t*ik luwe, n*p*aa ti epei enen in ne, te yenten kai ap te kaki au.”

³³ Jisas k*r*ep w*k*it, te m*t* miyap*r* ne Isrel kerek epei netikerap hanhan ek h*r* n*p*k*t*ek, h*r*ak han enuk te h*r*ak han k*r*ak kekrit.

³⁴ Te h*r*ak kit*w*ehi kar ik: ‘Yi yewisik k*w*aa*i* nein?’

H*r* nat*p*, “M*t*ik luwe enen eh*r*ek.”

³⁵ Jisas han tewen*n*ek k*k*itek.

³⁶ M*t* han en ne Isrel nat*p*, “Eiy*r*ek, h*r*ak hanhanek w*s*enuk.”

³⁷ Te m*t* han nat*p*, “H*r*ak n*p*aa k*r*iak m*t*ik kerek nanam*r* toto h*r*ak k*r* ein ein ek a? H*r*ak ap te kakikaap Lasaras kaa au a?”

*Jisas k*k*iak Lasaras kekrit kepu*

³⁸ Jisas han enuk han kekrit, te h*r*ak ken han kerek m*t* epei newisik k*w*aa*i*ri en. Han ik kerekek n*p*aa h*r* nekinik kekrenan h*r* newis nan keiyepet h*m* k*r*ak.

³⁹ Jisas kat*p*, “Yi eiy*n*ke nan ik eknep*n*.”

Mata yenten k*r*e kerek kaa ek, h*r*e wat*p*, “M*t*ik luwe, h*r*ak epei kaa ere w*r* tekyaa*t* epei men, te h*r*ak epei k*n*in enuk. Ti ap ekeisiuwek ek*t*!”

⁴⁰ Jisas ketp*w*e, “Hi hetput ti ehises h*m* mai te ti tewen hah*r* menmen iuwe me God mamnen.”

⁴¹ H*r*ak kat*p* epei au, h*r* nenkre nan ken p*n*, Jisas k*k*amnaan kat*p*, “Haai ti yaaik ti epei emtau menmen hi hituthiyem.

⁴² Hi hertei me w*r* yap*r*we ti hemtau h*m* mai, te hi hat*p* h*m* im em hentar m*t* in en, te h*r* nan*r*tei ti heriuweta hi han t*t* ik ek.”

⁴³ H*r*ak kitehi God menmen im epei au, h*r*ak ken*n*e h*m* iuwe kar ik: “Lasaras, ti etpaan enen witeik.”

⁴⁴ Te m*t*ik kerek kaa ek h*r*ak ketpaan kan witeik. H*s* h*t* m*r*ak h*r* newenkekim meriuwe laplap kerek n*p*aa h*r* neiy*m* newisik ek, te laplap ham mewenk*k*iw*k* ninaan m*r*ak. Jisas ketp*r*, “Yi eisiu-pen*w*ek laplap enaiw*r*ek ekno.”

*M*t* iuwe ne Isrel nimen*p*inan nat*p*an nan*n*ep Jisas kaki*

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)

⁴⁵ M*t* miyap*r* yap*r*we ne Isrel kerek epei nan n*r* Maria, h*r* n*r* menmen Jisas k*r*iakem, te h*r* han kitet h*r*ak M*t*ik kerek God keriuwetek kan t*t* ik.

⁴⁶ Au, m*t* han p*k*e nen nat*p* m*t* ne Farisi me menmen Jisas epei k*r*iakem.

⁴⁷ Te m*t* ne Farisi netike m*t* iuwe ne pris netike m*t* ne kaunsil h*r* nererik nat*p* nar ik: “H*ai*u em*r*ak mekam? H*r*ak epei k*r*iak menmen iuwe mar im!

⁴⁸ Te h*ai*u mamwisik kak*r*ak menmen mampar im, te m*t* yap*r*we nanisesik. M*t* nanisesik, te m*t* iuwe ne wit Rom nansi-uwe ami nan*n*en nanwen w*n*ak iuwe ke God h*r* nan*w*aankai h*ai*u m*t* ne Isrel!”

⁴⁹ M*t*ik hak niuk m*r*ak Kaiafas, kerek me tito im h*r*ak hetpris kin*n* pris yap*r*we, h*r*ak ketp*r*, “Yi h*r*as ap yertei menmen mei kike taau!

⁵⁰ Yi ap yertei werek h*r*am yaaim te m*t*ik kiut*p* ik kaki, h*ai*u m*t* yap*r*we ne weiw*k* me Isrel au.”

⁵¹ H*r*ak ap kat*p* im em me han k*r*ak. Au, h*r*ak m*t*ik het pris kerek kin*n* naanm*p*re m*t* en me tito im em, te h*r*ak kat*p* h*m* k*r*e profet kar ik ek: Jisas kaki kakikaap m*t* ne Isrel keriyen.

⁵² H*r* keriyen au, h*r*ak kaki te kakri m*t* miyap*r* n*r*e n*k*erek yap*r*we ne God nau nerer wit wit nan*n*en nan*r*e m*t* ne weiw*k* miut*p*.

⁵³ Me w*n* in ere maain, m*t* iuwe ne Isrel nimen*p*in nan*n*ep Jisas.

⁵⁴ Mar keremem te Jisas ap ken kitet yayiwe yaaik ke m*t* ne Judia. H*r*ak kinaiw*r*i h*r*ak ken yaank weinik m*t* ap

newi en, ken wit hak niuk m̄rak Efraim. In ek h̄rak kau ketike m̄t disaipel n̄rak.

⁵⁵ W̄ me m̄t ne Isrel nererik nan̄m menmen han tewen̄n n̄paa God kenep m̄t ne Isip, h̄ram epei man menep. W̄ me m̄t nererik nan̄m menmen wen au, h̄r m̄t miyap̄r n̄naaiw̄r wit k̄r n̄niu nen wit Jerusalem me nanwet pris menmen te God kakt̄p h̄r yaain, nan̄r ke h̄m me Moses ketpim.

⁵⁶ H̄r yap̄rwe n̄piun wit Jerusalem, h̄r n̄nat̄n̄ Jisas. H̄r neit w̄nak iuwe ke God n̄m̄n̄ ein, h̄r nitehiyan nat̄pan, “Yi han kitet mekam? Haw̄r han kitet h̄rak ap te kaknen in kak̄m menmen kaktike m̄t miyap̄r in taau.”

⁵⁷ M̄t iuwe pris netike m̄t ne Farisi epei nat̄p m̄t neim̄n nertei Jisas keit nein, te h̄r en̄nen nan̄t̄por te m̄t iuwe nan̄no nant̄wek his nank̄p.

12

Maria wewen t̄par m̄n̄n yaaim mentar h̄t me Jisas

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Maain w̄ ham Jisas p̄ke kan wit Betani, wit kerek Lasaras kewiyen. H̄rak m̄tik kerek Jisas k̄k̄iak te p̄ke kekrit. Me w̄ im, w̄ hisp̄nak kiut̄p (6) wen mepu ere m̄t nererik nan̄m menmen me Pasova. Me w̄ im m̄t h̄r han tewen̄n n̄paa God kenep m̄t ne Isip, te h̄r Isrel au.

² M̄t en h̄r epei nemani menmen me Jisas kak̄m neit wit k̄r eik. Mata w̄kaap m̄t kerek newet̄r menmen. M̄tik Lasaras kau ketike Jisas tekiyak̄t taam menmen.

³ Te m̄te niuk m̄re Maria, h̄re yenten pe Lasaras wekin m̄n̄n t̄par me nu nad m̄n̄n̄ mekrerem me m̄t h̄r new̄r pewek iuwe nant̄wem, h̄re wewenem mentar Jisas h̄t m̄rak. Epei au, h̄re wesiunenim meriuwe paan k̄re. T̄par yaaim m̄n̄n̄ mekre w̄nak au han iuwe kewen.

⁴ M̄tik disaipel hak kiut̄p ke Jisas niuk m̄rak Judas ke Iskeriot, kerek maain kakwepyap̄r Jisas kakno his me m̄t iuwe ne Isrel, h̄rak kat̄p.

⁵ “Nenmak te m̄t ap neit t̄par yaaim m̄n̄n̄ im em nesiwerem nan̄t̄ pewek mererim mar 300 kina te h̄r enwet m̄t enun ap netenen menmen enwet̄rem?”

⁶ H̄rak ap han tewen̄n m̄t enun ap netenen menmen au. H̄rak enuk kekint̄p menmen. H̄rak naanm̄pre t̄kenup kerek Jisas ketike disaipel n̄rak newis pewek mekrerem ek te h̄rak kekinenim kisaw̄nem.

⁷ H̄rak kat̄p kenerep, te Jisas ket̄p̄wek, “Ewisiye ew̄r̄p! H̄re wetenen menmen im w̄r̄akem me maain hi hahi h̄r m̄t nanwisa akre hei.

⁸ M̄t enun netenen menmen au h̄r nanu nantikewi hekrit, te hi au. W̄ ham hi anaiw̄ri.”

H̄r m̄t iuwe pris nat̄p nan̄nep Lasaras kaki

⁹ M̄t yap̄rwe ne Isrel nemtau Jisas keit wit Betani, te h̄r nen en nan̄rek. H̄r ap nan̄r Jisas kiut̄p kerek ek au. H̄r nan̄r Lasaras kerek Jisas k̄k̄iak kaa ek p̄ke kekrit kau.

¹⁰ Te m̄t iuwe pris nimen̄p̄n nan̄nep Lasaras ketike Jisas.

¹¹ M̄t yap̄rwe neweik̄n sip newet h̄m me m̄t iuwe ne Isrel h̄r nises Jisas, nentar menmen Jisas k̄r̄akem.

Jisas ken wit Jerusalem k̄re m̄tik iuwe king

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)

¹² Maain w̄ ham hekrit, m̄t yap̄we kerek epei nan nererik nan̄m menmen me w̄ Pasova kerek h̄r han tewen̄n God kenep m̄t ne Isip, h̄r nemtau Jisas kaknen wit Jerusalem.

¹³ Te h̄r neit wapnake neiȳm nen newenyip̄rek neit yayiwe eik. Te h̄r n̄nap nat̄p,

“God ti yaaik. Haiu emwen̄pi niuk me m̄tik ik kan kak̄k̄reh̄r ke ti M̄tik luwe God.

Ti akaap m̄tik ik naanmamre haiu m̄t ne Isrel.”

¹⁴ Jisas k̄nap̄n donki (h̄rak k̄re hos), te h̄rak kewik kar ke h̄m me God mau t̄wei metpim mar im:

¹⁵ “Yi m̄t yau wit Saion, yi ap einapen!

In ek M̄tik luwe ki kaknen kakri kau donki wen yaaik k̄p̄niu.”

¹⁶ M̄t disaipel n̄rak ap nertei nenmak h̄r n̄r̄ak menmen im ere maain Jisas kaa p̄ke kekrit ken wit ke God kak̄t̄ niuk iuwe. Maain h̄r han kitet menmen n̄paa t̄wei me God metpim, h̄r nertei nenmak h̄r nerekȳwek im em.

¹⁷ M̄t yap̄rwe kerek n̄paa nau netike Jisas me w̄ kerek h̄rak ken̄ne Lasaras n̄paa h̄rak kaa te h̄rak kekrit kekre herwe hei kan. M̄t in n̄r̄ menmen im, te h̄r nen newepyap̄r menmen h̄rak k̄r̄akem.

¹⁸ Mar keremem te h̄r m̄t yap̄rwe nen newenyip̄r Jisas. H̄r nemtau Jisas k̄r̄ak menmen iuwe mar im.

¹⁹ Te h̄r m̄t ne Farisi nesiwehan h̄m nat̄pan nar ik: “Yi eiȳri! Menmen haiu m̄r̄akem ap te mamwenek taau! M̄t yap̄rwe ne t̄ ik nisesik.”

M̄t han ne Grik hanhan nan̄r Jisas

²⁰ M̄t han ne weiw̄k me Grik nan Jerusalem netike m̄t han ne Isrel, te h̄r

nererik naam menmen han tewenin wi nɪpaa God hɪrak kenep mɪt ne Isip.

²¹ Hɪr nan nɪr mɪtɪk Filip (hɪrak ke wit Betsaida keit provins Galili), te hɪr natɪp, "Mɪtɪk iuwe haiu hanhan mamɪr Jisas mamɪpɪwek menmen."

²² Filip ken katɪp Endru, te hɪrakɪt wiketeret ten tatɪp Jisas.

²³ Jisas ketpɪwekɪt, "Wɪ apei menep man te hi Mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk luwe, God kakeweto niuk mɪrak yaaim iuwe hi etɪwem.

²⁴ Hi hetpi hɪm werek. Yehes kei kiutɪp ke rais kɪnatɪn kɪwaai tɪ au, te yehes kiutɪp kerekek kakpau. Yi eikɪr ekɪkre tɪ, te kakine nɪkim yapɪrwe. Mar im hi hɪr mɪt nanwisa akre hei. Maain hi akrit hi akaap mɪt yapɪrwe nanises hɪm me God.

²⁵ Neimɪn hanhan nanises han kɪr nanɪwaank hɪras. Neimɪn ap nises han kɪr nau tɪ ik ek, hɪr nises han ke God, te maain han kɪr kaku werek werek tipmain tipmain enum eik.

²⁶ Mɪt neimɪn nanɪrak menmen mai hi hɪrɪakem, te hɪr enisɪsa hɪr nani nanɪr ke hi hahi. Wit kerek hi hewiyen te mɪt nɪrɪak menmen mai hɪr nanwiyen. Te Haai kai kakwis niuk mɪr iuwe kentar hɪr nisɪsa.

Hɪr mɪt enwenɪpi niuk me hi Mɪtɪk ke wit ke God

²⁷ In ek han kai kekrit kehɪnhɪn te hi atɪp mekam? Te hi atɪp Haai hi anaɪwɪr menmen im mamnen mamɪyep? Au, mar keremem te hi han hau tɪ ik e.

²⁸ Haai, ti enip niuk me mɪt emre iuwe!" Jisas katɪp kar ik te hɪm meke nepni man matɪp mar ik: "Hi henip niuk mai mɪre iuwe, te hi pɪke aɪakem mamre iuwe."

²⁹ Te mɪt yapɪrwe nerp menep nemtau hɪm kerekek, te hɪr natɪp, "Nepni mewenɪn." Mɪt han au, natɪp, "Mɪtɪp ensel ke God ketpɪwek."

³⁰ Jisas ketpor, "Hɪm em ap man me menmen mai mamkepa au. Hɪram man te mamɪkepi yi eiyɪrtei God kerɪuweta hi han tɪ ik e.

³¹ In ek, wɪ epei man, te God skelim hɪr mɪt nau tɪ ik ek me menmen enum nɪpaa hɪr nɪrɪakem. In ek hɪrak kakɪnɪn Seten kerek naanmɪpre menmen enum me tɪ.

³² Te maain mɪt nanwenkɪka hi ahu nu tentarakɪt, te hi ari han ke mɪt yapɪrwe nanisɪsa."

³³ (Jisas katɪp hɪm im keteikɪn mɪt karkeik te hɪrak kaki.)

³⁴ Te mɪt yapɪrwe pɪke newenhi natɪp nar ik: "Hɪr haiu misesim nɪpaa mɪt newisɪm mau tɪwei hɪram matɪp mɪtɪk kerek God kehɪmɪtanek kakɪkaap mɪt en te hɪrak kaku kakɪt tipmain tipmain enum eik. Ti henmak te ti hatɪp mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk luwe mɪt han hɪr nanwenkekik hɪrak

kaki? Keimɪn hɪrak Mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk luwe God a?"

³⁵ Jisas kewenhi ketpor hɪm tok piksa kar ik: "Wepni kakɪr kike kau nɪmɪn ke yi mɪt. Yi eiyitet yayiwe me wɪ wepni (o yanm) kɪr; te yi eiyu werek, te wɪtaan ap mamsawɪn yayiwe. Maain hi anaɪwɪri ano, yi eiyɪr mɪtɪk kerek ke wɪtaan kakno kepɪtari yayiwe hɪrak ken nein.

³⁶ Yi eiyisɪsa hi hɪre wepni (o yanm) wɪ hi hepu in, te maain yi yɪre mɪt yi eiyisɪs menmen yaaim."

Mɪt yapɪrwe ne Isrel ap nises hɪm me Jisas

Jisas katɪp menmen im epei au, hɪrak ken kɪsawɪn hɪrekes kenpɪn kekeipnor.

³⁷ Hɪr mɪt nɪpaa nɪrek kɪrɪak menmen iuwe kɪkaap mɪt nɪnap hɪr nɪre yaain, te hɪr ap han kitet hɪrak Mesaia, mɪtɪk kerek God kerɪuwetek kan tɪ au.

³⁸ Hɪr ap nisesik, te hɪm nɪpaa mɪtɪk profet Aisaia ketpim kewisɪm mau tɪwei mamnen mar im:

"Mɪtɪk luwe, neimɪn nises hɪm maiu? Mɪt auye!

Mɪtɪk luwe keteikɪn menmen mɪrak iuwe men neimɪn?

Mɪt yapɪrwe!"

³⁹ Te mɪt ap nisesik nentar hɪm nɪpaa Aisaia pɪke kewisɪm mau tɪwei mar im:

⁴⁰ "God hɪrak kesor nanamɪr (o naan) kɪr te hɪrak tokik kepu, hɪrak kenipi te hɪr han toenuk.

Te hɪr ap nɪr menmen werek werek au, hɪr ap nertei menmen werek werek.

Hɪr nertei menmen werek werek, te hɪr nanisesik te hɪrak kakɪkepi hɪr nɪre yaain, te hɪr au."

⁴¹ Mɪtɪk profet Aisaia katɪp menmen im kentar hɪrak kɪr Jisas keit niuk mɪrak iuwe te hɪrak kewepyapɪrek.

⁴² Me wɪ im, mɪt iuwe ne Isrel yapɪrwe hɪr nises Jisas. Hɪr nɪnapen mɪt ne Farisi, te hɪr ap newepyapɪr hɪr nises Jisas. Hɪr natɪp te mɪt ne Farisi nanɪpɪri nanɪnepɪn nankeipɪn wɪnak kerek mɪt nererik nekine hɪm me Hosan neitai.

⁴³ Hɪr manhan iuwe mɪt nantɪp hɪr yaain, te hɪr hanhan kike God hɪrak kakɪtpor hɪr yaain. Hɪram menmen weinɪm.

Maain Jisas skelim mɪt nanit wit ke God kakriuwe hɪm nɪpaa hɪrak katɪp mɪt em

⁴⁴ Jisas katɪp hɪm iuwe kar ik: "Neimɪn nisɪsap ap nisɪsa hi kiutɪp kerekek au. Hɪrak kises Mɪtɪk luwe kerek kerɪuweta hi han tɪ ik e.

⁴⁵ Neimɪn nɪra, te hɪram mamɪr ke hɪr nɪr Mɪtɪk luwe kerek kerɪuweta hi han tɪ ik e.

⁴⁶ Hi han tɪ ik ek, hi hɪre wepni kɪr. Mɪt neimɪn niutɪp niutɪp kerek nisɪsa, hɪr ap

nanu enum nan+r ke m+tik ke w+taan kau auye!

⁴⁷ Neim+n nemtau h+m mai te ap nisesim, hi ap skelim h+r m+it au. Hi ap han t+ skelim m+it nau t+ ik ek au. Hi han te hi akepi.

⁴⁸ M+tik keim+n ke yi m+it keweik+n sip keweto ap kemtau h+m mai, maain menmen mekam skelim m+tik ik a? Me h+m kerek n+paau hi hetpiyem, h+ram skelim m+tik ik me w+ kerek God skelim m+it.

⁴⁹ Menmen im h+ram werek mentar hi ap hises han kai hetpim au. Haai kerek keriuweta hi han ketpo h+m te hi ewep+yap+rem.

⁵⁰ Hi hertei h+m h+rak ketpim mam+rak m+it nanu werek tipmain tipmain enum eik. Menmen hi hetpiyem h+ram menmen Haai kai ketpewem.”

13

Jisas kekemyet+it hit me m+it disaipel n+rak

¹ W+ me m+it nererik nan+m menmen me Pasowa kerek h+r han tewen+n God kenep m+it ne Isip t+ipmen mamnen. Jisas kertei w+ m+rak epei man te h+rak kaki kaknaaiw+r t+ ik, te h+rak p+ke kakno kak+r God Haai. Hekrit hekrit h+rak han tewen+n m+it n+rak yaain nau t+ ik ek. (H+rak han tewen+ni ere maain h+rak kaki.) Te in ek h+rak kakteiknor h+rak han tewen+ni wisenum.

² Jisas ketike m+it disaipel n+rak naam menmen. Seten epei kakri han ke Judas, n+kan ke Saimon ke wit Iskeriot, te h+rak kakwep+yap+r Jisas kakwet m+it enum ek.

³ Jisas kertei Haai k+rak God epei kewet+wek menmen iuwe werek, h+rak kertei h+rak kan keke wit ke God, te h+rak p+ke kakno kak+rek.

⁴ Te Jisas kekrit kekeip+n yeno kerek h+r naam menmen menterim em, kenem+t+n laplap saket men, te h+rak kak+r laplap taul nokik mau mam+n m+rak.

⁵ Epei au, h+rak kewen t+par mekre t+kenup kekemyet+it m+it disaipel n+rak hit hiyap m+r. H+rak kesiuunenim keriuwe taul kerek kak+r kau mam+n m+rak em, k+re m+tik enuk wein+ik k+r+ak menmen me m+it iuwe n+rak.

⁶ Jisas ken kak+r Saimon Pita, te h+rak Pita ketp+wek, “M+tik luwe, ti henmak te ti hekemyet+it hit mai?”

⁷ Jisas kewenhi ketp+wek kar ik: “In ek ti ap hertei menmen in ek hi h+r+akem. Te maain ti tewen erteiyem.”

⁸ Pita kat+p Jisas, “Ti ap te ekemyetau hit mai taauye!”

Te Jisas p+ke ketp+wek, “Hi ap akemyetut hit, te ti ap har ke m+tik disaipel kai taau!”

⁹ Saimon Pita kewenhi kat+p kar ik: “M+tik luwe, ti ap ekemyet hit mai kere-mem au. Ti akemyet+it his metike paan.”

¹⁰ Jisas kat+p, “Keim+n kis+sa h+rak k+re m+tik kerek epei k+k+r, h+rak yaaik prar prar, te h+rak ap p+ke kak+k+r h+rekas. Au, me hit miut+p keremem, h+rak ek+k+rem. Yi yap+rwe yi yaain y+re m+it epei n+k+r prar prar neit. Kiut+p kerekek au. H+rak k+re m+tik hap+ik mewik.”

¹¹ Jisas epei kertei keim+n kerek maain kakwep+yap+rek kakno his me m+it enum, te h+rak kat+p m+it n+rak, “Yi m+it han ki k+re m+it epei n+k+r prar prar. Te kiutip au han k+rak enuk k+re m+tik ap k+k+r hap+ik mewik.”

¹² Jisas epei kekemyet+it hit m+r epei au, te h+rak p+ke keriuwet saket m+rak m+re laplap, te h+rak p+ke kau yeno. H+rak kau yeno, h+rak kitorhi, “Yi yertei hi henmak te hi epei herekiyem o au? Hi hetpi.

¹³ Yi yenewa hi M+tik luwe enuk hi ewep+yap+r h+m. H+ram werek te yi yenewa mar im yentar hi h+rekas luwe kerekek.

¹⁴ Hi M+tik luwe ki hewep+yap+r h+m, te hi hekemyeti hit. Yi yises menmen hi herekiyem, yi eikemyet+it hit me ni yinan, yar ke m+tik enuk wein+ik k+rak menmen me m+tik iuwe k+rak.

¹⁵ Hi epei ateikniyem te yi eyisesim em-par kerek hi epei herekiyem.

¹⁶ Hi hetpi werek. M+tik k+r+ak menmen me m+tik hak, h+rak ap te kakin+nek me menmen taau! M+tik kerek keriuwet m+tik hak kat+p m+it h+m m+rak, h+rak iuwe kin+nek.

¹⁷ In ek yi yertei menmen ti hetpiyem werek yi eyisesim eir+akem. H+ram mamkepi te yi han yaaik eiyu.

¹⁸ “Hi ap hat+p me yi yap+rwe. Hi hertei neim+n kerek hi n+paau hehim+teni en. Te h+m mau t+wei me God em mat+p menmen mamnen mam+r im:

‘M+tik kere hi hewet+wek menmen h+rak kaam, h+rak kerekyo enum.’

¹⁹ In ek hi hetpi menmen in. Maain menmen im mamnen mamiyep, te yi eiy+rtei hi M+tik ik kerek God keriuweta hi han akaap m+it ne t+.

²⁰ Hi hetpi h+m werek! Keim+n h+rak kak+this m+it naanmampror kerek hi heriuweti nan+no ek, h+rak kak+r h+rak kak+tauhis. Keim+n kaktuahis naanm+prau, h+rak kak+r ke h+rak kak+this M+tik luwe kerek keriuweta hi han in.”

Jisas kat+p Judas maain kakwep+yap+rek te m+it enum nank+p

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)

²¹ Jisas kat+p h+m im epei au, h+rak han enuk kekere han k+rak, te h+rak kewep+yap+r

ketpor h̄m im. “Hi hetpi werek, M̄t̄ik kiut̄ip ke yi m̄t̄ h̄rak maain kakwepayap̄r kakime yip̄r m̄t̄ enun h̄r naniyep.”

²² Te m̄t̄ disaipel niut̄ip niut̄ip n̄waainaan n̄ran. H̄r nep̄tari h̄rak kat̄ip m̄t̄ik keim̄n.

²³ M̄t̄ik disaipel kiut̄ip hi John h̄rekes kerekek Jisas hanhana, hi hau h̄rap̄t̄ Jisas menep.

²⁴ Saimon Pita kitauhi keriuwe his kat̄ip, “Ti hit̄iwekhi h̄rak kat̄ip ke keim̄n.”

²⁵ Pita kitauhi epei au, hi m̄t̄ik disaipel ik ek henke hau h̄rap̄t̄ Jisas hit̄iwekhi, “M̄t̄ik luwe, keim̄n kak̄rak menmen im?”

²⁶ Jisas ketpo kar ik: “Hi hat̄ip bret ik ek kerek hi awis̄ik ekre m̄n t̄par mekrerek, te hi ewet m̄t̄ik kere kak̄rak menmen im em.” H̄rak kat̄ip epei au, h̄rak kewet Judas n̄kan ke Saimon ke wit Iskeriot bret ik h̄rak kaak.

²⁷ Judas keit bret ik kaak epei au, Seten kan kari han k̄rak, te Jisas ketp̄wek kar ik: “Ti eno waswas er̄iak menmen ti hanhan er̄iakem.”

²⁸ Haiu m̄t̄ kerek mekiyan maam menmen em ap mertei mekam Jisas ketp̄wekem.

²⁹ Haiu m̄t̄ disaipel mertei Judas ketenen pewek maiu mekre tan̄ik, te haiu m̄t̄ han kai han kitet Jisas ketp̄wek kakno kakw̄r pewek keiȳm kak̄t̄ menmen me haiu mam̄m, o h̄rak ketp̄wek h̄rak kakno kakwet m̄t̄ kerek ap netenen menmen kakwet̄r pewek mei.

³⁰ Te Judas keit bret wasenum, h̄rak ketpaan ken witeik. In ek h̄rak w̄taan toto.

Jisas kat̄ip m̄t̄ n̄rak h̄m ham yaaim h̄r enisesim

³¹ Judas epei ken witeik, Jisas kat̄ip, “In ek hi M̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik luwe ah̄t̄ niuk iuwe me menmen hi ar̄iakem akaap m̄t̄. Te in ek God kak̄t̄ niuk iuwe kentar menmen hi ar̄iakem.

³² God kak̄t̄ niuk iuwe, te h̄rak kakteik̄n m̄t̄ hi M̄t̄ik ke wit k̄rak kakteik̄n hi niuk mai iuwe. H̄rak kak̄rakem waswas.

³³ N̄kerek nai hi ap te hahu t̄ ik ek atikewi w̄ yap̄rwe. Maain yi yaȳn yaȳt̄no te hi hetpi h̄m im em. Hi epei hept̄ip m̄t̄ iuwe ne Isrel em mar im: ‘Yi ap te yaino wit kerek hi anori en.’

³⁴ Hi etpi h̄m ham yaaim yi eiyisesim. Yi han etwen̄nan eȳr ke han tewen̄ni, te yi han etwen̄nan em̄t̄ ek keremem.

³⁵ Yi han tewen̄nan, te h̄r m̄t̄ nerer wit wit nanri nant̄ip yi disaipel ne hi Jisas.

Jisas kat̄ip Pita kakweik̄n sip kakwet̄wek

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)

³⁶ Saimon Pita kit̄iwekhi kar ik: “M̄t̄ik luwe ti eno nein?”

Jisas ketp̄wek, “Ti ap eh̄s̄isa eno wit kerek hi anori en. Te maain ti eh̄s̄isa.”

³⁷ Pita kit̄iwekhi, “M̄t̄ik luwe ti henmak te hi ap eh̄s̄isit in ek a? Hi epei hanhan hahi akepit.”

³⁸ Jisas kewenhi kat̄ip, “Ti werek te ti hanhan hahi akepa a? Hi etput h̄m werek. Suware ap te kaknep enum wen au, te ti eh̄iune at̄p wikak ti herteiya au.”

14

Jisas h̄rak k̄re yayiwe te m̄t̄ nanisesik h̄r nan̄no God Haai

¹ Jisas wen kat̄ip kar ik: “Yi ap han enuk te yi han ekitet menmen au em̄t̄! Yi yises God, te in ek yi eiyis̄isa.

² Winak ke Haai kai haau yap̄rwe mekrerek. Hi eh̄in̄ ano etn̄ni wit kakmer̄ri. Hi etpiyem mentar menmen im mepu. Au hi ap te etpiyem.

³ Maain hi epei hetn̄ni wit epei au, te hi p̄ke anen atih̄s̄ yainen, te yi eiyu wit kerek hi hewiyen.

⁴ Yi yertei eiyises menmen te yi einu wit kerek hi enori en.”

⁵ M̄t̄ik Tomas kat̄ip Jisas, “M̄t̄ik luwe, haiu ap mertei nein ti enori en. Em̄rkeik te haiu em̄rkeik te haiu em̄rte i yayiwe kakno keriyen a?”

⁶ Jisas ketp̄wek, “Hi h̄re yayiwe, te m̄t̄ nan̄r God. Hi Haai ke h̄m yaaim, hi Haai ke menmen mamkaap m̄t̄ nan̄t̄ h̄m̄n yaaik kaku kak̄t̄ tipmain tipmain enum eik. Neim̄n nan̄no Haai kai God ek, te h̄r nan̄s̄isa nanre h̄r nitet yayiwe.

⁷ In ek yi epei yerteiya. Te yi yaȳrte i Haai kai God. Te in ek ere maain yi yerteiyek, yi nepei ȳrek.”

⁸ M̄t̄ik Filip kat̄ip Jisas, “M̄t̄ik luwe, to eteiknai God Haai, te haiu han yaaik emu.”

⁹ Jisas ketp̄wek, “N̄paa enum eik hi epei hau hetikewi w̄ yap̄rwe, te in ek Filip, yi wen au yep̄tari menmen? Neim̄n epei n̄ra, te h̄r epei n̄r Haai kai. Ti henmak te ti hitauh̄, ‘Eteiknai God Haai h̄rak k̄re mekak a?’

¹⁰ Filip ti ap hertei Haai kai God ketikewa haw̄r wekiyak̄t̄ wau niut̄ip? Menmen hi hetpiyem h̄rak ap h̄m mai au. Haai kerek kau kekere han kai h̄rak kerekek kises han k̄rak k̄r̄rak menmen m̄rak.

¹¹ Yi eiyises h̄m hi etpiyem kerek hi etpi hi hetike Haai kai God haw̄r wekiyak̄t̄ wau niut̄ip. Te h̄m im au yi eȳr menmen kerek hi h̄r̄iakem h̄kaap m̄t̄ n̄nap his hit̄ enum n̄re yaain, te yi eȳrte i hi etike Haai kai haw̄r wekiyak̄t̄ wau niut̄ip.

¹² Hi hetpi h̄m werek. M̄t̄ neim̄n nan̄s̄isa, h̄r nan̄rak menmen iuwe mam̄r

ke hi hiraakem. Menmen hir nanriakem hiram mamin menmen mai mamntar hi ano ahir Haai kai ehu etikerek esiuwe God Hamin Yaai kaknen kakikaap yi mit.

¹³ Te hi eweti menmen kerek yi eyitehi God em meriuwe niuk mai iuwe. Hi ewetiyem, te mit nanwenipi niuk me God Haai nanntar menmen hi arekiyiem.

¹⁴ Yi eyitauhi menmen heriyai heriyai eiriuwe niuk mai iuwe, te hi arakem ewetiyem.

Jisas katip hirak kaksuwe Hamin Yaai ke God kaknen

¹⁵ “Yi hanhana, te yi eyises him hi hetpiyem.

¹⁶ Hi tewen ehitehi Haai kai kakweti keiyak kaknen kakikepi kaku kaktikewi tipmain tipmain enum eik.

¹⁷ Hirak God Hamin Yaai kaktip mit him yaaim kakikre han kir. Hirak ap kaku han ke mit ne ti kentar hir ap nirek nerteiyek. Te yi eyirteiyek eyintar hirak kaku kaktikewi kaku kakikre han ki.

¹⁸ Maain wi hi ano wit ke Haai kai, hi ap enaiwiri te yi yayu weinim eyir ke nikan miye haai aurek. Au, hi pike anen.

¹⁹ Wi epei menep te mit ne ti ik ek ap te pike nantra au. Te yi eyira. Maain yi yayi yi pike yayikrit yayu eyintar hi hahi hi pike akrit ehu.

²⁰ Maain hi pike ekrit ehu, yi eyirtei hi etike Haai kai God hawir wekiyakit wau niutip. Yi eyirtei hi hetikewi hiau mekiyan mau niutip.

²¹ Mit neimin nertei him mai nisesim, hir keriyen hanhana. Te Haai kai hanhani kentar hir hanhana. Te hi hanhani heteiknor hekre han kir hi hau hetikeri.”

²² Mitik Judas hak (ap mitik Judas ke wit Iskeriot au) hirak katip, “Mitik luwe, ahirkeik te ti anen eteiknai hirekes, te mit yapirwe ne ti ik ek au a?”

²³ Jisas ketpwek, “Mit neimin hanhan nanises him mai, te Haai kai hanhani. Te Haai kai ketikewa hawir wawu wawikre han kir.

²⁴ Mit neimin ap hanhana ap nanises him mai au. Him kerek hi epei etpiyem em ap mekre han kai man au. Hiram menmen me Haai kai kerek keriuweta te hi han ti ik ek, hiram man.

²⁵ “Hi hepu hetikewi te hi epei hetpi him im em.

²⁶ God Hamin Yaai kakikepi, God Haai kaksuwarek kaknen kakintera kakteikni menmen yapirwe te kakikepi han tewen him kerek nipaau hi epei hetpiyem.

²⁷ “Hi are aneiwiri te hi han yaai kai kaku kakikri. Hi han yaai kai hi ewetiyem, hiram mamre han yaai ke mit

ne ti ik ek netiwem au. Yi ap han kekrit einaain menmen mamnen au emit!

²⁸ Yi epei yemtau hi hetpi hi epei eneiwiri ano. Te hi pike anen ari. Yi hanhana, te yi han yaai hi pike ano ahir Haai kai kentar hirak iuwe kinina kakikepi iuwe te yi eirak menmen yapirwe.

²⁹ Hi epei hinin hetpi menmen im em in ek me wi menmen ap mamnen wen au. Te maain hiram mamnen, yi eyirtei hi Mitik kerek nipaau God hirak keriuweta hi han ti ik ek.

³⁰ Hi ap hatip hetikewi yapirwe hentar mitik enuk Seten hirak iuwe kinin naanmpre mit miyapir ne ti ik e kaknen kaktauhisi. Hirak ap kinina au.

³¹ Te hi ewisik hirak kaktauhisi, te mit yapirwe ne ti ik ek, hir kentar hi hanhan Haai kai God, hi hirak menmen yapirwe hirak ketpo hi hirakem. Eyiikrit, emnaaiwir wit ik hiau emno.”

15

Hi hire waai yaaim hikaap mit

¹ Jisas katip, “Hi hire waai yaaim. Haai kai God hirak kire mitik naanmpre waai mekre ni.

² Mit nisisa hir nire nu heneik mari. Neimin hir ap nisisa werek werek, hir nire nu heneik ap mari, te Haai kai kakremir. Nu heneik mari mine nikim, Haai kai keremir yinam ere hiram yaaim te tito ham hiram mamri mamu menep menep.

³ Yi epei yaain yentar him mai hi hetpiyem hiram mau mekre han ki.

⁴ Yi eyisisa, te hi ehu ekre han ki. Nu heneik ap mau waai, hiram mamri mamine nikim au. Yi mit ap yisisa, te yi ap yirak menmen yaaim au.

⁵ “Hi hire waai, yi yire heneik mai. Neimin hir nisisa, hi hahu akre han kir, hir nanriak menmen yaaim. Yi ap yisisa, te yi yirak menmen yaaim au.

⁶ Neimin ap nisisa, God keriuweti nen nire mit neket heneik enum newirem mawaai ti meweiwei meit. Maain hir nanit heneik mar im nanwirem mamno si, si tatim.

⁷ Yi yisisa, him mai mau mekre han ki merekiyi yi yisesim, maain yi eyitehi God menmen yi hanhanem, te hiram mamnen mamir ke yi yitwewekhiyem.

⁸ Yi yirak menmen yaaim, te mit nanwenipi niuk me Haai kai, te yi yeteikn mit yi mit disaipel nai yi yisisa.

⁹ Hi hanhan eriuwi har ke Haai hanhan keriuwa. Yi yewisa hi wen naanempri hanhan heriuwi.

¹⁰ Yi yises him mai, te yi yewisa hi wen naanmpri hanhan heriuwi har ke hi hises him me Haai kai, te hirak naanmpri hanhan keriuwa.

¹¹ “Hi epei etpi menmen im te menmen menipa hi han yaaik mamu maikre han ki, te yi han yaaik iuwe.

¹² Hi hetpi him im yi eiyisesim. Yi hanhan yeriuwehan eiyir ke hi hanhan heriuwi.

¹³ Mitik hak ap kiriak menmen han kakin n kakteik n mit hirak hanhan keriuwi wisenum, te hirak kaki te kakikepi.

¹⁴ Yi yises menmen hi epei etpiyem, yi yire nai yinan.

¹⁵ In ek, hi ap atip yi yire mit nriak menmen mai weinim au, hentar mit hirak nar ik hir netari menmen mitik kir iriakem. Au, hi atip yi nai yinan yentar hi epei etpi menmen yapirwe Haai kai ketpewem.

¹⁶ Yi ap yehimtena yi yisisa au. Hi hehimteni yi yisisa, yi eiriak menmen yaaim, te menmen im mamu mamit. Yi yiriak menmen im, te Haai kakweti menmen menmeyam yi yitwekhiyem kakintar yi yisisa.

¹⁷ Te hi etpi him mai im: Yi hanhan mit han.

Mit ne ti maain nanre mit enun nepan netike mit nises him me Kraiss

¹⁸ “Mit ne ti hir nneini, te yi han ekitet nipaa hir nneina.

¹⁹ Yi mit yi yises menmen me ti im e te mit ne ti hanhan neriuwi nar ke hir hanhan hirak. Au, hi hehimteni yi yisisa, te yi ap ne ti au, hir mit ne ti nneini.

²⁰ Yi han ekitet menmen hi hetpiyem. Mitik kiriak menmen me mitik iuwe kirak ap kininek au. Nipaa hir mit nerekiyo menmen enum, te hir nanrekiyo menmen enum. Nipaa hir mit han nises him mai, te maain hir nanises him mai.

²¹ Hir nanrekiyo menmen im enum nanintar yi yisisa. Hir ap nertei God kerek keriuweta hi han, te hir nisesik au.

²² Hi ap han hetpor menmen, hirak menmen yaaim te mit nanweik n sip nanwet God hram menmen enum kike. Au, hi epei etpor menmen hirak menmen yaaim, te in ek hir neweik n sip newet God te hirak kaktip hir nriak menmen enum iuwe hirak kakawaanki.

²³ Neim n nneina ap nisisa, hir nnaain Haai kai ap nisesik au.

²⁴ Hi ap hirak menmen menmeyam kerek nipaa mit nriakem au, te hir neweik n sip newet God, hir nriak menmen enum kike. Te hir epei hir menmen iuwe hi hirakem, hir neweik n sip newet God hir nneina hetike Haai kai.

²⁵ Menmen im hir nriakem epei man, te him mau twei hir nisesim hram mamnen mamir ke him nipaa mit netpim hram mamnen. Him im matip mar im: ‘Hir

nneina nentar menmen au weinim kere-mem.’

²⁶ “Maain, hirak kerek kakikaap mit, hirak kaknen. Hirak God Him n Yaaik kaktip him yaaim, hirak keke wit ke God kaknen. Hirak kaknaaiwir Haai, hi eriuwetek kaknen yi mit, hirak kakwepyapir menmen mai kakitpiyem.

²⁷ Yi yetikerek yi yaitip mit me menmen mai yentar nipaa wi kerek hi hin ewepyapir him mai, yi yetikewa haiu mariyan.”

16

¹ Jisas kaktip, “Hi epei hetpi him im em te yi ap einaaiwir him mai yayises menmen ham enum.

² Te hir mit nanipiri yi yainep n winak ke God kerek hir nererik nekine him me Moses nekrerem. Maain wi mamnen te mit han kitet hir naniwep te hir nankaap God.

³ Hir nanrekiyo menmen enum mar im nentar hir ap nertei hi hetike Haai kai God, hir ap nisawir au.

⁴ Hi epei hetpi him im te maain win mamnen me hir nanrekiyo menmen mar im, yi han ekitet nipaa hi epei hetpiyem.

Menmen God Him n Yaaik kakriakem

“Nipaa hi ap hetpi menmen in ek hi are etpiyem hentar hi wen hepu hetikewi.

⁵ Te in ek hi han hahir Haai kai kerek keriuweta hi han in. Te ap keim n ke yi mit hanhan yitauhi, ‘Ti eno nein.’

⁶ Te in ek hi epei hetpi, te yi epei han enuk kekere han ki.

⁷ Te hi hetpi werek. Hirak yaaik kakikepi te hi ano hahintar hi ap ano, te Him n Yaaik kerek kakikepi ek ap te kaknen kaku kaktikewi taau. Hi ano, te hi eriuwetek kaknen kaku kaktikewi.

⁸ Te maain hirak kaknen hirak kakteik n kaktip mit ne ti ik ek ap nanirtei hir nises menmen enum, ap nertei mekam yaaim, te God skelim.

⁹ Hirak kakteik n mit hir nriak enum nentar hir ap nisisa.

¹⁰ Hirak kakteiknor mekam yaaim iuwe kakintar hi ano ahir Haai kai hirak Him n yaaik kakikrehir kai. Te yi ap pike eiyira au.

¹¹ Hirak kakteik n mit God skelim mit ne ti nises menmen enum kakintar God epei skelim mitik Seten kerek kin n naanmpre ti.

¹² “Hi him yapirwe mepu te hi ap etpiyem hentar in ek yi ap yayirteiyem werek au.

¹³ Maain God Him n Yaaik kerek kaktip him yaaim kaknen, hirak kakteikni menmen yapirwe yaaim. Hirak ap te kaktip menmen me han kirak au. Nipaa hirak

kemtewem, te h̄rak kak̄t̄piyem te maain h̄ram mamnen.

¹⁴ H̄rak kakwen̄pi niuk mai kentar menmen kerek hi het̄pim, h̄rak kakt̄wem kak̄t̄piyem kek̄re han ki.

¹⁵ Menmen yap̄rwe me Haai kai God h̄ram mai. Mar keremem, te hi hat̄p̄ God H̄m̄n̄ Yaaik kak̄t̄ h̄m̄ mai te h̄rak kak̄t̄piyem kak̄kre han ki.

In ek yi han enuk eiyu, te maain yi han yaaik

¹⁶ “Maain kike yi ap yaȳra au. Maain w̄ ham yi p̄ke eiȳra.”

¹⁷ M̄t̄ han ne m̄t̄ disaipel n̄rak nitehiyan nar ik: “Mekam im h̄rak ket̄paiyem kat̄p̄, ‘Maain yi ap yaȳra au, maain w̄ ham yi p̄ke eiȳra.’ H̄m̄ im metike h̄m̄ ham im e: ‘Hi hentar hi eno ah̄r Haai.’ Kenmak te h̄rak ket̄pim?”

¹⁸ H̄r nat̄pan nar ik: “Mekam h̄m̄ h̄rak kat̄p̄: ‘Me w̄ kike?’ Haiu mep̄tari h̄m̄ im!”

¹⁹ Jisas kertei h̄r hanhan nit̄wekhi me menmen in te h̄rak ket̄por, “Yi yitehiyan menmen hi et̄pim me maain kike yi ap yaȳra, maain w̄ ham yi p̄ke eiȳra a?”

²⁰ Hi et̄pi werek. Maain yi yaivȳkta wisenum han tatwen̄na, te m̄t̄ ne t̄ h̄r han yaaik iuwe. Yi han enuk eiyu te maain yi han yaaik iuwe.

²¹ M̄t̄e sip newenep weteiknen weriuwe n̄kerek h̄re han enuk wenterim. Maain h̄re wine n̄kerek h̄re ap han kitet̄ menmen im mewo au. H̄re han yaaik wentar h̄re wine n̄kerek.

²² In ek yi han enuk yentar hi hahi, te maain hi p̄ke ekrit ari, te yi han yaaik eiyu. M̄t̄k̄ keiyak ap te kakri menmen im yaaim mau mekre han ki au.

²³ “Maain w̄ eim mamnen, te yi ap eiyitauhi me menmen. Hi et̄pi werek, yi eiyitehi Haai me menmen in ek, te h̄rak kak̄wetiye me yeriuwe niuk mai iuwe.

²⁴ N̄paa ere in yi ap yitehi God me menmen yentar yi yeriuwe niuk mai iuwe. Yi yit̄wekhi menmen yi yait̄wem, te h̄rak kak̄rekyi han yaaik iuwe.

Jisas epei kin̄in menmen enum me t̄

²⁵ “Hi epei het̄pi h̄m̄ mei m̄re tok piksa, te maain w̄ mamnen te hi et̄pi eriuwe menmen im au. Hi et̄pi eriuwe h̄m̄ yaaim me God Haai, te yi eiȳrteiyem werek werek.

²⁶ Maain w̄ eim mamnen yi yitehi God yeriuwe niuk mai iuwe. Hi ap hit̄wekhi menmen me yi m̄t̄ au

²⁷ hentar Haai kai God h̄rekes hanhani kak̄mt̄au menmen mi yi yit̄wekhiyem. H̄rak hanhani kentar yi hanhana, yi yertei hi h̄naaiw̄r Haai hi han t̄ ik.

²⁸ N̄paa hi h̄naaiw̄r Haai hi han t̄ ik e. In ek, hi h̄naaiw̄r t̄ ik p̄ke ano ah̄r Haai.”

²⁹ M̄t̄ disaipel n̄rak net̄p̄wek nar ik: “In ek ti at̄p̄ werek. Ti ap at̄p̄ h̄m̄ tok piksa au.

³⁰ In ek haiu mertei ti hertei menmen yap̄rwe, te haiu mituthi menmen ti het̄pim h̄ram yaaim au. Haiu mertei ti h̄naaiw̄r God ti han t̄ eik mentar menmen im ti et̄paiyem.”

³¹ Jisas ket̄por, “In ek yi han kitet̄ yi yertei hi h̄naaiw̄r God han in.

³² Te w̄ epei man te m̄t̄ nanrip̄r yi eir̄r eino ein ein, te hi kiut̄pen kerekek ehu. Hi kerekek ehu au. God kau ketikewa.

³³ Hi epei et̄pi menmen im te yi yetikewa emkiyan han kiut̄p̄ emu, te yi han yaaik eiyu. M̄t̄ ne t̄ nanrekyi menmen enum, te yi han tokik eiyu. Hi epei hin̄n̄ menmen enum m̄t̄ ne t̄ h̄r nisesim.”

17

Jisas kitehi God kak̄kaap m̄t̄ n̄rak nisesik

¹ Jisas kat̄p̄ menmen im epei au, h̄rak k̄k̄amnaan kat̄p̄ kar ik: “Haai, w̄ epei man. Ti ewen̄pi niuk mai, hi N̄kan kit heriuwe menmen ti herekyewem, te hi ewen̄pi niuk mit.

² Ti epei heweto h̄m̄ mit ti at̄p̄ h̄ram yaaim werek, te hi ewet̄ m̄t̄ miyap̄r ne t̄ hewet̄r h̄m̄n̄ yaaik te h̄r nanu werek tip̄main tip̄main enum eik.

³ M̄t̄ nertei ti, ti God kiut̄p̄ kerekek, ti etikewa hi Jisas Krais, M̄t̄k̄ kerek ti heriuweta hi han, h̄r en̄rteiyaw̄r enis̄saw̄r. Neriuwe menmen im h̄r nisesim, h̄ram mamkepi h̄r nanu werek tip̄main tip̄main enum eik.

⁴ Hi heteik̄in m̄t̄ miyap̄r niuk mit iuwe heit̄ t̄ ik e. Hi epei h̄r̄ak menmen ti ehim̄tanem hi h̄r̄akem.

⁵ Haai, ti p̄ke eweto niuk mai iuwe kerek n̄paa t̄ kepu wen au, hi hetenenim hau hetikewit.

⁶ “Hi epei hewep̄yap̄r hat̄p̄ m̄t̄ kerek ti ewetori ne t̄ ik e, het̄por ti h̄re mekam. H̄r m̄t̄ nit te ti ewetori h̄r epei nises h̄m̄ mi.

⁷ In ek h̄r nertei menmen yap̄rwe hi h̄r̄akem, n̄paa ti ewetewem hi h̄r̄akem.

⁸ Hi epei het̄por h̄m̄ n̄paa ti et̄pewem, te h̄r nisesim. H̄r nertei ti heriuweta hi heke wit kit hekuwe han in.

⁹ “Hi hituthi ti ekaap m̄t̄ in. Hi ap hituthi ti ekaap m̄t̄ nises menmen me t̄ au. Hi hituthi ti ekaap m̄t̄ kerek ti ewetori hentar h̄r m̄t̄ nit.

¹⁰ Menmen yap̄rwe hi hetenenim h̄ram mit. Menmen yap̄rwe ti hetenenim h̄ram

mai. Mít nanírtei niuk mai iuwe nentar menmen mít nai in nírakem.

¹¹ In ek, hi anen arit. Maain hi ap hahu tí ik, te hír nanu tí ik e. Haai Kai Yaaik, ti naanmampror eriuwe niuk mit iuwe, niuk im kerek nípaa ti ewetewem, te mít in nantikewit nankiyan han kiutíp nar ke ti etikewa hawír wekiyakít han kiutíp.

¹² Wí kerek hi hau hetikeri hi naanempror heriuwe menmen iuwe mit. Hír yapírwe nepu werek te kiutípen au kerek hírak kakíwaank hírekes, te hím mit kerek mít hír newisím mau tíwei mamnen mamír ke nípaa mít newisím.

¹³ In ek hi enen arit. In ek hi hatíp hím im hi hau tí te hír nemtau hím hi hetputem hír nanít han yaaik kai iuwe kaku kakíkri.

¹⁴ Hi epei hetpor hím ti etpewem. Mít miyapír nau tí hír níneini nentar mít in hír ap nises menmen me tí nar ke hi ap hisesim.

¹⁵ Hi ap hituthi ti etorhís hír nínaaiwír tí ik ek au. Hi hituthi te ti naanempror, te mítík enuk Seten ap kakíwaanki.

¹⁶ Hír ap nises menmen me tí mít nisesim nar ke hi ap hisesim au.

¹⁷ Ti ehimítenei hír mít nít neriuwe hím yaaim mit hi etporem. Hím mit híram yaaim.

¹⁸ Hi heriuweti nen mít miyapír ne tí nírak menmen mai nire nípaa ti heriuweta hi hen mít miyapír ne tí hírak menmen mit.

¹⁹ Hi hehimítan hírekes hi ewetut yínk kai hi hahi, te hír mít ti ehimítenei hír nisesit werek werek neriuwe hím yaaim mit hi etporem.

²⁰ “Hi hituthi me mít in keriyen au. Hi hituthi tí akaap mít miyapír nanises hím mit nanítar hím hír mít in nanítporem te hír nanítmewem.

²¹ Haai, hi hanhan hír yapírwe nankiyan nanu han kiutíp, nar ke ti etikewa hawír wekiyakít wau han kiutíp. Hi hanhan hír han kiutíp nanisísawír te mít miyapír nau tí nanírtei ti heriuweta hi han in.

²² Hi epei ewetír niuk mai iuwe kerek nípaa ti ewetewem, te hír enu han kiutíp nanír ke ti etikewa hawír wekiyakít wau han kiutíp.

²³ Hi hahu ekre han kír har ke ti hau ekre han kai, te hír nekíyan nanu han kiutíp te mít miyapír ne tí nanírtei ti heriuweta hi han tí ik. Ti hanhan heriuweti har ke ti hanhan heriuwa.

²⁴ “Haai, ti epei heweto mít in hír nai. Hi hanhan hír nanínen nanu nantikewa nanu wit kerek maain hi hahu en, te hír nanírtei niuk mai iuwe. Niuk mai iuwe im me wí ti hírak tí wen au, ti hanhan heriuwa ti ewetewem.

²⁵ Haai Kai Yaaik. Mít ne tí ap nerteiyit nisesit werek werek au. Hi kerekek. Mít in hír nertei ti heriuweta hi han.

²⁶ Hi epei hetpor me ti, hi wen etporem te ti hanhani har ke ti hanhana, hi ehú ekre han kír.”

18

Mít nan neithis Jisas neiyík nen

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu 22:47-53)

¹ Jisas kitehi God menmen epei au, hírak kínaaiwír wit ketike mít disaipel nírak hír nerekir hítik Kidron. Ni miutípen mepu in te Jisas ketikeri nen nau en.

² Mítík Judas hírak enuk kewepyapír Jisas kertei ni ik ek kentar nípaa me wí yapírwe Jisas ketike mít disaipel nírak nererik nau en.

³ Judas keit mít ne ami han netike mít kerek naanmípre wínak iuwe ke God kerek mít iuwe pris netike mít han ne Farisi hír neriuweti naníno, hír yapírwe netike Judas nen ni im em. Hír netenen yipo henmik, hír nesíu si nen.

⁴ Jisas kertei menmen yapírwe mít nanrekyíwewem, te hírak kírin ken katíp, “Yi yínyatín keimín?”

⁵ Hír netpíwew, “Haiu man mánmatín Jisas ke wít Nasaret mamtíwewhis.”

Hírak ketpor, “Hi hírekes Jisas.”

⁶ Judas mítík enuk kewepyapír Jisas kerp ketikeri.

⁷ Jisas ketpor, “Hi hírekes Jisas,” te mít en hír píke neriuwet nen nenke níwaaí tí.

Hír nen nenke níwaaí tí, Jisas kitorhi keteipim, “Yi yínyatín keimín?”

Hír netpíwew neteipim, “Haiu man mánmatín Jisas ke wít Nasaret mamtíwewhis.”

⁸ Jisas píke ketpor, “Hi epei hetpi hi hírekes Jisas. Yi epei yan yetauhís te yi eíwis mít nai in naníno.”

⁹ Hírak katíp menmen im, te hím nípaa hírak ketpim mamnen mamír em. Nípaa hírak katíp, “Haai, mít kerek ti ewetauri, hi ap hínaaiwír keiyak au.”

¹⁰ Saimon Pita ketenen híne ke his, hírak keketik kekre paus kírak kíwaaíyek keremir níkip me mítík niuk mírak Malkas, kerek kíriak menmen me mítík pris iuwe.

¹¹ Jisas katíp Pita kar ik: “Ti píke ewís híne ke his kakno paus kírak. Hi are ewís mít nanrekiyo menmen Haai kai kehimítan hír nanrekiyewem naniyep nanrewaank.”

Mít nari Jisas nen nír mítík iuwe Anas

¹² Mít ne ami netike mítík iuwe kí; hír netike mít kerek naanmípre wínak iuwe ke God, hír neithis Jisas nesenkek his mírak,

¹³ Hîr neiyîk ninîn nen nîr mîtik Anas. Hîrak kenîne Kaiafas yenik kîrak. Kaiafas me tito im hîrak kîre mîtik iuwe kinîn pris han yapîrwe.

¹⁴ Hîrak Kaiafas kerekek nîpaa katîp mît ne Isrel hîram yaaim te mîtik kiutîp kaki kakîkrehîr ke haiu mît yapîrwe.

Pita kepakîn Jisas katîp hi epîtariyek

¹⁵ *Hîr neit Jisas neiyîk nen ein, Saimon Pita ketike hi disaipel hak wises Jisas. Mîtik pris iuwe kinîn pris han yapîrwe hîrak kertei mîtik disaipel hak, te hîrak ken kerp ke nîmîn ke nîwa keweikîn wînak.

¹⁶ Pita au hîrak kerp menep ya weipîr ke nîwa keit witeik. Hi mîtik disaipel kerek mîtik iuwe pris kerteiyek, hi pîke hen witeik hatîp mîte werp naanmîpre ya weipîr te hîre weithis Pita weiyîk wen nîmîn.

¹⁷ Mîte kerek naanmîpre weipîr eik watîp Pita, "Ti ik e mîtik hises hîm me Jisas o au?" Pita ketpîwe, "Hi au."

¹⁸ Nîme menep mît nîriak menmen me mîtik iuwe pris, hîr netike mît kerek naanmîpre wînak iuwe ke God te hîr nîman si nerp neweikîwem nekinîn yînk kîr. Pita ken kerp ketikeri kekinîn yînk kîrak.

Mîtik iuwe hetpris kitehi Jisas menmen
(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

¹⁹ Mîtik nîpaa hîrak hetpris kitehi Jisas ke mît hîr nisesik, kitîwekhi me hîm hîrak katîp mît em.

²⁰ *Jisas ketpîwek kar ik: "Hekrit hekrit hi hepu wit mît nererik, hi hatîp mît miyapîr menmen. Hi heit wînak kerek mît nererik nekine hîm me Moses o hepu wînak tempel ke God wit kerek mît ne Isrel nererik, hi hewepyapîr hîm mai. Hi ap hîsawîn hatîp menmen meiyam au.

²¹ Te henmak te ti hitauhi menmen? Ti hitehi mît kerek nemtau hîm mai. Ti hitorhi hi atîp mekam. Hîr nertei hîm mai."

²² *Jisas katîp menmen im epei au, mîtik ke polis kerp menep kîwaaî his kakîp kesinîwek kar ik: "Ti ap atîp mîtik pris iuwe enum mar im au emît."

²³ Jisas ketpîwek kar ik: "Hi atîp enum ti atîp mît in hîram mekam, o au en, hi atîp werek ti henmak te ti eiyep a?"

²⁴ Hîr nitehi Jisas epei au, hîr nîpaa nesenkîkîwek his neriuwe waai hîram wen mepu, mît neriuwetek keriuwerem ken kîr mîtik hak hîrak pris iuwe niuk mîrak Kaiafas.

Pita pîke kepakîn Jisas katîp hi hepîtariyek

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)

²⁵ Pita wen keperp si kekinîn yînk kîrak, te mît han netpîwek nar ik: "Ti etike mît han yises hîm me Jisas o au?"

Pita kepakînek ketpor kar ik, "Hi au."

²⁶ *Mîtik kiutîp kîriak menmen me mîtik pris iuwe, hîrak ke weiwîk me mîtik kerek Pita keremir nîkîp mîrak, hîrak kitîwekhi kar ik: "Nîpaa hi herp ni eim, hi hîrit ti herp hetikerek yeit ein o au?"

²⁷ *Pita au kiune keteipim katîp kar ik: "Ti hîra au." Hîrak katîp epei au, suwara katîp.

Mît nesiuwe Jisas ken kîr mîtik ke gavman Pailat

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)

²⁸ Hîr mît neithis Jisas nînaaiwîr wînak ke Kaiafas, hîr nesiuwerek ken wînak ke mîtik iuwe gavman. Hîrak wanewik. Mît iuwe ne Isrel hîr nînapen nanîno wînak ke gavman nentar hîr nanîno nanîkre wînak ke mîtik ap ke weiwîk me Isrel, hîm me Moses matîp hîr enun ne nînaan me God nar ke mîtik hapîk mewik. Te hîr ap nanîm menmen me wî Pasova kerek mît nererik han tewenîn God kenep mît ne Isip.

²⁹ Hîr nînapen nanîno nîmîn, te mîtik gavman Pailat ken witeik kitorhi kar ik: "Yi yesiuwe hîm mîtik ik yentar mekam a?"

³⁰ Hîr netpîwek nar ik: "Mîtik ik ap kîriak menmen enum au, haiu ap te meriyaak man in au."

³¹ *Pailat ketpor kar ik: "Yi hîras yetîwekhis yesiuwerek kakno kaunsil ni te yi yesiuwek hîm yises menmen ni nîpaa maamrer netpîm yi yîriakem me mîtik kîriak enum."

Hîr netpîwek nar ik: "Mît iuwe ne Rom ap newisai haiu mamnep mît hîr nani."

³² *(Menmen im epei man te hîram mises hîm kerek nîpaa Jisas katîp kakîrkeik te hîrak kaki.)

³³ Pailat katîp epei au, hîrak pîke ken nîmîn wînak. Hîrak kenîne mît nanît Jisas neiyîk nanînen menep. Epei au, hîrak kitîwekhi kar ik: "Ti Mîtik Iuwe King hinîn naanmampre mît ne Isrel o au?"

³⁴ Jisas kitîwekhi kar ik: "Ti hîrekes han kitetim o ti hemtau mît han netputem?"

³⁵ *Pailat ketpîwek kar ik: "Ti han kitet hi mîtik ke weiwîk me Isrel a? Hi au. Mît ne weiwîk me Isrel netike mît iuwe pris nîr netuthis neriuwetit ti han in. Ti hîriak mekam?"

* 18:15 Jo 20:3, 21:20; Mt 26:58 * 18:20 Mt 26:55; Jo 7:26 * 18:22 Ap 23:2; Jo 19:3 * 18:26 Jo 18:1, 10 * 18:27 Jo 13:38 * 18:31 Jo 19:6-7; Ap 18:15 * 18:32 Mt 20:19; Jo 3:14, 12:33 * 18:35 Jo 1:11

³⁶ Jisas ketp*iw*ek, “Hi ap ehin*n* naanempre m*it* ne t*i* in ek au. Hi naanempre m*it* in, te m*it* kerek nis*isa* h*r* nankepa nantikeri nan*n*epan, te h*r* ap nantauh*s*. Au, hi ehu in ehin*n* naanm*ip*re m*it* au.”

³⁷ *Hirak kat*ip* epei au, Pailat kit*iw*ekhi kar ik: “Ti m*it*ik iuwe ehin*n* m*it* a?”

Jisas ketp*iw*ek, “Ti at*ip* hi M*it*ik Iuwe. Miye pai wina hi herp t*i* te hi h*r*iak menmen im miut*ip*. Hi hat*ip* m*it* h*m* yaaim. Neim*n* nises h*m* yaaim h*r* nan*im*tau h*m* mai.”

³⁸ Pailat kit*iw*ekhi, “H*m* yaaim h*r*am mekam?”

*Pailat kat*ip* kewis m*it* nanwenkek Jisas kau nu tentakak*it**

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

Hirak*it* tat*ip* epei au, Pailat p*ike* ken witeik kat*ip* m*it* ne Isrel kar ik: “Hi ap hertei menmen enum h*r*ak k*r*iakem, te hi ak*ip* kaki au.

³⁹ Me tito miut*ip* tito miut*ip* hi hises menmen n*ip*aa yi y*r*iakem. Me w*i* Pasova hi esiupan m*it*ik enuk kiut*ip* kau kek*r*e w*in*ak enuk kaknen yi m*it*. Yi hanhan hi esiupan M*it*ik Iuwe ke Isrel ik e o au?”

⁴⁰ H*r* n*n*ap netp*iw*ek nar ik: “H*r*ak au. Haiu hanhan ti esiupan Barabas.” (M*it*ik Barabas h*r*ak m*it*ik enuk kenep m*it* naa h*r*ak kekint*ip* menmen.)

19

¹ H*r* m*it* en n*n*ap nat*ip* menmen epei au, m*it*ik Pailat keit Jisas ken n*m*n kat*ip* m*it* n*r*ak ne ami h*r* nanwaai n*p*n nank*ip*.

² *H*r* nak*ip* epei au, h*r* neit waai nekepen nimaak k*r*e teperiye nekiun kau paan k*r*ak. Epei au, h*r* neit laplap m*r*e y*w*ir neriuwet*w*ekem nar ke m*it* iuwe ne gavman neriuwetem, te h*r* nan nit*iw*eknaan nat*ip*,

³ *H*ai*u hanhan m*it*ik iuwe king kin*n* naanm*ip*re m*it* ne Isrel kaku tipmain tipmain enum eik.” Epei au, h*r* n*w*ai his nak*ip*.

⁴ *Epei au, h*r*ak Pailat p*ike* ken witeik kat*ip* m*it* en kar ik: “Yi eiy*im*tau. Hi et*w*ekhis eiy*ik* enen witeik te yi yertei hi ep*it*ari menmen miut*ip* h*r*ak k*r*iakem te h*r*ak kaki kak*interim*.”

⁵ H*r*ak kat*ip* epei au, Jisas ketpaan kan witeik keriuwe waai nekepen kau paan k*r*ak laplap m*r*e y*w*ir mau y*nk* k*r*ak. Jisas kan witeik, Pailat kat*ip*, “Yi eiy*r*ek. H*r*ak m*it*ik ik e.”

⁶ *M*it* iuwe pris netike m*it* kerek naanm*ip*re w*n*ak iuwe ke God n*r*ek, h*r* n*n*ap nat*ip* nar ik: “Yi eiwenkekik eku nu tentarak*it*. Yi eiwenkekik eku nu tentarak*it*.” H*r* n*n*ap nat*ip*, te Pailat ketpor, “Yi yait*w*ekhis eiwenkekik eku nu tentakak*it*. Hi ep*it*ari menmen enum h*r*ak k*r*iakem, te h*r*ak kaki kak*interim*.”

⁷ *M*it* iuwe ne Isrel nat*ip* nar ik: “H*m* lo mekre t*w*ei haiu misesim h*r*am mat*ip* h*r*ak eki ek*int*ar h*r*ak kat*ip* h*r*ak N*ikan* ke God.”

⁸ Pailat h*r*ak kemtau h*m* im, te h*r*ak k*n*aain w*is*enum kentar Jisas kat*ip* h*r*ak N*ikan* ke God.

⁹ *H*r*ak kari Jisas keiy*ik* kan w*n*ak iuwe eik kentar h*r*ak han kitet Jisas h*r*ak N*ikan* ke God. Te h*r*ak kit*iw*ekhi kar ik: “Ti ekine wit ik keik.” Jisas au, kekint*ip* keit.

¹⁰ Pailat ketp*iw*ek, “Ti henmak te ti etpo au? Ti ep*it*ari hi iuwe te hi esiupenit o hi ewenkekik ehu nu tentarak*it* a?”

¹¹ *Jisas ketp*iw*ek, “Ti iuwe hin*ina* hentar God kewisit ti h*r*iakem. M*it*ik kerek keriuweta hi han hau his m*it* h*r*ak k*r*iak menmen enum w*is*enum. Ti au h*r*ak enum kike.”

¹² *Pailat kemtau h*m* im h*r*ak han kitet karkeik te h*r*ak kaksipuan Jisas. Au, m*it* ne Isrel netp*iw*ek nar ik: “Ti esiupanek ti ap ekaap m*it*ik iuwe Sisa keit Rom. Keim*n* kat*ip* h*r*ak m*it*ik iuwe kin*n* m*it*, h*r*ak m*it*ik enuk kepan ke Sisa.”

¹³ Pailat kemtau h*m* im, h*r*ak keithis Jisas keiy*ik* ken witeik kau yeno ke m*it*ik iuwe masistret keit wit niuk m*r*ak “Yan nan” (M*it* ne Isrel nekine wit ik “Gabata”)

¹⁴ W*i* im h*r*am w*i* m*it* ne Isrel neman menmen me w*i* Pasova kerek h*r* hantewen*n* n*ip*aa God kenep m*it* ne Isip te h*r* m*it* ne Isrel au. Wepni kau n*m*n iuwe, te Pailat ketpor kar ik: “Yi eiy*r* m*it*ik iuwe king ki ik e.”

¹⁵ H*r* p*ike* n*n*ap netp*iw*ek, “Ak*ip*! Ak*ip*! Ti ewenkekik eku nu tentarak*it*.”

Pailat kitorhi, “Mekam? Yi hanhan hi ewenkek m*it*ik iuwe king ki eku nu tentarak*it* a?”

M*it* iuwe pris p*ike* netp*iw*ek nar ik: “Sisa kerekek h*r*ak m*it*ik iuwe kaiu. M*it* han au.”

¹⁶ H*r* nat*ip* menmen im epei au, Pailat kewet m*it* n*r*ak ek te h*r* net*w*ekhis neriyaak nen newenkekik kaku nu tentarak*it*.

*M*it* h*r* newenkek Jisas kentar nu tentarak*it**

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

* 18:37 1Ti 6:13; Jo 3:32-33, 8:47 * 19:2 Lu 23:11 * 19:3 Jo 18:22 * 19:4 Jo 18:38 * 19:6 Jo 18:31 * 19:7 Lev 24:16; Jo 5:18, 18:31 * 19:9 Mt 26:62-63, 27:12; Lu 23:9 * 19:11 Jo 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * 19:12 Lu 23:2; Ap 17:7

¹⁷ M̄t ne ami n̄rak h̄r net̄wekhis, h̄rak keker̄r nu k̄rak h̄rak keȳyik ken wit niuk m̄rak “Wit Herwe Paan” kerek m̄t ne Isrel nenewek “Wit Golkata.”

¹⁸ H̄r h̄r newenkekik keit ein. H̄r newenkek m̄tik̄ik wiketeret tentar nu tentarak̄it tetikerek. Kiut̄ip kau ken his yaaim kiut̄ip kau ken his henkik, Jisas kekere n̄m̄n.

¹⁹ Pailat kewis h̄m mau menmen kat̄ip m̄t n̄rak h̄r newis̄ik kentar nu tentarak̄it. H̄m m̄rak mat̄ip mar im: “IK JISAS KE NASARET, M̄TIK̄ IUWE KE ISREL.”

²⁰ M̄t yap̄rwe ne Isrel nekine menmen im nentar wit kerek Jisas m̄t newenkekik kau nu tentarak̄it h̄rak menep wit iuwe Jerusalem. H̄m h̄r newis̄im mekre h̄m me m̄t ne Isrel, h̄m me m̄t Grik metike h̄m me m̄t ne Rom.

²¹ M̄t iuwe pris ne Isrel nen nat̄ip pailat nar ik: “Ti ap ewis m̄tik̄ iuwe king ke Isrel au. Ti ewis m̄tik̄ ik kat̄ip h̄rekes m̄tik̄ iuwe king ke Isrel.”

²² Pailat p̄ike ketpor kar ik: “Menmen hi nepei ewis̄im em̄rem emul!”

²³ M̄tik̄it te ami tewenkekik epei au, h̄rak̄it tekyaāit teit Jisas klos m̄rak tenkerem tewetak̄item. H̄r neit laplap saket nokim m̄rak kerek m̄re miut̄ip h̄r mewim au.

²⁴ *Te m̄tik̄it te ami tat̄ip tar ik: “Hau ap mamwepim au. Hau emret̄it satu eiȳik emw̄rem te hau em̄rem em̄rtei keim̄n kakt̄iwem, ti o hi.” H̄rak̄it t̄r̄iak menmen im, te h̄m me God mau t̄wei n̄paa m̄t profet newis̄im h̄rak mamnen. H̄m im mat̄ip mar ik:

“H̄r m̄t nenke klos mai newetan. H̄r neret̄it Satu me laplap nokim mai.”

Te m̄tik̄it te ami t̄r̄iak menmen im.

²⁵ *Jisas miye p̄rak werp wetikewa hi Jon kerek Jisas hanhan keriuwa.

²⁶ *Te h̄rak kat̄ip miye p̄rak, “M̄te, n̄kan kit kerp in kerept̄it.”

²⁷ Nepei au, h̄rak kat̄ip hi m̄tik̄ disaipel k̄rak har ik: “Ip e h̄re miye pit.” Me w̄ ik Jisas ketpim ere maain, h̄re wen wau wetikewa wau weit w̄nak kai.

Jisas kaa

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

²⁸ *Jisas kat̄ip epei au, h̄rak kertei h̄rak k̄r̄iak menmen yap̄rwe epei au kerek n̄paa m̄t profet newis̄im mau t̄wei. Menmen miut̄ip keremem mau t̄wei. H̄rak hanhan h̄ram mamnen mam̄r n̄paa m̄t newis̄im, te h̄rak kat̄ip, “Hi h̄m niu enuk (o mar kewenk̄ka h̄m) eh̄m t̄par mei.”

²⁹ *M̄n kiut̄ip kepu t̄par si enum mekreerek. M̄t en neit mosong n̄k̄iam newenem mekre t̄par nesenkekim mentar nu heneik ke nu hisop (h̄ram m̄re map̄ik) h̄r neriuwetem men h̄m m̄rak.

³⁰ Jisas kaam t̄par si enum. Epei au, h̄rak kat̄ip kar ik: “Menmen God kat̄ip hi h̄r̄iakem h̄ram epei au.” H̄rak kat̄ip epei au, h̄rak kiteh̄r kaa keriuwet h̄m̄n k̄rak ken.

M̄tik̄ ke ami kan kew̄r yipo keneper h̄repīt me Jisas

³¹ *M̄t iuwe ne Isrel nen nitehi Pailat h̄rak kaksuiwe m̄t n̄rak nanwen h̄t n̄an ne m̄t nau nu tentarak̄it h̄r nani waswas nentar ik ek w̄ kerek m̄t nemani menmen me w̄ Sabat. H̄r n̄napen m̄t en wen nanu nan̄t nan̄ntar nu tentarak̄it ne w̄ Sabat nentar Sabat im h̄ram w̄ Pasova mekrīt, h̄ram w̄ yaaim holi iuwe.

³² H̄r nitehi Pailat epei au, h̄rak keriuwet m̄t h̄r nen newen h̄t me m̄tik̄ ke his yaaim, m̄tik̄ ke his henkik kerek h̄r newenkekik̄it tau nu tentarak̄it tetike Jisas.

³³ H̄r nan n̄r Jisas h̄rak epei kaa, te h̄r ap newen h̄t m̄rak.

³⁴ M̄tik̄ kiut̄ip ke m̄t ne ami h̄rak kew̄r yipo k̄rak kak̄ip keneper h̄repīt me Jisas te t̄par metike hemkere mewen.

³⁵ * (Hi m̄tik̄ kerek hi h̄r menmen im hi hewis̄im mau t̄wei te yi eiȳrtei Jisas h̄rak N̄kan ke God. Menmen hi hewis̄im h̄ram yaaim. Hi ap hemip̄n au. Hi at̄ip werék.)

³⁶ *Menmen epei man m̄re h̄m me God mau t̄wei n̄paa m̄t profet newis̄im h̄ram mat̄ip. H̄m im mat̄ip mar im:

“M̄t ap nanwen hemik mei m̄rak miut̄ip au.”

³⁷ *H̄m ham mau t̄wei mat̄ip mar im:

“M̄t nan̄r m̄tik̄ kerek n̄paa h̄rnew̄r yipo nank̄ip neneper h̄repīt.”

M̄tik̄it tewis Jisas herwe ȳnk m̄rak mekre han kewen k̄n̄ik

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

³⁸ *M̄t n̄rak menmen im epei au, m̄tik̄ Josep ke wit Arimatia kitehi Pailat h̄rak kak̄inke Jisas herwe ȳnk k̄rak keit nu tentarak̄it. Josep h̄rak kises h̄m me Jisas, te h̄rak kepak̄nem kentar h̄rak k̄naain m̄t iuwe ne Isrel. Pailat kewenhi, te h̄rak ken keit ȳnk k̄rak keȳyik ken.

³⁹ *M̄tik̄ Nikodimas kerek n̄paa ken k̄r̄ Jisas ke w̄itan ken ketike Josep, h̄rak keit 50 kilo me t̄par me nu wik m̄n̄n yaaim.

⁴⁰ H̄rak̄it teit Jisas herwe ȳnk k̄rak, h̄r nesenkekik mekre laplap yaaim metike nu

tīpar. Mar im mīt ne Isrel nemani herwe yīnk ke mīt, hīr newisik kekre han.

⁴¹ Wīt kerek mīt newenkek Jisas kau nu tentarakīt, ni mepu menep han kewen kīnīk kepu kerek herwe ap mei mīwaaī mekrerek ap nīpaa ein au.

⁴² Te hīrakīt tewis Jisas herwe yīnk kīrak kekrekrek tentar wī im hīram wī kerek mīt nemani menmen me wī Sabat. Wī ham mepeit te hīrakīt tīntatīn wit hak tewisik kekrekrek au.

20

Jisas pīke kekrit kepu

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)

¹ Wī Sande hekrit enum hīrkiwo, Maria pe Magdala hīre wan han kerek mītīkīt tewis Jisas kekrekrek. Hīre wan wīrek, hīre wīr nan kerek nīpaa keiyepet hīm ke han eik, mīt nenkerek kenpīn kekeipīn hei eik.

² *Hīre wīrek epei au, hīre wīrīr wen wīr Saimon Pita ketike hi mītīk disaipel hak kerek Jisas hanhana. Hīre wetpawīr war ik: “Hīr mīt epei neit yīnk ke Mītīk Kaiu luwe kekre han eik, hīr neiyīk nen newisik kīwaaī nein te hawīr miyapīr ap wīnapīnek au.”

³ Hīre watīp epei au, Pita ketikewa hawīr wīnawīrī wen han eik e.

⁴ Hawīr wesiuknen te hi mītīk hak eik hinīn Pita hen hīr han eik.

⁵ Hi hitehīr herenaan hīr laplap mīwaaī te hi ap hen nīmīn en au.

⁶ Saimon Pita kīkaru kan kewenayipīr. Hīrak ken kekre han eik kīr laplap yaaim mīwaaī en.

⁷ *Hīrak kīr laplap nīpaa hīrakīt mītīkīt wik tewisīm teiyīm teweiīn paan ke Jisas keriuwerem. Hīram ap mīwaaī metike laplap ham au. Hīram miutīpen mīwaaī ham, hīrak Jisas keweīknenim mīwaaī meit.

⁸ Pita ken nīmīn en epei au, hi mītīk disaipel hak kerek hi hinīn han hiun han kewen kīnīk eik, hi hīsesik hīr menmen te hi hertei Jisas pīke kekrit.

⁹ *Nīpaa ere wī im em, mīt wen nepītari hīm me God mekre tīwei hīram matīp mar im: “Hīrak pīke kakīkrit kaku kakīt.”

¹⁰ Hawīr wīrek epei au, hawīr pīke wen nawīr en.

Jisas hīrak kewepyapīr Maria pe Magdala hīrekes

(Mk 16:9-11)

¹¹ Maria wan werp han werp witeīk witehīr wīwaaīnaan wīkītek. Hīre wīkītek, hīre witehīr werenaan.

¹² Te hīre wīr mītīkīt ensel wik teriuwet laplap me hīke tau yeno kerek nīpaa Jisas herwe yīnk kīrak kīwaaī, kiutīp kau yeno paan, kiutīp kau yeno me hīt.

¹³ Hīrakīt tītīwehi tar ik: “Mīte, ti henmak te ti hīkīt?”

Hīre wetpīwekīt, “Mīt epei neit herwe yīnk ke Mītīk luwe kai neiyīk nen wit hak, te hi hepītari hīr newisik keit nein.”

¹⁴ *Hīre watīp epei au, hīre weweīkīn wīr Jisas kerp menep te hīre wepītari hīrak Jisas.

¹⁵ Jisas kītīwehi kar ik: “Mīte ti henmak te ti hīkīt? Ti hīnhatīn keimīn?”

Hīre han kitet hīrak mītīk kerek naanmīpre ni, te hīre wetpīwek, “Mītīk, ti heit yīnk kīrak hewisik kīwaaī wit hak ti etpau te hi ano etīwek.”

¹⁶ *Jisas ketpīwe, “Maria.”

Hīre weweīkīn wīkīamnaan wīrek, te hīre wenke hīm me Isrel wetpīwek war ik: “Rabonai.” Hīram matīp tisa.

¹⁷ *Jisas ketpīwe kar ik: “Ti ap etenīna au emīt. Hi ap han hīr Haai kai wen au. Ti eno atīp nai yīnan mīt disaipel har ik: ‘Hi ano ahīrek kerek hīrak Haai kai, Haai ki, God kai, God ki.’”

¹⁸ Hīrak katīp epei au, Maria pe Magdala pīke wen watīp mīt disaipel me menmen hīre watīp, “Hi epei hīr Mītīk luwe.” Te hīre wetpor hīm kerek hīrak nepei ketpīwerem.

Jisas kewepyapīr haiu mīt disaipel nīrak hīrekes

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

¹⁹ *Wītaan me wī Sande, haiu mīt disaipel haiu mererik meiyepet weipīr, te mīt ap nīrai mentar haiu mīnaain mīt iuwe ne Isrel nantaihis naniwep. Haiu wen mepeit en, Jisas kan koknīnai kerp nīmīn ketpai, “Yi han yaaik eiyyu.”

²⁰ *Hīrak ketpai epei au, hīrak keteīknai his mīrak nīpaa mīt nekenpet nīl mekre his mīrak, keteīknai hīrepit kerek mītīk ke ami kakīp kenepēr keriuwe yipo. Haiu mīt disaipel mīrem, haiu han yaaik iuwe mentar haiu mertei Mītīk kaiu luwe pīke kekrit.

²¹ *Jisas pīke ketpai, “Yi han yaaik eiyyu. Hi heriuweti yi yepno yīrīrak menmen mai yar ke Haai kai keriuweta hi han tī ik e.”

²² Hīrak ketpai epei au, hīrak ketenwīwai ketpai kar ik: “Yi eiyyt God Hīmīn Yaaik.

²³ *Yi yesiwe menmen enum mau mekre han ke mīt ap han kitetim, hīram mamno, o au en, hīram mamu han kīr mamu mamīt.”

* 20:2 Jo 13:23 * 20:7 Jo 11:44 * 20:9 Ap 2:24-32; 1Ko 15:4 * 20:14 Lu 24:16; Jo 21:4 * 20:17 Ro 8:29; Hi 2:11-12 * 20:19 Jo 19:38 * 20:20 Jo 19:34, 16:22; 1Jo 1:1 * 20:21 Jo 17:18 * 20:23 Mt 18:18

Jisas kewepyapir Tomas hirekes

24 *Wî kerek Jisas kan kewepyapir haisu mîd disaipel nîrak hirekes, mîtik kiutîp Tomas kepu ketikewai au. Niuk mîrak ham Didimas.

25 Maain, haisu mîd disaipel haisu mîrek haisu metpîwek mar ik: “Haisu epei mîr Mîtik Iuwe Jisas.” Au, Tomas ketpai, “Hi ap hîr pap mekre his o heriuwet his mai mamno mitet pap me hîrepit mîrak, hi ap han kitet hîrak kepu au.”

26 *Maain wî hispînak wikak (8) epei au, haisu mererik meit nîmîn hîr neiyepet weipîr; Tomas kau ketikewai. Haisu meiyepet weipîr te Jisas hîrak kan koknînai kerp nîmîn ke haisu mîd miyapîr ketpai kar ik: “Yi han yaaik eiyu.”

27 Epei au, hîrak katîp Tomas kar ik: “Ti ewis histuwak kit enknen in ehîr his mai. Epei au ti eriuwet his mamnen mitet hîrepit mai. Ti ap ewekîn sip eweto au. Ti eisîsa!”

28 Tomas ketpîwek kar ik: “Ti Mîtik Iuwe kai, ti God kai!”

29 *Jisas ketpîwek, “Ti han kitet hi pîke hekrit hentar ti hîra a? Neimîn ap nîra te hîr han kitet hi pîke hekrit, hîr ninînit.”

Jon katîp kenmak hîrak kewis tîwei ik.

30 *Jisas kîriak menmen yapîrwe yaaim ham kîkaap mît han. Haisu mîd disaipel epei mîrem te hi ap hewisîm mekre tîwei ik.

31 *Menmen hi hewisîm im hi hewisîm, te yi mît kerek yekine tîwei ik, yi yertei Jisas hîrak mîtik Kraiskerek God keriuwetek kan tî ik kîkaap haisu mît ne ti. Hîrak nîkan ke God yi eiyisesik yi yayît hîmîn yaaik eiyu eitikerek eiyîntar hîrak Mîtik Iuwe ik kerek nîpaa God ketpaiyem.

21

Jisas kewepyapir haisu mîd disaipel mar hispînak wik hirekes

1 *Maain wî ham Jisas kewepyapir haisu mîd disaipel nîrak hirekes keit wan Taîbîrias. Hîrak kîriakem kar ik.

2 *Saimon Pita, Tomas (kerek niuk mîrak ham Didimas), Nataniel ke wit Kena ke provins Galili, hawîr nîkerek hîrakîk wik te mîtik Sebedi, haisu metike disaipel wik hakît te Jisas. Haisu mererik mau meit.

3 Haisu mererik mau meit, Saimon ketpai kar ik: “Hi are ano hahu bot ewîr hepin ehît saauk mei.” Hîrak katîp, te

haisu metpîwek, “Haisu mamno mantike-wit.” Haisu men mau bot men mewîr hepin wîtaan ere wanewik, te haisu meit saauk mei miutîp au.

4 *Wepni kewep kan, Jisas kerp tenhaan menep tîpar, te haisu mîd disaipel ap mertei hîrak Jisas au. Haisu han kitet hîrak mîtik hak.

5 *Hîrak ketpai kar ik: “Yi pipep, yi yeit menmen o au?” Haisu matîp, “Ap saauk mei au.”

6 *Hîrak katîp kar ik: “Yi eiwîr hepin mi emno his yaaim mekre tîpar te yi eiyît saauk mei.” Hîrak katîp epei au, haisu mewîr hepin mekre tîpar, te haisu ap pîke meriyaam meriuwe saauk yapîrwe mîwaai mekrerem.

7 *Hi mîtik disaipel kerek Jisas hanhana hi hatîp Pita, “Mîtik Iuwe Jisas eik e.” Pita kemtewek, te hîrak keriuwet saket iuwe mîwapîn yînk kîrak. (Hîrak keriuwet saket kentar hîrak kenke klos mîrak te kakît saauk.) Hîrak keriuwetek epei au, hîrak kehîn kamîn tîpar kari wan ken kiun Jisas.

8 Haisu mîd disaipel han nau bot man tenhaan mari hepin saauk mekrerem mau niu. Haisu meit yanîmîn au. Haisu menep tenhaan mîre 90 mita keriyen.

9 Haisu man merp tenhaan, haisu mîr si mîwaai meit ein, saauk mekre si metike bret mei.

10 Haisu epei man merp ein, te Jisas ketpai, “Yi eiyît saauk mei mekre hepin yi epei yetîwem eiyîm einen.”

11 *Hîrak katîp, te Saimon Pita ken kerp kekere bot kari hepin keiyîm kan tenhaan. Saaauk iuwe mar 153 mîwaai mekre hepin, te hîram mewep saauk mîrîr au.

12 Epei au, Jisas ketpai kar ik: “Yi einen eiyîm.” Keiyak ke haisu mît en ap kitîwekhi hîrak keimîn kentar haisu yapîrwe mertei hîrak Mîtik Iuwe Jisas.

13 *Haisu merp, te Jisas kan keit bret keiyîm kan kewetaiyem.

14 *In ek haisu mît haisu mîr Jisas meteipim wikak me wî nîpaa Jisas kaa pîke kekrit kepu ere in.

Jisas kitehi Pita menmen

15 *Haisu mît maam menmen epei au, Jisas katîp Saimon Pita, “Saimon ti nîkan ke Jon, ti hinîn mît in hanhana hi o au?” Pita ketpîwek kar ik: “O Mîtik Iuwe, ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketpîwek, “Te ti naanmampre mît nanisîsa ti har ke mîtik naanmîpre sipsip mai.”

* 20:24 Jo 11:16, 14:5, 21:2 * 20:26 Jo 20:19-20 * 20:29 1Pi 1:8 * 20:30 Jo 21:25 * 20:31 Jo 3:15; Ro 1:17; 1Jo 5:13 * 21:1 Jo 6:1 * 21:2 Jo 1:45-51, 20:24 * 21:4 Jo 20:14 * 21:5 Lu 24:41 * 21:6 Lu 5:4-7 * 21:7 Jo 13:23; Mt 14:29 * 21:11 Lu 5:6 * 21:13 Jo 6:11 * 21:14 Jo 20:19, 26 * 21:15 Jo 1:42; Mt 26:33 * 21:16 Ap 20:28; 1Pi 5:2

16 *Jisas kit>wekhi keteipim, “Saimon ti n^hkan ke Jon, ti hanhana hi o au?” Pita ketp>wek keteipim, “O M^ht^hik Iuwe, ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketp>wek, “Ti naanmamre m^ht^h nanis^hsa ti har ke m^ht^hik naanm^hpre sipsip mai.”

17 *Jisas p^hke kit>wekhi keteipim, “Pita, n^hkan ke Jon, ti hanhan hi o au?” Pita y^hnk enuk kentar Jisas p^hke kit>wekhiyem wikak, te h^hrak p^hke ketp>wek kar ik: “M^ht^hik Iuwe ti hertei menmen yap^hrwe. Ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketp>wek keteipim kar ik: “Ti naanmamre m^ht^h nanis^hsa ti har ke m^ht^hik naanm^hpre sipsip mai.

18 * “Hi hetput werek. N^hpaa ti pip^hak ti heit tan^hik kit ti hises han kit hen in hen ein. Maain ti he m^ht^hik, ti eriuwet his mit, m^ht^hik hak kaksenkekim kakriuwe waa^hi key^hik kak^hryit ti eno wit kerek ti h^hnapen enori.”

19 (Jisas kat^hp menmen im kewepyap^hr karkeik te maain Pita kaki kakwen^hpi niuk me God.) Epei au, Jisas ketp>wek kar ik. “Ti ehis^hsa.”

Jisas kat^hp ke hi m^ht^hik disaipel kerek h^hrak hanhana iuwe

20 *Pita keweik^hn kerenaan k^hra hi m^ht^hik disaipel kiut^hp herp sip k^hrak kerek Jisas hanhana. Hi m^ht^hik disaipel kerek n^hpaa hepu yeno hetike Jisas w^hrap^htak^ht hi hit>wekhi har ik: ‘M^ht^hik Iuwe, keim^hn kewepityap^hr ti eno m^ht^h enun?’

21 Pita k^hra h^hrak kitehi Jisas kar ik: “M^ht^hik Iuwe, mekam mamnen m^ht^hik ik?”

22 *Jisas ketp>wek, “Hi hanhan h^hrak kaku ere hi p^hke anen, h^hram menmen mit au. Ti ehis^hsa.”

23 Te h^hm epei mekrit te m^ht^h nises h^hm me Krais nat^hp hi m^ht^hik disaipel ik ek hahi au. Te Jisas ap kat^hp hi ap hahi au. H^hrak kat^hp, “Hi hanhan m^ht^hik ik kaku ere hi p^hke anen, h^hram menmen mit au.”

24 *Hi kerekek hi disaipel hi at^hp me menmen im, hi ewis^hm mau t^hwei. Yi yertei menmen hi hetpim, h^hram h^hm yaaim, hi ap emip^hn au.

25 *Jisas k^hr^hak menmen yap^hrwe ham. M^ht^h h^hr nanwis^hm mamu t^hwei ham, hi han kitet t^h im haiu m^ht^h mewim ap ketenen t^hwei yap^hrwe mar im taau.

Mep^hr keremem

* 21:17 Jo 13:38, 16:30 * 21:18 2Pi 1:14; Mt 16:24-25; Mk 1:17; Jo 13:36

* 21:20 Jo 13:23-25 * 21:22 Mt 16:28

* 21:24 Jo 19:35 * 21:25 Jo 20:30

Menmen Mít Aposeł Hír Niriakem Menmen me tiwei ik

Mít hír nau nemerir wí hír nantip mít hím me Jisas 1:1-26

1. Jisas katip mít disaipel menmen 1:1-14

2. Mítik kekrehir ke Judas 1:15-26

Mít newepyapir hím me Jisas neit Jerusalem 2:1-8:3

Mít newepyapir hím me Jisas neit Judea ketike Sameria 8:4-12:25

Mítik Pol katip mít hím me Jisas 13:1-28:31

1. Namba wan taim Pol ken kerer wit wit 13:1-14:28

2. Mít nererik natip neit Jerusalem 15:1-35

3. Namba tu taim Pol ken kerer wit wit 15:36-18:22

4. Namba tri taim Pol ken kerer wit wit 18:23-21:16

5. Pol kekere winak enuk keit wit Jerusalem, Sisaria ketike wit 21:17-28:31

Jisas katip kaksiuwe God Hímín Yaaik kaknen kakaap mít

1 *Kai yinak Tiofilas, nípaa hi Luk hewiswit tiwei hak me menmen Jisas hírak kíríakem metike hím hírak ketpim kewepyapir mít em,

2 *ere wí God ketíwekhis keiyík ken wit kírak. God ketíwekhis wen au, Jisas hírak wen kepu tí, hírak katip mít nírak kerek nípaa hírak kehímíteni hírap aposel hírap nanwep yapir hím mírak. Hírak ketpor hím nípaa God Hímín kírak Yaaik ketpiwekem.

3 *Jisas hírak kaa píke kekrit nepei au, me wí 40 hírak keteiknor hírak hírekes kepu keríuwe menmen yapirwe hírak kíríakem. Hírak kewepyapir hírekes ketpor menmen me God kakinín mít naanempro.

4 *Hírak wen kepu ketikeri, hírak ketpor hím manp te hírap nanínaaiwir wit Jerusalem au. Hírak katip kar ik: “Yi eiyit in ere God Hímín kírak Yaaik kerek nípaa God Haai kai katip kakriuwetek hírak kaknen. Nípaa hi hetpiyem.

5 *Nípaa Jon kíkír mít neríuwe típar keremem. Te maain wí ham God kakweti yi mít Hímín kírak Yaaik kaknen kaku

kakíkre han ki, hírak kakíkepi yi einaaiwir wit Jerusalem eiwepyapir hím me God.”

6 *Mít aposel wen nererik nepu, hírap nitíwekhi nar ik: “Mítik Iuwe me wí im te ti ehu wit Isrel ehínín naanmamprai haiu mít ne Isrel a?”

7 *Hírak kewenhi ketpor kar ik: “Hírak ap menmen mi te yi eiyírteí wí te menmen im mamnen au. God Haai hírekes kímát wí im kises han kírak. Te menmen im hi hetpiyem te yi eiyírteiyem.

8 *Maain God Hímín Yaaik kaknen kakwi yi yayit menmen mírak iuwe mamkepi, yi yaino wit Jerusalem eiwepyapir hím mai. Im em epei au, yi yaino provins Judia. Im em epei au, yi yaino wit iuwe Sameria metike wit yapirwe, yi eiwepyapir hím mai.”

Jisas kínaaiwir tí ken wit ke God (Mk 16:19-20; Lu 24:50-53)

9 *Hírak ketpor hím im epei au, hírap wen nírak, hírak God keríyaak kínaaiwir tí ken niu, napí kíwapínek hírap nírak nepei au.

10 *Hír wen nereweknaan keit nepni, mítíkit wik terp tekiteri klos mírakit hírap mírre híke.

11 *Hírakit tetpor tar ik: “Yi mít ne Galili yi yenmak yi yereweknaan keit nepni? Mítik eik Jisas hírekes yi yírek hírak kínaaiwirí ken wit ke God, maain hírak píke kaknen kakír ke in ek yi yírek hírak ken nepni.”

Mít aposel nehímítan mítik hak kekrehir ke mítik Judas nípaa kaa

12 *Hírakit tatip epei au, hírap aposel nínaaiwir máníu (o neiyíp) niuk mírak wit Oliv, hírap nen wit Jerusalem. Hírak ap yanímín au. Hírak menep kar ke mít ne Juda me wí Sabat hírap neke tí nanínno. Hírak kóre 1 kilomita.

13-14 **Hír nípíun Jerusalem, hírap nan winak kerek nípaa hírap newik. Hír níník nen haau nímín ein mekre wínak kau niu. Hír mít in: Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Batolomyu, Matyu, Jems hírak mítik hak nínkan ke mítik Alfias, Saimon kerek kises hím me mít Selot, hírap netike Judas nínkan ke Jems, Maria, miye pe Jisas wetike kíkrek nírak, hírap netike miyapir han. Hír yapirwe nau haau ik e. Wí yapirwe hírap nererik neit in, hírap nitehi God menmen.

15 Maain wí ham mít 120 hírap nises hím me Kraís, hírap nererik nau haau iuwe, Pita kekrit ketpor kar ik:

* 1:1 Lu 1:1-4 * 1:2 Mk 16:19; Lu 24:49-51 * 1:3 Lu 24:36-49; Ap 10:41 * 1:4 Lu 24:49; Jo 14:16-17; Ap 2:33
 * 1:5 Mt 3:11 * 1:6 Lu 24:21 * 1:7 Mk 13:32 * 1:8 Mt 28:19; Lu 24:48; Ap 2:32, 3:15, 5:32; Ef 3:16 * 1:9 Jo 6:62 * 1:10 Lu 24:4 * 1:11 Mt 26:64; Lu 21:27; Rev 1:7 * 1:12 Lu 24:50-53 * 1:13-14 Mt 10:2-4 * 1:13-14 Jo 7:5 * 1:16 Sam 41:9

16 *¹⁶“Nai yinan, nĭpaa God Hĭmĭn Yaaik kenip mĭtĭk iuwe King Devit ĥĭrak kewis ĥĭm mau tĭwei me mĭtĭk Judas kerek nĭpaa kewepyapĭr Jisas kerp nein te ĥĭr mĭt enun netĭwekhis. Hĭm im nepei man mar ke nĭpaa Devit kewisĭm ĥĭram mamnen.

17 Nĭpaa Judas ĥĭrak ketikewai. Jisas kehĭmĭtanek kĭrĭak menmen ketikewai.

18 *¹⁸(Mĭtĭk ik keit tĭ mei keriuwe pewek ĥĭrak nĭpaa ketĭwem me menmen enun ĥĭrak kĭrĭak Jisas em. ĥĭrak keit tĭ, ĥĭrak kerp kau niu kenkewĭn ken tĭ tu kewep nĭnpĭ meket men witeik ĥĭrak kaa.”

19 Mĭt yapĭrwe neit Jerusalem nemtau Judas kaa karkeik te ĥĭr nekine tĭ ik mekre ĥĭm mĭr ĥĭr natĭp Akeldama. Hĭm im ĥĭram matĭp mar im: “Hemkre mekiuwe tĭ.”

20 *²⁰“Hĭm mau tĭwei nĭpaa Devit kewisĭm ĥĭram Sam. Hĭm im matĭp mar im, ‘Wĭnak kĭrak kaku weinĭk, mĭtĭk hak ap kakwik ekĭt. Mĭtĭk hak kakĭkrehĭr kĭrak kakĭrak menmen nĭpaa ĥĭrak kĭrĭakem.’

21-22 *²¹⁻²²“Sĭs, haiu mamĭhimĭtan mĭtĭk hak kaktikewai mamwepyapĭr Mĭtĭk Iuwe Jisas ĥĭrak pĭke kekrit. Haiu mamĭhimĭtan mĭtĭk kerek kekitewai men ein nĭpaa Mĭtĭk Iuwe Jisas kekitewai haiu men me wĭ Jon kewepyapĭr ĥĭm me God ĥĭrak kĭkĭr mĭt ere God keithis Jisas keiyĭk ken wit kĭrak.”

23 Pita katĭp epei au, ĥĭr nehĭmĭtan mĭtĭkĭt wik. Josep kerek mĭt ĥĭr nekinaak Banabas o Jastas, ĥĭrak kekite Mataias. Ĥĭrakĭt wik keretet.

24 *²⁴Hĭr nehĭmĭtan wik et, ĥĭr nitehi Mĭtĭk Iuwe God nar ik: “Mĭtĭk Iuwe ti epei hertei han ke mĭt yapĭrwe te ti eteiknai keimĭn ke mĭtĭkĭt wik it ti ehĭmĭtanek

25 ĥĭrak kakĭkrehĭr ke Judas. Judas ĥĭrak keweikĭn sip kewet menmen im me God ĥĭrak kaa epei ken wit kerek nĭpaa ti God ehĭmĭtanek ĥĭrak kaknori. Ĥĭrak kakĭkrehĭr kĭrak te ĥĭrak kakĭrak menmen kakĭr ke haiu mĭt aposel.”

26 Ĥĭr nitehi Mĭtĭk Iuwe God menmen nepei au, ĥĭr nen vot keimĭn kakĭkrehĭr ke Judas. Ĥĭr nen vot nepei au, ĥĭr nehĭmĭtan Mataias ĥĭrak kakĭkrehĭr ke Judas, ĥĭrak kaku kaktike mĭt aposel nar ke hiswiyen kiutĭp (11).

2

God Hĭmĭn Yaaik kekiuwe kan kau kekere mĭt

1 *¹Mewaai meruri wĭ Pentikos epei man, kerek mĭt nererik newet God menmen ham

me ni mĭr, mĭt kerek nises ĥĭm me Krais ĥĭr nererik nau wĭnak kiutĭp.

2 Ĥĭr nererik nau wĭnak, wasenum menmen mesikeyaanmi meke nepni man mĭre yuwerep mĭniu ma mekre wĭnak, ĥĭram mesikeyaanmi (o mesikewari) wĭsenum meit wĭnak mĭt newik.

3 *³Hĭram mesikeyaanmi wĭsenum meit wĭnak eik, ĥĭr mĭt en nĭr menmen mĭre si mekinen nin kike kike mau merer mĭt ĥĭras yapĭrwe nau wĭnak.

4 *⁴Hĭr yapĭrwe God Hĭmĭn Yaaik kewi kinĭni naanmĭproor, ĥĭr natĭp ĥĭm ham ĥĭm ham ĥĭr netariyem, kerek God Hĭmĭn Yaaik kenipi niutĭp niutĭp ĥĭr netpim.

5 Me wĭ im mĭt ne weiwĭk miutĭp ne Isrel ĥĭr nises ĥĭm me God nitĭwekhi menmen, ĥĭr nau nerer wit wit, ĥĭr nan nau wit Jerusalem nanises menmen me wĭ Pentikos.

6 Mĭt yapĭrwe in ĥĭr nemtau menmen mesikeyaanmi (o mesikewari) meit wĭnak ke aposel newik, te ĥĭr nesuiknen nan nererik, ĥĭr han kĭr kekrit kekrit kentar ĥĭr nemtau mĭt nises ĥĭm me Krais natĭp ĥĭm mĭr.

7 *⁷Hĭr nehĭnhĭn nemtau menmen im te ĥĭr natĭpan nar ik: “Mĭt in ĥĭr natĭp ĥĭm maiu te ĥĭr ne Galili keriyen,

8 te haiu markeik haiu niutĭp niutĭp memtau ĥĭm maiu me nĭpaa ein miye haai nau netpim neit wit kau eik?”

9 *⁹Haiu mĭt yapĭrwe merer provins mar im em. Haiu ne wit Patia, Midia, Ilam, Mesopotemia, Judia, Kapadosia, Pontas, Esia,

10 Frisia, Pamfilia, wit iuwe Isip, wit me Libia menep Sairini. Haiu mĭt han ne wit iuwe Rom haiu mau in,

11 haiu mĭt han ne weiwĭk miutĭp me Isrel, haiu mĭt han au weiwĭk miutĭp ham. Haiu mĭt han ne wit Krit o Arebia, te haiu mĭt yapĭrwe memtau menmen iuwe God kĭrĭakem kerek mĭt in ĥĭr netpaiyem neriuwe ĥĭm maiu.”

12 Han kĭr katĭp te ĥĭr nitehiyan natĭp nar ik: “Mekam im ĥĭram epei man?”

13 Au, mĭt han ĥĭr nitetnaan natĭp, “Mĭt in naam tĭpar si enun wain keremem, te ĥĭr netaritari.”

Pita kewepyapĭr ĥĭm me God

14 Te Pita kekrit ketike mĭt aposel hiswiyen kiutĭp (11) ĥĭrak katĭp ĥĭm iuwe katĭp kar ik: “Yi mĭt ne Judia yetike mĭt yi yau wit Jerusalem, yi nĭkĭp emnep eiyĭmtau menmen im hi etpiyem me menmen im epei man.

* 1:18 Mt 27:3-10 * 1:20 Sam 69:25, 109:8 * 1:21-22 Jo 15:27 * 1:24 Jo 2:25 * 2:1 Lev 23:15-21; Diu 16:9-11
* 2:3 Mt 3:11 * 2:4 Ap 4:31, 10:44-46, 19:6; Mk 16:17 * 2:7 Ap 1:11 * 2:9 2Ti 1:15

15 Yi han kitet m̄t in h̄r naam t̄par si enum h̄r netaritari. H̄r au, h̄rak weni hekrit wepni kewep kan kerekek. W̄itaan te m̄t h̄r naam t̄par si enum netaritari.

16 Menmen im yi yemtewem h̄ram menmen n̄paa profet Joel h̄rak ketpim kar ik:

17 *Hi God me w̄ kerek M̄t̄ik Iuwe Krai epei kaknen kaku t̄, hi h̄rekes ar̄uwet H̄m̄n kai Yaaik kaknen m̄t yap̄rwe. N̄kerek h̄rak̄t̄ tetike n̄kerek h̄ram (o h̄ran) ni h̄r nanwepyap̄r h̄m̄ mai, yi m̄t pipep yi wen yepu ȳtyaak, yi enun ye m̄t yi eiwaai eiyȳtyak eiyȳr menmen mai.

18 Me w̄ ham im m̄t han nai o miyap̄r han nai h̄r n̄riak menmen mai hi er̄uwet H̄m̄n kai Yaaik kaknen te h̄r nanwepyap̄r h̄m̄ mai.

19 Me w̄ eim, hi ar̄iak menmen n̄paa yi ȳrem mau nepni o mau t̄ mar im au. Hi ar̄iak si metike si t̄wekre hemkre h̄ram mamnen.

20 Wepni kak̄r au, wenke h̄rak kakweik̄nhis kakre ȳwir menep w̄ yaaim M̄t̄ik Iuwe Krai p̄ke kaknen t̄ ik.

21 *Te m̄t miyap̄r niut̄p niut̄p kerek nen̄ne M̄t̄ik Iuwe nanitehi Krai kak̄kepi, h̄rak kak̄kepi kaktorhis. Profet Joel katip h̄m̄ im.

22 *Yi m̄t ne Isrel yi eiyȳmtau h̄m̄ im me Jisas ke Nasaret. Yi yertei Jisas k̄riak menmen yaaim yap̄rwe, h̄rak k̄kaap m̄t his h̄t enum ker̄iwe menmen iuwe God kewet̄iwekem. God keteikni h̄rak ker̄iwe Jisas kan ker̄iwe menmen h̄rak kewis̄ Jisas k̄riakem, yi m̄t epei ȳrem.

23 *N̄paa God kertei mekam mamnen te h̄rak han kitet te kaks̄iwe Jisas kakno his me yi m̄t. Yi yer̄iyaak yeiȳk yen yewis̄ m̄t enun newenkekik kau nu tentarak̄t h̄rak kaa.

24 *H̄rak kaa, te God k̄k̄iak h̄rak kepu kesiupane k̄naaiw̄r wit m̄t epei naa h̄m̄n k̄r kewi. H̄rak God kin̄n menmen menip m̄t nani h̄r han enuk nentar Jisas kaki kaku kak̄t̄ taau. Au, God n̄paa katip kak̄k̄iak Jisas kek̄re hei ȳnk̄ k̄rak ap te kak̄s̄ine au.

25 *H̄m̄ me God n̄paa Devit kewis̄m̄ mau t̄wei mat̄p menmen im:

'Hekrit hekrit hi h̄p̄r M̄t̄ik Iuwe menep. H̄rak kau ketikewa te hi ap han k̄r̄ra ker̄iwe menmen au.

26 Hi han yaaik hentar menmen im. Menmen hi hetpim meteik̄n m̄t hi han

yaaik. Hi h̄re m̄t̄k kerekek te hi han tokik ehu eh̄ntar

27 *Ti God ap ewis̄ h̄m̄n kai kaku wit ke m̄t naa h̄m̄n k̄r kewi au. Ti ap ewisa hi M̄t̄ik kerek n̄paa ti ehim̄tena hi h̄riak menmen mit, ti ap ewisa hi hahi awaai akre herwe hei te ȳnk̄ kai kak̄n̄n taau.

28 Ti epei heteikno menmen hi tewen ar̄iakem te hi ehu eh̄t. Ti ehu etikewa te hi han yaaik wis̄enuk. Devit epei katip h̄m̄ im:

29 *Nai yinan hi hetpi menmen te yi eiyȳrteiyem me maam n̄pu kaiu Devit. H̄rak kaa m̄t newis̄k kek̄re hei k̄waai keit. Haiu mertei hei k̄rak wen k̄waai ketike haiu m̄t, te h̄m̄ n̄paa Devit kewis̄m̄ h̄rak katip ke h̄rekes au, m̄t̄k hak.

30 *N̄paa Devit wen kepu, h̄rak k̄re profet h̄rak kertei menmen maain God kak̄riakem kentar God ketp̄iwekem. God katip h̄rak kakn̄p nepenyek k̄rak hak h̄rak m̄t̄k iuwe king k̄re Devit, h̄rak kak̄n̄n haiu m̄t naanmamprai.

31 *Devit h̄rak kertei menmen God kak̄riakem te h̄rak kewis̄ h̄m̄ mau t̄wei me M̄t̄ik God kehimit̄anek h̄rak Krai maain h̄rak kaki p̄ke kak̄krit. H̄rak kewis̄ h̄m̄ h̄ram mat̄p:

'H̄rak God ap k̄naiw̄rek keit wit ke m̄t h̄r naa h̄m̄n k̄r kewi, h̄rak ȳnk̄ k̄rak kak̄s̄ine au.'

32 *God epei k̄k̄iak M̄t̄ik ik Jisas p̄ke kekrit kepu. Haiu m̄t in epei m̄rek.

33 *God k̄k̄iak Jisas p̄ke kekrit kau, h̄rak kau ketike God kin̄n naanm̄pre menmen yap̄rwe. God kewet̄iwek H̄m̄n Yaaik kar ke n̄paa h̄rak ketpim, te in ek menmen yi ȳrem yemtewem h̄ram God H̄m̄n Yaaik h̄rak ker̄iwetek kan haiu m̄t, h̄rak k̄riakem.

34-35 *Devit h̄rekes ap ken wit ke God au, m̄t̄k hak. Devit kewis̄ h̄m̄ mau t̄wei h̄ram mat̄p:

'M̄t̄ik Iuwe God katip M̄t̄ik Iuwe kai Krai "Ti ehu menep etikewa ehin̄n naanm̄pre menmen hei hi enip m̄t enun nepan nanises h̄m̄ mit."

36 *Pita wen katip kar ik: "Yi m̄t ne Isrel, yi eiyȳrte i menmen im werek werek. M̄t̄ik ik Jisas kerek yi yewenkekik kau nu tentarak̄t, God h̄rak kenipek h̄rak M̄t̄ik Iuwe h̄rak kehimit̄anek h̄rak Krai."

M̄t̄ miyap̄r h̄r neweik̄n han nises h̄m̄ me Krai, h̄r Aposel n̄k̄iri

* 2:17 Joe 2:28-32 * 2:21 Ro 10:13 * 2:22 Jo 3:2

16:8-11 * 2:27 Ap 13:35 * 2:29 1Kin 2:10; Ap 13:36

* 2:32 Ap 13:36 * 2:33 Mk 16:19; Ap 1:4, 7:55-56; 1Pi 3:22

Lu 3:10, 12; Ap 16:30

* 2:23 Ap 4:28; 1Pi 1:20 * 2:24 Ap 3:15 * 2:25 Sam

* 2:30 2Sml 7:12; Sam 89:3-4, 132:11 * 2:31 Sam 16:10

* 2:34-35 Sam 110:1 * 2:36 Ap 5:30-31 * 2:37

3

37 *Mít epei nemtau menmen Pita ketpim, hím merekir han kír han enuk natíp Pita kekite mít aposel han netpor nar ik: “Naiu yinan, te in ek haiu emr+ak mekam?”

38 *Pita kewenhi katíp kar ik: “Yi yapírwe niutíp niutíp eiweikín sip eiwet menmen enum haiu mamíkri yayíkri típar mamkine niuk me Jisas Kraís te hírak kakísak menmen enum yi yíríakem te hírak kakweti God Hímín Yaaik.

39 *Nípaa God katíp kaksíuwe God Hímín Yaaik kaknen yi mít yaitike níkerek ni, mít yapírwe hír nau neit nerer wít wít kerek God kaknór hír nanísesik.”

40 *Pita ketpor hím ham yapírwe kari han kír keríuwerem, hírak katíp kar ik: “Yi eikaap híras einépín eikeipín menmen enum mamnen mamnep mít enun in nípaa nenep Jisas.”

41 *Mít yapírwe hír nemtau hím Pita ketporem te hír newisi níkírri. Me wí im e God kari 3,000 mít hír netike mít aposel hír nises hím me Kraís.

Menmen yaaim mít ne weiwík miutíp me God níriakem

42 *Mít in han kír kekrit hír hanhan nemtau hím me mít aposel, hír netike mít nau han kiutíp níkaapan, hír nekiyan naam menmen han tewenín menmen Jisas kíriakem, hír nekiyan nitehi God me menmen.

43 *Mít aposel hír níriak menmen yaaim yapírwe níkaap mít nínap hír níre yaain te mít yapírwe hír han kekrit neríuwe menmen.

44 *Mít kerek hír nises hím me Kraís hír nekiyan nau neit, hír han kitet menmen yapírwe hír netenenim, híram me mít, híras au.

45 Hír nesíuwe tí mír o menmen mír nanít nan mererim. Hír neit pewek im hír nenkerem newet mít neimín netenen pewek au, hír neiyím nen nanít menmen.

46 *Hekrit hekrit hír nen nekiyan nau niutíp neit wínak íuwe ke God keit Jerusalem, hír nekiyan nau naam menmen nerer wínak mír han tewenín menmen Jisas kíriakem. Hír han yaaik naam menmen mír.

47 *Hír newenípi niuk me God, hír mít han yaaik neríuweri. Hekrit hekrit Mítík Íuwe God kari han ke mít hír nísesik, te hír nererik nekiyan nau neit neríuwe mít kerek hír ninín nises God.

Mítík hak hit enum Pita kekite Jon tekepik hírak kóre yaaik

1 *Wí ham hínkewí Pita ketike Jon tariyakít ten wínak íuwe ke God. Hínkewí in ek mít nererik nitehi God menmen.

2 *Mítík hak kerek hit enum nípaa miye winaak ere in, hekrit hekrit mít nínaneke newisik kau menep ya weipír niuk mírak “Yaaim” híram ya weipír ham me wínak íuwe ke God, hírak kau en kitehi mít miyapír kerek nanínó nímín hírak ketpor hír nanwetíwek pewek mei me menmen.

3 Hírak kír Pita ketike Jon epei tatno wínak nímín ein, hírak kitíwekíthi ke pewek mei ke menmen.

4 *Hírakít tírapíríwek, Pita ketpíwek kar ik: “Tí erawír.”

5 Hírak mítík kíkiámmaan kíret hírak han kitet kar ik: “Hírakít tatweto menmen.”

6 *Pita ketpíwek kar ik: “Hi hetenen pewek mei au, te menmen hi hetenínem hi ewetutem. Hi hetput ekrehír ke Jisas Kraís nípaa ke wít Nasaret, tí ekrit eke tí eno.”

7 Hírak katíp epei au, hírak ketenen his yaaim mírak keríyaak kekrit kerp. Wasenum hit metike hítpar mírak móre yaaim.

8 *Hírak kehín kekrit kerp hírak keke tí ketikeret ten wínak ke God. Hírak keke tí, kehín kíniu ketíkír kewenípi niuk me God.

9 Mít yapírwe en nírek keke tí kewenípi niuk me God.

10 Hír nertei hírak mítík hit enum kerek nípaa kau ya weipír niuk mírak “Yaaim” ke wínak íuwe ke God, hírak hekrit hekrit kitehi mít me menmen. Hír nerteiyek te hír nehínhín han kitetim nar ik: “Mekam epei man mekepik te hírak kóre yaaik?”

Pita keit wínak íuwe ke God kewepyapír menmen God kíriakem

11 Mítík ik nípaa hit enum kewen Pita ketike Jon, mít yapírwe nitehiyan menmen im nehínhín nepíríp nesíuukín nen wínak hínp niuk mírak “Hínp ke Solomon.”

12 Pita kír menmen ik hírak kewenhi mít ketpor kar ik: “Yi mít ne Isrel. Yenmak yí yehínhín yentar menmen im? Yi yenmak te yi yírapírawír han kitet hawír yaaikít wíríak menmen im meríuwe menmen íuwe mawír te mítík ik nípaa hit enum hírak kóre yaaik?”

13 *Hírak God ke maam nípu kaiu Ebrahim, Aísak, Jekop, hír netike maamer

* 2:38 Lu 24:47; Ap 3:19 * 2:39 Ais 57:19 * 2:40 Diu 32:5; Fl 2:15 * 2:41 Ap 2:47, 4:4, 5:14 * 2:42 Ap 20:7
 * 2:43 Ap 5:11-12, 6:8 * 2:44 Ap 4:32-35 * 2:46 Lu 24:53 * 2:47 Ap 2:41, 6:7, 11:21, 24 * 3:1 Ap 10:3, 9, 30
 * 3:2 Jo 9:1; Ap 14:8 * 3:4 Ap 14:9 * 3:6 Ap 3:16, 4:10, 16:18 * 3:8 Ap 14:10; Jo 5:14 * 3:13 Eks 3:6, 15; Mt 22:32; Ap 2:23, 7:32; Lu 23:13-25

naiu nĭpaa hĭr nĭkaru nepu, hĭrak kenip Mĭtĭk Jisas kerek kĭrĭak menmen mĭrak, kenipek hĭrak Mĭtĭk Iuwe. Yi epei yeri-uwetek ken mĭtĭk iuwe gavman Pailat, hĭrak kinĭn naanmĭprai haiu mĭt mau wit Isrel, hĭrak hanhan kare kaksipuan Jisas te yi yeweikĭn sip yewetiwek yatĭp Jisas hĭrak mĭtĭk enuk.

14 *Yi epei yeweikĭn sip yewet Mĭtĭk Yaaik kerek God kehimitanek hĭrak kises hĭm mĭrak. Yi au hanhan mĭtĭk iuwe Pailat kaksipuan mĭtĭk enuk nĭpaa kenep mĭtĭk kaa, hĭrak ken yi mĭt,

15 *te yi yenep mĭtĭk hĭrak keteikĭn mĭt menmen mamkepi te hĭr nanu nantike God. Au, yi yakĭp kaa te God kĭkĭak Jisas pike kekrit kepu. Hawĭr epei wĭrek.

16 Hawĭr wises hĭm me Jisas te menmen iuwe me Jisas kenip mĭtĭk ik, kerek yi yerteiyek, hĭrak yaaik. Jisas hĭrak kenip mĭtĭk ik yaaik kentar hĭrak kekepai haiu misesik te menmen iuwe mĭrak man mĭkaap mĭtĭk ik te yi epei yĭpĭrek, hĭt mĭrak tokim meit.

17 **“In ek nawĭr yinan, hi hertei yi yetike mĭt iuwe ninĭni naanmĭpri yĭrĭak menmen im enum yenep Jisas yentar yi yetari hĭrak keimĭn. Yi han kitet hĭrak mĭtĭk kerekek.*

18 *God nĭpaa enum eik kenip mĭt profet hĭr newis hĭm mau tĭwei, hĭr newepyapĭr Mĭtĭk God kehimitanek hĭr mĭt han mĭt nanĭwaankek. God kĭrĭak menmen im epei man meriuwe menmen enum yi nepei yĭrĭak Jisas em.

19 **“Yi eiweikĭn sip eiwet menmen enum, yi eiyses God hĭrak kakĭsak menmen enum yi yĭrĭakem.*

20 Te Mĭtĭk Iuwe kakweti menmen kaknĭp han ki kaku werek werek, hĭrak kakriuwet Mĭtĭk hĭrak kehimitanek hĭrak kaku kaktikewi. Mĭtĭk ik hĭrak Jisas.

21 Hĭrak eku ekĭt wit ke God ere wĭ mamnen God kaknĭp menmen pĭke mamre yaaim. Nĭpaa God katĭp mĭt profet me menmen im te hĭr newisĭm mau tĭwei newepyapĭrem.

22 **“Nĭpaa Moses hĭrak katĭp kar ik: ‘God hĭrak Mĭtĭk Iuwe kakĭt mĭtĭk kiutĭp ke weiwĭk mi, hĭrak kakwisĭk kakre mĭtĭk profet kaksiuwerek kakwepyapĭr menmen me God kakĭr ke hĭrak kerĭuweta hi han. Yi nĭkĭp emnep eiymtau hĭm hĭrak ket-piyem.*

23 Mĭt kerek nemtau hĭm mĭrak nisesim au, hĭrak God kakpĭri ne weiwĭk me Isrel kaknĭp nani.’

24 Nĭpaa mĭt profet yapĭrwe hĭr newepyapĭr hĭm me God. Samyuel kekite profet hĭr nĭkaru nekrehĭr ke Moses, hĭr natĭp me wĭ im e.

25 *Hĭm God ketpim kewet mĭt profet em, hĭr newepyapĭrem hĭram me yi mĭt in. Yi eiymt menmen nĭpaa God katĭp kakwet maamrer ni em. Nĭpaa hĭrak katĭp Ebrahim kar ik: ‘Hi erĭak yaaim me mĭt yapĭrwe nau tĭ heriuwe nepenyek kit.’

26 *Te God kehimitan mĭtĭk kĭrĭak menmen mĭrak hĭrak kinĭn ken yi mĭt ne weiwĭk me Isrel kerek yi yaaim kenip yi mĭt niutĭp niutĭp yeweikĭn sip yewet menmen enum.”

4

Mĭt iuwe newis Pita kekite Jon tekre winak enuk

1 *Pita kekite Jon wen terp en hĭrak Pita wen katĭp mĭt menmen, te mĭt pris kerek newet God menmen me mĭt, hĭr netike mĭtĭk iuwe kepten ke polis kerek naanmĭpre wĭnak ke God, hĭr netike mĭt ne Sadyusi kerek han kitet mĭt naa hĭr pĭke nankrit nanu au, hĭr nan nanĭthis Pita ketike Jon.

2 *Hĭr nine han enuk neriueret nentar hĭrakĭt tewepyapĭr hĭm tatĭp mĭt em, hĭrakĭt tatĭp Jisas kaa hĭrak pĭke kekrit kepu te mĭt hĭr nisesik hĭr nani, maain hĭr pĭke nankrit nanu.

3 *Hĭr netĭwekĭthis ne hĭnkewĭ newisĭkĭt tekre wĭnak enuk teit in ere wanewik.

4 *Te mĭt yapĭrwe nemtau hĭm me God Pita ketpim, hĭr nisesim. In ek, mĭt neit Jerusalem hĭr nises hĭm me God, hĭr nar ke 5,000.

Mĭt iuwe kotim Pita kekite Jon teit winak ke kaunsil

5 Wanewik, mĭt iuwe pris netike mĭt iuwe ne kaunsil netike mĭt ninĭn nertei hĭm lo me Moses, hĭr nererik neit Jerusalem.

6 Hĭr netike Anas, kerek kinĭn naanmĭpre mĭt pris, hĭrak ketike Kaiafas, Jon, Aleksanda tekite mĭt yapĭrwe ne weiwĭk me mĭtĭk iuwe Anas, hĭr nan nererik nau wĭnak iuwe eik.

7 *Hĭr nari Pita ketike Jon neiyĭt nan newisĭkĭt terp nĭmĭn, hĭr nitĭwekĭthi nar ik: “Keimĭn kekepi te yi epei yenip mĭtĭk hĭt enum hĭrak kĭre yaaik? Yi yekine niuk me keimĭn te yi yekepik?”

8 *God Hĭmĭn Yaaik kan kau kekre han ke Pita te hĭrak ketpor kar ik: “Yi mĭt iuwe

* 3:14 Mk 15:6-15 * 3:15 Ap 1:8, 2:32, 4:10, 5:30 * 3:17 Lu 23:34; 1Ti 1:13 * 3:18 Lu 24:27, 44, 46 * 3:19 Ap 2:38 * 3:22 Diu 18:15, 18-19; Ap 7:37 * 3:25 Jen 22:18; Ga 3:8 * 3:26 Ap 13:46 * 4:1 Lu 22:4, 52 * 4:2 Ap 23:8 * 4:3 Ap 5:18 * 4:4 Ap 2:41, 5:14 * 4:7 Mt 21:23 * 4:8 Mt 10:19-20; Ap 7:55

yin+n naanm+pre haiu mit ne Isrel yetike yi mit iuwe ne Kaunsil,

9 yi yare yitaw+rhi me menmen yaaim haw+r wenip mitik ik hit m+rak enum. Yi hanhan yayi+rtei markeik te haw+r wenipmitik ik k+re yaaik.

10 *Hi hatip te yi mit in yetike mit yap+rwe ne wit kiau Isrel yi eyi+rtei te mitik ik kerp ninaan mi h+rak k+re yaaik keriuwe menmen iuwe me Jisas Krai n+paa ke wit Nasaret kerek yi yewenkekik kau nu tentarakit h+rak kaa, te God k+kiak p+ke kekrit kepu.

11 *Him me God mau t+wei matip tok piksa me Jisas mar im.

'H+rak k+re teinik yaaik, te yi mit yime winak yi y+neinik yi han kitet h+rak enuk yi yep+rek. Yi yep+rek te God hanhanek kenipek h+rak k+re teinik mitik h+rak ketenen winak siup.'

12 *H+rak kerekek kak+kaap mit ne ti. Neiyau taau. Haiu mit ne ti merer wit wit God ap kewetai niuk ham te haiu emis-esik te h+rak kaktaihis taau. Jisas Krai kerekek."

13 H+r epei nemtau Pita ketike Jon h+rakit tatip him iuwe h+rakit t+naain au, h+r nertei h+rakit ten skul au, h+r han kekrit kekrit me menmen im. H+r nertei n+paa h+rakit tau tekite Jisas.

14 H+r hanhan netp+wekit menmen enum neneret te h+r n+r mitik kerp ketikeret h+rak k+re yaaik te h+r nekintip nerp neit.

15 H+r nekintip nerp neit o, h+r netp+wekit tatno witeik t+naaiw+r haau h+r newim. H+rakit tatno. Nepei au, h+r mit ne kaunsil h+r natipan natip nar ik:

16 *"Haiu mam+rak mit+kit it mekam? Mit yap+rwe nau wit Jerusalem epei nertei mit+kit wik h+rakit t+rak menmen ik yaaik te haiu ap mepak+net taau.

17 *Haiu emt+wekit emneret h+rakit ap tatwepyap+r him me Jisas tatip mit em te menmen im me Jisas mamno mit han au emit!"

18 H+r natipan epei au, h+r nen+n+wekit neriyaakit tan, h+r netp+wekit him manp te h+rakit ap tatwepyap+r tatip mit him me Jisas.

19 Au, Pita ketike Jon tewenhi tetpor tar ik: "Yi han ekitet God h+rak han kitet mekam yaaim haw+r ewisesim. Him mi o him m+rak.

20 Te haw+r ewepyap+r menmen haw+r w+rem, menmen haw+r wemtau h+rak ket-pim. Haw+r wekintip au."

21 Mit ne kaunsil wen netp+wekit him manp neneret. Nepei au, h+r neriuwetet ten wit eik. H+r ap n+nap+n menmen enum te h+r naksip nentar mit yap+rwe newen+pi niuk me God me menmen h+rakit t+rakem.

22 Mitik kerek h+rakit tekepik h+rak k+re yaaik, h+rak kin+n 40 tito kau ti.

Mit nises him me Krai nitehi God kak+kepi ap n+naain newepyap+r him m+rak

23 H+r neriuwetet ten epei au, Pita ketike Jon p+ke ten n+rakit yinan tetpor menmen mit iuwe pris netike mit iuwe ne kaunsil netpim.

24 *H+r nemtewek epei au, mit h+r nitehi God natip nar ik: "Mitik iuwe God ti epei hewis nepni mekite ti, wan eik, menmen yap+rwe mewim.

25 *N+paa Him+n kit Yaaik h+rak kenip maam kiau Devit kewis him mau t+wei h+ram matip mar im:

'Nenmak mit ap ne weiwik me Isrel h+r han enuk w+senuk? Nenmak h+r ni-men+p+n natip wein+m me nan+nep Mitik Iuwe God.

26 Mitik Iuwe kin+n naanm+pre mit nerer wit wit h+r neit yipo hennik nopen menmen m+r h+r nan nererik nan+nep Mitik Iuwe God ketike Mitik h+rak kehimitanek h+rak Krai.'

27 *"Menmen epei man. Mitik iuwe gavman King Herot ketike mitik iuwe gavman Pailat h+rakit tetike mit ne weiwik me Isrel mit han au, ne weiwik ham, h+r yap+rwe nimoryip+r neit wit Jerusalem nenep mitik yaaik k+rak menmen mit kerek n+paa ti ehimitanek h+rak Krai.

28 *H+r nererik n+rak menmen mar ke n+paa ti hanhan heriuwe menmen mit iuwe enipem h+ram mamnen.

29 *Te in ek Mitik Iuwe God ti emtau menmen enum h+r netpaiyem me h+r nanwep. Ti ekepai haiu ap m+naain te haiu mamtip mit miyap+r him yaaim me Jisas.

30 Ti eteik+n mit iuwe enun ti enip mit h+r n+nap o his hit enum ti enipi h+r en+re yaain, ti ekepai haiu emnip menmen yaaim em+kreh+r ke mitik Jisas h+rak k+rak menmen mit."

31 *H+r nitehi God menmen epei au, haau ke winak h+r nererik nau neit n+m+n ein, h+rak k+tan+ik, God Him+n Yaaik kan kau kekre han k+r kekepi te h+r newepyap+r him yaaim me God h+r ap n+naain au.

Mit nises him me God h+r nekiyan nau han kiutip

* 4:10 Ap 3:6, 13-16 * 4:11 Sam 118:22; Mt 21:42; 1Pi 2:4, 7 * 4:12 Mt 1:21 * 4:16 Jo 11:47 * 4:17 Ap 5:28-29, 40 * 4:24 Eks 20:11; Nia 9:6; Sam 146:6 * 4:25 Sam 2:1-2 * 4:27 Mt 27:1-2; Lu 23:7-11; Ap 3:13 * 4:28 Ap 2:23 * 4:29 Ef 6:19 * 4:31 Ap 2:4 * 4:32 Ap 2:44

32 *Mít yapírwe hír nises hím me God nekíyan nau han kiutíp. Mítík kiutíp kari pewek menmen au. Hír mít yapírwe han kitet nare menmen me mít niutíp niutíp híram menmen me haiu mít yapírwe.

33 *God kíkkaap mít aposel keríuwe menmen mírak iuwe te hír natíp werek werek newepypír hím me Jisas hírak kaa God kíkíak píke kekrit kepu. Mít yapírwe han kitet hír yaain iuwe.

34 *Mítík kiutíp ke mít in yapírwe hírak ap mítík ketenen menmen auri me menmen yapírwe au. Neimín hír netenen tí o wínak hír nesiwerem nanít pewek mererim te hír neit pewek neiyím nan

35 newet mít aposel em te hír nenkerem newet mít miyapír netenen menmen au hír newetír em te hír nau werek werek.

36 *Me wí im, mítík kiutíp niuk mírak Josep hírak ke weiwík me Lívai, hírak nípaá miye pírak winaak keit wit Saipras kerek wan kimaak keketik, hírak kepu ketike mít en. Aposel nekine niuk mírak ham me hím Grik Banabas. Niuk im híram matíp mar im: “Mítík kíkkaap mít nises hím me God.”

37 Hírak kerek kesiuwe tí mírak ham keit pewek mererim keiyím kan kewet mít aposel em.

5

Hím me Ananias ketike míte pírak Sapaira

1 Banabas hírak kewet mít aposel kewetír pewek kenemín me tí mírak te mítík hak au. Niuk mírak Ananias. Hírak míte pírak Sapaira. Hírak kesiuwe tí mírak ham keit pewek mererim.

2 *Te hírak kenke meiyaam pínam kísawínem, hírak kewet mít aposel pínam hírak ketpor kar ik: “Pewek im hi ewetiyem híram keremem. Hi ap etenen meiyam au.” Míte pírak epei wertei han kírak híre watíp: “Híram werek.”

3 *Píta kitíwekhi kar ik: “Tí henmak te tí hewis Seten kari han kit te tí hewisís God Hímín Yaaik tí epei henke ham pínam hísawínem?”

4 Nípaá tí etenen tí híram mít. Tí epei hesiwerem heit pewek mererim, híram mít. Tí henmak te tí han kitet hírák menmen enum mar im hísawín pewek pínam. Tí ap hewisísai haiu mít keriyen meriuwerem au. Tí hewisés God ek.”

5 *Ananias kemtau hím im epei au, hírak kenkewín kaa. Hírak kenkewín kaa,

mít kerek nemtau menmen im hír nepírpir iuwe.

6 Hír nepírpir iuwe, hír mít pipep neit laplap neiyím nan nesenekik keríuwerem hír neiyík nen newisík kekre hei.

7 Maain, míte pírak wetari menmen im epei man, te híre wan in.

8 Píta kitíwehi kar ik: “Tí hetike mítík kit yí epei yeit nan im keremem me tí yí yesiwerem o?” Híre wewenhi watíp war ik: “Keremem.”

9 *Píta ketpíwe kar ik: “Tí hetike mítík kit yí yennak te yí han kitetan yí yewenín hím God Hímín Yaaik te hírak kakiwep au? Mít kerek epei newis mítík kit kekre hei, hír píke nanínen nantuthis nanrit nanino.”

10 Hírak katíp epei au, míte ip e híre wenkewín waa. Wenkewín waa, pipep nan nímín in nírep híre waa, te hír nínanep neiyíp nen newisiye wíwaai menep hei ke mítík kíre.

11 Mít ne weiwík miutíp me God kerek nises hím me Kraís neit Jerusalem netike mít han kerek nemtau menmen im, hír nepírpir wísenum.

Mít aposel nírák menmei menmei yaaim mírakel níkaap mít enun nínap o híh hit enum

12 *Mít aposel nírák menmen yaaim mírakel mekre nímín ke mít neiyím níkaap mít neríuwerem. Mít yapírwe kerek nises hím yaaim me Kraís hír nererik nau han kiutíp neit wínak iuwe ke God neit pínak niuk mírak “Hínp ke mítík Solomon.”

13 Mít kerek ap nísít hí me Kraís hír nínapen netikeri nau nererik, te hír han kiteti hír mít yaain.

14 *Mít miyapír yapírwe neweikín sip newet menmen enum nises God, hír nererik netike mít miyapír nípaá nises God.

15 Mít neit ein nír menmen yaaim aposel nírákem, te hír neit mít nínap neri nen newisi níwaai wit eik nentar yeno te Píta keke tí kakno in o ein kakwis hís mamántar mít nínap o au en wepni kír kenep hímín kírak kentar mít nínap te hír nanre yaain.

16 *Mít yapírwe nerer wit wit menep Jerusalem hír nínan mít nínap netike mít herwe enum maníp mekreri han kír ken sip te hír neri nan te Píta kekepi hír yapírwe niutíp niutíp níre yaain.

Ensel kíkkaap mít aposel nínaaiwír wínak enuk

17 *Mítík iuwe hetpris ketike mít han kerek nírák menmen netikerek, hír netike

* 4:33 Ap 2:47 * 4:34 Ap 2:45 * 4:36 Ap 11:22-26, 13:2-3 * 5:2 Ap 4:34-35 * 5:3 Jo 13:2 * 5:5 Ap 2:43 * 5:9 1Ko 10:9 * 5:12 Ap 2:43, 14:3 * 5:14 Ap 2:41, 21:20 * 5:16 Ap 19:11-12 * 5:17 Ap 4:1-3, 6

mít ne Sadyusi kerek han kitet mít nani pike naníkrit au. Hír yapírwe han mekpep neriuwe mít aposel nentar menmen hír níriakem

¹⁸ te hír nen netorhis newisi nekre wínak enuk me nanamír ke mít yapírwe.

¹⁹ *Hír newisi nekre wínak enuk nepu nepeit, te Ensel ke God ke wítaan kan kíkaisiu weipír ke wínak enuk keriyei nen wit eik ketpor kar ik:

²⁰ "Yi eino eiyír wínak iuwe ke God eitíp mít miyapír hím me hír enises menmen ham yaaim hír nanu werek."

²¹ Hír nemtau hím mírak epei au, wanewik mít aposel nen nekre wínak iuwe ke God natíp mít miyapír hím yaaim. Me wí im, mítík iuwe hetpris ketike mít kerek níriak menmen netikerek hír neníne mít iuwe ne Isrel netike mít han ne Kaunsil hír nererik nau wínak nemtau hím. Hír nau en, hír nesiuwe mít naníno wínak enuk te nantihis nanínen.

²² Hír nen ein te hír ap níri nekre wínak enuk au, te hír pike nan natíp nar ik:

²³ "Hái men miun wínak enuk epei au, haiu mír weipír nepei au nekepetek kík (o pes enum keit), mít nerp weipír naanmíprewek te haiu míkaisiu weipír mánmatín mít hír nepu au."

²⁴ Kerek mítík kinín naanmípre mít plisman ke wínak iuwe ke God hírak ketike mít iuwe pris nemtau menmen im, hír han kitet karkeik te hír netpaan nen wit eik.

²⁵ Hír wen han kitet menmen im mítík hak kan katíp kar ik: "Níkíp emnep eiyímtau menmen im. Mít kerek nípaa yi yewisi nekre wínak enuk hír nau neit wínak iuwe ke God newepyapír menmen natíp mít miyapír em."

²⁶ *Hírak katíp epei au, mítík kinín naanmípre plisman ketike mít plisman nírak epei nen ein netorhis neri nan. Hír naníp au nentar hír nínaain mít yapírwe en nanwír nan nanínip.

Mít aposel hír ap nínaain newepyapír hím me God neit wínak ke kaunsil

²⁷ Hír netorhis neri nan newisi nerp nekre nímín, mít ne kaunsil neweiknor, mítík iuwe pris kinín pris han, hírak kitorhi kar ik:

²⁸ *Nípaai haiu metpi hím manp yi ap yewepyapír hím me Jisas nepei ketpim te yi epei yatíp hím im merer wit wit ere mít yapírwe ne Jerusalem epei nemtewem nenepim. Yi hanhan yaitíp haiu mít in menep Jisas hírak kaa."

²⁹ *Pita ketike aposel han newenhi natíp, "Hái emises hím mi au, hím me God keremem.

³⁰ *Yi epei yenep Jisas hírak kaa kentar nu tentarakít te God ke maamrer naiu nípaa ein naa, hírak kíkíak Jisas hírak píke kekrit kepu.

³¹ *God kíkíak keriyaak kan ketikerek tau. Hírak kau menep his yaaim kerek mít iuwe newiyen. Hírak kóre mítík iuwe kinín mít hírak kakíkaap mít ne Isrel te hír enweikín sip enwet menmen enum te hírak kakísak menmen enum hír níriakem.

³² *Hái mewepyapír menmen im. Hímín Yaaik kerek God kewet mít ek te hír nisesik, hírak kewepyapír menmen im."

Mítík Gameliel katíp kaunsil te hír ap nanínep mít aposel nani au emít

³³ *Mít ne kaunsil nemtau hím im nepei au, hír nine han enuk wísenuk hír han kitet nanínep aposel nanínip nanínepi.

³⁴ *Au, mítík kiutíp ke kaunsil niuk mírak Gameliel hírak mítík ke Farisi kerek hír ninín nises hím lo me Moses, hír mít han kitet hírak iuwe, hírak kerp ninaan me kaunsil katíp mít hír nansiuwe aposel naníno wit eik naníno naníkree haau ham.

³⁵ Hír epei nen wit eik, hírak katíp mít ne kaunsil kar ik: "Yi mít ne weiwík me Isrel. Yi han ekitet werek werek menmen yi hanhan yairíak mít in em.

³⁶ *Nípaai mítík Tiudas kekrit katíp hírak mítík iuwe, te mít 400 nererik nisesik. Au, mít nakíp kaa te mít nípaai nisesik noknín naníno.

³⁷ *Me wí nípaai mít newis niuk me mít yapírwe mekre tíwei me gavman, mítík Judas ke wit iuwe Galili kari han ke mít hír nisesik te hír mít han nakíp kaa, mít kerek nisesik hír noknín naníno.

³⁸ Te in ek hi hetpi me menmen me mít in. Yi ap eiríak enum me mít in au, eiwisi enít. Menmen im hír nisesim híram han ke mít keremem te híram mami mamít.

³⁹ Au en, menmen im God hírekes kíríakem, te yi ap eiyínín mít in me menmen au, eiyíntar yi eiyírteí yi yetike God yenepan hírak kakíkepi." Hírak katíp epei au, mít ne kaunsil nises hím mírak.

Mít aposel hír han yaaik mít nerekyor enum nentar hír ne Kráis

⁴⁰ *Hír nesiuwe mít nen neithis aposel neri nan, hír natíp plisman naníp neriuwe nípín. Hír naníp neriuwe nípín, hír neriuweti nen netpor hím manp te hír ap

* 5:19 Ap 12:7-10 * 5:26 Mt 14:5 * 5:28 Ap 4:18; Mt 27:25 * 5:29 Ap 4:19 * 5:30 Ap 3:15 * 5:31 Ap 2:33-34; Ef 1:20; Hi 2:10, 12:2 * 5:32 Ap 1:8 * 5:33 Ap 7:54 * 5:34 Ap 22:3 * 5:36 Ap 21:38 * 5:37 Lu 2:1-2 * 5:40 Ap 4:18 * 5:41 Mt 5:10-12; 1Pí 4:13

pike nantip mit h̄m kerek n̄paa Jisas epei ketpim, au meit.

⁴¹ *Aposel n̄naaiw̄r w̄nak ke kaunsil han yaaik nentar h̄r nertei God han kitet h̄r yaain te h̄r mit han nanip nentar h̄r nises h̄m me Jisas.

⁴² *Hekrit hekrit neit w̄nak iuwe ke God kekite w̄nak ke mit h̄r wen natip mit miyap̄r h̄m yaaim me Jisas kerek h̄rak M̄tik God kehimitanek kakikaap mit nantike God nanu.

6

H̄r nehimitan mit hispinak wik (7) n̄kaap mit aposel

¹ *Maain w̄ ham, mit nises h̄m me Kraiss h̄r n̄re yap̄rwe. Mit nises h̄m me Kraiss kerek natip h̄m Grik, h̄r nemtaantiwo neriuwe mit nises h̄m me Kraiss h̄r natip h̄m Hibru. Mit natip h̄m Grik h̄r natip nar ik: “Mit ap newet miyap̄r han kerek m̄kaan n̄r naa epei n̄naiw̄ri, mit han ap nekepi newet̄r menmen n̄np̄n werek au.”

² Te mit aposel hiswiyen wik (12) nen̄ne mit yap̄rwe nises h̄m me Kraiss netpor nar ik: “Haiu mit aposel emwet mit miyap̄r pewek me n̄np̄n menmen meiyam te haiu ap mewepyap̄r h̄m me God au em̄t.

³ *Te naiu yinan yi ȳnyat̄n mit hispinak wik (7) h̄r mit yaain God H̄m̄n Yaaik kau han k̄r h̄r nertei menmen werek werek haiu mehimiteni h̄r naanm̄pre menmen im.

⁴ H̄r enriak menmen im te haiu mehimitan h̄ras haiu hekrit hekrit mitahi God menmen, haiu matip mewepyap̄r h̄m me Kraiss.”

⁵ *Mit miyap̄r yap̄rwe h̄r han yaaik neriuwe h̄m me mit aposel te h̄r nehimitan mit hispinak wik (7). H̄r nehimitan Stiven, h̄rak m̄tik kises h̄m me God iuwe, God H̄m̄n Yaaik kau kekere han k̄rak iuwe. H̄r nehimitanek kekite Filip, Prokoras, Naikena, Taimon, Pamenas, h̄r netike Nikolas, kerek n̄paa ke wit Antiok. H̄rak ap ke weiw̄k me Isrel te h̄rak n̄paa keweik̄n sip kewet menmen enum kises h̄m me Moses.

⁶ *H̄r neit mit in neriyei neri nen mit aposel. H̄r nitehi God ke mit in, h̄r ner neit mit in neriyei neri nen mit aposel. H̄r nitehi God ke mit in, h̄r newis his mau paan k̄r niutip niutip nehimiteni n̄riak menmen h̄r n̄paa netpim.

⁷ *Mit miyap̄r neiyam yap̄rwe neit Jerusalem nemtau h̄m me Kraiss, h̄r nisesim. Mit pris h̄r newet God menmen me mit, h̄r yap̄rwe nises h̄m yaaim me Kraiss.

Mit han ne Isrel neithis Stiven neriyaak neiyik nen kaunsil

⁸ *H̄rak Stiven kerek kises h̄m me Kraiss, God kerek̄wek yaaim, kewet̄wek menmen iuwe m̄rak te h̄rak k̄riak menmen yaaim mirakel k̄kaap mit kerek h̄r n̄nap o menmen yap̄rwe manip te h̄r n̄re yaain.

⁹ Te mit han netikerek nenehan. Mit in h̄r ne w̄nak kerek mit nererik nekine h̄m me Moses nekrerek. Niuk me w̄nak ik h̄ram Friman kentar mit n̄paa nepu enum n̄riak menmen nanit pewek mererim au, te in ek h̄r n̄naiw̄r menmen im. Mit in h̄r ne wit Sairini, wit Aleksandria, Silisia ketike provins Esia, h̄r netike Stiven nenehan.

¹⁰ *H̄r nenehan te God H̄m̄n Yaaik k̄kaap Stiven h̄rak kertei menmen wisenum te mit en ap natip menmen nin̄nek taau.

¹¹ *H̄r han enuk newet mit han pewek te h̄r nan newepyap̄r Stiven natip nar ik: “Haiu memtewek h̄rak katip enum me Moses ketike God.”

¹² Mar im h̄r nari han ke mit yap̄rwe h̄r han enuk h̄r netike mit iuwe ne kaunsil netike mit nin̄n nertei h̄m lo me Moses h̄r nan net̄wekhis neriyaak neiyik nen w̄nak ke kaunsil.

¹³ *H̄r neithis mit han nan nem̄it̄wekp̄n natip nar ik: “Hekrit hekrit m̄tik ik h̄rak katip enum me w̄nak iuwe ke God ik ketike h̄m lo me Moses.

¹⁴ Haiu memtau h̄rak katip M̄tik Jisas ke Nasaret kakwen w̄nak iuwe ke God ik e kaknip haiu mit emises h̄m ham me h̄m n̄paa Moses kewis̄m kewetaiyem.”

¹⁵ Mit yap̄rwe neit w̄nak ke kaunsil n̄rap̄re Stiven n̄r ninaan m̄rak h̄ram m̄re ninaan ke m̄tik ensel ke wit ke God, h̄ram merh̄he.

7

Stiven katip mit ne kaunsil h̄m m̄rak

¹ M̄tik iuwe hetpris kin̄n mit pris han, h̄rak kitehi Stiven nar ik: “Menmen mit in netpaiyem n̄paa ti hetpim o au?”

² *Stiven kewenhi ketpor kar ik: “Nai yinan yetike haairer, yi eiȳmtau h̄m mai. N̄paa enum eik Ebrahim h̄rak maam n̄pu kaiu ken wit Heran wen au, h̄rak kepu wit Kaldia, God h̄rak yaaik kerh̄he kewepyap̄r h̄rekes

* 5:42 Ap 9:22, 17:3

* 6:1 Ap 4:35

* 6:3 1Ti 3:7

* 6:5 Ap 8:5

* 6:6 Ap 13:3, 14:23

* 6:7 Ap 2:41, 16:5

* 6:8 Ap 2:43

* 6:10 Lu 21:15

* 6:11 Mt 26:59-61

* 6:13 Jer 26:11

* 7:2 Jen 11:31-12:7

³ katip Ebrahim kar ik: 'Ti enaaiwir wit kit ik e, haairer, paaprer nit, ti eno ti hak hi tewen ateiknutek.'

⁴ Hirak katip epei au, Ebrahim kinaaiwir wit ke mit ne Kaldia ken kau wit Heran. Hirak kau en ere haai kirak epei kaa te maain God kesiuwerek ken wit kerek yi mit in yewi.

⁵ *Hirak kau en me wi eim, te God ap kewetiwiek ti kei kike kiutip au. God katip Ebrahim hirak kakwetiwiek ti kaktike nepenyerer narak hir nantiwiek. Wi God katip Ebrahim him im, Ebrahim ap kine nikerek wen au.

⁶ *God katip Ebrahim him im, hirak katip kar ik: 'Nikerek ni nanu ti hak ere 400 tito. Hir nanu enum mit nanrekyor enum, hir nanre mit enun nekre winak enuk hir nanrak menmen nanit pewek mererim au.

⁷ *Maain hi anep mit kerek nanrak nepenyerer ni enum, hi anip erekyor enum te hi eriyei nepenyerer ni naninaaiwir wit enuk ek naninen ti ik nanises him mai nanwenanipi.'

⁸ *Hirak katip epei au, God kewet Ebrahim him hirak kakisesim me hirak kerekir yink kirak keteikin mit hirak kises God hirakit tekiyakit tau teit. Maain hirak kine nikan kirak Aisak. Hirak kepu me wi hispinak wikak (8), haai kirak kerekir yink kirak. Maain hirak Aisak kire iuwe, hirak kine Jekop, te hirak kerekir yink kirak. Maain Jekop kire iuwe hirak kerekir yink ke nikerek hiswiyen wik narak (12). Hir maamrer nipu nait.

⁹ *Maain hir nire iuwe hir han menep nepik kir Josep te hir nesiuwerek ken his me mit nanino Isip hir neit pewek mererik. Josep kirak menmen keit pewek mererim au, te God kau ketikerek naanmprewiek.

¹⁰ *God kekepik keriuwe menmen enum yapirwe epei man mit nerekyiwiekem. Wi kerek Fero mitik iuwe ke wit iuwe Isip kari Josep kan kirek, God kekepik hirak katip him yaaim kertei menmen werek werek. Fero epei kirek hirak kehimitanek hirak kinin naanmpre wit iuwe Isip ketike winak yapirwe me mitik iuwe Fero.

¹¹ *Maain wi man ti hawit au te ni mir mewo au maa meit wit Isip kekite wit Kenan. Menmen im mewaank mit yapirwe, maamrer nipu nait nanatin menmen au.

¹² *Maain Jekop kemtau menmen meit wit Isip, hirak keriuwet nikerek, hir

maamrer nipu nait, hir ninin nen Isip nanit menmen.

¹³ *Maain hir pike nen neteipim te Josep kewepyapir hirekes ke heiyiuwerek narak kerek hir han kitet nipaa ein hirak kaa. Marik Fero kertei Josep heiyiuwerek narak, haai kirak hir nepu.

¹⁴ *Josep katip heiyiuwerek narak kar ik: 'Yi eitip haai kai hirak ketikewi, miyapir ni nikerek ni yi einen eiyu wit Isip.' Mit miyapir hir yapirwe nar ke 75 mit.

¹⁵ *Epei au, Jekop ketike nikerek narak nepenyerer narak nekiuwe nen Isip nau en ere hirak ketike nikerek narak, kerek maamrer nipu nait, hir ne mit hir nait.

¹⁶ *Nepenyerer neit herwe yink neiyik nen wit Sikem hir newisim mekre han kerek nipaa Ebrahim kewir pewek ketnik ke mit ne weiwik miutip me mitik Hemo.

¹⁷ *Wi epei man menep kerek God kakises him nipaa hirak katip Ebrahim em me kakwetiwiek ti me wit Kenan, mit haairer ne weiwik maiu hir nire yapirwe neit wit Isip.

¹⁸ Hir nire yapirwe ere mitik Fero hak kinin naanmpre Isip. Hirak ap kises menmen nipaa Josep kirakem au kineinim kentar nipaa enum eik Josep kaa.

¹⁹ *Hirak kewises maamrer nait, hirak kewaanki. Hirak kenipor hir newir nikerek hemkre tu nen wit eik te hir au nait.

²⁰ *Me wit im e, Moses miye pirak hire winaak hirak yaaik wetpen. Miye haai naanmprewiek neit winak ere wenke wikak.

²¹ *Wenke wikak o, miye haai narak newisik keit wit eik nises him me mit iuwe ninin naanmpre Isip. Hirak kaa au. Niki pe mitik iuwe Fero hire wirek weriyaak wetiwiekhis naanmprewiek hirak kire nikan kire.

²² Mit ne Isip neteiknawiek menmen yapirwe hir nerteiyem te hirak kire mitik iuwe katip him yaaim kertei menmen werek werek yaaim kertei menmen yapirwe.

²³ "Maain Moses kepu 40 tito epei au, hirak kare kakno kakir narak yinan ne weiwik miutip mirak me Isrel.

²⁴ *Hirak ken en kir mitik ke Isip kirak mitik ke Isrel menmen enum te hirak Moses kekepik kenep ke Isip kakip kaa.

²⁵ Hirak han kitet mit ne weiwik miutip mirak nanirtei God kehimitanek te hirak

* 7:5 Jen 15:18 * 7:6 Jen 15:13-14; Eks 12:40 * 7:7 Eks 3:12 * 7:8 Jen 17:9-14 * 7:9 Jen 37:11, 28, 39:1-3, 21-23 * 7:10 Jen 41:37-44; Sam 105:21 * 7:11 Jen 41:54 * 7:12 Jen 42:1-5 * 7:13 Jen 45:1-4, 16 * 7:14 Jen 45:9-11 * 7:15 Jen 46:1-7, 49:33 * 7:16 Jen 23:2-20, 33:19; Jos 24:32 * 7:17 Eks 1:7-8 * 7:19 Eks 1:10-22 * 7:20 Hi 11:23; Eks 2:2 * 7:21 Eks 2:3-10 * 7:24 Eks 2:11-15, 21-22

kakikēpi hār naninaaiwār Isip te hār au netari.

²⁶ Wī ham hārak kār mītikit wik te weiwik miutip mārak tenepakit te hārak kerekisr ketpīwekit kar ik: 'Emit! Yi mītikit yi te maam kiutip. Yi ap te yi yīriakakit enum emit!'

²⁷ Au, hārak kerek kīriak keiyak enum keruwet Moses ken ketpīwek kar ik: 'Ti enopin. Keimīn kehimitenut ti mītik iuwe naanmamprai erehirawār hawār wenepakit me menmen?'

²⁸ Ti han kitet ti eiyeyp har ke nepip ti enep kei ke Isip a?'

²⁹ *Moses kemtau menmen mītik ketpīwekem, hārak han kitet mītik iuwe kakimtau hārak kenep mītik ke Isip kaa te hārak kīnaain kīnaaiwār Isip kār ken yanīmīn kīpiun wit Midian kau en. Hārak kau en o, hārak kine nīkerek hārakit wik.

³⁰ *Hārak kepu wit Midian kau en ere 40 tito. Wī ham, ensel ke God kisawīn kekrene nu, hārak kenip si metnen mau nu keit wit tenhaan weinīk menep mīniū (o neiyip) Sainai. Hārak kewepyapār hārakes kekrene nu kerek Moses kīrek si metnen mewik.

³¹ Moses kīrek si metnen mewik, te hārak kehīnhīn ken menep kakīrek. Hārak ken menep kakīrek, hārak kemtau God ketpīwek.

³² Hārak ketpīwek kar ik: 'Hi God ke maamrer nīpu nit. Hi God ke Ebraham, Aisak, Jekop.' Moses hārak kepīrpīr kīnapen kīkīamnaan kīrek au.

³³ Mītik Iuwe God ketpīwek kar ik: 'Ti eket su mit. Tī ik ti herp en, hārak tī holi hi hehimitanek hārak kai hentar hi hewik. Hi hanhan ti han ekīta.

³⁴ Hi epei hār menmen enum mīt nīriak mīt ne weiwik miutip mai neit Isip. Hi hemtau hīm mār hār natip nenepip te hi han akepi. Ti enen in ewisa hi heriuwetīt ti eno Isip.'

³⁵ *Moses hārak mītik kerek mīt ne Isrel nīpaa netpīwek nar ik: 'Keimīn kehimitenut ti naanmamprai erehirai haiu mīt menehan menapan me menmen? Taau!' Hārak kerekēk God keruwetek ken naanmīpri, ensel ke God kekrene nu sitaak hārak kekepik.

³⁶ *Hārak kekepik, hārak Moses keriyēi maīn nīnaaiwār Isip, hārak kīriak menmen yanī iuwe mirakel nīpaa mīt nīrem au keit wit Isip ketike Wan kīre Yīwār, ketike wit tenhaan weinīm ere 40 tito.

³⁷ *Moses kerekēk hārak katip mīt ne Isrel kar ik: 'God hārak kakweti mītik hārak

profet kakār ke hi hārak keruweta, hārak ke yi mīt te yi yayimtau hīm mārak.'

³⁸ *Moses nīpaa kepu ketike mīt ne Isrel nererik nau wit tenhaan weinīm, kerek mīt newi au. Hārak kepu ketike maamrer nau netike ensel kerek ketpīwek keit miniu (o neiyip) niuk mārak Sainai. Hārak keit hīm me God hīram mamkaap mīt nanu nanīt tipmain tipmain enum eik hārak kewetaiyem.

³⁹ *'Au, maamrer nai nīneinīk nises hīm mārak au. Hār neweikīn sip newetīwek, nekrene han kār hār hanhan pīke nanīno Isip,

⁴⁰ *te hār natip Eron nar ik: 'Ti eime menmen mīre bulmakau hīram mamār ke God kaiu hīram maminīn mamno naanmamprai. Haiu mepītari Moses hārak kerek keriyai meit Isip kerai kan, hārak kepeit mīniū (o neiyip) o hārak keit neiyīn o mekam makip. Ekīt en ekīt!'

⁴¹ Me wī im hār nime nu mīre bulmakau, hār nenep samiyak neit hemkre neiyīm nehīnek, nemanīyek naam teipe menmei menmei miunewek neiyīm nīrīre.

⁴² *Hār nemanīyek nīrīre o, God keweikīn sip kewetīr kewisi hār newenīpi hār mau nepni. Hīm God hārak kewet mīt profet em hār newisīm mau tīwei matip mar im:

'Yi mīt ne Isrel. Me 40 tito yi ap yenep samiyak yeit hemkre yeiyīm yehīnem au. Yi yewet tīpir ham em.

⁴³ Yi yīnan weisaak me yīnk me meme me tīpir Molok kerekēk. Hi au. Yi yīnan menmen mīre me tīpir Refan yi yīriakem. Im em hīram mīre nīnaan mau teinīk mi yi yīmaam yewenīpi niuk mār. Hi au. Te maain hi tewen eruwet mīt nepan ne wit Babilon hār nanīnen nantīhis nanri nanīno yi eisipat wit kār yi eino ein.'

⁴⁴ *'Maamrer nau neremīme weisaak kār neit wit tenhaan weinīm mīt ap newi. Weisaak ik keteiknor hārak God kau ketikēri. Hār epei nīmaak kar ke nīpaa God katip Moses keteiknīwek han kīrak hārak kīmaak.

⁴⁵ *Maain nīkerek nār neit weisaak kār ke haairer te hār netike Josua neiyīk nen, hār nari tī ke mīt ap ne weiwik me mīt ne Isrel. God kepīr mīt in nen naa te mīt ne Isrel nekrehār kār. Weisaak kār kepu keit wit Isrel ere wī Devit naanmīpre mīt en.

⁴⁶ *God hanhan Devit te Devit kītikewēkhi kakime wīnak ke God kerek maam nīpu kaiu Jekop kewenīpiyek.

* 7:29 Eks 18:3-4 * 7:30 Eks 3:10 * 7:36 Eks 7:3, 14:21; Nam 14:33 * 7:37 Ap 3:22 * 7:38 Eks 19:3; Diu 5:5, 9:10; Ap 7:53 * 7:39 Nam 14:3 * 7:40 Eks 32:1-6, 23 * 7:42 Jer 19:13; Emo 5:25-27 * 7:44 Eks 25:40 * 7:45 Jos 3:14-17, 18:1, 23:9 * 7:46 2Sml 7:1-16; Sam 132:1-5 * 7:47 1Kin 6:1, 14

47 *Au, Solomon, Devit nikan kirak hirak kime winak eik e.

48 “God hirak mitik iuwe ap kepu winak mit nimaak. Au, mitik profet Aisaia kewis menmen im:

49 *Mitik Iuwe God hirak katip kar ik: “Nepni hiram mire yeno kai hi hau en, hi hinin naanmipre menmen, ti hiram mire tapin hi hewis hit menterim. Te yi yayime winak karkeik te hi ehu en?”

50 Hi ehu wit karkeik? Hi hirekes epei hewis menmen yapirwe.”

51 *Yi mit enun nikip paan tokini. Yi yire mit enun ap yises him God ketpiyem. Yi yar ke maamrer ni. Yi yetikeri ap yises him me God Himin Yaaik au.

52 *Yi eikine niuk me mitik profet kiutipen ke mit profet yapirwe kerek nipaa ein nepu te maamrer ni ap nerekyor enum. Taaue! Hir nenep mit en kerek nipaa newepyapir him natip Mitik Yaaik Kraiss God kehimitanek hirak kaknen kakikepai. Yi hirases epei yenep mitik ik.

53 *Yi keriyen yeit him me God ensel ketwiyem te yi ap yisesim au.”

Mit newir nan nenep Stiven hirak kaa

54 *Mit ne kaunsil nemtau him Stiven epei ketpor, hiram merekiror han hir han enuk neriuwerek yehes matin mekeipepam.

55 *Stiven kerek God Himin Yaaik kau kekere han kirak iuwe hirak kirkamnaan kir menmen iuwe me God, hirak kir Jisas kerp God his yaaim mirak kerek mit iuwe nerpai.

56 *Stiven kerek, hirak katip kar ik: “Yi eiyimtau. Hi hir nepni mewep hi hir wit ke God kau yaain. Mitik Jisas, hirak Mitik ke wit ke God hirak kerp his yaaim mirak.”

57 Hirak katip menmen im epei au, hir mit yapirwe nina nap nenepip nemesis nikip nina pen nemtau him im, hir nesiuken nererik neweikniwek netenenik

58 *neriyaak ken wit eik ere ninaaiwir nawa ke wit Jerusalem, hir newir nan nakip. Mit nipaa newepyapirek nenke saket mir nokim newisim mawaai hit me mitik pipiak hak niuk mirak Sol, hirak naanmipre saket mir te hir nenep Stiven.

59 *Hir wen newir nan nakip, hirak Stiven kitehi God katip kar ik: “Mitik Iuwe Jisas ti ehit himin kai.”

60 *Hirak kitehir kwen ninip kina p him iuwe, “Mitik Iuwe ti ap han ekitet menmen

enum hir nerekyewem.” Hirak katip menmen im epei au, hirak kaa. Mitik Sol hirak han yaaik hir nakip kaa.

8

Sol kare kakawaank mit miyapir nises him me Kraiss

1 *Me wi im mit neit Jerusalem newaank mit miyapir kerek nises him me Kraiss. Mit yapirwe hir nises him me Kraiss ninaaiwir Jerusalem nirir nen nau nerer wit wit neit provins Judia kekite provins Sameria. Hir mit aposel au, hir wen nau neit Jerusalem.

2 Mit han nises him me God werek, hir neit Stiven herwe yink kirak nen newep hei newisik, hir nikitek him iuwe.

3 *Hir nikitek te Sol kare kakawaank mit miyapir nises him me Kraiss. Hirak ken kerer winak winak kari mit miyapir ken kewisi nen nekre winak enuk.

Mit newepyapir natip him yaaim me Kraiss neit provins Sameria

4 Mit nises him me Kraiss kerek nipaa nirir ninaaiwir Jerusalem nen ein ein natip mit miyapir him me Kraiss.

5 *Mitik niuk mirak Filip ken wit Sameria katip mit ne mitik Kraiss kerek God kehimitanek kan kikaap mit.

6 Mit miyapir yapirwe hir han kiutip newis nikip nises menmen hirak ketpim nentar hir nir menmen yaaim hirak kirakem keiyim kikaap mit.

7 *Hirak kepri herwe enum hiram menepip menpin mekeipin mit, hirak kikaap mit hit maa o mit hit enum hir nire yaain,

8 te mit neit ein han yaaik nepu.

9 Mitik hak niuk mirak Saimon hirak kau wit Sameria. Nipaa ere wi Filip kan hirak ketenwo henpin, kwen hawi menmei menmei marim te mit miyapir neit Sameria hir han kir kekrit. Hirak kewenipi hirekes hirak iuwe.

10 Mit yapirwe neit Sameria, mit iuwe, mit weinin, hir nemtau him mirak nisesik. Hir natip nar ik: “Mitik ik hirak ketenen menmen me God iuwe hirak kire God.”

11 Mit en hir nisesik iuwe nentar me wi yapirwe hirak kenipi hir han kir kekrit keriuwe menmen hirak kirakem.

12 Te maain Filip kan katip mit miyapir him me God kakinin naanmampre mit, ketpor him me Jisas Kraiss, mit miyapir yapirwe hir neweikni sip newet Saimon, hir nises him im te Filip kiki.

* 7:49 Ais 66:1-2 * 7:51 Eks 32:9; Jer 9:26; Ais 63:10
2:2 * 7:54 Ap 5:33 * 7:55 Mt 22:44; Ap 2:33-34, 5:31
23:46 * 7:60 Lu 23:34 * 8:1 Ap 7:58, 8:4, 11:19 *

* 7:52 2Kro 36:16; Mt 23:31 * 7:53 Ap 7:38; Ga 3:19; Hi
* 7:56 Kl 3:1 * 7:58 Ap 22:20 * 7:59 Sam 31:5; Lu
8:3 Ap 9:1, 13, 22:4, 26:9-11 * 8:5 Ap 6:5 * 8:7 Mt 10:1

¹³ Saimon hārkes kises hām me Kraiss, Filip kīkīrek. Epei au, hārak kises Filip menep menep kīre wariyakīt kīrak, hārak kīr menmen yaaim iuwe hārak kīrakem kīkaap mīt keriuwerem te hārak han kīrak kekrit.

¹⁴ Mīt aposel neit Jerusalem nemtau mīt ne Sameria nises hām me God, hār neriuwet Pita kekite Jon hārakīt ten Sameria.

¹⁵ Hārakīt ten tiun Sameria, hārakīt titehi God te God Hāmīn Yaaik kaku han ke mīt in,

¹⁶ tentar God Hāmīn Yaaik ap kan kewi wen au. Filip kīkīri kekine niuk me Jisas kerekek.

¹⁷ *Pita ketike Jon tewis his mīrakīt mewi te God Hāmīn Yaaik kan kau han kīr.

¹⁸ Saimon kīr aposel tewis his mīrakīt mau mīt God Hāmīn Yaaik kan kewi, te hārak katīp kakwet Pita kekite Jon pewek

¹⁹ ketīwekīt kar ik: “Yi yenipa hi hertei menmen im te hi ewis his mamu mīt, God Hāmīn Yaaik kakwi.”

²⁰ Pita kewenhi kar ik: “Hi hanhan ti hetike pewek mīt yaino si tatīkneni yentar ti han kitet ewīr pewek ehīt menmen yaaim me God hārak kewet mīt en em weinīm.

²¹ *Menmen im hīram menmen mit au, mentar God kīr han kit hārak yaaik au.

²² Ti eweikīn sip ewet menmen im me ti han kitetim, ehitehi God kakīsak menmen enum ti han kitetim.

²³ *Hi hertei ti han enuk hemkre menepam heriuwe menmen haiu mīrakem. Menmen im enum mau mekre han kit metenīnit mar ke waai mesenkek mītīk hak his mīrak keit wīnak enuk.”

²⁴ Saimon katīp Pita kekite Jon: “Yi eiyitehi God ke hi te menmen ti hetpim ap mamnen mamrewaank.”

²⁵ Pita ketike Jon tatīp menmen hārakīt terteyem me Jisas Kraiss, hārakīt tetpor hām me God. Epei au, hārakīt pīke tepno Jerusalem, hārakīt ten tatīp mīt miyapīr hām me God terer wit wit me provins Sameria ere hārakīt tīpiun wit Jerusalem.

Filip katīp mītīk ke Itiopia hīm yaaim me Kraiss

²⁶ Pita ketike Jon epei ten, ensel ke Mītīk Iuwe God kan katīp Filip kar ik: “Ti hekrit ekiuwe eno ere ti epiun yayiwe kepno Jerusalem ere wit Gesa.” Nīpaa mīt nises yayiwe ik te in ek au.

²⁷⁻²⁸ **Filip kemtewek epei au, hārak kekrit ken. Me wī in mītīk hak hārak mītīk iuwe ke wit Itiopia pīke kakno wit kīrak kitet yayiwe ik kepno. Mītīk ik mītīk

iuwe naanmīpre pewek me mīte iuwe mīt nekine niuk mīre nenewe Kwin Kandesī, hīre pe kantri Itiopia. Hārak ken wit Jerusalem kewenīpi God te hārak pīke kau karis kīrak kepnen. Hārak kepnen hārak kekine tīwei nīpaa profet Aisaia kewisīm.

²⁹ God Hāmīn Yaaik katīp Filip kar ik: “Ti eno menep karis im ti etikerek eino.”

³⁰ Hārak katīp epei au, Filip kesiuken ken menep kemtau mītīk ek kekine hām mau tīwei nīpaa profet Aisaia kewisīm. Filip kitīwekhi kar ik: “Ti hertei hār o as me menmen ti ekinam o au?”

³¹ *Mītīk iuwe eik kewenhi kar ik: “Markeik te hi erteiyem? Mītīk ketpo menmen te hi erteiyem. Ti enen etikewa ewu in ti ewepypīr menmen te hi erteiyem.”

³² *Hām mītīk hārak kekinaam hīram mar im:

“Hārak kīre sipsip mīt neriyaak nakīp hārak ketikeri nenepan au. Hārak kīre sipsip mīt nime tepnek mīrak hārak katīp hām enum au, hārak kekintīp.

³³ Hār nenīpek yīnk enuk, hār nanriyaak kakno kot mīt nankepik au. Keimīn kakwis niuk me nīkerek nīrak mamu tīwei? Hārak mītīk hak ap kakwisīm kakīntar hār nankīp kaki, hārak ap kaku tī kakine nīkerek au.”

³⁴ Mītīk iuwe kītehi Filip kar ik: “Ti etpo profet katīp keimīn? Hārak hīrekes o mītīk hak?”

³⁵ Filip ketīwek menmen, hārak katīp me hām ek hārak kekinam te hārak ketīwek hām yaaim me Jisas.

³⁶ *Hārakīt tepno yayiwe tīpiun wit heipun mīwaaari te mītīk iuwe katīp, “Ahīrek! Tīpar mei mīwaaari in. Ap menmen mei meiyepeta te ti ekīra au.”

³⁷ [Filip kewenhi, “Hi ekrit te ti hises Jisas Kraiss heriuwe han kit.” Hārak kar ik: “Hi han kitet Jisas hārak Nīkan ke God kerekek.”]

³⁸ Hārakīt tatīp epei au, mītīk iuwe katīp mītīk naanmīpre karis hīram merp, te hārak ketike Filip tenke ten tīpar, Filip kīkīrek.

³⁹ *Hārakīt tīnaaiwīr tīpar tīniu ten, God Hāmīn Yaaik keithis Filip keriyaak ken te mītīk iuwe kerenaan kīnketnīwek kīrek au. Hārak pīke kau karis kitet yayiwe han yaaik ken nīrak en.

⁴⁰ *Te God Hāmīn Yaaik hārak kari Filip ken. Hārak keriyaak ken, te hārak kerenaan kīr hīrekes hārak keit wit Asdot. Hārak keke tī ken kerer wit wit kewepypīr hām yaaim me God ere hārak kīpiun wit Sisaria.

* 8:17 Ap 19:6 * 8:21 Sam 78:37 * 8:23 Hi 12:15 * 8:27-28 Ais 56:3-7 * 8:27-28 Ap 9:22, 17:3 * 8:31
 Jo 16:13 * 8:32 Ais 53:7-8 * 8:36 Ap 10:47 * 8:39 1Kin 18:12 * 8:40 Ap 21:8

9

Sol keweik'in sip kewet menmen enum kises h'im me Jisas

1 *Filip wen kir'ak menmen, mit'ik Sol wen kat'ip enum k'aknep mit miyap'ir nises h'im me God. H'irak ken kir mit'ik iuwe pris kerek kin'in naanm'ipre pris yap'irwe,

2 h'irak kit'iwekhi kakit t'wei keiyim k'akno winak me mit ne weiw'ik me Isrel h'ir nau nererik nekine h'im me Moses neit wit Damaskas. T'wei ik kat'ip h'iram yaaim te Sol kir mit miyap'ir kerek nises h'im n'ipaa Jisas ket'ipim, h'irak kaktorhis kakriyei kakri kaknen wit Jerusalem.

3 H'irak keit t'wei epei au, h'irak ken wit Damaskas. H'irak kepno menep, si mewen'in waswas moke nepni man m'ir meweik'iwek.

4 H'irak kenkew'in k'waai ti kemtau mit'ik keit ein kat'ip kar ik: "Sol Sol ti henmak te ti erekyo enum?"

5 *Sol kit'iwekhi kar ik: "Mit'ik Iuwe ti keim'in?" H'irak ket'iwek kar ik: "Hi Jisas kerek ti herkyo enum.

6 Ti ekrit eno wit Damaskas. Maain ti heit en, mit'ik hak kaknen kakit'up menmen ti ehisesim."

7 H'ir mit kerek netike Sol nitet yayiwe nen, h'ir nerp neit. H'ir nemtau h'im te h'ir ap n'ir mit'ik keim'in kat'ip.

8 Jisas ket'iwek nepi au, Sol kekrit kesiapn nanam'ir te h'irak ap kir menmen au. h'irak nanam'ir toto, te mit netikerek net'iwekhis neriyaak neiy'ik nen Damaskas.

9 H'ir n'ipiun Damaskas, me w'iwik Sol epei kir menmen au, h'irak ap kaam t'ipar o menmen au.

10 Mit'ik kiut'ip kises h'im me Jisas kau wit Damaskas niuk m'irak Ananaias. H'irak kepu k'ityak kir Mit'ik Iuwe Jisas kan ket'iwek menmen kar ik: "Ananaias." H'irak kek'ike kar ik: "Mit'ik Iuwe hi hepu."

11 *Mit'ik Iuwe ket'iwek, "Ti ekrit eno wit niuk m'irak "Ya wit k'ip'irak," ti eno winak ke Judas ti eit'iwekhi ke mit'ik ke wit Tasas niuk m'irak Sol. H'irak prea kitauhi menmen kepu ek.

12 H'irak epei k'ityak kir mit'ik niuk m'irak Ananaias kan kewis his menterik te h'irak p'ike kak'ir ein ein."

13 *Ananaias p'ike ket'ipim, "Mit'ik Iuwe, mit yap'irwe netpo me mit'ik ik e menmen enum yap'irwe h'irak k'ir'akem me mit nises h'im mi neit Jerusalem.

14 *H'irak epei kan in ketenen t'wei ke mit iuwe pris, h'ir nat'ip h'iram yaaim te h'irak

kak'ithis mit miyap'ir neim'in newen'ipi niuk mit."

15 *H'irak Mit'ik Iuwe Kraiss ket'iwek kar ik: "Ti eno kerekek hentar hi epei ehim'tanek kakweyap'ir h'im mai kat'ip mit ap ne weiw'ik me Isrel em, h'ir netike mit iuwe n'ir netike mit han ne weiw'ik me Isrel.

16 *Hi h'irekes tewen eteik'iwek mekam mamnen mamk'ip kak'antar h'irak kakt'ip mit miyap'ir h'im mai."

17 Mit'ik Iuwe kat'ip epei au, Ananaias ken winak ke Sol kewik, h'irak kewis his menterik ket'iwek kar ik: "Kai yinak Sol, Mit'ik Iuwe Jisas kerek kewepuyap'ir h'irekes keit yayiwe te ti h'irek, h'irak h'irekes keriuweta hi han. H'irak keriuweta te hi ekepit ti p'ike eh'ir ein ein, God H'im'in Yaaik kaku kak'ikre han kit."

18 H'irak kat'ip epei au, menmen m'ire saauk h'ar mekre nanam'ir k'irak m'inat'in, te Sol p'ike kir ein ein. H'irak kekrit ken, Ananaias k'ik'irek.

19 Epei au, h'irak kaam menmen h'irak p'ike manpenuk keit.

Sol kat'ip mit h'im yaaim me Kraiss keit Damaskas

20 Sol h'irak kepu ketike mit han nises h'im me God neit Damaskas me w'iwik ham. Waswas h'irak ken winak ke mit ne weiw'ik me Isrel h'ir nau nererik nekine h'im me Moses, h'irak kewepuyap'ir h'im me Jisas kat'ip mit h'irak N'ikan ke God.

21 *Mit nemtau h'im m'irak h'ir han kekrit nat'ipan nar ik: "Mit'ik ik kerekek h'irak keit Jerusalem kenep mit kerek nises h'im me Jisas a? H'irak kan in te kak'ithis mit kerek newen'ipi niuk m'irak kakriyei kakri kakno kakwet mit iuwe pris en?"

22 *Sol keriuwe h'im iuwe h'irak ket'ipim kari han ke mit yap'irwe keteiknor Jisas h'irak Mit'ik Iuwe Kraiss kerek God n'ipaa kehimitanek te h'ir mit ne weiw'ik me Isrel nau Damaskas h'ir ap nem'ip h'im m'irak.

23 *W'iwik yap'irwe epei men, mit han ne weiw'ik me Isrel nau en nererik nat'ipan nimen'ip'in Sol nank'ip te

24 mit han net'iwek menmen h'ir nanr'akem. W'itaan wanewik hekrit hekrit h'ir nerp ya weip'ir ke wit Damaskas nekiw'iwek h'ir nank'ip.

25 *Au, w'itaan hak mit kerek nises h'im m'irak me Jisas h'ir net'iwekhis newis'ik kekre w'ipo wisenuk h'ir n'ikaaip waai n'naiw'irek ken kekre hei ke han iuwe keit wit eik keweik'in wit Damaskas kekiuwe kerp ti h'irak k'ir'ir.

* 9:1 Ap 8:3 * 9:5 Ap 5:39 * 9:11 Ap 21:39 * 9:13 Ap 8:3 * 9:14 Ap 9:1-2, 21; 1Ko 1:2 * 9:15 Ap 25:13, 23, 27;24; Ro 1:5 * 9:16 2Ko 11:23-28 * 9:21 Ap 8:3, 26:10 * 9:22 Ap 17:3, 18:5, 28 * 9:23 Ap 23:12 * 9:25 2Ko 11:32-33

Sol keit wit Jerusalem

26 *Sol kinaaiwir Damaskas epei ken wit Jerusalem, hirak kare kaku kaktike mit en nises him me Krai. Au, hir ap nemtau him mirak. Hir naineinik nentar hir han kitet hirak ap kises him me Krai. Hir han kitet hirak kan kemipin kakwenaani kakir neimin hir nises Krai hirak kakwisi nanino winak enuk.

27 *Hir naineinik te mitik Banabas ketiwekhis keriyaak keyik ken mit aposel ketpor Sol kitet yayiwe hirak kir Mitik luwe Jisas, hirak ketpwek menmen. Hirak wen ketpor Sol katip mit him me Krai ketpor him manp keit wit Damaskas.

28 Hirak ketpor epei au, hir newis Sol kau ketikeri te hirak ken kir ein ein keit Jerusalem katip him iuwe ketpor him me Jisas. Hirak ap kinapen au.

29 Hirak ketike mit ne weiwik me Isrel kerek hir nertei him Grik, hir natipan nenahan me Jisas te hir nererik nimenipinek nankip.

30 *Wi kerek mit nises him me Jisas ein nemtewek, hir neithis Sol neriuwetek kekiuwe ken wit Sisaria newisik kau sip neriuwetek ken hirak en wit Tasas.

31 Me wi im mit ap nenep mit nises him yaaim me Jisas te hir mit yapirwe nau neit provins Judia, Galili ketike Sameria hir nau werek werek. God Himin Yaik kekepi hir ninakin tokim hir nari mit han nises him me Jisas Krai hir han kitet hirak yaaik.

Pita kikaap Inias hirak kire yaaik

32 Pita keke ti ken kerer wit wit. Wi ham hirak ken kir mit nises him me God neit wit Lida.

33 Hirak ken kir mit neit wit Lida, hirak kir mitik niuk mirak Inias. Mitik ik kiwaai yeno me tito hispinak wikak (8) kentar his hit maa te hirak ap kekrit au.

34 Pita ketpwek kar ik: "Inias, Jisas kenipit ti hire yaaik. Ekrit ewen laplap ewisim emantar yeno." Hirak katip epei au, mitik kekrit waswas.

35 Mit yapirwe nau wit Lida kekite wit iuwe Seron nrek hirak kire yaaik te hir neweikun sip newet menmen enum nises Mitik luwe Jisas.

Mite Dokas waa Pita pike kikia (o kekup) wekrit wepu

36 Mite piutip niuk mire Tabita wepu wit Jopa. Me him Grik hir mit nenewe Dokas. Hekrit hekrit hire wiriak menmen yaaim hire wikaap mit enun menmen auri, hire wises him me God.

37 Me wi Pita kepu wit Lida, mite ip winap hire waa. Mit miyapir han en nises

menmen me maamrer nir hir nikir yink kire newisiye wiwaai wekre haau mau winak kau niu.

38 Wit Lida hirak menep kirapit wit Jopa te mit nises him me God neit ein nemtau mit natip Pita kepu Lida, te hir newisiuwe mitikit wik ten tetpwek tar ik: "Ti etikawir euno wit kawir waswas."

39 Hirakit tatip epei au, Pita kekrit ketik-eret ten. Hirakit ten tiun winak eik, hir neriyaak ken haau kau niu ein. Miyapir yapirwe kerek mikaan nir epei naa, hir nerp en nikitep. Hir nir Pita epei kan, te hir nan neweiknwek teiteknwek menmen nipaa me wi hire wepu Dokas wekerwo laplap wewet mit miyapir em neriuwetem.

40 *Pita keriuweti nen witeik, hirak kitehir kewen ninip kitehi God me hire. Epei au, hirak kerenaan katip herwe yink kire kar ik: "Tabita ti ekrit." Hirak katip epei au, hire wesiupan naan. Hire wesiupan naan wir Pita, te hire wekrit wau yeno.

41 Hire wekrit wau yeno, Pita kikia hire wekrit werp, hirak kenine miyapir mit nir epei naa nipaa ein, hir netike mit han en nises him me God kewetir mite ip pike wan.

42 Mit yapirwe neit Jopa nemtau him im te hir nises him yaaim me Mitik luwe Krai.

43 *Pita kepu wi yapirwe kau winak ke Mitik itai kirak Saimon kerek kenip yink me samiyak yaaim me yerkesi.

10

Ensel ke God ken kir mitik Konilias ketpwek menmen

1 *Mitik hak niuk mirak Konilias kepu wit Sisaria. Hirak mitik iuwe ke Ami, hirak kinin naanmpre 100 mit soldia ne ami ne wit iuwe Itali keit yanimin.

2 Hirak mitik ik ketike mit nau winak kirak hir han kitet God hirak iuwe te hir newenipiyek. Hekrit hekrit hirak kitehi God menmen, hirak keit pewek kewet mit ne Isrel kerek enun menmen auri kewetirem.

3 *Wi ham menep hinkewi hirak kepu kityak kir ensel kerek ke God kan ketpwek kar ik: "Konilias."

4 Hirak Konilias kirapirwek kepirpir kitiwekhi, "Mekam mitik iuwe?"

Ensel ketpwek kar ik: "God han kitetit ti hitiwekhi hekrit hekrit ti ewet mit enun si enuni pewek herekyor yaaim.

* 9:26 Ga 1:17-19 * 9:27 Ap 9:4, 20; 1Ko 9:1, 15:8 * 9:30 Ap 11:25; Ga 1:21 * 9:40 Mk 5:40-41 * 9:43 Ap 10:6 * 10:1 Mt 8:5; Ap 27:1, 3 * 10:3 Ap 3:1

⁵ Te in ek ti esiuwe mīt han nan'no wit Jopa hīr nan'nant'in mīt'k kerekek niuk m'arak Saimon. Niuk m'arak ham h'arak Pita.

⁶ *H'arak kau w'nak ke itai k'arak Saimon, kerek kenip y'ink me samiyak, h'arak w'nak k'arak k'waai tenhaan menep wan eik. H'arak kak'tput menmen te yī ei'is-esim."

⁷ Ensel ketp'iwek epei au, h'arak ken. H'arak ken, Konilias ken'ne mīt'k'it wik t'arak menmen m'arak tekite mīt'k ke ami kiut'ipen. Mīt'k ke ami kewen'ipi niuk me God, h'arak hekrit hekrit kau ketike Konilias naanm'pre menmen m'arak me ami.

⁸ H'arak ketp'iwek'it menmen h'arak epei k'irem. H'arak ketp'iwek'item epei au, h'arak kesiuweret ten wit Jopa.

Pita kepu kityak k'ir menmen

⁹ H'arak kesiuweret ten, w'taan h'arak'it t'waai ya ke n'm'in. Wanewik h'arak'it tekrit tepno menep wit Jopa. Menep me wepni n'm'in iuwe Pita kin'iu ken kau w'nak siup kerek k'p'arak ken kitehi God menmen.

¹⁰ H'arak Pita kitehi God menmen, h'arak n'np'i maak h'arak han kitet kak'im menmen, h'arak wen kemeriyor h'ir wen n'iam m'waai si. H'arak kepu en h'arak kepu kityak,

¹¹ *k'ir nepni mewep menmen m'ire laplap m'it n'kaaip waai mewim men p'nak men p'nak, men yinak, men yinak, h'aram mekiuwe man menep ti.

¹² Menmen yap'rwe mau mekrerem. Samiyak, manpen, pewen, k'irin metike hore yap'rwe.

¹³ H'arak k'irem, h'arak kemtau mīt'k ketp'iwek kar ik: "Pita ekrit em'p eh'im."

¹⁴ *Au, Pita ketp'iwek kar ik: "Auye! Hi n'paa ere in ap haam menmen im h'm me Moses mau t'wei meriuwes'isem mar ik: 'Yi m'it ne Isrel ap ei'y'im samiyak im au em'it.'" "

¹⁵ *H'arak mīt'k ketp'iwek kar ik: "Menmen God kat'ip h'aram yaaim ti ap et'ip h'aram enum au em'it."

¹⁶ Menmen im man mar wikak. Epei au, menmen m'ire laplap p'ike m'niu men nepni eim.

¹⁷ H'aram m'niu men nepni eim, Pita han kitet kar ik: "Menmen im meteikno mekam?" Pita han kitetim, mīt'k'it kerek Konilias n'paa keriuwetet t'piun Jopa titehi m'it ere t'nap'in w'nak ke mīt'k Saimon, h'arak'it terp ya weip'r ke n'wa meweik'in w'nak eik e.

¹⁸ H'arak'it ten'ne titehi tar ik: "Mīt'k kiut'ip niuk m'arak Saimon Pita kau in o au?"

¹⁹ *Pita han kitet menmen h'arak epei k'irem, God H'm'in Yaaik ketp'iwek kar ik: "N'k'ip emnep emtewek! Mīt'k'it wikak epei tan t'ntetnut,

²⁰ te ti ekrit ekiuwe eno etikeret eino. Ti ap enapen han ekitet menmen au em'it. Hi epei heriuwetet tan."

²¹ H'arak kat'ip epei au, Pita kekiuwe ken k'ir mīt'k'it kerek Konilias keriuwetet tan in, h'arak ketp'iwek'it kar ik: "Hi mīt'k yi y'nyetno. Yenmak te yī yan?"

²² *H'arak'it tetp'iwek tar ik: "Mīt'k iuwe kin'in naanm'pre 100 m'it ne ami keriuwetet haiu man in. H'arak mīt'k yaaik han kitet God iuwe h'arak kisesik, m'it ne weiw'ik me Isrel h'ir nat'ip: 'H'arak yaaik,' mīt'k ik God kesiuwe ensel k'arak ketp'iwek h'arak kak'iuwet m'it han nan'no nantuthis ti enen w'nak k'arak ti etp'iwek menmen."

²³ *H'arak'it tat'ip epei au, Pita keriyei kerikan w'nak n'm'in en, h'arak'it t'waai en me w'taan. Wanewik h'arak kekrit ketike m'it han ne wit Jopa h'ir nises h'm me God, h'ir netikeret nen.

Pita ken w'nak ke Konilias

²⁴ H'ir netikeret nen ere w'taan, h'ir n'waai. Wanewik h'ir nekrit nen. Me w'i im h'ir n'piun Sisaria kerek Konilias kemer'ir Pita. H'arak epei kari nei ne weiw'ik miut'ip m'arak, netike n'arak yinan han h'ir nau w'nak.

²⁵ Pita ketikeri nare nan'no n'm'in en, Konilias kewenyip'rek keit ya weip'r ke w'nak kenke kewen nin'p kiteh'ir menep h'it m'arak.

²⁶ *Au, Pita kenipek h'arak kekrit, ketp'iwek kar ik: "Ti ekrit hentar hi ap God au. Hi mīt'k har ke ti kerekek."

²⁷ Pita ketike Konilias tewepnak ten n'm'in en, Pita k'ir m'it yap'rwe nererik nau en.

²⁸ H'arak k'ir m'it nau en, h'arak ketpor kar ik: "Yi m'it h'iras yī yertei werek h'm haiu m'it ne Isrel misesim h'aram meriuwes'isai mamu w'nak ke m'it ap ne weiw'ik me Isrel mam'im menmen mantikeri au em'it. Te God epei keteikno hi ap han ekitet mīt'k hak enuk kentar h'arak ap ke weiw'ik me Isrel au.

²⁹ W'i kerek yī yeriuwetet mīt'k'it tan tauahis, hi ap hat'ip au. Hi han kerekek. In ek hi hitihi te yī yenmak yī yeriuwetet mīt'k'it tan tauahis te hi han in?"

³⁰ *Konilias kat'ip kar ik: "Mar ke tepin ti han in, n'paseik w'i tekyaa'it (4) hi heit w'nak kai hi hitihi God menmen ere menep h'inkewi. Hi wen hepu in, hi h'ir

* 10:6 Ap 9:43 * 10:11 Ap 11:5-17 * 10:14 Lev 11:1-47; Esi 4:14 * 10:15 Mk 7:15, 19 * 10:19 Ap 11:12, 13:2

* 10:22 Ap 10:1-2 * 10:23 Ap 10:45, 11:12 * 10:26 Ap 14:13-15; Rev 19:10 * 10:30 Ap 1:10, 3:1

mítik kiutíp keriuwet klos merhíhe kerp ninaan mai.

³¹ Hírak ketpo kar ik: ‘Konilias, God kemtau híim mit ti hitíwekhi menmen. Hírak han kitet menmen yaaim ti hírak mít enun si enuni em.

³² Ti eriuwet mít han naníno wit Jopa nanínantín mítik niuk mírak Saimon Pita. Hírak kau wínak ke mítik Saimon kerek kenip yínk me samiyak yaaim meyerkesi, hírak wínak kírak kíwaai tenhaan menep wan eik.’

³³ Hi epei hemtewek, waswas hi heriuwet mítikít wik ten tíntetnut tetuthis terit tan. Ti mítik yaaik te ti etiketer epei yan in. Tis, God kau etikewai haiu mererik te haiu mamíntau menmen God ketput ti ewepypárem etpaiyem.”

Pita katíp híim me Kraís keit wínak ke Konilias

³⁴ *Konilias katíp Pita epei au, Pita ketpor kar ik: “Hi hetpi werek. In ek hi hertei God hírak han kitet mít miyapír yapírwe nípiran kerekyor menmen miutíp.

³⁵ *Weiwík miutíp keremem au. God han yaaik keriuwe mít nerer wit wit kerek newenípiyek nírak menmen yaaim nisesik.

³⁶ *Yi yertei híim God kewet haiu mít haiu nepenyerer ne Isrel kewetaiyem. God kewepypír híim yaaim katíp haiu mamtikerek emu han kiutíp mamíntar Jisas Kraís. Hírak Mítik Iuwe kinín naanmípre mít yapírwe.

³⁷ *Yi yertei níppaa Jon katíp mít menmen ketpor híir enweikín sip enwet menmen enum, hírak kíkrí. Hírak kíkrí epei au, Jisas kewepypír híim me God mekrit minín meit Galili men merer wit wit meit Isrel.

³⁸ *Yi yertei Jisas ke wit Nasaret. God kehímítanek kewetíwek Hímín Yaaik kírak ken kewik kewetíwek menmen iuwe mírak kakíkepik. Hírak ken kerer wit wit kírak menmen yaaim me mít, kíkaap mít kerek Seten kewír menmen mírak enum menteri, kekepi híir níre yaain kentar God kau etikerek kekepik.

³⁹ Haiu mít aposel mewepypír menmen yapírwe hírak kírakem kerer wit wit ke Isrel, mekete wit iuwe Jerusalem. Mít iuwe ninín naanmípre wit Isrel híir netíwekhis neiyík nen nakíp newenkekik kau nu tentarákít hírak kaa.

⁴⁰ *Au, me wí wikak hekrit enum eik, God kíkrák hírak kekrit kepu hírak kewepypír hírekes.

⁴¹ *Mít yapírwe au. Haiu mít aposel kerek níppaa God kehímítanai haiu mewepypír menmen mírak. Hírak kekrit kepu haiu maam típar menmen metikerek.

⁴² *Hírak ketpai híim manp te haiu mamno mamwepypír hírak mítik God kehímítanek hírak skelim mít níppaa naa, mít wen nepu.

⁴³ *Mít profet yapírwe níppaa newis híim mekre tíwei mewepypír híim me mítik ik. Hír natíp mít miyapír kerek nisesik, God kakísak menmen enum híir nírakem kakíntar menmen yaaim Jisas kerekyaayem.”

Mít ap ne weiwík me Isrel God Hímín Yaaik kan kewi

⁴⁴ *Pita wen ketpor híim mírak, God Hímín Yaaik kan kau han ke mít miyapír kerek nemtau híim Pita ketporem.

⁴⁵ Mít ne weiwík me Isrel, kerek nises híim me God nan netike Pita, híir nehínhín natíp nar ik: “God epei kesiuwe Hímín kírak Yaaik kan kau haiu mít ketike mít in kerek ap ne weiwík me Isrel.”

⁴⁶ *Hír natíp menmen ik nentar híir epei nemtau mít in natíp híim ham híir híras nepítariyem newenípi niuk me God hírak iuwe neriuwe híim im. Pita katíp híim iuwe kar ik:

⁴⁷ * “God Hímín Yaaik kan kau han ke mít in kar ke níppaa hírak kan kau haiu mít. Keimín kaktíp te mít in ap haiu mamkírí mamriuwe típar au a? Auye!”

⁴⁸ *Hírak katíp epei au, hírak ketpor híir níkrí neriuwe típar nekine niuk me Jisas. Hír níkrí epei au, híir mít en nitíwekhi hírak kau etikeri me wí ham.

11

Pita katíp mít nises híim me God neit Jerusalem me menmen hírak kírakem

¹ Mít aposel netike mít kerek nises híim me God neit provins Judia nemtau mít ap ne weiwík me Isrel epei nises híim yaaim me God.

² Ewaai meruri Pita píke kan wit Jerusalem, mít kerek natíp mít nises híim me God nerekir yínk kíir híir nitíwekhi nenerek

³ *natíp nar ik: “Ti henmak te ti hau hetike mít ap ne weiwík me Isrel, yi yekiyan yaam menmen? Híram au emít.”

* 10:34 1Sm1 16:7; Ro 2:11; Ga 2:6 * 10:35 Jo 9:31 * 10:36 Sam 107:20; Ais 52:7; Rev 17:4 * 10:37 Mt 4:12-17
 * 10:38 Mt 3:16; Lu 4:17-20 * 10:40 1Ko 15:4-7 * 10:41 Jo 14:19, 22-24, 15:27; Ap 1:8; Lu 24:42-43 * 10:42 Ap 17:31; 2Ti 4:1; 1Pi 4:5 * 10:43 Ais 33:24, 53:5-6; Jer 31:34; Dan 9:24 * 10:44 Ap 11:15, 15:8 * 10:46 Ap 2:4, 19:6
 * 10:47 Ap 8:36 * 10:48 Ap 2:38 * 11:3 Ap 10:28; Ga 2:12

4 Au, Pita kewepyapir ketpor menmen yapirwe epei man kerek God kiriak Konilias em.

5 *Hirak katip kar ik: "Hi hepu wit Jopa, hi hepu ein hi hitehi God menmen, au hi hityak hir menmen mire laplap mekiuwe man, hir newir waai neriyaam nen yinak nen yinak, nen pinak nen pinak mekiuwe man merp menep hi herpai.

6 Te hi hir samiyak, manpen, pewen, kirin metike hore mei me yaank mekrerem.

7 Hi hir samiyak mekrerem, hi hemtau mitik ketpo kar ik: 'Pita ti ekrit enep mei ehim.'

8 Hi hewenhi har ik: 'Mitik iuwe auye. Nipaa ere in hi ap haam menmen im kerek him me Moses meriuwesim mar im: Yi mit ne Isrel ap eiyim samiyak im.'

9 Mitik keit nepni pike ketpo kar ik: 'Menmen God katip hiram mire yaaim, ti ap etip hiram enum au emit.'

10 Menmen man marim ere mar wikak, te hiram pike miniu men nepni.

11 Hiram pike men nepni, mitikit wikak kerek mitik ke Sisaria keriuwetet, hirakit ten terp winak hi hewik.

12 God Himin Yaaik ketpo hi ap han ekitet menmen au. Hi eno etikeret kerekek. Mitikit hispinak kiutip (6) terp in tetikewa hirakit tetikewa mariyan men wit Sisaria haiu men mekre winak ke mitik Konilias. Haiu men winak ke mitik Konilias,

13 Hirak ketpai hirak kir ensel kerp winak kirak ketpiwek kar ik: 'Ti esiuwe mitik kakno wit Jopa kakinkatin mitik niuk mirak Saimon Pita.

14 *Hirak kaknen kaktip him mamkaap ti etike mit miyapir nau winak ki yi eiyises him me God te maain God kaktihis.'

15 *Hi han kekrit hare etpor menmen, au God Himin Yaaik kan kau kekre han kir kar nipaa kan kau haiu mit in.

16 *Hirak kan kewi, hi han kitet him nipaa Mitik Iuwe Kraiss katip. Hirak katip kar ik: 'Jon kikir mit keriuwe tpar te hi tewen esiuwe God Himin Yaaik kaknen kaku yi mit.'

17 Haiu mertei nipaa haiu mises him me Mitik Iuwe Jisas Kraiss, hirak kesiuwe Himin kirak yaaik. In ek God epei kewet mit ap ne weiwik me Isrel menmen yaaik ik nipaa hirak kewetaiyem. Hi keimin te hi hatip God ekit? Taauye!"

18 *Mit en nemtau him Pita ketpim, hir ap wen nenerek au. Hir newenipi niuk me God natip nar ik: "God epei kewis mit

ap ne weiwik me Isrel hir nanweikin sip nanwet menmen enum te hir nanu nanit nantikerek nanir ke haiu mit in."

Mit kerek nises him me Kraiss neit Antiok hir niriak menmen

19 *Me wi mit nenep mitik Stiven hirak kaa, mit nanawaank mit miyapir kerek nises him me God. Au, hir nirir. Han nirir nen menep, han au nen yanimin ere hir niun wit Finisia, wit Saipras, wit Antiok natip mit ne Isrel nau en keriyen him yaaim me Kraiss.

20 Mit han kerek nises him me God hir ne wit Saipras ketike provins Sairini, hir nen wit Antiok newepyapir him yaaim me Mitik Iuwe Jisas, hir natip mit ne Isrel netike mit ap nei ne Isrel netporem.

21 *Mitik Iuwe God kekepi te mit yapirwe nemtau him neweikin sip newet menmen enum hir nises Mitik Iuwe Kraiss.

22 *Mit ne weiwik me God neit Jerusalem nemtau him me menmen im epei man, te hir nesiuwe Banabas ken wit Antiok kir menmen.

23 *Hirak ken kiri, hirak kir God kerekyor yaaim, hirak han yaaik keriuweri hirak ketpor him mang te hir wen enises Mitik Iuwe ekikre han kir iuwe.

24 *Banabas hirak mitik yaaik, God Himin Yaaik kau kekre han kirak iuwe, hirak kises God werék werék, te mit yapirwe nises him me Mitik Iuwe Kraiss.

25 *Mit yapirwe nises him me Kraiss te Banabas ken wit Tasas kinkatin Sol.

26 *Hirak kinkatin Sol ere kinapinek keriyaak pike keiyik ken wit Antiok, hirak pike ken wit Antiok kau en tito kiutip, hirakit tau en tekite mit ne weiwik me God teteikin mit yapirwe menmen, tetpor him me God. Hir neit wit ik e, mit han ninin nekine niuk me mit nises him me Kraiss, hir mit Kristen.

27 *Me wi im, mit han profet kerek newepyapir him me God, ninaaiwir wit Jerusalem nekiuwe nen wit Antiok.

28 *Mit nan nererik nemtau him me God, mitik kiutip ke mit in niuk mirak Agabas hirak kekrit kerp ninin hir mit nau nererik en, God Himin Yaaik ketpiwek te hirak kewepyapir menmen im: Maain wi mamnen te hawi ap kaknen kakrer wit wit au, menmen mamu ni ap mamwo au mami. (Menmen im epei man me wi mitik iuwe gavman ke Rom Klodias hirak kinin naanmpre mit.)

29 Mit nises him me God en han kitet hir niutip niutip nenke pewek mir

* 11:5 Ap 10:9-48 * 11:14 Ap 16:31 * 11:15 Ap 2:4 * 11:16 Ap 1:5 * 11:18 Ap 13:48, 14:27 * 11:19 Ap 8:1-4 * 11:21 Ap 2:41 * 11:22 Ap 4:36 * 11:23 Ap 13:43, 14:22 * 11:24 Ap 2:41, 6:5 * 11:25 Ap 9:30 * 11:26 1Pi 4:16 * 11:27 Ap 13:1, 15:32 * 11:28 Ap 21:10

nanisiuwerem mamno wit Judia kerek hawı ap kan keit ein menmen me ni ap mewo au. Hıram maa.

³⁰* Hır nenkerem nemaniyem, hır newet Banabas ketike Sol pewek im hırakıt teiyım ten tetewet mıt iuwe ninın naanmıpre mıt ne God neit Jerusalem, tetewırem.

12

Mıtık iuwe gavman King Herot kenep Jems kaa kewis Pita kekre wınak enuk

¹ Me wı im mıtık iuwe gavman King Herot kinın naanmıpre mıt neit Isrel, hırak kewaank mıt han ne weiwık me God.

² Hırak keithis Jems, Jon nıkik kırak, katıp mıt ne ami nırak hır nerekir teruk kırak kewen keket.

³* Hırak kaa, hırak Herot kertei mıt ne Isrel han yaaik neriuwe menmen hırak epei kırıakem, hırak wen kırıak menmen enum. Hırak keithis Pita kewisık kekre wınak enuk me wı mıt nererik han tewenın menmen, hır naam bret yis mekrerem au.

⁴ Hırak kewis Pita kekre wınak enuk, mıt ne ami naanmıprewek. Hır mıt nar 16 hır nenkehan nıre tekyaaıt tekyaaıt (4) naanmıpre Pita wıtaan wanewik wıtaan wanewik. Herot han kitet wı mıt nererik han tewenın menmen hır naam menmen epei au, hırak kaksıupanek kakno wıteik mıt yapırwe nanırek hır nantıp nare nankıp.

⁵* Mıt ne ami wen naanmıpre Pita, te mıt miyapır yapırwe ne weiwık me God hır nitehi God iuwe te kakıkepek.

Ensel keithis Pita kerıyaak ken kınaaiwır wınak enuk

⁶* Wıtaan wı miutıp mıtık King Herot kaknıs kaktıhis Pita kakno wit mıt yapırwe nanırek nankıp, me wıtaan ik Pita kıwaai kekre mıtıkıt wik te ami ketın ke nımın, hır newis sen me ain wik mewik, mari hispınam me ami ek, pınam mari ami ek. Mıt ami han naanmıpre ya weipır ke wınak enuk eik e.

⁷ Hır naanmıpre ya weipır, ensel ke God kerp en kıre sı merhıe meıt haau ek. Hırak mıtık ensel kewis his mau yapır ke Pita kekotıtek ketpıwek kar ik: “Ti ekrit waswas.” Hırak epei ketpım, sen menke mınaaiwır his mırak.

⁸ Hırak mınaaiwır his mırak, Ensel pıke ketpıwek kar ik: “Ti enke klos mit tokim erıuwet su mit.” Pita kırıakem epei au, ensel ketpıwek kar ik: “Ti erıuwet saket kit ti eisısa enen.”

⁹ Pita kisesik kınaaiwır wınak enuk ken wit eik. Hırak kepıtari menmen ensel kırıakem hıram werek o au. Hırak han kitet hırak kıwaai kıtyak.

¹⁰* Hırakıt tınaaiwır weipır ke han ke nımın. Epei au, hırakıt tınaaiwır weipır ke han ke wit eik ere tiun weipır wisenuk ke ain ke nıwa kıkaisiu ke wit Jerusalem. Weipır eik au tokik keit te hırekes kıkaisiu, hırakıt ten wit eik. Hırakıt tekiuwe ya, ensel keweikınhis kıre nıme kınaiwırek,

¹¹ Ensel kınaaiwır Pita, hırak kertei mekam epei man te hırak katıp kar ik: “Hi hertei werek. God kesıuwe ensel kırak ketauhis kerıya hi hınaaiwır menmen Herot ketike mıt ne Isrel han kitet nanrekıyewem.”

¹²* Hırak han kitet menmen im ere werek, hırak ken wınak me Maria, miye pe mıtık Jon Mak, mıt yapırwe nererik neit ein hır nitehi God me Pita.

¹³ Pita kan kerp weipır ke wınak keit wıteik keretıt weipır keket teruk. Mıte niuk mıre Roda hıre wırıak menmen weit pewek im au, hıre wan wawır keımın keretıt weipır keket teruk.

¹⁴ Hıre wen menep wıtehi war ik: “Ti keımın?” Hırak kekıke tonık mekre nıkıp mıre hıre wertei hırak Pita. Hıre wertei hırak Pita, hıre han yaaik wesıuknen wen ein wıkaisiu weipır au, watıp mıt en war ik: “Pita kerp wıteik.”

¹⁵* Hır newenuwehi nar ik: “Ti hetarıtari.” Au, hıre weptıp yapırwe war ik: “Hırak kerp wıteik.” Hır natıp nar ik: “Au, hırak au, hımın kırak kerekkek.”

¹⁶ Hır wen natıpan, Pita wen keretıt weipır te hır nare nanın nanırek. Hır nıkaisiu weipır nırek hır nehınhın.

¹⁷* Hır nehınhın nesıke yaanmi, Pita kıkıam his kesıyor hırak katıp kar ik: “Yı eikıntıp.” Epei au, hırak ketpor karkeik Mıtık Iuwe God ketıwekhis kerıyaak kan kınaaipıs wınak enuk ke gavman. Hırak ketpor menmen im epei au, hırak ketpor kar ik: “Yı eino eıtıp Jems ketike nau yınan han hım im hır hetpıyem.” Hırak ketpor epei au, hırak kınaaiwır wit ik kırıır ken wit hak kısawın kau en.

¹⁸* Maain wanewik epei man, mıt ne ami neit wınak enuk hır nekrit han enuk wısenuk hır natıp nitehiyan nar ik: “Pita ken neiyın?”

¹⁹ Mıtık iuwe King Herot kesıuwe mıt ne ami han hır nınetnıwek nıetnıwek au. Hır nınetnıwek au, Herot kitehi mıt kerek naanmıpre Pita hır nepıtari menmen te

* 11:30 Ap 12:25 * 12:3 Ap 4:3 * 12:5 Je 5:16 * 12:6 Ap 5:23 * 12:10 Ap 5:19 * 12:12 Ap 12:25, 15:37
* 12:15 Ap 26:24; Mt 18:10 * 12:17 Ap 13:16, 19:33, 21:40 * 12:18 Ap 5:22-24

h̄rak han enuk katip m̄it ne ami han nan-
 thohis neriyei neri nan̄no nan̄n̄p nani.
 Epei au, Herot k̄naaiw̄ir provins Judia
 kekiuwe ken wit Sisaria.

M̄it̄ik iuwe King Herot kaki

²⁰ *M̄it̄ik iuwe King Herot kepu wit Sis-
 aria, h̄rak han enuk keriuwe m̄it ne wit
 Taia ketike wit Saidon. H̄r nerteiyek in ek
 h̄rak kaknen te h̄r m̄it han nan nererik
 nen nan̄r King Herot. H̄r n̄piun ein, h̄r
 nin̄n natip m̄it̄ik niuk m̄irak Blastas kerek
 naanm̄ipre menmen me w̄inak ke King
 Herot, h̄r netp̄wek menmen h̄r hanhan
 menmen me n̄paa h̄r netike King Herot
 han enuk neriuwehan h̄ram nepei werek
 em̄it. H̄r netp̄wek epei au, h̄r nen n̄r
 King Herot nit̄wekhi enkiyan enu en̄t
 nentar h̄r neit menmen me wit King Herot
 naanm̄iprewem.

²¹ Me w̄i h̄rak nepei k̄imat, m̄it̄ik iuwe
 Herot keriuwet laplap me m̄it̄ik iuwe h̄rak
 keiyim kak̄ir m̄it, h̄rak kan kau yeno
 m̄irak me gavman katip m̄it h̄m m̄irak.

²² H̄rak katip epei au, m̄it h̄r n̄nap
 natip nar ik: “H̄rak katip k̄ipre God
 kerekek. K̄ire m̄it̄ik au.

²³ *Wasenum h̄rak m̄it̄ik ensel ke God
 kenip Herot h̄rak k̄inap kentar h̄rak
 ap keweni ketpor, “Hi God au, hi m̄it̄ik
 kerekek.” Henek m̄ire p̄nike maak tu
 k̄irak te h̄rak kaa.

²⁴ *Te m̄it miyap̄ir yap̄irwe nerer wit wit
 nemtau h̄m me God h̄r nisesim.

²⁵ *Banabas ketike Sol h̄rak̄it tewet m̄it
 neit wit Jerusalem pewek. Me w̄i im haw̄i
 ap kan te menmen me ni m̄ir ap mewo
 au. H̄rak̄it tew̄ir pewek epei au, h̄rak̄it
 teithis Jon Mak ketikeret p̄ike tekiuwe ten
 wit Antiok.

13

*M̄it ne God neit Antiok neriuwet Ban-
 abas ketike Sol tatweyap̄ir h̄m me God*

¹ *M̄it han profet kerek newepyap̄ir h̄m
 me God, h̄r netike m̄it han tisa kerek
 neteik̄in m̄it kerek nises h̄m me God
 neteik̄nor menmen God hanhan h̄r enis-
 esim, h̄r nepu netike m̄it kerek newen̄pi
 niuk me God neit wit Antiok. Profet
 netike tisa niuk m̄ir im: Banabas, Simion,
 kerek m̄it han nekine niuk m̄irak ham
 ‘Naisa’ o ‘Ȳink n̄p̄iak’, h̄rak̄it tekite Lu-
 sias ke provins Sairini, maneyen kerek
 n̄paa h̄rak ketike m̄it̄ik iuwe King Herot
 kin̄n naanm̄ipre m̄it, h̄rak̄it tekiyak̄it tau
 w̄inak kiutip, h̄rak ketike m̄it̄ik Sol.

² *Me w̄i ham, h̄r m̄it in ap naam
 menmen te h̄r nitehi God, God H̄m̄in
 Yaaiik ketpor, “Yi yehim̄tan Banabas
 ketike Sol, h̄rak̄it t̄r̄iak menmen hi epei
 hehim̄tan̄wekitem tatr̄iakem.”

³ *H̄rak ketpor epei au, h̄r wen n̄n̄p̄i
 maan nepu, h̄r nitehi God. H̄r nitehi God,
 h̄r newis his menterik̄it h̄r neriuwetet
 ten.

*H̄rak̄it tatip m̄it miyap̄ir h̄m me Krai-
 teit Saipras*

⁴ *God H̄m̄in Yaaiik keriuwetet ten wit ke
 wan eik niuk m̄irak Selusia. H̄rak̄it ten
 wit Selusia, h̄rak̄it tau sip ten wit Saipras
 kerek wan kimaak keketik.

⁵ *H̄rak̄it tau sip ten wit iuwe Saipras,
 h̄rak̄it ten wit Salamis ten w̄inak ke m̄it ne
 Isrel nau nererik nekine h̄m me Moses en,
 h̄rak̄it tewepyap̄ir h̄m me God tatip m̄it
 em. H̄rak̄it n̄paa teithis m̄it̄ik Jon Mak
 h̄rak kan kak̄ikepik̄it.

⁶ H̄rak̄it teke t̄i terekir wit Saipras ke
 n̄m̄in ten ere t̄ipiun wit p̄inak ein niuk
 m̄irak Pefos. H̄rak̄it ten en t̄ir m̄it̄ik kertei
 ketenwo henp̄in ketike menmen mar im,
 niuk m̄irak Ba-Jisas. H̄rak ke weiw̄ik me
 Isrel, h̄rak katip h̄rak kewepyap̄ir h̄m
 God ketp̄iwekem, te au, h̄rak kemip̄in.

⁷ H̄rak wariyak̄it ke Sesias Polas kerek
 kin̄ik naanm̄ipre m̄it nau wit wan kimaak
 keketik, h̄rak m̄it̄ik kertei menmen werek
 werek. M̄it̄ik Sesias Polas ken̄ne Banabas
 ketike Sol tan t̄rek tentar h̄rak hanhan
 kemtau h̄m me God.

⁸ *H̄rak hanhan kemtau h̄m me God
 te m̄it̄ik Ba-Jisas kerek ketenwo henp̄in
 menmei menmei niuk m̄irak me h̄m Grik
 h̄ram Elimas, h̄rak katip kekn̄wek̄it h̄m
 m̄irak̄it. H̄rak han kitet kakri han ke m̄it̄ik
 iuwe gavman Sesias Polas te h̄rak ap kises
 h̄m me God h̄rak̄it tewepyap̄irem.

⁹ H̄rak wen kari han k̄irak te Sol kerek
 m̄it nenewek niuk m̄irak me h̄m Grik h̄r
 nekinaam Pol, God H̄m̄in Yaaiik kau kekre
 han k̄irak h̄rak kep̄ir m̄it̄ik ik,

¹⁰ ketp̄iwek kar ik: “Ti n̄kan ke Seten,
 ti h̄re m̄it̄ik enuk ti h̄napen h̄m yaaim.
 Han kit kertei werek werek menmen
 enum me memip̄in mekite menmei men-
 mei enum te hekrit hekrit ti eweik̄in h̄m
 yaaim me God m̄ire h̄m enum memip̄in.

¹¹ *In ek M̄it̄ik luwe God kakitep te w̄i
 ham ti ap eh̄r menmen au. Ti nanam̄r toto
 ere w̄i God keh̄im̄tanem epei au mesi.”
 H̄rak katip epei au, wasenum menmen
 m̄ire nap̄i mes̄iw̄ek nanam̄r, h̄rak keke

* 12:20 1Kin 5:11; Esi 27:17 * 12:23 Dan 5:20 * 12:24 Ais 55:11; Ap 6:7, 19:20 * 12:25 Ap 11:29-30, 12:12,
 15:37 * 13:1 Ap 11:27 * 13:2 Ap 9:15; Ga 1:15-16 * 13:3 Ap 6:6 * 13:4 Ap 15:39 * 13:5 Ap 12:12, 13:13
 * 13:8 2Ti 3:8 * 13:11 Ap 9:8

tí kinkatán mítik hak kaktiwekhis kak-teiknawek ya.

12 Mítik iuwe gavman Sesias Polas kír menmen im, hírak kises híim me God. Hírak han kekrit keriuwe híim hírakít tetpíwek ke Mítik luwe Kraís.

Hírakít tatíp mít híim me Kraís teit wit Antiok ke provins Pisidia

13 *Pol ketike wariyakít tarak tinaaiwír Pefos tau sip terekir wan ten wit Pega ke provins Pamflia. Me wí im Jon Mak kinaaiwíret píke ken wit Jerusalem.

14 Hír ninaaiwír Pega neke tí nen wit Antiok ke provins Pisidia hírakít tau en. Hírakít tau en, me wí Sabat kerek mít nererik nekine híim me Moses, hírakít ten tau tetikeri neit wínak eik e.

15 *Hírakít tau tetikeri neit wínak eik, hírakít temtau mít nekine híim Moses kewisim mau tíwei metike híim mít profet nípaa newisim mau tíwei. Hír mít iuwe nekinaam epei au, hír neriuwet mítik kan kitíwekíthi kar ik: “Táiu yinakít, híim meiyam mepeit yi eiyípm eikaap mít eiri-uwerem o au?”

16 *Hírakít tewenhi te Pol kekrit kíkiam his hírak katíp kar ik:

“Nai yinan yetike mít in ap ne weiwík me Isrel yi yewenípi God. Yi yapírwe níkip emnep eiyímtau híim!

17 *Hírak God kerek haiu mít ne Isrel mwenípiyek, nípaa hírak kehímítan maamrer naiu kerekyor hír níre yapírwe me wí hír nau wit Isip nar ke mít ne wit hak in ek hír nau netikewai. Maain God epei keriyeyiri (o keriyeyiri) nen ninaaiwír Isip keriuwe menmen iuwe hírak kírakem.

18 *Me 40 tito hírak naanmípror keit yaank تنهاان weiním ap mít newi, te hírak kinaain menmen hír nerekiwekem.

19 *Epei au, hírak kenep mít miyapír ne weiwík hispínak wík (7) neit wit Kenan kaníp kenepi kewet mít ne Isrel tí im kar ke nípaa hírak ketpim. Hím newim ere 450 tito.

20 *Me wí God kehímítan mít níre mäsistret, hír níkaap mít ne Isrel nepír mít enun nepan nanáno. God kehímítan mít narik ere maain wí mítik Samyuel hírak profet kíkaru hírak kinín naanmípre mít.

21 *Me wí im, mít ne Isrel nitehi Samyuel kehímítan mítik hírak kakre king hírak kakiníni naanmápri, te God kehímítan mítik Sol níkan ke mítik Kis ke

weiwík miutíp me maam Bensamin. Hírak kinín naanmípre mít ne 40 tito.

22 *Maain God kepírek kehímítan Devit hírak kekrehír ke Sol. God katíp ke Devit kar ik: ‘Hi hertei mítik ik Devit hírak níkan ke Jesi, hírak mítik kar ke hi hanhanek kakises menmen hi hanhan hírak kakisesim.’

23 *Nípaa God katíp hírak kakriuwet mítik hak hírak kaknen kakíkaap mít ne Isrel kaktorhis nanu werek werek. Mítik Jisas ke weiwík me maam kírak Devit, God kehímítanek hírak Kraís kíkkaap haiu mít ne Isrel.

24 *‘‘Jisas kewepyapír menmen iuwe hírak kakríakem wen au, mítik Jon katíp mít miyapír yapírwe ne Isrel hír enweikín sip enwet menmen enum te hírak kakíri.

25 *Hírak Jon kíríak menmen mírak kerek God kehímítanek kíríakem. Hírak kíríakem menep epei au, hírak kitehi mít kar ik: ‘Yi han kitet hi keimín?’ Hi ap Mítik Kraís te yi yemeriyíwek kaknen. Au, yi yemtewek. Hírak kakísisa kerekek kaknen hírak Mítik luwe hi au híre mítik enuk weiník.’

26 Pol wen katíp kar ik: ‘‘Nai yinan nepenyerer ne Ebrahim, yi yetike mít han in kerek yewenípi God. God epei keriuwetai mítik te kewepaiyapír híim yaaim me hírak kakíthis haiu mít.

27 *Mít nepu wit Jerusalem netike mít iuwe ninín naanmíprai hír netariyek hírak Mítik God kehímítanek hírak kan kíkkaap haiu mít ne Isrel. Hír netari híim nípaa mít profet newisim mau tíwei me mítik ik, híram me wí Sabat yapírwe hír nekinaam. Hír nesiuwerek ken wínak ke kaunsil nesiuwe híim nises menmen nípaa mít profet netpim mamnen.

28 *Hír ap nínápín menmen enum hírak kíríakem au, te hír wen neriuwetek ken mítik iuwe gavman Pailat nitíwekhi hírak kaknep Jisas hírak kaki.

29 *Hír nerekiwek menmen yapírwe híim me God mau tíwei profet newisim natíp híram mamnen. Hír nerekiwekem epei au, hírak kaa hír newenkekik kentar nu tentarakít hírak kaa, hír newisik kekre hei ke han.

30 *Au, hírak God kíkíak hírak kepu.

31 *Me wí yapírwe hírak kewepyapír hírekes mít nípaa ninaaiwír wit Galili nen wit Jerusalem netikerek, hír nírek. In ek

* 13:13 Ap 12:12, 13:5, 15:38 * 13:15 Ap 15:21 * 13:16 Ap 12:17 * 13:17 Eks 1:7, 6:6, 12:51 * 13:18 Eks 16:35, Nam 14:34, Diu 1:31 * 13:19 Diu 7:1; Jos 14:1 * 13:20 Het 2:16; 1Sml 3:20 * 13:21 1Sml 8:5, 19, 10:20-24 * 13:22 1Sml 13:14, 16:13; Sam 89:20 * 13:23 2Sml 7:12-16; Ais 11:1 * 13:24 Mt 3:1-2 * 13:25 Jo 1:20, 27 * 13:27 Jo 16:3; Ap 3:17 * 13:28 Mt 27:22-23 * 13:29 Mt 27:59-60 * 13:30 Ap 2:24 * 13:31 Ap 1:3, 8 * 13:32-33 Sam 2:7

hîr newepyapîr menmen im natîp mît ne Isrel em.

³²⁻³³ * "Im ek haiu man metpi hîm yaaim me mîtîk Kraiss. Menmen nîpaa God katîp maamer nau ketporem, hîrak in ek kerekyei haiu nepenyere nîr kerekyeyem kentar hîrak kîkîak Jisas kekrit kepu. Hîm me menmen im mau tîwei Sam nîpaa mît newisîm mar im. Hîram matîp: 'Ti nîkan kai. Petepin hi hîre Haai kit.'

³⁴ * "God katîp hîm im me maain hîrak kakîkîak Jisas pîke kakîkrit kaku, kaki kaku kakît au. Hîm mau tîwei matîp mar im:

'Maain hi erekyi yaaim entar hîm nîpaa hi atîp Devit hi ewetiwekem.'

³⁵ * "Devit kewis hîm ham mar ik: 'Hi hertei werek ti God ap ewis ti ehimîtanek kakîkaap mît ye yînk kîrak kaknîn kakîkre hei taau.'

³⁶ * "Devit hîrak Mîtîk Kraiss God kehîmîtanek au. Hîrak kîrîak menmen God hanhan hîrak kisesim, hîrak kepu me wî God kehîmîtanek, te hîrak kaa. Hîrak kaa, mît newisîk kekre hei menep hei ke maamer nîrak, hîrak kîwaa en kesine keit.

³⁷ Mîtîk Kraiss kerek God kehîmîtanek kîkaap haiu mît ne Isrel hîrak kîwaa kesine au. God kîkîak hîrak pîke kekrit kepu.

³⁸ * "Naiu yinan haiu metpi yi mît in yapîrwe hîm im mentar menmen hîrak Jisas kîrîakem, hîrak kasîsak menmen enum yi yîrîakem.

³⁹ * "Nîpaa hîm me Moses yi yisesim hîram ap werek mamîsak menmen enum yi yîrîakem te God katîp yi yaain au. In ek mît kerek nises hîm me Jisas, hîrak kasîsak menmen enum mîr te God katîp hîr mît yaain.

⁴⁰ Yi naanempre hîras te menmen nîpaa mît profet newisîm mau tîwei hîram ap manmen yi mît.

⁴¹ * "Hîram matîp mar im:

'Yi mît yi yînan yipîr yewîrek yentar hîm me God. Yi han kitet yapîrwe yi yayi yayîwaaank hîras me menmen hi hîrîakem me wî yi yepu tî, hîram menmen mîtîk hak kewepyapîrem ketpiyem te yi ap eyisesim au.'

⁴² Pol katîp epei au, hîrak ketike Banabas tînaaiwîr wînak kerek mît nekine hîm me Moses eik, hîrakît tepno, mît han netpîwekît me wî Sabat ham hîrakît pîke tatnen tatwepyapîr hî mei me menmen hîrakît tetpim.

⁴³ * "Mît neit wînak ek nen witeik epei au, mît ne weiwîk me Isrel netike han ap ne

weiwîk me Isrel au, hîr nises hîm me God, hîr nises Pol ketike Banabas. Hîrakît tetpor tekeyor han te hîr enises menmen yaaim God kîrîak mît em.

⁴⁴ Me wî ham Sabat epei man, mît ne wit nen nereik wînak kerek hîr nekine hîm me Moses nekrerek eik nenewo ere menep wit weinîk te hîr nanîmtau hîm me God.

⁴⁵ * "Me wî kerek mît ne weiwîk me Isrel nîr mît yapîrwe nererek en, hir yînk enuk neriuwerem te hîr natîp enum me Pol nemnînwîwek hîm mîrak.

⁴⁶ * "Hîr nemnînwîwek hîm mîrak, Pol ketike Banabas tatîp hîm iuwe teneri tar ik: "Yi eyîmtewen. Hîram yaaim te yi mît yînîn yemtau hîm me God. Au, yi yeweikîn sip yewetiwekem, yi han kitet yi ap yaain te yi yises hîm im mamkaap yi yayu yaitlike God, te hawîr wauno wewepyapîr hîm me God mamno mît ap ne weiwîk mi me Isrel.

⁴⁷ * "Mîtîk luwe God ketpawîr keriuwe hîm mîrak katîp kar ik:

'Hi ehîmîteni yi yire si meteikîn mît ya ke wîtaan te yi eiteikîn mît han kerek ap ne weiwîk me Isrel nerer wit wit eiteiknor hîr nanises hîm me God te hîr nanu werek werek God kaktorhis.'

⁴⁸ * "Mît miyepîr ap ne weiwîk me Isrel epei nemtau menmen im te hîr han yaaik wîsenum hîr natîp, "Hîm me God hîram yaaim wisenum." Mit miyapîr kerek God nîpaa kehîmîteni hîr nanu nanît nantikerek tipmain tipmain enum eik hîr nises hîm mîrak.

⁴⁹ Mît natîp hîm me Mîtîk luwe God hîram men merer wit wit me provins ein.

⁵⁰ * "Te mît han ne weiwîk me Isrel nari han ke mît iuwe ninîn naanmîmpre mît ne wit, hîr netike miyapîr iuwe han hîr nises hîm me Moses, hîr nîrîak Pol ketike Banabas enum hîr nepîret tînaaiwîr provins kîr.

⁵¹ * "Hîr nepîret tînaaiwîr provins kîr te hîrakît tîtanîk toni waniu (o win) mau laplap mîrakît teteiknor hîr mît enum neweikîn sip newet God. Epei au, hîrakît ten wit Aikoniam.

⁵² Mît kerek nises hîm me God neit wit Antiok hîr han yaaik nepu, God Hîmîn Yaaik kau kekreri keneisesi.

14

Pol ketike Banabas ten wit Aikoniam

¹ Hîrakît epei tan wit Aikoniam hîrakît tîrîak menmen mar nîpaa hîrakît tîrîakem teit wit Antiok ke provins Pisidia. Hîrakît

* 13:34 Ais 55:3 * 13:35 Sam 16:10 * 13:36 Ap 2:29 * 13:38 Ap 10:43 * 13:39 Ro 10:4 * 13:41 Hab 1:5
 * 13:43 Ap 11:23; 14:22 * 13:45 Ap 14:2 * 13:46 Ap 3:26, 18:6; Lu 7:30 * 13:47 Ais 49:6 * 13:48 Ap 11:18
 * 13:50 Ap 17:4, 12 * 13:51 Mt 10:14; Ap 18:6

ten wɪnak ke mɪt ne Isrel nau nererik nekine hɪm me Moses ein eik, tatɪp mɪt hɪm yaaim me Kraiss te mɪt yapɪrwe ne weiwɪk me Isrel netike mɪt yapɪrwe ap ne weiwɪk me Isrel nises hɪm mɪrakɪt.

² *Mɪt han ne weiwɪk me Isrel hɪr nɪnapen nises hɪm mɪrakɪt hɪr nari han ke mɪt ap ne weiwɪk me Isrel te hɪr nɪnapen mɪt nanises hɪm yaaim me Kraiss.

³ *Hɪrakɪt aposel tepu en wɪ yapɪrwe, hɪrakɪt ap tɪnapen au. Hɪrakɪt tatɪp mɪt miyapɪr hɪm me Mɪtɪk Iuwe Kraiss. Mɪtɪk Iuwe kekepikɪt te hɪrakɪt tɪrak menmen yaaim tɪkaap mɪt miyapɪr nɪnap o his hɪt enum hɪr nɪre yaain. Mɪt en nertei hɪm hɪrakɪt tetpim me Jisas Kraiss epei kerekeyi haiu mɪt haiu yaain, hɪm mɪrakɪt hɪram yaaim mentar menmen yaaim hɪr nɪr hɪrakɪt tɪrakem.

⁴ Mɪt miyapɪr yapɪrwe ne wit ik e, hɪr newep nau nɪmɪn. Han pɪnan netike mɪt ne weiwɪk me Isrel, han pɪnan netike aposel.

⁵ *Mɪt han ne weiwɪk me Isrel netike mɪt han au, hɪr netike mɪt iuwe nɪr han kitet nanɪnep hɪrakɪt aposel neriuwe nan te hɪrakɪt tati.

⁶ *Au, hɪrakɪt aposel temtewem, hɪrakɪt tɪrɪr ten wit Listra ketike Debi, hɪram wit me provins Likionia, hɪram metike wit ham menep.

⁷ Hɪrakɪt tepeit en tetpor hɪm yaaim me Kraiss.

Hɪrakɪt tepu Listra ketike Debi mɪt newir nan nenep Pol

⁸ *Mɪtɪk kiutɪp keit wit Listra hɪt mɪrak enum me wɪ miye winaak ere in te hɪrak kekrit keke tɪ au.

⁹ *Hɪrak kau tɪ kemtau Pol katɪp hɪm me God. Pol kɪrapɪrwek kertei hɪrak kises hɪm me Kraiss werek te hɪrak kakɪkepik.

¹⁰ Hɪrak katɪp mɪtɪk ik hɪm iuwe kar ik: “Ti ehɪn ekrit ehɪrp eriuwe hɪt mɪt.” Hɪrak ketpɪwek epei au, mɪtɪk kehɪn kekrit kerp keke tɪ.

¹¹ *Mɪt miyapɪr yapɪrwe nɪr menmen im Pol kɪrakem, hɪr nɪnap natɪp neriuwe hɪm mɪr Likionia, “God kenipet hɪrakɪt tewekɪnhis tɪre haiu mɪt tekiuwe tan tɪ.”

¹² Hɪr nekine Banabas hɪrak Sus. Hɪr nekine Pol hɪrak Hemes nentar hɪrak kerekek katɪp menmen kar ke hɪr han kitet Hemes ketpim.

¹³ Wɪnak ke tɪpir Sus kau keit witeik kɪrapɪt ke wit iuwe eik e. Mɪtɪk pris kerek naanmɪpre wɪnak ik e keit bulmakau

metike timen keiyɪm kan kewisɪm meit ya weipɪr ke nɪwa. Hɪrak ketike mɪt en hanhan nenep bulmakau neit hemkre neiyɪm nehɪn teinɪk newenɪpi aposel.

¹⁴ Ewaai meruri Pol ketike Banabas tertei menmen mɪt nare nanɪrakem hɪrakɪt tewepɪp klos mɪrakɪt teteikɪn mɪt hɪr han enuk hɪrakɪt tesiuken tewep mɪt tetɪn ke nɪmɪn

¹⁵ *tɪnap tatɪp tar ik: “Yi mɪt yenmak te yi yɪrak menmen im e? Hawɪr mɪtɪkɪt keretet wire yi mɪt. Hawɪr epei wan wetpi hɪm yaaim me Kraiss, te yi eiweikɪn sip eiwet menmen im weinɪm yi eiyses God hɪrak kepu. Hɪrak kerekek kɪrak nepni, tɪ wan eik metike menmen yapɪrwe mewim.

¹⁶ *Nɪpaa hɪrak kewis mɪt nises han kɪr hɪr newenɪpi God weinɪm memɪpɪn,

¹⁷ *te hɪrak nɪpaa ere in keteikɪn mɪt hɪrak kepu keriuwe menmen yaaim hɪrak kɪrakem. Hɪrak kesiuwi hawɪ keke nepni kan, kenip menmen mi yapɪrwe mewo yaaim meriuwe wɪ mɪram. Hɪrak keweti menmen yaaim te yi han yaaik yayu.”

¹⁸ Hɪrakɪt tatɪp menmen im te menep hɪrakɪt ap teweni te hɪr nenep bulmakau neit hemkre neiyɪm nehɪnet newenɪpi niuk mɪrakɪt.

¹⁹ *Mɪt han ne weiwɪk me Isrel nau wit Antiok ke provins Pisidia hɪr netike han ne wit Aikoniam nan nari han ke mɪt yapɪrwe neriuwe hɪm mɪr, hɪr newir nan nenep Pol. Hɪr newir nan nenep Pol, hɪr han kitet hɪrak nepei kaa, te hɪr nari yɪnk kɪrak neiyɪk nan newirek ken kɪnaaiwir wit kɪr kɪwaaai keit.

²⁰ Hɪrak kɪwaaai keit o, mɪt nises hɪm me Kraiss hɪr nan nererik nerp neweiknɪwek. Hɪr nerp neweiknɪwek, hɪrak Pol kekrit ketikeri pɪke nariyaan nen wit eik. Wanewik, Pol ketike Banabas tariyakɪt ten wit Debi. Hɪrakɪt pɪke ten wit Antiok ke provins Siria.

²¹ *Pol ketike Banabas tatɪp mɪt hɪm yaaim me Kraiss teit wit Debi te hɪr mɪt yapɪrwe nemtau hɪm nisesim. Epei au, hɪrakɪt pɪke ten wit Listra ketike wit Aikoniam. Ten ein epei au, hɪrakɪt pɪke ten wit Antiok ke provins Pisidia.

²² *Hɪrakɪt tɪkaap mɪt kerek nises hɪm me God en te hɪr han tokik nepu, hɪr wen nises hɪm yaaim me Kraiss wisenum. Hɪrakɪt tetpor, “Haiu mɪt menmen enum yapɪrwe mamraiwaank in ek te maain haiu mamu han yaaik God kakinɪn naanmamprai.”

* 14:2 Ap 13:45 * 14:3 Mk 16:20; Ap 19:11 * 14:5 Ap 14:19; 2Ti 3:11 * 14:6 Mt 10:23 * 14:8 Jo 9:1; Ap 3:2

* 14:9 Ap 3:4; Mt 9:28 * 14:11 Ap 28:6 * 14:15 Ap 10:26; Sam 146:6 * 14:16 Ap 17:30 * 14:17 Sam 147:8;

Jer 5:24 * 14:19 Ap 17:13; 2Ko 11:25; 2Ti 3:11 * 14:21 Mt 28:19 * 14:22 Ap 11:23, 15:32, 18:23; Mt 7:14; 1Te 3:3

* 14:23 Ap 13:3

23 *Ne mıt nerer wit wit nises hım me God nererik newepnıpi niuk mırak hırakıt tehımıtan mıt iuwe hır ninın naanmıpre mıt en. Hırakıt nınpı makıt hırakıt titehi Mıtık Iuwe kerek hır nisesik, hırak kakıkepekıt.

Pol ketike Banabas pıke ten Antiok ke provins Siria

24-25 Pol ketike Banabas teke tı ere ten tınaaiwır provins Pisidia hırakıt ten tıpiun provins Pamfilia. Hırakıt ten wit Pega hırakıt tatıp mıt ein hım yaaim me Kraıs. Epei au, Hırakıt ten wit Atelia kerek keıt wan eik. Epei au,

26 *hırakıt tau sip pıke ten wit Antiok hak wit kerek nıpaa mıt nehimıtenikıt nitehi God naanmamprıwekıt me menmen hırakıt in ek epei tırıkem.

27 *Hırakıt tıpiun Antiok epei au, hırakıt tari mıt ne weiwık me God en hır nererik, hırakıt tetpor menmen yapırwe God kekepikıt tırıkem, hırak keteikın hırak hanhan mıt ap ne weiwık me Isrel hır nanisesik.

28 Hırakıt tatıp epei au, hırakıt tau tetikeri me wı yapırwe.

15

Mıt yapırwe nises God nererik neit Jerusalem newepnak netpep menmen

1 *Mıt han ne provins Judia nen wit Antiok natıp mıt nises hım yaaim me Kraıs nar ik: “Yi ap yerekir yınk ki kar ke nıpaa Moses ketpım te God ap kaktihıs yi eitikererek eiyu au.”

2 *Pol ketike Banabas hırakıt tetike mıt in hır newepnak natıp menmen im yapırwe, hır nenehan. Hır nenehan te mıt ne weiwık me God en han kitet nanriuwet Pol Banabas tekite mıt han en ne Antiok te hır nanınno wit Jerusalem nanır mıt aposel netike mıt iuwe ninın naanmıpre mıt ne weiwık miutıp me God ein nanitorhi me menmen im.

3 Mıt ne weiwık me God neit Antiok neriuweti nen. Hır nepno newep provins Finisia ketike Sameria, hır natıp mıt en, “Yi mıt ap ne weiwık me Isrel yi eiweikın sip eiwet menmen enum eiyises God.” Mıt en kerek nises hım me God nemtewem te hır han yaaik neriuwerem.

4 *Hır nıpiun Jerusalem epei au, mıt aposel, mıt iuwe ninın naanmıpre mıt ne weiwık me God en netike mıt en nises hım me God nererik newenıpi God, hır han yaaik neriuwe mıt han nan. Pol ketike

Banabas hırakıt tetpor menmen yapırwe God kekepikıt tırıkem.

5 Hırakıt tetpor epei au, mıt han ne Farisi kerek in ek nises God hır ninın nises hım lo me Moses hır nekrit natıp nar ik: “Mıt ap ne weiwık me Isrel hır enrekir yınk kır hır enises hım nıpaa Moses ketpım.”

6 Hır natıp epei au, mıt aposel netike mıt iuwe ninın naanmıpre mıt ne weiwık me God en hır nau nererik newepnak natıpan menmen im.

7 *Hır newepnak natıpan yapırwe epei au, Pita kekrit katıp, “Nai yinan, yi yertei nıpaa enum eik God ke haiu mıt kehımıtana hi hewepyapır hım yaaim me Kraıs hetpım men mıt ap ne weiwık me Isrel te hır nemtewem nisesim.

8 *God hırak kertei han ke mıt keteiknai hırak han yaaik te mıt ap ne weiwık me Isrel hır nisesik. Haiu merteiyem mentar hırak kesiuwe God Hımın Yaaik kewetırek kar ke nıpaa hırak kewetaiyek.

9 *God kırık menmen miutıp me haiu mıt metike hır mıt ne weiwık ham. Hırak kesak menmen enum hır nırıkem mentar hır nises hım mırak.

10 *In ek yi yenmak te yi einip God han enuk keriuwe menmen me hım me Moses yi han kitet mıt kerek nises God hır enisesim? Menmen im hırak mıre menmen miyapır neremtıt hırak nımenum, hırak mamnip han kır enum me menmen enum weinım. Nıpaa maamrer nai netike haiu mıt in ek ap nises menmen me Moses werek werek au.

11 *Au, haiu han kitet God kaktaihis kakır ke hırak kakıthis mıt han en kakıntar Mıtık Iuwe Jısas Kraıs hanhanai kerekyai yaaim. Hım me Moses au.”

12 *Pita katıp epei au, Mıt nekintıp nau neit nemtau Banabas ketike Pol hırakıt tetpor menmen yaaim me mıt his hit enum o menmen meiyam enum hır nıre yaain, God kekepikıt te hırakıt tırıkem me mıt miyapır ne weiwık ap me Isrel.

13 Hırakıt tatıp epei au, Jems katıp hım mırak kar ik: “Nai yinan, nıkıp emnep eiyımtau menmen im!

14 *Saimon epei ketpai me wı God kinın keteiknai hırak hanhan mıt ap ne weiwık me Isrel hırak kari mıt han ne mıt han en hır mıt hırak.

15 Nıpaa mıt profet natıp me menmen im mar ke haiu metpım. Hım mau tıwei hır newisım matıp mar im:

16 *Maain hi Mıtık Iuwe God hi pıke anen akaap mıt ne weiwık me maam kır

* 14:26 Ap 13:1-2, 15:40 * 14:27 Ap 11:18, 15:4, 12 * 15:1 Ga 5:2 * 15:2 Ap 11:30; Ga 2:1 * 15:4 Ap 14:27 * 15:7 Ap 10:1-43 * 15:8 Ap 10:44, 11:15 * 15:9 Ap 10:34-35 * 15:10 Mt 11:30; Ga 3:10, 5:1 * 15:11 Ga 2:16; Ef 2:5-8 * 15:12 Ap 14:27; Ga 2:9 * 15:14 Ap 15:7-9 * 15:16 Emo 9:11-12

Devit. H̄r enun n̄re w̄nak epei kewen te hi p̄ke ekepi h̄r nanu werek nar ke w̄nak hi p̄ke eimaak ek̄irp.

17 Hi h̄r̄rak menmen im te m̄t ne weiw̄k ham nerer wit wit nanis̄sa, m̄t kerek hi hehim̄teni h̄r m̄t nai.’

18 N̄paa M̄tik Iuwe God kewepyap̄ir h̄m im ketpim.

19 “Hi Jems hi han kitet te haiu ap mam̄waank m̄t han ne weiw̄k ham h̄r neweik̄in sip newet menmen enum nises God.

20 *Haiu emwis t̄wei emsiuwerem enno em̄tpor te h̄r ap nan̄m menmen m̄t han newepwar newet t̄pir wein̄m em mentar God keriuwes̄sem h̄ram enum. Im metike h̄r ap nariyanhis newen̄nem, h̄r ap nan̄m samiyak m̄t newers t̄m̄r nam̄p neriuwe hemkre ap mewen au h̄r ap nan̄m hemkre mei kike au.

21 *Me w̄ Sabat yap̄rwe m̄t epei nekine h̄m me Moses neit w̄nak kerek m̄t nererik nekine h̄m m̄rak. M̄t nerer wit wit nekine h̄m m̄rak nat̄p m̄t em. H̄ram ap yaaim te m̄t ap ne weiw̄k me Isrel nau netike m̄t ne Isrel nekne w̄nak m̄t nerer ein ein neit nenipi ȳnk enum nentar h̄r ap nises menmen Moses n̄paa keriuwes̄sem.”

M̄t neit Jerusalem nesiuwe t̄wei ken m̄t ap ne Isrel

22 H̄r nat̄p epei au, m̄t aposel netike m̄t iuwe nin̄n naanm̄pre m̄t ne God en, h̄r netike m̄t yap̄rwe nises God en h̄r han kitet nehim̄tan m̄t han neriuweti nan̄no Antiok nantike Pol, Banabas. H̄r nehim̄tan Judas, m̄t nekine niuk m̄rak ham Basabas, h̄rak ketike Sailas. M̄t nises God in han kitet m̄tik̄it it h̄rak̄it yaaik̄it.

23 H̄r newis t̄wei newet m̄t em h̄ram mat̄p mar im:

“Haiu m̄t Aposel metike m̄t iuwe nin̄n naanm̄pre m̄t ne weiw̄k me God in, haiu metike m̄t wein̄n ne weiw̄k m̄rak, haiu yap̄rwe metpi yi yaain, yi m̄t yises God yi ap ne weiw̄k me Isrel yau wit Antiok, Siria, Silisia.

24 *Haiu memtau m̄t han ne haiu m̄t nen wit ki nari han ki keriuwe h̄m h̄r netpiyem te yi han enuk. Haiu ap metpor h̄r nan̄no netpiyem au.

25 Haiu memtewem, te haiu mererik mat̄pan menmen im, haiu mehim̄tan m̄tik̄it wik mamriuwetet tatno yi m̄t. H̄rak̄it tatno tat kite taiu yinak̄it yaaik̄it Banabas ketike Pol.

26 H̄r m̄t han nat̄p nan̄ks̄ip nan̄ntar h̄rak̄it tises h̄m me M̄tik̄it Iuwe kaiu Jisas Krais, h̄rak̄it tat̄p m̄t em.

27 Haiu epei meriuweti Judas ketike Sailas. H̄rak̄it tat̄p tatriuwe h̄m m̄rak̄it h̄m mep̄r menmen haiu mewis̄m mau t̄wei ik e.

28 *God H̄m̄n Yaaik ketike haiu m̄t in haiu han kitetm̄ mat̄pan te haiu ap metpi yi eiyises h̄m me Moses yap̄rwe au. Eiyis̄esim mei kike keremem.

29 *Yi ap eiȳm menmen m̄t newepwarem newet t̄pir wein̄m em. Yi ap eiȳm hemkre au, o samiyak m̄t nam̄p newers t̄m̄r hemkre wen meriuwerem, yi ap eiriyahis eiwen̄nem au em̄t! Yi ap eir̄ak menmen im haiu mewisiyem te yi eiyu werek werek mep̄r keremem.”

30 H̄r newis t̄wei epei au, h̄r neriuwet m̄t nen Antiok. H̄r n̄piun Antiok, h̄r nari m̄t kerek nises h̄m me Krais h̄r nererik h̄r newet̄r t̄wei ik.

31 H̄r neit t̄wei nekinaak. H̄r nekinaak, h̄r han yaaik neriuwe h̄m mau t̄wei.

32 *Judas ketike Sailas h̄rak̄it m̄tik̄it profet, te h̄rak̄it tetpor yap̄rwe tekepi h̄r han tokik nepu te h̄r nepu werek.

33 H̄rak̄it tepu en w̄ ham teit wit Antiok. Epei au, m̄t nises God en neriuwetet p̄ke ten, h̄rak̄it tetpor tar ik: “God naanmam̄pri.” [

34 Sailas au, h̄rak hanhan kepu en.]

35 Pol ketike Banabas tepu Antiok me w̄ ham. H̄rak̄it tetikite m̄t han yap̄rwe h̄r nat̄p m̄t h̄m me God newepyap̄rem.

Pol ketike Banabas t̄naaip̄sak̄it

36 Maain w̄ ham Pol kat̄p Banabas kar ik: “Haw̄r p̄ke euno ew̄r naw̄r yin̄an nises God nerer wit wit n̄paa haw̄r wewepyap̄ir h̄m yaaim me Krais, te haw̄r waw̄rtei h̄r nepu werek nisesim o au.”

37 *Banabas hanhan keithis Jon Mak kak̄tikerek taryak̄it tatno,

38 *te Pol k̄naain ap kakt̄wekhis taryak̄it tatno kentar n̄paa h̄rak ap kepu ketikeret ere h̄rak̄it t̄r̄ak̄it menmen epei au. Au, h̄rak k̄n̄aiw̄ret keit provins Pamfilia.

39 *H̄rak̄it tenehak̄it tenehak̄it han enuk wisenum tentar menmen im te h̄rak̄it t̄naaip̄sak̄it ten. Banabas keithis Jon Mak h̄rak̄it taryak̄it tau sip ten wit Saipras wan k̄maak kek̄etik.

40 *Pol keithis Sailas taryak̄it ten. M̄t nises God en h̄r neriuwetet nitehi God naanmam̄prewek̄it.

* 15:20 Eks 34:15-17; Jen 9:4; Lev 17:10-16 * 15:21 Ap 13:15 * 15:24 Ap 15:1 * 15:28 Mt 23:4 * 15:29 Ap 15:20 * 15:32 Ap 11:27, 13:1, 14:22 * 15:37 Ap 12:12, 25 * 15:38 Ap 13:13; Kl 4:10 * 15:39 Ap 4:36, 13:4 * 15:40 Ap 14:26

⁴¹ H̄irak̄it teke t̄i ten provins Siria ketike provins Silisia, h̄irak̄it t̄ikaap m̄it ne weiw̄ik me God ein tekepi h̄ir han tokik enu enises God werek werek.

16

M̄it̄ik Timoti kepno ketike Pol Sailas

¹ *Pol h̄irak ketike Sailas ten tiun wit Debi ketike Listra. M̄it̄ik kises h̄im me God h̄irak kepu en, niuk m̄irak Timoti. Miye p̄irak h̄ire wetikerek nises h̄im me God miye p̄irak h̄ire pe weiw̄ik me Isrel te haai k̄irak au, h̄irak ke weiw̄ik me m̄it Grik.

² *M̄it yap̄irwe nises h̄im me God neit wit Listra, wit Aikoniam h̄ir nat̄ip nar ik: "Timoti h̄irak m̄it̄ik yaaik."

³ *Pol hanhan kakt̄iwekhis te h̄irak kerekir ȳink k̄irak kakn̄ip m̄it ne weiw̄ik me Isrel han yaaik. H̄irak k̄ir̄iak menmen im kentar m̄it nerer wit wit menep ne weiw̄ik me Isrel nertei Timoti haai k̄irak h̄irak m̄it̄ik ke Grik, h̄irak ap kerekir ȳink k̄irak au.

⁴ *Epei au, h̄irak̄it ten terer wit wit tat̄ip m̄it kerek nises h̄im me God, menmen m̄it aposel netike m̄it iuwe nin̄in naanm̄ipre m̄it ne God neit Jerusalem h̄ir nat̄ip m̄it ap ne weiw̄ik me Isrel h̄ir enisesim. H̄irak̄it tet̄por h̄ir enisesim,

⁵ *te m̄it ne weiw̄ik me God neit ein h̄ir han tokik nepu nises God werek werek. M̄it han yap̄irwe hekrit hekrit neweik̄in sip newet menmen enum nises h̄im me God.

Pol k̄iwaai k̄ityak k̄ir m̄it̄ik ke provins Masedonia

⁶ *H̄irak̄it teke t̄i ten provins Frisia ketike Galesia tentar God H̄im̄in Yaaik ap kewis̄ik̄it tatno provins Esia tat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im me Krai.

⁷ H̄irak̄it ten ere tiun h̄in ke provins Misia, h̄irak̄it tare tatno provins Bitinia te God H̄im̄in Yaaik kerek Jisas kewet m̄it ek, h̄irak ap kewis̄ik̄it tatno au.

⁸ H̄irak ap kewis̄ik̄it tatno au, te h̄irak̄it t̄inaaiw̄ir Bitinia tekiuwe Misia ere tiun wit Troas.

⁹ H̄irak̄it t̄ipiun wit Troas, w̄itaan Pol kepu k̄ityak k̄ir m̄it̄ik ke Masedonia kerp kit̄iwekhi kar ik: "Ti ehu sip enen wit k̄iau Masedonia ti ekepai."

¹⁰ Pol k̄ir menmen im epei au, (hi Luk hetikeret) h̄iau mewen menmen memi mekre tan̄ik k̄iau h̄iau mare mamno provins Masedonia mentar h̄iau epei mertei God ken̄inai kehim̄itenai mamno en mam̄t̄ip m̄it miyap̄ir h̄im yaaim me Krai.

M̄ite Lidia wises h̄im me God

¹¹ H̄iau mau sip m̄inaaiw̄ir wit Troas merekir wan mesipat wit yap̄irwe men ere m̄ipiun wit Samotres. H̄iau m̄ipiun wit Samotres, h̄iau m̄ipiun wit Niapolis.

¹² H̄iau m̄ipiun Niapolis epei au, h̄iau m̄inaaiw̄ir sip meke t̄i men wit Filipai kerek n̄ipaa m̄it ne wit iuwe Rom nan newik nenipek k̄ire wit iuwe kin̄in wit ham me provins Masedonia. H̄iau mepu wit eik w̄i ham.

¹³ Me w̄i Sabat h̄iau m̄inaaiw̄ir wit men mani menep wit. H̄iau han kitet m̄it nehim̄itan wit menep t̄ipar eik te h̄ir nat̄ip God menmen. H̄iau mau en metike miyap̄ir keriyen nererik nau mani eik h̄iau mewepnak.

¹⁴ M̄ite piut̄ip pe miyap̄ir kerek nererik en nemtau h̄im maiu, h̄ire niuk m̄ire Lidia. H̄ire wises God wewen̄ipiyek. H̄ire pe wit Taiaaira, h̄ire wesiuwe laplap m̄ire ȳiwir waw̄it pewek mamrerim. M̄it̄ik Iuwe God h̄irak keweik̄in han k̄ire te h̄ire wemtau h̄im Pol ket̄ipim h̄ire wisesim.

¹⁵ *H̄ire wetike m̄it miyap̄ir neit w̄inak k̄ire h̄ir nitehi h̄iau m̄it m̄ik̄iri neriuwe t̄ipar. H̄iau m̄ik̄iri neriuwe t̄ipar, h̄ire w̄itaihi war ik: "Yi han kitet hi hises h̄im yaaim me Krai te yi einen eiyu w̄inak kai." H̄ire wari han k̄iau te h̄iau men mau en.

Pol ketike Sailas tekre w̄inak enuk teit wit Filipai

¹⁶ *W̄i ham h̄iau mepno wit menep mani te mat̄ip God menmen, m̄ite piut̄ip kerek w̄ir̄iak menmen me m̄it han, h̄ire herwe enuk kau kek̄re han k̄ire kekepye wewep̄yap̄ir menmen maain te mamnen. M̄it kerek naanm̄iprewe neit pewek yap̄irwe nentar menmen im.

¹⁷ *H̄ire wises Pol ketikewai w̄inap wat̄ip war ik: "M̄it in h̄ir n̄ir̄iak menmen me M̄it̄ik Iuwe God. H̄ir newep̄yap̄ir net̄pai menmen h̄iau emisesim te God kakisak menmen enum h̄iau m̄ir̄iakem te h̄irak kakt̄aih̄is."

¹⁸ H̄ire w̄ir̄iakem warek w̄i yap̄irwe ere Pol han enuk keriuw̄erep keweik̄in ket̄ip̄we kar ik: "Hi het̄put hekreh̄ir ke M̄it̄ik Iuwe Jisas ti enke enop̄in ekeip̄n̄iwe." H̄irak kat̄ip epei au, herwe k̄inaaiw̄ir̄ep k̄ir̄ir ken waswas.

¹⁹ Maain m̄it kerek naanm̄iprewe h̄ir nertei herwe kenke kekeip̄n̄iwe te h̄ir ap nan̄it pewek mei au, h̄ir neithis Pol ketike Sailas nerik̄it nen n̄ir m̄it iuwe masistret neit wit n̄im̄inek me wit m̄it nesiuwe h̄im nererik neitai,

* 16:1 Ap 14:6; 2Ti 1:5 * 16:2 Fl 2:19-22 * 16:3 Ga 2:3-5 * 16:4 Ap 15:23-29 * 16:5 Ap 2:47 * 16:6 Ap 18:23 * 16:15 Ap 16:33, 18:8 * 16:16 Ap 19:24 * 16:17 Mk 1:24, 34 * 16:20 Mk 13:9; Ap 17:6; Mt 5:11

20 *Hir nerikit nen mit iuwe masistret ne Rom natip nar ik: "Mitik it hirakit te weiwik me Isrel, hirakit tirak enum me haiu mit mau wit ik e.

21 Hirakit tetpai menmen te hiram ap mises menmen mit nau iuwe ne Rom natip haiu emisesim au." Haiu ap emises menmen mitik it tetpaiyem au emit.

22 *Mit miyapir yapirwe netikeri nesiuwe him. Epei au, Mit iuwe masistret neriyewekit klos mirakit newepim natip mit nir naninen nanwaai nipin naniksip.

23 Hir nenke nipin naksip yapirwe. Te hir newirret tekre winak enuk, hir natip mitik naanmpre winak enuk te hirak naanmpre mitik it werek werek.

24 Hirak kemtau him mir im epei au, hirak kewisikit tekre haau ke namin kewis hit mirakit kemenkekim mitet hei me nu nimenum metenen hit me mit.

25 Me wi namin Pol ketike Sailas hirakit titehi God menmen hirakit tine henye. Mit han nekre winak enuk ek hir nemtau menmen hirakit tinaam tetpim.

26 Hirakit tirak menmen im, ti kitanik wisenum te winak enuk kiririr iuwe, waswas wepir yapirwe menke, sen hiram menke minatin men mekeipin mit yapirwe nekre winak eik.

27 *Mitik naanmpre winak enuk kekrit kerenaan kir wepir yapirwe menke, hirak han kitet mit neit namin en nepei nirir nen witeik. Hirak keket hine kirak kare kakwerek kaknep hirekes kentar hirak kinaain mit iuwe nanir mit enun epei netpaan nirir nen te hir han enuk neriuwerek nankip.

28 Hirak kaknep hirekes, au, Pol kinaap him iuwe kesinwek ketpiwek, "Au emit! Ti ap enep hirekes. Haiu mirir au haiu mepu in."

29 Hirak katip epei au, mitik ik kenine mitik hak kakit si keyik kaknen. Hirak keit si keyik kan, hirak kesiukenen ken namin hirak kepripir kitehir kewen ninip menep hit me Pol ketike Sailas.

30 *Te hirak pike kekrit kerp kerikit ken witeik kitwewekithi kar ik: "Hi arak mekam te God kakisak menmen enum mai hirak kaktauhis?"

31 Hirakit tenenwekhi tetpiwek tar ik: "Ti ehises him me Mitik iuwe Jisas te ti etike mite nikerek nit, God hirak kakisak menmen enum yi yirakem."

32 Hirakit tatip epei au, hirak ketiwewekithis ten hirakit tewepyapir him me Mitik iuwe Kraiss te hirak mitik ketike mit miyapir neit winak kirak nemtau him me God hirakit tetpim.

33 *Hirakit tatip epei au, hiram wen wi namin, mitik ik ketiwewekhis ken kikir sip kirakit ere werek. Hirak kikir sip kirakit, Pol ketike Sailas tikir mitik ketike mit miyapir nirak neriuwe tipar.

34 Hirakit tikiri, hirak mitik eik ketiwewekithis keyikit ken winak kirak kewetiwewekit menmen taam. Hirak ketike mit miyapir neit winak kirak hir han yaaik nentar hir in ek nises him me God.

35 Wanewik, mit iuwe masistret ne Rom nau wit, hir nesiuwe mit plisman nen winak enuk natip nar ik: "Yi eisiuwe mitik it wik hirakit tatno."

36 Mit natip epei au, mitik naanmpre winak enuk kan katip Pol kar ik: "Mit iuwe masistret nesiuwe him natip yi yaino witeik, yi yaino God naanmampri me menmen."

37 *Te Pol katip mit plisman kar ik: "Mit iuwe ap ninaapin menmen enum hawir wiriakem te hir newep neit witeik mit yapirwe nirei. Hawir wire mit nau wit Rom hir ap nerekyawir menmen em mar im au nentar mit iuwe neit wit Rom newis him mau twei neriuwessem. In ek hir mit in nare nisawin menmen neriuwetawir a? Taaui Hir hiras naninen in nanriuwetawir euno witeik."

38 Hirak katip menmen im epei au, mit plisman pike nen natip mit iuwe him mirak. Hir epei nemtau Pol ketike Sailas hirakit tire mit ne wit Rom hir ninaain natip nar ik: "Haiu mirak menmen enum ye."

39 *Te hir nen nir Pol ketike Sailas, hir natip nar ik: "Yi yaaikit, haiu mepitari yi yire mit ne Rom." Hir natip epei au, hir neriyakit ten witeik nitwewekithi te hirakit tinaaiwir wit kir.

40 Pol ketike Sailas hirakit tinaaiwir winak enuk ten winak ke Lidia. Epei au, hirakit tatip mit kerek nises him me God tetpor him mamkepi hir han tokik nanu. Hirakit tetpor him ere werek, hirakit teit menmen teyim tatnaaiwir wit Filipai tatno.

17

Mit ne wit Tesalonaika nare naninep Pol ketike Sailas

1 *Hirakit tinaaiwir Filipai, hirakit ten tewep wit Amfipolis. Hirakit ten tewep wit Amfipolis tesipatek, hirakit ten tewep wit Apolonia ten ere tipuin wit Tesalonaika kerek winak ke mit ne Isrel nererik nekine him me Moses neitai.

2 Pol keit in kirak menmen kar ke nipaa hirak kiriakem keit wit hak. Me wi Sabat

* 16:22 2Ko 11:25; Fl 1:30; 1Te 2:2 * 16:27 Ap 12:18-19

* 16:39 Mt 8:34 * 17:1 1Te 2:1-2

* 16:30 Ap 2:37 * 16:33 Ap 15:16 * 16:37 Ap 22:25

h̄rak ken w̄nak k̄r. Me w̄ Sabat wikak h̄rak ketikeri newepnak nat̄pan, h̄rak keit h̄m me God mau t̄wei ketporem keteiknorem kar ik:

³ *M̄t̄ik God kehimit̄anek h̄rak Krai, God h̄rak kat̄ip m̄t̄ik ik kaki p̄ike kak̄krit. M̄t̄ik ik Jisas hi ewepyp̄r etpiyek h̄rak M̄t̄ik God kehimit̄anek h̄rak Krai kerekek kak̄kaap haiu m̄t̄ ne t̄i.”

⁴ *M̄t̄ miyap̄r han ne weiw̄k me Isrel h̄r nemtau h̄m in h̄r nises Pol ketike Sailas. M̄t̄ han ne Grik kerek newen̄pi God, h̄r netike miyap̄r iuwe yap̄rwe ne Tesalonaika h̄r nisesik̄t.

⁵ *Te m̄t̄ han ne weiw̄k me Isrel neit w̄nak en h̄r ap nises h̄m im h̄r ȳnk enuk nentar m̄t̄ yap̄rwe nises h̄m m̄rak̄it. H̄r nen ya neithis m̄t̄ enun nau yain yain h̄r nesikeyaanmi nererik nen nari han ke m̄t̄ yap̄rwe ne wit. H̄r neweik̄n w̄nak ke m̄t̄ik niuk m̄rak̄ Jeson nenke weip̄r n̄nat̄n Pol ketike Sailas te h̄r neriyak̄t nesjuweret ten m̄t̄.

⁶ *H̄r n̄netn̄wek̄t n̄netn̄wek̄t au, h̄r nari m̄t̄ik Jeson ketike m̄t̄ han nises Krai, neriyei nen m̄t̄ iuwe masistret n̄nap netpor nar ik: “M̄t̄ kerek n̄riak̄ enun nerer wit wit epei nan in n̄riak̄ enum.

⁷ *M̄t̄ik ik Jeson kewisi nan nau w̄nak k̄rak. H̄r neweik̄n sip newet h̄m me m̄t̄ iuwe king Rom. H̄r nat̄ip nar ik: ‘M̄t̄ik iuwe neit hak kin̄n Sisa, h̄rak niuk m̄rak̄ Jisas.’”

⁸ H̄r nat̄ip h̄m im, h̄r n̄kiak̄ han ke m̄t̄ yap̄rwe neit wit, h̄r netike m̄t̄ iuwe masistret.

⁹ M̄t̄ iuwe en nari pewek me m̄t̄ik Jeson ketike m̄t̄ han nises Krai te h̄r ap p̄ike nanri han ke m̄t̄ han neriuwe h̄m me Krai. H̄r nari pewek epei au, h̄r nesiu-pani neriuweti nen witeik.

Pol ketike Sailas ten wit Beria

¹⁰ Nepei w̄itaan, m̄t̄ in ne Tesalonaika kerek nises h̄m me Krai h̄r neriuwet Pol ketike Sailas ten wit Beria. H̄rak̄t ten ein epei au, h̄rak̄t ten w̄nak kerek m̄t̄ ne weiw̄k me Isrel nau nererik nekine h̄m me Moses me w̄ Sabat.

¹¹ *M̄t̄ en h̄r yaain nin̄n m̄t̄ ne w̄t Tesalonaika nentar h̄r nemtau h̄m Pol ketpim, h̄r hanhanem. Hekrit hekrit h̄r nekine h̄m me God mau t̄wei te h̄r hanhan nan̄rtei menmen Pol ketpim h̄ram yaaim m̄re h̄m n̄paa God ketpim o au.

¹² *M̄t̄ miyap̄r yap̄rwe ne weiw̄k me Isrel nises h̄m me Krai. Miyap̄r han ne Grik h̄r miyap̄r niuk m̄r iuwe, h̄r netike m̄t̄ ne Grik yap̄rwe nises h̄m me God.

¹³ *Maain m̄t̄ ne weiw̄k me Isrel ne wit Tesalonaika nemtau Pol wen kewepyp̄r kat̄ip h̄m me God kar ke n̄paa h̄rak k̄riak̄em keit wit Beria, h̄r nan n̄kiak̄ han ke m̄t̄ en h̄r han kekrit enum.

¹⁴ H̄r han kekrit enum te m̄t̄ nises Krai h̄r n̄naain m̄t̄ nan̄nep Pol kaki te h̄r neriuwetek kakno wit yan̄m̄n ke wan eik. Sailas ketike Timoti au, h̄rak̄t tepu Beria.

¹⁵ M̄t̄ kerek neriuwet Pol nen netikerek ere h̄r n̄piun wit Atens. Epei au, h̄r epei nan̄no n̄r ein, Pol ketpor kar ik: “Yi eit̄ip Sailas ketike Timoti h̄rak̄t tatnen waswas tatwenayip̄r tat̄it wit Atens.”

Pol kewepyp̄r h̄m me God keit wit Atens

¹⁶ Pol wen keit wit Atens kemer̄r Sailas ketike Timoti, h̄rak han kekrit kentar h̄rak k̄r m̄t̄ nat̄n ninaan mau tein̄k yap̄rwe h̄ram mepu wit k̄r eik e.

¹⁷ *H̄ram mepu wit k̄r eik, te h̄rak ken w̄nak kerek m̄t̄ ne weiw̄k me Isrel h̄r netike m̄t̄ ne Grik h̄r newen̄pi God, h̄rak ketikeri newepnak nat̄pan me h̄m me Krai. H̄rak kepno en, h̄rak hekrit hekrit ken wit maket kerek m̄t̄ nesiuwe menmen, h̄rak ketike m̄t̄ miyap̄r nau en newepnak nat̄pan h̄m me Jisas Krai.

¹⁸ M̄t̄ han nat̄ip m̄t̄ h̄m me m̄t̄ik Seno, h̄r netike m̄t̄ han Stoik kerek h̄r nat̄ip m̄t̄ h̄m me m̄t̄ik Epikurian, h̄r netike Pol newepnak nat̄pan menmen. H̄r m̄t̄ han nat̄ip nar ik: “M̄t̄ik enuk weise t̄par ik kat̄ip mekam?” M̄t̄ han nat̄ip nar ik: “H̄rak kat̄ip menmen me God ke m̄t̄ ne wit hak.” H̄r nat̄ip menmen im nentar Pol ketpor h̄m me Jisas Krai ketike h̄m me m̄t̄ epei naa p̄ike nan̄krit.

¹⁹ Te h̄r net̄wek̄his neriyaa neiȳk nen kaunsil ke wit Ariopagas keit Atens. H̄r net̄p̄wek nar ik: “Haiu hanhan mam̄mtau h̄m ham mit ti hat̄ip m̄t̄ em.

²⁰ H̄m mei ti etpaiyem h̄ram haiu mep̄tariyem te ti etpaiyem te haiu mertei werek werek.”

²¹ M̄t̄ nau wit Atens netike m̄t̄ ne wit ham h̄r nau en hekrit hekrit h̄r nau yain yain nat̄ip h̄m h̄r hanhan nemtau h̄m ham m̄t̄ nisesim.

²² H̄r nepei net̄p̄wek, Pol kekrit kerp n̄m̄n ke m̄t̄ ne kaunsil kat̄ip kar ik: “Yi m̄t̄ ne wit Atens. Hi hertei yi yewen̄pi t̄pir yap̄rwe.

²³ Hi heke t̄ herekir wit ki hi h̄r wit wit yi yewen̄pi t̄pir, hi h̄r k̄naan kiut̄ip yi yekine menmen im mewik: ‘K̄naan im me t̄pir hak haiu m̄t̄ mep̄tari niuk m̄rak.’ Menmen yi m̄t̄ in yep̄tari niuk m̄rak

* 17:3 Lu 24:26; Ap 3:18, 9:22 * 17:4 Ap 13:50 * 17:5 1Te 2:14 * 17:6 Ap 16:20 * 17:7 Lu 23:2; Jo 19:12
* 17:11 Jo 5:39 * 17:12 Ap 13:50 * 17:13 Ap 14:19 * 17:17 Ap 18:19

yewenipiye, hi etpi niuk m̄rak. Niuk m̄rak God.

24 * “God h̄rak kewis t̄i ketike menmen yap̄rwe mewik. H̄rak kin̄n naanm̄pre nepni metike t̄i te h̄rak ap kepu kekre w̄nak m̄t nim̄wekek.

25 * H̄rak k̄riak menmen yap̄rwe, te m̄t nankepi nan̄rak menmen taau. H̄rak h̄rekes kewetai haiu m̄t h̄m̄n te haiu mepu, h̄rak kewetai menmen yap̄rwe.

26 ** H̄rak kiut̄p h̄rak kinai haiu m̄t yap̄rwe haiu merer wit wit mau t̄i. N̄paa enum eik h̄rak k̄mat w̄ m̄t nau t̄i h̄rak kehimitan wit kerek h̄r nanwik.

27 H̄rak k̄riak menmen im te haiu m̄t m̄nmetn̄wek ere m̄nap̄nek misesik. God ap kerp yan̄m̄n ke haiu m̄t niut̄p niut̄p au.

28 H̄rak kekepai haiu mepu t̄i haiu mamno in mamno ein. H̄rak k̄re m̄t han ni nertei iuwe h̄r nekine h̄m o h̄r nine henye h̄r nat̄p nar ik: ‘Haiu m̄t haiu n̄kerek ne God.’

29 * Haiu n̄kerek n̄rak te haiu ap han ekitet h̄rak k̄re gol o silva o nan m̄t n̄riakem h̄ram mar ke God au.

30 * N̄paa m̄t ap nertei God au, te h̄rak ap kat̄p enum me menmen h̄r n̄riakem au. In ek God kat̄p h̄m manp m̄t yap̄rwe nau nerer wit wit nar ik: ‘Yi eiweik̄n sip ewet menmen enum.’

31 * God epei k̄mat w̄ h̄rak maain skelim m̄t miyap̄r yap̄rwe werewek werewek kakriuwe m̄tik h̄rak kehimitanek h̄rak kakriak menmen im. God h̄rak epei keteik̄n haiu m̄t yap̄rwe maain h̄rak kakriak menmen im kentar h̄rak k̄k̄iak m̄tik ik n̄paa kaa h̄rak kekrit kepu.”

32 M̄t en h̄r nemtau Pol kat̄p ke m̄tik kaa P̄ike kekrit kepu, m̄t han nat̄p nitetnaen nenwesisek. Au, m̄t han netp̄wek nar ik: “Maain haiu mam̄mtau t̄i et̄p menmen im eteipim.”

33-34 Epei au, Pol k̄naaiw̄r m̄t ken. M̄t han nen netikerek nises h̄m me God. M̄tik ke m̄t in nises h̄m me God h̄rak m̄tik ke kaunsil Ariopagas niuk m̄rak Daionias. M̄te piut̄p niuk m̄re Damaris h̄re wetike m̄t miyap̄r han nises h̄m me God.

18

Pol kat̄p m̄t miyap̄r ne Korin h̄m yaaim me Krai

1 Pol kat̄p h̄m me Krai keit Ariopagas epei au, h̄rak k̄naaiw̄r wit Atens ken wit Korin.

* 17:24 1Kin 8:27; Ap 7:48 * 17:25 Sam 50:12; Ais 42:5

23:23 * 17:29 Jen 1:27; Ais 40:18-20, 44:10-17; Ap 19:26

* 18:2 Ro 16:3 * 18:3 Ap 20:34; 1Ko 4:12 * 18:5 Ap 17:14-15, 9:22

* 18:6 Ap 13:46, 51, 20:26; Lu 9:5 * 18:8 1Ko 1:14 * 18:9 1Ko 2:3 * 18:10 Jos 1:9; Ais 41:10; Jer 1:8; Jo 10:16

2 * H̄rak ken wit Korin, h̄rak k̄r m̄tik hak niuk m̄rak Akwila kerek n̄paa miye p̄rak winaak keit wit Pontas. H̄rak ketike m̄te p̄rak Prisila in ek n̄naaiw̄r wit iuwe Itali nan Korin nentar m̄tik iuwe Klo-dias kerek kin̄n naanm̄pre m̄t kat̄p kar ik: “M̄t yap̄rwe ne weiw̄k me Isrel h̄r en̄naaiw̄r wit Rom.” H̄rak Pol ken

3 * kau w̄nak k̄r kekepi nime w̄nak laplap kentar h̄rak n̄paa (h̄rak ap kises h̄m me kraisi wen au) h̄rak kime menmen im keit pewek mererim, kar ke in h̄r nimaam.

4 Me w̄ Sabat yap̄rwe Pol ken w̄nak ke m̄t ne Isrel ein kerek h̄r nekine h̄m me Moses, h̄rak ketikeri newepnak nat̄pan, h̄rak kare kakteiknor h̄m m̄rak yaaim me Krai te h̄r enisesim

5 * Me w̄ Sailas ketike Timoti t̄naaiw̄r provins Masedonia tan wit Korin, Pol ap p̄ike kime w̄nak ke laplap au. Hekrit hekrit h̄rak kat̄p m̄t ne weiw̄k me Isrel nau en ketpor kar ik: “Jisas h̄rak M̄tik Krai kerek God n̄paa kehimitanek kan k̄kaap m̄t ne Isrel.”

6 * H̄r au nemn̄n̄wek h̄m m̄rak netp̄wek̄t enum, te Pol k̄tanik laplap m̄rak keteiknor God ap kesak menmen enum m̄r au mepu, h̄rak ketpor, “Yi yayi te yi yayi. H̄ram menmen mai au, h̄ram menmen mi. Me in ek hi eweik̄n sip eweti, hi eno m̄t ap ne weiw̄k me Isrel etpor h̄m yaaim me Krai.”

7 Epei au, h̄rak k̄naaiw̄r w̄nak ke m̄t en nererik nekine h̄m me Moses, h̄rak ketike Sailas, Timoti ten tau w̄nak ke m̄tik hak niuk m̄rak Tisias Jastas. H̄rak ap ke weiw̄k me Isrel te h̄rak kises h̄m me God. W̄nak k̄rak k̄waai k̄rap̄it w̄nak ke m̄t ne Isrel kerek h̄r nau nererik nekine h̄m me Moses en.

8 * M̄tik niuk m̄rak Krispas h̄rak kin̄n naanm̄pre m̄t ne w̄nak kerek m̄t ne Isrel nererik nekine h̄m me Moses en, h̄rak ketike m̄te p̄rak n̄kerek n̄rak nises h̄m me m̄tik iuwe Krai. M̄t yap̄rwe nau wit Korin nemtau h̄m me God te h̄r nisesim, Pol ketike Sailas tik̄ri.

9 * W̄itaan ham Pol k̄waai k̄tyak, M̄tik Iuwe God ketp̄wek kar ik: “Ti ap h̄naain au. Ti wen et̄p m̄t h̄m mai.

10 * Hi hau hetikewit, m̄tik kiut̄p ap te kakitep au kak̄ntar m̄t yap̄rwe neit wit ik e h̄r nises h̄m mai.”

11 Epei au, Pol kepu wit eik me tito miut̄p wenke mar hisp̄nak kiut̄p (6), h̄rak kat̄p

* 17:26 Diu 32:8 * 17:26 Ais 55:6; Sam 145:18; Jer

* 17:30 Ap 14:16 * 17:31 Sam 9:8, 96:13; Ap 10:42

* 18:6 Ap 13:46, 51, 20:26; Lu 9:5 * 18:8

mít miyapír hím me God.

¹² Me wí im mítík iuwe ke Rom kehímítan mítík Galio hírak ap ke weiwík me Isrel, hírak kinín naanmípre provins Akaia. Hírak kóre mítík iuwe gavman ke mít ne Griik, te hír mít ne weiwík me Isrel nau en nekiyan niutíp neithis Pol neriyaak neiyík nen mítík iuwe Galio hír nesiuwe hím netpíwek nar ik:

¹³ “Mítík ik kari han ke mít te hír ap nises hím me Moses hír ap newenípi God werék au.”

¹⁴ Pol kare kaktíp hím te mítík iuwe Galio katíp mít en ketpor kar ik: “Yi mít ne Isrel. Mítík ik kíriak menmen enum kekintíp menmen o kenep mítík kaa te hi herp hemtau menmen yi yetpewem.

¹⁵ *Au, híram menmen me hím metike niuk mei me hím me Moses yi yisesim. Yi híras eyitpim ere werék. Hi au hínapen emtau menmen weiním marim.”

¹⁶ Hírak katíp epei au, hírak katíp mít plisman hírak hír neri nen witeik.

¹⁷ Epei au, hír mít en neithis mítík iuwe hak kinín naanmípre mít nises hím me Moses hír neriyaak nen nerp witeik nakíp. Mítík Galio ap han kekrit ke menmen im au, hírak katíp kar ik: “Menmen weiním.”

Pol píke ken wit Antiok ke provins Siria

¹⁸ *Pol kepu wit Korin ketike mít nises hím me God me wí yapírwe. Epei au, hírak kau sip ketike Prisila wetike mítík kóre Akwila, hír nerekir wan nen provins Siria. Nípaa hír nau sip wen au, Pol katíp God hím me kímát wí keriuwesís menmen. Wí epei au, hírak mítík kime Pol paan kírak keit wit Senkria (keteikín mít wí hírak keriuwesís menmen me hírekes híram epei au).

¹⁹ *Hír nípiun wit Efesas, Prisila wetike mítík kóre Akwila hír nau en. Pol ken wínak kerek mít nau nererik nekine hím me Moses en, hírak ketike mít ne weiwík me Isrel hír newepnak natípan me hím me Kraís.

²⁰ Hír nitíwekhi kaku kaktikeri me wí yapírwe te hírak kewenhi au.

²¹ *Hírak ketpor kar ik: “God hanhan hi píke enen te hi enen eri.” Hírak ketpor epei au, hírak kerekek kau sip kínaaiwír wit Efesas.

²² Hírak kípiun wit Sisaria epei au, hírak kínaaiwír sip ken wit eik keke tí ken wit Jerusalem en kír mít nises hím me God ein. Epei au, hírak píke ken wit Antiok.

Pol píke kepno ein ein kíkaap mít kerek nises hím me Kraís

²³ Pol kepu wit Antiok wí ham, hírak kínaaiwír mít en ken provins Galesia ketike provins Frisia kerer wit kike kike em kíkaap mít kerek nises hím me God han tokik nepu.

Apolos katíp mít miyapír ne wit Efesas hím me Kraís

²⁴ Wí ham, mítík hak niuk mírak Apolos, hírak ke weiwík me Isrel, nípaa miye wínaak keit wit Aleksandria, hírak kan kau wit Efesas. Hírak kertei katíp hím yaaim, hírak kertei hím me God mau tíwei werék werék.

²⁵ *Mít nípaa neteikníwek menmen me Mítík Iuwe God te hírak han yaaik wísenum keriuwe hím me God katíp mít menmen yapírwe Jisas epei kíriakem. Te hírak kertei menmen me Jon kerek nípaa kíkir mít keriuwe típar weiním.

²⁶ *Hírak kan wínak ke mít ne Isrel nau nererik nekine hím me Moses en, hírak katíp hím iuwe ap kínaain mít au. Akwila ketike Prisila nemtau hírak katíp epei au, hír neriyaak nen wínak kír netpíwek nekepik kertei werék hím me Jisas epei kan tí kíkaap haiu mít hírak kaa God píke kíkiak kekrit kepu.

²⁷ *Hír netpíwek menmen im epei au, Apolos han kitet kakno provins Akesia ke Griik te mít en nises hím me God nekine tíwei natíp mít nises God en hír naanmárewék. Hírak ken en, hírak kíkaap mít en kerek nises hím yaaim me Kraís nentar God kerekyor yaaim.

²⁸ Hírak ketike mít ne weiwík me Isrel newepnak natípan te hírak keriuwe hím iuwe mírak hírak keteikín mít miyapír hím me mít en híram ap yaaim. Hírak keriuwe hím me God mau tíwei, hírak katíp mít keteiknor Mítík Jisas kerekek hírak Mítík Kraís kerek God kehímítanek kíkaap mít.

19

Pol katíp mít miyapír neit wit Efesas hím yaaim me Kraís

¹ *Mítík Apolos wen kepu wit Korin, Pol kepno ken kiun provins Galesia ketike Frisia ere kípiun wit Efesas. Kípiun Efesas, hírak kír mít han nises hím me Jisas.

² *Te hírak kitorhi kar ik: “Nípaa yi yises hím me Jisas God Hímín Yaaik kan kau kekre han ki o au?” Hír neweníwekhi nar ik: “Haiu ap memtau God Hímín Yaaik kepu au.”

* 18:15 Ap 23:29, 25:18-19; Jo 18:31 * 18:18 Ap 21:24 * 18:19 Ap 17:17 * 18:21 Ro 1:10; 1Ko 4:19; Je 4:15

* 18:25 Ro 12:11; Ap 19:3 * 18:26 Ap 19:8 * 18:27 2Ko 3:1; Kl 4:10 * 19:1 1Ko 3:6 * 19:2 Ap 2:38, 8:16; Jo

³ Pol pake kitorhi, “Hir nikri nekine niuk me keim-in?” Hir natip nar ik: “Hir nikrai nekine niuk me Jon.”

⁴ *Pol katip kar ik: “Jon kikir mit kerek neweikin sip newet menmen enum, hirak katip mit ne weiwik miutip me Isrel hir enises hirak mitik kerek maain kaknen. Hirak niuk mirak Jisas, hirak Mitik Kraiss kerek God kehimitanek kikaap haiu mit.”

⁵ Hir nemtau menmen im, hir newis Pol kikiri keruwe tipar kekine niuk me Mitik luwe Jisas.

⁶ *Hirak kikiri epei au, Pol kewis his menteri te God Himin Yaaik kan kau kekra han kir keneisesi hir natip him ham nipaa hir nerteyem au, hir natip him me God.

⁷ Pol kiriak menmen im me mit nar ke hiswiyan wik (12).

⁸ Hirak kiriak menmen im epei au, Pol ken winak kerek mit ne weiwik me Isrel nau nererik nekine him me Moses. Hirak katip mit him me God, hirak ap kinaain mit au. Hirak ketpor ere wenke wikak, hirak ketikeri newepnak natipan. Hirak kare kakri han kir te hir han kitet menmen hirak ketpor me God kinin naanipre mit.

⁹ *Mit han au enun han tokik hir ninapen nanisesim, hir natip enum me menmen me God mit in nisesim me ninaan me hir mit yapirwe. Hir natip enum te Pol ketike mit hir nises him mirak ninaaiwir mit en. Hekrit hekrit Pol ken winak skul ke mitik Tirinas ketike mit hir newepnak natipan him me God.

¹⁰ Hirak kiriak menmen marim me titu wik, te mit yapirwe nau provins Esia, hir mit ne Isrel, hir mit han ne weiwik ham nemtau him yaaim me Mitik luwe Kraiss.

Him me nikerek ne mitik Siva

¹¹ *God kiriak menmen yaaim keruwe Pol kikaap mit keruwerem.

¹² *Mit han neit laplap hankisip o laplap iuwe miwaaai yink ke Pol hir neiyim nen mit ninap te mit han in hir nanipir herwe yaain, mit han herwe mersisi hiram metpaan menpin mekeipnor hir nire yaain.

¹³ *Mit han ne weiwik me Isrel hir nepno neprer wit nepir herwe enum mekre mit. Wi ham mit han in hir nanipir herwe nanriuwe niuk me Jisas. Hir natip herwe enuk nar ik: “Haiu metpi mekrehir ke Jisas kerek Pol katip mit en ek. Yi einopin ekeipin mitik ik.”

¹⁴ Hir nikerek hispinak wik (7) ne mitik iuwe pris niuk mirak Siva ke weiwik me Isrel, hir keriyen nriak menmen marim.

¹⁵ *Au, herwe enuk ketpor kar ik: “Hi hertei Jisas, hi hertei Pol, te yi mit yi neim-in a?”

¹⁶ Mitik kerek herwe enuk kersisek kekrit kanip wisenum kerekir yink kir kewep kike mir te hirak kinini. Hir nriir ninaaiwir winak hemkre merer yink kir hir ne yink weinik nriir.

¹⁷ *Mit han yapirwe ne Isrel, mit han ne weiwik ham, hir nau wit Efesas nemtau me menmen im te hir nepirpir newenipi niuk me Jisas.

¹⁸ Mit miyapir yapirwe kerek nises him me God nan newepapir menmen enum hir nepei nriakem.

¹⁹ Mit miyapir han, kerek netenwo henpin o marila menmei marim, hir neit twei mir meteiknor menmen im hir neiyim nan newirem mekre si me ninaan me mit yapirwe. Mit han newenhis pewek me mit newirem neiyim neit twei im hiram mar 50,000 pewek silva.

²⁰ *Marim him me Mitik luwe Kraiss merer wit wit te mit miyapir yapirwe nisesim.

Mit ne wit Efesas nesikeyaanmi nare naninep Pol

²¹ *Menmen im epei man, God Himin Yaaik kari han ke Pol te hirak han kitet kakno provins Masedonia kaktike Akaia. Te maain, hirak kakno wit Jerusalem. Pol katip kar ik: “Hi ano wit Jerusalem epei au, te hi eno wit Rom.”

²² *Pol keruwet mitikit wik hirakit tekepik, hirakit tinin ten Masedonia, hirak wen kepu provins Esia.

²³ *Me wi im, mit han neit wit Efesas han enuk nentar mit nises him me Mitik luwe Kraiss.

²⁴ *Mitik hak niuk mirak Demitrias hirak kime menmen keruwe silva. Hirak kime winak kike kike silva kire winak iuwe ke tipir niuk mire Atemis mit nen newepnipi niuk mire nekrerek. Menmen hirak kimaam hirak ketike mit han nesiuwerem men mit hir neit pewek yapirwe mererim.

²⁵ Te hirak kenine mit nime menmen me silva netike mit han hir nriak menmen mar ke hir nriakem hir nererik, hirak ketpor kar ik: “Yi mit yi yertei haiu meit pewek me menmen metike menmen meiyam meriwe menmen im haiu nriakem.

²⁶ *Yi epei yir menmen, yi yemtau menmen mitik ik Pol kiriakem keit wit kau Efesas kerekek au. Ke provins Esia Pol kari han ke mit miyapir yapirwe hir neweikin

* 19:6 Ap 8:17 * 19:9 2Ko 6:14-18; 2Ti 1:15 * 19:11 Ap 14:3 * 19:12 Ap 5:15 * 19:13 Mk 9:38 * 19:15 Mk 1:24, 34 * 19:17 Ap 5:5, 11 * 19:20 Ap 12:24 * 19:21 Ap 23:11; Ro 1:13 * 19:22 Ro 16:23; 2Ti 4:20 * 19:23 2Ko 1:8 * 19:24 Ap 16:16 * 19:26 Ap 17:29

sip newet menmen, h̄rak ketpor kar ik: 'Menmen m̄t nimaam m̄re tein̄k ninaan mewik h̄ram ap m̄re God au. H̄ram memip̄n.'

²⁷ Menmen im Pol ketpim maain h̄ram mamnip m̄t h̄r han ekite menmen haiu m̄t in m̄riakem h̄ram enum. Im kere-mem au. W̄nak yaaik ke tein̄k ninaan mewik iuwe me m̄te paiu Atemis maain mamre niuk wein̄m te m̄t nanisesye au. M̄t yap̄rwe neit Asia netike m̄t nerer wit wit newen̄pi niuk m̄re."

²⁸ M̄t yap̄rwe nemtau h̄m m̄rak epei au, h̄r han enuk nenep̄p nat̄p nar ik: "Atemis pe Efesas h̄re yaaip iuwe."

²⁹ *M̄t nerer wit wit ke wit iuwe Efesas nenep̄p nat̄p. M̄t han nen neithis Gaias ketike Aristakas h̄rak̄it te provins Masedonia kerek tekite Pol tepno ein ein, h̄r neriyak̄it neiȳt nen wit kerek m̄t nau nererik nemtau menmen.

³⁰ Pol h̄rekes hanhan kakno ein kakt̄p m̄t menmen te m̄t han en nises h̄m me God newenek.

³¹ *M̄t han h̄r m̄t iuwe gavman ne provins Asia kerek n̄re n̄rak yinan o wariyak̄it n̄rak h̄r nesiuwe h̄m netp̄wek h̄rak ap kakno kakt̄p m̄t menmen au em̄t.

³² M̄t han neit wit m̄t nererik newik h̄r nat̄p h̄m ham, m̄t han nat̄p h̄m ham nentar h̄r yap̄rwe nep̄tari nenmak te h̄r nererik nau en.

³³ M̄t han ne weiwik me Isrel neriuwet m̄tik niuk m̄rak Aleksanda kerp kin̄n kent̄r k̄naan te m̄t han en han kitet h̄rak kerekek kin̄n k̄riak menmen enum im. H̄rak k̄k̄am his kesinor h̄r enkint̄p en̄mtau menmen h̄rak kak̄tpim.

³⁴ Au, m̄t en nertei Aleksanda h̄rak ke Isrel, h̄r yap̄rwe nat̄p nerekir̄wek h̄m nat̄p nar ik: "Atemis pe Efesas h̄re yaaip iuwe." H̄r nenep̄p narek ere 2 aua.

³⁵ Maisiu kike, kuskus ke wit Efesas h̄rak kenip m̄t en nekint̄p nau neit h̄rak ketpor kar ik: "Yi m̄t ne Efesas. M̄t yap̄rwe nertei wit kaiu ik e h̄rak wit naanm̄pre w̄nak iuwe ke tein̄k ninaan mewik me m̄te iuwe yaaip Atemis wetike nan m̄t newen̄piyek n̄paa kau nepni kenke kan.

³⁶ M̄tik kei ap kakt̄p menmen im h̄ram memip̄n au, te yi m̄t eikint̄p yi ap ȳriak menmen enum waswas au em̄t.

³⁷ Yi epei yeithis m̄tik̄it wik it te h̄rak̄it ap tekint̄p menmen meit w̄nak ke Atemis o netp̄we enum au.

³⁸ M̄tik Demitrias ketike m̄t h̄r n̄riak menmen m̄rak nare nansiuwe h̄m m̄tik h̄r en̄no m̄t iuwe masistret h̄r nanmer̄r

wi h̄r nan̄mtau h̄m me m̄t. H̄r nansi-uwe h̄m ein,

³⁹ o au en, yi hanhan eit̄p h̄m meiyam em, yi wen eimer̄r w̄ me haiu m̄t ne wit Efesas haiu mererik memtau h̄m me m̄t iuwe ne witeik.

⁴⁰ M̄t iuwe ne Rom h̄r nansiuwe h̄m nant̄p haiu m̄t m̄riak enum mesiuwe h̄m mesikeyaanmi. Haiu m̄t iuwe ap te metpor yi yenmak yi ȳriak menmen marim au."

⁴¹ H̄rak kat̄p epei au, h̄rak kesiuwe m̄t en h̄r nen wit k̄r eik.

20

Pol keke t̄i kepno provins Masedonia ketike Grik

¹ M̄t nererik nesikeyaanmi epei au, Pol ken̄ne m̄t kerek nises h̄m me Jisas keyewewi ketpor h̄m mamkepi nanises h̄m me God werek werek. Te h̄rak k̄n̄aiw̄ri kakno provins Masedonia.

² H̄rak ken k̄piun provins Masedonia, h̄rak kerekir̄ kau n̄im̄n ken kerer wit wit kat̄p m̄t h̄m m̄rak yap̄rwe mamkepi nanises h̄m me God werek werek. Epei au, h̄rak ken provins Grik.

³ H̄rak kepu en wenke wikak. H̄rak kepu en wenke wikak, h̄rak kare kaku sip kakno Siria, h̄rak kemtau m̄t han h̄r nimen̄p̄n nank̄p, te h̄rak han kitet kakno kakitet provins Masedonia ere h̄rak k̄n̄aiw̄rek k̄piun provins Siria.

⁴ *Sopata n̄kan ke Piras ke wit Beria, h̄rak ketike Aristakas, Sekandas h̄rak̄it te wit Tesalonaika, h̄rak̄it tekite Pol tariyak̄it ten. M̄tik Gaias ke wit Debi, Timoti, Tikikas ketike Trofimas te Asia, h̄rak̄it tetike Pol nariyan nen.

⁵ H̄r m̄t nin̄n nen nemeriyei neit wit Troas.

⁶ H̄r nemeriyei neit ein, haiu mau wit Filipai ere w̄ m̄t nererik ap newis yis mekre bret m̄r han tewen̄n menmen God kerekoyorem h̄ram epei au. Menmen im epei au, haiu m̄naaiw̄r wit Filipai mau sip ere w̄ hisp̄nak (5), haiu m̄piun wit Troas. Haiu men m̄piun wit Troas, haiu metike m̄t nemeriyei mau en ere w̄ hisp̄nak wik (7).

Pol k̄kiak Yutikas kerek h̄rak kaa keit wit Troas, h̄rak p̄ike kekrit kepu

⁷ *Me w̄ Sabat me w̄taan haiu m̄t yap̄rwe mererik maam menmen han tewen̄n menmen Jisas k̄riakem haiu mewen̄pi God. Pol kat̄p m̄t en menmen. H̄rak kare teipmen kakno te h̄rak ketpor h̄m ere w̄ n̄im̄n.

* 19:29 Ap 20:4, 27:2; Kl 4:10; Fm 24 * 19:31 2Ti 1:15

* 20:4 Ap 19:29, 21:29; Ef 6:21 * 20:7 Ap 2:42, 46

⁸ Mít epei neit si yapirwe newisim mekre haau mau niu meit winak haiu mau mererik mekrerek.

⁹ Mítik pipiak niuk mirak Yutikas kau windo me winak. Pol wen katip katip, hirak kinapipi kiwaai kinatin. Kiwaai kinatin o, hirak kenke kau niu ken kiun ti. Mít nekiuwe nen nikiak nirek nepei au kaa.

¹⁰ *Pol kekintip kekiuwe ken kirek, hirak kenke kenterik kesiuwewik. Epei au, hirak katip kar ik: “Yi ap han enuk au emit! Hirak kaa te in ek pike kekrit kaku.”

¹¹ Hirak katip epei au, hirak ketikeri pike niniu nen winak hirak kewep niu o bret ketikeri nekiyan naam. Epei au, hirak ketikeri newepnak ere wanewik. Wanewik, Pol kinaiwiri.

¹² Pol kinaiwiri, hir nethis pipiak ik kerek nipaa kenkewin kaa Pol pike kikiak, hir nen winak mir hir han yaaik iuwe.

Pol kinaiwir wit Troas kipiun wit Mailitas

¹³ Haiu minin men mau sip merekir wan ere mpiun wit Asos, kerek Pol katip kakwenyipir sip. Nipaa hirak ketpai menmen im kentar hirak kinapen sip, hirak hanhan keke ti kakno ein.

¹⁴ Hirak kewenaiyipir keit Asos epei au, haiu metiwekhis men mau sip minaiwir wit Asos men ere miun Mitilini.

¹⁵ Haiu mpiun Mitilini epei au, haiu me wi ham wanewik men mesipat wit Kaios. Haiu wen men me wi ham kekrit haiu men mesipat wit Semos. Wit Semos epei au, wi ham haiu mpiun wit Mailitas. Sip mwaai meit ein.

¹⁶ Pol epei han kitet hirak kau sip ap kano wit Efesas kentar hirak kinapen kaku provins Asia wi yapirwe. Hirak hanhan kakno waswas kakiun Jerusalem me wi Pentekos.

Pol katip him mirak men mit iuwe nises God neit wit Efesas

¹⁷ *Pol wen kepu sip keit Mailitas hirak keriuwet mitik hak katip mit iuwe ne weiwik me God neit Efesas te hir eninen Mailitas enrek.

¹⁸ *Ewaai meruri hir mit ne Efesas epei nan, Pol ketpor kar ik: “Yi epei yertei me wi hi hinin han Asia hau hetikewi yi yertei menmen hi hisesim.

¹⁹ *Yi yertei me wi yapirwe mit han ne weiwik me Isrel hir nimenipin natipan naniyep te hir nenip menmen im menip han kai kekrit hir newaank hiras. Hi ap ewenipi niuk mai au. Hi hirak menmen

Mitik Iuwe Kraiss kehimitenewem, wi ham hi hikit henterim.

²⁰ Hi ap hepakin him mamkepi me wi hi hewepyapir him me God yi yau winak ke mit kerek nekine him me Moses yi yererik en o yau winak mi miutip miutip.

²¹ Hi epei hetpi yi mit ne weiwik me Isrel netike yi mit ne weiwik ham, hi epei hetpi him manp eiweikin sip eiwet menmen enum eiyises him me Mitik Iuwe kaiu Jisas.

²² *In ek hi hises him God Himin Yaaik ketpewem te hi eno wit Jerusalem. Hi hepitari menmen mit nanrekewem nanit ein.

²³ *Hi hertei kerekek God Himin Yaaik epei ketpo merer wit wit mit nanrekoyo enum nanwire akre winak enuk.

²⁴ *Hi han kitet hi hahi te hi ehises menmen nipaa Mitik Iuwe Jisas kehimitena hi ehisesim, hiram menmen weinim. God epei kirak mit menmen yaaim keriuwe Jisas Kraiss te hirak kehimitena hi hetpor him yaaim me menmen im.

²⁵ *Yi eiyimewem. Nipaa hi hen yi mit yapirwe hewepiyapir him me God kinin naanmpre haiu mit. In ek hi hertei maain hi ap eri meiyam au.

²⁶ *Te hi petepin hetpi him manp, mitik kiutip ke yi mit maain kakno si tatiknenik hiram menmen mai au.

²⁷ Hiram menmen mai au mentar hi ap heripakin him mei me menmen me God kakinin naanmamre haiu mit au.

²⁸ *Yi naanempre hiras yetike mit kerek God Himin Yaaik kehimiteni yi naanmpri. Yi yar ke mit naanmpre sipsip yi naanempre mit ne weiwik me God. Hirak kenip mit hir ne weiwik mirak keriuwe hemkre me Nikan kirak Jisas wi hirak kaa kentar nu tentarakit.

²⁹ *Hi hertei hi anaiwiri epei au, maain mit naninen ninin ke yi mit nanriwaank han ki nanriuwe menmen enum hir nanpiyem. Mit in hir nanre nepere enum men ninin ke sak namip newaankem, hir naninen nanriwaank.

³⁰ *Maain mit han ne yi mit hir nantip him memipin nanri han ke mit han ne yi mit kerek yises him me God te hir enisesim.

³¹ *Yi naanmamre hiras me menmen im, yi han ekitet me tito wikak hi witaan wanewik hetpi him manp me menmen me God te yi eiyisesim, hi hikiti hekepi wisenum.

³² *In ek hi hitehi God hirak naanmamprite him me God hirak kakrekyi yaaim hiram mamkepi te yi eiyu werek werek.

* 20:10 1Kin 17:21 * 20:17 Ap 18:21 * 20:18 Ap 18:19, 19:10 * 20:19 Ap 20:3 * 20:22 Ap 19:21 * 20:23 Ap 9:16, 21:4, 11 * 20:24 Ap 21:13; 2Ti 4:7 * 20:26 Ap 18:6 * 20:28 1Ti 4:16; 1Pi 5:2-4 * 20:29 Mt 7:15; Jo 10:12 * 20:30 1Jo 2:19 * 20:31 Mk 13:37; Ap 19:8, 10; 1Te 2:11 * 20:32 Ap 26:18

Hirak kakweti menmen m̄irak yaaim hirak maain kakwet m̄it n̄irak em.

³³ *Hi ap hemkre menepam heit pewek me yi m̄it o laplap mi au.

³⁴ *Yi epei yertei hi h̄irak menmen heri-
uwe his mai hi ekerwo laplap me w̄inak
sel te hi heit pewek mererim. Hi hetike
m̄it̄ik̄it wariyak̄it tai naanm̄ipraw̄ir h̄iras
me menmen. Yi au.

³⁵ *Marim hi epei heteikni yi eiriak men-
men iuwe te yi eikaap m̄it miyap̄ir h̄ir ap
manpenun neit n̄ir̄iak menmen au. Yi han
ekitet menmen n̄ipaa Jisas ketpin. Hirak
kat̄ip kar ik: 'Yi eiwet m̄it menmen h̄iram
min̄in m̄it h̄ir nanweti menmen, te yi han
yaaik eiyu.'

³⁶ *Pol ketpor epei au, hirak ketikeri
niteh̄ir newen nin̄ip nitehi God menmen.

³⁷ H̄ir nitehi God menmen epei au, h̄ir
nik̄itek neiyewewik netp̄iwek, "Ti yaaik
eno e."

³⁸ *Pol ketpor kar ik: "Maain hi ap p̄ike
eri meiyam au," te m̄it en h̄ir han toenuk
neriuwerek. H̄ir netp̄iwek epei au, h̄ir
neriuwetek kau sip ken.

21

Pol ketike wariyak̄it t̄irak tau sip tatno Jerusalem

¹ Haiu metpor "Eiyu en," te haiu mau sip
m̄inaiw̄iri men. Haiu m̄inaiw̄iri men, haiu
merekir wan met̄in ke n̄im̄in mesipat wit
Kos. W̄i ham haiu mesipat wit Ros. Haiu
mesipat wit Ros, haiu men ere m̄ipiun wit
Patara.

² Haiu m̄ipiun wit Patara, haiu menke
m̄inaaiw̄ir sip im̄inmat̄in sip ham mam-
rei mamno Finisia te haiu man mewim
men.

³ Haiu men ere haiu m̄ir Saipras te haiu
mesipatek men p̄inak ke his yaaim wen
mepno ere m̄ipiun provins Siria. Haiu
menke m̄inaaiw̄ir sip meit wit Taia, wit
kerek m̄it nau sip nan̄inke menmen mekre
sip.

⁴ *Haiu epei men m̄ir m̄it han nises h̄im
me M̄it̄ik̄ Iuwe Krai te haiu mau metikeri
me w̄i hisp̄inak wik (7). God H̄im̄in Yaaik
k̄ik̄iak han ke m̄it en te h̄ir nat̄ip Pol ap
kakno wit Jerusalem.

⁵ *Au, w̄i hisp̄inak wik (7) haiu m̄inaiw̄iri
men. H̄ir m̄it netike miyap̄ir n̄ikerek
n̄ir neriuwetai ere haiu men tenhaan ek.
Haiu men tenhaan ek, haiu mewen nin̄ip
miteh̄ir haiu mitehi God menmen.

⁶ Haiu meketanhis haiu metpor "Eiyu
en." Haiu metpor epei au, haiu men mau
sip, h̄ir m̄it en p̄ike nen witeik.

Agabas kat̄ip Pol menmen God H̄im̄in Yaaik keteikniwekem keit wit Sisaria

⁷ Haiu mau sip p̄ike men m̄inaaiw̄ir wit
Taia men ere m̄ipiun wit Tolemes. Haiu
m̄ipiun Tolemes, haiu men m̄ir m̄it en
nises h̄im me Krai haiu mau metikeri w̄i
miut̄ip.

⁸ *Wanewik haiu m̄it metike Pol
m̄inaaiw̄ir Tolemes men ere m̄ipiun wit
Sisaria. Haiu m̄ipiun Sisaria, ein ek haiu
men mau w̄inak ke Filip m̄it̄ik̄ kerek
kat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im yaaim me Krai.
H̄irak kiut̄ip ke m̄it hisp̄inak wik (7) n̄ipaa
m̄it neh̄im̄teni naanm̄ipre menmen me
miyap̄ir m̄ikaan n̄ir epei naa.

⁹ *H̄irak kine n̄ikerek h̄iram (o h̄iram)
tekyaait (4), h̄ir neit m̄ikaan wen au, h̄ir
newepyap̄ir menmen maain mamnen.

¹⁰ *Haiu mepu en w̄i ham, m̄it̄ik̄ profet
niuk m̄irak Agabas k̄inaaiw̄ir provins Ju-
dia kan Sisaria.

¹¹ *H̄irak kan Sisaria, hirak keit waai
let ke Pol keiyik kesenek h̄irekes his h̄it
m̄irak keriuwerem. H̄irak kesenek his h̄it
keriuwerem te h̄irak kat̄ip kar ik: "God
H̄im̄in Yaaik kat̄ip kar ik: 'M̄it̄ik̄ ke let ik e
maain kakno wit Jerusalem, m̄it ne weiw̄ik
me Isrel nant̄iwekhis nansenkekik kar ik
nanwet m̄it ne weiw̄ik ham ek.'"

¹² *H̄irak kat̄ip epei au, haiu metike m̄it
han en metp̄iwek mewenek mar ik: "Ti ap
eno wit Jerusalem au ek̄it."

¹³ *Au Pol kewenhi kar ik: "Yi yen-
mak yi yik̄it yari han kai? Hi han kitet
h̄iram yaaim te hi ano w̄inak enuk kerekek
au. Hi han kitet h̄iram yaaim te hi hat̄ip
m̄it miyap̄ir h̄im me M̄it̄ik̄ Iuwe Jisas m̄it
han h̄ir naniyep hi hahi, h̄iram menmen
wein̄im."

¹⁴ Haiu metp̄iwek metp̄iwek au. H̄irak
ketaih̄im kew̄irem, haiu mekint̄ip merp
mat̄ip mar ik: "Han kit. Haiu hanhan men-
men me M̄it̄ik̄ Iuwe Krai h̄iram mamnen."

Pol kat̄ip m̄it iuwe ne m̄it ne God neit Jerusalem h̄im m̄irak

¹⁵ Haiu mepu en w̄i ham. Epei au, haiu
memani menmen maiu, haiu m̄inaiw̄iri
men wit Jerusalem.

¹⁶ M̄it han nises h̄im me Krai nau
neit wit Sisaria nan netikewai, h̄ir nen
newisai neit w̄inak ke m̄it̄ik̄ kerek haiu
mamu mantikerek niuk m̄irak Neson,

* 20:33 1Sm 12:3; 1Ko 9:11-12 * 20:34 Ap 18:3; 1Te 2:9
* 21:4 Ap 20:23 * 21:5 Ap 20:36 * 21:8 Ap 6:5, 8:40
Ap 20:23, 21:33 * 21:12 Mt 16:22 * 21:13 Ap 20:24

* 20:35 Mt 10:8 * 20:36 Ap 21:5 * 20:38 Ap 20:25
* 21:9 Ap 2:17 * 21:10 Ap 11:28 * 21:11 Jo 21:18;

h̄rak n̄paa ke wit Saipras. H̄rak kises h̄m me Kraiss n̄paa enum eik ere in.

17 Maain haiu m̄piun wit Jerusalem, m̄t en nises h̄m me Kraiss han yaaik h̄r netaihis.

18 *H̄r netaihis haiu mau w̄ ham, h̄rak Pol ketikewai men m̄r Jems. M̄t iuwe nin̄n naanm̄pre m̄t nises h̄m me Kraiss nererik newen̄piyek, h̄r nau netikerek.

19 *Pol ketpor h̄r yaain, ketpor h̄r yaain epei au, h̄rak ketpor menmen God kekepik h̄rak k̄r̄akem ke m̄t ap ne weiw̄k me Isrel.

Pol kemtau h̄m me m̄t iuwe h̄rak ken w̄nak iuwe ke God

20 Pol ketpor epei au, h̄r newen̄pi niuk me God. Epei au, h̄r nat̄p Pol nar ik: “Ti epei hertei m̄t ne weiw̄k me Isrel h̄r m̄t yap̄rwe nises h̄m me Kraiss, h̄r wen nises h̄m me Moses.

21 *M̄t han epei nemip̄n netpor ti epei at̄p m̄t han ne weiw̄k me Isrel nau nerer wit wit ke m̄t ne weiw̄k ham, h̄r enweik̄n sip enwet h̄m me Moses, h̄r ap enrekir ȳnk ke n̄kerek n̄r, h̄r ap enises menmen haiu m̄t ne weiw̄k me Isrel in misesim.

22 Maain m̄t in nan̄rtei ti hepu, te ti eriak mekam?

23 Haiu metpi menmen haiu han kitetim. M̄tik̄it tekyaāit it et h̄rak̄it epei tat̄p God t̄mat w̄ h̄rak̄it teriuwes̄is menmen.

24 *Ti eno etikeret yi eir̄iak menmen h̄m me Moses mat̄p te God kakt̄p menmen im epei au, yi yaain. Ti ew̄r pewek me m̄tik̄it it te m̄tik̄ pris kakrek̄ȳwek̄item. Epei au te h̄r m̄t enime paan k̄rak̄it. Ti eriak menmen mam̄r im te m̄t yap̄rwe en̄rtei h̄m h̄r nemtewem h̄ram wein̄m, ti wen hises h̄m me Moses.

25 *Me m̄t nises h̄m me God h̄r ap ne weiw̄k me Isrel, n̄paa haiu epei mewisor t̄wei metpor h̄r ap enises h̄m yap̄rwe n̄paa Moses kewis̄m. Ham im keremem. Haiu han kitet h̄r ap nan̄m menmen m̄t newepwar menmen newet t̄pir em, h̄r ap nan̄m hemkre o miyak m̄t newers t̄m̄r hemkre ap mewen au, h̄r ap netike m̄t miyap̄r nanriyanhis newen̄nem au em̄t.”

26 *H̄r nat̄p epei au, Pol keithis m̄tik̄it it w̄ ham h̄rak keriyak̄it ten t̄r̄iak menmen h̄m me Moses kat̄p te God kat̄p h̄rak̄it t̄re yaaik̄it. Epei au, h̄rak̄it ten w̄nak iuwe ke God tat̄p m̄t pris me w̄ h̄rak̄it t̄mat ere h̄rak̄it t̄re yaaik̄it te h̄rak̄it tatwet God menmen.

M̄t ne Isrel neithis Pol kekre w̄nak iuwe ke God

27 Maain w̄ hisp̄nak wik (7) menep epei au, h̄ram w̄ m̄tik̄it t̄mat menmen h̄rak̄it t̄rakem h̄ram epei au mesi, m̄t han ne Isrel kerek nau provins Esia h̄r nan n̄r Pol kekre w̄nak iuwe ke God. H̄r n̄k̄iak han ke m̄t miyap̄r en neithis Pol n̄nap nat̄p nar ik:

28 *“Yi m̄t ne Isrel. Yi eikepai. M̄tik̄it ik h̄rak m̄tik̄it kerek kepno keper wit wit kat̄p m̄t yap̄rwe h̄r m̄t ne weiw̄k me Isrel netike h̄m me Moses, w̄nak iuwe ke God h̄ram menmen wein̄m. In ek h̄rak epei keithis m̄tik̄it ap ke Isrel keiȳk kan kekre haau m̄t narik ap te nan̄no n̄m̄n ek au. M̄t iuwe neriuwes̄isek, neh̄m̄tanek ne haiu m̄t ne Isrel keriyen.”

29 *H̄r nat̄p menmen im nentar h̄r epei n̄r m̄tik̄it Trofimas kitet wit Jerusalem ketike Pol te h̄r han kitet Pol ket̄wekhis ten w̄nak ke God teit n̄m̄n. Pol k̄r̄ak menmen im au.

30 M̄t yap̄rwe neit Jerusalem en nesikeyaanmi (o nesikewari) nesiuknen nan nererik neithis Pol neriyaāk neiȳk nen witeik. H̄r neriyaāk neiȳk nen witeik, m̄t neiyepet weip̄r ke w̄nak ke God.

M̄tik̄it iuwe ke ami ke Rom keithis Pol keriyaāk keiȳk ken w̄nak enuk

31 M̄t yap̄rwe nererik h̄r wen nan̄nep Pol kaki, m̄t han nen nat̄p m̄tik̄it iuwe Ofisa ke ami ke Rom nar ik: “M̄t yap̄rwe neit Jerusalem h̄r nenapan.”

32 H̄rak kemtau menmen im epei au, h̄rak keithis m̄t han ne ami nin̄n naanm̄pre m̄t ne ami nar 100, h̄r netike soldia ne ami yap̄rwe nesiuknen nekiuwe nen n̄r m̄t en. H̄r nekiuwe nen n̄r m̄t en, h̄r n̄rek ketike m̄t ne ami yap̄rwe, h̄r nenep Pol au. H̄r nerp neit.

33 *M̄tik̄it iuwe ke ami kan Pol ket̄wekhis kat̄p m̄t n̄rak h̄r nesenkekik neriuwe sen ain wik. Epei au, h̄rak kitorhi kar ik: “M̄tik̄it ik h̄rak keim̄n? H̄rak k̄r̄iak mekam?”

34 M̄t han nat̄p h̄m ham, m̄t han nat̄p h̄m ham te h̄rak ap kertei menmen werek kentar m̄t nesikeyaanmi yap̄rwe te h̄rak kat̄p m̄t n̄rak h̄r n̄nanek neiȳk nan̄no w̄nak ke ami k̄r.

35 H̄r neiȳk nen ere n̄piun lata me w̄nak, m̄t ne ami n̄nanek nau niu nentar m̄t nesikeyaanmi (o nesikewari) yap̄rwe nanri Pol kaknen te h̄r nank̄p.

36 *H̄r nisesik n̄nap nat̄p nar ik: “Yi eik̄p kaki.”

* 21:18 Ap 15:2, 13; Ga 1:19 * 21:19 Ap 15:12 * 21:21 Ap 16:3; Ga 2:3 * 21:24 Nam 6:1-21; Ap 18:18 * 21:25 Ap 15:28-29 * 21:26 1Ko 9:20 * 21:28 Ap 6:13; Esi 44:7 * 21:29 Ap 20:4; 2Ti 4:20 * 21:33 Ap 20:23, 21:11 * 21:36 Lu 23:18; Ap 22:22

Pol katip mit kenmak hirak kiriak menmen

³⁷ Hir neit Pol nanrik nanino namin ein, Pol katip mit iuwe ke ami keriuwe him Grik ketpwek kar ik: "Hi hanhan hetput menmen hram werek?" Mitik iuwe eik ketpwek kar ik: "Ti harkeik te ti hertei him Grik?"

³⁸ *Hi han kitet ti mitik ke Isip kerek nipaa ein kari han ke 4,000 mit te hir netike gavman ne Rom nare naninepan hir neit hne me his, yipo henmik nrr nen wit tenhaan weinm."

³⁹ Pol kewenhi kar ik: "Hi au. Hi mitik ke weiwik me Isrel, miye wina weit wit Tasas ke provins Silisia, hi mitik ke wit niuk mirak iuwe. Ti ewisa hi etip mit menmen mai o au?"

⁴⁰ Hirak kewenhi te Pol kerp kentir leta kikiamhis keweni ketpor kar ik: "Eikintip." Hir nekintip, te hirak ketpor keriuwe him me mit ne Isrel.

22

¹ Hirak ketpor kar ik: "Nai yinan mit iuwe, mit nai ne watuu, yi eyimtau him hi hetpiyem te yi ap aitp hi hahi."

² Hir nemtau Pol ketpor keriuwe him mir Hibru, hir nekintip wire wire te Pol wen ketpor kar ik:

³ * "Hi hetpi werek. Hi ke weiwik me Isrel, miye pai wina weit wit Tasas ke provins Silisia te hi han hau in ere hi iuwe. Mitik iuwe niuk mirak Gameliel keteikno menmen markeik te hi hises him me Moses kerek nipaa maamrer nai nisesim. Hi hises menmen im hises God iuwe har ke yi mit in yi yisesim.

⁴ *Hi hewaank mit enipi hir naa nentar hir nises him me Kraiss. Hi esenkek his hit me mit miyapir hatip mit plisman hir newiri nekre winak enuk.

⁵ Mitik iuwe pris kinin naanmipre mit pris han hirak ketike mit iuwe ne kaunsil hir nanwepyapir hi hatip werek. Nipaa hir neweto twei hir newisik ken mit han ne weiwik maiu neit Damaskas te hi epei hen en ehithis mit miyapir kerek nises him me Kraiss, hi hesenkeki heriyei heri hen Jerusalem te mit iuwe en nanip.

Pol katip mit karkeik hirak kises him me Kraiss

⁶ "Hi wen hepno menep Damaskas wepni kau naminuwe, wasenum si meke nepni man mir mewenkika.

⁷ Hi henkewin hwaai ti hi hemtau him ke mitik ketpo, 'Sol, Sol ti henmak te ti herewaank?'

⁸ Hi pike hitiwekhi, 'Mitik Iuwe ti keimin?' Hirak kar ik: 'Hi Jisas ke Nasaret kerek ti herewaank.'

⁹ Mit nan netikewa nir si te ap nemtau him ke mitik werek werek au.

¹⁰ "Hi hitiwekhi har ik: 'Mitik Iuwe ti hanhan hi erak mekam?' Hirak kar ik: 'Ti ekrit eno wit Damaskas. Ti ehit ein te mitik kaknen kakitput menmen God kakihimtanem ti eriakem.'

¹¹ Hi ap hir ein ein hentar si epei mir iuwe hi nanamir toto te mit nan netikewa netauhis neriya haiu mariyan men Damaskas.

¹² "Mitik hak kau en niuk mirak Ananias. Hirak mitik yaaik kises him me Moses te mit yapirwe ne weiwik maiu ein hir han kitet natip hirak yaaik.

¹³ Mitik ik kan kerp kerepta ketpo kar ik: 'Kai yinak Sol, ti pike ehir ein ein.' Hirak katip epei au, wasawas hi hir ein ein te hi hirek.

¹⁴ Hirak ketpo kar ik: 'Mitik Iuwe God ke maamrer nau hirak kehimitenut te ti ertei menmen hirak hanhan kakriakem, kehimitenut ti hir Mitik Yaaik kerek kiriak menmen me God, ti epei hemtau hirak ketput keriuwe him mirak.

¹⁵ Maain ti eno etip mit miyapir yapirwe ewepyapir menmen ti epei hemtewem epei hirem.

¹⁶ *In ek ti ap ehu au emit! Ti ekrit te hi ekirit. Ti enine Mitik Iuwe God ehitiwekhi te hirak kakisak menmen enum ti hiriakem.'

God kehimitan Pol kaktip mit ap ne Isrel him yaaim me Kraiss mamno mit ap ne Isrel

¹⁷ "Hirak ketpo epei au, hi pike hen wit Jerusalem. Hi heit winak iuwe ke God in hi hitehi God menmen. Hi hitehi God menmen, hi hepu hi hir menmen mar ke hi hityak,

¹⁸ *Mitik Iuwe Kraiss ketpo kar ik: 'Ti ekrit waswas enaawir wit Jerusalem entar mit miyapir in ap enimtau him ti etporem me hi.'

¹⁹ *Hi pike hetpwek har ik: 'Mitik Iuwe, hir epei nertei hi epei hen herer wit wit winak mit nererik nekine him me Moses nekrerem, hi hen en heithis mit miyapir hir nises him mit, hi hanip.

²⁰ *Nipaa mit nenep mitik kewepyapir him mit niuk mirak Stiven hi herp menep atip hram yaaim te hir nakip kaa. Hi hetenen laplap saket me mit hir newir nan nakip. Hi etpor menmen mit hir enimtewem.'

* 21:38 Ap 5:36-37 * 22:3 Ap 5:34; Ro 10:2 * 22:4 Ap 8:3, 22:19 * 22:16 Ap 2:21; Ro 10:13 * 22:18 Ap 9:29-30 * 22:19 Ap 8:3, 26:9-11 * 22:20 Ap 7:58, 8:1 * 22:21 Ap 9:15, 13:2

21 *Au, Krais pike ketpo kar ik: ‘Hiram menmen weinim. Hír ap te nanimtau him mit au. Ti eno entar hi eriuwetit ti eno yanimín ewepypír him mai mamno mit ap ne weiwik me Isrel.’”

Mítik iuwe ke ami naanmpre Pol

22 *Mit yapirwe ein nemtau Pol ere hírak katip menmen me hírak kewepypír him me mítik iuwe katip mit ap ne weiwik me Isrel ketporem. Hírak ketpor menmen im, hír han enuk nínap him iuwe nar ik: “Yi eikíp eki. Yi ap eiwisék kaku tí au ekít!”

23 Hír nínap newep laplap mír neteikín hír han enuk wisenuk newír toni waniu (o win) men niu.

24 Hír newír toni waniu (o win) men niu, mítik iuwe ofisa ke ami katip mit hírak neithis Pol neriyaak neiyik nanino nímín, hír nankíp nanriuwe nípín ere hírak kakwepypári nenmak te mít ne Isrel en nínap nesiuwe him marim.

25 *Hír netiwekhis neriyaak neiyik nen nesenkekwek his mírak te hír nankíp. Hír nesenkek his mírak nankíp, Pol katip mítik kerek naanmpre 100 mit ne ami kitiwekhi kar ik: “Hím mit iuwe ne Rom hír newisim matip híram yaaim te mít nanínep mítik kerek keit tíwei yaan mewik kar ke mít ne wit Rom, te hír newisik ken winak ke masistret wen au, hírak ap katip hírak enuk au?”

26 Mítik ik kemtau him im Pol ketpíwekem epei au, hírak ken kír mítik iuwe kírak hírak ofisa ke ami ketpíwek kar ik: “Ti hírak menmen enum. Mítik eik e hírak ketenen tíwei yaan mewik kóre mítik ke Rom.”

27 Hírak katip epei au, mítik iuwe ofisa ke ami kan kír Pol kitiwekhi kar ik: “Ti etpo ti hetenen tíwei namba mewik kar ke mít ne Rom o au?” Pol kar ik: “O, hi hetenen tíwei har ke mít ne Rom.”

28 Mítik iuwe ofisa eik ketpíwek, “Hi epei hewír pewek yapirwe te hi heit tíwei yaan mewik híram matip hi híre mítik ke Rom.” Pol kar ik: “Miye wina te hi híre mítik ke Rom hentar miye haai hír netenen tíwei namba mewik hír híre mít ne Rom.”

29 *Wasenum mít kerek nankíp nanitíwekhi menmen hír nírír noknínan nenpín nekeipíwek. Mítik iuwe ofisa eik kínaain kentar hírak kertei Pol ketenen tíwei kar ke mítik ke Rom, hírak kesak him lo me Rom hírak epei kesenkekik keriuwe sen. Mít iuwe ne Rom neriuwesís mít nanriak menmen im me mít ne Rom.

30 Mítik iuwe ofisa hanhan kertei werek menmen mít ne Isrel hír nesiuwe him Pol,

te wí ham hírak katip mit hírak nenke sen me Pol, hírak kesiuwe mítik ken katip mit iuwe pris netike mit han en ne kaunsil nanrerik nanu. Epei au, hírak keithis Pol keiyik ken kewisik kerp ninaan me mít ne kaunsil ketpor menmen.

23

Pol katip him mírak men mit ne kaunsil

1 *Pol kerp kírapi mit ne kaunsil ketpor kar ik: “Nai yinan. Hi hertei hekre han kai menmen me God hi hírakem hi hisesim nípaa ere in híram yaaim.”

2 *Hírak katip epei au, mítik iuwe pris kinín naanmpre pris han niuk mírak Ananias katip mít nerp menep Pol níwaai his nesiuwek him nentar hírak katip enum.

3 *Pol ketpíwek kar ik: “Maain God kakítep ti híre nu mít newis pen kolta mewik te híram nepei mesine meit nímín. Ti hau en skelim hi heriuwe him lo me Moses, te ti au heweikín sip hewet him me Moses ti hetip mít naniyep.”

4 Mít kerek nerp menep Pol netpíwek nar ik: “Ti atíp enum me mítik pris iuwe ke God.”

5 *Pol katip kar ik: “Hi hertei hírak mítik iuwe pris te hi ap hetpíwek har ek au. Hím me God matip mar im: “Yi mít ap eitíp enum me mít hír ninín naanmpri.”

6 *Pol epei kertei mít han ne kaunsil hír nises him me mít Sadyusi, mít han au hír nises him me Farisi. Hírak kertei menmen im te hírak katip kar ik: “Nai yinan. Hi mítik ke Farisi, hi níkan ke mítik ke Farisi. Petepin mít neriya hi herp ninaan me kaunsil hentar hi han kitet mít epei naa maain naníkrit nanu nanít.”

7 Hírak katip epei au, mít ne Farisi netike mít ne Sadyusi nenehan nenterim te hír newep nau nímín pínan hasini pínan hasini.

8 *(Mít ne Sadyusi han kitet mít naa hír níwaai hei, maain pike naníkrit nanu au, herwe o ensel híram mepu au nemipín. Mít ne Farisi han kitet mít naníkrit, ensel netike herwe hír nepu. Nemipín au.)

9 *Hír mít wen natípan nenehan ere wisenum, mít ne Farisi han kerek newepypír him me Moses hír nerp natip nesiuwe him nar ik: “Hau han kitet mítik ik hírak yaaik. Hau han kitet herwe o ensel epei kan ketpíwek menmen.”

10 Hír nenehan ere wisenum te mítik iuwe ofisa ke ami han kitet hír nanri Pol kaktín yinak yinak te hírak keriuwet mit

* 22:22 Ap 21:36 * 22:25 Ap 16:37 * 22:29 Ap 16:38

* 23:1 Ap 24:16 * 23:2 Jo 18:22-23 * 23:3 Mt 23:27

* 23:5 Eks 22:28

* 23:6 Ap 4:2, 24:15, 21, 26:5

* 23:8 Mt 22:23

* 23:9 Ap 25:25

n̄rak newep m̄t nen net̄wekhis neiȳk nan̄no w̄nak ge gavman k̄rak.

11 *W̄itaan, M̄tik Iuwe Kraiss kan kerp menep Pol ketp̄wek kar ik: “Ti han tokik ehu. Ti epei hewepyap̄r h̄m mai heit Jerusalem, te ti eno wit Rom er̄akem em-par kerekek.”

M̄t nimen̄p̄n nat̄pan nan̄nep Pol

12-13 Wanewik, m̄t han ne weiw̄k me Isrel nererik nimeyip̄ran nat̄pan nan̄nep Pol. M̄t in nererik n̄riak menmen im h̄r nin̄n 40 m̄t. H̄r m̄t nesiyehan menmen o t̄par ere h̄r nan̄nep Pol neiȳk nanwen han te h̄r nan̄m.

14 Epei au, h̄r nen n̄r pris iuwe netike m̄t iuwe ne kaunsil netpor nar ik: “H̄aiu epei mesinehan menmen o t̄par ap mam̄m ere h̄aiu mamnep Pol.

15 *Te yi eitike m̄t ne kaunsil eiriuwet m̄tik kakt̄p m̄tik iuwe ofisa ke ami ke Rom kak̄this Pol keiȳk kaknen in. Yi eimit̄wekp̄n yi eiȳt̄wek yi hanhan yaȳmtau h̄m meiyam me Pol. Au, h̄aiu epei memerȳwek mamk̄p h̄rak wen kaknen in.”

16 Pol n̄kan suware k̄rak epei kemtau menmen me m̄t h̄r nimen̄p̄n nan̄nep Pol te h̄rak ken w̄nak ke m̄tik iuwe ofisa ke ami kat̄p Pol em.

17 H̄rak ketp̄wek epei au, Pol ken̄ne m̄tik iuwe kin̄n naan̄mpre 100 m̄t soldia ne ami, h̄rak ketp̄wek kar ik: “Eh̄t pip̄iak ik eiȳk eno m̄tik iuwe ofisa kit. H̄rak kak̄t̄wek menmen.”

18 H̄rak kat̄p epei au, m̄tik keiȳk ken m̄tik iuwe k̄rak ketp̄wek kar ik: “M̄tik kekre w̄nak enuk Pol ken̄nau kitauhi hi heit pip̄iak ik e eiȳk enen ekrit ek̄ntar h̄rak kak̄t̄put menmen.”

19 H̄rak ket̄wekhis keiȳk ken haau wein̄m, h̄rak̄t̄ tekiyak̄t̄ tau, h̄rak kit̄wekhi kar ik: “Ti are etpo mekam?”

20 H̄rak pip̄iak ketp̄wek kewen̄wekhi kar ik: “M̄t iuwe ne kaunsil nat̄p h̄rak werek te h̄r nanituthi teipmen ti eh̄this Pol eiȳk eno w̄nak ke kaunsil, h̄r nemip̄n nat̄p h̄r hanhan nemtau h̄m meiyam me Pol.

21 Ti ap emtau h̄m m̄r entar m̄t nin̄n 40 m̄t nesiyehan menmen o t̄par ap nan̄m ere h̄r nank̄p kaki. H̄r nemer̄r ere ti etpor te ti eiȳk enen.”

22 H̄rak ketp̄wek epei au, m̄tik iuwe ofisa ke ami ketp̄wek kar ik: “Ti ap et̄p m̄tik hak ti epei han hetpo menmen im.” H̄rak ketp̄wek epei au, h̄rak keriuwetek ken.

M̄tik iuwe ofisa keriuwet Pol ken m̄tik iuwe gavman Filiks

23 H̄rak keriuwetek ken, h̄rak ken̄ne m̄tik̄t wik h̄rak̄t̄ kepten tin̄n naan̄mpre 100 m̄t ne ami, h̄rak ketp̄wek̄t kar ik: “Yi eiȳt̄ 200 m̄t soldia neke t̄ h̄r netike 200 m̄t nemer̄r yipo h̄r netike 70 m̄t ne ami nau hos, h̄r nan̄t menmen nan̄maniyem, h̄r nan̄no nan̄this Pol neiȳk nan̄no. Me w̄itaan h̄r nan̄this pol kaktike menmen neiȳm nan̄no wit Sisaria.

24 Yi eiri hos keiyak te Pol kakwik, yi naan̄m̄p̄r̄wek eiȳk (o eirik) eino ere eipiun m̄tik iuwe gavman Filiks.”

25 H̄rak ketp̄wek̄t epei au, h̄rak ken kewis t̄wei mar im:

26 “Hi Klodias Lisias hi hewis t̄wei ik ken ti Filiks ti m̄tik iuwe ke gavman hin̄n naan̄mpre m̄t. Ti yaaik.

27 *M̄t ne weiw̄k me Isrel neiyewo m̄tik ik nare nank̄p. Hi hemtau h̄rak k̄re m̄tik ke Rom te hi hetike m̄t ne ami nai men mekepik meriyaak meiȳk men.

28 *Hi hanhan hertei werek nenmak te h̄r nesiuwe h̄m te hi heiȳk hen w̄nak ke kaunsil k̄r.

29 “Hi han w̄nak ke kaunsil k̄r, hi hemtau h̄rak ap k̄riak menmen mei te h̄r nank̄p kaki o nanwisik kekre w̄nak enuk. Menmen h̄r nesiuwek h̄m nesiuwerem h̄ram menmen me h̄m lo me Moses h̄r nisesim̄.

30 *M̄tik hak kan ketpo m̄t han ne weiw̄k me Isrel nimen̄p̄n nat̄pan te hi han k̄t̄ hi esiuwerek aknen ekrit. Hi epei hat̄p m̄t kerek nesiuwek h̄m menmen h̄r nan̄no nan̄p̄ ninaan mit nan̄riuwe h̄m.”

31 H̄rak kewis t̄wei epei au, m̄t ne ami nises h̄m m̄rak. H̄r neithis Pol neiȳk ne w̄itaan nen ere n̄piun wit Antipatris.

32 Wanewik, m̄t ne ami kerek neke t̄ h̄r p̄ke nan w̄nak ke m̄tik iuwe ofisa ke ami, h̄r newis m̄t nau hos neithis Pol neiȳk nan̄no Sisaria.

33 H̄r neiȳk nen Sisaria newet m̄tik iuwe ke gavman t̄wei, h̄r neithis Pol ken his m̄rak.

34 M̄tik iuwe ke gavman kekine t̄wei kitehi Pol kar ik: “Ti ke provins ke nein?” Pol ketp̄wek “Hi provins kai Silisia.” H̄rak kemtau h̄rak ke provins Silisia, h̄rak ketp̄wek kar ik:

35 “Maain m̄t nesiuwe h̄m nan̄nen, te hi emtau h̄m mit entar hi naan̄mpre m̄t ne Silisia ere in.” H̄rak kat̄p epei au, h̄rak kat̄p m̄t h̄r naan̄mpre Pol newisik kekre w̄nak iuwe n̄paa m̄tik iuwe Herot kewik h̄rak w̄nak enuk ke gavman.

* 23:11 Ap 18:9, 19:21, 27:24, 28:16, 23

* 23:15 Ap 25:3

* 23:27 Ap 21:30-33, 22:25-27

* 23:28 Ap 22:30

* 23:29 Ap 18:14-15

* 23:30 Ap 24:5-8

24

Mit iuwe ne Isrel nesiuwe h̄im Pol

¹ W̄i hisp̄inak (5) epei man men, mit̄ik iuwe hetpris ke Isrel Ananaias, h̄irak ketike mit̄ iuwe ne kaunsil en h̄ir netike mit̄ik niuk m̄irak Tetalas kerek kertei lo me mit̄ ne Rom h̄irak k̄ikaap mit̄ ne Isrel h̄ir nis-esim te h̄ir nesiuwe h̄im mit̄ neit ninaan me mit̄ iuwe masistret h̄ir nan Sisaria. H̄ir nan Sisaria, h̄ir nen n̄ir mit̄ik iuwe ke gavman Filiks te h̄ir nesiuwe h̄im Pol.

² Mit̄ik iuwe kari Pol h̄irak kan te mit̄ik iuwe ken̄ne Tetalas. H̄irak ken̄ne Tetalas, h̄irak kesiuwe h̄im Pol kar ik: “Ti mit̄ik iuwe ke gavman. Ti n̄ipaa ere in ti naanm̄iprai werek te haiu mekiyan mau meit. Ti hekepai ti henip yaaim mekreh̄ir menmen n̄ipaa haiu misesim enum merer wit.

³ Haiu mit̄ merer wit wit han yaaik meri-uwerem te haiu mat̄ip ti yaaik.

⁴ Hi h̄inapen erwit iuwe, te hi hituthi ti han tewen̄nai emtau h̄im menmen meiyam yinam haiu mam̄iputem.

⁵ *Haiu mertei mit̄ik ik h̄irak mit̄ik enuk kari han ke mit̄ ne weiw̄ik me Isrel nau nerer wit wit te h̄ir nenehan nenepan. H̄irak mit̄ik iuwe kei ke mit̄ kerek nises h̄im me Jisas n̄ipaa ke Nasaret.

⁶ *H̄irak kari mit̄ik ap ke weiw̄ik me Isrel ketikerek ten w̄inak ke God iuwe keit Jerusalem, te h̄irak ap kises h̄im me mit̄ neriuwes̄s menmen im. Haiu mit̄iwekhis han kitet mewepyp̄irek kakises lo maiu. [

⁷ Au, mit̄ik iuwe ofisa ke ami Lisias keit mit̄ ne ami n̄irak h̄irak kewep kokn̄nai w̄isenum keithis mit̄ik ik kerik ken.

⁸ Epei au, Lisias kat̄ip neim̄in h̄ir nansi-uwek h̄im h̄ir an̄inen in en̄irit.] Ti itehi mit̄ik ik it̄ h̄irekes ertei menmen yap̄irwe haiu mesiuwek h̄im.”

⁹ H̄irak kat̄ip epei au, mit̄ yap̄irwe ne weiw̄ik me Isrel neit ein nekepek nat̄ip nar ik: “H̄irak kat̄ip werek, h̄irak ap kemip̄in au.”

Pol kat̄ip mit̄ik iuwe Filiks h̄im m̄irak

¹⁰ H̄ir nat̄ip epei au, mit̄ik iuwe keh̄is ken̄ne Pol kaknen kakt̄ip. Pol kan kerp kat̄ip kar ik: “Hi hertei me tito yap̄irwe ti naanm̄iprai heriuwe menmen yap̄irwe te hi han yaaik etput menmen eteiknut hi h̄ir̄iak mekam.

¹¹ *Ti itehi mit̄ in ti hertei menmen hi hetpiyem. Me w̄i hiswiyen wik (12) hi han wit Jerusalem ewen̄ipi God.

¹² Mit̄ ne Isrel ap n̄ira hi hetike mit̄ han mewepnak mat̄ipan meit w̄inak ke God

ein, hi ap hari han ke mit̄ te h̄ir han kekrit heit w̄inak ke God o heit witeik.

¹³ H̄ir ap neit mit̄ik kiut̄ip k̄ira hi h̄ir̄iak menmen marim h̄ir nesiuwau h̄im.

¹⁴ * “Hi etput menmen im. Hi ewen̄ipi niuk me Mit̄ik Iuwe h̄irak God ke maamer̄ nau, te hi hises h̄im me menmen me Jisas kerek mit̄ nat̄ip h̄iram enum. Hi wen hises menmen yap̄irwe mit̄ik Moses ketike mit̄ profet h̄ir newis̄im mau t̄wei.

¹⁵ Hi hises menmen har ke mit̄ in me h̄im me God, maain mit̄ yaain nantike mit̄ enun p̄ike nankrit nanu nan̄it.

¹⁶ *Hekrit hekrit hi hare h̄ir̄iak menmen te God ketike mit̄ miyap̄ir yap̄irwe n̄ira nat̄ip hi yaaik.

¹⁷ * “Hi heit wit ham me tito meiyam epei au, hi heit wit Jerusalem ewet mit̄ nai ne weiw̄ik me Isrel pewek mei, hi are ano ewet God menmen.

¹⁸ *Hi wen heit w̄inak iuwe ke God ein hi h̄ir̄iak menmen im me h̄im me Moses mat̄ip hi h̄ir̄iakem te God kakt̄ip hi p̄ike yaaik, mit̄ han n̄ira. Mit̄ nau netikewa au, haiu ap mewepnak mat̄ipan au.

¹⁹ Mit̄ han ne weiw̄ik me Isrel h̄ir ne provins Esia h̄ir nepu w̄inak ke God n̄ira netauhis neriya. Mit̄ en h̄ir h̄iras en̄inen in nant̄ip menmen mei meit ninaan mit̄ te h̄ir nansiuwau h̄im,

²⁰ o au en, ti at̄ip mit̄ in h̄ir nat̄ip newepyp̄ir menmen h̄ir n̄ir hi h̄ir̄iakem enum me w̄i hi herp ninaan me kaunsil. Menmen au,

²¹ * o h̄im miut̄ip im. N̄ipaa hi herp ninaan m̄ir hi h̄inap hat̄ip har ik: ‘Mit̄ neriya heit w̄inak ke kaunsil ik nentar hi han kitet mit̄ epei naa p̄ike nan̄ikrit nanu.’ ”

²² *Pol kat̄ip epei au, mit̄ik Filiks kerek kertei werek menmen me h̄im me Mit̄ik Iuwe Kraiss, h̄irak ketpor kar ik: “Yi yemer̄ir mit̄ik iuwe ofisa ke ami kaknen te hi han kakitet menmen hi ehisesim.”

²³ *H̄irak ketpor epei au, h̄irak kat̄ip mit̄ik kepten ke ami kin̄in naanm̄ipre 100 mit̄, h̄irak naanm̄ipre Pol te ap keriuwes̄is n̄irak yinan nan̄inen nanwet̄iwek menmen.

Filiks kewis Pol kekre w̄inak enuk me tito wik

²⁴ Maain w̄i ham Filiks keit m̄ite p̄irak Drusila kerek pe weiw̄ik me Isrel. H̄irak kesiuwe mit̄ik keit Pol keyiȳik kan, h̄irak ketikerep nemtau Pol kat̄ip me mit̄ enises h̄im me Kraiss Jisas.

²⁵ *Pol wen ketpor menmen me mekam yaaim, menmen me mit̄ik kewen han k̄irak

* 24:5 Ap 17:6 * 24:6 Ap 21:28-30 * 24:11 Ap 21:17 * 24:14 Ap 24:5 * 24:16 Ap 23:1 * 24:17 Ro 15:25-26; Ga 2:10 * 24:18 Ap 21:26-27 * 24:21 Ap 23:6 * 24:22 Ap 23:26 * 24:23 Ap 27:3, 28:16, 30 * 24:25 Jo 16:8

ke menmen yapirwe, katip menmen me wi maain God skelim mit te Filiks kepipir kinaain ketpawek kar ik: “Epei werek. Ti pike eno. Maain han kai hi ennut ti etpo menmen.”

²⁶ Hirak wen han kitet Pol kakwetawek pewek hirak kaksiupanek kakwisik kakno witeik. Hirak han kitet marik te wi ham wi ham hirak keit Pol ketikerek tewepnak.

²⁷ *Pol kepu en ere titu wik epei au. Titu wik epei au, Posias Festas kekrehir ke mitik iuwe gavman Filiks. Hirak Filiks hanhan kenip mit iuwe ne Isrel han yaaik neriuwerek te hirak wen kewis Pol kekrewinak enuk kepu kepeit.

25

Pol katip kar ik: “Mitik iuwe Sisa ke Rom kakimtau him mai”

¹ Mitik iuwe Festas epei kan naanmimpre provins ke Judia wi wikak keremem,

² *hirak kinaaiwir wit Sisaria ken Jerusalem, mit iuwe pris netike mit iuwe ne kaunsil nesiuwe him Pol. Hir nitehi Festas

³ *hirak kakrekiyor menmen yaain kakri Pol keiyik kaknen Jerusalem kakintar hir epei nimenipin naninsep Pol nanwisik yayiwe yinak.

⁴ Festas ketpor, “Mitik Pol kepu kekrewinak enuk keit Sisaria. Hi hirekes menep te hi pike eno.

⁵ Yi eitip mit ni iuwe nanino nantikewa haiu mamno wit Sisaria. Mitik ik kiriak menmen enum te hir nansiuwek him.”

⁶ Hirak ketpor epei au, hirak wen kepu ein ere wi hispinak wikak (8) o wi hiswiyen (10) epei au, hirak pike ken Sisaria. Hirak pike ken Sisaria wi ham hirak kau winak ke gavman werek mit nesiuwe him neitai en, hirak katip Pol eknen.

⁷ *Pol epei kan, te mit ne Isrel kerek neke Jerusalem nan, hir nerp nesiuwe him te hir ap neteikin werek werek Pol kiriak menmen enum im au. Hir nesiuwe him weinim.

⁸ Pol kikaap hirekes katip, “Hi ap hirak menmen enum herekir him me mit ne Isrel o winak iuwe ke God keit Jerusalem o ke mitik iuwe Sisa ke Rom au.”

⁹ *Pol katip epei au, mitik Festas hanhan kiriak mit ne Isrel han yaaik neriuwerek te hirak katip Pol kar ik: “Hirak werek te ti etikewa euno wit Jerusalem te hi emtau mit nesiuwut him ein o au?”

¹⁰ Pol pike ketpawek, “Hi herp winak ke gavman ke Rom, mit hir nemtau mit

nesiuwe him menmen. In ek kerekek ti emtau him te ti etip menmen. Hi ap hirak mit ne Isrel menmen enum au. Yi yetike mit in ne Isrel yerteiyem.

¹¹ Hi hirak menmen enum te hi hahi ehinterim, hiram menmen weinim. Hi hahi kerekek, o au en, mit hir nesiuwe him weinim me menmen hi hirakem, mitik ap kakriyaa kakriuweta te hi eno his mir hir naniyep hi hahi. Hi atip mitik iuwe Sisa ke Rom ekimtau him mai.”

¹² Hirak katip epei au, mitik Festas ketike mit narak kerek nekepek neriuwe him mit iuwe ne Rom netpim, hir newepnak. Hir newepnak netpim nepei au, hirak katip Pol, “Nipaa ti hitehi mitik iuwe ke Rom kakimtau him mit, te in ek haiu matip ti eno Rom ehirek.”

Festas kitehi mitik iuwe Agripa ke Pol

¹³ Maain wenke ham, mitik iuwe gavman Agripa ketike yenten pirak Benaisi nan wit Sisaria nanir Festas nanitpawek hir han yaaik hirak kan kau en.

¹⁴ *Hir nepu en wi meiyam, Festas katip Agripa menmen me Pol. Hirak ketpawek kar ik: “Mitik kiutip keit in kerek nipaa hirak mitik Filiks kewisik kekrewinak enuk.

¹⁵ **Hi hen wit Jerusalem, mit iuwe pris ne Isrel netike mit iuwe ne kaunsil nesiuwek him nitauhi te hi atip hirak kaki.

¹⁶ Te hi hetpor gavman me Rom ap neriuwet mitik kakno his ke mit nankip ere mit ninin nansiuwe him nanit ninaan me mitik hirak kakikaap hirekes kaktip him.

¹⁷ “Hir epei nan in hi ap hemerir wi yapirwe au. Wi ham epei au, hi hen winak ke gavman hemtau him mir, hi hatip mit nai neithis Pol hirak kan.

¹⁸ *Mit kerek hanhan nesiuwe him hir nekrit te hir ap nesiuwe him me menmen enum mar ke hi han kitet nansiwerem au.

¹⁹ Hir netikerek natipan nenehan me menmen me him lo me Moses kerek hir nisesim, hiram metike him me mitik niuk mirak Jisas nipaa kaa. Au, Pol katip hirak kekrit kepu.

²⁰ *Hi ap han kitet werek werek te hi hises menmen im te hi hitehi Pol hirak werek kakno wit Jerusalem haiu mamimtau him mit nesiwerem mamit en.

²¹ Au, Pol katip hirak hanhan mitik iuwe Sisa ke Rom kakimtau him mirak, hirak kaku winak enuk te haiu naanmiprewek. Hirak katip epei au, hi hatip mit niau hir naanemprewek ere hi esiuwerek kakno mitik iuwe keit Rom.”

* 24:27 Ap 25:9 * 25:2 Ap 24:1, 25:15 * 25:3 Ap 23:15 * 25:7 Ap 24:5-6, 13 * 25:9 Ap 24:27 * 25:14 Ap 24:27 * 25:15 Jo 5:28-29 * 25:15 Ap 25:1-2 * 25:18 Ap 18:15 * 25:20 Ap 25:9-12

²² Hĭrak katĭp epei au, mĭtĭk Agripa katĭp Festas, “Hi hĭrekes emtau hĭm mĭrak.” Festas kewenhi kar ik: “Teipmen, ti emtau hĭm mĭrak.”

²³ *Hĭrakĭt tatĭp epei au, wanewik mĭtĭk Agripa ketike Benasi hĭr nesese nan, mĭt yapĭrwe newenĭpi niuk neriuwe menmen hĭr nerekiyorem. Hĭr nan netike mĭt iuwe ne ami, mĭt iuwe ne wit, hĭr nan nau wĭnak kerek mĭt nererik nemtau hĭm. Epei au, Festas katĭp mĭt nĭrak hĭr nanĭno nanĭthis Pol neiyĭk nanĭnen. Hĭr neiyĭk nan epei au,

²⁴ *Festas katĭp kar ik: “Mĭtĭk iuwe gavan Agripa ti hetike mĭt yapĭrwe yan yayu in yetikewa. Yi yĭr mĭtĭk ik kerek mĭt yapĭrwe ne Isrel neit in netike mĭt ne Judia neit Jerusalem, hĭr nesiuwek hĭm. Hĭr nĭnap natĭp nar ik: ‘Haiu mĭnapen hĭrak kaku. Yi eikĭp kaki.’

²⁵ Hi hemtau hĭm mĭr te hi ap hemtau menmen hĭrak kĭrakem te hĭrak kaki kakĭnterim au. Hĭrak kitehi mĭtĭk iuwe Sisa ke Rom kakĭmtau hĭm mĭrak hi han kitet hi esiuwerek kakno.

²⁶ In ek hi ap ertei hĭm enum me mĭtĭk ik hi ewis tĭwei mamno mĭtĭk iuwe ke Rom te hi hetĭwekhis kan kerp ninaan me ti mĭtĭk Agripa ti hetike yi mĭt yapĭrwe te yi eiyĭmtau hĭm mĭrak yi eikepaa te hi ewis menmen tĭwei esiuwerem mamno.

²⁷ Menmen im hi han kitet hĭra enum. Hi esiuwe mĭtĭk ke wĭnak enuk kakno mĭtĭk iuwe Sisa ke Rom te hi ap ewis menmen enum hĭrak kĭrakem mau tĭwei hi ewisim hĭram enum.”

26

Pol katĭp Agripa hĭm mĭrak

¹ Mĭtĭk Festas katĭp epei au, mĭtĭk Agripa katĭp Pol kar ik: “Hi hetput ti hatĭp ekaap hĭrekes.” Pol kĭkĭam his katĭp mĭt kar ik:

² “Mĭtĭk iuwe Agripa. Hi han yaaik hentar petepin hi herp ninaan mit hatĭp hĭm ekaap hĭrekes me menmen mĭt ne Isrel nesiuwau hĭm.

³ Hi han yaaik iuwe hentar ti hertei werek werek menmen haiu mĭt ne Isrel misesim. Ti hertei markeik te haiu mĭt han kitet hĭm ham, mĭt han au, han kitet hĭm ham, te hi hituthi ti ap han ekiteta waswas au. Ti emtau hĭm mai.

⁴ “Mĭt yapĭrwe ne Isrel nertei menmen yapĭrwe hi hĭrakem nĭpaa hi kike ere in, me wĭ hi hepu wit kerek miye wina weitai metike wĭ hi hepu Jerusalem.

⁵ *Nĭpaa ein hĭr nerteiya te hĭr han kĭr hĭr netputem. Hĭr nertei nĭpaa hi hisese menmen me Farisi, menmen im hĭram minĭn menmen ham haiu mĭt mĭrakem

haiu misesim mewenĭpi niuk me God meriuwerem.

⁶ *In ek hi herp in mĭt nesiuwau hĭm nentar hi han kitet God kakĭkaap haiu mĭt kakĭr nĭpaa hĭrak katĭp maamer nau em.

⁷ Mĭt ne weiwĭk hiswiyen wik (12) me Isrel hĭr wĭtaan wanewik newenĭpi niuk me God nemerĭr mĭtĭk kaknen kakĭkaap haiu mĭt kakĭr nĭpaa God ketpim. Mĭtĭk iuwe Agripa, mĭt ne Isrel nesiuwau hĭm nentar hi hisese hĭm me mĭtĭk kerek kakĭkaap haiu mĭt ne Isrel.

⁸ Yi mĭt ne weiwĭk me Isrel, yi yenmak te yi ap han ekitet God kĭkĭan mĭt nĭpaa naa?

⁹ *Nĭpaa hi han kitet hi hisese menmen yaaim hi hĭrak menmen yapĭrwe te hi hewaank menmen me Jisas ke Nasaret kerek mĭt nisesik.

¹⁰ Hi hĭrak menmen im heit Jerusalem. Mĭt iuwe pris newenhi te hi eno ewis mĭt yapĭrwe nekre wĭnak enuk. Maain mĭt ne kaunsil natĭp hĭr nani, hi hewenhi hatĭp hĭram yaaim te hĭr nani.

¹¹ Wĭ yapĭrwe hi hĭrak mĭt enum nanĭp nekre wĭnak ke mĭt ne Isrel hĭr nererik nekine hĭm me Moses neitai. Hi are enipi hĭr enweikĭn sip enwet hĭm me Kraisi. Hi han enuk wĭsenuk heriuwewei te hi hen wit yanĭmĭn enĭp.

Pol katĭp Jisas kari han kĭrak hĭrak kisesik

¹² “Me menmen im hi hen wit Damaskas. Hi hetenen tĭwei me mĭt iuwe pris natĭp hĭram yaaim te hi eno ein ari mĭt nises hĭm me Kraisi.

¹³ Hi hitet yayiwe hepno hepno ere wepni kan kau nĭmĭniuwe hi hĭr menmen mĭre si iuwe minĭn wepni hĭram meke nepni man mĭr meweiĭnĭna hetike mĭt kerek nan netikewa.

¹⁴ Haiu yapĭrwe menke mĭwaaĭ tĭ, hi hemtau hĭm ke mĭtĭk ketpo keriuwe hĭm me mĭt ne Isrel netpim, hĭrak katĭp kar ik: ‘Sol, Sol henmak te ti herewaank? Ti hĭre bulmakau kewĭr hĭt kenep paap tĭknuk ke mĭtĭk kĭrak ti hewaank hĭrekes.’

¹⁵ Hi hitĭwekhi, ‘Mĭtĭk Iuwe ti keimĭn?’ Hĭrak Mĭtĭk Iuwe katĭp kar ik: ‘Hi Jisas kerek ti herewaank.

¹⁶ Te ti ekrit ehĭrp. Hi hewepyapĭr hĭrekes ti hĭra hentar hi hehimĭtenut ti eriak menmen mai. Ti eno etiĭp mĭt han menmen ti epei hĭrem hi heteiknutem, im metike menmen maain hi eteiknutem.

¹⁷ Hi naanmamprut te mĭt ne Isrel nantike mĭt han ne weiwĭk ham hĭr ap te nanitep. Hi eriuwetit ti eno mĭt ap ne weiwĭk me Isrel.

* 25:23 Mt 10:18; Mk 13:9

* 25:24 Ap 22:22, 25:2, 7

* 26:5 Fl 3:5-6

* 26:6 Ap 23:6, 28:20

* 26:9 Ap 8:3

* 26:18 Ais 35:5, 42:7, 16; Ef 2:2; Kl 1:13; Ap 20:32

18 *Ti etpor h̄m mai h̄r nanisesim nar ke m̄t n̄nap̄p̄ h̄r nesiupan nanam̄r. Ti eweik̄n han k̄r h̄r ap nises menmen enum m̄r toto au. H̄r nanises menmen yaaim me God m̄re wepni k̄r. H̄r nan̄naaiw̄r Seten h̄r nanises God te h̄r enis̄isa hi ah̄sak menmen enum m̄r h̄r n̄riakem te God kak̄nipi h̄r nanu n̄m̄n ke m̄t God keh̄m̄teni h̄r n̄rak.

Pol kat̄p Agripa menmen h̄rak k̄riakem.

19 "M̄tik iuwe Agripa, hi epei h̄r menmen im meke wit ke God man te hi ap eweik̄n sip ewet h̄m im.

20 *Au, hi hin̄n hewep̄yap̄r menmen im heit wit Damaskas ketike wit Jerusalem. Epei au, hi hen herer wit wit kerek m̄t ne Isrel newi, wit im metike wit m̄t ap ne weiw̄k me Isrel newim. Hi hat̄p m̄t h̄r enweik̄n sip enwet menmen enum enises God, h̄r en̄riak menmen yaaim neteik̄n m̄t h̄r epei neweik̄n sip newet menmen enum.

21 *M̄t ne weiw̄k me Isrel nitauhi hi heit w̄nak iuwe ke God h̄r naniyep nentar hi h̄riak menmen im.

22 *Te God epei kekepa n̄paa ere petepin in ek, te hi herp in hat̄p h̄m yaaim mamno m̄t yap̄rwe, h̄r niuk m̄r iuwe, h̄r m̄t au wein̄. Menmen hi het̄pim h̄ram menmen keremem n̄paa m̄t profet netike m̄tik Moses kat̄p h̄ram mannen.

23 *H̄r nat̄p m̄tik God keh̄m̄tanek kak̄n kak̄kaap haiu m̄t, h̄rak kaki maain God kak̄kaak h̄rak kak̄krit kak̄in̄ m̄t yap̄rwe ne weiw̄k me Isrel, m̄t au ne weiw̄k ham, God kaktorhis h̄r nanu werek werek. H̄m yaaim in h̄ram m̄re si mamkaap m̄t nan̄r ein werek werek, h̄ram mamkaap m̄t nertei werek menmen yaaim God k̄riakem."

Pol kat̄p kari han ke Agripa te h̄rak kakises h̄m me God

24 Pol wen kat̄p menmen im, m̄tik Festas k̄nap ket̄p̄wek kar ik: "Pol ti het̄aritari! Menmen yap̄rwe ti hen skul herteiyem h̄ram menipit ti enuk han ken sip."

25 Pol ket̄p̄wek, "M̄tik iuwe, hi ap het̄aritari au. Menmen hi het̄pim h̄ram h̄m yaaim me m̄tik kertei werek kerekek.

26 *M̄tik iuwe Agripa, hi ap h̄naain het̄put menmen im hentar ti hertei menmen im. Ti hertei menmen im hentar menmen im epei man meit wit kike au, man meit wit iuwe m̄t yap̄rwe n̄rem.

27 M̄tik iuwe Agripa ti hises h̄m me m̄t profet? Hi epei hertei ti hisesim herteiyem mekre han."

28 M̄tik Agripa keremir̄wek h̄m ket̄p̄wek kar ik: "Me w̄ im ti han kitet ti ari han kai te hi ehises h̄m me Jisas Krai?"

29 Pol ket̄p̄wek, "Me w̄ in ek o maain, hi hitehi God te ti hetike m̄t yap̄rwe nau in nentau h̄m mai yi eiyis h̄m yaaim me Krai te yi eiȳr ke hi te hi ap hanhan sen mewi m̄pre h̄ram m̄waai his mai."

30 Pol kat̄p epei au, m̄tik iuwe Agripa ketike m̄tik gavman Festas, ketike Benasi wetike m̄t yap̄rwe n̄r nekrit nan̄no witeik.

31 *H̄r nekrit nan̄no witeik, h̄rak̄it tat̄pak̄it tar ik: "M̄tik ik ap k̄riak menmen enum te h̄rak kaku w̄nak enuk o kaki au."

32 *Agripa kat̄p Festas kar ik: "M̄tik ik ap kitehi m̄tik iuwe Sisa kak̄mtau h̄m m̄rak te ti esupanek kakno."

27

M̄t neithis Pol neiyik nan newisik kau sip kakno wit iuwe Rom

1 *Me w̄ h̄r m̄t iuwe ne gavman han kitet nat̄pan haiu mamu sip mamno Itali, h̄r neithis Pol ketike m̄t han nekre w̄nak enuk h̄r newet m̄tik kepten niuk m̄rak Julius newet̄wek enun in. Julius h̄rak kepten naanm̄mpre 100 m̄t ne ami h̄r soldia kerek m̄t nenewor "M̄t ne m̄tik iuwe Sisa ke Rom."

2 *Haiu m̄t men mau sip me wit Adramitiam, menep te h̄ram m̄naaiw̄r Sisaria mamno mamrer wit wit me wan me provins Esia. Haiu mau en epei au, h̄ram merekir wan men. M̄tik niuk m̄rak Aristakas ke wit Tesalonaika ke provins Masedonia h̄rak ketikewai mau sip men.

3 *W̄ ham haiu m̄piun wit Saidon. Julius h̄rak k̄riak Pol yaaik kewisik ken kak̄r n̄rak yinan te h̄r enwet̄wek menmen meit te h̄rak kau sip werek werek kakno.

4 Haiu m̄naaiw̄r Saidon men Saipras. N̄me m̄niu man mewep te haiu merekir wan men yinak in me Saipras kerek n̄me ap m̄niu meitai au.

5 Haiu merekir wan meperp provins Silisia ketike Pamfilia ere m̄piun wit Maira keit provins Lisia.

6 Haiu meit ein, m̄tik kerek naanm̄mpre 100 m̄t ne ami k̄nkat̄n sip ham ere k̄r miut̄p me wit Aleksandria mamno Itali. H̄rak k̄r sip epei au, h̄rak kewisai haiu mewim.

* 26:20 Mt 3:8 * 26:21 Ap 21:30-31 * 26:22 Lu 24:44-47 * 26:23 1Ko 15:20 * 26:26 Jo 18:20 * 26:31 Ap 23:29; 25:25 * 26:32 Ap 25:11 * 27:1 Ap 25:12 * 27:2 Ap 19:29 * 27:3 Ap 24:23

7 Haiu mewim, sip merekir wan men main main me wí ham mentar níme mñniu iuwe meiyepetai te haiu mñrak menmen iuwe mesipat wit Naidas. Níme meiyepetai te haiu mamno ein au, te haiu meweikñ mekiuwe wit Krit kerek wan kimaak keketik kau nímñ. Haiu mekiuwe pñak níme ap mñniu meitai mesipat Salmoni.

8 Haiu men mesurñr menep tenhaan haiu mñrak menmen iuwe mñpiun wit niuk mñrak “Wan yaaik sip mamno pasis” hñrak menep wit niuk mñrak Lasia.

9 Haiu mepu wit eik wí yapñrwe ere wí kerek mñt ne Isrel nñnapen menmen han tewenñ God kakñsak menmen enum hñ nñrakem, hñram epei man men. Hñram wí me hauwí hñtan te wan sñr mewenñ iuwe, te Pol katñp mñt kar ik:

10 *¹⁰“Yi mñt, hi hertei haiu mamnaaiwñr wit ik mamno mamrekir wan hñram ap yaaim. Au, enum. Maain sip metike menmen mekrerek, wan kakñwaankem. Eim keremem au. Haiu mñt han mami.”

11 Pol katñp epei au, mñtik iuwe naanmñpre 100 mñt ne ami ap kises hñm mñrak au. Hñrak kentau hñm me mñtik kerek naanmñpre mñt bos kru nñrak menmen nau sip, hñrak ketike mñtik kerek ketenen stia ke sip keweiknenik te sip mamno.

12 Wit ik hñrak ap wit yaaik te sip mamu in me hawí hñtan, te mñt yapñrwe nau sip hanhan nñnaaiwñr wit nanñno nerekir wan ere hñr nñpiun Finiks. Hñrak wit keit Krit hñrak yaaik ke sip mamu en mñsawñn te ap mñniu au. Hñr hanhan nanu en ere hawí hñtan epei au.

Níme mñniu wan kewenñn wisenum

13 Maain níme wentuk mñniu te mñt han kitet hñr nanises menmen nñpaa hñr natñpanem. Hñr nesiupan waai neriyaak kan sip hñr nñnaaiwñr wit hñr nesiurñr menep tenhaan, nitet Krit.

14 Haiu mepno kike, níme mñniu mñre yuwerep meke wit Krit man.

15 Níme mñniu mñre yuwerep man kerek mñt nenewem “No ista” hñram menep sip te mñtik ap keweikñ stia ke sip werek werek au. Hñram mewep níme ke nímñ mamno au, te haiu mewisñm meit níme mñniu meriuwetem men.

16 Haiu men ere mesipat wit Koda kerek wan kimaak keketik kau nímñ. Haiu mesipat Koda ke his ennik, hñrak keiyepet níme kike te haiu mari bot kike kisñsai meriyaak meriyaak ere haiu meit bot eik mewisñk kñwaai kentar sip, haiu mesenekik meri- uwe waai hñrak kau keit.

17 Hñrak kau keit, hñr neit waai neiyñm nemenkek sip te ap mamwep au. Hñr nñnaain sip mamno mamñn tenhaan me wan meperp wit iuwe Afrika mamwep te hñr nesiupan laplap sel me sip newisñm mñwaai. Epei au, hñr newis níme yuwerep meriuwetem men.

18 Yuwerep kñniu wan wen kewenñn te wanewik hñr nenke menmen mekre sip newñrem mekre wan.

19 Wí ham epei man, hñr hñras neit menmen yapñrwe me sip hñr nenkerem newñrem mekre wan.

20 Me wí yapñrwe haiu ap mñr wepni o hñr, te níme wen mñniu wisenum. Haiu han kitet maain haiu mami.

21 Mñt nau sip ap naam menmen me wí yapñrwe nentar yuwerep, Pol kerp nímñn ke mñt ketpor kar ik: “Yi mñt, nñpaa hi hetpi yi ap einaaiwñr wit Krit te sip ap mamriwaank au. Te yi ap yemtau hñm mai.

22 *²²In ek hi etpi yi han tokik eiyu. Haiu mñt ap mami au. Sip keremem mamñnke mamñkre wan.

23 Hi hertei menmen im hentar nepñp wñtan God kerek hi hisesik ewenñpi niuk mñrak hñrak keriuwet ensel mñtik hak kan kerp menep ketikewa ketpo kar ik:

24 *²⁴Pol ti ap hñnaain au. Ti ehñrp ninaan me mñtik iuwe Sisa. God kentar hñrak yaaik, hñrak kakwis mñt yapñrwe nau sip netikewit hñr ap nani au.”

25 Yi mñt ap yñnaain au. Hi hises hñm me God, hi hertei menmen mamñr ke nñpaa hñrak ketpewem.

26 *²⁶Níme mamriuwetai haiu mamno sip mamñn tenhaan emñt wit kerek wan kimaak keketik kau nímñn.”

27 Wí hiswiyen tekyaaat (14) epei men, hawí yuwerep mñniu man meit wan eik niuk mñrak Edria. Me wí nímñn hñram níme meriuwet sip mepno, mñt naanmñpre sip han kitet haiu epei man menep tí.

28 Hñr han kitet haiu epei man menep tí, te hñr newñr waai nesennek nan mewik mekre tñpar nññn mak kñram, hñram matñp 40 mita kesikekre. Maain hñr pñke newñrem hñram matñp 30 mita kesikere.

29 Hñr nñnaain sip kerek haiu mewim mamno mamñep nan iuwe me tenhaan te hñr neiyñk nan iuwe tekyaaat (4), hñr nesennek waai mewim, hñr newñrem mekre wan mñkaap sip mamno main main. Epei au, hñr hanhan wanewik o eksiupan waswas.

30 Mñt naanmñpre sip hanhan nñnaaiwñr sip te hñr neit bot kike nesiuwerek kepno kentar tñpar hñr newisesik natñp

* 27:10 Ap 27:22

* 27:22 Ap 27:10, 31

* 27:24 Ap 23:11

* 27:26 Ap 28:1

* 27:31 Ap 27:22

h̄r nanw̄r waai kakri paan me sip metenenim.

³¹*Au, Pol kat̄p m̄t̄ik kepten naanm̄pre 100 m̄t̄ ne ami, h̄rak ketike m̄t̄ n̄rak kar ik: “M̄t̄ in naanm̄pre sip h̄r n̄r̄r nan̄no, yi yap̄rwe yayi.”

³²H̄rak kat̄p epei au, m̄t̄ ne ami nerekir waai metenen bot kike te h̄rak kenterer t̄par ken.

³³Menep kaksipuan h̄rkiwo (o h̄r kaa), Pol kitehi m̄t̄ nan̄m̄ menmen ketpor kar ik: “Yi epei yemer̄r haw̄i yuwerep kakt̄n kak̄t̄ me w̄i hiswiyen tekyaāt (14), yi ap yaam menmen au.

³⁴*Hi hitihi h̄m̄ manp yi eiȳm̄ menmen te h̄ram mamkepi yi manpenun eiyu te yayi au. Yi eiyu werek werek.”

³⁵*Pol kat̄p menmen im epei au, h̄rak keit bret kitehi God h̄rak kat̄p God h̄rak han yaaik keriuwerem kerp ninaan me m̄t̄. Epei au, h̄rak kaam.

³⁶H̄rak k̄paam, h̄r m̄t̄ en han tokik nau h̄r neit menmen meiyam naam.

³⁷⁻³⁸Haiu m̄t̄ mar 276 haiu mepu sip im e. Haiu m̄t̄ maam ere werek, m̄t̄ new̄r wit (h̄ram m̄re rais), h̄r new̄rem men mekre wan te h̄r n̄kaap sip ap n̄menum au.

Sip mewep meit tenhaan

³⁹Nepei wanewik, m̄t̄ naanm̄pre sip n̄r̄ t̄i te h̄r nep̄tari h̄r neit neiȳn. H̄r n̄r̄ wan m̄re tenhaan yaaim mekrerem, te h̄r han kitet nan̄no ein neriuwet sip mam̄t̄n mam̄t̄ tenhaan.

⁴⁰H̄r n̄rem epei au, h̄r neremir waai nan mewim, h̄ram menke mekre wan, h̄r nesiupan waai metenen stia. Epei au, h̄r n̄k̄am laplap sel meit paan ke sip te n̄me mam̄npep meiȳm̄ mamno tenhaan.

⁴¹Au, sip men menep tenhaan, h̄ram m̄nat̄n meit. Sip paan k̄ram m̄nat̄n meit ap mepno au, te wan s̄r̄ mewen̄n menep sip m̄karu mewepim.

⁴²M̄t̄ ne ami nimen̄p̄n nan̄nep m̄t̄ enun ne w̄nak enuk h̄r h̄ras n̄paa ner- iyei neri nan̄no Rom te h̄r ap nanri wan nan̄no tenhaan meit t̄i n̄r̄r nan̄no.

⁴³Au, m̄t̄ik kepten iuwe naanm̄pre 100 soldia ke ami h̄rak hanhan k̄kaap Pol te h̄rak keweni n̄r̄rak menmen im. H̄rak kat̄p m̄t̄ kerek nertei nari t̄par h̄r neh̄n n̄ripe t̄par nerwak nan̄no tenhaan eik.

⁴⁴*M̄t̄ han au, h̄r netenen nu o menmen ham me sip mewep h̄r nenterim nan̄no tenhaan. Marim haiu yap̄rwe men m̄piun tenhaan ke p̄n eik.

28

Menmen Pol k̄riakem keit wit Molta

¹Haiu m̄piun tenhaan ke p̄n eik, m̄t̄ han nan netpai t̄i ik kerek wan kimaak keketik kau n̄m̄n̄n niuk m̄rak Molta.

²*M̄t̄ ne wit in nerekyai yaaim. Haw̄i epei kan, n̄me mewep te h̄r n̄mans̄i ner- iyei man menep mau si mewim.

³Pol keit haak mei kakwis̄m̄ mamwaai si, manpen asp (h̄rak k̄re manpen siurp) kerek k̄saw̄n k̄n̄k̄ haak h̄rak ketpaan ken kentar haak m̄waai si h̄ram sisi. H̄rak ketpaan ken kenep Pol kau his m̄rak kemenkekik kau keit.

⁴M̄t̄ ne wit in n̄r̄ manpen siurp (o yenmik) kemenkekhis me Pol h̄r nat̄pan nar ik: “N̄paa m̄t̄ik ik kenep m̄t̄ik kaa, te t̄pir k̄au ap kakwis̄k̄ kaku au. H̄rak k̄in̄n̄ wan te in ek kaki.”

⁵*Au, Pol kemiyep̄p his manpen (o yen- mik) kenke kekre si h̄rak ap k̄nap au.

⁶*M̄t̄ netpepik nare te his m̄rak m̄nīu o h̄rak kenkew̄n kaki. H̄r netpepik net- pepik, h̄r ap n̄r̄ menmen mar ik n̄paa au, h̄r neweik̄n han k̄r nat̄p nar ik: “Au, m̄t̄ik ik h̄rak k̄re God.”

⁷T̄i menep wit kerek manpen kenep Pol h̄ram t̄i me m̄t̄ik iuwe naanm̄pre wit wan kimaak keketik kau n̄m̄n̄n ik e niuk m̄rak Pablias. M̄t̄ik ik kan ketaihis keriyei ken w̄nak k̄rak, te h̄rak naanm̄rei werek werek ere w̄i wikak.

⁸Haiu mepu en, Pablias haai k̄rak k̄nap ȳnk̄ sisi kesiuwe mune k̄waai yeno. Pol ken haau k̄rak kitehi God ek. Kitehi God ek, h̄rak kewis his meterik h̄rak kekepik k̄re yaaik.

⁹H̄rak k̄riak̄ menmen im, h̄r m̄t̄ yap̄rwe ne wit wan kimaak keketik h̄r n̄nap, h̄r nan te Pol k̄riak̄i yaain.

¹⁰Pol k̄riak̄i n̄re yaain, h̄r newetei menmen yaaim yap̄rwe. Maain haiu mau sip m̄naiw̄ri h̄r newis menmen yap̄rwe te haiu mam̄m̄ me w̄i haiu mau sip mamp̄no.

Haiu mepno ere m̄piun Rom

¹¹Wenke wikak epei au, haiu m̄naaiw̄r wit Molta haiu mau sip me Aleksandria niuk m̄ram “T̄pir wik.” H̄r newis ninaan me t̄pir m̄t̄ nenewem “T̄pir wik” nentar ninaan me n̄kerek h̄rak̄it wik te t̄pir niuk m̄rak Sus tau sip paan k̄ram. Sip im n̄paa haw̄i h̄tan, h̄ram mepu wit Molta.

¹²Haiu m̄naaiw̄r Molta epei au, haiu merekir wan men ere m̄piun wit Sairakyus. Haiu m̄piun wit Sairakyus, haiu mepu en w̄i wikak.

¹³Haiu m̄naaiw̄r sairakyus mepno ere m̄piun wit Risiam. W̄i ham miut̄p̄ n̄me m̄nīu mar ke wentuk te haiu men me w̄i wik haiu m̄piun wit Pyutiolāi.

* 27:34 Mt 10:30

* 27:35 Mt 15:36; 1Ti 4:4-5

* 27:44 Ap 27:22-25

* 28:2 2Ko 11:27

* 28:5 Mk 16:18

* 28:6 Ap 14:11

14 Haiu mepu wit Pyutiolai, haiu m̄r m̄t han kerek nises h̄m me Krai. H̄r netaihis haiu mamukiteri ere w̄ hisp̄nak wik (7). Marim haiu m̄piun Rom.

15 M̄t kerek nises h̄m me Krai neit wit iuwe Rom h̄r nemtau haiu mamnen, te h̄r nen ere n̄piun wit ke maket ke Apias ketike wit niuk m̄rak “W̄nak Pasenda Wikak,” h̄r newenaiyip̄r. H̄r newenaiyip̄r epei au, Pol han yaaik kitehi God ketp̄wek h̄rak yaaik.

16 *Me w̄ kerek haiu m̄piun wit Rom, m̄t ne gavman newis Pol h̄rekes kau w̄nak hak kiut̄p, m̄t̄k ke ami kiut̄p naan̄p̄wek.

Pol kewepyap̄r h̄m me Krai keit wit Rom

17 *Pol kau w̄nak eik ere w̄ wikak, h̄rak kesiuwe m̄t̄k kitehi m̄t iuwe ne weiw̄k me Isrel nau en, h̄r en̄nen enrerik en̄mtau h̄m me Pol. H̄r nererik epei au, Pol ketpor kar ik: “Nai yinan, hi ap h̄rak menmen enum me m̄t ne weiw̄k maiu o hi eweik̄n sip ewet menmen n̄paa maamer nai nisesim neweteyem au, te m̄t ne Jerusalem h̄r netauhis wein̄m newisa hekre w̄nak enuk neriuweta hen m̄t iuwe ne Rom.

18 *H̄r m̄t ne gavman ne Rom nitauhi me menmen im h̄r nare nesiupena nentar h̄r nertei hi ap h̄rak menmen enum te hi hahi.

19 *Au, m̄t iuwe ne Isrel n̄napen h̄r nansiupena te hi hat̄p ‘M̄t̄k iuwe Sisa ek̄mtau h̄m mai.’ H̄r neriuweta hi han te hi ap esiuwe h̄m mei me menmen enum h̄r n̄rakem au.

20 *Hi hentar menmen im hi hitihi yi m̄t yi eimen te hi hetpi menmen. Sen im mau his mai mentar hi hises h̄m me h̄rak M̄t̄k Iuwe kerek m̄t ne Isrel yap̄rwe nemeriȳwek kaknen kak̄kaap haiu m̄t.”

21 Pol kat̄p epei au, h̄r netp̄wek nar ik: “Haiu ap meit t̄wei meke wit Judia m̄t nesiuerem me ti au. Nau yinan han ap neke Judia nan in netpai me menmen im, te h̄r nat̄p ti h̄rak enum au.

22 *Haiu hanhan mam̄mtau menmen ti han kitetim mentar haiu mertei m̄t nerer wit nat̄p enum me m̄t nises h̄m im ti hisesim.”

23 H̄r nat̄p epei au, h̄r n̄mat w̄ nan̄nen nan̄mtau h̄m me Pol. W̄ h̄r n̄mat nan̄mtau menmen, m̄t yap̄rwe nan w̄nak ke Pol kepwik. Wepni ere w̄taan Pol ketpor h̄m kewepyap̄r h̄m me God kakin̄n naanmampre m̄t. H̄rak kare kakri han k̄r keteiknor Jisas h̄rak M̄t̄k

Krais kerek God keriuwetek kan k̄kaap haiu m̄t h̄rak ketpor h̄m n̄paa Moses ketike m̄t profet h̄r newis̄m mau t̄wei.

24 M̄t han nises h̄m m̄rak, m̄t han au h̄r n̄naain.

25 H̄r n̄naaiw̄r w̄nak ke Pol h̄r nat̄p nam̄nanem neriuwe h̄m me Pol. H̄r nat̄p nam̄nanem nentar h̄m Pol ketpore m̄karu. H̄rak kat̄p kar ik: “God H̄m̄n Yaaik kat̄p werek w̄ n̄paa h̄rak kat̄p profet Aisaia h̄m m̄rak h̄rak kat̄p maamer ni em. N̄paa h̄rak kat̄p:

26 *‘Ti eno etip m̄t in ne weiw̄k me Isrel menmen im: Maain yi yaȳmtewem yaȳmtewem te yi ap yaȳrteiyem au. Yi eiȳrem eiȳrem te yi ap eiȳrem werek au.

27 Han ke m̄t in epei ken sip, h̄r nemesis n̄k̄p ap nemtau h̄m h̄r ap n̄r menmen werek werek au, h̄r n̄nap̄p̄. H̄r n̄rak menmen im au, te h̄r en̄r menmen neriuwe nanam̄r, h̄r en̄mtewem enriuwe n̄k̄p m̄r, h̄r han k̄r en̄rtei menmen werek werek te h̄r enweik̄n sip enisisa te hi God hi ekepl.’”

28 *Pol kat̄p h̄m ham mar ik: “Hi hetpi te yi yertei werek. H̄m yaaim me God kak̄kaap haiu m̄t h̄ram epei man m̄t ap ne weiw̄k me Isrel. H̄r keriyen nan̄mtewem nanisesim.” [

29 Pol kat̄p menmen im epei au, h̄r m̄t ne weiw̄k me Isrel n̄naaiw̄r w̄nak k̄rak h̄r nat̄pan nenehan w̄senum me menmen h̄rak ketpim.]

30 *Pol kew̄r pewek kat̄n w̄nak ik h̄rak kewik ere tito wik, h̄rak keithis m̄t kerek nan n̄rek,

31 *h̄rak ketpor h̄m kewepyap̄r menmen me God kakin̄n m̄t kewepyap̄r me M̄t̄k Iuwe Jisas Krai. H̄rak ap k̄naain au, h̄rak kat̄p m̄t yap̄rwe, m̄t ap netp̄wek nar ik: “Ti ap at̄p im au em̄t.”

Mep̄r keremem

* 28:16 Ap 24:23 * 28:17 Ap 25:8 * 28:18 Ap 26:31 * 28:19 Ap 25:11 * 28:20 Ap 24:15 * 28:22 Ap 24:14
 * 28:26 Ais 6:9-10; Mt 13:14-15 * 28:28 Sam 67:2; Lu 3:6; Ap 13:46, 18:6 * 28:30 Ap 28:16 * 28:31 Ap 28:23

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Rom

Menmen me tiwei ik

Mit yapirwe hir enun nerp ninaan me
God 1:1-17

Menmen God kiriakem mamkepai te
kaktaihis 1:18-3:20

Haiu meit himin yaaik ke Krai 5:1-8:39
Menmen God kiriak mit ne Isrel em 9:1-
11:36

Menmen mit ne weiwik me God hir
nanisesim 12:1-15:13

Pol katip menmen maain hirak
kakiakem 15:14-33

Pol katip mit ne Rom him gude mkaru
16:1-27

*Him me menmen God kehimitan Aposel
Pol hirak kiriakem*

¹ *Hi Pol hi hewis tiwei ik ken yi mit
ne wit Rom. Hi hire wok mitik ke Jisas
Krais. Nipaa hirak kehimitena hi hire
mitik aposel kirak hirak keriuweta hi hises
menmen im keremem. Hi atip mit miyapir
him yaaim me God man haiu mit.

² *Nipaa enum eik God katip hirak kak-
siuwe menmen mirak yaaim im mamnen.
Hirak kewepyapirem katip mit profet em
te hir newisim mau tiwei.

³ *Him yaaim im hiram matip me God
Nikan kirak Jisas Krais Mitik kaiu Iuwe.
Haiu mertei hirak kire mitik kentar miye
pirak hire winaak hirak nepenyek ke mitik
iuwe ke weiwik me Juda niuk mirak Devit.

⁴ *God keteiknai Jisas hirak ap kire
mitik kerekek au. Himin kirak yaaik
kire God. Hirak keteiknai Jisas hirak
Nikan kirak keriuwe menmen iuwe hirak
kerekyiwekem mar im. Hirak kikiak Jisas
kekre himin ke mit nipaa naa hirak pike
kekrit kepu.

⁵ *God han tewenina kehimitena hi hire
mitik aposel kirak hentar menmen Jisas
Krais kiriakem. Te hirak keriuweta hi
eno erer wit wit akaap Krai etip mit him
mirak hir enimewem te hir enisesim.

⁶ God kehimiteni yi mit miyapir ne wit
Rom yetike mit miyapir ne wit ham yi
yapirwe yi ne Jisas Krais.

⁷ *Te hi hewis tiwei ik ken yi mit miyapir
yeit wit Rom, kerek God hanhan keriuwi
kehimiteni yi mit miyapir narak. Hi han-
han God Haai kaiu ketike Mitik Iuwe Jisas

Krais hirakit tatrekyi menmen yaaim te yi
eiyu werek.

*Pol hanhan kakno kakir mit miyapir ne
Rom*

⁸ *Hi ehinin etpi menmen im. Hi atip God
eriuwe niuk me Jisas Krais hirak yaaik ken-
tar mit miyapir nerer wit wit hir nemtau yi
yises him me Krais.

⁹⁻¹⁰ **God kerek hi hirak menmen mirak
heriuwe han kai iuwe te hi hatip mit him
yaaim me Nikan kirak, hirak hirekes kertei
hekrit hekrit hi hitiwekhi me yi mit en. Hi
hitehi God te hirak in ek kakikepa kakwisa
hi anen ari yi mit.

¹¹ Hi hanhan anen ari yi mit hi eweti
menmen yaaim God Himin Yaaik kewe-
taiyem te hiram mamkepi yi mit miyapir
han tokik eiyu eiyit.

¹² Menmen hi hetpiyem hiram mar im.
Hi akepi ariuwe menmen hi arekyiyem, yi
eikepa eiriuwe menmen hi eirekyiyem te
haiu emkaapan emriuwere.

¹³ *Nai yinan hi hanhan yi eiyirte me w
yapirwe hi han kitet anen ari. Au, nipaa
ere in menmen mewena te hi ap anen ari
yi mit au. Hi han kitet hi hari mit miyapir
han ne yi mit en yi eiyises him me God.
Hi atip mit miyapir him yaaim me Krai
te mit han nanisesim hiram mar ke mitik
hirak kamir ni, maain menmen mamwo
yapirwe. Mar im hi hanhan yi eiyisesim
eiyir ke mit han hir ap ne weiwik me Isrel
hir nisesim.

¹⁴ God hirak kehimitena hi atip mit
miyapir him mirak. Hi eno mit hir nau
werek nanir ke Grik. Hi eno mit han au
nau wit enuk yaank. Hi eno mit hir nen
skul nertei menmen iuwe, netike mit han
au hir nau weinim netaritari menmen im.

¹⁵ Mar keremem te hi hanhan anen yi mit
miyapir ne Rom etpi him yaaim me Krai.

Him yaaim me Krai hiram Iuwe

¹⁶ *Hi ap yink enuk heriuwe him yaaim
me Krai au. Hiram menmen iuwe me
God mamkaap mit miyapir kerek nemtau
him mirak nisesim, hiram mamkepi God
kaktorhis. Hiram minin men mit ne Isrel,
maain hiram men mit hir ap ne weiwik
mir au.

¹⁷ *Him yaaim me Krai meteiknai men-
men yaaim God kerekyeyem kekepai haiu
mamre yaain te haiu mamtikerek mamu
han kiutip. Hiram menmen im. Mit
nemtau him mirak, hir nanisesim te hiram
mamkrit menmen me God mamkepi,

* 1:1 Ap 9:15, 13:2; Ga 1:15 * 1:2 Ro 15:25-26; Ta 1:2

* 1:3 Mt 22:42; Ro 9:5; 2Ti 2:8 * 1:4 Ap 13:33 * 1:5

Ap 26:16-18; Ro 15:18; Ga 2:7-9 * 1:7 1Ko 1:2; 2Ko 1:1; Nam 6:25-26; Ef 1:2 * 1:8 1Te 1:8 * 1:9-10 Ef 1:16; Fl

1:18; 1Te 2:5, 10 * 1:9-10 Ap 19:21; Ro 15:23, 32 * 1:13 Ap 19:21; Jo 15:16 * 1:16 Sam 119:46; Mk 8:38; 1Ko

1:18, 24; Ap 13:46 * 1:17 Ro 3:21-22; Hab 2:4

haram mamno ere mamisi. Hım me God mıt newisım mau tıwei matıp mar im: “Mıt kerek God katıp hır yaain nentar hır nemtau hım nisesim, hır nantikerek nanu nanıt.”

Hım me mıt hır neweikın sip newet God.

18 *God kerek kau wit kırak hırak keteiknai hırak han enuk keriuwe mıt miyapır yapırwe kerek neweikın sip newet menmen mırak, hır nırıak enum, hır nepakın hım yaaim neriuwe menmen enum hır nırıakem.

19 *God epei kakiwaank mıt kakıntar menmen mıt nanırteiyem me God hırak nıpaai ein keteiknorem.

20 *Nıpaai wı kerek God kewis nepni metike tı mıt miyapır hır nır menmen hırak kırıakem. Mar keremem te hır nırem hır nertei menmen me God. Hır ap te nanır God kaku nanamır kır au. Hır nertei God hırak kire mekak, hır nertei hırak wisenuk manpenuk kaku kakıt tipmain tipmain enum eik, te hır ap nantıp God hır nepıtariyek te hır ap newenıpi niuk mırak au.

21 *Hır ap te nantıp God hır nepıtariyek nanıntar nıpaai hır nertei God hırak keimın te hır nınapen newenıpi niuk mırak, hır ap netpıwek hırak yaaik au. Hır han kitet menmen enum te han kır enuk ketari menmen yaaim mıre mıt ne wıtaan nen yaank ap nemsıu sı au hır nınatın yayıwe.

22 *Hır han kitet hır nertei menmen yapırwe te hır nar ke mıt enun han ken sip.

23 *Hır nar ke mıt enun han ken sip nentar hır epei neweikın sip newet God kerek kaku kakıt tipmain tipmain enum eik, hır ap newenıpi niuk mırak au. Hır neweikın newenıpi niuk me tıpir kerek mıt natın ninaan mau teinık. Hır nıme nu mıre mıt kerek nani ek, o hore, samiyak o kırin, manpen, wawen, menmen ham.

Menmen enum mıt hır nırıakem

24 *Hır nırıak menmen enum mar im, te God kınaiwırı te hır nau enum nırıak menmen enum mar im: Hır nırıakan menmen enum neriuwe yınk kır, hır nises menmen han kır hanhanem.

25 *Hır neweikın sip newet hım yaaim me God, hır nises hım enum memitıpın. Hır newenıpi niuk me menmen God kırıakem. Hır ap newenıpi niuk me God kerek kırıak menmen yapırwe. Hırak kerek hırak yaaik, haiu mamwenıpi niuk mırak tipmain tipmain enum eik.

26 Hır neweikın sip newet God te hırak kınaiwırı hır nises menmen enum hır hanhanem. Miyapır hır ap nıwaai netike mıt nır au. Hır niyawan nıwaai netike miyapır han.

27 *Mıt hır nırıak menmen nar ke miyapır nırıakem. Hır ap netike miyapır nır niyawan nıwaai au. Hır han kır kekrit kire sı, hır hanhan netike mıt han hır niyawan nıwaai. Hır niyawan nıwaai nırıakan enum te God kerekyor enum me menmen enum hır nırıakem.

28 Mıt miyapır hır nınapen han kakitet God ketike menmen mırak te hırak kınaiwırı te han kır kises menmen enum te hır nırıak menmen yaaim au.

29 Te hır nırıak menmen enum heriyai heriyai. Hır hemkre menepam me menmen, hır han kitet menmen enum me mıt han, hır yınk enuk neriuwe mıt han nınıni, hır mıt han nenep mıt han hır naa, hır nari han ke mıt hır nenke hasini, hır nemitıpınan me menmen, hır han kitet menmen enum me mıt han, hır natıpın nisesan me menmen.

30 Hır newisesik newenın hım me mıt han hır nınapen God, hır nene mıt miyapır han newır paan newepik, hır nar ke mıt enun paan tokik natıp hır nıre mıt iuwe nının mıt han. Hır han kitet nanrıak menmen enum nıpaai mıt ap nırıakem au. Hır ap nises hım me miye haai nır au.

31 Hır nıre mıt enun han ken sip ap han kitet menmen enum maain mamnen, hır mıt ap nises hım mır hır netpim, hır ap hanhan neriuwe mıt miyapır han o han tewenıni au.

32 Hır nertei God epei katıp mıt miyapır kerek nırıak menmen enum mar im maain hır nani, te hır wen nırıakem. Hır wen nırıakem keremem au. Hır nari han ke mıt miyapır han te hır nırıakem mar ke hır nırıakem, hır netpı hır yaain.

2

God skelim mıt werek werek kakises menmen yaaim

1 *Yi mıt keriyen ne Isrel kerek yi yesiuwe hım yene mıt kerek ap ne Isrel yentar menmen enum hır nırıakem. Yi ap eitıp God yi yaain me menmen yi yırıakem au. Yi yene mıt yentar menmen enum hır nırıakem.

2 Haiu mıt ne Isrel haiu mertei God ap han ekitet mıt miyapır hır neimın au. Hırak han ekitet skelim mıt miyapır hır

* 1:18 Ef 5:6; Kl 3:6; 2Te 2:12 * 1:19 Ap 14:15-17, 17:24-28 * 1:20 Jop 12:7-9; Sam 19:1; Hi 11:3 * 1:21 Ef 4:17-18 * 1:22 Jer 10:14; 1Ko 1:20 * 1:23 Diu 4:15-19; Sam 106:20 * 1:24 Ap 14:16 * 1:25 Jer 13:25, 16:19; Ro 9:5 * 1:27 Lev 18:22, 20:13; 1Ko 6:9 * 2:1 Mt 7:1-2; Jo 8:7

neimn npiran me menmen enum hr nrakem keremem.

³ Yi yesiuwe hm yene mt yentar menmen enum hr nrakem, te yi yises menmen enum mar ke hr nrakem, maain God skelim mt en me menmen mr enum. Te yi han kitet hrak kakti pi yi yaain a? Taauye! God skelim yi mt eitikeri!

⁴ *Yi ynan yipir yewirek yentar God hrak hanhan keriuwi ap kakiwep waswas au a? Yi yepitari God hrak ap kakiwep waswas te yi eiweikn sip eiwet menmen enum a?

⁵ Yi yewen han ki ap yeweikn sip yewet menmen enum au. Te maain w kerek God skelim haiu mt me menmen, hrak kakises menmen mrak yaaim, hrak kakrekyi enum yapirwe. Menmen enum yi yirakem maain hram mamr ke mtik kewepew haak kemi ere mau niu, hram maminke mamkip mamwaanke.

⁶ *God tewen kakriak mt menmen yaaim o menmen enum kakntar menmen nppaa hr nrakem.

⁷ Mt miyapir kerek hekrit hekrit nrak menmen yaaim, hr hanhan God hrak kakwetir hm n yaaik kakti pi hr mt miyapir yaain niuk mr iuwe kakikepi hr nantikerek nanu nanit tipmain tipmain enum eik. Te maain God kakwetir menmen im kakikepi hr nantikerek nanu nanit.

⁸ *Te mt miyapir han au. Hr neweikn sip newet menmen yaaim hr nises han kir enuk nrak menmen enum, maain God han enuk kakriuwari hrak kaknpi kakiwaanki.

⁹ *Mt miyapir kerek hr nrak menmen enum maain God kakiwaanki hr ynk kir kaknen han kir enuk. God kakin n kakiwaank mt miyapir han ne weiwik me Isrel kerek nrak enum. Maain hrak kakiwaank mt miyapir han ne weiwik ham nerer wit wit kerek nrak enum.

¹⁰ Te mt miyapir kerek hr nrak menmen yaaim, maain God kakwetir menmen mrak yaaim, hr nanre mt miyapir iuwe, hr nanu werek. God kakin n kakriak mt miyapir han ne weiwik me Isrel em, maain hrak kakriak yi mt miyapir ne weiwik ham em.

¹¹ *God ap han kitet mt hr niuk mr iuwe o hr au enun wein au. Hrak han kiteti hr npiran.

¹² Mt miyapir ap ne weiwik me Isrel hr nepitari hm me God nppaa Moses kewisim mau twei. Hr nrak enum te God hrak kakiwaanki kaknterim wein.

Mt miyapir ne weiwik me God au. Hr nertei hm me God nppaa Moses kewisim te hr nrak enum, maain God kakti hm im hrak kakno mt ne Isrel skelim mt miyapir kakriuwereh kakiwaanki.

¹³ *Mt miyapir kerek nemtau hm me God keremem, hrak ap te kakti pi hr yaain au. Mt miyapir kerek nemfewem hr nisesim, hr keriyen God kakti pi hr yaain.

¹⁴ *Mt miyapir ap ne weiwik me Isrel ap nertei hm me God Moses kewisim. W kerek hr nises han kir nrak menmen yaaim mar ke hm me God nppaa Moses kewisim mau twei hram metpim, te menmen im meteiknai hr nertei menmen yaaim metike menmen enum.

¹⁵ Menmen hr nrakem hram meteiknai hm nppaa God ketpim hram mau mekre han kir. W ham han kir enuk keriuwe menmen enum hr nrakem. W ham han kir au yaaik keriuwe menmen yaaim hr nrakem.

¹⁶ *Maain w mamnen te God kakti pi Jisas Kraiss hrak kakwepyapir menmen mau mekre han ke haiu mt yapirwe, hrak kakrekye yaaim o enum kaknterim. Menmen im mamnen mamr ke hi hetpiyem heriuwe hm yaaim me God.

Yi mt miyapir ne Isrel han ekitet hm me God Moses kewisim mau twei hram mamkepi te yi eiyu werek.

¹⁷ *Mt miyapir yi yatip yar ik: "Haiu mt miyapir ne weiwik me Isrel." Yi han kitet yi yetike God yi yekiyen yau yentar hrak keweti hm mrak a? Yi yatip yewenpi niuk mi yar ik: "Haiu mt miyapir ne God."

¹⁸ Yi yertei menmen hrak hanhan yi eiyisesim. Yi yertei hanhan menmen yaaim te yi yisesim. Menmen enum au. Yi hanhan eiyises menmen yaaim eiyntar nppaa yi wen nikerek kike ere in haairer hr nepei netpi hm me God.

¹⁹ *Yi han kitet yi yertei hm me God werek te yi eiteikn mt nepitari menmen mrak te hr nanisesik werek werek a? Yi yre si merthe yi eiteikn mt kerek ap nertei God hr nre mt ne wtaan nanino, yi eiteiknor yayiwe yaaik te hr enisesik a?

²⁰ *Yi han kitet yi werek te yi eiteikn mt kerek hr han kitet menmen enum, yi eiteiknor menmen me God a? O yi eiteikn mt kerek nepitari menmen me God hr nre nikerek, yi eiteiknor werek menmen me God yentar yi han kitet hm me Moses meteiknai menmen yapirwe God kerteiyem a?

* 2:4 Ef 1:7, 2:7; 2Pi 3:15 * 2:6 Mt 16:27; Jo 5:29; 2Ko 5:10 * 2:8 2Te 1:8 * 2:9 Ro 1:16 * 2:11 Diu 10:17; 2Kro 19:7; Ap 10:34; Ef 6:9; 1Pi 1:17 * 2:13 Mt 7:21; 1Jo 3:7 * 2:14 Ap 10:35 * 2:16 2Ti 2:8 * 2:17 Je 2:19 * 2:19 Mt 15:14; Lu 18:9 * 2:20 2Ti 3:5, 15 * 2:21 Sam 50:16-21; Mt 23:3-4

21 *Yi yeteikín mít han menmen me God, yi yenmak te yi ap yeteikín híras menmen a? Yi yatíp mít an yar ik: “Yi ap eikintíp menmen me mítík hak.” Te yi eikintíp menmen me mít han o au a?

22 Yi yatíp, “Yi mít ap eiri miyapír ne mít han eitikeri eiriyanhís eiwenánem au emít.” Te yi híras yi yírakem o au a? Yi yínapan mít kerek newenípi niuk me típir, te yi ap eikintíp menmen hír newisím mau kínaan newepwar típir em.

23 Mít han nínan yipír newírek nene God nentar menmen yi mít yírakem. Yi yewenípi niuk mi yatíp God keweti hír mírak, te yi ap yisesim au. Yi yeweikín sip yewetewem.

24 *Menmen hi hetpiyem híram yaaim mentar hír mau tíwei nípaá Aisaia kewisím híram matíp mar im: “Mít ap ne weiwík me Isrel natíp enum me niuk me God nentar yi mít ne Isrel.”

Yi yerekir yínk te yi han kitet hírak kakíkepi yi ne God-Au, menmen mekre han mamkepi keriyen

25 *Yi yises hír me Moses, mít nerekir yínk ki, hírak yaaik kakíkepi. Te yi eiweikín sip eiwet hír mírak, híram mar ke nípaá mít ap nerekir yínk ki.

26 *Mít kerek ap nerekir yínk kí hír nises hír me God werek werek, God han kitet hír yaain nar ke mít hír nepei nerekir yínk kí.

27 Te maain hír me God kerek mít ap nerekir yínk kí hír nisesim, híram mamteikín yi mít yi enun. Híram mamteikín yi mít enun yentar yi yerekir yínk ki, yi yetenen hír me God Moses kewisím mau tíwei, te yi ap yisesim au. Hír netenen hír me God Moses kewisím au, te hír nises menmen yaaim.

28 *Yi ap mít ne Isrel keriyen yentar miyerer ní nini yi ne weiwík me Isrel o yentar yi yerekir yínk ki au.

29 *Mít miyapír hír ne weiwík me Isrel nentar hír nises God nekre han kí. Menmen im híram mar ke God Hímín Yaaik hírak kehímítenor han kí hírak ke God. Menmen im ap mises menmen Moses nípaá kewisím mau tíwei. Mít han ap nanwenípi niuk me mít nar ik, te God hanhan kakriuwéri iuwe.

3

Menmen enum ap te maminín menmen yaaim

* 2:24 Ais 52:5; Esi 36:20 * 2:25 Jer 4:4, 9:25 * 2:26 Ga 5:6 * 2:28 Jo 7:24, 8:39 * 2:29 Diu 30:6; Kl 2:11; 1Ko 4:5; 2Ko 10:18 * 3:2 Sam 147:19-20; Ro 9:4 * 3:3 Ro 9:6, 11:29; 2Ti 2:13 * 3:4 Sam 51:4 * 3:8 Ro 6:1, 15 * 3:9 Ro 1:18-2:24, 3:23 * 3:10 Sam 14:1-3, 53:1-3; Ekl 7:20

1 Yi han kitet mekam? Mít ne weiwík me Isrel hír nínán mít han ne weiwík ham o au? Menmen hír nisesim nerekir yínk kí híram yaaim mamkepi o au?

2 *Híram yaaim mamkepi yapírwe mar im. God kírán kewet mít ne Isrel hír mírak te hír nanírtei menmen hírak hanhan hír nanisesim.

3 *Mít han ne weiwík me Isrel hír ap nises hír mírak, te yi ap han ekitet God ap kakises hír mírak kakíntar mít han neweikín sip newetíwek, au emít.

4 *Mít miyapír yapírwe nanweikín sip nanwet hír yaaim, God kerekek au. Hekrit hekrit hírak kakises hír yaaim hírak ketpim. Hír me God mau tíwei Sam matíp mar im:

“Hekrit hekrit ti ehín mít kerek hír neswut hír.

Hír nanírtei ti atíp hír yaaim keremem.”

5 Mít han nantíp, “Menmen enum haiu mít mírakem híram yaaim. Híram yaaim mamkaap God kakteikín menmen hírak kírakem híram yaaim keremem.” Híram yaaim te haiu matíp God enuk kakíntar hírak kakwep haiu mít mamíntar menmen enum haiu mírakem a? (Hi hises menmen me mít ne tí hír han kitetim)

6 Au, híram hír enum. God ap yaaik te hírak ap te kakríak menmen yaaim o enum me haiu mít miyapír mau tí ik au emít!

7 Menmen enum hi hírakem mamteikín mít God katíp hír yaaim keremem, hírak kakít niuk iuwe menterim, te kenmak hírak kaktíp hi mítík enuk kerekek, hírak kakrekýo enum a?

8 *Haiu ap te mamtíp haiu mamríak menmen enum te híram mamwepypír menmen yaaim au emít! Mít han hír nesiuwai hír natíp, “Yi mít Kísten kerek yises hír me God yi yatíp enum yar ek.” Híram yaaim te maain mít hír natíp enum mar im me haiu mít, God kakníp.

God hírak katíp haiu mít yapírwe enun

9 *Te haiu han ekitet mekam? Haiu mít ne Isrel haiu minín mít han ne weiwík ham a? Au, hi nepei hetpi haiu mít miyapír yapírwe ne weiwík ne Isrel o mít miyapír han ne weiwík ham, menmen mekre han kaiu merekúi haiu yapírwe mamríak menmen enum.

10 *Hím im híram yaaim mentar mít newis hír me God mau tíwei Sam matíp mar im:

“Mítík kei kiutíp kekre nímín ne haiu mít yapírwe ap te God kaktíp hírak yaaik au. Haiu yapírwe mít enun.

- 11 Mítik kei kiutíp kekre nímín ne mít yapírwe hírak kertei menmen híram yaaim au. Mítik kei kiutíp kekre nímín ke mít yapírwe ap te hanhan God kau kekre han kírak au.
- 12 Hír mít yapírwe nepei neweikín sip newet God, hír mít enun. Ap kei kiutíp kírak menmen yaaim au.
- 13 *Menmen hír netpim meke hír kír híram enum mar ke herwe hei mít nekeisiuwék. Hír nemitetpín ner-iuwerek. Menmen enum hír netpim híram mewaank mít mar ke nap mekre yehes me manpen siurp kenep mít hír nani.
- 14 *Menmen hír netpim meke hír kír man híram enum mar ke saukei wapík mau hír ke mítik.
- 15 *Hír waswas nenep mít hír nani.
- 16 Wit kerek hír nen newí, hír newaank menmen metike mít te hír han enuk.
- 17 Hír ap níkaap mít miyapír nekiyan nau neit au.
- 18 *Hír ap han kitet newenípi niuk me God hírak iuwe au.”

19 Haiu mertei hír me God yapírwe mít newisím mau tíwei, híram me mít ne weiwík me Isrel, te mít ne Isrel netike mít nerer wit wit ap te nantíp God hír yaain au. God han ekitet menmen hír nírakem hírak skelim hír mít miyapír keriuwerem keremem.

20 *God ap kaktíp mítik kiutíp kekre nímín ke haiu mít yapírwe hírak yaaik kentar hírak kises hír nípaá Moses kewisím mau tíwei au. Hím im híram meteiknai haiu mít enun haiu mírak menmen enum keremem.

Mít kerek nises hír me Kraís, God kaktíp hír mít yaain

21 *In ek God nepei kewepyapír menmen hírak kírakem te hírak katíp mít kerek nisesik, hír níre yaain. Menmen im híram ap menmen me hír me Moses au, te nípaá enum eik hír me Moses ketike mít profet hír newisím mau tíwei híram matíp menmen im me God mamnen.

22 *Menmen me God mamnen híram im: God kaktíp mít miyapír hír yaain nanántar hír nises hír me Jísas Kraís. God kaktíp mít miyapír yapírwe kerek hír nises hír me Jísas Kraís hír yaain. Hírak ap han kitet hír mít miyapír ne weiwík me Isrel o ne weiwík ham au. Híram menmen weiním.

23 *Híram menmen weiním mentar mít miyapír yapírwe nerer wit wit hír

epei nírak enum, te God ap kakwenípiri kakítipi hír yaain au.

24 *Te God kewetai haiu mít menmen mírak yaaim weiním mar im: God kerekyei haiu mít menmen yaaim hírak katíp haiu yaain mentar menmen Kraís Jísas kerekyeyem me wí hírak kaa te kakíkepei kaktaihis.

25 *God kehímítan Kraís keriuweték hírak kan kaa kire sipsip mít nakíp nesiyek newet God ek. Hírak kaa hemkre mírak mewen, te híram mamísak menmen enum maiu me wí haiu mamises hír mírak. God kírak menmen im kakteiknai haiu mít hírak yaaik. Nípaá mít hír nírak enum, te God hanhan keriuweri, hírak ap kaníp au, kentar hírak kaksiuwe Jísas kaki kakísak menmen enum mír.

26 In ek hírak keriuwet Jísas hírak kan kaa keteiknai hírak yaaik, hírak kesak menmen enum em haiu mít kerek mises hír me Jísas, hírak katíp haiu yaain.

27 *Te haiu mamwenípi niuk maiu híras a? Taauye! Haiu ap mamwenípi niuk mai mamántar haiu mírak menmen yaaim hír me Moses mau tíwei matíp haiu emis-esim au. Haiu yaain mentar haiu mises hír me Jísas Kraís. Hírak kesak menmen enum maiu te haiu ap mamwenípi niuk mai au emít.

28 *Te haiu mertei menmen im. God katíp mít hír yaain nentar hír nírak menmen hír kerek Moses kewisím mau tíwei matíp hír enisesim au. God katíp hír yaain nentar hír nemtau hír mírak hír nisesim.

29-30 **Yi han kitet God hírak ke haiu mít ne Isrel keriyen te mít ne weiwík ham au a? Taauye! Hírak God ke haiu mít yapírwe kentar hírak kaktíp mít kerek nerekir yínk o mít ap nerekir yínk kír, hír níre yaain nentar hír nemtau hír mírak hír nisesim.

31 *Haiu mírak menmen me hír kerek Moses kewisím mau tíwei híram weiním meriuwe menmen in ek haiu misesim me Kraís a? Taauye! Haiu meteikín mít hír me Moses híram yaaim mekepái haiu emisés hír me God.

4

God katíp Ebrahim hírak yaaik

¹ Ebrahim hírak mítik kar ke haiu mít. Hírak maam nípu ke haiu mít ne weiwík me Isrel. Te haiu mamtíp hírak keit mekam keriuwe menmen hírak kírakem?

²⁻³ *God hírak katíp Ebrahim hírak yaaik kentar hírak kírak menmen yaaim, te

* 3:13 Sam 5:9, 140:3 * 3:14 Sam 10:7 * 3:15 Pro 1:16; Ais 59:7-8 * 3:18 Sam 36:1 * 3:20 Sam 143:2; Ga 2:16; Ro 7:7 * 3:21 Ap 10:43 * 3:22 Ro 1:17; Ga 2:16 * 3:23 Ro 3:9, 5:12 * 3:24 Ef 2:8; Ro 5:1 * 3:25 Ef 1:7 * 3:27 1Ko 1:31 * 3:28 Ga 2:16 * 3:29-30 Ro 10:12 * 3:29-30 Diu 6:4; Ga 3:20; Ro 4:11-12 * 3:31 Mt 5:17; Ro 8:4 * 4:2-3 Jen 15:6; Ga 3:6; Je 2:23

kitet kar ik, te God kewisik h̄rak maam n̄pu ke m̄t miyap̄r yap̄rwe nau nerer wit wit. God kat̄p Ebrahim h̄m mar ik: "Ebrahim nepenyerer nit maain h̄r nant̄n nanre yap̄rwe."

¹⁹ *Me w̄ im Ebrahim h̄rak menep 100 tito, te h̄rak han kitet ȳnk k̄rak h̄rak kar ke m̄tik epei kaa au. M̄te p̄rak h̄re we m̄te ap te wawine n̄kerek au, te menmen im ap mari han k̄rak te h̄rak kat̄p God h̄rak ap te kakriak menmen n̄paa h̄rak ketpim au.

²⁰ H̄rak ap han kitet God ap kakriak menmen n̄paa h̄rak ketpim au. H̄rak kises h̄m me God kekre han k̄rak iuwe, h̄rak kewen̄pi niuk me God te maain h̄rak kak̄kepek h̄rak kakine nikan.

²¹ Ebrahim h̄rak han kitet God h̄rak manp enuk kakises h̄m me nikan n̄paa h̄rak ketpim.

²² *Ebrahim han kitet menmen mar im te God kat̄p h̄rak m̄tik yaaik.

²³ H̄m me God kerek mat̄p mar ik: "God kat̄p h̄rak m̄tik yaaik," h̄ram ap mat̄p me Ebrahim kiut̄p kerek au.

²⁴ *H̄ram mat̄p me Ebrahim ketike haiu m̄t miyap̄r kerek maain God h̄rak kakt̄p haiu yaain mentar haiu mises God kerek h̄rak k̄k̄iak M̄tik Iuwe kaiu Jisas kerek n̄paa kaa, h̄rak kekrit kau.

²⁵ *God keriuwetek h̄rak kan t̄ kaa te kak̄sak menmen enum haiu m̄riak em. God p̄ke k̄k̄iak h̄rak kekrit kau, te God kakt̄p haiu m̄t miyap̄r yaain mam̄ntar haiu misesik.

5

God kat̄p haiu m̄t miyap̄r haiu yaain

¹ *Te in ek God kat̄p haiu m̄t miyap̄r yaain mentar haiu misesik. Haiu metikerek mekiyan mau mentar menmen M̄tik Iuwe Jisas Krai h̄rak k̄riakem.

² *Haiu mises h̄m me Krai te h̄rak kerek kekepai haiu metike God haiu mekiyan mau, God kerekyei menmen yaaim. In ek haiu han yaaik memer̄r menmen yaaim me God haiu mertei maain h̄rak kakwetaiyem.

³ *Haiu han yaaik meriuwe menmen im keremem au. Haiu han yaaik me menmen enum mamnen mamraiwaank. Haiu han yaaik meriuwerem mentar haiu mertei h̄ram mamkepai haiu han tokik emu emises h̄m me God werek werek.

⁴ Haiu han tokik emu me menmen enum mamraiwan̄k, te God kakt̄p haiu min̄n

menmen enum. God kakt̄p haiu min̄n menmen enum te haiu emisesik em̄mer̄r te maain haiu mam̄t menmen m̄rak yaaim h̄rak kakwetaiyem.

⁵ *Haiu emisesik emer̄r ke maain h̄rak kakwetai menmen m̄rak, haiu ap ȳnk enuk mam̄ntar haiu han kitet h̄rak ap kises menmen n̄paa h̄rak ketpaiyem au. Haiu ap ȳnk enuk mamriuwerek mam̄ntar God keteiknai h̄rak han tewen̄nai h̄rak keriuwet God H̄m̄n Yaaik kan kakre han kaiu, te haiu mertei maain h̄rak kakwetai menmen.

⁶ Krai h̄rak kan t̄ h̄rak kaa me haiu m̄t miyap̄r kerek enun neweik̄n sip newet God. Me w̄ im haiu enun ap m̄kaap h̄ras haiu m̄re yaain, te God kises han k̄rak k̄mat w̄ kerek h̄rak keriuwet Jisas h̄rak kan t̄ kaa kak̄kepai.

⁷ M̄tik kiut̄p kekre n̄m̄n ke m̄t yap̄rwe ap te hanhan kak̄kaap m̄tik kerek kises menmen yaaim kak̄kreh̄r k̄rak kaki. Te m̄tik kiut̄p hanhan keriuwe m̄tik hak yaaik k̄kaap m̄t han h̄rak kak̄kepek kaki kak̄kreh̄r k̄rak.

⁸ *Te God au. H̄rak keteiknai haiu m̄t enun h̄rak hanhan keriuwai. Me w̄ haiu m̄t miyap̄r haiu wen enun, haiu m̄riak enum, God keriuwet Krai h̄rak kan kaa kekreh̄r kaiu kekepai.

⁹ *Krai nepei kaa hemkre m̄rak mewen h̄rak kekreh̄r kaiu te God kat̄p haiu m̄t miyap̄r haiu yaain. Te in ek haiu mertei h̄rak manpenuk te h̄rak kak̄kepai naanmamprai me menmen enum me God maain mamnen mamnep m̄t miyap̄r enun en.

¹⁰ *N̄paa haiu mar ke m̄t miyap̄r enun ap nises God au, Nikan k̄rak Krai kaa, h̄rak kenipai haiu metike God mekiyan mau. In ek, haiu metike God mekiyan mau, haiu mertei maain God kakt̄p haiu mamu mamtikerek mam̄ntar Krai h̄rak p̄ke kekrit kau kekepai.

¹¹ God ap kakt̄p haiu wein̄m keremem au. Haiu han yaaik mau meriuwerek h̄rak God kaiu yaaik mentar menmen Jisas Krai kaiu Iuwe h̄rak k̄riakem. N̄paa h̄rak kerek kekepai haiu metike God mekiyan mau.

H̄m me Adam ketike Krai

¹² *Haiu mertei menmen im man. M̄tik kiut̄p h̄rak k̄riak menmen enum te h̄rak kaa. H̄rak kaa te haiu m̄t miyap̄r yap̄rwe haiu mami mam̄ntar haiu misesik haiu m̄riak enum.

* 4:19 Jen 17:17 * 4:22 Jen 15:6 * 4:24 Ro 15:4; 1Pi 1:21 * 4:25 Ais 53:4-5 * 5:1 Ro 3:24, 28, 4:24 * 5:2 Ef 2:18, 3:12 * 5:3 Je 1:2-3; 1Pi 1:5-7 * 5:5 Sam 22:5, 25:20; Hi 6:18-19 * 5:8 Jo 3:16; 1Jo 4:10 * 5:9 Ro 1:18, 2:5, 8 * 5:10 Ro 8:7-8 * 5:12 Jen 2:17, 3:6, 16; Ro 6:23 * 5:13 Ro 4:15

13 *Nipaa God katip Moses him lo mirak hirak kewisim mau twei wen au, menmen enum epei man mau ti mari han ke mit hir nriak enum. God ap han kitet menmen enum kene mit kenterim au. Hirak ap katip Moses menmen me him mirak mit miyapir enisesim wen au.

14 *God ap kene mit kanip kentar menmen enum mir, te hir mit yapirwe, nipaa me wi Adam kau ti ere wi God katip Moses him lo mirak, hir yapirwe nire ne mit hir naa. Adam ketike mit miyapir han kerek ap neremir him me God nar ke Adam hirak kirakem, hir yapirwe naa. Adam kerekek hirak kire mitik maain kaknen.

15 Menmen enum Adam kirakem metike menmen yaaim God kerekeyiem weinim, hiram mipiram au. Haiu mertei mit miyapir yapirwe nani nanantar menmen enum Adam kirakem. Te haiu mertei God hanhan keriuwai haiu mit miyapir, hirak kerekeyi menmen yaaim weinim kentar menmen mitik kiutip Jisas Krais hirak kirakem. Menmen yaaim im hiram minin menmen enum Adam kirakem, hiram men mikaap mit miyapir yapirwe kerek nisesim.

16 Menmen God kirakem hiram ap mar ke menmen enum Adam kirakem au. Mitik kiutip hirak keremir him me God, te God kenerek katip hirak mitik enuk kaki. Maain, mit miyapir han hir nriak menmen enum yapirwe, te God kerekeyi menmen yaaim hirak kesak menmen enum mau katip haiu yaain.

17 Haiu mertei mitik kiutip keremir him me God hirak kirakem enum te haiu mit yapirwe mami. Te menmen Mitik Jisas Krais kiutip kerekek hirak kerekeyiem, hiram minin menmen ham enum me mitik hak eik. Haiu mit miyapir yapirwe kerek meit menmen im weinim me God, kerek hanhan keriuwai kaktip haiu yaain mentar menmen Mitik Krais kerekeyiem, hirak kaknipai haiu mamit himin yaaik te Krais kekepai haiu emises God werék werék.

18 *Te menmen miutip mitik hak kirakem enum hirak kenip God katip haiu mit miyapir yapirwe enun haiu mami. Mar im, menmen miutip yaaim mitik hak kirakem, hiram menip God katip haiu yapirwe haiu yaain, haiu mami au. Haiu mamtikerek mamu mamit.

19 *Mit miyapir yapirwe God ketpor hir enun nentar mitik kiutip keweikin sip kewet him me God. Mar im mit miyapir yapirwe God kakipor hir yaain nanantar

mitik kiutip kises him me God hirak kaa kesak menmen enum mau.

20 *God katip Moses him lo mirak hirak kewisim mau twei te hiram menip mit miyapir hir nertei werék werék menmen God hanhan hir nanisesim, te hir nneinim hir nriak menmen enum yapirwe. Maain mit miyapir hir nriak menmen enum yapirwe, menmen yaaim God kirakem kentar hirak hanhan keriuwai, hiram minin menmen enum me haiu mit miyapir.

21 *Haiu mit miyapir mami mamantar menmen enum (sin) kerek mau ti ik hiram minina. Te menmen yaaim God kirakem kaktip haiu yaain maminterim, hiram maminin menmen enum mau ti naanmamrai haiu mit miyapir mamnipai haiu mamit himin yaaik mamantar menmen Mitik Iuwe Jisas Krais hirak kirakem.

6

Haiu maa metike Krais

1 *Te haiu han kitet mekam? Haiu wen mamriak menmen enum te God hanhan kakriuwai wisenum kakisak menmen mau enum a? Taauye!

2 *Haiu epei meweikin sip mewet menmen enum haiu mre mit naa, haiu ap te emises menmen meiyam enum au emit!

3 *Hi han kitet yi epei yertei menmen im. Nipaa mit nkrai meriuwe tipar haiu mit miyapir metike Krais Jisas mau han kiutip, hiram mar ke haiu metike Krais haiu maa.

4 *Mit nkrai meriuwe tipar hiram mar ke haiu metike Krais maa. God hirak yaaik hirak manp enuk, te hirak kikiak Jisas Krais kekre ninin ne mit epei naa, hirak pike kekrit kau. Mar im haiu mit miyapir haiu mre mit pike nekrit nau, haiu mamises menmen yaaim keremem.

Maain haiu mamtikere Krais mamu haiu mamit himin yaaik

5 *Hiram mar im. Nipaa haiu metike Krais mau niutip, haiu maa metikerek. Te maain haiu mamtikerek mamu niutip haiu pike mamikrit mamu mamir ke in ek hirak epei kekrit kau.

6 *Haiu mertei menmen im. Menmen nipaa haiu misesim mekre han kau, hiram maa metike Krais mau nu tentarakit. Hiram maa mau nu tentarakit te in ek God kakwaank menmen enum mekre han kau kariyei haiu mirak enum, te haiu ap emises menmen enum han kai han kitetim mar ke mit enises menmen mit nir iuwe nanitporem au emit!

* 5:14 1Ko 15:21-22, 45 * 5:18 1Ko 15:22 * 5:19 Ais 53:11 * 5:20 Ro 4:15, 7:8; Ga 3:19 * 5:21 Ro 6:23
* 6:1 Ro 3:5-8 * 6:2 1Pi 4:1 * 6:3 Ga 3:27 * 6:4 Kl 2:12 * 6:5 Fl 3:10-11 * 6:6 Ga 5:24

⁷ Yi yaa yetike Krai te menmen enum ap mamri han ki yi eir+ak menmen enum au eiy+ntar yi yertei m+it kerek h+ir epei naa, menmen enum ap te mamri han k+ir au.

⁸ Haiu nepei maa metike Krai, haiu mertei te maain haiu mantikerek mamu mam+it.

⁹ Haiu mantikerek mamu mam+it mam+ntar haiu mertei Krai n+paa kaa te God k+ik+ak h+irak kekrit kau. H+irak ap te p+ike kaki meiyam taau. Ap menmen mepu mamr+iakek (o mamrikek) h+irak p+ike kaki taau!

¹⁰ *H+irak nepei kaa, menmen enum mari han ke haiu m+it ap te mamri han k+irak taau! H+irak ap te p+ike kaki kakteipim au. In ek h+irak kau te h+irak ketike God tau niut+p.

¹¹ *Mar im yi m+it miyap+r yi han ekitet yi nepei yaa, te menmen enum ap p+ike mamri han ki au. Yi p+ike yekrit yetike God yau niut+p yentar yi ne Krai.

¹² *Yi ap eiwis menmen enum me t+ p+ike mamin+n y+nk ki kerek maain yi yayi h+irak kak+sine au em+! Yi ap eiwisim h+iram mamri han ki te yi eiyises menmen enum me han ki h+irak hanhanem.

¹³ *Yi ap eiwis his h+it nanam+r h+im n+kip h+iram mamri (o mam+ryi) han ki te yi eir+ak menmen enum me t+ au em+! Au, yi eiwet God em emtike han ki, yi eiwisik h+irak kak+kepi yi eir+ak menmen yaaim. Yi yar ke m+it naa, te God kekekyi yi yekrit yau, te yi eiwet+wek menmen mi yap+rwe.

¹⁴ *Yi ap eiwis menmen enum me t+ p+ike mamin+ni au em+ eiy+ntar h+im lo ap naanm+pri yi yisesim te God kakt+p yi yaain au. Yi nepei yenp+n yeke+p+n menmen im. Yi yises menmen yaaim God nepei kerek+yiem wein+m, te menmen enum ap te mamin+ni au.

Haiu emises menmen yaaim emr+iakem

¹⁵ *Yi han kitet mekam? Haiu wen mamr+iak menmen enum me t+ mam+ntar haiu menp+n meke+p+n h+im lo me n+paa, in ek haiu mises menmen yaaim God nepei kerek+yiem wein+m keremem a? Taauye!

¹⁶ *Yi nepei yertei yi h+iras eiwis m+itik h+irak naanmamri yi eir+ak menmen m+rak, yi eire m+it n+rak. Yi eiwis menmen enum me t+ mamri han ki yi eiyisesim, h+iram mamrekyi maain yi yayi. Yi eiwis menmen yaaim God kerek+yiem h+iram mamri han ki yi eiyisesim, te yi eitike God eikiyan eiyu, h+irak kakt+p yi yaain.

¹⁷ N+paa yi yewis menmen enum me t+ mari han ki yi yisesim y+r+ak menmen

enum. Te maain yi yemtau h+im yaaim m+it h+ir netpiyem, te yi yisesim iuwe yeriuwe han ki. Haiu emt+p God h+irak yaaik ek+ntar menmen h+irak kerek+yiem.

¹⁸ *God h+irak epei keriyei (o keryiyi) yi m+it yi yeweik+n sip yewet menmen enum me t+ kerek n+paa mari han ki yi yisesim. Te in ek, yi yewis menmen yaaim me God mamri han ki yi eiyisesim.

¹⁹ Hi hetpi heriuwe h+im im me wok m+it hentar han ki h+irak ap kertei menmen me God werek werek. N+paa yi yewis his h+it mi h+iram mises menmen enum me t+ mar im: Yi m+it yetike miyap+r yairiyahis yewen+nem o menmen ham enum, te h+iram m+ire m+itik kekre w+nak enuk h+irak k+ir+ak menmen me m+itik naanm+pr+wek ap keit pewek mererim au. Mar ke n+paa yi y+r+ak menmen enum em, in ek yi eiwis his h+it mi o han ki h+iram emises menmen yaaim, h+iram mam+r ke yi eir+ak menmen yaaim me m+itik yaaik naanm+pri me menmen.

²⁰ N+paa yi yises menmen enum h+iram mari han ki min+ni, yi ap yises menmen yaaim me God h+iram naanm+pri au.

²¹ *N+paa yi yeit mekam yaaim me menmen enum im a? Taauye! In ek yi y+nk enuk yentar yi y+r+akem. Menmen enum em h+iram menipi yi yayi.

²² Te in ek God keriyei yi m+it yi y+naaiwir menmen enum im h+iram mari han ki yi y+r+ak enum. In ek yi y+re m+it ne God yi y+r+ak menmen me God te yi yay+it menmen yaaim mamkepi yi eiyises menmen yaaim te maain yi eiyu eitike God tipmain tipmain enum eik.

²³ *Yi eiwis menmen enum mamri han ki yi eiyisesim te maain yi eiy+it menmen im: H+iram mamnipi yi yayi! Te menmen yaaim God kakwetaiyem wein+m, h+iram menmen im: Haiu mantike God haiu mamu mam+it tipmain tipmain enum eik mam+ntar haiu m+it miyap+r ne M+itik kau Iuwe Jisas Krai!

7

Tok piksa me m+itik ketike m+ite h+ir neitan

¹ Nai yinan, yi yertei menmen hi tewen etpiyem yentar yi yertei menmen yap+rwe me h+im me gavman. W+ kerek m+it nau t+, h+im im me gavman naanm+pror ere h+ir nani, te h+im au meit.

² M+ite piut+p wetike m+itik k+ire h+ir neitan, h+im me gavman mat+p m+itik wen kepu h+im+n keriuwerek, m+ite wawu wau-tikerek. Maain h+irak kaki, h+im me gavman

* 6:10 Hi 9:26-28; 1Pi 3:18

* 6:11 2Ko 5:15; Ga 2:19; 1Pi 2:24

* 6:12 Jen 4:7

* 6:13 Ro 4:15

* 6:14 1Ko

15:21-22, 45

* 6:15 Ro 6:1

* 6:16 Jo 8:34; 2Pi 2:19

* 6:18 Jo 8:32

* 6:21 Ro 7:5, 8:6, 13; 1Pi 1:9

* 6:23

ap te mamwenep au. Hire wauno wawit m̄it̄ik hak.

³ M̄it̄ik k̄ire wen kepu, hire wauno wawu wautike m̄it̄ik hak, h̄im me gavman mat̄ip hire enu wekitet naan. M̄it̄ik k̄ire kaki, hire wauno wawit m̄it̄ik hak, h̄im me gavman mat̄ip hire enu au. H̄iram mewisiye hire wawises han k̄ire.

⁴ *Nai yinan, hi hehim̄iteni heriuwe h̄im im me m̄it̄ik hak. Yi yaa me h̄im lo yentar yi yetike Kraiss yi yau han kiut̄ip. Yi ȳire pinak ke ȳink k̄irak. H̄irak epei kaa, te h̄iram mar ke yi yaa yetikerek. In ek yi yetike m̄it̄ik hak yi yau niut̄ip war ke m̄ite m̄it̄ik k̄ire epei kaa, hire wen weit m̄it̄ik hak. M̄it̄ik hak kerek yi yetikerek yau niut̄ip, h̄irak Kraiss kerek n̄ipaa kaa. H̄irak n̄ipaa kaa, te God p̄ike k̄ik̄iak kekere n̄im̄in ke m̄it̄ epei naa h̄irak kekrit kau. Te haiu mit̄ emriak menmen yaaim me God.

⁵ *N̄ipaa w̄i haiu mises han kaiu, h̄im lo h̄iram menipai haiu hanhan emises menmen enum. Menmen haiu m̄riakem h̄iram menmen enum menipai haiu mami.

⁶ *In ek h̄im lo h̄iram ap naanmamrai me menmen mentar haiu m̄ire mit̄ epei naa. In ek menmen haiu m̄riakem God H̄im̄in Yaaik kekepai haiu emisesim. Menmen me lo n̄ipaa haiu misesim, te God kakt̄ip haiu yaain h̄iram nepei au meit̄.

Menmen enum me t̄i meraiwaank

⁷ *Haiu mamt̄ip mekam? Haiu mamt̄ip h̄im me God mau t̄iwei h̄iram enum a? Taauye! H̄im me God ap meteikno menmen enum, hi ap hertei h̄iram enum au. H̄im me God ap metpo, “Ti ap hemkre menepam hanhan menmen me m̄it̄ik hak,” te hi hep̄itari menmen im h̄iram enum. Te h̄iram nepei meteikno h̄iram enum te hi ȳink enuk heriuwerem.

⁸ *Menmen enum me t̄i man mekeyo han kai te hi hanhan menmen enum yap̄rwe mentar h̄im me God mat̄ip h̄iram menmen enum em̄it̄. H̄im me God ap mepu metpo menmen h̄iram enum, te hi ap hanhan heriuwerem au, menmen me t̄i h̄iram mau meit̄ mar ke m̄it̄ik kaa. Hi hep̄itari h̄iram menmen enum.

⁹ *N̄ipaa hi hepu te hi hetari menmen me h̄im me God. Maain h̄im me God epei man te hi hemtewem, menmen enum me t̄i mekeyo han kai hi hemkre menepam hanhan menmen enum yap̄rwe, te hi hertei hi h̄ir̄iak enum, maain hi hahi.

¹⁰ *Hi hertei h̄im kerek God kewetaiyem, h̄irak hanhan h̄iram mamkepai

haiu mamu werek, te h̄iram menipa hi hertei hi enuk maain hi hahi.

¹¹ *Menmen enum me t̄i man menepya mewisesik meriuwe h̄im me God Moses kewis̄im mau t̄iwei te hi h̄ir̄iak enum, maain hi hahi.

¹² *H̄im Moses kewis̄im mau t̄iwei, h̄iram meke God man metike h̄im mat̄ip haiu ap hemkre emnepam hanhan menmen au em̄it̄! H̄im im h̄iram yaaim, h̄iram meteiknai menmen God hanhan haiu m̄it̄ miyap̄ir emisesim, h̄iram yaaim mekepai haiu mamu werek.

¹³ Hi at̄ip mekam? Menmen h̄iram yaaim menipa hi hahi a? Taauye! Menmen enum me t̄i menipa hi hahi. H̄iram menipa hi hahi heriuwe h̄im yaaim me God. Te h̄im me God im h̄iram meteikno menmen me t̄i h̄iram menmen enum.

Menmen me t̄i merekir han kaiu haiu misesim

¹⁴ *Haiu mertei God k̄ikaap h̄im m̄irak te hi m̄it̄ik enuk kerekek menmen enum me t̄i merekir han kai te hi hisesim.

¹⁵ *Hi hep̄itari henmak te hi h̄ir̄iak menmen. Menmen hi hanhan eisesim, hi h̄ir̄iakem au. Hi h̄ir̄iak menmen enum hi h̄inein̄im.

¹⁶ Hewaai meruri hi h̄ir̄iak menmen enum hi h̄inein̄im, h̄iram meteikno h̄im me God Moses kewis̄im mau t̄iwei h̄iram yaaim.

¹⁷ Te in ek hi hertei hi h̄irekes ap h̄ir̄iak menmen enum im au. Menmen enum me t̄i mekre han kai menipa hi h̄ir̄iak enum.

¹⁸ *Hi hertei han kai ap kerekya hi h̄irekes h̄ir̄iak menmen yaaim au. Hi hanhan ar̄iak menmen yaaim te hi h̄ir̄iakem taau!

¹⁹ Hi ap h̄ir̄iak menmen hi hanhan hisesim au. Hi h̄ir̄iak menmen hi h̄inein̄im.

²⁰ Hi h̄ir̄iak menmen hi h̄inein̄im, h̄iram meteikno hi hertei hi h̄irekes ap h̄ir̄iak menmen enum im au. Menmen me t̄i mekre han kai menipa hi h̄ir̄iak enum.

²¹ Te hi hertei menmen im mepu. Hi hanhan h̄ir̄iak menmen yaaim, te menmen enum keremem h̄iram mau mekre han kai.

²² Hi hekre han kai hat̄ip h̄im me God Moses kewis̄im mau t̄iwei h̄iram yaaim.

²³ *Te hi h̄ir̄ menmen ham mekre ȳink kai h̄iram m̄ir̄iak menmen ham. H̄iram h̄im ham enum im h̄iram metike menmen han kai kat̄ip h̄iram yaaim h̄iram menepam. Menmen im min̄na menipa hi hanhan hises menmen enum me t̄i.

* 7:4 Ro 6:2, 11; Ga 2:19 * 7:5 Ro 6:21 * 7:6 Ro 8:2, 6:4 * 7:7 Eks 20:17; Diu 5:21 * 7:8 Ro 4:15 * 7:9 Je 1:15 * 7:10 Lev 18:5; Ro 10:5 * 7:11 Je 3:13; Hi 3:13 * 7:12 1Ti 1:8 * 7:14 Sam 51:5; Jo 3:6 * 7:15 Ga 5:17 * 7:18 Jen 6:5, 8:21 * 7:23 Ga 5:17; Je 4:1; 1Pi 2:11

²⁴ Hi m̄tik enuk han enuk. Keim̄n kak̄kepa te hi ehin̄n menmen enum menipa hi hanhan ehises menmen enum me t̄i mekre han kai?

²⁵ *Hi han yaaik hentar God kak̄kepa hi ehin̄n menmen enum mekre han kai hentar menmen M̄tik kau Iuwe Jisas Krai h̄rak k̄riakem. In ek hi hepu har ik. Hi heriuwe han kai hi hanhan hises h̄m me God, te menmen enum mekre han kai menipa hi hanhan eises menmen enum me t̄i.

8

Krais kesak menmen enum maiu kewe-tai God H̄m̄n Yaaik kan kau kekre han kau

¹ Te in ek God ap kakwep h̄m̄n miyap̄r kerek h̄m̄n ne Jisas Krai kak̄ntar menmen enum h̄m̄n m̄riakem au.

² *God ap kakwep kak̄ntar menmen im: God H̄m̄n Yaaik kerek kewetai h̄m̄n yaaik h̄rak kenipai h̄m̄n ne Krai h̄m̄n mekiyan mau niut̄p keriyei h̄m̄n man m̄naaiw̄r menmen enum me t̄i merekyei h̄m̄n m̄riak enum te h̄m̄n mami.

³ *Han kau enuk ke n̄paa, h̄rak kewen h̄m̄n me God Moses kewis̄m mau t̄wei h̄ram merekyei h̄m̄n mamre m̄t yaain au. Te menmen h̄m̄n me Moses ap merekyei h̄m̄n m̄t em au, God h̄rekes k̄riakem. H̄rak keriuwet n̄kan k̄rak kerekek h̄rak kine ȳnk k̄rak kar h̄m̄n m̄t enun ne t̄i ik ek, h̄rak kan kaa kewaank menmen enum mari han kau menipai h̄m̄n m̄riak enum, te h̄ram epei au mesi.

⁴ *H̄rak k̄riak menmen im te h̄m̄n m̄t miyap̄r kerek ap mises han kau enuk au, h̄m̄n emises han ke God H̄m̄n Yaaik, h̄m̄n emises menmen werék werék h̄m̄n me Moses metpai h̄m̄n emisesim (te God kakt̄p h̄m̄n yaain).

⁵ M̄t miyap̄r kerek h̄r nises han k̄r enuk, h̄r hanhan menmen enum mekre han k̄r kerekek. Te m̄t miyap̄r kerek h̄r nises han ke God H̄m̄n Yaaik, h̄r hanhan menmen yaaim h̄rak ketporem.

⁶ *M̄t miyap̄r kerek hanhan nanises menmen enum mekre han k̄r, maain h̄r nani. M̄t miyap̄r han au, h̄r nanises menmen God H̄m̄n Yaaik ketporem, h̄r nantike God nankiyan nanu nan̄t te h̄r nanu werék.

⁷ *M̄t miyap̄r kerek nises menmen enum mekre han k̄r, God kat̄p h̄r enun kentar menmen enum mekre han ke m̄t metike menmen yaaim me God h̄ram

menepam. H̄ram ap mises h̄m̄n kerek God ketpaiyem au, h̄ram m̄nein̄m.

⁸ Te m̄t miyap̄r kerek nises menmen enum mekre han k̄r, h̄r ap nanises menmen yaaim God hanhan h̄r nanisesim.

⁹ *Yi m̄t miyap̄r ap yises menmen enum mekre han ki au. God H̄m̄n Yaaik kau kekre han ki yi yayises menmen yaaim h̄rak ketpiyem. M̄t kerek God H̄m̄n Yaaik kerek Krai keriuwetek kan ap kau kekre han k̄r au, h̄r ap ne Krai au.

¹⁰ *Maain h̄m̄n m̄t miyap̄r mami mam̄ntar menmen enum mekre han kau. Te God H̄m̄n Yaaik kerek Krai keriuwetek kan, h̄rak kau kekre han kau, h̄m̄n h̄m̄n kaku kaktike God tipmain tipmain enum eik kak̄ntar God kat̄p h̄m̄n yaain.

¹¹ God kerek n̄paa k̄k̄iak Krai Jisas kekre n̄m̄n ke m̄t epei naa, h̄rak kekrit kau, maain h̄rak kak̄kekyi yi m̄t miyap̄r maain yayi. God H̄m̄n Yaaik kerek n̄paa God keriuwetek kan k̄k̄iak Jisas kerek nepei kaa, h̄rak kau kekre han ki te maain God Haai kakriuwetek kak̄kekyi yi m̄t miyap̄r.

H̄m̄n Yaaik God keriuwetek kan h̄rak kenipai h̄m̄n n̄kerek n̄rak

¹² Tis, nai yinan, h̄m̄n emises menmen God H̄m̄n Yaaik h̄rak ketpaiyem. H̄m̄n ap emises menmen enum mekre han kau h̄ram menipai h̄m̄n hanhanem.

¹³ *Yi yises menmen enum mekre han ki maain yi yayi, te God H̄m̄n Yaaik kak̄kepi yi eiȳwaank menmen enum mekre han h̄ram ap mamn̄pi yi hanhan eiyisesim te yi eitike God eiyu.

¹⁴ M̄t miyap̄r kerek newis God H̄m̄n Yaaik naanm̄pror me menmen h̄r n̄riakem, h̄r n̄re n̄kerek ne God.

¹⁵ *H̄m̄n Yaaik kerek God keriuwetek kan kau kekre han kau ap kenipai h̄m̄n ap p̄ke m̄naain maain God kakwep au. H̄rak kenipai h̄m̄n m̄re n̄kerek ne God h̄rak kekepai keriuwe menmen m̄rak iuwe te h̄m̄n niut̄p niut̄p mat̄p God, "Ti Haai kai."

¹⁶ *God H̄m̄n Yaaik h̄rekes ketpai h̄m̄n kau h̄m̄n m̄re n̄kerek ne God.

¹⁷ *In ek, h̄m̄n m̄re n̄kerek n̄rak, te h̄m̄n mam̄t menmen God kakwetaiyem. H̄m̄n mam̄tike Krai mam̄t menmen yaaim mam̄ntar h̄m̄n mertei menmen enum mam̄n mam̄raiw̄ank mar ke n̄paa menmen enum man mewaank Krai, h̄m̄n mam̄t menmen yaaim me God mar ke

* 7:25 1Ko 15:57 * 8:2 Ro 7:23-24 * 8:3 Ap 13:38, 15:10; Fl 2:7; Hi 4:15 * 8:4 Ga 5:16, 25 * 8:6 Ro 6:21

* 8:7 Mt 12:34; Jo 8:43, 12:39; Je 4:4 * 8:9 1Ko 3:16, 12:3 * 8:10 Ga 2:20; Ef 3:17; 1Pi 4:6 * 8:13 Ga 6:8; Kl 3:5

* 8:15 2Ti 1:7; Ga 4:5-6; Mk 14:36 * 8:16 2Ko 1:22 * 8:17 Ga 4:7; Rev 21:7

Krais epei ketiwem, te haisu mamu mamre iuwe mamtikerek.

Maain haisu mit miyapir mamit menmen yaaim haisu mamu mamre iuwe

18 *Menmen yaaim me Krais maain hiram mamnen kerek God kakwepayirem kakwetaiyem hiram mamre menmen iuwe, te hi han kitet in ek menmen enum hiram mamraiwaank hiram mire menmen weinim.

19 *Menmen yapirwe God kiriakem hiram han kir kekrit kekrit nemerir wi God hirak kakteiknor haisu nikerek narak.

20 *Menmen kerek God kiriakem hiram mau enum mentar God kewaankem. Hirak ap hanhan keriuwe menmen im te God kiriakem. Te menmen im mepu.

21 *Maain God pike kaknip menmen hiram mamnaaiwir menmen enum mamipem hiram mau enum, te hiram mamweikn yaaim mamu werek mamir ke haisu nikerek ne God haisu mamu mamre iuwe mamit menmen yaaim me God.

22 Haisu mertei menmen yapirwe God kiriakem hiram mepu enum mar ke miyapir hir neteiknen nanine nikerek. Nipaa ere in hiram han enuk mepu memerir wi kerek God kaknipai haisu mire nikerek narak. Me wi im hirak kaknipai yink kaisu hirak yaaik pike kaki taau!

23 *Te hiram keremem au. Haisu mit miyapir kerek God Himin Yaaik kau kekke han kaisu, hirak kire menmen yaaim minin me menmen yapirwe maain God kakwetaiyem, haisu metikerem mepu han enuk memerir wi kerek God kaknipai haisu mire nikerek narak. Me wi im hirak kaknipai yink kaisu hirak yaaik pike kaki taau!

24 *God epei kekepai kaktaihis kentar haisu memtau him hirak ketpim haisu misesim, haisu memerir hirak kakwetaiyem. Haisu memerir hirak kakwetaiyem mamintar menmen haisu memerir mamtiwem hiram epei man, te haisu wen memeriuwem meiyam au. Haisu metiwem epei au.

25 Te haisu ap metiwem wen au. Haisu wen memerir menmen haisu han kitet hiram mamnen, haisu mamnikiwem mamnikiwem ere hiram mamnen.

26 Mar im God Himin Yaaik kekepai haisu mit miyapir kentar haisu ap mertei han ke God werek werek au. Haisu ap mertei mitehi God menmen werek werek au. God Himin Yaaik hirekes kekrehir kaisu kitehi God Haai menmen keriuwe him haisu mit ap metpim au, haisu miriakem mire mitik ketnen park o han toenuk.

27 *God Haai kerek kertei han ke mit yapirwe, kewenhi menmen God Himin Yaaik hanhanem kentar hirakit tau han kiutip te hirak God Himin Yaaik kekrehir ke haisu mit ne God hirak kitehi God Haai me menmen hiram mises han ke Haai keremem.

28 *Haisu mertei menmen yapirwe God kiriakem hiram mikaap haisu mit miyapir kerek haisu hanhan meriuwe God kerek hirak kehimitenai haisu emises menmen hirak hanhan em.

29 *Menmen yapirwe God kiriakem hiram mikaap haisu mit miyapir mentar haisu mit kerek God nipaa kehimitenai haisu mamisesik. Hirak kehimitenai haisu mamir ke Nikan kirak Jisas Krais te hirak kakre iuwe mitik kakikre ninin ke haisu mit miyapir haisu mamre kikrek narak.

30 Haisu mit miyapir kerek hirak nipaa kehimitenai maain haisu mamisesik, hirak kari han kaisu haisu mamisesik. Haisu mit miyapir kerek hirak kari han kaisu, haisu mamisesik hirak ketpai hirak kesak menmen enum maiu haisu yaain. Haisu mit miyapir kerek hirak ketpai haisu yaain, hirak kewetai menmen mirak yaaim.

Menmen Jisas Krais kiriakem hiram meteiknai God han han iuwe keriuwe haisu mit miyapir

31 *Hi han kitet menmen im God hirak hanhan keriuwai kekepai mentar menmen hi nepei hetpiyam, neimin hir naninai a? Taauye!

32 *God hirak ap kepakin Nikan kirak au, hirak keriuwetek kan kaa kekepai haisu mit miyapir yapirwe. Te hirak kakwetai menmen yapirwe weinim mamkepai mar ke hirak kewetai Nikan kirak weinik.

33 *Neimin hir nansiuwe him nantip haisu mit miyapir kerek God kehimitenai haisu narak, haisu enun a? Taauye! God hirekes epei katip haisu mit yaain.

34 *Neimin hir nantip haisu emnen emno si a? Krais Jisas au! Hirak kaa te God kikiak hirak pike kekrit kau his yaaim me God kerek mit iuwe nanwik, hirak kitehi God Haai ke haisu mit!

35 Krais hirak han teweninai te mekam mamnen ninin mamremir menmen mirak ap te mamu mamtikewai mamkepai a? Mewaa meruri menmen enum mamnen mamraiwaank, o menmen menipai haisu han enuk, o mit hir nenoyiyai nanwep, hiram menmen mamremir menmen mirak ap te mamu mamikrai mamkepai au a? Mewaa meruri

* 8:18 Ro 5:2; 2Ko 4:17 * 8:19 Kl 3:4 * 8:20 Jen 3:17-19 * 8:21 2Pi 3:13; 1Jo 3:2 * 8:23 2Ko 5:2-4; Ga 5:5

* 8:24 2Ko 5:7 * 8:27 Sam 139:1; 1Ko 4:5 * 8:28 Ef 1:11 * 8:29 Kl 1:18; Hi 1:6 * 8:31 Sam 118:6 * 8:32

Jo 3:16 * 8:33 Ais 50:8 * 8:34 Sam 110:1; Ap 7:55-56; 1Jo 2:1

haiu nɪnɪ meweɪ o haiu ap metenen klos o pewek mei, o menmen enum mamraiwaank, o mɪt nanwep haiu mami, hɪram mamremir menmen me Kraɪs ap te mamɪkrai mamkepai au a? Taauye!

³⁶ *Hɪm me God mau tɪwei Sam hɪram matɪp mar im:

“Mɪt nanoyiyai haiu mɪt hɪr nanwep me wɪtaan wanewik, hɪr nerekeyei haiu mɪre sipsip kerek mɪt neriyei nanɪno nanwep. Mɪt nerekeyeyem nentar haiu mɪt miyapɪr kerek mises hɪm mit em.”

³⁷ *Au, menmen im hɪram weinɪm. Kraɪs hɪrak hanhan keruiwai te haiu maminɪn menmen enum im. Haiu mamu werek me menmen enum mamraiwaank.

³⁸ Haiu maminɪn menmen enum im mamraiwaank mamɪntar hi hertei hɪrak han tewenɪnai te menmen ap mamnen nɪmɪn mamremir menmen mɪrak hɪram ap te mamu mamɪkrai mamkepai au. Haiu wen mepu o maain haiu mami hɪram menmen weinɪm. Ensel o tɪpir o herwe o menmen iuwe meit wit ke God, nepni o menmen epei man in o maain hɪram mamnen, hɪram ap te mamremir menmen me Kraɪs hɪram ap te mamu mamɪkrai mamkepai au!

³⁹ God Haai han tewenɪnai haiu mɪt miyapɪr kentar haiu ne Jisas Kraɪs Mɪtik kaiu iuwe. Te menmen mau nepni o menmen mau mɪnik tɪ o menmen mei miutɪp nɪpaa God kɪrɪakem ap te mamremir menmen mɪrak hɪram ap te mamu mamɪkrai mamkepai au.

9

Pol han tewenɪn mɪt miyapɪr ne Isrel

¹ Hi hatɪp werek hentar hi hises hɪm me Kraɪs. Hi ap hewisesik au. Han kai keit nɪmɪn kerek God Hɪmɪn Yaaik kau kekrerek, hɪrak ketpo hi hatɪp werek me menmen im.

² Hi han enuk, hekrit hekirt hi han tewenɪn mɪt miyapɪr.

³ *Hi hanhan God kakweikɪn sip kakweto kakɪpɪra hi enaaiwɪr Kraɪs hi ekrehɪr ke mɪt miyapɪr yapɪrwe ne Isrel, haiu ne maam nɪpu kiutɪp, te hɪr nanises hɪm me Kraɪs.

⁴ *Haiu mɪt miyapɪr ne Isrel, God kehɪmɪtanai haiu nɪrak, hɪrak kenipai haiu nɪkerek nɪrak, haiu nepi mɪr menmen mɪrak yaaɪm merhɪhe. Hɪrak ketpai hɪm mɪrak hɪrak kakisesim, hɪrak kewetai hɪm mɪrak ham haiu emisesim. Haiu emɪrtei

mewenɪpi niuk me God werek werek, God katɪp hɪrak kakikepai kaktaihis.

⁵ *Haiu nepenyerer ne maamrer taiu iuwe Ebrahim, Aisak, Jekop. Kraɪs hɪrak kɪre mɪtik ke tɪ hɪrak nepenyek ke maamrer it. Hɪrak kerek hɪrak God hɪrak naanɪpre menmen yapɪrwe haiu emwenɪpi niuk mɪrak tipmain tipmain enum eik. Keremem.

God kehɪmɪtan mɪt miyapɪr nɪrak

⁶ *Hi ap hatɪp menmen nɪpaa God ketpim in ek hɪrak ap kisesim au. Mɪt miyapɪr yapɪrwe ne weiwik miutɪp me Isrel, God hɪrak ap kehɪmɪteni yapɪrwe hɪr nɪrak au.

⁷ *Hɪr nepenyerer yapɪrwe ne Ebrahim hɪr ap nɪkerek ne God nar ke maam kɪr nentar hɪr ap nises hɪm me God. God katɪp Ebrahim kar ik: “Nepenyerer ne Aisak keriyen, hɪr nepenyerer nit. Hi hetput hɪr nanɪt menmen mei. Nepenyerer han en au.”

⁸ *Nɪkerek kerek Ebrahim kinen weinɪn, hɪr ap nɪkerek ne God au. Nɪkerek Ebrahim kinen kentar God hɪrak ketpɪwekem kekepik kakini, hɪr keriyen nɪre nɪkerek ne God.

⁹ *God katɪp Ebrahim hɪm mar im: “Maain wɪ kerek hi hɪmat hi pɪke anen hi akaap Sera hɪre wawɪtu hɪre wawine nɪkan.”

¹⁰ *Menmen im keremem meteikni nepenyerer ne Ebrahim hɪr yapɪrwe ap nɪkerek ne God keriyen au. Nɪkerek hɪrakɪt te Rebeka hɪrakɪt te haai kiutɪp, hɪrak maam nɪpu kaiu Aisak.

¹¹⁻¹² *Rebeka ap wine nɪkerek hɪrakɪt tei tire wen au, God kehɪmɪtan Jekop hɪrak kɪre nɪkan kɪrak, te Iso au. Hɪrakɪt ap tɪrak menmen yaaɪm o enum wen au, God kehɪmɪtanek te hɪrak kakteiknai hɪrak kises han kɪrak kehɪmɪtan mɪt hɪr nɪkerek nɪrak. Menmen hɪr nɪrɪakem ap mamri han kɪrak au. God katɪp Rebeka kar ik: “Maain Iso nɪkan iuwe mɪtik hɪrak kakises hɪm me nɪkik kɪrak Jekop.”

¹³ *Hɪm me God mau tɪwei Malakai kewisim hɪram matɪp mar im: “Hi hanhan iuwe heriuwe Jekop hi hehɪmɪtanek hɪrak nɪkan kai. Hi hanhan kike heriuwe Iso, hi hepɪrek hɪrak ken.”

¹⁴ Te haiu mamɪp mekam? God hɪrak kises menmen hɪram ap yaaɪm a? Taauye!

¹⁵ *God katɪp Moses kar ik: “Hi han tewenɪn mɪt miyapɪr kerek hi hanhan akepi. Hi hises han kai hi akaap mɪt miyapɪr.”

* 8:36 Sam 44:22; 2Ko 4:11 * 8:37 Jo 16:33 * 9:3 Eks 32:32 * 9:4 Eks 4:22; Diu 7:6, 14:1-2 * 9:5 Mt 1:1-16;

Jo 1:1; Ro 1:25 * 9:6 Nam 23:19; Ro 2:28 * 9:7 Jen 21:12 * 9:8 Ga 4:23 * 9:9 Jen 18:14 * 9:10 Jen 25:21

* 9:11-12 Jen 25:23 * 9:13 Mal 1:2-3 * 9:15 Eks 33:19 * 9:16 Ef 2:8

16 *Te haiu ap mamtip God h̄rak hanhan keriuwe m̄t miyap̄r kentar menmen h̄r hanhanem o menmen h̄r n̄riakem au. God kises han k̄rak kehimīteni h̄r n̄rak kerek.

17 *Haiu mekine h̄m me God Moses kewisim mau t̄wei, God katip m̄tik iuwe Fero ke Isip menmen kar ik: “Hi hewisit ti h̄re m̄tik iuwe ke Isip te menmen im hi herekyutem, m̄t miyap̄r nan̄rtei hi manp enuk iuwe h̄r m̄t miyap̄r nerer wit wit nanwen̄ipi niuk mai.”

18 *God h̄rak han tewen̄n m̄t miyap̄r kerek h̄rak hanhan kekepi, te h̄rak kises han k̄rak kenip m̄t miyap̄r han h̄r nanwen̄n han k̄r ke menmen.

God kewaank m̄t han, h̄rak k̄kaap m̄t han

19 M̄tik kiutip kekere n̄m̄n ke yi m̄t ketpo kar ik: “Menmen ti hetpaiyem h̄ram werek, God kenmak te h̄rak kaktip haiu m̄t enun a? Keim̄n kakwen̄n God me menmen h̄rak hanhan kak̄riakem a? Taauye!”

20 *Kai yinak, ti han kitet ti iuwe te ti p̄ike atip God me menmen h̄rak k̄riakem a? Hause kerek m̄te h̄re wewisim me haak h̄ram ap mamtip mam̄r ik: “Ti henmak ti ap hewena hi h̄re kurpe a?”

21 *M̄te kerek weit hause h̄re wawises han k̄re waunip menmen weriuwerem. H̄re weit hause werem̄r, meiyam h̄re wewenem m̄re kurpe, meiyam au h̄re wewisim m̄re hause me wewis haak o heurek h̄re weneipetem mekrerem.

22 Menmen God k̄riakem h̄ram mar im. H̄r m̄t enun n̄re t̄kenup o hause h̄ram mewep, te God hanhan kakteik̄n menmen m̄rak iuwe h̄rak kak̄iwaank m̄t enun nar ik. H̄rak hanhan kak̄iwaank m̄t nar ik kerek h̄rak ap k̄riakem waswas au.

23 *Te h̄rak hanhan kakteik̄nai menmen yaaim m̄rak iuwe, h̄rak nepei kewetai p̄nam, haiu m̄t han haiu m̄re hause kurpe te h̄rak hanhan keriuwai. N̄paa h̄rak kenipai han kai te maain haiu mamre yaain mam̄t p̄nam me menmen yaaim m̄rak.

24 H̄rak kehimītan haiu m̄t miyap̄r han ne Isrel keriyen haiu mam̄t menmen im yaaim au. Haiu mam̄tke m̄t miyap̄r han ne weiw̄k ham, haiu yap̄rwe mam̄t menmen m̄rak yaaim.

25 *Mau t̄wei Hosa kewis God katip kar ik:

“M̄t miyap̄r kerek ap ne weiw̄k mai, hi hehim̄teni h̄r m̄t miyap̄r nai. H̄r ne weiw̄k n̄paa hi ap hanhan heriuw-eri, te in ek hi hanhan heriuw-eri.”

26 *Maain wit kerek n̄paa m̄t han natip h̄r ap m̄t miyap̄r ne God, te h̄r m̄t han nan̄tpor nan̄r ik, “Yi h̄ras yi n̄kerek ne God kerek h̄rak kaku tipmain tipmain enum eik.”

27 *M̄tik profet Aisaia kewis h̄m me God katip ke Isrel kar ik:

“Maain m̄t miyap̄r ne Isrel h̄r nanine n̄kerek nant̄n yap̄rwe nanre tenhaan ke mani, te God kak̄kaap m̄t neiyam kike n̄m̄n ne h̄r m̄t yap̄rwe kaktohis.

God ap te kakmer̄r w̄ yap̄rwe te m̄t miyap̄r nanweik̄n sip nanwet menmen enum.

28 Au, h̄rak keremir w̄ yinam te h̄rak skelim m̄t kak̄ntar menmen enum h̄r n̄riakem.”

29 *N̄paa Aisaia katip me menmen im. H̄rak kewis h̄m mau t̄wei m̄rak. H̄ram matip mar im:

“God h̄rak M̄tik Iuwe naanm̄pre m̄t ne ami neit wit k̄rak h̄rak ap kewis nepenyerer nai ne weiw̄k me Isrel h̄r nepu, te haiu weiw̄k maiu nepei au mesi m̄re m̄t miyap̄r n̄paa nau neit wit Sodom ketike wit Gomora.”

H̄m yaaim me God mamkaap m̄t ne Isrel netike m̄t ne weiw̄k ham

30 *Haiu mamtip mekam a? Haiu mamtip menmen im. M̄t miyap̄r kerek ap ne weiw̄k me Isrel h̄r ap hanhan nan̄riak God h̄rak katip h̄r yaain. Te h̄r nemtau h̄m m̄rak h̄r nisesim te God katip h̄r yaain.

31 *Te m̄t miyap̄r ne Isrel kerek God kehimīteni h̄r m̄t n̄rak, h̄r au. H̄r hanhan nanises h̄m lo me Moses, te God kaktip h̄r yaain. Te God au, h̄rak keweik̄n sip kewet̄r.

32 *Kenmak te God katip h̄r enun h̄rak keweik̄n sip kewet̄r? H̄rak k̄riakem kentar h̄r ap nises h̄m m̄rak wein̄m au. H̄r han kitet h̄r en̄riak menmen yaaim te God kaktip h̄r yaain. H̄r han enuk neriuwe Krai h̄r ap nisesik au. H̄r n̄re m̄t kerek Aisaia ketpim kewis h̄m mau t̄wei m̄rak, h̄r nerewo nan nan̄kew̄n.

33 *Aisaia kewis h̄m mar im: “Yi eiȳmtau. Hi God ewis m̄tik keit wit Saion h̄rak kakre nan tokik. H̄rak kak̄iwaank m̄t miyap̄r kak̄ntar menmen h̄r n̄napen

* 9:17 Eks 9:16 * 9:18 Eks 4:21, 9:12, 14:4 * 9:20 Ais 29:16, 45:9 * 9:21 Jer 18:6 * 9:23 Ef 1:3-12; Ro 8:29
 * 9:25 Hos 2:23 * 9:26 Hos 1:10 * 9:27 Ais 10:22-23 * 9:29 Ais 1:9 * 9:30 Ro 10:20 * 9:31 Ro 10:2-3
 * 9:32 Ais 8:14 * 9:33 Ais 28:16; 1Pi 2:6; Ro 10:11

nanisesim nanir ke mit hir nerewo nan nenkewin. Te mit kerek hir nanimtau him mirak nanisesim, hir ap te han enuk nanriuwerek au, hirak kakikepi.”

10

Mit miyapir ne Isrel ap nises God werék werék au

¹ Yi nai yinan, hi hanhan wisenum mit miyapir yapirwe ne weiwik mai Isrel hir nanweikin sip nanwet menmen enum te God kakikepi kaktorhis. Hi hitehi God me menmen im.

² *Hi hertei te hi hewepyapiri hetpi hir hanhan wisenum nises God te hir ap nertei werék werék menmen hirak hanhan hir nanisesim.

³ *Hir nertei menmen God kiriakem, te hirak katip haiu mit haiu yaain. Hir nertei menmen im me God hir nises han kir nekrehir ke menmen God kiriakem. Te hir ap hanhan nanises menmen God kiriakem te hirak kaktip hir yaain au.

⁴ *Krais hirak kekrehir ke him nipaa God kewetiwekem em, hiram nepei au mesi. Te mit miyapir kerek hir nanises him me Krais, God kaktip hir mit miyapir yaain.

God hirak hanhan pike kakithis mit miyapir yapirwe

⁵ *Moses katip menmen im me him kerek God kewetiwekem hirak kewisim mau tiwei. Hirak katip kar ik: “Mit miyapir kerek hir nanises him im werék werék, maain hir nanu natike God.”

⁶ *Te him me God matip menmen im me mit miyapir hir nises him me Krais te God kaktip hir yaain. Hiram matip mar im: “Yi ap han ekitetim emir im: ‘Neimin hir nanino wit ke God hir nanithis Krais neiyik naninen ti?’”

⁷ O yi ap eitip eiyir ik: “Neimin hir nanino wit kerek mit naa himin kir kiwaairi hir nanit Krais neiyik naninen ti ik?”

⁸ Him me God matip mar im: “Him me God hiram mau menep mamkepi. Hiram mau mekre him mi, mau mekre han ki mentar yi yerteiyem.” Him im hiram him yaaim haiu metpiyem yi eiyisesim.

⁹ Haiu matip mit miyapir menmen mar im: “Yi eitip eiriuwe him ki yi eitip, ‘Jisas hirak Mitik Kaiu Iuwe naanempai,’ yi han kitet eikre han ki God nepei kikiak Jisas kerek kiwaai kekre namin ke mit nepei naa, hirak pike kekrit kau, te God kaktihis.”

¹⁰ Haiu han kitet menmen me Krais mekre han kaiu, haiu matip meriuwe him maiu haiu misesik, te God katip haiu mit yaain, hirak kaktihis.

¹¹ *Him im yaaim mentar Profet Aisaia kewis him me God mau tiwei hiram matip mar im:

“Mit miyapir niutip niutip hir nises him me Krais, hir ap han enuk nanriuwerek au, hirak kakikepi.”

¹² *Him im matip me mit miyapir yapirwe ne weiwik me Isrel, mit miyapir ne weiwik ham nerer wit wit. God ap han kitet me weiwik me mit au. God hirak ke haiu mit miyapir yapirwe, te hirak kakikaap mit miyapir kerek hir nises him mirak, hirak kakikepi iuwe.

¹³ *Hirak kakikepi iuwe kakintar him me God profet Joel kewisim mau tiwei matip mar im:

“Mit miyapir kerek hir nitehi Mitik Iuwe, hirak kakikepi kaktorhis.”

¹⁴⁻¹⁵ *Hir ap nises him me Krais nanirkeik te hir nanitwekhi hirak kakikepi kaktorhis a? Hir ap nemtau him me Krais nanirkeik te hir nanirtei hirak kakikepi a? Mit ap netpor him me Krais nanirkeik te hir nanimtau him mirak a? God ap te kaksiuwe mit nanino nanitpor him me Krais nanirkeik te hir nanimtwem a? Taauye! Him me God Aisaia kewisim mau tiwei matip mar im: “Mit kerek hir naninen nanitpai him yaaim me Krais, hir nirak menmen yaaim.”

Mit miyapir ne Isrel ap nises him yaaim me Krais

¹⁶ *Mit miyapir yapirwe ne Isrel ap nises him yaaim im me Krais au. Mitik profet Aisaia kewis him mau tiwei matip mar im: “Mitik Iuwe, mit miyapir niutip niutip hir nemtau him maiu hir nisesim. Mit miyapir yapirwe han en au.”

¹⁷ *Te mit miyapir hir nises him me Krais nentar hir nemtwem. Hir nemtwem nentar mit epei nen netporem.

¹⁸ *Hi hitihi menmen im. Mit miyapir ne Isrel hir nepei nemtau him yaaim me Krais im o au a? Hir epei nemtwem ye! Him me God mau tiwei Sam hiram matip mar im: “Him kerek mit hir netpim men merer wit wit kerek mit newi.”

¹⁹ *Hi pike ehitihi menmen. Yi han kitet mit miyapir ne Isrel hir netari him im a? Auye! Moses kinin kewis him me God mau tiwei me menmen im hiram matip mar im:

* 10:2 Ap 22:3 * 10:3 Ro 9:31-32 * 10:4 Mt 5:17; Jo 3:18 * 10:5 Ro 7:10; Ga 3:12 * 10:6 Diu 30:12-14

* 10:11 Ro 9:33 * 10:12 Ap 15:9 * 10:13 Joe 2:32 * 10:14-15 Ais 52:7 * 10:16 Ais 53:1; Jo 12:38 * 10:17

Jo 17:20 * 10:18 Sam 19:4 * 10:19 Diu 32:21

“Maain hi God hi ehit mıt miyapır hır ne weiwık ham weinım hır nentari menmen mai au, hi anipi yi yınk enuk han enuk eiriuweri yi hemkre menepam eiriuwe menmen hi erekyorem.”

20* Profet Aisaia hırak kınapen kewepyapır hım me God au. Hırak katıp kar ik:

“Hi God hewis mıt kerek nıpa a hır ap hanhan nisısa, in ek hır nerteiya te hır nises hım mai. Hi hewepyapır hırek herp yaain te mıt kerek nıpa a ap nitehi mıt han me hi, in ek hır nises hım mai.”

21* Aisaia katıp hım im me mıt miyapır ne Isrel. Hırak katıp kar ik:

“Hekrit hekrit me wı yapırwe hi God hewis his mai enınor hır nanisısa, te hır au, neweikın sip neweto, hır nena netpo enum.”

11

God hırak hanhan keriuwe mıt miyapır han ne Isrel

1* Hi ehitihi menmen. Yi han kitet God nepei keweikın sip kewet mıt miyapır nırak ne Isrel a? Taau! Hi hırek hi mıtık ke Isrel, hi nepenyek ke Ebrahim, hi ke weiwık me Bensamin. Te menmen im meteikni God ap keweikın sip kewetai mıt ne Isrel au.

2 God ap keweikın sip kewet mıt miyapır nırak kerek nıpa a hırak kehimiteni hır nırak. Yi yertei hım mau tıwei me God hıram matıp me Profet Ilaija hırak kesiuwe hım men Isrel hırak katıp God kar ik:

3* “Mıtık Iuwe, mıt ne Isrel hır nenep mıt profet nit, hır nari kınaan newenem me mıt hır newepwar menmen newetutem. Hır mıt enun nenep mıt profet naa nenepi. Hi kerek hi hepu hır nınetau naniyep.”

4* God hırak ketpıwek mekam a? Hırak katıp kar ik: “Hi ap heweikın sip hewet mıt miyapır nar ke 7,000 hır wen nises hım mai hır ap newen nınıp nanwenipi niuk me tıpir Bal au.”

5* Mar ke nıpa a God naanmpre mıt kerek hır nisesik te in ek hırak kehimitan mıt miyapır ne Isrel han hır nisesik nentar hırak hanhan keriuweri.

6* God kises han kırak kehimiteni hır nırak kentar hırak hanhan keriuweri weinım ap menmen hır nırakem o nisesim au. Hırak kehimiteni kentar hır nırak menmen yaaim te God ap hanhan keriuweri weinım au.

7* Hi hatıp menmen im. Menmen Isrel hır hanhan nantıwem neriuwe hım hır nisesim, hır ap netıwem au. Te mıt kerek God hanhan keriuweri kehimiteni hır mıt nırak, hır keriyen netıwem. Mıt han au, God kewenın han kır hır nisesik au.

8* Hım me God mau tıwei mıtık profet Aisaia kewisim hıram matıp mar im:

“God kewenın han kır te menmen hır nırem, hır ap nisesim.

Menmen hır nemtewem, hır ap nisesim. Hır nepu nepır kerek nıpa a ere in.”

9* Hım me God mau tıwei Devit kewisim hıram matıp mar im:

“Hi hanhan God hırak kakwis menmen kerek hır nıam nanım hıram mamriwaank mamır ke tırpe menep samiyak, o mamır ke nan kıwaai yayiwe mıtık kakrek hırak kakınkewın.

10 Hi hanhan nanamır kır toto te hır ap nır ein ein au.

Hır han kır enuk me menmen enum mamnen mamıp mamıwaanki nanır ke mıt sip kın hıre weremtıt menmen wauno yanımın.”

God kıkıap mıt miyapır ap ne weiwık me Isrel kaktoris

11* Hi pıke ehitihi menmen. Yi han kitet mıt miyapır ne Isrel hır newaank hıras keriyen nar ke mıt nentırer nan nenkewın nani me wı hır neweikın sip newet hım me Kraıs a? Taauye! Hır neweikın sip newet hım me Kraıs te God kakıkaap mıt miyapır han ne weiwık ham, hırak kaktoris. Hırak kaknip mıt miyapır ne Isrel hır han enuk nanriuweri nanıtar menmen yaaim God kerekkyorem.

12 Menmen enum mıt miyapır ne Isrel hır nırakem menip God hırak kıkıap mıt miyapır han ne weiwık ham kewetır menmen mırak yaaim. Hır ne Isrel neweikın sip newet menmen yaaim me God te God kewet mıt miyapır han em. Maain, mıt miyapır yapırwe ne Isrel nanweikın sip nanises hım me Kraıs menmen im mamkaap mıt miyapır yapırwe nerer wit wit mamkepi wısenum.

13 In ek hi hetpi yi mıt miyapır ap ne Isrel. Hi aposel kerek God keriuweta hi han yi mıt miyapır ap ne weiwık me Isrel, te hi han yaaik hi hetpi yi mıt hım mırak.

14 Te hi mıtık kiutıp ke Isrel hi hari han ke mıt miyapır yapırwe ne Isrel hi enipi hır han enuk hemkre menepam neriuwe menmen yaaim God kewet mıt miyapır ne weiwık ham em. Te hır hanhan enises hım me Kraıs te God kakıkepi kaktoris.

* 10:20 Ais 65:1 * 10:21 Ais 65:2 * 11:1 1Sml 12:22; Sam 94:14; Fl 3:5 * 11:3 1Kin 19:10, 14 * 11:4 1Kin 19:18 * 11:5 Ro 9:27 * 11:6 Ga 3:18 * 11:7 Ro 9:31 * 11:8 Diu 29:4; Ais 29:10 * 11:9 Sam 69:22-23, 35:8 * 11:11 Ap 13:46; Ro 10:19

¹⁵ God nepei kewis yi m̄t miyap̄r ne weiw̄k ham ap ne Isrel yi yetikerek yekiyān yau yentar h̄rak nepei keweik̄n sip kewet m̄t miyap̄r ne weiw̄k me Isrel. Maain h̄rak p̄ke kaktorhis h̄r nantikerek nankiyān nanu, yi han kitet mekam mamnen? Menmen im. H̄r nanu werek nan̄r ke m̄t n̄paa naa h̄r p̄ke nekrit.

¹⁶ M̄t h̄r nehimitān nu nek̄n̄p̄ h̄ram me God, te nu heneik, t̄wei o n̄kim m̄rak, h̄ram me God. Ebrahim ketike m̄t profet h̄r yaain h̄r n̄kerek ne God. Te maain nepenyerer n̄r h̄r nan̄re n̄kerek ne God.

¹⁷ God nepei keremir heneik enum me map̄k. Menmen im meteiknai God keweik̄n sip kewet m̄t miyap̄r han ne weiw̄k me Isrel. Te h̄rak ketihis yi m̄t miyap̄r han ne weiw̄k ham, yi ȳre map̄k me yaank heneik m̄ram, h̄rak keremir kem̄t̄n mau map̄k me wit mekre h̄r ke map̄k heneik nepei maa. Yi yepu yari w̄i m̄ram te yi eiyy werek werek.

¹⁸ Te yi ap einan yip̄r eiw̄rek me m̄t miyap̄r ne Isrel God kep̄ri kar ke m̄t h̄r newen nu heneik new̄rem au em̄t! Yi ap han ekitet yi iuwe au. Yi ȳre nu heneik keriyen. Nu heneik ap te naanm̄pre nek̄n̄p̄ au. H̄ram nek̄n̄p̄ em h̄ram naanm̄pre nu heneik. H̄rak au, h̄r m̄t ne Isrel h̄r n̄re nu nek̄n̄p̄, yi m̄t ne weiw̄k ham yi ȳre nu heneik.

¹⁹ Yi eit̄p̄ eiyȳr ik: “God kep̄r m̄t miyap̄r enun ne Isrel k̄re m̄t newen nu heneik new̄rem, kewisai haiu m̄t miyap̄r ne weiw̄k ham haiu mekre h̄r k̄r te haiu yaain.”

²⁰ H̄m im h̄ram yaaim te yi naanempre h̄ras me menmen im. God kep̄ri nentar h̄r ap nises h̄m m̄rak te yi yekreh̄r k̄r yi yau yentar yi yises h̄m m̄rak. Te yi ap han kitet yi yaain au. Yi naanempre h̄ras werek werek me menmen yi yisesim te yi ap einaiw̄rem au.

²¹ God ap hanhan keriuwe m̄t miyap̄r ne Isrel h̄r neweik̄n sip newet̄wek. Au, h̄rak kep̄ri. H̄r n̄re map̄k heneik me wit, te yi au, yi yar ke map̄k heneik ke yaank. Te yi ap eiysesik, yi han kitet h̄rak ap kak̄p̄ri kakriwaank a? Taauye! H̄rak kak̄p̄ri kakriwaank ye!

²² In ek haiu mertei God w̄i ham h̄rak hanhan keriuwe m̄t, w̄i ham au kak̄waanki. H̄rak kewaank m̄t miyap̄r kerek ap nisesik, te yi kerek yi yisesik h̄rak hanhan keriuwi. Yi wen yisesik, h̄rak hanhan kakriwi, o au en, h̄rak kak̄p̄ri kak̄r ke m̄t h̄r newen nu heneik epei maa h̄r new̄rem.

²³ M̄t ne Isrel nanweik̄n sip han ekitet h̄m yaaim me Krai, h̄r nanises God, h̄rak

p̄ke kaktorhis nantikerek nankiyān nanu nan̄r ke m̄t neremir nu heneik, h̄r p̄ke nekin̄m nanwis̄m mamu heneik n̄paa h̄r neremir, h̄ram mamwo.

²⁴ God kertei k̄riak menmen im kentar menmen hi hetpiyem im. Yi m̄t ap ne weiw̄k me Isrel yi ȳre map̄k heneik m̄ram me yaank te God nepei kewisi yi yekiyān yau yetikerek ȳre map̄k hen eik me yaank, h̄ram mau map̄k me witeik, h̄ram mewo. M̄t ne Isrel h̄r n̄re map̄k heneik h̄remes me wit te h̄ram menmen wein̄m God kaktorhis h̄r nantikerek nankiyān nanu nan̄r ke m̄t p̄ke newis map̄k heneik n̄paa h̄r neremir, h̄ram p̄ke mamwo.

God hanhan keriuwe m̄t miyap̄r yap̄rwe

²⁵ *Nai yinan, hi hanhan yi yertei werek werek h̄m n̄paa m̄t ap nerteiyem. Hi hanhan yi yerteiyem te yi ap han ekitet yi yertei menmen yap̄rwe. God nepei kenip m̄t miyap̄r han ne Isrel h̄r newen̄n han k̄r ere maain m̄t miyap̄r ne weiw̄k ham kerek God kehimiteni h̄r nanises h̄m m̄rak h̄r nan̄nen nanisesik.

²⁶ *Maain w̄i im nepei au mesi, m̄t miyap̄r yap̄rwe ne Isrel nanises God h̄rak kak̄kepi kaktorhis. H̄m me God mau t̄wei mat̄p me menmen im h̄ram mat̄p:

“M̄tik kerek kak̄kaap m̄t h̄rak m̄tik ke wit Saion, h̄rak kak̄p̄r menmen enum mekre han ke nepenyerer ne maam n̄pu ke Jekop.

²⁷ *W̄i kerek hi ah̄sak menmen enum m̄r, hi hises h̄m n̄paa hi hetpin.”

²⁸ M̄t ne Isrel h̄r neweik̄n sip newet̄ h̄m yaaim me Krai, te God han enuk keriuw̄eri, h̄rak k̄kaap yi m̄t miyap̄r ne weiw̄k ham. Te God kehimitani m̄t ne Isrel h̄r m̄t miyap̄r n̄rak h̄rak hanhan keriuw̄eri kentar n̄paa h̄rak kat̄p maamer taiu Ebrahim, Aisak, Jekop, h̄rak ket̄p̄wek̄t kar ik: “Hi naanmamre nepenyerer ni erekyor yaaim.”

²⁹ Maain God p̄ke kakrekyor yaaim kak̄ntar h̄rak ap te kakweik̄n han k̄rak me m̄t miyap̄r ne Isrel kerek h̄rak kehimiteni h̄r n̄rak. H̄rak kak̄kepi.

³⁰ N̄paa yi m̄t miyap̄r ne weiw̄k ham, yi yeweik̄n sip yewet̄ h̄m me God, te in ek God hanhan keriuwi kekepi kentar m̄t miyap̄r ne Isrel h̄r neweik̄n sip newet̄ h̄m m̄rak.

³¹ God hanhan keriuwi kekepi kentar h̄r m̄t miyap̄r ne Isrel neweik̄n sip newet̄ h̄m me God. Te in ek h̄rak God p̄ke hanhan kakriuw̄eri kak̄kepi.

* 11:25 Ro 12:16; Lu 21:24; Jo 10:16

* 11:26 Mt 23:39; Ais 59:20-21; Sam 14:7

* 11:27 Ais 27:9; Jer 31:33-34

³² *God nepei kenipai haiu m̄t yap̄rwe haiu meweik̄n sip mewet menmen h̄rak ketpaiyem. Haiu meweik̄n sip mewet menmen h̄rak ketpaiyem, te maain h̄rak hanhan kakriuwai haiu m̄t miyap̄r yap̄rwe, h̄rak kakreyai menmen yaaim kak̄kepai.

Haiu mamwen̄ipi niuk me God

³³ *God kaidu h̄rak yaaik iuwe. Menmen h̄rak han kitetim, menmen h̄rak kerteiyem, h̄ram yap̄rwe m̄re tenhaan me wan, h̄ram iuwe mesiken̄k. Haiu ap te mam̄rtei kenmak h̄rak k̄r̄ak menmen o markeik h̄rak k̄r̄ak menmen me haiu m̄t. H̄rak k̄r̄akem keremem.

³⁴ *H̄ram m̄re h̄m me God mau t̄wei metpim. H̄ram mat̄ip mar im:

“Keim̄n h̄rak kertei menmen M̄t̄k Iuwe God h̄rak han kitetim o keim̄n h̄rak kertei iuwe te h̄rak ek̄t̄p̄wek h̄rak kak̄r̄ak menmen im o menmen eim?”

³⁵ *Taauye! Keim̄n h̄rak nepei kewet God menmen te h̄rak kakwet̄wekem mam̄krehr̄ k̄r̄ak a?

³⁶ *Taauye! Menmen yap̄rwe mepu, h̄rak God kerek k̄r̄akem. H̄rak wen naanm̄re menmen yap̄rwe, h̄ram mau mamkepik. Haiu emwen̄ipi niuk m̄rak in ere tipmain tipmain enum eik. Keremem.”

12

Haiu mamwet God ȳnk kaidu ketike han kaidu mam̄r ke m̄t newepwar menmen newet God em

¹ *Nai yinan, hi hetpi h̄m manp mar im. God nepei hanhan keriuwe haiu m̄t, h̄rak kerekyei menmen yaaim kekepai keriuw-erem. Te yi eiwet God ȳnk ki ketike han ki eiyr̄ ke m̄t h̄r newepwar menmen newet God em. Yi eiwet God ȳnk ki ketike han ki, yi eiysesik eir̄ak menmen m̄rak. Te h̄rak han yaaik kakriuw. Mar im yi yewen̄ipi God werek werek yekre han ki.

² *Yi ap eiyses menmen eiyr̄ ke m̄t miyap̄r ne t̄ h̄r nisesim au em̄t! Yi eiwis God h̄rak kakweik̄n han ki te yi eire m̄t h̄r han k̄r hanhan nanises God werek werek. Te yi eiyr̄tei menmen God hanhan yi eiysesim. H̄ram yaaim mam̄nip God han yaaik, h̄ram mamkepi werek werek.

Haiu mamwis menmen God H̄m̄n Yaaik kewetaiyem h̄ram mamkepai haiu mam̄r̄ak menmen

³ *Hi hetpi menmen im hentar God hanhan keriuwa hi h̄r̄ak menmen m̄rak. Yi ap han ekitet yi ȳre m̄t miyap̄r iuwe yin̄n m̄t miyap̄r han au em̄t! Yar ke yi yises God yeit menmen God H̄m̄n Yaaik kewetiye mamkepi yi ȳr̄ak menmen h̄rak kehim̄teniyem, te yi han kitet yi yaain o au.

⁴ *H̄m̄ im yaaim mentar haiu ȳnk kaidu kiut̄p te p̄nam m̄ram yap̄rwe. Ham p̄nam h̄ram m̄r̄ak menmen ham, p̄nam m̄r̄ak menmen ham.

⁵ *Mar im haiu m̄t miyap̄r haiu yap̄rwe te haiu m̄re ȳnk kiut̄p mentar haiu mises h̄m me Kraisi, te haiu yap̄rwe niut̄p niut̄p mamkaapan.

⁶ *Menmen God kerekyeiyem kewetiye h̄ram ap m̄p̄ram au. God nepei keweti haiu m̄t han menmen m̄rak te haiu mewepyap̄r h̄m h̄rak ketpeiyem, te haiu emwepyap̄rem mar ke haiu mises God mentau h̄m m̄rak.

⁷ Haiu m̄t han kerek God kehim̄tenai haiu emkaap m̄t, te haiu emkepi. H̄rak kehim̄tenai haiu m̄t han haiu mam̄t̄ip m̄t menmen, te haiu em̄tporem.

⁸ *Haiu m̄t han kerek God kehim̄tenai haiu mat̄ip m̄t h̄m haiu mamkepi mam̄k̄ak han k̄r kakriuw-erem, te haiu mam̄tpim mamkepi. Haiu m̄t han kerek God kehim̄tenai haiu emwet m̄t han menmen p̄nam me menmen maiu kerek haiu metenenim, te haiu emwet̄rem. Haiu m̄t han kerek God kehim̄tenai haiu naanmamre m̄t miyap̄r han, te haiu emisesim em̄r̄akem werek werek. Haiu m̄t han kerek God kehim̄tenai haiu m̄kaap m̄t miyap̄r n̄nap o miyap̄r m̄kan n̄r epei naa, te haiu emkepi werek werek.

Menmen yi yisesim te yi hanhan yeri-uwehan

⁹ *Yi ap eiwisesik au. Yi hanhan yeriuwe m̄t. Menmen yaaim yi hanhanem. Menmen enum au, yi ein̄in̄m.

¹⁰ *Yi hanhan yeriuwe ni yinan ne Kraisi yar ke yi hanhan yeriuwe ni ne w̄nak ki. Yi han ekitet m̄t han h̄r nin̄ni te yi eiwen̄ipi niuk m̄r h̄r yaain.

¹¹ *Yi ap eiyu yain yain au em̄t. Yi eir̄ak menmen yaaim me M̄t̄k Iuwe God yeriuwe han ki iuwe.

¹² *Yi han yaaik eiye eimer̄r M̄t̄k Iuwe Kraisi h̄rak p̄ke kaknen. Menmen enum

* 11:32 Ga 3:22; 1Ti 2:4 * 11:33 Ais 55:8-9 * 11:34 Ais 40:13; 1Ko 2:16 * 11:35 Jop 41:11 * 11:36 1Ko 8:6
* 12:1 Ro 6:11, 13; 1Pi 2:5; Jo 4:24 * 12:2 Ef 4:23, 5:10, 17 * 12:3 1Ko 12:11; Ef 4:7 * 12:4 1Ko 12:12 * 12:5
1Ko 12:27; Ef 4:25 * 12:6 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11 * 12:8 2Ko 9:7 * 12:9 1Ti 1:5; 1Pi 1:22; Emo 5:15 * 12:10
2Pi 1:7; Fl 2:3 * 12:11 Ap 18:25; Rev 3:15 * 12:12 1Te 5:17

namnen mamiwep, te yi han tokik eiyu. Hekrit hekrit yi eiyitehi God menmen.

¹³ *Mít miyapír han nises hím me God, hír netenen menmen auri, te yi eikepi naanempror eiriuwe menmen mi. Yi naanempre mít miyapír han ne wit hak nanínen nanri.

¹⁴ *Mít kerek hír neriwaank yi ap eiyitehi God hírak kakrekryor enum au emít! Yi eiyitíwekhi hírak ekíkepi hír nanisesik.

¹⁵ *Mít miyapír hír han yaaik, yi han yaaik eitikeri. Hír han enuk me menmen, te yi han etweníni.

¹⁶ *Yi han kiutíp eikiyan eiyu. Yi ap han ekitet yi iuwe au emít. Yi eitike mít miyapír weinín yi eiriyan eino in eino ein. Yi ap han ekitet yi yertei iuwe yinín mít han.

¹⁷ *Mít kerek nerekyi enum, yi ap eirekyor menmen enum eiyír ke hír nerekyiyem au emít! Yi eiríak menmen mít miyapír han nertei híram yaaím.

¹⁸ *Yi ap einehan einepan au emít. Yi hanhan eitike mít miyapír yapírwe eikiyan eiyu.

¹⁹ *Nai yinan, yi ap eiríak mít menmen enum eiyír ke hír nerekyiyem au emít. Yi eiwis God maain hírak kakríak mít menmen kerek han enuk kakriuweri. Yi eiwisík hírak kakríakem kakíntar hírak katíp hím mít newisím mau tíwei mar im: “Maain hi God hírekes ahíwanki arekyor enum.”

²⁰ *Te yi ap eirekyor menmen enum au emít. Mít kerek hír nerekyi enum, hír nínpi maan yi eiwetír menmen hír naním, o hír hím niu enuk (o mar keweníkór hím) yi eiwetír típar mei hír ením. Yi eiríak menmen mar im yi eirekyor hír yínk enuk neriuwe menmen enum hír níríakem. Hírám mar ke yi yewen si yeunek mentar paan kí,

²¹ te yi ap eiwis menmen enum mamri han ki maminíní au emít. Yi eiyinín menmen enum eiriuwe menmen yaaím yi yíríakem.

13

Haiu emises hím me gavman

¹ *Mít miyapír niutíp niutíp nanímtau hím me mít iuwe ne gavman hír enisesim. God kehimítan gavman hír naanmípre mít miyapír nerer wit wit. God kewis mít ne gavman in ek hír nau tí naanmíprai.

² Mít kerek hír ap nises hím me gavman hír netpór, hír neweikín sip newet menmen God kewisím. Hír neweikín sip newet

gavman, te maain gavman hír nanínpi nanínterim.

³ *Mít ne gavman hír ap nepu nenip mít yaain hír nínéini au. Mít kerek hír níríak enum keremem. Yi yínápen gavman hír han yaaik nanriuwí te yi ap eiríak menmen enum au. Yi eiríak menmen yaaím kere-mem te hír nantíp yi yaain.

⁴ Hír nóre mít ne God nekrehír kírak naanmamri te yi eiyu werek werek. Yi eiríak enum yi eineini eiyíntar hír ap neit niuk iuwe weiním au. Hír netíwem neiyím nanriwaank nanriuwe menmen mír. Hír nekrehír ke God hír nanínep mít miyapír kerek níríak menmen enum.

⁵ Te yi eiyímtau hím me gavman eiyis-esim. Yi ap eiyisesim eiyíntar yi yínéini hír naniwep keremem au. Yi eiyisesim eiyíntar yi yekre han ki yertei híram yaaím.

⁶ Yi eiwír pewek me takis eiyíntar hír mít ne gavman hír nekrehír ke God, hekrit hekrit hír naanmípri te yi eiyu werek werek.

⁷ *Te yi eiwet mít ne gavman menmen yapírwe hír nithiyem. Yi eiwet mít ne gavman pewek me takis hír nithiyem. Yi eiwet mít ne gavman pewek me takis me tí hír nithiyem. Yi eiwenípi niuk me mít ne gavman hír iuwe. Yi han ekitet mít ne gavman hír iuwe yi eirekyor menmen yaaím.

Mít miyapír kerek hanhan neriuwe mít miyapír han hír nises hím me God Moses kewisím mau tíwei

⁸ *Yi eiwet mít menmen emrer mír me menmen kerek nípaa yi yetíwem. Menmen miutíp mamu te yi eiwet mít em. Hírám menmen im. Yi hanhan yeriuwehan. Mít miyapír kerek hír hanhan neriuwehan, hír nises hím me God nípaa Moses kewisím mau tíwei.

⁹ *Hím me God Moses kewisím mau tíwei híram matíp mar im: “Yi mít eitike miyapír yi ap eirilhis mít miyapír epei neit mítan eiwenínem au emít! Yi ap einep mít han hír nani. Yi ap eikintíp menmen me mít han. Yi ap hemkre menepam menmen me mít han.” Hím meiyam mepu híram mises hím im miutíp Moses kewisím. Hírám matíp, “Yi hanhan eiriuwe mít miyapír han eiyír ke yi hanhan eiriuwe híras.”

¹⁰ *Mít miyapír kerek hanhan neriuwe mít miyapír han ap te nanrekryor enum taau. Te hír hanhan neriuwe mít miyapír

* 12:13 Hi 13:2 * 12:14 Mt 5:44; Ap 7:60; 1Ko 4:12 * 12:15 Sam 35:13 * 12:16 Ro 11:20, 15:5; Pro 3:7; Ais 5:21
 * 12:17 1Te 5:15 * 12:18 Mk 9:50; Hi 12:14 * 12:19 Diu 32:35; Mt 5:39; Ro 13:4; 2Te 1:6-7; Hi 10:30 * 12:20
 Pro 25:21-22; Mt 5:44 * 13:1 Ta 3:1; Pro 8:15; Jo 19:11 * 13:3 1Pi 2:13-14, 3:1, 3 * 13:7 Mt 22:21 * 13:8 Mt
 22:39-40; Je 2:8 * 13:9 Eks 20:13-17; Lev 19:18 * 13:10 1Ko 13:4-7

h̄ir nises h̄im me God werék werék Moses kewis̄im mau t̄wei.

Haiu emises menmen yaaim

11 *Yi hanhan eiriuwe m̄it miyap̄ir han eiȳntar yi yertei in ek yi ap eire m̄it ne w̄itaan n̄iwaai au. Yi eiȳkrit eiyises God yi eiriakan werék werék eiȳr ke m̄it kerek ne w̄itaan n̄iwaai. H̄ir nekrit nentar n̄ipaa haiu min̄in mises h̄im me God, w̄i h̄irak p̄ike kaknen kak̄ikepai kaktaihis h̄iram wen yan̄im̄in. Te in ek w̄i epei man menep.

12 *H̄iram m̄ire w̄itaan nepei au, wanewik mamnen te haiu emweik̄in sip emwet menmen enum me t̄i im h̄iram m̄ire menmen me w̄itaan. Haiu emises menmen me God h̄iram m̄ire nopen o yipo henmik haiu met̄iwem me wepni h̄iram mekepai haiu mamin̄in menmen enum mamri han kiau.

13 *Haiu emises menmen yaaim mam̄rak menmen yaaim m̄ire m̄it ne wepni n̄ir̄iakem. Haiu ap emises menmen enum me w̄itaan m̄it n̄ir̄iakem mar im. H̄ir naam t̄par si enum naam menmen yap̄irwe ere h̄ir netaritari, h̄ir netike miyap̄ir nariyanhis newen̄nem, h̄ir hemkre menepam me menmen yap̄irwe, h̄ir nenehan nentar menmen im.

14 *Te yi au. Yi eiyitehi M̄itik kiau Iuwe Jisas Kraiss h̄irak kak̄ikepi naanmampri yar ke yi yeriuwet klos mau ȳink ki. Yi ap han ekitet eiyises menmen enum, menmen han ki hanhanem au em̄it!

14

Haiu ap han mam̄npep mam̄ntar menmen me naiu yinan ne Kraiss h̄ir n̄ir̄iakem

1 *Yi eiwis m̄it miyap̄ir kerek h̄ir nises h̄im me God te h̄ir ap nertei menmen werék werék wen au, yi eiwisi h̄ir nan̄nen nanu nantikewi eiwen̄ipi niuk me God. Te yi ap eitikeri einehan me menmen h̄ir han kitet nanisesim au em̄it!

2 *M̄it han nises God werék werék, h̄ir nan̄im menmen yap̄irwe. Te m̄it han h̄ir nises God h̄ir ap nertei menmen m̄irak werék werék. H̄ir n̄napen samiyak h̄ir naam teket weisan keremem. H̄ir han kitet h̄ir nan̄im sak te God han enuk kak̄riuweri.

3 *Yi m̄it miyap̄ir kerek yaam menmen yap̄irwe yi ap einan yip̄ir eiw̄irek ke m̄it kerek n̄napen samiyak h̄ir naam, teket weisan keremem au.

4 *Yi han kitet yi iuwe te yi skelim menmen m̄it han h̄ir n̄re wok m̄it ne Kraiss h̄ir n̄ir̄iakem a? M̄itik Iuwe Kraiss kerekek

h̄irak han ekitet menmen m̄it n̄irak h̄ir n̄ir̄iakem, h̄iram yaaim o enum. Hi han kitet h̄irak kaktip̄ h̄iram yaaim mam̄ntar h̄irak kak̄ikepi nanises menmen yaaim.

5 *M̄it han h̄ir han kitet w̄i ham h̄iram min̄in w̄i ham. M̄it han au, h̄ir han kitet w̄i yap̄irwe h̄iram m̄ip̄iram. Yi m̄it niut̄ip niut̄ip yi han ekitet werék menmen yi eiyisesim.

6 *M̄it neim̄in h̄ir han kitet w̄i ham h̄iram, h̄ir nises menmen im newen̄ipi niuk me M̄itik Iuwe Kraiss neriuerem. M̄it miyap̄ir kerek h̄ir naam samiyak h̄ir newen̄ipi niuk me M̄itik Iuwe Kraiss neriuerem nentar h̄ir nat̄ip God h̄irak yaaik me menmen h̄irak kewet̄irem. M̄it miyap̄ir kerek naam teket weisan wein̄im, h̄ir newen̄ipi niuk me M̄itik Iuwe Kraiss, h̄ir nat̄ip God h̄irak yaaik me menmen h̄irak kewet̄irem.

7 Haiu m̄it ap mepu mises han kiau, haiu ap mami mamises han kiau au.

8 *Haiu mamu me menmen haiu m̄ir̄iakem, te haiu mamwen̄ipi niuk me M̄itik Iuwe Kraiss. Haiu mami te menmen haiu m̄ir̄iakem h̄iram mamwen̄ipi niuk me M̄itik Iuwe Kraiss. Haiu mamu o haiu mami, haiu m̄it miyap̄ir mamises han k̄irak mam̄ntar haiu ne Kraiss.

9 Haiu m̄it miyap̄ir ne Kraiss mentar Kraiss kaa, te h̄irak kak̄ir ke M̄itik Iuwe ke m̄it miyap̄ir nepei naa netike haiu m̄it miyap̄ir kerek wen mepu.

10 *Yi yenmak te yi skelim ni yinan a? Yi yenmak te yi einan yip̄ir eiw̄irek eiȳntar ni yinan a? Maain haiu yap̄irwe mam̄irp mam̄irp God, h̄irak skelim haiu m̄it me menmen haiu epei m̄ir̄iakem.

11 *H̄im me God Aisaia kewis̄im mau t̄wei mat̄ip mar im:

“Hi hepu, te hi M̄itik Iuwe God hetpi werék. M̄it, miyap̄ir, t̄pir, h̄ir nan̄irp nanerepta nanwen nin̄ip naniteh̄ir nant̄ip nan̄ir ik: “Ti h̄irekes kerekek ti God.”

12 *T̄is, haiu yap̄irwe mam̄t̄ip God menmak haiu mises menmen haiu m̄ir̄iakem me w̄i haiu mau t̄i, te haiu naanepre h̄iras. Te haiu skelim naiu yinan me menmen enum h̄ir n̄ir̄iakem em epei au em̄it!

Haiu ap mam̄rak menmen meiȳim mam̄waank naiu yinan mam̄riuwerem

13 Te haiu skelim naiu yinan nepei au em̄it! Yi han ekitet menmen im. Yi ap eiriak menmen nan̄nip ni yinan h̄ir nan̄rak menmen enum. Menmen

* 13:11 Ef 5:14; 1Te 5:6-7 * 13:12 Ef 5:11, 6:11 * 13:13 Lu 21:34; Ef 5:18 * 13:14 Ga 3:27 * 14:1 Ro 15:7

* 14:2 Jen 1:29, 9:3 * 14:3 Kl 2:16 * 14:4 Mt 7:1; Je 4:11-12 * 14:5 Ga 4:10 * 14:8 Lu 20:38; Ga 2:20; 1Te

5:10 * 14:10 Mt 25:31-32; Ap 17:31; 2Ko 5:10 * 14:11 Ais 45:23; Fl 2:10-11 * 14:12 Ga 6:5 * 14:14 Ap 10:15;

Ta 1:15

im hiram mamir ke mitik kerewo nan kenkewin.

¹⁴ *Hi hises him me Mitik Iuwe Jisas, te hi hertei menmen yapirwe hiram yaaim. Mitik hak han kitet menmen hiram enum te hirak ap kakisesim o kakim au emit.

¹⁵ *Samiyak o menmen yi yayim hiram mamawaank ni yinan han kir, te yi ap hanhan yeriweri au. Yi ap eiwis menmen yi yayim mamnip mit miyapir kerek Krai kaa kakikepi, hiram mamawaank menmen mir me Krai hir nisesim.

¹⁶ *Yi ap eiwis menmen yaaim yi yisesim hiram mamnip mit han hir nantip hiram menmen enum.

¹⁷ God naanmpirai hiau misesik hiram ap menmen me tipar hiau mamim metike menmen au. Hiram menmen me God Himin Yaaik kewetiyem hiau misesim, te hiau metike God mekiyan mau hiau han yaaik mamu.

¹⁸ Mit miyapir kerek nertei menmen me menmen mit nanim hiram menmen weinim, hir nises menmen Krai hanhanem, te God han yaaik kakriweri, mit miyapir han nantip, "Hir yaain."

¹⁹ *Te hiau hanhan emises menmen mamnip hiau mit yapirwe emkiyan emu han kiutip hiau emkaapan.

²⁰ Yi ap eiyaank menmen God kirakem kekere han ke mit miyapir han yentar yi yenehan yentar menmen me yi yayim. Menmen yapirwe hiram yaaim, te yi yayim menmen hiram mamnip ni yinan hir nanises menmen enum, te menmen yi yaam hiram menmen enum.

²¹ *Samiyak o tipar si enum yi yaam o menmen yapirwe yi yirakem hiram menip ni yinan hir nises menmen enum, te yi ap yayim o eirakem meiyam nepei werek emit!

²² Menmen yi han kitetim me naan o tipar si enum hiram yaaim te yi yayim, yi ap eiweyapirem eiri han ke mit han eiriwerem au emit! Hiram menmen me yi mit yetike God. Mit kerek han kir ap katip menmen hir nisesim nanim hiram enum me menmen hir han kitet hiram yaaim, hir han yaaik nanu.

²³ *Te mit kerek han kir katip menmen im hiram menmen enum, te hir nanim, hir niraak menmen enum. Han kir nepei ketpor hiram enum te hir ap nisesik au. Hir niraamaan naam. Menmen mit han kitet hiram enum te nanisesim, menmen mar im hir nisesim God katip hiram enum.

15

Hiau emises han ke Krai

¹ Hiau mit miyapir kerek mises him me God werek werek, hiau ap emises han kiau mamim menmen o mamrak menmen menip niau yinan ne kraisi ap nises God werek werek hir han enuk neriuwerem au emit!

² *Hiau emwen han kiau emkepi me menmen hir han kitet hiram enum te hir enises God werek werek.

³ *Kraisi hirak hirakes ap kises han kirak me menmen au. Hirak kises him me God te menmen enum man mawaanke. Him me God mau twei Sam hiram matip me menmen mar im: "Hi Mitik Iuwe hi hekrehir ke ti God hi heriuwe menmen enum mit enun netpim me ti hiram man meiyep."

⁴ *Him me God yapirwe mit nipaa ein newisim mau twei hiram mamkepai hiau han tokik emu me menmen enum mamnen mamraiwaank, hiau mamerir wi hiau mamit menmen God kakwetiyem.

⁵ Hi hanhan God kerek kekepai hiau han tokik mamu hiau mamrirwek kaktaihis, hirak kakikepi yi eiyses menmen Kraisi Jisas kirakem yi eikiyan eiyu.

⁶ Te yi yapirwe eire han kiutip yi ewenipi niuk me God hirak Haai ke Mitik kiau Iuwe Jisas Kraisi.

Kraisi kikaap mit miyapir ne Isrel netike mit miyapir han ne weiwik ham

⁷ *Te yi mit miyapir en yi eiyithis ni yinan eitikeri han kiutip eiyu eiyir ke Kraisi ketihis yi mit miyapir te mit nau ti nanwenipi niuk me God naninterim.

⁸ *Yi eiyithis ni yinan eitikeri eikiyan eiyu eiyintar hi kiutip menmen im me Kraisi. Hirak keweikim kire mitik kikaap mit ne Isrel kerek nerekir yink kir, hirak keteiknor God katip him yaaim hirak kakises menmen nipaa katip maam nipurer tirak Ebrahim Aisak Jekop hirak ketporem. Hirak ken kirak menmen im keremem au.

⁹ Kraisi kan te mit miyapir ne weiwik ham nanwenipi niuk me God me menmen im. God hirak hanhan keriuwe hiau mit yapirwe. Him me God mau twei Sam kerek Devit kewisim hiram matip mar im: "Hentar menmen im hi hau nimin ke mit miyapir ne weiwik ham, hi awenipi niuk mit, hi hinut henye."

¹⁰ *Hiram him ham Moses kewisim hiram matip mar im:

* 14:15 1Ko 8:11-13 * 14:16 Ta 2:5 * 14:19 Ro 12:18, 15:2 * 14:21 1Ko 8:13 * 14:23 Ta 1:15 * 15:2 Ro 14:19; 1Ko 9:19, 10:24, 33 * 15:3 Sam 69:9 * 15:4 Ro 4:23-24; 1Ko 10:11 * 15:7 Ro 14:1 * 15:8 Mt 15:24 * 15:8 Ap 3:25; Ro 11:30; Sam 18:49 * 15:10 Diu 32:43 * 15:11 Sam 117:1

“Yi m̄t ap ne weiw̄k me Isrel eitike m̄t miyap̄r ne Isrel, yi han yaaik eiyu.”

11 *H̄m ham mat̄p mar im:

“Yi m̄t miyap̄r ap ne weiw̄k me Isrel, yi eiwen̄pi niuk me M̄t̄k Iuwe God. Yi yap̄rwe yi eiwen̄piyek w̄senum.”

12 *H̄m me God Aisaia kewis̄m mau t̄wei mat̄p mar im:

“Maain nepenyek hak ke maam Jesi (h̄rak haai ke Devit) h̄rak kaknen kak̄r ke nu h̄r m̄t n̄kan, h̄rak p̄ke kensunen. H̄rak kaknen m̄t ap ne weiw̄k me Isrel h̄rak naanmamror h̄r nanmeriȳwek h̄rak kak̄kepi h̄r nan̄re yaain.”

13 Hi hanhan God kerek kenipai haiu mameriȳwek h̄rak kak̄kepai kaktaihis, h̄rak kaknip yi han yaaik w̄senum yi han ki kaku werek yi yisesik werek werek. Te God H̄m̄n Yaaik kakriuwe menmen m̄rak iuwe kaknipi yi eimeriȳwek ere God kakweti menmen yaaim m̄rak.

Pol h̄rak han yaaik keriuwe menmen h̄rak k̄r̄iakem

14 Nai yinan, hi h̄rekes hertei hekre han kai yi h̄ras yi yaain, yi ȳr̄iak menmen yaaim. Yi yertei h̄m me God werek werek yi yertei yat̄p m̄t han ne yi h̄ras en yeteiknor menmen m̄rak.

15-16 *Te hi nepei hewisi menmen ham hetpi h̄m manp heriuwerem. Hi ap h̄napen hetpiyem au. Hi hanhan hetpi menmen me hi hekekyi han ki hentar God h̄rak hanhan keriuwa kehimitena hi h̄re m̄t̄k aposel ke Jisas Krai, hi h̄r̄iak menmen h̄kaap m̄t miyap̄r ap ne Isrel neriuwerem. Hi h̄r̄iak menmen har ke m̄t̄k pris h̄rak k̄r̄iakem. Hi hat̄p m̄t miyap̄r ap ne weiw̄k me Isrel h̄m me God, te God H̄m̄n Yaaik kaknipi h̄r yaain nan̄r ke menmen m̄t pris newepwarem newet God em, h̄rak kehimitenor h̄r ne God Haai, h̄rak han yaaik kakriuweri.

17 Hi han yaaik heriuwe menmen hi h̄r̄iakem me God hentar hi ke Krai Jisas.

18 *Hi ap hat̄p me menmen ham au. Hi hat̄p me menmen Krai kekepa hi h̄r̄iakem te m̄t miyap̄r ap ne weiw̄k me Isrel, h̄r nemtau h̄m me God h̄r nisesim. H̄rak kekepa keriuwe h̄m hi hetpim, metike menmen h̄rak kekepa hi h̄r̄iakem mar im.

19 God H̄m̄n Yaaik kekepa hi h̄r̄iakem menmen yaaim h̄kaap m̄t miyap̄r n̄nap o his h̄t m̄r enum. Te hi herp Jerusalem, hi hen yan̄m̄n ere hi h̄piun provins

Ilirikam, hi hewepyap̄r h̄m yaaim me Krai, hi at̄p m̄t em.

20 *Me menmen im hi h̄r̄iakem, hi hanhan w̄senuk hi hewepyap̄r h̄m yaaim me Krai hetpim heit wit kerek m̄t ap nemtau h̄m me Krai wen au. Te hi ap h̄r̄iak menmen heit wit kerek m̄t han nepei netpor h̄m. Hi h̄napen ar̄iak menmen im. H̄ram mar ke hi hime w̄nak kentar tein̄k m̄t̄k hak epei hekin hei yem ham̄r.

21 *Au, hi hanhan hises h̄m me God mau t̄wei n̄paa Asaia kewis̄m mar im:

“M̄t miyap̄r kerek m̄t han ap nan netpor menmen me M̄t̄k Iuwe, h̄r nan̄rek. H̄r m̄t miyap̄r kerek n̄paa ap nemtau menmen m̄rak, h̄r nan̄rteiyem.”

Pol hanhan kak̄r m̄t ne Rom te h̄rak kakno wit Spen

22 *N̄paa ere in, hi ap han h̄ri hentar menmen hi nepei hetpiyem.

23 Te in ek hi h̄r̄iak menmen meit wit im nepei au. Me tito yap̄rwe hi hanhan anen ari.

24 *Te hi han kitet hi ari hi ehu me w̄ meiyam atikewi. Hi ehu etikewi epei au, yi eikepa eiriuweta hi ano ein.

25 *In ek kerekek hi ano wit Jerusalem, te hi akaap m̄t miyap̄r ne God en.

26 *Hi eno Jerusalem hentar m̄t miyap̄r ne Masedonia netike m̄t miyap̄r ne provins Akaia han kitet nan̄siuwe pewek mamno mamkaap m̄t miyap̄r ne God neit en, h̄r enun ap netenen menmen mei au.

27 *H̄r hanhan nanriuwet menmen im mamkepi nanriuwere. H̄r enkepi nanwet̄r menmen mam̄kreh̄r m̄ram mentar menmen im. N̄paa h̄r m̄t ne Jerusalem h̄r newet̄r menmen m̄r yaaim me God, te in ek h̄r nanwet̄r mei mam̄kreh̄r m̄ram nankepi nanwet̄r pewek mei.

28 Te hi hanhan ahin̄n ar̄iak menmen im. Hi hewet̄r pewek im kerek m̄t miyap̄r h̄r net̄wem nesiuwerem man. Epei au, te hi anen ari yi yeit yayiwe ke wit Spen.

29 *Maain w̄ hi anen ari, hi hertei Krai kaku kak̄kre han kai iuwe te hi akepi ariuwe menmen im h̄rak hanhan kakwetiyem.

30 *Nai yinan, hi hitihi h̄m manp hentar yi han kitet menmen me Jisas Krai metike menmen me hanhan meriuwehan God H̄m̄n Yaaik kewis̄m mekre han kaiu, yi yetikewa haiu mamitehi God iuwe me hi.

* 15:12 Ais 11:10; Rev 5:5 * 15:15-16 Ro 1:5, 11:13, 12:1; Fl 2:17 * 15:18 2Ko 3:5 * 15:20 2Ko 10:15-16 * 15:21 Ais 52:15 * 15:22 Ro 1:10-13 * 15:24 1Ko 16:6 * 15:25 Ap 19:21, 24:17 * 15:26 1Ko 16:1; 2Ko 8:1, 9:2, 12 * 15:27 Ro 9:4; 1Ko 9:11 * 15:29 Ro 1:11 * 15:30 2Ko 1:11; Kl 4:3; 2Te 3:1

³¹ Yi eit*iw*ekhi h*ir*ak naanmamrau me m*it* neit provins Judia h*ir* ap nises h*im* me God ap te h*ir* naniyep. Yi eiyitehi God h*ir*ak kaknip h*ir* m*it* miyap*ir* n*ir*ak neit wit Jerusalem h*ir* han yaaik nanriuwe pewek hi ewet*ir*em.

³² God hanhan hi anen ari, te hi han yaaik ehu etikewi me w*ir* mei kike.

³³ Hi hanhan God kerek kenipai han kaiu kau werek, h*ir*ak kaku kaktikewi. Kere*mem*.

16

*Pol kesiuwe h*im* gude kat*ir* m*it* miyap*ir* h*ir* yaain*

¹ Hi hanhan hetpi me m*ite* paiu yina piut*ir* niuk m*ire* Fibi. H*ire* m*ite* kerek wises h*im* me God h*ire* w*ir*kaap m*it* miyap*ir* ne weiwik miut*ir* me God neit wit Senkria.

² Hi hetpi me m*ite* ip e te yi yait*iw*ehis yay*ir* ke m*it* miyap*ir* ne God enisesim. Yi eireky*iw*erem eiy*ir* ke God hanhan yi eir*ir*akem. Yi eikepiye eiriuwe menmen h*ire* hanhan waut*iw*em waw*ir*ntar h*ire* nepei wekepa hi hetike m*it* miyap*ir* yap*ir*we.

³ *Yi yait*ir* Prisila wetike m*it*ik k*ire* Akwila hi hetpor h*ir* yaain. H*ir* n*ir*irak menmen me Jisas Krai*s* netikewa.

⁴ N*ir*paa h*ir* menep nani te h*ir* nekepa. Hi kerekek han yaaik heriuwewi au. M*it* miyap*ir* yap*ir*we ap ne weiwik me Isrel kerek nises h*im* me God nerer wit wit h*ir* han yaaik neriuwewi.

⁵ *Yi yait*ir* m*it* miyap*ir* kerek nererik neit w*ir*nak k*ir* newen*ir*pi niuk me God neitai, yi yay*ir*tpor hi hat*ir* h*ir* yaain. Yi yait*ir* kai yinak yaaik Epinitas h*ir*ak yaaik. H*ir*ak m*it*ik kin*ir*n m*it* miyap*ir* ne Esia, h*ir*ak kin*ir*n kises h*im* me Krai*s*.

⁶ Yi yait*ir* Maria hi hetp*ir*we h*ire* yaaip. H*ire* w*ir*irak menmen yap*ir*we wekepi wewerem.

⁷ Yi yait*ir* Andronaikas ketike Junias hi hetp*ir*wek*ir* h*ir*ak*ir* yaaik*ir*. H*ir*ak*ir* te weiwik mai h*ir*ak*ir* n*ir*paa tetikewa men w*ir*nak enuk. H*ir*ak*ir* m*it*ik*ir* aposel niuk m*ir*ak*ir* h*ir*ram iuwe m*it* yap*ir*we nerteiret. N*ir*paa hi hises h*im* me Krai*s* wen au, h*ir*ak*ir* nepei tisesim.

⁸ Yi yait*ir* Amplitas hi hetp*ir*wek h*ir*ak yaaik. Hi hanhan heriuwewek, h*ir*ak kai yinak ke Krai*s*.

⁹ Yi yait*ir* Eban hi hetp*ir*wek h*ir*ak yaaik. H*ir*ak k*ir*irak menmen me Krai*s* ketikewai. Yi yait*ir* Stekis hi hetp*ir*wek h*ir*ak yaaik, h*ir*ak kai yinak yaaik.

¹⁰ Yi yait*ir* Apelis hi hetp*ir*wek h*ir*ak yaaik. Hi hemtau m*it* nat*ir* m*it* enun nereky*iw*ek enum te h*ir*ak kises Krai*s* werek werek. Yi yait*ir* m*it* miyap*ir* neit w*ir*nak ke Aristobyulas hi hetpor h*ir* yaain.

¹¹ Yi yait*ir* Herodion kerek kai ke weiwik miut*ir*, hi hetp*ir*wek h*ir*ak yaaik. Yi yait*ir* m*it* miyap*ir* neit w*ir*nak ke m*it*ik Nasisas kerek nises h*im* me Krai*s*, hi hetpor h*ir* yaain.

¹² Yi yait*ir* Traifina wetike Traifosa hi hetpor h*ir* yaain. Miyap*ir* wik in h*ir* n*ir*irak menmen iuwe me M*it*ik Iuwe Krai*s*. Yi yait*ir* m*ite* Pesis hi hetp*ir*we h*ire* yaaip. H*ire* pai yaaip w*ir*irak menmen iuwe me M*it*ik Iuwe Krai*s*.

¹³ *Yi yait*ir* Rufas kerek m*it*ik yaaik kises M*it*ik Iuwe Krai*s* werek werek, h*ir*ak ketike miye p*ir*ak, kerek h*ire* w*ir*e miye pai, hi hetpor h*ir* yaain.

¹⁴ Yi yait*ir* Asinkritas, Fligon, Hemis, Patrobas, Hemas netike m*it* han nises h*im* me Krai*s* nau netikeri, hi hetpor h*ir* yaain.

¹⁵ Yi yait*ir* Filologas, Julia, Nerias ketike yenten p*ir*ak, Olimpas, h*ir* netike m*it* miyap*ir* han h*ir* nises God h*ir* nau netikeri, hi hetpor h*ir* yaain.

¹⁶ *Yi m*it* en yi yises menmen yi y*ir*akem, yi eiktaanhis yait*ir* yi h*ir*as yi yaain. M*it* miyap*ir* yap*ir*we ne Krai*s* in h*ir* nesiuwe h*im* netpi yi yaain.

*Yi einep*ir*n eikeip*ir*n m*it* kerek nanri han ke m*it* h*ir* nenke hasini han nen p*ir*nak han nen p*ir*nak*

¹⁷ *Nai yinan, hi hetpi yi naanmamre h*ir*as me m*it* kerek h*ir* nanri han ke m*it* te h*ir* nenke hasini han nen p*ir*nak, han nen p*ir*nak, h*ir* neweik*ir*n sip newet h*im* me God n*ir*paa m*it* h*ir* netpiyem. H*ir* newaank m*it* nises h*im* me God neriuwe h*im* ham. Yi einep*ir*n eikeip*ir*nor.

¹⁸ *M*it* nar ik h*ir* ap n*ir*irak menmen me M*it*ik Iuwe Jisas Krai*s*. Au, h*ir* nises menmen me han k*ir*. H*ir* newises m*it* miyap*ir* kerek ap han k*ir*et h*ir* netpor enum, h*ir* nemitorp*ir*n nimornp*ir*n neriuwe h*im* m*ir* yaaim wein*ir*m.

¹⁹ *Yi yises h*im* me God werek werek te m*it* nerer wit wit nemtewem. Menmen im menipa hi han yaaik heriuwewi. Hi hanhan yi yertei werek menmen h*ir*ram yaaim, te menmen enum mamri han ki yi eiyisesim au.

²⁰ *God kerek h*ir*ak kenipai han kaiu kau werek menep te kakin*ir*n Seten te yi eiyin*ir*n menmen m*ir*ak. Hi hanhan M*it*ik

* 16:3 Ap 18:2, 18, 26 * 16:5 1Ko 16:15, 19; 2Ti 1:15 * 16:13 Mk 15:21 * 16:16 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * 16:17 Mt 7:15; Ta 3:10 * 16:18 Fl 3:19; Kl 2:4; 2Pi 2:3 * 16:19 Ro 1:8; Mt 10:16; 1Ko 14:20 * 16:20 Ro 15:33; Jen 3:15

kaiu Iuwe Jisas hirak kakrekyi yaaim kaku kaktikewi.

Mit han nesiuwe him natip gude me mit ne Rom

²¹ *Timoti kerek kiriak menmen ketikewa hirak ketpi yi yaain. Lusias, Jeson, Sosipata, hir ne weiwik mai, hir netpi yi yaain.

²² Hi Tetias, hi hemtau him me Pol ketpewem hi hewisim mau twei im, hi hirekes hetpi yi yaain yentar yi yises Mitik Iuwe.

²³ *Mit miyapir nises him me God nererik neit winak ke mitik Gaias newenipi niuk me God. Hirak kerek naanmprau hi Pol me menmen te hirak kerekek ketpi yi yaain. Erastas, hirak kuskus ke wit iuwe ik ketike kaiu yinak Kwotas, hirakit tetpi yi yaain.

²⁴ (Hi hanhan Mitik Iuwe Jisas Krai kakrekyi menmen yaaim.)

Yi eiwenipi niuk me God

²⁵ *Haiu mamwenipi niuk me God. Hirak kakikepi yi eiyises him mirak werek werek han tokik eyu. Him im yaaim me Jisas Krai kerek hi hatip mit em, hiram nipaa God kisawinem.

²⁶ *Te in ek hirak kewepyapirem keteik-naiyem meriuwe him mit profet nipaa newisim mau twei. God kerek kaku kakit tipmain tipmain enum eik nepei katip him manp te haiu mit mewepyapirem mamtip mit miyapir ne weiwik ham nerer wit wit him mirak, te hir nanimtwewem nanisesim.

²⁷ *Hi hanhan haiu mamwenipi niuk me God hirak kerekek kertei menmen yapirwe. Haiu mamwenipi niuk mirak tipmain tipmain enum eik mamntar menmen Jisas Krai kerekyaayem.

Mepir keremem

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Korin - 1 Menmen me tiwei ik

Pol katip hirak kitehi God ke mit ne wit Korin 1:1-9

Him me mit hir nenke hasini 1:10-4:21

Him me mit miyapir hir niran nisesan 5:1-13

Menmen mit ne weiwik me God hir nanisesim 6:1-7:40

Him me mit ne ti netike mit ne weiwik me God 8:1-11:1

Him me menmen mit nriakem newenipi niuk eme God neit sios 11:2-14:40

Him me God kikiak Jisas ketike haiu mit ehau kikrek nrak 15:1-58

Him me kolekta mit ne Korin nanisiuwem mamno emit ne judia 16:1-4

Pol katip menmen maain hirak kakriakem 16:5-12

Pol katip mit ne Korin him mirakru, him gude 16:13-24

¹ Hi Pol hi mitik aposel ke Jisas Krai. Nipaa God hanhan kewisa hi hire mitik aposel te hirak kehimitena hi hirak menmen mirak. Hi Pol hetike kaiu yinak Sostenis,

² *hawir mitikit wik wewis tiwei ik ken yi mit miyapir ne weiwik me God yi yau wit Korin. God kerek yi mit miyapir yaain yentar yi mit miyapir ne Krai Jisas keriyen. Yi yire mit miyapir ne God yentar God kehimiteni yi nrak. Mit miyapir nerer wit wit kerek newenipi niuk me Mitik Iuwe kaiu Jisas Krai, hir yaain. Jisas hirak Mitik Iuwe kir, hirak Mitik Iuwe kaiu.

³ *Hi hanhan God Haai kaiu ketike Mitik Iuwe Jisas Krai, hirakit tatrekyi menmen yaaim, yi yau werek werek.

Pol katip God kirak yaaik kentar hirak kikaap mit ne Korin nises him mirak

⁴ Hekrit hekrit hi han kitet yi mit yriak menmen yaaim te hi hatip God hirak yaaik kentar menmen im. Hirak epei kerek yi menmen yaaim mentar yi mit miyapir ne Krai Jisas.

⁵ God epei keweti menmen mirak yapirwe. Yi yetiwem nipaa Krai kewetiyem, te yi yertei him me God werek, yi yetpim yewepyaprem.

⁶ Yi yeit menmen im yentar nipaa haiu man mewepiyapir him me Krai, yi yemtehem te yi yisesim werek.

⁷ *Yi yisesim werek werek te God ap kaksawin menmen yaaim ham au. Hirak kewetiyem te yi yises han kirak werek werek, yi yemerir wi kerek Mitik kaiu Iuwe Jisas Krai pike kaknen kakwepyapir hirekes.

⁸ *Hirak God wen kakikepi ere maain wi Jisas Krai pike kaknen kakwepyapir hirekes te God ap kaktip yi enun au yi yaain.

⁹ *God kehimitenai haiu mit metike Nikan kirak Jisas Krai hirak Mitik kaiu Iuwe haiu mau han kiutip. God Iuwe ik hirak yaaik ap te kaknipin au. Hirak kakises him mirak kakikepi te yi eiyu werek werek maain me wi eim.

Pol keneri hir nenke hasini

¹⁰ *Nai yinan, hi etpi him manp hekrehir ke Mitik Iuwe kaiu Jisas Krai. Yi eikiyan han kiutip eiyu me menmen yaaim me God yi yriakem. Yi ap te yayinke hasini au emit. Yi eikiyan han kiutip eiyu me menmen yapirwe yi yriakem.

¹¹ Nai yinan, hi hetpi menmen im hentar mit han nau neit wnak ke mite Klowi hir nan in netpo wi ham wi ham yi epei yenehan yentar menmen.

¹² *Hi hentaui mit han ne yi mit yi yatip, "Haiu mises him me Pol." Mit han ne yi mit yi yatip, "Haiu mises him me Apolos." Mit han ne yi mit yi yatip, "Haiu mises him me Sifas." Mit han yi yatip, "Haiu mises him me Krai."

¹³ Menmen yi yriakem hiram meteikin Mitik Krai hirak kenke pinak pinak (o wik wik) a? Mekam, mit nipaa hir epei newenkika hi Pol hentar nu tentarakit hi haa me yi mit a? Nipaa mit nkri neriuwe tipar hir nekine niuk mai hi Pol te yi yire mit nai a? Taauye! Yi ne Krai Jisas.

¹⁴ *Hi ap hikir mit yapirwe ne yi mit au. Hi hikir Gaias ketike Krispas keretet. Hi han yaaik hi ap hikiri yi mit yapirwe.

¹⁵ Te yi ap eitip haiu mit mises him me Pol me wi hirak kakrai keriuwe tipar.

¹⁶ *O, hi han kaa. Hi epei hikir mitik Stefanas ketike mit na neit wnak kirak. Hi han kaa te hi hikir neiyau o au. Hi han kitetim au.

¹⁷ *Krai hirak ap keriuweta hi han te hi hikir mit miyapir neriuwe tipar au. Hirak keriuweta hi han te hi hewepyapir him mirak yaaim. Hi ap hetpi him har ke mit hir nertei iuwe hir netpim te hi hari han ki

* 1:2 1Ko 6:11; Ap 9:14 * 1:3 Ro 1:7 * 1:7 Lu 17:30; 2Te 1:7; Ta 2:13 * 1:8 Fl 1:6; 1Te 3:13; 5:23 * 1:9 1Jo 1:3; 1Ko 10:13; 1Te 5:24 * 1:10 Fl 2:2 * 1:12 1Ko 3:4; Ap 18:24-28; Jo 1:42 * 1:14 Ap 18:8; Ro 16:23 * 1:16 1Ko 16:15 * 1:17 Mt 28:19; Jo 4:2

heriuwerem te yi eiyisesim au. Hi h̄napen henip menmen Kraiſ k̄riakem kentar nu tentarak̄it h̄ram m̄re menmen wein̄m te h̄ram ap mamkepi au.

Menmen Kraiſ k̄riakem kentar nu tentarak̄it keteiknai God h̄rak iuwe

18 *H̄r m̄t miyap̄r kerek nan̄no nan̄kre si tat̄ikneni h̄r nat̄ip h̄m me Jiſas h̄rak kaa kentar nu tentarak̄it h̄ram menmen wein̄m. Te haiu m̄t miyap̄r kerek God kekepai ketaihiſ, haiu mat̄ip h̄m me Kraiſ h̄rak kaa kentar nu tentarak̄it, h̄ram menmen iuwe God k̄riakem.

19 *Haiu mertei h̄m im h̄ram yaaim mentar n̄paa m̄t̄ik profet kewiſ h̄m me God mau t̄iwei metp̄im mar im:

“Hi tewen ah̄waank han ke m̄t kerek h̄r newen̄pi h̄ras h̄r nat̄ip, ‘Haiu mertei menmen yap̄rwe.’ Hi ah̄waank han ke m̄t han kerek h̄r nat̄ip, ‘Haiu h̄ras mertei menmen yaaim.’”

20 *Te m̄t kerek nat̄ip haiu mertei menmen yap̄rwe h̄r ap n̄re God au. H̄r m̄t enun wein̄n keriyen. M̄t kerek nertei h̄m lo h̄r newiſim mau t̄iwei ham h̄r ap n̄re God au. H̄r m̄t enun wein̄n keriyen. M̄t nau t̄i in ek kerek netike m̄t han h̄r netpepan menmen h̄r ap n̄re God au. H̄r m̄t enun wein̄n keriyen. H̄r yap̄rwe h̄r m̄t enun wein̄n nentar God epei keteiknai menmen m̄t nau t̄i h̄r n̄riakem niſes han k̄r God kat̄ip h̄ram menmen enun wein̄m.

21 *God h̄rak kertei menmen iuwe han kitet h̄rak kakn̄ip m̄t nau t̄i h̄r ap nan̄rteiyek nanriuwe han k̄r wein̄n taau. H̄rak hanhan kak̄iakaap m̄t miyap̄r han h̄r nan̄rteiyek werek nanriuwe h̄m yaaim im m̄t han ne t̄i nat̄ip h̄ram enun wein̄m, haiu mewepyap̄rem.

22 *M̄t miyap̄r ne Isrel h̄r nat̄ip, “Haiu memtau h̄m mi haiu mamisesim te yi eiyn̄in eiteiknai menmen yaaim te haiu mam̄rtei God keriuweti yi yan yetpai h̄m im.” M̄t han ne weiw̄k me Grik h̄r nat̄ip, “Haiu m̄t keriyen haiu hanhan te yi eiwepyap̄r menmen yap̄rwe te haiu emiſes h̄m mi.”

23 *Te haiu m̄t aposel au. Haiu mewepyap̄r h̄m me Kraiſ kerek m̄t newenkekik kau nu tentarak̄it. Te h̄m maiu im meniſ m̄t ne Isrel han enuk, h̄ram meniſ m̄t ne Grik h̄r nat̄ip h̄m im h̄ram enun wein̄m.

24 *H̄r nat̄ip h̄m im h̄ram wein̄m te haiu m̄t ne Isrel metike m̄t ne Grik kerek God kari han kaiu, haiu miſes h̄m m̄rak, haiu mat̄ip Kraiſ keriuwe menmen h̄rak k̄riakem h̄rak keteik̄n m̄t menmen iuwe me God, h̄rak keteiknor h̄rak kin̄n kertei menmen yap̄rwe.

25 *M̄t han h̄r nat̄ip h̄r nertei menmen iuwe te h̄r nat̄ip menmen God kerteiyem h̄ram wein̄m. Au, God kin̄n kertei menmen yap̄rwe. M̄t han h̄r nat̄ip n̄re m̄t iuwe te h̄r nat̄ip God h̄rak k̄re menmen wein̄m. Au God h̄rak wiſenuk k̄riak menmen min̄n menmen yap̄rwe.

26 *Nai yinan, yi han ekitet yi ȳre mekam me w̄i n̄paa God kari han ki yi yisesik. Yi m̄t han yap̄rwe yi ȳre m̄t iuwe o yi yertei menmen m̄t nau t̄i h̄r nat̄ip h̄ram yaaim?

27 Au, yi niut̄ip niut̄ip keriyen. God kehimītenai haiu h̄rak kerek m̄t ne t̄i h̄r nat̄ip haiu enun wein̄n. God kehimītenai haiu m̄t wein̄n te haiu mam̄rak m̄t ne t̄i kerek han kitet h̄r nertei iuwe h̄r ȳnk enuk. God k̄riak menmen im te haiu m̄t wein̄n mam̄rak m̄t ne t̄i h̄r m̄t niuk iuwe h̄r ȳnk enuk. God ap kehimīteni h̄r n̄rak.

28 God kari han ke m̄t miyap̄r h̄r ap ne weiw̄k iuwe h̄r niſesik. M̄t nau t̄i h̄r n̄nan yip̄r new̄rek nat̄ip h̄r m̄t enun wein̄n, te God kekepi keriuwe menmen h̄rak kerekoyem h̄r n̄riak m̄t kerek han kitet h̄r ne weiw̄k iuwe, h̄r ȳnk enuk God ap kehimīteni h̄r n̄rak au.

29 *God k̄riak menmen im te maain ap te m̄t̄ik kei kiut̄ip kak̄r̄p ninaan me God h̄rak kakt̄ip m̄t̄ik iuwe taau.

30 *Haiu m̄t nau ne Kraiſ Jiſas mentar menmen God kerekoyeyem. God kehimītanek h̄rak keteiknai God kin̄n kertei menmen yap̄rwe. H̄rak kerek kekepai te God kat̄ip haiu m̄t yaain. God kehimītanek h̄rak kerekoyei haiu m̄re m̄t yaain, h̄rak keſiupenai me menmen enun kekepai kaktaihiſ mamno wit ke God.

31 *God h̄rak nepei k̄riak menmen mar im te h̄m mekre t̄iwei me God m̄t profet newiſim h̄ram mamnen. Menmen im mat̄ip, “M̄t kerek h̄r hanhan nanwen̄pi niuk m̄r; h̄r au nanwen̄pi niuk me God me menmen h̄rak kerekoyeyem.”

2

Pol kat̄ip h̄m me Kraiſ h̄rak kaa kentar nu tentarak̄it

* 1:18 2Ko 4:3; Ro 1:16 * 1:19 Ais 29:14 * 1:20 Ais 19:12, 33:18, 44:25; Jop 12:17 * 1:21 Mt 11:25 * 1:22 Mt 12:38; Ap 17:18, 32 * 1:23 Ro 9:32; 1Ko 2:14 * 1:24 Kl 2:3 * 1:25 2Ko 13:4 * 1:26 Mt 11:25; Jo 7:48; Je 2:1-5
* 1:29 Ro 3:27; Ef 2:9 * 1:30 Jer 23:5-6; Jo 17:19; 2Ko 5:21 * 1:31 Jer 9:24; 2Ko 10:17 * 2:1 1Ko 1:17

1 *Nai yinan, nɪpaa hi han hɪri yi mɪt miyapɪr, hi hetpi God hɪm mɪrak yaaim, hi ap atɪp heriuwe hɪm me mɪt iuwe nertei menmen iuwe me tɪ au.

2 *Hi hekre han kai hi han kitet hi ap te etpi menmen ham au. Hi etpi hɪm me Jisas Krai kerekek hɪrak kaa kentar nu tentarakɪt kekepai haiu mɪt.

3 *Wɪ nɪpaa hi hau hetikewi hi ap hetpi har ke mɪtɪk iuwe au. Hi hɪnaain hewaank hɪm me God te hi hepɪrɪpɪr.

4 *Hi hetpi hewepiyapɪr hɪm mai, hi ap te hetpi heriuwe hɪm yaaim me mɪt iuwe nertei menmen te hi hari han ki keriuwerem au. God Hɪmɪn Yaaik kɪrak keteikni hɪm hi hetpiyem hɪram yaaim. Hɪrak kɪriakem keriuwe menmen iuwe hɪrak kekepa hi hɪriakem me yi mɪt miyapɪr.

5 Hɪrak kɪriak menmen im te yi yertei hɪram ap hɪm weinɪm me mɪt hɪr natɪp hɪr iuwe keriyen au. Hɪram menmen iuwe me God te yi yisesim.

God Hɪmɪm Yaaik kekepai haiu mertei menmen mɪrak

6 *Me wɪ hi hetike mɪt aposel han haiu mau nɪmɪn ke mɪt, hɪr nertei menmen me God werək werək, haiu matɪp hɪm yaaim mɪre mɪt iuwe. Hɪm mai hɪram ap hɪm me mɪt iuwe nau tɪ ik hɪr naanmɪprai haiu mɪt au. Hɪr nantike hɪm mɪr maain nanɪwaank nanɪt.

7 *Te menmen hi hetpiyem, hɪram menmen nɪpaa God kɪsawɪnem. Nɪpaa hɪrak ap kɪriak tɪ ketike nepni wen au, hɪrak han kitet kakɪkepai haiu mɪt haiu mamu mantikerek mamɪt menmen mɪrak yaaim, te hi hetpim.

8 *Ap te mɪtɪk kei kiutɪp ke mɪt iuwe hɪr nau tɪ naanmɪprai haiu mɪt, hɪr nertei menmen im me God au. Hɪr nerteiyem te nɪpaa hɪr ap te nanɪt Mɪtɪk Iuwe kau Jisas ke wit ke God, hɪr nanwenkekik kaku nu tentarakɪt hɪrak kaki taau.

9 *Te in ek haiu mertei hɪm nɪpaa ein mɪt profet hɪr newisɪm mau tɪwei me God hɪram yaaim. Hɪram matɪp,

“God epei kɪriak menmen yaaim me mɪt miyapɪr kerek hanhan God hɪr nanisesik.

Menmen im mɪt miyapɪr ap nɪrem, hɪr ap nemtewem, hɪr ap han kitet hɪram mepu au.”

10 *God epei keteiknai menmen im hɪrak kɪriakem keriuwe Hɪmɪn kɪrak Yaaik. God Hɪmɪn Yaaik kɪr menmen yapɪrwe. Hɪrak

kertei menmen mau mekre han ke God Haai.

11 *Mɪtɪk keimɪn kertei menmen mɪtɪk hak han kitetim a? Au, mɪtɪk hɪrekes hɪmɪn kɪrak kerteiyem kerekek. Mar im, mɪt hɪr ap nertei menmen mekre han ke God au. God Hɪmɪn Yaaik kerekek kerteiyem kewepiyapɪrem.

12 *God ap kewetai haiu mɪt hɪmɪn ke kertei menmen me tɪ keremem au. Hɪrak kewetai Hɪmɪn kɪrak kau ketikerek te haiu mamɪrte i menmen yaaim God epei kerekiyeiyem weinɪm.

13 *Haiu matɪp menmen im God kɪriakem te haiu ap matɪp meriuwe hɪm mɪt ne tɪ nepei netpaiyem haiu misesim au. Haiu matɪp meriuwe hɪm God Hɪmɪn Yaaik ketpaiyem. Haiu mewepiyapɪrem matɪp mɪt kerek God Hɪmɪn Yaaik kewi haiu metporem.

14 *Mɪt miyapɪr kerek God Hɪmɪn Yaaik ap te kau kekre han kɪr, hɪr hekrit hekrit neweikɪn sip newet God hɪm mɪrak nentar hɪr nepei natɪp hɪram enum weinɪm. Hɪr ap nentau hɪm mɪrak han kitetim nentar God Hɪmɪn Yaaik ap kewi kekepi hɪr nerteiyem au.

15 *Mɪt miyapɪr kerek God Hɪmɪn Yaaik kau kekre han kɪr, hɪr nentau han kitet menmen yapɪrwe me God. Te mɪt han kerek God Hɪmɪn Yaaik ap kau kekre han kɪr hɪr ap nertei werək han ke mɪt kerek God Hɪmɪn Yaaik kau kekreri taau. Te hɪr nepɪtari menmen me God.

16 *Haiu mertei hɪm im hɪram yaaim mentar nɪpaa mɪt profet hɪr newisɪm mau tɪwei me God hɪram matɪp,

“Mɪtɪk kei kiutɪp ke mɪt yapɪrwe ap kertei menmen God han kitetim au.

Hɪrak ap te kaktɪp God menmen kakɪkepik kakriuerem taau.” Hɪm im hɪram yaaim, te haiu mɪt nɪrak han kitet me menmen im me God mar ke Krai hɪrekes han kitetim.

3

Pol kene mɪt miyapɪr neit Korin kentar hɪr nenke hasini

1 *Nai yinan, nɪpaa hi hau hetikewi hi ap hetpi heriuwe hɪm hi atɪp mɪt kerek God Hɪmɪn Yaaik kau kekre han kɪr au. Yi yɪre nɪkerek ne God te hi hetpi heriuwe hɪm hi atɪp mɪt ap God Hɪmɪn Yaaik kau kekre han kɪr hentar yi yɪre nɪkerek me menmen Krai keteikɪn mɪt em hɪr enisesim.

* 2:2 Ga 6:14 * 2:3 Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4 1Te 1:5 * 2:6 Ef 4:13; Fl 3:15 * 2:7 Ro 16:25; Kl 1:26 * 2:8 Lu 23:34; Je 2:1 * 2:9 Ais 64:4 * 2:10 Mt 13:11 * 2:11 Pro 20:27 * 2:12 Jo 16:13-14 * 2:13 1Ko 2:4 * 2:14 Jo 8:47, 14:17; 1Ko 1:23 * 2:15 1Jo 2:20 * 2:16 Ais 40:13; Ro 11:34 * 3:1 Jo 6:12 * 3:2 Hi 5:12-13; 1Pi 2:2

2 *Menmen hi nepi hetpiyem hiram mîre nîm. Hîm mai hîram ap mîre menmen mît miyapîr iuwe nanîm mentar han ki ap kitet hîm yaaim im werek werek au. Nîpaa ere in yi yarek yarek.

3 *Yi ap han kitet hîm yaaim im werek werek wen au yentar yi yises han ki ke nîpaa ein. Hi hertei menmen im hentar yi yetike ni yinan yi hemkre menepam menmen yenehan yenterim. Te hi hertei yi wen yises han ki ke nîpaa yar ke mît enun God Hîmîn Yaaik ap kau kekre han kîr au.

4 *Hi hetpi menmen im hentar yi mît yenke hasini. Mît han pînan ne yi mît yi yatîp, "Haiu mises hîm me Pol." Mît han en natîp, "Haiu mises hîm me Apolos." Menmen im meteikno yi yises han ki ke nîpaa ein yar ke mît God Hîmîn Yaaik kau kekleri au.

5 Yi yenmak yi yenke hasini me hi hetike Apolos a? Yi han kitet Apolos hîrak Mîtik luwe kîre Kraisa a? Yi han kitet hi Pol hi Mîtik luwe hîpre Kraisa a? Au! Hawîr mîtikît weinîkît hawîr wîriak menmen war ke God kehîmîtenai haiu mît niutîp niutîp mîriakem. Hawîr wîriak menmen me God, God kekepi yi yises hîm mîrak keremem.

6 *Hi hinîn han hewepyapîr hîm yaaim me God har ke mîtik kamîr rais yehes mau ni. Maain Apolos kan kisîsa ketpi hîm meiyam me God. Menmen hîrak kîriakem hîram mar ke mîtik hîrak keit tîpar keiyîm ken kewenem kempê. Mar im God hîrak kenipem mowo, te hîrak kîkaap hîm mîrak men mekre han ki.

7 Mît kerek ninîn nan netpi me God hîr nar ke mît namîr rais yehes, hîr mît weinîn keriyen. Mît kerek nîkaru nan netpi hîm ham yaaim hîr nar ke mît newen tîpar nempep, hîr mît weinîn keriyen. God kerekêk hîrak luwe kentar hîrak kenipem hîram mau mekre han ki mamkepi yi yisesim werek werek.

8 Mît kerek ninîn newepyapîr hîm me God hîr nar ke mît namîr rais yehes. Mît han nîkaru newepyapîr hîm me God nar ke mît newen tîpar nempep. Menmen hîr nîriakem hîram mîpîram. Maain God kakwet mît menmen miutîp miutîp mamrer menmen yaaim hîr mîriakem.

9 *Hawîr wetike God haiu mîriak menmen miutîp. Yi mît yi yîre ni God kamîr rais yehes mekrerem o yi yîre wînak hîrak kîmaak. Te yi ap ne Apolos o hi Pol au. Yi ne God keriyen.

Mîtik kewepyapîr hîm me God hîrak kîre hîrak kîme wînak

10 *Hi hîre mîtik hi hertei werek hîme wînak meî yapîrwe. Wî nîpaa hi han yi mît, God kekepa hi hewepyapîr hîm mîrak. Menmen hi hîriakem mekre nîmîn ke yi mît hîram mar ke hi hemiun teinîk me wînak. Mît han nepnen netpi hîm ham yaaim me God hîr nîriak menmen mar ke mît nîme wînak kentar teinîk hi epei hekin hei yem hamîr. Yi mît yi naanempre hîras me menmen yi yîriakem mises menmen hi epei hetpiyem.

11 *Hi hewepyapîr hîm me Jisas kraisa men yi mît, yi yisesik te hîrak kerek kekepi yisesik iuwe yar ke teinîk mîkaap wînak mînanek hîrak kerp.

12 Hi hetpi yi mît kerek yîriak menmen me God. Mît han ne yi mît yi yîriak menmen yaaim. Menmen im hîram mar ke yi yîme wînak yaaik yesisîwem yeriuwe menmen yaaim gol, silva o nan yaaim. Mît han ne yi mît kerek yîriak menmen me God te yi ap yîriakem werek werek yi yar ke mît nîme wînak enum yeriuwe menmen enum mîre nu yipep mamîp o hînaan tîwei o nepipe maa.

13 *Maain wî God skelim haiu mît miyapîr, menmen yi yîriakem me God hîram mamwepyapîr hîremes hîram yaaim o au enum mar ke nepipe maa. Me wî im si mamnen si mamînen mamîm menmen mamteikîn menmen mar im: Mît hîr nîriak menmen yaaim me God hîram mamu mamît. Si ap te mamîm au.

14 Menmen mît hîr nîriakem me God hîram yaaim si ap te mamîm au. Maain God kakwetîr menmen yaaim mamrerim.

15 Te menmen mît hîr nîriakem me God hîram enum si tatîm tatînepim, God ap te kakwetîr menmen mamrerim taau. Hîr nani au, God kakîkepi kaktorhis nanu nantikerek kakîr ke mîtik si taak wînak kîrak hîrak kesiuknen ken nîmîn kekotît mîte nîkerek keriyei keri ketpaan ken witeik.

Haiu mît miyapîr ne God haiu mîre wînak yaaik God kau kekleri

16 *Yi mît miyapîr yi han kaa yi yîre wînak yaaik ke God a? God Hîmîn Yaaik kan kau kekre han ki.

17 Mît kerek hîr nanîwaank wînak eik ke God, maain God hîrak kakîwaank mît in kentar wînak kîrak hîrak yaaik. Yi hîras yi yîre wînak kîrak keriyen. Te yi naanempre han ki te yi yîriak enum au, yi eiyînke hasini au. Yi eikiyan eiyu niutîp.

Haiu ap mamwenîpi niuk me mîtik hak au.

* 3:3 1Ko 1:10-11, 11:18 * 3:4 1Ko 1:12 * 3:6 Ap 18:4, 11, 19:1 * 3:9 Mt 13:3-9; Ef 2:20-22 * 3:10 1Ko 15:10;
2Pi 3:15 * 3:11 Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:13 1Ko 4:5; 2Te 1:7-10 * 3:16 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

¹⁸ Yi ap eiwises h̄iras me menmen yi han kitetim h̄iram yaaim. M̄it̄ik kei kiut̄ip kekre n̄m̄in ke yi m̄it han kitet h̄irak m̄it̄ik iuwe, h̄irak kertei iuwe, h̄irak ekweik̄in sip ekwet menmen im me t̄i. H̄irak kakrīak menmen im te m̄it ne t̄i nant̄ip h̄irak m̄it̄ik enuk ketaritari han ken sip. H̄irak k̄ir̄iak menmen im te God kakt̄ip m̄it̄ik ik h̄irak yaaik h̄irak iuwe.

¹⁹ *H̄irak ekrīak menmen im ek̄intar menmen m̄it ap nises God h̄ir han kitet h̄iram menmen iuwe, God kat̄ip h̄iram menmen enum wein̄im. H̄im me God mekre t̄iwe n̄paa m̄it̄ik Jop h̄irak kewis̄im h̄iram mat̄ip God kewaank m̄it kerek h̄ir han kitet h̄ir iuwe, h̄irak kewaanki keriuwe menmen h̄ir han kitet h̄iram yaaim, h̄irak kerek̄yorem kar ke m̄it̄ik kenep sak kekre hei h̄irak k̄iwap̄in̄em keriuwe haak heneik o nu t̄iwei.

²⁰ *M̄it̄ik hak kewis h̄im mau t̄iwei me God m̄it nekinaak Sam, h̄irak kewis h̄im mei mat̄ip: “Menmen m̄it ne t̄i kerek ap nises God h̄ir han kitet h̄iram iuwe, God kat̄ip h̄iram menmen enum wein̄im.”

²¹ Te yi ap eiwen̄ipi niuk me haiu m̄it me menmen yaaim me God haiu metek̄niyem. Yi eiwen̄ipi God kerek̄ek me menmen yap̄irwe h̄irak kak̄ihim̄itanem mamkaap yi m̄it.

²² Hi Pol, h̄irak Apolos, h̄irak Sifas haiu metike menmen yap̄irwe mau t̄i o nepni, menmen mamkepi yi yepu, o wit yaaik yaino ein w̄i yi yayi, menmen in ek nepu, menmen te maain mamu, h̄iram menmen yap̄irwe God keh̄im̄itanem h̄iram mamkepi.

²³ Yi ȳire m̄it ne Kraīs Jis̄as. Kraīs Jis̄as keke wit ke God kan yi m̄it k̄ir̄iak menmen m̄irak, te God kakweti menmen im menterik.

4

M̄it̄ik Iuwe God skelim m̄it n̄irak nerekȳiw̄ek wok m̄irak

¹ *Yi m̄it han ekitet me haiu m̄it mewepyap̄ir h̄im me God mar ik. Haiu m̄ir̄iak menmen me Kraīs, haiu naan̄em̄pre menmen yaaim God han kitet̄im te haiu mewet m̄it em.

² *Yi yap̄irwe yertei menmen im m̄it n̄prīakem. M̄it̄ik Iuwe k̄inkat̄in̄ m̄it kerek h̄irak kertei h̄ir naan̄mamre menmen m̄irak werek werek, h̄irak keh̄im̄it̄eni h̄ir nan̄rīakem.

³ Mar im hi hekre han kai ap han kitet yi m̄it ne weiw̄ik me God o m̄it han ap nises h̄im me God yi han ekiteta skelim hi me

hi naan̄m̄pre h̄im me God werek werek o au. H̄iram menmen wein̄im. Hi h̄ire m̄it̄ik kerek̄ek, te hi ap skelim h̄irekes taau.

⁴ *Hi hep̄itari n̄paa hi han hat̄ip m̄it h̄im me God, hi herekyi yaaim o hi han kaa hetpi menmen. Menmen im mekre han ki o mekre han kai h̄iram ap metek̄in̄ m̄it hi herekyi menmen yaaim keremem au. Hi han kitet hi h̄ir̄iak menmen yaaim te M̄it̄ik Iuwe God kerek̄ek han ekitet o skelim menmen hi h̄ir̄iakem.

⁵ *Te yi ap skelim m̄it miyap̄ir me menmen h̄ir n̄rīak God em au em̄it! Yi yemer̄ir ere maain M̄it̄ik Iuwe p̄ike kaknen. Me w̄i im, h̄irak kakwepyap̄ir menmen h̄iram m̄isaw̄in̄ mekre han ke m̄it, menmen h̄ir hanhanem mekre han k̄ir h̄ir nan̄rīakem. Te God kakwet̄ir menmen yaaim o menmen enum h̄ir n̄rīakem mamrerim.

M̄it ne wit Korin h̄ir newen̄ipi niuk m̄ir han kitet h̄ir m̄it iuwe

⁶ *Nai yinan, hi epei hat̄ip h̄im im me hi hetike Apolos te yi yertei werek werek menmen haw̄ir w̄rīakem weteik̄niyem. H̄iram menmen im: Yi ap eiweik̄in̄ sip eiwet h̄im me God. Yi ap han ekitet m̄it han h̄ir iuwe, yi ap einan yip̄ir eiw̄irek han ekitet m̄it han en h̄ir enum wein̄in.

⁷ *Yi ap eir̄iak menmen im au em̄it! Keim̄in herekyi yi yin̄in m̄it han a? Taau! God kerek̄ek epei keweti menmen yap̄irwe yi yisesim yetenenim, te yi yenmak yi yat̄ip yi h̄iras ȳir̄iak menmen yaaim yeriuwe menmen mi iuwe a? H̄iram enum em̄it!

⁸ *Yi m̄it miyap̄ir yap̄irwe ne Korin han kitet yi epei yeit menmen me God werek werek. Yi han kitet yi epei yeit menmen God kewet m̄it em te yi ȳire m̄it iuwe yin̄in m̄it han, te haiu m̄it aposel au a? Taau! Yi ap iuwe au, te hi hanhan yi eire m̄it iuwe te yi eikepai haiu m̄it emtikewi te haiu yap̄irwe mamre m̄it iuwe.

⁹ *Hi han kitet God h̄irak keh̄im̄it̄eni haiu m̄it aposel haiu em̄rīak menmen m̄irak te m̄it han kitet haiu m̄ikaru. Haiu m̄ire m̄it kerek̄ m̄it ne gavman h̄ir newisai mekre w̄inak enuk netpai nar ik: “Yi ȳire m̄it enun haiu mamiwep yi yayi.” Haiu m̄it aposel m̄ire m̄it kerek̄ m̄it miyap̄ir nau t̄i h̄ir netike m̄it ensel neit wit ke God h̄ir nerp n̄rap̄rei, haiu mar ke m̄it m̄ir̄iak menmen me God, m̄it newep ȳink kewewei.

¹⁰ *M̄it han ne t̄i h̄ir nat̄ip menmen me haiu m̄it aposel mar im: “Yi m̄it enun yi yetari menmen, yi keriyen yawepyap̄ir h̄im me Kraīs.” H̄ir netpai h̄im mar im, te yi han kitet yi h̄iras yi yaain yi ne Kraīs.”

Hār netpai im, te yi han kitet yi hāras te yaain yentar yi ne Krai. Mīt han ne tī hār natip haiu aposel haiu mīt enun wein+n. Hār netpai hīm mar im, te yi han kitet God katip yi mīt iuwe. Mīt han ne tī hār nānain nānan yipār newārek, te yi han kitet hār newenipi niuk mi a? taauye!

11 *Nīpaa ere in haiu mīt aposel mārīak menmen me God haiu mepu enun. Haiu nānpi mewe ap maam tīpar o menmen werek werek au. Haiu ap mamār laplap o klos mei yaaim au. Mīt ne tī hār neit nīpān newep neriuwerem nentar haiu mewepypār hīm me God. Haiu wit aurei mentar haiu men in men ein mewepypār hīm me God.

12 *Haiu mārīak wok meriuwe his maiu te haiu naanmīpre hāras me menmen. Wī kerek mīt miyapār nereitauwān, haiu ap metpor enun au. Haiu metpor menmen yaaim. Wī hār nerekyei enun, haiu mewisi hār nerekyeyem ap merekyor enun au.

13 *Wī kerek mīt nenei neswei hīm, haiu metpor hīm main main mamkepi hār nanises hīm me God. Mīt miyapār ne tī hār han kitet hīu mīt aposel haiu enun mar ke menmen enun heriyai mīt newārem men teipe wenut eim. Nīpaa ere in hār han kitetei mar im.

Pol kitehi mīt miyapār ne Korin hār nanises menmen hārak kārīakem

14 Hi ap hewis tīwei im eiym hetpi yi yārīak enun keremem te hi henipi yi yānk enuk au. Hi hewisim te hi hewārnak hekteni henteri yi yāre nīkerek nai hi hanhan heriuwi.

15 *Mīt yapārwe hār nanānen nanātpi hīm me Jisas Krai, hār ap nanre haairer ni au. Hi kiutip hāre haai ki kerek hentar yi yinān yises hīm me God me wī nīpaa hi hinān han hetpi hīm yaaim me Jisas krais.

16 *Te hi hetpi hīm manp, yi eiyses menmen hi hārīakem.

17 *Hi hāre haai ki hi han kiteti, te hi heriuwet Timoti hārak ken yi mīt te hārak kakīkepi yi eirīak menmen hi epei hetpiyem. Timoti hārak kīre nīkan kai hi hanhan heriuwerek hentar hi hari han kārak hekepik hārak kises hīm me God werek. Hārak mītīk yaaik kises hīm mārak. Hārak pīke kaktip kakīkekyi han ki me menmen hi hisesim me wī kerek hi hārīak menmen me God. Hi ewepypār menmen im merer wit wit atip mīt miyapār kerek nises hīm me God hi hetporem.

18 Mīt han ne yi mīt hār han kitet hār mīt iuwe te hār natip hi ap hanhani pīke anen

ari yi mīt au. Te hār nari han ki neriuwe hīm im, te yi eiwei+kān sip eiwet hīm mai.

19 *Te hi hetpi. Mītīk Iuwe God hanhan te hi anen ari yi mīt, te menep hi anen. Hi anen te hi ap hemtau hīm me mīt in hār han kitet hār mīt iuwe. Hi anen ari hār nārīak menmen God hārak kekepi keriuwe menmen mārak o au.

20 *Haiu mertei menmen God kerekyei haiu mīt mārīakem hāram ap me hīm enun weinim weise tīpar o mewisesik au. Hāram menmen iuwe me God kerek mekepai. Mar im haiu mamārtei hār nekepi o hār mīt enun weise tīpar.

21 Yi han han mekam? Yi hanhan wī kerek hi anen hi eiwep erekeyi enun eiypār yi ap eiyses hīm mai, o au en, yi hanhan hi anen arekeyi menmen yaaim hanhani eiypār yi epei yemtau hīm mai yi yisesim. Yi han ekitet menmen yi yārīakem, yi eiwei+kān sip eiwetwem te maain hi anen hi han yaaik eriuwerem.

5

Hīm me mītīk keit mīte pe haai kārak keit wit Korin

1 *Hi hemtau mīt han nan in hār netpi nisesi nanre yi mīt ne God ein yi yārīak enun. Hār nār mīte piutip pe mītīk hak hāre wārīak enun wepu wetike mītīk hak. Hār wik nārīak menmen enun kerek mīt ap nises hīm me God hār nānapen nanisesim. Mītīk iuwe kiutip kekere nīmān ke yi mīt epei keit mīte ip pe haai kārak, hārak kīwāai ketikerep hār neitan.

2 Te yi yemak yi han kitet God kaktip yi yaain a? Taauye! Yi yānk enuk eiriuwe menmen im yi han ekitetik yi eikitek, yi eiypār mītīk ik kerek kārīak menmen enun hārak eknopān eikeipni.

3 *Hi ap hepu hetikewi au, te hi han kiteti. Hi epei han kitet mekam hi arīakem. Hi ekrehār ke Mītīk Iuwe Jisas Krai, hi hetpi menmen hi arīak mītīk ik em, kerek kārīak menmen im enun. Hi hetpi har ke hi hetikewi haiu mepu.

4 *Hi han kitet menmen im. Maain yi eirerik eiyyu wit kiutip eiwenāpi niuk me God, hi han kiteti wī yirerik eirīak menmen im. Hāram mamār ke hi hahu etikewi te menmen iuwe me Mītīk Iuwe kaiu Jisas mamū mamtikewai.

5 *Hi hetpi me wī im, yi eiypār mītīk ik eknopān ekīkeipni, hārak kīre hārak kakno his me Seten hārak kakīwāank yānk kārak te God kakīkaap hīmān kārak kaktīwekhis me wī Mītīk Iuwe Jisas pīke kaknen.

* 4:11 2Ko 11:23-27 * 4:12 Ap 18:3; 1Ko 9:14-15; 2Te 3:8; Sam 109:28; Mt 5:44 * 4:13 Kra 3:45 * 4:15 Ga 4:19

* 4:16 1Ko 11:1; Fl 3:17; 1Te 1:6 * 4:17 Ap 19:22 * 4:19 Ap 18:21 * 4:20 1Ko 2:4 * 5:1 Lev 18:7-8; Diu

22:30, 27:20 * 5:3 Kl 2:5 * 5:4 Mt 16:19; 2Ko 13:10 * 5:5 1Ti 1:20; 1Pi 4:6

Mit ne Korin nanipir mitik enuk kiriak enum kaknopin

6 *Hiram enum te hi han kitet yi yaain te yi han yaaik yewis menmen im enum mekre namin ke yi mit. Yi han kitet menmen im. Sak haak kerek ke wapik (o kewekwaai) hiram menmen kike, te hiram mamawaank sak naan mirak mit ap te nanim taau. Hir nanwirem mamno mamakre hei mamit. Yi eiwis menmen enum mar ke mitik ik kiriakem, maain mit han nanisesim nanawaank hiras nanit.

7 *Au emit! Yi eiypir menmen enum im mekre namin ke yi mit emno. Hiram enum mamawaank himin ki mamir ke sak haak kerek ke wapik (o kewekwaai) kewep keneises sak naan. Yi eiypir menmen enum im emno te yi eire sak naan yaaim. Yi eiriak menmen im eiypir yi mit yaain. Yi eiriak menmen im eiypir Kraiss hiraak kewepwar hirekes kewis mit hir newenkekik kau nu tentarakit kaa kire sipisip kau kinaan te hiraak kakisak menmen enum haiu mit miriakem.

8 *Te haiu emweikin sip emwet menmen enum haiu miriakem hiram emno. Haiu menmen im hiram emno te hiram mar ke menmen mit ne Juda miriakem. Nipaa hir newir yis men witeik ap newisim mekre bret mir. Menmen im mehimiteni hir neweikin sip newet menmen enum me wi Pasova. Haiu mamrak menmen im mamweikin sip emwet menmen enum te haiu mit yaain, haiu ap mamtip weise tipar au. Him yaaim keremem.

9 *Nipaa hi hewisi twei ham hi hetpi yi ap eiyses mit kerek hir netike miyapir nariyanhis neweninem au emit.

10 Hi ap hetpi einopin eikeipin mit miyapir ne ti hir ap nises God. Hir miriak menmen mar im: Hir nariyanhis neweninem o hir hemkre menepam me menmen, hir nekintip menmen me mit han, hir newenipi niuk me tipir. Au, mit miyapir narik nepu nerer wit wit te yi ap yainaiwiri ere maain yi yayi yainaiwiri ti ik.

11 *Mit in taau. Hi nipaa hewisi twei hi hetpi menmen im. Yi ap eiyses mit kerek natip, "Haiu mises him me Kraiss," te yi yiri hir miriak menmen enum mar im. Hir netike miyapir miriran o nariyanhis neweninem, hir hemkre menepam neriuwe menmen, hir wi ham nitehi tipir mamkepi te hir newenipi niuk mir, hir natip enum nesiuwe him mit han, hir naam tipar si enum ere hir netaritari menmen, hir nekintip menmen me mit han. Hi

hetpi yi ap eiwepnak eiym menmen eitike mit nar ik mei kike au emit!

12-13 **Mekam? Haiu mit han ekitet menmen mit han hir ap ne weiwik me God miriakem a? Taauye! Hiram menmen me God kerek. Haiu au. Haiu han ekitet menmen mit miyapir kerek ne weiwik me God neit wit kau miriakem keriyen. Him me God nipaa Moses kewisim mau twei matip menmen hi epei hetpiyem. Hiram im: "Yi eiypir mitik enuk mekre namin ke yi mit eknopin eikeipni."

6

Mit kerek nises him me God ap nanri nir yinan nanino kot au emit

1 Me wi mit mitik kei kiutip kekere namin ke yi mit hiraak han enuk kakri kirak yinak tatno kot, yi yenmak yi yewisik hiraak ken kesiuwe him kirak yinak kenerek keit ninaan me mit ne gavman ap nises him me God a? Au emit! Hiraak ekinin ekno mit kerek yises him me God yi eiypir tau him mirak te yi han ekitetim ere werek te hiraakit etkiyakit etu.

2 *Yi han ekitet menmen im. Haiu mit miyapir ne God, hiraak kekepai haiu iuwe te maain haiu han ekitet (o skelim) hir mit miyapir kerek ninan naanmipre mit miyapir nau ti ik. Maain yi skelim mit miyapir nau ti ik, te in ek yi yertei werek yi skelim menmen kike im mekre namin ke yi mit.

3 Yi han ekitet menmen im. Maain haiu skelim mit ensel te ik ek haiu han ekitet haiu yaain te haiu skelim menmen mekre namin ke haiu mit hiras.

4 Mitik hak han enuk keriuwe kirak yinak, yi yenmak te yi eiwisikit tatno tatip ninaan me mit yi yertei hir enun ap ne weiwik me God teswor him a? Au emit.

5 Hi hewis him tokim mekre twei ik ken yi mit miyapir te yi yink enuk yeriuwerem. Mekam! Ap te mitik kei kiutip kekere namin ke yi mit hiraak ap te han ekitet menmen yaaim werek werek kakikepi yi eikiyan eiye eiypit au a?

6 Mar im au. Mit han kekere namin ke yi mit hir han enuk nari nir yinan nises him me God hir neri nen nanipir ninaan me mit ap nises God au neswor him, te hir nankepi nankiyan nanit.

7 *Menmen im yi miriakem hiram minini meriwaank han ki. Yi yetike ni yinan yesiuwehan him, te yi ap eikiyan eiye han kiutip au. Ni yinan hir nerekyi enu te yi eino kot au emit. Me wi ni yinan hir

* 5:6 Ga 5:9 * 5:7 Eks 12:21; 13:7; Ais 53:7; 1Pi 1:19

* 5:11 2Te 3:6; Ta 3:10; 2Jo 10 * 5:12-13 Mk 4:11 *

5:39; 1Te 5:15; 1Pi 3:9

* 5:8 Eks 12:16-20; Diu 16:3 * 5:9 Mt 18:17; 2Te 3:14

5:12-13 Diu 13:5, 17:7, 22:24 * 6:2 Rev 3:21 * 6:7 Mt

nekintip menmen mi, yi ap eino kot au emit!

⁸ Te yi ap yirak menmen im au. Yi yerekyor enum yesiwor him. Yi yirak menmen ham enum im yi yekintip menmen me ni yinan kerek hir netikewi yi yises him me God.

⁹ *Yi han ekitet menmen im. Mit miyapir kerek enun ap te nanino wit kerek God naanmpre mit miyapir yaain taau. Yi ap han ekitet mit enun nanino nanu nantike God au a? Yi han ekitet hir enun nanino wit kirak te yi yemipin hiras me menmen im. Mit kerek netike miyapir niriran, o newenipi niuk me tipir, o nwaai netike miyapir ne mit han, o mit kerek nwaai netike mit han hir nirak enun ap te nanu nanit wit kerek God naanmpre mit miyapir yaain taau!

¹⁰ Mit miyapir kerek han kitet nankintip menmen me mit han o hemkre menepam menmen mir o hekrit hekrit naam tipar si enum ere hir netaritari menmen, o hir natip enun nesiuwe mit han him weinim o hir nari menmen me mit miyapir han, hir mit nar ik ap te nanino nanu wit kerek God naanmpre mit miyapir yaain en taau!

¹¹ *Mit han nekre nimin ke yi mit nipaa yi yipriak menmen enum mar im te God Himin Yaaik kesak menmen enum mekre han ki, kehimiteni yi mit nirak, hirak katip yi yaain yentar yi yises him me Mitik Iuwe Jisas Kraiss, yi nirak.

Yi yirak menmen yaaim yeriuwe yink ki te mit nanwenipi niuk me God nenterim

¹² *Yi yatip menmen yapirwe kerek God ap katip haiu mit ap mamriakem au, hiram yaaim, te hi hatip menmen ham im ap te mamkepai haiu mamu werek au. Yi yatip menmen im hiram yaaim haiu miriakem. Te hi hetpi hi ap te ariak menmen ham im au emit hentar hi hanapan menmen im hiram mamri han kai te hi hanhanem wisenum han kai kakinke kakinterim.

¹³ *Yi yatip God kirak menmen te haiu mamim. God ketwai tu te haiu emim menmen keremem. Te yi ap han ekitet menmen o tu ki hiram iuwe au. Haram menmen weinim! Maain God kaknip menmen metike yink niuk hiram mamu mamit. God kirak yink kaiu te haiu mantike mit miyapir han ap emriakan menmen enum au emit. Haiu emriak menmen me Mitik Iuwe emwenipi niuk mirak emriuwe menmen haiu miriakem meriuwe yink kaiu. Mitik Iuwe Kraiss, hirak hanhan kakikepai kaku kakikre han kaiu.

¹⁴ *Mitik Iuwe Jisas kaa te God pike kirkak. Maain haiu mami, God pike kakikekeye haiu mit yink kaiu keriuwe menmen mirak iuwe.

¹⁵ *Yi han ekitet menmen im. Yink kaiu hirak pinak pinak ke yink ke Kraiss. Yi han kitet hirak yaaik te haiu meit yink kaiu hirak ke Kraiss, haiu mamno mamit mite enu rumaa haiu mamitan a? Taauye!

¹⁶ *Yi han ekitet menmen im. Mitik hirak keit mite enu wori mit his wewenem hirak ketikerep hir nire yink kiutip. Kekre tiwei mit newisim God katip me mit hir netike miyapir hir neitan. Hirak katip, "Hir wik nire yink kiutip."

¹⁷ *Te mit miyapir kerek nises Mitik Iuwe Kraiss, hir han kir kiutip ketikerek.

¹⁸ Yi einopin eikeipin menmen enum mit netike miyapir hir miriakem, hir nariyanhis keriyen newenim nwaai yeno miutip. Menmen enum ham mit miyapir hir miriakem, hiram ap mamwaank yink kir au. Te mit miyapir kerek nariyanhis newenim, hir nanwaank hiras.

¹⁹ *Yi han ekitet yink ki hirak kire winak God kehimitanek hirak kirak yaaik, Himin kirak Yaaik kerek hirak keweteiyek, hirak kau kekerek. Yink ki hirak ap ke yi mit keriyen au.

²⁰ *Hirak yink ke God kentar hirak epei kesiuwe Nihak kirak kaa kentar nu tentarakit kekepai haiu mit kaktaihis. Te haiu emwenipi God emriuwe menmen haiu miriakem emintar menmen im iuwe hirak kerekaiyem kekepai keriuwerem.

7

Him me mit nantike miyapir nanitano

¹ In ek hi hewisi him me menmen nipaa yi yewis tiwei yi yitauhiyem. Yi yatip hiram yaaim mit ap neit miyapir o au?

² Te hi hanhan yi mit niutip niutip yeit miyapir ni nereri, yi miyapir niutip eiyit mikan ni nereri. Hi etpi menmen im hentar mit miyapir nerer wit hir nisesan niriran, te hi hanapan yi han ekitet eirak menmen hir nisesim au emit!

³ Mitik keit mite pirak hirak ekwisiye hir enyawan enwaai yeno miutip. Mite nepei weit mitik kire hire euwisik hir enyawan enwaai yeno miutip.

⁴ Hi hatip menmen im hentar mite hire ap naanmpre yink kire weinik au. Mitik kire naanmprewek. Mitik hirak ap naanmpre yink kirak weinik au. Mite pirak kerep naanmprewek.

* 6:9 Ga 5:19-21; Ef 5:5; Rev 22:15 * 6:11 Ta 3:3-7 * 6:12 1Ko 10:23 * 6:13 1Te 4:3-5 * 6:14 Ro 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14 * 6:15 Ro 12:5; Ef 5:30 * 6:16 Jen 2:24; Mt 19:5 * 6:17 Jo 17:21-23; Ro 8:9-11; Ga 2:20 * 6:19 1Ko 3:16 * 6:20 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19; Fl 1:20

⁵ Mítik o mite h̄r ap n̄r+ran nanyawan nanwaai yeno miut̄p au em̄t! H̄ram yaa'im h̄r ap nanyawan me w̄ mei kike au h̄r nat̄pan nar ik: "Haw̄r ap wiyawan me w̄ meiyam kike au te haw̄r witehi God me menmen." Maain h̄r nit̄ehi God me menmen im epei au, h̄r hanhan p̄ke enyawan te Seten ap kakri han k̄r te h̄r nan̄no nanriyanhis nanwen̄nem nantike m̄t miyap̄r han.

⁶ H̄m im hi hetpiyem, hi ap hetpi God kat̄p yi m̄t niut̄p niut̄p eitike miyap̄r eiȳtan au. Hi hetpi han ki yi eiyisesim.

⁷ *Hi hanhan m̄t miyap̄r h̄r nanu wein̄m nan̄r ke hi hau wein̄m im, te God epei kerekyei h̄u m̄t han in han ein. God k̄r̄iak me han h̄r hanhan nan̄t miyap̄r. God kerekyei h̄u m̄t han au h̄u mamu wein̄m.

⁸ Hi hat̄p m̄t miyap̄r kerek ap neitan au, o miyap̄r kerek m̄kan n̄r epei naa. H̄ram yaa'im te yi yau wein̄m yaȳr ke hi hepu wein̄m im.

⁹ *Yi ap te yewen̄n han ki yi hanhan eiwaai eitike m̄t o miyap̄r han, h̄ram yaa'im te yi yaȳtan. H̄ram enum te yi yau wein̄m te yi hanhan eiwaai eitike m̄t miyap̄r han. Eim em au enum em̄t!

¹⁰ *Hi hetpi yi m̄t miyap̄r kerek epei yeitan hi hetpi h̄m iuwe yi miyap̄r ap einaaip̄s m̄kan ni. Hi kerekek hetpi h̄m im au. M̄tik Iuwe ketpo te hi hetpiyem.

¹¹ Miyap̄r kerek n̄naip̄s m̄kan n̄r h̄r ap te nan̄t m̄t han au em̄t, o au en h̄r p̄ke en̄no en̄t m̄kan n̄r keriyen. Yi m̄t ap te yainaaiw̄r miyap̄r ni.

¹² Hi h̄rekes hetpi yi m̄t miyap̄r hanhan menmen im. M̄tik Iuwe Krai ketpewem au. Hi h̄rekes han kitetim. M̄tik kerek kises h̄m me God h̄rak epei keit m̄te kerek ap wises h̄m me God, h̄re hanhanek h̄re wen wau wetikerek, h̄rak ap te kakneinye kaknaw̄rep taau. Au, h̄rak ekwisiye h̄re ewu eutikerek.

¹³ M̄te kerek wises h̄m me God epei weit m̄tik kerek ap kises h̄m me God, h̄rak hanhan wen kau ketikerep, h̄re ap waunaw̄rek au em̄t!

¹⁴ H̄re ap waunein̄k waunaw̄rek waw̄ntar God epei kat̄p m̄tik ik ap kises h̄m me Krai, h̄rak kehimit̄anek kentar m̄te p̄rak h̄re wises h̄m me Krai werek werek. M̄tik ap kaknain m̄te p̄rak kaknaw̄rep kak̄ntar God kat̄p m̄te hap h̄re ap wises h̄m me Krai, h̄rak kehimit̄anep wentar m̄tik k̄re h̄rak kises h̄m me Krai werek werek. H̄m im h̄ram yaa'im te n̄kerek ni God kat̄p h̄r yaain. H̄m im h̄ram enum memip̄n hi hetpiyem

te God kakt̄p n̄kerek ni h̄r enun n̄re n̄kerek ne m̄t miyap̄r ap nises h̄m me Krai. Te h̄m im h̄ram yaa'im, God kat̄p h̄r yaain.

¹⁵ *M̄t o miyap̄r ap nises h̄m me Krai, h̄r hanhan nan̄naaiw̄r m̄t o miyap̄r n̄r kerek nises h̄m me Krai, h̄r ap te nenipi h̄r nanu nantikeri au em̄t! Yi eiwisi h̄r nan̄naw̄i. M̄te kerek wises h̄m me Krai, m̄tik k̄re k̄napen kaku kaktikerep, h̄re ap te wauri han ke m̄tik k̄re kaku kaktikerep au em̄t! M̄tik kerek kises h̄m me Krai m̄te p̄rak w̄napen wawu wautikerek ap te kakri han k̄re te h̄re wawu wautikerek au em̄t. God kehimit̄enai h̄u m̄t miyap̄r n̄rak te h̄u emises menmen yaa'im em̄tike m̄t miyap̄r han emkiyan emu em̄t.

¹⁶ *M̄te hap h̄re wep̄tari menmen im. H̄re wautike m̄tik k̄re ap kises h̄m me Krai h̄r wen nekian nau h̄re wauri han k̄rak werek te h̄rak kakises h̄m me Krai o au. M̄tik hak h̄rak kep̄tari menmen im. H̄rak kaktike m̄te p̄rak kerek ap wises h̄m me Krai, h̄r wen nankian nanu, h̄rak kakri han k̄re te h̄re wawises h̄m me Krai o au. Te yi han ekitet werek werek menmen God hanhan yi eiyisesim eir̄akem.

H̄u emu emises menmen h̄u m̄r̄akem me w̄ n̄paa God kehimit̄enai h̄u m̄t miyap̄r n̄rak

¹⁷ *Hi hetpi h̄m miut̄p im. Yi m̄t miyap̄r niut̄p niut̄p eiyu eiyises menmen kerek M̄tik Iuwe Krai kehimit̄aniyem. Yi eiyisesik eiyu eiȳr ke n̄paa w̄ h̄rak kari han ki yi yisesik. Hi hat̄p m̄t miyap̄r kerek nerer wit wit h̄r nises God hi hetpor har ik.

¹⁸ M̄t kerek n̄paa God kari han k̄r h̄r nises h̄m m̄rak, h̄r m̄t han epei nerekir ȳnk k̄r, h̄r ap te nanisak menmen im meteik̄n m̄t h̄r ne weiw̄k me Isrel au em̄t. Mar im m̄t kerek n̄paa God kari han k̄r h̄r nises h̄m m̄rak, h̄r m̄t ap nerekir ȳnk k̄r, h̄r ap hanhan nanwis m̄t nanrekir ȳnk k̄r te h̄r nanre m̄t ne weiw̄k me Isrel au em̄t.

¹⁹ *Menmen im me m̄t h̄r nerekir ȳnk ki, h̄ram menmen wein̄m. M̄t h̄r ap nerekir ȳnk ki h̄ram menmen wein̄m. H̄ram ap mamkepi te God kakt̄p yi yaain au. Menmen iuwe h̄ram menmen im: Yi eiyu eiyises h̄m kerek God ketpi yi eiyisesim.

²⁰ M̄t h̄r enu en̄r ke n̄paa w̄ God kari han k̄r h̄r nises h̄m m̄rak.

* 7:7 Mt 19:12 * 7:9 1Ti 5:14 * 7:10 Mt 5:32, 19:9

* 7:19 Ro 2:25; Ga 5:6, 6:15

* 7:15 Ro 14:19 * 7:16 1Pi 3:1 * 7:17 1Ko 7:20, 24

21 Yi ap hanhan eiriuwe menmen im: Nîpaa God kari han ki yi yîriak menmen me mîtik hak yi yeit pewek mererim au, yi yire slev, hîram menmen weinîm. Yi han enuk yeriuwe menmen im au. Te maain hîr nanwisi yi yainaiwîri yi yau weinîm, yi eino han yaaik eiyu eiriuerem.

22 *Mîtik kerek hîrak slev kîriak menmen me mîtik iuwe kerek naanmîpîwek hîrak ap kakî pewek mererim au, me wî God kari han kîrak hîrak kises hîm me Krais, hîrak kîre mîtik yaaik keit pewek me Mîtik Iuwe God. Mîtik kerek kepu yaaik ap mîtik hak naanmîpîwek, me wî God kari han kîrak hîrak kises hîm me Krais, hîrak kîre mîtik ke Mîtik Iuwe God, hîrak kakriak menmen mîrak weinîm.

23 Jisas kaa hemkre mewen. Me menmen im God epei kewîr menmen wisenum te pike ketihis yi mît. Te yi ap eiwis mît hîr nanmîtipîn nanriuwe hîm mîr nanri han ki te yi eiyises han kîr au emî!

24 Tîs, nai yinan hâu wen mamtike God mamu han kiutîp, hâu wen mepu mar ke hâu mepu me wî nîpaa God kari han kâu hâu misesik.

Hîm me miyapîr hîr ap neit mîkan hîr netike miyapîr mîkan nîr epei naa

25 *In ek hi ewisi hîm me miyapîr hîr ap neit mîkan. Hi ewisiyem entar yi nîpaa yitauhiyem. Mîtik Iuwe Krais ketpo hîm hi etpiyem au, te hi hetpi han kai me menmen im. God epei hanhana kerekyo yaaim kekepa hi han kitet menmen werek werek. Te yi eiyises hîm mai hîram yaaim.

26 Hi han kitet menmen im. Hîram yaaim te mît miyapîr nanu weinîm nanîntar hîm im em mît enun ne tî nerekyei menmen enum.

27 Yi mît miyapîr kerek epei yeitan, yi ap eipîr mîkan o miyapîr ni nîpaa yi yetor. Yi mît yau weinîm o yi miyapîr yau weinîm, yi ap yaitike mît o miyapîr han yi ap yayîtan au emî!

28 *Yi mît o miyapîr yi yeitan, yi yîriak menmen enum au. Te hi hetpi menmen im hentar mît nerekyî enum hîram mamîwaank yi mît miyapîr kerek epei yeitan. Hi han han menmen enum im nannen mamiwep au, te yi yau weinîm.

29 *Nai yinan, hîr o as me hîm im hi hewisiyem hîram mar im. Wî kerek God kehîmîtenai hâu mît mamu tî ik hîram menep epei au. Yi han ekitet menmen im, yi eiriak menmen me God iuwe. In ere maain mît epei neit miyapîr kerek nîriak menmen me God nanriakem wisenum nanîr ke mît kerek ap neit miyapîr.

30 Mît miyapîr kerek nîriak menmen me God, hîr nîkît me menmen, hîr enweikîn enre mît miyapîr kerek ap nîkît menmen. Mît miyapîr kerek hîr han yaaik enweikîn enre mît miyapîr han enuk. Mît miyapîr kerek netenen menmen yapîrwe enweikîn enîr ke mît miyapîr ap netenen menmen.

31 *Mît miyapîr kerek neit menmen me tî ik hîr ap hanhan iuwe neriuwerem nentar menmen me tî ik maain hîram mamîwaank mamît.

32 Hi hanhan yi han kitet mar im: Yi ap han ekitet menmen me tî yapîrwe te yi han kaa menmen me God au emî! Mît kerek ap neit miyapîr hîr hanhan nanriak menmen me God keremem. Hîr hanhan nanriak God han yaaik kakriuwari.

33 Mît kerek hîr neit miyapîr, hîr han kitet menmen me tî hîr nanriak miyapîr nîr han yaaik nanriuwere.

34 Mît nar ik hîr han kitet menmen wik. Hîr hanhan nanriak miyapîr han yaaik nanriuwari. Miyapîr ap neit mîkan o miyapîr nîhan hîr hanhan nanriak menmen me Mîtik Iuwe. Hîr hanhan yînk kîr ketike hîmîn kîr hîrak yaaik kakriak menmen me God keremem. Te miyapîr kerek epei neit mît hîr hanhan nanriak mît nîr han yaaik nanriuwari. Te hîr hanhan neriuwe menmen me tî ik.

35 Hi ap hetpi menmen im te hi heremir menmen yi yîriakem au. Hi hetpiyem hîram mamkepi yi eiriak menmen yaaim eiyisesim werek werek, te menmen me tî ap te mamri han ki iuwe me wî yi yîriak Mîtik Iuwe menmen mîrak.

36 Mîtik kerek ketike mîte hîr nehîmîteni nanîtan, hîrak yînk enuk kentar hîrak hanhan kakwaai kaktikerep, hîrak kaktîwe hîr nanîtan. Hîr ap nanriak menmen enum nanîntar hîr nanîtan au. Hîram yaaim.

37 Mîtik kiutîp kerek mîtik hak ap kari han kîrak te hîrak hîrekes kewenîn han kîrak ke menmen im, hîrak han kitet ap hanhan kakwaai kaktike mîte, hîrak kînapen kaktike mîte hîr nanîtan, hîram yaaim.

38 Tîs, mît kerek neit miyapîr hîr neitan, hîr nîriak menmen yaaim. Te mît kerek newenîn han kîr ap nanît miyapîr, hîr nînîni nîriak yaaim iuwe.

39 *Miyapîr netike mît nîr hîr nekiyan nau neit me wî mît hîr nau tî ik. Maain mîtik ke mîte hîrak kaki, hîram werek te hîre pîke wawît mîtik hak. Hîre wawît mîtik hak kerek kises hîm me Mîtik Iuwe Krais ek. Mîtik keiyak taau.

40 Te hi han kitet menmen im. Mîte mîtik kîre epei kaa, hîre wawu weiniye hîre han

yaaik wawu. God H̄m̄n̄n̄ Yaaik k̄irak h̄irak ketpo menmen im.

8

H̄m̄ me menmen m̄t newepwarem newet t̄ipir em

1 *In ek hi ewisi h̄m̄ me menmen kerek m̄t ne t̄i ap nises God newepwarem newet t̄ipir em. Hi hewisiyem hentar yi n̄paa yitauhiyem. Hi hertei yi yat̄ip menmen im: “Haiu mertei menmen yap̄rwe.” Hi hat̄ip h̄m̄ im: Menmen haiu merteiyem wein̄m h̄ram merkeyei haiu menke perkenum o paan tokik, te haiu han tewen̄nan h̄ram mamkep̄ai te haiu yaain em̄r ke Kraiss.

2 *M̄t miyap̄r yap̄rwe h̄r han kitet h̄r nertei menmen iuwe, te God kakt̄ip h̄r enun ap han kitet menmen o nertei menmen m̄rak werek werek wen au.

3 *Te m̄t miyap̄r h̄r han tewen̄n̄ God h̄rak kakt̄ip h̄rak kak̄rtēi h̄r m̄t miyap̄r n̄rak.

4 *Te hi hetpi h̄m̄ im me menmen haiu mam̄m̄ kerek n̄paa m̄t h̄r newepwarem newet t̄ipir em. Haiu mertei h̄m̄ im yi yetpim h̄ram yaaim. Haiu mertei nu m̄t nimaam newis ninaan mau tein̄k newis̄m merp hankiu eik, h̄ram mekrehr̄ ke t̄ipir, te h̄ram m̄re God taau. God kiut̄ip kerek h̄rak kepu.

5 Menmen yap̄rwe mau nepni metike t̄i te m̄t ap nises h̄m̄ me God h̄r nat̄ip menmen im h̄ram m̄re God. God yap̄rwe netike m̄t iuwe yap̄rwe nar ek h̄r nepu, te haiu m̄t mertei menmen im.

6 *God kiut̄ip kerek h̄rak Haai kaiu h̄rak kepu. H̄rak as o h̄r ke menmen yap̄rwe, haiu mau t̄i te emisesik. M̄tik iuwe kiut̄ip kerek kepu. H̄rak niuk m̄rak Jisas Kraiss. N̄paa h̄rak k̄irak menmen yap̄rwe meit nepni, menmen mau t̄i. H̄rak kerekyei haiu meit H̄m̄n̄n̄ Yaaik k̄irak h̄rak kekep̄ai haiu mepu.

7 Te m̄t han kerek nises h̄m̄ me God h̄r nep̄tari ninaan mau tein̄k h̄ram wein̄m. H̄r han kitet h̄ram mepu me w̄i h̄r naam menmen kerek n̄paa m̄t nen newepwarem newet t̄ipir em, h̄r han kitet h̄r naam h̄ram mar ke h̄r h̄ras newepwarem newet t̄ipir em. Te h̄r han kitet God kakt̄ip h̄r n̄riak enun.

8 *God ap han kitet haiu mam̄m̄ menmen h̄r m̄t newepwarem newet t̄ipir em o haiu ap mam̄m̄. Au h̄ram menmen wein̄m. Menmen haiu mam̄m̄ ap te mam̄riak God han kitet haiu m̄t miyap̄r enun au. Menmen haiu ap mam̄m̄ ap te

mam̄riak God han kitet haiu m̄t miyap̄r yaain au. Menmen haiu mam̄m̄ h̄ram menmen wein̄m.

9 *H̄ram menmen wein̄m te yi naanmamre h̄ras me menmen yi yaȳm te yi ap einip m̄t kerek ap nises h̄m̄ me Kraiss werek werek wen au, h̄r nan̄iwaank h̄ras. H̄r nan̄r menmen yi yaam te h̄r ȳnk enuk. Mar im yi yaȳiwaank menmen me Kraiss h̄r nisesim nan̄nterim.

10 Hi hetpi menmen im hentar maain m̄tik hak h̄rak kaknen kakrit ti hau hankiu haam menmen kerek m̄t han epei newepwarem newet t̄ipir em, h̄rak ap kertei ti han kitet menmen im h̄ram wein̄m. H̄rak han kitet ninaan mau tein̄k h̄ram t̄ipir. H̄rak kakrit ti haam menmen te h̄rak han kitet h̄ram werek h̄rak kak̄m. Te h̄rak kak̄iwaank h̄m̄ me Kraiss h̄rak kisesim.

11 *Ti haam menmen im hentar ti hertei ninaan mau tein̄k h̄ram menmen wein̄m. Te m̄tik hak ap kerteiyem au, h̄rak kak̄m menmen h̄rak kak̄iwaank menmen me Kraiss h̄rak kisesim kak̄ntar menmen me Kraiss h̄rak kisesim kak̄ntar menmen im h̄rak kaam.

12 Mar im yi epei ȳriak Kraiss menmen enun yentar yi ȳriak han ke ni yinan h̄r han k̄ir kak̄iwaank me menmen yaaim me Kraiss h̄r nisesim nentar menmen im yi yaam.

13 *T̄is, hi han kitet menmen kerek hi haam h̄ram mam̄riak kai yinak h̄rak kak̄iwaank han k̄irak ke menmen yaaim me Kraiss h̄rak kisesim, hi maain ap te hah̄m̄ menmen im meiyam taau. Hi h̄napen ariak kai yinak kak̄iwaank han k̄irak kak̄nterim.

9

Pol hanyaaik h̄rak n̄paa ap kari pewek mei me m̄t ne Korin me menmen h̄rak kerek yorem

1 *H̄m̄ meiyam ap te mamwena me menmen hi h̄riakem me God taau. Hi m̄tik aposel kerek, hi epei h̄r M̄tik Iuwe kaiu Jisas Kraiss. Yi m̄t yises h̄m̄ me Kraiss yentar menmen me M̄tik Iuwe Kraiss hi herekiyem.

2 *M̄t han h̄r ap han kitet hi aposel h̄ram menmen wein̄m. Yi m̄t ne Korin han kitet hi aposel hentar menmen hi h̄riakem meteikniyem. Yi h̄ras yertei h̄m̄ me Kraiss te menmen im meteikni M̄tik Iuwe keh̄m̄tena hi h̄re m̄tik aposel k̄irak.

* 8:1 Ap 15:29 * 8:2 Ga 6:3 * 8:3 Ga 4:9 * 8:4 1Ko 10:19; Ga 4:8; Diu 4:35, 39, 6:4 * 8:6 Mal 2:10; 1Ko 12:5-6; Ef 4:5-6; Jo 1:3 * 8:8 Ro 14:17 * 8:9 Ro 14:13-15; Ga 5:13 * 8:11 Ro 14:15, 20 * 8:13 Ro 14:21 * 9:1 Ap 22:17-18, 26:16; 1Ko 15:8 * 9:2 2Ko 3:2-3

³ Mít kerek h̄r natip hi Pol hi ap h̄re aposel hi hewen̄nor h̄m, hi hetpor h̄m kerek hi epei hewisiyem.

⁴ *Hi han kai hi eh̄t menmen me yi m̄t miyap̄r te hi ah̄m me menmen hi herekyiyem entar hi aposel. Menmen im enum a?

⁵ *Hi ap heit m̄te au, te hi hanhan hah̄t pei h̄re wises h̄m me Krais h̄re wau-tikewa waunen wauri a? M̄tik Pita ketike aposel han netike Jisas Krais kikrek n̄rak h̄r n̄riakem mar im, te h̄ram yaaim hi hises han kai hi ar̄iakem. H̄ram yaaim werek te hi hitihi yi naanemprow̄r me menmen w̄ haw̄r waunen wauri o au a? H̄ram yaaim ye!

⁶ Mekam! Yi han kitet hi hetike Banabas haw̄r wik keretet wauriak menmen naanempre h̄rekses me menmen haw̄r waw̄m me w̄ haw̄r wetpi h̄m yaaim me Krais, te aposel han en au a? Taau!

⁷ Mít kerek h̄r n̄re soldia ne ami h̄r ap naanm̄re h̄ras me menmen au. M̄tik iuwe k̄r kewet̄rem. M̄t ap nam̄r ni te m̄t han nan̄tpor nan̄rik, "Yi eim̄r menmen me ni te yi ap te yaȳm menmen taau." Auye! M̄t kerek nam̄r ni h̄r h̄ras nan̄m menmen. M̄t han au. M̄t naanm̄pre sipsip h̄r nan̄m n̄m me sipsip. Ap te m̄t han nan̄nen nan̄tpor au em̄t. H̄r ap te nanises menmen mar im au. Te hi hetpi. H̄ram yaaim haw̄r wik witihi te yi naanemprow̄r me menmen me w̄ haw̄r wau wetikewi waukepi.

⁸ Menmen im h̄r netpiyem h̄ram h̄m m̄t keriyen nertei h̄ram yaaim au. H̄m me God mau t̄wei n̄paa m̄t newis̄m h̄ram matip mar im.

⁹ *N̄paa Moses kewis h̄m mau t̄wei h̄ram matip: "Yi ap yaȳpet h̄m ke bulmakau kerek kent̄rer rais haas kewenem te h̄rak ap kak̄m ham p̄nam au em̄t!" God ap han kitet bulmakau keremem me w̄ h̄rak katip Moses im.

¹⁰ *Au, h̄rak katip h̄m im mamkep̄ai haiu m̄t mamtike bulmakau. Moses kewis h̄m im te haiu m̄t yap̄rwe mam̄rtei menmen im: M̄tik kerek kewen t̄ kak̄m̄r menmen ketike m̄tik kerek kewen rais haas, h̄rak̄t wik tat̄t pewek mam̄r menmen me h̄rak̄t tatr̄iakem.

¹¹ *Menmen im h̄ram ap enum te m̄t kerek nam̄r ni o m̄t h̄r newen rais, h̄r nan̄m meiyam p̄nam. Mar im h̄ram ap enum te haw̄r waw̄tithi yi eiwetaw̄r menmen mamkaap ȳnk kaw̄r yentar haw̄r

epei wetpi h̄m yaaim me Krais mamkaap h̄m̄n ki.

¹² *H̄ram yaaim m̄t han kerek nekepi neriuwe menmen nan̄t menmen naanempre ȳnk k̄r keriuwerem, te h̄ram yaaim iuwe haw̄r ew̄t menmen. Haw̄r m̄t̄kit iuwe win̄ni!

Te n̄paa ere in haw̄r wik ap weit menmen me yi m̄t au. Haw̄r wau enum n̄n̄p̄ mewew̄r te haw̄r ap wari han ki enum te yi ȳnapen yemtau h̄m yaaim me Jisas Krais au.

¹³ *Yi han ekitet menmen im. M̄t pris ne Isrel kerek n̄riak menmen neit w̄nak ke God m̄t newisi h̄r naam menmen p̄nam m̄t newis̄m mekre w̄nak eik nanwet God em. M̄t pris kerek neit menmen me m̄t newis̄m mau k̄naan newepwar God em, h̄r naam ham p̄nam.

¹⁴ *Mar im, M̄tik Iuwe God katip m̄t kerek newepyap̄r h̄m yaaim me Krais, h̄r nan̄t menmen me m̄t h̄r nemtau h̄m yaaim im te h̄r naanempre ȳnk k̄r ekreirim.

¹⁵ *H̄rak yaaik hi aposel hitihi me menmen, te n̄paa hi ap hitihi me menmen au. In ek hi ap hewisi t̄wei ik te hi itih̄i yi naanmamrau me menmen taau. Hi n̄n̄p̄ meiyu wisenum ere hi hahi te hi h̄napen eh̄t menmen me his me m̄tik kiutip. Hi et̄wem, te hi ap atip hi hewepyap̄r h̄m me God ap heit pewek mererim au.

¹⁶ *Hi ap han yaaik heriuwe h̄rekes hentar hi hatip m̄t miyap̄r h̄m yaaim me Krais keremem au. M̄tik Iuwe Krais kehimitena hi hewepyap̄rem. Hi ap hewepyap̄rem te han kai enuk keriuwe h̄rekes, hi heweik̄n sip ewet menmen M̄tik Iuwe ketpewem hi h̄riakem.

¹⁷ *Hi h̄rekes han kitet hi ano ewepyap̄r h̄m yaaim me Krais te hi eh̄t pewek o menmen yaaim emrerim. Te hi h̄rekes ap han kekrit te hi h̄rak menmen im au. Hi kerekek hises menmen n̄paa God kehimitena hi ar̄iakem te hi ap eh̄t pewek o menmen emrerim au em̄t! Hi h̄riakem wein̄m.

¹⁸ Hi heit mekam yaaim me hi hewepyap̄r h̄m yaaim me Krais a? Hi heit menmen im. W̄ kerek hi hen ein hen ein hewepyap̄r h̄m yaaim me Krais, hi han yaaik hatip m̄t miyap̄r em wein̄m. Hi ap hari menmen m̄r mererim au, mar ke h̄m me God h̄ram matip hi han kai ehisesim.

Pol Katip h̄rak k̄re wok m̄tik ke m̄t miyap̄r yap̄rwe

* 9:4 Lu 10:8; 1Ko 9:13-14 * 9:5 Jo 1:42 * 9:9 Diu 25:4; 1Ti 5:18 * 9:10 2Ti 2:6 * 9:11 Ro 15:27 * 9:12 Ap 20:34-35; 2Ko 11:9; 1Ko 13:7 * 9:13 Nam 18:8, 31; Diu 18:1-3 * 9:14 Mt 10:10; Lu 10:7; Ga 6:6 * 9:15 Ap 18:3 * 9:16 Jer 10:9 * 9:17 1Ko 4:1 * 9:19 Mt 20:26-27

¹⁹ *Hi hepu weinim mit han ap ninina naanmamrau au. Hi naanempre hirekes me menmen. Te hi heweikin hire wok mitik ke mit yapirwe te hi hari han kir yapirwe te hir nanises him yaaim me Kraiss.

²⁰ *Wi kerek hi hau namin ke mit miyapir ne Juda, hi hies him lo me Moses te hi ari han ke mit en, hir nanises him me Kraiss. Hi han kitet him me Moses mau twei hiram weinim ap te mamri han kai. Te wi hi hau hetike mit ne Juda, hi hisesim te hi ari han kir hir ap enises him me Moses meiyam au. Hi ehises him yaaim me Kraiss keremem.

²¹ *Hi ap heweikin sip hewet him nipa God kewet Moses em au. Hi hises him me Kraiss kerekek. Te wi kerek hi hau hetike mit miyapir neyan ap nises him me Moses, hi ap hises him me Moses au. Hi hriak menmen im te hi ari han kir hir nanises him yaaim me Kraiss.

²² *Wi kerek hi hau hekre namin ke mit miyapir hir ap nises God werewerek, hi ap hriak menmen mamnipi hir han enuk neriuwa. Au, hi hises menmen hir han kitet hiram yaaim te hi ari han kir hir nanises him me Kraiss werewerek. Me wi yapirwe hi hau hekre namin ke mit yapirwe nerer wit wit, hi hises menmen hir han kitet hiram yaaim te hi ari han kir hir nanises him me Kraiss.

²³ Menmen im yapirwe hi hriakem, hi hriakem mamkaap mit miyapir nises him yaaim me Kraiss te hi atikeri haiu mamit menmen yaaim God kakwetaiyem.

Haiu emises God emir ke mit nesiuknen resis hir nanit menmen

²⁴ *Yi han kitet menmen im. Mit yapirwe nesiuknen te mitik kiutip kerekek kinini hriak kakit menmen. Mar im yi yises him me Kraiss werewerek yar ke mitik kiutip hriak kesiuknen kinin mit han, te yi yayit menmen yaaim God kakwetiyem.

²⁵ *Mit yapirwe kerek hanhan nansiukin nanit menmen, hir nesiuknen yapirwe hekrit hekrit te yink kir hriak manpenuk. Hir hriak menmen im te hir naninin mit han nanit menmen kerek mit iuwe nanwet mitik kerek kinini hir nanwetiwekem. Haiu mamriak menmen iuwe emises him me God te haiu mamit menmen mirak yaaim. Menmen God kakwetiyem hiram ap te mamwaank mamir ke menmen me ti mit nesiuknen hir netiwem au.

²⁶ Te hi hire mitik kesiuknen in kesiuknen ein au. Hi hire mitik kesiuknen kakinin kakuin mak. Hi har ke mitik kerek

kewir his weinim kenep nime au. Hi har ke mitik kerek kewir his kenep mitik kepan kirak ek hriak kininek. Mar im hi hriak menmen me God werewerek, hi naanempre hirekes me menmen hi hisesim.

²⁷ *Hi hire mitik hriak kirak menmen ere yink kirak hemkre hemkre weinik siuwan makip wisenum. Hi hewenin han kai ke menmen enum hi hanhanem, te maain wi hi hatip mit miyapir him me God epei au, hriak Mitik Iuwe ap kakitpo hi au enuk ap ehit menmen yaaim mirak taau.

10

Yi naanmamre hiras te yi ap eir-ak menenum

¹ *Nai yinan hi hanhan yi eiyirte markeik God kikaap maamrer nau. Wi nipa maamrer nau nises Moses neit yaank تنهاan weinik enuk menmen auri, God keriuwet nap kau nepni naanmipror keteiknor yayiwe. Me wi im hriak kikaap mit miyapir yapirwe hir nen nerekir wan mit nenewek niuk mirak Wan Ninik, hir ap kei kiutip kaa au.

² Menmen maamrer nau nriakem nap kau nepni kiwapin yink kir, hir nerekir wan mit nenewek Wan Ninik, hiram merekyor hir mit miyapir ne Moses, hir nisesik nar ke in mit newis mit han niki neriuwe tipar neteikin hir ne Mitik Iuwe Kraiss hriak naanmipror.

³ *Hir yapirwe naam menmen hir newem "mana" kerek God kewetirem meke wit kirak man, hiram mekepi manpenun.

⁴ *Hir yapirwe naam tipar miutip kerek God Himin Yaik kewetirem meke nan man, hiram mekepi manpenun. Hir naam tipar meke nan man, kerek God Himin Yaik kewetirem, hriak kau ketikeri neit wit kerek mit ap nei newi au. Nan ik hriak Himin ke Kraiss, hriak kikaap himin kir, kar ke tipar meke nan hir naam mikaap yink kir.

⁵ *God kikaap hir mit yapirwe te hriak han yaik keriuwe menmen mit han niutip niutip keriyen nekre namin ke hir mit hir yapirwe nriakem a? Taauye! God kanip kenepi te herwe yink kir kiwaai kerer wit wit me wit mit ap newi.

⁶ *God kirak menmen im epei man meteiknai haiu ap hanhan emriak menmen enum emir ke hir nriakem.

⁷ *Haiu ap emwenipi niuk me tipir mamir ke mit han nekre namin ke hir

* 9:20 Ap 21:20-26 * 9:21 Ga 2:3 * 9:22 2Ko 11:29; Ro 11:14 * 9:24 Fl 3:14; 2Ti 4:7-8 * 9:25 2Ti 2:4-5; Je 1:12; 1Pi 5:4 * 9:27 Ro 8:13, 13:14 * 10:1 Eks 13:21-22, 14:22-29 * 10:3 Eks 16:35 * 10:4 Eks 17:6; Nam 20:11 * 10:5 Nam 14:26-30; Hi 3:17; Ju 5 * 10:6 1Ko 10:11; Nam 11:4, 34 * 10:7 Eks 32:6

maamrer naitu en h̄r n̄riakem. H̄m me God mau t̄wei Moses kewis̄m h̄ram mat̄ip mar im: “M̄t miyap̄r en nau yeno naam menmen. H̄r naam menmen epei au, h̄r nekrit n̄rīre n̄riak t̄pir h̄r nisesik h̄rak han yaaik keriuweri.”

8 *Haiu m̄t miyap̄r ap emriakan emis-esan em̄r ke n̄paa m̄t miyap̄r han nekre n̄m̄n ke h̄r m̄t h̄r n̄riakem. God han enuk keriuweri h̄rak kan̄p te m̄t miyap̄r han nar ke 23,000 m̄t h̄r naa ne w̄i miut̄ip.

9 *Haiu ap te mamri han ke M̄tik Iuwe God ere h̄rak han enuk keriuwai mam̄r ke m̄t miyap̄r han nekre n̄m̄n ke h̄r m̄t en h̄r n̄riakem. God han enuk keriuweri te h̄rak keriuwet manpen (o yenmik) kan̄p h̄r naa.

10 *Haiu ap te mamne God mam̄r ke m̄t miyap̄r han nekre n̄m̄n ke h̄r m̄t en h̄r n̄riakem. H̄r nenerek me menmen te God keriuwet m̄tik ensel h̄rak kan̄p h̄r naa.

11 *N̄paa menmen im yap̄rwe epei man menep maamrer naitu mekepi h̄r nertei God han enuk keriuwe menmen h̄r nisesim. Maain m̄t newis̄m mau t̄wei mamkep̄ai haiu m̄t miyap̄r in. H̄ram meteiknai haiu m̄t miyap̄r kerek mau t̄i me w̄i im menep Krai p̄ike kaknen, haiu naanemp̄re h̄ras te haiu ap mamises menmen enum kerek n̄paa h̄r maamrer naitu h̄r n̄riakem.

12 Te yi m̄t miyap̄r kerek han kitet yi yin̄n maamrer ni yi yises h̄m me Krai werek werek, yi naanmamre h̄ras te menmen ap mamri han ki yi yair̄ak menmen enum.

13 *Menmen yap̄rwe epei man mari han ki te yi yayises menmen enum, yi ap han ekitet h̄ram man mari han ke yi m̄t keriyen au. H̄ram epei man mari han ke m̄t miyap̄r yap̄rwe nerer wit wit. God h̄rak yaaik kak̄kepi ap kakwis menmen enum mamnen mamri han ki mamin̄ni au. Menmen enum mamnen han ki te h̄rak kak̄kepi te yi eiyn̄nem eiyyu.

Haiu ap emises h̄m me God mantike h̄m me t̄pir au em̄t-God kerekek

14 *Nai yinan yaain, yi eiweik̄n sip eiwet t̄pir te yi ap eiwen̄pi niuk m̄r au em̄t eiyn̄tar God kak̄kepi naanmam̄pri.

15 Hi hetpi h̄m im men yi m̄t miyap̄r kerek yi yertei menmen im werek werek. Yi han ekitet menmen kerek hi hetpiyem.

16 *W̄i kerek haiu mitehi God me t̄par me komunion mekre kap haiu mam̄m,

haiu meteik̄n haiu metike Krai mau han kiut̄ip me hemkre m̄rak n̄paa mewen. Niu o bret kerek haiu mewenem mam̄m meteik̄n haiu metike Krai mau han kiut̄ip me ȳnk k̄rak w̄i n̄paa h̄rak kaa kent̄ar nu tentarak̄it.

17 *Haiu m̄t haiu m̄re yap̄rwe, te haiu maam niu o bret miut̄ip. Haiu maam niu o bret miut̄ip te h̄ram meteik̄n haiu yap̄rwe m̄re ȳnk kiut̄ip ke Krai.

18 *Yi han kitet m̄t miyap̄r ne Isrel. M̄t miyap̄r kerek naam menmen kerek m̄t pris nesenkekim newis̄m mentar k̄naan nam̄p, h̄ram meteik̄n h̄r netike God nau han kiut̄ip me k̄naan im.

19 *Mekam? Menmen im yi han kitet hi at̄ip menmen m̄t ne t̄i newepwarem newet t̄pir rem h̄ram menmen iuwe a? Taauye!

20 *Menmen m̄t ap nises God h̄r newepwarem newis̄m mau k̄naan, h̄r newet t̄pir. God au. Te hi h̄napen yi yaam menmen m̄t newepwarem newet t̄pir rem au em̄t! Yi ȳriak menmen im meteik̄n yi yetike herwe yi yau han kiut̄ip.

21 *Yi ap yayim̄ t̄par mam̄kre kap mehim̄tan Krai hemkre m̄rak mewen mantike t̄pir mam̄kre kap kerek m̄t newepwarem newet t̄pir rem. Yi ap yayim̄ niu o bret kerek mehim̄tan ȳnk ke Krai w̄i n̄paa h̄rak kaa kent̄ar nu tentarak̄it mantike samiyak m̄t nam̄p ne-siyem newet t̄pir rem. Menmen im h̄ram enum em̄t!

22 *Yi eir̄ak menmen im te yi eir̄ak M̄tik Iuwe God han enuk kak̄rwi kakiwep. H̄rak Iuwe haiu au enun wein̄n. H̄rak kakiwep ap te yi eiyn̄nek taau.

Haiu emwen̄pi niuk me God emriuwe menmen haiu m̄riakem

23 *Yi yat̄ip yarik, “Menmen yap̄rwe haiu m̄riakem h̄ram yaain.” Te hi hetpi menmen yap̄rwe im ap te mamkep̄ai haiu mises God werek werek au. H̄ram ap mamkepi han kaiu h̄rak kaku tokik kakises God werek werek au. H̄m kere-mem mamkep̄ai, te yi han ekitet werek werek menmen yi eiyyisesim.

24 *Yi ap han ekitet menmen mi keremem te yi eiyyu werek. Au, yi han ekitet menmen mi metike menmen me m̄t han yi eikepi naanmam̄ror h̄r enu werek.

25 *Yi ap einapen eino eiyȳt samiyak kerek mau maket. Yi ap eiyyitorhiyem n̄paa

* 10:8 Nam 25:1-9 * 10:9 Nam 21:5-6 * 10:10 Nam 16:41-49; Hi 3:11, 17 * 10:11 1Ko 10:6; 1Pi 4:7 * 10:13 1Ko 1:9 * 10:14 1Jo 5:21 * 10:16 Mt 26:26-28 * 10:17 Ro 12:5; Ef 4:16 * 10:18 Lev 7:6 * 10:19 1Ko 8:4 * 10:20 Diu 32:17; Rev 9:20 * 10:21 2Ko 6:15-16 * 10:22 Diu 32:21 * 10:23 1Ko 6:12 * 10:24 Ro 15:2 * 10:25 1Ko 8:1-13 * 10:26 Sam 24:1

mít newepwarem o au, te han ki ap yínk enuk kakriuwere.

²⁶ *Nípaa mít newis hím mau tíwei me God h́ram mau Sam, h́ram matíp mar im: “Tí im h́ram me God metike menmen yapírwe mewim.” Te haiu mamím menmen yapírwe God kírakem.

²⁷ *Mít han kerek ap nises hím me God h́r nanitíhi yi einen wínak kí eitikeri yayím menmen, yi ap han ekitet eiyitorhi me menmen h́r newetiyem mít newepwarem newet típir rem au emít! Yi eikintíp eiyím te han ki kaku werek me menmen im.

²⁸ *Te yi eiyu eitike mítik hak h́rak ketpi kar ik: “Nípaa mít newepwar menmen im newet típir rem, yi ap eiyím menmen im emít, te yi eikaap han ke mítik kerek ketpiyem.

²⁹ Hi hatíp me han kírak kerekek. Han ki au. Han kírak ap kertei menmen me Krais werek werek au. Yi ap eiyím menmen h́rak ketpiyem. Yi han kitet yar ik: “Haiu menmak haiu ap te mamím menmen mamántar mítik ap kises hím me Krais werek werek a?”

³⁰ *Hi hatíp God h́rak yaaik kentar menmen im hi ahím te nenmak mít h́r nantíp hi enuk me menmen hi haam a?”

³¹ *Te hi hetpi menmen im. Menmen yi eiyím, típar samiyak o menmen ham o menmen yi yírakem, yi yírakem te mít miyapír nanwenípi God nanínterim.

³² *Yi mít miyapír ap yairiak menmen mamníp mít miyapír ne weiwík me Isrel o ne weiwík me Grik o mít miyapír han ne weiwík me God h́r han enuk neriuweri au emít!

³³ *Hi hírekes híriak menmen im yaaim hi hetpiyem. Hi híriak menmen mamkaap mít miyapír yapírwe han kí. Hi ap híriak menmen han kitet h́ram mamkaap han kai kerekek taau. Hi híriak menmen mamkaap han ke mít miyapír yapírwe te God kakísak menmen enum h́r níriakem kaktoris.

11

¹ *Yi mít miyapír eiyises menmen hi híriakem har ke hi hises menmen Krais kírakem.

Hím me miyapír nanwapín menmen mamu paan kí nanít wínak ke God

² Hi hatíp yi yaaim yentar hekrit hekrit yi han kitet menmen yapírwe hi hetpiyem yi yisesim.

³ *Te hi hanhan yi yertei menmen im. Mítik ke míte hírak naanmíprewe, Krais

h́rak naanmípre mítik, God naanmípre Krais.

⁴ Mít kerek níwapín menmen mau paan kí h́r newepyapír hím me God o nitehi God menmen, tapín metítor paan kí.

⁵ Miyapír kerek ap nemíun menmen mamu paan kí h́r natíp miyapír han hím me God o h́r nitehi God menmen, h́r tapín metítor mar ke míte híre nímk mau paan h́r nímiwerek.

⁶ Miyapír nínapen nanmíun menmen mamwapín paan kí; h́r mít enímíwe paan kíre nanteikíwe híre wíríak menmen enum. Hekrit hekrit miyapír enmíun menmen mamwapín paan kí te h́r ap tapín metítor paan.

⁷ *Mít ap nanwapín menmen mau paan kí nanwepyapír hím me God o nitehi God menmen nentar haiu mít mehimítan God hírak kíre mekak naanmípre menmen yapírwe. Te miyapír h́r au. H́r nehímítanei haiu mít haiu níuk maiu iuwe.

⁸ *God ap kíriak yínk ke mítik Adam ke yínk ke míte Iv au. God kíriak yínk ke míte Iv keríuwe menmen kekere yínk ke mítik Adam.

⁹ *God ap kíriak mítik Adam te kakíkaap míte Iv au. God kíriak míte Iv waukaap mítik kíre Adam.

¹⁰ Te, h́ram yaaim te miyapír nanmíun menmen mamu paan kí. Menmen im mamteikín mít h́r níniín miyapír naanempror me wí h́r nau wínak ke God newení níuk me God h́r enriak menmen im naníntar mít ensel kerek h́r níawín níri, h́r han yaaik natíp menmen im h́ram yaaim.

¹¹ Miyapír naníntau hím me mít níri te haiu mít miyapír kerek haiu ne Mítik Iuwe Krais, haiu míre níutíp te haiu emkaapan mamu werek werek.

¹² Haiu emkaapan mamu werek werek mamántar nípaa God kíniín kíriak míte Iv keríuwe menmen kekere yínk ke mítik Adam. Nípaa ein ere in míyerer níne níkerek híram hírakít. Menmen im meteiknai haiu mít miyapír emkaapan. Menmen yapírwe me tí metike haiu mít God kíriakem, te hírak Haai ke menmen yapírwe.

¹³ Yi híras han kitet menmen im. Miyapír h́r nitehi God menmen, h́r ap nemíun menmen mau paan kí, h́ram yaaim o au enum a? H́ram enum ye!

¹⁴ Haiu mít miyapír in mertei menmen im. Mítik paan kírak nokik kar ke miyapír hírak tapín metítíwek kenterim.

* 10:27 Lu 10:8 * 10:28 1Ko 8:7 * 10:30 1Ti 4:4 * 10:31 Kl 3:17 * 10:32 Ro 14:13 * 10:33 1Ko 9:20-22

* 11:1 1Ko 4:16 * 11:3 Jen 3:16; Ef 5:23; 1Ko 3:23 * 11:7 Jen 1:26-27; Je 3:9 * 11:8 Je 2:21-23; 1Ti 2:13 * 11:9

15 Te miyapir ap tapin metitor au. Paan kir nokik kentar God epei kewetir paan te hirak kakwapin paan hesnu kir.

16 Mit han hir hanhan nantikewai mamtpepan me menmen im, hi hetpor hm mar im. Haiu mit aposel ap mamwis mit miyapir hir enises menmen ham au. Mit miyapir nerer wit wit ne weiwik me God hir ap enises menmen ham au. Menmen hi epei hetpim keremem.

Mit miyapir ne wit Korin hir newaank hiras me menmen me Komunion

17 Hi ap ewenipi niuk me yi mit me menmen im hi in ek etpiyem hentar menmen enum yi yirakem hiram minin menmen yaaim yi yirakem me wi kerek yi yererik yewenipi niuk me God.

18 *Menmen hi hinin hetpiyem hiram im. Hi nepei hemtau mit han natip yi mit miyapir en yi ap yekiyan yau niutip au. Yi yenke hasini me wi yi yewenipi niuk me God. Hi hemtewem te hi han kitet hm pinam hir netpewem hiram yaaim.

19 *Menmen im me yi mit eiyinke hasini hiram mammen te mamteikin mit miyapir han neimin ne yi mit hir nises God werék werék a? Taauye!

20 Te menmen yi yaam wi kerek yi yererik yewenipi niuk me God yeriuw-erem, yi ap yaam menmen han tewenin menmen Mitik Iuwe Krais kirakem taau.

21 Yi mit miyapir niutip niutip ap te yi yemeriran au. Yi yinin yeit menmen yi yayim te maain mit han nikaru nan, hir ninpi maan. Yi mit han yinin yaam menmen yi yepem ere tu iuwe, yi yaam tipar si enum ere yetaritari yeit.

22 *Yi ap yayu winak ki te yi yinin yayim menmen au a? Yi winak ki keperp yi yayim yayit ein te yi au! Yi yan wit kerek yi yererik yi han kitet mit miyapir han ne Krais hir weinin te yi yaam menmen yeunim yerekyi (o yeriki) hir mit ap netenen menmen hir yink enuk neriuwerem. Yi han kitet hi etpi mekam me menmen im a? Yi han kitet hi ewenipi niuk mi me menmen im a? Taau!

Mitik Iuwe Jisas kewet mit disaipel narak Komunion

(Mt 26:26-29; Mk 14:22-25; Lu 20:14-20)

23 Hi ap hetpi yi yaain hentar nipaa hi hemtau hm me Mitik Iuwe Krais, te hi epei hetpiyem hiram hm im: Mitik Iuwe Jisas keit niu o bret ketenenim ke witaan kerek mitik Judas kewepapirek kesiuwerek ken his me mit enun.

24 Hirak keit niu o bret, hirak kitehi God katip hirak yaaik kentar hirak epei kewetiwekem, te hirak kewepim kewet mit narak em ketpor kar ik: "Menmen im mehimitan yink kai hi hahi akepi yi mit. Maain yi wen eirakem eiyim menmen im eiyir ke hi hirakem ehim han ekitet menmen in ek hi arekyiyem.

25 *Mar ke hirak kewetir niu o bret epei au, hira keit tipar wain mekre kap hirak ketpor kar ik: "Tipar wain im mekre kap hiram mehimitan hm ham yaaim me God kewetiyem mamkepi hi anipem hiram mamkrit emriuwe hemkre mai mamwen. Yi yayim eirak menmen im han ekitet menmen hi arekyiyem."

26 Te maain wi kerek yi yayik niu o bret ketike tipar mekre kap yayir ke hirak kirakem, yi yehimitan Krais kaa kakikepai haiu mit ere hirak pike kaknen.

Mit kerek newaank Komunion, hir narak menmen enum

27 *Mit miyapir han ne yi mit kerek hir naak bret o naam tipar mekre kap kerek mehimitan menmen Mitik Iuwe Krais kirakem, te hir ap han ekitet menmen im werék werék, God katip hir narak enum nenip hemkre metike yink ke Krais hiram mre menmen (enum) weinim.

28 *Te mit miyapir eninin han ekitet menmen im werék werék mekre han kir enipir menmen enum te maain hir nanik niu o bret ketike tipar mekre kap nehimitan menmen Mitik Iuwe kirakem.

29 Hir naninin narak menmen im nanintar mit miyapir kerek ap han kitet menmen mekre han kir werék werék, hir han kitet menmen Mitik Iuwe kirakem hiram weinim, hir nanik niu o bret ketike tipar mekre kap te God han enuk kakriuw-eri kaknip.

30 Mit miyapir yapirwe ne yi mit yi yinap ap manpenun au, mit han ne yi mit epei naa nentar hir netikewi yaam niu metike tipar mekre kap te yi ap yinin han kitet menmen werék werék au.

31 Haiu eminin han kitet menmen werék te maain mamim menmen me niu o bret metike tipar mekre kap, God ap han enuk kakriuw-eri kakiwep taau.

32 *God han kitet menmen haiu mirakem, hirak kakwep haiu mit mamir ke haai kenep nikan kekepek kakimtau hm marak kakriuw-erem. Hirak kirak menmen im te maain haiu mamipir menmen enum mekre han kaiu ap te mami mantike mit miyapir kerek nises menmen me ti.

* 11:18 1Ko 1:10-12, 3:3 * 11:19 Diu 13:3; 1Jo 2:19 * 11:22 Je 2:5-6 * 11:25 Eks 24:6-8; Sek 9:11; Hi 8:8-13
* 11:27 Hi 10:29 * 11:28 Mt 26:22; 2Ko 13:5 * 11:32 Hi 12:5-6

³³Te nai yinan, yi yererik yayim menmen yi eimerir mit han naninin naninen te yi yayim menmen miutip han kakitet menmen Mitik Iuwe kerekayaiem.

³⁴Mit han ne yi mit kerek yi nnpri miwei, yi yayin yayim menmen yayit winak ki. Te maain yi eitike mit han einen eiyu eirerik eiyim menmen te God ap han enuk kakiwep me menmen yi yirakem. Maain hi anen ari, te him nipaai yi yitauhiyem, hi hetpiyem me menmen im.

12

Him me menmen yaaim God Himin Yaaik kewetai hiau mit em

¹Nai yinan, hi hanhan yi eiyirtei werek werek menmen God Himin Yaaik kewetaiyem (kerek nipaai yi yewis twei yitauhiyem.)

²*Yi yertei nipaai yi ap yises him me Kraisen wau au, Seten kari han ki te yi yises han ki, yi yen yewenipi niuk me tipir kerek mit newis ninaan mau teinik. Te hiram ap mamipi him taau.

³*Nipaai Seten kari han ki te in ek hi hanhan yi eiyirtei menmen im werek werek. Mit miyapir kerek God Himin Yaaik kari han kir te hir newepyapir him ham natip nar ke profet, hir ap te nantip Jisas hirak enuk. Mit miyapir kerek God Himin Yaaik ap kakri han kir, hir ap te nanwepyapir him mirak nantip Jisas hirak Mitik Iuwe au.

⁴*God ketenen menmen ham mirak yapirwe me hiau mit, te God Himin Yaaik kiutip kerek hirak kakweteiyem.

⁵*Hiau miriak menmen ham yapirwe me God, te hirak God kiutipen kerek. Han en au.

⁶Hiau mit miriak menmen ham me God meriwe menmen mirak iuwe, te God kerek hirak kari han ke mit keriuwerem.

⁷*God Himin Yaaik kewetai mit niutip niutip menmen mirak hiau mirem hiram ham ham. Te hiau emakaap mit miyapir yapirwe kerek nises God emriuwerem.

⁸God kewet mit han menmen ham, mit han menmen meiyam. God Himin Yaaik kari han ke Mit han te hir natip him yaaim me God hirak kewepyapirem. God Himin Yaaik kerek kari han ke mit han keteiknor menmen God kakriakem te hir newepyapirem natip mit em.

⁹God Himin Yaaik kerek hirak kari han ke mit han te hir nisesik nanriak menmen me God yaaim. God Himin Yaaik kari han ke mit han kekepi te hir nankaap mit miyapir nnap te hir nre yaain.

¹⁰*Hirak kewet mit han menmen iuwe mirak te hir miriak menmen im: Mit han newepyapir menmen maain God kakriakem hir natip mit em. Mit han nertei menmen meke God man, o au en, menmen meke Seten enum man te hir han kitetim natip mit em. Mit han natip him ham nipaai hir nerteiyem au. Mit han neweikin him im newepyapir as o hir miram natip mit em.

¹¹*God Himin Yaaik kiutip kerek kewetai hiau mit em. Hirak kises han kirak kewen menmen yaaim im kewet hiau mit em.

Hiau mit yapirwe hiau mire pinak ke yink kiutip me Kraisen

¹²*Hiau mertei yink ke hiau mit hirak kiutip te hirak pinak pinak. Hiau mit miyapir ne Kraisen hiau mire yink. Hiau yapirwe te hiau mau mire yink kiutip.

¹³*Hiau mit han himin ke hiau mit hiau ne Isrel. Yi mit han au yi ne Grik. Yi mit han yi yirak menmen me mit kerek naanmpri yi yeit pewek mererim au, te hiau mit han hiau miriak menmen im ap mit han iuwe naanmpirai au. Hiau yapirwe mau niutip nipaai w God Himin Yaaik kan kau kekke han kiau kerek yei hiau mit niutip. God keriuwet Himin Yaaik kiutip kan te hirak kaku kakikre han kiau hiau mamre niutip kerek.

¹⁴Hiau mertei yink kiau hirak ap pinak kiutip kerek au. Hirak kire yapirwe.

¹⁵Hit miutip me mitik hak hiram matip mar ik: "Hi ap pinak ke yink ke mitik ik hentar hi ap his mirak au." Hit mirak matip mar im hiram menmen weinim. Hirak wen pinak ke yink ke mitik ik.

¹⁶Nikip miutip me mitik hak hiram matip mar ik: "Hi ap pinak ke yink ke mitik ik hentar hi ap nanamir kirak au." Nikip mirak matip mar im hiram menmen weinim mentar hiram wen pinak ke mitik ik.

¹⁷Hi hetpi, yink kiau kire nanamir kerek mamirkeik te hiau mamimtau menmen? Yink kiau kire nikip keremem, mamirkeik te hiau mamnim menmen a? Taauye!

¹⁸God ap kirak yink kiau men niutip. Au, hirak kenip pinam maiu yapirwe kewisim kises han kirak.

¹⁹Yink kiau men niutip keremem, hiau yink kiau ap kaku werek werek au. Pinak kiutip kerek.

²⁰Yink kiau hirak ap ken niutip au. Pinam pinam yapirwe, te yink kiau hirak kire kiutip.

* 12:2 Hab 2:18-19 * 12:3 1Jo 4:2-3 * 12:4 Ro 12:6; Ef 4:4 * 12:5 Ef 4:11 * 12:7 1Ko 14:26 * 12:10 Ap 2:4; 1Ko 14:5 * 12:11 Ro 12:3; 1Ko 7:7 * 12:12 Ro 12:4-5; 1Ko 10:17 * 12:13 Ga 3:28

²¹ Ti's, mitik nanamir kirak ap te kaktip his mirak kakir ik: "Ti menmen miutip hi ap hanhan heriuwit au, hi hau werék." Paan ap kaktip hit kakir ik: "Ti menmen mamritwaank hi ap hanhan heriuwit au, hi hau werék." Hiram ap mamtip mamir im au.

²² Han ketike hiriu hiram mire weiwei, te hiram ap mau werék werék au haiu mami.

²³ Menmen ham me yink kaiu haiu han kitet hiram enum, haiu naanemprewem misawinem meriuwe klos.

²⁴ Menmen ham me yink kaiu ap te haiu mamsawinem au. God kiriak menmen te menmen ham me yink kaiu haiu han kitet hiram enum haiu mesiswem meriuwe menmen yaaim te hiram minin menmen ham me yink kaiu.

²⁵ God kiriak menmen im te yink kaiu hirak ap kewep pinak pinak au. Hirak hanhan keriuwe hirekes.

²⁶ Henik kinakin his o hit maiu hiram mewewei, te yink kaiu ap kaku werék werék au. Mar im mitik kiutip kekere nimin ke haiu mit menmen mewaankek, haiu narak yinan han etwenek. O mitik ik kiriak menmen yaaim keit niuk iuwe, haiu narak yinan haiu metikerek haiu han yaaik mamu.

²⁷ *Yi yetikewei haiu mit haiu mire yink ke Krai. Haiu mit niutip niutip haiu mire pinak pinak ke yink kirak.

²⁸ *God epei kehimitenai haiu mit han ne mit miyapir narak haiu mar ik. Hirak kehimiteni haiu mit iuwe minin haiu mire aposel. Hirak kehimitan mit han iuwe nisisei hir nire mit profet hir natip mit him me Krai. Epei au, hirak God kehimitan mit han iuwe hir nises profet, hir nire tisa, hir natip mit miyapir him ham me God te hir nanu nanises God werék werék. Hirak kehimiteni epei au, hirak kehimitan mit han hir nriak menmen mirakel keteikin mit menmen iuwe God kiriakem, mit han hir nikaap mit miyapir hir ninap his hit enum te hir nire yaain. Mit han nankaap mit miyapir neiyam, mit han hir naanmpre mit miyapir me menmen. Mit han hir natip neriuwe him ham nipaa hir nerteiyem au.

²⁹⁻³⁰ Mit yapirwe kerek God kehimiteni hir ap nire aposel au. Mit yapirwe hir ap nire profet au. Mit yapirwe hir ap tisa. Mit yapirwe ap nriak mirakel meteikin mit menmen iuwe me God au. Mit yapirwe ap nikaap mit miyapir ninaap hir nire yaain. Mit yapirwe hir ap natip him ham nipaa hir ap nerteiyem au. Mit yapirwe hir ap neweikin him nipaa hir ap nerteiyem au.

Au, God kewet mit menmen ham ham hir nisesim nanriakem nankaapan nanriuwere.

³¹ *Hi hetpi yi eiyitehi God yi hanhan menmen iuwe me menmen God Himin Yaaik kewetai haiu mit em hiram yaaim minin. Te in ek hi hetpi me menmen yaaim yi eiyisesim hiram minin menmen God Himin Yaaik kakweteiyem.

13

Him me haiu mit miyapir hanhan meriuwehan

¹ Haiu mit mertei him me mit nerer wit wit o haiu mertei him me mit ensel haiu metpim, te haiu ap hanhan meriuwe mit miyapir han mamrekyor yaaim, haiu enun weinin mar ke mitik hirak kirak tukin te ap kertei weiwik mirak werék werék au. Haiu mamir ke mitik kau winak kirak wekinp weinik ap kine henye keriuwerem au.

² *Haiu mit mertei menmen me God te haiu mertei menmen nipaa God kisawinem ap keteikin mit em, te haiu mewepyapir matip mit em, o haiu mertei menmen iuwe me God hirak kakikepai haiu matip miniu (o neiyip) hirak ekinke te hirak kakises him mai kakinke, te haiu ap hanhan mit miyapir han, haiu enun weinin.

³ *Haiu mamwet mit miyapir enun ap netenen menmen auri, haiu mamwetir menmen maiu yapirwe te hir nanu werék, o haiu mewepyapir him yaaim me Krai mit enun nanriyei mamikre si tatwei haiu mami haiu mewisi hir nanrekyeyem, haiu ap te hanhan mit miyapir han mamrekyor yaaim, menmen im yaaim haiu miriakem ap mamkepei te God kaktip haiu yaain taau!

⁴ Haiu hanhan meriuwe mit miyapir han, haiu mit yaain mamir ik. Haiu ap te mamine han enuk waswas au. Haiu mamtip mit miyapir him yaaim mamrekyor yaaim. Haiu ap yink enuk hemkre menepam meriuwe mit miyapir han. Haiu ap mamwenipi niuk maiu haiu iuwe au, haiu ap mit paan tokik au.

⁵ *Haiu ap mamriak mit miyapir hir yink enuk nanriuwe menmen haiu mamriakem au emit. Haiu ap mamri pewek o menmen ham mamtwem yeunim o haiu meit menmen meit yaank haiu ap te mamim yeunim au emit. Haiu ap emihak (o emihiyik) waswas au emit! Haiu ap han ekitet menmen enum mit nerekyeyem au emit. Haiu emit hiram menmen weinin.

* 12:27 Ro 12:5; Ef 5:30 * 12:28 Ef 4:11-12 * 12:31 1Ko 14:1 * 13:2 Mt 17:20 * 13:3 Mt 6:2 * 13:5 Fl 2:4
* 13:6 Ro 12:9

6 * Haiu ap han yaaik me wí menmen enum mewaank mít han au emít. Haiu han yaaik meriuwe menmen yaaim keremem.

7 * Haiu mekintíp ap mamtíp emriuwe menmen enum yaprwe mamnen. Hekrit hekrit haiu han ekitet menmen yaaim me mít miyapír han. Haiu mamu han ekitet God kakrekyei menmen yaaim kakíkepei, haiu emnakín tokim emu emriuwe menmen enum yaprwe mamnen.

8 Menmen me haiu hanhan meriuwe mít miyapír han mamu mamít típmain típmain enum eik. Te maain wí ham mamnen te haiu ap mamwepyapír hím God ketpeiyem haiu mamtíp mít em. Maain haiu ap te mamtíp hím nípaa haiu ap merteiyem. Menmen in ek haiu merteiyem, híram mamno mamít.

9 Hím im híram yaaim mentar in ek haiu mertei hím pínam me God keremem, te haiu matíp mít em. Haiu ap mertei meiyam au.

10 Maain wí kerek God kaknen kakwepyapír menmen yaprwe, menmen in ek haiu merteiyem híram mamno mamít. Maain menmen meiyam yaaim mamíkrehr me menmen im e.

11 Nípaa haiu móre níkerék kike, haiu han kitet menmen mar ke níkerék han kitetim, haiu matíp mar ke níkerék netpim, haiu mertei menmen mar ke níkerék. Te in ek haiu mít iuwe. Haiu mewekín sip mewet menmen me níkerék hír níriakem, haiu mises menmen me mít iuwe hír nis-esim.

12 * In ek haiu mertei menmen me God kike mar ke mít miyapír nanír hímín kírekre glas enum tokim hapík mewim. Maain haiu mamno mamír God ninaan mírak, te haiu mamírteí menmen God han kitet híram iuwe mamír ke in ek God kertei haiu mít niutíp niutíp werek werek.

13 * Te, yi han ekitet menmen im. Menmen im iuwe wikak mamu mamít. Haiu han kitet menmen God ketpaiyem. Haiu hanhan hírak kakrekyei menmen yaaim. Haiu hanhan mamriuwe mít miyapír han. Menmen miutíp me menmen iuwe wikak im híram minín. Híram im: Haiu hanhan mít miyapír han.

14

Menmen God Hímín Yaaik kewetaiyem híram minín menmen ham

1 * Yi mít miyapír en yi eiyinín hanhan eiriuwe mít miyapír han. Menmen im híram minín: Yi wen hanhan God kakweti menmen ham yaaim me God Hímín Yaaik.

Yi hanhan iuwe te God kakweti menmen te yi eitíp mít hím mírak yaaim.

2 Mít nanpítíp hím kerek God Hímín Yaaik kewetirem, te mít netariyem, hír ap nantíp mít neriuwerem au. Hír nantíp God kereké naníntar hír mít han ap nanírteí menmen hír nanítípim. God Hímín Yaaik kekepi te hír natíp menmen me God nípaa hírak kisaswinem.

3 Híram yaaim te mít kerek natíp mít hím me God, hír natíp mít en. God au. Hír netpor nankepi nanises hím me God nanrekyor hír han yaaik nanu.

4 Mít kerek nantíp hím ham kerek God Hímín Yaaik kewetirem, hír nantíp menmen nankaap híras keriyen. Te neimín hír nantíp mít miyapír hím me God eim, hír nankaap mít miyapír ne weiwík me God nanriuwere.

5 * Hi hanhan yi yapírwe yaitíp hím ham mít nepítariyem kerek God Hímín Yaaik kewet haiu mít em. Te hi hanhan wísenum te yi eiyítpor hím me God. Mít kerek hír natíp mít hím me God, hím mír minín hím me mít kerek natíp hím ham me God Hímín Yaaik kewetirem, te hír mít han ap nanu nanweikín hím nanwepyapír menmen hír netpim. Mít han hír nanu nanweikín hím nanwepyapír menmen im te mít miyapír ne weiwík me God nanírteiyem werek werek. Im yaaim móre mít kerek natíp mít miyapír hím me God níkaap mít miyapír neriuwerem.

6 Nai yinan, maain hi anen ari te hi etpi hím ariuwe hím ham God Hímín Yaaik kewetewem yi yepítariyem, hi ap akepi ere hi ewekín hím awepyapírem hetpiyem. Hi etpi hím me God me hím yi yetpim, yi eiyírteiyem werek werek, o hi etpi menmen maain mamnen, menmen im yi eiyímtewem híram mamkepi yayises God werek werek.

Haiu emtíp hím me God mamriuwe hím haiu yapírwe merteiyem

7 Menmen móre tukín o wekínp híram han kewim au. Híram móre mítík katíp keriuwe hím ham. Mít ap níriak tukín o wekínp nine henye mei werek au, mít nepítari menmen híram tukín o wekínp metpim.

8 Mít ap níriam tukín werek werek au, nanírkeik te mít hír nanírteí naníno nanínepan a? Taauye!

9 Menmen yi mít yíríakem híram mepír keremem. Yi eitíp mít eiriuwe hím ham God Hímín Yaaik kewetiyem, hír mít nemtewem hír nepítariyem. Yi yayítpor menmen, te hím epei au men.

* 13:7 Ro 15:1; 1Pí 4:8; 1Ko 9:12 * 13:12 2Ko 5:7; Je 1:23 * 13:13 1Te 1:3; 1Jo 4:16 * 14:1 1Ko 12:31; 14:39

* 14:5 Nam 11:29

¹⁰ Mít nerer wit wit natíp hím ham hím ham. Hír ap natíp hím weiním au. Hír netike mít newepnak neriuwerem.

¹¹ Hi ap hertei menmen werek werek kerek mítík hak ketpewem, te hírak han kitet hi mítík ke wit hak, hi han kitet hírak ke wit hak, hawír ap wewepnak au.

¹² Te hi hetpi menmen im. Yi hanhan yayít menmen ham ham kerek God Hímín Yaaik kakwetiyem. Te yi eiyinín hanhan eiyít menmen yaaim God Hímín Yaaik kakwtai haiu mít em híram mamkaap mít miyapír ne weiwík me God te hír nisesesik werek werek.

¹³ Te mítík kerek katíp keriuwe hím ham me God Hímín Yaaik kewetíwewem, hírak ap kerteiyem, hírak ekítehi God ekíkepik hírak ekírtei hím hírak epei ketpim te hírak kakwepypírrem katíp mít em. Hírak kakrítak menmen im kakíntar hím im hi hetpiyem.

¹⁴ Hi hítehi God hi ewenípi niuk mírak heriuwe hím ham hi hepítariyem kerek God kewetewem, hímín kai ketike God tewepnak, te han kai au kau weiník.

¹⁵ *Te hi arítak menmen im. Hi ehítehi God eriuwe hímín kai ketike han kai, hi tewen aine henye ariuwe hímín kai kaktike han kai.

¹⁶ Yi eiyítehi God yi eiwenípi niuk mírak eiriuwe hím ham mít ap nerteiyem au, nanírkeik te hír nanírtei hím yi yetpim a? Híram yaaim te hír nantikewi nanwenhiyem a? Taauye!

¹⁷ Yi epei yatíp God hím yaaim yewenípi niuk mírak te yi ap yíkaap mít kerek nemtau hím mi yeriuwerem au.

¹⁸ Hi Pol hi hetenen menmen God Hímín Yaaik kewetewem. Hi han yaaik heriuwe God hentar hi hiníni hi atíp God menmen heriuwe hím ham hi ap herteiyem kerek nípaá hírak kewetewem.

¹⁹ Te wí kerek hi hau hetike mít miyapír ne weiwík me God, haiu mererik mewenípi niuk mírak, hi hinín hanhan atíp mít menmen kike ariuwe hím haiu yapírwe merteyem te híram mamkepi hír nanu werek. Hi hínapen etpor menmen yapírwe ariuwe hím ham hír nepítariyem au emít! Híram ap mamkepi au.

²⁰ *Nai yinan, yi ap eire níkerek eiriuwe menmen yi han kitetim au emít. Yi eire mít iuwe. Me menmen enum mít nisesim yi eiweikín sip eiwetíwewem eitariyem eiyír ke níkerek kike miyerer nínani. Te menmen yaaim yi han ekitetim werek werek eiyír ke mít miyapír iuwe.

²¹ *Hím me God mau tíwei nípaá profet Aisaia kewisím híram matíp me mít miyapír natíp hím ham mít netariyem mar im:

“Mít ne wit netike mít han ap ne wit hír nantíp mít im

nanriuwe hím ham hi God awetírem.

Hír nanwepypír hím mai nantíp mít em te hír ap nanisesim au.”

²² Te hím ham im kerek God Hímín Yaaik keweteyem, híram mamkaap mít ap nises hím me God te hír hanhan nanímtewem. Mít epei nises hím me God híram mamkepi au. Hím me God ham mít natíp mít han em híram mamkaap han ke mít ap nisesik au. Híram mamkaap han ke mít kerek nisesik keriyen.

²³ *Mít miyapír ne weiwík me God nanrerik nantíp nanriuwe hím ham hír nepítariyem kerek God Hímín Yaaik kewetírem, maain mít kerek ap nises hím me God o mít ap nertei menmen im, hír nanínen nanímtau menmen yi eiyítipim, hír nepítari menmen yi yetpim te hír han kitet yi enun yire mít han kírenuk.

²⁴ *Te mít miyapír nererik natíp mít hím me God, maain mít kerek ap nises hím me God o mít ap nertei menmen im hír nanínen nímín nanu nanímtau menmen yi yetpim, hír nanírtei hím im te menmen im mamrekir han kírenuk te hír nanírtei hírenúras mít enun.

²⁵ *Hím me God im mamket menmen enum mekre han kírenuk hírenuk kitetim te hír newen níniap nanwenípi niuk me God nantíp nar ik: “In ek hi hertei God kau kekere nímín ke yi mít.”

Yi eiwenípi niuk me God yi eiyises menmen yaaim

²⁶ *Nai yinan hi hetpi yi eirítak mekam a? Wí kerek yi yererik yewenípi niuk me God yi eiyises menmen werek werek. Mítík hak kine henye, mítík hak ketpi hím, mítík hak kewepypír hím ham God epei ketpíwewem, mítík hak katíp hím ham hírak nípaá ap kerteiyem au. Mítík hak keweikín hím im ketpi menmen me mítík hak epei ketpim em e. Yi níutíp níutíp eirítak menmen im yapírwe te híram mamkaap han ke mít miyapír te yi eiyises hím me God werek werek.

²⁷ Mít miyapír han ne yi mít hírenú nepu hírenú nantíp hím ham kerek mít nepítariyem, yi eiwis wik o wikak nanítipi hím im kere-mem. Hír ap nantíp hím nanre yapírwe au emít! Mítík hak kaktíp hím mírak, mítík keiyak kakwepypír menmen hírak

* 14:15 Ef 5:19 * 14:20 Ef 4:14; Fl 3:15 * 14:21 Ais 28:11-12 * 14:23 Ap 2:13 * 14:24 Jo 16:8 * 14:25

Ais 45:14; Sek 8:23; Jo 4:19 * 14:26 1Ko 12:8-10; Ef 4:12

ketpim. Epei au, m̄tik hak kak̄t̄pi kakri-
uwe h̄m m̄rak ham.

²⁸ M̄t han ap nepu kerek nanwep̄yap̄r
h̄m kerek m̄t han netpim, h̄r ap te nant̄p
h̄m im mekre n̄m̄n ke yi m̄t miyap̄r
kerek yererik yewen̄pi niuk me God au
em̄t! H̄r keriyen nant̄ke God nant̄p
nan̄kre han k̄r.

²⁹ *Yi eiwis m̄tik̄t wik o wikak kerek
h̄rak̄t̄ ire profet h̄rak̄t̄ tatwep̄yap̄r h̄m
God ketp̄wek̄tem. H̄rak̄t̄ tatwep̄yap̄r
h̄m me God, te yi m̄t han yi han ek̄itet h̄m
im h̄rak̄t̄ tewep̄yap̄rem h̄ram yaaim o
au enum.

³⁰ M̄tik̄ hak kau yeno kek̄re n̄m̄n ke
yi m̄t, God ketp̄wek̄ menmen, h̄rak ap
ekmer̄r m̄tik̄ hak ketpim au, h̄rak ek̄krit
ekno ek̄kreh̄r k̄rak ek̄t̄pim.

³¹ Mar im yi eiwep̄yap̄r h̄m me God
eit̄p m̄t em eire kiut̄p kiut̄p te yi m̄t
miyap̄r yap̄rwe yau en yi eiym̄tewem
werek werek, h̄ram mamkepi han ki te yi
eiyu werek.

³² M̄t miyap̄r kerek h̄r n̄re profet
h̄r newep̄yap̄r h̄m God ketporem, h̄r
naanm̄pre han k̄r me menmen. Han
ap naanm̄ror au. H̄r m̄t keriyen, te
h̄r naanempre han k̄r me menmen God
ketporem.

³³ H̄r enriak̄ menmen im en̄ntar God
h̄rak ap kak̄n̄p han ke m̄t nererik nemtau
h̄m m̄rak te h̄r han kak̄itet menmen
heriyai heriyai nan̄t̄pim au. H̄rak kak̄n̄-
pai haiu m̄t mamu han kiut̄p mamises
h̄m m̄rak.

W̄i kerek yi m̄t miyap̄r ne God yererik
yewen̄pi niuk me God yi eir̄ak̄ menmen
mar im.

³⁴ *Yi yairerik yaiwen̄pi niuk me God,
miyap̄r ap te nant̄p menmen au, em̄t!
H̄r nankint̄p nanu nanises h̄m me m̄t
n̄r nan̄r ke h̄m me God mau t̄wei met-
pim.

³⁵ Miyap̄r hanhan nan̄rtei h̄m me men-
men werek werek kerek m̄t netpim, h̄r
ap nanitehi m̄t in me menmen neit wit
kerek h̄r newen̄pi God au em̄t! Menmen
im enum. Maain h̄r nanu w̄nak̄ k̄r,
h̄r nanitehi m̄kan n̄r me menmen h̄r
nan̄tporem werek werek.

³⁶ Yenmak yi eir̄ak̄ menmen im mar ke
hi hetpiyem a? Yi han kitet God h̄m m̄rak
h̄ram mekrit meke wit Korin man a? O
au en, yi han kitet h̄m me God man yi
m̄t miyap̄r keriyen te yi eiyses han ki me
menmen yap̄rwe a? Taau! Yi ap yertei
menmen yap̄rwe me God te yi eiym̄tau
menmen hi hetpi yi eiysesim.

³⁷ *M̄t han nekre n̄m̄n ke yi m̄t h̄r
han kitet God epei kewet̄r menmen m̄rak
iuwe o h̄r n̄re profet newep̄yap̄r men-
men God ketporem, h̄r nanwenhi men-
men hi ewisiyem h̄ram menmen M̄tik̄
Iuwe Kraisk̄ kat̄p haiu emisesim.

³⁸ M̄t kerek ap han kitet menmen hi
ewisiyem h̄ram h̄m me God, haiu ap han
kitet h̄r n̄re m̄t profet newep̄yap̄r nat̄p
menmen God ketporem. Au, h̄r m̄t enun
netari menmen.

³⁹ Te nai yinan, yi hanhan iuwe te yi
eire profet te yi eiwep̄yap̄r eit̄p h̄m God
ketpiyem yi eit̄p m̄t em. Te yi eir̄ak̄
menmen mar im keremem au. Yi ap eiwen
m̄t kerek nan̄t̄pi h̄m ham yi yep̄tariyem
au em̄t!

⁴⁰ *Te menmen yi yir̄akem me w̄i yi
yererik yir̄akem, yi yises menmen yaaim
yi yir̄akem.

15

*Krais n̄paa kaa, God p̄ike k̄ik̄iak kekrit
kau*

¹ Nai yinan, in ek hi hanhan ekekyi
han ki me h̄m yaaim me Kraisk̄ n̄paa hi
hetpiyem kerek yi yem̄tewem yi yisesim
werek werek.

² H̄m hi nepei netpiyem yi yisesim
werek werek mar ke n̄paa hi hewep̄yap̄r
hetpiyem, h̄ram mamkepi yi yayises God
werek werek yi ap yayiwaank, o au en,
taau!

³ *Hi hetpi h̄m im h̄ram menmen
iuwe min̄n kerek n̄paa God ketpewem
hi hem̄tewem. H̄m m̄ram im: M̄tik̄
Krais kaa te kak̄isak̄ menmen enum haiu
m̄r̄akem, kar ke h̄m me God mau t̄wei
n̄paa metpim h̄rak kak̄nen kaki.

⁴ *H̄rak kaa epei au, m̄t han newis̄k̄
kek̄re hei ke han h̄rak k̄in̄k̄ min̄iu (o
neiȳp) H̄rak k̄iwaai kek̄rerek me w̄i
wikak̄ epei au, God k̄ik̄iak kek̄rit kau kar
ke h̄m me God mau t̄wei metpim.

⁵ *God k̄ik̄iak kek̄rit kau epei au, h̄rak
kewep̄yap̄r h̄rekes te Sifas (Pita) kin̄n
k̄irek. H̄rak k̄irek epei au, m̄t han disaipel
h̄r n̄rek.

⁶ H̄r n̄rek epei au, m̄t miyap̄r nar 500
h̄r n̄rek. M̄t miyap̄r in n̄paa ere in h̄r
nisesik. M̄t yap̄rwe wen nau t̄, te m̄t han
niut̄p niut̄p epei naa.

⁷ *H̄r n̄rek epei au, h̄rak Jems k̄irek.
H̄rak k̄irek, te m̄t aposel yap̄rwe h̄r
n̄rek.

⁸ *Maain hi h̄rekes h̄karu, h̄rak kan te
hi h̄rek. Hi h̄re m̄tik̄ enuk hi h̄rek.

* **14:29** Ap 17:11; 1Te 5:21 * **14:34** 1Ko 11:3; 1Ti 2:12; Ta 2:5 * **14:37** 1Jo 4:6 * **14:40** Kl 2:5 * **15:3** Ais
53:8-9 * **15:4** Mt 12:40; Ap 2:24-32 * **15:5** Lu 24:34; Mt 28:16-17 * **15:7** Lu 24:50 * **15:8** Ap 9:3-6; 1Ko 9:1
* **15:9** Ef 3:8; 1Ti 1:15; Ap 8:3

9 *Hi hîre mîtk enuk weinîk hekre nîmîn ke mît aposel, hi hîre hîkaru. God kehîmîtena hi hîre aposel te hi ap yaaik au! Nîpaa hi hewaank mît miyapîr kerek nises hîm me Kraîs.

10 *In ek hi hîre mîtk yi yîra te yi yerteiya hentar menmen yaaim God kerekewem kekepa keriuwerem. Hîrak ap kerekewem weinîm au. Mît aposel hîr nîrak menmen yaaim te hi hînîni heriuwe menmen hi hîrakem me God. Te hi hîrekes ap hîrak menmen im au. God kekepa te hi hîrak menmen hîram mîre yaaim.

11 Mît han aposel hîr netpi hîm me God o hi hetpi hîm me God hîram weinîm. Menmen iuwe hîram mar im: Haiu aposel metpi hîm me Kraîs mîpîram, te yi epei yisesim.

Haiu mît yapîrwe mami te maain God pîke kakîkekiyei haiu mît

12 Haiu matîp mît hîm me Kraîs kaa te God pîke kîkîak kekrit kau. Te yi mît han niutîp niutîp yekre nîmîn ke yi mît yapîrwe, yi yemak te yi yatîp mît kerek nîpaa hîr naa, maain hîr ap pîke nanîkrit au?

13 Mît hîr naa pîke nanîkrit au, te hîram mar ke God ap kîkîak Kraîs hîrak kekrit kepu au.

14 God ap kîkîak Kraîs hîrak pîke kekrit kau au, te haiu mît metpi hîm enum weinîm te yi yises hîm weinîm.

15 *Yi yises hîm weinîm te haiu mît enun memitîpîn metpi menmen me God haiu merekyi enum matîp hîrak epei kîkîak Kraîs kerek nîpaa kaa, hîrak kekrit kau. God ap kîkîak Kraîs te maain hîrak ap te kakîkaan mît kerek epei naa.

16 Mît hîr naa pîke nanîkrit au. Te God ap kîkîak Kraîs hîrak pîke kekrit kepu auye!

17 God ap kîkîak Kraîs te yi yises hîm mîrak weinîm. God ap kesak menmen enum mi yi yîre mît miyapîr yaain au. Yi enun.

18 God ap kesak menmen enun haiu mît mîrakem, te mît kerek nîpaa nises hîm me Kraîs kerek menmen enum mau han kîr, hîr nantike God nanu nanît au.

19 Haiu mîre mît kerek nises hîm me Kraîs me wî haiu mau tî in hîrak kekepai, te maain haiu mami God ap kakîkepai pîke kakîkekiyei haiu mamîkrit, te mît nau tî in han kitet haiu enun metaritari hîr han etwenînei wîsenum.

20 *Te hîm im hi nepei hetpim hîram au. God epei kîkîak Kraîs hîrak pîke kekrit kepu. Hîrak kekrit kinîn mît

miyapîr yapîrwe naa kerek maain God pîke kakîkîan.

21 *Menmen hi hetpiyem hîram yaaim hentar menmen im. Mîtk kiutîp Adam kîrak menmen enum kenip haiu mît miyapîr yapîrwe haiu mami. Mar kere-mem te mîtk kiutîp Kraîs hîrak kaknîpai haiu mît kerek mami haiu pîke mamîkrit kakîntar hîrak pîke kekrit kau.

22 Haiu mît yapîrwe mami mentar haiu nepenyerer ne Adam. Mar keremem te haiu mît kerek haiu ne Kraîs, maain haiu mami te God kakîkekiyei haiu mît.

23 *Haiu yapîrwe mami, maain haiu pîke mamîkrit mamu me wî God kemeteiyem. Kraîs hîrak kinîn kekrit kau. Maain wî kerek hîrak pîke kaknen kakwepypîr hîrekes, God kakîkîan mît kerek epei nis-esik hîr mît nîrak.

24 Me wî im menmen yapîrwe maain tewen mami mamît. Wî kerek Kraîs kakînîn kakîwaank menmen me gavman metike menmen me mît iuwe, netike menmen mîr iuwe, hîrak kakwis God kakînîn menmen yapîrwe.

25 *Kraîs hîrak kakînîn naanmamre menmen yapîrwe ere God kakînîn mît enun nepan nîrak.

26 *Hîrak kakînîn menmen enum yapîrwe, maain menmen kerek menip haiu mît metike menmen yapîrwe mami, God kakîwaankem hîram mamît, te haiu mamu mamît.

27 *Hîm me God mau tîwei hîram matîp mar im: "God kinîn menmen yapîrwe hîram mamises han ke Kraîs." Hîm im kerek matîp "Menmen yapîrwe" hîram ap matîp me God hîrekes au. Hîrak kakînîn menmen yapîrwe kerek in ek mamises han ke Kraîs.

28 Maain God kakînîn menmen yapîrwe mamises han ke Kraîs, te Kraîs hîrak Nîkan ke God, hîrak kakwis God hîrekes kakînînek kakîntar nîpaa God kekekpik kinîn menmen yapîrwe. Hîrak kises han ke God epei au, te God hîrekes kakînîn haiu mît yapîrwe.

29 Hîm im hi hetpiyem me maain God kakîkîan mît miyapîr kerek epei naa, hîram enum hi emitîpîn heriuwerem, mît nenmak te hîr newis mît han hîr nîkîri neriuwe tîpar mamkaap mît miyapîr hîr epei naa a? Hîr han kitet menmen enum hîr nîrakem.

30 *Hîm im hîram enum me nemitetpîn keremem, menmak te haiu mît in hekrit hekrit mamwis menmen enum mamnen

* 15:10 2Ko 6:1, 11:5, 23

* 15:15 Ap 1:22, 4:33, 5:32

* 15:20 Kl 1:18

* 15:21 Ro 5:12, 18

* 15:23 1Te 4:16;

Rev 20:5

* 15:25 Mt 22:44

* 15:26 Rev 20:14, 21:4

* 15:27 Sam 8:6

* 15:30 Ro 8:36

menep te mamraiwaank a? Au! Haiu emweikɩn sip emwet hɩm me God im emrɩr.

³¹ *Nai yinan, hi hetpi hekrit hekrit hi hɩriak menmen me God te menep hi hahi. Menmen hi hetpiyem hɩram yaaɩm mar ke hɩm hi hetpiyem in ek. Hi han yaaik heriuwi hentar yi ne Kraiɩɩ Jisas kaiu Iuwe.

³² *God ap kakikoya te hi hɩriak menmen im weinɩm. Nɩpaa hi heit wit Efesas hi etike mɩt hɩr enun nɩre sak mɩt hɩr nakɩp henmik ketuk, haiu menehan te menep hɩr naniyep hi hahi. God ap te kakikekyei haiu mɩt te hɩm im nɩpaa mɩt netpim haiu emisesim hɩram mɩre yaaɩm. Hɩram matɩp, “In ek haiu mamɩm menmen metike tɩpar si enum ere haiu han yaaik iuwe mamɩntar maain haiu mami.”

³³ Yi ap eiwis mɩt han nanmitipɩn nanriuwe menmen hɩr netpiyem. Yi eitike mɩt enun eikiyan eiwepnak, hɩr nanɩwaank han ki me menmen yi yisesim me God pɩke kakikekyei haiu mɩt.

³⁴ *Yi han ekitet menmen werek werek eiweikɩn sip eiwet menmen enum. Mɩt han en yi mɩt ap yertei God yisesik au. Hi hetpi hɩm im hɩram merekyi yɩnk enuk te yi eiweikɩn sip pɩke eiyises hɩm yaaɩm.

Maain God kakikɩak yɩnk kaiu hɩrak kakweikɩn kakre yaaik

³⁵ Mɩt han nitaui menmen im: “Mamerkeik te God kakikɩan mɩt nɩpaa naa? Hɩrak kikɩan mɩt epei au, hɩrak kakwetɩr yɩnk kakre mekam?”

³⁶ *Mɩt nanitauihiyem te hi etpor ahɩr ik: Ti mɩtɩk enuk hepɩtari menmen im. Yehes me rais ti emɩr emɩt ni ap te mamwo ere haas mɩram mamɩsine te hɩram mamwo.

³⁷ Yehes me rais kerek yi yamɩr mekre tɩ hɩram yehes weinɩm me rais o menmen ham, te hɩram ap haas metɩke nɩkim kere-mem maain mamwo au.

³⁸ *God kewet rais yehes hɩram mewo mɩre menmen ham hɩrak hanhan kenipem. Menmen yapɩrwe ap mewo mɩpɩram au. God kehɩmtanem hɩram mamwo mamre menmen ham.

³⁹ Yɩnk yapɩrwe hɩram ap mɩram au. Yɩnk ke mɩt miyapɩr hɩrak hak. Yɩnk ke samiyak hɩrak hak. Yɩnk ke hore hɩrak hak, yɩnk ke saauk hɩrak hak.

⁴⁰ Menmen yapɩrwe mau nepni, menmen ham mau tɩ. Menmen mau nepni hɩram yaaɩm te hɩram meweiɩn me menmen ham yaaɩm mau tɩ.

⁴¹ Wepni hɩrak kɩr kɩpre hak, wenke hɩrak kɩpɩr kɩpre hak, hɩr me wɩtaan hɩram

mɩpɩr ham. Nɩmɩn ke hɩr yapɩrwe, ham mɩr iuwe, ham au mɩr kike.

⁴² Yɩnk kaiu maain God kakikɩak hɩrak kakɩr ke menmen hi nepei etpiyem. Yɩnk kaiu hɩrak kɩre yehes. Yɩnk kaiu maain hɩr nanwisik kakikre hei, hɩrak kakɩn kakɩsine kakɩt. Te yɩnk kaiu kerek God kakikɩak, hɩrak ap te kakɩsine kakɩt au.

⁴³ *Yɩnk kerek maain mɩt nanwisik kakikre hei hɩrak menmen enuk weinɩk kerekere. Te yɩnk maain kerek God kakikɩak hɩrak kakre yaaik. In ek yɩnk hɩrak kaknap te hɩrak ap mampenuk. Maain hɩrak kakre mampenuk wisenuk.

⁴⁴ Yɩnk kaiu kerek maain mɩt nanwisik kakikre hei, hɩrak menmen me tɩ kerekere.

Maain yɩnk kaiu God kakikɩak, hɩrak kakweikɩn kakre hak yaaik kerek kakikaaɩp hɩmɩn kaiu kaku werek kakikrerek. Yɩnk ke hɩrak kepu, te haiu mertei maain haiu mamɩt yɩnk hak kakikaaɩp hɩmɩn kaiu hɩrak kaku.

⁴⁵ *Hɩm mau tɩwei me God mɩt newisɩm hɩram matɩp mar im. Hɩram matɩp me Adam, “God kɩriakek hɩrak kepu.” Te Kraiɩɩ hɩrak kɩre Adam, hɩrak kɩkaru kan kewet haiu mɩt Hɩmɩn kɩrak, haiu mamu mamtikerek.

⁴⁶ Haiu eminɩn emu tɩ ik emriuwe yɩnk kerek God naanmɩprewek au. Yɩnk ke tɩ kerekere. Maain God kakweikɩn yɩnk kaiu te God Hɩmɩn Yaaik hɩrak naanmamrai yɩnk kaiu.

⁴⁷ *God kɩriak mɩtɩk Adam kinɩn kau tɩ hɩrak yɩnk kɩrak ke tɩ. Te Mɩtɩk Kraiɩɩ kerek kɩkaru kan, hɩrak keke wit ke God kan.

⁴⁸ Hɩr mɩt miyapɩr nau tɩ hɩr nepenyerer ne mɩtɩk Adam kerek nɩpaa God kɩriakek ke tɩ te hɩr nar ke hɩrak kerekere. Maain hɩr mɩt miyapɩr kerek nanu wit ke God, hɩr nanweikɩn nanɩr ke Mɩtɩk Kraiɩɩ hɩrak nɩpaa keke wit ke God kan hɩr nanɩr ke nepenyerer hɩrak.

⁴⁹ Yɩnk kaiu ik hɩrak kar ke mɩtɩk Adam kerek nɩpaa God kɩriakek ke tɩ, te maain yɩnk kaiu kakweikɩn kakɩr ke Kraiɩɩ kerek nɩpaa keke wit ke God kan.

⁵⁰ *Nai yinan hi hetpi menmen im. Yɩnk kaiu God kɩriakek ke tɩ ap te kaku kakɩt wit kɩrak au. Menmen kerek maain kakɩsine ap te kakno wit kerek menmen ap mamɩsine au.

⁵¹ *Yi eiyɩmtau hɩm im hi hetpiyem me menmen nɩpaa mɩt hɩr nerteiyem au. Mɩt han nekre nɩmɩn ke haiu mɩt kerek mises hɩm me Kraiɩɩ mau tɩ, hɩr ap te nani taau. Te God kakweikɩn yɩnk kɩr waswas.

* 15:31 2Ko 4:10-11 * 15:32 Ais 22:13; Lu 12:19-20 * 15:34 Ro 13:11; Ef 5:14; Ap 26:8; 1Ko 6:5 * 15:36 Jo 12:24
 * 15:38 Jen 1:11 * 15:43 Fl 3:20-21 * 15:45 Jen 2:7; Jo 6:63; 2Ko 3:6, 17 * 15:47 Jen 2:7 * 15:50 1Ko 6:13
 * 15:51 1Te 4:15-17 * 15:52 Mt 24:31

52 *Wî mîtik ensel kaktewo taur kîrak kehîmîtan wî me tî nepei mesi, God kakweikîn yînk kîr waswas kakîr ke mîtik nanamîr hei mewen. Mîtik ensel kaktewo taur kîrak epei au, God pîke kakîkîan mît kerek nîpaa naa, hîrak kakweikîn yînk kiau, te haiu ap pîke mami taau.

53 *Hîrak kakweikîn yînk kiau kakîntar yînk kiau maain kerek haiu mamnap mami hîrak ekweikîn ekre yînk ap te haiu mamnap o mami.

54 *Maain God kakweikîn yînk kiau kerek kaknîpai haiu mamnapo mami, hîrak kakweikîn kakre yînk yaaik ap te kaknîpai haiu mamnap o mami au. Te hîm me God nîpaa mît newisîm mau tîwei mamnen. Hîram matîp mar im:

“God epei kinîn menmen enum menîp haiu mît

miyapîr yapîrwe haiu mami.

55 *In ek menmen enum hîram meni-pai haiu mît miyapîr mamîwaank, hîram epei au enum mîre henmîk kewen. Menmen enum hîram meni-pai haiu mami hîram epei au mesi.”

56 *Menmen enum mekre han kiau mamnîpai haiu mami. Hîm me God mau tîwei nîpaa Moses kewisîm hîram mîkîam menmen enum mekre han kiau, meni-pai haiu mîrîak menmen enum te haiu mami.

57 Tîs, haiu emtîp God hîrak yaaik kentar hîrak kerîuwet Jîsas Kraîs kiau Iuwe hîrak kinîn menmen enum mekre han kiau meni-pai haiu mami. Te haiu ap mami mamît au, haiu pîke mamîkîrit mamu.

58 *Te nai yinan yaain yi han tokîk eiyu ap eiwis hîm ham enum memîpîn mamri han ki. Yi ap einapen eîrîak menmen me Mîtik Iuwe Kraîs hekîrit hekîrit au emît eiyîntar yi yertei menmen yi yîrîak Mîtik Iuwe em, hîram ap weinîm au.

16

Hîm me pewek mît ne Korin nantîwem nanwet mît miyapîr han em

1 *In ek hi ewisî hîm me pewek kerek yi hîras yewisîm mîwaai niutîp. Te yi eiwet mît miyapîr han kerek hîr nîses God neit provîns Judia yi eiwetîrem. Hi ewisîyem entar yi epei yitauhiyem. Yi yises menmen hi epei atîp mît nîses hîm me God neit provîns Galesia em.

2 Me wî Sande miutîp miutîp yi mît miyapîr yapîrwe niutîp niutîp eiremîr pewek pînam me menmen God kekepi yi

epei yetîwem me menmen yi yîrîakem. Yi eiremîr pewek im eiwisîm emwaai niutîp te maain wî kerek hi anen etîwem, yi ap eino ein eino ein eiriyaam me mît miyapîr en au emît! Hîram menmen yi epei yewisîm hîram emwaai emîmeriyu.

3 Maain hi anen hi awis tîwei keiyak kakîkaap mît ne Jerusalem hîr nanîrtei yi neimîn, hi awet mît kerek yi yehimîteni hîr nantîwek kaktike pewek mi, hi ariuweti hîr neiyîm enîno wit Jerusalem.

4 Maain hi anen hi han kitet hîram yaaim te hi ano Jerusalem hîr nantikewa haiu emriyan emno.

Pol hanhan kaknen kakîr mît miyapîr ne wit Korin

5 *Hi ehînîn ano provîns Masedonia. Hi hen en apeî au, te hi pîke anen ari yi mît miyapîr en.

6 *Hi anen ehu etikewi wî mei yapîrwe au en, hi ehu wî ere hawî hîtan epei au. Hawî hîtan epei au, yi eikepa eiriuweta hi ano wit keiyak hi hanhan anorî.

7 *In ek hi hînapen anen ari me wî hi ano wit hak menep entar hi ehu etikewi wî mei kîke au emît. Maain mîtik Iuwe Kraîs kakwisa hi anen ehu etikewi wî mei yapîrwe.

8 Te in ek hi ahu in heit wit Efesas ere maain wî haiu mît ne Isrel menewem Pentîkos hîram mamnen.

9 *Hi wen ahu in entar Mîtik Iuwe hîrak kîrîak menmen yapîrwe yaaim epei man mamwisai haiu mamtîp mît hîm mîrak hîr nanîsesim. Te mît enun han nînapen hîm me God hîr nau in nanraiwaank menmen haiu matîp mît miyapîr em.

10 *Maain Timoti hîrak kaknen yi naanempewek werek werek, te hîrak ap kakneîni au. Hîrak eku werek ektikewi. Hi hetpi hîm im hentar Timoti ketikewa hawîr wîrîak menmen me Mîtik Iuwe hîram mîpîram.

11 *Yi ap eineinîk einan yîpîr eiwîrek yi han kitet hîrak mîtik weinîk au emît! Yi eikepik te hîrak pîke kaknen eku werek werek ekîntar hi etike niau yinan han in haiu mameriyîwek hîrak kaknen.

12 *In ek hi etpi me Apolos. Hi epei hetpîwek hîm iuwe hîrak ektike niau yinan han in hîr nanriyan nanîno nanri. Te hîrak au kînapen. Hîrak katîp kar ik: “Hi ap te in ek ano au. Maain God kakwisa hi anen, te hi anen ahîri.” Te hi hetpi, maain hîrak kaknen.

Hîm ham pînam hîram mîkaru

* 15:53 2Ko 5:4 * 15:54 Ais 25:8 * 15:55 Hos 13:14

* 16:1 Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9; Ga 2:10 * 16:5 Ap 19:21

19:8-10; 2Ko 1:12; Kl 4:3; Rev 3:8 * 16:10 1Ko 4:17 *

* 15:56 Ro 6:14, 7:13 * 15:58 2Kro 15:7; Rev 14:13

* 16:6 Ro 15:24; Ta 3:12 * 16:7 Ap 18:21 * 16:9 Ap

16:11 1Ti 4:12 * 16:12 1Ko 1:12, 3:6

13 *Yi naanempre hiras te yi eiyises hım me God werek werek. Yi eire mıt iuwe han tokik (o einakın tokim) eiyu me menmen enum mamnen mamriwaank.

14 Menmen yapırwe yi yırakem eiyıntar yi hanhan eiriuwe mıt miyapır han eikepi eiriuerem.

15 *Nai yinan, yi yertei menmen im. Mıtık Stefanas ketike mıte nıkerek nırak hır nemtau hım me God hır ninın nisesim nekre nımın ke yi mıt miyapır yapırwe nau neit provins Akaia. Hır epei nises han kır nen nıkaap mıt miyapır kerek nises hım me God. Te hi hitihi hım iuwe yi mıt miyapır en.

16 *Yi eiyımtau hım mır metike hım me mıt hır nekepi nırak menmen iuwe mar em.

17 Hi han yaaik hentar Stefanas, Fotyuntas, tetike Akaikas epei tan tıra. Hırakıt tan tekepa teriuwe menmen yi ap yekepa yeriuerem yentar hi ap hau hetikewi.

18 *Hi han kitet hırakıt terekıyi yi han yaaik yar ke hırakıt epei terekya hi han yaaik. Yi han ekitet mıtıkıt tar ik hırakıt mıtıkıt iuwe.

19 *Mıt miyapır kerek nises hım me God neit provins Esia hır nesiuwe hım netpi, “Yi yaain.” Akwila ketike mıte pırak Prisila hır netike mıt miyapır han kerek nises hım me God nererik neit wınak kır in, hır yapırwe nesiuiwi hım netpi, “Yi yaain.”

20 *Naiu yinan yapırwe in hır nesiuiwi hım netpi, “Yi yaain.” Wı kerek yi yererik yi eitıpan yi eiyewewan eiyır ke mıt yaain ne God nırakem.

21 *In ek hi Pol hırekes hewis hım mai yinan im mau tıwei men yi mıt miyapır hi hetpi, “Yi yaain.”

22 *Mıt miyapır han en kerek hır ap hanhan neriuwe Mıtık Iuwe Kraıs hır nemipın hır han kitet maain hırak kakıwaanki. Mıtık Iuwe kaiu Yaaik Kraıs, ti enen.

23-24 Hi hanhan Mıtık Iuwe Kraıs kakrekıyi menmen yaaim. Hi hanhan yi mıt miyapır yapırwe en hentar haiu ne Kraıs Jısas.

Mepır keremem

* 16:13 Sam 31:24; Ef 6:10 * 16:15 Ro 16:5; 1Ko 1:16 * 16:16 1Te 5:12 * 16:18 Fl 2:29 * 16:19 Ap 18:2, 18, 26; Ro 16:3-5 * 16:20 Ro 16:16; 2Ko 13:12 * 16:21 Kl 4:18; 2Te 3:17 * 16:22 Ga 1:8-9

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Korin - 2 Menmen me tiwei ik

Pol kitehi God katip hirak yaaik ektentar hirak kekepekik 1:1-11

Pol kewepyapir menmen mau mekre han kirak ekatip mit ne Korin em 1:12-7:16

Him me kolekta mit ne Korin nansiuw-erem emanmo mit ne Judia 8:1-9:15

Pol naanmipre hirekes me hirak keit eniuk iuwe aposel 10:1-13:10

Pol katip mit ne Korin him mikaru 13:11-14

1 *Hi Pol hi hire mitik aposel ke Krai Jisas hatip mit him mirak. Nipaa God hanhan kewisa hi hire mitik aposel hi hirak menmen mirak. Hi hetike kaiu yinak Timoti hawir wik wewis tiwei ik wesiuwerek kaknen yi mit miyapir ne weiwik me God yi yau wit Korin ke provins Akaia, yi yetike mit miyapir ne God yerer wit wit yeit provins eik e.

2 *Hi hanhan God Haai kaiu ketike Mitik Iuwe Jisas Krai hirakit tatrekyi menmen yaaim yi eiyu werek werek.

Pol katip God hirak yaaik kentar hirak kekepekik

3 *Haiu emwenipi niuk me God, hirak Haai ke Mitik Iuwe kaiu Jisas Krai. Haiu mertei hirak Haai ke han tewenainai, hirak Haai ke kekepai.

4 Hirak kakikepai han kaiu me menmen enum mamnen te haiu han etwenin mit miyapir han haiu emkepi me menmen enum mamnen. Haiu emkepi emriuwe menmen God nepei kekepai keriuwerem.

5 *Him im yaaim. Menmen enum yapirwe mamnen mamraiwaank mamir ke nipaa menmen mewaank Krai. Mar ke menmen enum meraiwaank, te Krai kakikepai me menmen te haiu han yaaik mamu.

6 *Mit niriak hi hetike Timoti enum nerawirwaank nentar hawir wetpi him yaaim me God, hiram mekepi yi han yaaik eiyu yi yertei God kakikepi maain kaknen kaktihis. Mit nerekyawir enum, te God kekepawir. Menmen im mamkepi yi han yaaik eiyu eiyantar maain menmen enum mamnen mamriwaank yi yertei God kakikepi kakir ke hirak nepei kekepawir.

7 Hawir wertei werek werek me yi mit. Menmen enum mamriwaank mamir

ke menmen enum merawirwaank, hawir wertei God kakikepi yi han yaaik eiyu eiyir ke God kekepawir han yaaik wepu.

8 *Nawir yinan, hawir hanhan yi yertei werek werek menmen enum nepei man mewepir weit provins Asia. Menmen enum epei man hiram mewewir han kawir te hawir han kitet hawir wawi.

9 Hawir han kitet hawir wawi wawir ke mitik kerek mitik masistret hirak nepei katip hawir wawi. Menmen im nepei man mekepawir wertei hawir hirekses ap wawinin menmen im au. Hiram mekepawir te hawir wertei God kerek hirak kikian mit nipaa naa hir pike nekrit, hirak kerekek kakikepawir.

10 *Hirak nepei kekepawir me menmen enum te hawir wawi au. Maain hirak pike kakikepawir. Hawir han kitet hirak in ere maain hirak kakikepawir naanmamrawir.

11 Yi mit eikepawir eiriuwe menmen yi eiyitehi God em kakikepawir. Yi yirakem te maain mit miyapir yapirwe nanmtau God kemtau him hir nitiwekhi me hawir hirak kakikepawir, hir nanwenipi niuk mirak nantip hirak yaaik.

Pol keweikin han kirak te hirak ap kan wit Korin au

12 *Haiu han yaaik meriuwe menmen im. Han kaiu kitet menmen haiu mirakem haiu mises menmen yaaim God kewetaiyem haiu ap mari han ke mit miyapir meriuwerem au. Menmen me ti mit nerteiyem ap mekepai haiu mirakem au. God kerekek kekepai haiu mirakem. Haiu mises menmen im mekre namin ne mit miyapir ne ti, te haiu misesim wisenum mekre namin ne yi mit miyapir. Te haiu han yaaik meriuwe menmen im.

13-14 *Him hi hewisiyem mau tiwei ik, as o hir hiram ap misawin mire him tok piksa au. Menmen yi yekinaam hiram keremem hi hetpiyem. Hi hanhan yi eiyirtei werek werek menmen in ek yi yerteiyem kike kike me haiu mit. Te maain wi kerek Mitik Iuwe Jisas pike kaknen kaktaihis, haiu han yaaik mamriuwenti yentar yi yau yaitike Krai, yi han yaaik eiriuwe haiu mit aposel eiyantar haiu metpi him yaaim mekepi meriuwerem.

15 Hi han kitet yi han kiteta hi hire aposel yaaik te hi hanhan hahinin anen ari, te hi akepl yi han yaaik eiyu mei wik.

16 *Hi nipaa han kitet hi ahinin anen ari yi yeit wit Korin me wi hi ano provins hak Masedonia. Au, hi anaiwiri hahit wit ki hi in ek han hau provins Masedonia. Maain hi

* 1:1 1Ko 1:1 * 1:2 1Ko 1:3 * 1:3 Ef 1:3; 1Pi 1:3; Ro 15:5 * 1:5 Sam 34:19, 94:19 * 1:6 2Ko 4:15 * 1:8 Ap 19:23; 1Ko 15:32 * 1:10 2Ti 4:18 * 1:12 Hi 13:18; 2Ko 2:17; 1Ko 1:17 * 1:13-14 2Ko 5:12; Fl 2:16 * 1:16 1Ko 16:5-6

anaaiw+r Masedonia hi p+ke ano ari yi m+it yeit wit Korin, te yi eikepa eiriuweta hi ano provins hak Judia, te hi ari mei wik.

¹⁷ Te yi han kitet w+ kerek hi hewis t+wei hat+p hi hanhan hahin+n anen ari me w+ hi ano provins hak Masedonia, hi ap han kitet menmen werek au. Te hi heweik+n han kai a? Yi han kitet hi h+re m+it+k enuk ke t+, hi hat+p 'O, hi enen,' te hi hepak+nem mekre han kai hi au h+napan a? Taauye!

¹⁸ Mar ke h+m me God h+ram yaa'im, hi ap hetpi h+m 'O, hi anen,' te hi hepak+nem mekre han kai hi au h+napan. Taauye!

¹⁹ *N+pa'a hi, Silvenes, Timoti, haiu mau metikewi haiu metpi h+m me N+kan ke God Jisas Krais. Yi yertei Krais h+rak ap kat+p menmen h+rak kakisesim te maain kak-weik+n sip kewet h+m n+pa'a h+rak ketpim au. H+rak kakisesim keremem.

²⁰ *Menmen yap+rwe God kat+p h+rak kak+rakem, Jisas h+rak kakisesim kakrek+yiem. W+ haiu mamwen+pi niuk me God mentar menmen im yaa'im, haiu mat+p M+it+k Krais h+rak yaaik kakises menmen h+rak kat+p h+rak kakisesim.

²¹ *God Haai kerek h+rak kekepai haiu m+it haiu metike Krais mau niut+p.

²² *God h+rekes kehimitenai haiu n+rak, h+rak kewis H+m+n k+rak Yaaik kekre han kaiu, h+rak k+re menmen k+ke keteik-nai menmen h+rak kakwetai menmen yap+rwe.

Pol ap ken k+ri waswas au

²³ *Hi hewis+iyek me menmen im te God kertei han kai kakwepyap+rem. Te hi hetpi werek hi ap hewis+ik me menmen au. Hi ap hin+n han h+ri yi m+it ne wit Korin me w+ hi hen provins Masedonia hentar hi h+napan heni yi m+it arekiyi yi han enuk.

²⁴ *Haiu ap metpi haiu min+n naanm+pri me menmen me God yi yisesim au. Haiu mertei yi yises God werek werek haiu m+r+ak menmen metikewi mamkepi yi han yaaik eiyu.

2

¹ *Te hi epei han kai kitet hat+p har ik. Hi ap anen ari yi m+it etpi menmen me han enuk heriuwerem.

² Hi anen etpi menmen te yi han enuk, te neim+n nankepa hi han yaaik ehu a? Taauye! Yi m+it kerek hi anipi yi han enuk keriyen.

³ Hi h+napan anen ari yi m+it miyap+r en yi yenipa hi han enuk au. Hi hanhan yi eikepa hi han yaaik etikewi, te hi hin+n

hewis t+wei menmen yi m+it, hi hetpi menmen hi han enuk heriuwerem. Hi hertei w+ kerek hi han yaaik heriuwe menmen, te yi yap+rwe han yaaik yetikewa me menmen.

⁴ *W+ hi hewis t+wei ken yi m+it miyap+r en, hi hewis+ik h+rak au kerekyo han kai au toenuk te hi h+it+. Hi h+napan henipi han enuk heriuwe h+m hi hewisiyem au. Hi epei hanhan yi eiy+rtei hi han tewen+ni wisenum keremem.

Pol kat+p h+r m+it ne Korin p+ke nan+this m+it+k n+pa'a k+r+ak enum

⁵ *M+it+k kerek k+r+ak menmen enum h+rak ap kenipa han enuk au. H+rak kenipi keriyen yi han enuk. Hi h+napan hemip+n hat+p h+rak kenipi yi yap+rwe han enuk au. Yi m+it han keriyen.

⁶ Menmen yi m+it yap+rwe yereky+wekem me menmen enum h+rak k+r+akem h+ram werek.

⁷ Te in ek yi m+it miyap+r yi ap han ekitet menmen h+rak k+r+akem, nepei werek em+it yi einai+psem. Yi eiy+tp+wek h+m yaa'im em eiy+m eireky+wek han yaaik te menmen im ap mamrek+y+wek han k+rak mam+waa'nekek.

⁸ Te hi hitihi h+m iuwe te yi eiteik+n+wek yi wen han tewen+nek.

⁹ *N+pa'a hi hews t+wei ken yi m+it te hi hanhan hertei yi yaa'in yises menmen hi hetpiyem werek werek o au me yi yep+r m+it+k eik k+r+ak menmen enum kakno.

¹⁰ Yi m+it miyap+r yi ap han ekitet menmen enum h+rak m+it+k hak kerek+yiem. Yi han t+waaiyem, te hi han t+waaiyem em+it. Menmen enum h+ram mepu, te hi han t+waaiyem em+it, te hi h+r+ak menmen im at+p Krais em, te h+ram mamkepi yi yertei hi han t+waaiyem em+it.

¹¹ *Hi h+r+ak menmen im hentar hi h+napan Seten kak+nai kewisisai me m+it+k kerek haiu nepei menerek mep+r+ek. Haiu nepei mertei menmen enum Seten han kitet kakrek+yaiyem.

Pol hanhan keriuwe Taitas keit wit Troas

¹² *N+pa'a hi h+niu hen wit Troas hewepyap+r h+m yaa'im me Krais, M+it+k luwe God kin+n ken kekekyor han te h+r hanhan nan+mtau h+m hi hetporem.

¹³ *Te hi han kai ap kepu werek werek au hentar hi hemer+r kaiu yinak Taitas te h+rak ap kan k+ra au. H+rak ap kan k+ra au, te hi hanhanek hi h+naaiw+r wit Troas hi hen provins Masedonia h+rek h+rak ketpo me yi m+it en.

* 1:19 Ap 18:5 * 1:20 Rev 3:14 * 1:21 1Jo 2:27 * 1:22 Ef 1:13-14; 2Ko 5:5; Ro 8:16-17 * 1:23 Ro 1:9; 2Ko 11:31 * 1:24 1Pi 5:3 * 2:1 1Ko 4:21; 2Ko 12:21 * 2:4 Ap 20:31 * 2:5 1Ko 5:1 * 2:9 2Ko 7:15, 10:6 * 2:11 Lu 23:31 * 2:12 Ap 14:27; 1Ko 16:9 * 2:13 Ap 20:1

God kikaap mit aposel hir ninin Seten

¹⁴ Te in ek hi hitehi God hatip hirak yaaik. Hirak kekepai keriuwe menmen iuwe me Krai te haiu minin menmen me t. God ketaihis kesiuwai haiu men wit heriyai heriyai haiu matip mit hm yaaim me Krai. Hm im hram yaaim mar ke mit hir nemiwo (o nemiyn) tipar mekre heurek, maain hir newepim hram minin meprer wit wit heriyai heriyai.

¹⁵⁻¹⁶ **Haiu mit aposel haiu mre menmen minin yaaim me Krai hirak kewepwarem kewet God em. Haiu mre menmen minin yaaim men namin ke mit miyapir kerek God kaktorhis. Me mit miyapir kerek God kaktorhis, menmen haiu mis-esim hram mre menmen minin yaaim mamkepi hir nanu werek werek. Me mit kerek God ap kaktorhis nanino si, menmen haiu misesim hram mre menmen minin enum menipi hir nani. Mit neimin hir nanirtei menmen im werek werek a? Taauye!

¹⁷ *Yi yertei haiu mit ap mirak menmen mar ke mit yapirwe hir nriakem. Hir nepno heriyai heriyai natip mit hm me God hanhan nanit pewek mererim kere-mem. Te hir ap nankaap mit miyapir au. Te haiu mit aposel au. Haiu mit han kaiu yaaik haiu matip mit hm yaaim me Krai mentar God kehimitenai haiu miriakem. Haiu metike Krai mau han kiutip, God kirai haiu matip mit miyapir hm mirak.

3

Haiu miriak menmen matip mit hm lo ham yaaim me God

¹ *Menmen hawir wewisiyem menipi yi han kitet hawir wewenipi niuk mawir iuwe te yi yatip hawir yaaikit a? O au en, yi han kitet hawir war ke mit han hir neweti twei mit han ne wit hak newisiyek netpi hir mit yaain a? O au en, yi han kitet hawir hanhan yi yewisawir twei te hawir wauno wit hak wewet mit han ek, te hir nertei hawir mitikit yaaikit a? Taauye! Hawir winapen twei au!

² *Yi mit miyapir keriyen yi yire twei hawir wetenenik kekre han kawir, yi yewenipi niuk mawir yeriuwe menmen yi yirakem te mit miyapir han hir nrem nerteiyem.

³ *Menmen yi yirakem meteikn mit miyapir han yi yire twei Krai hirak kewisik kesiuwerek me his me haiu mit aposel. Twei ik Krai ap kewisik keriuwe

si yeunek mau nan mar ke nipa Moses kewis hm me God mau nan au. Hirak kewisik keriuwe God Hmin Yaaik kirak kerek kepu tipmain tipmain enum eik, hirak kesiuwerek ken kekre han ki kewis hm mirak mekre han ki.

⁴ *Hawir watip hawir mitikit yaaikit wentar hawir wertei God kehimitenawir wiriak menmen im. Krai kekepawir keriuwe menmen mirak iuwe kerek God Haai kewetiwekem, te hawir wawises menmen hawir wetpiyem.

⁵ *Hawir ap iuwe te hawir watip hawir wiriak menmen im wises han kawir weinik au. God kerekek kekepawir kewetawir menmen mirak iuwe te hawir wiriakem.

⁶ *God kerekek kekepawir te hawir watip mit menmen me hm ham yaaim mirak. Hm ham yaaim me God hram ap hm lo mau twei mit enisesim au. Hram hm yaaim matip mit God Hmin Yaaik kirak kakikepi kaktorhis hir nanu werek. Hm lo mau twei matip mit ap nanisesim werek werek te hir nani. Hm ham yaaim me God Hmin kirak Yaaik hram mamkaap haiu mit te haiu mau werek werek.

⁷ *God kewepyaan hm lo, hirak kewet Moses em mau nan. Me wi hirak kiriakem, menmen me God iuwe merhihe mrius ninaan me Moses. Maain hram pike mamre kike kike ere mamit, te mit miyapir ne Isrel ap nanirek pike te naanmewiriyapi me wi menmen me God merhihe mrius ninaan mirak. Menmen me hm lo kerek menip haiu mit haiu mami, hram man metike menmen iuwe me God merhihe.

⁸ *Te haiu matip mit miyapir hm me God Hmin kirak Yaaik, menmen im mirak menipai haiu han yaaik mepirpir wisenum minin menmen me nipa me hm lo me Moses.

⁹ *Hm lo kerek hram menip haiu mit mami, hram man metike menmen iuwe me God merhihe menip mit ninaain nepirpir, te hm kerek mekepai te God kaktip haiu mit haiu yaain, hram minin hm me nipa God kewet Moses em, te haiu han yaaik mepirpir iuwe.

¹⁰ *Menmen me God iuwe merhihe mrius ninaan me Moses mar ke nipa ein hram men mre kike kike ere mepeit. Mar im hm yaaim nipa God kewet Moses em hram epei men kike kike mentar hm ham yaaim me Krai me in ek God kewetiyem hram mekrehir miram.

¹¹ Hm lo me nipa ein man metike

* 2:15-16 1Ko 1:18 * 2:15-16 Lu 2:34; 2Ko 3:5-6 * 2:17 2Ko 1:12; 1Pi 4:11 * 3:1 2Ko 5:12; Ap 18:27; Ro 16:1 * 3:2 1Ko 9:2 * 3:3 Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27 * 3:5 2Ko 2:16 * 3:6 Jer 31:31; 1Ko 11:25; Jo 6:63; Ro 7:6 * 3:7 Eks 34:30 * 3:8 Ga 3:2, 5 * 3:9 Diu 27:26; Ro 1:17, 3:21 * 3:10 Eks 34:29

menmen iuwe me God merh̄ihe, te h̄iram p̄ike m̄ire kike ere meit, h̄iram in ek nepei au mesi. Te h̄im in ek God kewetaiyem mamkep̄ai haiu m̄ire yaain te God kaktaihis, h̄iram min̄in h̄im me n̄ipaa mentar h̄iram ap te mam̄isi au. H̄iram mamu mam̄it tipmain tipmain enum eik.

¹² Haiu mertei h̄im ham yaaim h̄iram mamu mam̄it tipmain tipmain enum eik, haiu mam̄imer̄ir menmen m̄irak merh̄ihe iuwe mamnen te haiu ap mepak̄in h̄im mei au. Haiu mewepyap̄irem te m̄it miyap̄ir nerteiyem.

¹³ *Haiu ap m̄ir̄iak menmen Moses h̄irak k̄ir̄iakem. H̄irak kewis laplap p̄inam m̄iwap̄in ninaan m̄irak te m̄it miyap̄ir ne Isrel ap te nan̄ir menmen yaaim me God merh̄ihe m̄ir̄ius ninaan m̄irak men kike kike ere meit.

¹⁴ *Moses kewis laplap p̄inam m̄iwap̄in ninaan m̄irak keremem au. M̄it miyap̄ir ne Isrel han k̄ir ap nertei menmen me God werek werek au, h̄iram m̄ire laplap p̄inam m̄iwap̄in han k̄ir. In ek, m̄it miyap̄ir ne Isrel h̄ir nererik nekine h̄im me Moses, h̄ir han k̄ir ap nertei menmen me Krai werek werek au. H̄iram mar ke laplap p̄inam wen m̄iwap̄in han k̄ir. M̄it h̄ir nemtau h̄im me Krai h̄ir nisesim, h̄iram mar ke God keit laplap p̄inam m̄iwap̄in han k̄ir, h̄irak kenem̄t̄in kew̄irem men.

¹⁵ N̄ipaa ere in, m̄it nekine h̄im me Moses, menmen m̄ire laplap p̄inam m̄iwap̄in han k̄ir mentar h̄ir ap nises h̄im me Krai.

¹⁶ *Me w̄i kerek m̄it o miyap̄ir neweik̄in han k̄ir nises M̄it̄ik Iuwe Krai, h̄iram mar ke God keit laplap p̄inam m̄iwap̄in han k̄ir h̄irak kenem̄t̄in kew̄irem men te h̄ir nertei menmen m̄irak werek werek. H̄iram mar ke n̄ipaa Moses ken kekere w̄inak ke God, h̄irak kenem̄t̄in laplap p̄inam keweik̄in ketike M̄it̄ik Iuwe tewepnak.

¹⁷ *M̄it̄ik Iuwe keit h̄im im h̄irak God H̄im̄in Yaaik. H̄irak kepu kekere han ke m̄it, h̄ir ap te nanises menmen h̄im me Moses ketpor te h̄ir han kitet God kat̄ip h̄ir yaain. Au, h̄iram ap mamkep̄ai te God kakt̄ip haiu yaain au.

¹⁸ *Haiu m̄it ap menmen m̄iwap̄in han k̄ir au, te menmen yaaim me M̄it̄ik Iuwe h̄iram mau mekre han k̄ir. God H̄im̄in Yaaik kau kekere han k̄ir keweik̄in han k̄ir haiu p̄ike meweik̄in mar ke h̄irak. M̄it miyap̄ir nan̄ir̄tei God keweik̄in han k̄ir, haiu mam̄ir ke h̄irak te haiu mamwen̄ipi niuk m̄irak mam̄interim.

4

Haiu m̄it aposel mewepyap̄ir h̄im yaaim h̄iram m̄ire si

¹ *God kerek h̄irak han tewen̄inai keh̄im̄tenai haiu m̄ir̄iak menmen m̄irak mat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im m̄irak, te menmen enum man merek̄ei han k̄ir haiu ap m̄inaain misessim iuwe au.

² *Haiu meweik̄in sip mewet menmen enum m̄isaw̄in m̄it nanwepyap̄irem haiu ȳink enuk meriuwerem au em̄it. Haiu ap mewises m̄it h̄im me God haiu meweik̄in h̄im m̄irak mat̄ip m̄it h̄ir enisesim. Au, haiu merp ninaan me God, God h̄irak k̄irai haiu metpor h̄im m̄irak haiu mat̄ip h̄im yaaim, te m̄it kerek nerteiyei han k̄ir, h̄ir nertei h̄im im h̄iram yaaim.

³ *H̄im yaaim haiu mat̄ip m̄it em, m̄it ap nerteiyem werek werek, h̄ir keriyen nan̄ino si h̄ir ap nerteiyem. H̄ir ap nises h̄im yaaim nentar t̄ipir enuk ke t̄i ik Seten h̄irak kewen̄in han k̄ir te h̄ir ap nisesim au.

⁴ *H̄irak kewen̄in han k̄ir te h̄ir ap nertei werek h̄im yaaim me Krai. H̄im yaaim im h̄iram mat̄ip me menmen yaaim me Krai kerek keteik̄nai God k̄ire mekak kar ke h̄irak k̄ipre God.

⁵ *Haiu ap metpi h̄im me haiu h̄iras te yi eit̄ip haiu m̄it yaain. Au, haiu metpi h̄im im. Jis Krai h̄irekes M̄it̄ik Iuwe k̄ir, te haiu m̄it haiu mar ke wok m̄it mekepi yi eiyr̄teiyek werek werek.

⁶ *Haiu m̄ir̄iak menmen im mentar God kerek n̄ipaa kat̄ip kar ik: “Me wit toto lait h̄iremes mam̄ir,” h̄irak kerek kekep̄ai haiu mertei mekre han k̄ir menmen m̄irak yaaim merh̄ihe nepei au man mau Krai.

⁷ *God kewis menmen m̄irak iuwe h̄iram man mekre han ke haiu m̄it ne t̄i au haiu wein̄in. H̄irak kewis̄im mekre han k̄ir kakteik̄in m̄it miyap̄ir ne t̄i menmen yaaim haiu m̄ir̄iakem ap meke han k̄ir man. Au, h̄iram meke God man mekre han k̄ir mekep̄ai.

⁸ *Merer wit wit menmen enum man mewep te h̄iram ap meraiwaank au. Haiu ap mertei menmak menmen enum man mewep te haiu ap m̄inaaiw̄ir menmen haiu m̄ir̄iakem.

⁹ M̄it enun noiyai nanrek̄ei enum, te God ap k̄inaiw̄irai au. M̄it h̄ir newep haiu menke te haiu ap mau au.

¹⁰ *M̄it h̄ir newep neriuwe n̄ip̄in menmen ham yap̄irwe te hekrit hekrit sak mau ȳink k̄ir mar ke n̄ipaa m̄it enun nenep

* 3:13 Eks 34:33-35 * 3:14 Ro 11:25 * 3:16 Ro 11:23, 26 * 3:17 Jo 8:32, 36; Ro 8:2; Ga 5:1 * 3:18 Eks 16:7; 24:17 * 4:1 2Ko 3:6 * 4:2 2Ko 2:17; 1Te 2:5 * 4:3 1Ko 1:18 * 4:4 Ef 2:2; Kl 1:15; Hi 1:3 * 4:5 2Ko 1:24 * 4:6 Jen 1:3; Ais 9:2; 2Ko 3:18 * 4:7 2Ko 5:1 * 4:8 2Ko 1:8, 7:5 * 4:10 1Ko 15:31

Jisas sak mau y^{nk} k^{irak}. Sak mau y^{nk} k^{aiu} te m^{it} nan^{irem} h^{ir} nan^{ir}tei Jisas Kra^{is} kepu ketikeweⁱ kakⁱkepeⁱ te m^{it} nan^{wep} h^{aiu} mami au, h^{aiu} pⁱke mam^u werek.

11 *Me wⁱ h^{aiu} mepu tⁱ im, m^{it} h^{ir} noyiyai nanrekyei en^{um}, h^{aiu} mami mentar h^{aiu} m^{ises} h^{im} me Jisas h^{aiu} mat^{ip} m^{it} em. M^{it} h^{ir} newep menep h^{aiu} mami, te m^{it} nan^{ir} y^{nk} k^{aiu} kerek maain kaki, h^{ir} nertei Jisas Kra^{is} kepu kekepai h^{aiu} mami au, h^{aiu} pⁱke mam^u werek.

12 M^{it} newep menep h^{aiu} mami te menmen im h^{aiu} m^{ir}akem h^{iram} mekepi h^{im}in ki te yi y^{ayu} werek werek.

13 *H^{im} me God kerek m^{it}ik Devit kewisim mau tⁱwei Sam h^{iram} mat^{ip} mar im: “Hi hat^{ip} m^{it} menmen hentar hi han kitet God naanmamprau kakⁱkepa.” H^{aiu} m^{it} in keriyen h^{aiu} han kitet God kakⁱkepai kaktaihis kar ke nⁱpaa h^{irak} kⁱkaap m^{it}ik hak Devit. Te in ek h^{aiu} mat^{ip} m^{it} h^{im} m^{irak}.

14 *H^{aiu} mat^{ip} m^{it} menmen mentar h^{aiu} mertei God kerek nⁱpaa kⁱkⁱak M^{it}ik Juwe Jisas, h^{irak} kaktaihis h^{aiu} mamtikewi h^{aiu} mam^{ir}p ninaan m^{irak}.

15 *Menmen yap^{ir}we en^{um} man menep h^{aiu} m^{it} aposel, mentar h^{aiu} met^{pi} h^{im} yaaim mekepi meriuwerem. Maain h^{im} yaaim me menmen God kerekyaiyem mamno mamrer wit wit, m^{it} nanisesim, h^{ir} nant^{ip} God h^{irak} yaaik, h^{ir} nanwen^{ipi} niuk m^{irak} me menmen im yap^{ir}we h^{irak} k^{ir}akem.

Menmen en^{um} im h^{iram} m^{ire} menmen wein^{im} mentar h^{aiu} mam^{it} menmen yaaim

16 *H^{aiu} ap han enuk m^{inaai}w^{ir} menmen im God keh^{im}tenai h^{aiu} m^{ir}akem mentar h^{aiu} mertei God kakⁱkekyei h^{aiu} m^{it}, h^{aiu} yap^{ir}we mamwen^{ipi} niuk m^{irak}. Maain y^{nk} k^{aiu} h^{irak} kaki, te hekrit hekrit God kⁱkaap h^{im}in k^{aiu} h^{irak} kau werek werek.

17 *Menmen im en^{um} h^{iram} meraiwaank h^{iram} mar ke menmen kike kere- mem, te h^{iram} mekepai h^{aiu} mam^{it} menmen yaaim me God w^{isen}um h^{iram} mam^u mam^{it} tipmain tipmain en^{um} eik.

18 *T^{is}, h^{aiu} ap te han ekitet menmen yap^{ir}we h^{aiu} m^{irem} meriuwe nanam^{ir} k^{aiu} au. Im em h^{iram} mam^u me mⁱ mei kike te maain h^{iram} mamⁱwaank mam^{it}. H^{aiu} han ekitet mamⁱmer^{ir} menmen h^{aiu} ap m^{irem} wen au, te maain God kakwetaiyem. Menmen in ek h^{aiu}

ap m^{irem}, h^{iram} mam^u mam^{it} tipmain tipmain en^{um} eik.

5

Menmen m^{it} aposel h^{ir} nisesim h^{iram} mⁱkaap han ke m^{it} yap^{ir}we

1 *H^{aiu} mertei maain y^{nk} k^{aiu} ke tⁱ ik h^{irak} kaki kakⁱsine kak^{it}. H^{aiu} mami h^{iram} mar ke m^{it}ik kau weisaak h^{irak} ketpaan ken kewepik h^{irak} k^{ina}iwi^{werek} ken wit hak kekin hei weisaak hak. H^{aiu} mami h^{aiu} mertei maain God kakrekyei y^{nk} hak yaaik kak^{it} wit k^{irak} kaku kak^{it} tipmain tipmain en^{um} eik. Menmen im h^{iram} mar ke wⁱⁿak yaaik God kimaak keit wit k^{irak} h^{aiu} mamwim.

2 *H^{im} im yaaim. In ek h^{aiu} mau y^{nk} k^{aiu} ke tⁱ ik, h^{aiu} han kitet menmen en^{um} mewep te h^{aiu} hanhan mam^{it} y^{nk} hak yaaik God kakwetaiyem kak^{it} wit k^{irak}. H^{irak} h^{im}in k^{aiu} kakⁱkrerem te h^{aiu} mam^u werek werek mam^{ir} ke m^{it}ik kau kek^{re} wⁱⁿak keit tⁱ ik h^{irak} kekepi kau werek werek.

3 Maain h^{aiu} mami h^{aiu} mam^{it} y^{nk} hak yaaik God kakwetaiyem, h^{aiu} ap te mam^u h^{im}in wein^{ik} au.

4 *In ek h^{aiu} mau y^{nk} k^{aiu} ke tⁱ ik, h^{aiu} mepu han kitet menmen yap^{ir}we mewep mewetai han enuk. H^{aiu} ap hanhan mami mamnaaiw^{ir} y^{nk} k^{aiu} ke tⁱ ik au. H^{aiu} hanhan mam^{it} y^{nk} hak yaaik God kakweteiyem, h^{irak} kakⁱkre^hir ke y^{nk} k^{aiu} ik. Te h^{aiu} hanhan y^{nk} k^{aiu} ik h^{irak} ap kaki au. H^{aiu} hanhan h^{irak} kakweikⁱⁿ kak^{re} y^{nk} hak yaaik kaku kak^{it} kaktike God.

5 *God h^{irekes} kerekek h^{irak} kenipai han k^{aiu} te h^{aiu} mam^{it} menmen yaaim m^{irak} im. H^{irak} nepei kewetai God H^{im}in Yaaik kau kek^{re} han k^{aiu} keteiknai maain h^{irak} kakwetai menmen yap^{ir}we h^{irak} kerekyeyem.

6 *H^{aiu} mertei God kakwetai menmen yap^{ir}we h^{irak} kerekyeyem, te hekrit hekrit h^{aiu} han tokik mau meit. H^{aiu} mertei wⁱ kerek h^{aiu} mau tⁱ mekre y^{nk} k^{aiu} ik, te h^{aiu} ap mau metike God meit wit k^{irak}.

7 *H^{aiu} ap m^{ir} menmen im God kerekyeyem, te h^{aiu} mertei h^{aiu} mamⁱwem mentar God ap kewisesik au. H^{irak} kat^{ip} werek werek kerekek.

8 *Hi hat^{ip} werek. H^{aiu} ap m^{ina}ain te h^{aiu} mami au. H^{aiu} hanhan mamnaaiw^{ir} y^{nk} k^{aiu} ke tⁱ te h^{aiu} mam^u mam^{it}ike

* 4:11 Ro 8:36 * 4:13 Sam 116:10 * 4:14 1Ko 6:14 * 4:15 2Ko 1:3-6 * 4:16 Ef 3:16 * 4:17 Ro 8:17-18
* 4:18 Kl 1:16; Hi 11:1-3 * 5:1 2Ko 4:7; 2Pi 1:13-14 * 5:2 Ro 8:23 * 5:4 1Ko 15:53-54 * 5:5 Ro 8:16, 23; 2Ko 1:22 * 5:6 Hi 11:13-16 * 5:7 1Ko 13:12 * 5:8 Fl 1:23 * 5:9 Kl 1:10; 1Te 4:1

Mítik luwe God mamít wit kírak. Híram minín yínk kiau kau keit tí ik e.

⁹ *Haisu mau yínk kiau me tí im e, o haisu mamít yínk hak yaaik kakít wit kírak, híram menmen weiním. Haisu emínin han ekítet emríak menmen God hanhan haisu emisesim emríakem.

¹⁰ *Hi hetpi menmen im hentar haisu mertei maain haisu yapírwe mamírp ninaam me Kraís hírak han kakítet menmen enum haisu mríakem mekre yínk kiau ke tí ik ek haisu mríakem. Hírak han kitet o skelim menmen haisu mríakem hírak kakrekyaí menmen yaaim o enum mamírim.

Mít aposel níkaap mít miyapír netike God nekiyan nau neit

¹¹ *Wí kerek haisu matíp mít miyapír híim me God haisu mríak menmen mari han kír te hí nanisesim nentar haisu mertei maain Mítik luwe Kraís skelim menmen haisu aposel mríakem. God kertei han kiau te hí hanhan yi yertei yekre han ki hí hises menmen yaaim hekepi heriuwerem yar ke God kertei.

¹² *Haisu ap píke mari han ki te yi yatíp híim yaaim au. Haisu hanhan metpi híim im te yi eiyírtei haisu menmak te haisu yaain. Te maain yi eitíp mít han kerek han kitet menmen me niuk iuwe o klos yaaim híram minín menmen mekre han ke mítik, yi yayítpor menmen im híram yaaim au, híram enum.

¹³ Haisu mít haisu han kiau ken sip mar ke mít netpim, te haisu han ken sip kentar haisu hanhan mríak menmen mamkepi.

¹⁴ Kraís hírak hanhan haisu mít, te menmen im mari han kiau haisu mríak menmen m්රak níkaap mít miyapír meriuwerem. Haisu m්රak menmen im mentar haisu mertei hírak kiutípen kaa kekrehír ke haisu mít yapírwe, te híram mar ke haisu mít yapírwe maa metikerek.

¹⁵ *Hírak kaa kekrehír kiau, te haisu mít keriyen haisu mepu tí ik, haisu ap emises han kiau mamríak menmen au emít. Haisu emises han ke mítik kiutípen ik kerek nípaa kaa, God kíkíak píke kekrit kau kekepai haisu mít.

¹⁶⁻¹⁷ *Nípaa haisu mít ne tí m්රak menmen enum haisu han kitet me Kraís mar im: Hírak mítik kerekkek. Wí kerek mít miyapír nanises híim me Kraís nantikerek nanu niutíp, hír neweikín nanír ke mít miyapír yaain. Menmen enum me nípaa híram epei au mesi meit. Menmen yapírwe yaaim mamíkrit mamíkrehír ke menmen

enum me nípaa ein. Te in ere maain haisu mít ap te han ekítet mít hír yaain o enun nentar hír niuk m්ර iuwe o hír netenen menmen yapírwe au emít! Menmen im híram menmen enum me tí. Haisu han ekítet mít hír yaain nentar hír ne Kraís keriyen.

¹⁸ *Menmen im me haisu meweikín m්රe mít miyapír yaain, God kerekkek kírakem. Kraís hírak kaa kentar nu tentarakít. Te God keriuwe menmen im Kraís kerekyeiyem, hírak kekepai haisu mít kerek nípaa haisu enun nepan metike God. In ek haisu metikerek mekiyan mau meit.

¹⁹ *Menmen haisu metpiyem híram mar im. God kekepai haisu mít miyapír yapírwe mau tí meriuwe menmen Kraís hírak kírakem. Te in ek God kehímítenei haisu nírak yaain. Hírak ap han kitet menmen enum haisu m්රakem au. Hírak kesakem. In ek hírak kewetai haisu mít aposel híim m්රak me hírak hanhan haisu mít ne tí haisu mantikerek mamkiyan mamu mamít.

²⁰ God kehímítenei haisu mekrehír ke Kraís te menmen haisu metpiyem híram mar ke God hírekes kau ketikewi ketpi. Haisu níkaap Kraís haisu metpi híim iuwe: “Yi eiwis God hírak kakíkapi te yi eitikerek eikiyan eiyu werek werek.”

²¹ *Kraís kerekkek hírak ap menmen enum mamu han kírak au. Te God kekepai haisu mít hírak keit menmen enum yapírwe haisu m්රakem kewisím mentar Kraís hírak kekrehír kiau kaa. Hírak kekrehír kiau kaa te haisu mít miyapír kerek haisu mamises híim m්රak, God kaktíp haisu yaain.

6

Menmen enum mewaank mít aposel kerek natíp mít híim me God

¹ *Hi Pol hetike Timoti hawír wetike God wírak menmen miutíp. Te hawír wetpi híim manp, yi nepei yewis menmen yaaim God kerekyeiyem híram mekre han ki te yi ap eiwenem ap mamkepi au emít!

² *Yi ap eirák menmen im au emít! Hím me God mít newisím mau tíwei matíp mar im:

“Me wí hi God hanhan ekepi yi yitauhi menmen hi

hementewem hekepi heriuwerem. Me wí hi hímat hi atihis yi mít miyapír

* 5:10 Ekl 12:14; Ro 2:16, 14:10 * 5:11 2Ko 4:2 * 5:12 2Ko 3:1, 1:14 * 5:15 1Ti 2:6; Ro 14:7-8 * 5:16-17 Ro 8:1, 10; Ga 6:15; Ais 43:18; Rev 21:5 * 5:18 Ro 5:10 * 5:19 Ro 3:24-25; Kl 1:19-20 * 5:21 Jo 8:46; Hí 4:15; Ga 3:13; 1Ko 1:30; Fl 3:9 * 6:1 2Ko 5:20 * 6:2 Ais 49:8; Lu 4:19-21

yau tî, hi hekepi.” Yi nîkîp emnep eyîmtau! In ek God hanhan kakrekÿi yaaim. In ek hîrak kakîkepi kaktihis.

³ Haiu mît mînapen mît han hîr han kitet menmen haiu mîriakem me God hîram enum, te ap mîriak menmen miutîp mamri han kîr enuk te hîr nantîp haiu enun au. Haiu mamriak menmen enum hîram mamri haiu mamwis nan mamwaai yayiwe te mîtik kakitet yayiwe kaknen kakrewo nan im kakînkewîn. Te haiu au mînapen hîr han kitet haiu mîriak enum au.

⁴ *Au, me menmen yapîrwe haiu mîriakem, haiu meteikîn mît haiu mîre wok mît ne God. Haiu meteiknor menmen mar im: Haiu han tokik mepu me menmen enum man mewep, me menmen enum merekÿei enum metike menmen enum man meraiwaank.

⁵ *Mît hîr nîwaai nîpîn newep, hîr newisei mekre wînak enuk ke gavman, mît enun hîr nererik neweiknei nenepîp nanwep. Haiu mîriak menmen iuwe ere haiu meweiwei. Wî ham haiu ap mîwaai werek werek au, wî ham haiu mît nîpî mewei. Menmen im enum yapîrwe man haiu mît mentar haiu mewepyapîr hîm mîrak.

⁶ *Haiu mîriak menmen yaaim kere-mem, haiu mertei menmen yaaim me God. Haiu ap han enuk meriuwe menmen waswas au, haiu han yaaik keriyen mîkaap mît. Menmen im haiu mîriakem meteikîn mît haiu wok mît ne God. Menmen iuwe me God Hîmîn Yaaik kau kekre han kiau, haiu han tewenîn mît miyapîr han.

⁷ *Haiu mewepyapîr hîm yaaim, God kekepai haiu mîriak menmen mîrak. Haiu mises menmen yaaim hîram mekepai menîp hîm enum mît nesweiyem hîram mami mar ke nopen kekepai kîsawîn yînk kiau. Hîm yaaim me God haiu matîp mît em hîram mekepai mererik han ke mît mar ke hîne yipo henmik mîkaap mît nenep mît enun nepan nîr neriuwerem.

⁸ *Mît han hîr natîp haiu mît yaaim mîriak menmen yaaim. Mît han au hîr natîp haiu enun hîr netrepai nisîsai haiu enun. Hîr han kitet haiu mît enun memîpîn te haiu au. Menmen im hîram menmen weinîm. Haiu mises menmen haiu mîriakem. Haiu matîp hîm yaaim keremem.

⁹ *Haiu ap metenen tîwei matîp mît me haiu hîras haiu neimîn. Te mît yapîrwe nerteiyai haiu mît aposel keriyen. Mît han kitet menep haiu mami, te haiu wen

au mepu. God kewis mît newep te hîrak naanmîprai haiu ap mami au.

¹⁰ *Menmen enum mari han kiau mamrekÿei han enuk te haiu au hekrit hekrit han yaaik mepu. Haiu mîre mît enun ap metenen menmen aurei. Te haiu mîkaap mît hîr netenen menmen me God yapîrwe. Haiu mîre mît metenen menmen me tî au, te haiu metenen menmen yaaim ap te mît nanîriyaam mamno taau!

¹¹ Yi mît miyapîr ne wit Korin. Hawîr nepi wetpi wewepiyapîr han kawîr wepakîn menmen au. Hawîr han tewenîni wîsenum.

¹² Hawîr hîrekses ap wewenîn han kawîr au. Hawîr han tewenîni wîsenum. Te yi mît au, yi hîras yewenîn han ki ap han tewenînawîr au.

¹³ *In ek, hi hetpi har ke haai katîp nîkerek nîrak, hi hetpi har ik: “Yi han tewenînawîr yayîr ke hawîr epei han tewenîni yi mît miyapîr.”

Haiu mît yaaim ne God ap mamtike mît enun mamu niutîp

¹⁴ *Yi mît miyapîr kerek yises hîm me God yi yetike mît miyapîr han ap nises hîm me God, yi ap yaikiyan yairîak menmen o eiyisesim au emî! Menmen yaaim, menmen enum ap te mamkiyam mamu werek werek taau. Mamîrkeik te wîtaan wanewik mamkiyan mamu wî miutîp a? Taauye!

¹⁵ Yi han kitet Kraisketike Seten tekikyakit a? Taauye! Mamîrkeik te mîtik kises hîm me God kaktike mîtik ap kises hîm me God han kitet tîpirakit a? Taauye!

¹⁶ *Mamîrkeik te mît nanwenîpi God kaktike teinîk mît newis ninaan mewim mekre pak? Taauye! God han enuk kawep haiu mît! Haiu mît miyapîr keriyen haiu mar ke wînak ke God kerek kepu kepeit. God hîrekes katîp kar ik:

“Hi ano mît miyapîr ehu ekreeri. Hi hîre God kîr, te hîr nanîr ke mît miyapîr nai.”

¹⁷ *Te God katîp,

“Yi einaaiwîr menmen enum mît miyapîr enun nisesim, yi eiweikîn sip eiwetîwem. Yi einopîn menmen hîram enum ap eisesim au, te hi atihis.

¹⁸ *Yi yisesim te hi hîre haai ki, yi eire nîkerek hîrakîk o nîkerek hîram (o hîran) nai.” God kerek hîrak kîriak menmen yapîrwe me tî metike nepni, hîrak katîp kar ik.

* 6:4 2Ko 4:2 * 6:5 2Ko 11:23-27 * 6:6 1Ti 4:12 * 6:7 1Ko 2:4 * 6:9 2Ko 4:10; Sam 118:18 * 6:10 2Ko 7:4; Fl 2:17; Kl 1:24 * 6:13 1Ko 4:14 * 6:14 Ef 5:7, 11 * 6:16 1Ko 3:16; Lev 26:12; Esi 37:27 * 6:17 Ais 52:11; Esi 20:34; Rev 18:4 * 6:18 2Sml 7:14; Ais 43:6; Jer 31:9; Rev 1:8

7

1 Naiu yinan yaain, God nepei ket-pai h̄im yaaim im, te haiu em̄ip̄r emnop̄n emkeip̄n menmen yap̄rwe haiu m̄riakem menipai han kaiu ketike ȳnk kaiu enuk. Haiu m̄napen mam̄riak menmen mam̄nip God ȳnk enuk kakriuwai te h̄rak keh̄im̄tenai haiu n̄rak yaain.

Mit ne Korin neweikin han te Pol han yaaik keriuwari

2 *Yi m̄t miyap̄r yi han etwen̄nai. Haiu ap m̄riak menmen enum me m̄tik kiut̄p ke yi m̄t au. Haiu ap mewaank m̄tik kiut̄p ke yi m̄t au. Haiu ap mewesiyek me menmen mari menmen me m̄tik kiut̄p au, mar ke m̄t han ein netpiyem me haiu m̄t.

3 *Hi ap hetpi h̄im im heni heswi h̄im w̄senum hentar yi han kitet hi herekyi enum au. Hi heni kike keremem hentar n̄paa hi hetpi te hi hetpi heteipim, haiu m̄t in han tewen̄ni w̄senum. Haiu han tewen̄ni w̄senum te yi yayi, haiu hanhan mami mantikewi, o au en, yi yayu, haiu hanhan mamu mantikewi. Te haiu markeik m̄riak menmen enum im m̄t han netpiyem me haiu m̄t a? Taauye!

4 Hi ap h̄isaw̄n menmen mekre han kai au. Hi hewepiyap̄rem hetpim. Hi han yaaik w̄senum heriuwe yi m̄t miyap̄r en. Menmen enum man mewep haiu m̄t, hi wen han kitet menmen yi m̄t ȳriakem te hi han kewe hi han yaaik heriuwi.

5 *Haiu nepei man provins Masedonia, haiu wen ap mepu werek werek au. Menmen enum nepei man mewep. Haiu metike m̄t han haiu menehan me menmen, haiu m̄naain te menmen yap̄rwe haiu merekyiyem mekre han ki m̄t han enun nanriwaankem.

6 *Te God kerek kerekyai han ke haiu m̄t me menmen h̄ram meraiwaank han kaiu, h̄rak kenipaw̄r han yaaik keriuwe m̄tik Taitas kerek kan k̄raw̄r.

7 H̄rak keriuwet m̄tik Taitas kan k̄raw̄r kerekaw̄r han yaaik keriuwe menmen im keremem au. H̄rak ketpaw̄r h̄rak nepei ken k̄ri te yi yerekyiw̄k han k̄rak yaaik yeriuwe menmen yaaim yi yisesim ȳriakem. H̄rak kan ketpaw̄r yi hanhan yaira, yi ȳnk enuk yeriuwe menmen yi ȳriakem yi han tewen̄na, yi yekreh̄r kai yat̄p m̄t han h̄r nat̄p hi enuk yi yetpor hi yaaik. Yi ȳriak menmen im yenipa hi han yaaik heriuwi.

8 *T̄wei kerek n̄paa hi hewisiyek h̄rak kenipi yi ȳnk enuk yeriuwerek, hi ap han enuk heriuwe h̄rekes me hi hewisiyek au.

Hi h̄napen hewisi t̄wei hentar hi hertei h̄rak kaknipi yi ȳnk enuk me w̄ meiyam.

9 Te in ek hi han yaaik hi hewisiyek. Hi ap han yaaik yi ȳnk enuk yeriuwe menmen hi hewisiyem au. Hi han yaaik yi ȳnk enuk yi yeweik̄n han p̄ke yises menmen yaaim. God keit menmen im hi hewisiyem h̄rak keyim̄ keweikni han ki te haw̄r ap weriwaank au.

10 *God keit menmen im menipi yi ȳnk enuk h̄rak keyim̄ keweikni han ki te h̄rak kekepi kaktihis kak̄riuw̄rem. Menmen im h̄ram yaaim te haiu ap han enuk meriuw̄rem au. Menmen menip m̄t miyap̄r ne t̄ h̄r han enuk h̄ram ap mekepi nanweik̄n han nanises menmen yaaim au. H̄ram mewet̄r han enuk neriuwe h̄ras keriyen. Menmen im ap mam̄kepi h̄r nanu werek werek au. H̄ram mam̄nipi maain h̄r nani.

11 Yi han ekitet menmen im werek werek. God kerek̄yi menmen yaaim keriuwe h̄im im h̄ram menipi yi ȳnk enuk yeriuw̄rem. H̄ram mekekyi han ki yi hanhan einaiw̄rem eiweik̄n sip eiwet menmen enum hi hewisiyem n̄paa ein mau t̄wei hak. H̄ram mekekyi han yi yene m̄tik hak kerek k̄riak menmen enum. Yi yeperper menmen enum im nepei man, yi hanhan hi anen akepi ariuw̄rem. Yi hanhan eikaap m̄tik kerek k̄riak menmen enum. Menmen yap̄rwe yi yisesim ȳriakem me h̄im hi hewisiyem, h̄ram meteik̄n yi yetike m̄tik ik enuk yi ap yau han kiut̄p me menmen h̄rak k̄riakem. Au, yi han enuk yeriuwerek yi yep̄rek ken.

12 Hi ap han kitet m̄tik n̄paa k̄riak menmen enum te hi hewisi t̄wei au. Hi ap han kitet m̄tik n̄paa m̄tik hak kerek̄iw̄k enum te hi hewisi t̄wei au. God kertei han kai hi hewisi t̄wei ik ek kak̄kepi kak̄teikni te yi yertei werek werek yi h̄ras keriyen hanhanai haiu m̄t aposel in.

13 Menmen yi nepei ȳriakem h̄ram menipai han kewe mau meit keriyen au.

Menmen yi ȳriakem h̄ram m̄kaap Taitas han kewe kau keit, te haiu metik̄erek haiu han yaaik w̄senuk.

14 N̄paa hi hewen̄ipi niuk mi hat̄p Taitas yi yaain, te menmen yi yisesim ȳriakem ap menipa hi ȳnk enuk hi hetp̄iw̄kem au. Menmen yap̄rwe hi hetp̄iw̄kem me yi m̄t miyap̄r en h̄ram yaaim, mar ke h̄im n̄paa haiu metpiyem h̄ram yaaim.

15 *Taitas h̄rak ken k̄ri, yi ȳnaain yeperper yi naanm̄prew̄k, yi yap̄rwe yises menmen h̄rak ketpiyem. H̄rak han

* 7:2 Ap 20:33; 2Ko 12:17 * 7:3 2Ko 6:11-12 * 7:5 2Ko 2:13 * 7:6 2Ko 1:3-4 * 7:8 2Ko 2:4 * 7:10 Mt 27:3-5; Hi 12:16-17 * 7:15 2Ko 2:9

kitet menmen im te h̄rak han tewen̄ni w̄senum.

¹⁶ In ek hi hertei yi eiyises menmen yap̄rwe hi hetpiyem, te hi han yaaik w̄senuk.

8

M̄t miyap̄r ne weiw̄k me God h̄r enkaap n̄r yinan

¹ *Naiu yinan, haiu hanhan metpi h̄m te yi eiȳrtei werek werek menmen yaaim God k̄riak m̄t miyap̄r ne weiw̄k m̄rak em neit Masedonia.

² Menmen enum nepei man man̄p mari han k̄r. H̄r m̄t enun netenen menmen au, te h̄r han yaaik w̄senuk nentar h̄r nertei God kesak menmen enum m̄r. H̄r han yaaik te h̄r newis pewek m̄r men niut̄p nanwet m̄t han em.

³ Hi hertei werek te hi hetpi h̄r nises han k̄r kerekek newis pewek im. H̄r newis pewek p̄nam h̄r netenen p̄nam, h̄r hanhan nanwet̄r meiyam te h̄r newis̄m ere m̄r mesi h̄r netenen kike. Haiu ap mari han k̄r h̄r n̄riakem au, h̄r h̄ras keriyen.

⁴ *H̄r nitaihi h̄m manp te haiu emwisi h̄r nanw̄r pewek nant̄ke m̄t han ne weiw̄k miut̄p me God nerer wit wit, h̄r nansiuwe pewek meiyam im mamno mamkaap m̄t han ne weiw̄k me God kerek ap netenen menmen au.

⁵ H̄r nin̄n menmen haiu han kitet h̄r nan̄riakem. H̄r nin̄n neweik̄n han k̄r ken God. Nepei au, h̄r nemer̄r God ketpor menmen h̄rak hanhan h̄r nanisesim neriuwe h̄m haiu metporem.

⁶ Haiu han kitet menmen im m̄t ne Masedonia h̄r n̄riakem, haiu mat̄p Taitas h̄m manp te h̄rak kakno kak̄kepi yi m̄t eir̄ak menmen im me pewek kerek yi eikaap m̄t eiriuerem. N̄paa Taitas kekekyi han ki te yi eir̄akem, te hi hanhan p̄ke eriuwetek h̄rak kakno yi m̄t kak̄kepi yi eir̄akem ere werek.

⁷ *Me menmen yap̄rwe, yi m̄t yin̄n ȳriak menmen yaaim. Yi m̄t yises God werek werek, te yi yat̄p m̄t han h̄m m̄rak yeriuwerem. Yi m̄t yertei h̄m me God werek werek te yi ȳkaap m̄t miyap̄r yeriuwerem. Yi han tewen̄nai w̄senum, te haiu hanhan yi eiyin̄n m̄t miyap̄r han yi eiwis pewek emno niut̄p emkaap m̄t miyap̄r eiriuerem.

⁸ Hi ap hewisi h̄m lo yi eiyisesim au em̄t! Hi nepei heteikni m̄t miyap̄r han h̄r hanhan nanw̄r pewek nankaap m̄t miyap̄r han nanriuerem. Hi hekekyi han ki heriuwe h̄m hi hetpiyem me m̄t

miyap̄r, te hi hertei yi han tewen̄n m̄t miyap̄r han werek werek yi eikepi o au.

⁹ *Hi hanhan ekekyi han ki hentar yi nepei yertei menmen yaaim M̄tik Iuwe kaiu Jisas Kraiss h̄rak k̄riakem. H̄rak ketenen menmen yap̄rwe ketike God te h̄rak keweik̄n sip kewet menmen im, h̄rak keweik̄n k̄re m̄tik enuk wein̄k. H̄rak keweik̄n k̄re m̄tik enuk wein̄k kenter̄i yi m̄t, te h̄rak kak̄kepi yi eiȳt menmen yaaim em me God yap̄rwe. Te yi eiyises menmen m̄rak h̄rak k̄riakem yi eikaap m̄t miyap̄r han.

¹⁰ Hi hetpi han kai me menmen im. Tito me n̄paa ein, yi yin̄n yari pewek yewis̄m men miut̄p. Yi yin̄n m̄t han yi hanhan yewis̄m men niut̄p waswas.

¹¹ Te in ek yi eiri pewek meiyam eiwis̄m mamno niut̄p ere werek. Yi n̄paa hanhan yin̄n ȳriak menmen im, te in ek yi ȳriakem yeriuwe pewek mei yi yetenenim.

¹² *M̄t h̄r hanhan nanwet m̄t miyap̄r ne God menmen, God han yaaik keriuwe m̄t nar ik. God han kitet menmen m̄t h̄r netenenim, te h̄rak han kitet menmen m̄t n̄riakem neriuwerem. H̄rak ap hanhan pewek m̄t ap netenenim hanhan m̄t nanwet m̄t han em au. H̄r m̄r.

¹³⁻¹⁴ *Hi ap hat̄p yi eiwet m̄t han neit Jerusalem pewek mi einem̄n, te h̄r nanu werek, yi au yau wein̄m pewek auri. Au, hi hanhan yi eiwet̄r meiyam eiȳntar in ek yi yetenen pewek mei yap̄rwe, h̄r au pewek m̄r kike keremem. Maain, h̄r nantenen menmen yap̄rwe, te yi au menmen kike, maain h̄r nan̄s̄wi pewek meiyam nankepi nanriuerem. Mar im yi yap̄rwe eiyu werek werek eiȳran.

¹⁵ *H̄m em God kewet Moses em kewis̄m mau t̄wei mat̄p mar ik: M̄t kerek nen neit menmen mana yap̄rwe, ap mei mau au. H̄r naam nenepim. M̄t kerek nen neit menmen mana kike, h̄r n̄np̄ maan au, h̄r naam ere werek." Te yi eikaap m̄t han kerek h̄r pewek auri, te h̄r nanu werek.

Wok m̄t h̄r nan̄nen wit Korin nankepi

¹⁶ Hi hat̄p God h̄rak yaaik. H̄rak k̄k̄iak han ke Taitas h̄rak hanhan p̄ke kak̄kaap yi m̄t kar ke haw̄r hanhan waukepi.

¹⁷ Haw̄r wit̄wekhi h̄rak kaknen kakri, te h̄rak kewenhi. Te haw̄r ap wari han k̄rak au. H̄rekkes kises han k̄rak h̄rak hanhan kaknen kakri.

¹⁸ Haiu mamriuwet kaiu yinak kaknen kaktike Taitas. M̄t miyap̄r ne weiw̄k me God nerer wit wit menep in, h̄r newen̄pi

* 8:1 Ro 15:26 * 8:4 2Ko 9:1-2 * 8:7 1Ko 1:5, 16:1-2
2Ko 9:12 * 8:15 Eks 16:18

* 8:9 Mt 8:20; Fl 2:6-7 * 8:12 Mk 12:43 * 8:13-14

niuk m̄rak nentar h̄rak yaaik kat̄p m̄t h̄m me God.

¹⁹ H̄r newen̄pi niuk m̄rak kerekek au. H̄r nehim̄tanek h̄rak kakno kaktikewai mamriyan haiu mam̄rak menmen im mam̄t pewek kerek m̄t miyap̄r newis̄m men niut̄p nanwet m̄t enun netenen menmen au, nanwet̄rem. Haiu mam̄rak menmen im te m̄t h̄r nanwen̄pi niuk me God mamriwerem, h̄r nan̄rtei haiu hanhan mamkaap m̄t nan̄rakem.

²⁰ Haiu m̄napen mam̄rak han ke m̄t miyap̄r, te h̄r nant̄p enun nant̄p haiu ap mamwet m̄t enun pewek auri pewek im yap̄rwe kerek m̄t miyap̄r newis̄m men niut̄p. Te haiu nepei mari kaiu yinak ik kaktikewai mamno heriyai heriyai naanmamre mewem haiu m̄rakem.

²¹ Haiu han kitet em̄rak menmen yaaim me ninaan me M̄tik Iuwe God kerekek au. Haiu hanhan m̄t miyap̄r yap̄rwe h̄r nan̄rtei haiu m̄rak menmen yaaim.

²² Te haiu mamriuwet kaiu yinak yaaik ik kaknen kaktike m̄tik̄t wik. Haiu nepei han kitet menmen yap̄rwe h̄rak k̄rakem h̄rak mer̄tei h̄rak k̄rakem werek werek. In ek, h̄rak kertei yi yises menmen yaaim me menmen yi ȳrakem, te h̄rak hanhan wisenum kaknen kak̄rak menmen im.

²³ M̄t han nanit̄li me Taitas h̄rak keim̄n, yi eiȳtpor h̄rak wariyak̄t kai ketikewa haw̄r wr̄rak menmen miut̄p wekepi weriwerem. Me m̄tik̄t wik kerek tat̄kerek tatnen yi m̄t, yi eit̄p m̄t han h̄rak̄t taiu yinak̄t yaaik̄t kerek m̄t miyap̄r ne weiw̄k me God (o sios) menep in h̄r nehim̄tan̄wek̄t tatnen. M̄tik̄t h̄rak̄t t̄rak̄t menmen me God t̄kaap m̄t miyap̄r teriwerem tat̄p m̄t miyap̄r niuk me Krai teriwe menmen h̄rak̄t t̄rak̄t.

²⁴ *Te yi eiteiknor yi han etwen̄net yi naanmampr̄wek̄t. Yi eir̄rak menmen im te m̄t miyap̄r ne weiw̄k miut̄p me God heriyai heriyai nan̄rtei yi yaain yar ke n̄paa hi hetporem me yi m̄t miyap̄r en.

9

H̄m me pewek mamno mamkaap m̄t miyap̄r neit provins Judia

¹ *Yi nepei yertei me pewek haiu mam̄wem mamsiwerem mano mamkaap m̄t miyap̄r ne weiw̄k miut̄p me God neit provins Judia. Te hi ap hewisi t̄wei nokik hetpiyem au. Kike kerekek.

² Hi hertei yi hanhan yaikaap m̄t miyap̄r ein, te hi hewen̄pi niuk mi hat̄p m̄t miyap̄r ne God neit provins Masedonia hetpor har ik: "Naiu yinan neit

provins Akaia, tito n̄paa ein h̄r nepei nankaap m̄t miyap̄r neit Judia." H̄r nertei yi nepei yaikaap m̄t miyap̄r en, te menmen im yi ȳrakem h̄ram mekekkyr han k̄r te h̄r nan̄rakem.

³ Hi h̄napen h̄m yaaim hi nepei hat̄p m̄t ne yi m̄t em h̄ram m̄re h̄m wein̄m au. Te hi heriuwet kaiu yinak Taitas ketike m̄tik̄t wik it tatin̄n tatnen yi m̄t tatkepi yi yaiwis pewek mamno niut̄p werek werek.

⁴ Haiu han kitet yi eiwis pewek werek werek te hi han kitet maain hi etike m̄t han ne provins Masedonia haiu mamnen mamri, yi ap yewis pewek werek werek au, yi ȳnk enuk. Hi ȳnk enuk hentar hi hetpor yi nepei yaiwis pewek mamno niut̄p. Hi ȳnk enuk, te yi ȳnk enuk.

⁵ Hi han kitet menmen im te hi hitehi taiu yinak̄t it h̄rak̄t tatin̄n tatnen tatkepi yi eiwis pewek mamno niut̄p werek werek. Maain hi anen etike m̄t ne provins Masedonia, menmen mamwaai werek werek. Mar im h̄r nan̄rtei yi nepei yises han ki yewis pewek im, te haiu ap mari han ki meriwerem au.

⁶ *Yi han ekitet menmen im. Yi eiwet m̄t menmen kike te maain yi eiȳt menmen kike me God. H̄ram mar ke m̄tik̄t kakm̄r ni. H̄rak kakm̄r ni kike, h̄rak kak̄t menmen kike. H̄rak kakm̄r ni iuwe, h̄rak kak̄t menmen yap̄rwe.

⁷ *Yi m̄t miyap̄r niut̄p niut̄p yi eyin̄n han ekitet werek werek menmen me pewek yi eiwet m̄t em, te maain yi yair̄rakem. Yi ap eir̄rak menmen me pewek eiwis̄m eȳntar m̄t han nari han ki yi ȳnk enuk au em̄t! Yi eir̄rak menmen im te maain yi han tewen̄n pewek mi epei yewet̄rem. Menmen im au em̄t! God hanhan yi eiwis pewek emno niut̄p eȳntar yi hanhan eikaap m̄t eiriwerem.

⁸ God nepei Iuwe te h̄rak kakweti menmen yaaim heriyai heriyai mamin̄n menmen yi yet̄wem. Hekrit hekrit h̄rak naanm̄ri menmen te yi yet̄nen menmen naanempre h̄ras eiriwerem, meiyam mamu te yi eikaap m̄t miyap̄r han eiriwerem.

⁹ *H̄m me God m̄t newis̄m mekre t̄wei Sam h̄ram mat̄p mar im: "M̄tik̄t kerek kises h̄m me God h̄rak k̄kaap m̄t enun menmen auri. Menmen yaaim h̄rak kerekyorem h̄r han kitet̄m tipmain tipmain enum eik."

¹⁰ *H̄m im yaaim mentar God kerek kewet m̄t wit (o rais) yehes h̄r nanm̄r te h̄r nan̄t menmen meriwerem, h̄rak kakweti menmen marim, h̄rak kaknipem

yapirwe te yi eikaap mit miyapir han eiri-uwerem yapirwe enum yapirwe.

11 *God kakweti menmen yapirwe heriyai heriyai te yi eikaap mit miyapir han ne God eiri-uwerem yapirwe. Te maain haiu mamnen mamit pewek yi yewisim men niutip, haiu meiyim mamno mamwet mit han em, hir nanwenipi niuk me God me menmen yi yerekyorem.

12 *Menmen im yaaim yi eirakem hiram mamkaap mit miyapir ne God kerek ap netenen menmen au hiram mamkepi kere-mem au. Hiram mamnipi hir han yaaik nanwenipi niuk me God nanri-uwerem.

13 Menmen im yaaim yi yairiak ni yinan em hiram mamteiknor yi yises him me God werek werek yi yewepyapir him me Krai. Hir nanir pewek yi yaitiwem mamtike mit han en, hir nanwenipi niuk me God nanri-uwerem.

14 Te maain hir hanhan nanri hir nantike God hirak kakikepi naanmamri kakintar hirak kerek yi han te yi yirak menmen im yekepi yeri-uwerem.

15 Haiu emtip God hirak yaaik kentar menmen yaaim hirak kewetaiyem. Menmen im haiu ap te mamtip hiram yaaim markeik? Au, hirak yaaik wetpen enuk kepeit kentar presen ik hirak Jisas Krai God Nikan kirak kerek hirak kewetaiyek.

10

Pol kewenin him enum me mit hir natip aposel hir enun

1 *Hi Pol hirekes hi hanhan hekeyi han ki yi han kitet menmen Krai kirakem. Hirak kewenin han kirak me menmen, hirak kirak menmen han yaaik ketike mit. Mit han nekre nimin ne yi mit hir natip me hi nar ik. Hir natip, "Wi kerek hirak kau ketikewai, hirak kewenin han kirak katip him yaaik ketikewai, te maain hirak keit wit hak, hirak kewisai tiwei kenai ketpai him manp me menmen." Te in ek hi hithi him manp.

2 *Maain wi hi anen ari, yi ap yenipa me menmen im te hi ani har ke hi ane mit han en natip haiu mit in misen menmen enum me ti miriak menmen mikaap mit meriuwerem.

3 Haiu ap misen menmen me ti miriak menmen au. Haiu mau ti miriak menmen te haiu ap miriak menmen me God meri-uwe menmen mit ne ti hir nisesim au.

4 *Menmen yapirwe haiu metenenim miriak menmen me God meriuwerem,

hiram ap menmen me ti au. Haiu metenen menmen iuwe me God hiram mekepai haiu maminin menmen enum me Seten mewenin han ke mit ap nisen him me God. (Menmen iuwe me God hiram mar ke nopen ketike hine, yipo henmik kerek mit hir netenenim nen newen paaik nen netike mit nenepan.)

5 Menmen iuwe me God haiu metenenim hiram minin him enum me ti mit hir nisesim, o menmen hir han kitet minin mewenin han kir te hir ap nertei God au. Meriuwe menmen iuwe me God haiu metenenim, haiu mari menmen yapirwe mekre han ke mit hiram mamises him me Krai.

6 *Haiu memerir yi mit miyapir en, yi eiweikin han eiyisen him me God werek werek. Yi eiyisen God werek werek nepei au, haiu mamriak menmen enum me mit hir ninapan nanimtau him me God haiu mamrekoyor enum emrerim.

7 Yi mit han kitet yar ik: "Karkeik te Pol hirak mitik God kehimitanek kewepyapir him mirak hirak ap kertei katip him iuwe?" Mit han nau nekri yi mit en, kerek natip Krai kehimitenor hir natip mit him mirak, hir han ekitet menmen im. Mar ke hir ne Krai, haiu mit in haiu ne Krai.

8 *Mitik Iuwe Krai kewisai haiu mekrehir kirak, haiu miriak menmen im mamkepi yi eiyisesik werek werek, haiu ap te mamriwaank au. Te hi hewenipi niuk me haiu hiras me menmen haiu miriakem, hi ap yink enuk au. Hi han yaaik.

9 Hi hinapan yi han kitet hi hanhan hewisi tiwei ik henipi yi yineina weinin au emit!

10 Hi hinapan yi han kitet menmen marim me hi hentar hi hertei mit han en hir natip me hi nar ik: "Pol kewisai him iuwe mau tiwei hirak kesuwaiyek kari han kaiu keriuwerek, te hirak kerp kekrai ketin ke nimin, hirak kineinai ketpai him manp au. Him mirak hiram menmen weinin."

11 *Mit han en natip nar ik hir han ekitet him me hi hetpiyem. Menmen haiu mewisiyem mau tiwei ik metpiyem meri-uwerek me wi haiu mepu yanimin, hiram him keremem haiu mamnen mamri haiu mamriakem.

12 *Haiu minapan han kitet haiu mar ke mit en o haiu mehimitenai haiu mire mit en kerek newenipi niuk mir natip mit han em. Mit narik hir hiras nehimitan menmen hir han kitet hiram yaaim, hir hir menmen hir hiras niutip niutip niraakem

* 9:11 2Ko 1:11, 4:15

* 9:12 2Ko 8:14

* 10:1 1Ko 2:3

* 10:2 1Ko 4:21

* 10:4 Ef 6:13-17

* 10:6 2Ko 2:9

* 10:8 2Ko 12:6, 13:10

* 10:11 2Ko 13:2, 10

* 10:12 2Ko 3:1, 5:12

* 10:13 Ro 12:3

te h̄ir han kitet h̄ir yaain. M̄it nar ik h̄ir enun netaritari.

¹³ *Te haiu m̄it ap mamwen̄ipi niuk maiu mar ke h̄ir m̄it en n̄ir̄iakem au. Haiu mamwen̄ipi niuk maiu me menmen God keh̄im̄itenai haiu m̄ir̄iakem. Menmen h̄irak keh̄im̄itenai haiu m̄ir̄iakem, h̄iram nepei man miuni yi m̄it.

¹⁴ Haiu ap min̄in menmen God keh̄im̄itenai haiu m̄ir̄iakem au. Haiu min̄in man metpi h̄im̄ yaaim me Kraiss, te in ek haiu mewen̄ipi niuk mai haiu min̄in naan̄ipri.

¹⁵ *Haiu ap min̄in menmen God keh̄im̄itenai haiu m̄ir̄iakem, te haiu mamwen̄ipi niuk maiu me menmen m̄it han h̄ir nepei n̄ir̄iakem au. Haiu han kitet menmen mar ik. Haiu han kitet yi yayises h̄im̄ me God wisenum te yi eikepai haiu em̄riak menmen wisenum kerek God keh̄im̄itenai haiu em̄riakem.

¹⁶ *Yi yair̄iak menmen mam̄ir im te haiu mamn̄aiw̄iri mamno mam̄t̄ip m̄it miyap̄ir h̄im̄ yaaim me Kraiss mam̄it wit ham yan̄im̄in m̄it newi. Te haiu ap mamn̄aiw̄ir menmen God keh̄im̄itenaiyem haiu mam̄riakem au. Haiu ap mamwepyap̄ir h̄im̄ me God meit wit hak kerek m̄it̄ik hak kin̄in kan nepei k̄riakem, te haiu mamri menmen m̄irak haiu mamwen̄ipi niuk maiu mamriuw̄erem au.

¹⁷ *H̄im̄ em God Jeremaia kewis̄im̄ mau t̄iwei, h̄iram mat̄ip mar in:

“M̄it kerek h̄ir hanhan nanwen̄ipi h̄iras me menmen, h̄ir nanwen̄ipi M̄it̄ik Iuwe God kerek ek me menmen im. H̄ir h̄iras au em̄it!”

¹⁸ *H̄im̄ im yaaim, te haiu mertei m̄it kerek newen̄ipi niuk m̄ir me h̄iras keriyen, God ap kakt̄ip h̄ir m̄it iuwe au. H̄iram menmen wein̄im̄. God h̄irekes kakwen̄ipi niuk me m̄it, h̄ir keriyen n̄iuk m̄ir iuwe. Te haiu m̄it aposel ap te nanwen̄ipi niuk maiu haiu iuwe au.

11

Pol kewepyap̄ir menmen enum m̄it enun kerek nat̄ip h̄ir h̄iras aposel h̄ir n̄ir̄iakem

¹ Hi hanhan yi eiwisa hi hat̄ip h̄im̄ kemip̄in kike hewen̄ipi niuk mai. Hi hertei yi ȳinapen te yi eiwisa.

² *God h̄irak hanhan kak̄ih̄im̄itan m̄it miyap̄ir h̄ir n̄irak, te mar im hi Pol hi han kiteti yi m̄it miyap̄ir en. Hi nepei heh̄im̄iteni yi eiȳit m̄it̄ik kiut̄ip yi eit̄ikerek eiyu niut̄ip, niuk me m̄it̄ik ik h̄irak Kraiss.

Hi hanhan ariuw̄eti yi eino Kraiss eiȳir ke m̄ite n̄ihan yaaip ap w̄iwaai wetike m̄it̄ik wen̄u au.

³ *In ek, hi han kitet me manpen n̄ipaa h̄irak enuk kewisesik kari han ke m̄ite Ip. Hi h̄irnapen h̄im̄ enum me m̄it nat̄ip h̄ir aposel h̄iram mamri han ki mamriwaank, te yi ap eiyises Kraiss werek werek han ek̄it̄etik kerekek.

⁴ *Hi h̄inaain hentar menmen im. M̄it̄ik hak kaknen kak̄t̄ipi h̄im̄ ham me Jisas ham em, h̄im̄ im h̄iram ap h̄im̄ haiu metpiyem me Jisas au. Mar im yi eiȳit h̄im̄in hak, ap God H̄im̄in Yaai kerek n̄ipaa yi yetiw̄ek kek̄re han ki au. Yi yemtau h̄im̄ ham yi yisesim, h̄iram ap h̄im̄ n̄ipaa yi yem̄tewem yisesim au. M̄it̄ik kar ik h̄irak kaknen kaku n̄im̄in ke yi m̄it, yi han yaai eiwisik kak̄riakem keremem.

⁵ *M̄it in yi han kitet h̄ir aposel yaain kerek netpi me hi ap aposel h̄ir nemitip̄in. H̄ir nemitip̄in nentar hi han kitet hi yaai hin̄in m̄it aposel ni ein kerek netpi h̄ir yaain iuwe. H̄ir nesiuwau h̄im̄ nat̄ip yi m̄it hi m̄it̄ik enuk wein̄ik.

⁶ *Hi ap at̄ip h̄im̄ mei yaaim, te hi hari han ke m̄it heriuwerem har ke h̄ir m̄it aposel han en n̄ir̄iakem au. H̄ir nat̄ip werek werek me menmen im, te hi hertei menmen yap̄irwe me God werek werek. H̄ir au. N̄ipaa haiu men haiu meteikni haiu mertei iuwe menmen me God iuwe meriue menmen yap̄irwe haiu m̄ir̄iakem yi ȳirem.

⁷ *Yi han kitet hi herekyi menmen enum a? Yi han kitet hi m̄it̄ik enuk wein̄ik hentar hi hat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im̄ me God, te hi ap hari pewek mi mererim a? Hi naan̄ire h̄irekes. Hi ap hises menmen har ke aposel han n̄ir̄iakem nari pewek mi mererim te yi han kitet hi herekyi enum a?

⁸ *Hi hau hetikewi h̄ir̄iak menmen, m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God nerer wit wit ne provins Masedonia neweto pewek. Mar im hi hari menmen m̄ir wein̄im̄.

⁹ *N̄ipaa hi hau hetikewi h̄ir̄iak menmen, w̄i kerek menmen mai h̄iram epei au mesi, hi ap hitihi ari han ki me menmen o pewek au. Nai yinan neit provins Masedonia nan neweto menmen yap̄irwe hi hanhan em. Me menmen yap̄irwe n̄ipaa ere in hi ap hitihiyem enipi yi han enuk yeriuw̄erem au. Maain hi ar̄iakem mam̄ir ek.

¹⁰ *H̄im̄ yaaim me Kraiss mau mekre han kaiu, te hi hetpi werek. Ap m̄it̄ik kei kiut̄ip h̄irak kakweik̄in han kai hi hewen̄ipi niuk me hi h̄irekes me menmen me pewek hi hisesim h̄ir̄iakem heit provins ki Akaia.

* 10:15 Ro 15:20 * 10:16 Ap 19:21 * 10:17 1Ko 1:31 * 10:18 1Ko 4:4-5 * 11:2 Ef 5:26-27 * 11:3 Jen 3:4, 13 * 11:4 Ga 1:8-9 * 11:5 1Ko 15:10; 2Ko 12:11; Ga 2:6 * 11:6 1Ko 2:1, 13; Ef 3:4 * 11:7 1Ko 9:12, 18 * 11:8 Fl 4:15-18 * 11:9 2Ko 12:13 * 11:10 1Ko 9:15

¹¹ Hi henmak te hi hatip har ik a? Yi han kitet hi ap hanhan heriuwi a? Taauye! God kertei han kai hi hanhani.

¹² Hi tewen ehises menmen im nipa a hi hriakem te hi ewepyapir mit aposel enun kerek natip hir nriak menmen yaaim nar ke haiu mit aposel haiu mriakem. Hir newenipi niuk mir hiras nerp ninaan me mit natip hir nriak menmen haiu mriakem te hi hanhan menmen hi hisesim mamwepyapir hir enun newisesik, hir him mir weinm.

¹³ *Hir ap mit aposel au. Hir mit enun newisesik. Hir newisesik me menmen hir nriakem hir nisawin han kir hir nari han ke mit miyapir te hir niri hir natip, "Hir mit yaain aposel ne Krai."

¹⁴ Yi han kekrit eiriuerem au emit! Hiram menmen weinm. Haiu mertei Seten hrekes kisawin han kirak kari han ke mit hir han kitet hirak ensel yaaik ke God.

¹⁵ Haiu mertei Seten kirak menmen im te haiu ap han kekrit me mit kerek nises menmen mirak. Hir nises Seten hir nisawin han kir nari han ke mit te hir natip hir mit yaain nriak menmen yaaim. Hiram menmen weinm. Maain God kakrekoyor enum me menmen enum hir nriakem.

Wi Pol kiriak menmen me God menmen enum yapirwe mewaankek

¹⁶ *Hi pike hetpi heteipim. Hi hinapen yi han kitet hi mitik enuk hetaritari. Yi han kitet hi mitik enuk hetaritari yi eiwisa hi hewenipi niuk mai kike me menmen.

¹⁷ Hi ap hatip har ke mitik kises Krai ketpm, te hi tewen hetpi him im e. Hi hatip har ke mit aposel in hir nenwenipi niuk mir te hi hatip him manp hewenipi niuk mai.

¹⁸ Mit yapirwe aposel en hir newenipi niuk mir me menmen hir nriakem neit ti ik te hi ehises menmen hir nriakem hi awenipi niuk mai.

¹⁹ Yi mit yi han kitet yi yertei menmen yapirwe te yi han yaaik yemtau him enum mit enun netaritari netpiyem a?

²⁰ Yi yewis mit aposel en nemipin kerek hir nari han ki yi yises him mir yar ke mit nekre winak enuk nises him me gavman. Yi yewisi neit menmen mi yapirwe nepei au mesi, nari han ki me him mir hir netpi newisesiyek, hir newenipi niuk mir ninin naanmpri, hir newir his nenep ninaan mi.

²¹ Yi yewisi hir nerekyi menmen enum mar im te hi yink enuk hetpi menmen im. Nipa haiu nari mau metikewi

haiu mnaain mriak menmen mar hir nriakem me yi mit. Mit hanhan nanwenipi niuk mir me menmen hir nriakem, hi ewenipi niuk mai etikeri. In ek, hi tewen atip har ke mitik enuk ketaritari ap kises God hi hewenipi niuk mai.

²² *Hir mit aposel nemipin natip hir mit Hibu ne weiwik me Isrel a? Hi mitik Hibu ke weiwik me Isrel har ke hir mit en. Hir natip hir nepenyer ne maam nipu Ebrahim a? Hi nepenyek ke maam nipu Ebrahim har ke hir mit en.

²³ *Hir natip hir wok mit ne Krai a? In ek hi pike hatip har ke mitik enuk ketaritari ap kises Krai werek werek. Hi hriak menmen me Krai hi hinini heriuwerem. Hi hriak menmen hi hinini, te menmen im hi are etpiyem mamteikni hi hriak menmen iuwe me Krai te mit han nerekyo enum. Hi nepei hen hekre winak enuk ke gavman hi hinini hen yapirwe hentar hi hatip mit him yaaim me God. Mit neiyep neriuwe waa yapirwe te hi hinini hentar hi hatip mit him yaaim me God. Menep hi hahi yapirwe te yi han kitet mit aposel en nemipin hir ninina a?

²⁴ *Hi wen heteikni hi hinini. Mit iuwe ne gavman ne Isrel hir netauhis nar hispinak (5) hir nwaai nipin neiyep mar 39 nentar hi hatip mit him me Krai.

²⁵ *Mit iuwe ne gavman ne Rom hir netauhis mar wikak hir nwaai nipin neiyep neriuwerek nentar hi hatip mit him me Krai. Wi ham mit netauhis newir nan neiyep menep hi hahi henterim. Nipa hi hau sip mar wikak, hram men wan ke nimin mewep haiu meniuwe menterer tipar. Nipa me wi im hi heniuwe henterer wan he hinkewi ere wanewik ere pike hinkewi.

²⁶ *Wi yapirwe hi hitet yayiwe hen ein ein, mani mniu menep hram mamiyep hi hahi, mit enun nekintip menmen hir nisawin newenanaan naniyep nankintip menmen mai. Mit ne weiwik mai me Isrel hir hanhan naniyep hi hahi, mit han ap ne weiwik me Isrel hir hanhan naniyep. Hi heit wi, mit, hanhan naniyep hi hahi. Hi heit yaank weinik menmen eim sk miyak hram menep mamiyep. Hi heit wan ke nimin menep wan kisaisau yipir hi hahi. Mit han nemipin hir natip hir nari yinan ne Krai menep hir nerewaank menmen hi hriakem.

²⁷ *Hi hriak menmen iuwe ere his hit nanamir meiyewo. Witaan yapirwe, hi ap hwaai au, hi hepu hitihi God menmen.

* 11:13 2Ko 2:17; Fl 3:2

* 11:16 2Ko 12:6

* 11:22 Fl 3:5

* 11:23 Ap 16:23; 1Ko 15:10

* 11:24 Diu 25:3

* 11:25 Ap 16:22, 14:19

* 11:26 Ap 9:23, 14:5

* 11:27 1Ko 4:11; 2Ko 6:5

Wɨ ham hi nɨnpɨ meiyu hentar hi ap heit menmen mei au, o tɨpar mei te hi ahɨm au. Wɨ yapɨrwe hi ap heit menmen werek te hi ahɨm, hi nɨme meiyapɨ iuwe hi heperper, hi ap hetenen klos te hi hɨwapɨn yɨnk kai heriuwerem werek werek au.

²⁸ *Menmen im keremem meteikni hi hɨriak menmen iuwe me God hinɨn mɨt aposel nemipɨn au. Hekrit hekrit hi han kitet mɨt miyapɨr ne weiwɨk miutɨp me God nerer wit wit hɨr nepu werek werek o au.

²⁹ *Nai yinan ne Kraiss, hɨr nɨriak menmen enum, te hi herteiyem hi hanhani. Wɨ ham mɨtik hak kari han ke mɨtik hak, te hɨrak kɨriak menmen enum, hi han enuk heriuwe mɨtik kerek kari han kɨrak.

³⁰ *Hi ewenɨpi niuk mai me menmen te hi awenɨpi niuk mai me menmen mamteikɨn mɨt hi ap hepu werek au, menmen enum yapɨrwe merewaank.

³¹ *God kerek hɨrak Haai ke Mɨtik Iuwe Jisas Kraiss, hɨrak niuk mɨrak iuwe mamu tipmain tipmain enum eik, hɨrak kertei hi ap hewisesik au. Hi hɨriak menmen mɨrak iuwe.

³² *Nɨpaa wɨ hi hepu wit Damaskas, mɨtik gavman ke mɨtik iuwe King Aretas, hɨrak kɨnat mɨt hɨr nanɨno naanmamre ya weipɨr ke nɨwa meweikɨn wit kɨr hɨr nemeriyau hi anen, te hɨr nantauhiss nanwisa ekre wɨnak enuk.

³³ Hɨr nantauhiss nanwisa ekre wɨnak enuk, te nai han yinan ne Kraiss hɨr newisa hekre wapnake o basket iuwe, hɨr nen nɨwa kewekɨn wit, hɨr nɨnaaiwɨr waai hi hekiuwe ere hiun tɨ heik kesikekre enuk te hi hetpaan hɨnaaiwɨrek hi hɨrɨr hen.

12

Pol kityak kɨr menmen God keteikniwekem

¹ Hi wen awenɨpi niuk mai. Hi hertei menmen im ap mekepai God kaktɨp haiu yaain, te hi wen hetpi menmen hi hɨtyak hɨrem metike menmen mɨsawɨn Mɨtik Iuwe Kraiss kewepayapɨrem.

² Nɨpaa ein 14 tito God ketauhiss hi ke Kraiss, hɨrak keriyah hi hen hetikerek wen wit kɨrak Heven. Hi hepɨtari hi yɨnk kai ken o hɨmɨn kerekek hɨrak kɨnaawɨr yɨnk kai ken. God kerekek hɨrak kertei.

³ Hi hetpi heteipim. Hi hepɨtari hi yɨnk kai ken o hɨmɨn kerekek ken. God kerekek hɨrak kertei.

⁴ Hi heit wit ke God, hi hemtau menmen hi ap te hetpiyem heriuwe hɨm mai. God ap kewisa hi hewepayapɨrem hatɨp mɨt em.

⁵ *Menmen im hi hɨrem hɨram menmen yaaim te hi awenɨpi niuk mai menterim. Te hi au hɨnapen. Hi hanhan awenɨpi niuk mai me menmen meteikɨn hi ap hepu werek werek au, menmen enum yapɨrwe merewaank, te hi mɨtik enuk weinɨk, God kerekek hɨrak Iuwe.

⁶ *Hi hanhan awenɨpi niuk mai hentar menmen hi hɨrem hi ap mɨtik enuk hetaritari au. Hi hɨrem. Hi ap hewisesik au. Te hi hɨnapen hewenɨpi niuk mai te yi mɨt ap han ekitet hi mɨtik iuwe henterim. Au, hi hanhan yi han ekitet menmen hi hɨriakem, menmen hi hetpiyem, te yi yerteiya hi mɨtik yaaik o au.

Pol katɨp me menmen mewaank yɨnk kɨrak

⁷ *Menmen im yapɨrwe God keteiknewem meit wit kɨrak, hɨram menmen yaaim iuwe. God hɨrak kɨnapen hi ewenɨpi niuk mai menterim, te hɨrak kewiss Seten hɨrak kesiuwe menmen man mekre yɨnk kai menipa hi hɨnap, te hi ap hanhan ewenɨpi niuk mai.

⁸ Hi hitehi God wikak te hɨrak kakɨkepa kaktɨp menmen enum im mekre yɨnk kai hɨram mamnopɨn.

⁹ *Hi hitɨwekhiyem wikak hɨrak ketpo wikak kar ik: "Au hi ahɨpɨrem hɨram emnopɨn au. Hi ahu atikewit te hɨram werek. Mɨt kerek hɨr ap manpenun neit, menmen mai iuwe mekepi meteikɨn mɨt em." Te in ek, hi ap han enuk heriuwerem au. Hi han yaaik hewenɨpi niuk mai me menmen yapɨrwe enum merewaank, te menmen iuwe me Kraiss mamɨkra.

¹⁰ Hi hertei menmen im hi hɨriakem hɨram mamwenɨpi niuk me Kraiss, te hi ap han enuk hi ap manpenuk, o mɨt hɨr nerekyo enum o hɨr nerewaank, o menmen enum man meiyep te hi hau werek werek au, hɨram menmen weinɨm. Hi ap han enuk hentar hi hertei wɨ menmen im mamnen mamnipa hi ap manpenuk, Kraiss kakɨkepa hi ehɨt menmen mɨrak iuwe hi ahu werek werek.

Pol hanhan kɨkaap mɨt ne Korin naniss hɨm me God werek werek

¹¹ *Hi nepei hatɨp hɨre mɨtik enuk ketaritari hi hewenɨpi niuk mai. Hi hɨnapen te yi yenipa hi hɨriakem hentar yi ap yewenɨpi niuk mai yatɨp mɨt han hi mɨtik yaaik aposel au. Hi hɨre mɨtik weinɨk te mɨt aposel han kerek yi yatɨp hɨr yaain, hɨr ap ninɨna me menmen miutɨp au.

¹² *Menmen hɨram meteikni hi hɨre mɨtik yaaik aposel, hi henip han kai

* 11:28 Ap 20:18-21, 31 * 11:29 1Ko 9:22 * 11:30 2Ko 12:5 * 11:31 2Ko 1:23 * 11:32 Ap 9:23-25 * 12:5 2Ko 11:30 * 12:6 2Ko 10:8, 11:16 * 12:7 Jop 2:6 * 12:9 Fl 4:11-13 * 12:11 2Ko 11:5 * 12:12 Ro 15:19

tokik me menmen enum man meiyep, hi h̄r̄iakem n̄m̄n̄ ke yi m̄t̄ miyap̄r̄ en. Menmen hi h̄r̄iakem heteikniyem h̄ram mar im. Hi h̄r̄iak menmen heriyai heriyai meteikni menmen God k̄r̄iakem te m̄t̄ h̄r̄ n̄rem h̄r̄ han kekrit kekrit neriuwerem n̄r̄ menmen iuwe me God.

13 *M̄t̄ miyap̄r̄ ne weiw̄k̄ miut̄p̄ me God nerer wit wit h̄r̄ nepei neit menmen mekam hi ap hewetiyeum a? Menmen im miut̄p̄. Hi ap hitihi yi naanemprau me menmen o w̄nak au. Yi han kitet menmen im h̄ram enum te yi ap han kitet menmen enum im hi nepei herekiyiem hentar hi h̄r̄iak menmen yap̄r̄we hekepi heriuwerem.

14 *In ek hi hanhan anen ari meiyam wikak, te hi ap ari menmen me yi m̄t̄ eikepa eiriuwerem au. Hi h̄napen menmen mi au. Hi hanhan yi m̄t̄ miyap̄r̄ keriyen eiyises Kraiis werek werek kerek. N̄kerek h̄r̄ ap neit menmen naanm̄re miye haai neriuwerek au. Miye haai h̄r̄ neit menmen naanm̄pre n̄kerek neriuwerem. Hi h̄re haai ki me menmen me Kraiis, yi ȳre n̄kerek nai te hi ap eh̄t̄ menmen mi au em̄t̄!

15 *Hi han yaaik wisenuk hi hew̄r̄ menmen mai yap̄r̄we, hi h̄r̄iak menmen iuwe ere hi hahi, te hi akaap yi m̄t̄ miyap̄r̄ h̄m̄n̄ ki. Hi hanhan iuwe akepi, te maain yi hanhana kike emrerim a?

16 M̄t̄ han ne yi m̄t̄ h̄r̄ nat̄p̄ nar ik: “O, h̄ram h̄m̄ yaain. H̄rak ap kari menmen maiu haiu meriteiyek au. Te Pol h̄rak m̄t̄k̄ enuk kewisesik kari han kaiu kin̄nai keriuwe h̄m̄ m̄rak kar ke m̄t̄k̄ kari han ke miyak keriuwe menmen mau t̄r̄pe.”

17 Yi eiȳt̄po hi h̄r̄iakem harkeik a? Hi hewisesiyek hari menmen mi heriuwe m̄t̄k̄t̄ hi heriuwetet tan t̄ri a? Taauye!

18 *Hi hitehi Taitas h̄m̄ manp te h̄rak kaknen kakri. Hi heriuwetek h̄rak kaknen kaktike kaiu yinak hak ik. Taitas h̄rak kewisesik kari menmen mi o au a? Au. H̄rak ketikewa haw̄r̄ ap wises menmen m̄p̄ram au a? Yi han ekitet menmen im werek werek!

19 Hi han kitet yi yekine t̄wei im yi han kitet haiu mewisi t̄wei im mamri han ki, te yi han kitet haiu yain a? Auye! Naiu yinan yaain, haiu m̄t̄ ne Kraiis, God k̄rai haiu metpi menmen im. Haiu mewisi h̄m̄ mekre t̄wei im keremem, h̄ram mamkepi yi eiyises h̄m̄ me God werek werek.

20 *Haiu mewisi t̄wei im mentar menmen im. Hi han kitet yap̄r̄we me menmen im. Hi h̄napen maain hi anen ari yi m̄t̄ ap

yises menmen mar ke hi hanhan yi yisesim, te yi einapen menmen maain hi ehisesim akepi ariuerem. Hi han kitet hi anen ari yi yainehan me menmen, yi hemkre menepam me menmen, yi han enuk me menmen, yi yenke yewep p̄nan nen in nen ein, yi eisiuwe ni yinan h̄m̄ enum, yi eiȳt̄pepan yayisesan me menmen, yi paan tokik, yi ap yekiyen yau han kiut̄p̄ au, yi yises menmen heriyai heriyai.

21 *Hi han kitet maain hi anen ari, God h̄rak kaknipa hi ȳnk̄ enuk ah̄r̄p̄ n̄naan mi, hi han tewen̄n̄ m̄t̄ kerek hi ap̄ri en̄nop̄n̄ enkeip̄n̄ m̄t̄ miyap̄r̄ ne weiw̄k̄ miut̄p̄ me God en. Hi ap̄ri entar h̄r̄ n̄r̄iak menmen enum h̄r̄ ap neweik̄n̄ sip newet menmen enum mar im. H̄r̄ nises menmen enum, h̄r̄ netike miyap̄r̄ h̄r̄ nariyanhis newen̄nem, h̄r̄ han k̄r̄ kekrit kekrit me menmen enum heriyai heriyai. Te hi h̄napen ah̄r̄ m̄t̄ miyap̄r̄ nar ik.

13

Pol katip̄ m̄t̄ miyap̄r̄ ne Korin h̄r̄ naanempre menmen h̄r̄ nisesim

1 *In ek hi anen ari meiyam wikak. M̄t̄ han ne yi m̄t̄ h̄r̄ hanhan nansiuwe n̄r̄ yinan h̄m̄ enum, yi eiyises menmen h̄m̄ me God ketpim me menmen im. M̄t̄k̄t̄ wik o wikak h̄rak̄t̄ tatwenhi me menmen im m̄t̄ h̄r̄ nanwepyap̄rem.

2 Hi hanhan hatip̄ yi m̄t̄ miyap̄r̄ n̄paa yi ȳr̄iak menmen enum yetike yi m̄t̄ han en. N̄paa hi hepu hetikewi meiyam wik, hi hetpi h̄m̄ manp me menmen. In ek hi wen hepu yan̄m̄n̄ hi hetpi heteipim. Maain hi p̄ike anen ari, hi ap ewis m̄t̄k̄ kei kiut̄p̄ h̄rak kau wein̄m̄ kerek n̄paa h̄rak k̄r̄iak menmen enum ap keweik̄n̄ sip kewetiwem au. Hi arekyi enum entar yi hanhan hi ateikni menmen iuwe me Kraiis mewa.

3 Maain hi anen, yi eiȳr̄tei werek werek hi hekreh̄r̄ ke Kraiis. Hi skelim yi m̄t̄ me menmen yi ȳr̄iakem. Menmen me Kraiis h̄ram ap menmen kike te yi eiyin̄nem. Au, h̄ram menmen iuwe mamriwaank me menmen enum yi yisesim.

4 *N̄paa Kraiis h̄rak keweik̄n̄ kar ke haiu m̄t̄, te m̄t̄ net̄iwekhis newenkekik kau nu tentarak̄t̄ h̄rak̄ ka. Te in ek God kewetiwek menmen m̄rak iuwe m̄k̄iak h̄rak p̄ike kekrit kepu. Haiu metike Kraiis haiu mau niut̄p̄ haiu ap m̄t̄ iuwe au. Te God kak̄kepai kakriuwe menmen m̄rak iuwe, te maain haiu mammen, haiu mamwepyap̄r̄ menmen im iuwe n̄m̄n̄ ke

* 12:13 2Ko 11:9

* 12:14 2Ko 13:1

* 12:15 Fl 2:17

2Ko 13:2

* 13:1 2Ko 12:14; Mt 18:16; 1Ti 5:19

* 13:4 Fl 2:7-8

* 12:18 2Ko 8:6, 16-18

* 12:20 2Ko 2:1-4

* 12:21

* 13:5 1Ko 11:28

yi m̄it en me w̄i haiu skelim yi m̄it me menmen.

⁵ *Yi han ekitet h̄iras te yi eiȳrtei werek werek yi yises h̄im yaa'im me Krai's mekre han ki o au. Yi han ekitet h̄iras. Yi ap yertei Krai's Jisas h̄irak au kekre han ki a? Yi yisesik werek werek h̄irak kau kekre han ki, o au en, taau!

⁶ Hi han kitet yi yertei Krai's Jisas kau kekre han kaiu. Haiu ap m̄it enun mewisesik au.

⁷ Haiu mitehi God h̄irak kak̄kepi yi ap eir̄ak menmen enun eiyisesim au em̄it! Haiu ap mit̄wekhi me menmen im te m̄it nan̄ir menmen iuwe me God haiu mam̄rekyiyem mam̄riwaank mam̄riuwere, te m̄it nan̄irtei God keh̄im̄tenei haiu m̄it aposel. Menmen im au, h̄ir han ekitet haiu m̄it enun wein̄n, h̄iram menmen wein̄m. Haiu hanhan yi eir̄ak menmen yaa'im eiyises keremem.

⁸ *Yi yertei haiu m̄it ap mam̄riak menmen mam̄remir h̄im yaa'im au. Haiu em̄riak menmen keremem h̄iram mamkaap h̄im yaa'im.

⁹ Yi yises h̄im me Krai's werek werek, haiu han yaaik ap mam̄teik̄n m̄it menmen maiu iuwe me God mam̄waank menmen enun m̄it nisesim. Te h̄ir han kitet haiu m̄it enun wein̄n, h̄iram werek. Hekrit hekrit haiu mitehi God kak̄kepi te yi eiyises h̄im m̄irak werek werek.

¹⁰ *God keweto menmen m̄irak iuwe hi skelim m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God neriuwerem, te hi h̄inapen hariwaank yi m̄it miyap̄ir en ariuwerem au em̄it! Te yi eiyin̄n eiyises h̄im mai werek werek mau t̄wei ik me w̄i hi wen heit yan̄im̄n. Yi eiweik̄n sip eiwet menmen enun, te maa'in hi anen ari hi ap ariwaank ariuwe menmen mai iuwe me God au. Hi akepi yi eiyu werek eiriuwerem keriyen.

H̄im ham kike m̄ikaru

¹¹ *Naiu yinan, in ek haiu meremir h̄im metpi yi yaa'in. Yi eiweik̄n sip eiwet menmen enun eiyises menmen yaa'im keremem. Yi eiȳmtau h̄im hi hetpiyem mau t̄wei ik yi eiyisesim. Yi eikepan yi eiyu han kiut̄p yi eikiyan eiyu eiȳt, te God kerek h̄irak han tewen̄nai kekepai haiu mam̄u werek werek, h̄irak kaku kaktikewi.

¹² *Yi m̄it miyap̄ir ne God en, yi eiketanh̄is eitike ni yinan eiȳtpor h̄ir yaa'in.

¹³ M̄it miyap̄ir ne weiw̄ik miut̄p me God in h̄ir netpi yi yaa'in.

¹⁴ Hi hanhan M̄it̄k Iuwe Jisas Krai's h̄irak kak̄rekyi menmen yaa'im, God h̄irak han tewen̄ni, God H̄im̄n Yaaik h̄irak kaktikewi kaku kak̄kre han ki.

Mep̄ir keremem

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Galesia Menmen me tiwei ik

Pol kewepyapir menmen mau mekre
han kirak 1:1-10

Pol naanmpre hirekes me hirak keit
eniuk iuwe aposel 1:12-2:21

Him me menmen yaaim God
kerekyeyem 3:1-4:31

Menmen mit ne weiwik me God hir
nanisesim enentar hir epei ninaaiwir
menmen enum 5:1-6:10

Pol katip mit ne Galesia him mikaru
6:11-18

1 *Hi aposel Pol. Mit hir netpo neri-
uweta hi hatip mit him me God au. God
ap katip mitik hak hirak kehimitena hi
hatip mit him mirak yaaim. Jisas Krai
kerekek ketike God Haai kerek nipaa hirak
kikiak Jisas nipaa kaa ek, hirakit keretet
tehimtena hi hire aposel hi hatip mit him
yaaim me God.

2 Hi Pol hetike mit nai in kerek haiu
mirak menmen miutip, haiu matip yi
mit ne weiwik me God yerer wit yau
provins Galesia, yi yaain. Hi Pol hesiuwe
tiwei ik ken yi mit en.

3 *Hi hanhan God Haai kaiu ketike Mitik
Iuwe kaiu Jisas Krai hirakit hanhan teri-
uwi yi eyu werek werek.

4 *Krais hirak kises han ke God hirak
Haai kaiu, hirak kaa kesak menmen enum
maui kekepai keriyei haiu mnaaiwir men-
men enum mau ti mari han kaiu me wi in
ek.

5 Hi hanhan haiu mit emwenipi niuk
mirak iuwe tipmain tipmain enum eik.

Him yaaim miutip mepu keremem

6 Hi han kekrit iuwe hentar yi yinaaiwir
God nipaa kari han ki keriyu menmen
yaaim Krai kerekyeyem weinim nipaa wi
hirak kaa. In ek yi yinaaiwir him mirak
yaaim waswas, yi yises him ham yi han
kitet hiram yaaim mamkepi yi yises God.

7 *Te him ham yaaim mepu mamkepi
mar im au. Him miutip kerek nipaa
hi hetpiyem hiram keremem mamkepi yi
eiyises God werek werek. Hi atip menmen
im hentar mit han enun nari han ki, hir
hanhan nanweikin him yaaim me Krai
mamno him ham ham enum memipin.

8 *Te haiu hiras o mitik ensel ke wit ke
God kaknen, haiu mamtpi him ham me

him nipaa haiu metpiyem, neimn nanriak
menmen im hi hanhan God kakrekoyor
enum kakawaanki nanikre si.

9 Haiu epei metpiyem, te in ek haiu pike
metpiyem meteipim. Mit kerek epei nan
netpi him ham me him nipaa yi yemtewem
yisesim, hi hanhan God kakrekoyor enum
kakawaanki nanikre si.

10 *Yi han kitet hi hewis menmen im
hetpim, te mit hir han yaaik nanriuwa a?
Taauye! Hi hirak menmen te God han
yaaik kakariuwa kerekek. Hi hirak men-
men im enip mit hir han yaaik nanriuwa,
te hi ap hirak menmen me Krai au. Hi
hirakem me mit keriyen.

Pol keteikin mit God kerekek ke- himitanek hirak kire aposel

11 *Nai yinan, hi hanhan te yi eiyirtei
werek werek him yaaim me Krai hi nipaa
hetpiyem mit ap neket han em netpim au.

12 *Mitik hak ap ketpo him im
keteiknewem au. Jisas Krai kerekek
ketpewem keteiknewem.

13 *Him im yaaim mentar yi epei yemtau
menmen enum hi hirakem nipaa hi hises
menmen mit ne Isrel hir nisesim. Hi
epei hirak enum iuwe me mit miyapir ne
weiwik me God, hi hanhan anip nani.

14 *Hi epei hinin nai ne watu miutip
ne mit nau ne him haiu mit ne Isrel
sisesim. Hi hinini hentar hi nepei hises
menmen wisenum me menmen maamrer
nau nriakem han kitet God han yaaik
keriuwerem.

15 *Te nipaa hi hekrek tu ke miye pai,
God hirak han kitet hiram yaaim te hirak
kehimitena hi kirak. Maain hirak kerekyo
yaaim ketpo menmen te hi hirak menmen
mirak.

16 *Hirak ketpo menmen te hi hirak
menmen mirak, hirak keteikno Nikan
kirak hirak keimin, te hi hatip mit him
yaaim me Krai. Him im men mit ap
ne weiwik me Isrel au. Me wi God
kerekyewem, hi ap atip mit han hitorhi
hiram yaaim hi hire aposel o au.

17 Hi ap hitet yayiwe hinu hen wit
Jerusalem hir mit aposel ein kerek
nipaa God kehimitenor ninin natip mit
him mirak, hi hitorhi me menmen au.
Wasenum, hi hen wit Arebia kerek wit
enuk mit niutip niutip newiyen. Te maain,
hi pike han wit Damaskas.

18 *Maan, tito wikak epei men, hi han
hitet yayiwe hinu hen hiun wit Jerusalem,

* 1:1 Ga 1:11-12 * 1:3 Ro 1:7; Fl 1:2 * 1:4 Ga 2:20; 1Ti 2:6; Ta 2:14; 1Jo 5:19 * 1:7 Ap 15:1, 24 * 1:8 1Ko
16:22 * 1:10 1Te 2:4 * 1:11 Mt 16:17 * 1:12 Ga 1:1 * 1:13 Ap 8:3 * 1:14 Ap 22:3 * 1:15 Ais 49:1; Jer
1:5; Ro 1:1 * 1:16 Ap 9:3-6; Ga 2:7 * 1:18 Ap 9:26

hi hen h̄r Pita. Hi etikerek wau en wewep-nak me w̄ hiswiyen hisp̄nak (15) kere-mem.

¹⁹ *Hi ap h̄r m̄t aposel han au, Jems h̄rak n̄kik ke M̄t̄k iuwe Krai, hi h̄rek kiut̄pen kerek.

²⁰ Menmen hi hewisiyem h̄ram h̄m yaaim. God kertei hi emit̄p̄n au.

²¹ *Hi han hiun Jerusalem epei au, hi hen t̄i ke provins Siria ketike provins Silisia.

²² Te in ek, m̄t ne weiw̄k me God neit Judia h̄r ap n̄ra h̄r au netari ninaan mai au. H̄r nemtau m̄t han netpor h̄m wein̄m keremem me hi mar im:

²³ "M̄t̄k kerek h̄rak kewep haiu m̄t ne weiw̄k miut̄p̄ me God, h̄rak in ek kat̄p̄ m̄t h̄m yaaim me Krai kerek h̄rak n̄paa hanhan kak̄waaankem."

²⁴ H̄r nemtau h̄m me menmen God kerekewem, te h̄r newen̄pi niuk m̄rak.

2

Pol ketike m̄t han aposel n̄riak men-men miut̄p̄

¹ *Maain, tito hiswiyen tekyaāt (14) nepei man men, hi Pol hetike m̄t̄k Banabas haw̄r p̄ke witet yayiwe w̄niu wen wit Jerusalem. Hi heithis m̄t̄k Taitas h̄rak kan ketikewaw̄r.

² Hi hen ein hentar God keteikno h̄rak hanhan hi ano. Hi hen hat̄p̄ m̄t ein h̄m yaaim hi hat̄p̄ m̄t em herer wit wit hat̄p̄ m̄t ap ne weiw̄k me Isrel em, te hi ap at̄p̄ m̄t yap̄rwe rem au. Hi at̄p̄ m̄t iuwe ne weiw̄k miut̄p̄ me God ein keriyen. Hi hanhan h̄r enwenhi h̄m yaaim hi hat̄p̄ m̄t em. Hi h̄naain te menmen n̄paa hi h̄riakem, o in ek hi h̄riakem h̄ram m̄re menmen wein̄m hentar h̄r ap newenauhi h̄m hi het̄pim.

³ *Taitas wariyak̄t kai, h̄rak ke Grik, h̄rak ap ke Isrel au, te h̄r m̄t iuwe ein ap nat̄p̄ h̄r enrekir ȳnk k̄rak te h̄rak kakre m̄t ne Isrel h̄r nantikerek nanu niut̄p̄ au.

⁴ *Haiu m̄t mat̄p̄ me menmen im mentar m̄t han h̄r nemip̄n nare h̄r nau yin-an, te h̄r ap nises h̄m me Krai werek au. H̄r hanhan nerekir Taitas ȳnk k̄rak. M̄t in h̄r epei nan nau n̄m̄n ke Isrel m̄t haiu mep̄tari menmen h̄r nisesim. H̄r n̄re m̄t enun newenainaan me menmen yaaim haiu misesim. Haiu m̄naaiw̄r h̄m lo me Moses me n̄paa ein m̄t ke Isrel nisesim mentar haiu metike Krai Jisas mau niut̄p̄. Te m̄t han in hanhan neriyei haiu emises h̄m lo me Moses me n̄paa ein, te haiu p̄ke mamu enum mamises h̄m me n̄paa

ein mamre m̄t nau nekre w̄nak enuk ke gavman.

⁵ Haiu ap mises han k̄r mei kike au, te haiu naanem̄pi h̄m yaaim me Krai werek werek, te yi ap eiyises h̄m ham enum mei m̄r mamtikerem au.

⁶ *M̄t ein h̄r m̄t niuk m̄r iuwe nin̄n m̄t han. (Hi han kitet h̄r iuwe h̄ram menmen wein̄m hentar God h̄rak han kitet haiu m̄t yap̄rwe haiu m̄p̄ran.) H̄r m̄t niuk m̄r iuwe en, h̄r ap netpo h̄m meiyam h̄r m̄t enisesim me h̄m hi hat̄p̄ m̄t em au.

⁷ *H̄r nertei God keweto h̄m yaaim kehim̄tena keriuweta hi hat̄p̄ m̄t ap ne Isrel h̄m m̄rak, har ke God kehim̄tan Pita h̄rak kat̄p̄ m̄t ne Isrel h̄m yaaim me Krai.

⁸ N̄paa God k̄kaap Pita h̄rak kewepyap̄r h̄m yaaim m̄rak men m̄t ne Isrel. Mar im, h̄r nertei God kekepa kehim̄tena hi hat̄p̄ m̄t ap ne Isrel h̄m m̄rak yaaim.

⁹ H̄r epei nertei menmen yaaim God kerekewem kehim̄tena hi hat̄p̄ m̄t h̄m m̄rak yaaim, m̄t iuwe ne weiw̄k miut̄p̄ me God neit wit Jerusalem, Jems, Sifas, tetike Jon h̄rak̄t teketaw̄rhis teteiknaw̄r h̄ram yaaim te haw̄r wen wit kerek m̄t ap ne Isrel newiyen, haw̄r wetpor h̄m me God, h̄r nan̄no wit kerek m̄t ne Isrel newiyen h̄r netpor h̄m me God.

¹⁰ *H̄r netpaw̄r h̄m miut̄p̄ im kere-mem. H̄r hanhan haiu m̄t mam̄t pewek mamsuwerem mamno m̄t enun netenen menmen au h̄r nau neit Judia. Menmen im hi hanhanem, te hi h̄riakem.

Pol kene Pita kentar menmen h̄rak k̄riakem

¹¹ Hi hetike Pita haw̄r wat̄p̄ m̄t h̄m me God miut̄p̄ keremem, te maain w̄ Pita kan wit Antiok k̄r m̄t en, hi henerek herp ninaan m̄rak hentar h̄rak k̄riak menmen miut̄p̄ enum.

¹² *Hi henerek hentar menmen miut̄p̄ im. N̄paa m̄t̄k Jems keriuwet m̄t han nen wit Antiok. Pita k̄paam menmen ere in ketike m̄t ap ne weiw̄k me Isrel. Maain m̄t kerek Jems keriuweta nan n̄piun Antiok, Pita k̄naaiw̄r m̄t ap ne Isrel ap kaam menmen ketikeri kentar h̄rak k̄naain m̄t in ne Jerusalem. H̄r wen nises h̄m me Moses kerek n̄paa mat̄p̄ m̄t kerek nises h̄m me God h̄r enrekir ȳnk k̄r, te Pita han kitet h̄r nan̄nerek nan̄ntar h̄rak ap kises h̄m me Moses au.

¹³ M̄t han ne weiw̄k me Isrel nepu in, h̄r n̄paam menmen ere in netike m̄t ap

ne Isrel, h̄r n̄riak enum n̄naaiw̄r m̄t en netike Pita. Banabas h̄rak k̄rek, te h̄rak kises enum, h̄rak ap kaam menmen ketikeri au. H̄rak k̄naiw̄ri.

¹⁴ Hi hertei h̄r ap nises h̄m yaaim me God werék werék au, te hi hat̄p Sifas me ninaan me m̄t miyap̄r yap̄rwe, hi hetp̄wek har ik: “Ti m̄t̄k ke weiw̄k me Isrel, te ti ap hises menmen m̄t ne Isrel au. Ti hises menmen har ke m̄t ap ne Isrel h̄r nisesim. Ti henmak te in ek heriuwe menmen ti hisesim h̄naaiw̄r m̄t ap ne Isrel, ti hari han k̄r te h̄r enises menmen m̄t ne Isrel n̄riakem a? N̄paa ein ti h̄rekes ap hisesim au. Ti h̄naain m̄t ne Jems epei nan keriyen.”

Neim̄n nises h̄m me Jisas kerekek God kakt̄p h̄r yaain kaktorhis

¹⁵ Haiu m̄t kerek miyerer ninai, haiu m̄t ne Isrel. Haiu ap mar ke m̄t nerer wit wit ap ne weiw̄k me Isrel kerek haiu mat̄p h̄r ap nises h̄m me Moses.

¹⁶ *Haiu mertei God kat̄p m̄t han h̄r yaain kaktorhis nentar h̄r nises h̄m lo me Moses au. H̄rak kakt̄p h̄r yaain kaktorhis kak̄ntar h̄r nises Jisas Krai. Haiu m̄t misis Jisas Krai kerekek, te God han kitet haiu yaain kaktaihis. Haiu misis menmen h̄m lo me Moses metpaiyem, te haiu m̄re yaain taau. God ap kat̄p m̄t̄k kiut̄p yaaik kakt̄wekhis kak̄ntar h̄rak k̄riak menmen h̄m lo me Moses metpim auye!

¹⁷ Haiu hanhan God kakt̄p haiu yaain kaktaihis kak̄ntar haiu misis Krai kerekek. Te God au kat̄p haiu emises h̄m me Moses te h̄rak kaktaihis, haiu m̄riak menmen enum. Haiu emweik̄n sip ewet h̄m me Moses, te haiu mamises h̄m me Krai, te menmen im meteik̄n Krai h̄rak kenipai haiu m̄rak enum. H̄m im h̄ram yaaim a? Taauye! Krai ap kenipai haiu m̄riak enum au. H̄rak kerekek kekepai haiu misis h̄m me God werék werék h̄rak kaktaihis.

¹⁸ *Hi n̄paa eweik̄n sip ewet h̄m lo Moses n̄paa kewis̄m, te in ek hi p̄ke ehisesim, hi heteik̄n m̄t h̄m me Moses h̄ram wen mankepa God kaktaihis, te hi h̄riak enum.

¹⁹ *N̄paa hi hises h̄m me God n̄paa Moses kewet haiu m̄t em, hi hertei hi enuk God kakrewaank te hi hahi. Te Krai h̄rak kekreh̄r kai, God kewaanke h̄rak kaa kentar nu tentarak̄t. H̄ram mar ke hi haa hetikerek, te h̄m lo me Moses ap naanm̄prau au. Te in ek hi hises han kai, te hi hises God.

²⁰ *Te in ek h̄ram mar ke hi ap hepu au, hi haa. Te Krai h̄rak kekreh̄r kai kekepa hi hepu. In ek hi hepu, te menmen hi h̄riakem hi han kitet God N̄kan k̄rak Jisas kerek n̄paa han tewen̄na kaa, h̄rak kak̄kepa hi etike God haw̄r waukiyak̄t wawu han kiut̄p.

²¹ Hi ap heweik̄n sip ewet h̄m yaaim me Krai henip menmen yaaim God kerekyaiyem h̄ram wein̄m au. God kakt̄p m̄t h̄r yaain nentar h̄r nises h̄m m̄rak n̄paa Moses kewet haiu m̄t em, te n̄paa Krai ap kan au. H̄m me Moses mekep̄i te God kakt̄p haiu yaain taau. Krai kaa wein̄m au. H̄rak kerekek k̄riak God kat̄p haiu m̄t haiu yaain. H̄m n̄paa kerek Moses kewis̄m h̄ram taauye!

3

Mekam mekep̄i yi yau werék werék-H̄m me Moses o H̄m me Krai

¹ Yi yetaritari m̄t ne Galesia! Yi yenmak te yi yewis m̄t han nari han ki te yi ap yises h̄m yaaim me Krai a? Haiu epei metpiyem werék werék h̄ram mar ke yi epei ȳrek h̄rak kaa kentar nu tentarak̄t.

² Hi hare ehitihi menmen ham miut̄p. Yi epei yeit God H̄m̄n Yaaik kan kek̄re han ki yentar yi yises h̄m n̄paa Moses kewet m̄t em o yentar yi yemtau h̄m yaaim me Krai n̄paa yi yisesim a? H̄m yaaim me Krai keremem!

³ Yarkeik te yi yetaritari! God H̄m̄n Yaaik kekep̄i kari han ki te yi yin̄n yises h̄m yaaim me Krai, te in ek yi han kitet yi wen eiyises menmen m̄rak werék werék eiriuwe menmen mi manpenuk enuk a? Taauye!

⁴ Menmen yaaim iuwe God kerekyiyem kek̄re han ki h̄ram wein̄m a? Au, h̄ram menmen iuwe.

⁵ Kenmak te h̄rak God kerek keweti H̄m̄n Yaaik k̄rak, h̄rak k̄riak menmen yaaim m̄rak mirakel me his me yi m̄t? H̄rak k̄riakem kentar yi yises h̄m n̄paa Moses kewet m̄t em o yi yises h̄m yaaim me Krai n̄paa yi yemtewem a? Me Krai keremem!

⁶ *Haiu mertei menmen im mentar h̄m me God n̄paa m̄t profet newis̄m h̄ram mat̄p Ebraham kemtau h̄m me God ketp̄wekem h̄rak kat̄p, “H̄m me God h̄ram yaaim. Maain h̄rak kak̄riakem.” Ebraham han kitet kar ik te God kat̄p h̄rak yaaik.

⁷ Yi eiȳrtei im e. M̄t kerek h̄r han kitet God kakises menmen h̄rak ketpim, h̄r keriyen h̄r h̄ras nepenyerer ne Ebraham

* 2:16 Ap 15:10-11; Ro 2:20-28, 4:5; 11:6; Ga 3:11

* 2:18 Ro 4:14, 11:6

* 2:19 Ro 7:6

* 2:20 Jo 13:1; Ga 1:4

* 3:6 Jen 15:6; Ro 4:3

* 3:8 Jen 12:3; Ap 3:25

nentar h̄r han kitet God nar ke n̄paa Ebrahim han kitetik.

⁸ *God n̄paa enum eik kertei h̄rak han kitet m̄t ap ne Isrel h̄r yaain nan̄ntar maain h̄r han kakitet h̄rak kakises h̄m m̄rak. Te h̄rak kin̄n katip Ebrahim h̄m yaaim m̄rak maain mamnen h̄rak ketp̄wek h̄m mar im: “Maain hi ariak yaaim me m̄t niutip niutip nerer wit wit henterit.” Ebrahim han kitet menmen im God ketp̄wekem, h̄rak kakrekoyorem, te God katip h̄rak yaaik.

⁹ *Te neim̄n han kitet God kakriak menmen h̄rak ketpim, te h̄rak kaktip h̄r yaain nan̄r ke n̄paa h̄rak katip Ebrahim h̄rak yaaik.

¹⁰ *Te m̄t kerek wen nises h̄m n̄paa Moses kewet m̄t em, God han enuk keriuweri kak̄waanki kak̄ntar h̄m yaaim m̄rak mau t̄wei matip mar im: “M̄t kerek nises h̄m me God n̄paa Moses kewis̄m mau t̄wei, h̄r enises h̄m m̄rak enepim, o au en, God kak̄waanki.”

¹¹ *H̄m me God mau t̄wei matip: “M̄t kerek h̄r han kitet God kakriak menmen h̄rak ketpim, h̄rak kaktip h̄r yaain, h̄r nantike God nanu werek werek.” In ek, haiu mereti God ap katip m̄tik hak kiutip h̄rak yaaik kentar h̄rak kises h̄m n̄paa h̄rak kewet Moses em au.

¹² *Menmen me m̄t nises h̄m me Moses, h̄ram ap mar ke m̄t han kitet God kakriak menmen h̄rak nepei ketpim. Au, h̄m me God mau t̄wei matip mar im: “M̄t kerek nises h̄m me God Moses kewet m̄t em, h̄r enisesim enepim te h̄r nanu werek nan̄nterim.”

¹³ *Krais h̄rak kekreh̄r kaiu, m̄t newaankek h̄rak kaa te h̄rak kekepai haiu m̄naaiw̄r menmen enum h̄m me Moses matip mamwep. H̄m me God mau t̄wei matip, “M̄tik kerek m̄t natip h̄rak kaki h̄r nanwenkekik kaku nu, menmen im meteiknai haiu m̄t God kehimitanek h̄rak kak̄waankek kakit.”

¹⁴ Te God kenip m̄t h̄r newaank Krais te menmen yaaim God n̄paa katip Ebrahim em Jisas Krais kekepim h̄ram mamnen m̄t ap ne weiwik me Isrel. H̄rak Krais k̄riakem mar em, te haiu m̄t haiu mam̄t H̄m̄n Yaaik k̄rak n̄paa h̄rak katip kaksu-werek kaknen, mentar haiu han kitet God kakriak menmen h̄rak n̄paa katip h̄rak kakisesim.

H̄m Moses kewetaiyem ap mekreh̄r h̄m n̄paa God kewet Ebrahim em au

¹⁵ Nai yinan, hi eteikni menmen im hi hetpiyem meriuwe menmen m̄t n̄riakem.

M̄tik̄ wik tatipak̄t menmen h̄rak̄t tatis-esim, h̄rak̄t tatwis̄m mamu t̄wei me gavman. Ap te m̄tik̄ keiyak kaknen kakwis h̄m ham ke h̄m im kaktip enum h̄rak̄t tewis̄m mau t̄wei au. H̄ram mamu mam̄t mam̄t ke n̄paa h̄rak̄t tewis̄m.

¹⁶ *Mar im God katip h̄m yaaim men Ebrahim ketike nepenyek k̄rak. H̄m me God mau t̄wei ap matip “nepenyerer n̄rak yap̄rwe” au. H̄ram matip “nepenyek kerekek,” te h̄rak nepenyek k̄rak kiutip kerekek h̄rak Krais.

¹⁷ *Menmen hi hetpi, han kai kar ik. N̄paa God katip Ebrahim h̄m yaaim, God h̄rekes kakisesim. H̄r m̄t newen tito tito neneiwewim ere God kewet Moses h̄m ham h̄ram mikaru man mar ke 430 tito. H̄m im ap mekreh̄r min̄n h̄m n̄paa God katip Ebrahim em, te h̄ram wein̄m au. H̄ram wen mepu.

¹⁸ Haiu mam̄t menmen yaaim em God n̄paa katip kakwet Ebrahim em mam̄ntar haiu nises h̄m me God h̄rak n̄paa katip Moses em, te h̄m yaaim God katip Ebrahim em h̄ram enum memip̄n wein̄m. Au, h̄ram mamkepai haiu mam̄t menmen au. Haiu mam̄t menmen yaaim mam̄ntar h̄m God katip Ebrahim em. Me Moses taau!

¹⁹ *H̄m im yaaim kenmak te God katip Moses h̄m a? God katip haiu m̄t h̄m im, te h̄ram meteiknai menmen haiu m̄riakem h̄ram enum. H̄m me Moses mau t̄wei naanm̄pre haiu m̄t ere nepenyek ke Ebrahim kaknen kerek n̄paa God katip h̄m yaaim me h̄rak. M̄t ensel God kewet̄r h̄m, h̄r natip Moses em. Moses h̄rak kerp n̄m̄n ke m̄t netike God katip m̄t h̄m m̄rak h̄r newenhi nanisesim.

²⁰ Te God h̄rekes katip Ebrahim h̄m yaaim. M̄tik̄ hak ap kerp n̄m̄n ketp̄wek h̄m au. Te God h̄rekes katip Ebrahim menmen h̄rak kakrek̄wekem. M̄tik̄ ap kerp n̄m̄n kenip Ebrahim kewenhi kakises menmen au. God katip h̄rak kakrek̄wekem wein̄m. H̄m im God katip Ebrahim em h̄ram min̄n h̄m God katip Moses em mentar menmen im. (M̄t ne Isrel ap nanises h̄m n̄paa h̄r newenhi nanisesim, God ap te kakwet̄r menmen. Te h̄rak kakwet Ebrahim menmen m̄rak wein̄m.)

H̄m me Moses naanm̄prai metaihis haiu mamno mamises Jisas

²¹ *Mekam? H̄m Moses kewet m̄t em h̄ram meremir h̄m yaaim God kewet Ebrahim em? Taau! H̄m lo ham n̄paa

* 3:9 Ro 4:16 * 3:10 Diu 27:26 * 3:11 Ro 1:17; Ga 2:16 * 3:12 Ro 10:5 * 3:13 Ro 8:3; 2Ko 5:21; Ga 4:5; Diu 21:23 * 3:16 Jen 12:7; Ap 7:5 * 3:17 Eks 12:40 * 3:19 Ro 5:20; Ap 7:38 * 3:21 Ro 8:2-4

mepu h̄ram werek te mamkaap m̄it h̄r nantike God nankiyan nanu han kiut̄ip, te God kakt̄ip h̄r yaain nentar h̄r nises h̄m im em. Te h̄ram mepu au.

22 *H̄m me God mau t̄wei mat̄ip, “M̄it yap̄rwe kerek h̄r n̄riak enum h̄r nan̄waank nan̄it.” H̄ram mam̄t̄ip mar im te m̄it kerek h̄r nanises Jisas Kraiss, God kakt̄ip h̄r yaain nan̄ntar h̄r han kitet h̄rak kakises h̄m n̄paa h̄rak ket̄pim.

23 *N̄paa h̄m me Kraiss man wen au, h̄m me Moses kewet m̄it em naanm̄iprai h̄m emisesim ere God kakwep̄yap̄r menmen yaaim me Kraiss h̄m emisesim.

24 *Te h̄m Moses kewet m̄it em h̄ram meteiknai h̄m enun, h̄ram menipai h̄m hanhan m̄r̄r mamno h̄m mamisesik, te God kakt̄ip h̄m yaain ap mamrai-waank mam̄ntar h̄m han kitet h̄rak kakises menmen n̄paa h̄rak kat̄ip h̄rak kakisesim.

25 In ek, h̄m yaaim me Kraiss epei man, te h̄m me Moses kerek n̄paa mepu mekep̄ai, in ek h̄ram nep̄i au meit.

H̄m h̄ram menipai m̄re n̄kerek ne God

26 *Yi yap̄rwe yi n̄kerek ne God yentar yi han kitet h̄rak kakises menmen n̄paa h̄rak kat̄ip h̄rak kakisesim. Yi yetike Kraiss yi yau han kiut̄ip yi n̄kerek ne God yentar n̄paa yi m̄it miyap̄r

27 *kerek m̄it han n̄kri neriuwe t̄par h̄r nekine niuk me Kraiss, yi yaain ȳre Kraiss. Te God han kiteti yar ke h̄rak han kitet Kraiss.

28 *H̄m mepu mar ik, te in ek m̄it h̄r ap nenke hasini p̄nan ne weiw̄k me Isrel o m̄it ap ne Isrel, o m̄it h̄r n̄riak wok ne m̄it h̄r naanm̄ipri, o m̄it h̄r n̄riak wok nan̄it pewek mererim. Au, God han kitet menmen im h̄ram wein̄m. H̄m m̄it yap̄rwe h̄m m̄ip̄ran mentar h̄m ne Kraiss Jisas.

29 *Yi ne Kraiss, te yi nepenyerer ne Ebraham. Te maain yi eiȳt menmen yaaim n̄paa God kat̄ip kakwet Ebraham em.

4

Kraiss kekep̄ai h̄m wok m̄it h̄m mamre n̄kerek ne God

1 H̄m mai h̄ram im. N̄kan ke m̄it̄ik hak h̄rak kakt̄ip menmen me haai r̄rak naan-mamprewem, te h̄rak wen kike, h̄rak kakt̄iwem au. H̄rak k̄re m̄it̄ik k̄riak menmen me m̄it̄ik iuwe naanm̄irewew o haai k̄rak wein̄m.

2 H̄rak wen kike h̄rak ekises h̄m me m̄it h̄r naanm̄iprewew ketike menmen m̄rak ere w̄i haai k̄imat h̄rak kakt̄iwem.

3 *N̄paa h̄m m̄re n̄kerek ein e. H̄m mises h̄m me God n̄paa ensel newet h̄m m̄it em, h̄r nin̄n naanm̄iprai nar ke m̄it naanm̄ire m̄it nekre w̄inak enuk.

4 *Te maain w̄i epei man n̄paa God keh̄mitanem, te h̄rak keruiwet n̄kan k̄rak kan t̄i keweik̄in k̄re m̄it̄ik. M̄ite hap h̄re winaak h̄rak k̄re n̄kan kiut̄ip ke Isrel, te h̄rak ekises h̄m n̄paa Moses kat̄ip m̄it ne Isrel em.

5 *H̄rak k̄riak menmen im te h̄rak kakt̄ip kakt̄ihis h̄m m̄it kerek mises h̄m me Moses, te h̄m mamnaaiw̄r h̄m im naanm̄iprai h̄m mamre n̄kerek iuwe ne God, h̄m mam̄t̄ip menmen h̄rak n̄paa ket̄pai kakwet̄iyem.

6 *Yi n̄kerek n̄rak iuwe, te God keruiwet God H̄m̄in Yaai kerek kau kek̄re han ke n̄kan k̄rak Jisas, h̄rak kan kek̄re han ki. God H̄m̄in Yaai kenipai h̄m han yaai kat̄ip God h̄m iuwe mar ik: “Ti Haai kaiu! Ti Haai kaiu!”

7 *T̄is, in ek yi ap ȳre m̄it enun nepu nekre w̄inak enuk au. Yi n̄kerek iuwe ne God keriyen. Yi yises Kraiss, te yi n̄kerek iuwe ne God, te yi eiȳt menmen yap̄rwe God keh̄mitenaiyem h̄m n̄kerek n̄rak.

Pol han kitet m̄it ne provins Galesia

8 *N̄paa yi ap yertei God, yi m̄it ap ne weiw̄k me Isrel. Yi yises h̄m me t̄ipir o menmen h̄ram ap te mamweik̄in mamre God taau.

9 Te in ek yi yertei God. Yi h̄ras yerteiyek au. H̄rak keh̄miteni yi n̄rak. Te yi yemak yi hanhan p̄ke eiyises h̄m wein̄m h̄ram mar ke menmen wein̄m me t̄ipir n̄paa yi yisesim a?

10 *Yi yises menmen im, yi han kitet God kat̄ip yi yaain yaȳntar menmen yi ȳriakem h̄ram mises menmen me w̄i o wenke o tito n̄paa Moses kat̄ip yi m̄it yi eiyisesim einapen menmen me w̄i im.

11 Hi han kitet yi m̄it, hi h̄naain menmen hi herekiyem h̄ram mamre wein̄m mentar in ek h̄m im yi yisesim, h̄ram h̄m wein̄m mar ke h̄m wein̄m n̄paa yi yisesim.

12 Nai yinan, hi het̄pi h̄m manp. Hi hanhan yi eiweik̄in sip eiwet h̄m me Moses eiȳr ke hi. Hi epei heweik̄in sip hewet̄iwem, te hi har ke yi m̄it kerek n̄paa h̄m me Moses ap min̄n naanm̄iprai au.

* 3:22 Ro 3:9-19, 11:32 * 3:23 Ga 4:3 * 3:24 Ro 10:4

1Ko 12:13 * 3:29 Ro 4:13 * 4:3 Ga 3:23; Kl 2:20 *

4:4 Ef 1:10; Jo 1:14; Ro 1:3 * 4:5 Ga 3:13 * 4:6 Ro

8:15-16 * 4:7 Ro 8:17; Ga 3:29 * 4:8 1Ko 8:4-6 *

* 3:26 Jo 1:12 * 3:27 Ro 6:3, 13:14 * 3:28 Ro 10:12;

4:4 Ef 1:10; Jo 1:14; Ro 1:3 * 4:5 Ga 3:13 * 4:6 Ro

8:15-16 * 4:7 Ro 8:17; Ga 3:29 * 4:8 1Ko 8:4-6 *

4:10 Ro 14:5; Kl 2:16 * 4:13 1Ko 2:3

Nɪpaa yi ap yerekyo enum au, te in ek hi hertei yi ap eirekyo enum.

¹³ *Yi yertei nɪpaa hi hinɪn han hɪri hentar hi hɪnap, te hi heweikɪn han kai ap hen wit hak au. Hi han hetpi hɪm yaaim me Krai.

¹⁴ Menmen enum meiyep hi hɪnap hɪram enum me han ki, te yi ap yɪneina yeweikɪn sip yeweto au. Yi yetauhis yi yatɪp yar ik: "Ti yaaik har ke mɪtɪk ensel ke God." Yi yetauhis yar ke Krai Jisas kaknen yi eitɪwekhis.

¹⁵ Nɪpaa yi han yaaik hi han hɪri hekepi. In ek yi han kiteta mekam a? Hi etpi menmen im me yi mɪt. Nɪpaa hi hepu hetikewi yi hanhan yeriuwa iuwe, te yi han kitet yar ik: "Hau emketet nanamɪr kaiu emwet Pol em emkepik kɪr ein ein werek werek, te hau emketim."

¹⁶ *Nɪpaa yi hanhana iuwe yar ek, te in ek hi hɪre mɪtɪk kepan ke yi mɪt hentar hi hetpi hɪm yaaim a? Taauye!

¹⁷ Mɪt han ein kerek hanhan yi yerekir yɪnk ki hɪr newenɪnɪpi hanhani me menmen yaaim au. Hɪr hanhan nanri han ki, te yi ap han kiteta au. Hɪr hanhan yi hanhani yaɪtɪp hɪr yaain yar ke hɪr natɪp hɪr hanhani.

¹⁸ Te yi eiysesɪ yi yetike mɪt han hanhan me menmen yaaim, hɪram werek. Hɪram yaaim te hi hepu o au, yi eirɪakem.

¹⁹ Nai yinan yaain, hi pɪke hɪre mɪte weteiknen wawine nɪkan hak. Hi pɪke han enuk har ke nɪpaa hi han enuk hemerɪr yi mɪt ere yi yises Krai werek werek. In ek hi pɪke han enuk hemeryi yi mɪt pɪke eiyses Krai werek werek, yi eitikerek eiyyu han kiutɪp.

²⁰ Hi hanhan hi hahu etikewi, te hi ap hetpi hɪm manp heriuwe tɪwei im kere-mem. Au, hi hanhan hahɪrp ninaan mi hertei han ki, te hi etpi hɪm hɪram mamkepi. Au, hi hepu yanɪmɪn, te hi hepɪtari hi heni o hi hetpi hɪm yaaim.

Him tok piksa me Sera wetike Hega

²¹ Yi mɪt kerek yi hanhan eiyses hɪm lo me Moses eiyrteiyem werek werek, hi hetpi hɪm me hɪm lo mɪrak.

²² *Hɪm me God mau tɪwei matɪp Ebraham kine nɪkerek hɪrakɪt wik. Hega kerek hɪre wɪrɪak menmen me Sera, hɪre wine nɪkan kiutɪp, Sera hɪre wine nɪkan hak kiutɪp kɪkaru, te hɪre winɪn mɪte pe Ebraham. Hega wɪkaru.

²³ *Nɪkan kɪrak kerek mɪte Hega winaak, hɪre winaak wentar Ebraham keriya kɪwaaɪ ketikerep kerepe, te hɪre wetu. Te nɪkan kɪrak kerek Sera winaak, hɪre

winaak wentar God katɪp hɪm yaaim hɪrak kekepiye te maain Ebraham kɪwaaɪ ketikerep hɪre wetu.

²⁴⁻²⁵ *Hɪm im hɪram mɪre piksa meteiknai menmen. Miyapɪr wik hɪr nehimitan hɪm wik nɪpaa God kewetei hau mɪt em. Hega hɪre wehimɪtan hɪm nɪpaa God kewet Moses em keit mɪniyu (o neiyɪp) niuk mɪrak Sainai. Niuk ik Hega hɪram mehimitan mɪniyu (o neiyɪp) Sainai meit wit Arabia. Wit Jerusalem ke mɪt ne Isrel ketike mɪt miyapɪr nau nekrerek hɪr nar ke mɪte ip Hega. Hega wine nɪkan, te hɪrak ekriak menmen ekɪr ke miye pɪrak wɪrɪakem. Hɪrak ekriak menmen me mɪt te hɪrak ap kakɪt pewek emrerim au. Te mɪt miyapɪr kerek nises hɪm me Moses hɪrak kehimiteni, hɪr nises hɪm me Moses, hɪr han kitet God katɪp hɪr yaain. Te hɪm ap mamkepi hɪr nɪre yaain au. Hɪram mamɪwaaɪnɪ.

²⁶ *Sera hɪre wɪre hɪm ham God kewet Ebraham em. Hɪre wehimɪtan wit Jerusalem ke wit ke God. Hɪre wepu werek war ke mɪte ap wau wekre wɪnak enuk, te hɪre enu tenmɪn (o rumaa). Wit Jerusalem keit wit ke God ap kises hɪm me Moses au. Hɪrak kɪnaaiwɪr menmen im. Hau mɪt miyapɪr kerek mises hɪm yaaim me Krai, hɪre miye paiu, hau mɪre nɪkerek nɪre.

²⁷ *Hɪm me God mau tɪwei matɪp Jerusalem keit wit ke God maain kaknen kakinɪn wit Jerusalem in ek kau ti. Hau mertei hɪm im yaaim mentar hɪm me God Aisaia kewisɪm hɪram matɪp hɪm tok piksa mehimitan wit wik tɪre miyapɪr wik. Hɪram matɪp mar im:

"Ti mɪte tenmɪn (o rumaa) ap nɪpaa ti hine nɪkerek, ti han yaaik ehu. Ti enepɪr esikeyaanmi han yaaik, ti mɪte ap nɪpaa ti epɪtu te ti eteiknen. Hɪre kerek wepu war ke mɪte ap weit mɪtɪk au, hɪre wawine nɪkerek yapɪrwe naninɪn nɪkerek ne mɪte wepu war ke mɪte kerek hɪre weit mɪtɪk ek wine nɪkerek yapɪrwe."

²⁸ *Nai yinan, yi yertei Aisak hɪrak nɪkan ke Ebraham kentar hɪm God ketpɪwekem. Mar im hau mɪre nɪkerek ne Ebraham mentar hɪm nɪpaa God ketpɪwekem.

²⁹ Nɪpaa nɪkan mɪte Hega winaak wentar mɪtɪk kɪre kiwaaɪ ketikerep weinɪm, hɪrak kɪrɪak enum me nɪkan hak God kɪkaap mɪte tenmɪn (o rumaa) Sera te hɪre winaak. In ek mɪt nises hɪm me Moses nerekyei hau mɪt kerek God Hɪmɪn Yaaik kekrai, hɪr nerekyei enum, nar ke nɪpaa nɪkan eik enuk kɪrɪak enum me nɪkan yaaik ek.

* 4:16 Emo 5:10 * 4:22 Jen 16:15, 21:2 * 4:23 Ro 9:7-9 * 4:24-25 Ro 8:15; Ga 5:1 * 4:26 Hi 12:22; Rev 3:12, 21:2, 10 * 4:27 Ais 54:1 * 4:28 Ro 9:7; Ga 3:29 * 4:30 Jen 21:10; Jo 8:35

³⁰ *Him me God mau t̄wei mat̄ip mekam? H̄ram mat̄ip,

"Eiyip̄ir m̄ite w̄riak menmen me m̄ite hap wein̄im h̄re wetike n̄ikan k̄ire enuk. N̄ikan k̄ire ap kak̄it menmen me haai k̄irak ketike n̄ikan n̄ipaa God k̄ikaap m̄ite enun tenm̄in (o rumaa) h̄re winaak." Te yi eiweik̄in sip eiwet h̄im enum m̄it in enun netpiyem me yi eirekir ȳink ki. H̄im im mewaank han ki enuk mar ke m̄it h̄r nepu w̄inak enuk.

³¹ *Te nai yinan, haiu ap m̄ire n̄ikerek ne m̄ite w̄riak menmen me m̄ite hap weit pewek w̄eriuwerem wein̄im au. Te haiu ap emises h̄im me n̄ipaa m̄it ne Isrel nisesim. Au, haiu m̄ire n̄ikerek ne m̄ite enu tenm̄in (o rumaa) kerek God kekepye, h̄re wine n̄ikan, kentar haiu han kitet God kakises h̄im m̄irak kekepai kaktaihis kar ke n̄ipaa h̄rak ketpim.

5

Krais keriyei haiu menp̄in mekeip̄in h̄im lo me Moses, haiu ap p̄ike emi

¹ *Krais epei keriyei haiu m̄it haiu m̄inaaiw̄ir h̄im me n̄ipaa ein mar ke m̄it netpan n̄inaaiw̄ir w̄inak enuk, te haiu emu werek emises h̄im me Krais. Te yi einak̄in tokim ap eiwis m̄it neriyei yi p̄ike eiysesim h̄im me n̄ipaa eiyr̄ ke m̄it p̄ike nan̄ino nan̄ikre w̄inak enuk ek au em̄it!

² N̄ik̄ip̄ emnep eiym̄tewem. Hi Pol hetpi menmen im. Yi m̄it kerek eiwis m̄it han nanrekir ȳink ki, te God kakt̄ip̄ yi yaain, menmen Krais kerekyyiem kak̄ikepi kakt̄ihis, h̄ram ap mamkepi te God kakt̄ip̄ yi yaain au.

³ Hi etpi h̄im manp̄ eteipim. M̄it kerek h̄r newis m̄it nerekir ȳink k̄ir, te God kakt̄ip̄ h̄r yaain, h̄r enises h̄im ham yap̄irwe me Moses keremem, kerek n̄ipaa h̄rak kat̄ip̄ m̄it ne Isrel em.

⁴ Yi m̄it kerek yi yises h̄im me Moses, te yi hanhan God kakt̄ip̄ yi m̄it yaain, yi epei yeweik̄in sip yewet Krais. Yi yeweik̄in sip yewet menmen yaaim God kerekyyiem wein̄im. Te in ek h̄rak ap kak̄ikepi kakrekyi yaaim kak̄ikepi au.

⁵ Haiu m̄it in meriuwe menmen iuwe me God H̄im̄n Yaaike kekepai, haiu han kitet h̄rak kakises h̄im yaaim m̄irak, te haiu memer̄ir̄iw̄ek h̄rak kakt̄ip̄ haiu m̄it haiu yaain h̄rak kaktaihis.

⁶ *Haiu m̄it metike Jisas Krais haiu niut̄ip̄, te haiu merekir ȳink kau o au,

h̄ram menmen wein̄im ap te mamkepai God kakt̄ip̄ haiu yaain au. Menmen im keremem h̄ram iuwe. Haiu han tewen̄nan m̄ir̄iak menmen yaaim mentar haiu han kitet menmen werek werek me God haiu misesim.

⁷ N̄ipaa yi yises h̄im yaaim me God werek werek, te in ek neim̄n neiyepet han ki, te yi ap yises h̄im yaaim m̄irak werek werek au a?

⁸ *God kerek kehimīteni te yi yisesik, h̄rak ap kari han ki te yi ap yises h̄im im yaaim au.

⁹ *Haak ke sak neniuk, h̄rak menmen kike, te yi yenkerek werek werek au, h̄rak kewep keneises sak naan, m̄it ap te nan̄ik taau. Menmen enum yi yisesim me yi yerekir ȳink ki, h̄ram kike, te maain h̄ram mam̄waank menmen yaaim in ek yi yisesim.

¹⁰ *Hi hertei M̄itik Iuwe kak̄ikepi, te yi ap han kitet h̄im ham me h̄im n̄ipaa hi etpiyem au. Te m̄it kerek h̄r nari han ki God kakrekyor enum mamrer me menmen enum h̄r epei nerekyiyem.

¹¹ *Nai yinan, hi wen hat̄ip̄ m̄it heriyai heriyai h̄r enrekir ȳink k̄ir enises h̄im yaaim me Krais, nenmak te m̄it kerek nises h̄im me Moses h̄r wen nerekyo enum a? Hi wen hat̄ip̄ m̄it enrekir ȳink k̄ir te h̄im me Jisas h̄rak kaa kentar nu tentarak̄it h̄ram ap te mam̄irak m̄it in han k̄ir kekrit enum neriuwa au a?

¹² Hi hanhan h̄r m̄it kerek h̄r nari han ki h̄r nanrekir ȳink k̄ir te m̄it nanriuwes̄isi h̄r ap nanu nantikewi nanri han ki neriuwe h̄im m̄ir, te yi yisesim au.

¹³ *Nai yinan, God kehimīteni yi apei yinaaiw̄ir menmen enum n̄ipaa yi han ki h̄rak kisesim, h̄ram mar ke m̄it̄k kau w̄inak enuk, te yi yau werek werek. God keriyei (o keryiyi) yi epei yinaaiw̄ir menmen im, te yi ap eiwis han ki ekitet menmen enum me t̄i menterim au em̄it! H̄rak keryiyi yinaaiw̄ir menmen enum te yi eikepan eiyses menmen yaaim yentar yi han tewen̄nan.

¹⁴ *H̄im yap̄irwe n̄ipaa God kat̄ip̄ Moses em, h̄ram m̄ire h̄im miut̄ip̄ im mau mekremerem h̄rak ketpim. H̄ram mat̄ip̄ mar im: "Yi han etwen̄n eikaap m̄it miyap̄ir nau menep yar ke yi han tewen̄n h̄ras." Yi eiriak menmen mar im, te yi eiyses menmen iuwe h̄im m̄irak metpim.

¹⁵ Yi hemkre menepam me menmen yi yenehan yenehan yentar menmen, te yi naanempre h̄ras te yi ap eiyr̄waank h̄ras eitike menmen yaaim me Krais yi yisesim.

* 4:31 Ga 3:29 * 5:1 Jo 8:32, 36; Ga 2:4, 5:13; Ap 15:10

* 5:10 Ga 1:7; 2Ko 11:15 * 5:11 1Ko 1:23 * 5:13 1Pi 2:16

* 5:6 1Ko 7:19; Ga 6:15

* 5:8 Ga 1:6

* 5:9 1Ko 5:6

* 5:14 Lev 19:18; Mt 5:43; Ro 13:9

Mit kerek nenehan nenepan me menmen, hir enun nar ke miyaak me yaank menepam meketet patin maam naan me han em.

God Himin Yaaik kiriak menmen yaaim, han kaiu kiriak menmen enum

16 *Hi hetpi him im. Yi eiwis God Himin Yaaik kakikepi yi yayises him yaaim me Krai, te yi ap eiyses menmen enum han ki hanhanem.

17 *Hi hetpi him im hentar menmen enum me ti han ke mit hanhanem, hiram ap mire menmen God Himin Yaaik hanhanem. Menmen God Himin Yaaik hanhanem ap mire menmen enum me ti han ke mit hanhanem. Te hiram mire mit enun nepan mari han ki heriyai heriyai. Hiram mari han ki heriyai heriyai, te yi ap eiyses menmen werék werek yi hanhan eirakem.

18 *Yi eiwis God Himin Yaaik naanempri kakri han ki ketpi menmen yaaim yi eiysesim, te yi ap eiyses him me Moses te God kaktip yi yaain.

19 *Menmen han ke mit kiriakem haiu mertheiyem, hiram im: Mit miyapir nariyanhis neweninem, hir hanhan me menmen enum im em, hir nriak mit miyapir yink enuk neriuweri.

20 Hir nises tipir newenipi niuk mir, o hir nriak nasi, o han enuk neriuwehan, o hir nenehan me menmen, o hir hemkre menepam neriuwe menmen, han kekrit te mit natip enum, mit neit menmen yeunim nanwet mit han em au. Mit nenke hasini nises menmen ham menmen ham.

21 Hir han kitet menmen enum me mit han o hir nenep mit nani, o hir naam tipar si enum ere hir netaritari, o hir nanino nanrer wit wit nanine henye me menmen enum, o menmen menmeyam enum mar im. Nipaa hi epei etpi, te in ek hi etpi eteipim. Mit kerek hir nriak menmen mar im, hir ap nanu nantike God nanit menmen yaaim nipaa God ketpim kakwet mit em au.

22 *Te menmen God Himin Yaaik kikaap mit enisesim, hiram im: Mit han tewenina God ketike mit, hir han yaaik nanu, han kir kau werek werek, hir ap han enuk waswas au, hir nriak mit menmen yaaim, hir nikaap mit han weinim, hir nises him nipaa hir natip mit hir nanisesim.

23 *Hir hanhan neriuwe mit han, hir newenim han kir me menmen. Menmen mar im mit nisesim, him lo ap matip hiram enum au. Hiram matip hiram yaaim.

24 *Mit hir ne Krai Jisas, hir nar ke mit naa netike Krai nau nu tentarakit, te menmen enum me ti nipaa hir nisesim nriakem, hiram ap mau mamkre han kir au. Hiram menmen enum han ke mit nriakem o menmen enum han kir hanhan neriuwerem, te in ek hir nepirem mamno hiram mami mamit.

25 *God Himin Yaaik kenipai haiu metike God Haai kaiu haiu mau niutip haiu mepu mar ek. Te haiu emwisik hirak naanempri han kaiu me menmen yapirwe.

26 *Haiu ap mewenipi niuk maiu haiu iuwe au, haiu ap emkakan han emket han em me menmen au, haiu ap hemkre menepam me menmen maiu haiu nriakem o menmen meiyam au emit!

6

Yi eikaap ni yinan me menmen yapirwe

1 *Nai yinan yi eyir mitik hak kiriak menmen enum, yi mit kerek God Himin Yaaik naanmpre han ki yi hanhan eiriuwerek eikepip pike ekises menmen yaaim mar ke nipaa hirak kisesim. Te yi naanempre hiras eiwenim han ki me wi yi han kitet yi yises God werek werek, te menmen enum mamnen mamri han ki, te yi yairiak menmen enum ye.

2 *Yi eikapan me menmen mamnen mamrekyi han ki enuk, te mar im yi eiyses him me Krai nipaa hirak ketpim me yi han teweninan eikapan.

3 Hi hatip menmen im hentar mit kerek han kitet hir iuwe ninim mit han ap te nankepi, hir newises hiras natip nare hir iuwe. Te hir au, hir mit weinim.

4 *Yi mit niutip niutip han ekitet menmen yi hiras yriakem. Hiram yaaim te yi hiras han yaaik eiriuerem. Yi ap han ekitet menmen mit han nriakem, te yi eiyninim o au. Menmen im emit!

5 *Yi ap eirak menmen im eiynitar yi yises menmen enum mitik hak kiriakem, te maain yi niutip niutip God kakitih yemak yi yriak menmen yi yriakem, hirak han ekitet menmen miutip miutip.

6 *Hir mit kerek mitik hak kan ketpor ketiknor him yaaim me God, hir eninkiwek menmen ham me menmen yaaim mir hir naanemprewek nanriuerem.

7 Yi ap eimitetpin hiras. Yi ap eimipin God me menmen au emit! Menmen mit nriakem nisesim, maain hir emit menmen yaaim o enum mamrerim me wi God

* 5:16 Ro 8:4 * 5:17 Ro 7:15-23; 1Pi 2:11 * 5:18 Ro 6:14, 8:14 * 5:19 1Ko 6:9-10 * 5:22 Ef 5:9 * 5:23 1Ti 1:9 * 5:24 Ro 6:6; Kl 3:5; 1Pi 2:11 * 5:25 Ro 8:4 * 5:26 Fl 2:3 * 6:1 Mt 18:15; Je 5:19 * 6:2 Ro 15:1 * 6:4 1Ko 11:28; 2Ko 13:5 * 6:5 Ro 14:12 * 6:6 1Ko 9:11, 14

han kakitet menmen haiu m̄it m̄riakem. H̄ram mar ke m̄tik kam̄r ni. H̄rak kam̄r menmen yaaim, maain h̄rak kak̄it menmen yaaim. H̄rak kam̄r menmen enum m̄re nap̄ik tom̄ik o menmeiyam, maain h̄rak kak̄it menmen enum mar im keremem.

⁸* M̄it han n̄riak menmen nises han k̄r enuk, te maain han k̄r kak̄iwaank kak̄it. Menmen im h̄ram mar ke m̄tik kam̄r nap̄ik tom̄ik mau ni m̄rak. M̄it kerek h̄r n̄riak menmen nises God H̄m̄in Yaaik, maain h̄rak kak̄ikepi nanu nan̄it nantike God tipmain tipmain enum eik. Menmen im h̄ram mar ke m̄tik kam̄r menmen yaaim mau ni, maain h̄rak kak̄it menmen yaaim.

⁹* Menmen yaaim yi ȳriakem yisesim, te yi ap einapen eiyisesim eiȳntar yi ȳriakem hekrit hekrit au. Maain ere w̄i God k̄imat haiu mam̄it menmen yaaim, te haiu ap mamnapen mamriak menmen yaaim em.

¹⁰ T̄is, hekrit hekrit haiu mau t̄i ik e, haiu emriak m̄it menmen yaaim, te naiu yinan kerek nises h̄m yaaim me Krai, haiu emrekyor menmen yaaim iuwe.

Pol han yaaik keriuwe Jisas n̄paa kaa kentar nu tentarak̄it

¹¹ Yi eiȳr yaan mai iuwe hi h̄rekes ewisiyem heriuwe his mai, te yi eiȳrtei hi Pol h̄rekes hewisi t̄iwei ik e.

¹²* M̄it kerek h̄r hanhan m̄it han nanwen̄ipi niuk m̄r nat̄ip h̄r yaain nises God werek werek, h̄r net̄pi yi eirekir ȳnk ki. Te h̄r n̄riakem nentar h̄r n̄napen m̄it ne Isrel nan̄in̄ip nanrekyor enum nan̄ntar h̄r nat̄ip h̄m yaaim me Jisas Krai kerek n̄paa kaa kentar nu tentarak̄it, te God kak̄ikaap haiu m̄it kaktaihis.

¹³ M̄it kerek h̄r nerekir ȳnk k̄r ap nises h̄m me Moses yap̄rwe au. H̄r nises menmen miut̄ip im keremem. H̄r hanhan nerekir ȳnk ki nentar h̄r nan̄it niuk iuwe me m̄it ne Isrel, h̄r nanwen̄ipiri nan̄nterim.

¹⁴* Te hi kerekek hi han kitet hi ewen̄ipi Jisas kerek n̄paa kaa kentar nu tentarak̄it. Hi heriuwe menmen im me Krai, hi har ke m̄tik kaa, menmen enum me t̄i ap te mamri han kai. Hi han kitet menmen me t̄i m̄it nisesim h̄ram mar ke menmen epei maa au meit, te hi ap hanhan heriuwerem meiyam taau.

¹⁵* M̄it h̄r nerekir ȳnk ki o au, h̄ram menmen wein̄im. H̄ram ap mamkaap m̄it te God kat̄ip h̄r yaain au. H̄rak God kerekek ken̄ip m̄it h̄r neweik̄in n̄re m̄it

han yaain. Menmen im h̄ram menmen iuwe.

¹⁶ Hi hanhan yi m̄it kerek yi yises h̄m hi epei hetpiyem, yi yetike m̄it nerer wit wit neit Isrel h̄r nises h̄m yaaim me Krai. Hi hanhan God hanhani kakrekyor yaaim, te h̄r nanu werek werek.

¹⁷* In ere maain, hi h̄napen m̄tik hak kiut̄ip kakt̄ip God kehimītena hi ap aposel au, hentar m̄it neiyep yap̄rwe hentar hi h̄riak menmen me M̄tik Iuwe Krai, te sak yap̄rwe mau ȳnk kai meteik̄in m̄it hi m̄tik ke Jisas Krai kerekek.

¹⁸ Nai yinan, hi hanhan kaiu Iuwe Jisas Krai han yaaik k̄rak, h̄rak kaku kak̄tikewi kak̄kre han ki.

Mep̄ir keremem

* 6:8 Jo 3:6, 6:63; Ro 8:13 * 6:9 2Te 3:13 * 6:12 Ga 5:11; Fl 3:18 * 6:14 1Ko 1:31, 2:2 * 6:15 Ga 5:6; 2Ko 5:17 * 6:17 2Ko 4:10

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Efesas Menmen me tiwei ik

Pol katip mit ne Efesas him gude 1:1-2
Him me Krai ketike mit narak ne sios
1:3-3:21

Menmen mit ne weiwik me God hir
nanisesim 4:1-6:20

Pol katip mit ne Efesas him mikaru 6:21-
24

1 *Hi Pol nipaa God hanhana harak ke-
himitena hi aposel ke Krai Jisas hi hatip
mit him marak. Hi hewis tiwei ik ken yi
mit miyapir ne God yi yau yeit wit Efesas,
yi yises him me Krai Jisas.

2 *Hi hanhan God harak Haai kiau,
harak ketike Mitik Iuwe Jisas Krai harakit
tatrekyi yaaim, yi eiyu werek werek.

*God harak kewetai menmen yaaim men-
tar Krai Jisas*

3 *Hau emwenipi niuk me God harak
Haai ke Mitik Iuwe kiau Jisas Krai. Harak
kerekyei yaaim kentar hau mit ne Krai,
te God harak kewetai menmen marak
yapirwe me wit karak.

4 *Nipaa harak ap kewis ti ketike nepni
wen au, harak kehimitenai hau mit
narak mentar hau ne Krai, te God harak
kerekyei hau emu han yaaik prar prar, te
menmen enum mau han kiau au.

5 *God nipaa hanhan hau mit te harak
han kitet kakrekyei hau nkerak narak
mentar Jisas Krai.

6 *Te hau emwenipi niuk marak
mamantar harak kerekyei hau yaaim iuwe
keriuwe Himin Yaai ke Krai kerek God
hanhanek.

7 *Krai nipaa kaa, hemkre marak
mewen, te harak kaktaihis me menmen
enum God kakriak mit em. Harak kesak
menmen enum hau mriakem. Krai
harak kerekyeyem kentar harak hanhan
hau mit wisenum.

8-9 *God kertei menmen wisenum te
harak kises menmen nipaa harak han kitet
harak kakriakem, te harak kewepaiyapir
menmen harak hanhan kaknipem kakri-
uwe Krai.

10 *Menmen God han kitetim haram mar
im: Maain wi haram han kitet haram yaaim
harak kakri menmen yapirwe me ti metike
menmen me wit karak haram mamnen

mamit niutip, te Krai kakinin kaku naan-
mampre menmen yapirwe.

11 *Menmen yapirwe mamnen mamir
ke God han kitet haram mamnen. God
kehimitenai hau mit narak meriuwe Krai
mentar menmen harak nipaa enum eik
harak han kitet kakriakem.

12 God kirak menmen im te hau mit
kerek minin mises him me Krai, hau
emwenipi niuk marak iuwe.

13 *Yi yire hau mit me wi nipaa yi
yemtau him me God pike kaktihs, yi yises
him me Krai. Yi yisesik epei au, God
kehimiteni yi narak yeriuwe God Himin
Yaai. Harak keriuwetek kan kau kekre yi
mit kar ke nipaa harak katip harak kaksii-
uwerek.

14 *God keteiknai maain hau mamit
menmen marak yaaim harak ketipim me
mit hir nisesik. Harak keteiknaiyem keriu-
uwe Himin Yaai karak kerek harak kewe-
taiyek. Menmen im meteiknai God kak-
taihis hau mamu mamtikerek. God kakit
niuk iuwe kakantar menmen im harak
nepei kirakem.

*Pol kitehi God kakikaap mit ne Efesas
hir nanirtei menmen werek werek*

15 *Hi kerekek hentar hi hemtau yi yises
him me Mitik Iuwe Jisas, yi han tewenin
mit miyapir yapirwe ne God,

16 *hekrit hekrit hi hatip God harak yaai
kentar yi mit miyapir. Hi han kitet yi mit,

17 *te hi hitehi God harak God ke Mitik
Iuwe kiau Jisas Krai, harak Haai kiau, hau
mewenipi niuk marak, hi hitiwekhi harak
kakikepi yi han kitet menmen marak werek
werek, te yi eyirtei him marak werek
werek, te yi eyirtei God hirekes werek
werek.

18 *Hi hanhan harak God kakikepi, te yi
eyirtei eyikre han ki haram mekam men-
men harak kenini yi yaitiwem, yi eyirtei
menmen kerek nipaa harak katip kakwe-
taiyem, haram menmen yaaim iuwe.

19 *Hi hanhan harak kakteikni yi
eyirtei menmen marak iuwe mamkaap
hau mit hau kerek mises him marak.
Menmen marak haram iuwe, te hau ap
mamankerem au. Menmen im maamkaap
hau mit mamir ke

20 *haram mikaap Krai wi nipaa harak
kaa, te God kikiak kekrit keriuwerem,
harak kewisik kau ketikerek keit wit karak
naanmipre menmen.

* 1:1 Ro 1:1, 7; 1Ko 1:1; Kl 1:1; Ap 18:19-21; 19:1 * 1:2 2Ko 1:2; Kl 1:2 * 1:3 Ef 2:6 * 1:4 Jo 15:16, 17:24; 2Te
2:13; Ef 5:27; Kl 1:22 * 1:5 Jo 1:12 * 1:6 Mt 3:17; Kl 1:13 * 1:7 Ef 2:7; Kl 1:14, 20 * 1:8-9 Ro 16:25 * 1:10
Ga 4:4; Kl 1:16, 20 * 1:11 Ro 8:28-29 * 1:13 Kl 1:4-6; Ef 4:30 * 1:14 2Ko 1:22 * 1:15 Kl 1:4 * 1:16 Kl 1:3;
1Te 1:2 * 1:17 Kl 1:9 * 1:18 Ef 4:4; Kl 1:12 * 1:19 Kl 1:11 * 1:20 2Ko 13:4; Kl 2:12; Hi 1:3 * 1:21 Kl 1:16,
2:10

21 *In ek Krais kau en kin+n menmen yapirwe meit wit ke God, o ti ik e. Hirak kin+n tipir, herwe, gavman, menmen yapirwe mepu in metike menmen meiyam maain mamkaru mamnen.

22 *God epei kewis menmen yapirwe mamises him me Krais, hirak God kehimitanek hirak kin+n naanmipre menmen yapirwe me mit ne weiwik mirak. Hirak kire paan,

23 *hau mit miyapir ne weiwik me God hau mire yink kirak, hau mekepik hirak kepu kire Mitik Iuwe, hirak hirekes kau kerer menmen yapirwe.

2

God kenip hau mit kerek nipaa hau mire mit naa in ek hau mepu metike Krais

1 *Nipaa yi mit miyapir yi yire mit epei naa yentar yi yeweikin sip yewet God, yi yirak enum.

2 *Me wi eim yi yises menmen enum me ti. Nipaa yi yises menmen enum me mitik iuwe Seten kerek kin+n naanmipre tipir, teket maam, herwe, menmen enum. In ek, hirak kin+n naanmipre mit kari han ke mit kerek nipaa hir neweikin sip newet God.

3 *Nipaa hau mit hau mar ke mit enun en. Hau mises menmen hau hanhanem. Hau mirak menmen enum han kau hanhan hau mirakem, te maain God kakrekeye enum kakraiwaank kakir ke mit han en.

4-5 *Menmen enum nipaa hau mirakem hiram meraiwaank te hau mami. Te God hirak han tewenai wisenum keriuwe menmen mirak, te hirak kenipai hau mamu mamtike Krais. God pike ketihis kentar hirak hanhani.

6 *Hirak God kekeye hau mit metike Krais, hau mepu en metikerek, hau maminin naanmamre menmen.

7 *God kirak menmen im kentar wi im ere maain hirak kakteikin menmen yapirwe han kewim markeim hirak han tewenai hau mit keriuwe menmen Jisas Krais kerekeyem.

8 *Yi epei yises him me Krais, te God hanhani hirak kaktihis. Yi ap yikaap hiras au. God kerekek kerekiyem weinim.

9 *Yi ap yirak menmen yaaim, te God ketihis au, te mitik kiutip ap kakwenipi hirekes kaktip hirak iuwe taau! God kerekek!

10 *God kenipai (o kerekeye) hau mit hau mire mit mirak mentar hau mises him me Krais Jisas. Nipaa God kehimitan menmen yaaim, te hirak kenipai hau emisesim mamriak menmen yaaim kere-mem.

Krais kari weiwik wik men mire miutip

11 *Yi han ekitet nipaa ein mit ne Isrel nerekir yink kir neteikin mit hir nises God. Hir newis niuk mi yi mit enun ap yerekir yink ki te yi ap yises God au. Nipaa yi yire mit ne weiwik ham.

12 *Nipaa yi yetari Krais, yi ap ne weiwik me mit ne Isrel au. Nipaa God kewet mit han him mirak hir netikerek nekiyan nau neit, te yi au. Yi ap yau ti ik yemerir menmen yaaim mamnen au. Te God ap kaku kaktikewi taau!

13 *Te in ek yi kerek nipaa yi yetari menmen im hi epei hetpiyem, yi yire mit hir nepei yanimin. In ek Krais keriuwe hemkre mirak mewen hirak kaa, hirak keithis yi mit miyapir, te in ek yi nepei yises him me God.

14 *Krais hirekes kerekeye hau mit miyapir mekiyan mau meit. Nipaa mit ne weiwik me Isrel hir enun nepan neriuwe mit ne weiwik ham nerer wit wit. Te in ek Krais kaa keriuwe yink kirak, hirak kenipai mit miyapir merer wit wit hau mau niutip. Hirak keremir menmen miwaai namin me hau mit kerek nipaa menipai hau wik mar ke mitik kewen niwa keit ni. Hirak kenipek kire ni miutip.

15 *Nipaa Krais hirak kaa kenip him Moses kewisim mau tiwei kerek mit ne Isrel nisesim, hiram menmen weinim, te hirak kaknip mit ne weiwik wik hir nanre yink kiutip hir nekiyan nau neit.

16 *Krais kaa kentar nu tentarakit, te hirak keremir menmen menipai hau mire wik hiram maa. Hirak keriyei hau mire mit miyapir ne weiwik niutip, hau mekiyan mau meit mises God.

17 *Krais hirak kan ti kewepyapir him yaaim katip hau mit mamtike God mamkiyan mamu mamit. Him im epei man yi mit yi yire mit hir nerp yanimin, yi ap yises God au. Him im yi yetike mit hir nises God hir nire mit nau menep netike God.

18 *Hau weiwik wik hau meriuwe God Himin Yaaid hau niutip hirak keriyei hau men God Haai mentar menmen Krais kerekeyem.

* 1:22 Sam 8:6; Mt 28:18; Ef 4:15 * 1:23 Ro 12:5; Kl 1:18; Ef 4:10 * 2:1 Kl 1:21, 2:13 * 2:2 Kl 3:7; Ta 3:3; Jo 12:31; Ef 5:6, 6:12 * 2:3 Kl 3:6 * 2:4-5 Lu 15:24, 32; Ro 6:13; Ef 2:1; Ap 15:11 * 2:6 Kl 2:12 * 2:7 Ef 1:7 * 2:8 Jo 4:10; Hi 6:4 * 2:9 1Ko 1:29-31; 2Ti 1:9 * 2:10 Ta 2:14 * 2:11 Ef 5:8 * 2:12 Kl 1:21; Ro 9:4; 1Te 4:13 * 2:13 Kl 1:20 * 2:14 Ais 9:6; Kl 2:14; 1Ko 12:13 * 2:15 2Ko 5:17 * 2:16 Kl 1:20, 22 * 2:17 Sek 9:10; Ais 57:19 * 2:18 Ef 3:12

Haiu mît mises God haiu mire wînak kîrak

¹⁹ *Te in ek yi ap yîre mît hîr ap wit mei mîr au. Yi yîre weiwîk miutîp yetike mît miyapîr nises God. Yi nîkerek ne God.

²⁰ *Yi yîre wînak God kimaak. Haiu mît aposel metike mît profet kerek mewepypîr hîm kerek God ketpaiyem, haiu mire teinîk kerek mît nekin hei em me wînak. Jisas Krais hîrekes kîre teinîk mîtîk iuwe kerp nîmîn kînan wînak siup.

²¹ *Hîrak kerekek ketenen nu me wînak siup hîram tokim mau meit. Hîrak kenip wînak ik kakre iuwe, hîrak kakre wînak yaaik Mîtîk Iuwe Krais kaku kakîkrerek.

²² *Yi mît miyapîr ne Krais, te God kîriak yi mît en, yi yetike mît han nises hîm mîrak, yi yapîrwe yar ke wînak ke God kewik keriuwe God Hîmîn Yaaik.

3

Menmen Pol kîriakem me mît ap ne weiwîk me Isrel

¹ *Hi Pol kerek hepu wînak enuk ke gavan hentar hi hatîp yi mît ap ne weiwîk me Isrel hîm yaaim me Krais, hi hitehi God ke yi mît miyapîr.

² *Hi han kitet yi epei yemtau God hanhana kehimîtena hi hîriak menmen mîrak ekepi yi mît miyapîr.

³ *God kewepypîr menmen nîpaa hîrak kepakînem, hîrak keteiknewem, te hi herteiyem. Nîpaa hi hewisiyem mau tîwei.

⁴ Yi eikînaam, te yi eiyîrtei hi hertei werek werek menmen me Krais nîpaa God kîsawînem meit.

⁵ Mît nîpaa nepîtariyem, te in ek God kewepypîrem keteikîn haiu mît kerek hîrak kehimîtenai haiu profet metike aposel nîrak hîrak keteiknâiyem keriuwe God Hîmîn Yaaik.

⁶ *Hîm hîrak kewepypîrem hîram im: Mît ap ne weiwîk me Isrel, God kenipi hîr netike mît ne weiwîk me Isrel, hîr yapîrwe nanît menmen miutîp, hîr nîre yînk kiutîp ke menmen God katîp kakwetaiyem kakîntar menmen Krais kerekelyem.

⁷ *Me hîm yaaim im God kenipa hi mîtîk ke hi hatîp mît han em. Hîrak hanhana kekepa keriuwe menmen mîrak manpenuk, te hi hîriak menmen hîrak ketpewem.

⁸ *God hanhana kehimîtena hi kerek hi hîkaru ke mît yapîrwe nises God, hîrak kehimîtena hi hatîp yi mît ap ne weiwîk

me mît ne Isrel hi hetpi hîm yaaim me Krais. Hîm yaaim me menmen yapîrwe Krais kerekelyem, mît hîr ap nanîrtei hîr o as mîram o iuwe mîram marmeim te mamîsi taau!

⁹ *Hîrak kehimîtena hi akaap mît yapîrwe hîr nanîrtei karkeik te God kakriak menmen nîpaa hîrak kepakînem. God nîpaa kîriak menmen yapîrwe kehanem nîpaa enum eik ere in.

¹⁰ *Hîrak kehanem te in ek hîrak kak-teikîn tîpir, herwe, tekek maam, Seten o ensel nîrak yaain neit wit kîrak, hîrak kak-teinor hîrak God hîrekes kertei menmen yapîrwe werek werek keriuwe menmen yaaim mît miyapîr ne weiwîk mîrak hîr nîriakem.

¹¹ God kîriak menmen im kises han kîrak nîpaa hîrak han kitet kakriakem keriuwe menmen Mîtîk Iuwe kaiu Jisas Krais kîriakem me wî hîrak kaa.

¹² *Haiu mises hîm me Krais Jisas, te haiu ap mînaain God au. Haiu mertei haiu mamno mamitîwekhi me menmen, hîrak ap te kakweikîn sip kakwetai.

¹³ *Hi etpi te yi ap han ekîperper eiyîntar menmen enum man merewaank mentar hi ekaap yi mît au emî! Yi han yaaik eiyu eiyîntar yi yayît niuk iuwe yeriuwe menmen merewaank me yi mît.

Pol hanhan mît ne Efesas hîr nanîrtei Jisas Krais hanhani

¹⁴ Hi han kitet menmen iuwe God kîriakem, te hi hînapîpî hewen ninîp hitehi God Haai menmen.

¹⁵ God hîrak kewet mît ensel neit wit kîrak o haiu mît meit tî kewetai niuk mîrak.

¹⁶ *Hi hitehi God te hîrak kaksiuwe Hîmîn Yaaik keriuwe menmen mîrak iuwe manp enum hîrak kakno kakîkre han ki, te yi han tokik eiyu eiyît.

¹⁷ *Te yi yises hîm me Krais werek werek, te hîrak kaku kakît kakîkre han ki. Hi hitehi God hîrak han tewenîni te menmen mîrak iuwe, hîram mamkepi yi hanhan eiriuwehan. Te yi eiyu han tokik eiyîr ke nu nekenpî mekre tî metenen nu o teinîk mîtîk kekke hei ketenen wînak siup, te hîrak tokik kerp.

¹⁸ *Menmen im maamkaap yi mît miyapîr yetike mît miyapîr han ne God nerer wit wit, te yi eiyîrtei markeik te Krais hanhani. Hîram iuwe minîn nepni, hîram

* 2:19 Ef 3:6; Hi 12:22-23 * 2:20 Mt 16:18; 1Ko 3:11 * 2:21 Ef 4:15-16; Kl 2:19; 1Ko 3:16 * 2:22 1Pi 2:5 * 3:1 Ef 4:1; Fl 1:7, 13; Fm 1:1, 9 * 3:2 Kl 1:25 * 3:3 Ef 1:9-10; Kl 1:26 * 3:6 Ef 2:13, 16-19 * 3:7 Kl 1:23, 25 * 3:8 1Ko 15:9-10; Ga 1:16; Ef 1:7 * 3:9 Ro 16:25; Kl 1:26 * 3:10 Ro 11:33; 1Pi 1:12 * 3:12 Jo 14:6; Ro 5:2; Hi 4:16 * 3:13 Kl 1:24 * 3:16 Kl 1:11 * 3:17 Jo 14:23; Kl 1:23, 2:7 * 3:18 Kl 2:2

mamno mamre nokim, h̄ram mamno kesiyen. H̄rak hanhanai w̄senum.

19 *Hi hanhan yi eiȳrtei haiu m̄t ap te mam̄rtei werek werek marmeim te J̄sas hanhanai. Hi hanhan menmen yaaim mau mekre God h̄ram mamnen yi m̄t, te yi han ki eku ekriuwere.

20 *Hi hanhan h̄rak God kerek k̄r̄ak menmen iuwe kekere han kaiu min̄n menmen haiu mit̄wekhiyem o han kitetim keriuwe menmen iuwe h̄rak kewis̄im mekre haiu m̄t.

21 Hi hanhan haiu m̄t miyap̄r yap̄rwe ne weiw̄k me God haiu emwen̄pi niuk m̄rak mentar menmen J̄sas Krās k̄r̄akem. Haiu emwen̄pi niuk m̄rak ere tipmain tipmain enum eik. Mep̄r keremem.

4

Haiu m̄t miyap̄r kerek mises h̄m me God haiu m̄re ȳnk ke Krās

1 *Hi Pol kerek hepu w̄nak enuk ke gavman hentar hi h̄r̄ak menmen me M̄tik luwe Krās. Hi etpi h̄m manp te yi eiȳses h̄m me God werek werek kerek n̄paa God kehimīteni yi eiȳsesim.

2 *Yi ap eire iuwe au. Yi yemtau h̄m me m̄t han yi eiȳsesim, yi yewen̄n han ki me menmen m̄t nerekiyem, yi ap han enuk waswas me menmen ni yinan nerekiyem au.

3 *God H̄m̄n Yaaik kenip yi m̄t yi yau han kiut̄p te yi wen han ek̄krit eiyu han kiut̄p. Menmen im haiu m̄r̄akem h̄ram mar ke waai mesenek menmen h̄ram menipai haiu m̄re niut̄p.

4 *Haiu m̄t miyap̄r yap̄rwe haiu ȳnk kiut̄p ke Krās, God H̄m̄n Yaaik kau kekrai. H̄ram im em miut̄p m̄re menmen miut̄p yi wen yemerȳwem God kakwetiym yentar n̄paa God kehimīteni yi yisesik.

5 *M̄tik luwe Krās kiut̄p kerek kepu. Haiu m̄t mises menmen m̄rak miut̄p. W̄ n̄paa m̄t n̄krai neriuwe t̄par h̄r nekine niuk miut̄p nektenai.

6 *God kiut̄p kerek kepu, h̄rak Haai ke haiu m̄t, h̄rak kin̄n naanm̄prai haiu m̄t yap̄rwe, h̄rak k̄r̄ak menmen ken n̄m̄n ke haiu m̄t, h̄rak kepu kekere haiu m̄t.

7 *Krās epei kewetai menmen yaaim mamkaap haiu m̄t ne weiw̄k me God. God epei kewet haiu m̄t niut̄p niut̄p me menmen m̄rak yaaim iuwe.

8 *H̄m me God n̄paa m̄t newis̄im mau t̄wei mat̄p me menmen im. H̄ram mat̄p mar im:

“Me w̄ Krās epei ken wit ke God, h̄rak keithis m̄t miyap̄r yap̄rwe kerek n̄paa h̄r nau netike Seten h̄r nar ke m̄t enun nau w̄nak enuk ke gavman.

Krās ketorhis keriyei ker̄i ken kewet haiu m̄t menmen yaaim m̄rak.”

9 *Kenmak h̄m mat̄p: “H̄rak ken wit ke God kau niu ein?” H̄ram met̄pim mentar h̄rak kin̄n k̄naaiw̄r wit k̄rak kekiuwe kan kau kekere n̄m̄n ke t̄ n̄m̄n ke wit kerek m̄t epei naa h̄m̄n k̄r kewi.

10 H̄rak kerek kekiuwe kan t̄, h̄rak kerek p̄ke ken kau niu ein kin̄n nepni ken wit ke God, te h̄rak h̄m̄n k̄rak kau kerer wit wit.

11 *H̄rak kerek “kewet m̄t menmen m̄rak,” h̄rak kehimītan m̄t han h̄r n̄re aposel, h̄r nat̄p m̄t menmen Krās k̄r̄akem. M̄t han h̄rak kehimīteni h̄r n̄re profet, h̄r newep̄yap̄r h̄m me God. M̄t han h̄rak kehimīteni h̄r n̄re evanselis, h̄r nat̄p m̄t h̄m me God nari han k̄r te h̄r enisesim. M̄t han h̄rak kehimīteni h̄r n̄re pasto o tisa, h̄r naanem̄pre m̄t miyap̄r h̄r nekepi h̄r nises h̄m me God.

12 *Krās kewet haiu m̄t menmen im, te h̄ram mamkaap haiu m̄t miyap̄r haiu mam̄rak menmen m̄rak te haiu m̄t ne weiw̄k me God, haiu mamre ȳnk ke Krās, haiu mamre m̄t iuwe me menmen me God.

13 *Menmen im mamno ere haiu m̄t mau han kiut̄p me menmen me God haiu misesim, haiu mau han kiut̄p me menmen haiu merteiyem me Krās, te haiu mamre m̄t iuwe yaain mam̄r ke Krās.

14 *Haiu mar im, te haiu in ere maain ap mamre n̄kerek netari menmen. Haiu ap mises h̄m enum me mem̄tet̄p̄n. M̄t nisesim h̄r nar ke kanu kenterer wan eik, h̄rak k̄niu kew̄rek kepu in kepu ein. M̄t kerek nises h̄m enum me m̄t kerek h̄r nari han ke m̄t neriuwe h̄m h̄r h̄ras han kitetim net̄pim.

15 *Au, haiu hanhan h̄ras mat̄p h̄m yaaim me God emisesim, te haiu mepno ere haiu m̄re m̄t iuwe haiu mar ke Krās.

16 *Krās h̄rak k̄re paan h̄rak kin̄n naanm̄pre haiu m̄t haiu m̄re ȳnk k̄rak, te haiu m̄r̄ak menmen m̄re h̄rak kehimītan haiu niut̄p niut̄p mam̄rakem. Haiu m̄t haiu m̄re his, hit nekeni, naan, te haiu mamkaapan, te haiu mamu ȳnk

* 3:19 Kl 2:10 * 3:20 Kl 1:29 * 4:1 Ef 3:1; Kl 1:10 * 4:2 Kl 3:12-13 * 4:3 Kl 3:14-15 * 4:4 Ro 12:5; Ef 2:16, 18 * 4:5 Jo 10:16 * 4:6 1Ko 12:6 * 4:7 Ro 12:3, 6 * 4:8 Sam 68:18; Kl 2:15 * 4:9 Jo 3:13 * 4:11 1Ko 12:28 * 4:12 2Ti 3:17 * 4:13 Kl 1:28 * 4:14 1Ko 14:20 * 4:15 Ef 1:22, 5:23; Kl 1:18 * 4:16 Kl 2:19

kiutip. Haiu mamriak menmen mar im, te haiu mamre iuwe haiu han teweninan.

Mit nises God hir enweikin sip enwet menmen me nipaa

17* In ek hi hekrehir ke Mitik Iuwe Kraiss Jisas hi hetpi him manp. Yi in ere maain ap te yi eiyises menmen mit ap ne weiwik me God hir nriakem au emit. Hir han kitet menmen hiram enum weinim.

18* Han kir hirak kire mitik ke witaan ken ap ketenen si au. Hir nriak menmen enum nises menmen God kineinim nentar hir netari menmen me God, nekre han kir hir nneinim.

19* Te hir ap yink enuk au. Hir hanhan iuwe te hir nanises menmen enum me nariyanhis newenem, han kir kekrit te hir nriak menmen enum enum nisesim wisenum.

20 Yi mit miyapir ap yemtau haiu metpiyem yi yises him me Kraiss mar im taauye!

21 Hi hertei yi epei yemtau him me Kraiss, hir mit nan netpi him yaaim mirak.

22* Hir netpi him mar im: "Yi nipaa yi yises han ki enum. Hiram menmen enum me memitetpin, hemkre menepam me menmen, te hiram mewaank hremes meriuwerem." Hir mit natip menmen im yi eiweikin sip eiwetiwem einopin eikeipnwem.

23* Yi yirak menmen im, te God eknip han ki hirak yaaik ekriuwe Himin kirak Yaaik.

24* God kirak han ki hirak yaaik. Hirak kenip han ki kakir ke han kirak, te han ki ekises menmen yaaim ekriak God kaktike mit em.

25* Te yi mit miyapir yapirwe niutip niutip einopin eikeipin menmen enum me memitetpin, eiwenin him menmen, eiyir ke mitik kenemtin laplap kerek hapik mewim kewirem men pin. Yi niutip niutip eitip him yaaim keremem eiriuwe ni yinan eiyantar haiu mit yapirwe haiu niutip niutip pinan me yink kiutip ke Kraiss.

26* Wi yi han enuk eiriuwe menmen enum, yi naanempre hiras eiwenin han ki te yi ap eirak menmen enum eiyinterim. Yi ap han enuk han ekitet menmen im yapirwe au emit. Wi miutip kerek.

27 Te haiu ap emwis Seten kakri han kaiu haiu mamriak enum.

28* Mit miyapir kerek nipaa ere in nekintip menmen hir pike nanriakem

meiyam au emit! Hiram epei au! In ek hir enriak menmen yaaim enriuwe his mir, te hir nantenen menmen yapirwe te nanwet mit enun netenen menmen auri nankepi nanriuwerem.

29* Yi ap eitip him enum emike him ki au. Yi eitip him yaaim hiram mamkaap mit han hir nanimtau him mi, te hir enu werek werek.

30* Yi ap einip God Himin Yaaik han enuk ekriuwe menmen yi yirakem kentar hirak kerek kehimiteni, te maain God kaktihis yi yau eitikerek.

31* Yi eiweikin sip eiwet menmen enum me yi yine han enuk hekrit hekrit, yemtaantwo, o yi yanuni yeriuwe menmen. Yi ap eitip yehiak yene mit, o yesiuwe him, te yi hanhan eirak mit menmen enum eiriuerem au emit.

32* Te yi eirakan yaaim, han etweninan, yi eiyisak menmen enum mit han nerekiyem, yi eitip hiram menmen weinim. Yi eirakem eiyir ke God. Hirak kesak menmen enum haiu mit mirakem mentar menmen Kraiss kirakem, te hirak katip hiram menmen weinim.

5

Haiu mit miyapir emises menmen yaaim

1* God epei hanhani kesak menmen enum yi yirakem, te yi eiyisesik eiyir ke nikerak narak hir nisesik.

2* Yi han etweninan eiyir ke Kraiss nipaa han teweninai hirak kaa te kekepai. Hirak kaa, te menmen im hirak kirakem hiram mire menmen mit newepwaram hiram minin yaaim mit newet God em.

3* Yi mit miyapir ne God, te yi ap yimenpin yatipan me menmen enum me yisesan yiran, o menmen enum me yink enuk o menmen me hemkre menepam au emit!

4* Yi ap eitipan me menmen enum menip mit yink enuk neriuerem, o him weinim weinim, o him hir han enuk neriuerem au emit. Yi eitipan eiwenipi niuk me God keremem.

5* Yi epei yertei werek werek menmen im. Mit kerek hir enun nariyanhis newenem o mit enun nises menmen enum, o mit enun hemkre menepam neriuwe menmen hiram enum mar ke mit newepwar menmen newet tipir em. Yi

* 4:17 1Pi 1:14; Ro 1:21 * 4:18 Ef 2:12 * 4:19 Kl 3:5 * 4:22 Ro 8:13; Kl 3:9 * 4:23 Ro 12:2 * 4:24 Jen 1:26; Kl 3:10 * 4:25 Kl 3:8-9; Sek 8:16 * 4:26 Sam 4:4; Je 1:19-20 * 4:28 1Te 4:11 * 4:29 Ef 5:4; Kl 3:8, 4:6 * 4:30 Ais 63:10; 1Te 5:19; Ef 1:13-14 * 4:31 Kl 3:8 * 4:32 Mt 6:14, 18:22-35; Kl 3:12-13 * 5:1 Mt 5:48 * 5:2 Ro 14:15; Ga 2:20; Hi 10:10; Eks 29:18 * 5:3 Kl 3:5 * 5:4 Ef 4:29 * 5:5 1Ko 6:9-10; Kl 3:5 * 5:6 Kl 2:4, 8; Ro 1:18

yertei mıt nar in en, hır ap te nanıno nanu nantike God ketike Jisas Kraıs taau!

6 *Yi ap eiweis mıt hır nanmitıpın nanriuwe hım weinım hır natıp menmen im enum hi epei hetpiyem hıram yaaim au emıt. Hır nemipın, te God kaknep mıt kerek hır nises menmen enum hi epei hetpiyem.

7 Yi ap eiysesı eyır ke menmen enum hır nırıkem eiyyıntar God kaknıp.

8 *Nıpaay yi yar ke mıt ne wıtaan yeke tı yen, te in ek yi kerek yi mıt miyapır ne Mıtık Iuwe Kraıs. Yi yar ke mıt miyapır neke tı ne wepni (o yanm), te yi eiyses menmen yaaim keremem.

9 Menmen yaaim mıt nisesim, hıram mıre wepni (o yanm) kır, hıram meteikın mekam yaaim, mekam hıram mises hım me God, mekam hıram hım yaaim.

10 *Yi han ekıtet mekam yi eiysesim hıram mamrıak Mıtık Iuwe God han yaaik.

11 *Yi ap eiyses menmen enum mıre wıtaan toto mıt enun nırıkem. Au, yi eiwepyapır mıt in em, yi eiypıor menmen hır nisesim hıram enun.

12 Menmen enum mıt nırıkem nepakınem, hi yınk enuk te hi ap etpiyem au emıt!

13 *Yi yewepyapır menmen yapırwe mıt enun nırıkem, hır nanırteı hıram yaaim o enum. Im em hıram mıre wepni (o yanm) kır te mıt nanır menmen. Yi yewepyapır menmen enum, hıram au mami. Im em hıram mıre mıtık kıman si kekre wınak, menmen me toto hıram mami, si mıre mepu keremem.

14 *Mar keremem te hım me God mau tıwei matıp mar im:

“Ti mıtık kerek ti haa hıwaaı, ti pıke ekrit, te Kraıs kaknen kaku han kit. Hırak kire wepni (o yanm) kır kenep ein ein.”

15 Te yi naanempre hıras me menmen yi yırıkem. Yi ap eırık menmen mıre mıt hır nepıtari menmen. Au, yi eırıkem emır ke mıt hır nerteı menmen yapırwe.

16 *Wı im hıram enum, mıt hır nırıkem enum, te yi naanempre wı miutıp miutıp te yi eitıp mıt hım yaaim me God te mıt nanırteıyek.

17 *Te yi ap eiyses menmen enum au emıt! Yi eiyses menmen Mıtık Iuwe God hanhan yi eiysesim.

18 *Yi ap eiym tıpar si enum te yi yetaritari eırık menmen enum. Au, yi eiweis

God Hımın Yaaık eku ekıkre han ki akınını naanmamrı me menmen yi yırıkem.

19 *Yi yetike ni yinan yi eitıpan hım me God, yi ei yine henye me God. Yi ei yine henye, yi eiwenıpi niuk me Mıtık Iuwe God eiriuwe hım mi, yi eırım tukın, wekınp, heurek, menmeıyam te yi han yaaik iuwe eiriuerem.

20 *Menmen yapırwe kerek mamnen, hekrit hekrit yi eiwenıpi niuk me God Haai kiau mentar Mıtık Iuwe kiau Jisas Kraıs kerek nıpaay kekepı kerıyeı hıau men God.

Pol katıp hım men mıt miyapır hır neıtan

21 *Yi eiymıtewan hım me ni yinan yi eiysesim eiyyıntar yi yises Kraıs, yi yewenıpi niuk mırak.

22 *Yi miyapır yeıt mıkan ni, yi yemtau hım me mıkan ni yar ke yi yemtau hım me Mıtık Iuwe Kraıs.

23 *Yi yırık menmen im eiyyıntar mıkan ni hır nınını naanempri nar ke Kraıs hırak kının naanmpre mıt miyapır hır nisesik. Hırak kaa, te pıke kakıtıs hıau mıt, hırak kire paan, hıau au hıau mıre yınk.

24 Yi miyapır yayımtau hım me mıkan ni yayisesim me menmen yapırwe yar ke hıau mıt miyapır ne weıwık me God hıau memtau hım me Kraıs hıau misesim.

25 *Yi mıt epei yeıt miyapır yi hanhani yar ke Kraıs hanhan hıau mıt ne weıwık me God. Hırak kaa te kakıkepı kaktaihis,

26 *te hırak kenip hıau mıt hıau yaain mentar hıau mises hım mırak, te mıt han nıkırai nerıuwe tıpar.

27 *Hırak kırıkem, te hırak kenip hıau mıt ne weıwık miutıp me God han kiau hırak yaaik iuwe kire mıt ap wıkes o warep mewı au. Hıau yaain mar ke mıte yaaip wetpen enu, Kraıs kaktaihis.

28 Kar ke Kraıs hanhan hıau mıt miyapır, te yi mıt hanhan miyapır ni. Yi hanhani yar ke yi hanhan yınk kı. Mıt kerek hanhan miyapır nır hıram mar ke hır hanhan hıras.

29 Mıtık keı kiutıp ap kınaain yınk kırak kakıwaaıkek au. Hırak naanmprekek kakwetıwek menmen, te hırak kaku werek kar ke Kraıs naanmpre hıau mıt ne weıwık me God.

30 *Hırak naanmprai hıau mıt kentar hıau mıre yınk kırak.

31 *Kraıs ketike hıau mıt ne weıwık me God, hıau mau yınk kiutıp, mentar hım me God mau tıwei matıp mar im:

* 5:8 Ef 2:11, 13; Kl 1:13; 1Pi 2:9; Jo 12:36 * 5:10 Ro 12:2
60:1; Ro 13:11 * 5:16 Kl 4:5 * 5:17 Ro 12:2; Kl 1:9
3:17 * 5:21 1Pi 5:5 * 5:22 Jen 3:16; Kl 3:18; 1Pi 3:1
* 5:26 Ta 3:5; Hi 10:10 * 5:27 2Ko 11:2; Kl 1:22 * 5:30 1Ko 6:15; Ef 1:22-23

* 5:11 2Jo 10-11 * 5:13 Jo 3:20-21 * 5:14 Ais 26:19,
* 5:18 Lu 21:34 * 5:19 Kl 3:16; Sam 33:2-3 * 5:20 Kl
* 5:23 1Ko 11:3; Ef 1:22 * 5:25 Kl 3:19; 1Pi 3:7; Ga 1:4
* 5:31 Jen 2:24; Mt 19:5

“Mítik keimín kakít míte, hírak kak-naaiwír miye haai, hírak kaktike míte pírak nanu niutíp, hír híre yínk kiutíp.”

³² *Hím im yaaim, hi han kitet híram matíp me Kraís ketike haiu mít ne weiwík miutíp me God.

³³ Te híram wen matíp yi mít niutíp niutíp hanhan miyapír ni yar ke yi hanhan híras. Miyapír yi eiwenípi niuk me míkán ni.

6

Pol katíp hím me miye haai netike níkerék hír

¹ *Yi níkerék yi eiyímtau hím me miye haai ni yentar God kehímíteni hír níni níni naanmípri. Im em híram yaaim.

² *Hím me God mau tíwei matíp mar im: “Yi eiyímtau hím me miye haai ni eiyíntar híram keremem me hím me God mínin matíp menmen yaaim God kakriak haiu mít em.”

³ Híram matíp mar im: “Yi eiyisesim, yi eiyu werek werek eiyu tí tito yapírwe.”

⁴ *Yi miye haai, yi ap eine níkerék ni eiyítpor enum yari han kír ere hír níne han enuk nemtaantíwo neríuwi au emít! Au, yi eínéri eíteiknor menmen God hanhan yi yapírwe yi eíríakem.

Pol katíp hím me mít hír hírak menmen me mít hír iuwe kerek níni naanmípri

⁵ *Yi wok mít kerek yi yíríak menmen me mít iuwe ni, yi eiyises hím me mít hír níni níni naanmípri yeit tí ik. Yi naanempre híras te yi yerekyor yaaim yar ke yi yíríak menmen me Kraís.

⁶ Yi ap eíríak menmen yaaim te mít nantípare yi yaain keríyen au emít! Hekrit hekrit yi eíríak menmen eiyír ke mít hír híras Kraís enríakem, yi eiyises menmen God hanhan yi eíríakem eíríuwe han kí.

⁷ Yi han yaaik eíríak menmen eiyíntar yi yíríak menmen me mít keríyen au. Yi yíríak menmen me God.

⁸ *Yi yertei neimín hír wok mít hír hírak menmen me mít han, o neimín hír mít iuwe níni naanmípre mít han, hír yapírwe nanríak yaaim, te hír nanít menmen mípíram me his me Mítik Iuwe Kraís.

⁹ *Yi mít iuwe kerek yínin naanmípre mít weinín, yi eíríak menmen yaaim me mít ni. Yi ap eiyítpor enum eínéri, te hír eníneini enisesi au emít! Mítik Iuwe Kraís kepeit wit ke God, hírak kíni yitike

mít ni naanmípri. Maain wí God hírak skelim mít, hírak ap han kitet ke mítik hírak iuwe o hírak weiník au. Hírak han kitet menmen mít hírakem mípíram.

Mít nises hím me God hír nar ke mít ne ami hír netike Seten nenepan

¹⁰ *Hi etpi hím im míkaru. Yi eiyu han tokik eiyíríuwe menmen iuwe manpenum ke Mítik Iuwe Kraís kaweiteiyem.

¹¹ *Yi eiwapín han kí eíríuwe menmen iuwe God kaweiteiyem, híram mar ke nopen kíwapín yínk kí, te yi han tokik eiyu eíríuwe menmen enum me memipín Seten kakri han kí kakriuwere.

¹² *Haiu ap nenepan metike mít au. Haiu nenepan metike típir enum mau nepni, Seten, típir, herwe, teket maam, manmín o menmei ham híram mínin naanmípre menmen enum me tí.

¹³ Te yi eiyít menmen me God mamkepi híram mar ke nopen, yipo henmik menmeiyam. Te maain wí enum mamnen yi eitike Seten yi einepan, yi yenepan epei au, yi wen eiyír eiyu werek werek.

¹⁴ *Yi eiyu eiyít menmen mamkepi. Yi eíríuwe hím yaaim mamú mamíkre han kí eiyír ke mít ne ami newis waai mau tu kí. Yi yíríak menmen yaaim híram mar ke yi eiremínk taník mau han pank.

¹⁵ *Yi eitíp mít hím yaaim me God hírak hanhan kaktike mít nankíyan nanú nanít, híram mar ke yurik mít nemtín mau nopen híram míwapín hí mí te mít hír hír hí mí newír yipo naanmí au hír nanímtenim.

¹⁶ Yi eíríak menmen im hí epei hetpim, yi wen han ekitet Jísas Kraís eiyisesik, te híram mar ke nopen hírak keséuni menmen enum tíkaap, tínau, henmik o yipo te híram mamiwep yi mít au. Yi han ekitetik eiyisesik. Menmen im mamkepi te Seten kakwír menmen enum mírak híre si mamnep han kí kariuwerem au. Híram mamtínin mamno mami mamít.

¹⁷ *God keríuwet Jísas kaa, te kakíthis haiu mít. Yi han ekitet menmen im, te híram mamkepi mamre wa hesnu mít ne míum mau paan. Yi eiyises hím me God híram mamír ke híne me his God Hímín Yaaik kaweiteiyem.

¹⁸ *God Hímín Yaaik hírak kakíkepi te hekrit hekrit yi eiyitehi God menmen, yi eiwenípi niuk mírak. Hekrit hekrit yi naanmamre híras, yi ap eiyu yain yain au emít! Yi eiyitehi God kakíkaap mít miyapír hírak.

* 5:32 Rev 19:7 * 6:1 Kl 3:20 * 6:2 Eks 20:12; Mt 15:4 * 6:4 Kl 3:21; Diu 6:7, 20-25; Sam 78:4; Pro 22:6 * 6:5 Kl 3:22-23; Ta 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:8 2Ko 5:10; Kl 3:24-25 * 6:9 Kl 4:1; Ro 2:11 * 6:10 1Ko 16:13 * 6:11 Ro 13:12; 2Ko 10:4; Ef 4:14 * 6:12 Jo 14:30; 1Pi 5:8-9 * 6:14 Ais 11:5; 59:17; 1Te 5:8 * 6:15 Ais 40:9; Nea 1:15; Ro 10:15 * 6:17 1Te 5:8; Ais 49:2; Hi 4:12 * 6:18 Lu 18:1; Kl 4:2; 1Te 5:17

19 *Yi eiyitehi God ke hi, te hirak kakweto h+m, hi ap y+nk enuk au, hi eh+rp hatip m+it h+m yaaim me Krai n+paa God kepak+nem.

20 *Hi m+itik hatip m+it h+m yaaim. Te hi hepu w+nak enuk ke gavman henterim. Yi eiyitehi God kak+kepa hi ap h+naain hatip m+it h+m m+rak au. Hi tewen eh+tpor menmen har ke n+paa hi h+riakem.

Pol katip h+m m+karu

21 *Tikikas, kiau yinak yaaik kaknen kak+tpi menmen yap+rw nepei man hi. Hirak m+itik yaaik k+r+ak menmen me M+itik Iuwe Krai.

22 Hi heriuwetek kaknen yi m+it kak+tpi menmen, te yi eiy+rtei haiu mepu werek werek, te yi han yaaik eiyu.

23 Hi hanhan God Haa ketike M+itik Iuwe Jisas Krai hanhani tatrekyi yi eiyu werek werek yi eiyisesik.

24 *Hi hanhan God kak+r+ak menmen yaaim me m+it miyap+r yap+rw h+r hanhan M+itik Iuwe kiau Jisas Krai, h+r nisesik nemtau h+m m+rak werek werek.

Mep+r keremem

* 6:19 Ap 4:29; Kl 4:3-4; 2Te 3:1

* 6:20 2Ko 5:20; Fm 9

* 6:21 Ap 20:4; Kl 4:7-8; 2Ti 4:12

* 6:24 1Pi 1:8

Tiwei Pol Kewisik Ken Wit Filipai

Menmen me tiwei ik

Pol katip hirak kitehi God ke mit me wit Filipai 1:1-11

Menmen epei man mewaank Pol 1:12-26
Menmen mit nanisesim nentar hir ne Krais 1:27-2:18

Pol kewepyapir menmen Timoti ketike Epafrodaitas tiriakem 2:19-30

Pol katip mit hir naanmpre hir as me mit enun netike menmen enum 3:1-4:9
Him me Pol ketike narak yinan neit wit Filipai 4:10-20

Pol katip mit ne Filipai him mikaru 4:21-23

Tiwei Pol kewisik ken mit ne Filipai

1 *Hi Pol hetike Timoti hawir wiriak menmen iuwe me Jisas Krais kerekek. Hawir wesiuwe tiwei ik ken yi mit kerek yin in naanmpre mit miyapir ne weiwik me God yetike yi mit yekepi yeit wit Filipai, yi yetike mit yapirwe ein kerek yi yises him me Krais Jisas.

2 *Hawir hanhan God Haai kiau ketike Nikan kirak Mitik Iuwe Jisas Krais hirakit tatrekyi yaaim, yi eiyu werek werek.

Pol kitehi God kakikaap mit yapirwe nankine tiwei ik

3 *Hi hatip God hirak yaaik kentar hi han kitet hirak kerekyi yi yaain te yi mit epei yirak menmen yaaim.

4 W+ ham hi hitehi God menmen hi han yaaik hitiwekhi me yi mit yapirwe

5 hentar yi yekepa haiu matip mit miyapir him me God, nipaa yi yin in yemtewem ere in.

6 *Hi hertei menmen im werek werek. God kerekek nipaa kerekyi yi yisesik hirak kakikepi yi yeipisesik werek werek ere maain w+ Jisas Krais pike kaknen kakwepyapir hirekes.

7 Hi hanhan yi mit yekre han kai. Im yaaim mentar God epei kiriak yaaim kikaap haiu mit nipaa w+ hi hepu hekre winak enuk ke gavman o w+ hi hepu witeik, hi hewepyapir him me God hi hari han ke mit te hir nisesik heriuwe menmen hi hiriakem.

8 *God hirak kertei hi hanhan iuwe me yi mit yapirwe har ke Jisas Krais hanhan yi mit.

9 Hi hitehi God te yi mit han teweninan wisenum, yi eiyirtei menmen me God werek werek, yi eiyirtei mekam yaaim mekam au enum,

10 *te yi eiyises menmen yaaim iuwe te menmen enum ap mamu mamikre han ki au me w+ Krais pike kaknen.

11 *Te in ek Jisas Krais kakrekyi han ki yaaik kau him keriuwe menmen yaaim, yi eirak menmen yaaim te God kakit niuk iuwe kakinterim.

Pol kepu winak enuk, menmen im mikaap him me God mamno heriyai heriyai

12 *Nai yinan, hi hanhan te yi eiyirtei menmen im epei man merewaank hiram man mewaank him me God au.

13 *Hiram men mikaap mit ne ami ne gavman netike mit nau menep menep hir nertei hi hepu hekre winak enuk ke gavman ik e hentar hi hises him me Krais.

14 Nai yinan in yapirwe hir ap ninaain te hir natip mit him me God wisenum nentar hir nira hi hepu winak enuk ke gavman ik ek. Hir han kitet Mitik Iuwe Krais kakikepi.

15 Mit han natip mit miyapir him me Krais nentar hir hanhan nanri mit nanises him mir te hir nanwenipi niuk mir. Mit han newepyapir him me Krais nentar hir yaain hir hanhan niriakem nankepa.

16 Mit han yaain hir niriakem nentar hir hanhan neriuwa. Hir nertei God kehimitena hi naanmpre him mirak hewepyapirem heit in.

17 Mit han newepyapir him me Krais nentar hir hanhan neriuwa au. Hir han kitet hir nenipau hi yink enuk han enuk hentar hi hepu winak enuk ik ek hir nari mit yapirwe hir nanisesi, te hi au.

18 Hiram emirem! Hi han yaaik heriuw-erem hentar mit hir newepyapir him me Krais me han kir yaaik o han kir enuk. Hi han yaaik ehu entar hi hertei.

Hi hepu ti ik, hi hewenipi niuk me Krais

19 *God him in yaaik kerek Krais epei keriuwetek kan kakikepa kakwisa hi eno witeik entar yi yitehi God kakikepa.

20 *Hi han kitet hi ap epakin him me God te hi yink enuk eriuwe hirekes hentarim te hi han tokik ehu hi hatip mit him mirak har ke nipaa ein ere in hi hewepyapirem. Hi ehu o maain mit ne ami naniyep hi hahi, hi hanhan mit nantip Krais hirak yaaik nanintar menmen hi hiriakem.

* 1:1 Ap 16:12-40 * 1:2 Ro 1:7; Ga 1:3; Fl 3 * 1:3 Ro 1:8; 1Ko 1:4 * 1:6 1Ko 1:8; Fl 2:13 * 1:8 Ro 1:9; 2Ko 1:23 * 1:10 Hi 5:14; Fl 2:16; 1Te 5:23 * 1:11 Jo 15:8 * 1:12 2Ti 2:9 * 1:13 Ap 28:30; Ef 3:1 * 1:19 2Ko 1:11 * 1:20 1Pi 4:16 * 1:21 Ga 2:20 * 1:22 Ro 1:13

21 *Hi ehu te hi ehises Kraiss. Hi au hahi te hi ehit menmen yaaim im e: Hi ehu etikerek.

22 *Hi hahi o ehu, te maain menmen hi hiraakem mamkaap mit nanises Kraiss. Hi hepitari mekam minin. Hi hahi o hi ehu.

23 *Hi han kai kekrit kekrit. Hi hanhan te hi hahi te hi ehu etike Kraiss. Hiram yaaim iuwe.

24-25 Au, hi ami ehu te hi ekepi. Hiram minin. Hi han kitet hi hahi au ehu te hi ekepi yi eiyises him me God werewerek hi han yaaik eiyu eiyintar hi wen hepu.

26 Maain hi enen ehu etikewi yi han yaaik yeriuwa wisenum te yi eiwenipi niuk me Kraiss.

Mit ne Filipai netike Pol hir nekiyan nanises him me Kraiss

27 *Mekam mamnen yi han kitet menmen im. Yi eirak menmen yaaim mar ke mit hir nises him me God te maain hi ari o au, hi tewen ehimtau him yaaim mit nanitpim me yi mit, yi eikiyan eiyu han kiutip.

28 Yi ap einaain eiriuwe mit enun nerekyi enum au emit! Yi eiyirp eitip mit him yaaim me God keremem, te menmen im meteiknor maain God hirak kakawaanki, te meteikni yi au maain God kaktihis yi eiyu werewerek.

29 God kewisi yi yises him me Kraiss weinim keremem au. God kewis mit enun hir nerekyi enum nentar yi yisesik.

30 *Yi yetikewa haiu mekiyan mit hir nanwep nanraiwaank nar ke nipaa ere in yi yertei hir neiyep nerewaank.

2

Haiu mewenin han kaiu han ekitet mit hir nises him me God

1 Yi han ki kepu tokik kentar yi yises him me Kraiss. Yi han yaaik yepu yentar Kraiss hirak han tewenini. Yi yetike God Himin Yaaik yi yau han kiutip, yi han ekitet mit yi han etwenini.

2 Menmen im epei mau han ki te yi einipa te hi han yaaik iuwe. Yi eikiyan eiyu han ekitet menmen miutip, yi han tewenin mit netike God. Yi eiyu han kiutip kerekek.

3 *Yi ap han ekitetan me yi hiras keriyen au. Yi han ekitet mit han menmen hir han kitetim.

4 *Yi ap eirak menmen te mit nantip nanwenipi yi iuwe au emit! Yi eiwenin han ki yi han ekitet mit hir ninini hir yaain.

Kraiss kinaaiwir menmen mirak yaaim kekepai te God kewenipiyek hirak Iuwe

5 Yi han ekitet menmen yar ke Kraiss nipaa hirak han kitetim. Hiram im:

6 *Hirak kertei hirak kirepre God te hirak ap hanhan kaku kakir ke hirak. Au,

7 *hirak keweikin sip kewetiwem hirak hirekes keweikinhis kire mitik weinik Maria winaak, hirak kepir ke haiu mit.

8 *Hirak keweikinhis kar ke mitik weinik, hirak kewenin han kirak kises him me God. God katip hirak eki ekikaap haiu mit, te hirak kises him mirak hirak yink kekek hirak kaa kentar nu tentarakit.

9 *Hirak kaa kentar nu tentarakit kire mitik enuk, te God katip hirak enuk au. Hirak kewenipiyek katip hirak yaaik wisenuk.

10 *Hirak Mitik Iuwe kinin menmen yapirwe. Hirak yaaik wisenuk te neimin neit wit ke God o nepu ti in o mit epei naa niwaai ti o tipir, hir nanimtau God kekine niuk me Jisas, hir yapirwe nanneinik nanwen ninip nantip nanir ik:

11 *"Hirak Yaaik au Iuwe," hir nanwenipi God Haa hirak iuwe kakintar menmen im me Kraiss.

Haiu mamre si mamteikin mit yayiwe ke witaan, haiu emteiknor yayiwe ke God

12 *Nai yinan nipaa hi hepu hetikewi yi yemtau him mai yi yisesim. In ek hi hepu hetikewi au hi heit yanmin. Yi eiyisisa eiyir ke nipaa ein yi yisisa te in ek yi eiyises him mai wisenum. Yi eiyises menmen nipaa God kerekuyiem te maain hirak kaktihis. Yi einaain eipirpir te yi ap einipek yink enuk ekriuwil.

13 *Yi eirakem eiyintar God hekrit hekrit kirak han ki te yi hanhan eiyises menmen hirak hanhan yi eiyisesim.

14 Menmen yapirwe yi yirakem yi ap yenehan yenehan yeriuwerem au emit! Yi eirakem keremem.

15 *Yi eirakem mamir im te yi ap eirak menmen enum au yi eiyu yaain. Yi yaire nikerek ne God yi yaain yar ke si me witaan mit, yi yau namin ke mit hir nriak enum enum,

16 *yi eiyitpor him yaaim me God mamkaap mit hir nanu werewerek. Yi eirak menmen im te maain Jisas pike kaknen hi han yaaik entar hi hertei menmen hi herekyiem hiram weinim au.

* 1:23 2Ko 5:8 * 1:27 Ef 4:1; 1Te 2:12; Fl 4:3 * 1:30 Ap 16:19-40; Fl 1:13 * 2:3 Ga 5:26; Ro 12:10 * 2:4 1Ko 10:24, 33 * 2:6 Jo 1:1-2, 17:5 * 2:7 2Ko 8:9; Jo 1:14; Ro 8:3 * 2:8 Jo 10:17; Hi 5:8, 12:2 * 2:9 Ap 2:33; Ef 1:20-21; Hi 1:3-4 * 2:10 Ro 14:11 * 2:11 Ro 10:9 * 2:12 Sam 2:11; 1Pi 1:17 * 2:13 Jo 15:5; 1Ko 12:6, 15:10; 2Ko 3:5; 1Te 2:13 * 2:15 Dan 12:3; Mt 5:14, 10:16; Ap 2:40 * 2:16 Fl 1:10; 1Te 2:19; Ais 49:4; Ga 2:2 * 2:17 Ro 15:16; 2Ti 4:6

17 *Yi yises h̄im me God h̄iram mar ke yi yewepwar yewis menmen mau k̄inan yewet God em. Maain h̄ir m̄it naniyep hi hahi hemkre mamwen h̄iram m̄ire m̄it neit t̄ipar naam nerpaasem neiȳim nenke menmen. Hemkre mai mamwen h̄iram mamkepi yi eiyises God werek werek, te hi han yaaik w̄senuk.

18 *Menmen im mamnen te yi han yaaik eitikewa eiȳr ke hi han yaaik.

Pol ketpor ke Timoti

19 Hi hanhan M̄it̄ik Iuwe Jisas kakwisa hi eriuwet Timoti kaknen kak̄r yi m̄it te maain Timoti p̄ike kaknen kak̄t̄po hi ertei yi yepu werek yises God, te hi han yaaik eriuwi.

20 Hi ap m̄it̄ik kei yaaik k̄ip̄r ke Timoti. H̄irak k̄ip̄ra te h̄irak hanhan kak̄kaap yi m̄it eiyu werek werek. H̄irak kiut̄p̄ kerekek.

21 *M̄it̄ han h̄ir enun han kitet h̄iras. H̄ir n̄inapen naanm̄ip̄re menmen me Jisas Kraiss m̄it̄ nisesim.

22 Te yi yertei Timoti au. H̄irak m̄it̄ik yaaik han kitet h̄irekes au han kitet yi m̄it. H̄irak kekepa haw̄r wewep̄ap̄r h̄im me God kep̄r ke n̄ikan k̄ikaap haai k̄irak.

23 Maain hi ertei mekam mamnen h̄ir nerekyewem te hi hare esiuwe Timoti kaknen yi m̄it.

24 Hi han kitet M̄it̄ik Iuwe God kak̄ikepa hi eno witeik waswas te hi hetike Timoti haw̄r waunen wauri.

Pol kat̄ip̄ h̄im me Epafrodaitas

25 *Hi han kitet hi eriuwet Epafrodaitas kaknen yi m̄it h̄irak kai yinak ki yinak, h̄irak ketikewa haw̄r w̄riak menmen miut̄ip̄ me God war ke m̄it ne ami n̄riakem. N̄ipaa yi yeriuwetek kan kekepa me menmen.

26 H̄irak hanhan kak̄r yi m̄it kentar yi yemtau h̄irak k̄inap te h̄irak k̄inapen yi hanhanek h̄irak k̄inap.

27 N̄ipaa menep h̄irak kaa te God han tewen̄nek kekepek h̄irak kaa au kepu. H̄irak han tewen̄nek kerekek au. H̄irak han tewen̄na ap kenipek kaa te menmen im ap merewaank han kai, hi wen hau hekre w̄nak enuk.

28 Te hi heriuwetek waswas kakno kakri yi m̄it te yi eiȳrek yi han yaaik eriuwerek. Yi han yaaik eiyu te hi han yaaik eriuwi.

29 *H̄irak kakiun wit yi yaȳrek yi han yaaik eriuwe M̄it̄ik Iuwe h̄irak kewis̄ik ap kaa au. M̄it̄ik kar m̄it̄ik ik ek yi han ekitet h̄irak iuwe eiȳntar

30 h̄irak ap hanhan h̄irak h̄irekes kaku au. H̄irak han kitet menmen me Kraiss, h̄irak menep kaki, h̄irak kekreh̄r ki h̄irak kekepa w̄senum te h̄irak k̄inap.

3

Keim̄in kises h̄im me Jisas Kraiss h̄irak m̄it̄ik yaaik

1 *Nai yinan h̄im im m̄ikaru hi hetpiyem. Yi han yaaik eiyu eiriuwe M̄it̄ik Iuwe. Menmen n̄ipaa hi hewisiyem, in ek hi hewisiyem heteipim. Hi ap h̄inapen hewis̄im heteipim. Hi hewis̄im mamkepi te yi eiyu werek werek.

2 *Yi naanmamre h̄iras me m̄it̄ ein h̄ir enun n̄ire nepere me yaank, h̄ir nanri han ki te yi eiyises menmen me n̄ipaa ein me Moses. Yi naanmamre h̄iras me m̄it̄ in h̄ir nat̄ip̄ yi eirekir ȳnk ki.

3 *Haiu m̄it̄ in haiu keriyen m̄ire m̄it̄ God keh̄im̄tenai haiu m̄it̄ n̄irak mentar haiu mewen̄pi God meriuwe H̄im̄in Yaaik k̄irak, haiu mat̄ip̄ Kraiss Jisas h̄irak Yaaik haiu misesik. Haiu ap han kitet haiu merekir ȳnk kaiu h̄irak kak̄ikepai haiu mam̄it̄ h̄im̄in yaaik haiu mamu mamtike God taau.

4 *Hi hanhan te hi hises menmen me m̄it̄ h̄ir nerekir ȳnk hi hisesim te hi au h̄inapen. M̄it̄ han h̄ir han kitet h̄ir nerekir ȳnk te menmen im mamkepi h̄ir nanu werek, hi hertei n̄ipaa hi hin̄ni me menmen im.

5 *N̄ipaa hi hemkretuk hi hepu w̄ hisp̄nak wikak (8), m̄it̄ nerekir ȳnk kai. Miye wina hi m̄it̄ik ke Isrel ke weiw̄k me maam kai Bensamin. Hi Hibru hi ke weiw̄k me Ebrahim kerekek. Hi epei hises h̄im me God werek werek hentar hi hises h̄im me m̄it̄ ne Farisi.

6 *Hi han kitet hi h̄ir̄iak menmen iuwe me God te hi hewaank m̄it̄ miyap̄ir kerek nises h̄im me Kraiss h̄ir ne weiw̄k me God. M̄it̄ kerek h̄ir nin̄na nat̄ip̄ hi hises h̄im me Moses werek o au, h̄ir nat̄ip̄ hi yaaik, menmen enum au.

7 *N̄ipaa hi han kitet h̄iram menmen iuwe te in ek hi han kitet h̄iram menmen wein̄im te hi hises Jisas Kraiss h̄irak kak̄ikepa hahu werek werek.

8 *Hi han kitet menmen im n̄ipaa hi hisesim h̄iram wein̄im keremem au. Menmen yap̄rwe hi han kitetim h̄iram wein̄im mentar hi hertei hi hises Kraiss te menmen m̄irak min̄in menmen yap̄rwe me n̄ipaa mamkaap m̄it̄ nanu nantike God. Hi epei heweik̄in sip ewet menmen yap̄rwe

* 2:18 Fl 3:1, 4:4 * 2:21 2Ti 4:10 * 2:25 Fl 4:18 * 2:29 1Ko 16:16, 18; 1Ti 5:17 * 3:1 Fl 4:4 * 3:2 Sam 22:16, 20; Rev 22:15 * 3:3 Ro 2:29 * 3:4 2Ko 11:18, 21 * 3:5 Lu 1:59; Ro 11:1; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * 3:6 Ap 8:3 * 3:7 Mt 13:44, 46

marim hi han kitet h̄ram m̄re menmen enum meit teipe wenut eim te hi ehises Krajs werek werek.

⁹*In ek hi ap h̄r̄ak menmen iuwe hises menmen me h̄m me Moses werek werek te God kat̄ip hi m̄t̄ik yaaik au. God kat̄ip hi yaaik hentar hi hemtau h̄m me Krajs hi m̄t̄ik ke weiw̄ik m̄rak. God kewetai menmen yaaim mekre han kau kentar h̄aiu misis h̄m me Krajs keremem.

¹⁰*Hi hanhan menmen im. Hi hanhan hertei Jisas Krajs werek werek ketike menmen iuwe m̄rak n̄paa h̄rak ket̄wem w̄i h̄rak k̄naaiw̄ir herwe hei h̄rak kekrit kepu. Hi hanhan menmen n̄paa menep Krajs h̄ram mam̄iyep mamkaap han kai kaki ke menmen enum me t̄i kak̄ir ke w̄i n̄paa h̄rak kaa kentar nu nentarak̄it.

¹¹*Hi h̄r̄iak menmen im te maain, hi hahi, h̄rak kak̄ikoya hi p̄ike ekrit ehu ekiterek.

Pol hanhan h̄rak kakre m̄t̄ik yaaik kak̄ir ke Jisas

¹²*Hi ap hat̄ip hi epei hises menmen im me Krajs werek werek o hi epei m̄t̄ik yaaik. Au, hi wen hisesim te hi har ke Krajs hentar h̄rak epei keh̄m̄tena hi m̄t̄ik k̄rak.

¹³⁻¹⁴*Nai yinan hi ap han kitet hi epei yaaik hep̄ir ke h̄rak. Au, hi h̄r̄iak menmen im: Hi heweik̄in sip ewet menmen me n̄paa ein, h̄ h̄re m̄t̄ik kesiukenen resis kak̄it menmen, hi hises menmen me God iuwe te maain hi eh̄t menmen h̄rak keh̄m̄tan h̄aiu m̄t̄ em. H̄ram menmen im em: God ken̄inau keriuwe menmen Krajs Jisas epei k̄r̄iakem te hi ano ehu etikerek.

¹⁵*H̄aiu m̄t̄ h̄aiu m̄re iuwe me menmen me God h̄aiu mau han kiut̄ip me h̄m hi epei etpiyem. Yi m̄t̄ han ne yi m̄t̄ ein yi han kitet menmen ham te God kak̄teikni h̄ram enum yi ap eiyisesim au.

¹⁶*Yi ap han ekitet menmen im yap̄rwe em̄t̄! Menmen me God n̄paa h̄aiu mis-esim, yi yetikewai h̄aiu wen mam̄isesim w̄isenum te h̄aiu mam̄re yaain mam̄ir ke Krajs.

¹⁷*Nai yinan yi wen eiyises menmen hi h̄r̄iakem. Yi eiȳh̄im̄tan m̄t̄ h̄r̄ nises menmen n̄paa yi ȳr̄ h̄aiu m̄t̄ in h̄aiu mis-esim meteikniyem, te yi yises menmen m̄r̄.

¹⁸*N̄paa w̄i yap̄rwe hi hetpi te in ek hi menep hi h̄k̄it hi hetpiyem heteipim. M̄t̄ han nare nises Krajs te h̄r̄ neriuwe

menmen enum h̄r̄ n̄r̄iakem neteiknai h̄r̄ nisesik au, h̄r̄ nemip̄in. H̄r̄ n̄re m̄t̄ enun nepan ne Krajs.

¹⁹*M̄t̄ narik nan̄waank h̄ras h̄r̄ nan̄no si tak̄ikneni nan̄ntar h̄r̄ nises han ke ȳnk k̄r̄ keremem, God au. H̄r̄ han yaaik newepyap̄ir menmen enum h̄r̄ n̄r̄iakem menip̄ m̄t̄ h̄r̄ ȳnk enuk neriowerem. H̄r̄ han kitet menmen me t̄i keremem. Yi ap eiyises menmen m̄r̄ au em̄t̄!

²⁰*H̄aiu m̄t̄ ne t̄i ik e au, h̄aiu m̄t̄ ne wit ke God, h̄aiu mem̄er̄ir M̄t̄ik Iuwe kau Jisas Krajs h̄rak kak̄naaiw̄ir wit ke God kaknen kaktaihis.

²¹*H̄rak kaknen kaktaihis, h̄rak kak̄ikreh̄r̄ ȳnk kau maain kaki, h̄rak kak̄nipek kak̄weik̄inhis kakre ȳnk k̄rak yaaik iuwe kak̄riuwe menmen iuwe m̄rak h̄ram werek te mam̄in̄n menmen yap̄rwe te h̄rak naanmam̄prewem.

4

Yi m̄t̄ han yaaik eiyu yi han kiut̄ip eiyu han ekitet menmen yaaim

¹*Te nai yinan yi han tokik eiyu eiȳntar menmen hi epei hetpiyem. Hi han tewen̄ni hi hanhan p̄ike enen eri, hi han yaaik heriuwi hi ewen̄ipi yi m̄t̄. M̄t̄ han nan̄r̄ menmen yi ȳr̄iakem, h̄r̄ nat̄ip h̄ram menmen yaaim hi heteikniyem.

²Yuodia hi hetput h̄m manp. Sintiki hi hetput h̄m manp. Yi miyap̄ir wik yi eikiyan eiyu han kiut̄ip eiyises M̄t̄ik Iuwe Krajs.

³*Hi hituthi ti m̄t̄ik yaaik kerek n̄paa hetikewa w̄r̄iak menmen miut̄ip, ti akaap miyap̄ir wik en enu han kiut̄ip nentar h̄r̄ nekiyan nekepa nat̄ip m̄t̄ miyap̄ir h̄m me God, h̄r̄ netike Klemen. M̄t̄ miyap̄ir han ne yi m̄t̄ ein yi yetikeri yekepa te God h̄rak kertei niuk mi mekre han k̄rak yi n̄kerek n̄rak.

⁴*Yi han yaaik eiyu eiriuwe M̄t̄ik Iuwe Krajs. Hi hetpiyem heteipim: Yi han yaaik eiyu.

⁵*Yi eiwis m̄t̄ yap̄rwe h̄r̄ en̄r̄tei yi m̄t̄ ap yises han ki ke menmen yap̄rwe au. Yi yemtau h̄m me m̄t̄ han yentar M̄t̄ik Iuwe Krajs kau menep, h̄rak kau ketikewi.

⁶*Yi ap ȳnaain han kitet menmen yap̄rwe au em̄t̄! Yi han yaaik eiriuwe God yi eiyit̄iwekhi me menmen yi ȳnaain han kitetim,

* 3:9 Ro 3:21-22 * 3:10 Ro 6:3-5, 8:17; Ga 6:17 * 3:11 Ap 4:2; Rev 20:5-6 * 3:12 1Ti 6:12, 19; Ap 9:5-6 * 3:13-14 1Ko 9:24 * 3:15 1Ko 2:6 * 3:16 Ga 6:16 * 3:17 1Ko 4:16; 1Te 1:7; 1Pi 5:3 * 3:18 1Ko 1:23; Ga 6:12 * 3:19 Ro 16:18, 8:5-6 * 3:20 Ef 2:6, 19 * 3:21 Ro 8:29; 1Ko 15:28, 43-53 * 4:1 1Te 2:19-20 * 4:3 Sam 69:28; Lu 10:20; Rev 20:12 * 4:4 Fl 3:1 * 4:5 Hi 10:25, 37; Je 5:8-9 * 4:6 Mt 6:25-34; 1Pi 5:7; Kl 4:2 * 4:7 Ais 26:3; Jo 14:27; Kl 3:15

7 *te God kakikepi kakriuwe menmen m̄rak haiu ap merтейem h̄rak naanmampri kaknipi yi m̄t yi han yaaik eiyu yi han ekitet menmen werek werek eiȳntar menmen Krai epei k̄riakem.

8 *H̄im im m̄karu hi eh̄t̄piyem. Yi han ekitet yap̄rwe menmen h̄ram ap me memip̄n au h̄ram yaaim, menmen m̄t han kitet h̄ram yaaim. Yi han ekitet menmen h̄ram menip God ketike m̄t h̄r han yaaik, h̄ram yaaim te h̄r m̄t hanhan nanisesim. Mekam h̄ram yaaim m̄re menmen im yi han kitetim keremem.

9 *Menmen hi epei het̄piyem yi ȳra hi hisesim, yi eiyisesim te God kerek h̄rak kaknipi yi han yaaik eiyu, h̄rak kaku kak̄ikewi kak̄ikre han ki.

Pol han yaaik keriuwe m̄t ne Filipai kentar h̄r newet̄wek menmen mekep̄k

10 Hi han yaaik iuwe heriuwe M̄tik Iuwe Krai hentar n̄paa yi han tewen̄na yekepa. Nepei ein ere in yi han tewen̄na te yi ap yekepa au. In ek yi yekepa yeweto menmen.

11 *Hi ap het̄piyem hentar hi ap hetenen menmen au. Hi epei hertei mekam mamnen hi ap hanhan menmen em̄t. Hi ehu han yaaik heriuwerem.

12 Hi hertei hepu har ke m̄tik ketenen menmen aurek, hi hepu har ke m̄tik ketenen menmen yap̄rwe. Hi epei hertei werek te w̄ mekam o wit mekam hi hau en, hi n̄np̄ meiyu o hi tu iuwe, hi han yaaik ehu.

13 *Hi werek te hi h̄riak menmen yap̄rwe hi epei het̄piyem heriuwe menmen iuwe Krai kewetewem kewis̄im mekre han kai.

14 Yi yerek̄yo yaaim yi yekepa yeweto menmen yaaim me w̄ menmen enum epei man mewa.

15 *N̄paa me w̄ hi h̄naaiw̄r provins Masedonia hewepyap̄r h̄m me God yi m̄t ne wit Filipai keriyen yi yeweto menmen yi ȳre m̄t n̄rak yinan newet̄wek menmen, h̄rak kewet̄r menmen. M̄t nerer wit wit nekepa au. Yi keriyen.

16 N̄paa hi hepeit wit Tesalonaika yi yekepa yeriuwet menmen yi p̄ike yeriuwetem yeteipim yekepa.

17 Hi ap hanhan menmen me yi m̄t yeriuwetewem au. Hi hanhan God kak̄weti menmen yaaim mentar menmen yi yerek̄yewem.

18 *Hi epei heit menmen yap̄rwe min̄n menmen hi hanhanem. Epafrodaitas keten̄nem yi yeriuwetek h̄rak kan kewetewem. Menmen im yi yewetewem

h̄ram yaaim menip God h̄rak han yaaik keriuwi.

19 God kerek epei keriuwet Jisas h̄rak kan kekep̄ai haiu m̄t, h̄rak ketenen menmen yap̄rwe, h̄rak kak̄wetai menmen haiu metenenim au h̄rak naanmampri te haiu mamu werek werek.

20 Hi hanhan God kerek h̄rak Haai kaiu, m̄t h̄r nanwen̄ipi niuk m̄rak, h̄rak yaaik tipmain enum eik.

Pol kat̄ip h̄m kike m̄karu

21 Hi hetike nai yinan in haiu mat̄ip yi naiu yinan en yises Krai Jisas niut̄ip niut̄ip haiu metpi yi yaain.

22 *M̄t yap̄rwe in nises Krai Jisas h̄r netpi yi yaain. M̄t han nises Krai kerek n̄riak menmen me m̄tik iuwe Sisa, h̄r netpi h̄m iuwe nar ik: “Yi yaain.”

23 Hi hanhan M̄tik Iuwe Jisas Krai kerek kak̄rekyi yi eikiyan eiyu werek werek, h̄rak kaku kak̄ikre han ki kaku kak̄it.

Mep̄r keremem

* 4:8 Ro 12:17 * 4:9 Ro 16:20; 1Ko 14:33; 1Te 5:23 * 4:11 1Ti 6:6 * 4:13 2Ko 12:10; 2Ti 4:17 * 4:15 2Ko 11:9 * 4:18 Fl 2:25; Esi 20:41; Ef 5:2 * 4:22 Fl 1:13

**Tiwei Pol Kewisik Ken Mit
Ne Wit Kolosi
Menmen me tiwei ik**

Pol kitehi God katip hirak yaaik kentar mit ne Kolosi 1:1-14

Krais hirak kire mekak te hirak kiriak mekam 1:15-2:19

Menmen mit ne weiwik me God hir nanisesim 2:20-4:6

Pol katip mit ne Kolosi him gude mkaru 4:7-18

1 *Hi Pol hi hire aposel ke Krais Jisas. Nipaa God hanhan kewisa hi hire mitik aposel, te hirak kehimitena hi hirak menmen mirak. Hi hetike kiau yinak Timoti

2 *hawir mitikit wik wewis tiwei ik ken yi mit miyapir ne weiwik miutip me God yeit wit Kolosi. Yi nawir yinan yaain, yi yises Krais werek werek. Hi hanhan God Haai kakrekyi menmen yaaim yi eiyu werek werek.

Pol katip God hirak yaaik kentar mit miyapir ne Kolosi nises him me Krais

3 *Hekrit hekrit hawir witehi God hawir watip God hirak yaaik kentar yi mit yisesik. God kerekek hirak Haai ke Mitik Iuwe kiau Jisas Krais.

4 *Hawir han yaaik weriuwe God watip hirak yaaik wentar hawir wentau mit natip yi yemtau him me Krais Jisas yi yisesim werek werek. Te yi hanhan yeriuwe mit miyapir han kerek hir nises him me God, yi yekepi.

5-6 *Yi yemtau him me Krais yi yisesim werek werek, yi hanhan yeriuwe mit miyapir han yentar nipaa w' yi yin' yemtau him me God, h'ram him yaaim metpi me menmen God kakrekyiyem yi yisesim. Yi yisesim yemerir menmen God kakwetiym mamit wit kirak. Him im yaaim me God wen mepno mepre wit mit mirak mit miyapir hir nemtewem hir n're yaain. H'ram mepno mekepi mar ke nipaa him im min' men yi mit miyapir. Nipaa yi yin' yemtau menmen yaaim God epei kerekyei haiu mit em, te in ek yi yertei h'ram him yaaim. Yi yerteiyem yentar

7 *Ipafras epei ken ketpiyem, te yi yerteiyem. Hirak mitik kiau yaaik kiriak menmen me Krais. Hirak ketikewawir haiu mirak menmen miutip, hirak kekepawir katip mit him me Krais.

8 Hirak kan ketpawir God Him'in Yaaik kekepi yi hanhan yeriuwe mit miyapir kerek hir nises him me God

Pol kitehi God hirak kakikaap mit miyapir neit Kolosi

9 *Me w' hawir win'in wentau yi yises him mirak, hawir witehi God me yi mit miyapir yentar menmen hawir epei wentau yi yisesim. Hawir witehi God hirak kakikepi yi mit miyapir te yi eiy'rti menmen werek hirak hanhan yi yayisesim. God Him'in Yaaik kakikepi yi mit miyapir han ki te yi ap yep'itari me menmen mirak werek werek au.

10 *Yi eiy'rti menmen mirak werek werek, te yi yayises menmen God hirak hanhan yi yayisesim, te hirak han yaaik kakriuwari. Yi yairiak menmen yaaim heriyai heriyai, han ki kak'rti menmen me God iuwe.

11 *God hirak Iuwe te kakriak menmen yapirwe. Hawir witiwekhi hirak kakweti pinam miutip me menmen mirak iuwe h'ram mamkepi yi mit miyapir, te yi han tokik eiyu me menmen enum yapirwe mamnen.

12 *Yi han yaaik eiyu eitip Haai kiau God hirak yaaik. Hirak kerekek kerekyi mit miyapir yi y're yaain, te yi yayit menmen hirak kehimiteni kakwetiym. Hirak kakweti yi mit yaitike haiu mit miyapir yapirwe rem mamit wit kirak yaaik menmen enum mekremer au.

13 *Haiu mamtip God hirak yaaik kentar hirak kekepai haiu m'naaiwir menmen enum h'ram mire w'taan toto h'ram min' han kiau, hirak keriyei haiu men mises N'kan kirak kerek hirak God hanhan keriuwerek iuwe, hirak N'kan naanm'prai.

14 *N'kan ke God kerekek hirak kekepai kaktaihis keriuwe hemkre mirak nipaa mwen, te hirak kesak menmen enum mekre han kiau keriuwerem.

Krais hirak Mitik Iuwe hirak kiriak menmen kekepai

15 *Krais hirak kire God kerek haiu mit miyapir ap te mam'rek taau. Hirak kerekek Iuwe kin'in menmen yapirwe God kirakem.

16 *Hirak Krais kin'in menmen yapirwe kentar hirak h'rekes kirak menmen mau nepni, menmen mau ti. Hirak kirak menmen haiu miremetike menmen haiu ap te mam'rem au. Im h'ram mit ensel o tipir o menmeyam. God hirak kenip Krais hirak kirak menmen yapirwe, te menmen

* 1:1 Ef 1:1 * 1:2 Ro 1:7 * 1:3 Ef 1:16; 1Te 1:2 * 1:4 1Pi 1:4; Ef 1:13, 15 * 1:5-6 Ro 1:13; 1Ti 3:16 * 1:7 Kl 4:12; Fm 23 * 1:9 Ef 1:9, 16-17; Fl 1:9 * 1:10 Fl 1:27; Ef 2:10 * 1:11 Ef 1:19, 3:16 * 1:12 Ef 1:11, 18 * 1:13 Lu 22:53; Ef 2:2 * 1:14 Ef 1:6-7 * 1:15 Jo 1:18; 2Ko 4:4; Hi 1:3 * 1:16 Jo 1:3, 10

yapirwe kerek mau ti o mau nepni, hiram me Krai.

¹⁷ *Nipaa menmen ap mepu wen au, hirak Krai kepu. Te hirak naanmire menmen yapirwe hiram mepu werek werek menterik.

¹⁸ *Hirak kire paan ke haiu mit miyapir kerek mises him me God, haiu mire yink kirak. Hirak kerek hirak haai ke menmen God kirakem me haiu mit miyapir haiu mises him mirak. God hirak kirak Krai kerek nipaa kaa, hirak kekrit kinin kau te hirak kakinin naanmampre menmen yapirwe.

¹⁹ *Him im yaaim mentar God hanhan menmen yapirwe me Himin Kirak kaku kakikre Nikan kirak himin kirak.

²⁰ *God hanhan menmen yapirwe hiram mire enun nepan, hiram meweikin mamtikerek mamu han kiutip, menmen mau ti, menmen mau nepni. Hirak kirakem kinin menmen enum keriuwe hemkre me Krai hiram mewen mentar nu tentarakit.

²¹ *Nipaa yi mit yinapen God, te yi ap yisesik au. Yi yirak menmen enum. Yi yire mit enun nepan ne God.

²² *Te Krai epei kaa kau nu tentarakit. Mar im God in ek hirak kerekeyi haiu mit metikerek mau han kiutip. Krai kerekeyi haiu mit em keriuwe yink kirak me wipaa hirak kaa, te hirak kerekeyi haiu mit yaain haiu merp ninaan me God, God han kitet han kiau hirak yaaik ap menmen enum mewik au. Mit ap te nansiuwe him mei enum au.

²³ *Yi wen han tokik eiyu eiyises him yaaim me Krai kerek kaa kekepai haiu mit, yi ap eiwis menmen enum mamri han ki yi eiweikin sip eiwet menmen God katip kakwetaiyem, te yi eire mit yaain. Him im yi yisesim hiram him yaaim nipaa haiu mit metpiyem. Hi pol hi hire mitik God kehimitena hi hirak menmen mirak hi hen hatip mit miyapir yapirwe nerer wit wit him yaaim yi yisesim.

Pol kikaap mit miyapir ne Kolosi

²⁴ *Hi han yaaik mit newaank yink kai, te hi ekepi heriuwerem, mar ke in ek hir nerewaank. Hi hekrehir ke Krai, mit nerewaank, te hi hatip mit him mirak mamno heriyai heriyai mamkaap yi mit miyapir ne weiwik miutip me God, yi yire yink ke Krai.

²⁵ *Nipaa God kehimitena hi hatip mit him mirak yaaim, te hi hekepi yi mit miyapir ne weiwik me God, har ke wok mit nikaap mit han.

²⁶ *Nipaa God kepakin him im me wipapirwe ap kewepyapirem au. Te in ek hirak kewepyapirem katip haiu mit miyapir kerek haiu misesik hirak ketpaiyem.

²⁷ *Hirak hanhan kakteiknai haiu mit miyapir narak, haiu mamirtei him mirak im hiram yaaim iuwe mamkaap mit ne Isrel nantike mit miyapir ap ne weiwik me Isrel. Him im hiram matip mar ik: Krai kau ketikewi yi eimeriyeh hirak kakweti menmen yaaim me God.

²⁸ *Te haiu mit aposel mepno mit miyapir nerer wit wit han kitet werek werek him haiu metpor me Krai. Haiu metpor him manp hir enweikin sip enwet menmen enum me tipir, haiu meteiknor him yaaim me Krai. Haiu mirak menmen im, te haiu mamnip mit miyapir hir nanises him me Krai werek werek.

²⁹ *Hi hirak menmen im wisenum, te hir nanises him me Krai werek werek. Krai hirak kari han kai wisenum te hi hirak menmen im.

2

Mit ne Kolosi enweikin sip enwet him enum me nemipin

¹ Hi hanhan yi eiyirtei menmen im. Hi han kiteti yapirwe. Hi hirak menmen yapirwe hikaap yi mit miyapir yeriuwerem yeit wit Kolosi yetike mit miyapir han neit wit Leodisia, hir netike mit miyapir nau provins menep kerek nipaa hir nira ninaan mai au.

² Hi hirak menmen im, te han ki hirak kaku werek yi hanhan yeriuwehan, yi han ekitet menmen werek, te yi eiyises God werek werek. Hi hanhan yi eiyirtei menmen nipaa God kisawinek. Krai hirak hirekes kire menmen nipaa God kisawinek.

³ Hirak kerek kekere han kirak kertei menmen yapirwe hiram mamkepai, te haiu meritei menmen me God werek werek, te haiu emises han kirak me menmen hirak hanhan haiu emisesim.

⁴ Hi hetpi menmen im me Krai, te mit han ap nanri han ki nanriuwe him mir ham me nemitetpin.

* 1:17 Jo 1:1, 8:58

1:18 Ef 1:22-23; Ap 26:23; Rev 1:5

Ro 5:1

1:21 Ro 5:10; Ef 2:12, 4:18

1:22 Ef 2:14-16, 5:27

Ef 3:13

1:25 Ef 3:2, 7-8

1:26 Ro 16:25-26; Ef 3:3-5, 9-10

Ef 3:7, 20; Fl 4:13

2:2 Ef 3:4, 18; Kl 1:26

2:3 Ais 45:3;

* 1:19 Jo 1:16; Kl 2:9

1:20 Ef 1:7, 10; 2:13, 16; 1Jo 2:2;

1:23 Ef 3:17; Hi 3:14; Mk 16:15; 1Ti 3:16

1:24

1:27 Ef 1:18; 1Ti 1:1

1:28 Ef 4:13

2:4 Ro 16:18; Ef 5:6; Kl 2:8

* 2:5 1Ko 5:3

5 *Hi ap hepu hetikewi au, te hi hekre han kai hi han kitet har ke hi hau hetikewi. Hi han kitet har ke hi hau hetikewi, te hi han yaaik hîr menmen yi yîrakem yîpîran yises han kiutîp, hîram yaaim yi yises hîm me Kraîs werek werek.

Haiu emtike Kraîs emu han kiutîp te haiu ap mamises menmen enum memitetpîn

6 Yar ke nîpaa yi yemtau hîm me Kraîs yi yisesik, te in ek yi eitikerek eiyu han kiutîp.

7 *Yi eitikerek eiyu han kiutîp eiyîr ke nu nekenpî ken tî kari tîpar mamkaap nu kaku. Yi han ki eiyu tokik eiyisesik werek werek eiyîr ke teinîk mîtîk ketenen wînak. Yi wen eiyises hîm yaaîm me Kraîs nîpaa haiu metpiyem, yi han yaaik eiriuwe God eiyu eiyîntar menmen hîrak kerekyyiem.

8 *Yi naanempre hîras. Yi ap eiwis mît han hîr nanînen nanîtpi hîm weinî keremem mît han kitetim nanri han ki hîr nanîr ke tîrpe kari han ke sak, hîr nanmitpîn nanriuerem au emît! Mît nar ik natîp me menmen me maamr o menmen enum me tîpir me tî o me nepni. Hîr ap natîp menmen me Kraîs au.

9 *Yi ap eiyises hîm mîr enum eiyîntar Kraîs hîrak kîre God, menmen mîrak yapîrwe mau han ke Kraîs hîrekes. Menmen im meteiknai God hîrak kîre mekak.

10 *Yi yeit menmen im yapîrwe me God yentar yi yetike Kraîs yau han kiutîp. Hîrak Mîtîk luwe kinîm mît ensel o tîpir o herwe metike menmen yapîrwe.

11 *Mît nerekir yînk kî au, hîram menmen weinîm. Yi yetike Kraîs yau niutîp, yi yeweikîn sip yewet menmen enum yi yisesik, hîram mar ke hîrak kerekîr yînk kî.

12 *Nîpaa wî kerek mît nîkîri neriuwe tîpar, menmen im hîram mar ke yi yetike Kraîs yaa hîr mît newisi. Hîr pîke nekeyi yekre tîpar yerp, hîram mar ke God kerek nîpaa kîkîak Kraîs keriuwe menmen mîrak iuwe, hîrak kîkîan yi mît yetikeret yentar yi han kitet hîrak kîrakem.

13 *Nîpaa yi ap yises hîm lo me God yîrak menmen enum yi yises han ki, te menmen im merekyi yi yîre mît enun hîr epei naa me menmen me God. Te God epei kîkîan yi mît yi yekrit yetike Kraîs yau yentar hîrak epei kesak menmen enum mekre han ki.

14 *God epei kesak menmen enum mekre han kaiu. Mau tîwei nîpaa Moses kewisîm, hîram matîp haiu mît enun, te haiu mami. Hîrak God epei keit hîm im matîp haiu

enun, hîram maa wî nîpaa mît newenkek Jîsas kau nu tentarakît hîrak kaa. Hîm im hîram maa metikerek.

15 *God hîrak kinîm herwe o tîpir, menmen iuwe keriuwe menmen Kraîs hîrak kîrakem kau nu tentarakît. Hîrak kinînem keteikîn mît miyapîr hîrak luwe, hîram au menmen weinîm.

Haiu maa metike Kraîs

16 *Hîm mau tîwei matîp haiu mît enun te haiu mami, hîram epei au mesi. Te yi ap eiyîmtau hîm me mît han hîr neni me menmen o tîpar yi yayîm o me wî holid e yi ap eiyisesim eiwenîpi God eiriuerem o wî me wenke kaa keit pîke kewep kan te yi eiwenîpi God me wî im, o me wî Sabat o menmen mar im au emît!

17 *Menmen im hîram mîre piksa kere-mem kerek nîpaa meteikîn maamr nau menmen maain Kraîs hîrak kakrakem. In ek Kraîs epei kan kîrakem, te menmen me nîpaa ein hîram weinîm mamît.

18 Yi ap te eiyîmtau hîm me mît han nanrekyi enum nantîp yi ap ne weiwîk me God yentar yi ap yewenîpi niuk me mît ensel. Menmen im au emît! Hîr natîp hîr nepei nîtyak menmen im me ensel te hîr nertei haiu mît yapîrwe emwenîpi niuk mîr. Hîr natîp hîr enun weinîm newenîpi ensel, hîr natîp hîr iuwe, te hîr mît enun paan tokik nises han kîr weinîm.

19 *Mît nar ik hîr ap netike Kraîs nau niutîp au nentar Kraîs hîrak kîre paan naanmîpre haiu mît kerek haiu mîre yînk, haiu mau niutîp. Paan hîrak kîkaap yînk ketike hemik, neleni, naan, hîram mîniuham hîram mamre iuwe mamîntar God kewetai menmen mîrak iuwe.

20 *Yi mît miyapîr yi yaa yetike Kraîs, te hîrak kekepi yi yînaaiwîr menmen enum me tî. Te yi ap eiyises menmen mît ne tî hîr han kitet hîr nisesesim, te God kaktîp yi yaain. Te yi yennak te yi wen yises menmen mît ne tî hîr nisesesim a? Yi yennak te yi yises hîm lo me mît hîram matîp mar ik:

21 **Yi ap eitenen menmen ham ham, o yi ap eiyînte nin menmen im eiyîm, o yi ap eitîwem eiyîm einewem au emît!

22 **Hîm im mît keriyen hîr netpim. Hîram ap meke God man au. Hîr mît keriyen newetaiyem, te haiu ap mamîsinehanem au emît! Haiu emîm keremem.

23 Hîm im hîram mari han kaiu haiu han kitet hîram yaaîm mamkepî haiu mewenîpi niuk me ensel, haiu mewenîm

* 2:7 Ef 3:17, 2:20-22 * 2:8 Kl 2:4 * 2:9 Jo 1:14, 16 * 2:10 Ef 1:21-22 * 2:11 Ro 2:29 * 2:12 Ro 6:4; Ef 1:19-20; Kl 3:1 * 2:13 Ef 2:1, 4-5 * 2:14 Ef 2:14-16; 1Pi 2:24 * 2:15 Kl 1:13 * 2:16 Ro 14:1-12 * 2:17 Hi 8:5, 10:1 * 2:19 Ef 2:21, 4:15-16 * 2:20 Ga 4:3-5, 9 * 2:21 1Ti 4:3 * 2:21 Ef 6:4 * 2:22 Ais 29:13; Mt 15:9 * 2:22 Ef 6:5-8

han kaniu me menmen haiu mewet yɨnk kaniu em, haiu mewaank yɨnk kaniu. Te menmen im ap mamkepai haiu mɨt te haiu maminɨn menmen enum mekre han kaniu taa!

3

God kɨkɨan yi mɨt miyapɨr yetike Kraiss yi yau

1**Nɨpaa God kɨkɨak Kraiss kerek kekrehɨr ke haiu mɨt hɨrak kaa. Menmen im hɨram mar ke God kɨkɨan yi mɨt miyapɨr yi yetike Kraiss yau niutɨp. Te yi hanhan eiyses menmen me wit ke God kerek Kraiss kau menep his yaaim me God kerek mɨt iuwe newi, hɨrak naanmɨpre menmen.*

2**Yi han ekitet me menmen mepu wit kɨrak, ap menmen mau tɨ ik au emɨ!*

3**Yi han ekitet me menmen mepu wit kɨrak Heven eiɨɨntar yi epei yaa me menmen enum me nɨpaa yi yisesim. Te God kɨkan yi mɨt miyapɨr yetike Kraiss, yi yɨre niutɨp, God naanmɨpre menmen im.*

4**Kraiss hɨrak kenipai haiu metikerek haiu mau niutɨp. Maain hɨrak pɨke kaknen kakwepɨpɨr hɨrekes, haiu mamtikerek mamu mamɨt menmen yaaim me God.*

Yi epei yeit hɨmɨn yaaik, te yi eiyses menmen yaaim

5**Yi epei yeit hɨmɨn yaaim, te yi yewenɨn han ki me menmen enum yi hanhanem, hɨram enum me tɨ ik e. Hi hetpi me menmen mar im. Menmen me yi mɨt yetike miyapɨr yi yariyanhis yewenɨnem, o mɨt netike mɨt han neyawan, o yi hanhan yeriuwe menmen enum o yi hemkre menepam me menmen, hɨram menmen enum mar ke yi yeweikɨn sip yewet God. Hɨram mekrehɨr ke God.*

6**Maain God kakɨwaank mɨt miyapɨr kerek ap nises hɨm mɨrak kakɨntar hɨr nɨriak menmen enum hi epei hetpiyem im e.*

7**Nɨpaa yi mɨt miyapɨr yi yises han ki enuk kar ik te yi yɨriak menmen enum yar ke mɨt miyapɨr kerek maain God kakɨwaanki.*

8**Te in ek yi eiweikɨn sip eiwet menmen yapɨrwe mar im. Yi ap han enuk eiriuwehan au, yi ap einehan eiwepnakan au, yi ap einehan eitike miye haai o mɨt han yi eitɨpan enum enum me yi yewɨr paan yewepik o yenke yehes yeriyaak, o menmen enum mar im au emɨ!*

9-10***Yi ap eiwisesanek me menmen yi yetpim au emɨt, eiɨɨntar yi epei yeweikɨn sip yewet menmen enum me nɨpaa yi yɨriakem wɨ kerek yi ap yises God au. In ek, yi yɨre mɨt han yaain. God kerekyi yi mɨt han yeweikɨn yɨre yaain. Hekrit hekrit hɨrak keweikɨn han ki yi yɨre mɨt yaain, yi yayu yayɨr ke God, te yi yerteiyek werek werek.*

11**Me menmen yaaim im God kerekyeyem hɨram menmen weinɨm, te mɨt hɨr ne weiwik me Isrel kerek nerekir yɨnk kɨr, o mɨt ne Grik hɨr ap nerekir yɨnk kɨr, o mɨt hɨr nen skul o au, o mɨt hɨr netenen pewek mei yapɨrwe, o hɨr mɨt ap netenen menmen auri. Hɨram menmen weinɨm. Menmen hɨram iuwe hɨram menmen im. Kraiss kerekek hɨrak luwe, hɨrak kau kekre han ke yi mɨt miyapɨr yapɨrwe kerek yi yises hɨm mɨrak.*

Yi mɨt miyapɨr yi eiyses menmen yaaim me hanhan yeriuwehan

12**God epei kehimɨteni yi mɨt miyapɨr nɨrak, hɨrak hanhan keriuweri iuwe. Te yi hanhan eiriuwe mɨt miyapɨr han yi eirekyor menmen yaaim. Yi ap han kitet yi yɨre mɨt iuwe au. Yi yɨriak mɨt menmen yaaim eitpor hɨm main main. Yi eiwis mɨt han hɨr nanises han kɨr me menmen te yi eiwenɨn han ki ap han enuk eiriuweri.*

13**Mɨtɨk hak kekre nɨmɨn ke yi mɨt hɨrak mɨtɨk hak kerekyiwek enum ap kertei hɨram enum, mɨtɨk hak eik katɨp, “Hɨram menmen weinɨm. Maain hɨrak kakɨrtei.” Kraiss epei kesak menmen enum haiu mɨriakem, katɨp hɨram nepei au, te haiu emises menmen mɨrak hɨrak kɨriakem. Menmen mɨt han nerekyeyem, haiu mamɨsak menmen enum hɨr nerekyeyem haiu ap han kitetim au. Haiu mamɨp hɨram nepei au mesi.*

14**Menmen ham im hɨram minɨn. Yi hanhan yeriuwehan. Menmen im hɨram mɨre let mɨtɨk kakɨr kau tu keiyik kɨwarm laplap mɨrak hitokim (o tokim). Menmen me yi hanhan yeriuwehan hɨram mɨre let, hɨram mamkaap mɨt miyapɨr nau han kiutɨp werek werek.*

15**Kraiss epei kenipai haiu mekiyan mau meit, te haiu emwis menmen im. Hɨram naanmamrai me menmen yapɨrwe haiu mɨriakem. Nɨpaa God kari han ki yi yayu yaire yɨnk miutɨp, yi yayɨt menmen me Kraiss hɨram mamkaap han ki kaku werek werek. Te yi han yaaik eiyy eiɨɨnterim.*

* 3:1 Kl 2:12; Mk 12:36, 16:19; Ef 1:20 * 3:2 Mt 6:33 * 3:3 Ro 6:2; 2Ko 5:14 * 3:4 Fl 1:21; 1Ko 15:43; 1Jo 3:2
 * 3:5 Ro 6:6, 11, 8:13; Ef 4:19, 5:3-5 * 3:6 Ef 5:6 * 3:8 Ef 4:25-31, 5:4 * 3:9-10 Ef 4:22, 25 * 3:9-10 Ef 4:24
 * 3:11 Ga 3:28 * 3:12 1Pi 2:9; Ef 4:2, 32 * 3:13 Ef 4:32, 5:2 * 3:14 Ro 13:8-10; 1Ko 13:13; Ef 4:3 * 3:15 Ef 4:4; Fl 4:7; 1Ko 12:13, 27 * 3:16 Ef 5:19

16 *Him me Krai hiram mamu mamikre han ki iuwe hiram naanmamri, te hiram mamkepi yi mit me wi yi yaikapan yeriuwe menmen me God yi yaitip mit han em werek werek, o yi eiwirnak eiyyikteni me menmen. Yi han yaaik yeriuwe God eitpwek hiraak yaaik, te yi eiyyine henye me twei Sam, o yi eiyyine henye ham eiyyit winak ke God, yi eiyyine henye te hiram mamkaap han ki kaku tokik.

17 *Menmen ham yapirwe yi yirakem o yi yetpim, yi yekrehir ke Mitik Iuwe Jisas yi yirakem. Yi eitip God hiraak yaaik eiyyintar menmen yaaim Krai hiraak kerekyyim.

Him me mit miyapir hir neitan, him me nikerek nir

18 *Yi miyapir kerek epei yeit mikaan ni, yi eiyyimtau him mir. Menmen im hiram yaaim mentar yi yises him me Mitik Iuwe Krai.

19 *Yi mikaan nir, yi hanhan eiriuwe miyapir ni. Yi ap eirekyor enum eiyyitpor menmen him tokik tokik eiriuerem au emit!

20 *Nikerek yi eiyyises him me miye haai ni eiyyintar menmen im hiram menip Mitik Iuwe God hiraak han yaaik keriuwi.

21 Yi haairer yi ap eine nikerek ni eiyyitpor enum enum eiri han kir ere hir nine han enuk nemtaantiwo nau neit au emit!

Him me mit iuwe netike wok mit nir

22 Yi mit kerek yirak menmen me mit iuwe, yi yirak menmen yaaim keremem wi kerek hir nerp menep naanmpri yi yirakem, te hir nantip yi yaain au emit! Hekrit hekrit yi eirakem yaaim eiyyintar yi yirakem me mit kerek naanmpri keriyen au. Yi yirakem eiyyintar yi yinapan einip Mitik Iuwe God hiraak yink enuk kakriuw.

23 Menmen yapirwe yi yirakem, yi hanhan yirakem. Menmen yi yirakem, hiram ap me mit keriyen au. Hiram me God.

24 Yi eirak menmen yaaim eiyyintar yi yertei maain God kakweti menmen. Yi eiyyit menmen kerek hiraak ketenenim. Yi han ekitet menmen im. Mitik Iuwe Krai hiraak kinin naanmpri yi yirak menmen mirak keremem.

25 *Mit miyapir kerek hir nirakem enum, maain God kakrekoyor menmen enum kakinterim. Hiraak han kitet haiu mit yapirwe haiu mipiran.

4

1 *Yi mit iuwe, yi yirak menmen yaaim me mit kerek nerekyyi menmen eiyyintar yi yertei Mitik Iuwe ki Krai, hiraak naanmpri hiraak kepu wit kirak hiraak kiri.

Him me mit nitehi God menmen, hir nirak menmen yaaim

2 *Hekrit hekrit yi wen eiyyitehi God menmen. Yi yirakem yi han ekitet menmen werek werek yi yaitip God hiraak yaaik.

3 *Yewaai meruri yi yitehi God me menmen, yi eiyyitwekhi me haiu mit in. Yi eiyyitwekhi te hiraak kakikepai kakwisai haiu mamwepypir him me Krai nipa God kisawinem. Hi heit winak enuk ke gavman hentar hi hatip mit him mirak.

4 *Yi eiyyitehi God hiraak kakikepa hi tewen hatip mit him me God werek werek har ke nipa God kehimitena hi hatip mit em.

5 *Yi ap eiwis wi miutip mamno te yi ap eirak menmen yaaim. Haiu ap te mamu ti ik me wi yapirwe au, te yi han ekitet werek menmen yi eirakem mau ninin ke mit miyapir hir ap nises him me God.

6 *Menmen yapirwe yi yayitpim hiram yaaim mamkaap mit mamir ke menmen sol mewim yi yaam, te menmen mit hir nanitihi yi mit em, yi eiyyirtei werek me menmen eiwenhi eiyyitpor menmen.

Pol keriuwet Tikikas ketike Onisimas tatnen Kolosi

7 *Hi eriuwet Tikikas kaknen yi mit kakitpi yi mit me menmen hi hirakem. Hiraak kaiu yaaik, te hi hanhan heriuwerek. Hiraak mitik yaaik kekepa keriuwe menmen, hiraak ketikewa hawir wirak menmen me Mitik Iuwe Krai.

8 *Hi eriuwetek kaknen yi mit te hiraak kakitpi menmen im. Hiraak kakitpi menmen me haiu mit, te hiraak kakrekyyi yi han yaaik eiyyu.

9 *Hi heriuwet Onisimas ketikerek ten yi mit en. Onisimas hiraak kaiu yinak yaaik, hiraak mitik ke yi mit en. Maain hiraakit tatiun ein epei au, hiraakit tatitpi menmen yapirwe epei man haiu mit in.

Pol kesiuwe him yaaim men mit ne Kolosi

10 *Aristakas, kerek ketikewa hawir wekre winak enuk ke gavman, hiraak ketike Mak hiraakit tesiuwe him tetpi yi yaain. Yi yertei Mak hiraak wekre ke Banabas, nipa haiu hetpi hiraak kaknen yi naanmamirwek.

* 3:17 1Ko 10:31; Ef 5:20 * 3:18 Ef 5:22 * 3:19 Ef 5:25 * 3:20 Ef 6:1 * 3:25 Ro 2:11 * 4:1 Lev 25:43, 53; Ef 6:9 * 4:2 Ef 6:18; Fl 4:6 * 4:3 Ro 15:30; Ef 6:19; 1Ko 16:9 * 4:4 Ef 6:20 * 4:5 Ef 5:15-16; 1Te 4:11-12 * 4:6 Ef 4:29; 1Pi 3:15 * 4:7 Ef 6:21 * 4:8 Ef 6:22 * 4:9 Fm 10-12 * 4:10 Ap 12:12, 13:13, 19:29; Fm 24

¹¹ Josua kerek niuk m̄rak ham Jastas, h̄rak kesiuwe h̄m ketpi yi yaain. M̄t̄k̄t̄ wikak it h̄rak̄t̄ keretet, te weiw̄k me Isrel h̄rak̄t̄ tises h̄m me Krai, h̄rak̄t̄ tekepa haiu m̄r̄rak̄t̄ menmen me God h̄rak̄t̄ tenipa hi han yaaik.

¹² *Epafras keswi h̄m ketpi yi yaain. H̄rak m̄t̄k̄ ke wit ki Kolosi, h̄rak k̄r̄rak̄t̄ menmen me Krai Jisas. Hekrit hekrit h̄rak kitehi God iuwe me yi m̄t̄, te yi han tokik eiyu me menmen me God, te yi eiȳr̄tei werek werek menmen God hanhan yi eiyisesim.

¹³ Hi hertei menmen im, te hi hetpiyem. H̄rak kitehi God yap̄r̄we me yi m̄t̄ yetike m̄t̄ han ne wit Leodisia netike m̄t̄ ne wit Hirapolis.

¹⁴ *Luk h̄rak dokta kaiu yaaik, h̄rak ketike Dimas h̄rak̄t̄ teswi h̄m tetpi yi yaain.

¹⁵ Yi eikreh̄r̄ kai yi eisiuwe h̄m eit̄p̄ m̄t̄ nau yinan neit wit Leodisia h̄r̄ yaain. H̄r̄ netike m̄te Nimpa wetike m̄t̄ miyap̄r̄ han h̄r̄ nererik neit w̄nak k̄re h̄r̄ newen̄pi niuk me God.

¹⁶ Yi nepei yekine t̄wei ik epei au, yi eisiuwerek ekno m̄t̄ miyap̄r̄ ne God neit Leodisia te h̄r̄ nanrerik nan̄t̄ w̄nak ke God ein nankinaak. H̄r̄ nan̄swi t̄wei k̄r̄ hi hewisiyek, te yi eikinaak yaȳt̄ wit ki.

¹⁷ *Yi eit̄p̄ Akipas h̄rak kak̄rak̄t̄ menmen M̄t̄k̄ luwe God kehimit̄an̄wekem ere epei au mam̄si.

¹⁸ *Hi Pol heriuwe his mai hi hewisi h̄m mai kike im p̄nam hetpi yi yaain. Yi ap han kaa hi hepu hekre w̄nak enuk ke gavman. Hi hanhan God kakrekyi menmen yaaim.

Mep̄r̄ keremem

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Tesalonaika - 1 Menmen me tiwei ik

Pol katip mit ne Tesalonaika gude 1:1

Pol kewepyapir menmen mau han kirak
1:2-3:13

Menmen mit ne weiwik me God hir
nanisesim 4:1-12

Pol katip mit him me Jisas pike kaknen
4:13-5:11

Pol katip mit ne Tesalonaika menmen
hir enisesim 5:12-22

Pol katip mit him mkaru 5:23-28

1 *Hi Pol hetike Silvenes, Timoti, haisu mewis tiwei ik ken yi mit miyapir ne weiwik me God yeit wit Tesalonaika. Yi ne God Haai ketike Mitik Iuwe Jisas Krai. Haisu hanhan God Haai ketike Mitik Iuwe Jisas Krai han yaaik kirakit hirak kaku kaktikewi yi eiyu werek werek.

*Pol han yaaik mit ne Tesalonaika nises
God werek werek*

2 *Hekrit hekrit haisu mitehi God haisu metpiwek haisu han yaaik meriuwerek mentar yi mit.

3 *Hekrit hekrit haisu metpiwek hirak yaaik kentar menmen yaaim yi yirakem yentar yi yises him mirak, yi han tewenek, yi yirak menmen iuwe, yi han tokik yepu yemerir Mitik Iuwe Jisas Krai pike kaknen.

4 Naisu yinan, God hanhani, te haisu mit mertei hirak kehimiteni yi hirak.

5 *Haisu mertei menmen im mentar yi ap yemtau him me Krai haisu metpiyem weinim au. God Himin Yaaik kerekir han ki keriuwe him mirak te yi yertei him mirak yaaim. Yi yertei menmen nipaa haisu mirakem mamkepi yi eiyu werek.

6 *Yi yeit him me God yisesim te mit neriswaank. Te yi ap han enuk au. God Himin Yaaik kirak han ki te yi han yaaik yepu. Yi epei yirak menmen yi yir haimit mirakem metike menmen Mitik Iuwe hirak kirakem.

7 *Mar im yi yeteikin mit ne provins Masedonia ketike provins Akaia kerek nises him me God, yi yeteiknor menmen yaaim maain hir enisesim.

8 *Him me God kerek yi yatip mit em hiram men heriyai heriyai mar ke mit hir newir tukin kerer wit wit. Him men

provins Masedonia ketike provins Akaia keremem au. Him epei men merer wit wit te mit nemtau yi yises him me God. Te haisu ap metporem au. Hir hirras nemtewem.

9 *Mit nerer wit wit hir hirras natip me menmen mekrit namin ke yi mit nipaa haisu mepu metikewi, yi yeweikin sip yewet tipir, yi yises God kiutipen kerek kepu tipmain tipmain enum eik. Ninaan me tipir kerek mit natin mai teinik hiram menmen weinim.

10 *Hir natip yi yemerir Nikan kirak kaknen kaknaawir wit Heven, hirak niuk mirak Jisas kerek nipaa kaa keit. Te God kirak hirak kepu kekepai naanmiprai mamnopin mamkepin menmen enum God kakirak mit em kakintar hir nirak menmen enum.

2

Menmen Pol kirakem keit wit Tesalonaika

1 *Nai yinan, yi hirras yertei nipaa haisu man metpi him me God, hiram ap man weinim au.

2 *Yi yertei nipaa haisu mepu wit Filipai mit newep nerekyei enum nereiswaank. Te God kekepai haisu ap minaan mit enun napan nau en. Au, haisu man metpi him yaaim me God.

3 Haisu metpi menmen im, haisu memitipin au. Haisu metpi him metari au. Haisu metpi him werek werek. Haisu han kitet haisu metpiyem te haisu mamri menmen mi au, o haisu mises menmen enum, o haisu memitipin meriuwerem au.

4 *Nipaa God skelim han kaisu epei au, hirak katip hiram werek te haisu matip mit him mirak. God kertei han kaisu te haisu matip mit him mirak haisu mirak God han yaaik meriuwai kerek. Mit au.

5 *Yi yertei nipaa me wai haisu mepu metikewi, hekrit hekrit haisu metpi him haisu ap mari han ki ke menmen miutip au. Haisu ap mirak menmen im me God memitipin te haisu mamri menmen mi au. God kertei haisu matip werek.

6 *Haisu ap mirak menmen im te haisu mamit niuk iuwe me yi mit o mit han au. Krai keriuwetai haisu mit haisu aposel nirak, te haisu hanhan mitihi yi yatip haisu mit iuwe, hiram yaaim. Te haisu au minapen.

7 Nipaa haisu mepu metikewi haisu naanmipri mar ke mite hire naanmipre nikerek nire. Haisu mitihi me menmen au.

* 1:1 Ap 17:1-10; 2Te 1:1 * 1:2 Fl 1:3-4; Kl 1:3; 2Te 1:11

1Ko 4:16; 2Te 3:9; Ap 17:5-9 * 1:7 1Pi 5:3 * 1:8 Ro 1:8

* 1:9 Ap 14:15 * 1:10 Ta 2:13; Ap 17:31; 1Te 5:9

* 2:1 1Te 1:5, 9 * 2:2 Ap 16:19-24, 17:1-9 * 2:4 1Ti 1:11; Ga 1:10; Jer 11:20

* 2:5 Ap 20:33; 2Pi 2:3; Ro 1:9; 1Te

2:10 * 2:6 Jo 5:41, 44

* 1:3 1Ko 13:13; Kl 1:4-6 * 1:5 1Ko 2:4-5; 4:20 * 1:6

* 1:9 Ap 14:15 * 1:10 Ta 2:13; Ap 17:31; 1Te 5:9

* 2:1 1Te 1:5, 9 * 2:2 Ap 16:19-24, 17:1-9 * 2:4 1Ti 1:11; Ga 1:10; Jer 11:20

* 2:5 Ap 20:33; 2Pi 2:3; Ro 1:9; 1Te

2:10 * 2:6 Jo 5:41, 44

⁸ Haiu hanhani haiu meweti h̄m me God keremem au. N̄paa haiu hanhan mamkepi iuwe, te haiu han yaaik mami mamkepi te yi eiyises God werek werek.

⁹ *Nai yinan, yi epei yertei haiu metpi h̄m me God keremem. Haiu m̄r̄iak menmen iuwe wanewik w̄itaan me w̄i yap̄rwe te haiu mamri menmen mi mam̄m au.

¹⁰ Yi yetike God yi yertei menmen haiu m̄r̄iakem me yi m̄t kerek yises h̄m me God. Haiu m̄r̄iak menmen yaaim kerek God han yaaik keriuwerem kere-mem. Menmen enum au.

¹¹ *Haiu m̄re haai kat̄p n̄kerek n̄rak menmen, haiu metpi h̄m manp, haiu mekepi yi han yaaik yepu, haiu metpi h̄m iuwe,

¹² *te hekrit hekrit yi eiyises God werek werek. H̄rak keh̄m̄teni yi yayu yaitik-erek h̄rak naanmamri yi yaȳt menmen yaaim m̄rak.

M̄t ne Tesalonaika han tokik nepu me menmen enum mewaanki

¹³ *Hekrit hekrit haiu m̄tehi God metp̄w̄ek haiu han yaaik meriuwerek me menmen ham im. N̄paa haiu metpi h̄m me God, yi han kitet h̄ram h̄m me m̄t keremem au. Yi han kitet h̄ram h̄m me God. H̄m im h̄ram m̄r̄iak menmen iuwe mekre han ki te yi yises h̄m m̄rak.

¹⁴ *Yi m̄t yi epei yar ke m̄t ne weiwik me God neit provins Judia kerek nises Jisas Krais. Ni yinan ein h̄r m̄t ne weiwik m̄r̄ Isrel h̄r nerekyor enum nar ke m̄t ne weiwik mi in h̄r nerekyi enum yentar yi yises h̄m me Krais.

¹⁵ *N̄paa maamrer ne m̄t ne Isrel nenep m̄t profet kerek newepyap̄r h̄m me God nat̄p m̄t em. Te in ek h̄r epei nenep M̄t̄ik Iuwe Jisas. H̄r in ek nerekyei menmen enum h̄r n̄r̄iak God han enuk keriuweri. H̄r n̄r̄iak m̄t yap̄rwe enum nentar menmen im.

¹⁶ *H̄r newenai haiu mat̄p m̄t nerer wit wit n̄rap̄t t̄i me Isrel h̄m me Krais, te h̄r neweik̄n sip newet menmen enum God kak̄ikepi. N̄paa ere in h̄r m̄t enun n̄r̄iak enum im. Te menmen iuwe enum God kak̄iakem epei mamnen.

Pol hanhan p̄ike kaknen kak̄r m̄t ne Tesalonaika

¹⁷ *Nai yinan, m̄t ne Isrel nep̄rai haiu men m̄n̄aiw̄iri me w̄i mei kike. Au, han kaiu wen kau ketikewi. Haiu mar ke n̄kerek nau wein̄n miye haai au. Haiu

hanhan mam̄r̄ ninaan mi, haiu han kitet mam̄r̄keik te haiu mamnen mamri.

¹⁸ Hi Pol h̄rekes hi hanhan anen ari yi yap̄rwe. Taau, hekrit hekrit Seten h̄rak kerekir yayiwe kaiu.

¹⁹ *Maain M̄t̄ik Iuwe kaiu Jisas p̄ike kaknen kaktaihis, haiu mamtikerek mamu. Maain me w̄i im haiu mamt̄p mekam? Kenmak te haiu han yaaik mamu? Haiu han yaaik menteri yi m̄t keriyen.

²⁰ Yi m̄t h̄ras keriyen, yi ȳre niuk maiu iuwe. Yi ȳr̄iak han kaiu yaaik iuwe.

3

Pol keriuwet Timoti kaknen kak̄ikepi han tokik nanu

¹ *Te haiu ap wen memer̄r w̄i meiyam au. Haiu han kitet h̄rak yaaik te haw̄r wiketeret wau wit Atens,

² *haw̄r weriuwet Timoti kan k̄iri. H̄rak kaiu yinak ketikaw̄r m̄r̄iak menmen me God, h̄rak kat̄p m̄t h̄m yaaim me Krais. Haw̄r wauriuwetek kaknen kak̄ikepi yi han tokik eiyu eiyises menmen me God.

³ *Te yi m̄t eiweik̄n sip eiwet h̄m me God eiȳntar menmen enum im au. Yi h̄ras yertei God keh̄m̄teni me menmen enum im.

⁴ *N̄paa haiu mepu metikewi, haiu metpi h̄r m̄t nanrekyei enum nan̄ntar haiu mis̄es h̄m me Krais. Menmen im epei man mar ke n̄paa haiu metpiyem.

⁵ *Te hi ap wen hemer̄r w̄i meiyam au. Hi heriuwet Timoti h̄rak ken kak̄r̄tei yi wen yises h̄m me God werek werek o au. Hi h̄naain Seten kakri han ki, te menmen haiu m̄r̄iakem h̄ram mamre wein̄m.

Timoti p̄ike kan Pol ketp̄iw̄ek m̄t ne Tesalonaika nises God werek

⁶ *In ek Timoti kinaiw̄iri h̄rak epei kan in ketpaw̄r h̄m yaaim im. H̄rak kat̄p yi wen yises h̄m me God, yi hanhan m̄t han. Yi wen hanhanai haiu m̄t in, yi hanhan yairai yaȳr ke haiu hanhan mamri.

⁷ *Haiu mepu han yaaik mentar yi m̄t wen yises h̄m me God. M̄t nerekyei menmen enum, haiu ap han enuk au. Menmen haiu memtewem me yi m̄t mekep̄ai haiu han yaaik mepu.

⁸ Yi wen eiyises h̄m me God eiyu han tokik, te haiu mamu werek werek.

⁹ Haiu mat̄p God mekam te haiu meteik̄n̄w̄ek haiu han yaaik w̄isenuk meriuwerek mentar h̄rak k̄ikaap yi m̄t? Taauye!

* 2:9 Ap 20:34; 1Ko 4:22 * 2:11 Ap 20:31 * 2:12 Fl 1:27; 1Pi 5:10 * 2:13 1Te 1:2; 2Te 2:13; Ga 1:11-12 * 2:14 Ap 17:5 * 2:15 Ap 2:12, 7:52 * 2:16 Mt 23:32-33 * 2:17 1Te 3:10 * 2:19 Fl 2:15-16, 4:1; 2Te 1:4 * 3:1 Ap 17:15 * 3:2 Ap 16:1-3 * 3:3 Ef 3:13; 2Ti 3:12 * 3:4 Ap 14:22 * 3:5 Fl 2:16 * 3:6 Ap 18:5 * 3:7 2Te 1:4

¹⁰ Hekrit hekrit haiu mitehi God haiu mamri mamkepi werek iuwe yayit menmen me God.

Pol kitehi God kakikepi nanino nanir mit ne Tesalonaika

¹¹ *Haiu hanhan God Haai kaiu kaktike Mitik Iuwe kaiu Jisas hirekses tatkepau haiu mamno mamri.

¹² Haiu hanhan Mitik Iuwe kaknipi yi han tewenin ni yinan wisenum ere yi hanhan mit yapirwe yayir ke haiu mit hanhani.

¹³ *Haiu hanhan God kakriak menmen im, hirak kaknip han ki tokik. Te maain Mitik Iuwe kaiu Jisas pike kaknen kaktike mit nrak yaain hirak kehimiteni hir nrak, yi eiyu werek werek han ki yaaik prar prar yayit ninaan me God Haai kaiu.

4

Menmen God hanhan haiu mamriakem

¹ *Naiu yinan in ek hi hewisi him ham. Nipaa haiu metpi meteikni markeik te yi eiyises God te yi eirekyiwek han yaaik keriuwi. Haiu mertei yi yirakem, te haiu mekrehir ke Jisas, haiu metpi him manp te yi eirakem wisenum.

² Yi yertei him nipaa haiu metpiyem mekrehir ke Jisas.

³ *Menmen im God hanhan yi eiyisesim. Yi eiyu han yaaik prar prar, yi yisesan yiriran au emit!

⁴⁻⁵ **Yi mit yapirwe niutip niutip yi wen eiyirtei eiyit miyapir ni hiras yayir ke mit ap nertei God hir nisisan niran. Te yi eiyisesim au emit! Yi yayit miyapir eiyises menmen yaaim God han yaaik kakriuwere.

⁶ *Yi ap eirak ni yinan menmen enum eiri miyapir nr eiriyahis eiweninem au emit. Yi ap eirak menmen enum mar im mentar nipaa haiu metpi Mitik Iuwe kaknep mit nar ik.

⁷ *Nipaa God kehimitenai haiu miriran o mirak menmen enum au. Hirak kehimitenei haiu mamises menmen yaaim, te haiu mamu han yaaik prar prar.

⁸ *Keimin keweikn sip kewet him im hirak keweikn sip kewet mit keriyen au. Hirak keweikn sip kewet God kerek kewartai Himin kirak Yaaik te haiu emu han yaaik prar prar.

* 3:11 2Te 2:16 * 3:13 Fl 1:10; 2Te 1:7, 10 * 4:1 2Te 3:6 * 4:3 1Te 5:23; Hi 10:10; 1Pi 1:16 * 4:4-5 1Ko 6:13, 15 * 4:4-5 Sam 79:6 * 4:6 Sam 94:1 * 4:7 2Te 2:13-14; 1Pi 1:15-16 * 4:8 Lu 10:16; Esi 36:27, 37:14; 2Ko 1:22 * 4:9 Jo 13:34 * 4:10 2Te 3:4 * 4:11 Ef 4:28; 2Te 3:8, 12 * 4:12 1Ko 5:12-13; Kl 4:5 * 4:13 Ef 2:12 * 4:14 Ro 14:9; 1Ko 15:3-4, 12 * 4:15 1Ko 15:51 * 4:16 1Te 1:10; 2Te 1:7; 1Ko 15:52 * 4:17 Jo 12:26 * 5:1 Mt 24:36 * 5:2 Mt 24:42-44; 2Pi 3:10; Rev 3:3 * 5:3 Esi 13:10; Mt 24:39; Lu 21:34-35; Jo 16:21-22

⁹ *Hi ap ewisi him mei mamno yi mit me yi hanhan yeriuwe ni yinan au. Yi epei yertei yisesim. God epei keteikni yi hanhan yeriuwe ni yinan.

¹⁰ *Yi wen hanhan ni yinan nerer wit wit neit provins Masedonia, te haiu metpi him manp yi naiu yinan, yi hanhani yapirwe.

¹¹ *Yi hanhan eiyu werek werek, yi eiyises menmen mi keremem. Yi eiyu yain yain au emit! Yi eirak menmen mi mar ke nipaa haiu metpi,

¹² *te mit kerek ap nises God hir han kitet yi yaain. Yi eirakem te ni yinan ap te naanmamri me menmen yi yayim au emit!

Maain Mitik Iuwe pike kaknen kakikian mit epei naa

¹³ *Nai yinan, haiu minapen yi mit yepitari me ni yinan hir epei naa. Haiu minapen yi han enuk me hir mit kerek epei naa yar ke mit hir ap nises God hir han enuk au. Hir ap han kitet God kakikian mit epei naa.

¹⁴ *Haiu ap hanhan yi han enuk eiyintar menmen im. Haiu han kitet Jisas epei kaa pike kekrit, te nipaa mit nises him mirak, hir naa, maain God kakikian mit in hir nantikerek pike naninen.

¹⁵ *Haiu matip mit menmen Mitik Iuwe ketpeiyem. Maain hirak pike kaknen, mit kerek nises him mirak hir wen nepu, hir ap naninin mit nipaa naa au.

¹⁶ *Maain Mitik Iuwe kaktip him manp, mitik ensel hak iuwe ke God kaknap kaknne, hiram heurek me God mamtip. Me wi im, Mitik Iuwe Krais kakikiuwe wit ke God kaknen, mit nises Krais hir apei naa, hir naninin nanikrit nanu.

¹⁷ *Epei au, mit kerek wen nepu nises Krais hir naniniu nanino nantikeri nanrerik naniun Mitik Iuwe nanit nepni (o nepneyi). Te haiu yapirwe mamu mamtikerek tipmain tipmain enum eik.

¹⁸ Te yi mit eirak mit han yaaik eiriuwe him im yaaim.

5

Haiu naanmamre hiras mamimerir jisas pike kaknen

¹ *Naiu yinan, haiu ap te mamwisi me wi o tito Mitik Iuwe kaknen au.

² *Yi mit hiras yertei werek me wi Mitik Iuwe kaknen hirak kakir ke mitik enuk kekintip menmen kepaknem ke witaan.

3* Me wí mít natíp hír nepu werek werek menmen enum au, te menmen mamñp mamíwaanki mamír ke míte waswas híre wauteiknen wawine nikan. Hír nanrír nankeipín menmen im au nanír ke míte weteiknen híre ap wawine nikan au.

4 Te yi nauu yinan, yi ap yar ke mít ap nises God te wí mírak eim mamiwep mamír ke mítik enuk kekintíp menmen kaknep mít au.

5* Yi mít yapírwe yar ke níkerék ne God, yi yises hím mírak. Yi mít ne Seten au. Yi ap yises hím mírak.

6 Te haiu mepu mar ke mít han ap nises hím me God au. Haiu mepu werek werek naanmípre híras mises hím me God.

7 Mít hír ap nises God hír nar ke mít níwaai ne wítaan, hír níre mít ne wítaan naam típar si enum netaritari menmen.

8* Te haiu au. Haiu mít mises God, haiu emu emír ke mít nau wepni (o yanm) te haiu emu emír ke hírak. Haiu emises hím me God, haiu hanhan meriuwe mít. Menmen im mamkepai mamír ke mít neremíme nopen míwapín yánk kír. Haiu emu emímerír God maain kaknen kaktaihis kakíkepai ere waein. Menmen im me haiu emímerír God híram mamkepai mamír ke hat o wa hesnu míwapín paan ke mít, te hír netike mít han nanínepan.

9* God epei kehimítenai hírak han enuk keriuwai te hírak kakraiwaank au. Hírak kehimítenai maain hírak kaknen kaktaihis kakíkepai kakriuwe Mítik Iuwe kaiu Jisas Krai.

10* Nípaa hírak kaa kakíkepai, te haiu mepu, o haiu epei maa, maain haiu mamu mamtikerek.

11* Te yi yaitíp híras hím manp eikaap híras mamír ke in ek yi epei yírakem.

Pol katíp hím ham yinam

12* Nai yinan, haiu metpi hím iuwe. Yi eiyímtau hím yaikaap mít kerek Mítik Iuwe kehimíteni hír níriak menmen nekepi. Hír naanmípri netpi menmen me God.

13 Yi han kitet mít in hír yaain, yi hanhani yentar menmen hír níriakem. Yi eitike ni yinan yi eikiyan eiyu eiyít.

14* Nai yinan, haiu metpi hím iuwe, yi eitíp mít nau yain yain níriak enum, yi eitpor hím manp te hír nanríakem epei au emít! Yi eikaap mít hír nínaain menmen te hír han yaaik nanu. Mít kerek hír han enuk, yi eiwetír hípín. Yi ap han enuk

eiriuwe mít au. Yi eitpor hím yaaim main main.

15* Yi naanempre híras te yi niutíp niutíp ap eiríak mít menmen enum emrer me menmen enum hír nerekiyiem. Au, Yi eiyises menmen yaaim eiriakem me mít nar ik, me yi mít híras yetike mít yapírwe nerer wít wit.

16-17** Hekrit hekrit yi han yaaik eiyu. Hekrit hekrit yi eiyitehi God menmen.

18* Yi eitíp God hírak yaaik me menmen yapírwe mamnen. Yi eiríak menmen mar im eiwis Krai Jisas kakíkepi yi eiriakem, te God han yaaik kakirwi.

19* Yi ap eiwenín menmen God Hímín Yaaik hanhan kakríakem au emít!

20* Yi ap yínan yipír yewírek eiwet mít kerek newepyapír hím God Hímín Yaaik ketporem au emít!

21* Yi eiyinín han ekitet menmen mít netpiyem híram me God o au. Menmen mít netpiyem yi eitenen menmen yaaim.

22* Te yi einaain menmen yapírwe híram enum.

23* Hi hanhan God hírekes kerekék hírak Haai ke han yaaik hírak kakíkepi yi eiyis-esik, te yi han ki, hímín ki, yánk ki híram mamu werek werek ere Mítik Iuwe Jisas Krai hírak píke kaknen.

24* God kerek nípaa kehimíteni yi nírak, hírak ap kakweikín han au. Hírak kakíkepi te yi eire yaain.

25-26** Nauu yinan, yi eiyitehi God hírak kakíkepai. Yi eiyíwo ni yinan ein eiyítpor hír yaain.

27 Hi hetpi hím manp hekrehír ke Mítik Iuwe, yi eikine tíwei ik ekno ninaan me ni yinan yapírwe ein.

28 Hi hanhan Mítik Iuwe kaiu Jisas Krai han yaaik kírak kaku kaktikewi.

Mepír keremem

* 5:5 Ro 13:12; Ef 5:9 * 5:8 Ef 6:14, 17 * 5:9 1Te 1:10; 2Te 2:14 * 5:10 Ro 14:8-9; 1Te 4:14 * 5:11 Ju 20
 * 5:12 1Ko 16:18; 1Ti 5:17 * 5:14 2Te 3:6, 11, 15 * 5:15 Pro 20:22; Ro 12:17; 1Pi 3:9 * 5:16-17 Fl 4:4 * 5:16-17
 Lu 18:1; Kl 4:2 * 5:18 Ef 5:20 * 5:19 Ef 4:30 * 5:20 1Ko 14:1, 39 * 5:21 1Jo 4:1 * 5:22 Jop 1:1, 8, 2:3
 * 5:23 Ro 15:33; 2Te 3:16 * 5:24 1Ko 1:9; 2Te 3:3 * 5:25-26 Kl 4:3; 2Te 3:1 * 5:25-26 Ro 16:16

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Tesalonaika - 2 Menmen me tiwei ik

Pol katip mit ne Tesalonaika gude 1:1-2

Maain God kakikepai hirak skelim mit kerek nerekyei menmen enum 1:3-10

Pol kitehi God kakikaap mit ne Tesalonaika 1:11-12

Him me mitik enuk kekrehir ke God 2:1-12

God kehimitenai haiu mit nrak 2:13-17

Menmen mit ne weiwik me God hir enisesim 3:1-15

Po katip mit ne Tesalonaika him mikaru 3:16-18

1 *Hi Pol hetike Silvenes, Timoti, haiu mewis tiwei im men yi mit ne weiwik me God yeit wit Tesalonaika. Yi ne God Haai kiau ketike Mitik Iuwe Jisas Krai.

2 *Haiu hanhan God Haai kiau ketike Mitik Iuwe Jisas Krai han yaaik kirakit hirak kaku kaktikewi yi eiyu werek werek.

Pol kitehi God katip hirak yaaik

3 *Naiu yinan, hekrit hekrit haiu mitehi God haiu metpawek haiu han yaaik meriuwerek mentar yi mit in. Menmen im yaaim mentar yi mit yises God wisenum, yi niutip niutip hanhanan wisenum.

4 *Te haiu hirras mewenipi niuk mi haiu mewepyapirem men mit ne weiwik me God nerer wit wit. Haiu metpor menmen mit nerekyiyem enum. Menmen merekyi han enuk au. Yi yises God, te yi eiyu werek werek.

Maain God han kitet menmen haiu mit miriakem

5 *Yi yau werek werek me menmen mit nerekyi enum meteiknai menmen im. God kewis mit hir ninini naanmpri hir nerekyi enum nentar yi yirak menmen mirak. Maain hirak kakteikn mit yapirwe werek werek hir enun, hirak kakre yaaik, te yi eiyu eitikerek hirak naanmpri.

6 *Maain God kakriak menmen yaaim. Hirak kakawaank mit npaa nerekyi enum nentar in ek hir nerawaank.

7 *Maain God han kitet werek, te menmen enum mamrekyi yetikewai han enuk, hiram mamnaaiwirai haiu mamu werek werek. Menmen im yapirwe mamnaaiwirai me maain Mitik Iuwe Jisas kaktike mit nrak ensel naninaiwir wit ke God, hir

naninen nanwepaypir hirras nanikre si merhihe.

8 *Hirak kakriak enum kakawaank mit kerek nnapen nanirtei God, o mit han kerek nnapen nises menmen Mitik Iuwe Jisas Krai ketpeiyem.

9 *Mit nar ik hir nanit menmen enum mar im. Mitik Iuwe kakipiri nanino naninaaiwir ninaan mirak metike menmen mirak iuwe merhihe, hir nanawaank nanit tipmain tipmain enum eik.

10 *Maain menmen im mamnen me wi eim Krai hirak kaknen, te hirak kakit niuk iuwe me mit kerek nisesik. Hir nantike haiu mit haiu emwenipi niuk mirak. Te haiu mit miyapir kerek haiu misesik, haiu yapirwe han yaaik mamriuwerek. Yi mi yi eitikeri eirak menmen im me wi eim eiyantar haiu merp nimin ne yi mit haiu metpi him me God, te yi yises him im yaaim.

Pol kitehi God kakikaap mit ne Tesalonaika han tokik nanu

11 *Haiu han kitet menmen im te hekrit hekrit haiu mitehi God hirak kakikepi kakrekyi yi yaain te yi eirak menmen yaaim hirak kehimiteni yi eirakem. Haiu hanhan hirak kakikepi yi eiyises menmen yapirwe yi hanhan eirakem meriuwe menmen mirak iuwe hirak kewetiyem.

12 *Mar im mit hir nantip Mitik Iuwe Jisas hirak yaaik kakantar menmen yaaim hirak kerekuyem kekre han ki, hirak kaktip yi yaain kakinterim. Menmen im mamnen mamantar God kiau kaktike Mitik Iuwe Jisas Krai hanhanai tatkepai.

2

Him me mitik enuk kakikrehir ke God

1 *Naiu yinan, in ek haiu hanhan metpi me Mitik Iuwe kiau Jisas Krai pike kaknen, hirak kaktaihis kakriyeyi haiu mamno mamtikerek mamkian mamu.

2 Haiu mitihi yi ap yinaain yekre han ki waswas yentar yi yemtau Mitik Iuwe epei kan. Mitik hak ketpiyem, o mitik hak kewepyapir menmen hirak han kitet God Himin Yaik ketpawekem, o mitik kewis tiwei kekinaam katip haiu mewisiyem. Menmen im au emit.

3 *Yi ap eiwis mit hir nanwisesiyek nanriuwe him o tiwei o menmen meiyam mit natip haiu metpiyem au emit! Mitik Iuwe ap kaknen ere mit nerer wit wit hir nanin in nanweik in sip nanwet God em, mitik enuk kises menmen enum keremem

* 1:1 1Te 1:1 * 1:2 Ro 1:7 * 1:3 1Te 1:2-3; 2Te 2:13
Ro 12:19; Rev 18:6-7 * 1:7 Mt 25:31; 1Te 3:13, 4:16 *

Ais 2:10, 19, 21 * 1:10 Kl 3:4; 1Te 3:13 * 1:11 Kl 1:9; 1Te 1:2-3

* 2:3 1Ti 4:1; 1Jo 2:18, 4:3; Jo 17:12

* 1:4 2Ko 7:4; 1Te 2:19; Rev 1:9 * 1:5 Fl 1:28 * 1:6
1:8 Sam 79:6; Ais 66:15; Jer 10:25; Ro 2:8; 1Pi 4:17 * 1:9

* 1:12 Ais 24:15; Mal 1:11 * 2:1 1Te 4:13-17

h̄rak kaknen kakwepyap̄r h̄rekes, h̄rak kak̄iwaank kak̄ikre si enum.

4 *H̄rak kakwis h̄rekes kak̄ikreh̄r ke God kaktike menmen memip̄n kerek m̄t nenen̄piyem. H̄rak kaku kak̄ikre w̄nak iuwe ke God h̄rak kakt̄p m̄t h̄rekes God. Menmen im epei au, h̄rak M̄t̄ik Iuwe Jisas kaknen.

5 Yi ap han ekitetim au a? N̄paa hi hepu hetikewi hi hetpiyem.

6 In ek yi yertei menmen mewenek te h̄rak ap kin̄n keweppap̄r h̄rekes au, ere w̄ God kehimitanek.

7 Menmen enum m̄t̄ik enuk kak̄iakem epei man kike, te maain iuwe, te h̄rak h̄rekes kaknen au ere menmen mewenek h̄rekes kaknaw̄rek kakno.

8 *Epei au, h̄rak m̄t̄ik enuk kises menmen enum kakwepyap̄r h̄rekes. M̄t̄ik Iuwe kak̄ik̄p kakriuwe nap me h̄m m̄rak, h̄rak Jisas kaknen kakwepyap̄r h̄rekes kaknip m̄t̄ik enuk ik h̄rak wein̄k kerekek.

9 *H̄rak m̄t̄ik enuk kises menmen enum kaknen kakriuwe h̄m me Seten, h̄rak kak̄iak menmen yaaim mirakel kakmip̄n m̄t ap nises h̄m me God. H̄rak kak̄iak menmen mamnip m̄t nan̄p̄r̄p̄r nan̄rem.

10 H̄rak kakmip̄n m̄t kakriuwe menmen enum iuwe me Seten. N̄paa m̄t in h̄r ap nises God au. Maain h̄r nan̄w̄aank nan̄t. H̄rak kemitorp̄n enum enum kak̄intar h̄r n̄napen nanises h̄m yaaim hanhan neriuwerem, te h̄ram mamkepi h̄r nanu werek werek.

11 *Te God kaksuwe menmen mami-torp̄n, h̄rak kakn̄ipi nanises menmen memip̄n,

12 te m̄t yap̄rwe niut̄p niut̄p nan̄t menmen enum me God nan̄ntar h̄r hanhan menmen enum, n̄napen nanises h̄m m̄rak.

God kehimiteni yi n̄kerek n̄rak

13 *Naiu yinan kerek God hanhani, hekrit hekrit haiu mitehi God haiu mat̄p h̄rak yaaik kentar yi m̄t. H̄rak kin̄n kehimiteni yi n̄rak, h̄rak kekepi yi ȳriak menmen yaaim yeriuwe menmen iuwe me God H̄m̄n Yaaik, te yi yises h̄m m̄rak.

14 God kehimiteni me menmen im meri-uwē h̄m m̄rak yaaim yi yisesim n̄paa me w̄ haiu metpiyem. Te yi yaȳt menmen yaaim iuwe me M̄t̄ik Iuwe Jisas Krai.

15 Naiu yinan, yi han tokik eiyu eiyises h̄m n̄paa haiu metpiyem meriuwe h̄m mai metike t̄wei haiu mewisiyek.

16 Haiu hanhan M̄t̄ik Iuwe Jisas Krai h̄rekes ketike Haai kaiu God kerek n̄paa h̄rak̄it hanhanai h̄rak̄it tekepai tewetai nem̄nk (o h̄p̄n). Te haiu han yaaik em̄meriȳwek kaknen kaktaihis,

17 *h̄rak ektenyi han ki te yi eiyu tokik h̄rak kak̄ikepi yi eiriak menmen yaaim miut̄p miut̄p, yi eit̄p menmen yaaim.

3

Yi eitehi God h̄rak kak̄ikaap haiu m̄t

1 *In ek naiu yinan, yi eiyitehi God ke haiu m̄t, te h̄m me M̄t̄ik Iuwe wen emno waswas emrer wit wit te m̄t nan̄mtewem nanisesim nar ke n̄paa yi m̄t yisesim.

2 Yi eiyit̄wekhi te h̄rak kak̄riyei haiu mamnaaiw̄r m̄t enun nepan n̄riak enum, yentar m̄t yap̄rwe niut̄p niut̄p ap nises God.

3 *Te M̄t̄ik Iuwe h̄rak yaaik kakises h̄m m̄rak. Yi yertei h̄rak kak̄ikepi yi han tokik eiyu h̄rak naan̄m̄pri ke Seten.

4 *M̄t̄ik Iuwe kakrekyei han kaiu tokik me yi m̄t, yi wen ȳriak menmen haiu nepei metpiyem, te maain yi wen eiriakem.

5 Haiu hanhan M̄t̄ik Iuwe kakri han ki te yi eiȳrtehi God hanhan yi m̄t, yi han ekitet n̄paa menmen enum enum man Krai h̄rak hanhan tokik kepu, te yi eiriak menmen mar im.

Yi m̄t eiyu yain yain au em̄t

6 *In ek naiu yinan, haiu metpi h̄m manp mekrehr̄r me M̄t̄ik Iuwe Jisas Krai. Keim̄n ke yi m̄t kerek h̄rak kau yain yain ap kises h̄m n̄paa haiu mewetiye, yi einep̄n eikeip̄n̄wek.

7 *Yi eiriak menmen im eiȳntar yi h̄ras yertei menmen yi eiriakem te yi eiriak menmen eiȳr ke haiu n̄paa m̄riakem. N̄paa haiu mau metikewi, haiu mau yain yain au.

8 *Haiu ap maam menmen me yi m̄t wein̄m au. W̄taan wanewik haiu m̄riak menmen iuwe, te haiu ap mari menmen mi mam̄m au. Kenmak haiu m̄riak menmen im?

9 *Haiu m̄riak menmen im mentar haiu ap te mamit̄i menmen wein̄m a? Taauye! Haiu m̄riak menmen im mentar haiu hanhan meteikni menmen yi eiriakem te yi eiyis̄sai.

10 *N̄paa haiu mau metikewi, haiu metpi h̄m manp mar im: “Keim̄n ap k̄riak menmen au, yi ap eiwet̄wek menmen h̄rak kak̄im au.”

* 2:4 Dan 11:36; Esi 28:2 * 2:8 Jop 4:9; Ais 11:4; Rev 19:15

* 2:9 Mt 24:24; Rev 13:11-13

* 2:11 2Ti 4:4

* 2:13

2Te 1:3; Jo 15:16; Ef 1:4; 1Te 4:7; 5:9

* 2:17 1Te 3:13

* 3:1 1Te 5:25

* 3:3 1Te 5:24

* 3:4 2Ko 7:16; Ga 5:10;

1Te 4:10

* 3:6 Mt 18:17; Ro 16:17

* 3:7 Fl 3:17; 1Te 1:6

* 3:8 1Te 2:9

* 3:9 1Ko 9:4; 1Te 1:6

* 3:10 1Te

4:11 * 3:11 1Ti 5:13

11 * Haiu metpiyem mentar haiu memtau mıt han ne yi mıt hır nau yain yain nari hım me mıt han natıp mıt han em natıpan nisesan.

12 * In ek haiu matıp mıt nar ik hım manp metpor mekrehir ke Jisas Kraiss, hır han ekıwei nanrıak menmen nanıt menmen me hıras nanım. Mıt han au.

13 * Yi naiu yinan han yi ap han enuk eiriuwe menmen yaaim yi yırıakem au emıt! Yi wen yairıakem.

14 * Neimın nınapen nanises menmen haiu metpiyem mekre tıwei ik e, yi eiyıhimıteni einaiwıri, te hır yınk enuk.

15 * Yi han kitet hır nıre mıt ni enun nepan au. Yi eiyıtpor eiyır ke ni yinan keriyen.

Hım ham kike mıkaru

16 * Haiu hanhan Mıtık Iuwe hırekes, hırak haai ke kakrıak mıt nanu werek werek, te hekrit hekrit menmen yaaim o enum mamnen, hırak kakrekyi yi eiyu werek werek. Mıtık Iuwe kakıkepi yi niutıp niutıp yi eiyu werek.

17 * Hi Pol hırekes ewis hım hetpi “gude” mau tıwei heriuwe his mai. Hi heriuwe menmen im heteikni hi hewis tıwei ik e. Mar keremem hi hewisım mau tıwei yapırwe hi hewis mıt ek.

18 Haiu hanhan Mıtık Iuwe kiau Jisas Kraiss han yaaik kırak kaku kaktikewi niutıp niutıp.

Mepır Keremem

Tiwei Pol Kewisik Ken Timoti-1 Menmen me tiwei ik

Pol katip Timoti gude 1:1-2

Him me mit ne weiwik me God netike mit iuwe nir naanmpri 1:3-3:16

Pol katip Timoti menmen me wok h'arak kakisesim 4:1-6:21

1* Hi Pol hi aposel ke Krai Jisas. Nipaa God kerek ketaihis naanmpri ketike Krai Jisas kerek haiu wen memeryiwek kaknen kaktaihis, h'arakit epei tehimitena hi aposel h'arakit teriuweta hi ano hatip mit him m'arak.

2* Hi Pol hi hesiuwe tiwei ik ken ti Timoti, ti hire nikan kai kerekek ke menmen me God. Hi hanhan God Haai ketike Krai Jisas Mitik Iuwe kaiu han yaaik h'arakit tatu tatikewit, h'arakit hanhanit tatrekyut yaaim te ti ehu werek werek.

Ti eremir him enum me memipin

3 Hi hanhan ti ehu wit Efesas har ke nipaa hi epei ano provins Masedonia hi hetputem. Mit han en h'ar natip mit him enum me memipin, te hi hanhan ti etpor him manp h'ar ap natip mit miyapir en him ham me nipaa haiu ap metporem au emit!

4* H'ar ap han ekitet wit tipir o tipitim mei yapirwe me nipaa maamer nir ne Isrel nekrit neke nein nan au emit! Menmen im me memipin mikaap mit h'ar n'riak menmen me God nisesim au. H'ar newepnak netpim weinim weinim te h'ar nenehan neriuwerem newaank han kir keriuwerem.

5* Hi hetput him manp me menmen im hentar hi hanhan mit ein h'ar hanhan God ketike mit. Hi hanhan h'ar han yaaik prar prar nepu. H'ar nepu nar ek, te h'ar nanirtei h'ar hanhan enises God. Te h'ar ap nemipin natip haiu enises God au. H'ar nanriak im, te h'ar hanhan God ketike mit.

6 Mit han h'ar neweikin sip newet him im hi hetputem, h'ar nises him weinim nar ke mit nitet yayiwe hak nipiun wit h'ar netariyem.

7* Mit in nare nanteikin mit han him me God nipaa Moses kewisim mau tiwei, te h'ar natip, "Him maiu h'aram yaaim." Te h'ar ap nertei him me Moses werek werek. H'ar ap nertei him im h'aram matip me mekam au!

8* Haiu mertei mit nanises him me God Moses kewisim mau tiwei werek werek,

h'aram yaaim meteikin mit menmen enum h'ar n'riakem.

9 God kewet Moses him m'arak, te haiu mertei him lo h'aram ap me mit yaaim au. H'aram me mit kerek ninaain him m'arak, neweikin sip newetiwek kerekek. Mit in h'ar han kitet menmen enum, h'ar paan tokik ap nemtau him me mit h'ar ninin naanmpri au. H'ar han menepep God netpepik nisesik, h'ar newaank menmen m'arak, h'ar nenepan netike miye haai. H'ar nenep mit nani.

10* H'ar netike miyapir nariyanhis neweninem, h'ar netike mit han niyewowan, h'ar netenen mit neriuweti nen, te h'ar nanit pewek mamreri. H'ar newen him nenepakmenek, h'ar niune nerp neit. Menmen im metike menmen meiyam enum ap mises Him yaaim me God.

11* Him im yaaim kerek God kewetewem, hi hatip mit miyapir em. H'aram meteiknai mamrkeik God h'arak yaaik kire si, h'arak hanhan haiu mamtikerek mamu werek werek mamir ke h'arak kepu.

Pol han yaaik God hanhanek

12* Hi han yaaik heriuwe Mitik Iuwe kaiu Krai Jisas kentar h'arak kekepa kenipa hi manpenuk, h'arak han kitet hi yaaik te hi h'riak menmen m'arak. Hi han yaaik hentar h'arak kehimitena hi h'riak menmen m'arak.

13* Nipaa hi eweikin sip hewet Jisas hi hatip enum me Krai, hi hanhan h'riak enum hi hewaank mit miyapir kerek nises him m'arak. Te Krai hanhana keweikin han kai te hi hisesik hentar hi hetari menmen m'arak, hi han kitet hi h'riak menmen yaaim h'ikaap God.

14 Mitik Iuwe hanhana wisenum, te hi eisesik hanhanek. H'arak kekepai haiu yapirwe meriuwerem mentar haiu mit n'arak.

15* Him im h'aram yaaim, h'aram werek te mit h'ar enisesim wisenum. Nipaa Jisas kan ti, miye pirak winaak h'arak kire haiu mit, h'arak kerp ti kikaap haiu mit miyapir enun. Hi han kitet hi kiutipen h'riak enum hinin mit han hentar hi ewaank mit miyapir kerek nises him m'arak.

16 Hi h'riak enum hinin mit, te Krai Jisas hanhana kentar h'arak kakteikin mit karkeik h'arak hanhan mit wisenum kemeryor te h'ar enweikin sip enwet menmen enum. H'arak kerekewem te maain mit han nemtau hi enuk, te h'ar han kitet nar ik: "Krai h'arak werek kakikepa kar ke

* 1:1 Ki 1:27 * 1:2 Ap 16:1-3; Ta 1:4 * 1:4 1Ti 4:7; Ta 1:14 * 1:5 Ro 13:10 * 1:7 1Ti 6:4, 20; Ta 1:10 * 1:8 Ro 7:12, 16 * 1:10 Ta 1:9 * 1:11 1Ti 6:15 * 1:12 Ap 9:15; Ga 1:15-16 * 1:13 1Ko 15:9-10; Ga 1:13 * 1:15 Lu 15:2, 19:10

h̄rak k̄kaap Pol.” H̄r enises h̄m m̄rak te h̄r enu tipmain tipmain enum eik.

17 * Haiu m̄t emwen̄pi niuk iuwe m̄rak tipmain tipmain enum eik kentar menmen h̄rak kerekeyiem. N̄paa ere in ere maain, h̄rak kin̄n naanm̄pre m̄t yap̄rwe. H̄rak God kiut̄p kerekek kepu. Keiyak au. M̄t n̄rek neriuwe nanam̄r au, te h̄rak kakkau tipmain tipmain enum eik. God h̄rak yaaik wetpen!

Timoti h̄rak kakises h̄m yaaim kakin̄n m̄t enun nepan kakriuwere

18 * N̄kan kai Timoti, hi han kitet h̄m n̄paa God kewet m̄t em me ti, h̄r newepyap̄rem nat̄p m̄t em. Hi hetput h̄m im. Ti han ekitet h̄m h̄r n̄paa netputem, ti ewis̄m mamkepiti ti hepu han tokik.

19 * Ti at̄p m̄t h̄m m̄rak yaaim, ti ehin̄n m̄t enun h̄r nepan ne Krai. Ti h̄r̄rak menmen im, ti ehises God, ti han yaaik prar prar ehu. M̄t han h̄r neweik̄n sip newet menmen h̄r nertei h̄ram yaaim, te h̄r newaank h̄ras me menmen yaaim me God nar ke tuk̄n kiwaai wit haiu m̄r̄rak ere h̄rak kewep.

20 * Haimenias ketike Aleksanda wiketeret h̄rak̄t tir̄rak menmen enum mar im. Hi epei hitehi Krai h̄rak kewis Seten kaks̄p, te h̄rak̄t et̄rtei ap tat̄p enum me God au em̄t!

2

Menmen m̄t enisesim enitehi God em

1 * Menmen im min̄n hi hanhan hetputem te ti et̄p m̄t ein h̄m manp em h̄ram im. H̄r enitehi God me m̄t yap̄rwe nerer wit wit h̄rak kak̄kepi, h̄r nat̄p God h̄rak yaaik kenter̄i.

2 H̄r enitehi God h̄rak kak̄kaap m̄tik iuwe king ketike m̄t yap̄rwe kerek nin̄n naanm̄pre haiu m̄t te h̄r nanwis haiu m̄t mamu werek werek haiu emises menmen yaaim emwen̄pi God emriuwere.

3 M̄t h̄r enit̄wek̄in nan̄r ek h̄ram yaaim te m̄t nant̄p haiu yaain. Menmen im mam̄rak God kau h̄rak han yaaik.

4 * Haiumitehi God me m̄t yap̄rwe mentar h̄rak hanhan h̄r nanweik̄n sip nanwet menmen enum nanises h̄m yaaim nan̄r h̄rak hanhan haiu emisesim.

5 * God kiut̄p kepu kerekek. M̄tik kekreh̄r ke haiu m̄t yap̄rwe kerp n̄m̄n kewen̄n God ketikewai yap̄rwe me menmen enum haiu m̄r̄rakem. H̄rak niuk m̄rak Krai Jisas.

6 * N̄paa God k̄mat w̄i miut̄pen te Jisas kaa te h̄rak kak̄kepai me menmen enum haiu m̄t miyap̄r niut̄p niut̄p m̄r̄rakem, h̄rak kaktaihis. H̄rak keteik̄n m̄t yap̄rwe h̄rak wen hanhan m̄t h̄r enweik̄n sip nanwet menmen enum, h̄r nanisesik h̄rak kaktorhis.

7 * Mar keremem te God keh̄m̄tena hi aposel h̄rak keriuweta hi hat̄p m̄t h̄m m̄rak. Hi hemip̄n au. H̄rak keriuweta hi hat̄p m̄t miyap̄r h̄m m̄rak yaaim men m̄t ne weiw̄ik me Isrel au. H̄rak keriuweta hi hen m̄t heriyai heriyai ap ne weiw̄ik ham te h̄r en̄rteiyek enisesik werek.

8 Hi hanhan m̄t nerer wit wit h̄r nanitehi God. Hi hanhan m̄t nar ik h̄r nanweik̄n sip nanwet menmen me han enuk o h̄r nenehan me menmen, h̄r han yaaik prar prar nepu h̄r n̄k̄am his m̄r̄ nitehi God menmen.

H̄m me miyap̄r h̄r enisesim

9 * W̄i miyap̄r nererik neit w̄inak ke God, h̄r ap hanhan nerem̄nk w̄ipe yehes nises menmen yaaim yap̄rwe mau paan k̄r o neriuwet klos yaaim te h̄r nari han ke m̄t miyap̄r au em̄t! H̄r nanriuwet menmen yaaim keremem miyap̄r yaain neriuwetem. Te h̄r nes̄s h̄ras mar im. H̄r en̄r̄rak yaaim enkaap m̄t miyap̄r han.

10 * Im em h̄ram yaaim mar ke menmen yaaim h̄r neriuwetem mau his, o teruk o n̄k̄ip m̄r̄.

11 H̄r miyap̄r h̄ras nankint̄p w̄ire w̄ire enu en̄t en̄mtau h̄m me m̄t h̄r netporem me h̄m me God h̄r enisesim werek werek.

12 * Hi ap ewis miyap̄r nerp nat̄p m̄t h̄m me God neit w̄inak ke God naanm̄pror au em̄t! H̄r enkint̄p enu nentar menmen im.

13 * M̄t nin̄n naanm̄pre miyap̄r nentar n̄paa God kin̄n kewis Adam. M̄te niuk m̄re Iv h̄re w̄ikaru.

14 * Seten h̄rak kemip̄n Adam au. Iv kerep̄p. H̄re win̄n w̄r̄rak menmen enum, h̄re weremir h̄m me God.

15 Te h̄r wen nises h̄m me God, hanhan God ketike m̄t han, h̄r han yaaik prar prar nepu. H̄r naanmamre h̄ras te h̄r ap nan̄rak menmen enum au, te God kak̄kepi h̄r nanu werek nantikerek nan̄ntar h̄r nepu witeik nanine n̄kerek nanteiknor h̄m m̄rak.

* 1:17 Ro 16:27 * 1:18 1Ti 4:14, 6:12; Ju 3 * 1:19 1Ti 3:9 * 1:20 2Ti 2:17-18, 4:14-15; 1Ko 5:5 * 2:1 Ef 6:18; Fl 4:6 * 2:4 Esi 18:23; 1Ti 4:10; 2Pi 3:9 * 2:5 Ro 3:29-30; Hi 12:24 * 2:6 Ga 1:4 * 2:7 Ap 9:15; Ga 2:7-8; 2Ti 1:11 * 2:9 1Pi 3:3-5 * 2:10 1Ti 5:10 * 2:12 1Ko 14:34 * 2:13 Jen 2:7, 22; 1Ko 11:8-9 * 2:14 Jen 3:6, 13; 2Ko 11:3

3

Him me mit kerek naanmpre mit miyapir ne weiwik miutip me God

1 *Him im yaaim. Mitik hak kerek hanhan kinin naanmamre mit miyapir ne weiwik me God, menmen im hirak hanhanem hiram yaaim.

2 *Mitik kar ik kiriak menmen yaaim, te mit nansiuwe him enum au. Hirak ketenen mite piutip kerep. Hirak naanmamre hirekes ke menmen hirak kiriakem. Hirak kakwen han kirak me menmen yapirwe te hirak kakirikem, te mit nantip hirak yaaik te naanmpri. Hirak han yaaik kakwet mit ne wit hak menmen mamit winak kirak. Hirak ekirtei him me God te hirak kaktip mit miyapir han em werek werek.

3 Hirak ap kaam tipar si enum ere ketaritari au emit. Hirak ap ketike mit nenehan nenapan me menmen au. Hirak ketikeri enu enit werek werek. Hirak ap hanhan pewek te han kirak kenke kenterim.

4 Hirak naanmpre mite wetike nikerek narak werek werek, hir nanises him mirak, te han kir katip kar ik: "Hirak iuwe hirak yaaik te naanmprai me menmen yapirwe."

5 Mitik ap naanmpre mite wetike nikerek werek werek au, kakirkeik te hirak naanmamre mit miyapir ne weiwik miutip me God werek a? Taauye!

6 Hirak mitik kises him me God nipaa ein ere in au, hirak ap naanmamre mit miyapir ne weiwik miutip me God. Mitik kar ik hirak han ekitet hirekes iuwe kentar mit hir nisesik, te hirak han kitet werek werek au. God kakiwaankek kakintar hirak han kitet hirak iuwe kakir nipaa Seten epei kiriakem, te God keperek kewaankek.

7 *Mit nerer wit wit han ekitet hirak yaaik. Au, te hir netpivek hirak enuk hirak yink enuk kakises menmen enum, hirak seten kakiwaankek kakir saauk mit ne wit nenke hepin nekenim.

Him me mit hir nanriak menmen me mit miyapir ne weiwik miutip me God

8 Mit han kerek nriak menmen me mit miyapir ne weiwik me God hir enpar ke mit ninin naanmpre mit miyapir in. Hir mit yaaim enriak menmen yaaim te hir nantip hir iuwe. Hir ap nantip nanwenin him au. Him miutip keremem. Hir naam tipar si enum yapirwe au emit! Hir ap enriak menmen me God, te hir nanri

pewek yapirwe me mit kerek nises him mirak au emit!

9 Hir han ekitet him yaaim God epei kewepyapirem kewetaiyem hiram werek te hir enisesim werek werek mekre han kir.

10 Yi yinin han ekitet menmen hir epei nriakem hiram menmen mit kerek ninin naanmpre mit miyapir ne weiwik miutip me God hir enriakem o au. Hir nriak menmen yaaim, hir enriak menmen mikaap mit miyapir ne weiwik miutip me God.

11 *Miyapir nir hir enriak menmen werek, te mit hir nantip hir iuwe nar ke mikan nir. Hir ap nantipan nanisisan enum me mit miyapir han au emit! Hir nanim tipar si enum ere netaritari au emit! Me menmen yapirwe me God, hir enriakem werek werek.

12 Mit nriak menmen me mit miyapir ne weiwik miutip me God hir enit miyapir niutip keriyen, hir ninin naanmamre miyapir nir nantike nikerek nir werek werek, te hir enises him mir. Hir naanmprior nantike mit miyapir nriak menmen mekre winak kir.

13 Neimin hir nriak menmen yaaim yaaim me mit miyapir ne weiwik me God, mit han nantip hir yaaim, te hir natip him yaaim me Krai Jisas wisenum.

Hir o as bilong menmen God kiriakem

14 Hi hanhan anen ari waswas. Hi hewis tiwei im, te menmen

15 *metenina kike, ti tewen ertei hinin naanmpre mit miyapir nises him me God. Hirak God kepu kiriak menmen, mit hir ne weiwik miutip mirak. Hir netenen him mirak naanmprewem nar ke teinik minan winak.

16 *Hau matip him iuwe me him mirak mar im. Him hirak God kewepyapirem kewetaiyem me Krai hau misesim hiram iuwe, te mit ap nantip hiram enum memipin au. Hiram matip mar im:

"God keriuwetek kan keweikin his kire mitik, te hirak kakteiknayeik.

God hirak keteikin mit Krai hirak Nikan kirak, w nipaa God Himin Yaaik kikiak kekrit kau.

Hirak keteikin mit ensel hirekes.

Mit hir nisesik newepyapirek nerer wit wit. Mit nerer wit wit nemtewek nisesik.

God kitiwekhi keyin ken wit kirak, hirak kepu ein naanmpre menmen yapirwe."

* 3:1 Ap 20:28 * 3:2 Ta 1:6-9 * 3:7 2Ko 8:21 * 3:11 Ta 2:3 * 3:15 Ef 2:19-22 * 3:16 Jo 1:14; Mk 16:19

* 4:1 2Ti 3:1; 2Pi 3:3; 1Jo 2:18; Ju 18

4

Mit enun newenin him neteikin mit menmen enum

¹*God Himin Yaaik katip kar ik: Maain mit han nanweikin sip nanwet him me God, hir nanimtau him me tipir o herwe enum kerek hanhan nanweikin han ke mit hir naninaaiwir him me God.

²Mit enun nemipin hir nantip mit miyapir him enum mar im. Hekrit hekrit mit in newenin him ere han kir kakmitorpin katip hir nemitetpin mit miyapir han, hiram menmen weinim.

³*Mit nar ik natip mit miyapir hiram enum te hir nanitan, o hir nanim menmen ham meiyam. Te hiau mit kerek mises him me God hiau mertei him mirak werék werék, hiau mertei God kirak menmen im te hiau minin mitehi God hiau metpíwek hirak yaaik, hiau mamim.

⁴*Menmen yapirwe God kirakem hiram yaaim. Hiram enum au. Yi yitehi God yi yaitip yi han yaaik yeriuwerék, te yi yayim.

⁵Him me God metike him yi yewenipiyek yeriuwerem hiram mirak menmen hiram yaaim te yi yayim.

Timoti kakriak menmen yaaim me Kraiss

⁶Ti atip nit yinan ein him im, te ti mitik yaaik hirak menmen me Kraiss Jisas werék werék. Him yaaim me God ti hewetewem, ti eisesim. Hiram mamkepit ti eriak menmen mirak mar ke menmen mamkaap yink kit.

⁷*Ti eweikin sip ewet him me wit tipir o tipitim weinim kerek mit miyapir enun ne mit hir netpin nisesim. Hiram yaaim te mit kerek nises God hir han kitefim au emit! Ti naanmampre hirekes te han kit hirak kakises him me God kerekek.

⁸*Ti esiuken eininem, hiram mamkepit kike, te ti yink kit kaku werék. Ti yaaik eriakem, te ti ehinin eiyises him me God mekre han kit. Menmen im mamkaap himin kit wisenum me petepin in ek, hiram mamekpekik maain ti etike God yi eiyu eiyit.

⁹*Him im hi hetputem hiram yaaim mit nanimtwem nanisesim.

¹⁰*God kepu hiau memeriýwek kakenthis hiau mit miyapir kerek memtau him mirak misesik. Hirak hanhan kakikepei hiau mit yapire, maain hirak kaktaihis, hiau mit miyapir meperkikem manisesim han ekitetim.

¹¹Ti atip mit miyapir ein him manp me menmen im ti eteiknorem te hir enisesim.

¹²*Ti ap ewis mit hir naninan yipir nanwirék nanintar ti pipiak au. Ti ehinin mit eteiknor menmen yaaim, te hir enisisutem. Ti atip him yaaim, eises menmen yaaim, hanhan heriuwe mit, ehises him me God, han yaaik prar prar ehu, te hir nanises him mit.

¹³Ti wen emeriyo hi anen, ti ekine him mau tiwei me God etpim him iuwe eteikin mit miyapir menmen mirak werék werék.

¹⁴*Ti naanempre hirekes te ti eriak menmen nipaa God Himin Yaaik kewepyapirem kewetitem. Hirak kewetitem me wi mit profet natip God kewetitem, te mit iuwe kerek naanmpre mit miyapir ne weiwik miutip me God hir newis his mentar paan kit, te ti hetiwem.

¹⁵*Ti ehises menmen im ti han ekitetim iuwe te maain mit nanir menmen ti eriakem, hir han kir katip ti epei hirak menmen in ek, ti hirak menmen yaaim iuwe.

¹⁶Ti naanmpre menmen mit ti hirekes eriakem metike menmen ti eteikin mit em. Ti eises him im hi hetputem, ti ekaap hirekes hetike mit kerek nemtau him mit. Te yi eiyises him me God werék werék, maain yi eiyu eitikerek.

5

Him mamkaap Timoti kinin naanmpre mit miyapir

¹*Ti ap ene ne mit au emit! Ti etpor main main ekepi har ke ti hikaap haai kit. Ti atip ekaap pipep yapirwe har ke ti ekaap kirkrek nit.

²Ti ekaap miyapir enun ne mit ehir ke ti hikaap miye pit. Ti hikaap miyapir nihan har ke ti ekaap yenten pit. Te ti han yaaik prar prar ehu. Ti ap han ekitet ari nihan au emit!

Him me miyapir mikan nir epei naa

³Mitik ke mite kerek wises God, hirak kaa, te hire wepu weiniye, ap mitik kei naanmprewe au, mit miyapir ne weiwik me God nankepiye naanmamprewe werék werék.

⁴Au ek, nikerék o nepenyerer nepu, hir naninin nanirtei hiras naanempre miye haai o maamrer nir, hir naanempromer menmen nipaa miye, haai o maamrer nerekyorem. Hir enriakem te God han yaaik ekriuweri.

⁵*Mitik ke mite hire wises God hirak epei kaa, hire wepu weiniye, mit ap naanmprewe au, hire wises God hekrit

* 4:3 Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31 * 4:4 Jen 1:31; Ap 10:15 * 4:7 1Ti 1:4, 6:20; 2Ti 2:16 * 4:8 1Ti 6:6 * 4:9 1Ti 1:15 * 4:10 1Ti 2:3-4 * 4:12 Ta 2:15 * 4:14 2Ti 1:6; Ap 6:6, 8:17 * 4:15 1Ti 5:22 * 5:1 Lev 19:32 * 5:5 Lu 2:37, 18:7

hekrit, häre witiwewekhi hîrak kakîkepiye me menmen.

⁶ Te mîte hap kerek mîtik kîre epei kaa häre wepu weiniye, häre wauriak enum wises han kîre, te häre wises menmen yapîrwe me ti, häre war ke mîte epei waa wentar häre wewekîn sip wewet God.

⁷ Ti etîp miyapîr etpor hîm manp hîr enises hîm im hi epei hetputem, te mît han ap nanîpor me menmen enum me wî hîr naanmîpror me menmen.

⁸ Neimîn hîr ap naanmamre mît nîr ne weiwîk miutîp, o neimîn hîr ap naanempre miye haai nîr, hîr enun. Menmen enum im hîr nîriakem hîram enum minîn menmen mît enun ap ne weiwîk me God hîr nîriakem.

⁹ Mît miyapîr ne weiwîk me God, hîr enwis niuk mîr emu tîwei me miyapîr nar ik hîr naanempror. Neimîn nepu weinîm, hîr ne miyapîr, hîr naninîn 60 tito, nîpaa hîr neit mît niutîp niutîp keriyen.

¹⁰ *Mît miyapîr hîr entîp hîr epei nîriak menmen yaaim mar im: Hîr nine nîkerek naanmîpror werek werek, hîr newet mît miyapîr ne wit hak menmen, hîr neke-myet hît me mît miyapîr nises hîm me God neteiknor hîr han yaaik nankepi. Mît miyapîr nîpaa menmen mewaanki, hîr nîpaa nîriak menmen yaaim yapîrwe nekepi. Neimîn nîriak menmen mar im, te hîr mît miyapîr naanmamror.

¹¹ Hîr ap enwis niuk mau tîwei hekrit hekrit naanempre miyapîr nîhan netike miyapîr tokek kerek mît nîr epei naa au, hîr nepu weinîn au emî! Maain hîr han kîr kakîkrit, hîr han yaaik nîriak menmen me Kraiss au. Hîr hanhan nanîno nanît mît han.

¹² Te hîr nanwen hîm nîpaa hîr netpim me hîr nanu weinîm nanriak menmen me mît miyapîr ne weiwîk me God keriyen. Hîr nîriak menmen im, te mît nantîp hîr nîriak enum.

¹³ *Miyapîr nîhan netike miyapîr tokek mît nîr epei naa, hîr nîriak menmen mar eim netike menmen im. Hîr nanu yain yain nanrer wînak me miyapîr han, hîr nanîmtau hîm natîpan nisesan me mît miyapîr han, hîr nanîno nantîp menmen ap yaaim, te hîr nantîp menmen haiu mînaain hîr netpim.

¹⁴ *Te hi hanhan heriuwe miyapîr nîhan netike miyapîr tokek kerek mît nîr epei naa, hîr enî mît han, nanine nîkerek, naanempre menmen mîr me wit, te hîr ap enwis mît miyapîr enun nanipei enum au, haiu emu werek werek, te haiu ap yînk enuk au.

¹⁵ Miyapîr han epei newekîn sip newet menmen yaaim, hîr nises menmen enum me Seten.

¹⁶ Mît miyapîr nises hîm me God, mîtik kei kîr kaa, mîte pîrak wepu weiniye, hîr hîras naanemprewe, te mît ne weiwîk me God au. Hîr nankaap miyapîr enun ne mît weinîn keriyen, nanwetîr menmen naanmamror.

Hîm me mît iuwe ninîn naanmîpre mît miyapîr han

¹⁷ *Hîram yaaim te hîr mît kerek naanmîpre mît miyapîr ne weiwîk me God ein, hîr mît miyapîr mît ein nanrekyor yaaim. Hîram yaaim te hîr enwet mît iuwe in pewek me wî wik me menmen hîr nîriakem mamre wî miutîpen. Hîram yaaim iuwe te mît ninîn naanmîpre mît ne weiwîk me God netike mît kerek natîp mît miyapîr hîm me God, hîr enwetîr pewek me wî wik me menmen hîr nîriakem mamrer wî miutîpen mar ke mît han ein.

¹⁸ *Menmen im hîram yaaim mentar tîwei me God matîp mar im: “Bulmakau kentîrer rais haas keremuwo, ti ap ehît waai eiyepet hîm mîram au.” Hîram wen matîp, “Keimîn kîriak menmen, hîrak kakît pewek mamrerim.” Mît kerek natîp mît miyapîr hîm me God, hîr mît ne weiwîk me God naanmamror nanwetîr pewek me menmen.

¹⁹ *Ti ap emtau hîm me mîtik kiutîp hîrak katîp kesiuwe hîm me mîtik iuwe naanmîpre mît miyapîr ne weiwîk miutîp me God ein au emî! Mîtikît wik o wikak tatnen tatsiuwe hîm mîtik, te ti emtau menmen hîrakît tatputem.

²⁰ *Hîrak kîriak menmen enum, ti enerek etpîwek me ninaan me mît miyapîr ne weiwîk miutîp me God ein, te hîr enînaain hîr ap enises menmen hîrak kîriakem au emî!

²¹ Me ninaan me God, Jisas Kraiss ketike mît nîrak ensel, hi hetput hîm manp. Ti ehises hîm im hi nepi hetputem. Ti eriak menmen me mît miyapîr ne weiwîk me God, te ti eriakem empîram empîram.

²² Ti ap ewis his mentar mîtik waswas te ti ehimîtanek hîrak naanmîpre mît miyapîr ne weiwîk me God neit wit hak au emî! Maain hîrak kakîriak menmen enum, menmen enum mîrak mamwit, te ti naanmamre hîrekes keimîn ti ewis his menterik ehimîtanek hîrak kinîn naanmamre ît ne weiwîk me God.

²³ Ti ap ehîm tîpar weinîm au emî! Ti hînap yapîrwe, te ti ehîm tîpar wain meiyam emnep menmen mekre tu kit.

* 5:10 Hi 13:2 * 5:13 2Te 3:11 * 5:14 1Ko 7:9 * 5:17 1Ko 16:18 * 5:18 Diu 25:4; 1Ko 9:9; Mt 10:10 * 5:19

2Ko 13:1 * 5:20 Ga 2:14; Ef 5:11

²⁴ Menmen enum mît han nîriakem, mît yapîrwe hîr nerteiyem, te haiu han kitetim haiu mertei hîr mît enun. Mît han nîriak menmen enum nîsawînem au meit, haiu mepîtariyem. Te God han kitetim maain hîrak kakwepyapîrem kakteikîn mît em.

²⁵ Mar im, menmen yaaim mît han nîriakem, mît yapîrwe nerteiyem hîr han kitetim. Te menmen yaaim mît nîriakem te mît nerteiyem au, God han kitetim te maain hîrak kakwepyapîrem kakteikîn mît em.

6

Him me mît hîr nîriak menmen me mît nîr iuwe

¹ *Mît kerek nîriak menmen me mît nîr iuwe hîr han ekitet mît iuwe nîr hîr yaain, te hîr mît iuwe ap nantîp enum me niuk me God kaktike menmen mît ne weiwîk me God hîr nîriakem.

² *Mît kerek nîriak menmen me mît nîr iuwe hîr nîses hîm me Krais, hîr ap nanînan yipîr nanwîrek han kakitet nanîr ik: "Hîrak kai yinak kerekek, te hi eweikîn sip ewet hîm mîrak ehises han kai kerekek." Menmen im au emî! Hîr han ekitet menmen yaaim enîriak menmen yaaim iuwe nankaap mît iuwe nîr nentar mît iuwe nîr nîses hîm me Krais, hîr hanhîni nanrekpor yaaim.

Menmen yaaim yi eiyisesim te yi eiyu werek werek

Hekrit hekrit ti eteikîn mît menmen im ti etporem te hîr enisesim.

³ *Jisas Krais ketpai hîm yaaim hîrak kekepai haiu mîses God. Mîtîk hak hîrak ap kîses hîm yaaim me Mîtîk Iuwe kaiu Jisas Krais, hîrak katîp mît hîm ham,

⁴ hîrak mîtîk enuk paan tokim kertei menmen me God werek werek au. Hîrak hanhan ketike mît han hîr natîpan nanînehan nanîntar hîm weinîm. Hîm im mamriak mît hîr han kekrit han enuk neriuwehan, hîr nenehan me menmen, hîr natîpan enum nesiuwehan hîm enum, hîr han kitet enum me nîr yinan.

⁵ *Mît nar ik nîpaa nîses God, te in ek hîr neweikîn sip newet God, te hîm mîrak mau mekre han kîr au. Hîr newaank hîras han kîr enuk netari hîm mîrak. Hîr han kitet hîr natîp mît hîm me God hîram mamkepi, hîr nanît pewek yapîrwe, te hîr nanu werek werek. Te hîr au.

⁶ *Mît han yaaik nanu nanriuwe menmen hîr nîpaa ere in netenenim, hîr nanîses hîm me God, te menmen im mamkepi hîr nanu werek werek.

⁷ *Nîpaa miyerer naiu ninai, haiu me his mepnen. Maain haiu mami, haiu mamîhis mamno. Pewek hîram ap te mamîrkeik mamkepai te God kaktîp haiu yaain te haiu mamu werek werek a? Taauye!

⁸ *Haiu metenen menmen mamîm mantike menmen haiu mamriuwetem naanmamre yînk kaiu, hîram werek.

⁹ *Te mît kerek hanhan nanît pewek yapîrwe, hîr nîre sak ketut hapîk me menmen mînin hîrak kakoa kakîm au. Hîrak ketari hîrak kenke kaa kekere hei. Mît kerek hanhan pewek yapîrwe, hîr nîre sak. Han kîr kakînke kakîntar menmen yapîrwe te hîr nanîses menmen enum, hîr nanîwaank hîras.

¹⁰ Mît han kîr kenke kentar pewek, hîram hîr o as me menmen enum yapîrwe. Mît han hîr han kîr kenke kentar pewek, te hîram menipi hîr neweikîn sip newet God. Maain hîr han tewenîn hîras me menmen enum hîr nîriakem.

Ti naanempre menmen God kewisim mekre han kit

¹¹ Te ti mîtîk ke God, ti enepîn menmen im enum. Ti eweikîn sip ewetîwem. Ti eriak menmen yaaim ehises menmen God hanhan haiu mamisesim, ehises hîm mîrak, ti hanhan mît, ti han tokik ehu me mît hîr nerekyut menmen enum, ti ap han enuk heriuwe mît erekyor enum au emî!

¹² Ti ehises menmen God emîkre han kit iuwe enum emîr ke mît hîr hanhan nesuiknen waswas nanît menmen. Ti hîriak menmen mar im, hîram mamkepit te ti ehises menmen mîrak werek werek ere maain ti etike God yi eiyu werek werek. Nîpaa God kehîmîtenut me menmen im, ti nepei atîp mît yapîrwe etpor har ik: "Hi amî ehises hîm yaaim me God."

¹³ Hi hetput me nînaan me God kerek kîriak menmen yapîrwe mamu mamî, hîrak ketike Jisas Krais kerek nîpaa katîp hîm yaaim me God kerp nînaan me mîtîk iuwe gavman Pontias Pailat,

¹⁴ me nînaan me God ketike Krais Jisas hi hetput, ti naanempre hîrekes ehises hîm nîpaa hi hetputem, te mît han ap nantîp enum me menmen im au. Ti naanempre menmen im ere Mîtîk luwe kaiu Jisas Krais kaknen kakwepyapîr hîrekes me wî God kaktîp hîrak werek te hîrak kakriuwet Krais pîke kaknen.

¹⁵ Krais pîke kaknen me wî kerek God kîmat hîrak kaknen, God ik hîrak yaaik kerekek hîrak Mîtîk luwe kînîn mît iuwe yapîrwe, hîrak hîrekes kerekek hîrak iuwe.

* 6:1 Ef 6:5; Ta 2:9-10 * 6:2 Fm 16 * 6:3 2Ti 1:13; Ga 1:6-9 * 6:5 2Ti 3:8, 4:4; Ta 1:14 * 6:6 1Ti 4:8; Fl 4:11-12; Hî 13:5 * 6:7 Jop 1:21; Ekl 5:15 * 6:8 Pro 30:8 * 6:9 Pro 23:4, 28:22

¹⁶ H̄rak kerekek kaki au h̄rak kaku tip-main tipmain enum eik. H̄rak kau kekre si iuwe merh̄he w̄senum min̄n wepni ap te m̄t nan̄no menep nan̄rek taau! N̄paa ere in m̄t̄k kiut̄p ap k̄rek, ap te haiu m̄t ne t̄ nan̄rek taau. Haiu m̄t emwen̄pi niuk m̄rak h̄rak iuwe, h̄rak kakin̄n naanmamre menmen yap̄rwe tip-main tipmain enum eik. Keremem.

H̄m me m̄t h̄r netenen menmen yap̄rwe

¹⁷ Ti at̄p m̄t kerek netenen pewek yap̄rwe, h̄r ap han kitet h̄ras h̄r yaain nin̄n m̄t han ein, au em̄t! H̄r ap han ekt̄p menmen m̄r yap̄rwe mamkepi taau. H̄ram mam̄waank waswas. God kerek kewetai menmen yap̄rwe mamrekyei han yaaik, h̄rak kerekek kak̄kepi. Pewek taau!

¹⁸ Ti etpor pewek mamkepi te h̄r nanu werek au. Menmen yaaim h̄r n̄r̄ak m̄t em h̄ram mamkaap h̄ras h̄r nanu werek werek. Te h̄r enr̄ak yaaim enkaap m̄t enwet̄r menmen m̄r yap̄rwe.

¹⁹ H̄r nanr̄iak menmen im nan̄r ke h̄r nemi menmen me maain mamkepi. H̄ram yaaim mar ke tein̄k k̄kaap w̄nak keperp, h̄ram mamkepi nanu werek werek nantike God tipmain tipmain enum eik. H̄r nanr̄iak menmen mar im in ek, h̄r enu werek werek nan̄r maain h̄r nantike God nanu. Menmen im keremem mamkepi h̄r nanu werek werek. Pewek taauye!

Ti naanempre menmen mit werek werek

²⁰ *Timoti, ti naanempre h̄m yaaim me God werek werek n̄paa m̄t han netputem, te ti at̄p m̄t han em. Ti eweik̄n sip ewet h̄m enum wein̄m ap mises h̄m me Krai. Ti eweik̄n sip ewet h̄m enum me meremir h̄m yaaim haiu misesim. M̄t nemip̄n nat̄p nar ik: “Yi eiyises h̄m maiu yaaim, te yi eiȳrtei w̄senum.” Menmen im au em̄t!

²¹ *M̄t han h̄r nises h̄m mar im, te h̄r n̄naaiw̄r h̄m yaaim me Krai newaank h̄ras.

Hi hanhan God kakrekyi menmen yaaim.

Mep̄r keremem

* 6:20 2Ti 1:14; 1Ti 4:7

* 6:21 2Ti 2:18

Tiwei Pol Kewisik Ken Timoti - 2 Menmen me tiwei ik

Pol katip Timoti gude 1:1-2

Pol kewepyapir menmen mau mekre ehan kirak katip Timoti em 1:3-2:13

Pol katip Timoti menmen me ewok hirak kakisesim 2:14-4:5

Pol katip Timoti menmen mau emarkeik me hirkes 4:6-18

Pol katip Timoti him mikaru 4:19-22

1 *Hi Pol hi aposel ke Krais Jisas. God kehimitena hi hatip mit miyapir him mirak hentar nipaa hirak katip mit kerek nises him me Krais Jisas, hir nanit himin yaaik nanu werek werek.

2 *Timoti, ti nikan kai yaaik ne menmen me God, hi heswut tiwei ik e. Hi hanhan God Haai ketike Krais Jisas Mitik Iuwe kiau hirakit han tewenit tatrekyut yaaim, te ti ehu werek werek.

Haiu ap yink enuk mentar him yaaim me God au emit

3 *Maamrer nai hir epei nises him me God, hir nekepa te hi hises him mirak har ke hir nisesim. Hi hertei hekre han kai hi hisesim werek werek. Witaan wanewik hi hitehi God menmen, hi han kitetit te hi hatip God hirak yaaik kenterit.

4 *Hi han kitet nipaa hawir winaipisakit, ti hikit. Hekrit hekrit hi hanhan arit te hi han yaaik ehu.

5 *Hi han kitet menmen me God ti hisesim, ti ap hemipin au. Ti hisesim werek werek. Nipaa maam pit niuk mire Lois wetike miye pit Yunis hir ninin nises God werek werek, te in ek hi hertei werek ti hisesik har ke nipaa hir nisesik.

6 *Te in ek hi eketut han em te ti naanmpre menmen yaaim nipaa God kewetum wi kerek hi hewis his mentar paan kit hitehi God me ti. Ti eriakem iuwe ehir ke mitik ketenwo si yeunek merhhe, ti ekaap mit eriuwerem

7 *hentar ti hertei God ap kewetai Himin kirak Yaaik hirak kenipai haiu mnaain au. God Himin Yaaik kenipai haiu mamu han tokik, haiu hanhan mit, hirak kekepai haiu mamwen han kai me menmen haiu manisesim.

8 *Te ti ap yink enuk hatip mit miyapir him me Mitik kiau Iuwe au emit! Ti yink enuk heriuwa hi hekre winak enuk

ke gavman hentar hi hatip mit miyapir him mirak au emit! Mit nanrekuyut enum hentar ti hatip mit miyapir him me God, hirak kakikepit te ti han tokik ehu etikewa me menmen im.

9 *God kekepai ketaihisi keninai haiu mamre nikerek narak. Hirak kehimitenai kentar haiu yaain au. Haiu enun. Hirak kehimitenai kentar han kirak kerek hirak han tewenai. Nipaa God kewis ti wen au, hirak han tewenai katip maain hirak kaksuwe Krais Jisas kaknen kakikepai.

10 *Te in ek, hirak epei keteiknai hirak han tewenai. Hirak keriuwet Jisas Krais hirak epei kan kaktaihisi naanmamarai. Hirak keremir menmen menip haiu mit haiu mami, hirak keteiknai keriuwe him mirak yaaim mar kerek haiu mamit himin yaaik haiu mamu werek werek tipmain tipmain enum eik.

11 *Me him mirak yaaim keremem, hirak kehimitena hi aposel kirak, hi hewep him mit miyapir hetpor him mirak.

12 Mit nerewaank nenterim, te hi yink enuk au. Hi hertei keimin hi eisesik, hi hertei hirak naanmpre menmen hirak kehimitenewem hi hiriakem ere wi maain hirak kaknen skelim mit han kitet menmen hir niriakem.

13 *Te ti ehises him yaaim ti hemtewem hi nipaa hetputem. Him im hiram mire piksa meteiknut menmen yaaim. Ti wen eises Krais Jisas ti hanhanek ketike mit har ke haiu mit yapirwe ne Krais Jisas miriakem.

14 *Ti naanempre werek werek him yaaim me Krais God Himin Yaaik kerek kau kekere han kiau hirak epei kewetum.

15 *Ti hertei werek werek hirak Fiselas, Hemosenis tetike mit han yapirwe ne provins Esia hir yink enuk neriuwa naineina ninaipisa me wi mit newisa hi hen hekre winak enuk ke gavman.

16 Hi hanhan God kakriak mitik Onesiforas ketike mit narak menmen yaaim. Me wi yapirwe hirak kekepai kenipa han yaaik. Hirak yink enuk kentar hi ekere winak enuk au.

17 Hirak kapiun wit iuwe Rom, hirak kinketnau kinketnau ere hirak kenepya.

18 *Ti hertei werek menmen yapirwe Onesiforas kerekewem kekepai keriuwerek keit wi Efesas. Hi hanhan Mitik Iuwe hanhanek kakrekuyewek yaaim me wi maain hirak skelim haiu mit han kakitet menmen haiu miriakem.

* 1:1 Ef 1:1 * 1:2 1Ti 1:2 * 1:3 Fl 3:5; Ap 23:1, 24:16

Ro 1:16 * 1:9 Ef 1:8-9; Ta 3:5 * 1:10 1Ko 15:55-57; Hi 2:14 * 1:11 1Ti 2:7 * 1:13 1Ti 4:6, 6:3; Ta 1:9, 2:1

* 1:14 1Ti 6:20 * 1:15 2Ti 4:16 * 1:18 Ju 21

* 1:5 Ap 16:1 * 1:6 1Ti 4:14 * 1:7 Ro 8:15 * 1:8

2

Ti hiriak menmen me Kraiss har ke mitik ke ami yaaik

¹ Te ti nikan kai ke menmen me God, ti hepu han tokik heriuwe menmen mamkepai kerek God keweteyem kentar haiu ne Kraiss Jisas.

² Him mei yapirwe ti epei hemtau hi hetpim mit yapirwe nemtewem, ti atip mit han yaain em, te maain hir nantip mit miyapir han em.

³ *Mit hir neriwaank me menmen, ti wen han yaaik ehu ehises him me Jisas Kraiss werek werek ehir ke mitik ke ami kises him me mitik iuwe kirak.

⁴ Mitik ke ami ap kirak menmen me mit han au. Mitik kirak iuwe kerekek. Hirak hanhan kaknip mitik iuwe kirak han yaaik kakriuwerek kerekek.

⁵ *Mitik kesiuknen ketike mit han, te hirak ekises him werek werek au, hirak kakin mit, hirak ap kakit menmen au. Hirak kakimtau him kakisesim, te hirak kakit menmen.

⁶ *Mitik kaan ni mirak kamir menmen iuwe, maain hirak kakin kakit menmen epei me yaaim, mit han nanisesik.

⁷ Ti han kitet menmen wikak im hi hetputem. Hiram mire piksa meteiknut menmen. Mitik luwe kakikepit te ti hertei menmen im werek werek.

⁸ *Hekrit hekrit ti han ekitet Jisas Kraiss. Hirak kire mitik, hirak nepenyek ke mitik iuwe Devit ke Juda. Hirak Jisas hirak kire God, hirak kaa pike kekrit kepu kepeit kar ke hi hatip mit em meriuwe him mai yaaim.

⁹ *Mit nerewaank hi hepu hekre winak enuk har ke mitik kirak enum hentar hi hewepyapir him yaaim me Kraiss. Te mit ap newen him me God au. Hiram mepno ein ein.

¹⁰ *Hiram mepno ein ein te hi han yaaik hepu hetike menmen im enum hentar hi hertei menmen im hirakem hiram mamkaap mit kerek God kehimitenor hir mit ne Kraiss Jisas, hirak kakikepi kaktorhis hir nantikerek nanu werek werek tipmain tipmain enum eik.

¹¹ *Haiu mertei him im hiram matip werek. Hiram matip mar im: "Haiu mami mantike Kraiss Jisas, te haiu mantikerek mamu.

¹² *Haiu mamu han tokik me menmen enum mit nerekyeyem, te maain

haiu mamu mantikerek naanmamre mit.

Haiu mepakinek te hirak kakraipakin.

¹³ *Haiu mare mamisesik, te maain au haiu minapen, hirak wen kakises him mirak. Hirak kakweikin his taau."

Mitik kime menmen werek werek kar ik, God kaktip hirak yaaik

¹⁴ *Hekrit hekrit ti ekiak han ke mit miyapir nit en me him hi hetputem. Ti etporem him manp God kakirem, ti etpor hir ap eninehan me him ham him ham au emit! Menmen im mamkaap mit kerek nemtewem au. Hiram mamriwaank.

¹⁵ *Ti hirekes eriak menmen yaaim enip God han yaaik ehir ke mitik kirak menmen yaaim, hirak yink enuk au. Ti hewepyapir him me God eteikin mit em werek werek.

¹⁶ *Ti enapen him enum weinim hentar him mar im mamri mit han kir te hir nanises menmen enum yapirwe.

¹⁷ *Him im enum mar wikes teknei miwapin yink ke mit. Him me mitikit wik it Haimenias ketike Failitas hiram enum mar ke wikes teknei.

¹⁸ Hirakit tinaipis him yaaim me God, hirakit tatip God epei keithis mit kikian. Te hirakit teweikin han ke mit han te hir ap nises him yaaim au. Hir nises him enum mar hi epei hetpim.

¹⁹ *Mit nises him me God, hir nire teinik God kamir mau winak, hir ap te nanises him enum nanawaank hiras au. Me mit in God katip him im: "Mitik luwe kertei neimin hir nkerek mirak, neimin au. Neimin natip Mitik luwe naanmipror, hir eninepin enkeipin menmen enum."

²⁰ *Mekre winak iuwe yaaik sar metike min yapirwe mepeit. Min ham mire gol, min ham mire silva, min ham mire toni weinim. Min yaaim mit newis menmen mekremer newet mit em hir nanim. Min enum me toni weinim o sar, hir newis menmen enum me teipe wenut mekremer.

²¹ *Keimin kenpin kekeipin him enum hirak kakir ke min yaaik kerp kemerir Mitik luwe kakirak menmen yaaim ekriuwerek.

²² *Ti erir enepin ekeipin menmen mit pipep hanhanem. Menmen im au emit! Ti etike mit yaain han kir yaaik prar prar, hir nitehi God menmen, yi eiyises menmen yaaim me God, yi eiyises him mirak,

* 2:3 2Ti 1:8; 4:5 * 2:5 2Ti 4:8 * 2:6 1Ko 9:7, 10 * 2:8 1Ko 15:4, 20; Ro 1:3 * 2:9 Ef 3:1; Fl 1:12-14 * 2:10 Ef 3:13; Kl 1:24 * 2:11 2Ko 4:11 * 2:12 Mt 10:33 * 2:13 Ro 3:3-4; Nam 23:19; Ta 1:2 * 2:14 1Ti 6:4; Ta 3:9 * 2:15 1Ti 4:6; Ta 2:7-8 * 2:16 1Ti 4:7 * 2:17 1Ti 1:20 * 2:19 Nam 16:5, 26; Jo 10:14; 1Ko 8:3; Ais 52:11 * 2:20 1Ko 3:12 * 2:21 2Ti 3:17 * 2:22 1Ti 6:11 * 2:23 1Ti 4:7

hanhan m̄t, yi han yaaik eiriuwe m̄t yi eikiyan eiyu eiȳt.

23 *Ti enaaiw̄r h̄m enum kerek m̄t netari menmen me God h̄r nituthiyem au em̄t! Ti hertei yi yat̄ipan me h̄m mar im enum yi einehan me menmen im.

24 *M̄tik kerek kime menmen me M̄tik luwe, h̄rak ketike m̄t han nan̄nehan au em̄t! H̄rak eku han yaaik ekriuwe m̄t yap̄rwe kakteiknor menmen me God h̄rak han ek̄wei ekwaai,

25 *kerek keteik̄n m̄t enun menmen m̄r enum h̄r nisesim. Ti ariakem haiu mep̄tari God kak̄kepi te h̄r nanweik̄n sip me menmen enum nan̄rtei h̄m yaaim nanisesim o au.

26 N̄paa Seten keweik̄n han ke m̄t kar ke h̄rak ketorhis nekre hepin m̄rak, h̄rak kenipi nises han k̄rak. Te h̄r nan̄rtei h̄m yaaim h̄r nan̄r nan̄nep̄n nankeip̄n hepin me Seten nan̄r ke saauk m̄r̄r mekeip̄n hepin me m̄t.

3

W̄i menep Kraiſ Jis̄as p̄ike kaknen, m̄t nan̄riak menmen enum yap̄rwe

1 *Ti han ekitet menmen im. Maain w̄i menep Kraiſ Jis̄as p̄ike kaknen, menmen enum iuwe mam̄krit mamnen.

2 *M̄t hanhan h̄ras keriyen, h̄r paan tokik, h̄r han kitet h̄r h̄ras iuwe, h̄r nant̄ip m̄t enum, h̄r nanises h̄m me miye haai au, h̄r han yaaik neriuwe menmen m̄t nanrekyorem nankepi neriuerem au, h̄r nant̄ip h̄ram menmen wein̄m. H̄r nan̄napen menmen yaaim.

3 H̄r hanhan m̄t au, h̄r nan̄napen te nanu nan̄t, h̄r nansiuwe h̄m enum, h̄r nanwen̄n han k̄r me menmen enum au, h̄r m̄t enun nepan nan̄naain menmen yaaim.

4 H̄r nanises h̄m m̄r h̄ras au, h̄r han kakitet enum enum, h̄r han kitet h̄r nertei menmen yap̄rwe, h̄r hanhan menmen me Seten mamrekyor han k̄r yaaik. God au.

5 *H̄r nemip̄n nanises menmen me God, te m̄t nan̄rem, te menmen iuwe me God mau mekre han k̄r au. Ti eweik̄n sip ewet m̄t nar ik.

6 *M̄t han nar ik h̄r nen nat̄ip h̄m yaaim meit w̄inak me m̄t h̄r nemip̄n miyap̄r enun netari h̄r ȳnk enuk neriuwe menmen n̄paa h̄r n̄riakem, h̄r han k̄r kakrit h̄r nanises h̄m heriyai heriyai.

7 *H̄r nan̄mtau h̄m me m̄t yap̄rwe, te h̄r nertei h̄m me God werek werek au.

8 *N̄paa Janis ketike Jambris h̄rak̄it teit h̄m me maam n̄pu kaiu Moses h̄m tew̄rem. Mar im m̄t in h̄r nem̄npep h̄m yaaim me God wein̄m. Te h̄r m̄t han k̄r enuk, h̄r netari h̄m yaaim me God au.

9 H̄r h̄m m̄r mam̄krit iuwe au. M̄t yap̄rwe nan̄rtei menmen m̄r enum memip̄n mar ke n̄paa m̄t nertei me menmen enum Janis ketike Jambris h̄rak̄it t̄riakem.

Ti ewis h̄m me God mekre han kit ti ehisesim

10 Au, ti etikewa haw̄r wariyak̄it, te ti hertei h̄m mai, ti hertei menmen hekrit hekrit hi h̄riakem. Ti hertei han kai hi hises God werek werek, hi han kekrit han enuk heriuwe m̄t waswas au, hi hanhani. Hi hepu han tokik me menmen enum m̄t nerekyewem.

11 *Ti hertei m̄t nesiuwe h̄m neiyep te h̄r nerewaank iuwe. Ti hertei menmen m̄t nerekyewem meit wit Antiok, Aikoniam, Listra, m̄t en neiyep nerewaank enum. Hi haa au, God kekepa hi wen hepu.

12 *M̄t yap̄rwe kerek hanhan nises Kraiſ Jis̄as werek werek, m̄t nan̄n̄p nansiuwe h̄m nanriwaank.

13 Te m̄t enun netike m̄t han enun newisesik, maain h̄r nan̄riak enum iuwe, Seten h̄rekes kamitorp̄n, h̄r nanmitetp̄n m̄t miyap̄r yap̄rwe.

14 *Te ti wen ehises h̄m yaaim n̄paa m̄t netputem ti hisesim hentar ti hertei werek m̄t kerek h̄r netputem h̄r yaain.

15 *N̄paa ti kike miye pit wetike maam pit h̄r netput h̄m yaaim me God. In ek haiu m̄t metputem ti hisesim. H̄m im h̄ram yaaim mamteik̄n menmen yaaim ti ehisesim me Kraiſ Jis̄as te maain God kak̄kepi kaktuthis ti n̄kan k̄rak.

16 *N̄paa God H̄m̄n Yaaik kewep han ke m̄t, h̄r newis h̄m m̄rak mau t̄wei. H̄m im yaaim mamteik̄n haiu m̄t menmen, mamwepyap̄r menmen enum haiu m̄riakem, mamkepai haiu mamweik̄n han kaiu, mamteik̄nai menmen yaaim haiu emisesim te han kaiu yaaik prar prar.

17 *H̄ram mamkepai haiu m̄t ne God haiu yaain te haiu mamriak menmen yaaim yap̄rwe m̄rak.

4

Ti at̄ip m̄t miyap̄r h̄m yaaim me God

* 2:24 1Ti 3:3; Ta 1:7 * 2:25 1Ti 2:4 * 3:1 1Ti 4:1 * 3:2 Ro 1:29-31 * 3:5 Mt 7:15, 21; Ro 2:19-20; Ta 1:16
 * 3:6 Ta 1:11 * 3:7 2Ti 2:25 * 3:8 Eks 7:11, 22; 1Ti 6:5 * 3:11 Ap 13:50, 14:5, 19; Sam 34:19 * 3:12 Mt 16:24; Jo 15:20; Ap 14:22 * 3:14 2Ti 2:2 * 3:15 Jo 5:39 * 3:16 Ro 15:4; 2Pi 1:21 * 3:17 2Ti 2:21 * 4:1-2 Ap 10:42; Ro 14:9-10 * 4:1-2 Ap 20:20, 31

12 **Hi hetput h̄m manp, God Haai ketike Jisas Krai, h̄rak̄it t̄raw̄r teit ninaan m̄rak̄it. Hi hetput hentar Jisas Krai pike kaknen te maain h̄rak skelim m̄t nepu nantike m̄t kerek epei naa. Hi hetput te ti at̄ip m̄t miyap̄r h̄m me God, ti eteik̄n m̄t h̄r nises menmen enum, ti eneri, ekeyor han k̄r te h̄r enises menmen yaaim. Ti eteik̄norem werek werek han enuk eriuweri au em̄t!

3 *Ti er̄iak menmen im hentar maain m̄t miyap̄r h̄r nan̄napen nan̄mtau h̄m yaaim me God au. H̄r hanhan nan̄mtau h̄m enum me memip̄n mamnip han k̄r yaaik. Te h̄r nanri m̄t yap̄rwe nani-torhi te h̄r nan̄tpor h̄m, h̄r hanhan nan̄mtewem.

4 *H̄r nanweik̄n sip nanwet h̄m yaaim em, h̄r nanises h̄m wein̄m me m̄t.

5 Hekrit hekrit te ti naanmamre h̄rekes, eh̄rp han tokik me menmen enum enum mamnen, ti at̄ip m̄t h̄m yaaim me Krai Jisas te h̄r nan̄mtewem. Ti er̄iakem iuwe, te ti ere m̄tik ke God yaaik.

Wok me Pol h̄ram menep epei au

6 *Ti ehises menmen hi hetputem, te hi au. W̄i epei mamnen te m̄t naniyep te hi hahi.

7 *Hi epei h̄riak menmen God n̄paa keh̄m̄tena hi h̄riakem. Hi h̄re m̄tik kes̄iuknen resis ken k̄piun mak. Menmen hi h̄riakem h̄ram epei au.

8 *Te menmen yaaim me h̄m̄n kai memeriyo m̄waai meit wit ke God. Maain God h̄rak M̄tik Iuwe Yaaik skelim m̄t, h̄rak kakwetewem. Te hi kiut̄pen au. H̄rak kakwet m̄t han kerek nanmeriȳwek h̄r hanhan h̄rak kakwepyap̄r h̄rekes kak̄it t̄ ik, h̄r nantikewa haiu mam̄t menmen yaaim h̄rak kakwetaiyem.

H̄m meiyam kike

9 *Ti ap era era eh̄t yayiwe au em̄t! Ti enen waswas hentar

10 *Dimas epei k̄naip̄sa ken wit Tesalonaika, h̄rak hanhan keriuwe menmen enum m̄t hanhan em. Kresens epei ken wit Galesia, Taitas ken wit Dalmesia.

11 *Luk kiut̄pen kerekek kau ketikewa. Ti eh̄this Jon Mak h̄rak kaktikewit yi einen in kak̄ntar h̄rak yaaik kak̄kepa.

12 *Hi heriuwet Tikikas h̄rak epei ken wit Efesas.

13 *W̄i kerek ti enen, ti eh̄t saket kai nokik kerek n̄paa hi enem̄t̄n ewis̄m

m̄waai meit w̄nak ke Kapas keit wit Troas. Te ti et̄wem mamtike t̄wei mei. T̄wei mit n̄paa m̄t n̄riakem me miyak pat̄n, ti et̄wem eiȳm enen hi hanhanem iuwe.

14 *Aleksanda, m̄tik kime bras ain, h̄rak kerekyo menmen enum enum. M̄tik Iuwe kakrek̄ȳwek enum mamrer menmen me h̄rak epei kerek̄yewem.

15 Ti naanempre h̄rekes me h̄rak hentar h̄rak kat̄ip enum enum me h̄m yaaim me Krai haiu mat̄ip m̄t em.

16 *W̄i hi hin̄n hen kot ke gavman hat̄ip h̄m naanempre h̄rekes, m̄t han nekepa au, h̄r n̄naip̄sa. Hi hanhan M̄tik Iuwe ap han kitet menmen im enum h̄r n̄riakem keremem.

17 *Te M̄tik Iuwe kekepa kerek̄yo hi han tokik hau. Mar im hi hat̄ip m̄t h̄m me God te m̄t yap̄rwe neit kot mem̄tewem. Te M̄tik Iuwe kekepa, m̄t ap neiyep hi haa au. Hi hepu werek.

18 Maain M̄tik Iuwe kak̄kepa me menmen enum enum kak̄riya kak̄wisa hah̄t wit k̄rak naanmamprau. Haiu emwen̄pi niuk m̄rak h̄rak iuwe tipmain tipmain enum eik. Keremem.

19 *Ti at̄ip Prisila wetike Akwila h̄r netike m̄t miyap̄r n̄kerek ne m̄tik Onesiforas, ti etpor h̄r yaain.

20 *Iras̄tas wen kepu wit Korin. Hi hin̄naip̄s Trofimas h̄rak k̄nap keit wit Mailitas.

21 Te ti enen wasenum. Maain haw̄i h̄tan n̄ime yuwerep mamnen.

Yubulas, Pyudens, Lainas tetike m̄te Klodia nat̄ip ti yaaik, h̄r netike nit yinan yap̄rwe in.

22 Hi hanhan M̄tik Iuwe kaku kak̄kre han kit. Hi hanhan M̄tik Iuwe han yaaik k̄rak kaku kaktikewi.

Mep̄r keremem

* 4:3 1Ti 4:1; 2Ti 1:13 * 4:4 1Ti 4:7 * 4:6 Fl 2:17 * 4:7 1Ti 6:12 * 4:8 1Ko 9:24-25; Rev 2:10 * 4:9 2Ti 1:4
* 4:10 Kl 4:14; Ta 1:4 * 4:11 Kl 4:14; Ap 15:37-39 * 4:12 Ef 6:21-22 * 4:13 Ap 20:6 * 4:14 1Ti 1:20; Sam
62:12; Pro 24:12; Ro 2:6 * 4:16 2Ti 1:15 * 4:17 Ap 23:11, 27:23; Dan 6:22 * 4:19 Ap 18:2; 2Ti 1:16-17 * 4:20
Ap 19:22, 20:4

Tiwei Pol Kewisik Ken Mitik Taitas Menmen me tiwei ik

Pol katip Taitas him gude 1:1-4
 Him me mit iuwe ninin naanmipre emit ne sios 1:5-16
 Menmen mit miyapir ne sios nanisesim 2:1-3:11
 Pol katip Taitas him mīkaru 3:12-15

1 Hi Pol hi hīriak menmen me God, Jisas Kraiś kehimātena hi aposel kīrak. Hīrak keriuweta hi hepno ekaap mit God kehimāteni hīr mit nīrak, te hīr enises hīm mīrak werek. Hi etpor hīm yaaim, te hīr enīrtei enises menmen me God.

2 Hi ekaap mit hīr nanises hīm me God nanmeriyiwēk hīrak kaknen kaktorhis, te hīr nantūkerek nanu nanit tipmain tipmain enum eik. God hīrak kemipin au. Nīpaa enum eik hīrak kīriak ti wenu au, hīrak katip hīrak hanhan mit nantūkerek nanu nanit tipmain tipmain enum eik.

3 *Hīrak ketpim epei au, maain wī ham hīrak kehimātanem, hīrak kewepyapīrem. Hīrak kewepyapīrem keriuwe hīm hīrak kewetewem, te hi atip mit em. God katip hīrak kaktaihis haiu mit keriyen, te hīrak keweto hīm im hi atip mit em.

4 *Taitas, hi Pol hewisut tiwei ik kan. Ti nikan kai ke menmen me God haiu yapirwe misesim. Hi hanhan God Haai ketike Kraiś Jisas kerek kekepai kaktaihis, hīrakit tatrekyut yaaim, te ti ehu werek werek.

Hīm me mit iuwe naanmipre mit ne weiwik me God

5 Hi hīnainwīrit ti hepu wit Krit, te ti erīak menmen ere werek nīpaa hi hīriakem. Ti ehimātan mit iuwe naanempre mit miyapir ne weiwik me God nerer wit wit mar ke nīpaa hi hetputem.

6 *Mit iuwe nīpaa ere in hīr nīriak menmen enum au, hīr naanmamre mit miyapir ne weiwik me God keriyen. Hīr neit miyapir niutip niutip keriyen. Nīkerek nīr enises hīm me Kraiś, te hīr mit han ap nansiuwe hīm nantip nīkerek nīr nīriak enum nises han kīr weinim ap nemtau hīm me miye haai au emit!

7 *Mitik iuwe naanmipre menmen me God, te hīrak nīpaa ere in kīriak menmen yaaim. Hīrak mitik enuk paan tokik au emit! Hīrak ap han enuk waswas keriuwe

menmen au emit! Hīrak kaam tīpar si enum ere ketaritari au emit! Hīrak ketike mit han nenehan nenapan me menmen au emit! Hīrak hanhan kakit pewek te han kenke kenterim au emit!

8 Au, hīrak ekīkaap mit han nan neke wit hak, hīrak hanhan ekises menmen yaaim. Hīrak naanempre hīrekes ekriak menmen yaaim ekises hīm me God. Hīrak ekwenin han kīrak te hīrak eku werek.

9 *Hīrak ekises hīm yaaim nīpaa haiu metporem, te hīrak kaktip mit kakīkepi kakriuwe hīm im yaaim, hīrak kakri han ke mit ap nises hīm yaaim, te hīr nanīrtei menmen enum hīr nisesim.

Mit enun ne wit Krit natip him weinim nemipin

10 *Hīrak ekriak menmen im ekīntar mit yapirwe ein ne weiwik me God hīr nīnapen nemtau hīm me Kraiś. Hīr natip me menmen weinim nemitetpin mit neriuwerem. Mit yapirwe nar ik hīr nises hīm me mit kerek natip nar ik: “Yi eirekir yīnk ki, te yi yises hīm me God werek werek.”

11 *Hīr mit nar ik nemitetpin mit neriuwe hīm mīr im enum. Hīr nari han ke mit miyapir nīkerek nīr niutip niutip nerer wit wit neriwaank. Hīr netpor hīm enum hīr enisesim kerek haiu mit in haiu ap te mamriakem taau. Te hīr enit pewek kere-mem me mit han. Te ti ewenin menmen mit nar ik hīr nīriakem natip mit em.

12 Nīpaa mitik kiutip ke mit ne Krit hīr han kitet hīrak profet yaaik hīrak katip kar ik: “Hekrit hekrit haiu mit ne wit Krit haiu memipin, han kaiu enuk haiu mīriak enum mar ke samiyak enuk, haiu mau yain yain maam menmen weinim.”

13-14 **Hīm im hīrak ketpim hīram yaaim. Ti ene mit in ne weiwik me God wisenun, te hīr ap enises hīm me weiwik me maamrer ne mit ne Isrel au emit! Hīr ap enises hīm weinim me mit nises hīm lo me nīpaa te hīr neweikīn sip newet hīm yaaim me God em au emit! Hīr mit ne weiwik me God hīr enises hīm mīrak werek werek keremem.

15 *Mit han, han kīr yaaik prar prar, hīr han kitet menmen yapirwe yaaim te hīr ap nīneinim au. Te mit han kerek han kīr enuk, hīr han kitet hīm me Kraiś werek werek au, hīr natip menmen yapirwe hīram enum hīr nīneinim. Menmen mewaank han kīr te hīr netari menmen enum hīr nīriakem nisesim.

16 *Hīr natip hīr netike God nau han kiutip, te menmen hīr nīriakem nisesim

* 1:3 Ef 1:9-10; Ta 2:10, 3:4; 1Ti 1:1, 11 * 1:4 2Ko 8:23; Ga 2:3; 2Ti 1:2; 4:10; Ro 1:7 * 1:6 1Ti 3:2-7; 2Ti 2:24-26
 * 1:7 1Ko 4:1 * 1:9 2Ti 4:3; Ta 2:1 * 1:10 1Ti 4:7 * 1:11 Jo 10:12; 1Pi 5:2; 2Ti 3:6 * 1:13-14 2Ti 4:2 * 1:13-14
 1Ti 4:7 * 1:15 Mt 15:11; Ro 14:20 * 1:16 2Ti 3:5; 1Jo 1:6, 2:4

meteiknai h̄r nemip̄n. H̄r netike God nau han kiut̄p̄ taauye! H̄r nises h̄m me Krai au. H̄r m̄t enun paan tokik, h̄r ap nan̄rak menmen mei yaaim miut̄p̄ taauye!

2

H̄m ti at̄p̄ m̄t miyap̄r iuwe em

1 *Te ti et̄p̄ m̄t miyap̄r h̄m yaaim h̄ram mises h̄m me God.

2 Ti at̄p̄ m̄t enun ne m̄t te h̄r ap naam t̄par wain ere h̄r netaritari au em̄t! H̄r naanmam̄pre h̄ras en̄rak menmen yaaim, te m̄t han nat̄p̄ h̄r yaain. H̄r enwen̄n han k̄r me menmen h̄r nisesim. H̄r enises h̄m me Krai werek werek. H̄r han tewen̄n m̄t. M̄t nerekyor enum te h̄r han tokik enu.

3 *Ti at̄p̄ miyap̄r epei enun ne m̄t te h̄r naanem̄pre h̄ras me menmen yap̄rwe h̄r n̄rakem, en̄r ke miyap̄r nises h̄m me God h̄r en̄rakem. H̄r ap nant̄pan nanisesan au em̄t! H̄r ap hanhan nan̄m t̄par wain yap̄rwe au. H̄r nat̄p̄ miyap̄r han menmen yaaim me God neteiknorem narkeik h̄r nanisesim.

4 H̄r ent̄p̄ miyap̄r n̄han menmen enkepi te h̄r han etwen̄n m̄t n̄r niut̄p̄ niut̄p̄ netike n̄kerek n̄r.

5 *H̄r nat̄p̄ miyap̄r n̄han menmen, te h̄r naanmam̄re h̄ras te h̄r nan̄rak m̄t miyap̄r menmen yaaim. H̄r ap han ekitet nant̄ke m̄t nanriyanhis nanwen̄nem au em̄t! H̄r naanmam̄re menmen me w̄nak, en̄rak menmen yaaim en̄mtau h̄m me m̄t n̄r niut̄p̄ niut̄p̄ keriyen, te m̄t han ap nant̄p̄ enum me h̄m me Krai keremem au.

H̄m me m̄t pipep

6 Ti at̄p̄ m̄t pipep h̄m manp te h̄r naanem̄pre h̄ras nanwen̄n han k̄r me menmen h̄r han kitetim te h̄r en̄rak menmen yaaim keremem.

7 *Menmen yap̄rwe ti h̄rakem, h̄ram m̄re piksa meteiknor menmen h̄r enisesim. W̄i ti etpor menmen, ti ap ari h̄m wein̄m etporem metike h̄m yaaim mit au em̄t, te h̄r nan̄rtei ti m̄tik yaaik.

8 *Ti at̄p̄ h̄m yaaim mamkaap m̄t keremem, te m̄t han ap te nant̄p̄ enum me h̄m mit. Ti eriak menmen mar im, te m̄t enun nepan ne h̄m me Krai h̄r ȳnk enuk nentar h̄r ap nat̄p̄ h̄m enum em menmen yaaim haiu m̄t m̄rakem au.

H̄m me wok m̄t

* 2:1 Ta 1:9 * 2:3 1Ti 3:11 * 2:5 Ef 5:22 * 2:7 1Ti 4:12; 1Pi 5:3 * 2:8 1Pi 2:15 * 2:9 1Ti 6:1; 1Pi 2:18
 * 2:10 Ta 1:3 * 2:12 1Jo 2:16; Ef 1:4 * 2:13 1Ko 1:7; Fl 3:20 * 2:14 Ga 1:4; Sam 130:8; Eks 19:5; Diu 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9; Ef 2:10 * 2:15 1Ti 4:12 * 3:1 Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14 * 3:2 Fl 4:5 * 3:3 1Ko 6:11; Ef 2:2, 5:8

9 *Ti at̄p̄ m̄t kerek n̄rak wok me m̄t han, te h̄r enises h̄m me m̄t n̄r iuwe te h̄r han yaaik neriueri me menmen yap̄rwe h̄r n̄rakem. H̄r ap en̄tpor h̄m enum au em̄t!

10 *H̄r ap enkint̄p̄ menmen me m̄t n̄r iuwe en̄pak̄nem au em̄t! H̄r naanmam̄re menmen me m̄t n̄r iuwe enises h̄m, te m̄t n̄r iuwe en̄rtei m̄t in n̄rak menmen yaaim. Mar im m̄t n̄r iuwe h̄r han kitet h̄m me God kaiu kak̄kepai h̄ram yaaim.

11 Hi hat̄p̄ menmen im hentar God epei keteiknai h̄rak hanhan kak̄kepai haiu m̄t yap̄rwe kaktaihis, te h̄rak keriuwet Jisas h̄rak kan t̄i.

12 *Menmen im meteiknai haiu emweik̄n sip emwet menmen enum te t̄i. Haiu ap emises h̄ras te haiu em̄rak menmen yaaim emises God em̄r ke m̄t nises h̄m me God h̄r en̄rakem. Haiu em̄rak menmen em̄r im me w̄i haiu mepu t̄i im e.

13 *Haiu em̄rak menmen im me w̄i haiu memer̄r w̄i yaaim God kaiu Iuwe Jisas Krai p̄ke kaknen kakweyap̄r h̄rekes kakteik̄n m̄t menmen m̄rak iuwe.

14 *N̄ipaa h̄rak kaa kak̄kepai kaktaihis, te haiu emnaaiw̄r menmen enum, haiu emises h̄m me God. H̄rak kerekyei haiu mepu han yaaik prar prar, haiu m̄t n̄rak keriyen. Haiu hanhan w̄isenum mamrekȳwek menmen yaaim.

15 *Ti wen etpor h̄m im h̄m manp enum. M̄t h̄r n̄napen nanises h̄m im, ti etpor h̄m manp hekreh̄r ke Jisas te h̄r enisesim. Te ti ap ewis m̄t h̄r n̄nan yip̄r nanw̄rek neweik̄n sip newetutem.

3

Haiu m̄t emises menmen yaaim

1 *Hekrit hekrit ti eriak han ke m̄t miyap̄r ne weiw̄k miut̄p̄ me God te h̄r nan̄mtau h̄m me m̄t ne gavman netike m̄t kerek naanm̄pre m̄t nerer wit wit, h̄r enises h̄m m̄r, en̄rak menmen yaaim enkepi.

2 *H̄r ap nant̄p̄ enum nansiuwe h̄m m̄t han au. H̄r netikeri nenehan au. H̄r enkiyan enu enkaap m̄t nan̄rak m̄t yap̄rwe menmen yaaim.

3 *N̄ipaa ein haiu h̄ras metari menmen me God haiu ap misesim au. Seten kemitaip̄n kari han kaiu, te haiu hemkre menepam me menmen haiu m̄rakem enum, haiu mewen̄n han kaiu me menmen au,

hau mɪrɪak menmen mises han kiau kere-
mem. Hiau mises menmen enum mepu
weinɪm mɪrɪak han kiau yaaik. Hiau
yɪnk enuk meriuwe mɪt netenen men-
men yaaim, o menmen me mɪt han, hiau
mɪneini, hɪr nɪneinai hiau enun nepan
keriyen.

4 *Te God kerek maain kaktaihis, hɪrak
keteiknai hiau mɪt hɪrak yaaik hɪrak han
tewenɪnai.

5 *Te hɪrak keriuwet Jisas kan kekepai.
Hɪrak kekepai kentar menmen yaaim hiau
mɪrɪakem au. Hɪrak kekepai kentar hɪrak
hanhanai. Wɪ nɪpaa mɪt hɪr nɪkrai neri-
uwe tɪpar, God Hɪmɪn Yaaik kenipai hiau
han yaaik prar prar mepu, hɪrak kenipai
keweikɪnhis hɪmɪn kiau te hiau mises men-
men yaaim.

6 *God Haai kesiuwe Hɪmɪn kɪrak
Yaaik kan kekepai iuwe kentar menmen
Jisas Kraiss kerek kekepai kaktaihis hɪrak
kɪrɪakem.

7 *Hɪrak keriuwetek te hɪrak han yaaik
kakɪkepai kakɪsak menmen enum hiau
mɪrɪakem hɪrak katɪp hiau yaain, ke-
himɪtenai hiau emɪnkerek maain hiau
emtikerek emu tipmain tipmain enum eik.

8 Menmen hi etputem hɪram hɪm yaaim.
Hi hanhan te ti etpor hɪm im hɪm manp,
te hɪr mɪt kerek nises hɪm me God naan-
mampre hɪras nanrɪak menmen yaaim.
Menmen mar im hɪram yaaim mamkaap
mɪt.

9 *Ti etike mɪt han yi ap eitɪpan einehan
me hɪm enum weinɪm au emɪt! Ti ap
eises hɪm me wit tɪpir o menmen nɪpaa
mɪt maamrer nɪrɪakem emɪt! Ti etikeri
yi einehan me hɪm lo Moses kewet mɪt
ne Isrel em au emɪt! Menmen mar im
mamkaap mɪt au. Hɪram mamɪwaanki.

10 *Mɪtik hak kari han ke mɪt han ne
weiwɪk me God hɪr nisesik, te ti enerek
miutɪp o wik. Epei au, hɪrak wen ap
kakɪmtau hɪm mit, yi mɪt yapɪrwe eiweikɪn
sip eiwetɪwek.

11 *Mɪtik kar ik han kitet menmen enum,
kɪrɪak menmen enum. Menmen enum
hɪrak kɪrɪakem mewepyapɪr hɪrak enuk.

Pol kewis hɪm ham yinam

12 *Maain te hi esiuwe mɪtik Atemas o
Tikikas hɪrak kiutɪp kaknen kakiun ein, ti
enen waswas, te hawɪr ewɪwen yipɪrakɪt
ewɪt wit Nikapolis. Hi amɪ ahu in ere hawɪ
hɪtan epei au.

13 *Ti ekaap mɪtik Sinas kerek kertei
menmen me lo me mɪt ne wit Rom. Ti
ekepik ketike mɪtik Apolos. Ti ekepikɪt,

te hɪrakɪt tetenen menmen me hɪr neiyɪm
nanɪno.

14 *Mɪt miyapɪr niau enɪrtei enrɪak
yaaim enkaap mɪt miyapɪr hɪr han enuk
me menmen enum man mewaanki. Hiau
emrɪak menmen im emkepi te hɪr enu enɪr
ke nu hɪr mɪt ap nɪman au, hɪram mamri
yapɪrwe. Mar im hɪr ap nanu weinɪm au,
hɪr enises menmen me God werek werek.

15 Mɪt miyapɪr kerek netikewa hiau mau
in, hɪr nesiuwe hɪm natɪp ti yaaik. Ti atɪp
mɪt miyapɪr ein hiau matɪp hɪr yaain. Hi
hanhan God han yaaik kɪrak kaku kak-
tikewi.

Mepɪr keremem

* 3:4 Ta 1:3 * 3:5 2Ti 1:9; Ef 5:26; Jo 3:5 * 3:6 Ap 2:17-18 * 3:7 Ro 3:24 * 3:9 2Ti 2:14, 16, 23 * 3:10
Mt 18:15-17; 2Jo 10 * 3:11 1Ti 6:3-5 * 3:12 Ef 6:21-22 * 3:13 Ap 18:24; 1Ko 3:5-6, 16:12 * 3:14 Ef 4:28; Ta
2:14; Mt 7:19

T*̄*wei Pol Kewisik Ken Failimon Menmen me t*̄*wei ik

Pol katip m*̄*tik Failimon h*̄*m gude 1:1-3

Pol kewenipi niuk me Failimon 1:4-7

Pol kitehi Failimon h*̄*rak naanmampre
Onisimas 1:18-22

Pol katip Failimon h*̄*m m*̄*karu 1:23-25

1 *Hi Pol hi hepu hekre w*̄*nak enuk ke gavman hentar h*̄*m me Jisas Kraisis hi atip m*̄*t em. Hi hetike kaiu yinak Timoti, hawir wik wewis t*̄*wei ik wesiuwerek ken ti Failimon. Ti kawir yaaik, haiu m*̄*r*̄*ak menmen miutip.

2 *Hawir ap weswut ti kiutipen t*̄*wei ik au. Hawir wesiuwerek kakno m*̄*t ne weiwik me God kerek nau nererik neit w*̄*nak kit eik, h*̄*r netike Apia yenten pawir wetike Akipas. H*̄*rak k*̄*r*̄*ak menmen kar ke hawir w*̄*riakem.

3 *Hi hanhan God Haai kaiu ketike M*̄*tik Iuwe Jisas Kraisis han yaaik k*̄*r*̄*akit h*̄*rak kaku kaktikewi, yi eiyu werek werek.

Failimon kises h̄*m me M*̄*tik Iuwe*

4 *Hekrit hekrit hi hitehi God, hi hetp*̄*wek h*̄*rak yaaik hentar

5 hi hemtau ti ehises M*̄*tik Iuwe, ti hanhanek h*̄*rak ketike m*̄*t h*̄*r nises h*̄*m m*̄*rak.

6 *Hi hitehi God te hawir wetikewi wewepnak me menmen me God, h*̄*rak kakikepit te ti ertei iuwe menmen yapirwe me God haiu metiwem h*̄*ram mamkep*̄*ai wisenum, haiu emises h*̄*m me Kraisis werek werek.

7 *Kai yinak yaaik, hi han yaaik wisenuk hau werek werek hentar ti hanhan m*̄*t ne weiwik me God ein, ti ekepi h*̄*r han tokik nepu h*̄*r nau werek werek neriuwe menmen me God.

Failimon p̄*ke kakithis Onisimas h*̄*rak k*̄*re k*̄*rak yinak*

8-10 **Hi han kitet menmen im ti h*̄*r*̄*ak m*̄*t em h*̄*ram menmen yaaim. Hi am*̄* hituthi ti er*̄*ak menmen yaaim me n*̄*kan kai Onisimas. Hi h*̄*re haai k*̄*rak hentar hi heit w*̄*nak enuk ke gavman, hi hekepek h*̄*rak kises h*̄*m me God. H*̄*ram werek te hi etput h*̄*m iuwe menmen im hekreh*̄*r ke Kraisis hentar h*̄*rak kehimi*̄*t*̄*na hi m*̄*tik iuwe, te ti ehisesim. Au, hi h*̄*napen etput h*̄*m iuwe au em*̄*t! Hawir hanhanakit, te hi h*̄*napen. Hi Pol hi enuk epei he m*̄*tik hi

heit w*̄*nak enuk ke gavman hentar h*̄*m me Jisas Kraisis hi atip m*̄*t em. Hi hare hituthi ti ar*̄*ak yaaim me n*̄*kan kai Onisimas.

11 Ti hertei niuk m*̄*rak matip mar im: “H*̄*rak k*̄*kaap m*̄*t,” te n*̄*paa h*̄*rak k*̄*r*̄*ak menmen h*̄*rak ap kekepit au. In ek h*̄*rak kises h*̄*m me God te h*̄*rak k*̄*r*̄*ak menmen yaaim kekepawir. H*̄*rak kekepit, kekepa.

12 In ek hi epei esiuwerek kan k*̄*rit. Hi han in han kitetik.

13 *Hi hanhan eriuwerek, te h*̄*rak kaktikewa kaku in kakikepa kerek hi wen hepu w*̄*nak enuk ke gavman hentar h*̄*m me God. Te hi hepu in ti ekepa. Au, ti hepeit ein, te hi hanhan h*̄*rak kekreh*̄*r kit kekepa.

14 *Hi epei hesiuwerek ken ein. H*̄*rak ap kau ketikewa au. Hi ap etenenik ere hi heswut t*̄*wei eituthi ti ewenhi h*̄*rak kaku in, te hi esiuwerek ken ein. Hi h*̄*napen ti y*̄*nk enuk hentar hi etenen m*̄*tik kit ere ti ewenhi, te hi epei hesiuwerek ken. Hi hanhan ti er*̄*ak menmen ti ehises han kit ek.

15 Hi han kai katip kar ik: “God kewisik h*̄*rak k*̄*naiw*̄*rit k*̄*r*̄*r ken keit ein w*̄* ham kentar maain h*̄*rak ap p*̄*ke kaknen

16 *kakar ke m*̄*tik kit k*̄*r*̄*ak wok mit taau! H*̄*rak kakre kit yinak yaaik kaku kaktikewit. Hi hanhanek iuwe. Ti au ti tewen han tewen*̄*ek wisenuk hentar h*̄*rak kit yinak yaaik ke menmen me Jisas, h*̄*rak m*̄*tik kit k*̄*r*̄*ak menmen mit.

17 Te ti han ektip hi wariyakit kit, te han kit ektip m*̄*tik hak eik ekp*̄*re h*̄*rak wariyakit kit ekpar kerek hi wariyakit kit. H*̄*rak Onisimas kaknen, ti etiwekhis.

18 H*̄*rak kerekjut menmen enum kekintip menmen kisawin*̄*em, te ti ehitauihi me menmen h*̄*rak kekintipem.

19 *Hi Pol hi hewis h*̄*m im me his mai h*̄*rekes, te hi h*̄*rekes p*̄*ke ewetitem. N*̄*paa hi ekepit, te ti eweik*̄*n han hises h*̄*m me God, te ti eweto menmen me im em au.

20 Te kai yinak, ti erekyo menmen yaaim im. Ti naanm*̄*pre Onisimas kar ke ti naanm*̄*prau. Ti er*̄*ak menmen im mentar hawir wisis M*̄*tik Iuwe, te hi han yaaik eriuwit.

21 Hi ewisut t*̄*wei ik ke han kai katip ti ehises menmen hi hetputem. Au, hi hertei ti ehin*̄*n menmen im hi hituthiyem.

22 *Maain Onisimas kaknen kakiun ein, ti etiwek his ti wen naanmam*̄*r*̄*wek yaaik ti erekyiwek haau mai mam*̄*ntar hi hanhan God kakimtau menmen yi yit*̄*wekhi ke hi, te h*̄*rak kaksipuena hi anaawir w*̄*nak enuk ke gavman, hi anen ari.

* 1:1 Ef 3:1 * 1:2 Kl 4:17; 2Ti 2:3 * 1:3 Ga 1:3 * 1:4 Ro 1:8-9 * 1:6 Fl 1:9; Kl 1:9 * 1:7 2Ko 7:4 * 1:8-10
Fl 1 * 1:8-10 Kl 4:9; 1Ko 4:15 * 1:13 Fl 2:30 * 1:14 2Ko 9:7; 1Pi 5:2 * 1:16 1Ti 6:2 * 1:19 1Ko 16:21; Ga 6:11 * 1:22 Fl 1:25, 2:24

Mit hir natip gude men mitik Failimon

²³ *Hi hetike Epafraſ wau wekre winak enuk ke gavman wentar him me Jisak Kraiſ. Hirak keſiuwe him ketput ti yaaik.

²⁴ *Mak, Ariſtakak, Dimak tetike Luk hir netikewawir haiu miriak menmen me God. Hir neſiuwe him natip ti yaaik.

²⁵ Hi hanhan Mitik luwe Jisak Kraiſ han yaaik kirak kaku kaktikewi.

Mepir keremem

Tiwei Mitik Kewisik Ken Mit Ne Isrel - Hibru Menmen me tiwei ik

Krais keteiknai God hirak kire mekak 1:1-3

Krais Iuwe kinin mit ensel 1:4-2:18

Krais Iuwe kinin Moses ketike Josua 3:1-4:13

Krais Iuwe kinin mit pris 4:14-7:28

Him me Krais hiram minin him enipaa God kewet Moses em 8:1-9:28

Hemkre me Jisas minin hemkre me bulmakau, ehiram mesak menmen enum maiu 10:1-39

Haiu mit han ekitet Jisas haiu emnakin tokim eemisesim 11:1-12:29

Him me menmen mit ne weiwik me God ehir nanisesim 13:1-19

Him mikaru 13:20-25

God Nikan kirak kekrehir ke Haai kirak ketpai him mirak

1 Nipaa enum eik me wi ham yapirwe, God katip mit profet him mirak kenipi hir nityak. Nepei au, hirak keriuweti nan natip maamrer him mirak.

2 Te in ek, wi kerek ti nepei au mamisi, God kewepaiyapir him mirak keriuwe menmen Nikan kirak ketpim. God epei kehimitanek hirak kakwetiwek menmen mirak yapirwe. Nipaa God katip Nikan kirak te hirak kises him mirak hirak Nikan kirak menmen yapirwe mau ti mau nepni, mar ke Haai kirak hanhanem.

3 Nikan kirak Jisas keteiknai menmen iuwe me God merhihe mire tipar meteiknai himin kaiu kentar han kirak kerekek kire God. Hirak him mirak iuwe menip menmen yapirwe hiram mises han kirak te hirak naanmpre menmen yapirwe mau merer wit wit. Hirak hirekes kaa kentar nu tentarakit kesak menmen enum mekre han ke haiu mit. Epei au, hirak ken kau wit kerek God Mitik Iuwe kewiyen, hirak kau menep his yaaim mirak kerek mit iuwe naanmpre menmen yapirwe hir newi.

Nikan ke God kinin mit ensel

4 Jisas kau menep his yaaim me God kerek mit iuwe newi. Mar im God epei keteiknai hirak kirakek hirak kinin mit ensel kar ke niuk kerek God kewetiwekem hiram minin niuk me mit ensel.

5 Niuk mirak iuwe minin niuk me mit ensel mentar nipaa God ap katip mit mirak ensel kar ik:

“Petepin hi hehimitenit ti are nikan kai.”
God keteipim pike ketpim kar ik:

“Maain hi ahu are Haai kirak, hirak kaku kakre Nikan kai.” God ap katip me mit ensel mirak au. Hirak katip me Nikan kirak Jisas kerekek.

6 Kerek wi nipaa God kakriuwet Nikan kirak iuwe mitik kaknen ti ik, hirak keteipim pike ketpim kar ik:
“Yi mit ensel nai yi eivenipi niuk mirak.”

7 Hirak katip me mit ensel kar ik:
“Hi herekyor hir nirak menmen mai waswas nar ke nime, hir nanawaank menmen ap mises han kai au nar ke si merhihe.”

8 Te hirak katip me Nikan kirak kar ik:
“Ti are hi God ti Mitik Iuwe naanmpre menmen yapirwe tipmain tipmain enum eik. Ti tewen naanmamre menmen mit ti hirakem yaaim yaaim.

9 Ti hanhan heriuwe menmen yaaim, ti au han enuk heriuwe menmen enum, te ti Mitik Iuwe, hi God kit hi ehimitanit ti iuwe ti han yaaik ehinin mit yapirwe.”

10 God pike katip keteipim kar ik:
“Ti Mitik Iuwe nipaa enum eik ti hirak ti metike nepni meriuwe his mit.

11 Maain ti ik ketike nepni hiram mamawaank mamit te ti au. Ti ehu ehit tipmain tipmain enum eik. Mar ke mit neriuwet laplap ere enum hir newirem, maain ti ketike nepni hiram mamweikin his mamrem.

12 Mar ke mit nenep laplap enum tokim newirem hir neit ham yaaim neriuwetem, te ti ehit ti ketike nepni enum ti ewirem emit, ti enip meiyam yaaim emikrehir miram. Ti hirekes au, ti ehu apar ke in ek ti hirekes hepu. Ti ap te eweikinhis are menmen enum tokim au. Ti ehu tipmain tipmain enum eik.”

13 Nipaa God katip kar ik:
“Ti ehu menep etikewa eno menep his mai yaaim kerek mit iuwe newi, ti ehu ere hi enep mit enun nepan ni enip enepi.”

God hirak ap katip him im men mit ensel au. Hirak katip Nikan kirak em keremem.

14 Te mit ensel hir nire mekam? Hir nire himin hir nirak menmen God ketpor, hirak keriuweti nanino nanirakem

* 1:2 Sam 2:8; Mt 21:38; Jo 1:3; Kl 1:16 * 1:3 2Ko 4:4; Ap 2:33-34; Kl 1:15; Hi 8:1 * 1:4 Fl 2:9 * 1:5 Ap 13:33; Hi 5:5; 2Sml 7:14; Sam 2:7 * 1:6 Ro 8:29; Sam 97:7 * 1:7 Sam 104:4 * 1:8 Sam 45:6-7 * 1:10 Sam 102:25-27 * 1:12 Sam 22:22 * 1:13 Sam 110:1 * 1:14 Sam 34:7, 91:11

nankaap mît miyapîr kerek hîrak hanhan kaktorhis nanu nantikerek.

2

God hîrak kakîkepai kaktaihis-Menmen im hîram iuwe

1 Nîkan ke God Jisas hîrak Mîtik Iuwe kinin menmen yapîrwe, te haiu emises wisenum menmen kerek nîpaa haiu memtewem te haiu ap emnaaiwîr hîm im emweikîn sip emwetîwem au emî!

2 *Nîpaa God katîp mît ensel nîrak hîm mîrak. Hîr netîwem netîpim newepyapîr mît em. Menmen nepei man mar ke nîpaa hîr netîpim. Mît kerek neweikîn sip newet hîm yaaim me God, hîr nises menmen enum God kakrekyor enum mamair ke hîr nîrak menmen enum.

3 *Te haiu emweikîn sip emwet hîm iuwe me God kakîkepai kaktaihis, te haiu ap te mamnopîn mamkeipîn menmen enum God kakriak mît enum em taau. Nîpaa Mîtik Iuwe Kraises hîrekes kinin kewepyapîr God kaktaihis. Nepei au, mît kerek nemtau hîm mîrak hîr nisesim, hîr netpai nar ik: "Hîm im ap me memîtetpîn au. Hîram hîm yaaim."

4 *God hîrekes keteikîn hîm mîr hîram yaaim keriuwe menmen yaaim hîrak kîriakem kîkaap mît keriuwerem. Hîrak kîriak menmen im metike hîrak keriwet God hîmîn yaaik hîrak kises han kîrak kan kewet mît menmen mîrak yaaim.

Jisas keweikînhis kîre mîtik hîrak kekepai kaktaihis

5 Haiu matîp me tî ham maain God kakriakem mamnen mît kerek nisesik hîr nanwik. God ap kehîmîtan mît ensel hîr naanmîprewem.

6 *Au, hîm me God kerek mîtik hak kewisîm mau tîwei Sam hîram matîp mar im:

"God haiu mît mîre mekam te ti han tewenînai naanemprai? Haiu au enun weinîn.

7 Me wî yinam te ti herekyei haiu enun te mît ensel hîr ninînai hîr iuwe. Ti ewetai menmen mît iuwe netîwem te haiu niuk maiu iuwe.

8 *Ti ehîmîtenai haiu maminîn naanmamre menmen mit yapîrwe."

Hîm hîram mîtik ik epei kewisîm matîp haiu mît maminîn naanmamre menmen yapîrwe. Menmen miutîp ap te maminînai taau. Te in ek haiu ap minîn naanmîpre menmen wen au.

9 *Te in ek haiu mertei menmen me Mîtik Jisas. Nîpaa me wî yinam Jisas kau tî ik God kîriak Jisas au mîtik weinîk, te mît ensel hîr iuwe ninînek. In ek God kîriakek hîrak kîre Mîtik Iuwe keit menmen mîrak iuwe kentar Jisas kaa kekrehîr kaiu te God kakriak haiu mît menmen yaaim kakriuwe menmen im Jisas kîriakem.

10 *Hîram yaaim te hîrak God kerek haai ke menmen yapîrwe hîrak kîriak menmen yapîrwe hîrak kenîp Jisas hîrak mîtik yaaik wisenuk keriuwe menmen enum makîp. Marim God kîriak Jisas yaaik te hîrak kakriyeyi haiu mît haiu mamre nîkerek ne God haiu mamît menmen mîrak yaaim.

11 *Jisas kesak menmen enum haiu mît mîriakem te haiu mîre yaain. Hîrak ketikewai haai kiutîp, te hîrak ap yînk enuk katîp haiu "kîkrek nîrak."

12 Hîrak katîp kar ik:

"God hi tewen aweypyapîr niuk mit atîp kîkrek nai yem. Me nîmîn ke mît yapîrwe nererik nises hîm mit hi eine henye awenîpi niuk mit."

13 *Te hîrak wen katîp kar ik:

"Hi han ekitet hîm me God hi ehisesim."

Hîrak pîke katîp kar ik:

"Hi hepu in etike kîkrek yapîrwe God epei kewetori."

Jisas keweikînhis kîre mîtik te hîrak kekepai haiu mît

14 *Haiu mît miyapîr Jisas katîp haiu kîkrek nîrak haiu mîre yînk, hemkre o hemik, te hîrak hîrekes keweikînhis kîre haiu mît te hîrak kaa kewaank Seten kerek kîriak haiu mît haiu mami.

15 Hîrak kîriakem te haiu mît yapîrwe nîpaa haiu mînaain te mami mamno mamîr God, maain haiu ap te mamnapîn mei taau.

16 *Hîrak ap kîriak menmen kîkaap mît ensel au. Hîrak kîriakem kekepai haiu mît nepenyerer ne Ebrahim.

17 *Te hîrak Jisas keweikînhis kar ke haiu mît kîkrek nîrak hîrak kîre mîtik kerekek. Hîrak keweikînhis kîre mîtik te hîrak kîriak menmen me God kîre mîtik iuwe pris kerek hanhan keriuwe mît hîrak kîriakem werek werek. Hîrak kîriak menmen yaaim keiyîm kesak menmen enum me haiu mît yapîrwe.

18 *Hîrak yaaik te hîrak kakîkaap mît wen nanises God werek werek wî menmen enum mamnen mamîwaanki. Hîrak kakîkaap mît kakîntar nîpaa menmen

* 2:2 Ga 3:19 * 2:3 Hi 10:29, 12:25 * 2:4 Mk 16:20; 1Ko 12:4, 11 * 2:6 Sam 8:4-6 * 2:8 1Ko 15:27 * 2:9

Fl 2:8-9 * 2:10 Ro 11:36 * 2:11 Mt 25:40; Mk 3:35; Jo 20:17 * 2:13 Ais 8:17-18 * 2:14 Jo 12:31; 1Jo 3:8; Rev

12:10 * 2:16 Ais 41:8-9 * 2:17 Fl 2:7; Hi 2:14; 1Jo 2:2, 4:10 * 2:18 Hi 4:15

enum man mewaankek te h̄irak ap keweik̄in sip kewet God au.

3

Jisas wisenuk kin̄in m̄it̄ik Moses

1 *Nai yinan kerek God keit wit k̄irak keh̄im̄teni te yi yisesik yaȳit menmen m̄irak, yi han ek̄itet Jisas werek werek. H̄irak h̄irekes God ker̄iuwetek k̄ire Aposel h̄irak kan kewepyap̄ir h̄im m̄irak, h̄irak k̄ir̄iak menmen m̄ire m̄it̄ik Hetpris, haiu m̄it̄ mis-esik mat̄ip̄ m̄it̄ han ek.

2 *God keh̄im̄tanek h̄irak k̄ir̄iak menmen m̄irak te h̄irak k̄ir̄iakem kisesim werek werek, kar ke n̄ipaa m̄it̄ik Moses k̄ir̄iakem kisesim kau n̄im̄in ke m̄it̄ miyap̄ir ne weiw̄ik me God.

3 M̄it̄ik Iuwe ik Jisas God kewis̄ik h̄irak keit niuk m̄irak wisenum kin̄in niuk me Moses k̄ire m̄it̄ik kime w̄inak yaaik keit niuk m̄irak iuwe. W̄inak au, h̄irak kepu wein̄im.

4 W̄inak yap̄irwe ap te mamime h̄iremes taau. M̄it̄ ker̄iyen n̄imaam, te God kin̄in kentar h̄irak k̄ir̄iak menmen yap̄irwe.

5 *Moses k̄ir̄iak menmen me God n̄im̄in ke m̄it̄ miyap̄ir ne weiw̄ik m̄irak. H̄irak k̄ire wok m̄it̄ik k̄ir̄iak menmen me m̄it̄ik iuwe k̄irak. H̄irak kewepyap̄ir menmen God kat̄ip̄ maain h̄irak h̄irekes kak̄ir̄iakem.

6 *Krais h̄irak au. H̄irak N̄ikan ke God kerekek, h̄irak k̄ir̄iak menmen me God werek werek. H̄irak M̄it̄ik Iuwe kin̄in naanm̄ipre m̄it̄ miyap̄ir ne weiw̄ik me God. Haiu mamu mamre m̄it̄ miyap̄ir ne weiw̄ik me God te haiu wen han tokik emu em̄mer̄ir M̄it̄ik Iuwe kanen kaktaihis o au en, taau.

M̄it̄ ap nises h̄im me God ap te nanu werek werek taau

7 *Haiu em̄mtau h̄im kerek God H̄im̄in Yaaik ketpaiyem em̄ntar haiu ne weiw̄ik miut̄ip̄ m̄irak. H̄irak kat̄ip̄ kar ik: “Petepin kerek yi yemtau God ketpi menmen,

8 *yi ap paan tokik (o eiȳinke perkenum) eiweik̄in sip eiwet̄iwem au em̄it̄! Yi ap eiȳises menmen me n̄ipaa maamer̄er haiu n̄ir̄iakem neweik̄in sip newet God me w̄i h̄ir nepu wit tenhaan wein̄ik m̄it̄ ap newi. H̄ir han enuk nari han k̄irak nenip̄wek han enuk ker̄iuweri.”

9 God kat̄ip̄ kar ik:

“Maamer̄er ni neit wit ik h̄ir nari han kai enuk te h̄ir n̄ir menmen hi h̄ir̄iakem

me 40 tito, te h̄ir au, h̄ir neweik̄in sip neweto.

10 H̄ir nep̄itari hi han enuk her̄iuweri te hi hat̄ip̄ har ik:

‘H̄ir hekrit hekrit h̄ir nises menmen ham enum mekre han k̄ir. H̄ir au, h̄ir nep̄itari menmen hi hetpim h̄ir n̄inapen nisesim.’

11 *Hi han enuk her̄iuweri te hi hat̄ip̄ h̄im iuwe har ik:

‘Hi ap ewisi h̄ir nan̄inen nanu wit kerek hi eh̄im̄itenor h̄ir nan̄no nani, ap nan̄no ein ein au.’”

Haiu ap emweik̄in sip emwet h̄im me God em̄ir ke n̄ipaa h̄ir m̄it̄ ne Isrel n̄ir̄iakem em̄it̄

12 Nai yinan, yi naanmamre h̄iras te yi m̄it̄ ap te eir̄iak han ki enuk yi eiweik̄in sip eiwet God kerek kakpau kakpeit n̄ipaa ere in te maain h̄irak kaku tipmain tipmain enum eik.

13 W̄i yap̄irwe God kat̄ip̄ h̄iram m̄ire “petepin” yi hekrit hekrit einak̄inan hitokim eikapan han tokik eiyu te yi ap eiwis menmen enum mamri han ki memit̄ip̄in te yi eiweik̄in sip eiwet God au em̄it̄!

14 *Yi eikapan eiȳntar n̄ipaa haiu m̄it̄ memtau h̄im me Krais. Haiu emisesim ere maain haiu mami te haiu mamtikerek mamu han kiut̄ip̄ haiu m̄it̄ mam̄it̄ menmen mamtikerek.

15 *Haiu mertei h̄im im wen mepu h̄iram mat̄ip̄ mar im:

“In ek yi yemtau h̄im me God kak̄it̄piyem yi ap einak̄in tokim eiweik̄in sip eiwet h̄im m̄irak mar ke n̄ipaa maamer̄er ni n̄ir̄iakem.”

16 *Neim̄in memtau h̄im God ketpim te h̄ir ap nisesim au, neweik̄in sip newet̄iwem? M̄it̄ miyap̄ir kerek Moses ker̄iyei ker̄i ken n̄inaaiw̄ir wit Isip.

17 *God h̄irak han enuk ker̄iuwe neim̄in me 40 tito a? H̄irak han enuk ker̄iuwe m̄it̄ miyap̄ir n̄ir̄iak menmen enum te h̄ir naa neit̄ wit tenhaan wein̄ik m̄it̄ ap nei newi.

18 *N̄ipaa God kat̄ip̄ h̄im iuwe kar ik: “H̄ir ap nan̄nen nanu wit Keinen kerek hi hehim̄tanek h̄ir nan̄wiyen ap nan̄no ein ein au,” h̄irak kat̄ip̄ karik h̄irak kat̄ip̄ me neim̄in a? H̄irak kat̄ip̄ me m̄it̄ ne Isrel kerek neweik̄in sip newet̄iwek.

19 Te haiu mertei h̄ir ap nen nau wit kerek h̄irak epei keh̄im̄teni h̄ir nan̄wiyen nentar h̄ir ap nises h̄im m̄irak werek werek au.

* 3:1 Hi 4:14, 6:20, 7:26, 8:1, 9:11 * 3:2 Nam 12:7 * 3:5 Nam 12:7 * 3:6 Kl 1:23; Hi 3:14 * 3:7 Sam 95:7-11
 * 3:8 Eks 17:7; Nam 20:2-5 * 3:11 Nam 14:21-23 * 3:14 Hi 3:6 * 3:15 Sam 95:7-8; Hi 3:7-8 * 3:16 Nam 14:1-35 * 3:17 1Ko 10:10 * 3:18 Hi 3:11

4

Haiu naanmamre h̄iras te haiu emu emtike God

¹ Haiu m̄it miyap̄r naanmamre h̄iras em̄ntar h̄im n̄ipaa God ketpim me m̄it nan̄inen nanu wit kerek h̄irak keh̄im̄teni nanwiyen h̄ir nanu yaaim nantikerek nanu nan̄it. H̄im yaaim im h̄iram mepu. Yi naanmamre h̄iras te God kak̄t̄pi ap te yi yaino yaȳit menmen kerek h̄irak keh̄im̄teni yi yaȳitwem.

² Haiu memtau h̄im yaaim me God mar ke n̄ipaa h̄ir m̄it maamrer nemtewem. Te menmen h̄ir nemtewem ap mekepi mentar w̄i h̄ir nemt̄iwem h̄ir neweik̄in sip newetewem.

³ *Haiu m̄it miyap̄r kerek mises h̄im me God, haiu epei mamno wit kerek God keh̄im̄tenai haiu mamwi en mamu yaaim mamtikerek mamu mam̄it. N̄ipaa God kat̄p ke wit ik h̄irak kat̄p kar ik: "Hi han enuk te hi epei hat̄p h̄im iuwe har ik:

'M̄it miyap̄r kerek ap nis̄isa, h̄ir ap te nan̄ino wit kerek hi eh̄im̄teni nanu nantikewa taau.'

God n̄ipaa k̄ir̄iak t̄i metike nepni. Me w̄i eim ere in h̄irak kau kemer̄ir m̄it h̄ir nan̄isesik nan̄ino nanu nantikerek nanu nan̄it.

⁴ *Me t̄iwei miut̄p n̄ipaa m̄it newis h̄im me God mekr̄erem, h̄iram mat̄p me w̄i hisp̄nak wik (7) mar im: "W̄i hisp̄nak kiut̄p (6) nepei au, teipmen me w̄i hisp̄nak wik (7) God kau wein̄im ap p̄ike k̄ir̄iak menmen ham au."

⁵ *Me t̄iwei im h̄irak p̄ike kat̄p kar ik: "M̄it han en ap te nan̄ino wit kerek hi eh̄im̄teni nanwiyen taau."

⁶ H̄im im h̄iram wen mepu, te haiu mertei m̄it han nan̄ino wit kerek God keh̄im̄teni nanu nantikerek. N̄ipaa m̄it miyap̄r nemtau h̄im yaaim me God te h̄ir ap nen wit God kah̄im̄teni nentar h̄ir neweik̄in sip newet h̄im m̄irak.

⁷ *Mar ek te God k̄imat w̄i ham te m̄it nan̄ino wit k̄irak nanu nantikerek. H̄irak kat̄p me w̄i im h̄iram m̄ire petepin. Maain t̄ito yap̄rwe epei men me m̄it en neweik̄in sip newet God h̄irak p̄ike kewep̄yap̄r h̄im im ker̄iuwe menmen Devit ketpim. H̄irak kat̄p,

"Petepin yi yemtau God ketpi menmen yi ap paan tokik (o yenkeperkenum) yeweik̄in sip yewet h̄im me God."

⁸ *Wit Keinan h̄irak wit God keh̄im̄tan Josua ker̄iyei m̄it ker̄i ken te h̄ir nantike God nanu nan̄it te h̄irak ap p̄ike kat̄p keteipim

me w̄i ham maain h̄iram mamnen te haiu mamno wit k̄irak mamu mamtikerek.

⁹ Mentar menmen im haiu mertei w̄i ham mepu memer̄ir haiu m̄it ne weiw̄ik me God haiu mamu yain yain mam̄ir ke n̄ipaa God k̄ir̄iak menmen nepei au, me w̄i hisp̄nak wik (7) h̄irak kau yain yain keit.

¹⁰ *Neim̄in h̄ir nan̄ino nanu nantike God nanu werek werek, h̄ir nan̄inaaiw̄ir menmen n̄ipaa h̄ir n̄ir̄iakem te h̄ir han kitet God kat̄p h̄ir yaain. Au h̄ir enises h̄im me Krai. Menmen im h̄ir n̄ir̄iakem h̄iram mar ke h̄ir nau yain yain nar ke n̄ipaa God k̄inaaiw̄ir menmen h̄irak k̄ir̄iakem h̄irak kau yain yain.

¹¹ Te haiu yap̄rwe naanempre h̄iras werek werek te haiu mamno wit ke God haiu mamu yain yain mamtikerek mamu mam̄it. Haiu m̄it ap te emweik̄in sip emwet God mam̄ir ke n̄ipaa maamrer h̄ir n̄ir̄iakem.

¹² *Haiu naanempre h̄iras me menmen im mentar h̄im me God h̄iram wein̄im au. H̄iram mepu m̄ir̄iak menmen. H̄iram min̄in h̄ine ke his tik̄uk enuk, h̄iram mepno n̄im̄in han ketike h̄im̄in ke haiu m̄it, h̄iram mewep̄yap̄r menmen mau mekr̄erem kerek haiu m̄it hanhanem o han kitetim, h̄iram meteik̄nai menmen im h̄iram yaaim o au enum.

¹³ Ap te menmen miut̄p n̄ipaa God k̄ir̄iakem h̄iram misaw̄in te God ap kerteiyem au. H̄irak kertei menmen yap̄rwe haiu m̄ir̄iakem h̄irak k̄irem. Maain h̄irak skelim haiu m̄it me menmen haiu m̄ir̄iakem.

Jisas h̄irak M̄it̄ik Iuwe Hetpris kaiu

¹⁴ *Haiu m̄it̄ik kaiu iuwe hetpris ken kau ketike God teit wit k̄irak. M̄it̄ik ik h̄irak Jisas kerekek, h̄irak N̄ikan ke God. Te haiu han ekitet menmen wisenum me Jisas kerek haiu mewep̄yap̄rem.

¹⁵ *Haiu m̄it ap te han tokik mamu mamin̄in menmen yap̄rwe mamnen mamri han kaiu haiu mam̄ir̄iak enum au. H̄iram mamin̄inai mamri han kaiu te hetpris kaiu h̄irak k̄ire m̄it̄ik han tewen̄inai ker̄iuwe menmen enum haiu ap te mamin̄inem taau. H̄irak han tewen̄inai kentar n̄ipaa menmen mari han k̄irak kar ke menmen mari han kaiu te h̄irak ap kises̄im k̄ir̄iak menmen enum au.

¹⁶ *Te haiu ap emnaain au. Haiu emitehi God h̄irekes emriuwe h̄im maiu mamno n̄ik̄ip m̄irak te h̄irak kak̄isak menmen enum maiu h̄irak kak̄ikapai me menmen enum mamri han kaiu te haiu emin̄nem.

* 4:3 Sam 95:11; Hi 3:11 * 4:4 Jen 2:2 * 4:5 Sam 95:11 * 4:7 Sam 95:7-8 * 4:8 Diu 31:7; Jos 22:4 * 4:10 Jen 2:2 * 4:12 1Pi 1:23; Ef 6:17; Rev 1:16, 19:5; Jo 12:48 * 4:14 Hi 3:1, 10:23 * 4:15 Hi 2:17 * 4:16 Hi 10:19

5

Jisas kire Hetpris h̄rak kakisak menmen enum mau kaktaihis

¹ Yi yertei m̄t keriyen haiu mari m̄t̄ik hak kau n̄m̄n ke haiu m̄t̄ haiu mehim̄tanek h̄rak kekreh̄r kaiu kitehi God ke haiu m̄t̄ kewet̄wek menmen mau, h̄rak kewepwar menmen kewet̄ God em me menmen enum haiu m̄r̄iakem.

² *M̄t̄ik hetpris ik h̄rak han tewen̄n m̄t̄ kerek netaritari n̄r̄iak menmen enum h̄r ap nises God werek werek au. H̄rak han tewen̄ni kentar w̄ ham menmen enum mari han k̄rak h̄rak k̄r̄iak menmen enum kep̄r ke haiu m̄t̄.

³ *H̄rak ap kewepwar God kewet̄wek menmen me haiu m̄t̄ keriyen au. H̄rak kewepwarem kewet̄wek menmen m̄rak metike menmen me haiu m̄t̄ kentar w̄ ham hetpris h̄rekes menmen enum mari han k̄rak h̄rak k̄r̄iak menmen enum te God kakisak menmen m̄rak enum kaktikewai.

⁴ *M̄t̄ik kerek hetpris, niuk m̄rak iuwe, te m̄t̄ik ap kehimitan h̄rekes kakre hetpris au. God kerekek kehimitanek k̄r̄iak menmen im kar ke n̄paa h̄rak kehimitan m̄t̄ik Eron k̄re hetpris.

⁵ *Mar im Krais ap kehimitan h̄rekes k̄re m̄t̄ik iuwe hetpris au. God ketp̄wek kar ik:

“Ti N̄kan kai. Petepin hi h̄re Haai kit.”

⁶ *Me h̄m̄ mau t̄wei ham God kat̄p kar ik:

“Ti are m̄t̄ik iuwe pris niuk m̄rak Melkisedek.”

⁷ *N̄paa w̄ Jisas kau t̄ k̄re m̄t̄ik, h̄rak kitehi God keriuwe h̄m̄ iuwe wan t̄par metpen̄n moke nanam̄r k̄rak. God kenta tau menmen h̄rak kit̄wekhiyem, h̄rak kekepik. H̄rak kaa te God k̄k̄iak kekrit kepu kentar h̄rak kewen han k̄rak kises han ke God.

⁸ *Jisas h̄rak N̄kan ke God te h̄rak menmen enum mak̄p h̄rak ȳnk k̄rak kekek (o meiyeworek) iuwe. Menmen im mak̄p h̄rak ȳnk k̄rak kekek iuwe, h̄ram mekepik te h̄rak kises han ke God werek werek.

⁹ H̄rak kises han ke God werek werek te h̄ram meteik̄n m̄t̄ menmen enum ap mau mekre han k̄rak au. H̄rak yaaik te h̄rak kenip God h̄rak kakikaap m̄t̄ kerek nises h̄m̄ m̄rak te h̄rak kaktorhis nanu nan̄t tipmain tipmain enum eik.

¹⁰ *God kehimitanek h̄rak k̄re m̄t̄ik hetpris kar ke n̄paa m̄t̄ik Melkisedek

* 5:2 Hi 4:15 * 5:3 Lev 9:7, 16:6 * 5:4 Eks 28:1

* 5:7 Mt 26:39-46 * 5:8 Fl 2:6-8 * 5:10 Sam 110:4

9:14

h̄rak m̄t̄ik iuwe pris kentar menmen Jisas k̄r̄iakem kakisak menmen enum mau.

Yi eiyu eiȳr ke m̄t̄ iuwe eiyises h̄m̄ me God

¹¹ Me menmen me Krais ketike Melkisedek hi hare atpi menmen yap̄rwe te hi ap heteikni yem hetpiyem werek werek au. Yi han enuk yetaritari yau.

¹² *In ek h̄ram w̄ me yi m̄t̄ yi yepu ȳre tisa me h̄m̄ me God yentar n̄paa enum eik yi yemtau h̄m̄ me God yisesim. Te yi ap eire tisa au. Yi ap yertei werek h̄m̄ n̄paa yi yemtehem te m̄t̄ik hak p̄ke eknen ekteikniyem te yi eiȳrteiyem werek werek. Yi ȳre m̄t̄ iuwe yaam n̄p̄n heriyai heriyai au. Yi ȳre n̄kerek kike yaam n̄m̄, yi ap te yises h̄m̄ me God werek werek wen au.

¹³ Haiu mertei m̄t̄ miyap̄r kerek p̄ke nemtau h̄m̄ me God n̄paa h̄r nin̄n nemtehem, h̄r netari n̄re n̄kerek wen kike naam n̄m̄ me miyerer n̄r̄. H̄r netaritari h̄m̄ yaaim me God h̄r ap nertei mekam yaaim mekam au enum.

¹⁴ *M̄t̄ iuwe nertei naam menmen heriyai heriyai h̄r nertei menmen ham yaaim menmen ham au enum. Marim m̄t̄ nises h̄m̄ yap̄rwe me God werek werek h̄r nertei mekam yaaim mekam ham au enum.

6

Haiu m̄t̄ naanempre h̄ras emises h̄m̄ me God werek werek

¹ *H̄rak ap han ekitet yap̄rwe h̄m̄ me Krais n̄paa haiu min̄n memtehem em̄t̄! Haiu emises h̄m̄ m̄rak ham te haiu emisesik werek werek. Haiu ap han ekitet yap̄rwe h̄m̄ n̄paa haiu memtehem marim: Haiu emweik̄n sip emwet menmen enum menipai haiu mami haiu emises h̄m̄ me God,

² o h̄m̄ m̄t̄ netpaiyem me m̄t̄ nank̄r m̄t̄ han neriuwe t̄par o h̄m̄ me m̄t̄ h̄r newis his m̄r em̄ntar paan ke m̄t̄ nehimiteni nanr̄iak menmen me God, o h̄m̄ me haiu mami maain God p̄ke kak̄keyai haiu m̄t̄ yap̄rwe kak̄nkai p̄nan mamno wit k̄rak p̄nan mamno wit enuk si tat̄n tat̄kneni.

³ God hanhan ekikepai te haiu emises h̄m̄ m̄rak ham te haiu emisesik werek werek.

⁴ Hi hat̄p menmen im hentar m̄t̄ han kerek n̄paa nertei h̄m̄ me God nisesim werek, h̄r neit menmen yaaim God keriuwetem meke wit k̄rak man. God H̄m̄n Yaaik kekiuwe kan kau kekre han k̄r̄. H̄r

* 5:5 Hi 1:5; Sam 2:7 * 5:6 Sam 110:4; Hi 6:20, 7:1, 17

* 5:12 1Ko 3:1-3 * 5:14 Ro 16:19; Fl 1:10 * 6:1 Hi

nanweik'in sip nanwet God mam'keik te haiu p'ike mam'tpor mamri han k'ir te h'ir nanweik'in sip nanwet menmen enum p'ike nanisesik?

⁵ *H'ir epei nertei h'im me God kerek h'ir nisesim em h'iram yaaim. H'ir epei n'r menmen iuwe me God kerek epei man mau n'm'in ke haiu m'it me w'i im.

⁶ *H'ir m'it nanweik'in sip nanwet h'im yaaim me God mam'keik te haiu mamkepi h'ir p'ike enisesim? Taauye! H'ir ap p'ike enisesim au nan'ntar h'iram m're h'ir p'ike nenep Jisas newenkekik kau nu tentarak'it te m'it han ne t'i n'r menmen im h'ir nat'ip enum me Kraiss.

⁷ M'it kerek nemtau h'im me God h'ir n're t'i kerek hawi kam'ip h'irak yaaik k're t'ipar te h'irak kaknip menmen kerek m'it nam'ir em h'iram mamwo yaaim, God han yaaik keriuwerem.

⁸ *M'it kerek n'paa nises God te in ek neweik'in sip newet'iwek h'ir nar ke t'i enuk waai enum m're t'ik t'ik yenkis enum mewim. H'irak t'i enuk wein'ik. God han enuk kakriuweri kakt'ip h'ir enun nar ke t'i enum, h'irak kakw'iri nan'no si tat'kneni.

⁹ Nai yinan hi hetpi h'im im me m'it enun neweik'in sip newet God te hi han ekitet yi m'it miyap'ir eir'ak menmen marim au. Yi eir'ak menmen yaaim eisesim te God kak'ikepi kaktihis.

¹⁰ *God h'irak ap enuk te h'irak ap han ekitet menmen yi yisesim au. H'irak kertei menmen yi epei y'ir'akem, yi yeteik'in yi hanhan yeriuwerek yi y'ikaap m'it miyap'ir kerek nises h'im m'irak, yi yekepi n'paa ere in yentar yi yises h'im m'irak. H'irak han kakitetim.

¹¹ *Hi hanhan yi m'it miyap'ir niut'ip niut'ip yi wen eiyises menmen me God w'isenum eimeriy'iwek te maain w'i Jisas p'ike kaknen h'irak kaktihis. Yi y'ir'ak menmen marim ere w'i yi yayu t'i h'iram epei au.

¹² Hi h'ir'apen yi yayu yain yain me menmen me God au em'it! Yi eiyises menmen iuwe yay'ir ke m'it kerek han kitet h'im me God h'ir nemeriy'iwek p'ike kaknen te h'ir nan'it menmen yaaim n'paa God kat'ip kakwet haiu m'it em.

Haiu han ekitet menmen wisenum

¹³ N'paa w'i God kat'ip Ebrahim h'im m'irak, h'irak ketp'iwek h'im manp h'irak kakises menmen h'irak epei ketpim. H'irak ketp'iwek h'im manp keriuwe niuk m'irak h'irekes kentar h'irak M'it'ik Iuwe God, m'it'ik keiyak ap te iuwe kakin'nek taau.

¹⁴ *H'irak ketp'iwek kar ik: "Ebrahim, maain hi herekyut menmen yaaim hi ewetut nepenyerer nei yap'irwe."

¹⁵ Epei au, Ebrahim kau kemer'ir menmen God ketp'iwekem h'iram mamnen. H'irak kemeriy'iwem ere h'irak ket'iwem.

¹⁶ *Menmen m'it'ik kat'ip h'irak kakisesim h'iram mar im. H'irak kat'ip keriuwe niuk me m'it'ik hak iuwe h'irak kin'nek te m'it nemtewek h'ir nekiyan nau neit nat'ip nar ik: "H'iram werek h'irak kakises h'im m'irak."

¹⁷ God hanhan keteiknai haiu m'it kerek mam'it menmen n'paa h'irak kat'ip kakwet'iyem, h'irak keteiknai h'irak kakises h'im m'irak te h'irak kat'ip h'im iuwe keriuwe niuk m'irak.

¹⁸ *Menmen im wik me God mat'ip h'im iuwe, h'iram mat'ip meriuwe niuk m'irak h'iram meteiknai h'iram ap te mamweik'in au, te God ap kemitaip'in keriuwerem au. H'iram mekepai merekyei haiu han yaaik tokik emu ere maain haiu mam'it menmen God kat'ip kakwet'iyem.

¹⁹ *Haiu mertei maain Kraiss kak'ikepai kaktaih'is te menmen im mekepai haiu han tokik mepu mar ke nu nekenik metenen nu h'irak kerp. Menmen im haiu mis-esim h'iram mamkepai mam'ir ke waai o anka kewik ketenen sip kekke wan. Menmen haiu mis-esim h'iram mar ke h'ine ken keremir laplap m'iwap'in haau me God kewiyen te haiu met'ikerek mau han kiut'ip.

²⁰ *Jisas h'irak kin'in kenen wit ke God. H'irak epei k'en kau kekke haau me God kewi h'irak kekreh'ir kaiu kekepai. H'irak m'it'ik iuwe kaku kak'it kakre hetpris tip-main tipmain kak'ir ke m'it'ik iuwe pris Melkisedek kaku.

7

Melkisedek h'irak m'it'ik iuwe pris

¹ *Jisas h'irak M'it'ik Iuwe Hetpris kar ke Melkisedek kentar menmen im. Melkisedek h'irak m'it'ik iuwe hetpris ke God kerek kin'in naanm'ipre menmen yap'irwe. W'i n'paa Ebrahim ketike m'it n'irak nenep m'it iuwe kerek naanm'ipre m'it ne wit hisp'inak (5) h'ir nan'ip nenepi. Epei au, h'ir wen nepnen wit k'ir; m'it'ik Melkisedek kewen yip'rek ketike m'it n'irak, h'irak ketp'iwek h'im yaaim kar ik: "God kerek'iyi menmen yaaim naanmamri."

² Ebrahim kenke menmen yap'irwe h'irak ketike m'it n'irak net'iwem me m'it h'ir nan'ip nenepi, h'irak kewepim mar hiswiyen (10), h'irak kewet'iwek p'inam

* 6:5 1Pi 2:3 * 6:6 Mt 12:31; Hi 10:26-27; 1Jo 5:16 * 6:8 Jen 3:17-18 * 6:10 Hi 10:32-34 * 6:11 Hi 3:14
 * 6:14 Jen 22:16-17 * 6:16 Eks 22:10-11 * 6:18 Nam 23:19; 1Sml 15:29 * 6:19 Lev 16:2-3, 12, 15 * 6:20 Hi 5:6 * 7:1 Jen 14:17-20

miutip, Ebrahim keteninem mar hispinak tekyaaıt (9). (Hau meweikın niuk me Melkisedek mamre hım maiu hıram matip “Mıtık iuwe kises menmen yaaim.” Melkisedek hırak mıtık iuwe king kinın naanmpre mıt ne wit Selem. Niuk im Selem hıram matip “Wıt mıt nekiyan newik.” Te niuk mırak ham matip hırak “Mıtık iuwe king kenip mıt nekiyan enu enıt.”)

³ *Nıpaam mıt ap newis tıwei netpai miye haai nırak o maamrer nırak hır neimın au. Hır ap netpai mıt winaak o au. Hır ap netpai hırak kaa o au te hau han kitet hırak kire Nıkan ke God kentar hırak wen kau keit. Hırak kau kire mıtık iuwe pris kaku kakıt tipmain tipmain enum eik.

⁴ Yi mıt yi yertei hırak mıtık iuwe. Ebrahim han kitet Melkisedek hırak iuwe kinınek te hırak kenke menmen mırak hırak ketıwem me wı kerek hırak kenep mıt, hırak kewetıwek pınam miutip, hırak ketenen pınam mar hispinak tekyaaıt (9).

⁵ *Mıt han kerek hır nepenyerer ne mıtık Livai hır nırak menmen me mıt pris. Hım me God Moses kewisım mau tıwei matip hır hekrit hekrit nanri pınam miutip me menmen hiswiyen (10) mıt ne Isrel nantenenim me ni mır o menmen mıt han nanwetırem. Hır mıt yapırwe ne Isrel hır nepenyerer ne Ebrahim te mıt pris nari menmen me paaprer nır. Menmen im hıram yaaim.

⁶ Te Melkisedek hırak ap ke weiwık me Livai te kenmak hırak kari menmen miutip me Ebrahim a? Hırak ap ke weiwık mır te hırak kari menmen miutip me menmen mar hiswiyen (10) Ebrahim ketenenim kerıyaam me mıt nepei naa. Hırak kerıyaam kentar hırak mıtık iuwe kinın Ebrahim. Hırak keit menmen pınam nepei au, hırak ketpıwek hım yaaim kar ik: “God kakrekyi menmen yaaim.” Hau mertei Ebrahim hırak iuwe kentar nıpaam God ketpıwek hım yaaim kakisesim kakrekyıwekem.

⁷ Hau mertei mıtık kerek katip mıtık hak hım yaaim kar ik: “God kakrekyut yaaim,” mıtık ik katip menmen im hırak kinın mıtık kemtau hım mırak kentar hırak kekrehır ke God hırak ketpıwek menmen yaaim.

⁸ Mıt pris kerek nari menmen miutip me menmen mar hiswiyen (10) mıt ne Isrel netenenim, maain mıt han ne mıt hır nani, te Melkisedek kerek kari menmen miutip me Ebrahim, hım me God mau tıwei matip hırak ap te kaki au. Hırak kaku kakıt.

⁹ Livai maam nıpu kırak Ebrahim kewet

Melkisedek menmen miutip me menmen hiswiyen hırak ketenenim. Te hıram yaaim hau matip nıpaam mıtık Livai kewet mıtık Melkisedek menmen. Markeik te Livai kewet Melkisedek menmen em? Miye winaak wen au me wı Ebrahim kepnen wit.

¹⁰ Melkisedek hırak kewen yipır Ebrahim keit yayıwe, te Ebrahim kewetıwek menmen. Ebrahim hırak maam nıpu ke Livai te hıram mar ke hırak kewet Melkisedek menmen kekrehır ke Livai. Te hau mertei Melkisedek mıtık iuwe kinın Livai.

Menmen me pris Melkisedek pıke mekrit te menmen me Livai epei au mesi meit.

¹¹ Nıpaam God katip mıt hım mırak hır newisım mekre tıwei. Hım im matip maain God kakırehır ke menmen me mıt pris ne weiwık me Eron. Menmen im meteiknai menmen mıt pris in hır nırakem hıram ap te mamısak menmen enum mıt nırakem au. Te God kewis mıtık pris hak kırıak menmen kar ke mıtık pris Melkisedek nıpaam kırıakem. Hırak ap kises menmen mar ke mıt pris ne weiwık me Eron hır nırakem au. Hım kerek God katip Moses em mıt pris ne weiwık me Eron, hır nepenyerer ne maam nıpu kır Livai, hır neit hım im me God hır newepıyapırem natip mıt miyapır ne Isrel em. Hır yapırwe nisesim.

¹² Te in ek mıtık hak iuwe kekrehır ke mıt pris me weiwık me Eron. Hım me Moses mıt pris natip mıt em hıram ap mamu weinım au. Hıram mamısı te hım ham me God mamırehır mıram.

¹³ Mıtık ik kerek hım me God mau tıwei metpım, hırak ap ke weiwık me mıt pris ne Levi au. Hırak ke weiwık ham. Mıt ne weiwık mırak nıpaam enum eik ere in hır ap nıre pris nen newis menmen newepwarem newet God em au.

¹⁴ *Hau mıt yapırwe mertei Mıtık kau iuwe Jisas miye pırak winaak hırak ke weiwık me Juda. Hım me Moses mau tıwei ap matip mıt ne weiwık im hır nıre pris au. Nepenyerer ne Livai kerıyen. Te Mıtık kau iuwe hırak kire pris kekrehır ke mıt pris ne weiwık me Livai te menmen mır hıram nepei au mesi.

Jisas hırak Mıtık Iuwe Pris hekrit hekrit kar ke Melkisedek

¹⁵ In ek hau mertei werek werek God kekrehır ke pris ne nıpaam ein netike hım hır nisesim me wit kerek hırak kehimıtan Mıtık Iuwe hak Kraıs hırak hetpıris kises menmen ham kar ke nıpaam Melkisedek hırak kisesim.

* 7:3 Sam 110:4; Hi 5:5-6, 7:15-17

* 7:5 Nam 18:21

* 7:14 Jen 49:10; Aıs 11:1; Mt 2:6; Rev 5:5

16 H̄irak k̄ire hetpris kentar God ap han kitet h̄im n̄ipaa h̄irak kat̄ip Moses em mat̄ip m̄it pris h̄ir ne weiw̄ik miut̄ip me Livai keriyen. H̄irak han kitet h̄irak m̄it̄ik iuwe ap te kaki au, te h̄irak kehimit̄anek h̄irak m̄it̄ik hetpris.

17 *H̄im im yaaim mentar h̄im me God mau t̄wei mat̄ip mar im: “Ti ehu eh̄it tipmain tipmain enum eik. Hi ahim̄itenit ti are M̄it̄ik Iuwe Hetpris hises menmen har ke Melkisedek kisesim.”

18 God nepei kesak h̄im m̄irak n̄ipaa h̄irak kat̄ip Moses em m̄it nisesim kentar menmen me h̄im im m̄it nisesim ap mekep̄ai menipai haiu m̄it yaain te haiu mamu mam̄tike God taau!

19 *H̄im me Moses m̄it nisesim ap te mam̄nip menmen ham miut̄ip n̄ipaa enum h̄iram mamre yaaim au. In ek God kewetai h̄im yaaim me Krai h̄iram min̄in h̄im me Moses n̄ipaa ein te haiu mertei haiu emisesim h̄iram mamkep̄ai haiu mam̄tike God mam̄kian mamu mam̄it.

20 Haiu mertei w̄i God kehimit̄an Jisas h̄irak k̄ire hetpris, h̄irak kat̄ip h̄im iuwe h̄irak h̄irekes kakises menmen im, h̄irak ket̄ipim. N̄ipaa m̄it h̄ir n̄ire pris, God ap ket̄ipor h̄im iuwe kar ke h̄irak kat̄ip Krai em, te h̄ir n̄ire pris au.

21 *Te Jisas h̄irak k̄ire hetpris w̄i kerek God kat̄ip h̄im iuwe kehimit̄anek kat̄ip kar ik:

“Hi God hi M̄it̄ik Iuwe hi hetput heriuwe h̄im mai iuwe hi ap te aweik̄in han kai at̄ip menmei ham au. Ti ehu eh̄it har ke pris tipmain tipmain enum eik.”

22 *Haiu mertei h̄im im God ket̄ipim me Jisas h̄iram yaaim iuwe, h̄iram min̄in h̄im me n̄ipaa ein God kewet Moses em te m̄it miyap̄ir newenhi nisesim.

23 Menmen im h̄iram ham. N̄ipaa pris h̄ir yap̄irwe mentar h̄ir naa, m̄it han nekreh̄ir k̄ir nar kerekek kerekek me tito yap̄irwe. M̄it̄ik kiut̄ip ke h̄ir m̄it ein ap kaku tipmain tipmain enum eik au.

24 Jisas kerekek h̄irak kaku kak̄it tipmain tipmain enum eik, te h̄irak h̄irekes k̄ir̄ak menmen m̄it pris n̄ir̄iakem. M̄it̄ik hak ap te kak̄ikreh̄ir k̄irak taau kak̄intar h̄irak ap pike kaki au.

25 *Te Jisas Krai h̄irak kak̄ikaap werek werek haiu m̄it miyap̄ir kerek mises God mentar haiu mises h̄im me Krai. H̄irak kak̄ikepai kak̄intar h̄irak kaki au. H̄irak kaku tipmain tipmain enum eik, h̄irak kau ket̄ike God kitiwekhi me haiu m̄it.

Jisas k̄ire Hetpris kin̄in hetpris ne n̄ipaa, h̄irak kak̄ikepai haiu m̄it

26 *Jisas kerekek h̄irak M̄it̄ik Hetpris yaaik te kak̄ikepai. H̄irak m̄it̄ik yaaik, han k̄irak yaaik prar enuk keit, menmen enum ap mau mekre han k̄irak au. H̄irak k̄inaaiw̄ir haiu m̄it enum mau ti h̄irak God kenipek kau ket̄ikerek h̄irak niuk m̄irak w̄isenum.

27 *H̄irak ap kar ke hetpris ne n̄ipaa ein au. Menmen h̄ir newepwarem newet God em h̄iram ap yaaim te mam̄sak o mamwap̄in menmen enum me m̄it tipmain tipmain enum eik au. Te hekrit hekrit h̄ir n̄ir̄iakem. H̄ir nin̄in newepwar menmen me menmen enum h̄ir h̄iras n̄ir̄iakem nepei au, h̄ir newepwar menmen newet God em me menmen enum m̄it han n̄ir̄iakem. Te Jisas ap kar ke m̄it en au. H̄irak k̄ir̄iak im miut̄ip me w̄i n̄ipaa h̄irak kaa kentar nu tentarak̄it, h̄irak kewepwar h̄irekes kewet God ȳink k̄irak h̄irak yaaik te kak̄isak menmen enum haiu m̄it miyap̄ir m̄ir̄iakem. Te h̄irak ap kak̄nipem kak̄teipim au. Kiut̄ipen kerekek.

28 *H̄im n̄ipaa God kewet Moses em m̄it miyap̄ir enisesim h̄iram mehim̄itan m̄it n̄ire hetpris, te m̄it in h̄ir yaain au, God kat̄ip h̄ir m̄it enun mau mekre han k̄ir. Te keriuwe h̄im ham God ket̄ipim h̄iram m̄ikaru man, h̄irak kat̄ip h̄im iuwe kehimit̄an N̄ikan k̄irak Jisas h̄irak k̄ire hetpris. H̄irak kerekek ap k̄ire m̄it hetpris han kerek n̄ir̄iak enum au. H̄irak n̄ipaa ein ere in tipmain tipmain enum eik h̄irak yaaik kerekek.

8

Jisas k̄ir̄iak menmen k̄ire hetpris keit winak yaaik keit wit ke God

1 *Menmen hi hetpiyem h̄iram im. Hetpris k̄iau karik h̄irak kepu kar ke hi nepei hetpiyem. H̄irak kau ket̄ike M̄it̄ik Iuwe God tau wit k̄irak kau niu. H̄irak kau ken menep his yaaim m̄irak kerek m̄it iuwe naanm̄ipre menmen yap̄irwe newiyen.

2 H̄irak kewiyen k̄ir̄iak menmen hetpris k̄ir̄iakem. H̄irak k̄ir̄iakem kek̄re w̄inak God h̄irekes k̄imaak. W̄inak kerek n̄ipaa God kat̄ip Moses k̄imaak, h̄irak h̄im̄in ke w̄inak ik God h̄irekes k̄imaak keit wit k̄irak. M̄it au.

3 H̄im n̄ipaa God kewet Moses em m̄it miyap̄ir enisesim, h̄iram mehim̄itan m̄it hetpris h̄ir newepwar menmen newet God em, h̄ir nenep samiyak newet God em. M̄it̄ik k̄iau Iuwe Hetpris ekwetwer menmen ekwet God em kar ke m̄it in netenen

* 7:17 Sam 110:4; Hi 5:6 * 7:19 Hi 9:9 * 7:21 Sam 110:4; Hi 5:6 * 7:22 Hi 8:6, 12:24 * 7:25 Ro 8:34; 1Jo 2:1
* 7:26 Hi 3:1 * 7:27 Hi 5:3 * 7:28 Hi 5:1-2 * 8:1 Hi 1:3, 3:1, 10:12, 12:2

menmen newet God em. H̄rak ketenen menmen au, h̄rak ap k̄re hetpris auye.

⁴ M̄t̄ik k̄aiu Iuwe Jisas h̄rak kau t̄i ik h̄rak ap kakre pris au ek̄ntar m̄t̄ nau n̄re pris newepwar menmen newet God em h̄r n̄isēs h̄m n̄paa God kewet Moses em te m̄t̄ enisesim. Te h̄r nanwis Jisas kakriakem taau.

⁵ *Menmen im h̄r n̄riakem nar ke pris netike w̄nak ik kerek h̄r n̄riak menmen mekrerem, h̄ram h̄m̄n keremem. H̄ram h̄m̄n misēs menmen mau wit ke God. Menmen im h̄ram misēs menmen meit wit ke God, te w̄ n̄paa Moses kakime w̄nak ke God, God ketp̄wek h̄m̄ iuwe kar ik:

“Ti ehises menmen im werek mam̄r ke n̄paa ti heit m̄niu (o neiȳp) eik hi heteiknutem.”

⁶ *In ek Kraīs h̄rak k̄riak menmen me hetpris h̄ram yaaim min̄n menmen m̄t̄ han pris n̄paa n̄riakem. H̄rak kin̄ni kar ke h̄m̄ ham God kat̄p̄ Jisas em kewet haiu m̄t̄ em h̄ram yaaim min̄n h̄m̄ me n̄paa maamrer nau n̄isesim. H̄ram min̄n h̄m̄ n̄paa mentar h̄m̄ ham im mamkep̄ai werek werek. H̄m̄ me n̄paa au, m̄kaap maamrer kike keremem.

H̄m̄ ham yaaim min̄n h̄m̄ me n̄paa ein

⁷ H̄m̄ me n̄paa ein God h̄rak kewet Moses em h̄rak ketp̄im h̄ram yaaim mekep̄ai werek werek, kenmak te h̄rak p̄ike ketp̄ai h̄m̄ ham? H̄rak ketp̄ai h̄m̄ ham haiu emisesim kent̄ar h̄m̄ me n̄paa ap werek werek mamkaap haiu m̄t̄ miyap̄ir haiu mamre yaain, au haiu m̄re enun.

⁸ *God kat̄p̄ h̄m̄ me n̄paa ap yaaim m̄riak m̄t̄ miyap̄ir yaain au. Haiu mertei h̄m̄ im yaaim mentar God kat̄p̄ kar ik: “Hi M̄t̄ik Iuwe at̄p̄ yi eiȳmtewem. Maain w̄i ham mamnen te hi at̄p̄ m̄t̄ ne Isrel netike m̄t̄ ne Juda h̄m̄ mai ham yaaim h̄r nanwenhi nanisesim.

⁹ H̄m̄ mai ham yaaim m̄t̄ nanisesim ap mamre h̄m̄ n̄paa hi at̄p̄ maamrer ni yem au, me w̄i hi hanhan heriuw̄eri heriȳei n̄naaiw̄ir Isip. Hi ap aweti h̄m̄ mar ke n̄paa ein hi hewet̄irem hentar h̄r ap n̄isesim werek werek au. Te hi eweik̄nsip hewet̄ maamrer ni nenterim.

¹⁰ *Maain w̄i h̄m̄ me n̄paa ein h̄ram epei au, hi M̄t̄ik Iuwe God hi etpi yi m̄t̄ ne Isrel hi aweti h̄m̄ mai ham yaaim yi eiwenhi eisesim marim. Hi ewis̄m̄ mam̄ kre han ki te m̄t̄ ap nan̄t̄pi nanri han ki yi eiysesim. Au, yi h̄ras hanhan eiysesim wein̄m̄. Hi are God ki yi eire m̄t̄ miyap̄ir nai.

¹¹ Maain m̄t̄ niut̄ip̄ niut̄ip̄ ap nan̄t̄ip̄ heiuyuwerer n̄r o k̄krek n̄r o n̄r yinan nar ik: ‘Yi eiȳrte menmen me M̄t̄ik Iuwe God.’ H̄r ap te nan̄t̄p̄orem au nan̄nt̄ar m̄t̄ yap̄irwe niut̄ip̄ niut̄ip̄ neim̄n iuwe o neim̄n m̄t̄ wein̄n, h̄r yap̄irwe nan̄rteiya werek werek.

¹² *Hi tewen han tewen̄ni ah̄sak menmen enum mei mekre han k̄r hi ap p̄ike han kakitetim han enuk ariuw̄erem au.”

¹³ H̄m̄ me n̄paa ein God kewet Moses em h̄rak ketp̄im h̄ram enum tokim mentar in ek God ketp̄ai h̄rak p̄ike kakwet̄ai h̄m̄ ham yaaim haiu emisesim h̄ram mam̄kreh̄r m̄ram ham. Haiu mertei h̄m̄ h̄ram enum tokim maain kike h̄ram mamno mam̄t̄ mamre laplap enum tokim m̄t̄ new̄rem meit.

9

Hetpris ke n̄paa ein kewet God menmen

¹ *Haiu wen han ekitet menmen me w̄i n̄paa God kin̄n kewet maamrer nai ne Isrel kontrak ke h̄m̄ m̄rak h̄r enisesim. H̄rak kat̄p̄ h̄m̄ manp me menmen markeik te h̄r enisesim enwen̄npi niuk m̄rak. H̄rak kat̄p̄ h̄m̄ ham me w̄nak m̄t̄ nimaak te newen̄npi niuk m̄rak nekrerek.

² *H̄r new̄r sel h̄ram m̄wap̄in w̄nak ik. Haau wik meit n̄m̄n. Haau kerek mau menep ya weip̄ir h̄r nenewem ‘Haau m̄t̄ nehim̄tanem me God.’ Menmen metenen si heureka metike k̄naan niu mei kerek m̄t̄ newepwarem newet God em, h̄ram m̄waai mekre haau im.

³ *H̄r n̄m̄n̄an laplap meiyam mau weip̄ir m̄wap̄in haau ham mau m̄karu. H̄r nenewem ‘haau me God kewi.’ H̄r neriuwes̄sem te m̄t̄ ap nan̄nori au em̄t̄!

⁴ *Menmen ham im mau mekre haau im e. H̄r newen gol sisi meweik̄n m̄re t̄par mentar k̄naan kerek h̄r nesi menmen m̄re semi yairep̄ h̄ram menterim. K̄naan im mepu metike bokis h̄r newen gol menterik h̄r nenewek “bokis ke kontrak” nentar nan h̄m̄ me God mewim h̄ram m̄waai mekrerek. M̄t̄ nime m̄n̄ kiut̄ip̄ k̄re gol h̄r newis̄k̄ kekrerek. M̄t̄ n̄paa newis̄ menmen ham mana kerek n̄paa God kewet m̄t̄ ne Isrel em neit wit wein̄k̄ m̄t̄ auri, h̄r newis̄m̄ mekrerek. Menmen im mau mekre bokis metike nu paap ke Eron kerek nepei kaa n̄paa God kenip̄ t̄wei h̄ram mewo miyap̄rem. Im metike nan wik n̄paa God kewis̄ h̄m̄ m̄rak

* 8:5 K1 2:17; Hi 9:23; Eks 25:40

* 8:6 2Ko 3:6; Hi 7:22, 9:15

* 8:8 Jer 31:31-34

* 8:10 Hi 10:16

* 8:12

Hi 10:17 * 9:1 Eks 26:1-30

* 9:2 Eks 25:23-40

* 9:3 Eks 26:31-33

* 9:4 Eks 30:1-6, 25:10-16, 16:33; Nam

17:8-11; Diu 10:3-5

mewim kewet Moses em mıt enisesim, menmen im yapırwe mıpwaai mepıkre bokıs ik e.

⁵ *Hımın me mıtıkıt ensel wik hakıt niuk mırakıt Serapim kerek mıt newis gol mıwapınem hıram merp mentır bokıs mau niu naanmıpre kınaan kerek God kesak menmen enum me haiu mıt kentaram. Hımın wik me ensel mehimıtan menmen iuwe me God merhıhe mau mekre haau im e. In ek hi hınapen etpi menmen yapırwe miutıp miutıp hır nırıkem neriuwerem au. Yi epei yerteiyem werek werek.

⁶ *Hır nemani menmen im werek werek hi nepei hetpiyem, mıt pris hekrit hekrit hır nen haau iuwe me God menep ya weipır, hır newepwar menmen newet God em.

⁷ *Te mıtık iuwe hetpris kiutıp kerekek hırak ken haau kike kerek mırkaru mırıpıt me haau iuwe, wı miutıp me tito miutıp. Hırak ken kekre haau im ketenen hemkre me samiyak hırak kewepwarem te hırak kakwet God em hırak kakısak menmen enum hırak ketike mıt ne Isrel netaritari nırıkem.

⁸ *Hım me God nıpaa hırak kewet Moses em hıram ap mewis mıt hır nanıno haau kike kerek mıt nehimıtan God kewi au. Marım God Hımın Yaaik keteiknai wı kerek mıt wen nises hım me Moses, hır netike God ap nekiyan nau neit au.

⁹ *Hım im me Moses meriuwesis mıt nanıno nanıkre haau kike hıram mıre hımın meteiknai wı im menmen yapırwe mıt pris newepwarem newet God em hıram ap mamnip han ke haiu mıt enun kakre yaaik.

¹⁰ *Hım mırak im hıram naanmıprai me menmen haiu mamım o ıpır haiu mamım o mamırkeik haiu mamır te God katıp haiu mıt yaain. Menmen im hıram hım me naanmıprai ere wı God pıke kaknip menmen yapırwe hıram yaaim.

Jisas Kraıs kewepwar hemkre mırak kewet God em

¹¹ *Te Kraıs epei kan kıre Hetpris kiau kewetai menmen mırak yaaim epei man. Hırak kırık menmen mar ke pris hırak ken kekre wınak ke God keit wit kırak, hırak yaaik kinın wınak ke God kau tı me nıpaa ein. Hırak kinın wınak kau tı kentarıt ap nimaak, hırak ap menmen me tı au. Hırak kırık menmen me wit ke God.

¹² Me wı nıpaa kerek Kraıs kaa ken kekre haau kerek God hırekes kewi, hırak ap keit hemkre me samiyak kewepwarem kewet

God em kıre pris nırıkem au. Hırak keit hemkre mırak epei mewen keiyım ken haau kerek God kewi kewepwarem kewet God em. Hırak ken kekrekewen hemkre miutıpen mekrerek, hıram yaaim te hırak ap pıke kaknipem au. Hıram yaaim te hırak kekepai kaktaihis haiu mantikerek mamu tipmain tipmain enum eik.

¹³ *Markeik te hemkre me meme o bulmakau mamkaap haiu mıt? Hıram mamkepai mamır im. Mıt han hır netenen menmen God katıp: “Yi mıt ap yetenen menmen im,” te maain God kaktıp hır yınk kır enuk kakınterim. Yınk kır enuk ere mıt pris hır eninın enıt hemkre me meme metike hemkre me bulmakau, im metike si waniu (o win) me yınk me bulmakau nıkik hır neiyım nen newırem mentar yınk ke mıt in. Epei au, hım me God matıp hır pıke yaain nentar menmen im mesak menmen enum mau yınk kır.

¹⁴ *Hemkre me meme metike bulmakau mesak menmen mau yınk kiau keremem te Kraıs hırak iuwe kinın meme metike bulmakau, hemkre mırak yaaim minın hemkre mıram, hıram mesak menmen enum mekre han kiau. God Hımın Yaaik kekepik hırak kerek yaaik kırık menmen enum au te hırak kewepwar hemkre mırak kewet God em. Te hemkre mırak yaaim mamkaap haiu mıt hıram mesak menmen enum mekre han kiau, te haiu emises God werek werek kerek kaku kakıt tipmain tipmain enum eik.

Hemkre me Jisas mırkaap hım ham yaaim God kewetaiyem

¹⁵ *Jisas kırkaap hım ham yaaim mıt enisesim hıram mırkaru man mentar nıpaa hırak kaa kesak menmen enum haiu mıt kerek mises hım ham me nıpaa enum haiu mırıkem. Jisas kau nımın ke haiu mıt metike God kırkaap hım ham yaaim mıt enisesim hıram mırkaru man te haiu mıt kerek God kehımıteni haiu mıt nırak haiu mantikerek mamu tipmain tipmain enum eik mamıt menmen yaaim mırak mamır ke nıpaa God ketpım hım iuwe. Jisas kaa te haiu mamıt menmen yaaim im.

¹⁶ Haiu mertei mıtık hak kertei maain hırak kaki, hırak kewis menmen mau tıwei matıp markeik te hırak kakınke tı metike menmen yapırwe hırak naanmıprewem kakwet nıkerek nırak em. Menmen im hırak kewisım mau tıwei hıram niuk mırak “Tıwei me han.” Maain kerekek

* 9:5 Eks 25:18-22 * 9:6 Nam 18:2-6 * 9:7 Eks 30:10; Lev 16:2-34 * 9:8 Hi 10:19-20 * 9:9 Hi 10:1-2 * 9:10 Lev 11:2, 25, 15:18; Nam 19:11-13 * 9:11 Hi 3:1, 10:1 * 9:13 Lev 16:3, 14-16; Nam 19:9, 17-19; Hi 10:4 * 9:14 1Pi 1:18-19; 1Jo 1:7; Hi 6:1 * 9:15 1Ti 2:5; Hi 8:6

wi haai kaki, n̄kerek n̄rak nan̄t menmen mam̄r ke n̄paa h̄rak kewis̄m mau t̄wei.

¹⁷ Haai wen kepu, te t̄wei kerek h̄rak kewis̄m em h̄ram wen mepu wein̄m. Te maain h̄rak kaki, t̄wei h̄ram mehim̄tan menmen me n̄kerek h̄r nant̄wem.

¹⁸ Marim n̄paa m̄t nenep samiyak h̄ram maa hemkre m̄ram mewen h̄ram menip h̄m im mekrit mau meit. Haiu matip h̄m im h̄ram ap mekepai werek au kerek God kin̄n katip Moses em h̄rak hanhan m̄t enisesim te m̄t wen nenep menmen maa te h̄m im mekrit mau meit.

¹⁹ *W̄ n̄paa Moses kenip h̄m im mekrit mau meit h̄rak kin̄n katip m̄t me Isrel h̄m yap̄rwe God ketp̄wekem h̄rak kewis̄m mau t̄wei te m̄t miyap̄r nanisesim. H̄rak ketpor epei au, Moses keit hemkre me bulmakau n̄kim metike meme kerek h̄r epei nam̄p hemkre m̄ram mewen, h̄rak keit t̄par metikerem, h̄rak kesi tepnek me sipsip m̄re ȳwir metike timen niuk m̄ram Hisop, keȳm ken kemt̄t mau hemkre h̄rak kewis̄m mentar t̄wei h̄m me God kewet Moses em mau mekrerem, kewis̄m mentar im metike ȳnk ke m̄t miyap̄r yap̄rwe.

²⁰ *H̄rak wen kewis̄m mentar t̄wei metike m̄t miyap̄r, h̄rak ketpor kar ik: “Samiyak menmen nepei maa hemkre m̄ram mewen h̄ram meteikni yi epei yewenhi yatip yi eiyses h̄m me God n̄paa h̄rak katip yi eiysesim.”

²¹ *Marim h̄rak keit hemkre im metike t̄par kewis̄m mentar w̄nak ke God ketike menmen yap̄rwe mekrerek kerek m̄t nererik newenepi God neriuwerem.

²² *T̄s, h̄m Moses kewis̄m mekre t̄wei h̄ram matip menep menmen yap̄rwe n̄paa h̄ram ap yaaim m̄t newen̄pi God neriuwerem hemkre h̄ram n̄riakem h̄ram m̄re yaaim. Haiu mertei m̄t newen hemkre me menmen keremem te God kak̄sak menmen enum maiu mekre han kaiu, o au en, taau.

Krais kewepwar hemkre m̄rak kak̄sak menmen enum me haiu m̄t

²³ *Menmen wein̄m im mau t̄i h̄ram mar ke h̄m̄n me menmen iuwe meit wit ke God, Moses kewen hemkre menterim te h̄ram m̄re yaaim. Te menmen mau wit ke God h̄ram iuwe te hemkre im menipem yaaim au. Hemkre ham mam̄n̄em mam̄nip menmen iuwe mau wit ke God h̄ram yaaim te haiu m̄t mamtike God mamkiyan mamu mam̄t.

²⁴ *Krais nepei kenipem h̄ram yaaim kentar h̄rak ap ken kekere w̄nak kerek m̄t nimaak kau t̄i nehim̄tanek me God au. H̄rak ken wit ke God kerek in ek h̄rak kau keit menep ninaan me God kit̄wekhi me haiu m̄t miyap̄r.

²⁵ Krais ken kekere haau me God kewi kewepwar hemkre m̄rak miut̄pen keremem. H̄rak ap kewepwarem yap̄rwe kar ke n̄paa m̄tik pris k̄riakem au. Me wi miut̄p miut̄p me tito yap̄rwe h̄rak pris ken haau kerek m̄t nehim̄tanek me God kau kekererem h̄rak kewepwar hemkre me samiyak me kewet God em. Te Krais au, miut̄pen keremem.

²⁶ H̄rak ap ken haau me God kewi yap̄rwe kar ke m̄tik iuwe pris k̄riakem au. H̄rak ken kewepwar h̄rekes yap̄rwe te h̄rak kaki kak̄ntar nu tentarak̄t yap̄rwe me wi n̄paa God k̄riak t̄i ketike nepni ere in. Au, in ek h̄rak kan kau t̄i kaa miut̄pen kerek h̄ram werek. Me wi menep menmen me n̄paa h̄ram epei au mam̄si, h̄rak kan kak̄sak menmen enum mau mekre han kaiu keriuwe hemkre m̄rak mewen h̄rak kewepwarem kewet God em miut̄pen keremem.

²⁷ *M̄t miyap̄r yap̄rwe nani te maain h̄r nan̄r God, h̄rak skelim menmen m̄t miyap̄r in n̄riakem.

²⁸ *Marim Krais kaa miut̄p kewepwar h̄rekes kewet God hemkre m̄rak te kak̄sak menmen enum me maiu au. H̄rak p̄ke kak̄n kak̄this haiu m̄t miyap̄r kerek sisesik memerȳwek kak̄nen.

10

Menmen m̄t n̄paa newepwarem h̄ram ap te mam̄sak menmen enum maiu

¹ *H̄m n̄paa God kewet Moses em h̄ram m̄re h̄m̄n wein̄m me menmen yaaim maain mam̄nen, te h̄ram ap menmen im yaaim h̄remes au. Me tito tito m̄t iuwe hetpris newepwar hemkre me bulmakau o meme newet God em. H̄r n̄riakem mar keremem keremem. Markeik te h̄m me Moses mam̄rak m̄t kerek nises God h̄r yaain neriuwe menmen im m̄tik pris kewepwarem kewet God em? Taau! H̄ram h̄m̄n wein̄m me menmen yaaim keremem.

² Menmen m̄t newepwarem newet God em h̄ram yaaim te mam̄sak menmen enum m̄t kerek nises h̄m me God h̄r n̄riakem te h̄r ap p̄ke nan̄nen nan̄riakem meiyam taau nentar h̄r ap menmen enum mau mekre han k̄r au.

³ Au, mīt nīriakem nar keremem me tito tito yapīrwe hīram menip mīt han tewenin menmen enum hīr nīriakem.

⁴ *Hīr nīriakem nentar God kertei hemkre me bulmakau o meme hīram ap te mamsīsak menmen enum maiu mekre han ke haiu mīt au.

⁵ *God kertei menmen im, te wī nīpaa kerek Kraiis epei kaknen tī kaku kaktike-wai, hīrak katīp God kar ik:
“Ti hīnapen mīt newepwar bulmakau o meme sipsip hīr nanwetutem au. Ti epei eraumani yīnk kai hi ahu ekre-rem awepwar hīrekes ewetutem.

⁶ Ti ap han yaaik heriuwe samiyak mīt nīmansiye m au nan mīre kīnaan menmen mīt newepwarem newetitem te hīram mamīsak menmen enum mīr au.

⁷ Te hi Kraiis hetput har ik: “Ti God ti hīra hi hepu, hi ariak menmen ti hanhan hi ariakem, mar ke nīpaa mīt newisīm me hi mau tīwei ke Moses ketpim.”

⁸ Hīrak Kraiis kinin katīp kar ik: “Ti hīnapen mīt newepwar menmen nanwetitem au. Ti ap hanhanem te hīr nīmansi samiyak mau nan mīre kīnaan o menmen hīr newetitem te mamīsak menmen enum mau han kīr au.” Kraiis katīp menmen im te hīm me Moses kewisīm mau tīwei hīram matīp mīt enisesim.

⁹ Hīrak katīp menmen eim epei au, maain hīrak katīp hīm kar ik: “God ti hīra hi hepu. Hi ariak menmen ti hanhanem.” Hīm im metpai Kraiis kenip menmen tokim me nīpaa ein me mīt hīr newepwar menmen newet God em, hīram nepei au mesi, hīrak kekrehīr mīram kewepwar hīrekes kewet God yīnk kīrak.

¹⁰ *Jīsas Kraiis kīses menmen God hanhan hīrak kīriakem. Hīrak kaa miutīp kerekek kewepwar yīnk kīrak kewet God ek te hīrak kesak menmen mekre han kaiu te haiu mīt kerek misēsik haiu yaain. Haiu mewenīpi niuk me God werek werek.

Menmen Kraiis kīriakem mesak menmen enum mekre han kaiu

¹¹ *Hekrit hekrit mīt yapīrwe nīre pris hīr nerp nīriak menmen newepwarem newet God em. Hīr nīriakem marem marem te menmen im ap te mamīsak menmen enum haiu mīt haiu mīriakem taau.

¹² *Te Kraiis hīrak kīriakem miutīp kesak menmen enum maiu. Epei au, hīrak ken kau menep his yaaim me God kentar hīrak Mītīk Iuwe kīre God hīrak naanmīpre menmen. Menmen miutīp Kraiis kīriakem hīram mamū mamūt mamkepāi haiu mīt

mamīsak menmen enum mekre han kaiu tipmain tipmain enum eik.

¹³ *Hīrak wen kau ketikerek kemeriyīwek ere wī God kaknep mīt enun nepan kaknīp kaknepi.

¹⁴ Haiu mertei Kraiis keriuwe menmen miutīp hīrak kīriakem wī kerek hīrak kaa kewepwar yīnk kīrak kewet God ek, hīrak kīriak mīt miyapīr kerek God kesak menmen enum mīr, hīr nīre yaain nanu tipmain tipmain enum eik.

¹⁵⁻¹⁶ *God Hīmīn Yaaik hīrak kewetai hīm mīrak metike hīm Kraiis epei ketpim God Hīmīn Yaaik hīrak kinin katīp kar ik:
“Me wī maain mamnen hi awet mīt hīm mai im hīr nanwenhi nanisesim. Hi ewisīm mekre han kīr te hīr han ekitetim.”

¹⁷ Nepei au, hīrak katīp hīm ham mar im:
“Hi ap pīke han ekitet menmen enum mau mekre han ke mīt o menmen hīr nīriakem te hi han enuk heriuweri au.”

¹⁸ God epei kesak menmen enum mai te mīt ap te nanewepwar menmen nanwet God em nanteipim au. Hīram epei au mesi meit.

Haiu emises hīm me God te haiu emu emtikerek han kiutīp

¹⁹ *Te nai yinan, haiu yaain te mamno mamīkre haau me God hīrekes kewi mentar Jīsas kaa kentar nu tentarakīt hemkre mīrak mewen mesak menmen enum maiu.

²⁰ *Hīrak kaa te menmen im hīram mīre hīrak kinin ken kewep yayiwe keremir o kewep laplap me nīmīn hīram meiyepetai haiu mīt mamno nīmīn kerek God kewi. Hīram mar ke hīrak kewep yayiwe ik keriuwe yīnk kīrak te haiu emisesik mentar nīpaa hīrak kaa pīke kekrit kau keit.

²¹ Haiu Mītīk kaiu Iuwe Hetpris hīrak kepu naanmīpre menmen meit wit ke God metike haiu mīt kerek misēs hīm me God haiu nīkerek nīrak.

²² *Kraiis kīriak menmen im te haiu emnaiwīr menmen enum me memitaiipin mekre han kaiu emīt, haiu emises God haiu mamtikerek emu han kiutīp.

²³ *Haiu emises menmen werek werek kerek haiu matīp haiu han kitetim. Haiu ap emweikīn sip emwet hīm im emīntar haiu mertei hīm nīpaa God ketpim maain hīrak kakisesim kakriakem.

²⁴ Haiu han ekitet markeik te haiu emri han ke naiu yinan te haiu yapīrwe han etwenīnan haiu mamriakan menmen yaaim.

* 10:4 Hi 9:13 * 10:5 Sam 40:6-8 * 10:10 Hi 9:12, 28 * 10:11 Eks 29:38 * 10:12 Hi 1:3 * 10:13 Sam 110:1 * 10:15-16 Jer 31:33-34; Hi 8:10, 12 * 10:19 Hi 4:16 * 10:20 Mt 27:51; Hi 9:8 * 10:22 Lev 8:30; Esi 36:25; Ef 5:26 * 10:23 Hi 4:14 * 10:25 Hi 3:13

²⁵ *Yi ap einapen yaino eitike ni yinan yererik yewenipi niuk me God yar ke mit han ninapen nriakem au emit! Yi eiri han ki eikiyan wisenum te yi eirerik eiwenipi niuk me God eiyintar wi menep te mamnen Kraiss pike kaknen kakteipim.

Haiu ap emweikin sip emwet God Nikan kirak Jisas

²⁶ *Haiu mit epei mertei him me Jisas kaa te kakisak menmen enum mekre han kaiu haiu misesim werek werek te maain haiu emweikin sip emwet him im au emit! Haiu mamriak enum, menmen ham ap mepu te mit pike nanwepwarem hiram mamisak menmen enum maiu te haiu mamre yaain taau.

²⁷ *Haiu emweikin sip emwet him mirak au emit! Maain haiu mamnaan God skelim haiu mit, kakwirai mamno si kerek God kiman me kakwir mit nrak enun nepan nanino nanikrerem si tatim.

²⁸ *Haiu mertei mitikit wik o wikak tewepyapir mitik kiutip keweikin sip kewet him me Moses, te mit iuwe ne Isrel nantiwekhis hir ap han teweninek au, hir nankip kaki.

²⁹ *Te yi han ekitet God kakiwaanank mitik kerek keweikin sip kewet menmen Jisas kiriakem kakiwaankek kike keremem a? Auye! Hirak kakiwaankek wisenum kentar hirak kinaain Nikan ke God hirak katip menmen hirak kiriakem me wi kerek hirak kaa hemkre mirak mewen hiram menmen weinim. Menmen im God keweitayem hiram him haiu mamwenhi mamisesim te hirak kakrekyei haiu mamre yaain. Te God kakiwaanank mitik ik enuk kentar hirak keweikin sip kewet Nikan ke God. Menmen im hiram mar ke hirak kinan yipir kewirek hirak keweikin sip kewet God Himin Yaaik kerek hanhan keriuwai haiu mit kerekyei menmen yaain.

³⁰ *Hi hatip menmen im hentar haiu mertei God ap kemipin me wi hirak katip kar ik: "Menmen enum mit nrakem, maain hi ewaniupaan mir eriuwerem." Hirak wen katip him ham kar ik: "Hi Mitik Iuwe God hi skelim mit nai me menmen hir nrakem."

³¹ God kerek kaku kakit tipmain tipmain enum eik skelim mit me menmen enum hir nrakem. Menmen im hirak menmen menipi han yaaik au. Hiram menmen enum menipi hir han enuk ninaain wisenum.

Yi han tokik eiyises him me God werek werek

³² Yi pike han ekitet menmen nepei man me wi nipaau yi yin yemtau him me Kraiss yi yisesim. Yi yisesim epei au, menmen enum man mamriwaanank te menmen enum im ap te mamnin han ki au. Yi han tokik eiyu eiyit.

³³ *Wi ham mit netpi enum hir nerekyi enum nerp ninaan me mit miyapir yapirwe te hir naninwesisi. Wi ham yi yr mit enun nrak mit han yaain menmen enum yi eiyirp eitikeri eikepi hir han tokik nanu.

³⁴ *Yi hanhan eiriuwe mit yaain mit enun newisi nekre winak enuk. Yi ap han enuk eiriuwe mit kerek nen nari menmen mi neyim nen au. Yi han yaaik yewisi nari menmen mi yapirwe yentar yi epei yertei God nepei kewisi menmen ham yaaim minin menmen mit neriyaam, hiram mamu mamit tipmain tipmain enum eik.

³⁵ Nipaa ere in yi han tokik yepu te in ek yi ap einapen menmen enum mamnen mamriwaanank au emit eiyintar yi yertei maain God kakweti mit miyapir kerek yisesik werek werek kakweti menmen mirak yaaim.

³⁶ *Yi wen han tokik eiyu eiyises him me God te maain yi eirak menmen God hanhan yi yirakem, yi eiyit menmen yaaim nipaau hirak katip kakwet mit miyapir kerek hir nisesik kakwetirem.

³⁷ *Yi han tokik eiyu eiyintar him me God mau twei matip me Kraiss mar im: "Maain kike hirak kerekek kaknen. Hirak ap kakmerir wi yapirwe au.

³⁸ *Te nai yinan hir han ekiteta nanises him mai hir nantikewa nanu nant tipmain tipmain enum eik, te mit kerek nanweikin sip nanweto, hi han enuk ariueri."

³⁹ Haiu mit au, haiu ap ne mit kerek neweikin sip enwet God te hirak kakraiwaanank au. Yi yetikewa haiu ne mit kerek nises him me God te hirak kakikepai kakitais.

11

Markeik te haiu han ekitet menmen werek werek

¹ *Haiu han ekitet menmen God katip hiram mamnen haiu mertei maain hiram mamnen te haiu mameriywem mamnen. Menmen im haiu ap mirew wen au te

* 10:26 Hi 6:4-8 * 10:27 Ais 26:11 * 10:28 Diu 17:6, 19:15 * 10:29 Eks 24:8; Hi 13:20 * 10:30 Ro 12:19; Diu 32:36; Sam 135:14 * 10:33 1Ko 4:9 * 10:34 Mt 6:20, 19:21, 29 * 10:36 Lu 21:19; Hi 6:12 * 10:37 Hab 2:3-4
* 10:38 Ro 1:17; Ga 3:11 * 11:1 Ro 4:18; 2Ko 5:7

haisu meritei hiram mepu mentar God katip hiram mepu.

² Nipaa mit maamer han hir han kitet God werek te hirak han yaaik keriuweri.

³ *Haisu mit i han ekitet him me God hiram yaaim te haisu meritei God kiriak ti metike nepni keriuwe him mirak weinim. Te menmen haisu mirem God kiriakem keriuwe menmen haisu ap te mamirem taau.

Him me mitikit Ebel, Inok tetike Noa

⁴ *Mitik niuk mirak Ebel hirak kises him me God te menmen hirak kewepwarem kewet God em. God katip menmen mirak kerek kewetiwekem hiram yaaim te God ketpiwek hirak mitik yaaik kentar hirak kisesik werek werek. Nipaa Ebel hirak kaa hirak wen han kitet God werek werek te him mirak mau twei me menmen nipaa hirak kiriakem hiram meteiknai menmen menip God han yaaik keriuwai.

⁵ *Inok ap kaa kentar hirak han kitet God werek werek te God ketiwekhis kau ketikerek. Mit han ninetnawek ninetnawek ap ninapnek au nentar God epei ketiwekhis keyik ken wit kirak. Him me God mau twei natip God ketiwekhis wen au, menmen Inok kiriakem hiram menip God han yaaik keriuwerek.

⁶ Mit miyapir kerek ap han kitet God, menmen yapirwe hir nanriakem ap te naninip God han yaaik kakriuwari taau. Hir ap te naninip God han yaaik kakriuwari nanintar mit miyapir kerek hir hanhan nises God hir naninin han ekises God hirak kepu, maain hirak kakwet mit miyapir kerek hir hanhan nisesik kakwetir menmen yaaim.

⁷ *Wi nipaa God katip Noa me menmen enum hawi yuwerep hiram mamnen, te Noa kir menmen im wen au. Hirak han kitet menmen God ketpim hiram mamnen te hirak kime sip. Maain hirak kimaam werek hawi yuwerep epei man, hirak ketike mite pirak nikerek nirak nen nau nekrerem, te hir ap naa au. Hirak keteikin mit yapirwe hir enun kentar hirak kises him God nipaa ketpiwekem te hir au. Te hirak God katip Noa hirak mitik yaaik kentar hirak kises him mirak.

Ebrahim kises him me God

⁸ *Ebrahim kemtau him kerek God ketpiwekem te hirak han kitet him mirak hiram yaaim. Te hirak kinaaiwir wit kirak ken wit hak kerek God ketpiwek hirak

kakwetiweweke. God ap keteiknawek ti ik te hirak kepitari hirak kakno neiyin kakit mekam au.

⁹ *Ebrahim kises him me God te hirak ken kau wit kerek God katip hirak kakwetiweweke. Hirak kau kekre winak sel kire weisaak kar ke mitik hirak ap ti kirak au. Aisak ketike nikan kirak Jepok hirakit tetike Ebrahim tatit menmen God epei ketpiwekit kakwetiwekitem te hirakit tau winak sel tar ke Ebrahim kewik.

¹⁰ Ebrahim kau winak sel keremem kentar hirak kemerir God kakriyaak kaktiwekhis keyik kakno wit kerek God hirekes kimaak hirak kaku kakit kakwetiwek winak yaaik.

¹¹ *Sera hire han kitet him me God te hirak kenipep hire werek te wepitu. Hire epei enu we mite. Hirak kiriakem kentar hire han kitet hirak kakes him nipaa hirak ketpim me hirak kakwetir nepenyerer nei yapirwe.

¹² *Mitik ik hirak epei ke mitik ap te kakine nikerek au, te God kenipek hirak kine nikan. Maain nepenyerer nirak hir yapirwe nar ke tenhaan kau wan eik, o hir mau nepni. Mit ap te nanwenhisi au.

¹³ *Mit in hir yapirwe hir naa te hir han kitet God kakises menmen nipaa hirak ketpim. Hir neit menmen God ketporek au, te hirak keteiknor menmen hirak kakriakem mamnen hir han yaaik neriuwerem nertei hirak kakisesim. Hir natip nar ik: "Ti mit newi hiram ti im ap maiu au. Haisu mau in mar ke mit nau ti ke mit han."

¹⁴ Mit kerek natip nar ik hir neteiknai te hir nanir ti mir ham yaaim hir nanwim nanu nanit.

¹⁵ Hir ap pike hanhan nanu wit kerek nipaa hir ninaiwerek au nentar hir hanhanek te hir pike nen newi.

¹⁶ *Au, hir hanhan nanir wit hak yaaik hir nanino nanwi. Wit ik ek hirak wit ke God. God ap yink enuk hir nenewek God kir kentar hir han kitetik werek werek. Hirak epei kerekyor wit hak yaaik te hir naninen nanwi hirak keteiknai hirak ap yink enuk ke mit nenewek hirak God kir.

¹⁷ *Wi nipaa God katip Ebrahim kininek, Ebrahim kemtau him mirak hirak keit nikan kirak Aisak kewisik kentar nan mire kinaan hirak kakikip kakwepwarek kakwet God ek. Hirak kare kaknep nikan kirak kiutip kerek God nipaa ketpiwek kakwetiweweke.

* 11:3 Jen 1:1; Sam 33:6; 2Pi 3:5 * 11:4 Jen 4:3-10 * 11:5 Jen 5:24 * 11:7 Jen 6:13-22, 7:1; 1Pi 3:20; Ro 3:22, 4:13 * 11:8 Jen 12:1-5; Ap 7:2-4 * 11:9 Jen 26:3, 35:12, 17 * 11:11 Jen 18:11-14, 21:2 * 11:12 Ro 4:19; Jen 15:5, 22:17; Diu 10:22 * 11:13 Jen 23:4; 1Kro 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11 * 11:16 Eks 3:6, 15; Mk 12:26 * 11:17 Jen 11:1-14; Je 2:21-22; Ro 9:7

¹⁸ Nĭpaa God ketpĭwek kar ik: "Aisak kerek kakine nĭkerek te hĭr keriyen nanre nepenyerer ne weiwĭk miutĭp mit, te nepenyerer han ne nĭkerek nit han au. Aisak kerek."

¹⁹ *Te Ebrahim han kitet kaknep nĭkan kĭrak kaki te God tewen kakĭkĭak kerek kaki. Hĭrak kar ke hĭrak pĭke ketĭwekhis kentar God keit sipsip neniuk hĭrak kewisĭk kekrehĭr ke Aisak. Te Aisak ap kaa au. Sipsip kerekek hĭrak kaa.

Hĭm me Aisak, Jekop tetike Josep

²⁰ *Aisak han kitet God kakises hĭm nĭpaa hĭrak ketpim te hĭrak katĭp hĭm yaaim men Jekop ketike Iso me menmen yaaim mamnen.

²¹ *Karik Jekop menep hĭrak kaki hĭrak katĭp hĭm yaaim men nĭkerek hĭrakĭt wik te Josep me menmen yaaim mamnen kentar hĭrak kises hĭm me God hĭrak han kitet God kakĭrak menmen nĭpaa hĭrak ketpim. Jekop ketpor hĭm yaaim epei au, hĭrak kises paap kĭrak keiyĭk kĭre hĭrekes kerp hĭrak kewenĭpi niuk me God.

²² *Josep kises hĭm me God han kitet God kakĭrak menmen nĭpaa hĭrak ketpim, te wĭ menep hĭrak kaki, hĭrak katĭp heiyi-uwerer nĭrak kar ik: "Maain God kakĭthis nepenyer naiu nanĭnaaiwĭr wit ik Isip, hĭr enĭt herwe yĭnk kai enwisĭk ekĭkre hei me wit kerek hĭr nanwiyen."

Hĭm me menmen Moses kĭrakem

²³ *Moses miye haai nĭrak hĭr han kitet God kakĭkepi te miye winaak epei au, hĭr nĭrek hĭrak nĭkan kĭr yaaik au wetpen enuk keit. Hĭr hĭras ap nakĭp nar ke nĭpaa mĭtĭk iuwe Fero katĭp hĭr enĭnep nĭkerek hĭrakĭt tĭrek au. Hĭr nĭsawĭnek ere wenke wikak.

²⁴ *Moses han kitet God kakĭkepek kakri mĭt miyapĭr nĭrak ne Isrel nanĭnaaiwĭr Isip te maain hĭrak kĭre mĭtĭk iuwe hĭrak kĭnapen mĭt hĭr ap enĭnewek hĭrak mĭtĭk iuwe ke Isip hĭrak nĭkan ke Fero nĭki pĭrak kerek nĭpaa ere in naanmĭprewek au.

²⁵ Hĭrak hanhan kaku kaktike mĭt ne Isrel God nĭpaa kehimiteni hĭr mĭt nĭrak, me wĭ mĭt ne Isip newaanki nerekyor enum. Hĭrak kĭnapen keweikĭn sip kewet God te hĭrak han yaaik kaku kakre mĭtĭk iuwe ke Isip. Menmen in enum mĭt miyapĭr nisesim hĭram ap te mamrekyor hĭr han yaaik nanu me wĭ yapĭrwe taau. Me wĭ mei kike keremem.

²⁶ *Hĭrak han kitet maain Kraiss kaknen kakwet mĭt nĭrak menmen, te hĭrak kertei

hĭrak kaku kaktike mĭt ne Isrel, mĭt ne Isip netpĭwek enum. Hĭrak han kitet menmen im hĭram minĭn menmen iuwe hĭrak ketĭwem kentar hĭrak iuwe nĭkan hak ke Fero. Hĭrak han kitet maain Kraiss kaknen kakwetĭwek menmen yaaim minĭn menmen meit Isip.

²⁷ *Moses han kitet God kakinĭn Fero te hĭrak kĭnaaiwĭr Isip, hĭrak ap kĭnaain mĭtĭk iuwe Fero kerek hĭrak han enuk keriuwerek au. Hĭrak ap pĭke keweikĭn ken kau Isip au kentar hĭrak kertei God, kerek haiu mĭt ap mĭrek au, hĭrak kau ketikerek kekepik.

²⁸ *Moses han kitet God ap kaknep nĭkerek hĭrakĭt te mĭt kerek newis hemkre mau weipĭr ke wĭnak te hĭrak kĭrak menmen me pasova kinĭn. Hĭrak katĭp mĭt miyapĭr ne Isrel hĭr enwis hemkre emu weipĭr te Ensel ke God kerek kaknep mĭt, hĭrak kaknep nĭkerek hĭrakĭt tĭr iuwe et.

Mĭt miyapĭr yapĭrwe ne Isrel nises God werek werek

²⁹ *Mĭt yapĭrwe ne Isrel nises hĭm me God te hĭr nerekir wan niuk mĭrak Wan Ninĭk, hĭrak kewep pĭnak pĭnak te hĭr nitet ke nĭmĭn nen pĭnak ein nĭre mĭt nitet yayiwe tĭpar ap mei mĭwaaari au. Maain mĭt ne Isip hĭr nare nanises mĭt miyapĭr ne Isrel nanĭnĭp te tĭpar pĭke kewen kan kanĭp kenepi.

³⁰ *Mĭt miyapĭr ne Isrel han kitet God kakĭkepi hĭr nanĭnep mĭt miyapĭr ne wit Jeriko te hĭr nen neweikĭn wit kĭr me wĭ hispĭnak wik. Epei au, God kekepi te nĭwa kerek kĭsawĭn wit Jeriko keweikĭnwek kewen te hĭr nen nĭmĭn ein nenep mĭt nanĭp nenepi.

³¹ *Mĭte Rehap nĭpaa hĭre mĭte enu wari mĭt his wenenĭnem, hĭre han kitet God kakĭkaap mĭt ne Isrel kakinĭn mĭt kerek ap nises God nau wit Jeriko wit kĭre, te hĭre wĭkaap mĭtĭkĭt te Isrel kerek hĭrakĭt tan tĭsawĭn temiyenwonaan tĭr wit. Te maain mĭt ne Isrel nen nenep mĭt ein kerek ap nises God, hĭr ap naaup au. Hĭre wau weit.

³² Hi ap etpi hĭm ham au. Hi etpi hĭm me Gidion, Bereh, Samson, Jepta, Devit, Samyuel hĭrakĭt tetike mĭt profet yapĭrwe te hĭm mai mamnen nokim enum nokim.

³³ *Mĭt in nentar hĭr nises hĭm me God hĭr netike mĭt nerer wit wit nenepan te hĭr ninĭni nanĭp nenepi. Hĭr nĭrak menmen yaaim te hĭr neit menmen nĭpaa God ketpim. Hĭr nemesis hĭm me pusi ke yaank

* 11:19 Ro 4:17 * 11:20 Jen 27:27-29, 39-40 * 11:21 Jen 48:15-16 * 11:22 Jen 50:24-25; Eks 13:19 * 11:23 Eks 1:22, 2:2 * 11:24 Eks 2:10-12 * 11:26 Hi 10:34-35 * 11:27 Eks 12:51, 14:13-14; Ro 1:20; 1Ti 1:17; Hi 11:1 * 11:28 Eks 12:21-30 * 11:29 Eks 14:21-31 * 11:30 Jos 6:12-21 * 11:31 Jos 2:1-21, 6:21-25; Je 2:25 * 11:33 Dan 6:22

laion h̄irak iuwe kar ke sak te h̄iram ap man̄ip au.

³⁴ *M̄it en h̄ir nin̄in si iuwe me m̄it enun nan̄ip neriowerem te h̄iram maa. H̄ir m̄it han nan̄ip menep nan̄in̄ip te h̄ir n̄ir̄ir te h̄ir nan̄ip taau. H̄ir m̄it iuwe au h̄ir n̄ire m̄it wein̄in te God kekepi h̄ir n̄ire m̄it iuwe manpenun. M̄it nerer wit wit nan netikeri nenepan te h̄ir nenep m̄it en h̄ir p̄ike n̄ir̄ir.

³⁵ *Miyap̄ir han p̄ike neithis m̄it n̄ir netike n̄ikerek n̄ipaa naa h̄ir p̄ike nekrit nau. M̄it han nekre w̄inak enuk n̄inapen neweik̄in sip newet God te m̄it h̄ir nesiupani taau. H̄ir m̄it han nisesik te m̄it han nan̄ip nerekyor enum enum h̄ir naa, h̄ir newis m̄it nan̄ip te maain God kak̄ik̄ian h̄ir nan̄ikrit nantikerek nanu nan̄it.

³⁶ *M̄it enun h̄ir nitetnaan m̄it han yaain h̄ir n̄iwaai n̄ip̄in nan̄ip, m̄it han h̄ir nesenkekhis h̄it m̄ir newisi nekre w̄inak enuk.

³⁷ *M̄it han enun h̄ir new̄ir nan nan̄ip, h̄ir neit so neiȳim nerenir̄ir yinan yinan, h̄ir neit h̄ne me his neiȳim nenep m̄it han neriowerem h̄ir naa. H̄ir m̄it miyap̄ir han yaain nam̄ir ȳink me sipsip o meme neiȳim nen in nen ein, h̄ir ap netenen nan au, m̄it newaanki nerekyor enum h̄ir nepu enum.

³⁸ H̄ir m̄it miyap̄ir nen ein nen ein nitet yaank wein̄ik, m̄iniu (o neiȳip) wein̄im, h̄ir n̄ir̄ir nen nau n̄in̄ik m̄iniu (o neiȳip) nekre han o nekre hei iuwe me t̄i. H̄ir m̄it yaain te m̄it han nau t̄i h̄ir ap yaain te h̄ir nanu nan̄ikreri n̄im̄in au.

³⁹ M̄it miyap̄ir in h̄ir nises h̄im me God te God katip h̄ir yaain niuk m̄ir iuwe. Te m̄it in ap neit menmen God n̄ipaa ketpim kakwetai haiu m̄it em wen au.

⁴⁰ God kewet̄irem wen au kentar h̄irak keraimani menmen hak kin̄in menmen n̄ipaa h̄ir nisesim. H̄irak han kitet kakrekyei mantikeri haiu m̄it yaain mentar menmen Krai k̄ir̄iakem.

12

Haiu emises h̄im me God em̄iak menmen n̄ipaa Jisas k̄ir̄iakem

¹ *M̄it in kerek hi nepei hetpiyem h̄ir n̄ipaa nises h̄im me God werek werek h̄ir yap̄irwe nerp wit ke God n̄irai n̄ire m̄it nerp n̄ir n̄ikerek h̄ir nesiuken neit skul. Te haiu m̄it emweik̄in sip emwet menmen yap̄irwe mamraiwaank o menmen enum kerek haiu hanhan emisesim em̄iakem te h̄iram em̄it. Haiu emnaiw̄irem mar ke m̄it̄ik kesiuknen kewenwo laplap h̄irak kenepim kew̄irem te h̄irak kesiuken

waswas. Haiu emnaiw̄irem em̄it te haiu emises menmen werek werek God keh̄im̄itenai haiu emisesim.

² *Haiu han ekitet Jisas kerek h̄irak kin̄in m̄it han h̄irak k̄ire M̄it̄ik Iuwe kises God werek werek te h̄irak kekepai haiu mamisesik werek werek. H̄irak kerekek han kitet h̄irak ȳink enuk kaa kentar nu tentarak̄it h̄iram menmen wein̄im kentar h̄irak kertei maain h̄irak kak̄in̄in menmen enum kak̄ikepai kakriuwe menmen h̄irak k̄ir̄iakem h̄irak yaaik kaku. Nepei au, h̄irak ken kau menep his yaaim me God k̄ire M̄it̄ik Iuwe ketikerek naan̄ip̄re menmen yap̄irwe.

God kewis menmen enum mamnen mamraiwaank te haiu mamisesik werek werek

³ Yi han ekitet menmen enum m̄it enun nerekȳiwekem te h̄irak kau han tokik kises menmen God keh̄im̄iten̄iw̄ek kakisesim. Te yi ap han enuk waswas yeriuwe menmen enum miwep te yi yeweik̄in sip yewet menmen yaaim me God.

⁴ W̄i Seten kakri han ki o m̄it nanrekyi enum te yi eiweik̄in sip eiwet Krai, yi ap eir̄iak menmen iuwe wen au te yi yain̄in menmen enum ere hemkre mi mamwen te yi yayi yayir ke Krai k̄ir̄iakem.

⁵ *Yi han kaa menmen God ketpiyem mamkepi yi eiyu han yaaik a? N̄ipaa h̄im me God m̄it newisim mau t̄iwei matip̄ yi yar ke n̄ikerek n̄irak mar im:

“N̄ikerek nai, w̄i kerek God kesiuwe menmen miwep kar ke haai kenep n̄ikan k̄irak, yi ap han kitet menmen enum h̄iremes man miwep au. Yi ap han enuk yeriowerem han kitet God k̄ineini au, w̄i kerek h̄irak kesiuwe menmen enum mamnen mamiwep.

⁶ *Yi ap han ekitet eiȳirik eiȳintar m̄it miyap̄ir kerek God h̄irak hanhan keriuweri h̄irak kewis menmen man̄ip kak̄ikepi h̄ir enises menmen yaaim. M̄it miyap̄ir kerek h̄irak katip̄ kar ik: ‘Yi n̄ikerek nai,’ h̄irak kewis menmen mam̄ip mamkepi h̄ir nanises menmen yaaim.”

⁷ *Te yi han tokik eiyu eiriuwe menmen enum mamnen mamiwep. Yi han ekitet menmen im h̄iram m̄ire menmen haai h̄irak k̄ir̄iak n̄ikerek n̄irak em, te h̄ir enises h̄im m̄irak werek werek. Menmen im enum mamiwep, h̄iram meteik̄ni God h̄irak han kitet yi n̄ikerek n̄irak h̄irak kak̄ikepi yi yaain. N̄ipaa yi yertei m̄it̄ik hak ap kenep n̄ikan k̄irak o au a? Taau. M̄it yap̄irwe nenep n̄ikerek n̄ir.

* 11:34 Dan 3:23-27 * 11:35 1Kin 17:17-24; 2Kin 4:18-37 * 11:36 1Kin 22:24-27; Jer 20:2, 37:15, 38:6 * 11:37 2Kro 24:21 * 12:1 Ro 7:21; 1Ko 9:24-25; Hi 10:36 * 12:2 Hi 1:3 * 12:5 Pro 3:11-12 * 12:6 Rev 3:19 * 12:7 Diu 8:5; 2Sml 7:14

⁸Haai ki God h̄rak ap te kakrekyi menmen mi enum, menmen im h̄ram meteikni yi ap n̄kerek yaain au. Yi ȳire n̄kerek ne weiw̄k ham.

⁹N̄paa haiu yap̄rwe haairer nauu h̄r nerekyei menmen enum maiu te haiu m̄neini han kitet h̄r iuwe. Te God h̄rak kin̄n haairer nauu, h̄rak Haai ke h̄m̄n kaiu te haiu emisesik emwis̄k h̄rak kerekyei menmen enum maiu te haiu mamtikerek mamu mam̄t.

¹⁰Haairer nauu h̄r nises han k̄r nerekyei menmen enum maiu me w̄i ham haiu wen kike. God h̄rak au. H̄rak kerekyei menmen maiu enum kekepai te haiu yaain mam̄r ke h̄rak.

¹¹*W̄i God o m̄t nerekyai menmen maiu enum, haiu han kitet h̄ram menmen enum te h̄ram ap menipai han yaaik meriuw-erem au. Maain haiu m̄t kerek God kerekyei menmen mar im, h̄ram menipai haiu mamre m̄t yaain mam̄rak menmen yaaim haiu mamu werek werek.

Haiu naanempre h̄ras te haiu ap emweik̄n sip emwet God

¹²*Yi m̄t han yi ȳinapen yises h̄m me Jisas Krai yar ke m̄t kerek nen yan̄m̄n h̄r his h̄t maa. Yi ap eiyu han tewen̄n h̄ras me menmen epei man miwep au em̄t! Yi p̄ike hanhan eiyises h̄m me Jisas werek werek.

¹³*Yi eiyises God werek werek h̄ram mam̄r ke m̄t n̄paa h̄t par mewers, h̄r nitet yayiwe yaaik k̄p̄rak te h̄t m̄r mamre yaaim. M̄t han narik kerek neweik̄n sip nanwet Krai h̄r n̄ri yi p̄ike yises God werek werek te h̄r p̄ike hanhan nan̄sesik werek werek.

¹⁴*Yi m̄t miyap̄r yetike m̄t miyap̄r han yap̄rwe yi eikiyan eiyu. Yi eiyises menmen yaaim God hanhan yi eiyisesim eiȳntar yi ap eiyises menmen yaaim im te yi ap yayu yaitike M̄tik Iuwe God au.

¹⁵*Yi naanmamre h̄ras werek werek. H̄ram ap yaaim te yi ap yaȳt menmen yaaim yap̄rwe God kakrekyiyem kakwetiyem au. M̄tik hak h̄rak kar ik h̄rak k̄re hepnek ke t̄i enum mewo m̄saw̄n mekre n̄m̄n ke yenkis te maain m̄t nerp nent̄ram n̄k m̄ram meketet mau h̄t m̄r. M̄tik kar ik h̄rak kakr̄ak menmen enum kakri han ke m̄t miyap̄r yap̄rwe kakri-waank kakriuwere.

¹⁶*Yi naanmamre h̄ras te yi m̄t o miyap̄r han ap te eiriyahis eiwen̄nem, o han kitet menmen me God h̄ram menmen wein̄m mar ke n̄paa m̄tik Iso k̄rakem.

H̄rak han kitet h̄m God kat̄p maam k̄rak Ebrahim h̄ram menmen wein̄m. Te h̄rak kewis n̄kik k̄rak kak̄t menmen m̄rak yaaim maain haai kakwet̄wewem metike h̄m yaaim God ket̄pim me menmen mannen. H̄rak kewis̄k kak̄t menmen im kentar h̄rak n̄n̄p̄maak n̄kik k̄rak kewet̄wewem menmen mei kike h̄rak kaam.

¹⁷*Yi yertei maain h̄rak hanhan p̄ike kak̄t menmen m̄rak te God kenip Jekop kekreh̄r k̄rak h̄rak kep̄rek ket̄p̄wew kar ik: “Ti taau.” Iso k̄k̄t kit̄wew̄ki yap̄rwe te God kenipek ap te keweik̄n han mewek au.

Haiu meit h̄m yaaim me God haiu mamno wit Saion

¹⁸*N̄paa w̄i yi yin̄n yises h̄m me God yi ap ȳr menmen yemtewem yar ke m̄t n̄paa ne Isrel n̄rem nemtewem. H̄r nan m̄nīu (o neiȳp) niuk m̄rak Sainai, h̄ram si iuwe merh̄e mau paan m̄rak, h̄r n̄r nap̄i toto enum m̄wap̄n wit mar ke witaan toto, yuwerep man,

¹⁹*h̄r nemtau m̄tik hak keit m̄nīu (o neiȳp) ketenwo taur. Epei au, h̄r nemtau M̄tik Iuwe keit ein kat̄p h̄m iuwe enum. M̄t miyap̄r ne Isrel h̄r nemtau h̄m enum me M̄tik Iuwe eik kat̄p keit m̄nīu (o neiȳp), h̄r nep̄r̄p̄r nitehi Moses nat̄p nar ik: “Haiu m̄napen mamtau h̄m menmen meiyam im au em̄t!”

²⁰*H̄r n̄napen nemtau h̄m meiyam God ket̄porem nentar h̄rak kat̄p kar ik: “Keim̄n m̄tik o m̄te, n̄kerek o samiyak h̄r nan̄nen nan̄r̄p̄r nanitet m̄nīu (o neiȳp), m̄t han nan̄t nan nanw̄rem neiȳm nan̄nep m̄tik kaki o samiyak mam̄i.”

²¹*M̄t en n̄r menmen im te h̄r n̄naain nep̄r̄p̄r. Moses h̄rekes kat̄p kar ik: “Hi hep̄r̄p̄r wisenum hentar hi h̄naain.”

²²*Te yi m̄t kerek yi yises h̄m me God in, yi ap yan m̄nīu (o neiȳp) mar im au. Yi h̄m̄n ki epei kan m̄nīu niuk m̄rak Saion kerek wit iuwe ke God kewi. God h̄rak kaku kak̄t tipmain tipmain enum eik. Yi h̄m̄n ki epei kan wit Jerusalem, h̄rak keit wit ke God kerek m̄t ensel yap̄rwe h̄r han yaaik nererik nau en.

²³*Yi h̄m̄n ki epei kan ketike n̄kerek yap̄rwe ne God kerek nan̄t menmen yaaim m̄rak yi yererik han yaaik yepu. God kewis niuk mi metike niuk m̄r mau t̄wei m̄rak h̄rak kertei yi neim̄n yi m̄t miyap̄r n̄rak. Yi h̄m̄n ki epei kan k̄r God kerek h̄rak naanm̄pre m̄t yap̄rwe, h̄rak

* 12:11 Je 3:17-18 * 12:12 Ais 35:3 * 12:13 Pro 4:26 * 12:14 Sam 34:14; Ro 12:18 * 12:15 Ap 8:23 * 12:16 Jen 25:33-34 * 12:17 Jen 27:30-40 * 12:18 Eks 19:16-20; Diu 4:11-12 * 12:19 Eks 20:18-21; Diu 5:22-27 * 12:20 Eks 19:12-13 * 12:21 Diu 9:19 * 12:22 Ga 4:26; Rev 5:11 * 12:23 Lu 10:20

maain skelim haiu m̄t metike m̄t kerek n̄paa God kat̄p h̄r m̄t yaain h̄r netikerek nau wit k̄rak.

²⁴ *Yi h̄m̄n ki epei kan kau ketike Jisas kerek kerp n̄m̄n ke God ketike haiu m̄t, h̄rak ketpai h̄m ham yaaim haiu mewenhi mamisesim h̄rak kekepai haiu metike God haiu mau han kiut̄p. H̄rak n̄paa kaa hemkre m̄rak mewen. Menmen im h̄ram meteiknai menmen n̄paa m̄t̄k pris k̄rakem. H̄rak keit menmen m̄re map̄k kemt̄t mekre hemkre me bulmakau o meme k̄waaiyem mentar ȳnk ke m̄t ein te God kat̄p h̄r ȳnk k̄r yaaik. Mar im hemkre me Jisas mesak menmen enum mekre han kau te h̄rak k̄re yaaik. Hemkre m̄rak ap mar ke hemkre me Ebel n̄paa h̄rak kaa au. H̄ram yaaim min̄n em. God k̄r hemkre me Ebel h̄ram menipek han enuk k̄rak m̄t̄k Ken menmen enum. Hemkre me Jisas au. God k̄rem te h̄ram menipek h̄rak hanhan keriuwai haiu m̄t, h̄rak kesak menmen enum mekre han kau.

Haiu naanempre h̄ras te haiu emises God werek werek

²⁵ *Yi naanempre h̄ras te yi ap eiweik̄n sip eiwet h̄m Krai ketpiyem au em̄t! N̄paa God kerp m̄niu (o neiȳp) Sainai kat̄p m̄t miyap̄r h̄m m̄rak. M̄t han en neweik̄n sip newet̄wewem h̄r ap te n̄r̄r nat̄n̄n ne menmen enum God kerek̄yorem au. Haiu mamnop̄n mamkeip̄n menmen enum mamwep mam̄rkeik te haiu emweik̄n sip emwet h̄m me h̄rak m̄t̄k kerek kekiuwe wit ke God ketpai menmen? Taau.

²⁶ *N̄paa God keit m̄niu (o neiȳp) Sainai h̄rak kat̄p keriuwe h̄m m̄rak t̄ k̄tan̄k te in ek h̄rak kat̄p h̄m iuwe kar ik: “Hi tewen p̄ke etan̄k t̄ eteipim. T̄ wein̄k kerek̄ek au. Hi tewen etan̄k t̄ ketike nepni h̄ram mam̄waank.”

²⁷ H̄m im h̄ram mat̄p “meteipim,” te h̄ram meteiknai menmen im: N̄paa God k̄rak t̄ te maain h̄rak kaktan̄k menmen im te h̄ram yap̄rwe h̄rak k̄k̄waankem mam̄t. Menmen ap me t̄ ap mantan̄k, God k̄k̄waankem au. H̄ram mamu mam̄t.

²⁸ Haiu han yaaik emu em̄ntar menmen im God kakwetaiyem kak̄t wit kerek h̄rak naanm̄pre menmen yap̄rwe, wit kerek m̄t̄k hak ap te kaktan̄kem au. Te haiu mamwen̄pi God niuk m̄rak Iuwe mam̄rak menmen yaaim h̄rak hanhan haiu m̄rakem.

²⁹ *Haiu em̄rak menmen mar im mam̄ntar God kau h̄rak k̄re si tat̄m menmen te God k̄k̄waank menmen yap̄rwe kerek h̄rak ap han yaaik keriuwerem au.

13

Haiu han tewen̄n nau yinan

¹ *Te yi wen han tewen̄n ni yinan ne Krai.

² *Yi han ekitet eikaap m̄t han ne wit hak nan eiyyantar n̄paa m̄t han n̄rakem marim. H̄r nep̄tari m̄t̄k̄t et h̄r nekepik̄t h̄rak̄t m̄t̄k̄t et h̄r nekepik̄t h̄rak̄t m̄t̄k̄t ensel te wit ke God, te yi yep̄tari h̄r nan̄nen nanu w̄nak ki.

³ *Yi han etwen̄n eikaap m̄t miyap̄r kerek nau nekre w̄nak enuk ke gavman nar ke yi yekreh̄r k̄r. Yi han etwen̄n eikaap m̄t miyap̄r h̄r m̄t han enun newaanki nar ke yi yekreh̄r k̄r.

⁴ *Yi han ekitet menmen me yi yaȳtan h̄ram menmen yaaim. Yi m̄t miyap̄r ap eri m̄t miyap̄r han his eiwen̄nem au em̄t eiyyantar God skelim m̄t miyap̄r kerek n̄rak enum mar im.

⁵ *Yi ap hemkre mamnepam eiriuwe pewek mei yi eit̄wem yap̄rwe au em̄t! Yi han yaaik eiyu eiriwe menmen yi yeten̄nem eiyyantar h̄m me God mau t̄wei mat̄p mar im:

“Hi God ap h̄naip̄si au, hi ap eweik̄n sip ewetiyem au. Hi ekepi naanmamri me menmen.”

⁶ *God kat̄p menmen im haiu mertei h̄rak kau ketikewai, te haiu yap̄rwe niut̄p niut̄p mat̄p mar im:

“M̄t̄k Iuwe God kekepa te hi ap anapen menmen enum m̄t h̄r nanrek̄yewem au.”

Haiu emises menmen mam̄r ke n̄paa m̄t nau iuwe n̄rakem

⁷ *Yi han ekitet m̄t n̄paa h̄r nin̄n naanm̄pri netpi h̄m yaaim me God. Yi han ekitet menmen h̄r n̄rakem markeik te h̄r nises h̄m me God h̄r naa te yi yayises menmen mam̄r ke h̄r n̄rakem.

⁸ Yi yises h̄m me Krai n̄paa yi yemtewem yentar Jisas Krai h̄rak n̄paa ere in ere maain h̄rak ap te kakweik̄n kakre menmen ham. H̄rak kaku kak̄t h̄rak ap te kak̄tpai h̄m ham au. H̄ram mamu mam̄t.

⁹ *Yi ap eiwis m̄t han nanri han ki eiriuwe h̄m ham h̄m ham m̄r kerek n̄paa

* 12:24 Hi 8:6, 10:22; 1Pi 1:2; Jen 4:10 * 12:25 Hi 2:1-3, 10:28-29 * 12:26 Eks 19:18; Sam 68:8; Hag 2:6 * 12:29 Diu 4:24, 9:3; Ais 33:14 * 13:1 Jo 13:34 * 13:2 Ro 12:13; 1Pi 4:9; Jen 18:1-8, 19:1-3 * 13:3 Mt 25:36; Hi 10:34 * 13:4 Ga 5:19, 21; Ef 5:5 * 13:5 1Ti 6:8; Diu 31:6, 8; Jos 1:5 * 13:6 Sam 118:6 * 13:7 1Ko 4:16; Hi 6:12 * 13:9 Ef 4:14; Ro 14:17

yi ap yemtewem te yi eiweik'in sip eiwet h'm yaaim me God au em'it! Menmen yaaim God kerekyiyem h'ram mamkep'ai han kaiu te haiu emisesik werék werék. H'm ham m'it netpiyem neriuwes'is menmen te yi ap eyi'm em'it, h'ram menmen wein'm. H'ram ap mamkaap m'it miyap'ir kerek nisesim te h'ir nanises God werék werék au.

Menmen yaaim yi eir'akem te God han yaaik kakriuw'erem

¹⁰ M'it kerek nises h'm me Moses h'ir nenep samiyak newis'im mentar k'inaan me nan m'it nenewek alta. Maain h'ir naam menmen im te h'ram mamkep'i h'ir nanu werék. Jisas Kraiss kewepwar h'irekes h'irak kaa kewet God y'ink k'irak te h'irak kekep'ai haiu m'it miyap'ir kerek misés h'm m'irak. Te m'it in kerek wen nises h'm me Moses, h'ir ap yaain te h'irak kak'ikepi taau.

¹¹ *H'ir ap yaain te h'irak kak'ikepi kentar h'irak ap k'ire samiyak m'it newepwarem newet God em te maain h'ir nan'im au. H'irak k'ire menmen m'it'ik iuwe hetpris keit hemkre me samiyak ham h'ir m'it pris han epei nam'ip h'irak keiy'm ken k'ekre haau h'ir nehim'tanem me God te h'irak kewis'im mau k'inaan te h'ram mamwap'in menmen enum m'it n'ri'akem. Nepei au, h'irak keit samiyak y'ink kewet h'ir m'it pris han em h'ir neiy'm nan'no nan'isiyem nan'it p'in eik. Menmen Jisas k'ir'akem h'ram marim.

¹² *H'irak kaa keit p'in eik m'it ne Isrel ap newis hemkre m'irak mewen te mam'isak menmen enum me haiu m'it yap'irwe m'ri'akem te haiu mamre yaain. H'irak kaa keit p'in eik kentar h'irak kekreh'ir ke samiyak h'irak kewepwar h'irekes kewet God y'ink k'irak.

¹³ *Haiu emweik'in sip emwet m'it kerek nises h'm me Moses haiu emises h'm me Kraiss mentar m'it kerek nises h'm m'irak neweik'in sip newet Kraiss h'ir nep'irek ken h'ir nak'ip kaa. M'it nanrekyei enum mar ke n'paa h'ir n'ri'ak Kraiss em nan'ntar haiu misésik te haiu han ekitet h'ram menmen wein'm.

¹⁴ *Haiu emweik'in sip emwet menmen m'it kerek nises h'm me Moses h'ir n'ri'akem. Haiu emnaw'irem em'ntar haiu m'it ap wit kiut'ipen kaku kak'it te haiu mamu mameitai tipmain tipmain enum eik au. Haiu mamer'ir wit yaaik kaiu maain God kak'imaak haiu mamwik.

¹⁵ *Te haiu hekrit hekrit han yaaik emu emwen'ipi niuk me God em'ntar menmen Kraiss k'ir'akem, menmen im

haiu m'ri'akem meriuwe h'm maiu haiu mewepyp'ir niuk m'irak mat'ip m'it han em, h'ram m're samiyak yaaim haiu mewepwarem mewet God em.

¹⁶ *Hekrit hekrit yi han ekitet skelim menmen mi yaaim eikaapan eiriuw'erem. Menmen im yi y'ri'akem h'ram yaaim m're samiyak m'it newepwarem newet God em, h'ram menipek han yaaik keriuweri.

¹⁷ *Yi eyi'mtau h'm me m'it ni naanm'ipri yi eyisesim. H'ir naanm'ipri nankepi nar ke m'it kerek maain God kak'iri kakitorhi me h'ir naanm'ipri h'm'n ki werék werék, o au en, te h'ir nenmak h'ir ap naanm'ipri. Yi eyises h'm m'ir te h'ir han yaaik nan'ri'ak menmen, o au en, yi eiweik'in sip eiwet'ir, h'ir han enuk nan'ri'ak menmen m'ir h'ir ap te nankepi yi m'it eyises Kraiss werék werék au.

Yi eyitehi God kak'ikepai haiu m'it

¹⁸ *Yi wen eyitehi God ek'ikepai em'ntar haiu mertei mekre han kaiu haiu ap y'ink enuk meriuwe menmen haiu m'ri'akem. Hekrit hekrit haiu mare mam'ri'ak menmen yaaim keremem.

¹⁹ Hi hit'ehi yi m'it h'm iuwe te yi eyitehi God ek'ikepa te hi p'ike anen eri waswas.

²⁰ *God kerek h'irak kenipai haiu m'it mekiyan mau meit, h'irak k'ik'iak Jisas p'ike kekrit kau, h'irak keh'im'tanek h'irak M'it'ik luwe naanm'iprai haiu m'it kar ke m'it'ik naanm're sipsip. God keh'im'tanek h'irak M'it'ik luwe naanm'iprai kentar n'paa h'irak kaa hemkre m'irak mewen. Hemkre m'irak mewen menip h'm me God yaaim kerek n'paa h'irak kat'ip haiu mamwenhi mamis'esim. H'm im mamu mam'it mam'irek tipmain tipmain enum eik. H'irak ap te kakweik'in han k'irak au. God h'irak yaaik k'ir'ak menmen mar im te h'irak werék kak'ikepi.

²¹ Hi hanhan God kakweti menmen yaaim kak'ikepi te yi eyises menmen h'irak hanhan yi eyisesim. Hi hanhan menmen im mentar menmen Jisas Kraiss k'ir'akem te God kak'ri'ak menmen, h'irak hanhan kak'ri'akem mam'kre han kaiu. Haiu hanhan Kraiss kak'it niuk iuwe te m'it nanwen'ipi niuk m'irak tipmain tipmain enum eik.

M'it'ik kat'ip h'm ham yinam

²² Hi hit'ehi h'm iuwe te yi eyi'mtau h'm mai k'ike im hi nepei hewis'im h'ram mamkep'i yi einak'in tokim eyu. Hi ap ewis t'wei nok'ik au. T'wei ik h'irak yinam.

* 13:11 Lev 16:27 * 13:12 Mt 21:39; Jo 19:17 * 13:13 Hi 11:26, 12:2; Mt 7:13-14 * 13:14 Hi 11:10, 16, 12:22

* 13:15 2Kro 29:31; Sam 50:14, 23; Hos 14:2 * 13:16 Fl 4:18 * 13:17 Esi 3:17; 1Te 5:12 * 13:18 Ap 24:16; 2Ko

1:12 * 13:20 Sek 9:11; Ais 55:3; Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

²³ Hi hanhan yi yertei kiau yinak yaaik Timoti, m̄t enun nesiupaneƙ h̄rak k̄naaiw̄r w̄nak k̄r enuk ke gavman ken witeik. H̄rak kaknen wit kai ik waswas te w̄ hi anen ari hi at̄wekhis haw̄r waunen wauri.

²⁴ Yi eit̄p̄ m̄t ni ein h̄r naanm̄pri h̄r netike m̄t miyap̄r yap̄rwe nises h̄m me God en, yi eiyp̄r h̄r yaain. M̄t ni yinan in ne Itali kerek nises h̄m me God netpi, yi yaain.

²⁵ Hi hanhan God kakrekyi menmen yaaim.

Mep̄r keremem

Tiwei Jems Kewisik Menmen me tiwei ik

Jems katip mit gude 1:1
 Neim+n ap nertei menmen me God, eh+r
 nanit+wekhiyem 1:2-8
 Him me mit netenen menmen yap+rwe,
 enetike mit han menmen auri 1:9-11
 Him me menmen mamri han kaiu
 emamitaip+n haiu mamin+nem 1:12-
 18
 Him haiu memtewem haiu emisesim
 1:19-27
 Haiu han ekitet mit yap+rwe h+r n+p+ran
 2:1-13
 Him me mit ap n+r+ak menmen yaaim,
 eh+r ap nises God werek werek 2:14-26
 Haiu mit naanempre menmen haiu met-
 pim 3:1-18
 Him me mit ne weiw+ik me God enetike
 menmen enum me ti 4:1-5:6
 Jems katip mit him m+karu 5:7-20

1 *Hi Jems hi h+r+ak menmen me God
 ketike Mit+ik Iuwe Jisas Kraiss, hi wok mit+ik
 kirakit. Hi hesiuwe tiwei ik ken yi mit ne
 weiw+ik me Isrel yises God yi yewep yerer
 wit wit.

*Menmen mari han kaiu mekepai haiu
 emises God werek werek*

2 *Nai yinan, me wi menmen enum me ti
 mamnen mamri han ki, yi ap han enuk au.

3 *Yi han yaaik eiyu eiy+ntar yi yertei
 menmen yi yisesim mamkepi yi eiyin+n
 menmen enum im me ti te yi han tokik eiyu
 yi eiyises God werek werek.

4 Yi han tokik eiyu keriyen au. Yi eiwis
 menmen im mekre han ki mamkepi te yi
 eiyu werek eiy+r ke mit iuwe yi eiyises
 menmen yap+rwe me God werek werek.

*Mit ap nertei menmen werek werek h+r
 enitehi God kak+ikepi*

5 *Neim+n ne yi mit yi ap yertei werek
 werek mekam yaaim, mekam enum, yi
 eiyitehi God kak+ikepi kak+nterim te h+rak
 kak+ikepi yi eiy+rteiyem werek werek. Yi
 eiyitehi God kak+ikepi eiy+ntar menmen im.
 God kepwetai haiu mit menmen m+rak
 yap+rwe wein+m h+rak ap kenai kak+ntar
 haiu emit+wekhi kak+ikepai au. H+rak han
 yaaik.

6 *Mit nitehi God me menmen, h+r han
 ekitet God kak+ikepi kakrekyorem. H+r han
 ekitet God kak+ikepi au, h+r n+re wan s+r
 n+me met+twem mekrit mewen heriyai

heriyai, h+r ap nertei God kak+ikepi me
 menmen o au.

7 Mit narik h+r ap han ekitet h+rak God
 kak+ikepi kakrekyor menmen au

8 kak+ntar h+r han kitet menmen miut+p
 miut+p werek werek wen au.

*Him me mit netenen menmen, mit au
 nau wein*

9 *Neim+n ne nau yinan netenen men-
 men au, h+r han yaaik enu en+ntar God
 kak+ikepi kaktorhis nan+no wit k+rak.

10 *Neim+n ne nau yinan netenen men-
 men yap+rwe, maain h+rak God kewis men-
 men enum mewaankem, h+r han yaaik
 enu en+ntar menmen m+r iuwe au. H+r
 han yaaik en+ntar God kak+ikepi kaktorhis
 h+r keriyen nan+no wit k+rak. Maain h+r
 nan+naaiw+r menmen m+r h+r nani nan+r
 ke timen mamu wi mei kike h+r am mami.

11 Timen mewep, mesiupan, wepni kan
 tipar men h+r am meweiwei maa meket.
 Mar im me wi mit netenen menmen
 yap+rwe n+r+ak menmen nisesim, h+r n+re
 timen h+r nani. Te haiu ap han ekitet
 menmen haiu metenenim mamkepai haiu
 mamu werek. Au, God kerekek.

*Yi naanempre h+ras me menmen enum
 mamri han ki*

12 *Neim+n h+r nanu han tokik ke men-
 men enum mamnen mam+waanki, h+r han
 yaaik en+ntar h+r nanin+n menmen enum
 te God kakrekyor han k+r k+re h+rekes
 nantikerek nanu. N+paa God katip neim+n
 han tewen+na, h+r nantikewa nanu tipmain
 tipmain enum eik.

13 Me wi han menmen mamri han ke
 mit+ik te h+rak k+r+ak enum, h+rak ap
 kaktip, "God kari han kai hi h+r+ak enum."
 Menmen im au em+! God ap te kakri han
 ke mit h+r nan+r+ak enum au. Menmen ap
 te mari God han k+rak h+rak k+r+ak enum
 taau.

14 *Menmen enum mit niut+p niut+p han-
 hanem, h+r am mari han k+r h+r n+r+ak
 enum mar ke mit nemtin menmen mau
 t+rpe mari miyak man mekrerem.

15 Menmen im enum h+r am m+re nu
 hap+n n+kim m+kin men ti. Maain
 h+r am mewo ere iuwe h+r am menep mit
 mewaanki. Mit h+r hanhan menmen enum
 h+r n+r+akem h+r am m+re hap+n n+kim
 mat+n yap+rwe. Menmen enum mekre han
 k+r mamno ere iuwe mamnipi nani nan+no
 si.

16 Nai yinan yaain, yi ap eiwis menmen
 enum im mamtip+n yi han kitet h+r am me
 God au.

* 1:1 Ga 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1 * 1:2 Ro 5:3-5 * 1:3 1Pi 1:7 * 1:5 Pro 2:3-6 * 1:6 Mk 11:24 * 1:9 Je 2:5
 * 1:10 Ais 40:6-7; 1Pi 1:24 * 1:12 2Ti 4:8 * 1:14 Ro 7:7-10 * 1:17 Mt 7:11

17 *Menmen yaaim yapirwe hirak God kerekek kesiuwerem haiu mit metiwem. God hirak kiriak wepni, wenke, hir. Hiram men miriak himin mire yinam, nokim o mamre witaan te God keweikin kar ek au. Hirak kepu kipirak kerekek kiriak yaaim keremem, enum au.

18 *Hirak kises han kirak hirak kerekeyi haiu nikerek narak mentar him yaaim mirak hirak epei kewepaiyapirem haiu memtewem. Haiu mire hanaan nikim ham minin mekiute, maain ham mamkaru. Haiu mit in minin mises God me mit nerer wit wit, maain hir mit han enisesim.

Menmen yaai yi eiyimtwem yi eiyis-esim

19 *Nai yinan yaain, yi eiyirtei menmen im. Yi mit niutip niutip nikip emnep waswas yi eiyimtau menmen. Te maain yi eiyitpim te yi ap han enuk eiriuwe mit yi eineri waswas au emit!

20 Menmen mar im ap te mamkaap mit nanises menmen yaaim God hanhan haiu emisesim emteikin mit han em au.

21 *Te yi einaaiwir menmen enum mau han ki mamrekyi yi eiyises menmen enum. Yi hanhan eiyises him yaaim nipaa God kewisim mekre han ki. Te hiram mamkaap himin ki kaktike God yi eiyu werek werek.

22 *Yi ap eimipin hiras! Yi han kitet yi eiyimtau him me God te ap eiyisesim au, hiram mamkepi. Taauye! Yi eiyimtau him mirak yayisesim te hiram mamkepi.

23 Mit kerek nemtau him me God keremem te hir ap nisesim au, hir nire mitik kir himin kirak kekre tipar.

24 Hirak ken, waswas hirak han kaa menmen enum mau ninaan mirak. Marim mit kerek nemtau him me God keremem ap nisesim au, te hir nar ke mitik eik. Hir ap newis him me God mamkepi hir ninaaiwir menmen enum te hir nanises menmen yaaim.

25 *Mit kerek nekine him yaaim me God mit newisim mau tiwei hir nar ke mitik kir ninaan mirak mekre tipar, hiram mamkepi naninaaiwir menmen enum. Hir han kite-tim ap han kaa rem au, hir nisesim te God kakrekoyor menmen yaaim.

26 *Mit kerek han kitet hir yaain nises God werek werek, te hir natip enum, hir nemipin hiras nises God werek werek au. Hir nisesik weinik.

27 God Haai han kitet menmen im maminin mamkaap mit te hir nanisesik werek werek. Hiram menmen im: Mit hir naanempre miyapir o nikerek kerek mit

nir hir epei naa ninaaiwiri. Menmen im metike hir ninaaiwir menmen enum mit ne ti nisesim, te hiram mamwaank han kir mar ke heinut mewen menmen te mit nanim au hiram mewaankem.

2

Haiu hanhan mit miyapir yapirwe mipiran

1 *Nai yinan, yi eipises Mitik Iuwe kaiu Jisas Krais hirak Yaai Iuwe, te yi ap eirik mit han menmen yaaim enitar hir netenen menmen mei yapirwe, mit han netenen menmen yapirwe au, yi eirekyor enum. Menmen im au emit! Yi eirekyor menmen yaaim mipiram.

2 Mitik hak niuk iuwe hirak keremink sak nikin, o hore haam, hirak kaknen kaktike mitik hak enuk ketenen menmen au, hirakit tatnen winak ke God yi yewik,

3 te yi eitip hirak yaaik niuk mirak iuwe hirak eknen eku yeno eku niu, te yi eitip hirak enuk weinik hirak eku ti weinik,

4 yi yirik enum. Yi enun yenke yi hiras yises han ki enum.

5 *Nai yinan yaain, yi eiyimtau menmen im. God hirak kehimitan mit ap netenen menmen yapirwe au te hir enisesik entenen menmen yapirwe mirak. Hirak epei katip neimin han teweninek hirak kaktorhis hir nantikerek nanu werek werek.

6 Te yi yirik enuk netenen menmen au hir yink enuk nentar yi yerekyor enum. Neimin hir neriwaank nari yi mit eino mit iuwe ne gavman nemtau mit hir nesiuwe him nerekyi enum a? Hir mit netenen menmen yapirwe keriyen!

7 Hir mit in keriyen natip enum me niuk me Krais nipaa mit nikri nekine niuk mirak. Te yi yemak yirik mit netenen menmen yapirwe yerekyor yaaim a? Au emit!

8 *Yi eiyises him nipaa God kewisim kar ik: "Yi han tewenin mit nar ke yi han tewenin hiras," te yi yirik yaaim.

9 *Au, yi yewep mit yi hanhan neiyen, neiyen au, te yi yirik enum. Him yaaim me God meteikin yi enun yewenin him mirak.

10 *Mit kerek newenin him mei me God miutip, hir nar ke mit newenin him mirak yapirwe. God skelim mit in kakinterim hirak kaknip.

11 *Hirak God katip him im, "Yi mit yetike miyapir ap eiyiryanhis eiweninem au emit!" Hirak kerekek katip him ham mar im: "Yi mit ap einep mit han nani

* 1:18 Jo 1:13 * 1:19 Ekl 7:9 * 1:21 Kl 3:8; 1Pi 2:1

* 1:26 Sam 34:13, 141:3 * 2:1 Ap 10:34; Je 2:9 * 2:5

* 2:10 Mt 5:19 * 2:11 Eks 20:13-14; Ro 13:9

* 1:22 Mt 7:26; Ro 2:13 * 1:25 Ro 8:2; Je 2:12; Jo 13:17

* 2:8 Mt 19:19; Ga 5:14 * 2:9 Diu 1:17

au emi!" Yi yetike miyapir ap eiriyanhis eiwenem au, te yi yire yanep mitik kaki, te yi epei yewenin him me God. Te hirak skelim yi mit kakiwep kakinterim.

12 *Te yi eitip yaaim eirak menmen yaaim eiyantar maain God han kakitet o skelim yi mit kakriuwe him nipaa hirak kewet haisu mit em te haisu emnaaiwir menmen enum.

13 *Neimin nises him me God hir ap han tewenin mit han nerekyor yaaim au, te maain God skelim yi mit hirak ap hanhan kakriuwu yi mit au. Neimin hir han tewenin mit nanrekyor yaaim, maain me wi God skelim mit, hir nanu werek.

Mitik katip hirak kises him me God te ap kikaap mit han, hirak ap kisesik taau

14 *Nai yinan, mitik katip kar ik: "Hi hises him me God," te menmen hirak kirakem keteiknaiyem au, im em mamkepik mamrikeik? Menmen im hirak kisesim hiram ap mamkepik te hirak kaktike God tatu taau!

15-16 *Mit o miyapir hir nises God te hir netenen menmen yapirwe mamkepi hir nanu werek au, mitik kiutip kekrenimin ke yi mit ketenen menmen yapirwe hirak kaktipor kakir ik, "Yi eiyu werek werek eiyineitin klos, o menmen te yi eiyu werek," hirak ap kaktikepi kakwetir menmen au, menmen hirak kare kisesim ap mamkepik taau!

17 Te menmen me God mit hir nisesim hiram mar im. Mitik kare kises him mirak, hirak ap kirak menmen kikaap mit miyapir han, menmen me God hirak kisesim hiram weinim.

18 *Mitik hak hirak kaktip, "Mitik hak kises him me God, te hak eik hirak kirak menmen yaaim te God kaktip hirakit wik yaaikit." Mitik ap kirak menmen yaaim au te hirak keteikno hirak kises God akirkeik? Taauye! Hi eteikniwek hi hises God werek werek heriuwe menmen yaaim hi hirakem.

19 *Yi mit kerek yi yatip yi han kitet God hirak kiutipen kepu, yi han kitet werek. Te hiram menmen weinim. Herwe hiram mertei God kerekek kepu hiram mepirpir. Te yi han ekitet hiram mamkepi hiram mamisesik a? Taauye!

20 Yi yetaritari mit! Hi tewen eteikni yi yatip yi yises him me God te yi yirak menmen yaaim au, hiram mamkepi eiyu eitike God taau! Yi han ekitet menmen im.

21 *Nipaa maam kiau Ibrahim keit nikan kirak Aisak, hirak keiyik ken

kewisik kentar kinaan me nan te hirak kakikip si tatik hirak kakwepwarek kakwet God ek. Hirak kirak menmen yaaim im keteikin hirak hanhan kakises him me God. Te God katip hirak yaaik kisesik werek werek.

22 *Yi yertei? Menmen hirak kisesim mekepik te hirak kirak menmen yaaim. Menmen hirak kirakem meteikin hirak kises God werek werek.

23 *Him nipaa God ketpim hiram epei man. Hiram matip, "Mitik Ibrahim hirak kemtau him mirak kisesim te God katip hirak yaaik kisesik werek werek. Te God katip hirak Ibrahim hirak kirak yinak kenterim."

24 Tis, yi eiyirtei God hirak katip mitik hirak yaaik kisesik werek werek kentar hirak kisesik kirak menmen yaaim. Hirak katip hirak yaaik kentar hirak kisesik weinik taau!

25 *Nipaa wi ham mite Rehep hire wari mitikit wik Josua hirak keriuwetet ten, hire naanmiprewekit weriuwetet teke yayiwe hak pake ten. Hire wirak yaaim te God katip hire yaap wisetik werek werek.

26 Mitik hirak kises God, hirak kirak menmen yaaim au, menmen hirak kisesim hiram weinim. Hiram mire mitik hak hirak kaa, himin epei ken kinaaiwir yink kirak kerekek, hirak kipwaai.

3

Haisu mit naanempre hiras me menmen haisu metpim

1 *Nai yinan, yi yapirwe ap eire mit hir ninin newepyapir him me God eiyantar yi yertei maain God hirak skelim haisu mit haisu minin mewepyapir him mirak te hirak kaknina iuwe, mit han kerek hir weinin en, au kaknini kike.

2 Haisu mit yapirwe ap han kitet menmen werek werek au, haisu mirak menmen enum yapirwe. Mitik kerek hirak ap katip enum au, hirak mitik yaaik hirak kertei kewen han kirak naanempre hirekes werek werek.

3 Haisu mewis waai mari hos him kiram te hiram mises han kiau. Haisu mari waai ken pinak eik, hos hiram meweikin hireses misesim.

4 Yi han ekitet sip me wan eik. Hiram wisenum nime metitwem memip meiyim men te mit neweikin paan miram neriuwe paap mau nimin hiram mamises han kir. Hir niraakem nar ke nu mekiuwe

* 2:12 Ga 6:2; Je 1:25; 1Pi 2:16

* 2:13 Mt 5:7, 18:32-35

* 2:19 Mt 8:29

* 2:21 Jen 22:9-12

* 2:22 Hi 11:17-18

* 2:14 Mt 7:21

* 2:15-16 1Jo 3:17

* 2:18 Ga 5:6

* 2:23 Jen 15:6; Ro 4:3, 9, 22; 2Kro 20:7; Ais 41:8

* 2:25

mani m̄t neweik̄n paan m̄ram mamno nein m̄t hanhani.

⁵ Te nin kerekek h̄rak kike k̄re waai ke hos o paap kike kau sip. Nin kekre h̄m h̄rak menmen kike te h̄rak kekrit menmen iuwe kin̄n ȳnk kiau.

Si yeunek kike h̄rak si tatik yaank iuwe.

⁶ *Nin h̄rak enuk k̄re si yeunek. H̄rak kau n̄m̄n kekre paan kiau h̄rak kises menmen enum me t̄ kerekeyi haiu m̄t enun. H̄rak k̄re si tat̄m menmen yap̄rwe, nin h̄rak kises menmen enum em Seten h̄rak k̄k̄iam kewaank menmen yap̄rwe me m̄t.

⁷⁻⁸ *M̄t epei neh̄s newen̄n miyak o hore, manpen metike menmen mekre wan. Te m̄t h̄r ap naanempre nin k̄r kakt̄p menmen enum taau. Nin h̄rak ap kau keit au. H̄rak k̄re miyak enuk ke niu keriyaam ken in ken ein. H̄rak enuk k̄re manpen yehes enum, h̄rak kewaank h̄m̄n ke haiu m̄t.

⁹ *Haiu m̄t meriuwe nin kiau mewen̄pi God te meriuwe nin kiut̄pen kerekek haiu mat̄p h̄m̄ enum me m̄t kerek n̄paa God h̄rak kerekeyi m̄t yap̄rwe haiu m̄re h̄rekes.

¹⁰ Me h̄m̄ kiut̄p kerekek haiu m̄t mat̄p h̄m̄ yaaim, h̄m̄ enum. Nai yinan, menmen haiu m̄r̄akem mar im au enum em̄t!

¹¹ H̄ram t̄par m̄n̄n̄n metike t̄par yaaim m̄niu meh̄n̄n̄n mam̄ke hei kiut̄pen mam̄r̄keik? Taauye!

¹² Nu hamis ap kakri kaku h̄naaan taau! H̄naaan ap kakri kaku hamis taau. Mar im t̄par yaaim m̄niu meh̄n̄n̄n mam̄ke hei me t̄par m̄n̄n̄n taau! Te haiu m̄t ap mam̄t̄p h̄m̄ yaaim h̄m̄ enum au em̄t! H̄m̄ yaaim keremem meke h̄m̄ maiu mamnen.

God kekepai haiu mertei menmen m̄rak yaaim

¹³ Keim̄n̄n ke yi m̄t h̄rak kin̄n kertei menmen yaaim menmen enum? M̄t̄k kar ik h̄rak ekteiknai menmen h̄rak kerteiyem ekriuwe menmen h̄rak k̄r̄akem. H̄rak ap kises menmen hanhan h̄rekes au. H̄rak kises menmen me han tewen̄n m̄t, im metike menmen me han kitet God.

¹⁴ Yi hemkre menepam yentar menmen me m̄t han o yi han enuk yeriuwe m̄t han, yi han kitet yi yaain yi yin̄n m̄t han, te yi ap han kitet God kakt̄p yi yaain yi yertei menmen werek werek au. Yi han kitet menmen mar im te yi yemip̄n. H̄m̄ me God kat̄p yi enun.

¹⁵ *Menmen im h̄ram ap me God au. H̄ram me m̄t ne t̄ keremem. Seten h̄rak kin̄n k̄r̄akem te h̄r m̄t ne t̄ h̄r nisesik n̄r̄akem.

¹⁶ Yi hemkre menepam yentar menmen me m̄t han o yi han enuk yeriuwe m̄t han, yi han kitet yi yaain yi yin̄n m̄t han, te yi h̄ras yenehan yi eir̄ak menmen enum yap̄rwe.

¹⁷ Te m̄t h̄r nises han k̄r yaaik God h̄rak kewet̄rem, h̄r nin̄n n̄r̄ak menmen yaaim m̄re mani nemnok enuk. Nam̄n au. H̄r nin̄n n̄r̄ak im metike menmen im. H̄r nankiyān nanu nan̄t, h̄r nan̄mtau h̄m̄ me m̄t han neweiknor han, h̄r han tewen̄n m̄t nankepi, h̄r nanr̄ak menmen yaaim keremem. H̄r nanr̄ak m̄t yap̄rwe menmen yaaim m̄p̄ram, h̄r ap m̄t ne h̄m̄ p̄nak h̄m̄ p̄nak au.

¹⁸ *M̄t kerek h̄r nankaapan nankiyān nanu nan̄t keriyen h̄r te nan̄r ke m̄t h̄r nam̄r nu yehes. Neim̄n nanr̄ak menmen im h̄r nenip m̄t h̄r hanhan nises menmen yaaim m̄r. Menmen im h̄ram m̄re nu yehes mewo.

4

M̄t nises menmen enum me t̄ ik h̄r n̄re nepan ne God

¹ *Mekam h̄ram h̄r o as me menmen h̄ram mekeyi han ki menipi yi yat̄p enum yi yenehan yenehan a? Han ki kekrit kises han k̄rak te yi yenehan yenehan.

² Yi hanhan menmen yi eit̄wem au, te yi hanhan einep m̄t te yi eit̄wem. Yi hemkre menepam eiriuwe menmen eit̄wem taau, te yi yet̄pim yenehan yenehan. Yi ap te eiȳt menmen eiȳntar yi ap eiȳtehi God em.

³ Maa in yi eiȳtehi God menmen, yi ap eit̄wem au eiȳntar han ki enuk. Yi hanhan yaȳt menmen te yi eiȳses han ki yi eir̄ak enum eiriowerem.

⁴ *Yi m̄t miyap̄r enun yi yeweik̄n sip yewet God. Menmen im h̄ram mar ke m̄te win̄aaiw̄r m̄t̄k k̄re, h̄re wetike m̄t̄k hak nariyanhis newen̄nem. Yi hanhan menmen enum me t̄ ik e, yi ȳre m̄t nepan ne God. Yi eiȳrte i menmen im o au a? Neim̄n h̄r hanhan menmen me t̄ h̄r n̄re m̄t nepan ne God.

⁵ *Yi han kitet h̄m̄ me God m̄t newis̄m mau t̄wei h̄ram mat̄p wein̄m marim? H̄ram mat̄p, “H̄m̄n̄n kiau God kewis̄k kekre ȳnk kiau h̄rak hemkre menepam hanhan menmen wis̄enum.”

* 3:6 Mt 12:36-37, 15:11, 18-19 * 3:7-8 Ro 3:13 * 3:9 1Ko 11:7 * 3:15 Je 1:5, 17 * 3:18 Mt 5:9; Ais 32:17; Hi 12:11 * 4:1 Ro 7:23; 1Pi 2:11 * 4:4 Ro 8:7; 1Jo 2:15 * 4:5 Eks 20:3, 5 * 4:6 Pro 3:34; Mt 23:12; 1Pi 5:5

6 *Te God h̄rak iuwe kakikapai mamin̄n menmen im mekre han kiau. H̄m m̄rak mau t̄wei mat̄p mar ik: “God h̄rak keweik̄n sip kewet m̄t kerek han kitet h̄r iuwe nin̄n m̄t, te h̄rak kakikaap m̄t h̄r ap hanhan h̄ras, h̄r nat̄p, ‘Hi m̄tik wein̄k God kerekek h̄rak Iuwe.’”

7 *Te yi m̄t ap hanhan h̄ras yi eiyses God. Seten kakri han ki yi eiyeu han tokik eiweik̄n sip eiwet menmen enum te h̄rak kaknaiw̄ri kakno.

8 *Yi hanhan God yi yisesik te h̄rak kaknen menep naanmampri. Yi m̄t enun yi yat̄p h̄m p̄nak h̄m p̄nak yi eiweik̄n sip eiwet menmen enum yi han yaaik eiyeu eiyr̄ ke m̄t nankemyet his prar prar mam̄t.

9 Yi m̄t yi eiyeinwes̄s au. Yi eik̄t. Yi ap te han yaaik eiyeu au. Yi ȳnk enuk kerekek, han etwen̄n menmen enum yi yr̄rakem.

10 *Yi m̄t ȳnk enuk te yi yewepyap̄r yi enum me ninaan me God h̄rak kakrekryi yaaim yi eiyeu werek werek.

Haiu ap emkan naiu yinan

11 Nai yinan, yi ap eit̄pan enum eiysesan au em̄t! Keim̄n kat̄p enum kesiuwe h̄m k̄rak yinak, h̄rak keweik̄n sip kewet h̄m iuwe me God. Menmen im h̄rak k̄rakem h̄ram mar ke h̄rak kat̄p h̄m m̄rak min̄n h̄m lo me God te h̄rak kekreh̄r ke God. Ti keim̄n ti h̄rak menmen mar im ti ap hises h̄m me God au, ti at̄p h̄m mit min̄n m̄rak.

12 *God kerekek h̄rak kewis h̄m iuwe mau t̄wei. H̄rak kerekek kaksiuwe h̄m mamno haiu m̄t, h̄rak kakikapai o au en, h̄rak kakwep mami mamno si. Ti han kitet ti God te ti hesiuwe h̄m mamno kit yinak a? Taauye! Ti m̄tik wein̄k kerekek.

Yi han ekitet menmen God hanhan yi eir̄rakem

13 *N̄k̄p emnep yi eiyeim̄tewek. Yi m̄t kerek yi yat̄p, “Petepin o teipmen haiu mamno in o mamno ein mamu tito miut̄pen mam̄siuwe menmen iuwe mam̄t pewek mamrerim.”

14 *Yi yat̄p yar ke m̄t h̄r nertei mekam maain mamnen te yi yep̄tari teipmen mekam mamnen taau! Yi yepu yr̄re nap̄t. H̄rak k̄wap̄n t̄ kike, maain kakwen kakno. Yi yayu kike, maain yi yayi yaire nap̄t ik ek.

15 *Yi ap eit̄p em̄r em au. Yi eit̄p em̄r im. Yi eit̄p, “God h̄rak hanhan haiu mamu mam̄t, haiu mam̄rak im o em.”

16 Te yi m̄t wen yat̄p han kitet yi h̄ras epei yr̄rak menmen, God kakikapai au. Yi yat̄p han kitet marim, h̄ram enum. Yi ap yewis God ketpi menmen yi eiysesim au.

17 *T̄s, m̄t kerek h̄r nertei mekam yaaim, h̄r ap nisesim au, h̄r n̄rak enum.

5

H̄rak Jems kene m̄t h̄r netenen menmen yap̄rwe

1 *Yi m̄t kerek yetenen menmen yap̄rwe, n̄k̄p emnep eiyeim̄tau. Yi einep̄r eik̄t me menmen enum mamnen mamriwaank.

2 *Menmen mi, yurik henye mi h̄ram m̄n̄n heinut mewenem, mesik yipep meremir̄r miyak pat̄n.

3 Tekei, suwau mi n̄ menterim te h̄ram mamwep. N̄ mentar pewek w̄nak meteikni yi ap yr̄kaap m̄t yewet̄rem au. Yi yr̄saw̄nem mekre w̄nak. Menmen im maain h̄ra mam̄waank h̄m̄n ki mamre si tat̄k ȳnk ki. Yi epei yetenen w̄nak pewek menmen yap̄rwe yaaim yr̄saw̄nem meit me w̄ menep Jisas h̄rak p̄ke kaknen. Menmen im h̄ram ap yaaim au.

4 *Yi eiyeim̄tau! M̄t h̄r n̄rak ni nam̄r menmen mewim, te yi yetenen pewek m̄r yi yr̄saw̄nem yemip̄n yewet̄rem au. Menmen enum im metike h̄m me m̄t h̄r neket menmen mi mau ni, h̄r nat̄p me menmen enum yi yr̄rakem, h̄ram epei men n̄k̄p me God h̄rak iuwe h̄rak kentewem.

5 *Yi epei yau werek werek in ek yaam menmen yap̄rwe, yi yises han ki ke menmen yap̄rwe. Menmen im enum yi yisesim, h̄ram mar ke m̄t newet sak menmen maam maam ere iuwe, maain h̄r nanm̄p. Mar im w̄ epei man menep te God kaksiuwe menmen enum mamiwep yi yayi yaibr̄ ke m̄t h̄r nenep sak h̄ram mami. God kakr̄rak menmen im kakintar menmen enum yi yisesim.

6 Yi epei yewepyap̄r m̄t yaain yan̄p naa, te h̄r ap n̄kaap h̄ras nar ik h̄r nat̄n mesik nerp.

Yi eiyeu han tokik eimer̄r M̄tik Iuwe Jisas kaknen

7 *Nai yinan, yi han tokik eiyeu me menmen enum mamnen mamiwep me w̄ yi yemer̄r M̄tik Iuwe kaknen. Yi han ekitet im e. M̄tik kam̄r ni, h̄rak kemeriȳwem h̄ram mamri mamine n̄kim. H̄rak han tokik kau kemeriȳwem ere maain wepni

* 4:7 Ef 6:12; 1Pi 5:8-9 * 4:8 Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16 * 4:10 Jop 5:11; 1Pi 5:6 * 4:12 Ro 2:1, 14:4 * 4:13 Lu 12:18-20 * 4:14 Pro 27:1; Sam 39:5, 11 * 4:15 Ap 18:21 * 4:17 Lu 12:47 * 5:1 Lu 6:24 * 5:2 Mt 6:19
* 5:4 Diu 24:14-15; Mal 3:5 * 5:5 Lu 16:25; Jer 12:3, 25:34 * 5:7 Lu 21:19; Diu 11:14; Jer 5:24; Joe 2:23

yaaik ketike hawi hitan epei man, hiram mamri.

⁸ *Yi eire mitik kamir ni, yi han tokik eiyu me menmen enum mamnen mamwep me wi yi eimerir Mitik Iuwe eiyantar hirak menep pike kaknen.

⁹ *Nai yinan, yi ap einehan eitipan enum emit eiyantar God kerek kertei menmen yapirwe kiri, menep hirak pike kaknen.

¹⁰ Nai yinan yi han ekitet mit profet nipaa God keriuweti newepyapir natip him mirak. Hir mit nerekyor enum te hir han tokik natin mesik nerp. Haiu emises menmen hir nirakem.

¹¹ *Haiu matip hir mit hir yaain nentar hir han tokik nau neit. Yi nepei yertei mitik Jop hirak nipaa han tokik kau keit kises God ke menmen enum epei man mewaanket te God hirak kerekyiwep yaaim kentar God hanhan haiu mit yapirwe te hirak han tewenai. Te haiu han tokik emu me menmen enum mamnen mamwep.

Haiu ap mamtip mit him "Tru Antap"

¹² *Nai yinan, menmen im hiram minin te hi hetpiyem mar im, yi yirak menmen me mit yi ap eitip "Tru Antap" au emit! Yi eitip, "O, hi hirakem," hiram werek o yi eitip, "Au, hi hinapen," hiram werek. Him ham emit te yi ap eirak God han enuk kakirwi. Mitik yaaik kitehi God menmen hirak kakimzewem.

Mitik yaaik kitehi God menmen, hirak kakimzewem kakikepik

¹³ *Neimin ne yi mit menmen enum mewaanki, yi eiyitehi God em. Neimin ne yi mit yi han yaaik, yi eiyine henye me eiwenipi God eiriuerem.

¹⁴ *Neimin ne yi mit yi yinap, yi einine mit iuwe ninin naanmipre menmen me God te hir naninen nanitehi God ke yi mit hir nanwen hiwer maminteri nankine niuk me Mitik Iuwe.

¹⁵ *Hir nitehi God me yi mit, hir han kitet hirak kakikepi, te Mitik Iuwe kakikepi kakikekyi yi yayikrit manpenun yayu. Yi yirak menmen enum te God kakisak menmen enum yi yirakem mamno.

¹⁶ Te yi mit eiwepyapiran menmen enum yi yirakem, yi eiyitehiyan God te hirak kakikepi te yi eiyikrit eiyu. Mitik kises God werek werek, hirak kitehi God menmen, hirak God kakimzewem kakikepik me menmen.

¹⁷ *Laisa hirak nipaa hirak mitik kepik ke haiu mit, hirak kitehi God iuwe te hawi

ap kaknen au. Hawi ap kan me titi wikak im metike wenke hspinak kiutip (6).

¹⁸ *Epei au, hirak pike kitehi God te hirak kesiuwe hawi kan ti ik kewet tipar menmen te hiram mewo. Te haiu mit emitehi God menmen iuwe hirak kakimzewem kakikepai kakir ek.

Keimin kinaiwir God kises han kirak, haiu pike emtiwekhis pike kaknen kakises God

¹⁹ *Nai yinan, keimin ke yi mit hirak kaknawir him yaaim me God, mitik hak kaktiwekhis eknen,

²⁰ *hirak han ekitet menmen im. Keimin hirak kakithis mitik hirak kinaiwir him yaaim me God hirak kaknen, hirak kakikaap himin kirak ap te kaki, hirak kakirak God hirak kakisaak menmen enum nipaa mitik kinaiwerek hirak kirakem.

Mepir keremem

* 5:8 Ro 13:11-12; Hi 10:25; 1Pi 4:7 * 5:9 Mt 24:33 * 5:11 Eks 34:6; Sam 103:8, 111:4 * 5:12 Mt 5:34-37 * 5:13 Kl 3:16 * 5:14 Mk 6:13 * 5:15 Mk 16:18 * 5:17 1Kin 17:1; Lu 4:25 * 5:18 1Kin 18:42-45 * 5:19 Ga 6:1 * 5:20 Sam 51:13; Pro 10:12; 1Pi 4:8

Tiwei Pita Kewisik - 1 Menmen me tiwei ik

Pita katip mit ne sios gude 1:1-2

Him me God Haai kaktaihis mamno wit kirak 1:3-12

Pita katip mit hir ap nanwis menmen enum emam+waank menmen yaaim in ek hir nisesim 1:13-2:10

Him me menmen mit ne weiwik me God nanisesim eme wi menmen enum mamnen mam+waanki 2:11-4:19

Him me menmen mit ne sios hir nanisesim 5:1-11

Pita katip mit him mikaru 5:12-14

¹*Hi Pita nipaa Jisas Krai keriuweta hi hen hewepyapir him mirak, hi hewis tiwei ik ken yi mit. Nipaa mit han nepiri yi yinaaiwir Jerusalem yi yen yau provins Pontas, provins Galesia, provins Kapadosia, provins Esia metike provins Bitinia. Yi yar ke mitik keke wit hak kan ketikewi kaku kike, maain hirak pike kakno wit kirak eik. Mar im yi yau ti in me wi kike te maain yi yayi yi yaino yayu wit ki yaaik eik God kewik.

²*God Haai kehim+teni yi mit mirak yentar hirak nipaa kerteiri han kitet kerekyi han ki yaaik prar prar yire tipar nemnok. Hirak kirak menmen im keriuwe God Him+n Yaaik te yi yises him me Jisas Krai, hemkre mirak merekyi yi yaain. Hi hanhan God han yaaik kirak kaku kaktikewi te yi eyu werek werek. Hi hanhan menmen im yaaim mamu mamtikewi wisenum.

Maain haiu mamu mamtike God haiu mamit menmen yaaim

³*Haiu emwenipi niuk me God hirak Haai ke Mitik Iuwe kaiu Jisas Krai. Haiu emwenipiyek mamantar hirak han tewen+nai wisenum kerekyei haiu han kaiu yaaik keriuwe Jisas Krai nipaa hirak kaa te God kirkak kekrit kepu.

⁴*Te in ek haiu memerir menmen mamkaap him+n kaiu God kakwetiyem. Hirak naanm+praiyem meit wit kirak, menmen mam+waankem au. Hiram yaaim prar prar, hiram mamu werek werek tipmain tipmain enum eik.

⁵*Menmen im hiram me yi mit kerek yi han kitet God naanm+pri kentar hirak wisenuk ere yi yayit menmen God kemerir kakwepyapirem me wi maain Jisas pike kaknen ti.

⁶*Yi han yaaik eyu eyintar menmen im God kakrekyiem te in ek me wi kike yi han enuk kike yeriuwe menmen ham enum mamnen mamriwaank.

⁷*Menmen im mamnen te God kakir han ki kakirtei yi yisesik yeriuwe han ki karkeik. Mit hir newir gol mekre si ere meweikin mire tipar, hir neit menmen enum mewim mamno te gol keremem mepu. Mar im God kewis menmen enum mamnen mamriwaank te hiram mampar menmen enum mekre han kaiu mamno ere menmen yaaim mekre han kaiu, haiu mamises God werek werek. Menmen yaaim mekre han ki min+n gol. Maain gol mam+waank mamit te menmen mekre han ki au. Maain Jisas Krai pike kaknen kakwepyapir hirekes, yi eyit niuk iuwe, God kaktip yi yaain, hirak kakweti menmen mirak yaaim iuwe.

⁸*Yi ap yir Jisas Krai wen au, te yi han tewen+nek. In ek yi ap yirek wen au, te yi yisesik yepu han yaaik wisenuk. Yi han yaaik wisenuk

⁹*him ap te mamwepyapir werek werek menmen mekre han ki. Yi han yaaik eyintar menmen im: Yi yises God te hirak kaktihis, maain yi eyu eitkerek.

¹⁰*Me menmen im nipaa mit profet hir han kitet yapirwe nanirtei menmen werek werek hir newepyapirem me menmen im God kakrekyiem kakwetiyem.

¹¹*Him+n Yaaik ke Krai kekreri kewepyapir menmen enum mam+waank Krai te maain hirak kakit niuk iuwe. Hir profet han kitetim nitehiyan nar ik: "Maain wi mamirkeim hirak kaknen? Mekam mamnen me wi im?"

¹²*Nipaa God epei keteiknor menmen hir newepyapirem hiram ap mamkepi au. Him in maain mamkaap yi mit keriyen me menmen im mit kerek newepyapir him yaaim me God hir netpiyem. In ek God Haai kesiuwe God Him+n Yaaik kan kikaap mit in te hir netpi him im yaaim. Mit en sel hir mit God keriuweti kirak menmen mirak. Nipaa hir hanhan nertei menmen im me Krai, te hir au. God ketpor au hirak kepakinem.

Yi mit eiriak menmen yaaim eyu han yaaik prar prar

¹³Te yi han ekitet eyu naanempre hiras. Yi han ekitet iuwe menmen yaaim God kakwetiyem wi maain Jisas Krai pike kaknen kakwepyapir hirekes.

* 1:1 Je 1:1 * 1:2 Ro 8:29; 2Te 2:13; Hi 12:24 * 1:3 Ko 1:3 * 1:4 Kl 1:12 * 1:5 Jo 10:28; 17:11 * 1:6 1Pi 5:10; Je 1:2 * 1:7 Jop 23:10; Pro 17:3; Ais 48:10; Sek 13:9; Mal 3:3; Je 1:3 * 1:8 Jo 20:29; 2Ko 5:7 * 1:9 Ro 6:22 * 1:10 Mt 13:16-17 * 1:11 Sam 22; Ais 53; Lu 24:26-27 * 1:12 Ef 3:10 * 1:14 Ro 12:2; Ef 2:3; 4:17-18

14 *Yi yises God yire nĭkerek yaain nises hĭm me miye haai. In ek yi ap han ekitet menmen enum mar ke nĭpaa yi yetari God yi hanhan yirĭakem au. Em emĭt!

15 Te yi yire God hĭrak kari han ki yi eiyĭt menmen mĭrak yaaim. Hĭrak kepu han yaaik prar prar te yi yaipau han yaaik prar prar me menmen yapĭrwe yi yirĭakem.

16 *Yi eirĭakem eiyĭntar God kewis hĭm mau tĭwei matĭp mar im: “Yi han yaaik prar prar eiyu eiyĭntar hi God hi han yaaik prar prar.”

God ketaihis keriuwe menmen iuwe

17 *Hĭrak God skelim haiu mĭt yapĭrwe mĭpĭran me menmen haiu mamĭrakem. Te yi mĭt kerek yi yenewek “Haai,” yi yetikerek yewepnak, yi naanempre hĭras me menmen yi yirĭakem. Me wĭ kike yi yau tĭ ik e, yi ap einip God han enuk kakĭrwi.

18 *Yi eirĭak menmen im hi hetpiyem eiyĭntar yi yertei God epei ketihs me menmen enum weinĭm nĭpaa yi yisesim, yi yetenenim me nĭpaa maamer ein nĭrakem neteikniyem. God ap kaktihs keriuwe wĭnak pewek hĭram mamĭwaank au.

19 *Hĭrak ketihs keriuwe hemkre yaaim me Krai. Krai hĭrak kĭre miyak sipsip wikes teknei makĭp au, yĭnk hĭrak yaaik prar prar keit kar ke hĭm me God Moses kewisĭm hĭram metpim.

20 *Nĭpaa God kewis tĭ wen au, hĭrak kehimitan Krai kaknen te hĭrak kemerĭ ere wĭ mĭkaru im e, hĭrak kakwepypĭr hĭrekes kakĭkepi.

21 *Te yi yises God yentar Krai. Hĭrak kaa te God kĭkĭak kekrit kepu, hĭrak kewisĭwek niuk iuwe te yi yisesik yemerĭ hĭrak maain kaktihs yi yayu yaitikerek.

Yi han tewenĭn ni yinan

22 *Yi epei yirĭak han ki yaaik prar prar yeriuwe hĭm yaaim me God yi yisesim, te yi yemipĭn ni yinan au. Yi han tewenĭni. Yi han etwenĭnan iuwe eiriuwe han ki yaaik prar prar.

23 *God kerek yi yaain yeriuwe hĭm mĭrak mamu tipmain tipmain enum eik yi yisesim. Hĭm mĭrak mamĭwaank au, te yi hĭmĭn ki ap mamĭwaank au. Yi yire nĭkerek ne Mĭtik Iuwe ap te kaki au.

24 *Hĭm im yaaim mentar hĭm me God mau tĭwei matĭp:

* 1:16 Lev 11:44-45; Mt 5:48 * 1:17 Mt 6:9; Ro 2:11; 2Ti 4:14; Rev 2:23 * 1:18 1Ko 6:20 * 1:19 Ap 20:28; Hi 9:12-14; 1Pi 1:2 * 1:20 Ap 2:23; Ef 1:4 * 1:21 Jo 14:6; Ro 4:24, 5:1-2, 10:9 * 1:22 Jo 13:34; Ro 12:10 * 1:23 Jo 1:13; Hi 4:12 * 1:24 Ais 40:6-8; Je 1:10-11 * 2:1 Ef 4:22; Je 1:21 * 2:2 Mt 18:3; 1Ko 3:2 * 2:3 Sam 34:8 * 2:4 Sam 118:22; Mt 21:42; Ais 28:16 * 2:5 Ef 2:21-22; Eks 19:6; Ais 61:6; Rev 1:6; Ro 12:1 * 2:6 Ais 28:16; Ro 9:33; Ef 2:20 * 2:7 Mt 21:42 * 2:8 Ais 8:14; Ro 9:33

“Mĭt yapĭrwe hĭr nĭre yenkis, niuk iuwe mĭr hĭram mĭre timen. Maain mar ke yenkis meweiwei mami, timen mamnep mamno tĭ mamĭsine mamĭt, te niuk iuwe me mĭt ne tĭ au mamĭt.

25 Te hĭm yaaim me Mĭtik Iuwe hĭram mamu tipmain tipmain enum eik.” Hĭm im hĭram hĭm keremem nĭpaa haiu epei metpiyem.

2

Mĭtik Iuwe hĭrak kĭre teinĭk mĭtik kĭnan wĭnak

1 *Yi eiyĭpĭr menmen enum mekre han ki, hĭm me memipĭn, eitĭp hĭm weise tĭpar, hemkre menepam me menmen, yesiuwe hĭm an. Menmen mar im emĭt!

2 *Yi yire nĭkerek hemkre tuk hanhan nĭm, yi hanhan hĭm yaaim me God te yi eire iuwe eiyĭrte menmen me God werek werek. Yi hanhan hĭm yaaim eiyisesim,

3 *eiyĭntar yi epei yertei Mĭtik Iuwe hĭrak yaaik nepei kekepi kesak menmen enum yi yirĭakem.

4 *Yi eiyises Jisas menep menep. Hĭrak kĭre teinĭk yaaik mĭt ne tĭ nĭnapen nepĭrek, te God han kitet hĭrak yaaik kehimitanek kime wĭnak keriuwerek. Hĭrak kesak menmen enum haiu mĭrakem, hĭram mĭre hĭrak kime wĭnak ke God.

5 *Yi mĭt yi yire teinĭk yaaik te God kaktihs kakrek yi yire wĭnak kĭrak, yi yen niutĭp yire wewĭk miutĭp mĭrak. Yi eire mĭt pris. Nĭpaa hĭr nenep samiyak newisĭm mentar nan nesiyem newepwarem newet God em. Mar im menmen yaaim yapĭrwe yi yirĭakem hĭram me God yi eiwet God hĭras yetike menmen yaaim yi eirĭakem te God hanhanem kakĭntar menmen yaaim Jisas Krai epei kerek yiyem hĭrak kesak menmen enum mi.

6 *Hĭm me God mau mekre tĭwei matĭp mar im:

“Yi eiyĭmtewem. Hi ehimitan teinĭk mĭtik hewisik keit wit Saion kerp nĭmĭn kĭnan wĭnak. Neimĭn nanisesik hĭr ap yĭnk enuk nanriuwerek au.” Krai hĭrak teinĭk mĭtik kĭnan wĭnak, hĭrak kakĭkepi kaktorhĭs.

7 *Yi mĭt kerek yi yises Krai, yi han kitet hĭrak yaaik iuwe. Te neimĭn au, hĭm me God matĭp mar im:

“Hĭrak kĭre teinĭk mĭt newep wĭnak hĭr natĭp hĭrak enuk. Au, God katĭp

h̄rak yaaik iuwe.” (H̄rak k̄re tein̄k m̄t̄ik kerp n̄m̄n k̄nan w̄nak siup.)

⁸ *M̄t̄ kerek h̄r ap nisesik au neweik̄n sip newet̄wek, Krai h̄rak k̄re nan kenip m̄t̄ nar ek nan̄kenpet̄p m̄n̄wik te h̄r nan̄nkew̄n nan̄waank h̄ras. H̄m me God mau t̄wei mat̄p me menmen im. H̄ram mat̄p mar ik:

“Ik ek h̄rak nan te m̄t̄ nan̄kenpet̄p mam̄n̄wik nan̄nkew̄n.”

Haiu m̄t̄ miyap̄r ne weiw̄k miut̄ip me God

⁹ *Te yi yar ik au. Yi ne weiw̄k miut̄ip n̄paa God kehimīteni, yi ȳre m̄t̄ pris n̄rak kerek newen̄pi niuk m̄rak iuwe. Yi ȳre m̄t̄ miyap̄r ȳriak menmen me God keremem. Yi ȳre m̄t̄ miyap̄r n̄rak te yi eiwep̄yap̄r menmen yaaim iuwe h̄rak k̄riakem. H̄rak kerek̄yi te yi yeweik̄n sip me menmen enum m̄re w̄taan toto, yi yises h̄m m̄rak yaaim h̄ram m̄re wep̄ni k̄r.

¹⁰ *Yi n̄paa m̄t̄ wein̄n te in ek yi ne weiw̄k me God. Yi n̄paa God ap kekepi au, te in ek h̄rak kekepi w̄senum.

Haiu emu em̄re m̄t̄ miyap̄r ne God em̄riak menmen m̄rak

¹¹ *Nai yinan yaain, yi ne t̄ ik au. Yi yau in me w̄ k̄ke keremem. Te hi etpi h̄m manp, yi einaaiw̄r menmen enum mekre han ki au em̄t̄! Menmen im hekrit hekrit mari han ki te yi yisesim ȳriak enum.

¹² *Yi yau yetike m̄t̄ han h̄r ap nises God au. Te yi eiyises menmen yaaim yap̄rwe yi eiriakem keremem. Te m̄t̄ enun h̄r nansiuwe h̄m nant̄ip yi enun, maain w̄ God p̄ke kaknen skelim m̄t̄, h̄r nanwen̄pi niuk m̄rak nan̄ntar menmen yaaim yi ȳriakem.

¹³ *Yi eiyises h̄m me m̄t̄ iuwe h̄r naanm̄pri eiȳntar yi yises M̄tik luwe God. Yi eiyises m̄t̄ik iuwe ke gavman o

¹⁴ m̄t̄ik h̄rak keriuweti nan̄nen naanmamri. H̄r nenep m̄t̄ n̄riak enum te h̄r newen̄pi m̄t̄ h̄r n̄riak yaaim.

¹⁵ *Yi eiriak menmen im eiȳntar God hanhan yi yair̄iak m̄t̄ enun h̄m enum m̄r mami mamriuwe menmen yaaim yi ȳriakem.

¹⁶ *Yi m̄t̄ yepu yar ke m̄t̄ n̄naaiw̄r w̄nak enuk menmen enum me t̄ meteneni au. Te yi ap yair̄iak enum eiȳntar yi yepu yar ik au em̄t̄! Yi ȳre m̄t̄ ne God yi ȳriak

menmen m̄rak te yi eiriak menmen yaaim keremem. Menmen enum au em̄t̄!

¹⁷ *Yi eiwen̄pi niuk me m̄t̄ yap̄rwe, yi han eten̄n ni yinan, yi einaain einip God ȳnk enuk ek̄rwi, yi eiwen̄pi niuk me m̄t̄ik iuwe ke gavman kerek naanm̄pri me menmen.

Haiu emises Krai me menmen h̄rak k̄riakem

¹⁸ *Yi m̄t̄ kerek ȳriak menmen me m̄t̄ uwe ni, yi eiȳmtau h̄m m̄r yi eiyisesim te yi ap einipi h̄r ȳnk enuk han enuk enriuw̄i. M̄t̄ han h̄r hanh̄ni o h̄r han au enun naniwep, yi eiriakem eiȳr ik.

¹⁹ M̄t̄ik hak iuwe kakiwep kak̄ntar yi yises h̄m me God, yi ap p̄ke eik̄p emrerim au em̄t̄! Yi eiriak menmen im hi hetpiyem te God han yaaik kak̄rwi.

²⁰ *Yi eiriak enum te m̄t̄ iuwe h̄r naniyep te yi ein̄p emrerim au, h̄ram menmen wein̄m. Te yi eiriak menmen yaaim, m̄t̄ iuwe h̄r naniwep yi ein̄p emrerim au, God kakrekyi yaaim eiȳnterim.

²¹ *God h̄rak kehimīteni te yi eiyises menmen hi hetpiyem. Yi eiyisesim eiȳntar n̄paa Krai kaa kenter̄i, te h̄rak k̄re h̄m̄n yaaik yi eiyisesim eiȳr ke m̄t̄ik kitet sak h̄m̄n.

²² *Krai k̄riak enum au, h̄rak ap kewen̄n h̄m kat̄p menmen enum au.

²³ *Me w̄ n̄paa m̄t̄ h̄r net̄p̄wek enum me nerekȳwek ȳnk enuk, h̄rak ap keneri keriuwe h̄m enum au. M̄t̄ h̄r nak̄p, h̄rak ap keneri kan̄p au. H̄rak kat̄p au. H̄rak kat̄n mesik kerp keit. H̄rak han kitet God h̄rak maain skelim m̄t̄ werek kak̄n̄p nanrerik.

²⁴ *H̄rak h̄rekes kaa kentar nu tentarak̄t ke menmen enum haiu m̄riakem te haiu m̄t̄ mamnaaiw̄r menmen me t̄ enum te h̄ram ap mamri han kaiu. H̄ram mar ke m̄t̄ik kak̄i, h̄m̄n k̄rak kaknaaiw̄r ȳnk k̄rak te h̄rak ap p̄ke kak̄riak menmen meiyam au. Te haiu mamu mamises menmen yaaim me God. H̄rak kaa te kak̄kepai haiu mamu werek.

²⁵ *Yi n̄paa ȳre miyak sipsip ȳnaaiw̄r yayiwe yeit yaank yi yetaritari te in ek yi epei yan yises Krai, h̄rak naanm̄pri h̄m̄n ki kar ke m̄t̄ik naanm̄pre sipsip.

3

M̄t̄ netike miyap̄r neitan, h̄r enises menmen im

* 2:9 Ais 43:20-21, 9:2; 1Pi 2:5; Ta 2:14; Ap 26:18; Ef 5:8

Je 4:1 * 2:12 Mt 5:16; Lu 19:44 * 2:13 Ro 13:1-7; Ta 3:1

Pro 24:21; Mt 22:21 * 2:18 Ef 6:5 * 2:20 1Pi 3:14, 17, 4:14

* 2:23 Ais 53:7; 1Pi 3:9 * 2:24 Hi 9:28; Ro 6:2, 11; Ais 53:5

Ta 2:5; Mt 5:16; Ef 5:22

* 2:10 Ro 9:25; Hos 2:23 * 2:11 Sam 39:12; Ga 5:17, 24;

* 2:15 1Pi 3:16 * 2:16 Ga 5:13 * 2:17 Ro 12:10;

* 2:21 Mt 16:24; Jo 13:15 * 2:22 Ais 53:9; Jo 8:46

* 2:25 Ais 53:6; Esi 34:5-6; Mt 9:36; Jo 10:14 * 3:1

¹ *Yi miyapir yi eiyises hım me mıkan ni te hır han en ap nises hım me God, te yi eiri han kır eiriuwe menmen yaaim yi yırakem te hır enisesik. Yi ap eitıp hım au.

² Hır enır yi miyapir yırak yaaim yemtau hım mır te hır enweikın han enises hım me God.

³ *Yi ap eises hıras eiriuwe wıpe yehes, wınak, pewek pitau keremem te mıt natıp yi yaain, au emıt!

⁴ Menmen mekre han ki me yi yau werek werek yemtau hım, hıram mıre wıpe yehes o pitau mau yınk. Menmen mekre han mamıwaank mamır ke wıpe yehes o pitau au. Te God hanhan menmen yaaim marim mekre han ki.

⁵ Marim, nıpaa ein miyapir yaain hır nemerır menmen nıpaa God ketpim kakwetırem. Hır neses hıras nar ik. Hır nemtau hım me mıkan nır hır nisesim.

⁶ *Sera hıre wırak menmen mar ik. Hıre wemtau hım me Ebrahim mıtık kıre, hıre wisesim, hıre watıp, “Ti mıtık kai iuwe.” Maain yi eirıak yaaim eiyises God, yi einaain au, te yi miyapir keriyen yi eire nıkerek ne Sera.

⁷ *Mar im, yi mıt epei yeit miyapir yi yau yetikeri yertei hır ap manpenun nar ke yi te yi naanmıpror werek werek yentar yi yetikeri yayıt menmen yaaim maain God kakweteiyem. Yi eirıak yaaim mar im te menmen enum ap meiyepet menmen yi yitehi God em kakweteiyem.

Yi mıt miyapir eikiyan eiyu eiyises menmen yaaim im

⁸ Hi hetpi hım kike keremem me menmen im. Yi yapırwe eiyu han kiutıp hanhanan. Yi han etwenınan, eirıakan yaaim, yi han ekitet yi yıpiran.

⁹ *Mıt hır nerekyi enum, yi ap pıke eirekyor enum emrerim au emıt! Hır netpi enum newen henye, yi ap pıke eirekyorem emrerim au emıt! Yi eiyitehi God hırak kakrekoyor yaaim eiyıntar God epei kehımıtıni yi eiyıt menmen yaaim mırak.

¹⁰ *Yi eirıakem eiyıntar hım me God mau tıwei matıp mar im:

“Mıt kerek hır hanhan nanu tı ik werek werek me tıto yapırwe, hır enınaaiwır menmen enum me netpim newenın hım.

¹¹ Hır enweikın sip enwet menmen enum, hır enrıak menmen yaaim. Hır hanhan nantike mıt enkiyan enu enıt.

¹² Hır enrıak menmen im enıntar God hırak kır mıt hır han kır yaaik,

hırak hekrit hekrit kemtau menmen hır nitıwekhiyem hırak kakıkepi. Te hırak keweikın sip kewet mıt enun nises menmen enum, hırak kakrekoyor enum mamrerim.”

Mıt neraiwaank nentar menmen yaaim haiu misesim

¹³ Yi hanhan eirıak menmen yaaim yi han kitet mıt hır nanrekoyi menmen enum a? Taau!

¹⁴ *Yi eirıak menmen yaaim te mıt nerekyi enum, yi han yaaik eiyu. Yi ap einapen mıt han ekitetim au.

¹⁵ Yi hanhan Kraıs hırak ekinın eku han ki, hırak iuwe. Hekrit hekrit yi han etwenın mıt kerek hır nitıhi yi yenmak yi yises menmen me God mekre han ki, te yi eitporem han emıkpep au. Yi einaain eirıak God yınk enuk ekırwi.

¹⁶ *Han ki hırak yaaik kerıuwe menmen yi yırakem te maain mıt hır neswi hım me menmen yaaim yi yırakem yentar yi yises Kraıs, hır yınk enuk me menmen enum hır netpiyem.

¹⁷ *Mıt hır nerekyi enum me menmen enum yi yırakem, hıram enum emıt! Te God hırak kewis mıt hır nerekyi enum me menmen yaaim yi yırakem, hıram werek yi eiwisi nanrekoyiem.

Kraıs kaa kakısak menmen enum haiu mırıakem

¹⁸ *Menmen im hıram werek mentar nıpaa Kraıs kırıak yaaim te mıt enun nakıp hırak kaa kentar menmen enum maiu. Hırak yaaik kaa miutıp keremem ke haiu mıt enum te hırak kaktaihis, haiu mamnen God. Hırak mıtık hırak kaa, te hımın kırak kau keit.

¹⁹ Kerıuwe hımın kırak, Kraıs ken wit enuk mıt epei naa hımın kır kewik, hırak kewepyapır hım mırak.

²⁰ *God kemerırör nisesik te hır ap nises hım mırak me wı nıpaa Noa kime sip iuwe au. Me wı im hır mıt miyapir hıspınak wikak (8) keriyen God kekepi te hır ap naa nentar tıpar mınıu au.

²¹ *Tıpar im hıram mıre hımın o piksa me mıt hır nıkırı nerıuwe tıpar. In ek tıpar im mekepi ap mekemyetıtı hapık mau yınk ki au. Hıram me mıt hır nitehi God kesak menmen enum mır hırak kakrekoyor han kır yaaik, nentar Jısas Kraıs kaa pıke kekrit kepu.

²² *Hırak Kraıs epei ken wit ke God hırak kau menep his yaaim me God kerek hırak kehımıtın mıt iuwe nanwım. Mıt ensel,

* 3:3 1Ti 2:9 * 3:6 Jen 18:12 * 3:7 Ef 5:25 * 3:9 Mt 5:44; 1Te 5:15; 1Pi 2:23 * 3:10 Sam 34:12-16 * 3:14 Mt 5:10; 1Pi 2:20, 4:14; Aıs 8:12-13 * 3:16 1Pi 2:12 * 3:17 1Pi 2:20 * 3:18 Ro 6:10; Ef 2:18 * 3:20 Jen 7:7, 23 * 3:21 Hi 10:22 * 3:22 Mt 22:44; Ef 1:20-21

herwe enum, h̄m̄n yap̄rwe, h̄rak Kraiṣ kin̄nem naan̄mp̄rewem.

4

Yi eiyises han ke God me menmen yi yir̄iakem

¹*Krais h̄rak k̄ire m̄tik h̄rak kaa te yi han ekitet eiȳr ke n̄paa h̄rak han kitet menmen. Krais kewis m̄t enun h̄r nak̄ip newaankek. M̄t h̄r naniwep nanriwaank nan̄ntar yi yises h̄m̄ me God, menmen im h̄ram werek mentar m̄t kerek h̄r ȳnk k̄r kenen (o meiyewor) m̄t newaanki, menmen im mamkepi nan̄naaiw̄r menmen enum n̄paa h̄r n̄riakem.

²*In ek yi ap eiyises han ki ke menmen yi yau t̄ ik yi yir̄iakem au em̄t! Yi eiyises God han k̄rak kerekek.

³*W̄i n̄paa haiu mises menmen enum yap̄rwe m̄t ne t̄ h̄r n̄riakem. H̄ram mar im: Haiu mises menmen enum haiu hanhanem iuwe. Haiu mariyanhis mewen̄nem, haiu maam t̄par si enum ere metaritari, haiu maam menmen iuwe, te haiu men w̄nak ke m̄t haiu maam t̄par si enum keremem, haiu meweik̄n sip mewet h̄m̄ me God, haiu mewen̄pi niuk me t̄pir.

⁴In ek m̄t han h̄r wen nises menmen enum im, han k̄r kekrit te yi yetikeri yisesim au. H̄r nat̄ip enum nenipi ȳnk enuk yi yetikeri yisesim meiyam au.

⁵*Te w̄i maain God skelim m̄t nepu, nantike m̄t n̄paa naa, m̄t in h̄r enwep̄yap̄r nenmak h̄r n̄riak menmen enum mar im te maain h̄rak God kak̄iwaanki.

⁶*H̄rak Kraiṣ kewep̄yap̄r h̄m̄ m̄rak yaaim men m̄t n̄paa God kan̄ip h̄r naa, nar ke God n̄paa kat̄ip m̄t yap̄rwe maain h̄r nani. Krais kewep̄yap̄r h̄m̄ te m̄t kerek epei naa h̄r nemtau h̄m̄ m̄rak nanisesim, maain h̄r nantike God nanu nan̄t.

Yi naan̄mp̄re menmen yaaim God kewetiyem

⁷*Epei menep te menmen o t̄ haiu mewik h̄ram mam̄waank mam̄t, te yi han ekitet werek werek naan̄mp̄re h̄ras me menmen yi yir̄iakem te yi yitehi God menmen werek werek.

⁸*Menmen im min̄n menmen yap̄rwe yi yisesim: Yi han etwen̄nan eiȳntar menmen im mamkepi yi ap han kitet menmen enum m̄t nerekyiyem.

⁹*Yi naan̄mp̄re ni yinan nan nau netikewi me menmen o yeno, o menmen meiyam te yi ap han em̄k̄p̄ep au em̄t!

¹⁰Menmen yaaim God kekepi yi eir̄iakem, h̄ram mamkaap m̄t te yi eire m̄t yaain naan̄mp̄re menmen ham God kewetiyem. H̄ram mar im: M̄t han ne yi m̄t

¹¹kerek h̄r nat̄ip m̄t h̄m̄ me God, h̄r enwep̄yap̄r h̄m̄ me God keremem. M̄t kerek h̄r n̄riak menmen n̄kaap m̄t neriuwerem, h̄r enriakem en̄r ke m̄t God kekepi h̄r n̄riakem. Te m̄t nanwen̄pi niuk me God nentar menmen Jis̄as Kraiṣ kerekiyem. Hi hanhan m̄t nanwen̄pi niuk m̄rak h̄rak iuwe, h̄rak naan̄mp̄re m̄t ne t̄ ik netike menmen yap̄rwe tipmain tipmain enum eik. Yi ap han kekrit eiȳntar menmen enum mamiwep mar ke menmen n̄paa menep Kraiṣ.

Menmen enum mamnen mamraiwaank mam̄r ke menmen mewaank Kraiṣ

¹²*Nai yinan yaain, yi ap han kekrit eiriuwe menmen enum maain mamnen yi m̄t mam̄n̄ni han ki te yi yises God werek werek o au. Yi ap han ekitet h̄ram menmen enum ham epei min̄n man au. N̄paa menmen im menep Kraiṣ.

¹³*Yi ap eih̄nh̄n au. Menmen enum nepei neppen miwep mar ke h̄ram menep Kraiṣ. Yi han yaaik eiyu eiȳntar maain Kraiṣ p̄ike kaknen kakwep̄yap̄r h̄rekes, yi han yaaik iuwe eiriuwerek.

¹⁴*M̄t h̄r netpi enum neni nentar yi yises Kraiṣ, yi han yaaik eiyu eiȳntar H̄m̄n Yaaik Iuwe ke God kau kekri. (M̄t enun h̄r netp̄iw̄ek enum te yi yewen̄pi niuk m̄rak.)

¹⁵Yi ap eir̄iak menmen enum te m̄t ne gavman naniwep me menmen enum yi yir̄iakem mar im: Me yi yenep m̄t nani o yi yekint̄ip menmen, o yi yir̄iak m̄t han enum enum o m̄tik hak ke yi m̄t h̄rak hanhan h̄rekes iuwe naan̄mp̄re m̄t han netike menmen m̄r. Menmen mar im au em̄t!

¹⁶*M̄tik kerek m̄t enun nank̄ip nan̄ntar h̄rak kises h̄m̄ me God, h̄rak ap ȳnk enuk au em̄t! H̄rak ekwen̄pi niuk me God ek̄ntar h̄rak kisesik.

¹⁷*W̄i epei mamnen God h̄rak skelim m̄t. H̄rak kin̄n skelim m̄t nises h̄m̄ m̄rak. H̄rak kin̄n skelim haiu m̄t te maain mekam mamnen m̄t h̄r neweik̄n sip newet h̄m̄ yaaim me God? H̄r nan̄iwaank nan̄t.

* 4:1 Ro 6:2, 7 * 4:2 1Jo 2:16 * 4:3 Ef 2:2-3 * 4:5 Ap 10:42 * 4:6 Ro 8:10; 1Ko 5:5 * 4:7 Ro 13:11-12; 1Ko 10:11; 1Jo 2:18 * 4:8 1Pi 1:22; Je 5:20 * 4:9 Hi 13:2 * 4:12 1Pi 1:6-7 * 4:13 Ap 5:41; Ro 8:17; 2Ti 2:12; Je 1:2 * 4:14 Sam 89:50-51; 1Pi 2:20 * 4:16 Ap 11:26; Fl 1:20 * 4:17 Jer 25:29; 2Te 1:8 * 4:18 Pro 11:31; Lu 23:31

18 *Him me God mau tıwei matıp,
 “Mıt nises him me God, hıram menmen
 enum mamnen mamıwaankı menep
 te mamrı han kır te hır ap nanises
 God werek werek au. Menmen im
 mamnen mıt kerek nises him me
 God, te mekam mamnen mıt kerek
 nırıak enum neweikın sip newet
 God? Hır nanıwaank nanıt.”

19 *Te mıt kerek menmen enum manıp
 mewaankı nentar God hanhani, hır enrıak
 menmen yaaim han emıkpep au. Hır
 han kitet God. Hırak nıpaa kırıak haiu
 mıt yapırwe te hırak kakıkepi naanempırai
 kentar hırak kakises him nıpaa hırak ket-
 pim.

5

*Yi mıt iuwe naanempıre mıt miyapır ne
 weiwık me God*

1 *Te hi hatıp yi mıt han ne yi mıt miyapır
 ne weiwık me God yi yinın naanempıre mıt.
 Hi hetpi him manp. Hi hırepe yi mıt, haiu
 mıt iuwe, hi nıpaa hır Kraıs hırak kaa.
 Hi hetikerek hawır wawıt menmen yaaim
 iuwe maain wı God kakwepyapırem.

2 *Hi hetpi him manp: Yi naanempıre
 mıt miyapır ne God neıt wit ki, hır nıre
 sipsip nırak. Yi naanempıror werek werek
 eıyır ke God hanhan yi eırıakem. Yi ap
 eırıakem eıyıntar mıt netpiyem keremem
 au. Yi eırıakem eıyıntar yi hanhanem. Yi
 ap eırıakem te yi eıyıt pewek yapırwe em-
 rerim au. Yi eırıakem eıyıntar yi hanhan
 eırıakem.

3 *Yi ap eırıakem eıyıntar yi hanhan
 eıyının mıt miyapır neıt wit ki te yi eıyıtpor
 hır enrıak menmen au emıt! Menmen
 yi yırıakem hıram mıre himın mamteikın
 mıt miyapır ein menmen yaaim hır enis-
 esim.

4 *Maain wı Jısas Kraıs hırak kıre Mıtık
 luwe kinın naanmpırai haiu mıt haiu mıre
 sipsip nırak, maain hırak kakwepyapır
 hırekes, yi eitikerek eıyıt menmen yaaim
 mamıwaank au. Hıram mamı mıtıp
 main tipmain enum eik.

*Haiu mamımtau him me mıt hır ninın
 naanmpırai haiu mıt*

5 *Mar im hi hatıp yi pipep him manp:
 Yi eıyımtau him me mıt kerek hır iuwe
 naanmpıri yi eıyisesi. Yi yapırwe eıyımtau
 him me yi hıras eıyıntar him me God mau
 tıwei matıp, “God keweikın sip kewet mıt
 hır han kitet hıras iuwe, te hırak kıkıkaap

mıt hır nau werek werek nemtau him
 nisesim, hırak kakrekyor yaaim.”

6 *Him me God ketpim, te yi han kitet
 God hırak iuwe yi eıyımtau him mırak
 eıyisesim te maain wı kerek hırak kımıt
 hırak kakrekyi yaain, yi eire iuwe.

7 *Menmen enum mamrı han ki yi han
 ekitetim, yi eitıp God em eıyıntar hırak
 hanhani kakıkepi naanmpıri.

8 *Yi han ekitet werek werek naanempıre
 hıras. Hırak kepan ki Seten hırak kıre
 hiwaak kepon in kepon ein kısawın kewe-
 naan mıtık hak kakıkıp kakıwaankek,
 hırak kınkatın mıt kerek hırak kaknıpi hır
 enweikın sip enwet God nanıwaank hıras.

9 *Yi han tokik eıyu eıweikın sip eıwet
 Seten eıriuwe him yaaim me God yi yis-
 esim. Yi eırıak menmen im eıyıntar yi
 yertei mıt nises God nerer wit wit, menmen
 enum mewaankı nar ke hıram mewaankı
 mıt. Te menmen im mamkepi yi han tokik
 eıyu.

10 *Te maain wı meıyam menmen mam-
 riwaank epei au, God hırak Haai ke men-
 men yaaim, hırak kehımıteni yi eıyıt men-
 men yaaim mırak mamı tipmain tip-
 main enum eik eıriuwe Kraıs, God hırekes
 kakrekyi yi yaain kakrekyi han tokik
 kakıkepi.

11 Hi hanhan God hırak kinın naanmpıre
 menmen yapırwe tipmain tipmain enum
 eik.

Hi Pita hetpi him meı yınam kike

12 Mıtık Sailas hi han kitet hırak kaiu
 yınak yaaik, hırak kekepa kewıs tıwei yı-
 nak ik ek. Hi hetpi him manp, hi hırekes
 heriuwe tıwei ik ek hi heteikni him yi
 yisesim hıram menmen yaaim me God. Yi
 han tokik eıyu eıyisesim.

13 *Ni yınan neıt wit Babilon, God ke-
 himıteni hır nırak, hır natıp, “Yi yaain.”
 Mak hırak kıre nıkan kai hırak ketikewa
 hawır wıses God, hırak katıp, “Yi yaain”.

14 *Me wı yi eırerik eıyır ni yınan eıtıpan
 yi yaain yi yapırwe ein yeıyewewan. Hi
 hanhan yi mıt miyapır ne Kraıs yi eıyu
 werek werek.

Mepır keremem

* 4:19 Sam 31:5 * 5:1 Ro 8:17 * 5:2 Jo 21:15-17; Ap 20:28; Fm 14; Ta 1:11 * 5:3 2Ko 1:24; Fl 3:17; Ta 2:7
 * 5:4 Hi 13:20; 1Ko 9:25 * 5:5 Ef 5:21; Je 4:6; Pro 3:34; Mt 23:12 * 5:6 Je 4:10 * 5:7 Sam 55:22; Mt 6:25-30
 * 5:8 1Te 5:6 * 5:9 Ef 6:11-13; Je 4:7 * 5:10 1Te 2:12; 1Pi 1:6 * 5:13 2Ti 4:11 * 5:14 1Ko 16:20

Tiwei Pita Kewisik - 2 Menmen me tiwei ik

Pita katip mit ne sios gude 1:1-2

God kehimitenai haiu narak 1:3-21

Him me menmen enum me mit tisa ene-
mitaipin him me God 2:1-22

Him me wi maain Mitik kaiu Iuwe
eharak kaknen 3:1-18

¹ Hi Saimon Pita, hi hriak menmen me Jisas Krai, harak kehimitena hi aposel kirak hewepyapir him marak. Hi kerekek hesiuwe tiwei ik ken yi mit keriyen yi yetike haiu mit aposel haiu mises him yaaim iuwe haram mekepai mipiram. Hiram mekepai mentar God ketike Jisas Krai kesak menmen enum maiu, tenipai haiu mit yaain. Marim harakit tekepai tetaihis mipiran.

² *Hi hanhan God ketike Jisas Krai tatrekyi menmen yaaim te yi han yaaik eiyou, yi eiyou werek werek wisenum eiypitar yi yertei God ketike Mitik Iuwe kaiu Jisas Krai werek werek.

God kehimitenai haiu narak

³ *God harak wisenuk epei kewetai menmen yapirwe me mamkepai haiu mamisesik werek werek. Haiu mamisesik werek werek mamtar harak kekepai haiu merteyek kerek nipaa kehimitenai haiu mantikerek mamit menmen marak yaaim iuwe te haiu yaain mamir ke harak yaaik.

⁴ Mar im harak epei kewetai menmen yaaim iuwe marak nipaa harak ketpim kakwetai haiu mit em. Te yi mit eiriuwe menmen harak epei kewetiyem, yi eirir einaaiwir menmen enum mit ne ti hri nriakem te yi yayit menmen marak yaaim yi eire God.

⁵ Me menmen mar im yi epei yetiwem yi hanhan eirak menmen yaaim, haram mamkaap him yaaim me God mekre han ki nipaa yi yisesim. Menmen yaaim yi yriakem haram mamkepi yi eiyirtei menmen me God werek werek.

⁶ *Menmen ke eiyirteiyem werek werek haram mamkepi yi naanmamre hiras eiwenin han ki. Yi eiwenin han ki haram mamkepi yi han tokik eiyou me menmen yapirwe mamnen. Yi eiwenipi niuk me God haram mamkepi yi han tokik eiyou.

⁷ Yi eiwenipi niuk me God haram mamkepi yi hanhan ni yinan. Yi hanhan ni yinan, haram mamkepi yi han tewenin mit miyapir yapirwe.

⁸ Menmen mar im mamu mamkre han ki te haram mamnen iuwe mamkepi te yi

eiyou weinim au. Yi yayirtei Mitik Iuwe kaiu Jisas Krai werek werek yi eiyisesik iuwe.

⁹ Mit kerek menmen marim mekre han kir au, hir nekere han kir hir nar ke mit ap nri ein ein au. Hir nanamir toto. Mit nar ik han kaa nipaa God kesak menmen enum hir nriakem te in ek hir nau han yaaik prar prar.

¹⁰ Te nai yinan, God epei kenini kehimiteni yi narak te yi eikrak han ki eirak menmen yaaim. Yi eirak menmen yaaim te haram mamkepi yi eiyirtei God maain kaktihis. Yi eirak menmen im te yi eiyou eitikerek eiypit wit kirak.

¹¹ Yi eiyises menmen mar im haram mire God kikaisiu weipir te yi eino wit ke Mitik Iuwe Krai kerek kinin naanmipre mit, harak nipaa kaa te kekepi kaktihis yi eiyou eitikerek tipmain tipmain enum eik.

¹² *Yi yertei menmen hi epei hetpim yi yau han tokik yeriuwe him me God nipaa yi yemtewem yi yisesim. Te hi hekrit hekrit hanhan hirikrak han ki yi han ekitetim.

¹³ *Hi han kitet haram yaaim te hi wen hepu hire mitik ik e, hi pike etpiyem hirikrak han ki te yi han ekitetim.

¹⁴ *Hi hertei menep hi hahi har ke Jisas Krai Mitik Iuwe kaiu nipaa ketpo.

¹⁵ Te hi hewis tiwei ik te maain hi hahi hirik hekrit hekrit kakikepi yi han ekitet menmen im nipaa hi hetpiyem.

Haiu mit epei mir Jisas Krai menmen marak iuwe

¹⁶ *Me wi nipaa haiu mewepyapir him me Jisas Krai, haiu metpi harak iuwe, harak pike kaknen, haiu ap mises tipitim o wit tipir me him weinim au. Haiu epei mir menmen marak iuwe.

¹⁷ Nipaa God Haai kewenipi niuk me Jisas kewetiwek niuk iuwe keriuwe him, haiu mit aposel mentau harak ketpawek kar ik: "Mitik ik harak Nikan kai yaaik hi hanhanek."

¹⁸ Haiu hiras memtau him im meke wit ke God man mentar haiu metikerek merp mniyu (o neiyip) kerek God kan kewik.

¹⁹ Haiu han ekitet iuwe him me nipaa mit profet hir natip him me Krai hir mewepyapirem, mentar menmen nipaa haiu mire. Te yi mit eiyises him im, yi eirak yaaim. Him me God mit profet netpim haram mire si mir meit wit toto ere menep wanewik saur kir keteiknai menep kaksuapan. Him mit profet nipaa netpim haram mire si me witaan mekepai haiu mises him me God werek werek ere Jisas

* 1:2 Ju 2 * 1:3 1Pi 2:9 * 1:6 Ga 5:22-23 * 1:12 Ju 5 * 1:13 2Pi 3:1 * 1:14 2Ko 5:1; Jo 21:18-19 * 1:16 Mt 17:1-5

Krais kan. H̄rak k̄ire wepni kewep kan kekepai.

²⁰ Te yi eiyin̄in eiȳrtei menmen im. Haiu m̄it ap mises han kau mewepyap̄r menmen me h̄im n̄ipaa m̄it profet netpim au.

²¹ *H̄im im hi hetpiyem h̄iram yaaim mentar n̄ipaa h̄ir m̄it profet ap nises han k̄ir newis h̄im mau t̄wei au. God H̄im̄in Yaaik kerekek k̄ik̄iak han ke m̄it ein te h̄ir nat̄ip h̄im God ketporem, h̄ir newis̄im mau t̄wei.

2

Menmen enum m̄it enun netpi h̄im me memip̄in h̄ir n̄ir̄iakem

¹ *N̄ipaa m̄it profet enun ne nemip̄in nau nekre m̄it ne Isrel. M̄it nar ik nan̄inen nanu nantikewi, h̄ir nanri h̄im enum me nemip̄in nan̄iwaank m̄it miyap̄r han ne weiw̄ik me God. H̄ir nanweik̄in sip nanwet M̄it̄ik Iuwe Krais n̄ipaa h̄irak kaa, te kak̄ikepi kaktorhis te h̄irak kak̄iwaanki waswas.

² M̄it yap̄rwe nanises menmen m̄ir enum te h̄iram mam̄iwaanki. H̄ir nat̄ip m̄it miyap̄r h̄ir nariyanhis newen̄nem h̄iram werek. Maain m̄it han nant̄ip enum me h̄im yaaim me God nan̄ntar menmen im enum m̄it enun nar ik n̄ir̄iakem.

³ *H̄ir hanhan neriuwe h̄im me nemip̄in h̄ir nanri pewek mi. Me n̄ipaa ein God kemer̄ir w̄i maain h̄irak skelim m̄it nar ik. God kerek kak̄riak menmen enum me mam̄iwaanki, h̄irak k̄iwaai au. H̄irak kemer̄ir w̄i keremem mamnen h̄irak kak̄iwaanki keriyen. Menmen im n̄ipaa God k̄ir̄iakem meteiknai h̄irak k̄iwaai au h̄irak kak̄iwaank m̄it enun.

⁴ *God ap kewis m̄it n̄irak ensel h̄ir n̄ir̄iak enum h̄ir nepu netikerek au. H̄irak kep̄ri keriuweti nen wit enuk ke kewaank m̄it h̄ir nepu nekre hei enum nemer̄ir w̄i God skelim m̄it ne t̄i.

⁵ *N̄ipaa God ap kewis m̄it enun n̄ipaa nau t̄i h̄ir nepu au. H̄irak kan̄ip kenepi keriuwe wan k̄iniu t̄ipar man̄ip. H̄irak m̄it̄ik Noa kerek kewepyap̄r m̄it enises menmen yaaim, h̄irak ketike m̄it miyap̄r hisp̄inak wik (7) keriyen God ap kan̄ip au.

⁶ *God epei kenep m̄it miyap̄r ne wit Sodom ketike Gomora, h̄irak kesiri netike wit h̄ir newi. Menmen im m̄ire h̄im̄in o piksa meteik̄in m̄it kerek n̄ikaru nises menmen enum mekam mamnen mamn̄ip.

⁷ *God epei keithis m̄it̄ik Lot h̄irak m̄it̄ik yaaik han enuk keriuwe menmen

enum me neiyewewan n̄ir̄iran m̄it enun neweik̄in sip newet menmen yaaim h̄ir n̄ir̄iakem.

⁸ H̄irak m̄it̄ik yaaik Lot h̄irak kau ketikeri hekrit hekrit h̄irak k̄ir menmen enum m̄it n̄ir̄iakem, h̄irak kemtau menmen enum h̄ir netpim, te h̄irak han enuk iuwe keriuwe menmen enum m̄ir.

⁹ *Menmen im meteiknai God kertei k̄ikaap m̄it yaain ketorhis me menmen enum mamnen, h̄irak han kaa m̄it enun te h̄ir ap nan̄naaiw̄ir menmen enum mam̄iwaanki me w̄i h̄irak skelim m̄it taau!

¹⁰ *H̄irak kertei iuwe ap te han kaa kak̄iwaank m̄it kerek h̄ir nises han k̄ir me n̄ir̄iran neiyewewan, h̄ir n̄inan yip̄r new̄irek me menmen iuwe me God. M̄it profet enun nemip̄in h̄ir enun han tokik nises han k̄ir kerekek, h̄ir ap n̄inaain nat̄ip enum me m̄it ensel au.

¹¹ *M̄it ensel ne God h̄ir enun manpenun nin̄in m̄it enun in te h̄ir ap nat̄ip enum nesiuwe h̄im me ninaan me God au.

¹² *Te m̄it in en h̄ir enun nar ke miyak han aurem te m̄it nam̄ip mami. H̄ir m̄it enun weise han auri h̄ir nat̄ip enum me menmen h̄ir nep̄tariyem. Maain God kakn̄ip nan̄ir ke miyak me yaank m̄it nam̄ip.

¹³ *Menmen mamriwaank mentar menmen enum h̄ir n̄ir̄iakem. H̄ir han kitet netikwi naam h̄iram menmen yaaim menipi tu iuwe keremem, h̄ir n̄ire wikes mau ȳnk ke yi m̄it neriwaank, h̄ir han yaaik nises menmen m̄ir me nemip̄in.

¹⁴ H̄ir n̄ip̄r miyap̄r h̄ir hanhan nanwaai nantikeri te h̄ir han k̄ir kenke kenteri ap te nanweik̄in sip newet̄rem au. H̄ir nari han ke m̄it miyap̄r te h̄ir nises menmen enum. H̄ir han kitet yap̄rwe h̄ir nanri pewek o menmen me m̄it miyap̄r h̄ir nises h̄im m̄ir mam̄r̄keik. God kak̄iwaank m̄it han narik.

¹⁵ *H̄ir neweik̄in sip newet h̄im yaaim, h̄ir nises menmen enum nar ke m̄it n̄inaaiw̄ir yayiwe yaaim, h̄ir netaritari neit yaank. H̄ir nises menmen n̄ipaa m̄it̄ik niuk m̄irak Belam n̄ikan ke Beo h̄irak k̄ir̄iakem. H̄irak hanhan pewek m̄it han nanwet̄iwekem me menmen enum h̄irak k̄ir̄iakem.

¹⁶ *Te donki k̄irak (h̄irak k̄ire hos) kerekek ketaritari ap han kewik, h̄irak kat̄ip keriuwe h̄im ke m̄it̄ik kenerek kewenek me menmen enum merekir̄iwek han.

¹⁷ *M̄it in h̄ir enun ap nankaap m̄it nar ke hei t̄ipar epei au menke. H̄ir nises h̄im

* 1:21 2Ti 3:16; 1Pi 1:11 * 2:1 Mt 24:11; Ju 4 * 2:3 Ro 16:18; 1Te 2:5 * 2:4 Ju 6 * 2:5 Jen 6:11-8:19; 2Pi 3:6 * 2:6 Jen 19:24; Ju 7 * 2:7 Jen 19:1-16 * 2:9 1Ko 10:13; Ju 6 * 2:10 Ju 7-8, 16 * 2:11 Ju 9 * 2:12 Ju 10 * 2:13 Ju 12 * 2:15 Nam 22:7; Ju 11; Rev 2:14 * 2:16 Nam 22:28-35 * 2:17 Ju 12-13 * 2:18 Ju 16

ham h̄im ham heriyai heriyai nar ke napi yuwerep metiwem. God epei kehimitenor wit hak enuk k̄ire wit enum toto.

18 *H̄ir nat̄ip h̄im iuwe wein̄m, h̄ir nari han ke m̄it neriuwe menmen enum han ke m̄it hanhan nanisesim. H̄ir p̄ike nari m̄it kerek nempei n̄naaiw̄ir menmen enum im m̄it han enun wen nisesim han k̄ir kenke kenterim.

19 *M̄it enun h̄ir nat̄ip h̄iram werek te m̄it yap̄irwe enises han k̄ir. Te h̄ir h̄iras menmen enum merekiror han k̄ir te h̄ir ap enises h̄im yaaim taau. Mekam mari han ke m̄it̄ik te han k̄irak kenke kenterim, h̄irak ap kakin̄nem kaknaw̄irem taau. H̄iram mamin̄nek.

20 *M̄it h̄ir epei n̄naaiw̄ir menmen enum me t̄i m̄it n̄riakem nentar h̄ir epei nertei menmen yaaim nisesim me Jisas Kraiss, n̄paa kaa te kesak menmen enum me haiu m̄it kaktaihis, te h̄ir p̄ike nanises menmen eim enum han k̄ir kenke kenterim, h̄ir nan̄iwaank w̄isenum min̄in menmen enum mam̄ir ke n̄paa h̄ir n̄riakem.

21 *H̄iram yaaim te n̄paa h̄ir ap nemtau h̄im me God m̄it netporem te h̄ir epei nemtewem nisesim, te maain h̄ir neweik̄in sip newet̄iwem p̄ike nanises menmen enum. Maain God kak̄iwaanki w̄isenum.

22 *Menmen marim epei man mar ke h̄im yaaim n̄paa profet netpim mar im: “Nepere kenik̄in menmen, te h̄irak p̄ike ken kaam menmen epei kenik̄inem. Sak kerek n̄paa m̄it epei n̄ik̄irek, h̄irak p̄ike ken kewen toni.” H̄im im meteik̄nai m̄it in n̄paa nises h̄im me God te in ek h̄ir neweik̄in sip newet̄iwek.

3

Haiu m̄it mertei Jisas Kraiss p̄ike kaknen

1 *Nai yinan yaain, hi hewis t̄iwei hak ik kises ke n̄paa hi nepi heswiyek. Me t̄iwei ik hi h̄ik̄iak han ki yaaik te yi han kitet

2 *h̄im n̄paa m̄it yaain profet h̄ir newepyap̄rem, h̄im im metike h̄im me M̄it̄ik Iuwe kerek n̄paa kaa p̄ike kekrit ketpai kaktaihis, h̄irak ketpiyem keriuwe h̄im haiu m̄it aposel ni haiu metpiyem.

3 *Yi eiȳrtei menmen im emin̄in. Me w̄i menep Jisas p̄ike kaknen, m̄it han enun nitetnaan h̄ir nan̄inen nanises han k̄ir wein̄k.

4 *H̄ir nemip̄in nant̄ip nan̄ir ik: “N̄paa Jisas kat̄ip h̄irak p̄ike kaknen, te h̄irak keik

a? N̄paa h̄im maamer netpim me t̄i im mam̄iwaank ap man au, te h̄ir epei naa. Me w̄i n̄paa enum eik God k̄ir̄iak t̄i ik ere in menmen mepu mep̄ir kerek mepeit. Menmen h̄ir netpim ap te mamnen au. H̄ir nemip̄in.”

5 *Te h̄ir n̄napen han kitet menmen im. N̄paa God kat̄ip te nepni metike t̄i mau meit. God k̄ir̄iak t̄i me t̄ipar ke wan h̄irak haw̄i k̄ikaap t̄i kepu kepeit.

6 *God kat̄ip kenip t̄ipar m̄in̄iu m̄iwap̄in t̄i ik ek, menmen mau t̄i maa meit.

7 Nepni metike t̄i ik e kerek in ek h̄iram mepu, h̄im me God metenenim ere maain me w̄i God skelim m̄it enun neweik̄in sip newet̄iwek, h̄irak kak̄isiyem.

8 *Nai yinan yaain yi ap han kaa menmen miut̄ipen im e. God ap han kitet w̄i mar ke haiu m̄it han kitetim, au. H̄irak han kitet w̄i miut̄ip h̄iram m̄ire tito yap̄irwe.

9 *M̄it̄ik iuwe kaiu h̄irak ap k̄ir̄iak menmen waswas kak̄iwaank t̄i kak̄ir n̄paa h̄irak kat̄ip h̄irak kak̄ir̄iakem k̄ire m̄it han h̄ir han kitet h̄irak kak̄ir̄iakem au. H̄irak kemer̄ir haiu m̄it yap̄irwe mamweik̄in sip mamwet menmen enum mamisesik kentar h̄irak k̄inapen m̄it̄ik kiut̄ip kerek kak̄ikre si enum au. H̄irak hanhan m̄it niut̄ip niut̄ip nanweik̄in sip nanwet menmen enum h̄ir nanisesik.

T̄i ketike nepni h̄iram mam̄iwaank mam̄it

10 *W̄i M̄it̄ik Iuwe kaknen kakwepyap̄ir h̄irekes, h̄iram mamnen mam̄ir ke m̄it̄ik h̄irak kekint̄ip menmen me m̄it̄ik hak. M̄it nep̄itari w̄i maain h̄irak kaknen te h̄ir ap nemeriȳiwek au. W̄i h̄irak kaknen nepni mampupu mam̄iwaank mam̄it, menmen yap̄irwe me t̄i metike menmen yap̄irwe m̄it n̄riakem h̄iram si tat̄im mamweik̄in mamre t̄ipar wein̄m au mam̄it p̄ike mamweik̄in mamre n̄ime.

11 Menmen yap̄irwe me t̄i si tat̄im mam̄iwaank mam̄it te yi eire mekam a? Yi han yaaik prar prar eiyu eiyises menmen me God,

12 *eir̄iak menmen te mamkaap w̄i mamnen waswas. W̄i ik M̄it̄ik Iuwe p̄ike kaknen nepni si tat̄im mam̄iwaank, saur metike h̄ir h̄iram si tat̄im mamweik̄in mamre t̄ipar mam̄it p̄ike mamweik̄in mamre n̄ime.

13 *God epei kat̄ip h̄irak kak̄ir̄iak nepni ham mamtike t̄i ham te haiu memeriȳiwem. M̄it nan̄riak menmen

* 2:19 Jo 8:34 * 2:20 Mt 12:45 * 2:21 Lu 12:47-48 * 2:22 Pro 26:11 * 3:1 2Pi 1:13 * 3:2 Ju 17 * 3:3 1Ti 4:1; Ju 18 * 3:4 Ais 5:19; Esi 12:22; Mt 24:48 * 3:5 Jen 1:6-9 * 3:6 Jen 7:11-21; 2Pi 2:5 * 3:8 Sam 90:4 * 3:9 Hab 2:3; 1Ti 2:4 * 3:10 1Te 5:2; Mt 24:29, 35 * 3:12 Ais 34:4 * 3:13 Ais 65:17, 66:22; Rev 21:1, 27

enum me nɪpaa au, enɾiak menmen yaaim
in keremem.

*Haiu naanmampre hɪras emimerɪr
Mɪtɪk luwe pɪke kaknen*

¹⁴ Nai yinan yaain yi wen eimerɪr men-
men im mamnen te yi han yaaik prar prar
eiyu ap eiriak menmen enum au, te God
han kitet yi yaain yi eitikerek eiyu han
kiutɪp.

¹⁵ *Yi han ekitet Mɪtɪk luwe kiau kaknen
waswas skelim mɪt au, hɪrak keteiknai
hɪrak kɪnapen haiu mamɪwaank au. Hɪrak
hanhan kakɪkepai kaktaihis. Kiau yinak
yaaik Pol hɪrak keriuwe hɪm yaaim God
kewetɪwekem hɪrak epei kewisi tɪwei me
menmen im.

¹⁶ Me wɪ Pol kewis tɪwei katɪp me wɪ
Mɪtɪk luwe pɪke kaknen, hɪrak kewis men-
men mar kerek hi epei hetpiyem. Hɪm ham
mau tɪwei mɪrak hɪram haiu ap merteiyem
werek werek au. Te mɪt han enun netar-
itari neweikɪn hɪm me Pol, hɪr newisesik
neriuwerem nar ke hɪr neweikɪn hɪm ham
me God nɪpaa mɪt profet newisɪm mau
tɪwei newisesik neriuerem te hɪr mɪt
enun nanɪwaank hɪras nanriuerem.

¹⁷ *Nai yinan yaain, in ek yi yerteiyem.
Yi naanempred hɪras te maain yi ap eiyises
menmen enum me mɪt neweikɪn sip newet
God hɪr nisesim, te yi ap einaaiwɪr hɪm
yaaim me God. Hɪram mekepi mar ke
teinɪk mɪkaap wɪnak mɪnanek.

¹⁸ *Yi eiyu werek te Mɪtɪk luwe kiau Jisas
Krais nɪpaa kaa kakɪkepai kaktaihis, hɪrak
han yaaik kakriuwi iuwe kakrekyi yaain.
In ek yi yerteiyek kike, maain yi eiyɪrteiyek
wɪsenuk. Hi hanhan hɪrak kakɪt niuk iuwe
in ere tipmain tipmain enum eik.

Mepɪr keremem

Tiwei Jon Kewisik - 1 Menmen me tiwei ik

Jon katip mit menmen hirak epei kirem,

emenmen hirak epei kemtewem 1:1-4

Haiu mamises menmen me God hram

mire esi merhihe 1:5-2:29

Him me nikerek ne God netike enikerek

ne Seten 3:1-24

Menmen me him yaaim metike him

enum 4:1-6

God hanhan haiu mit te haiu hanhanan

4:7-21

Haiu mit kerek mises him me God haiu

emamin menmen enum me ti 5:1-21

Him mamkepai haiu mamu tipmain tipmain enum eik

¹ *Nipaa enum eik mitik hirak kire him kerek kakikepai haiu mamu tipmain tipmain enum eik, hirak kepu. Krai hirak Haai ke him ik. Haiu in ek epei memtau him mirak, haiu hras mire metenwewekhis.

² **Me wi God kewepyapir Krai, haiu mirek. Hirak kekepai te haiu mit miyapir emu tipmain tipmain enum eik. Haiu epei mirek haiu mewepyapirek metpiyek. Nipaa hirak kau ketike Haai kirak ere hirak keruwetek kan ti hirak kewepyapirek.

³ Menmen haiu mirem haiu metpiyem, te yi yaitikewei haiu mamtike God mamu han kiutip mamir ke haiu hras epei metike God Haai ketike Nikan kirak Jisas Krai haiu mau han kiutip.

⁴ *Haiu mewisi tiwei ik te yi eiyirtei menmen im werek werek, yi eitikewei haiu emu han yaaik wisenuk.

Haiu emises menmen yaaim me God

⁵ *Krai ketpei him im te haiu metpiyem. God hirak kire wepni. Hirak ap kpire witaan au.

⁶ *Haiu matip haiu metike God mau han kiutip, te haiu mirak menmen enum, hram mar ke mitik keke ti ke witaan toto. Haiu mempin ap te mises him yaaim me God mar ke mitik kerek keke ti ke wepni au.

⁷ *Te haiu mirak menmen yaaim mar ke God kirakem, haiu hras mau han kiutip, hemkre me Nikan kirak Jisas nipaa mewen hram mamisak menmen enum

mau yapirwe mamno, haiu han kaiu yaaik prar prar.

⁸ *Te haiu matip haiu mirak menmen enum au, haiu mempin hras him yaaim me God mau mekre han kaiu au.

⁹ Haiu mewepyapir menmen enum haiu mirakem, God hirak yaaik kakises menmen nipaa ketpaiyem, hirak katip kakisak menmen enum haiu mirakem, te haiu han kaiu yaaik prar prar.

¹⁰ Haiu matip haiu ap mirak menmen enum au, hram mar ke haiu matip God hirak kempin. Haiu matip haiu mirak menmen enum au, him yaaim mirak mau mekre han kaiu au.

2

Krais hirak kaiu yaaik kekepai

¹ *Nai yinan yaain, yi yire nikerek nai, hi hewisi him im te yi ap eirak menmen enum au. Keimin ke haiu mit hirak kirak menmen enum, Jisas Krai hirak mitik yaaik hirak kakikepai. Hirak kau ketike God, hirak kitiwekhi ke mitik ik.

² *Jisas kewet God hrekes hirak kaa kentar nu tentarakit kewenin Haai kirak han te hirak han enuk keruwai me menmen enum haiu mirakem au.

³ Haiu mises him mirak te haiu merteyek werek werek, haiu mirak.

⁴ *Mitik kiutip katip kar ik: "Hi hertei God werek werek hi kirak," te hirak ap kises him mirak au, te mitik ik kempin. Him me God ap mau mekre han kirak au.

⁵ *Keimin kises him me God, hirak hanhanek wisenuk. Mar im haiu mertei haiu mises God werek werek.

⁶ *Keimin katip hirak kises God te hirak ekrak menmen emir ke nipaa Krai kirakem.

Keimin hanhan mirak yinan, hirak kises him me God

⁷ *Nai yinan yaain, him im hi hewisiyem hram me petepin kerekek au. Me nipaa ein hram mepu. Him im nipaa yi yinin yises God yi yemtewem.

⁸ *Au, him im hi hewisiyem hirak Krai kirakem, in ek hram mewep wisenum. Nipaa Krai kirakem te in ek yi yisesim. Him im matip mar ik: Haiu hanhanan nai yinan. Menmen enum hram mire mitik keke ti ke witaan, hram mau han kaiu, te hram mamno mamit. Menmen yaaim mar ke mitik keke ti ke wepni hram mekrehir miram.

* 1:1 Jo 1:1-2, 4; 1Jo 2:13-14 * 1:2 Jo 1:14 * 1:2 Jo 1:14 * 1:4 Jo 16:24 * 1:5 1Ti 6:16; Je 1:17 * 1:6 1Jo 2:4; Jo 3:21 * 1:7 Ais 2:5; Hi 9:14; Rev 1:5, 7:14 * 1:8 Sam 32:5; Pro 28:13 * 2:1 Hi 7:25, 9:24 * 2:2 1Jo 4:10, 14; Jo 1:29, 11:52; Kl 1:20 * 2:4 1Jo 1:6, 8 * 2:5 Jo 14:21, 23; 1Jo 4:12, 17, 5:3 * 2:6 Jo 13:15 * 2:7 2Jo 5-6; 1Jo 2:24, 3:11 * 2:8 Jo 1:9, 13:34; Ro 13:12 * 2:9 1Jo 3:10, 15, 4:20

9 *Keim+n katip h+arak kises h+m me God te h+arak han enuk keriuwe k+arak y+nak, h+arak ap kises h+m me God au. H+arak k+re m+tik hak ap kenke si au kitet yayiwe ke w+itaan kepno.

10 *Keim+n hanhan k+arak y+nak, h+arak kises h+m me God. H+arak k+re m+tik kitet yayiwe ke wepni h+arak k+re yayiwe werek ap te kak+kenpet t+p mam+nwik kak+nkew+n au.

11 *Keim+n han enuk keriuwe k+arak y+nak, h+arak kertei menmen me God au. H+arak kises menmen enum kar ke m+tik kitet yayiwe ke w+itaan. W+itaan w+ mekrewek nanam+r (o naan) te h+arak k+re yayiwe h+arak kitet+im.

12 *N+kerek nai, hi hewisi t+wei ik hentar menmen enum yi y+r+akem God epei kesakem. H+arak kesakem kentar menmen yaaim n+paa J+isas k+r+akem.

13 *Hi hewis t+wei ke yi haairer hentar yi yertei h+arak keim+n kepu n+paa ere in. Hi hewis t+wei ke yi pipep hentar h+m me God mau han ki yi y+n+in Seten.

14 N+kerek nai hi hewisi t+wei ik hentar yi yertei God Haai. Hi hewis t+wei ke yi haairer hentar yi yertei h+arak God kerek kepu n+paa ere in. Hi hewis t+wei ke yi pipep hentar yi manpenun yeit, h+m me God mau han ki yi y+n+in Seten.

Yi ap hanhan menmen enum me t+

15 *Yi ap hanhan eiyises menmen enum m+it n+r+akem o menmen enum me t+ au em+! Keim+n hanhan menmen enum me t+, h+arak ap hanhan God Haai au.

16 *Menmen me t+ h+aram mar im: Menmen enum me t+ m+it h+re hanhanem nanisesim, menmen m+it n+rem h+re hemkre menepam neriuwerem, m+it han kitet h+ras netenen menmen yap+rwe n+n+n m+it han. Menmen im h+aram ap menmen me God au. H+aram menmen me t+ keremem.

17 *Menmen me t+ metike menmen enum me hemkre menepam meriuwerem mamno mam+w+aan mam+it, te neim+n n+r+ak menmen God hanhan h+re nanisesim, h+re nanu nan+it tipmain tipmain enum eik.

M+it nepan ne Kra+is newepyap+r h+ras

18 *N+kerek nai yaain, w+ epei man menep te m+tik enuk kepan k+n+apen Kra+is h+arak kaknen. M+it yap+rwe nepan ne Kra+is epei newepyap+r h+ras te haiu mertei w+ epei man menep.

19 *M+it han ne m+it in n+paa nau netike haiu m+it ne weiw+ik me God. Te in ek h+re n+naiw+r+ai nen nentar h+re ap nises h+m me God au. H+re n+paa nises h+m m+arak werek te h+re wen netikewei mepu in. H+re epei n+naiw+r+ai nen te haiu mertei h+re ap nises God nar ke haiu m+it in misesik au. H+re nemip+n.

20 *God kesiuwe H+m+n k+arak Ya+aik kan kekere han ki te yi yap+rwe yertei h+m m+arak werek werek.

21 Hi hewisi t+wei ik hentar yi ap yertei h+m yaaim me God au. Hi hewisiyek hentar yi yertei h+m m+arak yaaim. Keim+n ap kises h+m m+arak h+arak kemip+n.

22 *H+arak keim+n? H+arak m+tik kerekkek katip J+isas h+arak ap M+itik Kra+is n+paa God keh+m+itanek au. M+tik ik h+arak kepan ke Kra+is kerekkek. H+arak keweik+n sip kewet God Haai ketike N+ikan k+arak.

23 *M+it kerek natip J+isas h+arak ap N+ikan ke God au, God Haai kau ketikeri au. M+it han kerek natip J+isas h+arak N+ikan ke God, God Haai kau ketikeri.

God H+m+n Ya+aik keteiknai h+m yaaim

24 Te yi wen eiyises menmen yi n+paa yemtewem h+aram em+kere han ki. H+aram mekre han ki te God Haai ketike N+ikan k+arak h+arak+it tatpau tatp+tikewi.

25 *N+paa Kra+is katip kakises h+m im: H+arak kak+k+epai haiu mamu mam+it tipmain tipmain enum eik.

26 Hi epei hewisi t+wei ik hetpi me m+it h+re nepak+n J+isas h+re enun nemip+n nanri han ki.

27 *N+paa h+arak keweti H+m+n k+arak Ya+aik kau han ki te yi ap eiy+this m+it han h+re nanteikni mekam yaaim o mekam enum au. God H+m+n Ya+aik h+rekes kerekkek kakteikni menmen yap+rwe. H+m m+arak ya+aik kemip+n au. Menmen H+m+n k+arak Ya+aik keteikniyem, yi eiyisesim te yi eiyises Kra+is.

28 *Te in ek, n+kerek nai, yi eiyisesik te maain w+ h+arak kaknen kakwepyap+r h+rekes, haiu ap y+nk enuk mamnein+ik mamno mamsaw+n au. Haiu mam+r+p n+naan m+arak.

29 *Yi epei yertei God h+arak m+tik ya+aik, te neim+n n+r+ak menmen yaaim, yi yertei h+re n+kerek ne God.

3

In ek haiu n+kerek ne God

* 2:10 Ro 14:13; Jo 11:9 * 2:11 Jo 11:10; 12:35 * 2:12 1Ko 6:11 * 2:13 1Jo 1:1; Jo 1:1 * 2:15 Ro 8:7; Je 4:4
 * 2:16 Ro 13:14; 1Pi 2:11 * 2:17 1Ko 7:31; Mt 7:21 * 2:18 1Pi 4:7; Mt 24:5, 24; 2Jo 7 * 2:19 Ap 20:30; 1Ko 11:19
 * 2:20 1Ko 2:15; 1Jo 2:27 * 2:22 1Jo 4:3; 2Jo 7 * 2:23 Jo 5:23, 15:23; 1Jo 4:15, 5:1; 2Jo 9 * 2:25 Jo 3:15, 6:40
 * 2:27 Jo 14:26, 16:13 * 2:28 1Jo 3:2, 4:17 * 2:29 1Jo 3:7, 10 * 3:1 Jo 1:12-13, 16:3

1 *Yi eiyimtau. God Haai hanhanai wisenum, te h̄rak kenewai haiu n̄kerek n̄rak. H̄im im yaaim. Haiu n̄kerek n̄rak. M̄it nises menmen me t̄i h̄ir n̄paa ere in ap nertei God au. Markeik te h̄ir netari menmen haiu misesim au.

2 *Nai yinan yaain, in ek haiu epei m̄ire n̄kerek ne God. Maain h̄rak Jisas kak-nen haiu mamweik̄in his mam̄r ke h̄rak mam̄ntar haiu mam̄rek. Te in ek haiu metari maain menmen im mamre mekam au.

3 M̄it neim̄in h̄ir nemēr̄r menmen im mamnen, h̄ir hekrit hekrit ap n̄riak menmen enum te h̄ir han yaaik prar prar nanu nan̄r ke Krai h̄rak kepu.

4 Neim̄in h̄ir n̄riak menmen enum, h̄ir neweik̄in sip newet h̄im me God. H̄im im h̄iram yaaim mentar menmen enum h̄iram meremir h̄im me God.

5 *Yi yertei Krai epei kan kesak menmen enum haiu m̄riakem. Menmen enum mekre han k̄rak au.

6 *Te neim̄in nises Krai, h̄rak kau kekere han k̄r te h̄ir ap n̄riak enum au. Neim̄in n̄riak enum hekrit hekrit h̄ir netari Krai, h̄ir nisesik au.

7 *Nai yinan yi naanempre h̄iras. Yi ap eiwis m̄it han h̄ir nanmitip̄in au em̄it! Keim̄in h̄rak k̄riak menmen yaaim h̄rak yaaik k̄re Krai.

8 *Keim̄in k̄riak menmen enum h̄rak kises han ke Seten. H̄rak kises han ke Seten kentar n̄paa ere in Seten k̄riak enum. N̄kan ke God Jisas kan kewepyap̄ir h̄irekes te h̄rak kak̄waank menmen enum Seten k̄riakem.

9 *Neim̄in h̄ir n̄kerek ne God, h̄ir wen n̄riak menmen enum yap̄rwe au. Menmen iuwe me God mekre han k̄r. God h̄rak Haai k̄r te h̄ir ap nanriak menmen enum taau. H̄ir n̄kerek ne God te h̄ir wen nanriak menmen enum au em̄it!

10 Mar im haiu mertei neim̄in n̄kerek ne God, neim̄in au h̄ir n̄kerek ne Seten. Neim̄in n̄riak menmen enum, h̄ir ap n̄kerek ne God au. Neim̄in ap hanhan n̄r yinan, h̄ir ap n̄kerek ne God au.

Yi hanhan ni yinan

11 *H̄im im hi hetpiyem h̄iram menmen n̄paa yi yin̄in yises God yi yemtwem. H̄iram im: Yi hanhanan.

12 *Haiu ap han enuk mamriuwe naiu yinan mam̄r ke m̄it̄ik niuk m̄rak Ken au. H̄rak ke Seten h̄rak kenep n̄kik k̄rak kaa. Kenmak te h̄rak kak̄p? H̄rak kak̄p

kentar menmen h̄rak k̄riakem h̄iram enum, menmen n̄kik k̄rak k̄riakem h̄iram yaaim. H̄rak han enuk keriuwerek te h̄rak kak̄p.

13 *Nai yinan, yi ap han kekrit eiyintar m̄it ap nises God h̄ir han enuk neriuwi au em̄it!

14 *Haiu hanhan naiu yinan te haiu mertei han kaiu kaa keit me menmen enum me t̄i. Han kaiu kekrit kepu me menmen me God. Neim̄in ap hanhan n̄r yinan, han k̄r wen kises menmen enum me t̄i.

15 *Keim̄in han enuk keriuwe k̄rak yinak, h̄rak k̄re m̄it̄ik enuk kenepep m̄it. Yi yertei m̄it̄ik kar ik han k̄rak ap kises menmen me God, h̄rak ap te kaku kaktikerek tipmain tipmain enum eik au.

16 *N̄paa Jisas kaa kent̄rai haiu m̄it. Mar im h̄rak keteiknai h̄rak han tewen̄nai. Te haiu emises menmen Jisas k̄riakem. Haiu han etwen̄in naiu yinan, haiu ap te m̄inaain mami mamkepi au. Haiu mamkepi keriyen.

17 *Keim̄in kau t̄i ik keit menmen yap̄rwe te h̄rak kertei k̄rak yinak kepu wein̄ik, h̄rak kewen han k̄rak kak̄kepek ap kakwetiwek menmen, kenmak te m̄it̄ik ik h̄rak kat̄ip h̄rak hanhan God kises h̄im m̄rak? Taauye!

18 *Nai yinan, haiu ap emt̄ip wein̄im haiu hanhan m̄it keriyen au. Haiu emkepi emteiknor haiu hanhani iuwe.

M̄it nises h̄im me God ap ȳnk enuk nan̄rp ninaan m̄rak

19 Haiu mamkepi mam̄r im te haiu mertei haiu mises h̄im yaaim me God. Han kaiu ketpai haiu enun me menmen te haiu ap ȳnk enuk me ninaan me God au. Menmen mar ik God h̄rak

20 Iuwe enuk kin̄in han kaiu kertei menmen yap̄rwe. H̄rak kertei haiu misesik werek werek te haiu enun au em̄it!

21 *Nai yinan yaain haiu han kaiu ap ketpai haiu enun au, haiu merp ninaan me God haiu han tokik mam̄rp mam̄t.

22 Haiu mitehi God me menmen, h̄rak kakwetiyem mentar haiu mises h̄im m̄rak, haiu m̄riak menmen yaaim h̄rak hanhan haiu m̄riakem.

23 *N̄paa God ketpai h̄im im. Haiu emises h̄im me N̄kan k̄rak Jisas Krai, haiu hanhanan.

24 *Keim̄in kises h̄im me God kerekek, h̄rak ketike God tau han kiut̄ip. God H̄im̄in Yaaik k̄rak kerek h̄rak kewetiyek,

* 3:2 2Ko 3:18; Fl 3:21 * 3:5 2Ko 5:21; 1Pi 2:22-24; 1Jo 2:2 * 3:6 Ro 6:1-2, 14 * 3:7 1Jo 2:29 * 3:8 Jo 8:44
* 3:9 1Jo 5:18 * 3:11 Jo 13:34 * 3:12 Jen 4:8 * 3:13 Mt 5:11-12; Jo 15:18-19 * 3:14 Jo 5:24; 1Jo 2:11 * 3:15
Mt 5:21-22; Rev 21:8 * 3:16 Jo 13:1; Ga 1:4; 1Te 2:8 * 3:17 Diu 15:7 * 3:18 Je 2:15-16 * 3:21 Hi 4:16 * 3:23
Jo 6:29, 13:34 * 3:24 Ro 8:9; 1Jo 4:13

h̄rak keteiknai God Haai kau kekre han k̄aiu.

4

God Him̄in Yaaik ketike him̄in enum memip̄in

1 *Nai yinan, m̄it yap̄rwe newepyap̄r h̄im enum me memip̄in h̄ir epei nen nerer wit wit. Yi ap eiȳm̄tau h̄im me m̄it yap̄rwe h̄ir nat̄ip God Him̄in Yaaik kau ketikeri au. Yi han ekitet werek h̄im yap̄rwe m̄it net̄ip me yi eiȳr̄tei h̄im m̄ir h̄iram me herwe o h̄iram me God. H̄im me m̄it in h̄iram me herwe te yi eiweik̄in sip eiwet̄iwem.

2 *Mar ik yi eiȳr̄tei God Him̄in Yaaik kau ketikewi. Keim̄in kat̄ip God keriuwet Jisas Krai h̄rak kan keweik̄in his k̄ire m̄it̄ik, h̄rak God Him̄in Yaaik kau ketikerek.

3 *Keim̄in ap kat̄ip ke Jisas kar ik, “herwe kau ketikerek,” h̄rak ap ke God au. Herwe (o t̄ipir) h̄rak ke m̄it̄ik kepan ke Krai. Yi epei yem̄tau maain h̄rak kaknen. In ek menmen m̄irak enum epei man.

4 *Nai yinan yaain, yi ne God te yi epei yin̄ini yentar h̄rak iuwe kerek kekre han ki h̄rak kin̄in h̄rak kerek kekre han ke m̄it ne t̄i enun nemip̄in.

5 *M̄it enun nemip̄in h̄ir ne God au. H̄ir ne t̄i keriyen. Menmen h̄ir net̄ip h̄iram me t̄i te m̄it ne t̄i nemtewem nisesim.

6 *Te haiu m̄it ne God. Neim̄in nertei God h̄ir nem̄tau h̄im maiu. Neim̄in au, h̄ir nem̄tau h̄im maiu au. Em̄ir im haiu mertei God Him̄in Yaaik kat̄ip m̄it h̄im yaaim, haiu mertei herwe au mat̄ip m̄it h̄im enum me memip̄in.

God h̄irekes Haai ke han tewen̄nai haiu m̄it

7 *Yi nai yinan, haiu hanhanan. Menmen im me haiu hanhanan h̄iram menmen me God keremem. Keim̄in hanhan n̄rak yinan, h̄rak n̄kan ke God, h̄rak kerteiyek werek.

8 *Keim̄in han tewen̄in n̄rak yinan au, h̄rak ap kertei God kentar h̄rak God h̄irekes h̄rak Haai ke han tewen̄in m̄it.

9 *God h̄rak keteiknai h̄rak hanhanai kar ik: H̄rak kesiuwe N̄kan k̄rak kiut̄ip kerekek h̄rak kan kekepai te haiu mamu werek werek.

10 *Menmen me han tewen̄nem h̄iram mar im. Haiu han tewen̄in God im em ap min̄in meteik̄in m̄it em au. God kin̄in hanhanai kesiuwe N̄kan k̄rak te h̄rak

kesak menmen enum haiu m̄ir̄iakem, menmen im meteik̄in m̄it menmen me han tewen̄ini.

11 *Yi nai yinan, menmen mar im God keteiknai h̄rak han tewen̄nai, te haiu hanhanan.

12 *Haiu ap n̄paa m̄it̄ik keyiak k̄ir God au. Haiu hanhanan te God kau kekre han k̄aiu haiu han tewen̄nek werek werek. Haiu mertei h̄rak han tewen̄nai.

13 *Haiu mertei haiu metike God haiu mau han kiut̄ip mentar h̄rak n̄paa kewe-tai Him̄in k̄rak Yaaik ketikewai kepu.

14 *Haiu epei m̄ir Jisas te haiu mewepyap̄r h̄im im: God Haai kesiuwe N̄kan k̄rak te h̄rak kak̄kaap m̄it miyap̄r niut̄ip niut̄ip me t̄i ik e, kakremir menmen enum h̄ir n̄ir̄iakem.

15 *Keim̄in kat̄ip Jisas h̄rak N̄kan ke God, h̄rak ketike God tau han kiut̄ip.

16 *God h̄irekes Haai ke han tewen̄in, te haiu mertei h̄rak han tewen̄nai. M̄it̄ik kerek han tewen̄in m̄it, h̄rak ketike God tepu han kiut̄ip.

17 *Haiu mertei God hanhan haiu han tewen̄in m̄it werek werek. Haiu m̄ir̄iakem te maain w̄i God kelim m̄it, haiu ap m̄inein̄ik au. Menmen haiu m̄ir̄iakem in, h̄iram m̄ire menmen n̄paa Krai k̄ir̄iakem.

18 Keim̄in kertei God han tewen̄nek, h̄rak ap k̄inein̄ik au. Keim̄in han tewen̄in God werek werek h̄rak ap k̄inaain menmen au. M̄it̄ik k̄inaain kenmak? H̄rak k̄inaain kentar h̄rak God kak̄waankek me menmen enum n̄paa h̄rak k̄ir̄iakem. Keim̄in k̄inaain God, h̄rak han tewen̄in God ketike m̄it werek werek au.

19 Haiu han tewen̄in God ketike m̄it mentar n̄paa enum eik God kin̄in han tewen̄nai, haiu m̄ikaru han tewen̄in nau yinan.

20 M̄it̄ik hak kat̄ip kar ik: “Hi han tewen̄in God,” te h̄rak han enuk keriuwe k̄rak yinak, h̄rak m̄it̄ik enuk kewen̄in h̄im. Haiu m̄it ap m̄ir God au. Keim̄in k̄ir k̄rak yinak te h̄rak ap han tewen̄nek au, kak̄r̄keik te h̄rak han tewen̄in God kerek h̄rak ap k̄irek wen au? H̄rak han enuk keriuwe k̄rak yinak, h̄rak han tewen̄in God taauye!

21 *H̄im im haiu metpiyem meke h̄im me Krai man. H̄iram mar im: Keim̄in han tewen̄in God h̄rak han tewen̄in k̄rak yinak.

* 4:1 Mt 7:15; 1Jo 2:18; 2Jo 7; 1Te 5:21 * 4:2 1Ko 12:3 * 4:3 2Jo 7; 1Jo 2:18 * 4:4 1Jo 5:4-5; Mt 12:29 * 4:5 Jo 15:19 * 4:6 Jo 8:47 * 4:7 1Jo 2:29 * 4:8 1Jo 4:16 * 4:9 Jo 3:16 * 4:10 Ro 5:8-10; 1Jo 2:2 * 4:11 Mt 18:33 * 4:12 Jo 1:18; 1Jo 2:5-6 * 4:13 2Ko 1:22; 1Jo 3:24 * 4:14 Jo 3:17 * 4:15 1Jo 5:5 * 4:16 1Jo 4:8 * 4:17 1Jo 2:28 * 4:21 Mt 5:44-45; Mk 12:29-31

5

Mit nises him me God nanin in menmen enum me ti

1 *Neim in han kitet Jisas h irak mit ik God kehimitane kakaap haiu mit, hir n ire nikerek ne God. Neim in han tewen in God Haai, hir han tewen in N ikan kirak.

2 Haiu han tewen in God haiu mises him m irak te haiu mertei haiu han tewen in nikerek n irak.

3 *Haiu mses him me God te haiu han tewen inek. Haiu han tewen inek te him m irak h iram menipai han enuk au.

4 *Haiu han enuk au mentar haiu n ikerek ne God te haiu mamin in menmen enum me ti. Mam irkeik te haiu mamin in menmen enum me ti? Haiu mises him me God h irak kekepai haiu mamin inem.

5 *Neim in nanin in menmen enum me ti? Mit kerek han kitet Jisas h irak N ikan ke God kerek hir keriyen nanin in menmen enum me ti.

God kewepyap ir menmen me Kraiss werek werek

6 *Haiu mertei Jisas h irak N ikan ke God kentar n ipaa God keteiknaiyek me w i mit ik Jon ketenen Jisas k ikerek keriuwe t ipar. H irak p ike keteiknaiyek me w i Jisas kaa hemkre m irak mewen. God H im in Yaaik h irak Haai ke h im yaaim. H irak kemip in au. H irak kat ip Jisas h irak N ikan ke God.

7-8 *Menmen wikak meteiknaiyek. God H im in Yaaik keteiknaiyek. Menmen mit ik Jon k iriakem w i kerek n ipaa h irak ketenen Jisas k ikerek keriuwe t ipar h iram meteiknaiyek. Im metike haiu han tewen in w i Jisas kaa hemkre m irak mewen. Menmen wikak im meteiknai menmen miut ip me Jisas. H iram mat ip Jisas h irak N ikan ke God.

9 *Haiu memtau h im mit netpaiyem haiu misesim. Haiu memtau h im me mit te haiu mam imtau h im God ketpaiyem me N ikan k irak mentar h im m irak min in h im me mit.

10 *Te neim in nises him me God hir nertei nekre han kir h im me God h iram yaaim. N ipaa God ketpim me Jisas kar ik: "H irak N ikan kai." Neim in ap nises h im me God hir ap nemtau h im n ipaa God ketpim me N ikan kirak. Mit in nat ip God kemip in.

11 God ketpai h im im e. H irak epei kekepei haiu mamu tipmain tipmain enum eik. H irak kekepei keriuwet N ikan k irak

kan kaa kentar nu tentarak it kesak menmen enum haiu m irakem.

12 *Keim in ketike Jisas tau han kiut ip, h irak kaku tipmain tipmain enum eik. Keim in au, ap te kaku kaktikerek au.

Haiu em irtei haiu mamu tipmain tipmain enum eik

13 *Hi hewisi t iwei ik te yi mit kerek yises N ikan ke God yi ei y irtei yi yayu tipmain tipmain enum eik.

14 *Haiu ap y in k enuk te haiu mitehi God me menmen mentar menmen im. Haiu mertei haiu mit iwekhi me menmen mises han kirak, h irak kak imtau h im maiu.

15 Haiu mertei h irak kak imtau menmen haiu mit iwekhiyem, te haiu mertei h irak kakweteiyem.

16 *Keim in kir k irak yinak k iriak menmen enum ap te mam irak h irekes kaki, h irak ekitehi God te h irak kak ikepek te h irak kaku werek werek. Menmen ham mit ik k iriakem h iram mam irakek kaki. Keim in kak irakem h irak kaki, te yi ap ei yitehi God ke mit ik ik au em it!

17 Menmen enum yap irwe mit n iriakem meremir h im me God. Te menmen enum im hir n iriakem h iram mam nip God han enuk waswas te h irak kakriuwet mit nan ino si waswas au.

18 *Haiu mertei keim in h irak N ikan ke God h irak k iriak menmen enum yap irwe au. God N ikan k irak h irak naan m ipre mit ik kar ik te Seten kakreky iwek enum au.

19 *Haiu mertei haiu ne God te mit han yap irwe nau t i Seten naan m ipror hir nises h im m irak.

20 *Haiu mertei N ikan ke God epei kan kekepei te haiu mertei God kiut ip en kerek. Ap keyak au. Haiu metike God kiut ip en kerek, haiu mau han kiut ip en kerek kepu h irak kekepai, haiu mamu tipmain tipmain enum eik.

21 *Nai yinan, yi eiweik in sip eiwet t ipir.

Mep ir keremem

* 5:1 Jo 4:15 * 5:3 Jo 14:15, 23-24; 2Jo 6; Mt 11:30 * 5:4 Jo 16:33 * 5:5 Ro 8:37; 1Jo 4:4 * 5:6 Jo 1:29-34; 1Jo 1:7 * 5:7-8 Jo 15:26 * 5:9 Jo 5:32-37, 8:18 * 5:10 Ga 4:6 * 5:12 Jo 3:36 * 5:13 Jo 20:31 * 5:14 Jo 14:13, 16:23; 1Jo 3:21-22 * 5:16 Mt 12:31 * 5:18 1Jo 3:9; Jo 17:15 * 5:19 1Jo 4:6 * 5:20 Jo 17:3 * 5:21 1Ko 10:14

Tiwei Jon Kewisik - 2 Menmen me tiwei ik

Jon katip gude 1:1-3

Yi eiyises menmen me han tewenin mit
1:4-6

Yi naanempre hiras me him eenum me
memipin 1:7-11

Jon katip him mikaru 1:12-13

1 *Hi mitik iuwe ke mit ne weiwik me God, hi hewis tiwei ik ken ti mite nipaa God kehimitenut ti niki pirak. Te ti kerepau. Ti hetike nikerek nit. Hi han tewenini iuwe. Hi kerekau. Hi hetike mit miyapir keriyen nises him me God.

2 Haiu han tewenini mentar him yaaim me God mau mekre han kiau, mamu mantikewai tipmain tipmain enum eik.

3 Hi hanhan God Haai ketike Nikan kirak Jisas Krai hiraakit han yaaik kirakit kaku kaktikewai. Hiraakit han teweninai te haiu mamu werek werek, mentar haiu mises him yaaim mirak haiu han teweninan.

Haiu hanhan mit

4 *Hi hemtau nikerek nit han hir nises him me God mar ke nipaa hiraak God ketpaiyem, te hi han yaaik iuwe.

5 *Te in ek mite yaaip hi pike hetput, "Haiu mit hanhanan." Him im me tepin au. Nipaa ein hiram mepu haiu memtewem me wai haiu mit minin mises him me God.

6 *Haiu hanhan God te haiu emises him mirak. Nipaa him im hiraak ketpaiyem hiram im: Haiu hanhanan.

Haiu emises him me Krai

7 *Mit yapirwe epei newep nerer wit nemipin mit miyapir. Hir nepakin Jisas hiraak keit yink kar ke haiu mit keriyen hiraak kan ti ik. Mit nar ik hir enun newisesik, hir napan ne Krai.

8 Yi naanempre hiras te yi ap eiyises menmen yar ke hir nisesim, te yi eiyiwaank menmen yaaim God kewisim mekre han ki. Yi eirak menmen im te maain yi eiyit menmen yaaim yapirwe God kakwetiyem.

9 *Neiyin newis him ham mekre ninin me him me Krai, God ap kau ketikeri au. Neimin nises him im keremem me Krai, hiraak God Haai ketike Nikan kirak tatu tatkiteri.

10 *Neiyin naninen ap nises him me Krai mar im au, hir nises him ham, yi ap eiyitpor naninen nanikre winak ki au. Yi

ap eiyitpor: "God kakikepi yi eiyu werek werek." Menmen im au emit!

11 Keiyin kaktip mitik enuk kar ik: "Ti ehu werek werek," hiraak kire wariyakit kirak ke menmen enum mitik ik hiraak kakirakem.

Him ham hiram mikaru

12 *Hi hanhan hetpi menmen yapirwe te hi hinapen hewisim mau tiwei ik au. Hi hanhan anen ari te haiu emtipan menmen haiu emu han yaaik.

13 Nikerek ne heiyiuwe pit hir nesiuwe him netpi "Yi yaain."

Mepir keremem

Tiwei Jon Kewisik - 3 Menmen me tiwei ik

Jon katip mitik Gaias gude 1:1-4

Jon kewenipi Gaias me menmen eyaaim
h̄rak k̄riakem 1:5-8

Jon kene mitik Daiotrefis 1:9-10

Jon kewenipi Demitrias me menmen
eyaaim h̄rak k̄riakem 1:11-12

Jon katip h̄m m̄karu 1:13-15

1 *Hi mitik iuwe ke mit ne weiwik me God, hi hewis tiwei ik ken ti Gaias. Hi han tewen̄nit iuwe.

2 Ti kai yaaik hi hanhan God kak̄ikepit te ti ehu werek werek me menmen ti h̄riakem. Hi hanhan ti ȳnk kit kaku werek kar ke h̄m̄n kit kepu werek werek, ti hises God.

3 *Hi hertei menmen ti hisesim hentar nai yinan han nan netpo ti hises h̄m me Krai werek werek. Hekrit hekrit ti hises menmen yaaim mar ik.

4 Menmen ham ti h̄riakem h̄ram menipa hi han yaaik. Ti hises God werek werek te menmen im menipa hi han yaaik wisenuk.

Mit natip Gaias h̄rak yaaik k̄riak menmen yaaim

5 Ti kai yaaik, ti h̄riak menmen yaaim me God. Ti naanm̄pre mit nerer wit wit kerek newepyap̄r h̄m me God. Ti hetari ninaan m̄r te ti epei hekepi.

6 *Naiu yinan han h̄r p̄ke nan in natip haiu mit in ne weiwik me God h̄r netpai ti epei hekepi. Hi hanhan ti wen ekepi ewet̄r menmen me w̄ h̄r nan̄nen te h̄r nan̄no nanrer wit wit nanwepyap̄r h̄m me God. Menmen mar im ti erekyorem mamnip God han yaaik.

7 *H̄r n̄naaiw̄r wit k̄r ik nen newepyap̄r h̄m me Krai te h̄r ap nari menmen miutip me mit h̄r nises h̄m me God au.

8 Te haiu h̄ras emkepi naanempror te haiu mamtikeri mamr̄ak menmen miutip me h̄m me God.

H̄m me Daiotrefis ketike Demitrias

9 Hi hewis h̄m mau tiwei hesiuwerek ken mit ein ne weiwik me God. Te Daiotrefis h̄rak hanhan kak̄in̄n mit naanmamri. H̄rak ap kemtau h̄m mai kisesim au.

10 Maain hi anen arit, hi ewepyap̄r menmen h̄rak k̄riakem. H̄rak kesiuwe h̄m wein̄m katip haiu mit in enum enum. Te im keremem au. H̄rak ap kari naiu yinan han newepyap̄r h̄m me God kewisi

nen w̄nak k̄rak au. Te mit han h̄r hanhan nanwisi nan̄kre w̄nak k̄r, h̄rak keweni. H̄rak keweni keriyen au, h̄rak kep̄ri nenp̄n nekeip̄n w̄nak mit nererik newen̄ipi God neitak.

Demitrias k̄riak menmen yaaim keremem

11 *Kai yinak ti eriak menmen enum ehisesim au em̄t! Ti eriak menmen yaaim ehisesim keremem. Keim̄n k̄riak menmen yaaim kisesim, h̄rak mitik ke God. Keim̄n au, h̄rak au.

12 *Mit yap̄rwe in h̄r natip Demitrias h̄rak yaaik. H̄m h̄rak kewpyap̄rem h̄rekes kisesim. Haiu mit in matip h̄rak yaaik. Ti hertei menmen haiu metpiyem h̄ram yaaim.

H̄m ham h̄ram m̄karu

13 *Hi hanhan etput h̄m yap̄rwe te hi h̄napen ewis̄m mau tiwei ik au.

14 In ek hi anen arit te haw̄r watipak̄t menmen.

15 Hi hanhan ti ehu werek werek. Nit yinan in netput nar ik: "Ti yaaik." Ti atip naiu yinan ein "H̄r yaain."

Mep̄r keremem

* 1:1 2Jo 1 * 1:3 2Jo 4 * 1:6 Ta 3:13 * 1:7 1Ko 9:12, 15 * 1:11 1Jo 3:6-10 * 1:12 Jo 19:35 * 1:13 2Jo

Tiwei Jut Kewisik Menmen me tiwei ik

Jut katip mit ne weiwiik me God gude 1:1-2

Him me menmen enum mit enun enemitetpin hir nisesim 1:3-13

Maain God kakawaank mit enun ekerek hir nemitetpin 1:14-16

Jut katip mit hir nenises him eme God werek werek 1:17-23

Jut kitehi God naanmampre mit 1:24-25

1 *Hi Jut, hi hiraik menmen me Jisas Krai, hi nikik ke mitik niuk mirak Jems. Hi hewis tiwei ik hesiuwerek ken yi mit nipa God kehimiteni yi yisesik, hirak han teweni, Jisas Krai hirak naanmpri.

2 *Hi hanhan God hirak kakrekyi yaaim, han teweni, yi eiyu werek werek wisenum.

Mit neweikin sip newet him yaaim me God hir niraik enum mar im

3 *Nai yinan yaain, hi hanhan hewis tiwei hesiuwerek ke menmen yaaim God hirak kerekyeiyem kaktaihis, te hi han kitet hetpi menmen ham hetpi him manp. Yi han tokik eiyu eiyises him yaaim nipa God kewet hiau mit nisesik, hirak keweteiyem miutip.

4 *Hi hewisiyem hentar mit han nisawin menmen hir nisesim mekre han kir nan nau netikewi nekre winak ke yi yewenipi niuk me God yekrerek. Nipaa him me God mit newisim mau tiwei matip mit nar ik God kakawaanki. Mit nar ik neweikin sip newet God neweikin him mirak yaaim mamkepi, hir niraik enum neriuwerem hir nises menmen enum me neiyewewan. Hir neweikin sip newet Jisas Krai, hirak kerekerek naanmprai hirak kaiu Iuwe.

5 *Yi epei yertei werek him yaaim me God hir mit nepei netpiyem te hi hanhan pike ekekyi han ki heriuwe him im. Nipaa Mitik Iuwe kari mit ne weiwiik me Isrel neit wit Isip, ketorhis kerik ken. Te maain, hirak kenep mit han hir nisesik au.

6 *Nipaa mit ensel han hir ap nises menmen werek God epei kehimitenorem au. Hir ninaaiwir menmen God kehimitenorem metike wit hir newik, te God kewisi naanmprior nekre wit enuk toto nre mit enun nekre winak enuk ke gavan, hir nemeprir wi God skelim mit.

7 *Hi hiraik han ki hetpi him me mit ne wit Sodom, wit Gomora netike mit ne wit kike neweikin wit iuwe. Hir enun nre mit enun in ek hir nau netikewi. Hir nwaai netike mit han, miyapir au, te menmen enum im merikir han. God kewaanki keriuwe si enum mar ke si enum mamu tipmain tipmain enum eik. Menmen im em God kerekorem hiram mre himin meteiknai mekam maain mamnen mamnep mit enun.

8 *Mit enun nau netikewi nekre winak yi yewenipi God yekrerek, hir niraik enum nar ke mit enun ne wit Sodom. Mit in nentar menmen hir niyak nrem, hir niraik enum me neiyewewan, hir neweikin sip newet God kerek naanmpri, hir natip netawin mit ensel ne wit ke God. Te ensel kerek ninin mit in hir ap niraik menmen mar im au.

9 *Nipaa Maikel hirak mitik ensel iuwe kinin, hirak ketike Seten tatipakit tenehakit keimin kakit ynk ke Moses hirak kaa. Maikel kertei hirak ap yaaik te hirak kene Seten kesiuwe him enun au. Hirak kerekerek katip kar ik: "Mitik Iuwe God kaknit me him mit enun."

10 *Te mit enun nau netikewi nekre winak yi yewenipi niuk me God yekrerek, hir natip enum me menmen hir nepitariyem. Me menmen hir nerteiyem nisesim nar ke miyak hir neke yaank nises han kir niraikem, menmen im hir mit niraikem nisesim hiram mamawaanki.

11 *Hir nanaawaank hiras. Hir nises menmen enum mitik Ken nipa kiraikem, hirak han tewenin God o mit au. Mit in neweikin han kir nises menmen enum nipa mitik Belam kisesim kempin mit ne Isrel keriuwerem te hir nises menmen enum. Hirak kiraik menmen ik kentar hirak hanhan kakit pewek. Hir nanaawaank hiras nentar hir niraik enun nar ke nipa Kora kiraikem me wi hirak kare kakirehir ke mitik Moses, hirak katip kakinnek te God au kakip kaa.

12 *Mit in nemipin hir nre nan nisawin mekre wan te sip mamnen mamnep nan te hiram mamwep. Mit nar ik netikewi yaam menmen me han tewenin nipa Krai kaa, hir ap nneini yi yaineri au. Hir naanmpre hiras keriyen. Hir nises him ham him ham hir nar ke nap hawi kewik au te nime metiwek meriuwetek kakno. Mit hir enun ap nankaap mit nar ke nu mari nikim au me wi maain mit nertei hiram mamri. Hir mit nre nu epei kaa,

* 1:1 Mt 13:55 * 1:2 2Pi 1:2 * 1:3 1Ti 1:18 * 1:4 Ga 2:4; 2Pi 2:1 * 1:5 2Pi 1:12; Eks 12:51; 1Ko 10:5 * 1:6 2Pi 2:4, 9 * 1:7 Jen 19:1-25; 2Pi 2:6, 10 * 1:8 2Pi 2:10 * 1:9 Dan 10:13, 21, 12:1; Rev 12:7; 2Pi 2:11; Sek 3:2 * 1:10 2Pi 2:12 * 1:11 Jen 4:3-8; 1Jo 3:12; 2Pi 2:15; Nam 31:16; Nam 16:1-35 * 1:12 2Pi 2:13, 17; Esi 34:8 * 1:13 Ais 57:20; 2Pi 2:17

mít han níwaai hîne newepép puk mîrak nentar hîram ap mari mekepi au.

¹³ *Mít in nemipîn hîr nîre mani sîr iuwe. Menmen enum hîr nîriakem hîram mîre tíwerpek me mani sîr mít nîrem. Mít hîr neweikîn sip newet hîm yaaim me God te hîr nîre hîr mau nepni mînaaiwîr kerek epei mewiyen, hîram menep men han han. God kehîmîtan wít kîre wít toto enum ke mít in te hîr enu enít típmain típmain enum eik.

God kakrekoyor enum me menmen enum hîr mít nîsesim

¹⁴ *Nîpaa enum eik mítík niuk mîrak Inok hîrak Adam nepenyek kîrak, hîrak kewis hîm mau tíwei katíp kar ik: “Yi eiyîmtewem. Mítík Iuwe kaknen kaktike mít nîrak yaain ensel,

¹⁵ hîr nanînen skelim mít nanwepypîr menmen enum hîr nîriakem nanwepypîr hîm enum nîpaa hîr netpim men God.”

¹⁶ *Mít in nemipîn hîr netpepan nemipînan han enuk neriuwe menmen epei man. Hîr nîses han kîr keriyen. Hîr natíp hîm iuwe newenîpi hîras natíp hîr yaain, hîr nemitetpîn nanri han ke mít han te hîr enít menmen mîr hîr hanhanem.

Yi han tokik eiyu eiyises hîm yaaim me God

¹⁷ *Te yi mít au. Yi wen han ekitet menmen nîpaa mít aposel kerek Jîsas Kraîs kehîmîteni hîr newepypîr hîm mîrak haiu epei metpi hîram mamnen.

¹⁸ *Hîr netpi wî maain menep Jîsas píke kaknen, mít han nanînwesîs nanitetnaan mít kerek hîr nîses hîm me God, hîr nanîses han kîr enuk.

¹⁹ *Mít in keriyen hîr nanwep haiu mít miyapîr ne weiwîk me God mamînke hasinaiu. Hîr nanîses menmen mít ne tí hîr hanhanem. God Hîmîn Yaaik kaku han kîr au.

²⁰ *Te yi nai yinan yi eikaapan hîras eiyises hîm yaaim iuwe me God in ek yi yisesim. Yi yitehi God menmen, yi yewis God Hîmîn Yaaik kîrak kakîkepi.

²¹ Yi eiyises God werek werek te hîrak kakteikni hîrak han tewenîni. Yi yemerîr wî maain Mítík Iuwe kaiu Jîsas Kraîs píke kaknen kakrekoyi yaaim te yi yayu yaitikerek típmain típmain enum eik.

²² Yi han tewein yîkaap mít kerek nîses God te mít han nari han kîr nanîses menmen enum.

²³ *Yi yekepi yari mít han kîr te hîr enaaiwîr menmen enum eiyîr ke mítík hîrak kekin menmen yaaim mînatîn

mekre si waswas. Mít han yi han tewenîni yekepi yari han kîr te hîr enaaiwîr menmen enum, yi naanempre hîras te menmen enum hîr nîsesim ap te mamri han ki yi eiyisesim au emít!

Jut kewenîpi niuk me God

²⁴ *Hi hanhan God hîrak Iuwe te kakîkepi yi ap eiyises menmen enum, hîrak iuwe te kakwîsi yi han yaaik prar prar einen eiyîrp ninaan mîrak me wî hîrak skelim mít te yi yînk enuk eiyu au. Yi han yaaik iuwe eiyu.

²⁵ *Hi hanhan haiu mewenîpi niuk me God hîrak kiutíp kerekék epei kekepai ketaihîs keriuwe menmen yaaim nîpaa Mítík Iuwe kaiu Jîsas Kraîs kerekoyeyem. Hi hanhan hîrak kakre Mítík Iuwe kaku, hîrak naanîpre menmen, hîrak yaaik kinî menmen yapîrwe, niuk mîrak iuwe. Nîpaa enum eik hîrak kepu karik. Nîpaa ein ere in ek ere maain típmain típmain enum eik, hîrak kakpau kakpar ik.

Mepîr keremem

* 1:14 Jen 5:21-24; Diu 33:2; Mt 25:31 * 1:16 2Pi 2:10, 18 * 1:17 2Pi 3:2 * 1:18 2Pi 3:3 * 1:19 1Ko 2:14
* 1:20 Kl 2:7; 1Te 5:11 * 1:23 Emo 4:11; Sek 3:2; Rev 3:4 * 1:24 Fl 1:10; 2Pi 3:14; 1Te 5:23 * 1:25 Ro 16:27; 2Pi 3:18

Menmen Jon Kityak Kirem - Revelesen Menmen me tıwei ik

Jon katıp mıt ne sios gude 1:1-8
Jon kinın kityak kİR menmen, ehırak
kewis hım men sios mar 7 1:9-3:22
Hım me tıwei ketike tırhin mar 7 4:1-8:1
Hım me taur mar 7 8:2-11:19
Hım me kİRin ketike miyak wik 12:1-
13:18
Menmen ham Jon kityak kirem 14:1-15:8
Sar mar 7 menmen mekrerem emeteik-
nai God han enuk 16:1-21
God kewaank wit Babilon, miyak enuk
wik etetike Seten 17:1-20:10
Hım me God skelim mıt yapırwe 20:11-
15
Hım me nupela nepni, metike tı, metike
ewit hak Jerusalem 21:1-22:5
Hım me Jisas pıke kaknen 22:6-17
Jon katıp mıt hım mıkaru 22:17-21

Hım me tıwei ik

¹*Tıwei ik hırak ke hım nıpaaw misawın
meit, te in ek God kewepyapırem katıp
Jisas Krais em. Hırak kewepyapırem
ketpıwekem te Jisas kakteikın mıt kerek
nisesik kakteiknorem kakıpor menmen te
menep mamnen. Krais hırak kerıuwet
mıtık ensel kiutıp kewepyapırem ketpo hi
Jon em, hi hırak menmen me Mıtık Iuwe
Jisas Krais.

²Hi Jon hi hewis menmen yapırwe hi
epeı hırem. Hi hetpi hım manp hi hemipın
au. Hım im hıram hım God ketpim mekite
hım Jisas Krais hırak kerıuwet mıtık ensel
kırak kan kewepyapırem ketpewem.

³*Mıtık kerek hırak kakıkine hım im
mamno nıkıp me mıt miyapır ne God,
hırak han yaaik kaku. Mıt miyapır
kerek hır nemtau hım im kerek God
kewepyapırem maain hıram mamnen, hır
enisesim werek werek, hır han yaaik nanu.
Hır han yaaik nanu nanıntar wı menep te
menmen im mamnen.

*Jon kewis tıwei ik ken mıt nises God neit
wit hispınak wik (7)*

⁴*Hi Jon hi hewis tıwei ik ken yi mıt
miyapır han yi ne weiwik me God yi yeit
wit hispınak wik(7) me provins Esia. Hi
hanhan God kerek nıpaaw kepu ere in kepu
maain kakpau, hırak kakrekıyi yaaim yi
eıyu werek werek. Hımın hispınak wik
(7) yaain nerp ninaan mırak menep yeno

hırak kewim naanmırai haiu mıt hır nan-
rekyi yaaim yi eıyu werek werek. Hi han-
han hır nantike Jisas Krais hır nanrekyi
yaaim yi eıyu werek werek.

⁵*Krais hırak kewepyapır werek werek
hım me God. Hırak Mıtık ik kerek kaa God
kinın kıkıkak hırak kekrit kau keit. Hırak
Mıtık Iuwe kakının naanmamre mıt iuwe
kerek naanmamre mıt nanu tı. Hırak han-
han kerıuwai, hırak kesak menmen enum
mekre han kaiu kentar hırak kaa hemkre
mırak mewen.

⁶*Hırak kenipai haiu mıt haiu mıre
mıt iuwe ne weiwik mırak, haiu mıt
niutıp niutıp haiu mitehi God kakıkaap
mıt mamır ke pris nanrıakem te haiu
mamırak menmen me Haai kırak God. Hi
hanhan Jisas Krais kakıt niuk iuwe, hırak
naanmıpre mıt, hırak kakre iuwe tipmain
tipmain enum eik.

⁷*Yi eıyımtewem! Hırak Krais kaknen
kakrau napı. Mıt miyapır yapırwe maain
nanırek nanrıuwe nanamır kır. Hır nan-
tike mıt ne Isrel kerek maamrer nır nıpaaw
hır nakıp nau hırepıt mırak, hır nanırek,
te hır yapırwe nau tı nankıtek nanıntar
hır nanıneinık kakrıyei nanıno ninaan me
God. Hi hanhan menmen im mamnen. Hi
hetpi werek.

⁸*“Hi God kerekek hi hırak menmen
yapırwe te menmen yapırwe mamwenıpi
niuk mai.” God iuwe naanmıpre menmen
yapırwe kerek nıpaaw kepu ere in kepu
maain kakpau, hırak katıp menmen im.

Jon kepu kityak kİR Krais

⁹*Hi Jon hi ki yınak. Hi etikewi haiu mıt
ne Jisas. Hi etikewi mıt han neraiwaank te
haiu mises menmen me God haiu mınakın
tokim emisesik. Hır mıt ne Gavman nepıra
newisa hi heit wınak enuk heit wit wan
kimaak keketik niuk mırak Patmos, hentar
hi ewepyapır hım me God hi hatıp mıt hi
hises menmen nıpaaw Jisas hırak ketpim.

¹⁰Me wı Sande hıram wı me Mıtık Iuwe,
God Hımın Yaaik kan kentar han kai te hi
hepu hıtyak hi hemtau hım ke mıtık keit
sip kai hırak katıp hım iuwe kewen ken
yanımın kİre tukın.

¹¹Hi hemtau mıtık eik katıp kar ik: “Ti
ewis menmen yapırwe ti ehırem hıram
mamu tıwei. Epeı au, ti esıuwerek kakno
mıt miyapır ne weiwik me God hır nises
hım mırak hır nau neit wit hispınak wik
(7) im e: Wit Efesas, wit Smena, wit Pega-
mam, wit Taiataira, wit Sadis, wit Filadelfia
mekite wit Leodisia.”

* 1:1 Dan 2:28-29; Rev 1:19, 22:6 * 1:3 Rev 22:7, 10 * 1:4 Eks 3:14-15; Rev 3:1, 4:5, 8, 5:6, 11:17, 16:5 * 1:5 Jo
18:37; Rev 3:14, 17:14; Kl 1:18; Sam 89:27; 1Jo 1:7, 4:10 * 1:6 1Pi 2:5, 9; Rev 5:10, 20:6 * 1:7 Mt 24:30; Jo 19:34-37
* 1:8 Rev 4:8, 15:3, 21:6, 22:13 * 1:9 Rev 6:9

¹² Hi heweik'in eh'ir keim'in kerek ketpo h'im. Hi heweik'in epei au, hi h'ir gol m'iwap'in lam hisp'inak wik (7) h'iram mau.

¹³ *Kekre n'im'in ke lam me gol keiyak kerp keweik'in k'ire m'itik. H'irak kam'ir laplap iuwe nokim ere m'iwap'in h'it m'irak; H'irak kak'ir let me gol h'iram meweik'in h'repit mau han pank k'irak.

¹⁴ *Maat k'irak ketike paan k'irak h'irak hike k'ire nap'i o hore hike y'iwau. Nanam'ir k'irak kerh'he k'ire si te h'irak kak'ir menmen yap'irwe mekre han ke haiu m'it.

¹⁵ *H'it m'irak m'ire ain m'it newis'im mekre si maain met'ir h'ir nesesis ere h'iram m'ir. Hi hemtau h'im k'irak h'irak kat'ip h'im iuwe kewen ke yan'im'in kar ke h'itik siurik m'ir'ire.

¹⁶ *H'irak ketenen h'ir mar hisp'inak wik (7) mekre his yaaim m'irak. Menmen m'ire h'ine me his kat'in ken p'inak ken p'inak metpaan moke h'im k'irak. Ninaan m'irak h'iram m'ir mar ke wepni k'ir kau n'im'iniuwe ek.

¹⁷ *Hi h'irek, hi henkew'in menep h'it m'irak har ke m'itik epei kaa. Te h'irak kewis his yaaim m'irak mentera h'irak ketpo kar ik: "Ti ap enapen. Hi m'itik kerek n'ipaa menmen ap mepu, au hi hepu, hi maain apau. Hi Jisas kerekek.

¹⁸ Hi kerekek hi hepu. N'ipaa m'it neiyep hi haa te in ek ti h'ira. Hi ah'u tipmain tipmain enum eik. Hi kerekek hi iuwe te hi enip m'it miyap'ir kerek naa h'ir nan'ino si o au en, h'ir nan'ino wit ke God nanu werek.

¹⁹ *Te ti ewis menmen mamu t'wei maain ti ah'irem. Menmen in ek mepu metike menmen maain mamnen.

²⁰ *H'ir mar hisp'inak wik (7) ti h'irem mau his yaaim mai h'iram metike lam gol mar hisp'inak wik (7), h'iram m'ire tok piksa im. H'ir h'iram m'ire m'it iuwe h'ir naanm'ipre m'it miyap'ir ne weiw'ik me God nau wit hisp'inak wik (7). Lam gol h'iram m'ire m'it miyap'ir ne God nau neit wit hisp'inak wik (7).

2

Jisas kat'ip h'im men m'it miyap'ir ne God nau neit wit Efesas

¹ *"Ti ewis h'im meiyam im mamno m'itik iuwe kerek naanm'ipre m'it miyap'ir ne sios o weiw'ik me God nau neit wit Efesas. Ti ewis h'im im:

"H'im im h'iram h'im me hi M'itik luwe kerek hi hetenen h'ir mar hisp'inak wik (7) mau mekre his yaaim mai. Hi heke t'

hepno in hepno ein hitet n'im'in ke yi m'it miyap'ir ne God yap'irwe ne provins Esia yi y'ire lam gol mar hisp'inak wik (7). Hi etpi h'im im.

² *"Hi hertei menmen yi y'irakem. Hi hertei menmen enum epei man yi m'it te yi y'inakin tokim yis'isa yewepyap'ir menmen mai yi y'irakem yap'irwe. Hi hertei yi y'inapen m'it enun kerek h'ir netpi nar ik: 'Haiu m'it haiu aposel m'ire m'it han!' Yi epei yemtau menmen h'ir netpim, menmen h'ir n'irakem, te yi epei han kitet m'it in te yi yertei h'ir ap m'it aposel au. H'ir m'it enun nemip'in.

³ Menmen enum epei man menep yi m'it mentar yi yises h'im mai. Yi ap y'inapen menmen im te yi yeweik'in sip yeweto au. Yi y'inakin tokim yi wen eiyises h'im mai.

⁴ Te hi han enuk heruwi hentar menmen im. N'ipaa yi yin'in yises h'im mai, yi hanhan yeriuwa wisenum, te in ek au kike.

⁵ *Yi han ekitet n'ipaa yi hanhan yeriuwa wisenum te in ek yi p'ike hanhan yeriuwa yar ke n'ipaa yi yisesim. Yi y'ire m'it h'ir nau niu h'ir nenke nen t'i heik. Yi p'ike eiyises menmen yaaim n'ipaa yi yin'in yisesim, o au en, hi p'ike anen eiwap eriwaank. Menmen in h'iram mar ke hi enen enke lam mi me wit h'iram mewi hi eiy'im eno.

⁶ *Te menmen miut'ip yaaim hi han yaaik yi yisesim h'iram im. Yi y'inapen menmen enum m'it kerek nises h'im me Nikolas h'ir n'irakem.

⁷ *"Yi eiy'imtau han ekitet werek menmen God H'im'in Yaaik ketpim men yi m'it miyap'ir yap'irwe ne weiw'ik me God. Yi m'it miyap'ir kerek yis'isa werek werek ere yi yayi yi hekrit hekrit eiyin'in menmen enum mamnen mamri han ki te maain God kawisi yi eiyu ni m'irak yi yay'im n'ikim me nu kerek kak'ikaap h'im'in ki te yi m'it yayu yay'it tipmain tipmain enum eik.

Jisas kat'ip h'im men m'it nises h'im me God nau neit wit Smena

⁸ *"Ti ewis h'im im mamno m'itik iuwe kerek naanm'ipre m'it miyap'ir ne sios o weiw'ik me God nau neit wit Smena. Ti ewis h'im im mar ik: "H'im im h'iram h'im me hi m'itik kerek n'ipaa menmen ap mepu wen au hi hepu, maain hi apau. Hi kerekek n'ipaa m'it neiyep hi haa, hi p'ike hekrit hau.

⁹ *"Hi hertei yi m'it enun ap yetenen menmen yap'irwe au, m'it nerekyi enun yentar yi yises h'im mai (te yi yetenen menmen yap'irwe yaaim me God.) Hi hertei h'im enum m'it netpiyem. H'ir nat'ip h'ir

* 1:13 Dan 7:13, 10:5 * 1:14 Dan 7:9, 10:6; Rev 2:18, 19:12 * 1:15 Rev 14:2 * 1:16 Rev 1:20, 2:12, 16, 19:15, 21; Hi 4:12 * 1:17 Ais 44:6, 48:12; Rev 2:8, 22:13 * 1:19 Rev 1:1 * 1:20 Rev 2:1, 3:1 * 2:1 Rev 1:16, 20 * 2:2 Rev 2:19, 3:1, 8, 15; 1Jo 4:1 * 2:5 Rev 2:16, 22, 3:3, 19 * 2:6 Sam 139:21 * 2:7 Jen 2:9; Rev 22:2, 14, 19 * 2:8 Rev 1:17 * 2:9 Je 2:5; 2Ko 11:14-15; Rev 3:9

ne weiwik me Isrel, te h̄r keriyen God kehimiteni h̄r n̄rak te h̄r ap nisesik au. H̄r nererik nau w̄nak k̄r nekine h̄m me Moses, te h̄r ap nises God au. Seten kari han k̄r h̄r m̄t n̄rak.

10 *Yi ap ȳnapen menmen enum m̄t menep nanrekyyem. Eiȳmtewem! Seten kakri han ke m̄t te h̄r nant̄his m̄t han ne yi m̄t nanw̄ri yaino w̄nak enuk, te h̄r nan̄n̄n han ki yi yayis̄sa werek werek o au. H̄r nanriwaank me w̄ hiswiyen (10). Yi eiyis̄sa werek werek te m̄t naniwep yi yayi, te maain hi ewisi yi yayu yaitikewa tipmain tipmain enum eik.

11 *Yi eiȳmtewem han ekitet werek werek menmen God H̄m̄n Yaaik h̄rak ketpim me yi m̄t miyap̄r ne weiwik me God. Yi m̄t miyap̄r kerek hekrit hekrit eiyin̄n menmen enum mamri han ki, maain menmen enum me si tat̄knen m̄t ap te mamiwep yi m̄t yaain narik au. Yi eiyu werek werek.

Jisas katip h̄m men m̄t nises h̄m me God nau neit wit Pegamam

12 *Ti ewis h̄m im mamno m̄tik iuwe kerek naan̄mpre m̄t miyap̄r ne sios o weiwik me God nau neit wit Pegamam. Ti ewis h̄m im mar ik: "H̄m im h̄ram h̄m me hi m̄tik kerek hi hetenen h̄ne ke his kat̄n keke p̄nak keke p̄nak h̄rak t̄knuk enuk.

13 *Hi hertei wit kerek yi yewi h̄rak wit enuk kerek Seten kan kin̄n naan̄mpre m̄t. Yi yap̄rwe yi yises h̄m mai werek werek. Me w̄ m̄t enun nenep m̄tik kai yaaik Antipas kerek h̄rak kewepyap̄r h̄m mai katip m̄t em, h̄r nak̄ip keit wit yi yewi, h̄rak wit kerek Seten kan kin̄n naan̄mpre m̄t. Yi ap yeweik̄n sip yeweto au, yi wen eiyis̄sa.

14 *Yi yaain te hi han enuk heriuwi me menmen ham im e. M̄t han ne yi m̄t yeit Pegamam h̄r nises menmen me Belam. N̄paa enum eik h̄rak keteik̄n m̄tik Belek karkeik te h̄rak kakri han ke m̄t ne Isrel te h̄r n̄riak menmen enum. H̄r naam menmen m̄t newepwarem newet t̄pir em, h̄r netike miyap̄r h̄r nariyanhis newen̄nem.

15 Mar im yi yewis m̄t enun narik h̄r nau n̄m̄n ke yi m̄t. H̄r nises h̄m enum m̄t ne Nikolas h̄r netpiyem.

16 *Yi eiweik̄n sip eiwet m̄t enun nises h̄m me Nikolas h̄rak ketpim yi eip̄ri en̄nop̄n, o au en, hi enen waswas anep m̄t in nises h̄m enum. Hi at̄p h̄m meke

h̄m kai mamnen mamriwaank mam̄r ke h̄ne ke his kaknep m̄t h̄r nani.

17 *Yi eiȳmtau han ekitet werek menmen God H̄m̄n Yaaik h̄rak ketpim men yi m̄t miyap̄r ne weiwik me God.

"Yi m̄t kerek yayin̄n menmen enum mamri han ki maain hi eweti menmen yaaim ham m̄re menmen mana m̄saw̄n meit wit kai. Hi eweti niut̄p niut̄p menmen im metike nan m̄re hike h̄ram meteikni hi hanhani. Niuk ham yaaim mamwik m̄t han ap te nan̄rtei niuk m̄ram au. M̄tik kerek h̄rak kak̄t nan, h̄rak kerek kak̄rteiyem.

Jisas katip h̄m men m̄t nises h̄m me God nau neit wit Taiataira

18 *Ti ewis h̄m im mamno m̄tik iuwe kerek naan̄mpre m̄t miyap̄r ne sios o weiwik me God nau neit wit Taiataira. Ti ewis h̄m mat̄p mar ik:

"H̄m im h̄ram h̄m me hi N̄kan ke God. Hi nanam̄r kai k̄r kar ke si merh̄he te hi h̄r menmen yap̄rwe mekre han ke m̄t, h̄t mai tokim h̄ram yaaim mar ke kapa yaaik hike enuk.

19 "Hi hertei menmen yi ȳriakem. Hi hertei yi hanhan yeriuwe m̄t han. Hi hertei yi yises h̄m mai werek werek, ȳriak menmen yaaim, yi ȳnak̄n tokim me menmen enum epei man o menmen enum m̄t nerekyiyem. Hi hertei menmen in ek yi ȳriakem h̄ram yaaim iuwe min̄n menmen yaaim n̄paa yi yin̄n yis̄sa yi ȳriakem.

20 *Menmen yi ȳriakem h̄ram yaaim te hi han enuk heriuwi me menmen miut̄p im. Yi wen yewis m̄te enu eip̄ h̄re w̄re m̄te hap enu niuk m̄re Jesebel, h̄re wewisesik wat̄p h̄re w̄re profet, h̄re wen wau wetikeri. H̄re wat̄p h̄re profet te h̄re wari han ke m̄t weriuwe h̄m h̄re wetpim. H̄re wat̄p wenip m̄t miyap̄r han kerek nises h̄m mai, h̄r n̄riak enum nariyanhis newen̄nem, h̄r naam menmen m̄t h̄r epei newepwarem newet t̄pir em.

21 Hi h̄mat w̄ ham te h̄re weweik̄n sip wewet menmen enum im, te h̄re au w̄napen.

22 H̄re au w̄napen weweik̄n sip wetikeri n̄riak menmen enum h̄r nisesim te maain hi anip̄ m̄te ip̄ wetike m̄t miyap̄r han h̄r nises h̄m m̄re, hi anipi h̄r nan̄nap nan̄iwaank h̄r han enuk w̄senum.

23 *Hi anep n̄kerek n̄re h̄r nani nan̄nekt̄n (o w̄tenu) te yi m̄t miyap̄r

* 2:10 Mt 10:28; 2Ti 4:8; Je 1:12; Rev 3:11 * 2:11 Rev 20:14, 21:8 * 2:12 Ais 49:2; Rev 1:16 * 2:13 Rev 3:8

* 2:14 Nam 25:1-2, 31:16; 2Pe 2:15 * 2:16 Rev 1:16, 3:11, 22:7, 12, 20 * 2:17 Jo 6:48-50; Ais 62:2; Rev 3:12, 19:12

* 2:18 Rev 1:14-15 * 2:20 1Kin 16:31; 2Kin 9:22; Rev 2:14 * 2:23 Sam 7:9; Jer 11:20, 17:10; 2Ti 4:14; Rev 20:12-13

ne weiwik miutip me God yerer wit yi yayirtei hi kerekek hi hertei menmen mekre han ke yi mit te hi arekyi menmen yaaim o enum mamrer menmen enum yi yiriakem.

²⁴ "Te yi mit han yeit Taiataira, yi ap yises him mire enum au. Yi ap yises menmen im mit nekinaam hiram menmen iuwe te hiram menmen enum me Seten hiram misawin meit mire henye enum. Hi ap hetpi hi hanhan yi eiriak menmen ham mamtike menmen in ek yi yiriakem. Hi hnapen yi han enuk eiriuwerem. Au, hi hetpi him im:

²⁵ * "Yi wen eiyises him yaaim im kerek in ek yi yisesim ere hi pike anen aweppyapir hirekes.

²⁶ * "Yi mit miyapir kerek hekrit hekrit yi eyinin menmen enum mamnen mamri han ki yi mit in hi eweti menmen mai iuwe te yi yayinin naanmamre mit nanrer wit.

²⁷ * "Menmen hi ehimteni yi eiriakem hiram mamir ke menmen Haai kai kehimitenewem hi wen hpiriakem. Yi mit yayinin naanmamre mit hir nanikrehir ki naninai au. Yi eyininai eiwaanki eyir ke mitik hirak ketenen paap yoki keiyik kaknep min hirak kerepir kike kike.

²⁸ * "Hi ewisi yi eiriak menmen im metike hi eweti saaur me nepni.

²⁹ Yi eyimtau han ekitet werék werék menmen God Himin Yaai hirak ketpim men yi mit miyapir ne weiwik me God.

3

Jisas katip him men mit miyapir ne weiwik me God nau neit wit Sadis

¹ * "Ti ewis him im mamno mitik iuwe kerek naanmpre mit miyapir ne sios o weiwik me God nau neit wit Sadis. Ti ewis him matip mar ik:

"Him im hiram him me hi kerek himin yaai mar hispinak wik (7) me God mewa, hi naanmpre hir mar hispinak wik (7) hir nre mit iuwe naanmpre yi mit ne weiwik me God. Hi hetpi him im. Hi hertei mit yapirwe hir han kitet yi yirak menmen yaaim yi yisisa werék werék te yi au. Yi yire mit epei naa. Yi yirak menmen mai au.

² Yi eiyikrit han ekitet menmen werék werék. Menmen me him me God yi wen yisesim, yi einakin tokim eiyisesim werék werék. Menmen mekre han ki yi yisesim hiram mar ke mitik menep te kaki. Hirak ap kakriak menmen werék werék au. Hi

hetpiyem hentar hi ap hir menmen miutip me menmen yapirwe yi yirakem te God kai kaktip hiram yaaim werék werék au.

³ * "Yi han ekitet kerek nipaau yi yinin yemtau him mau yaaim, yi hanhan yisesim werék werék. In ek yi eiweikin sip eiwet menmen enum, yi eiyises him yaaim mar ke nipaau yi yisesim, o au en, hi hire mitik enuk kekintip menmen, hi ap etpi wi kerek hi anen. Hi anen ereyi yi mit miyapir en menmen enum ehawaanki.

⁴ * "Te mit han ne yi mit yeit wit Sadis yi ap yirak menmen enum au. Yi yaain yire klos kere mit neriuwetem ap hapik mewim au. Yi mit yar ik maain yi yaitikewa haiu mamriuwet menmen yaaim mire hike mamu mamit. Maain yi eirak menmen im eiyintar yi mit yaain yises him me God werék werék.

⁵ * "Yi mit miyapir kerek hekrit hekrit yi eyinin menmen enum mamnen mamri han ki te God kakwisi yi eiriuwet klos mire hike. Hi ap ahisak niuk mi mau tiwei meit wit ke God matip mit miyapir kerek hir nisesik au. Maain hi ehit niuk mi atip God Haai kaktike mit narak ensel har ik: 'Mit in hir mit nises him mai hir mit nai.'

⁶ "Yi mit eiyimtwewem han ekitet werék werék menmen God Himin Yaai ketpim men yi mit miyapir ne weiwik me God.

Jisas katip him men mit miyapir ne weiwik me God nau neit wit Filadelfia

⁷ * "Ti ewis him im mamno mitik iuwe kerek naanmpre mit miyapir ne weiwik me God nau neit wit Filadelfia. Ti ewis him matip mar ik:

"Him im hiram him me hi kerek hi Mitik yaai God kehimitena hi kirak hi Haai ke menmen yaaim. Hi hetenen ki mekre his mai hi hatip neimin hir nanino namin ke wit Jerusalem hak har ke nipaau hirak mitik iuwe King Debit ketenenim katip neimin nanino namin wit Jerusalem hirak kewik. Ki im emkaiuiu weipir ke wit yaai Jerusalem hak keit wit ke God. Hi ekaiuiu weipir mit ap te hir naniyepetek au. Hi aiyepetek te mit han ap te nankaiuiuwek taau. Hi kerekek hi hetpi him mai im:

⁸ * "Hi hertei menmen yi yirakem. Yi eiyimtwewem. Hi hari han ke mitik hirak kar ke hi epei enke weipir te yi mit eino eirer wit wit eiweppyapir him me God. Mit han ap te naniyepet weipir nanweni yi eirak menmen im. Hi hertei yi ap yetenen menmen mai iuwe au, kike keremem, te yi yises him mai werék. Yi ap yepakin yi yisisa au. Yi yewepyapirem

* 2:25 Rev 3:11 * 2:26 Sam 2:8-9 * 2:27 Rev 12:5 * 2:28 Rev 22:16 * 3:1 Rev 1:4, 16, 2:2 * 3:3 Rev 2:5; 1Te 5:2 * 3:4 Ju 23 * 3:5 Rev 7:9; Lu 10:20; Mt 10:32 2:9; Ais 45:14; Ais 49:23, 60:14 * 3:7 Ais 22:22 * 3:8 Rev 2:2; 1Ko 16:9 * 3:9 Rev

9 *Yi eiyimtewem! Yi yertei mıt hır nererik nau wınak nekine hım me Moses. Hır natıp hır keriyen God kehimıteni hır nırak nentar hır ne weiwık me Isrel, hır nises God werék werék. Hır au, Seten kari han kır hır mıt nırak. Hır nises menmen enum me Seten. Maain hi anep mıt in hır nanınen nanwen ninıp nanu menep hıt mi nantıp hi hanhan heriuwi yi mıt yi keriyen nai. Hır mıt en au.

10 *Maain wı enum mamnen te God skelim mıt miyapır ne tı te hır enweikın sip enwet menmen enum hır enisesik. Me wı im, hi naanıpri me menmen im yi yayu werék yayıntar yi epei yises hım mai hi nıpaá hetpiyem. Nıpaá hi hetpi har ik: “Mıt nanrekyi enum yi einakın tokim eiyisá werék werék.

11 *Hi pıke anen waswas. Yi wen eiyises menmen werék werék in yi yisesim te mıt han kerek nisísá werék werék hır ap nanıkrehır ke yi mıt nanıt menmen yaaim hi awetiym te yi yaitikewa hiau mamıt wit ke God.

12 *Mıt miyapır kerek hekrit hekrit hır nanının menmen enum mamri han kır, maain hi arekyor hır nanu nanıt wınak ke God nanır ke teinık mıtık hırak ketenen pak, hır mıt nanu wınak yaaik God kewik ap te nanınaiwırek taau. Maain hi awis niuk me God kai ketike niuk me wit ke God kiau emu yınk kır. Wit ke God kiau hırak Jerusalem hak kerek maain kakıkiuwe wit ke God kaknen. Hi awis niuk mai yaaim ham emu yınk kır. Menmen im meteikın yi mıt nai.

13 “Yi mıt eiyımtau han ekitet werék werék menmen God Hımın Yaaik ketpim men yi mıt miyapır ne weiwık me God.

Jisas katıp hım men mıt miyapır ne weiwık miutıp me God nau neit wit Leodisia

14 *Ti ewis hım im mamno mıtık iuwe kerek naanıpri mıt miyapır ne sios o weiwık me God nau neit wit Leodisia. Ti ewis hım matıp mar ik: “Hım im hıram hım me hi kerek Haai ke hım yaaim. Hi hewepyapır werék werék hım yaaim me God. Hi kerek hi hırak menmen yapırwe me tı metike nepni kerek nıpaá God hanhan hıram mamıkrit mamnen. Hi kerek hi hetpi hım mai im:

15-16 *Hi hertei menmen yi yırıkem, hıram ap enum au te hıram ap yaaim au yi yau ke nımın. Hi hanhan yi eiyisá werék werék, o au en, yi eiweikın sip eiweto, te maain yi eiweikın han eiyisá werék

werék. Yi han kitet yi yisísá werék werék, te yi auye! Yi yau ke nımın te yi enun yar ke tıpar sisi kike mekre sar mıwaai wepni (o yann) te hi eneini enikni eiyoke hım kai yaino tı.

17 *Hi eneini hentar menmen im. Yi yekre han ki han kitet yarık. Yi yatıp, “Hiau mıt metenen pewek mei yapırwe hiau mamır terwe yiwir mas mentar menmen iuwe hiau meriuwe his maiu hiau mırıkem. Hiau mau werék werék.” Te yi ap yertei han ki enuk kau werék werék au, te mıt hır nertei hır hanhan neriuwi. Yi han ki ap yetenen menmen mai yaaim yapırwe. Yi yekre han ki yi yar ke mıt enun hır nepu weinım ap netenen menmen au. Nanamır mi hıram ap mır werék werék au, yi yar ke mıt nanamır toto, yi yıre mıt klos au, hır nepu yınk weinık. Yi yau enum yar ik yekre han ki te yi yepıtarıyem.

18 *Hi hetpi hım manp. Yi einaiwır pewek mi yi einen te hi eweti menmen mai yaaim hıram yaaim minın pewek mamkaap han ki. Yi eiyıt menmen im te han ki kaku werék werék. Yi eiyıt menmen mai yaaim hıram mıre klos yaaim mıre hıke kerek eiwapın han ki yi eiriuwetem hıram meteikın han ki hırak yaaik prar prar. Yi eiyıt menmen mai yaaim hıram mıre nekip mıt newisım mekre nanamır te yi pıke eiyır menmen mai werék werék.

19 *Yi mıt miyapır kerek hi han han heriuwi hi eni aiwep. Te yi einakın tokim eiweikın sip eiwet menmen enum eiyisá werék werék te hi aiwep au.

20 *Yi eiyıra. Hi herp weipır ke han ki eket teruk har ke mıtık kerp weipır ke wınak ke mıtık hak hırak keket teruk. Mıt kerek hır nemtau hım mai hır nanınen nankaisiu weipır ke han kır hi ano nımın atikeri, hiau mamu han kiutıp mamır ke mıt hır nekiyan nau naam menmen.

21 *Mıt kerek hır nises hım mai nanının menmen enum nar ke nıpaá hi hises hım me Haai kai God, hi hinın menmen enum, maain hi ewisi hır nanu yeno nantikewa nanıt niuk iuwe naanmamre mıt, nar ke nıpaá God Haai kai kewisa hi etikerek wau yeno mırak.

22 Yi mıt miyapır eiyımtau han ekitet menmen God Hımın Yaaik ketpim men yi mıt miyapır ne weiwık me God.

4

Mıt neit wit ke God hır newenipi niuk mırak

* 3:10 Lu 21:19; 2Ti 2:12 * 3:11 Rev 2:10, 16 * 3:12 Rev 14:1, 21:2, 22:4; Esi 48:35; Ais 62:2, 65:15 * 3:14 Rev 1:5, 19:11; Kl 1:15 * 3:15-16 Rev 2:2; Ro 12:11 * 3:17 Hos 12:8; 1Ko 4:8; Lu 12:21; Je 2:5 * 3:18 Ais 55:1; Rev 3:5, 4:4, 16:15 * 3:19 1Ko 11:32; Rev 2:5 * 3:20 Jo 14:23; 1Jo 2:24 * 3:21 Mt 19:28 * 4:1 Rev 1:1, 10

¹ *Jisas ketpo h̄im men m̄it iuwe naanm̄ipre m̄it miyap̄ir ne sios o weiwik me God nerer wit wit epei au, hi herenaan h̄ir weip̄ir ke wit ke God kewep h̄irak k̄hi. Hi hemtau m̄it̄ik ketpo h̄im kar ke n̄ipaa hi hin̄in hemtau h̄im h̄irak iuwe ketpo k̄re m̄it̄ik ketenwo taur kewen ken yan̄im̄in. H̄irak ketpo kar ik: “Ti eniu enen in hi ateiknut menmen maain mamnen.”

² *H̄irak ketpo menmen epei au, God H̄im̄in Yaaik ketenen h̄im̄in kai te hi h̄ir yeno yaaim kerek m̄it iuwe nin̄in naanm̄ipre menmen yap̄irwe h̄ir newi. Hi h̄ir yeno kiut̄ip, hi h̄ir m̄it̄ik hak kewik.

³ *Hi h̄ir ninaan m̄irak h̄iram m̄ir mar ke nan yaaim jasper kekite nan m̄ire ȳiwir konilian. Hi h̄ip̄ir menmen m̄ire manpen kewep h̄im h̄iram meweik̄in yeno me m̄it̄ik iuwe. Menmen im m̄ir mar ke nan yaaim emeral h̄iram yinam̄in.

⁴ *Hi h̄ir 24 yeno meweik̄in yeno me m̄it̄ik iuwe. Yeno im h̄iram yeno kerek m̄it iuwe nin̄in naanm̄ipre m̄it miyap̄ir h̄ir newim. H̄ir 24 m̄it iuwe h̄ir nau yeno im. H̄ir neriuwet klos m̄ire gol mau paan k̄ir meteik̄in h̄ir m̄it iuwe.

⁵ *Menmen m̄ire nepni mowen̄in moke yeno kiut̄ip ik men in men ein, mekite h̄im m̄iram mat̄ip mesikeyaanmi. Hi h̄ir si mar hisp̄inak wik (7) h̄iram m̄ir meit yeno m̄irak. Si im h̄iram H̄im̄in Yaaik mar hisp̄inak wik (7) me God.

⁶ *Menep yeno im, menmen iuwe m̄ire wan eik mepu. H̄iram nemnok enum m̄ire glas.

Hi h̄ir menmen im nepi au, hi h̄ir menmen tekyaaait (4) h̄iram mepu. H̄iram meweik̄in yeno me m̄it̄ik iuwe men p̄inak men p̄inak men yinak men yinak. Menmen im tekyaaait (4) h̄iram mepu, nanam̄ir yap̄irwe mau mitet ninaan m̄ir, mau men yak m̄ir.

⁷ Menmen ik kerek kepu h̄irak kin̄in kau menep h̄irak ninaan m̄irak m̄ire pusi ke yaank w̄isenuk kin̄in sak, niuk m̄irak laion. Menmen ik kerek kepu, h̄irak kisesik keit yinak ik, h̄irak ninaan m̄irak h̄iram m̄ire bulmakau neniuik. Menmen keiyak kepu yinak eik, h̄irak ninaan m̄irak mar ke m̄it̄ik. Menmen m̄ikaru meit sip, h̄irak ninaan m̄irak mar ke hore h̄im keniuwe kau niu.

⁸ *Menmen im tekyaaait (4) mepu, h̄iram miut̄ip yap̄ir mar hisp̄inak kiut̄ip (6) mewi. Nanam̄ir yap̄irwe mau merer ȳink k̄ir, han kin̄ik yap̄ir keit n̄im̄in. W̄itaan wanewik h̄ir ap nekint̄ip au. H̄ir nat̄ip nar ik: “M̄it̄ik

Iuwe God h̄irak w̄isenuk h̄irak yaaik yaaik ap k̄re menmen ham au, h̄irak kin̄in menmen yap̄irwe. N̄ipaa h̄irak kepu ere in h̄irak kepu, maain h̄irak kakpau.”

⁹ *Menmen tekyaaait (4) im h̄iram mepu, h̄ir nine henye newen̄ipi niuk me God Iuwe kerek kau yeno ke m̄it̄ik iuwe. H̄irak kaku tipmain tipmain enum eik. H̄ir nine henye nat̄ip h̄irak iuwe, h̄ir nat̄ip h̄irak yaaik.

¹⁰ *Menmen tekyaaait (4) kerek h̄iram mepu h̄iram mine henye, te h̄ir m̄it iuwe in nar 24 h̄ir newen nin̄ip n̄iwaai t̄i menep ninaan me God kerek kau yeno m̄irak. H̄ir newen̄ipi niuk m̄irak h̄irak God kerek kaku tipmain tipmain enum eik. H̄ir new̄ir hat gol m̄ir m̄iwaai menep yeno m̄irak neteik̄in h̄irak iuwe kewet̄ir menmen m̄irak iuwe te h̄ir nin̄in naanm̄ipre m̄it miyap̄ir han. H̄ir n̄iwaai en h̄ir nine henye nat̄ip nar ik:

¹¹ “Ti M̄it̄ik Iuwe kau ti God. Ti Yaaik te haiu yap̄irwe mamwen̄ipi niuk mit, haiu mat̄ip ti Yaaik, haiu hanhan ti ahin̄in naanemprai eh̄intar ti epei h̄irak menmen yap̄irwe me t̄i metike nepni. Ti kerekkek hanhan h̄iram mepu te ti epei h̄irakem.”

5

Jon k̄ir t̄iwei n̄ipaa God keiyepetek

¹ *Hi h̄ir m̄it̄ik kerek kau yeno me m̄it̄ik iuwe, h̄irak kenten̄in t̄iwei nokik kekere his yaaim m̄irak. H̄ir epei newis h̄im mau ke p̄inak ke p̄inak. H̄ir epei newis t̄rhin mar hisp̄inak wik (7) neiyepetek, h̄ir newisyaan mewim te m̄it wein̄in han ap te nankaisiu t̄iwei ik nan̄iwaankek au.

² Hi h̄ir menmen im epei au, hi h̄ir m̄it̄ik ensel w̄isenuk. H̄irak kat̄ip h̄im iuwe kitehi kar ik: “Keim̄in yaaik h̄irak kakwep t̄rhin te kakinke t̄iwei ik?”

³ H̄irak kat̄ip epei au, h̄ir nen nerer wit wit me wit ke God, wit m̄it ne t̄i newi o wit kerek m̄it n̄ipaa naa h̄im̄in k̄ir kewi, te h̄ir ap n̄inap̄in m̄it̄ik kei kiut̄ip h̄irak yaaik te kakwep t̄rhin kakinke t̄iwei ik.

⁴ Hi h̄ik̄it yap̄irwe hentar h̄ir ap n̄inap̄in m̄it̄ik kei hak h̄irak yaaik te kakwep t̄rhin kakinke t̄iwei kak̄ir menmen mekrerek.

⁵ *Hi h̄ik̄it te m̄it̄ik iuwe kiut̄ip kan kewena ketpo kar ik: “Ti ap ek̄it. Ti ah̄ir m̄it̄ik yaaik ik e kerek kin̄in naanm̄ipre m̄it miyap̄ir yap̄irwe. H̄irak nepenyek iuwe ke Devit ke weiwik miut̄ip niuk m̄iram juda. H̄irak epei kin̄in menmen enum te h̄irak yaaik kakwep t̄rhin kakinke t̄iwei ik e.”

Jon k̄ir m̄it̄ik h̄irak ke God

* 4:2 Sam 47:8; Ais 6:1; Esi 1:26; Rev 19:4 * 4:3 Esi 1:28 * 4:4 Ais 24:23; Rev 3:18; 6:11 * 4:5 Rev 1:4, 8:5, 11:19, 16:18; Esi 1:13 * 4:6 Esi 1:5-10, 22; 10:14 * 4:8 Ais 6:2-3; Esi 1:18, 10:12; Rev 1:4-8 * 4:9 Rev 19:4; Dan 4:34, 6:26, 12:7 * 4:10 Rev 5:1, 7, 13, 6:16, 7:10, 15, 19:4, 21:5 * 5:1 Rev 4:2, 10; Esi 2:9-10; Ais 29:11 * 5:5 Jen 49:9; Ais 11:1, 10; Rev 22:16

6 *Hirak ketpo epei au, hi hir sak mau yink ke Mitik keweik'in kire Sipsip hirak kehimitan mitik ik hirak kaa kesak menmen enum me haiu mit, hirak kerp menep yeno me Mitik Iuwe. Menmen tekyaaait kerek hiram mepu, hiram metike mit iuwe nar 24 mit hir neweikn'iwek. Hi hir kom mire kom me bulmakau mar hispinak wik (7) mau paan kirak meteik'in hirak Mitik Iuwe naanmpre menmen yapirwe. Hi hir nanamir mar ke hispinak wik (7) mau paan kirak. Nanamir im hiram mehimitan him'in yaaik hispinak wik (7) kerek God keriuweti nen nerer wit wit mit ne ti newi.

7 *Mitik keweik'in kire Sipsip hirak ken keit t'wei kekere his yaaim me Mitik Iuwe kerek kau yeno me mitik iuwe king.

8 *Hirak ken kakit t'wei, mit iuwe nar 24 hir netike menmen tekyaaait kerek hiram mepu, hir yapirwe newen ninip menep Mitik keweik'in kire Sipsip ik. Hir niutip niutip netenen menmen me henye mire gita mekite dis me gol meriuwe menmen mire paura m'n'in yaaim mekrerek ere mau him. Menmen im hiram mehimitan him yapirwe mit miyapir kerek nises him me God hir nitehi God em.

9 *Hir nine henye yaaim nipaa mit namaam au. Hir natip nar ik: "Ti yaaik te ti ahit t'wei ik awep t'rhin meiyepetek. Ti yaaik ar'akem antar nipaa mit nitip ti haa, te ti heriuwe hemkre mit mewen ti p'ke heithis mit miyapir hir ne God. Ti heithis mit miyapir ne weiwik yapirwe, mit miyapir natip him ham yapirwe, mit miyapir y'ink mir ham ham, hir ne weiwik yapirwe nau nerer wit wit me ti.

10 *Ti epei atorhis hir n'ere weiwik niutip, hir n're mit pris ne God hir niutip n'ir'ak menmen mirak nit'iwekhi hirak kak'kaap mit. Maain hir naanmamre mit miyapir nanu ti."

Mit newenipi niuku me Mitik keweik'in kire Sipsip

11-12 **Hir nine henye epei au, hi h'waainaan hir ensel enun yapirwe yapirwe. Hir neweik'in yeno iuwe me God mekite menmen tekyaaait kerek mepu, hiram mekite mit iuwe nar 24. Hir neweiknor, hi hemtau hir nine henye natip him iuwe nar ik: "Sipsip ik kehimitan Mitik kerek nipaa mit nakip, hirak yaaik. Hirak yaaik kakit menmen iuwe te kakin'in naanmamre mit miyapir netike menmen yapirwe. Hirak kakit manmen yaaim yapirwe, hirak kakirte menmen yapirwe. Mit miyapir yapirwe nantip hirak yaaik

haiu hanhan hir nanwenipi niuk mirak, hir natip hirak iuwe keit menmen yaaim me God."

13 *Hi hemtau menmen hir netipim epei au, hi hemtau menmen yapirwe meit wit ke God, mau meit ti metike menmen yapirwe mekre wan mekite menmen yapirwe meit wit kerek mit naa him'in kir kewiyen. Hi hemtau menmen yapirwe hir netipim natip nar ik: "God hirak kau yeno iuwe mirak, hirak kekite Mitik hirak kire Sipsip. Hirakit teit menmen iuwe naanmpre menmen yapirwe. Haiu yapirwe matip hirakit yaaikit, haiu mewenipi niuk mirakit, haiu matip hirakit iuwe teit menmen yaaim iuwe."

14 Menmen yapirwe hiram matip epei au, menmen tekyaaait (4) kerek mepu hiram matip mar im: "Menmen im yaaim." Epei au, mit iuwe nar 24 hir newen ninip n'waai ti newenipi niuk mirakit.

6

Mitik keweik'in kire Sipsip hirak kewep t'rhin mau t'wei

1 *Hir nine henye newenipiyet epei au, hi hir Mitik keweik'in kire Sipsip kehimitan mitik nipaa kaa kesak menmen enum maiu hirak keit t'wei t'rhin hispinak wik (7) mewik, hirak kewep hak. Hirak kewep hak, hirak kiutip ke menmen tekyaaait (4) kerek hiram mepu hirak katip him iuwe kire nepni mewen'in, hirak katip kar ik: "Ti enen!"

2 *Hirak katip epei au, hi hir hos hak ke hike kiutip kan. Mitik keit wit ke God kau sip kirak hirak ketenen h'ne ke yipo henmik. Hir mit en newetiw'ek menmen mar ke hore haam hirak kew'rem mekiuwe sip kentar hirak mitik enuk iuwe kakno kakin'in mit kakn'ip.

3 Hirak epei ken, hi hir Mitik keweik'in kire Sipsip kewep t'rhin hak (namba 2) kau t'wei ik. Hirak kewep t'rhin hak kau t'wei ik, hi hemtau menmen hak ke menmen kerek hiram mepu, hirak katip kar ik: "Ti enen!"

4 Hira katip epei au, hos hak epei kan hirak kire nin'ik. Mitik hak keit wit ke God hirak kau sip kirak. Hir newetiw'ek menmen iuwe te hirak kakn'ip mit nau nan'nepan hir nan'nepe h'ras nani. Hir newetiw'ek h'ne iuwe te hirak ken.

5 Hirak ken epei au, hi hir Mitik keweik'in kire Sipsip kewep t'rhin hak (namba 3) kau t'wei ik. Hirak kewep t'rhin hak kau t'wei ik, hi hemtau menmen ham me menmen

* 5:6 Jo 1:36; Rev 1:4, 5:12, 13:8; Sek 4:10 * 5:7 Rev 4:2, 10 * 5:8 Rev 8:3-4, 14:2, 15:2; Sam 141:2 * 5:9 Sam 33:3, 40:3, 96:1, 98:1, 144:9; Rev 14:3 * 5:10 Eks 19:6; Ais 61:6; Rev 1:6, 20:6, 22:5 * 5:11-12 Dan 7:10; Hi 12:22 * 5:11-12 Rev 5:6; 1Kro 29:11 * 5:13 Rev 4:2, 10 * 6:1 Rev 5:1, 4:6 * 6:2 Sek 1:8, 6:1-6

kerek mepu h̄rak kat̄ip kar ik: “Ti enen!” H̄rak kat̄ip epei au, hi h̄r hos k̄re n̄p̄iak kan. M̄t̄ik hak keit wit kerek God kewik, h̄rak ketenen skel mekre his m̄rak.

⁶ H̄rak ketenen skel mekre his m̄rak, hi hemtau h̄m n̄m̄n ke menmen tekyaāit (4) kerek mepu, h̄rak kat̄ip kar ik: “M̄t̄ nansiuwe rais m̄re h̄ike mekre wa hesnu kiut̄ip kerek nan̄t pewek me wok me w̄i miut̄ip mererim. M̄t̄ nansiuwe rais m̄re braunpela mekre wa hesnu wikak keremem, te h̄r nan̄t pewek me wok w̄i miut̄ip mererim. Te ti ap eh̄iwaank wel mekite t̄par wain.” H̄rak ket̄p̄wekem epei au, h̄rak m̄t̄ik kau hos h̄rak k̄n̄at̄in ken t̄i kak̄iakem kakisesim.

⁷ H̄rak kat̄ip epei au, hi h̄r M̄t̄ik keweik̄n k̄re Sipsip kewep t̄rhin hak (namba 4) kau t̄wei ik. H̄rak kewep t̄rhin (namba 4) kau t̄wei ik, hi hemtau menmen ham me menmen tekyaāit (4) kerek h̄ram mepu, h̄rak kiut̄ip kat̄ip: “Ti enen!”

⁸ H̄rak kat̄ip epei au, te hi h̄r hos hak k̄re kono kan. M̄t̄ik hak keit wit ke God kau sip k̄rak niuk m̄rak “M̄t̄ nani.” M̄t̄ik hak niuk m̄rak “Si enum tat̄in m̄t̄” h̄rak kau hos kisesik. H̄r netpor h̄ram yaaim te h̄rak̄it tatno tatnep m̄t̄ miyap̄r niut̄ip niut̄ip nerer wit wit. H̄rak̄it tat̄nkeri nar ke weiw̄ik tekyaāit nerer wit te h̄rak̄it tatnep m̄t̄ miyap̄r ne weiw̄ik miut̄ip nerer wit wit, h̄r nani. H̄rak̄it tat̄n̄p̄ tat̄ir ik: Han nan̄nepan nani, han nan̄nap nani, han n̄n̄p̄i mam̄n nani, han miyak enum me yaank mam̄n̄p̄ h̄r nani. H̄r netp̄wek̄it nepei au, h̄rak̄it ten t̄ntat̄in ten t̄i t̄r̄iakem tisesim.

⁹ H̄rak̄it epei ten, m̄t̄ik keweik̄n k̄re sipsip kewep t̄rhin hak (namba 5) kau t̄wei. H̄rak kewep t̄rhin epei au, hi h̄r h̄m̄n ke m̄t̄ m̄n̄k̄ k̄naana kerek m̄t̄ newepwar menmen newet God em. N̄paa m̄t̄ in h̄r nat̄ip m̄t̄ miyap̄r h̄m me God, te h̄r m̄t̄ enun nan̄p̄ naa. H̄r naa n̄re sipsip m̄t̄ nan̄p̄, te h̄r nan nau n̄n̄k̄ k̄naana im e.

¹⁰ H̄r n̄n̄k̄ neit k̄naana, h̄r n̄nap nat̄ip, “M̄t̄ik Iuwe God, ti yaaik, ti Haai ke h̄m yaaim. Ewaai meruri te ti skelim m̄t̄ nau t̄i an̄p̄ nan̄ntar h̄r n̄paa newep haiu maa?”

¹¹ H̄r nat̄ip epei au, God kat̄ip h̄r nan̄t laplap m̄re h̄ike nentar han k̄r h̄rak prar prar. H̄r nepei net̄wem, h̄rak ket̄por kar ik: “Yi wen eimer̄r w̄i meiyam ere maain m̄t̄ enun nan̄nep ni yinan nantike m̄t̄ han nis̄sa nar ke n̄paa yi h̄ras yis̄sa h̄r

niwep. Maain h̄r nan̄nep m̄t̄ kerek hi hehim̄teni te hi skelim m̄t̄ enum in an̄p̄.”

¹² H̄rak kat̄ip epei au, M̄t̄ik keweik̄n k̄re Sipsip kewep t̄rhin hak (namba 6) kau t̄wei ik. H̄rak kewepim epei au, hi h̄r t̄i kitan̄k̄ w̄isenum. Hi h̄r wepni (o yam) keweik̄n k̄re n̄p̄iak kar ke wa yirak meket mesine m̄waai t̄i. Wenke kewis pak̄in te h̄rak k̄re hemkre.

¹³ H̄r yap̄rwe mau nepni menke men t̄i m̄re h̄naana herpek menepep m̄waai t̄i w̄i kerek yuwerep m̄niu man menepepim.

¹⁴ H̄r yap̄rwe mau nepni menke men t̄i epei au, hi h̄r nepni h̄remes mewen men m̄saw̄n m̄re miyap̄r h̄r newen hause nesenkekim men niut̄ip. M̄niu (o neiȳp̄) yap̄rwe kiut̄ip kiut̄ip kenke k̄waai t̄i m̄re meri mewen. Wit wan kimaam keketim h̄ram yap̄rwe mewen̄n mekre t̄par.

¹⁵ Menmen im epei man, te hi h̄r m̄t̄ iuwe n̄n̄n̄ naan̄pre m̄t̄ nau t̄i, h̄r netike m̄t̄ iuwe gavman, m̄t̄ iuwe ne ami, m̄t̄ iuwe netenen pewek iuwe, m̄t̄ han niuk m̄r iuwe, h̄r m̄t̄ yap̄rwe n̄r̄iak menmen ap neit pewek mererim, h̄r m̄t̄ han au nau werek werek. H̄r yap̄rwe n̄r̄r̄n̄ nen n̄saw̄n. Han n̄saw̄n nek̄re m̄niu (o neiȳp̄) o han iuwe me t̄i, han n̄saw̄n n̄n̄k̄ nan iuwe me m̄niu (o neiȳp̄).

¹⁶ H̄r n̄saw̄n neit ein h̄r hanhan nitehi nan metike m̄niu h̄r nat̄ip nar ik: “Haiu hanhan yi yaȳnke eiwep haiu mami te yi eisonai te haiu ap mam̄r ninaana me God kerek kau yeno m̄rak iuwe, h̄rak ketike M̄t̄ik keweik̄n k̄re Sipsip kerek han enuk keruiwai kakwep.

¹⁷ Wi enum epei man te God skelim haiu m̄t̄ kak̄ntar menmen enum haiu m̄t̄ m̄r̄iakem. Neim̄n̄ h̄r nepu h̄r naanmam̄pre h̄ras ne m̄t̄ik̄it wiketeret kerek h̄rak̄it han enuk tat̄n̄p̄? Taau!”

7

M̄t̄ ne Isrel nar 144,000 h̄r ensel ne God newis mak mau maat k̄r

¹ Maain hi h̄r m̄t̄ik̄it ensel tekyaāit (4) terp teweik̄n t̄i m̄t̄ newim. H̄rak̄it terp tewen n̄me te h̄ram ap m̄niu meit wit o wan au. H̄ram ap m̄niu menep nu memenep t̄wei au.

² Hi h̄ret epei au, hi h̄r ensel hak ke God kerek kepu, h̄rak keke wit wepni kokai kan, h̄rak ketenen mak ke God kek̄re his m̄rak. H̄rak k̄nap ken̄ne h̄m iuwe kat̄ip

* 6:8 Jer 15:1-3; Esi 5:12, 17, 14:21, 33:27 * 6:10 Rev 16:7; Diu 32:43; Sam 79:10 * 6:11 Rev 3:4-5, 7:9, 13, 19:14

* 6:12 Mt 24:29; Ap 2:20; Rev 8:12 * 6:13 Ais 34:4 * 6:14 Rev 16:20 * 6:15 Ais 2:10, 19, 21 * 6:16 Lu 23:30;

Rev 4:2, 10 * 6:17 Joe 2:11; Nea 1:6; Mal 3:2 * 7:1 Jer 49:36; Dan 7:2 * 7:3 Esi 9:4, 6; Rev 9:4

ensel tekyaaıt (4) kerek God ketpıwekıt hırakıt tatıwaank tı mıt newık kekıte wan.

³ *Hırak ketpıwekıt kar ik: “Yı ap yayıwaank tı o wan o nu mau tı ere haiu ensel in haiu mamwıs mak me God mamu maat ke mıt miyapır kerek nıses hım me God meteikın hır nırak te menmen mamıwaankı au. Maain yı yayıwaank menmen.”

⁴ *Hırak katıp epei au, hi hemtau hır newıs mak me God mau maat ke mıt miyapır. Hır netpo hır newıs mak me God mau maat ke mıt miyapır ne Isrel nar ke 144,000 mıt.

⁵ Hır ne weiwık miutıp me Juda 12,000 neıt mak. Hır ne weiwık miutıp me Ruben 12,000 neıt mak. Hır ne weiwık miutıp me Gat 12,000 neıt mak.

⁶ Hır ne weiwık miutıp me Asa 12,000 mıt neıt mak. Hır ne weiwık miutıp me Naptalai 12,000 mıt neıt mak. Hır ne weiwık miutıp me Manasa 12,000 mıt neıt mak.

⁷ Hır ne weiwık miutıp me Simion 12,000 mıt neıt mak. Hır ne weiwık miutıp me Lıvai 12,000 mıt neıt mak. Hır ne weiwık miutıp me Isaka 12,000 mıt neıt mak.

⁸ Hır ne weiwık miutıp me Sebyulan 12,000 mıt neıt mak. Hır ne weiwık me Josep 12,000 mıt neıt mak. Hır ne weiwık miutıp me Bensamin 12,000 mıt neıt mak. Hır mıt yapırwe in e hır neıt mak me God mewı.

Mıt miyapır yapırwe newenıpi niuk me God

⁹ *Maain, hi hır mıt miyapır yapırwe te hi ap hewenhısi au. Hır nerer wıt wıt, yınk mır ham ham, hır ne weiwık ham ham yapırwe, hır natıp hım ham hım ham yapırwe. Hır nerp nınaan me Mıtık İuwe kau yeno mırak ketıke Mıtık keweikın kıre Sıpsıp. Mıt miyapır in hır namır laplap nokim mıre hıke, hır netenen wapnake mekre his mır meteikın hır nının menmen enum.

¹⁰ *Hır netenen wapnake mekre his mır, hır nınap natıp hım İuwe, “God kau kerek kau yeno mırak, hırak ketıke Mıtık kerek keweikın kıre Sıpsıp hırakıt epei tekepı pıke tetahıs haiu mepu werek werek.”

¹¹ Mıt yapırwe ensel nerp neweikın yeno me Mıtık İuwe ketıke menmen tekyaaıt kerek hıram mepu, metıke mıt İuwe nar 24. Ensel hır newen nınıp nıwaai tı menep yeno im newenıpi niuk me God.

¹² *Hır natıp nar ik: “Haiu matıp werek. Haiu han yaaik İuwe mamrıuwe God kauı. Haiu matıp me menmen yaaim mırak. Hırak kerek kerteı menmen werek werek, haiu matıp hırak yaaik. Hırak niuk mırak İuwe, hırak mıtık enuk manp enuk kının menmen yapırwe. Haiu hanhan menmen yapırwe hıram mamwenıpi niuk mırak tıpmıın tıpmıın enum eık.”

Mıt nınaaiwır menmen enum nıpaı manıp neıt tı te hır nepu werek

¹³ *Mıtık İuwe kiutıp nımın ke mıt İuwe nar ke 24 hırak kan kitauhi kar ik: “Tı herteı mıt ein kerek namır laplap mıre hıke? Hır nei ne neın? Hır neke neın nan?”

¹⁴ *Hi hewenhi hetpıwek har ik: “Tı kerek ti herteiri. Hi au.” Hırak katıp, “Mıt miyapır in hır mıt enum nepan hır nerekyor enum nanıp naa. Hır nıses hım me God werek werek, te menmen im hıram mar ke hır nekemyet laplap mır merıuwe hemkre me Mıtık keweikın kıre Sıpsıp te laplap mır hıram mıre hıke enum meıt meteikın han kır hırak yaaik prar prar.

¹⁵ *Hır wen nıses hım me God mıt nanıp naa, te hır in ek hır nerp nınaan me God kau yeno mırak, hır wıtaan wanewık hır nırak menmen mırak neıt wınak kırak yaaik neıt nımın en. Hırak God kerek kau yeno mırak hırak naanmampror.

¹⁶ *Maain hır ap nınıpı mamın meıyam o hanhan nanım tıpar meıyam nanu enum nanır ik ek au. Wepni (o yanm) ap kıkınıp o sıwaan ap mamnıp au.

¹⁷ *Hır nanu werek nanıntar Mıtık keweikın kıre Sıpsıp kerek kerp nımın me yeno me God, hırak naanmamrır kıre mıtık naanempre sıpsıp. Hırak kerıyeı kerı kakno wıt kerek hıtık tıpar mıwaai mekrerem. Mar im hırak naanmamre mıt miyapır hır hekrit hekrit hır han yaaik nanu nanıtıp wıre wıre meıt. God kaksıunen wan tıpar mau nanamır kır te maain hır ap pıke nankıt meıyam au.”

8

Mıtık keweikın kıre Sıpsıp kewep tırhin hispınak wık (7) mau tıwei

¹ *Hi hır menmen im epei au, hi hır Mıtık keweikın kıre Sıpsıp pıke kewep tırhin namba 7. Hırak kewep tırhin ik kau tıwei, maain kıke, menmen yapırwe meıt wıt ke God kekıntıp wıre wıre meıt.

² Menmen mekıntıp wıre wıre meıt ere werek, hi hır ensel hispınak wık (7) kerek

* 7:4 Rev 14:1, 3 * 7:9 Rev 5:9, 6:11 * 7:10 Rev 12:10 * 7:12 Rev 5:12, 11:17 * 7:13 Rev 7:9 * 7:14 Mt 24:21 * 7:15 Rev 3:12 * 7:16 Ais 49:10 * 7:17 Rev 5:6, 21:4; Jo 10:11; Sam 23:2; Ais 25:8 * 8:1 Hab 2:20 * 8:3 Rev 5:8, 9:13; Eks 30:1-3

nerp ninaan me God. Hîr nari taur hispînak wik (7) netenenim, maain hîr netenwim nîram.

³*Hîr neit taur hispînak wik (7) nepei au, hi hîr ensel hak kan kerp menep kînaan alta ketenen menmen mîre mîn hîram me gol. Mîn im hîram menmen me metenen waniu (o win) maain hîr si tatîm, si tîwekre mîram hîram mînîm yaaim. Hîrak keit waniu (o win) yapîrwe, te hîrak kakîsiyem mamriuwe hîm kerek nîpaa mît nises God hîr nitîwekhi menmen meriuwerem. Hîrak kakîsiyem kakîntar kînaan merp menep yeno God kewim te hîrak han yaaik keriuwerem.

⁴*Hîrak kesiyem, si tîwekre mîram, metike hîm nîpaa mît nises God hîr nitîwekhi menmen meriuwerem, hîram mîniyu menep ninaan me God me his me ensel keit ninaan mîrak.

⁵*Si tîwekre mîniyu men, ensel keit si mau kînaan kewîm mekre mîm me gol, keteikîm in ek God kemtau menmen mît nînik kînaan nitîwekhiyem hîrak kaknep mît kakriuwerem, hîrak keiyîm kewîrem men tî. Hîrak kewîrem men tî mît newik, hîram nepni mewenîm mîr mîre si, si men in men ein, menmen iuwe mepupu mekre nepni, tî kîtanîk enuk.

Ensel tekyaaît (4) te ensel hispînak wik (7) tetenwo taur mîrakî.

⁶Hîrak ensel kewîr mîm mîre gol men tî, ensel nar hispînak wik (7) kerek netenen taur, hîr newis taur mau hîm kîr nantenwewim.

⁷*Hîrak ensel kiutîp ketenwo taur kîrak te hawî kîre ais ketike si hemkre mekrerem hîram men tî. Ham miutîp merer wit wit me ham wikak merer wit wit me tî, hîram si taam te nu pînam metike yenkis mewim hîram si taam ere mesi.

⁸*Menmen im man nepei au, hîrak ensel hak (namba 2) hîrak ketenwo taur kîrak te mîtik ensel hak kewîr menmen mîre mîniyu (o neiyîp) hîram metnen mîre si men mîripe wan. Ham miutîp me ham wikak me wan hîram meweikîm mîre hemkre.

⁹Menmen yapîrwe mepu mekre wan kerek si mîripe wan im meweikîm mîre hemkre, hîram yapîrwe maa. Sip yapîrwe menterer wan kerek si mîripe wan hîram mewaank meit.

¹⁰Nepei au, hîrak ensel hak (namba 3) ketenwo taur kîrak, te hi hîr menmen mîre hîr mau nepni hîram metnen mîre wapnake hîram mînatîm meke nepni mîripe mani metike hitîk.

¹¹*Ham miutîp me wikak me mani yapîrwe merer wit wit hîram meweikîm mîre tîpar enum menip mît miyapîr nani merekir nin mîre tiuwe hîrîp. Mît miyapîr yapîrwe naa nentar hîr naam tîpar enum im.

¹²*Hîr naam tîpar enum epei au, hi hîr ensel hak (namba) ketenwo taur kîrak. Hîrak ketenwewik te ham miutîp me wikak me wepni, wenke, hîr, hîram ap mîr au. Wepni (o yanm) ap kîr mei miutîp me wî kerek hîrak kîr kau tî ik au. Wenke ke wîtaan ketike hîr hîram mises menmen me wepni kîrakem ap mîr mei miutîp me wîtaan.

¹³*Hi hîr menmen im epei au, hi hîr hore hîm keniuwe kau niu te hi han kitet har ik: “Menmen enum mamnen.” Hîrak keniuwe kau niu hi hemtewek katîp hîm iuwe kar ik: “Menmen enum menmen enum menmen enum mamnen mît miyapîr ne tî mamîwaanki me wî mîtikît ensel hîrakît wikak tatenwo taur mîrakît mîkaru.”

9

Ensel hak (namba 5) ketenwo taur kîrak

¹*Hore hîm keniuwe ken epei au, hi hemtau ensel hak (namba 5) ketenwo taur kîrak. Hîrak ketenwewik, hi hîr saur hak kînatîm keke nepni kan tî. Hîrak kehîmîtan mîtik ensel hak. God kewetîwek ki me weipîr hîram mîwapîm hei enuk kesikekre te hîr mît ap te nanmunaan nanîr tî nîmîm ein au.

²*Hîrak kîkaisiu weipîr ke hei enuk ik, si tîwekre iuwe mîre mît nesi ni hîram mîniyu mekre hei man ere mîwapîm wepni ketike nepni hîram toto.

³*Nepni hîram toto, hi hîr weise meke si tîwekre menetnen man tî. God keweikîmhis em hîram menep mît mar ke mispenepnam (o nîkînpînepnam).

⁴*God epei ketpor kar ik: “Yi ap yayîm yenkis o nu tîwei menmen yapîrwe mewo mau tî te yi yayîwaankem au emî!” Yi einep mît kerek mak me God ap mau maat kîr, yi einîp keriyen.

⁵Yi einep mît in eiyaanki me wenke hispînak (5) keremem te yi ap einîp nani au emî!” Weise im menep mît te yînk kîr kenen (o meiyewor) mar ke henik manîp mînwo.

⁶*Me wî weise mau tî, mît miyapîr yapîrwe hanhan iuwe te nani, te God kaknîpi ap nani taau.

* 8:4 Rev 5:8 * 8:5 Lev 16:12; Eks 19:16-19; Rev 4:5, 11:19, 16:18 * 8:7 Eks 9:23-26; Esi 38:22; Joe 2:30 * 8:8 Eks 7:20-21 * 8:11 Jer 9:15 * 8:12 Rev 6:12-13 * 8:13 Rev 9:12, 11:14 * 9:1 Rev 20:1 * 9:2 Jen 19:28; Joe 2:2, 10; Eks 19:18 * 9:3 Eks 10:12, 15 * 9:4 Rev 7:3 * 9:6 Jop 3:21; Jer 8:3; Rev 6:16 * 9:7-8 Joe 2:4 * 9:7-8 Joe 1:6

7-8 **Hi h̄r wise im h̄ram menmen mau ȳnk m̄r m̄re hos m̄t h̄r new̄r menmen n̄wap̄nem nan̄no nantike m̄t han nan̄nepan. Hi h̄r menmen m̄re hat me gol mau paan k̄r. Ninaan m̄r m̄re ninaan me m̄t, paan m̄r nokim m̄re paan ke miyap̄r. Mekre h̄m m̄r hi h̄r yehes m̄r h̄ram iuwe mar ke sak n̄k̄n.

9 *Hi h̄r menmen m̄re nopen kike m̄wap̄n han pank m̄ram. Yap̄r m̄ram mat̄p meniuwe mar ke hore haam yap̄rwe meniuwe mariyaam yap̄r mat̄p.

10 Hi h̄r ponik k̄r k̄re ponik ke mispenepnam (o n̄k̄npenepnam) n̄k̄n kewik h̄r nenep m̄t neriuwerem. H̄ram menep m̄t ere wenke hisp̄nak (5) meriuwe ponik k̄r meriuwet nap m̄nwi.

11 M̄t̄k iuwe kin̄n naanmamre wise enum im h̄rak m̄t̄k iuwe kerek naanm̄pre hei enuk kerek kesikekre te h̄r m̄t ap nan̄r t̄ n̄m̄n ein au. Niuk m̄rak me h̄m me Isrel “Abadon.” Niuk m̄rak me h̄m Grik, h̄ram “Apolyon” o “M̄t̄k enuk kewaank menmen.”

12 *Menmen enum im miut̄p mewaank m̄t h̄ram nepei au. Yi eiȳrek! Hi h̄r menmen enum wik m̄karu epei mamnen kerek hore h̄m n̄paa ket̄pim h̄ram mamnen.

Ensel hak (namba 6) ketenwo taur k̄rak

13 *Hi h̄r menmen im epei au, hi hemtau ensel (namba 6) ketenwo taur k̄rak. Epei au, hi hemtau h̄m me m̄t̄k kat̄p n̄m̄n ke kom tekyaāt (4) kau kent̄r k̄naan me gol kerek ensel n̄man si menmen m̄n̄n yaaim newet God em.

14 *H̄rak kat̄p ensel hak (namba 6) kerek ketenwo taur, h̄rak ket̄p̄wek kar ik: “Ti esiupan ensel tekyaāt (4) enuk̄t kerek God n̄paa kesenkik̄t h̄rak̄t tau teit mani iuwe Yufretis. Ti esiupanet h̄rak̄t tato.”

15 *H̄rak ken kesiupanet h̄rak̄t ten tehimit̄an h̄r m̄t miyap̄r yap̄rwe nau t̄ nar weiw̄k wikak nerer wit wit, maain h̄rak̄t tatnep m̄t miyap̄r ne weiw̄k miut̄p nerer wit wit. N̄paa God keh̄m̄tenik̄t h̄rak̄t tau teit temer̄r wenke ik, w̄ im me tit̄o im te h̄rak̄t tatr̄ak menmen im.

16 H̄r ensel h̄r nin̄n, m̄t n̄riak menmen m̄r h̄r nau hos nisesi. Hi hemtau m̄t̄k hak kat̄p h̄r yap̄rwe n̄re 200 milion m̄t.

17 Hi wen h̄tyak h̄r m̄t netike hos m̄r. H̄ram marim: M̄t han in netike hos h̄r neriuwet ain m̄re nin̄m mau han pank, han neriuwet ain m̄re yinam̄n, han m̄re kono. Hos paan k̄r h̄rak k̄re pusi ke

yaank laion h̄rak wisenuk kin̄n sak niuk m̄rak laion.

18 Si t̄wekre metike si, si me nan sulfa meke h̄m m̄r man. Marim h̄r nenep m̄t miyap̄r yap̄rwe ne weiw̄k miut̄p nerer wit wit n̄paa h̄r neh̄m̄tenor.

19 H̄ram menep m̄t meriuwe h̄m k̄ram keremem au. H̄ram menep m̄t meriuwe h̄m ketike ponik k̄ram. Ponik h̄ram m̄re manpen (o yenmik) paan kewim te h̄r nenep m̄t neriuwe menmen im h̄r naa neit.

20 *H̄r nenep m̄t miyap̄r yap̄rwe meriuwe menmen m̄r enum te m̄t miyap̄r wen nau t̄ ap neweik̄n sip newet menmen enum, nises h̄m me God au. H̄r ap neweik̄n sip newet t̄pir, tein̄k ninaan me nu h̄r nimaam me gol o silva o nan au. Menmen im h̄r newen̄pi niuk m̄r h̄ram ap m̄riak menmen kike au. H̄ram ap mam̄r menmen o memtau menmen o mekrit men in men ein taau.

21 H̄r ap neweik̄n sip newet menmen enum me t̄pir au, h̄r ap neweik̄n sip newet menmen enum me h̄r nenep m̄t naa, menmen me nasi o nari miyap̄r his newenem n̄riaran, o nekint̄p menmen. Au, h̄r wen nisesim nau neit.

10

Ensel kewet Jon t̄wei h̄rak ket̄wek kaak

1 Menmen im epei man, hi h̄r ensel hak wisenuk keke wit ke God kan. Nap̄i m̄wap̄nek mar ke klos m̄t neriuwetem m̄wap̄n ȳnk k̄r, manpen (o yenmik) kewep h̄m kau paan k̄rak kau niu, n̄naan m̄rak m̄r m̄re wepni, h̄t m̄rak merh̄he mar ke si.

2 H̄rak ketenen buk hak kike kekere his m̄rak h̄rak kewep (o keyi) k̄waai. H̄rak kewis h̄t yaaim mentar wan, h̄t henkik merp t̄i,

3 h̄rak in ek k̄nap ken̄ne h̄m iuwe, h̄m kewen ken yan̄m̄n. H̄rak ken̄ne h̄m iuwe te nepni mewen̄n mar ke hisp̄nak wik (7) mat̄p h̄m.

4 *H̄ram mat̄p epei au, hi hare ewis menmen im mamu t̄wei, te hi hemtau h̄m me m̄t̄k hak meke wit ke God man h̄rak ketpo kar ik: “H̄m me nepni mewen̄n h̄ram met̄pim t̄i ap ewis̄m mau t̄wei kit em̄t! Ti h̄saw̄nem ap ewep̄yap̄rem em̄t!”

5 *H̄rak kat̄p epei au, hi h̄r ensel kerek n̄paa kerp kent̄r wan metike t̄i, h̄rak k̄k̄am his yaaim m̄rak men niu.

* 9:9 Joe 2:5 * 9:12 Rev 8:13 * 9:13 Rev 8:3 * 9:14 Rev 16:12 * 9:15 Rev 8:7-12 * 9:20 Rev 16:9, 11;

Ais 2:8, 20; 1Ko 10:19-20; Sam 115:4-7, 135:15-17; Dan 5:23 * 10:4 Dan 8:26, 12:4, 9 * 10:5 Diu 32:40; Dan 12:7

* 10:6 Nia 9:6; Sam 146:6

6 *Hirak kikiam his yaaim mirak men niu, hirak katip kar ik: "Hi hatip werek hekrehir ke God kerek nipaa kiriak nepni, ti ketike wan, menmen yapirwe mewim, hirak kerek kaku tipmain tipmain enum eik. Hi hatip haisu ap mamerir wi meiyam mamnen au.

7 *Maain yi yayimtau ensel hak kar ke hispinak wik (7) hirak kaktenwo taur kirak, menmen God kiriakem kisawinem hiram epei au mesi. Nipaa God katip mit narak profet menmen im hir newisim mau tiwei. Te hiram mamnen mar ke nipaa hirak ketpor."

8 Mitik ensel ik katip epei au, mitik keit wit ke God nipaa ketpo menmen, hirak pike ketpo him ketpo kar ik: "Ti eno ehik buk kewep (o keyi) kiwaai his yaaim me mitik ensel kerek kerp wan metike ti."

9 *Hirak katip epei au, hi hen hir mitik ensel hi hetpiwek har ik: "Ti eweto buk kewep (o keyi) kiwaai his mit." Hirak kewenhi ketpo kar ik: "Ti etiwewek ehik. Ti ehik hirak yaaik katin him, te maain mekre tu kit hirak enuk him sisi."

10 Hirak ketpo epei au, hi heit buk ik ke his me mitik ensel hi haak. Hi haak hirak yaaik katin him kire hinaana, te maain hi haak henektin, hirak kekere tu kai enuk him sisi kentar him enum mekreke maain mamnen mamnep mit.

11 Hi haak henektin, mitik ketpo kar ik: "Buk ik ti nepei haak hirak kakikepit te ti pike atip awepyapir him me God me menmen yapirwe mamnen mit miyapir kerek natip him ham him ham nerer wit wit, yink kir hak hak, hir netike mit iuwe nir naanipror."

11

Him me mitikik wiketeret ten ti tewepyapir him me God

1 *Hirak ketpo epei au, hir neweto henmik netpo nar ik: "Ti eno enin mak ke winak iuwe ke God keit ti ketike kinaana mit newepwar menmen newet God menmen menterim. Epei au, ti ewenhis mit miyapir kerek newenipi niuk me God neitai.

2 *Te ti ap enin mak ke niwa hiram meit witeik meweiin winak iuwe ke God au ekit! Ti ap enin mak ke niwa im mentar God kakwis mit ap ne weiwik me Isrel hir naninen wit Jerusalem me 42 wenke hir naanmamre mit nanu en, hir nanawaank menmen meitai.

3 Hi God awet mitikik wik tai menmen mai iuwe te hirakit tatno tatwepyapir him mai. Hirakit tatmir laplap mire bek rais tatiteikin mit hirakit yink enuk teri- uwe menmen enum mir te hirakit tatu tatwepyapir him mai me titi wikak wenke hispinak kiutip (o 42 wenke).

4 *Mitikik wik it hirakit tire nu Oliv wik tetike lam wik kerek nipaa mitik profet Sekaraia ketpim, terp ti tiriak menmen te Mitik Iuwe God kerek kinin naanipre mit nau ti hirak kiret.

5 *Mit han hir hanhan naniksip, si mamike him kirakit si tatin mit enun in. Neimin hir naniksip hir nani nanriuwe si enum im.

6 *Hi awisikik hiram yaaim me hirakit tatnip nepni te hawi ap kaknen me wi hirakit terp ti tewepyapir him mirakit. Hirakit iuwe te hirakit terite teweiinhis tipar hiram mire hemkre, o tatiwaank mit miyapir ne ti hir naninap nanriuwe menmen enum. Wi hirakit hanhan tiriakem, hirakit tiriakem.

7 *Maain mitikik wiketeret hirakit tatitip him mirakit tatwepyapirem epei au, tipir enuk keweikin kire miyak hirak kakniu kakoke hei enuk kesikekre, hirak kakniu kaknen kaktikeret tatnepakit kakininet kakiksip tati.

8 *Hirak kakininet kakiksip tati, herwe yink mirakit mamwaai yayiwe ke wit Jerusalem. Haisu matip tok piksa haisu menewem wit Sodom o Isip mentar wit im mit newi hir mit enun nepan ne God. Hirak wit kerek Mitik Iuwe kir mit newenkekik kau nu tentarakit.

9 Mit miyapir han natip him ham him ham nerer wit wit kerek mit nau ti, hir nanir herwe yink mirakit me wi wikak metike wi ham pinam kike. Hir ap nanwis mit nanwisikik tatikre hei au nentar hir han enuk neriuweret hir hanhan nanrekiwekit enum.

10 Mit miyapir yapirwe nau ti hir han yaaik nanintar hirakit tati. Hir han yaaik te hir nanire nanwetan menmen nanintar mitikik profet wiketeret hirakit tewaank mit miyapir nau ti terekyor enum hirakit taa.

11 *Hirakit tatiwaai me wi wikak metike wi ham pinam kike, God kaksuiwe nap mamnen mamu mamikeret te hirakit pike tatikrit tatirp. Hirakit pike tatikrit tatirp, mit miyapir kerek naniret hir nanipirpir wisenau.

* 10:7 Dan 9:6, 10; Emo 3:7 * 10:9 Esi 2:8, 3:1-3 * 11:1 Esi 40:3; Sek 2:1-2 * 11:2 Lu 21:24; Rev 12:6, 13:5

* 11:4 Sek 4:3, 11-14 * 11:5 2Sml 22:9; 2Kin 1:10; Sam 97:3; Jer 5:14 * 11:6 1Kin 17:1; Eks 7:17-20; 1Sml 4:8

* 11:7 Dan 7:21; Rev 12:17, 13:1, 7, 17:8 * 11:8 Lu 13:34 * 11:11 Esi 37:5, 10 * 11:12 2Kin 2:11

12 *Hir nanipirpir wisenum hir nanimtau him me mitik keit wit ke God hirak kaktip kakir ik: "Yi wiketeret yi einiu einen in." Hirak kakitpwekit mit enun nepan narakit naniret tatniu tatikre napit tatno wit ke God.

13 *Hirakit tatno wit ke God, waswas ti kaktanik wisenuk, pinak kiutip ke wit kiutip hir nenke pinam mar hiswiyen (10), hirak kakwep te mit miyapir nanir ke 7,000 nani nanit ein. Mit han wen nanu wit Jerusalem hir nanipirpir wisenum nanwenipi niuk me God kerek kau wit kirak iuwe.

14 *Menmen im mamnen te menmen enum namba 2 hiram mamisi. Yi eiyimtau. Maain kike menmen enum namba 3 mamnen."

Ensel hak (namba 7) hirak ketenwo taur kirak

15 *Hirak ketpo menmen im epei au, hi hemtau ensel hak (namba 7) ketenwo taur kirak. Hirak ketenwo taur kirak, hi hemtau him me ensel neit wit ke God hir ninap natip: "Mit miyapir nerer wit wit nau ti, in ek Mitik Iuwe kaiu ketike Mitik Kraisk kerek hirak kehimitanek ken kikaap mit ne ti hirakit tatinin naanmamre mit miyapir yapirwe. Hirak kaku kakit tipmain tipmain enum eik naanmamri."

16 *Hir natip epei au, mit iuwe nar 24 kerek nau yeno me mit iuwe menep ninaan me God, hir newen ninip nwaai newis maat ken ti newenipiyek.

17 *Hir newenipiyek natip nar ik: "Hau matip haiu han yaaik merwit. Ti God kaiu mitik iuwe. Nipaa ti hepu ere in ti hepu. Haiu han yaaik mentar ti epei heit menmen mit iuwe naanmpre mit miyapir heri- uwerem.

18 *Mit nerer wit wit hir epei han enuk ner- wit nentar in ek ti han enuk heriuwi (o herweri). Wi epei man te ti skelim mit miyapir kerek nipaa naa. Wi in ti ewet mit kerek narak menmen mit netike mit profet netike mit miyapir kerek newenipi niuk mit nises him mit, ti ewetir menmen. Hir mit niuk iuwe, hir au weinin, ti ewetir menmen mit yaaim. Wi epei man te ti ehwaank mit miyapir kerek newaank mit miyapir nau ti."

19 *Hir natip epei au, hi hir winak iuwe ke God keit wit kirak kewep kahi kerp keit te hi hir bokis kontrak kehimitan him

God nipaa kewet mit ne Isrel em, hirak keit namin kiwaai yaain. Hi hir bokis keit namin kiwaai yaain, hi hir nepni mewenin hemtewem hiram mewenin, hi hir ti kitanik, hawi yuwerep mire ais man ti.

12

Him me mite wetike kirin enuk

1 Menmen im epei man, hi hir menmen wisenum meit nepni. Hi hir menmen mire mite. Hire weriuwet klos marius mire wepni mau yink kire. Wenke kau kinik hit mire, hire wewis hir mar hiswiyen wik (12) mire hat kerek mit iuwe hir nemun, hire wemun mau paan kire.

2 *Hire wepitu tu himir ketninawe weteiknen wawine nikan te hire wenepip.

3 *Hi hir menmen im epei au, hi hir menmen ham wisenum meit nepni mire kirin. Hirak yink kirak kire ninik, hirak paan kirak kar hispinak wik (7), kom mar hiswiyen (10) mewim. Hirak kewis hat me mit iuwe mar hispinak wik (7) mau paan mirak im.

4 *Hirak kiwaai ponik kirak keyik kari hir ham miutip me pinam wikak mau nepni. Hiram lain miram mar wik mepu nepni, miutip au hirak keriyaam keyim ken ti. Hirak kerp menep ninaan me mite wepitu kemerawe hire wawine nikan. Hirak kemerawe wawine nikan te hirak kakikip kakik.

5 *Maain hire sip newenep hire wine nikan hirak kakinin naanmamre mit miyapir yapirwe nerer wit wit naanmamror werek werek wisenum. Hire wine nikan epei au, kirin kakikip kakik au. Hir mit ensel ne God netiwekhis neiyik nen yeno kerek God kewim.

6 *Mite ip au wirir wen yaank weinik ap mit newik au, wit kerek God nipaa epei kenipek his yaaim te hire wawu werek wawit en. Hir mit ensel narak naanmamrewa me tito wikak metike wenke hispinak kiutip (o 42 wenke).

7 *Hi hir menmen im epei au, mit ensel neit wit ke God hir nenapan. Maikel ketike mit ensel nises him mirak hir netike kirin ketike mit ensel enun narak hir yapirwe nenapan.

8 Hir yapirwe nenapan te kirin ketike ensel enun narak ap ninini au. Maikel ketike ensel narak ninini te hir ap newisi nanu nanit wit ke God me wi meiyam au.

* 11:13 Rev 8:5, 16:18

* 11:14 Rev 9:12

* 11:15 Eks 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; Oba 21

* 11:16 Rev 4:4, 10

* 11:17 Rev 1:4, 8, 15:3

* 11:18 Sam 2:1, 46:6, 115:13; Ro 2:5; Rev 10:7, 19:5, 20:11-13

* 11:19 Rev 8:5, 15:5, 16:21;

Hi 9:4 * 12:2 Mai 4:10

* 12:3 Dan 7:7

* 12:4 Dan 8:10

* 12:5 Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rev 19:15

* 12:6

Rev 11:2-3 * 12:7 Ju 9

* 12:9 Lu 10:18, 22:31; Jen 3:1, 14; Rev 20:2

9 *Hir nepir kirin ketike ensel narak ninaaiwir wit ke God. Kirin, hirak manpen (o yenmik) ke nipa enum eik kepu, mit nenewek Seten, hirak kepno menep ninaan me God kesiuwe him katip God haiu mit enun. Hirak mitik enuk kewises mit miyapir nerer wit wit nau ti. Hir ensel yaain ne God nepirek ketike mit ensel narak enun, hir newirek ketikeri nen ti.

10 *Hir newirek ketikeri nen ti, hi hemtau him ke mitik keit wit ke God. Hirak katip kar ik: "In ek God kaiu hirak ketahis hirak kinin menmen yapirwe keriuwe menmen mirak iuwe. Mitik kerek hirak kehimitanek kan ti kikaap mit hirak keit menmen iuwe me God, hirak Mitik Iuwe. Hirak Mitik Iuwe kentar mit ensel epei nepir mitik enuk kerek witaan wanewik hirak kepnen menep ninaan me God kesiuwe him katip God mit naiu yinan nau ti kerek nises him mirak hir enun.

11 Naiu yinan hir epei nininek neriuwe hemkre me Krais hirak kire Sipsip kerek nipa hemkre mewen men ti. Him God kerek hir netpim newepyapirem hram mekepi te hir nininek. Hir ap ninaain nani te hir hanhan nanu ti au. Hir newis mit enun nanip naa nentar hir nises God him mirak.

12 *Te yi mit yeit wit ke God yetike menmen yapirwe yi han yaaik eyu. Te yi mit miyapir yetike menmen yapirwe me ti yi naanmamre hiras. Seten epei kakikiuwe kaknen ti han enuk wisenuk kakriwaank kakintar hirak kertei wi epei man menep te God kakawaanke kakwerek kakikre si."

13 Kirin kertei hir nepirek, hirak ken ti, hirak kekrit koyei mite kerek nipa wine nikan hirak.

14 *Hirak koyei mite ip te kaaup au. Hir mit ensel newetive yapir mei me hore him te hire weiyim weniuwe wen yaank weinik mit ap newi au, hire waunaaiwir kirin enuk ek hire wen wawu wawit yanimin. Hire wawu wawit en tito wikak metike hawi hitan kiutip (o 42 wenke), hir naanmamprewe me menmen.

15 Hire wirir weniuwe wen, kirin kewep him kirak, tipar wisenum mire mani mekiuwerek men. Tipar mekiuwerek men mises mite ip e, te sir miram mamnanep meiyip mamno hire wawi.

16 Sir miram mamnanep meiyip mamno, ti hirak kekepiye kewep te tipar mekiuwerek men namin kerek nipa kirin keniknem meke him kirak minanep meiyip men.

17 *Ti kekepiye kewep te tipar men namin kerek nipa kirin keniknem, hirak kirin han enuk wisenuk keriuwe mite ip, te hirak kinaiwiprep kirir ken kaknep nikerek han hire nipa winen. Nikerek in hir mit miyapir kerek nises him me God hir natip newepyapir hir nises him me Jisas.

18 Kirin ken kerp تنهاان ke wan.

13

Miyak wiketeret tewepyapir hirekses

1 *Kirin kerp تنهاان me wan eik, hi hir mitik keweikin kire miyak wisenuk hak kinu keke wan kan. Hirak kom mirak mar hiswiyen (10) mepu, paan mar hispinak wik (7) mewik. Hat me mit iuwe mar hiswiyen (10) mau kom mirak, niuk enum mau paan mirak mar hispinak wik (7). Niuk im hram him enum metawin God.

2 *Miyak wisenuk kerek hi hirek keke wan kan, hirak yink kirak kire pusi ke yaank niuk mirak lepat, hit mirak mire miyak enuk kinin sak niuk mirak bea, him kirak kire pusi ke yaank kinin sak niuk mirak laion. Kirin kewetiwek menmen mirak iuwe, hirak kewisik hirak naanmamre mit miyapir nerer wit wit nau ti, hirak kinin menmen yapirwe mau ti.

3 *Hi hir paan kiutip ke miyak wisenuk nipa menmen makip wisenuk te hirak kaki. Au, hram mekiwo hirak kepu werek. Mit miyapir yapirwe nir sak mau paan kirak hir nepirpir natip hirak iuwe te hir nisesik nemtau him mirak.

4 Mit miyapir newenipi kiri nentar hirak kewet miyak wisenuk menmen mirak iuwe te kakinin menmen yapirwe mau ti. Hir newenipi miyak kektikerek nentar hir han kitet hirak iuwe. Hir natip nar ik: "Keimin hirak iuwe kire miyak enuk ik e? Keimin hirak iuwe te kakininek kaktikerek tatnepakit? Taauye!"

5 *God kewis miyak enuk ik katip him enum hirak ketawin God. Hirak kewisik hirak kinin naanmamre menmen yapirwe mau ti me tito wikak metike hawi hitan keiyak.

6 God kewisik te hirak kewep him kirak katip enum hirak ketawin God, wit ke God ketike hir yapirwe kerek nau wit kirak.

7 *God kewisik hirak ketike mit miyapir kerek nises him me God hir nenapan te hirak kinini. Hirak keit menmen iuwe te hirak kinin naanmipre mit miyapir natip him ham him ham, yink kir ham ham hir ne weiwik yapirwe nerer wit wit.

* 12:10 Jop 1:11; Sek 3:1 * 12:12 Ais 44:23, 49:13 * 12:14 Dan 7:25, 12:7 * 12:17 Rev 11:7, 14:12 * 13:1 Rev 12:3, 17:3, 7:12 * 13:2 Dan 7:4-6 * 13:3 Rev 17:8 * 13:5 Dan 7:8, 25, 11:36; Rev 11:2 * 13:7 Rev 11:7 * 13:8 Sam 69:28; Rev 3:5, 5:6, 17:8, 20:12, 15, 21:27

⁸ *Mít miyapír yapírwe nau tí nerer wit wit nanwenípi niuk me miyak enuk wísenuk. Te mít miyapír kerek nípaá God ap kírák tí ketike nepni wen au, hírak kewis niuk mír mau tíwei mírak kehímíténi hír nanu nantikerek, hír ap newenípi niuk me miyak ik au. Tíwei ik hírak tíwei ke Mítík keweikín kóre Sipsip nípaá mít nakíp hírak kaa.

⁹ Yi eiyímtau menmen mai! Neimín hír nemtau hím im hír han ekitetim werek werek!

¹⁰ *Mít kerek God kehímíténi mít han hír nanwisi nekre wínak enuk, hír naníno naníkre wínak enuk. Mít han kerek God kehímíténi mít han hír nanwaai híne me his naníníp, maain hír nanwaai híne me his naníníp nani keriyen. Mít miyapír kerek nises hím me God hír nanínakín tokim nanises God werek werek naníntar menmen enum im mamnen.”

¹¹ Menmen im epei man, hi hír tí kewep, miyak wísenuk hak kíniú tí kan niú ein. Miyak ik kom mírak wik mau paan kírak, híram míre kom me sipsip te hírak katíp enum kar ke kírin katíp.

¹² Miyak wísenuk kerek kises keyiak kínn kan, hírak keit menmen mírak iuwe kekrehír kírak kekepik kenip mít miyapír nau nerer wit wit newenípi niuk me miyak kerek nípaá menmen menep paan kírak ketnen te kaki, au híram mekiwo hírak kepu werek.

¹³ *Miyak kerek kíniú tí kan, hírak kírák menmen iuwe mít nírákem nípaá taau. Hírak kírák menmen ham ham yapírwe, hírak kari si meke nepni man tí te hír mít miyapír nerp en nírek hírak kírák menmen im.

¹⁴ *Hírak kewises mít miyapír yapírwe nan nerer wit wit keriuwe menmen iuwe miyak wísenuk kewisík hírak kírákem menep ninaan mírak. Hírak kewisísorek ketpor kari han kí keriuwerek te hír nime nu ninaan mewim mar ke yínk ke miyak kerek híne kenep paan kírak metnen kaki au híram mekiwo, hírak kepu kepeit.

¹⁵ *Miyak kínn kan kewis miyak kerek kisesik hírak kírák nu míre yínk ke miyak kínn kan. Hírak kekrit kepu kari nap. Yínk ik hírak kekrit kepu kari nap hírak katíp kóre mítík. Mít miyapír kerek nínapen newenípi niuk mírak, hírak kaknípi hír nani.

¹⁶ Hírak kírák menmen ik ketike menmen hak enuk. Hírak kenip mít miyapír yapírwe niuk mír iuwe, niuk weiním, mít

kerek netenen pewek yapírwe, mít han au hír nepu weinín, mít nírák menmen neit pewek mererim, mít han au nírák menmen me mít iuwe naanmípri nírákem weinín. Hírak kenipi hír enwísaayan mak emu his yaaim o emu maat kír.

¹⁷ *Mít miyapír kerek hír ap newísaayan mak me miyak enuk o namba mírak mau his yaaim or maat kír, hír ap te nansiuwe menmen mír nanít pewek mamrerim o naníno nanwír pewek nanít menmen taau.

¹⁸ Haiu han ekitet menmen im werek werek. Mít miyapír kerek nertei menmen werek werek, hír nanwenhis namba me miyak enuk. Namba im híram niuk me mítík. Namba im mírak híram mar 666.

14

Mít nar ke 144,000 nine henye

¹ *Hi hír menmen im epei au, hi hír Mítík keweikín kóre Sipsip hírak kerp wit Jerusalem, niuk mírak ham míniú (o neiyíp) Saion. Hírak ketike 144,000 mít miyapír kerek niuk mírak metike niuk me Haai kírak God mau maat kír, hír nerp ein.

² *Hi epei híri nerp ein, hi hemtau menmen meke nepni man. Híram matíp hím iuwe míre hítkí siurik me sírsír men tí o míre nepni mewenín. Menmen hi hemtewem híram míre mít hír níram gita mír.

³ *Hír mít yapírwe nar ke 144,000 hír nerp menep yeno kerek Mítík Iuwe God kewik. Hír nerp ein nine henye hak yaaik menep menmen tekyaaít (4) híram mepu híram metike mít iuwe nar 24. Mít han nertei nine henye im au. Hír mít miyapír keriyen nípaá God ketorhis ne mít nau tí.

⁴ *Mít miyapír in hír yaain níre míte ap wíwaaí wetike mítík wen au, hír nises God werek werek. Hír yaain níre mít ap nari miyapír his newenem níráran au, hír ap newenípi niuk me típir enum o miyak enuk au. God kerek.

⁵ *Hír mít miyapír yaain. Hír ap natíp hím newisesik meí me wí hír nau tí au.

Mítíkít ensel wikak tatíp hím mírakít

⁶ Hi hír menmen im epei au, hi hír mítík ensel hak keniuwe keke niú kan. God epei keriuwetek kan tí kakwepyapír hím yaaim mírak mamú mamít típmain típmain enum eik. Hírak kan kaktíp hím im mamno mít miyapír hír yínk hak hak, hír natíp hím ham, hím ham, hír ne weiwík yapírwe nau nerer wit wit.

* 13:10 Jer 15:2, 43:11; Mt 26:52; Rev 14:12 * 13:13 Mt 24:24; 2Te 2:9-10 * 13:14 Rev 19:20; Diu 13:1-4 * 13:15

Dan 3:4-6 * 13:17 Rev 14:9, 11, 16:2, 19:20, 20:4 * 14:1 Rev 3:12, 7:3-4 * 14:2 Esi 1:24, 43:2; Rev 1:15, 19:6

* 14:3 Sam 149:1; Ais 42:10; Rev 5:9, 7:4 * 14:4 Ef 5:27 * 14:5 Sam 32:2; Sef 3:13 * 14:7 Rev 10:6

7 *Hirak kɪnap katɪp kar ik: “Yi einain God eiyises hɪm mɪrak eiwenɪpi niuk mɪrak eiyɪntar wɪ epei man te God kakɪnke mɪt miyapɪr nau tɪ. Yi eiwenɪpi niuk me Mɪtɪk luwe God kerek kewis tɪ ketike nepni, wan metike mani, hɪtɪk, heipun. Yi eiwenɪpi keiyak au ekɪt!

8 *Hi hɪrek epei kan ken, hi hɪr mɪtɪk ensel hak kɪsesik kɪnap katɪp kar ik: “Eiyɪmtewek! Wit iuwe niuk mɪrak Babilon epei kewaank. Mɪt miyapɪr nau wit Babilon hɪr epei nari han ke mɪt miyapɪr nau nerer wit wit hɪr nisesi nɪriak menmen enum newenɪpi niuk me tɪpir, neweikɪn sip newet God. Mɪt nau Babilon hɪr nɪre mɪte hɪre wetenen kap wain mekrerem, hɪre wari han ke mɪt te hɪr nanɪm te hɪr nanwaai nantikerep.”

9-10 **Ensel ik epei kan ken, hi hɪr ensel hak kɪkaru kekiuwe kan kɪnap katɪp kar ik: “Mɪt miyapɪr kerek hɪr newenɪpi niuk me miyak enuk o nu mɪre yɪnk ke miyak wɪsenuk o hɪr neit mak mau his mɪr o maat kɪr, hɪr nanɪm tɪpar wain enum hɪm sisi mekre kap me God. Wain im hɪram mehimɪtan menmen enum God kakɪriak mɪt em kakɪntar hɪr nenipek han enuk wɪsenum. Mɪt narik God kakwisi nanɪkre si metnen metike nan salfa mɪkap si, hɪr yɪnk kɪr kaknen (o mamiyewor) wɪsenuk te ensel yaain netike Mɪtɪk keweikɪn kɪre Sipsɪp hɪr nanɪrp nanɪri hɪr nanɪkre si.

11 *Si tɪwekre me si kerek mɪriak yɪnk kɪr kaknen (o mamiyewor), hɪram mamno niu tipmain tipmain enum eik. Mɪt miyapɪr kerek newenɪpi miyak enuk ketike yɪnk kar ke yɪnk ke miyak enuk o mɪt neit mak mɪrak mau his mɪr o maat kɪr, si im mamnip yɪnk kɪr kaknen (o mamiyewor) te si im hɪram ap mami wɪtaan o wanewik au, mamu mamɪt te hɪr mɪt miyapɪr nanu werek werek au.”

12 *Menmen enum me miyak enuk mamnen te mɪt miyapɪr nises hɪm me God o nises hɪm me jɪsas werek werek, hɪr nanɪnakɪn tokim nanɪrp.

13 *Hirak katɪp epei au, hi hemtau hɪm me mɪtɪk ensel keit wit ke God katɪp kar ik: “Ti ewis menmen im mau tɪwei: Mɪt miyapɪr kerek nises Mɪtɪk luwe God, hɪr nani in ere maain te hɪr han yaaik enu.” God Hɪmɪn Yaaik katɪp, “Hɪm im hɪram yaaim. Hɪr nani nanɪnaaiwɪr menmen hɪr epei nɪriakem, hɪr nanu yain yain. Hɪr nanu yaain yaain nanɪntar menmen

nɪpaa hɪr nɪriakem hɪram mamnen mantikeri.”

Ensel neithis mɪt miyapɪr neriyei neri nan God

14 *Hirak katɪp epei au, hi hɪr napɪ kɪre hike kau nepni. Hi hɪr napɪ kɪre hike kau nepni, mɪtɪk kɪre Kraiss hirak kewik hirak kekon hat gol ke mɪt iuwe kau paan kɪrak. Hirak ketenen hɪne ke his tɪknuk enuk.

15 *Hi hɪrek epei au, mɪtɪk ensel hak ketpaan keke wɪnak iuwe ke God kan kenɪne mɪtɪk kerek kau napɪ ketpɪwek hɪm iuwe kar ik: “Ti ehɪt hɪne ke his kit ewaaiyek eremir menmen. Wi epei man menmen mau tɪ hɪram epei maa te ti eremir.”

16 Hirak katɪp epei au, mɪtɪk kau nepni hirak kɪwaai hɪne kɪrak keremir menmen yapɪrwe mau ti.

17 Hirak keremir menmen mau tɪ, mɪtɪk ensel hak keke wɪnak iuwe ke God ketpaan kan, kɪre mɪtɪk kau nepni hirak ketenen hɪne ke his tɪknuk enuk.

18 Hirak kan witeik, ensel hak kerek naanmɪpre si, hirak kɪnaaiwɪr kɪnaan kerek mɪt newepwar menmen newet God em. Hirak kɪnaaiwɪr kɪnaan kenɪne ensel ketenen hɪne ke his tɪknuk enuk ketpɪwek hɪm iuwe kar ik: “Ti ewaai hɪne kit eremirɪr waai wain nɪkim mɪram mau tɪ entar nɪkim hɪram epei mewɪnki.”

19 *Hirak katɪp epei au, ensel ketenen hɪne ke his kɪrak kɪwaaiyek keremirɪr nɪkim hɪram mewɪnki. Hirak keremirɪr hɪram mewɪnki, hirak ketɪwem keiyɪm ken kewɪrem mekre sar te hɪr mɪt ensel neit henkɪp (o henpɪk) nesesis tɪpar mamno. Sar im hɪram tok piksa mehimɪtan God han enuk hirak kaknep mɪt nau ti.

20 Hɪr nesesis nɪkim im mekre sar meit menpɪn me wit. Hɪr nesesis, hemkre meke sar hei kɪrak men mɪre mani kɪniu men yanɪmɪn mar ke 320 kilomita. Hɪram men mau niu mar ke waai mau teruk me hos.

15

Ensel nar ke hispɪnak wik (7) netenen menmen enum mar hispɪnak wik (7).

1 *Hi hɪr menmen me hemkre epei au, hi hɪr menmen ham iuwe meit wit ke God. Hi hɪr mɪt ensel nar hispɪnak wik (7) nanɪnep mɪt. Menmen im enum mamno tɪ mamnep mɪt te maain God han enuk epei au, menmen enum epei au mesi.

* 14:8 Ais 21:9; Rev 17:2, 18:2, 3; Jer 51:7, 8 * 14:9-10 Rev 13:12-17 * 14:9-10 Sam 75:8, 11:6; Ais 51:17, 22; Jer 25:15; Rev 15:7, 16:19, 19:20, 20:10, 21:8; Jen 19:24; Esi 38:22 * 14:11 Ais 34:10; Rev 13:12-17 * 14:12 Rev 13:10, 12:17 * 14:13 1Ko 15:58; Hi 4:10 * 14:14 Dan 7:13 * 14:15 Joe 3:13; Mt 13:39-40 * 14:19 Ais 63:3, Kra 1:15; Rev 19:15 * 15:1 Lev 26:21; Rev 15:6-7 * 15:2 Rev 4:6, 5:8

² *Hi h̄r m̄t ensel epei au, hi h̄r menmen m̄re wan h̄rak k̄re glas si merh̄he mekrerek. Hi h̄r wan metike m̄t miyap̄r kerek epei netike miyak enuk, nu m̄re ȳnk m̄rak ketike namba me niuk m̄rak, h̄r netikeri h̄r nenepan, te m̄t miyap̄r nin̄ni nentar h̄r ap newen̄pi niuk m̄r. H̄r nerp menep wan h̄r netenen gita kerek God kew̄trem.

³ *H̄r netenen gita h̄r nine henye n̄paa Moses m̄tik kerek k̄riak menmen me God h̄rak kewisim metike h̄m me M̄tik keweīk̄n k̄re Sipsip. H̄r nine henye nat̄ip nar ik:

“God k̄au Iuwe ti M̄tik Eruk Manpenuk, menmen ti h̄riakem h̄ram yaaim iuwe.

Ti kerek naanempre haiu m̄t metike menmen yap̄rwe n̄paa ein ere in ere maain, ti h̄riak menmen yaaim h̄ram werek werek.

⁴ *Neim̄n h̄r ap nanwen̄pi niuk mit a?

Au, h̄r yap̄rwe nan̄nen nanwen̄pi niuk mit. H̄r nanwen̄pi niuk mit ti k̄au Iuwe, nant̄ip ti M̄tik Eruk Manpenuk nan̄ntar ti kiut̄ipen ti kerek wetpen enuk heit.

Te m̄t miyap̄r nerer wit wit nan̄nen nanwen̄pi niuk mit nan̄ntar h̄r yap̄rwe n̄r menmen yaaim ti herekyorem.”

⁵ *H̄r nine henye epei au, hi h̄r haau iuwe m̄t nehim̄tanem h̄ram me God keit n̄m̄n ke w̄nak k̄rak k̄hi kerp yaain, hi h̄r haau God kewim.

⁶ *Hi h̄r haau God kewim, te hi h̄r ensel nar hisp̄nak wik (7) kerek netenen menmen enum mar hisp̄nak wik (7) h̄r neke w̄nak ke God netpaan nen. H̄r nam̄r klos h̄ram m̄rius m̄re hike m̄r h̄m̄n. Ni m̄re gol meweik̄n han pank k̄r.

⁷ *H̄r epei nen witeik, te menmen miut̄ip me menmen tekyaait (4) kerek mepu yeno me God, h̄rak kewet̄r m̄n mar hisp̄nak wik (7). God kerek kaku tipmain tipmain enum eik, h̄rak wen han enuk te han enuk m̄rak meweik̄nhis m̄re t̄par m̄waai mekre m̄n im.

⁸ *H̄ram m̄re t̄par m̄waai mekre m̄n im, si t̄wekre me menmen iuwe me God metike menmen m̄rak merh̄he h̄ram m̄wap̄n w̄nak ke God keit n̄m̄n. H̄ram m̄wap̄n w̄nak ke God, keiyak kiut̄ip keit wit ke God ap te kakno n̄m̄n en ere menmen enum mar hisp̄nak wik (7) eim kerek

ensel nar hisp̄nak wik (7) h̄r netenenim h̄ram epei au mesi.

16

M̄t ensel neit menmen enum mekre m̄n neiȳm nen new̄rem mamno t̄i

¹ *Si t̄wekre m̄wap̄n w̄nak ke God, hi hemtau h̄m me m̄tik hak kekrerek kat̄ip h̄m iuwe kar ik: “Yi eiȳt m̄n kerek menmen enum me han enuk me God meweik̄n his m̄re t̄par mekrerem, yi eiȳm eino eiwenem enno t̄.”

² *H̄rak kat̄ip epei au, h̄rak m̄tik ensel kiut̄ip kin̄n keit m̄n m̄rak keiȳm ken kew̄r menmen enum mekrerem men t̄. H̄ram men t̄ menep m̄t miyap̄r kerek newen̄pi niuk me miyak enuk ketike tein̄k m̄t nesipaak m̄re ȳnk k̄rak, h̄r newis mak mau ȳnk k̄r. H̄ram menep ȳnk k̄r ketnen h̄rak kenen (o meiyewor).

³ *Menmen im epei menep m̄t, hi h̄r ensel hak (namba 2) kisesik ken kewen menmen enum mekre m̄n h̄ram men wan iuwe. Men wan iuwe meweik̄n m̄re herwe hemkrik te menmen yap̄rwe mau mekre wan maa.

⁴ *Menmen yap̄rwe mau mekre wan maa, hi h̄r m̄tik ensel hak (namba 3) h̄rak kan kewen menmen enum mekre m̄n m̄rak men mani metike h̄tik, h̄ram meweik̄n m̄re hemkre.

⁵ *H̄ram meweik̄n m̄re hemkre, hi hemtau m̄tik ensel kerek naan̄pre mani metike h̄tik h̄rak kat̄ip kar ik: “God ti kerek ti yaaik. N̄paa ere in ti hepu hep̄eit. Menmen enum ti h̄riakem hewaank t̄par h̄ram meteik̄n ti yaaik.

⁶ *Ti yaaik hentar n̄paa h̄r m̄t nau t̄i nenep m̄t miyap̄r kerek nises h̄m mit netike m̄t profet nit hemkre m̄r mewen. Te in ek ti heweik̄n t̄par m̄re hemkre h̄r nan̄m ti en̄p enrerim me menmen n̄paa h̄r n̄riakem.”

⁷ *H̄rak kat̄ip epei au, hi hemtau h̄m ke m̄tik hak kerp k̄naan kerek ensel newep̄war menmen newet God em, h̄rak kat̄ip kar ik: “M̄tik Iuwe God ti enuk manpenuk. Menmen enum ti erekyorem en̄p enrerim me menmen enum n̄paa h̄r n̄riakem, h̄ram yaaim.”

⁸ *H̄rak kat̄ip epei au, hi h̄r m̄tik ensel hak (namba 4) h̄rak kewen menmen enum mekre m̄n k̄rak men wepni. Men wepni te h̄ram si taak m̄t miyap̄r ȳnk k̄r.

* 15:3 Eks 15:1; Rev 11:17, 16:7; Sam 92:5; 139:14, 145:17

* 15:4 Jer 10:6-7; Sam 86:9

* 15:5 Eks 38:21 * 15:6

Rev 15:1 * 15:7 Rev 14:10 * 15:8 1Kin 8:10-11; Ais 6:4; Esi 44:4 * 16:1 Ais 66:6; Rev 16:17; Sam 69:24; Jer 10:25;

Esi 22:31; Sef 3:8 * 16:2 Eks 9:10; Diu 28:35; Rev 13:12-17 * 16:3 Eks 7:17-21 * 16:4 Sam 78:44 * 16:5 Rev

1:4; Sam 119:137 * 16:6 Sam 79:3; Ais 49:26 * 16:7 Rev 15:3, 19:2; Sam 19:9 * 16:9 Rev 9:20-21, 16:21

9 *Hirak si taak yink kir hir nene God netp>wek enum me menmen im manip nentar God hirak kari menmen im man menep mit. Hir ninapen neweik'in sip newet menmen enum hir nisesim, hir ap newenepi niuk me God hirak iuwe. Au, hir nenerek wen nises han kir enuk.

10 *Menmen im epei man hi hir mitik ensel hak (namba 5) kewen menmen enum meke min kirak men yeno kerek miyak enuk kewim, te menmen mre w'taan toto m>wap'in ti merer wit wit kerek miyak enuk hirak naanm'pre mit miyap'ir. W'taan toto m>wap'in ti merer wit wit te mit miyap'ir n'nak'in nin kir nentar yink kir kenen (o meiyewor).

11 *Hir n'nak'in nin kir te hir han kitet menmen enum mau yink kir te hir nene God neriuwerem. Hir ap neweik'in sip newet menmen enum au. Hir nises han kir.

12 Menmen im epei au, hi hir mitik ensel hak (namba 6) kan kewen menmen enum mekre min kirak men mani iuwe Yufretis. Hiram men mani Yufretis, hirak kenke keweik'in kire yayiwe te mit iuwe naanm'pre mit miyap'ir nau ti kerek wepni kewep kn hir neke mani wi kirak nan'nen.

13 Mani Yufretis kenke epei au, hi hir h'm'in enum wikak h'ram meweik'in mre pato o minaap. Hiram metpaan meke h'm ke k'rin, miyak enuk tetike miyak enuk keiyak niuk m'arak profet enuk kewisesik.

14 *H'm'in im h'ram me herwe kerek h'ram m'riak menmen yaaim mirakel n'paa mit n'rem au. H'm'in wikak im men mit iuwe nin'in naanm'pre mit nerer wit wit nau ti, h'ram mari han kir te hir nererik nantike God nan'nepan me w' hirak God kerek hirak iuwe Manpenuk kehimitan mit hir nantikerek nan'nepan.

15 *Hi Jisas hi etpi! Hi anen waswas me w' yi yepitariyem yar ke mitik enuk kekintip menmen. Mit kerek hir naanmamre werak werak menmen maain mamnen, hir han yaaik nanu. Hir ap yink enuk me menmen im mamnen mamre mit kerek klos au hir ne puk weinik nen witik."

16 *H'm'in enum wikak meithis mit iuwe nin'in naanm'pre mit miyap'ir nau ti, hir nan nererik neit wit niuk m'arak me h'm Hibru h'ram Amagedon.

17 *Hir nererik epei au, hi hir mitik ensel hak (namba 7) kewen menmen enum mekre min kirak men mre n'ime. Epei au, mitik keke winiak iuwe ke God menep

yeno me mitik iuwe, hirak ketip h'm iuwe kar ik: "Menmen God k'riakem kenep mit keriuwerem h'ram epei au meit."

18 *Hirak katip epei au, hi hir nepni mewen'in mari winen men ein men ein, h'ram mewin'in wisenum ti kitanik wisenum. N'paa God k'riak ti ere in ap ti kitanik karik au. Ti kitanik h'ram min'in ti me n'paa ein.

19 *Ti kitanik wisenum te wit iuwe Babilon kewep p'nak p'nak ere wikak, wit iuwe me wit yap'irwe mewaank. God ap han kaa menmen enum mit ne Babilon n'riakem te hirak han enuk kanip keriuwe menmen im, hirak kewaanki kire mit hir naam tipar si enum wisenum min'in hir n'nap.

20 *Ti kitanik wisenum te m'niu (o neiyip) iuwe metike ti wit wan kimaak keketik, h'ram yap'irwe mewep menke. M'niu (o neiyip) mewep menke m'waa, wit wan kimaak keketik mewep m'nat'in men m'isaw'in mekre wan meit m'im'in.

21 *Menmen im wen meppen, hi hir ais iuwe mre nan h'ram n'menum mre 50 kilogram h'ram meke nepni man menep mit miyap'ir nerer wit wit nau ti, h'ram mewaanki. Mit miyap'ir nene God nentar ais enum im kerek manip h'ram menmen enum enum.

17

Him me mite enu wari mit his wewenem

1 *Menmen im man menep mit epei au, ensel kiutip ke mitikit ensel tar ke hisp'nak wik (7) kerek tetenen min mar hisp'nak wik (7), hirak kan ketpo kar ik: "Ti etikewa euno hi ateiknut menmen enum God kakriak mite enu wari mit his wewen'em. Hire wehimitan wit iuwe kip'waa menep mani yap'irwe.

2 *Mit iuwe kerek nin'in naanm'pre mit miyap'ir nerer wit wit nau ti, hir netike mite ip hir neiyewewan. Hire wenip mit miyap'ir yap'irwe nau ti hir n're mit epei naam tipar si enum hir netaritari. Hire wenipi narik neriuwe menmen hire wari han kir keriuwerem (te hir newen'ipi niuk me tipir enum)."

3 *Hirak ketpo epei au, hirak ketauhis h'm'in kai, haw'ir wen wiun wit weinik mit auri en. Haw'ir wiun en, hi hir mite piutip wau miyak wisenuk kire y'wir. Niuk yap'irwe mau yink kirak te h'ram niuk enum matip enum metaw'in God. Paan

* 16:10 Eks 10:22; Ais 8:22 * 16:11 Rev 9:20-21, 16:12; Ais 11:15; Jer 50:38 * 16:14 1Te 5:2; Rev 19:6, 15, 19

* 16:15 Rev 3:3, 18 * 16:16 Het 5:19; Sek 12:11 * 16:17 Rev 16:1 * 16:18 Rev 8:5 * 16:19 Rev 14:8, 10

* 16:20 Rev 6:14 * 16:21 Eks 9:24; Rev 11:19, 16:9, 11 * 17:1 Jer 51:12-13; Rev 17:15 * 17:2 Ais 23:17; Rev

mar hispınak wik (7) mewik, kom mar hiswiyen (10) mau menterim.

⁴ *Míte hıre weriuwet klos mıre wenip, klos mıre ninım, hıre weseweriuwe menmen yaaim me gol o pewek o wıpe yehes. Hıre wetenen kap me gol mekre his mıre wauri han ke mıt han weriuwerem. Menmen enum menip God han enuk metike menmen enum hıre wırıkem me wari mıt his wewenım hıram mıwaai mekre kap mıre hıram mewekın mıre tıpar.

⁵ *Hi hır niuk mau maat kıre hıram tok piksa hıram matıp mar im: “Míte ip e hıre wehimıtan wit Babilon luwe. Hıre miye pe miyapır yapırwe nari mıt his wewenım. Hıre miye pe menmen enum yapırwe mıt miyapır nerer wit wit nau tı hır nırıkem.”

⁶ *Hi hırep hıre wetaritari wıre mıtik kaam tıpar si enum wentar hıre waam hemkre me mıt miyapır kerek nises hım me God ketike hım me Jısa kerek newepyapır hır nisesik te mıt nanıp hır naa. Hi hırep te hi han kai kekrit hi han kitet har ik: “Hıre peimın?”

⁷ *Hi wen han kitet mıte ip, te mıtik ensel ketpo kar ik: “Ti henmak te ti han kitet mıte ip e yapırwe? Hi etput ewepyapır mıte ip wetike miyak kerek hırak paan hispınak wik (7) kom mar hiswiyen (10), mıte ip wau sip kırak, hır neimın.

⁸ *Miyak enuk ti epei hırek, hırak nıpaau kepu tı te in ek au, hırak kınaiwırek. Hıram menep te hırak kakıtıpaan kakıke hei enuk kesikekre, hırak kakno kakıwaank kaki kakıkrek. Mıt miyapır nau tı kerek God ap kewis niuk mıre mau tıwei mırak nıpaau wı hırak ap kırık tı metike nepni wen au, mıt miyapır in hır nanırek hır han kekrit. Hır han kekrit nentar miyak ik nıpaau kepu tı te in ek au. Maain hırak pıke kaku te hır nanırek nanıpırpır.

⁹ “Mıt kerek nertei menmen werek werek hır han ekitet menmen im. Paan mırak mar hispınak wik (7) hıram wit iuwe kiutıp mı nımaak kau mıniı (o neiyıp) mar hispınak wik (7). Mıte ip wau sip kırak hıre wau weit wit iuwe eik.

¹⁰ Paan hispınak wik (7) im hıram mehimıtan wit iuwe kiutıp ketike mı iuwe hispınak wik (7) naanmpre mıt miyapır nau tı. Mıt iuwe hispınak (7) hır epei nen naa. Kiutıp hırak wen kepu, keiyak ap kan naanmamre mıt wen au. Maain hırak kaknen hırak kaku kike keremem.

¹¹ Miyak enuk nıpaau kepu tı te in ek au, hırak mıtik iuwe hak ke hır nar hispınak

wikak (8) hırak ketike mıt han en nar ke hispınak wik (7) hır ninın naanmamre mıt miyapır nau tı. Maain hırak kakno kakıwaank kaki.

¹² * “Kom mar hiswiyen (10) ti epei hırem, hıram mehimıtan mıt iuwe nar hiswiyen (10). Hır ap nıre mıt iuwe wen au, te maain hır nanıt menmen iuwe nantike miyak enuk te hır nanının naanmamre mıt miyapır nanu tı me wı mei kike.

¹³ Mıt nar hiswiyen (10) hır nar kiutıp te hır nanwet miyak enuk menmen mı iuwe te hırak kakıkrehır kır naanmamre menmen mıre.

¹⁴ *Hır mıt nar hiswiyen (10) nantike Mıtık kewekın kıre Sipsip hır nanınapan te hırak kaktike mıt kerek hırak kari han kır kenınor hır nises hım mırak, hır nanının mıt enun in. Hır nanınını nanıntar hırak kerek Mıtık Iuwe kerek God kewetıwek menmen mırak iuwe kının mıt iuwe yapırwe nerer wit wit, hırak naanmamre mıt iuwe kerek naanmpre mıt miyapır han.”

¹⁵ *Mıtık ensel ik hırak wen ketpo kar ik: “Mani tıpar kerek ti hır mıte enu wari mıt his wewenım hıre wau menep in, hıram mehimıtan mıt miyapır natıp hım ham hım ham, yınk kır hak hak, hır ne weiwık yapırwe nau nerer wit wit.

¹⁶ *Kom mar hiswiyen(10) mehimıtan mıt nıpaau tı hıri netike miyak enuk hır han enuk nınapan mıte enu ip kerek wari mıt his wewenım. Hır nanınen nanri menmen mıre yapırwe te hır nanwır mıte wawı puk weinik wau wawıt. Epei au, hır nanıp nanık yınk kıre. Hır nanık yınk te hır nanman si menmen mei kike wen mepu.

¹⁷ Hır nanıak menmen enum im nanıntar God kakri han kır te hır ap nertei hır nanises han kırak. Hır nepıtari hır nanises han kırak hır nanu han kiutıp hır nanwis miyak enuk naanmamror ere hım nıpaau God ketpım hıram mamnen.

¹⁸ Mıte kerek ti epei hırep hıre wehimıtan wit iuwe kerek naanmpre mıt iuwe nau tı nerer wit wit.”

18

God kewaank wit iuwe Babilon

¹ Maain hi hır mıtik ensel hak keke wit ke God kan. God epei ketpıwek menmen mırak iuwe te menmen mewik merhıhe mıre wısenum men tı.

² *Hırak kan kınap katıp hım iuwe kar ik:

* 17:4 Esi 28:13, 16; Rev 18:16; Jer 51:7
11:7, 13:8; Dan 12:1 * 17:12 Dan 7:24
Rev 14:8; Ais 13:21, 34:11; Jer 50:39

* 17:5 Rev 14:8
* 17:14 1Ti 6:15

* 17:6 Rev 18:24, 19:2 * 17:7 Rev 13:1 * 17:8 Rev
* 17:15 Ais 8:7; Jer 47:2 * 17:16 Rev 18:8 * 18:2

"Míte kerek wehimítan wit iuwe Babilon God kewankep.

Híre epei waa. In ek herwe, himín enum, típir metike hore ham ham enum yapírwe menmen enum híram man mewik.

³ *Menmen im epei man mentar mít miyapír nerer wit wit epei newenípi niuk me típir.

Híram mar ke hír netikerep níriran, hír naam típar si enum míre.

Híram mar ke hír mít iuwe nerer wit wit níwaaí netikerep.

Mít nerer wit wit kerek nesiuwe menmen neit pewek yapírwe nentar híre hanhan weit menmen yapírwe te híre wau werek werek wises han kóre enuk."

⁴ *Hírak katíp epei au, hi hemtau him ke mítík hak keit wit ke God hírak katíp kar ik:

"Yi mít miyapír nai. Yi eino eikeipín mít e enu eip e.

Yi ap eikiterep eiríak menmen enum au emít! Hi hínapen ap eiyuwep eitíkerep au.

⁵ *Hi ehip entar menmen enum yapírwe híre wíríakem.

Menmen enum míre híram yapírwe míre tiu mít e wenipaam, te God epei kírem ap han kaa rem."

⁶ *Hi píke hemtau hírak katíp mít han kar ik: "Yi píke eirekyíwe menmen enum mamír ke híre nípaa wíríak mít miyapír han em.

Te menmen miutíp híre wíríakem yi eirekyíwerem wik.

Híre nípaa weweti típar si enum miutíp yi yaam, te in ek yi eiwetíwe típar si enum wik híre wawín.

⁷ *Nípaa híre niuk míre híram iuwe híre wises han kóre wau werek werek.

Te in ek yi eirekyíwe enum ere yínk kóre kakwo kakír ke nípaa híre wises han kóre wau werek werek.

Yi eirekyíwerem mamír im eiyíntar híre nípaa watíp hírehes war ik: 'Hi hau in hi mít e iuwe hínín mít miyapír yapírwe. Hi ap híre mít e kerek mítík kóre kaa kínaíwírep au. Hi ap te han enuk ekít eriuwe menmen taau.'

⁸ *Híre watíp enum warik te menmen enum im mamníp ep me wí miutíp keremem.

Híre waunap, híre waukít, híre nínpí mami, mít han nanísi yínk kóre kekre si.

Menmen im enum mamnep wit Babilon mentar mítík iuwe God kerek kakínke mít miyapír newik, hírak manpenuk wísenuk kakises han kírak kakríakem."

⁹ *Maain mít iuwe kerek nínní naanmípre mít miyapír nerer wit wit hír nanír si tíwekre me yínk kóre si taak. Nípaa hír netikerep hír níses han kí hír nau werek werek, te in ek hír nanír te hír han enuk nankítep.

¹⁰ *Hír nanír yanímín naníntar hír nínaain si menmen enum maaup. Hír nanír nankít nantíp nanír ik: "Haai o! Menmen im menep wit Babilon híram enum. Ti wit iuwe niuk mít wísenum te waswas menmen enum yi mít miyapír en yi yíríakem God keríwaank kenterim."

¹¹ *Mít nerer wit wit kerek nesiuwe menmen kago mír nanít pewek mererim neit wit Babilon, hír nanírek nepei kewaank, hír nankítek naníntar hír mít newik ap nanít menmen mír au. Hír epei newaank.

¹² *Menmen kago mír híram im: Gol, silva, nan mírius yaaim, bis me pewek iuwe, laplap yaaim míre híke, laplap mei míre nínním metike yinamín metnenam, laplap slika. Nu ham ham híram miutíp miutíp meit yaank mínín yaaim metike menmen yapírwe mít nesipaam me miyak elefan níknín míram o nu yaaim me pewek nan iuwe, o ain, o bras, o nan yaaik kewír nutmut.

¹³ Hír neit nu meruk yínk míram metike nekip, siyak me niu, semi, yeirep, kono, miyak wípínk, meruk o mír kerek mít nesiyem híram mínín yaaim, típar wain metike grís, plaua metike raís, bulmakau, sipsip, hos metike karís, híram metike mít miyapír hír níriak menmen me mít ap neit pewek mererim au.

¹⁴ Hír mít nerp en natíp nar ik: "Nípaa ti mít e níhan enu wírau hanhan menmen yapírwe, te in ek ti enu he mít e. Menmen yaaim mít newír pewek yapírwe nantíwem metike menmen yaaim ti heses heriuwerem, híram epei men. Híram ap píke mamnen te ti etíwem taau."

¹⁵ *Mít kerek nesiuwe menmen mír neit pewek mererim, hír nanír yanímín nanínapen menmen mamníp mamír ke híram menep wit Babilon te hír nankítep.

* 18:3 Rev 14:8 * 18:4 Ais 48:20; Jer 50:8, 51:6, 45; 2Ko 6:17 * 18:5 Jen 18:20-21; Jer 51:9 * 18:6 Sam 137:8; Jer 50:15, 29; 2Te 1:6 * 18:7 Ais 47:7-9 * 18:8 Rev 17:16; Jer 50:34 * 18:9 Rev 17:2; Esi 27:30-35 * 18:10 Esi 26:17; Dan 4:30 * 18:11 Esi 27:36 * 18:12 Esi 27:12-13, 22 * 18:15 Esi 27:31, 36 * 18:16 Rev 17:4

16 *Hir nankitep nantip nanir ik: “Ke miye o! Nipaa wit ik Babilon hirak yaaik kire mite kerek wamir laplap hike metike laplap ham mire ninim metike yinamin metnenam. Ti heses heriuwe gol, nan yaaim metike bis me pewek iuwe.”

17 *Te in ek wasumen menmen yaaim yapirwe epei mewaank.”

Mit kerek ninin naanmpre sip, hir nantike mit boskru kerek nirat menmen me sip, hir nantike mit nau sip o neit nan me menmen hir netiwem mekre wan newet mit em, hir yapirwe nanirp yanimin nanir wit Babilon.

18 *Hir nanirp yanimin nanir wit Babilon si taak hir nantip him iuwe nanir ik: “Ap wit kei yaaik kar ke ik e nipaa ere in taau.”

19 Hir nanwen toni nankitek nantip nanir ik: “Hau mamkit han tewenin wit iuwe ik e mamantar mit nerer wit wit kerek neriuwet sip mir man in, hir neit pewek yapirwe meriuwe menmen hir nesiuwerem man in. Te in ek wasumen wit yaaik ik kewaank.”

20 *Yi mit kerek yi yau wit ke God, yi han yaaik eiyu. Yi mit kerek God kehimiteni yi yirak menmen mirak o yi profet yi yewepypir him mirak o yi mit miyapir kerek yi yises him me God, yi han yaaik eiyu! God epei kirak wit Babilon enum kakrer menmen enum nipaa hir nerekyiyem.”

21 *Hir natip epei au, hi hir mitik ensel wisenuk ken kekin nan wisenuk kewis pakin kire heipun. Hirak kekinik keyik ken kewerek kekke wan kesikekre hirak katip kar ik: “Mar ke hi hewir nan ik ken kekke wan kesikre, te God kakwaank wit Babilon. Maain wit eik hirak pike kakikrit kaku taauye.”

22 *Mit kerek niram gita nine hene o netenwo taur o niram heurek, hir maain ap naninen nanirakem au. Mit kerek nirat menmen ham ham ap pike naninen nanu wit Babilon au. Mit ap pike nemtau nan iuwe kakwen rais haas miram meit wit Babilon taau.

23 *Mit ap pike naniksiu si keyiak nanit wit Babilon taau. Mit ap pike nanimtau him me mitik o mite hir nanitan. Mit kerek nan nesiuwe menmen kago mir, hir mit iuwe ne ti nerer wit wit. Yi mit ne wit Babilon, yi epei yari han ke mit miyapir nerer wit wit yeriuwe menmen enum me memipin yi yirakem.”

24 *God kewaank wit Babilon kerek kehimitan wit iuwe yapirwe kentar hir nenep profet ne God netike mit miyapir nises him mirak hemkre mir mewen mawaai ti. Hemkre mir metike hemkre me mit miyapir yapirwe ne ti hir mit nipaa nanip naa.

19

Mit miyapir neit wit ke God han yaaik nentar God kewaank wit Babilon

1 Maain hi hemtau menmen mire mit miyapir yapirwe neit wit ke God hir natip him iuwe nar ik: “Hau emwenipi niuk me God kau. Hirak kerekek epei ketaihis. Hirak niuk mirak iuwe hirak manpenuk wisenuk.”

2 *God skelim mit nises menmen yaaim. Hirak epei skelim mite enu kerek wari mit his weweninem. Hira wewaank mit miyapir ne ti yapirwe weriuwe menmen enum hire wiratkem. God kaaup kerer menmen enum nipaa hire wirat mit miyapir kerek nises him mirak. Hira wanip naa.”

3 *Hir pike natip neteipim nar ik: “Hau emwenipi niuk me God. Si tiwekre me wit Babilon hiram mamno niu tipmain tipmain enum eik.”

4 *Hir natip epei au, mit iuwe nar 24 kerek nau yeno me mit iuwe, hir netike menmen tekyaaat (4) kerek mepu hir newen ninip nitehir nau ti menep ninaan me God kerek kau yeno kirak. Hir natip nar ik: “Hiram him yaaim hau emwenipi niuk mirak.”

5 *Hir natip epei au, hi hemtau him ke mitik hak kerp kirapit yeno me God hirak katip him iuwe kar ik: “Yi mit miyapir niuk iuwe o niuk weinim kerek yises him me God yi hanhanek. Yi eiwenipi niuk mirak.”

Mitik keweikin kire Sipsip keit mite, te hir yapirwe nererik naam menmen

6 *Hirak katip epei au, hi hemtau mit miyapir yapirwe hir nererik natip him iuwe nar ke mani sir menep o nepni mewenin. Hir natip him iuwe nar ik: “Hau emwenipi niuk me God. Hirak kerekek Manpenuk Wisenuk hirak kinin naanmpre menmen yapirwe.”

7 *Hau han yaaik emu emwenipi niuk mirak mamantar Mitik keweikin kire Sipsip kakit mite pirak hir nanitan. Hira epei wemani menmen mire.

* 18:17 Esi 27:27-29 * 18:18 Esi 27:32 * 18:20 Ais 44:23; Diu 32:43; Jer 51:48 * 18:21 Jer 51:63-64; Esi 26:21

* 18:22 Ais 24:8; Esi 26:13 * 18:23 Jer 7:34, 16:9, 25:10; Ais 47:9 * 18:24 Jer 51:49; Mt 23:35; Rev 17:6 * 19:2

Rev 6:10, 16:7 * 19:3 Rev 14:11 * 19:4 Rev 4:2, 10 * 19:5 Sam 22:23, 134:1, 135:1; Rev 11:18 * 19:6 Rev

11:15, 14:2, 15:3 * 19:7 Rev 21:2 * 19:8 Ais 61:10

⁸ *Hîr mît ensel newetîwe laplap yaaim mîre hike hapîk mewim au te hîre waumîr.” (Laplap yaaim mîre hike hîram menmen yaaim kerek mît miyapîr nises hîm me God hîr nîriakem.)

⁹ *Hîr natîp epei au, mîtîk ensel kerek kerp ketikewa hîrak ketpo kar ik: “Ti ewis menmen im. Mît miyapîr kerek God kenînor nanînen nanîm menmen me Mîtîk keweikîn kîre Sipsip kakît mîte pîrak, hîr han yaaik nanu.” Hîrak wen ketpo, “Hîm im hîram hîm me God hîrekes.”

¹⁰ *Hi hemtau menmen hîrak ketpo, te hi ewen ninîp hitehîr ewenîpi niuk mîrak. Hîrak kewena ketpo kar ik: “Ti ap ewenîpi niuk mai au emî! God kerekek. Hi hîriak menmen me God har ke ti etike nit yinan kerek yises hîm me Jisas yewepyapîr hîm mîrak yatîp mît em. Menmen Jisas kewepyapîrem, hîram menmen mîkaap mît profet natîp newepyapîr hîm me God.”

Hîm me mîtîk kau hos kîre hike

¹¹ *Hîrak ensel ketpo menmen epei au, hi hîr weipîr ke wit ke God kenke, hos hike kerp en. Mîtîk kau sip kîrak hîr nenewek niuk mîrak “Mîtîk kerek naanmîpre menmen mîrak werek werek.” Hîrak ketike mît hîr nanînepan, hîrak

¹² *skelim mît, hîrak kises menmen yaaim kîriakem keremem. Nanamîr kîrak hîrak kîr kîre si keteikîn mît hîrak kertei menmen mekre han kîr. Hat yapîrwe me mît iuwe hîram mau paan kîrak. Niuk mîrak ham mau maat kîrak te mît neiyân ap nerteiyem au. Hîrak kîrak kerekek.

¹³ *Hîrak kamîr laplap nokim kerek nîpaa hîr newermaam mekre hemkre. Hîr ne wit ke God nenewek niuk mîrak “Hîm me God.”

¹⁴ Mît yapîrwe ne ami ne wit ke God hîr nisesik nau hos mîre hike yapîrwe namîr laplap yaaim mîre hike hapîk mewim au.

¹⁵ *Hi hîr hîne ke his nokik tîknuk enuk koke hîm mîrak kan. Hîrak kaknep mît miyapîr nerer wit wit kakriuwere. Epei au, hîrak kakinîn naanmamror wîsenum te mît han ap nanîkrehîr kîrak taau. Hîrak taau. Hîrak naanmamror kakîr ke mîtîk ketenen paap keyiyîk naanmîpre bulmakau. Hîrak kakinîn mît yapîrwe kakîwaank mît kerek ap nises God kakîr ke mîtîk keit henpîk (o henkip) keyiyîm kekpep yîwir kekre sar kehimîtan God hîrak han enuk keriuweri.

¹⁶ *Hîm ham mau laplap mîrak, mau hît naap kîrak matîp hîm miutîp marik: “Mîtîk ik hîrak kinîn naanmîpre mît iuwe kerek naanmîpre mît miyapîr yapîrwe nau ti.”

Hîrak Mîtîk Iuwe kinîn mît iuwe yapîrwe.

¹⁷ *Hi hîrek epei au, hi hîr mîtîk ensel hak kerp nîmîn ke wepni kenîne hore yapîrwe kerek meniuwe mau niu, kenînewem keriuwe hîm iuwe hîrak katîp kar ik: “Yi hore yi yainen eikiyan eiyît niutîp yî eiyîm menmen God kakrimaniyem.

¹⁸ Yi einen eiyîm naan me mît yapîrwe. Mît iuwe ninîn naanmîpre ami, mît iuwe ne ami kerek nises han kîr, hîr netike mît weinîne nekepi nenepan, mît iuwe, mît weinîn, mît nepu werek, mît han nîriak menmen me mît iuwe naanmîpri. Hîr naan kîr ketike naan me hos metike mît newim, menmen yapîrwe.”

¹⁹ **Hîrak katîp epei au, hi hîr mîtîk keweikîn kîre miyak enuk ketike profet enuk kewenîn hîm menmen kerek kîriak menmen yapîrwe nîpaa mît nîrem au kîkaap miyak wîsenuk keriuwerem. Hîrak kîkaap miyak enuk keriuwerem kari mît miyapîr han kîr te hîr neit mak mîrak mau yînk kîr, hîr newenîpi nu hîr nîmaak nar ke miyak enuk.

²⁰ *Hîrakît wen tepu te hîr netîwekîthis newîret ten tekre hei iuwe mîre wan si metnen meriuwe nan sulfa mekrekek.

²¹ *Te mît han kerek netikeri nenepan, Mîtîk iuwe kerek kau hos, hîne keke hîm kîrak kan kanîp kenepi. Hîrak kan kanîp kenepi, hore man maak yînk kîr ere tu iuwe.

20

Seten kau kekre hei 1,000 tito

¹ *Hi hîr hore maak yînk kîr epei au, hi hîr mîtîk ensel hak kekiuwe wit ke God kan. Hîrak kekiuwe wit ke God kan ketenen ki metike sen ain wîsenum. Ki hîram me mîkaiusî weipîr ke hei enuk wîsenuk kesikekre.

²⁻³ **Hîrak kan keithis kîrin kerek niuk mîrak ham mar im: “Manpen (o yenmik) ke nîpaa, hîrak Seten, hîrak mîtîk enuk kerp menep nînaan me God kesiuwai hîm.” Hîrak mîtîk ensel ketîwekhis kinînek kesenekik keriuwe sen ain kewîrek ken

* 19:9 Mt 22:2-3 * 19:10 Ap 10:25-26; Rev 22:8-9 * 19:11 Rev 1:5, 6; 2; Sam 96:13; Ais 11:4 * 19:12 Rev 1:14, 2:17 * 19:13 Ais 63:1-3; Jo 1:1, 14 * 19:15 Rev 1:16, 4:8, 12:5, 14:19-20, 21:22 * 19:16 Rev 17:14 * 19:17 Esi 39:17-20 * 19:19 Esi 27:30-34 * 19:19 Sam 2:2 * 19:20 Rev 13:12-17, 20:10, 15; Ais 30:33 * 19:21 Rev 19:17-18 * 20:1 Rev 9:1 * 20:2-3 Rev 12:9 * 20:2-3 Ju 6

kekre hei. Kewirek ken kekre hei kesikekre, hirak keiyepet weipir kehuruwek hit tokim me tito 1,000. Hirak kehuruwek hit tokim te Seten ap kakno ein ein kakri mit miyapir han kir kakwisorek ere 1,000 tito hiram epei au. 1,000 tito hiram epei au, maain hirak kaknaipisek kakno ein ein me wi kike.

⁴ *Epei au, hi hir yeno me mit iuwe. Mit han newim. God kewisi hir skelim mit. Hi hiri netike himin ke mit miyapir kerek mit nerekir teruk kir kewen keket kentar hir ap newenipi niuk me miyak enuk o menmen hir nesipaam mau his o maat kir au. God kikian hir nekrit nau, hir nantike Kraiss hir naninin naanmampre mit miyapir me 1,000 tito.

⁵ *Mit han ap nises God nipaa epei naa, hir ap pike nanikrit in au. Maain 1,000 tito hiram epei mamnen, hir pike nanikrit. Im em hiram namba wan taim God kikian mit miyapir nipaa naa te hir pike nekrit nepu.

⁶ *Mit miyapir kerek God kinin kikian te hir nekrit nau, hir mit yaain, hir han yaaik nanu. Hir han yaaik nanu nanantar hir ap pike nani nanteipim nanino nanikre si au. Hir nanre mit pris kerek newepwar menmen nanwet God kaktike Kraiss em, hir nantike Kraiss naninin naanmampre menmen me 1,000 tito.

God kewaank Seten hirak kewirek kekre si enum

⁷ Maain 1,000 tito hiram epei au, mitik ensel hirak kikaiu weipir ke hei kesikekre kesiupan sen ain kaknaaiwir Seten kakno.

⁸ *Hirak kakno kakwenin him mit miyapir yapirwe ne ti nerer wit wit, naninen wit iuwe Gok ketike Megok. Hirak kakweninor him te hir naninen nanrerik nantike mit han naninepan. Mit ne ami narak hir nanire tenhaan ke wan hir yapirwe.

⁹ *Hir nanike ti nanino yanimin nanweikin wit Jerusalem kerek mit miyapir ne God nanwik, wit kerek God hanhanek. Hir nanweiknor naninip te si maminke mamke wit ke God mamnen si tatn mit ne ami in.

¹⁰ *Si tatn mit ne ami in, te God kakithis Seten kakwirek kakno hei o wan si metnen mekrerek meriuwe nan salfa. Hirak kakno hei o wan si metnen mekrerek kerek miyak enuk ketike profet enuk kewisesik tewiyen.

* 20:4 Dan 7:9, 22, 27; 1Ko 6:2; Rev 13:17 * 20:6 Rev 1:6 * 20:8 Esi 38:2, 9, 15-16 * 20:9 2Kin 1:10; Esi 39:6 * 20:10 Jen 19:24; Sam 11:6; Rev 19:20; 21:8 * 20:12 Dan 7:9-10; Mt 25:31-46; Rev 13:8; Ap 17:31; 2Ko 5:10 * 20:13 Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rev 2:23, 22:12 * 20:14 1Ko 15:26, 55 * 20:15 Mt 25:41; Rev 13:8, 19:20 * 21:1 2Pi 3:13 * 21:2 Ais 52:1, 61:10; Hi 11:16, 12:22; Rev 3:12 * 21:3 2Kro 6:18; Sek 2:10; 2Ko 6:16 * 21:4 Rev 7:17; Ais 35:10, 65:19

Hirakit tatu tatit en yink kirakit kaknen (o kakises) tipmain tipmain enum eik.

God skelim mit miyapir yapirwe

¹¹ Menmen im epei man, hi hir yeno me mitik iuwe kire hike, mitik iuwe kewik. Ti ketike nepni mirir mekeipin ninaan mirak ap minmatin wit keiyak te hiram misawin mau meit en au. (Te hiram meweikin mire napir).

¹² *Hiram meweikin mire napir epei au, hi hir mit miyapir niuk mir iuwe, mit miyapir au weinin kerek nipaa naa. Hir nan nerp menep ninaan ke mitik kau yeno mirak, mit ensel nan nenke tiwei ham mawaai en. Epei au, hir neit tiwei kiutip hak, kerek niuk me mit kerek nises him me God nanu nantikerek mewik. God skelim mit in nipaa naa keriuwe menmen hirak kirem mekre tiwei im me menmen hir niraakem.

¹³ *God kikian mit miyapir kerek naa nekre wan netike mit miyapir kerek epei naa nerer wit wit hir nerp menep ninaan mirak, hirak skelim mit miyapir me menmen hir niraakem nau ti.

¹⁴ *Epei au, God keit menmen menip mit nani metike wit kerek himin ke mit naa nawaai en, hirak kewirem men mekre hei o wan si metnen mekrerem hiram nepei au mau meit. Hei si metnen mekrerem hiram enum mar ke mit hir pike nani.

¹⁵ *Mit miyapir kerek God ap kir niuk mir mekre tiwei ik kerek ketipwek niuk me mit miyapir hir nanu nantikerek, hirak kewiri nekre hei wan si metnen mekrerek.

21

Jon kir ti ketike nepni meiyam man mekrehir me ti ketike nepni nipaa mepu

¹ *God kewiri nekre hei si metnen mekrerek epei au, hi hir ti keiyak ketike nepni meiyam mepu mekrehir ke ti keiyak ketike nepni meiyam nipaa mepu. Hiram metike wan epei au mesi.

² *Epei au, hi hir wit kerek God kehimitanek hirak wit kirak. Hirak wit Jerusalem keiyak kekrehir ke wit Jerusalem ke nipaa. Hirak keit wit ke God kinaiwirek kekiuwe kan. God kemaniyek yaaik kire mite wesewetike mitik nanitan.

³ *Hi epei hirek, hi hemtau him ke mitik keit yeno me mitik iuwe hirak katip kar ik: "Eiyimtewem! God winak kirak kau himin ke mit miyapir te hirak kakukaktikeri. Hir

nanu nanre m̄t n̄rak, h̄rak kaku kaktikeri kakre God k̄r.

4 *God kaknip m̄t miyap̄r en han yaaik nanu. H̄r ap p̄ike nani o han enuk o nank̄t o ȳnk k̄r kaknen au. Menmen im me n̄paa ein h̄ram epei au.”

5 *M̄t̄k kerek kau yeno me m̄t̄k iuwe ketpo kar ik: “Ti emtewek. Hi anip menmen yaaim mam̄kreh̄r me menmen n̄paa.” H̄rak wen ketpo, “Ti ewis menmen im hi nepei hetputem emu t̄wei entar menmen hi hetpi yi m̄t em h̄ram yaaim.”

6 *H̄rak kat̄p, “Menmen im h̄ram nepei au. Hi m̄t̄k kerek n̄paa menmen ap mepu au, hi hepu, maain hi apau. Hi h̄r̄rak menmen yap̄rwe te menmen yap̄rwe m̄t miyap̄r kerek hanhan nan̄m t̄par hi awet̄rem wein̄m t̄par mai mamkepi h̄r nanu nan̄t tipmain tipmain enum eik.

7 *Yi m̄t kerek yi yises h̄m mai werek ere yi yayi, yi wen ȳr̄ak menmen mai yaaim yin̄n menmen enum mamri han ki enuk, yi m̄t in hi aweti menmen im yap̄rwe hi etpiyem. Hi are God ki, yi eire n̄kerek nai.

8 *Te m̄t kerek h̄r n̄paa nis̄sa hi God, in ek au n̄napen nentar m̄t nan̄p nentar h̄r nis̄sa, h̄r netike m̄t neweik̄n sip newet God, m̄t kerek n̄r̄ak menmen enum enum, m̄t kerek nenep m̄t han h̄r nani, m̄t kerek nari miyap̄r his newen̄nem, m̄t kerek n̄r̄ak nasi, m̄t kerek newepwar menmen newet t̄pir em, h̄r nantike m̄t enun newisesik, h̄r yap̄rwe nan̄no hei iuwe m̄re wan si metnen meriuwe nan salfa mekrerek. Menmen im h̄ram enum m̄re m̄t h̄r p̄ike nani nan̄krerem.”

Him ke wit Jerusalem hak yaaik

9 *Hi hemtau h̄m im nepei au, m̄t̄k ensel kiut̄p ke ensel nar hisp̄nak wik (7) kerek netenen m̄n mar hisp̄nak wik (7) menmen enum menep m̄t mekrerem, h̄rak m̄t̄k ensel ik kan menep ketpo kar ik: “Ti enen etikewa hi ateiknut m̄te yaaip kerek h̄re wautike M̄t̄k keweik̄n k̄re Sipsip h̄r nan̄tan.

10 *H̄rak ketpo epei au, h̄rak ketauhis h̄m̄n kai haw̄r wen werp m̄n̄u (o neiȳp) w̄senuk. Haw̄r werp en, h̄rak keteikno wit Jerusalem, wit God kehimitanek h̄rak k̄rak keke wit ke God kekiuwe kan.

11 *H̄rak k̄r keriuwe menmen yaaim me God, h̄rak k̄re nan yaaim niuk m̄rak jasp̄a kerek m̄t new̄r pewek yap̄rwe

net̄wem, nan kerek h̄r newis̄m mau wepni h̄ram m̄r w̄senum mar ke glas.

12 *N̄wa h̄rak keweik̄n wit h̄rak nokik ken niu, weip̄r hiswiyen wik (12) mewik, m̄t ensel niut̄p niut̄p nerp ners̄sem naan̄mpre weip̄r. Niuk me weiw̄k hiswiyen wik (12) me Isrel mau weip̄r im.

13 Wit wepni kokai kan weip̄r wikak tewik. Wit wepni kewen ken weip̄r tar wikak tewik. Wit ken niu in weip̄r tar wikak tewik. Wit ken m̄n in weip̄r tar wikak tewik.

14 H̄r nime n̄wa im mentar nan iuwe mar hiswiyen wik (12). Niuk me m̄t aposel nar hiswiyen wik (12) ne M̄t̄k keweik̄n k̄re Sipsip niuk m̄r mau nan im.

15 *M̄t̄k ensel kerek ketpo menmen ketenen si me gol kakn̄n mak ke wit iuwe ik e, ketike weip̄r m̄rak, n̄wa m̄rak.

16 Wit ik e h̄rak nokik yinak ik yinak ke wit h̄ram m̄p̄ram. Ensel ik k̄n̄n mak ke wit keriuwe si m̄rak. Wit h̄rak nokik m̄rak h̄ram mar 2400 kilomita. Wit kau niu k̄rak ketike nokik k̄rak h̄rak yaaik k̄p̄rak.

17 H̄rak k̄n̄n mak ke wit epei au, h̄rak k̄n̄n mak ke n̄wa kau niu k̄rak keriuwe si m̄re m̄t n̄n̄n mak neriuwerem, te h̄rak k̄rem h̄ram m̄re 65 mita.

18 God kime n̄wa keweik̄n wit ik, h̄rak kimaak me nan jasp̄a. Wit h̄rekes God kimaak me gol h̄ram m̄r m̄re t̄par mar ke mani kat̄n nemnok.

19 *Nan iuwe kerek God kime n̄wa menterim h̄ram marim. Nan namba 1 h̄rak jasp̄a. Nan hak (namba 2) h̄rak sapaia k̄re yinam̄n. Nan hak (namba 3) h̄rak nan hike niuk m̄rak agat. Nan hak (namba 4) h̄rak k̄re yinam̄n niuk m̄rak emeral.

20 Nan hak (namba 5) h̄rak nan k̄re hike ketike nin̄k niuk m̄rak sadonikis. Nan hak (namba 6) h̄ram nan k̄re nin̄k niuk m̄rak konilian. Nan hak (namba 7) h̄rak k̄re kono niuk m̄rak krisolait. Nan hak (namba 8) h̄rak k̄re yinam̄n niuk m̄rak beril. Nan hak (namba 9) h̄rak k̄re kono niuk m̄rak topas. Nan hak (namba 10) h̄rak k̄re yinam̄n ketike k̄re kono niuk m̄rak krisopres. Nan hak (namba 11) h̄rak k̄re yinam̄n niuk m̄rak haiasin. Nan hak (namba 12) h̄rak k̄re nin̄k niuk m̄rak ametis.

21 Ya weip̄r ke n̄wa mar hiswiyen wik (12) God kimaam me bis me nan iuwe. Ya weip̄r miut̄p miut̄p h̄ram me klamsel me bis miut̄p miut̄p w̄senuk kerek.

* 21:5 Rev 4:2, 10; 2Ko 5:17 * 21:6 Rev 1:8, 17, 22:17; Jo 7:37; Sam 36:9 * 21:7 2Sml 7:14 * 21:8 Hi 10:38-39; Mt 25:41; Rev 19:20, 21:27, 22:15 * 21:9 Rev 15:1 * 21:10 Esi 40:2; Rev 21:2 * 21:11 Ais 60:1-2, 19 * 21:12 Esi 48:30-35 * 21:15 Rev 11:1 * 21:19 Ais 54:11-12 * 21:22 Rev 15:3

Yayiwe kerekir wit iuwe ik h̄rak ke gol m̄r yaaim m̄re mani kat̄n nemnok.

22 *Hi ap h̄r w̄nak iuwe kiut̄p ke God keit wit iuwe keteik̄n m̄t God kau ketikeri eik e au. M̄tik iuwe God h̄rekes kerek manpenuk w̄senuk h̄rak ketike M̄tik keweik̄n k̄re Sipsip h̄rak̄t tepu wit ik te m̄t miyap̄r n̄ret̄ tepu. Te h̄r ap nime w̄nak neteik̄n h̄rak̄t tepu tetikeri au.

23 *Wepni o wenke ap te mam̄r mam̄t wit ik e taau. Menmen iuwe me God merh̄the m̄re si, menmen iuwe me M̄tik keweik̄n k̄re Sipsip mam̄r te h̄ram mam̄r mam̄nep wit mam̄kreh̄r ke wepni te h̄r m̄t nan̄r ein ein.

24 *M̄t miyap̄r nerer wit wit h̄r nan̄nen nan̄r menmen iuwe m̄rak̄t m̄r menep wit, te h̄r nanit̄t yayiwe nan̄no in nan̄no ein. M̄t iuwe nin̄n naanm̄pre m̄t miyap̄r nau t̄ h̄r nan̄t pewek m̄re yap̄rwe neiȳm nan̄nen wit ik.

25 *H̄r ap te naniyepet weip̄r me n̄wa mam̄t in nan̄ntar wit ap toto mam̄tai au. Wepni kerekek.

26 Menmen m̄t h̄r neses neriuwerem metike pewek m̄r, h̄r m̄t nerer wit wit nau t̄ neiȳm nan̄nen nan̄wis̄m mam̄t witeik̄.

27 *Te menmen enum o m̄t miyap̄r kerek n̄r̄ak menmen enum o newis̄esik nan̄no n̄m̄n wit ik e au. M̄t miyap̄r kerek M̄tik keweik̄n k̄re Sipsip kewis̄ niuk m̄r m̄waai mekre t̄wei kerek mehim̄tan m̄t miyap̄r nanu nantike God, h̄r keriyen nan̄no nan̄kre wit ik e.

22

H̄m me nu metike t̄par mamkaap m̄t miyap̄r nanu werek

1 *Hi h̄r wit yaaik nepei au, m̄tik ensel keteik̄no mani kerek t̄par m̄rak m̄kaap m̄t miyap̄r h̄r nanu werek. T̄par im meke yeno kerek M̄tik Iuwe God kewim metike yeno M̄tik keweik̄n k̄re Sipsip kewim.

2 *T̄par im h̄ram nemnok h̄ram mekiuwe wi m̄ram mitet yayiwe ke n̄m̄n. Nu kerek m̄kaap m̄t miyap̄r nanu nan̄t h̄ram merp menep mani kekiuweri, ham merp p̄nak, ham merp p̄nak. H̄ram mari mine n̄kim me wenke kiut̄p wenke kiut̄p, t̄wei m̄ram h̄ram m̄kaap m̄t miyap̄r nerer wit wit n̄pa h̄r n̄nap te h̄r nanre yaain.

3 Menmen yap̄rwe kerek n̄paa mewaank t̄ God kak̄r̄akem nepei au meit kak̄ntar h̄rak ketike M̄tik keweik̄n k̄re Sipsip h̄rak̄t tatu wit ik naanmamre m̄t, te h̄r nanwen̄pi niuk m̄rak.

4 *M̄t h̄r nan̄r ninaan m̄rak, h̄rak kak̄wis̄ niuk m̄rak mamu maat k̄r.

5 *W̄taan ap te p̄ike mamnen taau. M̄t ap nan̄t si te nan̄r yayiwe o wepni kau nepni k̄r au. M̄tik luwe God h̄rak kaku kak̄reh̄r ke wepni kak̄r te m̄t nises h̄m m̄rak h̄r nanu nan̄re m̄t iuwe tipmain tipmain enum eik.

Jisas p̄ike kaknen waswas

6 *M̄tik ensel h̄rak ketpo kar ik: “H̄m im yap̄rwe ti hewis̄m h̄ram yaaim maain mamnen. M̄tik luwe God kerek h̄rak epei k̄r̄ak m̄t profet h̄m̄n k̄r kekrit te h̄r newepyap̄r h̄m m̄rak, h̄rak epei keriuwet m̄t ensel n̄rak te h̄r nan newepyap̄r nat̄p m̄t nises h̄m m̄rak menmen te menep mamnen.”

7 *Jisas ketpi kar ik: “Yi eiȳmtau! Menep te hi p̄ike anen. M̄t miyap̄r kerek nan̄mtau h̄m mau t̄wei im nanisesim, h̄r han yaaik nanu.”

8 *Hi Jon kerekek hi h̄r menmen im hi hemtau h̄m m̄ram. Hi h̄r menmen im, hemtewem nepei au, hi hewen nin̄p h̄waai h̄t me m̄tik ensel kerek keteik̄no menmen im.

9 Te h̄rak ketpo kar ik: “Ti ap h̄r̄ak menmen im au em̄t! Hi h̄r̄ak menmen me God har ke yi m̄t yetike m̄t nit yinan h̄r profet h̄r netike m̄t yap̄rwe kerek nemtau h̄m mau t̄wei im nanisesim. Te ti ap ewenaun̄pi au em̄t! Ti ewen̄pi God kerekek.”

10 H̄rak wen ketpo kar ik: “Ti ap epak̄n h̄m me God mekre t̄wei im au em̄t, entar w̄ epei man menep te menmen im mamnen.

11 *Menmen im menep te mamnen. Te m̄t kerek n̄r̄ak enum h̄r wen nan̄rakem. M̄t kere han kitet enum enum, h̄r wen han eketit̄m. M̄t kerek n̄r̄ak menmen yaaim h̄r wen en̄rakem. M̄t kerek h̄r yaain wen enu an̄rek.”

12 *“Yi eiȳmtewek! Menep te hi Jisas hi p̄ike anen. Hi anen etenen menmen yaaim me m̄t miyap̄r yap̄rwe te hi awet̄ram me menmen n̄paa ein ere in h̄r n̄rakem.

* 21:23 Ais 60:19-20; Rev 22:5 * 21:24 Ais 60:3, 5 * 21:25 Ais 60:11; Sek 14:7; Rev 22:5 * 21:27 Ais 52:1; 1Ko 6:9-10; Rev 13:8, 21:8 * 22:1 Esi 47:1; Joe 3:18; Sek 14:8 * 22:2 Jen 2:9; Esi 47:12; Rev 22:14, 19 * 22:4 Sam 42:2; Mt 5:8; Rev 3:12 * 22:5 Rev 5:10, 20:6, 21:23, 25; Dan 7:18, 27 * 22:6 Rev 1:1 * 22:7 Rev 1:3, 2:16 * 22:8 Rev 1:3, 10:4 * 22:11 Dan 12:10 * 22:12 Rev 2:16, 23; Ais 40:10; 2Ko 11:15 * 22:13 Rev 1:8, 17, 21:6 * 22:14 Rev 22:2

13 *Hi kerekek hi hin'in, maain te hi p'ike ekaru. N'ipaa hi hin'in h'ir'ak menmen te maain hi p'ike ar'akem yaaim.

14 *"M'it miyap'ir kerek nises h'im me God h'ir n're m'it epei nekemyet laplap m'ir h'iram p'ike yaaim. M'it miyap'ir nar'ik h'ir han yaaik nanu nan'antar God kak-wisi h'ir nan'ino nanitet ya weip'ir ke wit nan'ino n'im'in nan'im n'ikim me nu kerek m'ikaap m'it miyap'ir nanu werek werek nanu nan'it.

15 *Te m'it enun nises han k'ir enuk, h'ir nantike m'it kerek nari si new'ir p'ikoker n'ir'ak nasi, o m'it nari miyap'ir his newen'inem, m'it kerek nenep m'it han nani, m'it kerek newepwar menmen newet t'ipir em, o m'it kerek newen'in h'im nises h'im m'ir h'iras, m'it miyap'ir nar ik h'ir ap te nan'ino nanitet ya weip'ir ke wit iuwe au. H'ir enu en'it witeik.

16 *Hi Jisas kerekek hi epei heriuwet m'it'ik ensel kai h'irak kan kewepyap'ir h'im im men yi m'it ne weiw'ik miut'ip me God yerer wit wit. Hi kerekek hi ke weiw'ik me Devit, hi nepenyek k'irak hi h're saaur kau nepni k'ir wisenum ere wanewik."

17 *"God H'im'in Yaaik ketike m'it miyap'ir nises h'im me hi M'it'ik keweik'in h're Sipsip h'ir nat'ip nar ik: 'Ti enen!' M'it miyap'ir kerek nan'imtau h'im im h'ir ent'ip, 'Ti enen.' M'it miyap'ir kerek h'im niu enuk (o h'ir mar kewen'ik'or h'im), h'ir eninen en'im t'ipar m'ikaap m'it miyap'ir h'ir nanu werek werek nanu nan'it. H'ir nanw'ir pewek nan'it t'ipar im nan'im au. H'ir nan'im wein'im.

18 *Hi Jon hi hetpi yi m'it miyap'ir yap'irwe kerek yay'imtau h'im me God me menmen mamnen mau t'wei im, hi hetpi h'im manp har ik: "M'it han kerek nanwis h'im ham mamu mantike h'im im mau t'wei, te God kakn'ip kakriuwe menmen enum h'irak kenep m'it keriuwerem hi epei hewis'im mau t'wei im.

19 *M'it han h'ir nan'isak h'im ham mau t'wei kerek hi hewis'im te God kakri menmen m'ir mau nu m'ikaap m'it h'ir nanu werek werek nanu nan'it, h'irak kakwisi nanu w'it k'irak yaaik taau."

20 *M'it'ik kerek kewepyap'ir h'im im h'irak kat'ip kar ik: "O, hi Jisas hi anen waswas."

M'it'ik luwe Jisas haiu mewenhi mat'ip mar ik: "Ti enen waswas."

21 Hi Jon hanhan M'it'ik luwe kiau Jisas Kraiss h'irak kakriak yi m'it miyap'ir kerek yises h'im m'irak kakrek'iyi menmen yaaim.

Mep'ir keremem

* 22:15 Rev 21:27 * 22:16 Ro 1:3; Rev 2:28; 5:5; Nam 24:17

* 22:17 Rev 21:6

* 22:18 Diu 4:2, 12:32; Rev 15:1

* 22:19 Rev 22:2

* 22:20 Rev 3:11

HIM METEIKNAI MENMEN ME LISTA IM EM

God kewis him mirak mamkepai. Haiu han enuk o haiu hanhan mamirtei menmen, haiu mamkinaam, te hiram mamkepai haiu mamirtei menmen me God. Haiu hanhan mamirtei me menmen mau twei me God, te haiu han kitet, "Haiu mamirkeik haiu mamnapinem? Haiu minapen mamkine buk Matyu ere Revelesen te haiu mamnapinem taau!" Haiu han kitet menmen mar im, haiu mamir lista im hiram mamkepai. Haiu eminin han ekitet menmen haiu hanhan mamirteiyem, te haiu mamir het tok me lista im em. Haiu mamir het tok me lista ere haiu minapin menmen haiu hanhanem, haiu mamir buk, sapta metike ves miram mau minik het tok. Haiu mamir ves im hiram mamirpai me menmen him me God metpim me menmen me het tok im em.

HIM ME JISAS WI HIRAK KAU TI

Maamrer ne Jisas*	
Matyu 1.1-17	Luk 3.23-38

Maria wina Jisas-Him me Krismas	
Luk 1.26-38	Matyu 23.50-51
Matyu 1.18-25	Luk 2.40
Luk 2.1-38	

Jon kikir Jisas	
Matyu 3.13-17	Luk 3.21-22
Mak 1.9-11	Jon 1.29-34

Jisas keweikinhis kire God	
Matyu 17.1-9	Lu 9.28-36
Mk 9.2-9	

Judas kewepyapir Jisas	
Matyu 26.14-16; 26.47-57	Luk 22.47-54
Mak 14.10-11; 14.43-53	Jon 18.2-13

Pita kiune katip hirak ap kises Jisas	
Matyu 26.69-75	Luk 22.54-62
Mak 14.66-72	Jon 18.15-18; 18.25-27

Mit newepyapir Jisas te hirak kaki-Him me Ista	
Matyu 26.57-68; 27.1-2	Lu
Matyu 27.11-31	Jon
Matyu 14.53-65; 15.1-20	Jon
Luk 22.63-71	

Mit newenkek Jisas hirak kaa-Him me ista	
Matyu 27.32-56	Luk 23.2
Mak 15.21-41	Jon 19.1

Mit newis Jisas kekrek han ke miniu-Him me Ista	
Matyu 27.57-66	Lu
Mak 15.42-47	Jo

Jisas pike kekrit mit nirek-Him me Ista	
Matyu 28.1-20	Jon 20.1-31;
Mak 16.1-18	Aposel 1.3-8
Luk 24.1-49	

Jisas pike ken wit ke God (Heven)	
Mak 16.19	Aposel 1.9-11
Luk 24.45-51	
Luk 2.40	

MIT NE WEIWIK ME GOD NANISES MEN-MEN YAAIM MAR IM

Mit neweikin sip newet menmen enum	
Matyu 3.2-12; 4.17, 9.17	Aposel 2.37-
Matyu 12.31-32; 12.41	Aposel 5.31;
Matyu 21.32	Aposel 17.30
Mak 1.4; 1.14-15	2 Korin 7.10
Mak 3.28-29; 6.12	2 Pita 3.9
Luk 3.3; 3.8-14; 13.3-5	Revelesen 2
Luk 15.1-32; 24.47	Revelesen 9

Komunion	
Matyu 26.26-29	Luk 22.15-20
Mak 14.22-25	1 Korin 10.16-21; 11.20-34

Markeik h̄im me God mamkepai	
Matyu 4.4; 7.24-27	1 Korin 10:11; 15.1-4
Matyu 22.29	Galesia 3.22
Luk 8.21; 11.28	Efesas 5.26; 6.17
Jon 5.39; 6.63; 6.38	Kolosi 3.16
Jon 8.31-32; 12.48	1 Timoti 4.16
Jon 14.21; 15.3; 15.7	2 Timoti 3.15-17
Jon 17.17; 20.29	Hibru 2.2-4; 4.12
Aposel 2.38; 10.43	Jems 1.18; 1.21
Aposel 17.11; 20.32	1 Pita 1.23; 2.2
Rom 1.16; 10.17; 15.4	1 Jon 5.13
Rom 16.25	

N̄ikerek nan̄mtau h̄im me miye haairer n̄ir	
Matyu 15.3-6	Kolosi 3.20-21
Luk 2.48-51	1 Pita 5.5
Efesas 6.1-4	

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Matyu 1:1-2:12
2	Matyu 2:13-3:6
3	Matyu 3:7-4:11
4	Matyu 4:12-25
5	Matyu 5:1-26
6	Matyu 5:27-48
7	Matyu 6:1-24
8	Matyu 6:25-7:14
9	Matyu 7:15-29
10	Matyu 8:1-17
11	Matyu 8:18-34
12	Matyu 9:1-17
13	Matyu 9:18-38
14	Matyu 10:1-23
15	Matyu 10:24-11:6
16	Matyu 11:7-30
17	Matyu 12:1-21
18	Matyu 12:22-45
19	Matyu 12:46-13:23
20	Matyu 13:24-46
21	Matyu 13:47-14:12
22	Matyu 14:13-36
23	Matyu 15:1-28
24	Matyu 15:29-16:12
25	Matyu 16:13-17:9
26	Matyu 17:10-27
27	Matyu 18:1-22
28	Matyu 18:23-19:12
29	Matyu 19:13-30
30	Matyu 20:1-28
31	Matyu 20:29-21:22

date	Scripture
1	Matyu 21:23-46
2	Matyu 22:1-33
3	Matyu 22:34-23:12
4	Matyu 23:13-39
5	Matyu 24:1-28
6	Matyu 24:29-51
7	Matyu 25:1-30
8	Matyu 25:31-26:13
9	Matyu 26:14-46
10	Matyu 26:47-68
11	Matyu 26:69-27:14
12	Matyu 27:15-31
13	Matyu 27:32-66
14	Matyu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Aposel 1:1-26
4	Aposel 2:1-47
5	Aposel 3:1-26
6	Aposel 4:1-37
7	Aposel 5:1-42
8	Aposel 6:1-15
9	Aposel 7:1-29
10	Aposel 7:30-50
11	Aposel 7:51-8:13
12	Aposel 8:14-40
13	Aposel 9:1-25
14	Aposel 9:26-43
15	Aposel 10:1-33
16	Aposel 10:34-48
17	Aposel 11:1-30
18	Aposel 12:1-23
19	Aposel 12:24-13:12
20	Aposel 13:13-41
21	Aposel 13:42-14:7
22	Aposel 14:8-28
23	Aposel 15:1-35
24	Aposel 15:36-16:15
25	Aposel 16:16-40
26	Aposel 17:1-34
27	Aposel 18:1-21
28	Aposel 18:22-19:12
29	Aposel 19:13-41
30	Aposel 20:1-38

date	Scripture
1	Aposel 21:1-16
2	Aposel 21:17-36
3	Aposel 21:37-22:16
4	Aposel 22:17-23:10
5	Aposel 23:11-35
6	Aposel 24:1-27
7	Aposel 25:1-27
8	Aposel 26:1-32
9	Aposel 27:1-20
10	Aposel 27:21-44
11	Aposel 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korin 1:1-17
5	1 Korin 1:18-2:5
6	1 Korin 2:6-3:4
7	1 Korin 3:5-23
8	1 Korin 4:1-21
9	1 Korin 5:1-13
10	1 Korin 6:1-20
11	1 Korin 7:1-24
12	1 Korin 7:25-40
13	1 Korin 8:1-13
14	1 Korin 9:1-18
15	1 Korin 9:19-10:13
16	1 Korin 10:14-11:1
17	1 Korin 11:2-16
18	1 Korin 11:17-34
19	1 Korin 12:1-26
20	1 Korin 12:27-13:13
21	1 Korin 14:1-17
22	1 Korin 14:18-40
23	1 Korin 15:1-28
24	1 Korin 15:29-58
25	1 Korin 16:1-24
26	2 Korin 1:1-11
27	2 Korin 1:12-2:11
28	2 Korin 2:12-17
29	2 Korin 3:1-18
30	2 Korin 4:1-12
31	2 Korin 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korin 5:11-21
2	2 Korin 6:1-13
3	2 Korin 6:14-7:7
4	2 Korin 7:8-16
5	2 Korin 8:1-15
6	2 Korin 8:16-24
7	2 Korin 9:1-15
8	2 Korin 10:1-18
9	2 Korin 11:1-15
10	2 Korin 11:16-33
11	2 Korin 12:1-10
12	2 Korin 12:11-21
13	2 Korin 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Efesas 1:1-23
23	Efesas 2:1-22
24	Efesas 3:1-21
25	Efesas 4:1-16
26	Efesas 4:17-5:2
27	Efesas 5:3-33
28	Efesas 6:1-24
29	Filipai 1:1-26
30	Filipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Filipai 2:19-3:6
2	Filipai 3:7-4:1
3	Filipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Tesalonaika 1:1-2:9
10	1 Tesalonaika 2:10-3:13
11	1 Tesalonaika 4:1-5:3
12	1 Tesalonaika 5:4-28
13	2 Tesalonaika 1:1-12
14	2 Tesalonaika 2:1-17
15	2 Tesalonaika 3:1-18
16	1 Timoti 1:1-20
17	1 Timoti 2:1-15
18	1 Timoti 3:1-16
19	1 Timoti 4:1-16
20	1 Timoti 5:1-25
21	1 Timoti 6:1-21
22	2 Timoti 1:1-18
23	2 Timoti 2:1-21
24	2 Timoti 2:22-3:17
25	2 Timoti 4:1-22
26	Taitas 1:1-16
27	Taitas 2:1-14
28	Taitas 2:15-3:15
29	Failimon 1:1-25
30	Hibru 1:1-14
31	Hibru 2:1-18

date	Scripture
1	Hibru 3:1-19
2	Hibru 4:1-13
3	Hibru 4:14-5:14
4	Hibru 6:1-20
5	Hibru 7:1-19
6	Hibru 7:20-28
7	Hibru 8:1-13
8	Hibru 9:1-10
9	Hibru 9:11-28
10	Hibru 10:1-18
11	Hibru 10:19-39
12	Hibru 11:1-16
13	Hibru 11:17-31
14	Hibru 11:32-12:13
15	Hibru 12:14-29
16	Hibru 13:1-25
17	Jems 1:1-18
18	Jems 1:19-2:17
19	Jems 2:18-3:18
20	Jems 4:1-17
21	Jems 5:1-20
22	1 Pita 1:1-12
23	1 Pita 1:13-2:10
24	1 Pita 2:11-3:7
25	1 Pita 3:8-4:6
26	1 Pita 4:7-5:14
27	2 Pita 1:1-21
28	2 Pita 2:1-22
29	2 Pita 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jut 1:1-25
9	Revelesen 1:1-20
10	Revelesen 2:1-17
11	Revelesen 2:18-3:6
12	Revelesen 3:7-22
13	Revelesen 4:1-11
14	Revelesen 5:1-14
15	Revelesen 6:1-17
16	Revelesen 7:1-17
17	Revelesen 8:1-13
18	Revelesen 9:1-21
19	Revelesen 10:1-11
20	Revelesen 11:1-19
21	Revelesen 12:1-18
22	Revelesen 13:1-18
23	Revelesen 14:1-20
24	Revelesen 15:1-8
25	Revelesen 16:1-21
26	Revelesen 17:1-18
27	Revelesen 18:1-24
28	Revelesen 19:1-21
29	Revelesen 20:1-15
30	Revelesen 21:1-27
31	Revelesen 22:1-21

Hím Meteiknai Menmen Me Lista Im Em

God kewis hím mírak mamkepái. Haiu han enuk o haiu hanhan mamírtei menmen, haiu mamkinaam, te híram mamkepái haiu mamírtei menmen me God. Haiu hanhan mamírtei me menmen mau tówei me God, te haiu han kitet, "Haiu mamírkeik haiu mamnapínem? Haiu mánapen mamkine buk Matyu ere Revelesen te haiu mamnapínem taau!" Haiu han kitet menmen mar im, haiu mamír lista im híram mamkepái. Haiu emínán han ekitet menmen haiu hanhan mamírteiyem, te haiu mamír het tok me lista im em. Haiu mamír het tok me lista ere haiu mánapín menmen haiu hanhanem, haiu mamír buk, sapta metike ves mírám mau máník het tok. Haiu mamír ves im híram mamírpaí me menmen hím me God metpim me menmen me het tok im em.

HIM ME JISAS WI HIRAK KAU TI

Maamrer ne Jisas Matyu 1:1-17; Luk 3:23-38

Maria wina Jisas-Hím me Krísmas Luk 1:26-38; Matyu 2:1-23; Matyu 1:18-25; Luk 2:40; Luk 2:1-38

Jon kíkír Jisas Matyu 3:13-17; Luk 3:21-22; Mak 1:9-11; Jon 1:29-34

Jisas keweikínhis kóre God Matyu 17:1-9; Luk 9:28-36; Mak 9:2-9

Judas kewepyapír Jisas Matyu 26:14-16; 26:47-57; Luk 22:47-54; Mak 14:10-11; 14:43-53; Jon 18:2-13

Pita kiune katíp hírak ap kises Jisas Matyu 26:69-75; Luk 22:54-62; Mak 14:66-72; Jon 18:15-18; 18:25-27

Mít newepyapír Jisas te hírak kaki-Hím me Ista Matyu 26:57-68; 27:1-2;

Luk 23:1-25; Matyu 27:11-31; Jon 18:19-24; Matyu 15:1-20; Jon 18:28-40; 19:1-16; Luk 22:63-71

Mít newenkek Jisas hírak kaa-Hím me ista Matyu 27:32-56; Luk 23:26-49; Mak 15:21-41; Jon 19:17-37

Mít newis Jisas kekre han ke máníu-Hím me Ista Matyu 27:57-66; Luk 23:50-56; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42

Jisas píke kekrit mít nírak-Hím me Ista Matyu 28:1-20; Jon 20:1-31; 21:1-23; Mak 16:1-18; Aposel 1:3-8; Luk 24:1-49

Jisas píke ken wit ke God (Heven) Mak 16:19; Aposel 1:9-11; Luk 24:50-51

MIT NE WEIWIK ME GOD NANISES MENMEN YAAIM MAR IM

Mít neweikín sip newet menmen enum Matyu 3:2-12; 4:17; 9:17; Aposel 2:37-40; 3:19-20; Matyu 12:31-32; 12:41; Aposel 5:31; 8:22; Matyu 21:32; Aposel 17:30; 20:21; 26:20; Mak 1:4; 1:14-15; 2 Korin 7:10; Mak 3:28-29; 6:12; 2 Pita 3:9; Luk 3:3; 3:8-14; 13:3-5; Revelesen 2:5; 2:21-22; 3:19; Luk 15:1-32; 24:47; Revelesen 9:20-21; 16:9

Komunion Matyu 26:26-29; Luk 22:15-20; Mak 14:22-25; 1 Korin 10:16-21; 11:20-34

Markeik hím me God mamkepái Matyu 4:4; 7:24-27; 1 Korin 10:11; 15:1-4; Matyu 22:29; Galesia 3:22; Luk 8:21; 11:28; Efesas 5:26; 6:17; Jon 5:39; 6:63; 6:38; Kolosi 3:16; Jon 8:31-32; 12:48; 1 Timoti 4:16; Jon 14:21; 15:3; 15:7; 2 Timoti 3:15-17; Jon 17:17; 20:29; Hibru 2:2-4; 4:12; Aposel 2:38; 10:43; Jems 1:18; 1:21; Aposel 17:11; 20:32; 1 Pita 1:23; 2:2; Rom 1:16; 10:17; 15:4; 1 Jon 5:13; Rom 16:25

Níkerek nanímtau hím me miye haairer nír Matyu 15:3-6; Kolosi 3:20-21; Luk 2:48-51; 1 Pita 5:5; Efesas 6:1-4